Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES

Google Livres

Herodoti Halicarnaſſei hiſtoriæ lib. IX, & de vita Homeri libellus.

Illi ex interpretatione Laur. Vallæ adſcripta, hic ex interpret. Cõradi Hereſbachii: vtraque ab Henr. Stephano recognita.

Ex Cteſia excerptæ hiſtoriæ.

Icones quarundã memorabiliũ ſtructurarũ.

Apologia Henr. Stephani pro Herodoto.

Eiuſdẽ H. Steph. de hac ſua editione diſtichõ;

Herodoti Latium poſſederat hactenus vmbram,
Nunc Latium corpus poſſidet Herodoti.

BIBLIOTECA
RCM
VITTORIO EMANUELE

ANNO M. D. LXVI
Excudebat Henricus Stephanus, illuſtris viri
Huldrichi Fuggeri typographus, &c.

HENR. STEPHANI ELEGEION

in eos qui Herodoti historiam fabulositatis accusant.

Quisquis is est vel quisquis erit quo iudice mendax
Dicar, vel nimium vel nihil ille sapit.
Nil sapit, hoc vulgo qui dicere credulus audet,
Atque leui famæ pondus inesse putat:
At siquis lectis hoc ausit dicere Musis,
Quum sapit has vltra, plus satis ille sapit.

Eiusdem, in Herodoti interpretationem à se recognitam.

Qui verax propria, mendax interprete lingua
Antè fui, verum nunc in vtraque loquor.

HENRICVS STEPHANVS IOACH. CAMERARIO SVO S. D.

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA

POST Herodotũ Thucydides, inquit M. Tullius: (in cuius dicti explicatione aut ego fallor, aut alii multi falluntur) at ego tibi contrà, mi Camerari, Herodotum post Thucydidem, tuũ ἀμοιβαῖον munusculum Hesiodea mẽsura αἰτιατὰ μειζόμενος. Quẽ tu mihi Herodotum narras? inquies: illúmne cum suo Zopyro, aut sua cum Artaynte, miserandis pariter nefandísque modis ab interprete mutilatum, laceratum, fœdatum, prorsus denique deformatum? Imò verò absit vt tam turpe támque horrendum spectaculum, Massagetis potius aut Cyclopibus dignum, in conspectum tuum venire permittam. Tũne igitur (dices) Latinum Herodotum ad me mittis incudi per te aut alium quempiam redditum? Certè si totum incudi redditum dixero, mẽtiar: si ex parte, & quidem magna ex parte redditũ, non mentiar. Ita enim res (ne te diu suspensum teneam) se habet. Quum eodẽ tempore quo Thucydidem Græcum Latinúmque edidi, de edendo quoque Herodoto cogitassem, atque adeo nõ paruam pecuniæ vim in picturam sculpturámque quarundam ad eum pertinentium iconum insumpsissem, contigit vt is quem in recognoscẽda Thucydidea interpretatione exantlaueram labor, me ab Herodotea, quam ex eadem officina prodire animaduertebam, planè deterreret. Sed tamen periculum aliquando tandem facere placuit an officina illa sui vsquequaque similis fuisset, an potius in cudẽda Herodoti interpretatione meliorem quàm in altera quicunque est eius author operam nauasset. At ego non tam ouum ouo quàm duas illas fabricas sibi similes esse comperi. hoc tamen interesse animaduerti, quòd quæ in Thucydidea peccata sunt, bilem lectori, at quæ in Herodotea, risum potius mouere possint. Quis enim adeo sit Democritus vt illi ad multos concionum Thucydidis locos bile non intumescat iecur, quos ille quisquis est interpres ita in Latinum sermonem vertit vt simul eloquentiam summam in meram infantiam verterit? Quis vicissim adeo sit Heraclitus vt risum vel cachinnum potius ad illos Herodoteæ interpretationis locos compescat, in quibus nouos montes, nouos pópulos, nouas gẽtes ex vno calami ductu ortas intuetur? Vetus fuit verbum, Sẽper Libya noui aliquid adfert: at hæc interpretatio Libyæ vice fuerit viris doctis, quibus eam cũ textu Græco conferre minimè graue videbitur. Illic enim ἰὸν (Ionico more positum pro ἰερὸν) id est sacrum, in montem nomine Hirum noua quadam metamorphosi mutatum cõspiciet: illic ex μυχοῦ (id est recessu, vel sinu) Inachum siue Machũ vrbem: ex οἵπερες (id est Qui) populum nomine Hœtines: illic ex ἥσσονας (id est inferiores) populum Hessones: illic denique ex ἁλέες (quod declarat Vniuersi, vel Simul omnes) populosissimam gentẽ Halees repentè emergere videbit. Eant nunc qui magicarum vocum potẽtiæ vel circa leuissima opera fidẽ derogant, quũ tanta à tantillis istis quinq; vocibus miracula, & quidem nullius Circes ope adiutis, edita cernantur. O quàm opportunè in Deucalionea tempora incidisset huiusmodi interpres: quàm strenuus humani generis reparator, sine lapidum iactatione, fuisset. His atque si-

milibus iocis immenſum quem circa bellæ illius interpretationis caſtigationem exhauſi laborem,fallere interdum iuuit.Quibus fortaſſe non abſimilia ipſe quoque,ſi foret in terris,iocaretur Democritus. Verùm vt vnde digreſſa eſt,eò mea reuertatur oratio,quum nō tam ouum ouo quàm duas illas interpretationes ſibi ſimiles eſſe comperiſſem,ego tamē nunquam ad ſubeundum caſtigationis onus magis imparatus fuiſſem, (ídque cum ob alia,tum propter eos qui ſub prelo erant libros, quos tibi paulo pòſt recenſebo) quem laborem vires etiam infirmæ detrectare ſuadebant,eum à me repentina neceſſitas extorſit. Quum enim in Homeri locum(cuius impreſſionem caſus quidam interruperat) ſufficiendus aliquis Græcus ſcriptor eſſet,commodè in illo incommodo accidere videbatur vt Herodotus Ion Ionis Homeri vicariū ſe offerret. Sed quāuis & omen hoc animum ad ſpem erigeret,& neceſſitas ſtimulos admoueret,timidè tamen vel trepidè potius manum operi admouebam : donec eruditiſſimus vir Theodorus Beza & huius ſcriptoris amantiſſimus, operam mihi ſuam pollicendo, (quam & nauauit qualem in præfixa ad lectorem epiſtola docui) ita me confirmauit, vt huius authoris editionē vno cœptam prelo, duobus proſequutus ſim. Sed quorſum tam mul ta?inquies:cur tam anxiè facti tui rationem exponis? Nimirum vt ſi conſilium meum tibi non vſquequaque probem, temeritatis ſaltem crimen effugiam,atque hoc à te impetrem vt hunc meum laborem boni conſulere, non autem ἐργοδαμοδικῶς ἐξετάζειν velis: quippe cui, quot menſes poſcebat,vix tot à me dari potuerint dies. Si enim horarum à me in hoc qualecunque eſt opus inſumptarum numerus ſubducatur, nequaquam duodecim integros dies confecerint.

De authore autem huius interpretationis (quiſquis is eſt) quid dicā? Indoctus certè is non fuit,ſed nec doctus fuit:infidelem certè interpretē eum non vocarim,ſed nec fidelem vocare auſim : negligens certè fuiſſe non videtur,ſed nec diligens fuiſſe comperitur: ſed ſiquid medium inter doctum virum & indoctum,inter fidelem & infidelem interpretem, ſiquid denique medium inter diligētem & negligētem eſſe poteſt,aut ſiquid ex his alioqui contrariis conflatum imaginari poſſumus, id in eo fuiſſe putandum eſt. Miraris quod dico? at quod magis mireris addam. Hanc interpretationem,aut non vnius viri,aut vnius quidem,ſed duplici ingenio præditi opus eſſe aio.Quòd ſiquis quomodo fieri poſſit vt aliquis duplici ingenio ſit præditus,me roget,eum ego viciſſim interrogabo quî fieri poſſit vt vnum idémque ingenium in vna eadémque ſuæ interpretationis pagina rem eandem hîc aptis & Latinis, illic ineptis & barbaris verbis reddiderit:in eruendo ſenſu huius loci alioqui obſcuro Lyncei oculos habuiſſe,in eliciendo ſenſu illius loci claro & aperto Hypſea cæcior fuiſſe videatur. quî fiat vt alicubi ita verbis Græcis inſiſtat vt ea in re ſuperſtitioſus ſit potius quàm religioſus:alicubi contrà,ea non libertate ſolùm ſed licentia etiam vtatur,vt quæ ſint interpretis partes oblitus videri poſſit. quî denique fiat vt illius loci interpretatio acutiſſimum hominis iudicium teſtetur,huius interpretatio vel ipſo communi ſenſu hominem caruiſſe arguat.Nam ſi bona non ita malis permixta eſſent vt in vna eadémque pagina, imò verò in vna interdum periodo v-

traque inuenirentur,ſed aliquot paginas integras bene, aliquot deinde malè interpretatus eſſet, ad harũ interpretationem ebrium,ad illarũ ſobrium acceſſiſſe, vel non eiuſdem interpretis totũ eſſe opus ſuſpicarer: nunc,quum vel vnius periodi interdum prius membrum alioqui difficile,feliciſſimè ſit redditum,poſterius,quod erat facilius,infeliciſſimè:aut vice verſa:quomodo in vna periodo ſobrium & ebrium eundem fuiſſe, aut vnam eãdémque periodum duos interpretes habuiſſe veriſimile cuiquam fiat? Sed nec illud facilè cuiquam perſuadebitur,eundem quidem interpretem fuiſſe, ſed eum in vno periodi mẽbro aliquem ſe doctiorem conſuluiſſe,in altero autem neminem in conſiliũ adhibuiſſe. Quid igitur ſupereſt vt dicamus? equidem quid aliis hac de re dicendum ſuperſit neſcio: aliud certè mihi ſupereſt nihil, niſi vt id mirari quidem ac ſæpe miratum eſſe, ſed eius cauſam & antea ignoraſſe & nunc quoque ignorare fatear. Cætera quæ de edito à me Latino Herodoto dicenda putaui,ex ea quam præfixi ad lectorem epiſtola (ſi legere graue non fuerit) intelliges.

VENIO ad eam qua tuum illud munuſculum ornaſti epiſtolam. In ea me tam amanter à te tanto viro compellari,ſanequam gaudeo:ſed nimiũm honorificas illas compellationes non agnoſco. Nullis tamen me nec laboribus nec ſumptibus parcere, dum in promouenda re literaria veſtigiis patris mei inſiſto,hi quos dum hæc ſcriberem, ſub prelo habebam ſcriptores(quorum te nomina libenter auditurum ſcio) teſtari poterunt. POÈTARVM veterum ſyntagma(grandibus pariter & elegantibus literis)Homeri,Heſiodi,Theognidis,Phocylidis,Orphei, Theocriti, Nicandri,Callimachi,Arati. SOPHOCLES cum omnibus quæ in eum extant ſcholiis. POLEMONIS & HIMERII declamationes. Et hæc quidem Græco ſermone. Latino autẽ, MEDICORVM ſyntagma è Græco ſermone in Latinum verſorum,Aretæi, Rufi, Oribaſii,Tralliani, Pauli AEginetæ,Aetii,Actuarii,aliorúmque fere omnium præter Hippocratẽ & Galenũ:additis & ex Latinorum medicorũ numero iis quibus primæ deferuntur. Inchoatum erat & SYNTAGMA concionum ex omnibus tã Græcis quàm Latinis hiſtoriis excerptarum:ſed Græco ſermone in Latinum tranſlato. quibus & indicem qui eas in certas claſſes diſtribuat, adiũgere decreui. ANTHOLOGIAM autem Græcorũ epigrammatum quæ ante paucos dies è prelo exiit,ad te vnà cum ipſo Herodoto mitto.

QVOD ſcribis,eam meæ epiſtolæ partem,qua te vt commercium cum Muſis cõſtanter habeas cohortor, neſcio quid cogitationum animo tuo commouiſſe,quaſi vel ipſe ſuſpicari vel ad ſuſpicandum aliis anſam dare videar,aliud à te ſuſcipi atq; agi quàm vt bonas literas colas:non de nihilo certè(vt verum fatear)hæc animo tuo inceſſit cogitatio. Illa enim reuera mentem meam ſubierat ſuſpicio, ex eo nimirum orta quòd iampridẽ nulla ſcripta prodiiſſe à te intellexiſſem. Tunc enim ne rude (prout mereris)donari velles,magno literarum omnis generis diſpendio,vereri vel potius pertimeſcere cœpi. Sed quædã tua πομμάτια quæ paulo pòſt in manus meas peruenerunt,illo metu me liberauerunt.

Quòd in extrema epiſtola, Adriani Turnebi mortem (mei poſt Petrũ Daneſium & Iacobum Tuſanum præceptoris) non fictis lamentis proſequeris, facis tu quidem quod non te ſolum ſed omnes literatos facere decet: quòd verò & eius ſapientiam, doctrinam, virtutem, humanitatem pleno ore prædicas, in eo animi tui candorem (rem hoc ſeculo rariſſimã) & agnoſco & magnopere laudo. Nimis enim verum hodie experimur illud Aſcræi poetæ, Καὶ χεφεμβὶς χερ. Sed quid hoc ſibi vult quod à te ſubiungitur? quum ais, quo maiorem iacturam hæc noſtra ſtudia fecerint, eo plus curæ laboríſque in me meíque ſimiles recũbere? Imò verò quod de me nonniſi ioco, de te ſeriò dici poteſt, illius morte, in te, & in tui ſimiles, (quos paucos orbis habet) in te vnũ, inquam, totã literariã rempublicã inclinatã recumbere. Cæterùm quũ te laudum eius tam ſtudioſum eſſe animaduertiſſem, nõ dubitaui quin grata tibi lectio futura eſſet eorum quibus tumulum eius ornaui epigrammatum: quare adſcribenda cenſui, tua viciſſim (ſi qua ſcripſeris) expectans.

ΕΙΣ ΑΔΡΙΑΝΟΝ ΤΟΥΡΝΗΒΟΝ.

Τουρνήβου μὲν πρὶν κλέος ἔπλετο οὐρανόμηκες,
Νῦν δ' αὐτῷ ψυχὴ οὐρανοῦ ἐντὸς ἔης.
Καὶ χθὼν ἐπιχθονίης Σοφίης δεδαημένη ἄκρα,
Ἦλθε καὶ οὐρανίης ἄκρα δαηομένη.

IN ADR. TVRNEBI TVMVLVM.

In manes ingrata tuos hæc ora ferentur,
Quòd taceant te, à te quæ didicere loqui.
Sed reus huius agi malo, chariſſime, laudes
Ingenii culpa quàm tenuare tuas.
Ergo alii laudent: ego tantùm epigrammate teſtor,
Laudibus haud vllum par epigramma tuis.

In eundem.

Cur placuit cunctis Turnebus? cur tot amici
Illi, vix hoſtes vnus & alter erant?
Cur placuit cunctis? tot linguis lingua diſerta
Tótne illi potuit conciliare viros?
Cur placuit cunctis? an quòd certare videbant
Iudicii dotes dotibus ingenii?
Cur placuit cunctis? cunctas placuítne quòd artes
Excoluit Graias, excoluit Latias?
Cur placuit cunctis? an quòd totúſque lepores
Spiraret, totus quòd lepidóſque ſales?
Cauſæ equidem ſunt hæ: ſed & hæc eſt maxima cauſa,
Hic placuit cunctis quòd ſibi non placuit.

HENRICVS STEPHANVS LÉCTORI S. D.

QVVM inceptam à patre meo Rob. Stephano Græcorum hiſtoricorum editionem perſequens, & eum in illa perſequenda ordinem tenens, non quem ratio temporum quibus quiſque vixerat, ſed quem offerentes ſe occaſiones ſuadebant, Diodorũ Siculum, mox Xenophontem, tandem & Thucydidem, vtrũque Græcum pariter & Latinum edidiſſem, à me Herodotũ vtraque itidem lingua loquentem expectari ſciebam. Sed ex quo cum illa Thucydidea interpretatione luctatus fueram, quod naufragis vſuuenire ſolet, vt tranquillas etiam aquas horreant; idem & mihi vſuueniebat: ac tantum abeſt vt iterum aduerſus Laurentianam Scyllam & Charybdin dimicare vellem, vt vix nomen audire ſuſtinerem. Sed illa potentiſſima domina Neceſſitas me quãtumuis repugnantem in hanc arenam iterum deſcendere, & iugo quod excuſſeram, rurſus collum ſubdere, quantumuis recalcitrantem, coegit. Hunc igitur laborem quum illa mihi expreſſerit, occaſionem quam in mea ad Ioachimum Camerarium epiſtola commemoraui, nacta, diligẽtiæ quæ multis in locis deſiderari poteſt, veniã mihi dari poſtulo.

Ea tamẽ lege veniam impetrare volo, vt quod hîc defuerit, id in annotationibus quæ Græcæ editioni adiungentur, cumulatiſſimè expleam. Ad quam differẽdam tribus potiſſimùm rationibus ſum inductus. Prima eſt, quòd illam interpretationem cum Græco contextu conferendo, & quas interpres ſequutus erat diuerſas lectiones examinãdo, maius veterum codicum auxilium deſiderarim. Quanuis enim multas ex illis lectionibus, in quibus à vulgatis editionibus Græcis interpretatio illa diſſentit, ex noſtris vetuſtis exẽplaribus annotatas repererim, (quarum etiam nõnullas margini huius Latinæ editionis adſcripſi, eáſque præſertim quibus lacunæ explentur) non tamen omnes tum quas ille rectè ſequutus eſſe videtur, tum quas prætereà in locis alioqui obſcuris ſequẽdas iudico, aut reperi, aut reperturum me, niſi conſultis multis aliis veteribus exemplaribus, ſperaui. Secunda quæ me ad differẽdam Græcam editionem impulit cauſa, fuit Theodori Bezæ pollicitatio, is enim in deſcribendis pictori iconibus quæ huic volumini ſubiunctæ ſunt, operam ſuam nauaſſe, & quarundam ſuarum in tres priores libros animaduerſionum, ac potiſſimùm in primum, copiam mihi feciſſe non contentus, quũ ſe præterea nonnullas in hunc ſcriptorem obſeruationes editurum polliceretur, illas ego grande moræ pretium (omniũ iudicio qui hominis doctrinã norũt) futuras exiſtimaui. Tertia eſt, quòd meum imperfectũ emendationis laborem eo quo paulo antèdixi modo explere, atq; adeo, vt aliena recognoui, ita & mea ipſemet (quũ præſertim nimiæ nimiúmq; periculoſæ feſtinationis mihi ſim cõſcius) recognoſcere ſtatuerim. Nã & loci quidã, dum iam ſub prelo eſſent, mihi clari redditi ſunt, qui obſcuri paulo antè fuerant. ex quibus ille eſt inſignis lib. 2, μὴ μετατιθῆς πρὸς τὰς λιθίνας πυραμίδας. cuius, quum iam prelo commiſſus eſſet, hunc eſſe ſenſum animaduerti, Ne me præ lapideis pyramidibus, ludibrio habeas.

Sed quid ego me tam anxiè excuſo? Si Conrado Hereſbachio tibi imponenti, & quũ ne milleſimam quidem errorum huius interpretationis partem emendaſſet, totam ſe accuratiſſimè emendaſſe iactanti, æquum te præbuiſti, cur mihi, bona fide tecum agẽti, iniquum te præbebis? Sed quid de Conradi Hereſbachii impoſtura loquor? Cum interprete & cum Conrado ipſos etiam qui antea excuderunt hunc librum typographos de imponendo tibi & de te ludificando coniuraſſe dicas. Nulla enim tam horrenda fingi erratorum typographicorum monſtra poſſunt, quæ ſuperiores editiones Gallicæ, Italicæ, Germanicæ non fouerint: quæ vix dici poteſt quanto & quàm moleſto cum labore à me profligata fuerint: & eorum quædam in calce huius libri, in perpetuam rei memoriam, ſpectãda tibi viſum eſt proponere. At bonus ille vir Conradus Hereſbachius, quaſi ab illis monſtris ſibi metueret, nullum eorum oppugnauit, imò verò ne attigit quidem. Qui tamen, quotamcũque eorum partẽ profligaſſet, multo melius & de Herodoto & de Herodoti lectore meritus eſſet, quàm dum decẽ interpretationis Latinæ errores pro decem millibus errorũ, magna cum oſtentatione emendat, & eos quidem eiuſmodi qui in omniũ oculos qui Græcas literas vel à limine ſalutarint, incurrere queant: vel dum, pro verbis Herodoti quæ non intelligit, alia quæ ſolus intelligit, & quæ nec Herodoti nec cuiuſquam Græci ſcriptoris ſunt, reponit: vt quum pro ἄρθμοι nos ἀείθμοι legere iubet.

Verùm his omiſſis, pauca de opera quam in huius interpretationis emendatione poſui, & de ratione quam pro tẽporis anguſtiis inii vt maiore cum fructu legi Latinus Herodotus poſſet, dicenda nũc arbitror. Literis quas vulgus Italicas vocat, ea ſcribẽda cenſui

quæ in contextu Græco non habentur: & ex illis ea potiſſimùm quæ interpretem non ex aliquo veteri codice à vulgatis editionibus diuerſo, (quod eum locis aliquot feciſſe oſtendi) ſed ex ingenio, interpretationis iuuãdæ gratia, addidiſſe exiſtimaui. Ex vocabulis & loquendi generibus quæ barbara videbantur, partẽ aliquam mutaui. Antiquiſſima verò mihi fuit (quum minus vrgebar) falſas interpretationes emendandi cura: quarum tamẽ multas me inemendatas reliquiſſe, vt mihi ſum cõſcius, ita ingenuè fateor. Hoc quoque non diſſimulabo, multos eſſe locos, quorum ſententia, ſi generatim conſideretur, benè reddita ſit: ſin ſigillatim, malé. id eſt, in quibus interpretatio, quod ad nudam facti expoſitionem attinet, vera ſit: quod ad circunſtantias autem, non ſatis. Cæterùm nequem interpretationes apertè falſæ offenderent, ſtatueram quidem initio vnãquanque earũ expungere, & in eius locum verã reponere: (ac plurimis iam certè locis id fecerã, vt ex collatione cũ cæteris editionibus cognoſcetur) ſed quũ animaduertiſſem, lexica Græca quæ hodie linguæ Græcæ ſtudioſis terenda proponũtur, huiuſmodi falſis, ineptis ridiculiſque interpretationibus, (vt ſimiles habeant labra lactucas) tanquam gemmis quibuſdam ab eorum interpolatoribus inſignita eſſe: ne ii quos illa ad has interpretationes remittunt, in mea editione eas quærentes, oleum atque operam perderent, retinendas eſſe, noſtris eregione adſcriptis, iudicaui. Neque verò de his illiſve lexicis loquor, ſed de omnib° quæ duodecim abhinc annis prodierunt: quorum nonnulla Theſauri etiam titulo ornata fuerunt: ſed de quibus, quum introſpiciuntur, verè dicit poſſit quod habet vetus prouerbium, theſaurus carbones. Sed nimirũ quidam qui patrem meũ audierant ſæpe dicentẽ ſe Theſauri Græci editionem moliri, ſi non aliud, at ipſum certè titulum præripere illi volebant: perinde facientes ac ſiquis Irum, ob acceptam Cræſi veſtem, regem euaſiſſe perſuadere vellet. Sed de his tunc aptior fuerit dicendi locus quum verum & ἐπώνυμον Theſaurum dabo: cuius quo diuturniorem expectationem eſſe video, eo magis vt illi reſpõdeat efficere, manibus pedibúſque conabor.

Quòd ſiquis obiiciat me bonas horas in emendanda huiuſmodi interpretatione, tanquam in repurgando Augiæ bubili, malè collocaſſe, potiúſque nouam cudendam fuiſſe, primùm ego ei, aurum ex Ennii ſtercoribus collectũ fuiſſe reſpondebo: deinde eundem hoc conſiderare iubebo, ita eſſe vitioſam hanc interpretationem vt permixtas vitiis virtutes & quidem maximis maximas & plurimis plurimas habeat: magnúmque ad præcepta optimæ rationis interpretandi, magnum ad formandum iudicium eius qui interpretem agere diſcit, adiumẽtum afferre queat. Sunt enim quædam (aũt ego valde fallor) tam Latinè, tam dilucidè, tam numeroſè, tam denique omnibus modis concinnè venuſtéque expreſſa, vt nihil Latinius, dilucidius, numeroſius, nihil concinnius venuſtiúſque fieri fingíve poſſe videatur. Quid quòd ſæpiſſime in vno eodémque loco bona malis permixta eſſe contingit? quid quòd interdum in vno periodi membro doctum, fidelem & diligentem interpretem, & omnia Laurentio Valla digna agnoſcimus, in altero doctrinam (imò vel vulgarem linguæ Græcæ cognitionem) fidem, diligentiam deſideramus? Hoc tibi mirum viſum iri ſcio: mihi certè & mirum viſum eſt iampridem, & in dies magis miror: nec, quamcunque in partem animum verſem, vlla coniectura rationem huius inconſtantiæ aſſequi poſſum. Sed hanc interpretationem (quicunque ſit eius author, & vndecunque profecta ſit quæ in ea cernitur inconſtantia) minimè reiicicẽdam, ſed potius quas habet inter vitia virtutes, vt roſas inter aculeos, carpendas eſſe cenſeo.

Vale, & noſtris laboribus faue.

HENR. STEPHANI APOLOGIA
pro Herodoto, siue Herodoti historia fabulositatis accusata.

VT antiquitatem nonnulli nimiùm religiosè atque adeo superstitiosè colunt; ita non desunt qui eandem merito honore meritáque obseruantia fraudare videantur. Horum autem vitiorum vtrunque non peculiare seculo nostro, sed illi cum superioribus esse commune, multa nobis argumento esse possunt. Posterioris quidem certè fidem nobis vel ipsa Græci sermonis consuetudo facit, in quo ἀρχαῖος & ἀρχαϊκὸς de homine nimia simplicitate prædito, interdum verò & de planè stolido bardóque dicuntur: & ἀρχαῖον ἔργον itidem. Atque hinc, id est ex hoc priscorũ morum & institutorum (vtpote quibus nimiùm rudis simplicitas inesset) cõtemptu, manarunt & illa, κρόνος, κρόνιος, κρονόληρος, βοκκοσύλλιος. Hinc & illi versus,

Prisca iuuent alios: ego nunc me denique natum
Gratulor, hæc ætas moribus apta meis.

At illi priori vitio eorum qui superstitiosè antiquitatem colunt, quid ansam præbuerit; assequi coniectura nequaquam facile est. Non iam de illa altè repetita antiquitate, nec de iis loquor qui mores sui seculi exosi, vota contraria votis Nasonis fecerunt: vt quum dicit Tibullus,

Tunc mihi vita foret: vulgi nec tristia nossem
Arma, nec audissem corde micante tubã. Quæ verba eruperũt huic poetæ postquam aurei seculi felicitatem cõmemorauit. Atque hunc, dum eò respiceret, pertæsum vitæ suæ fuisse, mirum videri non debet: quum ipse Hesiodus multis antè ætatibus hæc protulerit,

Μηκέτ' ἔπειτ' ὤφελον ἐγὼ πέμπτοισι μετεῖναι
Ἀνδράσιν, ἀλλ' ἢ πρόσθε θανεῖν, ἢ ἔπειτα γενέσθαι.

Sed & ille ipse Naso, qui in versibus quos modò citaui, antiquitatem ludibrio habet, illam laudari solitam, alibi fatetur, quum dicit,

Laudamus veteres, sed nostris vtimur annis. Et quî (obsecro) prisci seculi laus dissimulari posset, cuius vt rudis simplicitas iis quæ dixi verbis apud Græcos notata; ita vicissim probitas & fides consuetudine Latini sermonis celebrata fuit? Ille demum antiquis est adolescens moribus, inquit Plautus. Homo antiqua virtute ac fide, inquit Terentius. Homines antiqui, qui ex sua natura cæteros fingerent, inquit Cicero. His autẽ loquendi generibus materiã non alios quàm poetas præbuisse verisimile est: sed hi quàm angustis spatiis tempus illud circunscribant, vel ex his Iuuenalis versibus patet,

Antiquum & vetus est alienum Posthume lectum
Concutere, atque sacri genium contemnere fulcri.
Omne aliud crimen mox ferrea protulit ætas,

Viderunt primos argentea secula mœchos. Sed & ipsum Hesiodũ longo interuallo argentei seculi mores ab aurei seculi moribus separantẽ audimus. Dubium verò nemini esse debet quin aureo seculo argenteũ, vt æreo ferreum poetæ subiunxerint, id ipsum exprimere volentes quod Horatius his versibus cecinit,

AEtas parentum peior auis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem. Quam sententiam ex hoc Arati loco mutuatus videri potest,

Οἷον χρύσεοι πατέρες γένος εἰλήσαντο
Χειροτέρων ὑμεῖς δὲ κακώτερα πρέσσετε.

Huius autem rei (meo iudicio) non obscura ratio est. quum enim posteri vltra nequitiam suorum maiorum, cuius hæredes relinquuntur, sibi nouam in dies comparent, nequiores euadere necesse est. Verùm (si serò loquendum est) ne primum quidem seculum, vel potius ne primos quidem illos primi seculi homines nequitia caruisse, & ea vel maxima, sacræ literæ nos Caini exemplo docent. Quo minus Romuli multis seculis posterius factum in perpetranda itidem fratris sui cæde, mirum videri debuit. Atque (vt huic sermoni finem imponamus) priscorum hominum maiorẽ simplicitatem atque adeo rusticitatem fuisse, quàm probitatem, & aut nullo vitio aut sola auaritia minus quàm nos laborasse, credibile est. At nostrum seculum si aureum ea vocari ratione

nõ potest ob quam nomen id primò seculo impositũ fuit, illa certè eadem ratio hanc appellationem ei vẽdicat, propter quam Naso in his versibus (nam eorum authorem illum esse potius quam Propertium iudico) eam suæ ætati tribuit,

Aurea sunt verè nunc secula: plurimus auro
Venit honos, auro conciliatur amor. Quibus adiicienda sunt quæ apud Propertium sequuntur,

Auro pulsa fides, auro venalia iura,
Aurum lex sequitur, mox sine lege pudor. Adiiciendus & hic versus, qui distichon illud Aurea sunt, &c. præcedit,

Aurum omnes victa iam pietate colunt.

Verumenimuero non de illis (vti dixi) altè repetitæ antiquitatis admiratoribus loquor, qui, quæcunque poetæ de ea somniarunt, vera esse in animum induxerunt. De quibus igitur? de iis qui suæ ætatis artifices, (præsertimque pictores & sculptores) necnon poetas, præ illis quos superiores ætates tulerant, floccifaciebant. Nam quis vel ex Cicerone non didicit quanto studio olim antiqui operis tabulæ, signa, toreumata conquiri, quanto pretio comparari solita fuerint?

Insanit veteres statuas Damasippus emendo; inquit Horatius: at quàm multos præterea eadem insania & circa statuas & circa res huiusmodi laborasse putamus, perinde ac si cum Apelle & Zeuxide ars pingendi, cum Scopa, Myrone, Praxitele, ars sculpendi siue fingendi sepulta esset? Nec verò aliunde quàm hinc ortum apud Latinos habuisse crediderim illa loquendi genera, Nihil antiquius mihi fuit, Nihil antiquius habui, Antiquissimum mihi fuit, aliáque huiusmodi. Nam qui hæc ab ea quæ senili ætati debetur reuerentia petita esse existimant, aut falluntur, aut ego fallor. Quæ tamen origo voci Græcæ πρεσβύτερον meritò fortasse tribuatur: sed vocabulum Antiquius, vt illi significatione respondet, ita origine respondere, nequaquam dixerim. Et de artificibus quidem hactenus. Quod autem de poetis dixi, vel solius Horatii querimonia nobis satis superque testatum reddet: in qua inter cætera hæc dicit,

Si meliora dies, vt vina, poemata reddit,
Scire velim pretium chartis quotus arroget annus.
Scriptor abhinc annos centum qui decidit, inter
Perfectos veteresque referri debet, an inter
Viles atque nouos? Similis autem cum alibi, tum lib. secundo Anthologiæ Græcorum epigramm. extat querimonia. Veruntamen vt hodie cantilenæ siue cantica, quo recentiora, eo sunt gratiora, ita iam Homeri seculo nouitatem illa non vetustatem commendasse, ex his illius versibus discimus,

Τίνα τὴν ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι
Ἥτις ἀκουόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται. Cui subscribens Thebanus poeta dixit, Αἶνει παλαιὸν μὴ οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων. Vbi animaduertendum est negari à Pindaro quod Horatius ex vulgi sententia affirmat.

Sed quorsum hæc omnia? dicat aliquis. Nimirum vt propositis duobus hisce hominum generibus, quorum vnum nimis religiosos, alterum nimis irreligiosos oculos & aures ad antiquitatem affert, iis qui veterum historiarum lectores futuri sunt, vt mediam quandam viam teneant author sim: sic tamen vt veteres historicos (sicut & poetas) dum legunt, illos ab eorum posteris, tanquam magistros à discipulis, distinguendos esse meminerint. Nam ad historias quidem quod attinet, si verè illud dictum fuit, discipulum prioris esse posteriorem diem, quin facta plurima quæ in posterioribus historiis celebrãtur, priores historias (id est facta quæ in illis cõmemorantur) tãquam exemplar sibi proposuerint, nemo (vt opinor) inficiari volet. Nam quis L. Tarquinium (vt vnum aliquod in historia Græca celebre factum cum celebri in Romana facto comparem) in decutiendis summis papauerum capitibus Thrasybulum imitari voluisse neget? Imò verò vt hunc ille imitatus est, ita historicos Latinos in describendo eius facto Græcos imitari voluisse dicas. Ego verò ex Græcis Herodotum, ex Latinis T. Liuium deligens, vtriusque locum (nequid fingere videar) proferam. Herodotus igitur (si bene interpretor) hæc scribit, Præconem ad Thrasybulum Periander misit qui ex eo sciscitaretur quis maximè tutus ipsi rerum status & ad exercendum in vrbem suam imperium accõmodatissimus futurus esset. Thrasybulus hunc à Periandro missum secum ex vrbe educens, segetem ingressus est, eámq; perambulans, dum illum repetitis subinde super eius è Corintho aduentu interrogationibus compellaret, vt quanque spicam supra reliquas eminere cernebat, retundebat: & postquã retuderat, proiiciebat. donec quotquot in tota segete pulcherrimæ

altiſſimæ'que erant,hoc modo labefactauit. Quum autem vniuerſum prædium obiiſſet, præconem nullo dato conſilio remiſit. Reuerſo deinde præcone,quum Periãder Thraſybuli conſilium audire ſummopere cuperet, is nullum ſibi ab eo datum reſpondet: & ſe mirari addit quid illi in mentem venerit,vt ad talem virum eum mitteret qui ita mente captus eſſet vt etiam ſuas ipſius res profligaret.Quæ dicens,ſimul quæ facientem Thraſybulum viderat, narrare cœpit. At Periander quum huius facti mentem percepiſſet,& Thraſybulum ipſi de interficiendis ciuibus cõſilium dare animaduertiſſet, mala omnia ciuibus ſuis inferre cœpit.Hactenus Herodotus. Liuiũ nunc audiamus de Sexto Tarquinio ita loquentem, Itaque poſtquã ſatis virium collectum ad omnes conatus videbatur, tum è ſuis vnum ſciſcitatum Romam ad patrem mittit quidnam ſe facere vellet: quandoquidem vt omnia vnus ipſe Gabiis poſſet,ei dii dediſſent.Huic nuntio(quia credo dubiæ fidei videbatur)nihil voce reſponſum eſt:rex,velut deliberabundus,in hortum ædiũ tranſit,ſequente nuntio filii.ibi inambulans tacitus ſumma papauerum capita dicitur baculo decuſſiſſe. Interrogando expectandóque reſponſum nuntius feſſus, vt re imperfecta redit Gabios:quæ dixerit ipſe,quæque viderit, refert: ſeu ira,ſeu odio, ſeu ſuperbia inſita ingenio,nullam eum vocem emiſiſſe. Sexto, vbi quid vellet parens,quidve præciperet tacitis ambagibus,patuit, primores ciuitatis, criminando alios apud populum, alios ſua ipſos inuidia opportunos,interemit.Hactenus & Liuius.Quis autem hîc ea quæ dixi, id eſt Ἕλληνας ἀφάξεις & Ἕλληνας ἀνῄσεις, non agnoſcit? Iam verò, ſi fluuiorum quos vidimus,fontes quoque videre iuuat, cui non lectio veterum hiſtoriarum (à quibus aliqui in poſteriores ſiue riui ſiue riuuli profluxerint)gratiſſima eſſe debet? Nam vt Homeri poeſin fontem appellat Naſo,(quum canit,

--à quo,ceu fonte perenni,

Vatum Pieriis ora rigãtur aquis.) ita ego Herodoti & Thucydidis ſcripta fontibus cõparare, duabus de cauſis non dubitem. Vna eſt,quòd ex illorum lectione præſtãtiſſimos quoſque & bellica virtute clariſſimos viros prudentiam hauſiſſe, & de variis rebus gerendis vel non gerendis conſilium, tanquam ex oraculo certiſſimo petiiſſe,(felices,quos facerent aliena pericula cautos) atque adeo illorum facta non in ſimilibus tãtùm rebus imitatos eſſe, ſed interdum ad vſus alioqui diſſimiles accommodaſſe, veriſimile eſt.Altera,quòd ex horum vtroque(ac præſertim ex Thucydide)omnes propemodum qui ſequuti ſunt hiſtoricos,cum alia tum varias ſcribendæ hiſtoriæ regulas deriuaſſe,& horum ſcripta tanquam ideas illis ſcribentibus obuerſatas fuiſſe, multa nobis argumento eſſe poſſint. Verùm quum iſta ſint eiuſmodi quæ multo facilius mente comprehendi quàm verbis explicari poſſint,quæ addi huc pertinentia poſſent, cogitanda relinquo. Hoc autem nequaquam ſilentio prætereundum cenſeo,veteres hiſtoricos(ſicut & poetas)ſi non ob aliud,ob eam certè reuerentiam qua fictitiũ numen ſuum ſuáque adulterina ſacra proſequuntur, digniſſimos eſſe quos reuereamur. Hanc autem illorum reuerentiam fateri cogentur quicunque multa loquendi genera,quibus ſacræ literæ nobis Dei prouidentiam,&(vt theologica voce vtar) omnipotentiam teſtãtur,itidem ab illis vſurpata inuenient:quæ contrà eorum poſteri neglexerunt.Duobus exemplis contẽtus ero: quis non,quum hæc verba audit, Deus in cor meum immiſit, Deus in manus meas illum tradidit, Dauidem, vel Eſaiam,vel Ieremiam, aliúmve quempiam è ſacroſanctorum Prophetarum numero, potius quàm Homerum vel Heſiodum, aut alium poetam loquentẽ audire ſibi videtur?At ego & hæc & alia loquendi genera Herodoto veteri hiſtorico cum veteribus illis poetis dico eſſe communia: vt omittam quæ præterea ore Chriſtiano itidem digniſſima ſibi habet ille peculiaria. Quæ quoniam vt omnino impietatis,ita mendacii ſuſpicione aliqua eum ex parte liberare poſſe videntur,non omittenda ſed alii loco ſeruanda iudico: atq;, hactenus in gratiã & laudatorum & vituperatorum antiquitatis,ex multis pauca præfatus,ad ipſum diſputationis caput venio.

QVVM in legendis hiſtoriis duo conſideranda ſint, quæ narrentur & à quo narrentur, prius de eo qui hæc memoriæ prodidit,nobis dicendum eſt.Herodoti fabuloſitatem ita omnibus omnium ſermonibus fuiſſe iam olim iactatam vt in prouerbium propemodum abierit,quis eſt qui neſciat? Sed quod hodie in multis experimur,idem plurimis ſuperiorũ ſeculorũ hominibus vſuueniſſe credibile eſt,vt aliena fide illũ mendacii arguerent:quippe qui ne librorũ quidem eius titulum vnquã niſi per tranſennam aſpexiſſent, ſed aliorum à quibus lectos eſſe credebant,iudicio ſtandum ſibi eſſe exiſtimarẽt. Verùm vt huiuſmodi hominum voces olim exibilari potius quàm refelli ſolitas veriſimile eſt, quippe qui temerariam ſuam credulitatem impudentiámque prodentes, non Herodoti ſed ſuam ipſorum famam læderent:ſic & hodie ſimilem impudentiam ſimiliter exibilã-

dam explodendámque potius quàm argumentis vllis confutandam cenſeo. Quare hos miſſos faciens, illos compellabo qui Herodotum non ſemel ſed ſæpius, non eius partem ſed opus integrum, non oſcitanter, ſed ſumma cum attentione voluerunt. Ac primùm ex illis ſcire velim vtrum Herodotus prudens ſciénſque, an imprudens mentiatur. Illum prudentem ac ſcientem mentiri ſi reſpondebunt, mendacii ipſimet ex eius ſexcentis locis conuincentur. Si enim mentiri propoſitum illi eſſet, cur quoties aliquid commemorat quod perſpectum exploratúmque non habet, hac de re nos admonet? cur tot locis tã ſolicitè ſe excuſat? Aut quid hæc, Vt audiui, Vt narrãt, Vt aiunt, addere paſſim attinebat? Aut quid, horum quidem ſe teſtem eſſe oculatum, at illorum teſtem auritum duntaxat, fateri neceſſe erat? vt in Euterpe, μέχρι μὲν τῆς Ελεφαντίνης πόλιος αὐτόπτης ἐλλήλυθα, τὰ δ' ἀπὸ ταύτης ἤδη ἀκοῇ λέγω ἱστορέων. Sed & ſæpe de rebus ſibi dubiis ſcribens, neſcire ſe quàm veræ ſint illæ, ſed quæ ab aliis referantur, narrare, & penes eos fidem eſſe velle dicit. Atque adeo in Polymnia, hoc ſuum eſſe in vniuerſo opere conſilium pronuntiat, vt ſibi commemoranda quæ ab aliis acceperit, non item omnino ſibi credenda eſſe cenſeat. ἐγὼ δέ, inquit, ὀφείλω λέγειν τὰ λεγόμενα, πιθανὰ γε μὲν οὐ παντάπασι ὀφείλω. καί μοι τοῦτο τὸ ἔπος ἐχέτω ἐς πάντα τὸν λόγον. Ac ne his quidem contentus, ſæpe etiam ſuſpicionem lectoris præuenit, & hoc vel illud narrari quidem ſed veriſimile ſibi non fieri profitetur. vt quũ in Clione ſcribit, φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, τὸν θεὸν αὐτὸν φοιτᾶν, &c. Sic in Terpſichore dicit, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, ἄλλῳ δέ τῳ. At multis locis hanc admonitionem non attexit, in quibus videtur eſſe neceſſaria. Nimirum tibi neceſſaria videtur: at illi contrà ſuperuacaneam (quippe cui ſui dicti ratio conſtaret) viſam fuiſſe perſuaſum habeo. Atque hanc meã opinionem confirmat (ni fallor) iſte Clionis locus, in quo Babylonici ſoli fertilitatẽ exponẽs, ſcribit, In quã autem altitudinem milium & ſeſamum arboreſcant, etſi probè norim, tamen id nõ referam: quum certò ſciam, iis qui nunquam Babylonicam regionem adierũt, quæ de fructibus dicta ſunt, planè incredibilia videri. Meã, inquã, opinionem cõfirmat (vt opinor) hic locus. vt enim de his tacere voluit quòd fidem impetratura non crederet, quidni de illis quoque tacuiſſet, ſi fide maiora fore putaſſet: aut aliquo ſaltem verbo, vt aliis in locis ſuſpecta ſibi eſſe teſtatus eſſet? Quid quòd comperta ſibi aliorum mendacia diſſimulare non poteſt, vt cum in Euterpe, tum alibi apertè oſtendit? Atqui mendacia exagitare, nequaquã eius qui mendaciis gaudeat, eſſe videtur. Ac primum quidem hoc ſit φιλαληθείας Herodoti argumẽtum. Secundum eſſe poſſit, quòd non, vt alii plerique hiſtorici, quæ vel à dicendo vero eum deterrerent, vel ad mentiendum impellerẽt, habuerit. Cui enim illum aſſentari voluiſſe, aut quod aſſentationis præmium ſibi propoſuiſſe dicemus? Adde quòd aſſentari & παρέπεσθαι amare, velut ex diametro inter ſe pugnent: quam tamen illum amaſſe, cum ex aliis locis, tum ex hoc in Polymnia deprehẽdimus. Hîc ego, quod ſentio & verum mihi videtur, nõ diſſimulabo: licet eiuſmodi eſſe ſciam quod mihi inuidiam apud multos conflare poſſit. Atenim quorundam encomia ſuæ hiſtoriæ inſeruit. Id quidem fateor: ſed & rara & nullam aſſentationis ſpeciem præ ſe ferẽtia eſſe dico. nec quicquam aſſentatorium vel in Polycratis laude in Thalia, vel Bogis aut Cadmi in Polymnia, agnoſco. Remoto autem aſſentationis ſtudio, quid ei lucri fuiſſet (vt ille apud comicum loquitur) nos fallere? Eſto tamen, aliquos hiſtoriæ eius locos criminis illius ſuſpectos nobis eſſe: at quis eam ſaltem partem quæ nõ res geſtas ſed varios hominum variorum mores ac ritus deſcribit, (quæ potiſſimùm calumniis obnoxia eſt) ſuſpicione huiuſmodi non liberet? Tertium argumentum (niſi quis coniecturam vocare malit) ex magna hominis circa ſuum numen ſuáque ſacra obſeruantia peti poſſe dixerim, quam & paulo antè attigi. Multæ enim ſententiæ ſiue γνῶμαι tum quas aliis locis adhibuit, tum quas narrationibus vel præfixit, vel tanquã corollaria adiunxit, tanta illum pietate præditum fuiſſe teſtantur quanta in hominem Chriſtianæ religionis ignarum cadere poteſt: imò verò ea de diuina potentia prouidentiáque ſenſiſſe quæ Chriſtianũ ſentire & deceat & oporteat. Huiuſmodi ſunt hæc in Thalia, SED profectò prouidentia Dei, pro ſua ſapiẽtia, quæcunque animalia meticuloſa & eſculenta ſunt, valde fœcunda reddidit, ne aſſiduo eſu abſumpta deficerent: at quæcunque improba & pernicioſa, parum fœcunda. Atque hinc fit vt lepus &c. Conſideremus & hæc ex Polymnia, VIDEN' vt Deus animalia prægrandia fulmine feriat, eorum faſtum nõ tolerans: at puſilla ne vellicet quidem? Viden' vt in editiſſima quæque ædificia & in celſiſſimas quaſque arbores tela hæc ingruant? Gaudet enim Deus quæcunque eminẽt, deprimere. Vnde etiam contingit vt ingens exercitus ab exiguo profligetur: Deo videlicet illis quorum inſolẽtiam exoſam habet, terrorem aut fulmen immittente: ita vt ſuperiores eorum ſucceſſus exitus exitiales habeant. Magnificè enim de ſe ſentire nemini commune ſecum eſſe ſinit Deus. Quid,

obſecro,

obſecro, de diuina potẽtia diuini⁹ iſtis dici potuit? Heſiodeã illã γνώμην laudib⁹ oẽs efferũt,

Ρεῖα μὲν γὰρ βελέεσι, ῥέα δὲ βελέεσσι χαλέσσαι,
Ρεῖα δ' ἀφέλκυσαι μενεδήϊον, ἠδ' ἀέξαι,
Ρεῖα δέ τ' ἰθύνει σκολιὸν, καὶ ἀγλωώεσσι κάρφει
Ζεὺς ὑψιβρεμέτης, ὃς ὑπέρτατα δώματα ναίει.

Quem imitatus Horatius dixit,

—valet ima ſummis Mutare, & inſignem attenuat Deus, Obſcura promens.

Et meritò quidem certè illam veteris poetæ ſententiam laudibus extollũt: ſed quanto tamen vlterius progreditur hic noſter hiſtoricus? Iam verò gnomẽ illam quæ Deo vindicem oculum tribuit, quot nobis exemplis cõfirmat? vel potius, quot locis eam tanquã in ſpeculo intuẽdam proponit? Primùm quæ de Pheretima narrat, & verba quibus narrationem ſuã claudit, audiamus: ac quoniam eſt valde memorabilis, eam à capite ipſo arceſſamus, diſperſa eius membra in vnum corpus colligentes. Erat hæc Pheretima Batti claudi Cyrenes regis vxor. hic Arceſilai filius erat, quem Cyrenes regnum tenẽtem, dum morbo laboraret, frater Aliarchus ſtrangulauerat: iſque viciſſim ab illius vxore cui nomen Eryxo, ex inſidiis interfectus fuerat. Batto hoc mortuo, Arceſilaus quem is è Phereti ma ſuſtulerat, regni hæres relinquitur: ſed quum orta inter hunc & populum ſeditione, factio populi ſuperior euaſiſſet, Arceſilaus Samum, Pheretima eius mater Salaminem profugit: & ab EVelthonte, imperium eius obtinente, exercitum à quo vnà cum filio Cyrenem reducatur, petit. At EVelthon quiduis potius illi quàm exercitum dabat. Illa, quicquid dabatur accipiens, pulchrum quidem & id eſſe dicebat, ſed pulchrius futurum eſſe ſi ipſi quem petebat exercitum daret. Atque hoc reſponſo donum vnumquodque proſequebatur. Tandem verò EVelthon ei fuſum aureum, & colum cui circumpoſitum ſtamen erat, dono miſit. Quum autem iiſdem quibus prius verbis inter accipiendum hoc munus vſa eſſet, tunc EVelthon ſe talia fœminis non exercitum donare dixit. Arceſilaus autem interea Sami agens exercitum coegit, à quo quum Cyrenem reductus & in antiquum ſtatum reſtitutus eſſet, magnam in ſuos ſæuitiam exercuit: ob quam ſibi metuens quum ad Alazerem Barcæorũ regem ſocerum ſuum ſe contuliſſet, à Barcæis quibuſdã, quibus ſe nõnulli Cyrenæi exules adiunxerãt, in foro interfectus fuit: eiuſq; cædem mox Alazeris ſoceri cædes ſequuta eſt. At Pheretima, tãtiſper quidem dũ Arceſilaus filius Barcæ ageret, eius gradũ apud ſuos cum aliis in rebus, tum in præſidendo ſenatui, tenebat: ſed vbi filiũ Barcæ interemptũ audiuit, fuga ſe in AEgyptum proripuit: atque ibi Aryandem (quem Cambyſes AEgypto præfecerat) ſupplex rogauit vt vicem ſuam vlciſceretur, hoc prætextu vtens, quòd filium ſuũ, quia Medorũ partibus fauebat, interfectũ diceret. Quum Barcen perueniſſent quos exoratus Aryandes ex AEgypto miſerat, eámque vrbem vi capere fruſtra conati, fraude cepiſſent; Pheretima ex Barcæis eos qui perpetrandæ cædis principes fuerant, crucibus per ambitũ murorum ſuffixit: eorum autẽ vxoribus mammas amputauit, quibus eoſdem muros tanquã notis quibuſdã interpũxit. Cæteros Barcæos Perſis diripiẽdos reliquit, præter eos qui Battiadæ & affines cædis nõ erant: his autẽ vrbis gubernacula tradidit. Hactenus de Pheretimæ facto. nunc animaduertere operæpretiũ fuerit, quod huic narrationi (interiectis tamẽ nõnullis) corollariũ, librum claudẽs, attexat. At Pheretima (inquit) ne ipſa quidẽ mitẽ vitæ exitũ habuit. quumprimũ enim è Libya, Barcæos vlta, in AEgyptũ rediit, miſerabilẽ mortẽ obiit. viua enim vermibus ſcatere cœpit, à quibus corroſa fuit. Nẽpe homines tã atrocibus vindictis inuidiã ſibi apud deos cõflant. Hactenus de Pheretima. Ad Hermotimũ eunuchum veniamus. ſcriptã enim de illo hiſtoriã religio mihi eſſet ſilentio præterire. Hermotimo, inquit, amplior illatæ ſibi iniuriæ, quàm vlli vnquã mortali (quod ſciã) contigit vltio. Is ab hoſtibus captus & venalis à Panionio quodam Chio emptus fuerat, qui ex ſceleſtiſſimo facinore quæſtũ faciebat. quoſcũque enim nãciſci poterat formoſos pueros, caſtrabat, móxq; Sardis aut Epheſum abductos magna pecunia vẽdebat. Barbaris enim eunuchi in pretio ſunt, quòd iis maiorẽ quàm aliis fidẽ in rebus omnibus habendã putent. Ex eorũ autẽ numero quos caſtrauerat Panionius, erat Hermotimus: cui felici ſorte cõtigerat vt eũ aliis donis Sardib⁹ ad Xerxẽ mitteretur: tẽporis autẽ progreſſu primũ inter eunuchos locũ apud illũ obtineret. Quũ autẽ rex Perſicas copias in expeditionẽ aduerſus Athenas educẽs, Sardis perueniſſet, tũ Hermotimus negotii cuiuſdã gratia quũ in Myſiã regionem deſcendiſſet, quæ à Chiis incolitur, Atarneus dicta, hîc Panioniũ offendit. Quẽ agnitũ quũ blãdè cõpellaſſet, & primùm quidẽ ei expoſuiſſet quãta bona, eius opera cõſequutus eſſet, deinde verò magnam ſe illius meriti gratiam relaturum promiſiſſet, ſi cum ſuis liberis illuc cõmigraret, ei vt id faceret perſuaſit. Poſtquam verò eum in poteſtate habuit, quippe qui cum liberis & vxore illuc cõmigraſſet, his eum affatus eſt verbis, O qui præ omnibus mortalibus è

ſceleſtiſſimo facinore quæſtũ feciſti, quid de te ego aut meorũ maiorũ quiſpiã, de te inquã vel aliquo tuorum commeruimus, propter quod me ex viro nihil eſſe feceris? Nempe deos tuas illas artes ignoraturos ſperabas: at te rem adeo iniuſtam auſum, iuſto ipſi contrà iudicio in manus meas compulerunt, vt tantas quantis dignus es pœnas mihi dares. Quæ dum Panionio exprobrantur, adductis in conſpectum quatuor filiis, eorum amputare genitalia coactus fuit: quod quum illis feciſſet, ad idem ei viciſſim faciendum adacti ipſi fuerunt. Ita Hermotimo aduerſus Panionium diuinæ vltionis vices adiutrices fuerunt. Quid quæſo hîc legimus quod ore Chriſtiano ſonari non mereatur, ſi tantũ pluralem deorum numerũ in ſingularem vertamus? Sed & in Euterpe quàm pulchrè ab eo dicitur magnorum ſcelerum magnas immitti à diis vltiones? τῶ δαιμονίου θεραπεύοντες ἵκως πανωλεθρίη κατολόμοι, καταφαρὲς τῶν ὧδι αὐθρώποιει ποιέοντας θεῶ μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλαι θεαὶ καὶ αἱ ἐμφύλιαι θεῶν θῶν. Illis autem verbis quibus ſuum de Hermotimi vltione ſermonem finit, cõſona ſunt (ſi ipſum etiam loquẽdi genus ſpectemus) hæc quæ in Thalia habentur, χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Ορσίπια Πολυκράτεος ἔπεσε μεγαλωστί. dixerat enim illic, Πανιώνιον μοῦνον οὕτω ἀπεδάλετο τὰς χεὰς ὁ Ερμότιμος. Sed & ἔπεσι δίκην τινὶ interdum dicit, vt in Eratone, οὐ μὴν οὐδὲ Λυπρόδης κατηγέσατο τοῦ Σπάρτη, ἀλλὰ ἔπεσι δίκην τινὰ Δημαρήτῳ ἐξέπεσε. & in eodem libro, de Cleomene, cuius inſaniam vindictæ diuinæ imputat, ἐμοὶ δὲ δοκέει πάντα τοῦτον τὸν χρόνον ὁ Κλεομένης Δημαρήτῳ ἀκίσασθαι. In Calliope autem δίκην τῶ φόνου τῶ Λεωτυχίδεω ὀπὶ Μαρδονίου dicit. Huc etiam pertinet vocabulum μῆνις, vt quum ſcribit in Polymnia, ἔστι δὲ οὐ Λακεδαιμονίοισι μῆνις κατοικημένη Τεγεήτεω τῶ Δαμέμμενος κήρυκος. & paulo pòſt, ὅτε μὴν περὶ κατοικημένη ἐς ἀγγέλους ἡ Ταλθυβίου μῆνις, &c. in quo etiam loco obſeruatione digniſſimum eſt quod tradit de ſcelere quod in filiis authorum eius Deus vindicauerit. Frequens eſt illi vſus & vocis, χρεὼν, ſiue ἐδὲν (pro ἔδη, quod & ipſum apud eum extat) de eo quod vt à Deo decretũ fuerit, ita fieri oportuerit & neceſſe fuerit: vt non procul à Cliûs initio, χρεὼν περὶ Καδδαύλην γενέσθαι κακῶς. Et circa finem Calliopes, ἐκακῶς περὶ ἔδεε παντοίην γενέσθαι. Et in Terpſichore, οὐ γὰρ ἔδεε τότε γε τοῖσι Ναξίοις κακὸν γενέσθαι. In eadem, ἔδη δὲ ὀπὸ τοῦ Ηφαίστου χρόνου Κυκάνθῳ κατὰ αἰσθλασεῖν. Item in Eratone, ἀλλ' περὶ Μιλτιάδεα πλανᾶσθαι μὴ θῦ. Nec verò mihi dubium eſt quin Liuius imitari Herodoteum iſtud loquendi genus volens, (vt antea dixi à veteribus hiſtoricis poſteros multa mutuatos eſſe) non procul à primi libri initio ita loquutus ſit, Sed debebatur, vt opinor, fatis tantæ origo vrbis, maximíque ſecundum deorum opes imperii principium. Quòd ſi huius χρεὼν vel ἔδη explicationem quærimus, eam nobis eiuſdem Herodoti Calliope ſuppeditabit; Hoſpes, inquit, quod à Deo contingere oportet, homo nulla ratione auertere à ſe poteſt. quoniam ne veriſimilia quidem dicentibus quiſquam auſcultare vult. Sed narrationem à qua dictum illud pendet, audiamus. Dum autem, inquit, hac in re occupati ſunt barbari, Attaginus Phrynonis filius vir Thebanus conuiuio magnificentiſſimè inſtructo Mardonium ipſum, & quinquaginta eorum qui cum illo erant honoratiſſimos, excepit. Secundum cœnam Perſa quidam Therſandrum Orchomenium cuias eſſet interrogauit: quẽ vbi Orchomenium eſſe accepit, Quoniam, inquit, te mihi menſæ & libaminum conſortem eſſe contigit, tibi ſententiæ meæ mnemoſyna relinquere libet, vt & ipſe eorum quæ impendent præſcius, tuis rebus conſulere poſſis. Vides Perſas qui hîc epulantur, & exercitum quem ad flumen caſtra habentem reliquimus? Ex hoc vniuerſo numero non multo pòſt perpaucos videbis ſuperſtites. Atque his verbis multas lacrymas ille miſcebat. Quæ quum admiratus Therſander dixiſſet, Nónne Mardonio hæc ſignificanda ſunt, & Perſis qui ſecundum ab eo locum obtinent? tum ille ſubiecit, Hoſpes, quod à Deo contingere oportet, homo à ſe arte nulla depellere poteſt. ſiquidem ne veriſimilia quidem dicentibus fidem quiſquam adhibere vult. Atque adeo ex Perſis multi quanuis hoc ſciamus, ſequimur neceſſitate conſtricti. Ex his, (ſicut & ex aliis quæ antè attuli) quæ fuerit noſtri hiſtorici pietas, patere ſatis arbitror. quanuis enim hæc poſtrema verba non in ſua ſed in Perſæ cuiuſdam perſona proferat, (cui eũ illa nequaquam affingere dixerim) illi tamen aliqua ex parte adſcribi poſſunt: quòd ſic ea commemoret vt illis ſe aſſentiri planũ faciat. Reliquũ eſt vt ſcrupulum, quem animis aliquorum inicere potuit vocabulum τύχη, eximam. Nam quomodo (dicent nonnulli) huic quã prædicas pietati conſentanea ſit illa τύχης appellatio, quæ quum apud vetuſtiſſimos ſcriptores rarò, apud Homerum autem nunquã reperiatur, hic contrà illi euentus rerum imputat? Qui fortunam conſtituit, nónne is prouidentiam tollit? Hoc ego ſanè fateor: ſed τύχην illis in locis vulgarem fortunæ ſignificationem habere nego. Alioqui enim quomodo adderet θείη cum τύχη? vt in Melpomene, τὰς δὲ οἰήτιος τὰς ὑπὸ τῶ ἄρματος τιμωρέας ὁ Τάρπω τῶ χώρω ἀφανιζόμενος θέη τύχη. Et in Terpſichore, τὸν λαὸν τῆδε ἀνάγκη θείη τύχη περιγένεσθαι τὸ πεζικόν. Hîc enim θείη τύχη nihil aliud ſonat quàm θείη μοῖρα, & quod vernaculo ſermone

ditiſſus, *Ainſi que Dieu voulut*. Quod illa etiam verba Calliopes indicant, ἔστι κἀμοὶ φύσει θέλων πιθέσθαι; ἔστι γὰρ κατὰ σωτυχίην, ἣν καλέουσι. Illæ porrò Gallicæ voces aliud loquendi genus in memoriam mihi reuocant, quod quum ineptum alioqui iudicetur, magnam tamen cum iſto Herodoteo habet affinitatem, atque adeo tantam vt eius videri poſſit ὑπόμορον. Ita enim loquitur ſæpe apud nos vulgus, *C'eſt fortune: Dieu le veult*. Quàm multas autem alias habeat hic ſcriptor dicendi formulas ſibi magna ex parte inter Græcos ſcriptores peculiares, at quæ ſermoni noſtro cum eo ſint communes, alius erit aliquando dicendi locus. Ad θέλω τύχῃ reuertor, & hoc addo, interdum etiam θεῖον πρῆγμα vocare Herodotum τὸ θέλειν τύχῃ συμβαίνειν. vt quum in Eratone dicit, ἐρέων δέ μιν καταμυθέομαι ὁ Λεύκων, ἔμαθε ὡς θεῖον εἴη τὸ πρῆγμα. Et in Polymnia, θεῖον ὦν μοι ὄνειρον ἐφάνη τὸ πρῆγμα οὐκ τῆς μαίης. Dixerat autem paulo antè, τῶν μοι οὐ δοίης ἀπόπαν φαίνεται χρήσαι. Sed & in Calliope legimus, θεὸς δὴ πολλοῖσι πυκμηλοῖσι δείκνυσι τὰ ἔσσεται πρὸ πρήγματος. In quo etiam loco nobis obſeruandum eſt quod & alibi dicit, nimirum diuinitus ſigna malorum futurorum hominibus ſolere dari. vt in Eratone, φιλέει δὲ κοὐκ μεσομαίνειν οὔτ' ἂν μέλλῃ μεγάλα κακὰ ἢ πόλει ἢ ἔθνεϊ ἔσεσθαι. Rurſus in eodem libro, ἐν τῷ μὲν νυκτὶ ἐς ὄρεας ἀθρώοισι τοῖσι μελλόντων ἔσεσθαι κακῶν ἔφηνε ὁ θεός. Verumenimuero quas hactenus recenſui Herodoti pias ſententias dum mecum reputo (vt tandem huic ſermoni finem imponam) hic animum meum percellit metus, ne cum profana illa muliere regina Saba profanus Herodotus, & cum Herodoto cæteri profani ſcriptores quibuſcunque adeo ſacra dicta eruperunt, nos in illo extremo iudicii die reos peragant, qui quum Chriſto, vnico veræ religionis duci, nomen dederimus, & cognomen ab eo acceperimus, profanius plerunque & ſentimus & loquimur & ſcribimus. Sed quoniam non hoc in præſentia quæritur, quàm pius, ſed quàm verax fuerit Herodotus, quod initio huius ſermonis dixi, iterum dico, tertium φιλαληθείας Herodoti argumentum ex hac eius pietate (meo iudicio) poſſe duci. Quis enim rationi cõſentaneum eſſe dicat, vt qui tam pius, idem tam improbus etiam fuerit, vt ſciens prudénſque, nulla ſpe aut lucri aut alius commodi propoſita, lectoribus imponere planéque eos ludificari voluerit? Niſi fortè eum aliquis, quantum eſſet inter hiſtorici & poetæ officium diſcriminis, & veritatis lucem eſſe hiſtoriã, neſciuiſſe arbitratur: vnde incomperta pro compertis, ficta pro factis, falſa pro veris commemorare, adeo religioni non habuerit, vt ſuum etiam nomen (ne poſteritas illorum mendaciorum authorem ignoraret) operi ſuo præfixerit. Imò verò vel hinc, id eſt è præfixo operi nomine, quartum φιλοψευδείας eius argumentum peti poſſe crediderim: quod tamen non tanquam neceſſarium, ſed potius tanquam ex abundanti cæteris additum exiſtimari volo. Cæterùm cogitanti aliquando mihi quid fidem Herodoti & cæterorum priſci ſeculi ſcriptorum tantopere ſuſpectam multis reddat, ratio illa occurrit, quòd vt bonam eorum partem qui res à ſe longinquis in regionibus viſas aut auditas narrant, mentiri ſuſpicamur, quaſi locorum lõginquitas ad hoc audaciores reddat: ita etiam non paucis dubia ſit illorum hiſtoricorum fides, quaſi temporum longinquitate (quæ rerum memoriam propè obliterarit) freti, fabulas pro hiſtoriis obtrudere nobis non dubitent. Atqui eos quorum animis inſidet hæc ſuſpicio, quantum inter hæc duo ſit diſcrimen, animaduertere decebat. locorum enim longinquitas eadem ſemper manet, at temporum non item. atque adeo multæ res geſtæ quàm longè à noſtris temporibus abſunt, tam propè ab eorum tẽporibus qui eas memoriæ prodiderunt, abfuere. Et hactenus quidem iis qui Herodotum conſultò mentiri perſuaſum habent, reſpõſum ſit.

At qui Herodoto propoſitum quidem non fuiſſe mentiri, ſed mentitum tamen eſſe arbitrantur, dum incomperta pro compertis (vt modò dixi) commemorat, & ſuam interdum fidem de iis quæ audierit, non ſecus ac de iis quæ viderit, obſtringit, reſpondeant velim ad hoc, Herodotum illa comperta non habuiſſe, id verò vnde ipſi compertum habeant. Si enim ſe hinc coniecturam facere dixerint quòd aliis quibuſdam repugnantia tradat, ecqua tandem ipſi certiore antiquitatis cognitione freti, Herodotum mẽdacem, cæteros veraces eſſe pronuntiare audebunt? & quam tandem ad normam eas quæ de rebus priſcis extant ſcriptiones dirigendas cenſebunt? Quòd ſi fortè Herodotum fabuloſitatis reum agi poſſe exiſtimẽt hoc vno nomine quòd eorum fidem ſuperẽt quæ narrat: at non protinus quæ fidem apud illos excedunt, apud omnes fidem exceſſura putanda ſunt. Demus tamen ea eſſe eiuſmodi quæ fidem apud nullum mortalium impetrent, an quia eam non impetrant, eam non mereri dicemus? Quæ noua eſt iſta dialectica, per quam nobis ita colligere liceat, vt quod veriſimile non eſt, ne verum quidem eſſe poſſit? Quæ porro eſt iſta in hiſtoricos tyrannis, vt ſi res ab illis ſcriptas credere nolimus, eos noſtræ incredulitatis (liceat hoc vti verbo) præſtare culpam velimus? Quæ tamen ego dum ſcribo, non ſum neſcius Ioſephum in hac altera opinio-

ne fuiſſe, nimirum vt diceret Herodotum in mendacio quidem ſibi non placuiſſe, ſed ſuam illi credulitatem, mentiendi occaſionem dediſſe. Sed ego quam modò ab aliis exegi normam, ad quam priſcæ hiſtoriæ dirigantur, ab eo quoque exigere non dubitarim.

NE TAMEN dum alios nimis incredulos eſſe queror, nimiùm ipſe credulus habear, quibus nitens aut argumẽtis aut exemplis, non temerè derogandam eſſe antiquis hiſtoriis fidem contẽdam, exponere decreui. Quæcunque leguntur apud hiſtoricos miracula, ea vel ipſius naturæ rerum, vel humanarum actionum eſſe, nemo (vt opinor) negauerit. Nam ſiquid hæc vel illa regio aut prorſus inauditum, aut inauditæ certè magnitudinis vel contrà paruitatis producit, id naturæ: ſiquid ab hominibus mirabile proficiſcitur, id humanæ actionis miraculũ voco. Primùm igitur (vt terræ fruges omittam) quot animalium genera ſumma admiratione digna deſcribunt hiſtorici, quæ aut non habemus omnino aut certè forma & magnitudine plurimùm ab illis differentia? Ne longè abeamus, ad homines, omnium animalium præſtãtiſſimum nobiliſſimúmque genus, veniẽdũ eſt. Quales nobis paſſim gigantes, quales viciſſim Pygmæi deſcribuntur? Quid? an quòd neutros viderimus, neutros eſſe aut fuiſſe dicemus? Atqui ad gigantes quidem quod attinet, qui fabuloſos eſſe illos dixerit, (vt omittã multa eorum extare paſſim oſſa) non profanos tantùm ſed & ſacros libros fabuloſitatis inſimulauerit. Pygmæos autẽ ſi eſſe aut fuiſſe negabimus, non ſolùm magnæ externorum ſcriptorum turbæ, ſed & noſtris ipſorum oculis fidem derogabimus. quid enim aliud ſunt qui paſſim ſpectantur nani quàm Pygmæi, aut certè ex Pygmæis oriundi? Cur autem ſi naturam (id eſt naturæ opificem) omnipotentem eſſe credimus, homines à nobis & forma & magnitudine variè differentes creare olim potuiſſe & hodie quoque poſſe non credemus? Iã verò & hoc circa hominem (antequam ab eo digrediatur oratio) diuerſum naturæ opus conſideremus. Ea nunc fœtum vtero mulieris per nouem duntaxat menſes includit: an igitur Herodoto, ex cuius hiſtoria quadam, fœtus vtero muliebri plerunque decem menſium ſpatio includi ſolitos colligimus, fidem derogabimus? Atqui vt taceã, ne veriſimile quidem eſſe, longam eum hiſtoriam ad inferendum illi tale mendacium confinxiſſe, quicũque vel Herodoto vel alii cuilibet hoc narranti fidem derogat, & fieri poſſe negat, nónne is eadem opera fidem diuinæ potentiæ derogare putandus eſt? Verùm vt ad diuinam vſque potentiam non progrediamur, qui hîc mendacii Herodotũ accuſant, quàm multos in crimen trahant, oſtendemus: ſi prius illam hiſtoriam paucis perſtrinxerimus. hæc igitur ſunt eius verba, de tertia vxore Ariſtonis regis Lacedæmoniorum loquẽtis, Nondum autem elapſo decem menſium ſpatio mulier iſta hunc Demaratum Ariſtoni parit. At is in ſolio ſuo cum ephoris ſedens, nuntium de nato ſibi filio ſimulatque accepit, temporis quo vxorem duxerat, memor, ſubducto in digitos menſium numero, hunc, filium ſuum non eſſe, iureiurando affirmauit. Quod quum audiſſ. &c. Aliquanto pòſt narrat iſtum huius mulieris ad filium ſuum ſermonem, Quod autẽ præcipuè obiiciunt tibi inimici, ipſum Ariſtonem, quum ei te natum eſſe nuntiatum eſt, multis audiẽtibus eſſe te ſuum negauiſſe, quippe quòd exacti nondum decem menſes forent, nimirũ vt talium rerum imperito hæc verba exciderunt. Mulieres ſiquidẽ nono etiam atque adeo ſeptimo menſe pariunt: nec omnes decem menſium ſpatium implent. Ego verò te, fili, ſeptimo menſe peperi. Hactenus Herodotus: ex cuius narratione elici quod dixi, apertius eſt quàm vt vllam dubitationem relinquat. Supereſt igitur vt illos proferam quos in crimẽ trahi neceſſe ſit ab iis qui Herodotum mendacii hîc inſimulabunt. A Plauto ſumam initium, in cuius Sticho leguntur hi lepidiſſimi verſus,

Famem fuiſſe ſuſpicor matrem mihi:
Nam poſtquam natus ſum, ſatur nũquam fui.
Sed quam ego matri meæ refero inuitiſſumus,
Ea mihi nunquam retulit mater gratiam.
Nam me illa in aluo menſes geſtauit decem,
At ego illam in aluo geſto plus annos decem.
Atque illa puerum me geſtauit paruulum,
Quo minus laboris illam cepiſſe exiſtumo:
At ego non pauxillulam in vtero geſto famem,
Verùm hercle multo maxumam & grauiſſumam.
Vteri dolores mihi oboriuntur quotidie.
Sed matrem parere nequeo, neſcio quomodo.
Audiui ſæpe hoc volgò à multis dicier,
Solere elephantum grauidam perpetuos decem

Eſſe annos: eius ex ſemine hæc certò eſt fames.
Nam iam complures annos vtero hæret meo.

Idem poeta in Ciſtellaria,

—tum illa quam compreſſerat,
Decumo pòſt menſe exacto hîc peperit filiam.

Extant & Cæcilii ſuper hac re verſus, in Plocio,

Inſolétne mulier decimo menſe parere?
Pol nono etiam, ſeptimo atque octauo. Quæ ſcripſiſſe fertur, hæc Menandri verba in eiuſdem nominis fabula ſequutus, γυνὴ κυῶ δεκάμηνος. Audiamus & Pomponium in Hirnea,

Pappi decimus menſis eſt quum factum eſt: ita fit, ita ſemper ſolet:
Decimo menſe demum turgens verminatur, parturit.

Ac ne ex vno poetarum genere teſtimonia proferamus, quis non illius Virgiliani verſus recordatur?

Matri longa decem tulerint faſtidia menſes:

quis non illorum Propertii?

Non non humani ſunt partus talia dona:
Iſta decem menſes non peperere bona.

Sed quoniam dubiæ ſunt itidem fidei poetæ, (qui tamẽ in iis quæ ad rerum naturam pertinent, veraces eſſe ſtuduerunt) ne videar τὸ ζητούμενον σιωπᾷ παίζειν, ad Hippocratem, Ariſtotelem, Plutarchum, lectorem remittam, qui non ſolùm decimo menſe ſed vndecimo etiam, partus edi ſcripſerunt. Sed horum partuum exempla etiam ex Plinio, viro in huiuſmodi rerum indagatione diligentiſſimo, proferre libet. Veſtilia C. Herdicii (inquit) ac poſtea Pomponii atque Orfiti clariſſimorum ciuium coniunx, ex his quatuor partus enixa, Sempronium ſeptimo menſe genuit, Suillium Ruffum vndecimo, Corbulonem ſeptimo, vtrunque Conſulem: poſtea Cæſoniam Caii principis coniugem, octauo. Hactenus Plinius. His autem exemplis quin & alia ex hoc noſtro ſeculo petita poſſint addi non dubito. Ad me certè quod attinet, honeſtiſſimam matronam Pariſiis audiui, in frequenti cœtu, puerum quem oſtendebat, vndecim mẽſes à ſe in vtero geſtatum affirmãtem. ex certiſſimis enim ſignis (quæ mulieribus ſæpius enixis cognita ſunt) cõceptus tẽpus compertum ſe habuiſſe. Quæ quum ita ſint, crudelem quorundam iuriſconſultorũ incredulitatem (hoc vti verbo cogor) mirari ſubit, qui pueros poſt certum & à ſe præſcriptum diem ex vtero materno prodeũtes legitima hæreditate fraudauerint. Scribit enim Vlpianus, Poſt decem menſes mortus natus non admittetur ad legitimam hæreditatem. De eo autem qui centeſimo octogeſimo ſecundo die natus eſt, Hippocrates ſcripſit, & diuus Pius pontificibus reſcripſit, iuſto tempore videri natum. nec videri in ſeruitutem cõceptũ, quũ mater ipſius ante centeſimũ octogeſimũ ſecundũ diem eſſet manumiſſa. Hæc Vlpianus. Iam verò & Iuſtinianus mulierẽ quandam, quæ vndecimo poſt mariti mortẽ mẽſe pepererat, ſtupri dãnat, quòd fœtũ tanto tẽpore vtero includi, incredibile eſſe credat: & quam ipſe forſan ei⁹ liberis ſua incredulitate iniuriã facit, partui matris imputat. οὕτως, inquit, οἱ παῖδες οἱ τῇ διαμαστῷ τῆς μητρὸς πατρὶ ἀφιωσεμένοι πλὴ χρῶ μεγαμισίαν τὸ παῖδος ἰξίσωσι καζῆν δωρεαί. Imò verò tu fortaſſe Iuſtiniane eos ψευδεῖς, vel ἰδεῖς potius τῇ οὐ δικαίᾳ, propter quã indicta cauſa illorum matrem damnas. Lõgè certè tuo iudicio diſſimile L. Papyrii Prætoris iudicium fuit, qui ſecũdo hærede lege agente, bonorum poſſeſſionem cõtra eum dedit, quum mater partum ſe χ ιιι menſibus diceret tuliſſe: quoniam nullum certum tempus pariendi ſtatutum videretur. Enimuero poſtulare videtur hic locus vt miram quam tempus attulit circa rem hanc mutationem conſideremus. Hunc enim Lacedæmoniorum regem Ariſtonem videmus, ob non elapſos decem menſes, partum vxoris nolle agnoſcere: quum hodie contrà elapſi illi iuſtam maritis occaſionem non agnoſcendi vxorum partum, atque adeo ſuſpectam habendi illarum pudicitiam, præbere videantur. Atque, vt generalẽ huic ſermoni clauſulã imponamus, quicũque quid ſit ratiocinari, nouerit, ex hac Herodoti narratione colligi fatebitur, quod hodie eſt ordinarium vterum geſtandi ſpatium, olim fuiſſe extraordinariũ: cõtrà, quod extraordinariũ nũc ſit, id olim fuiſſe ordinarium. Quantumuis enim Herodoti accuſatores in ſua pertinacia ſibi hîc placeant, Herodotum certè hîc abſoluere quàm cum eo tot grauiſſimos ſcriptores damnare malent. Ego verò huic ratiocinationi aliam quam hinc elicio, adiungam. ita enim colligo, quemadmodum ſi nuſquam alibi mentio facta reperiretur partus decimo menſe editi, hiſtoria hæc, quum vera ſit, falſa iudicaretur: ita multas alias eſſe quæ, quòd exemplo careant, falſæ iudicentur, quum tamen veriſſimæ ſint, & exemplo fortaſſe nõ

itidem apud reliquos omnes mortales vt apud nos careant.

Hoc autem cum aliâs, tum vel maximè vbi quarundam regionũ fertilitatem deſcribit, animo infixum habere debemus. Nam quum ea legimus quæ de Babylonici ſoli fertilitate ſcribit, ſi quidem ad noſtros reſpiciamus agros, & coniecturam ex illis facere velimus, ſtatim mendacii Herodotum accuſabimus. At ſi hanc regulam teneamus, nõ eſſe nobis ex iis quæ viderimus & audierimus ferendum de iis quæ nec viſa nobis nec audita ſint, iudicium, & mentem ad omnipotentem Dei manum potius quàm oculos ad arua noſtra conuerterimus, nulla tanta deſcribetur nobis fertilitas, vt eam incredibilem iudicemus, ſed vt antea potuiſſe, ita nunc quoque poſſe alicubi eſſe credemus. Atenim (dicet aliquis) veteres hiſtoriæ locis quibuſdam ſummam fertilitatem tribuũt quos hodie penuriæ tantùm fertiles eſſe videmus. Hoc ego vt concedam, non tamen mentiri earum hiſtoriarum authores in ea fertilitate narranda, protinus concedam. Niſi fortè & ipſa ſacra biblia ſuſpecta mendacii nobis eſſe debent, quòd ab illis celebratæ quorundam locorum fertilitatis nullum hodie veſtigiũ in illis appareat. Quod abſit vt nobis in mentem veniat: ſed potius illud Dauidis animo noſtro ſemper obuerſetur,

Te magnam pandente manum, ſaturantur abundè
Omnia, te rurſus vultum condente fatiſcunt.

Quid? ſi Babylonis magnitudinem è noſtrarum vrbium magnitudine metiamur, an credibile fuerit, expugnata iam vna vrbis parte, rumorem expugnationis ad alteram longo poſt tempore peruenisſe? Aut, ſi expeditionem Xerxis è noſtrorum regum aut etiam ipſius Turcarum imperatoris expeditionibus æſtimemus, nónne quot flumina à Xerxis militibus epota legimus, tot impudentiſſima mendacia nos audire credemus? Sed nimirum qui Xerxis & cæterorum Perſiæ regum potentiam ex ea qua præditi ſunt noſtri reges, & illius regionis ac temporis πολυανθρωπίαν ex ea quæ hodie cernitur, æſtimare volet, hunc eadem opera & aquilæ vel ſtruthiocameli magnitudinem ex regaliolo, & Oceani magnitudinẽ ex paruo Rubicone æſtimare oportebit. Verùm vt ei qui Nilum vel Danubiũ viderit, multo credibilior Oceani vaſtitas fuerit quàm ei qui paruum Rubiconem duntaxat ſpectauerit: ita qui in regum noſtrorum factis non inſiſtet, ſed paulo altius res bellicas repetens, ad Tamberlanem aut eiuſmodi quempiam aſcendet, non tã incredibilia eius ad aures accident quæ de Xerxis exercitu narrantur. Tamberlanes ex bubulco miles factus, eò tandem potentiæ euectus eſt vt quadringẽtis equitum, ſexcentis peditum millibus Paiazetem Turcarum regem adortus ſuperauerit: & cæſis eius militum ducentis millibus, ipſum aureis catenis vinctum & caueæ incluſum in omnibus quas poſtea ſuſcepit expeditionibus, ſecum duxerit. Hic ille eſt Tamberlanes qui quemcunque locum oppugnatum venerat, prima die tentorio candido, ſecunda rubro, tertia nigro vtebatur: candore pacem pollicente, rubore, omnium puberum cædem, nigredine, loci illius excidium omniúmque incolarum internecionem minitante. Sed hæc narratio huius loci non eſt. hoc vnum conſideremus, vt longo interuallo Tamberlanis copiæ à Xerxianis abſunt, ita quãtum viciſſim noſtræ ætatis reges à Tamberlanis exercitu (qui centum duntaxat & ſexaginta octo annis illos præceſſit) ſuperentur. Quũ autẽ de regibus noſtri temporis loquor, Turcarum regem ſiue imperatorem excipio, qui (ne longius abeamus) tantam vnus manum militum quantam omnes fere omnibus collatis viribus Chriſtiani principes, cogere poteſt: vt non immeritò magni domini appellationem obtinuerit. Tantam verò eſſe eius potentiam & mirabitur & vix credibile fortaſſe arbitrabitur qui Turcici imperii ſtatum cognitum non habuerit, & ex noſtrorum principum imperiis æſtimare voluerit: at qui illum cognouerit, mirari deſinet. Eiuſmodi enim is ſtatus eſt vt duos duorum Perſiæ regum titulos (de potentia non loquor) vnus Turcarum rex ſibi vendicare, & dominum, vt Cambyſes: inſtitorẽ, vt Darius, appellare ſe meritò poſſit. & quod in nos quidã iocatus eſt, quum regem Gallorum, regem aſinorum eſſe diceret, (quòd onera nulla ſibi ab illo impoſita detrectarent) de vniuerſis qui ſub ditione eius viuunt, non ioco ſed ſeriò dici queat. Verè enim illi, tanquam ὅτου μεγάλοις ἄχθεσι πιεσθῶμεν (vt Tyrtæus de Meſſeniis cecinit) nõ bona tantùm omnia precaria poſſident, ſed ipſam etiam animam precariam trahũt. Atque vt in regum noſtrorum aulis inter multos de nobilitatis, ſic apud illos inter omnes de ſeruitutis gradibus certatur. Nec tamen hoc tantùm nomine, ſed & aliis multis, regno Perſico maior eſt cum Turcico quàm cum aliis affinitas. Atque vt taceam huius ſplendorem multis in rebus Perſico ſi non parem, certè æmulum, vt magnam eunuchorum Turcæ, magnam pallacarũ, magnam ſatraparum turbam omittam: multos etiam ritus, multas conſuetudines velut hæreditarias manſiſſe illius regno cõſtat. Quinetiam quòd Turcæ portam pro Turcæ

aula nominari audimus, id à Perſarum regibus manaſſe, Herodotus, Thucydides, Xenophon, Plutarchus, Athenæus, nos docent. Sed & hoc ipſum quòd Turcam pro rege Turcarum vulgò dicimus, (quum tamen nec Gallum pro Gallorum rege, nec Hiſpanum pro Hiſpanorum rege, nec Anglum pro Anglorum rege, nec Polonum pro Poloniæ rege dicere ſoleamus) ab iiſdem regibus originem habere, ex illis ſcriptoribus diſcere poſſumus. Nec verò dubium eſt quin idem Turca morem illum raro in publicũ ac nonniſi cum magno & ſpeciem exercitus præbente ſatellitio prodeũdi, (vt ita ſuis formidabilioré ſe venerabiliorémque reddat) à Perſarũ itidé regibus mutuatus fuerit. Noſtri autem reges (vt hoc obiter dicam) quid à Perſarum regibus peculiariter mutuati ſint neſcio, reginæ certè noſtræ à Perſarum reginis zonas ſuas ſumpſiſſe videri poſſunt. Perſarum enim reges Antyllæ vrbis reditus ſuis vxoribus in zonas donare ſolitos, memoriæ proditũ eſt. Cæterùm vt vnde digreſſa eſt eò reuertatur oratio, quàm abſurda ſit potentiæ alicuius noſtrorum regum cum Xerxis potentia comparatio, vel vnum eius quo Themiſtoclem donauit, munus abundè nos docebit. Ex multis enim hiſtoricis didicimus Xerxem Themiſtocli Lampſacum in vinum, Magneſiam in panem, Myuntem in opſonium donauiſſe. At ſicui noſtrorum regum quiſpiam non tres pagos ſed vnicum donauerit, magna hæc liberalitas & rege digna cenſetur.

Sed iam ad alteram partem veniamus, & miracula quæ circa humanas actiones ſiue humana facta verſantur, examinemus. (quam ad partẽ ſiquis ea referre malit quæ modò de regibus dicta ſunt, nõ magnopere repugnabo.) Quæ ſunt illa igitur apud Herodotum quæ tantopere à fide abhorrere iudicanda ſint, vt illorum ergò præ quouis alio mẽdax iudicari debeat? An quæ de variis variarum gẽtium ritibus moribúſque ſcribit? Hãc nimirum partem reprehenſionibus patere, hanc potiſſimùm calumniis obnoxiam, hãc ſannis multorum expoſitam eſſe video. Quare? quòd nõ tam aqua igni quàm ritus moréſque illi noſtris repugnent, atque adeo illorum rituum nonnulli huiuſmodi etiam ſint vt nihil magis fatuum illis, nihil magis ridiculum fieri ac ne fingi quidẽ poſſe videatur. Atqui nónne ipſimet in eo ridiculi comperiuntur, quòd eum quem in vicinis populis non inueniunt morum conſenſum, in iis quærendum putent quos maria tot montéſque à nobis ſeparant, & quibus longè diuerſum cælum longè diuerſas animorum incli nationes tribuit? atque adeo quæ in vicinorum moribus excuſant, ob eadem hyperboreos neſcio quos accuſandos cenſeant? Age enim, cur quod Herodotus de Perſis commemorat, eos nimirum nonniſi inter pocula de rebus grauioribus agitare conſilia, incredibile cuiquam videbitur, quum apud quoſdam ex vicinis populis hunc morem magna cura, velut inuiolabilem, ſeruari videamus, vt qui ſunt de re quapiã magni momenti conſultaturi, aut cum aliquo contracturi, ex caupona βουλευτήριον faciant, atque ibi non prius vllum de ſuo negotio verbum facere incipiant, quàm pes & caput officium facere deſinant? Apud hos καπηλοσυλευτὰς ſi mulierem quampiam de marito interroges, illum edormiſcere crapulam, nihil mutato vultu, nec dato vllo pudoris ſigno, reſpõdebit. Nos hæc in illis populis quibuſcum nobis quotidie commercium eſt, & qui nobiſcum religione coniuncti ſunt, non miramur: quæ de ebrietate illorum narrãtur quibus nullus vnquam Chriſtianæ religionis affulſit radius, non mirabilia ſolùm ſed planè incredibilia iudicabimus? Sed quid ego exemplũ ex alia natione peto? Quæ non dicam natio, ſed vrbs, ſed domus, non habet aliquos ſacris Bacchicis initiatos? nónne ex duobus communi tecto vtẽtibus ſæpe cõtingit vt alter edere & bibere vt viuat, alter contrà, non alia de cauſa quàm vt edat bibátq;, viuere velle videatur? Verùm eos qui cibo & potu abutũtur, miſſos faciam*: diſcrimẽ inter eos qui moderatè illis vtũtur, cõſideremus. Nónne quod huic palato ſapit, illi inſipidum eſt? quæ hoc palatum appetit, ea illud faſtidit? nónne cibos nonnullos à quibus ipſi abhorremus, aliis quibuſdam in deliciis eſſe videmus? nónne multos felibus, nónullos & muribus veſci videmus? Interim tamẽ ſi gentis alicuius victus nobis à quopiã hiſtoriço deſcribatur à noſtro diſcrepans, is ſtatim nugator, ſtatim mendax, ſtatim fabuloſus audiet. Verũtamẽ ſũſque déque ferri profanorum ſcriptorum ſugillatio poſſit: quid quòd ne libris quidem ſacris incredulitas quorundam parcit? Ioannem Baptiſtam locuſtas ediſſe non veriſimile eſt: (aiebant nonnulli) qualis enim fuiſſet iſte cibus? At hoc Euangeliſta ſcribit. Non Euangeliſtæ (reſpondebant) ſed librario fidem derogamus, eúmque ἀκρίδας pro ἐγκράδας vel alia quapiam voce ſcripſiſſe dicimus. Quid tandem? non prius de illa deduci ſententia potuerunt quàm varii ex variis authoribus externis prolati ſunt de locuſtarum eſu mentionem facientes loci. Labãtem ſcilicet ſacrorum librorum hac in parte fidem, teſtimonio profanorum fulciri oportebat. Atqui nobis ex ea quã experimur paſſim circa ciborum delectum diſcrepãtia,

Ludouicus 14. rex Galliæ. maxima negocia inter cenas, quasi nihil agerent, & dicebat, se dissonabat, in bruncatis

quod de locuſtarum eſu traditur, vel à quolibet profano ſcriptore (nedum ab Euangeliſta) ſcriptum, credibile videri poterat. Vtrum enim mirabilius? locuſtarum aut huiuſmodi animalium eſu delectari, an ab eſu panis abhorrere? Nonne hoc quàm illud maiori admiratione dignum quilibet fatebitur? At ego, qui locuſtis veſceretur, neminem: qui à panis eſu prorſus abhorreret, his oculis ſæpe vidi. Rurſum verò quàm mirabile nobis eſt videre quempiam qui panis eſu non delectetur, tam mirabile AEthiopibus macrobiis erat (Herodoto teſte) Perſas pane veſci audire. Vt autem à pane ad vinum veniamus, ſi nunquam abſtemios vllos vidiſſemus, nónne eos qui à vini potu abhorrentes aliquos ſe vidiſſe dicerent, fabulari crederemus? Et tamen illa ipſa regio quæ homines alioqui vino deditiſſimos gignit, quoſdã etiã hoſtes vini acerrimos habet. De hominibus φιλοποτάτοις quum loquor, primũ locum Flandris, ſecundum Germanis tribuo. nã qui Germanis potandi principatum deferunt, Flandris (meo quidem iudicio) magnam iniuriam faciunt. qua de re ego non ex iis quæ audiui, ſed ex iis quæ vidi, ſententiam pronuntio. Nam multa quidem Germanicis potoribus cum Flandricis fateor eſſe communia, atque illud in primis vt quot calices ſuper menſam, tot matulas ſub menſa habeant, aut omnia illis vicem matularum præſtẽt: (de iis tãtùm loquor qui apud vtroſque principem inter Bacchi ſatellites locum obtinẽt) ſed illos ab his ſuperari hac in re dico, quòd horum bona pars nõ priꝰ legitimum Bacchum adoriatur, quàm à ſpurio Baccho, id eſt zytho ſiue ceruiſia, domitam aut certè ſemidomitam ſe ſenſerit. Quod quum ſe more inſtitutóque maiorum facere dicant, eius tamen facti rationem aſſequi coniectura non potui. niſi fortè vt clauum clauo, ceruiſiam vino ſe repulſuros, aut vt vulgari prouerbio fertur, inter duos litigãtes tertium gaudere, ita ſe, interea dum in ſtomacho vinum cum ceruiſia pugnabit, pace fruituros, & à neutro illorum oppugnatum iri ſperant. Et hactenus in illorum laudes digreſſus, ad ſermonem de abſtemiis redeo. Si ſuperiorum tẽporum hiſtorias excutiamus, non ſolùm natura abſtemios abſtemiáſque, ſed & lege, in illis inueniemus. Multis enim in locis vini potũ mulieribꝰ ignominioſum fuiſſe ſcimus: Romæ autem non ſolùm mulieri ingenuæ, ſed & ſeruo vini vſus interdictus erat. atque adeo (ſi quibuſdam credimus) ne ingenuo quidem, antequam triceſimum annum attigiſſet, eius vſus concedebatur. Romanas quidem certè mulieres à iudice non minus, ſi vinum bibiſſent, quàm ſi adulterium admiſiſſent, multari ſolitas, M. Cato refert. Nunc autem apud nos nulli mulieri, cuiuſcunque conditionis ſit, probro eſt vini vſus: & tamẽ morẽ illũ oſculãdi obuios ſibi propinquos nobiles fœminæ apud nos retinuerunt, (& auxerunt etiam) ob quem Romanis mulieribus vinum interdicebatur, ne videlicet cum oſculo vinoſum halitum olfaciendum præberent. Vel potius (ſi quibuſdam credimus) non ob oſculandi conſuetudinem vini vſus lege vetabatur, ſed ad deprehendendum an legem illam violaſſent, oſculi vſus inſtitutus erat. Quid quòd Zaleucus legiſlator Epizephyrius Locris merum bibere (præterquã ægrotis, ex medici cõſilio) capitale crimẽ eſſe voluerat? Sed & aliud circa vini potũ cõſideremus. Aliis in vino nihil magis placere quàm vinum, id eſt vini ſaporem: ex Anglis cõtrà multos aut ſaccharũ aut herbam quampiam ad eius ſaporem infuſcãdum miſcere videmus. (& nos quoque, ſi Plauto credimus, vinum, dum diluimus, infuſcamus.) Verùm id quidẽ quod de Anglis dixi, credibile viſum iri, mihi perſuadeo: at quod de Flandris addam, vt fidem impetrare poſſit vereor: & tamen vtriuſque peræquè oculatus ſum teſtis. Quid illud eſt? Vinũ butyro (nauſeo referens) diluere, & ita dilutum (ſi tamẽ hoc diluere eſt) potare. Quod mihi narranti fidem non facilè adhiberi haud mirabor: ipſe certè meis hac de re oculis credo, vix alienis crediturus. Nã in Flãdrorum menſis butyrum inter omnia fercula atque adeo inter bellaria locum obtinere, mihi, antequam eorum regionem adiiſſem, credibile videbatur: at verò vllum vſquam mortalem eſſe qui vinum è butyro ſiue butyrum è vino potaret, tum demum quum vidi, credere potui. Quòd ſi inter vicinos populos tanta eſt in victu diſcrepantia, cur ea quæ narrantur de victu hominum qui longinquitate & temporis & loci procul à nobis abſunt, fabuloſa habebuntur? Aliud exemplum ab hoc de cibis ſermone non alienum proponam. Scribit Hermippus, Illyrii ſedentes edũt atque bibunt: & ad conuiuia ſuas vxores ducunt: quæ nihil indecens facere exiſtimãtur, ſi ex iis qui in cœtu illo ſunt, cuicunque fors tulerit propinauerint. Hæc ſcribit Hermippus, primùm quidem illud ceu nouum referens, ſedentes Illyrios edere ac bibere: at nos contrà miramur eos qui aliter quàm ſedentes ederint. Quod autem ſequitur de iiſdem qui ad conuiuia vxores ducerent, & eas cuilibet ſine diſcrimine propinare permitterent, quin, vt ipſe mirabatur, ita mirum aliis futurum putauerit, nemini dubium eſſe poteſt. Sed & AEmylius Probus (aut is potius cui AEmylii Probi nomen tribuitur) poſtquã de

iis lo-

iis loquutus eſt qui nihil rectum niſi quod ipſorum moribus conueniat, putant, inter alia hoc diſcrepantiæ morum Romanorum à Græcis exemplum affert, Quem enim Romanorum pudet vxorem ducere in conuiuium? aut cuius materfamiliâs non primum locum tenet ædium, atque in celebritate verſatur? Quod multo fit aliter in Græcia. nam neque in conuiuium adhibetur, niſi propinquorum: neque ſedet niſi in interiore parte ædium, quæ γυναικωνῖτις appellatur. quò nemo accedit niſi propinqua cognatione coniunctus. Hactenus ille: cuius quum verba de maritis vxores ad conuiuia ducentibus cum verbis Hermippi confero, ita ego mecum, Quid ſi igitur maritos illos in Anglia tam lentos & patientes non multos abhinc annos vidiſſent, vt ignotis etiam viris ſuas ipſi vxores ad compotationes abducendas traderent, iiſdémque eas reducentibus Bacchi ſacris (& iis quæ illa comitantur) operatas, gratias immortales agerent? Quod factum ſumma alioqui admiratione dignum, ſi tamen cum Candaulis aut Caii Caligulæ facto comparetur, minus admirabile iudicabitur: contrà verò, ſi cum Cotys regis zelotypia, de qua poſtea dicetur, aut cum Macedonum facto conferatur, hos, viros, illos autem, ne homines quidem eſſe dixeris. Cuius quidem facti hiſtoriam multi Galli ſi legiſſent, aut lectam memoriæ infixam habuiſſent, ipſis Neapolis & Mediolanum ſepulchra miſerè interfectis non fuiſſent: imò nec dominũ fortaſſe vrbes illæ mutaſſent: ſed nimirũ, vt illis, dũ ſe in Macedonia nõ in Perſia eſſe, obliuiſcũtur, Macedonicarum mulierum, ita his, dum ſe in Italia non in Gallia eſſe non cogitant, Italarũ mulierum attrectationes & oſculationes, atque adeo ſalutationes (quum ne ſalutari quidem ſuas vxores Itali velint) eo pretio quo nullum maius eſſe poteſt, emerunt. Sed quoniam iucunda non eſt harum rerum memoria, illum de mulieribus ſermonem perſequens, vt multa de illis ab Herodoto referri dico quibus noſtri ſeculi exẽpla fidem afferãt, ita viciſſim nonnulla illum narrare quorum exempla deſint, fateor. Hoc enim ſeculum Pheretimarum, Ameſtridum, Atoſſarum, necnon (vt Cteſiæ hiſtoriam cum Herodotea connectam) Amytidum & Paryſatidum ferax, contrà Artemiſiarum & Argiarũ ſterile eſſe dico. Quocunque enim quis oculos conuertat, mulieres multas nobili genere ortas, implacabilis iræ & nulla vltione ſatiabiles, cũ Pheretima, Ameſtride & Paryſatide, non pauciores libidinoſas cum Amytide, multas etiam noui ſemper luxus auidas cum Atoſſa: nullas autẽ vel pauciſſimas ſtrenuas cum Artemiſia aut Argia, reperiet. Sed muliebris quidem in vindicta crudelitatis exempla vetera pariter & noua præ aliis regionibus Anglia ſuggerere poteſt: de mulierum autẽ inexhauſta libidine luxúque inſatiabili regiones omnes æquè conqueri poſſe exiſtimo. Nec verò ſi ſeculi illius mulieres cõſideremus quod inter eas quas modò nominaui & noſtras interceſſit, pauciora nobis exempla ſuppetent. Nam ſi ad libidinem Romanarum mulierũ reſpicere velimus, Claudius audi quæ tulerit. Audi inquam ex Iuuenale, adeo monſtroſè libidinoſam Meſſalinam Claudii Cæſaris vxorem fuiſſe, vt à latere viri quocum iacebat, furtim ſe ſubducens, ad lupanar ſe conferret, & inde laſſata viris nondum ſatiata rediret. Ad luxum autẽ quod attinet non mirum tantùm ſed incredibile etiam videri poſſit quod de Atoſſa narrat Herodotus, illam ad bellum Græciæ inferendum Darium maritum ſolicitaſſe, Lacænarũ, Argiuarum, Atticarum, Corinthiarum denique ancillarum cupiditate incenſam. Sed vt ad reginas vſque non aſcendamus, nónne Romanas matronas pro ſuo luxu tanquam pro aris & focis apud T. Liuiũ certare videmus? Nónne & Naſonem querentẽ audimus?

Quis furor eſt cenſus corpore ferre ſuos?

& Propertium, Matrona incedit cenſus induta nepotum.

Nec tamen ſingularum ætatũ luxum peculiare aliquid habuiſſe negauerim. Exẽpli gratia: eunuchos olim à regibus, præcipuè barbaris, ſtudioſè vndiq; cõquiſitos fuiſſe ſcimus, quòd illos, vt ſcribit Herodotus, magis fidos in rebus omnibus quàm alios, eſſe putarẽt. (quid autem eos tales reddere videatur, docet Pædiæ lib. ſeptimo Xenophon) quinetiam vt eunuchos, ita & eunuchas Lydos reges habuiſſe, memoriæ proditũ eſt. Verùm, vt veteres Romani eunuchorum minus ſtudioſi erant, cóſque pauci barbaris inuidebant, ita nos hodie Turcæ aliíſque barbaris principibus eos non inuidemus. Porrò quin Romanorum viciſſim luxus peculiare aliquid habuerit, minimè dubium eſt, vt quum Tibullus de domina ſua dicit,

Illi ſint comites fuſci, quos India torret,

Solis & admotis inficit igniſ equis. quod & Italas quaſdam imitari videmus. Itidem verò & noſtri huius ſeculi luxum propria ſibi habere multa, cõtrouerſum nõ eſt. Sed Gallicus (vtinam verum hoc non dicerem) eo cæteris omnibus qui vnquam fuerũt eſt damnoſior, quòd in dies atque adeo in horas innouatur. Nam vt taceam, in regum

noſtrorum aulis id veſtis genus quod manè geſtari cœperit, veſperi pro obſoleto haberi, id demum circa cultum corporis magnificum & ſplendidum ducitur quod diu magnificum ſplendidúmque eſſe non poteſt: ne videlicet nouæ ſemper ſumptuum occaſiones deſint. Hinc factũ eſt vt armillæ & torques aureæ, quæ magno olim in pretio illis fuerunt (vt hodiéque ſunt Germanis) ſordere incipiant. Quem tamen ornatum iam inde à priſcis temporibus originem habere variæ nos hiſtoriæ docent. Ex tribus etiam rebus quas nunc in deliciis regum noſtrorum aulæ habent, duas cum ſuperioribus ſeculis cõmunes eſſe illis conſtat, tertiam ſuo quodam iure, tãquam propriũ inuentum, vendicare ſibi videntur. Nanos enim & catellos Melitæos Sybaritis quidem primùm, poſtea verò & aliis in deliciis fuiſſe (ſicut & ſimiolas) legimus. Refert enim Plutarchus Iuliũ Cæſarem, quum peregrinos quoſdam diuites vidiſſet qui catellos & ſimiolas in ſinu circumferrẽt, interrogaſſe an apud eos fœminæ infantes non parerent. Itidem verò & Maſaniſſa Mauruſiorum rex iam antea quoſdam mercatores, qui ſimiarum coemendarum gratia illuc venerant, eadem de re interrogauerat, ſi Ptolemæo apud Athenæũ credimus. Fuiſſe autem & Romanas mulieres catellorum huiuſmodi ſtudioſas, teſtatur apud Lucianum catella nomine Myrrhina quæ philoſophicã Theſmopolidis barbam (ſi bene memini) perminxit. Hanc enim catellam ei hera ſua mulier Romana nobilis (ludos miſerum philoſophum faciens) cuſtodiendam dederat. Ad illud tertiũ venio quod regum noſtrorum aulis peculiare eſſe, vel hinc coniicio, quòd vocem nec Græcam nec Latinam qua illud exprimam inueniam hac certè vel nũquã vel rarò inuentã exiſtimo. ſed interim morionem fœminam petita à grammaticis venia nominare non dubitabo. Quam igitur nunc ex morionibus fœminis voluptatẽ reginæ aliæque principes capiunt, huic ſeculo peculiarem eſſe ſuſpicor: certè ſi non peculiarem, at longè vſitatiorem illi eſſe, affirmare audeo. Sed nec moriones viros tam crebros in veterum principũ aulis fuiſſe (de ſcurris, id eſt γελωτοποιοῖς, nõ loquor) atque adeo poſterioribus demum ſeculis illos haberi in pretio cœpiſſe, mihi perſuadeo. Nunc enim (quod fateri pudet) non naturales tantùm ſed & artificiales Gallia moriones habet, qui nimirum ex ἠμιμώρων facti ſunt μῶροι, aut certè in eum ſtatum redacti qui inter φρενήρη & μῶρὸν medius eſt: ſiquid tamen inter hæc duo medium eſſe poteſt. Hoc autem, vti dixi, fateri pudet, quia qui barbarorum factum damnamus in amputãdis virilibus, tanto grauius illis peccamus, quanto illi corporis parti mens antecellit, quæ alioqui & vniuerſo corpore longè præſtantior ſemper iudicata eſt. Atenim ex iis duntaxat fiũt moriones quibus parum mentis ineſt, adeo vt iam aliquam naturæ inclinationem ad μωρίαν habere videantur. Tanto certè magis miſerari eorum cõditionem, nõ deteriorẽ efficere, conari oportebat. Sed quoniã vereor ne in hac de morionibus quæſtione immorari, μωρολογεῖν eſſe iudicetur, aliis eam relinquam: & comparationem hanc claudens, hoc addam, principes noſtri ſeculi fœminas (ac præſertim Gallas) ſi non alia virtute à priſcis, φιλοσοφίᾳ ſaltem ſuperari. Quotacunque enim princeps fœmina hodie infanti ex vtero ſuo prodeunti ſua vbera fugenda præbet? Atque huius rei ideo mentionem faciendam putaui, ne qui reginas ipſas apud noſtrum Herodotum alióſque hiſtoricos nutricum officio fungi leget, fidem illis derogandam putet. Sed quid ego φιλοσοφίας huius (à qua illæ degenerant) exempla à priſcis vſque ſeculis repeto? Carolum Marilliacum (clariſſimum virũ, & qui multis pro rege legationibus functus, honorificentiſſimam ſui memoriam reliquit) hiſtoriam hanc ex Hiſpanicis chronicis aliquoties referentem audiui: reginam quandam Galliæ quæ ex Hiſpania oriunda erat, tanta cum zelotypia infantem ſuum lactaſſe, vt quum aliquando abſente ipſa lactatum ab alia reſciuiſſet (qui iam per aliquot menſes ſolius matris lac ſuxerat) nunquam conquieſcere potuerit donec infantem lac illud externũ euomere coegiſſet. Hæc ille. Cæterùm vt Herodoto derogandam non eſſe fidem admonui vbi reginam aliquam nutricis officio fungentem nobis deſcribit, ita nec quod in Calliope de Ameſtri regina texẽte marito ſuo amiculum, nec quod in Vranie de alia quadam regina piſturam ſuæ familiæ exercente ſcribit, ſuſpectum eſſe debere, ſed vt in quibuſdam hiſtoriis luxum illius ſeculi, ſic in quibuſdã viciſſim ſimplicitatem contemplãdam nobis eſſe dico. Sed vt à reginis ad reges tranſferatur oratio, non minus certè quæ de regibus ſcribit Herodotus, impetrare fidem debent: quanuis ſi ad regum noſtrorum mores inſtitutáque exigantur, in dubium meritò vocari poſſint. Si enim quod de Pſeudoſmerdi mago narrat, eum pro vero Smerdi rege per ſeptem menſes habitum fuiſſe, ad aulicos huius tempeſtatis ritus exigatur, quî fraus illa tandiu latere potuerit, & quî à nullo ſuorum tam longo tempore agnitus fuerit, valde mirandum videbitur: at ſi aditum ad reges illos non itidem vt nobis ad noſtros patuiſſe, ſed multo paucioribus & rarius ſe cõſpiciendos exhibere ſolitos fuiſſe

conſideremus, minor iam huius facti animos noſtros ſubibit admiratio. Primus Deioces(inquit in Clione noſter Herodotus)hoc inſtituit,ne cui ad regem aditus pateret,ſed omnia per internuntios trāſigerentur,& ne quis regem conſpiceret. quinetiam inhoneſtū cuiuis coram rege ridere vel ſpuere,cenſeri voluit. Hæc ille,cauſam etiam ſubiungens. Vt autem eandem conſuetudinem à rege Turcarum ſeruari dixi, ita ſimilem impoſturam locum apud eos ſuperioribus annis inueniſſe ſcimus, quodā Pſeudomuſtapha pro Muſtapha vero ad regnum graſſante. Quæ tamen quum dico, alibi quoque, vbi conſuetudo hæc recepta non erat, Pſeudariarathi, Pſeudantiocho, Pſeudoneroni; Pſeudalexandro viam arte diuerſa,ad ſimilē dolum patuiſſe nō ignoro. Quinetiam Valerius Maximus, Iuſtinus, Appianus, Ioſephus, aliorum præterea meminerunt qui hac ſimilitudinis formæ occaſione vſi, in principum itidem imperia aut in aliorum opes fortunáſque graſſati ſunt. Atque adeo(vt omnes non temerè veteribus hiſtoriis fidem derogari debere, & noſtrum ſeculum multis in rebus non minus ſuperioribus miraculorum ferax eſſe intelligant) facta duo eiuſdem cum præcedentibus artificii, id eſt ſimiles illis duas impoſturas, (diuerſum tamē finem propoſitū habētes)recentē vnam, aut recenti proximā, alteram, recētiſſimā, cōmemorabo. Anno poſt natū Redemptorem noſtrum M. C C. X X V, cuidā Gallo cui nomen Bertrādo Remenſi, inopi & vilibus miniſteriis operā locare ſolito, quòd Balduinum qui ex Flandrorum comite imperator Conſtantinopolitanus euaſerat, facie planè referret, à proditoribus quibuſdam, vt nomen pariter & imperium Flādricum illius Balduini ſibi vendicet ſuadetur. Hoc quum illi non ſuaſiſſent ſolùm ſed etiam perſuaſiſſent,(vt facilè ad amplectendos obuiis vlnis huiuſmodi honores erigunt̄ hominum animi)eum in eremo quadam commorari tantiſper voluerunt, dum fama percrebuiſſet Balduinum imperatorem è captiuitate reducem, eremum quandam ad agendam peccatorum pœnitentiam, incolere. Quæ mox per Flādriam quum diſſipata eſſet fama, vndique illuc concurritur, magnáq; cum pōpa illinc hic Pſeudobalduinus per vniuerſas regionis vrbes deducitur, quæ vno omnes ore illum dominum ſuum gratulabundæ agnoſcunt & ſalutant. Hoc ſubreptitium imperium quum per menſes aliquot exercuiſſet, Ioanna veri Balduini filia, & paterni in Flandria imperii hæres(quæ paulo antè, niſi repentina fuga ſibi conſuluiſſet, in illius Pſeudobalduini manus ventura fuerat)regem Galliæ Ludouicum octauum, ſibi conſanguineum, de hac quæ ſibi fiat iniuria certiorem facit. Rex Pſeudobalduinum fide data ad ſe vocat. Ille vt adfuit, variis interrogationibus à rege aliiſq; qui regi à conſiliis erant, vrgeri cœpit. Aptè ad ſingula & vt ipſius impoſturæ conſentaneum erat, reſpondet: quippe qui nōniſi ore præcompoſito illuc veniſſet. Sedenim quum multos difficiles alioqui nodos expediſſet, vnum facillimum, quem quidam Bellouacenſis epiſcopus ei propoſuerat, expedire nō potuit. Interrogatus enim quo in loco vxorem duxiſſet, ad hanc quæſtionem obmutuit: quo ſilentio certum impoſturæ ſuæ teſtimonium dedit. Eum tamen rex ob datam à ſe fidem impunè à ſe abire permiſit. Ille quum ſe inde in patriam proripuiſſet, aliquanto pōſt ibi deprehenſus, captus, & ad Ioannam miſſus fuit: quæ eum ſibi non donatum ſed magno pretio venditū, cruci affixit. Hæc fere ſunt quæ Flandriæ annales de hoc Pſeudobalduino referunt: aliis quibuſdā hiſtoricis nonnihil circa facti ipſius circunſtantias diſſentientibus. Ad alterā illam quam recentiſſimam eſſe dixi impoſturam venio, huic & ſuperioribus ſimilem, & eadem quidem via, ſed aliò tamen tendentem. Alii enim ſua fallacia in principum imperia aut in aliorum bona inuolarunt, aut certè inuolare conati ſunt: at hic in alienæ vxoris poſſeſſionem inuolauit, & fabuloſum Plauti Iouem non fabuloſè imitatus eſt, vt teſtatur ſentētia quā aduerſus eū curia Toloſana tulit, lite primùm apud eā intēdi cœpta AN. M. D. L I X. vnde excerpta eſt quæ ſequitur breuis facti illius narratio,(quæ tibi prima fronte Amphitruonē, Alcmenam, Iouem repræſentare videbitur.)Quidam nomine Martinus Guerre relicta iuuene vxore in militiam proficiſcitur. Elapſo demum octauo poſt eius diſceſſum anno, quidam Arnauldus Tillius (ſed ſibi illius Martini Guerre nomen aſſerens, quòd ei omnibus oris lineamentis aſſimilis eſſet) ad illam quum veniſſet, ab ea pro marito recipitur. quippe quem eſſe Martinum Guerre, nō ipſa ſolùm ſed quatuor ipſius Martini ſorores, aliique nonnulli propinqui, & cum his amici viciníque omnes perſuaſiſſimum haberēt. Nam præter illam oris ſimilitudinem, qua potiſſimùm fretus hoc facinus aggrediebatur, indicia omnia quæ à vero marito afferri poterant, afferebat: & varia ſuperioris temporis facta dictáque illi in memoriam reuocans, ad arcanos vſque ſermones ab illa & marito habitos dum prima in nuptiali thalamo veſtigia ponerent, & ad alia quorum nox conſcia ſola eſt, progrediebatur. (Ea autem partim ex vero marito reſciuiſſe, cum quo illi ex commilitio ſumma familiaritas interceſſerat, partim

magicæ artis auxilio diuinaſſe creditus fuit) Sed quum per tres annos cum illa cõſuetuiſſet, duobus iam ſuſceptis ex ea liberis, quarto tandem ineunte anno quum eius impoſturæ ſuſpicio mulieri oborta eſſet, actionémque in eum intendiſſet, in carcerem coniicitur. A iudice ſecundario damnatus quum ad curiam Toloſanam prouocaſſet, ſic ad infinitas propemodum eius interrogationes reſpondit, tótque probabilibus argumentis innocentiam ſuam tueri viſus eſt, (præterquam quòd tot eum teſtes, aut circiter, ſuo teſtimonio ſubleuabãt, quot erant ii qui ſuo eũdem teſtimonio premebant) vt vocatis ad calculum omnibus coniecturis, nec damnare illum nec abſoluere curia Toloſana auderet. Hæſitãtibus in re tam perplexa iudicibus, verus maritus Martinus Guerre aduenit: móxque quam ſibi factam videt iniuriam, iudicibus exponit, eorúmque opem implorat. Verùm ille alter ſuppoſititius maritus poſtquã cum hoc vero commiſſus fuit, tot eum obiectionibus oppugnare cœpit, vt aliquandiu ſuſpenſos ſicut & antea iudices tenuerit: donec tandem ille paulo poſt reditum, ab vxore veniam poſcente agnitus, necnon ſõrorum aliorúmque multorum palinodiam canentium teſtimoniis comprobatus verus maritus, ſuæ vxori ſuæque domui redditur, alteri autem ſuæ impoſturæ præmium, domicilium in patibulo datur. Hîc mihi huius generis exemplis finem imponere volenti in mentem venit alia præ cæteris omnibus mirabilis Ioannis octaui Pontificis impoſtura: qui non tantùm Pſeudopapa verumetiam ψευδανηρ fuit, id eſt ſub muliere virum mẽtitus eſt. donec vir illa (non ille) ſuo ſe tanquam ſorex indicio prodidit, & media in via repentè enixa, fœminini non maſculini generis ſe geſſiſſe papatũ fateri coacta eſt. At ne in poſterũ alius quàm maſculinus gereretur, ſolerti patrum petaſatorum cura prouiſum eſt, qui neminem ad eum admittendum cenſuerunt niſi vir magnis teſtibus comprobatus eſſet. Quam tamen conſuetudinem alii potiori ſua ætate ceſſiſſe, docet Paſquillus: qui vbi illam & illius cauſam verſibus octo deſcripſit, ita ſuum epigramma claudit,

Fabula Mendacissima inuecta à Martyno Polono recentissimo Scriptore; & solide ad oculum confutata, ex impostorum vitijs demonstrata, à Conr. Vrstitio, Fabriano Rubiannense

Cur igitur noſtro mos hic iam tempore ceſſat?
Antè probet quòd ſe quilibet eſſe marem. Cæterùm huius facti lõgiore alioqui narratione digni refricãdam duntaxat memoriã (quòd eius fama peruagata ſit) exiſtimaui. Eſt tamen hæc eo diuerſa à præcedentibus impoſtura, quòd non alienum ſed alterius ſexus nomen mentita fuerit. At ſimilis ſuperioribus virorum impoſturis muliebris fallaciæ exemplum Valerius (ſi parua magnis licet adiungere) nobis in quadam quæ ſe pro Rubria bonis nihil ad ſe pertinentibus inſerebat, proponit.

Sed ad reges orationem referens, iterum dico, multa ad noſtrorum regum mores & inſtituta non debere exigi, eorum quæ ab illis dicta factáve commemorantur. alioqui enim cui perſuadebit Herodotus Xerxis ſatellites legatos Lacedæmoniorũ in caput protruſiſſe, vt ad procumbendũ pedibus Xerxis eúmq; adorandũ adigerent? Sed & alia circa eos qui vltro citróque mittebantur legatos obſeruari poſſint quæ non ſatis cum nunc recepta conſuetudine conueniunt. Illud certè omnibus ſeculis commune fuiſſe videtur, vt legati ſæpe ſub legationis ſpecie ſpeculatorum exploratorúmque officio fungerentur. Nam vt in Thalia audimus AEthiopum regem legatos Cambyſis ſic alloquentem, Neque Perſarum rex vos ad me cum donis ideo miſit quòd me ſibi hoſpitii neceſſitudine iungi, magni æſtimet, neque vos vera loquimini. venitis enim exploratores meæ ditionis futuri. Vt (inquam) hũc regem his legatos verbis compellantem audimus, (erat autem is non hæreditario iure regnum adeptus, ſed ex AEthiopum inſtituto, quòd cæteris ciuibus corporis proceritate & robore præſtaret, rex creatus) ſic apud Saluſtiũ in bello Iugurthino legimus, Ibi cum Boccho Numida quidam nomine Aſpar multùm & familiariter agebat, præmiſſus ab Iugurtha: qui poſtquam Syllam accitum audierat, orator & ſubdolè ſpeculatũ Bocchi conſilia ierat. Hactenus Saluſtius. Noſtri quoque ſeculi principes non ignorare hunc legatorum vſum, quis ignorat? Verũenimuero ille Saluſtii locus Libyam mihi in memoriam reuocans, vnà etiam quandam Libyæ regum conſuetudinem ex Herodoti Melpomene in memoriam reuocauit, quam præ quauis alia exemplo carere, & tamen fabuloſam nequaquam eſſe credo. Siquidem eorum Libyum regi qui Adyrmachidæ vocantur, ſolenne fuiſſe ſcribit vt adductis in conſpectum virginibus quarũ propinquæ nuptiæ eſſent, ei quæ præ cæteris placuiſſet, virginitatẽ raperet. Sed quum & alia multa idem hiſtoricus regum facta commemoret, in quibus vel libido, vel ebrietas, vel crudelitas, vel fatuitas fide maior appareat, ex collatione cum aliorũ regum factis qui longo pòſt tempore extiterunt, fidem priſcis illis viſum eſt conciliare. Primùm igitur illum deuirginatorem regem, vel Rampſinitum filiam ſuam proſtituentem, cum Hieronymo Syracuſarum rege comparemus. Hunc quandam ex iis quæ lupanari præerant, Pitho dictam, vxorem duxiſſe, & reginam conſtituiſſe, memoriæ proditum eſt.

Quid Ptolemæus? Thaidem nobile illud ſcortum matrimonio ſibi iunxit,& ex ea filios duos Leontiſcum & Lagum,filiam vnam Irenem ſuſcepit. Darius autem is quem Alexãder imperio ſpoliauit,in eo ipſo bello in quo de fortunis omnibus aduerſus illum dimicabat,trecentis quinquaginta pallacis ſtipatus erat. Sardanapalum, Ninum,alióſque huiuſmodi,necnon eorum æmulum Heliogabalum(quòd monſtra iuſtius quàm homines appellari poſſint)omitto:& à Venere ad Bacchum,id eſt ab illius ſatellitibus ad huius ſatellites venio.Narrat Herodotus ebrietatem Cleomenis eò inſaniæ illum perduxiſſe vt arrepto gladio ſibi tibias primùm,mox femora & coxas,tãdé vẽtré cõſcinderet. Cur(obſecro)id narranti Herodoto minus fidei adhibebitur quàm iis qui ab Alexandro magno Clitum intimum eius amicum inter pocula interfectum commemorant, & hanc cædẽ ſenſibus eius mero victis imputant? Hunc (ſi illis credimus)vt ebrietas ad cædem illius ſtimulauerat,ita & ipſe ebrietatis pœnas,quum ex ea morbum contraxiſſet,morte tandẽ luit.Huic ſemper ad edormiſcendam crapulam non breuiori quàm duorum dierum totidémque noctium ſpatio fuiſſe opus aiunt. Quid huius pater Philippus? Quid rex Antiochus,& qui eum ſequuti ſunt eiuſdem nominis reges? Quid poſterior Dionyſius Siciliæ tyrannus,qui per totos nonaginta dies ebrius interdum erat? Quid prioris Dionyſii filius Hipparinus?nónne ſua illũ crapula iugulaſſe fertur? Hactenus & de ebrietate. Nũc de crudelitate,quæ ebrietatis plerunque ſolet eſſe comes. Exempla crudelitatis apud Herodotum horrenda legi fateor, & quidem horrendum præ cæteris Aſtyagis facinus Atreum æmulantis exiſtimari ſcio: ſed Neronem vnum non ea ſolùm quæ ab Herodoto ſcribũtur,ſed omnia omniũ mortaliũ crudelia facinora crudelitate ſua partim ſuperaſſe, partim credibilia reddidiſſe dico.De qua tamen(quòd & ſatis peruulgata & omnibus exoſa ſit) dicere ſuperſedeo. Hanc autẽ miſſam faciens,vt de regum multorum fatuitate dicam,ordo poſtulat.Ad quam generatim probandam licet veteris illius prouerbii auctoritate niti poſſim, Aut regem aut fatuum naſci oportet, à ſuis tamen ſingulos factis, tanquam locupletiſſimis & certiſſimis teſtibus,conuinci malo. Sed hîc mihi hærenti, & vnde incipiam cogitanti,illud Naſonis ſubit,

Vt ſtat,& incertus qua ſit ſibi neſcit eundum
Quum videt ex omni parte viator iter.

Verè enim mihi ipſa exemplorum copia nocet.Sed commodùm illius regis facta in mẽtem veniunt,qui ſuo ipſius cognomine veteri illi prouerbio aſtipulatus eſt. Qui enim ab adulatoribus Antiochus Epiphanes, is ab ingenuè verum profitẽtibus Epimanes dictus eſt.Is ſubinde regali veſte depoſita vilem togam induebat, eáque indutus ad forũ ſeſe cõferebat,in quo obuium quenque prehenſabat, vt ædilis aut tribunus plebis crearetur:& quem magiſtratum adeptus erat,eo tanquam plebeius fungebatur.Idem ſubinde à ſuis ſe ſubducens,aurifabrorum aut aliorum artificum officinas adibat, vt eum illis confabularetur:aut certè qui primus è plebe atque adeo è fæce plebis ei occurreret, illum congerronem habebat.Obuiis & nunquam antea ſibi viſis munera ſæpenumero dabat. Interdum per compita numos proiiciens, Cui dat fortuna,capiat,inquiebat: móxque ſe indè proripiebat.Interdum & ſertis caput redimitus per vrbem incedebat, lapides occultè circumferens,quibus aulicos qui ipſum ſequebantur, petebat. Idem balneis publicis & ad quas plebs confluebat,vtebatur.vbi quum aliquãdo plebeius aliquis ei pretioſis vnguentis ſe perfricãti dixiſſet,Beati eſtis vos reges quibus harum rerum vſus ſuppetit, ex quibus tam bene oletis : At ego te iſtis (reſpondit) ad ſatietatem vſque, & vltra etiam,explebo. Cuius promiſſi memor poſtridie ad locum in quo is lauabat accedit,& magnum vas vnguento pretioſiſſimo ſtacte appellato plenum in eius caput effundit. Quum autem multi è plebecula (qui non procul & ipſi lauabant) accurrentes,in vnguento illo in terram effuſo ſe volutarent, móxque in loco illo, quia lubricus redditus erat,multi labentes riſum ſpectantibus mouerent, tandem & rex ipſe ex illis ſuolapſu riſum excitantibus vnus eſſe voluit.Idem rex fontem quendam apud Antiochiam(Midæ factum imitatus) vino perfudit. Alia egregia eiuſdem regis eiuſdémque generis facta ex hiſtoriis promenda lectori relinquo. Cæterùm hic quidẽ rex in vnam,alii potius in alteram ſtultitiæ peccarunt partem .quanto enim hic infra regiam dignitatem ſe demittebat,tanto alii multi ſupra illam ſe extollebant, & aliquam de ſeipſis diuinitatis opinionem concipiebant.Qua de re extant aurei Rhiani verſus:qui poſtquam oſtendit quàm miſera egenis conditio ſua videatur,contrà de diuitibus & qui in magno imperio conſtituti ſunt, ita canit,

Ος πλουτ' ἀνθρωπος, θεὸς ἀνὴρ ἄλλος ἐπαίζῃ
Καὶ πολυπραγμοσύνῃ, θνητὴ φύσις οὐδὲν ἀμείνων.

Ποσὶν ὑπερβαίνει, δοκεῖ δέ οἱ εἶσι πόληες.
Ἀμφ' ἰοχεόπλῃ καὶ ἀμύμονι Παλλάδι νόῳ
Ἴσα δὶ βρομίῳ τε φαλίῳ τ' ἰοχεαίρῃ,
Καίπερ ἐὼν ὀλίγος. μνᾶται δ' ὕπνῳ Δολίῳ,
Ἠέ πυ' ἀγραύλοιο πεμαίρεται ἠλυθόν δε,
Ὡς κε μετ' αἰθαλόεσσιν ἀρίθμιος εἰλαπινάζῃ.

Hîc autem quorſum poeta, non contentus dixiſſe, reges ita faſtu turgere vt obliti videantur ſe terram pedibus calcare, & mortalibus ortos parẽtibus eſſe, addat inter alia, eos Mineruæ nuptias ambire, quum à non paucis doctiſſimis viris quæſitum ſciam, à nemine autem repertum audierim, ſi explicauero (quum præſertim explicationem propoſito noſtro congruentem habeat) maximam me à multis initurum gratiam ſpero. Poetam igitur non hyperbole poetica hîc vti voluiſſe, nec Mineruã pro quauis alia dea nominaſſe, ſed ad hiſtoriam reſpexiſſe dico à Theopompo ſic relatam. Cotys qui luxum cæterorum Thraciæ regum ſupergreſſus eſt, nuptiale epulum aliquando apparauit, tanquam Mineruam in vxorem ducturus eſſet: adornatóque thalamo, quum ebrius ipſius aduentum aliquandiu expectaſſet, tandem furore percitus, vnum ex ſatellitibus, nũ dea in thalamũ veniſſet, viſere iuſſit. Quem reuerſum, & neminem in thalamo eſſe reſpondentem, ſagitta tranſfixit: móxque ſecundum à ſe miſſum, ob idem reſponſum itidem interfecit. Tandem miſſus tertius, re animaduerſa, illum à dea iampridem in thalamo expectari retulit. Hactenus quæ ad germanam (vt ego quidem iudico) verborum Rhiani expoſitionem faciunt. Qualis verò hic bellus Mineruæ procus erga vxorem ſuam fuit? Ex zelotypia in tantam iram repentè aduerſus illam exarſit, vt propriis manibus eam, à vulua orſus, diſſecuerit. Sed de Coty ſatis. Quid Alexander? nónne Ammonis ſiue Iouis filius haberi gaudebat? nónne modò Mercurii ritu talaria petaſúmque & caduceũ, modò Herculis more leoninam pellem clauámque geſtabat? Commodus autem nónne cum Herculis inſignibus nomen etiam eius ſibi vendicabat? Vnde hæc? roget aliquis. Nimirum ex praua præbendi adulatoribus aures conſuetudine. Quid enim aliud ſunt adulatorum voces apud principes, (quibus ingenita iam cum opibus eſt ſuperbia) quàm additum incendio oleum? Quum igitur illa de Alexandro & Commodo legimus quæ modò commemorata ſunt, quum eundem Alexandrum ſtatuæ dei alicuius cultum & ornatum ſibi adhibitum admiſiſſe, quum alterum quem debellaret orbem quæſiuiſſe audimus, vnà cũ hac adeo ſtulta eorũ arrogantia ſimul & aſſentatorum diram blandiloquẽtiam, à qua illa profecta ſit, audire nobis videamur. Et tamen principibus multis amici, nullis adulatores defuerunt. Habuit & Philippus huius pater ſuum Cliſophum, Antigonus cui cognomen fuit Epitropo, ſuum Apollophanem, Ptolemæus tertius ſuum Callicratem, Ptolemæus ſeptimus ſuum Hieracem, Philopator ſuum Philonem, Attalus ſuum Simachum ſiue Theodorium, Mithridates ſuum Soſipatrum, Seuthes Thracum rex Heraclidem Maronitem, cuius à Xenophonte etiã fit mẽtio: habuerunt ambo Dionyſii Syracuſarũ tyranni Satyrum, Chiriſophũ, Democlem: habuit earũdem Syracuſarum tyrannus Hieronymus Thraſonem & Oſin. Nec verò his aſſentatoribus illos contentos fuiſſe, ſed horum duntaxat & aliorum quorundam nomina, quòd cæteris antecelluerint, literis mandata eſſe credibile eſt. Ego certè ne ipſum quidem Alexandrum Hegeſia, Agnone, Demetrio, Medio, Bagoa, Gergithio, Dioxippo, Anaxandro, aliíſque quorum per hiſtorias ſparſa extant nomina, contentum fuiſſe exiſtimo. Quid quòd ipſos quoque philoſophos aſſentationis artifices eſſe non puduit? Anaxandrum enim (quem hîc poſtremum nominaui, & cuius verba putidæ adulationis plena paulo pòſt referã) philoſophũ fuiſſe conſtat. Sed & eum quem Attalo aſſentari ſolitum dixi, Simachũ ſiue Theodorium, eius etiam præceptorem fuiſſe legimus: qui librum περὶ τῆς Ἀτταλικῆς παιδείας ſcribere (Xenophõtis Κύρου παιδείαν, vt opinor, æmulatus) & hoc ſuæ adulationis monimentum poſteritati commendare non erubuit. Quinetiam huiuſmodi homines à nõnullis principibus tanquã prouerbiale nomen traxiſſe, & ab Alexandro ἀλεξανδροκόλακας, à Dionyſio διονυσοκόλακας appellatos fuiſſe accepimus. Sunt porro aſſentatorũ duo genera: vnum eſt eorum qui aperto (vt ita dicam) marte, alterum, eorum qui ex inſidiis adulantur. Hos illis vt periculoſiores, ita formidabiliores eſſe debere nemo ignorat: & tanto quidem quanto ſaxa ſub aquis latentia ſcopulis conſpicuis ſunt formidabiliora. Rurſum verò inter eos qui aperto marte graſſantur, periculoſiores ſunt ii qui ad id quod præſtant infame obſequiũ, verba non tantùm ad demerendam principum gratiam, ſed ad inflandos etiam eorum animos accommodata addunt. Vtriuſque generis exempla proferam, ſed minus periculoſis priorem locum dabo. Chiriſophus Dionyſii prioris adulator, ridentẽ illum cum quibuſdam familiaribus cernens, ridere & ipſe cœpit. Interrogante Dionyſio quæ illi cauſa

risus esset, quum ea quæ dicerentur non audiret, Fidem, inquit, vobis adhibeo, quicquid illud sit quod dixeritis, esse risu dignum. Eius autem filius Dionysius eos circa se habuit qui Διονυσοκόλακες appellati fuerunt, qui spuēte Dionysio faciem suam sæpe humero conspuendam præbebāt, atque adeo sputum eius, interdum etiam (honor sit auribus) quod euomuerat lambentes, melle dulcius esse aiebant. Iidem, quum Dionysius ex ebrietate cæcus aut certè cæco proximus euasisset, patinas & calices inter cœnandum deiiciebant, tanquam & ipsi ita cæcutirent vt nequaquam illa vasa ac ne ipsos quidem cibos cernerent: expectabántque dum Dionysius prehensam eorum manum patinæ admoueret. Quod officium Hiero quoque quibusdam suis adulatoribus idem oculorū vitiū simulātibus præstitisse scribitur. Iidem illi Dionysii assentatores, vt sibi in illa sua simulatione cō starent, inter eundum alter in alterum sępe impingebant, adeo vt eos ipse Dionysius manu perinde ac cæcos deduceret. Cum hoc autem eorū facto optimè quadrat quod Clisophus Philippi assentator facere solitus narratur. Quū enim exculptus Philippo fuisset oculus, eum comitabatur eundem & ipse oculū fasciis inuolutum habēs. Rursus quū ex vulnere debilitatum crus Philippo esset, vnà cum Philippo claudicās incedebat. Sed hic tamen, sicut & illi Διονυσοκόλακες, suam artem sine vllo suo damno exercebat: at Mithridates (en quò progrediatur assentationis furor) assētatores nactus est qui graues sibimet ipsis assentationis suæ pœnas dabant. Quū enim ille rei medicæ studiosus esset, vt ostenderent quantam de illius peritia opinionem concepissent, secandos illi vrendósque (quū alioqui nihil opus hoc remedio haberent) se præbebant. Ad alterū illud adulatorum genus, quod periculosius esse dixi, venio. Niceas Alexandri assentator, quum eum ex epoto pharmaco torsionibus vexari cerneret, O rex, inquit, quid faciēdum nobis est, quū vos dii talia patiamini? Dioxippus autem Athenienſis pancratiastes, fluente è vulnere quod Alexander acceperat, sanguine, Homericum illum versum protulisse fertur,

Ιχὼρ οἷός πέρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσιν. Quid nebulo ille philosophus, (cuius & antea meminimus) eandem & ipse artem factitans? Quum aliquando Alexandro itineris comes esset, orto tam vehementi tonitru vt omnes trepidarent, At tu fortasse (inquit) Alexander fili Iouis, huius tonitrus es author. Eiusdem farinæ est illud Democlis factum, qui posterioris Dionysii assentator erat. Is, quum moris in Sicilia esset singulos domi Nymphis sacrificare, & circum earū simulachra tripudiare, Democles relictis Nymphis, ad Dionysiū, circa eum tripudiaturus, accessit: negans oportere ad inanima numina studiū cōuertere. Quis verò nō multo etiam magis Athenienſiū planè similem adulationem miretur? Traditur enim illos Demetriū cognomento Poliorceten, quum Athenas venisset, cū aliis diuinis honoribus prosequutos esse, tum canticis eum & domi & in publico celebrasse, quibus inter cætera solum illum verum esse deum dicebant. Cæteri dii (inquiebant) aut procul à nobis absunt, aut dormiunt, aut auribus carent, aut preces nostras negligunt: fortasse etiam ne omnino quidem vlli sunt: at te præsentem cernimus, non ligneum, nō lapideū, sed verum. Qui verò sunt hi quos in tam horrendā adulationem prolapsos audimus? Illi ipsi (illorum certè posteri) qui Euagoram, quòd regē Persarū adorasset, morte mulctarunt. En quàm propensa sint ad assentationem hominum ingenia. An verò minus propensos esse putamus ad eam recipiendam principum animos? Quis eorum tam bene se modulo suo metiri nouit, vt ei assiduæ illæ & quidem immodicæ laudationes recordationē mensuræ suæ non extorqueāt? Si princeps aliquis vel minimā rei militaris scientiam habet, Themistoclem, Epaminondam, Scipiadas ambos superat: si qua corporis firmitate præditus est, statim audit Hercules: si nō omnino indisertus est, alter Demosthenes vel Cicero alter appellatur: si vel vnum versiculum scribere nouit, Homerus aut Virgilius est. Attalum quidem certè eodem & præceptore & assentatore vsum esse, historiæ perhibent, Simacho siue Theodorio, cuius & antea facta fuit à nobis mentio: idem verò aliis multis principibus & olim cōtigisse & hodie contingere verisimile est. Quamobrem verè à Carneade dictum est, diuitum & regum filios solam equitandi artem rectè discere: quòd & in ludo literario præceptor, laudando, & qui colluctatur, sponte, succumbendo, illis aduletur: at equus quum nec sciat nec curet priuatúsne an magistratus, diues an pauper sit is quem vehit, ceruicem cuilibet equitandi imperito frangit. Nec verò hac tantùm in parte exitiales sunt suis dominis adulatores quòd illis falsam de seipsis persuasionem induant: verumetiam quòd calumniis apud illos grauent quoscunque suarum partium esse non vident, id est quoscunque liberè & ingenuè loqui, & (vt habet vetus prouerbium) τὸν σκάφην σκάφην appellare, quos denique ea quæ veros amicos decet, & loqui & facere animaduertūt. Vnde enim (obsecro) Alexandrum ad Callisthenis, Parmenonis, Philotæ cædem, nisi ab illo suo adulatorum agmine impulsum fuisse ar-

bitramur? Sed vt tandem aliquando ad priſcos illos Herodoti reges reuertamur, quorum miram & propè incredibilem amentiam commemorat, quin illi quoque ſuos adulatores habuerint, minimè cuiquam dubiũ eſſe debet. Verùm cæteris omiſſis, de eo qui principem inter eos arrogantiæ pariter & dementiæ tenere locum videtur, dicam. Qui Helleſpontum compedibus vincit, qui Helleſponto minatur & contumeliam dicit, qui denique Helleſpontum flagellat, nónne Mardonio adulatori perniciosiſſimo potius quàm Artabano amico fideliſſimo auſcultat, ſicut & Dionyſius, Philippus, Ptolemæus, ſuis ſinguli adulatorib⁹, quàm Dioni, Samio, Cleomeni, amicis & probatæ fidei viris, auſcultare maluerunt? Iam verò & illis multo etiã antiquioribus regibus (qui quicquid delirant, plectuntur Achiui) ſunt qui ſuos apud Homerum adulatores aſſignent. Vt autem reges alióſque principes aſſentatoribus comitatos, ita & reginas quaſdam aſſentatricibus comitatas fuiſſe, memoriæ traditum eſt: inter quas eæ quæ καμπάκιδες appellatæ ſunt, claruerunt: id nomen ab obſequio quod reginis præſtabant, adeptæ. harum enim dorſa ſcalarũ vicem illis currum conſcendére volentibus præbebãt. Quæ quum ita ſint (vt hunc tandem de regum fatuitate locum claudam) ſicut credibilem nobis cæterorum regum ſtultitiam reddit corrupta illorum ab aſſentatoribus natura, itidem Herodoto priſcorum quorundã regũ amentiã deſcribenti credamus, ſi quidé aſſentatores his itidem fuiſſe credimus. Simul verò & principũ huius tẽpeſtatis conditionẽ conſideremus, qui quũ à maioribus ſuis potentia circa res multas ſuperentur, ſola multitudine adulatorũ illis potentiores manent. ſi modò qui ſuorũ dominorum domos, vrbes, populos, regna, vt peſſundederunt olim, ita & hodie peſſundant, principum potentiam augere putandi ſunt. Cuius mali exempla ab hoc noſtro ſeculo petita odioſa eſſent, & ſatis multa veteres hiſtoriæ ſuppeditant. nam ſi principum mores ab adulatoribus corrumpuntur, quæ illam morũ corruptelam ſequuntur clades, non dubium eſt quin adulationi acceptæ ferri debeant. Adde quòd adulatorum eſt imminentia ſuis dominis pericula diſſimulare, ſecuros illos eſſe iubere, ad quiduis ſibi de ſua potentia pollicendum incitare. Quod qui faciunt, nónne illos in pericula trudunt? nónne hoſtiũ telis inermes exponunt? nónne in illorũ deni que manus eos tradunt? Et hoc quidem modo exitii cauſa principibus iure dicantur eſſe adulatores, ſed non propinqua. At propinquam etiam exitii cauſam ſuis dominis eos ſæpenumero fuiſſe teſtantur cum alii multi, tum is Philippus quem Romani imperio euerterunt. eius enim iam antea regnum ab aſſentatore Proclide Tarentino labefactatum fuiſſe Polybius author eſt. Craſſi autem adulator Andromachus Parthis operam ſuam ad illum fortunis pariter & vita ſpoliandum locauit. Porrò vt adulatores ſuperiorum ſeculorum ab adulatoribus noſtræ ætatis, numero, ſic etiam peritia tanquam diſcipulos à magiſtris ſuperari ſciendum eſt. quo diligentius ab illorum inſidiis cauere ſibi principes debent. ſed ipſi viderint. Ad me quidem quod attinet, ſiquid vota hîc valere poſſent, vt Theſſali olim vrbem quæ Adulatio vocabatur, funditus euerterũt, ita præ quibuſuis aliis maleficis radicitus exturpatos adulatores aulicos optarim.

Nunc & luxus priſcorum regum ab Herodoto & aliis deſcripti collationem cum poſterorum quorũdam partim regum partim aliorum luxu, aggredior. Inter cætera igitur quæ de luxu regũ Perſarũ monimentis literarũ tradita ſunt, vix credibile nõnulli putarunt quod Herodotus narrat, quocunque illi irent (nam quod de Cyro dixit, de eius ſucceſſoribus etiam intelligi voluit) Choaſpis fluuii aquam circumuehi ſolitam fuiſſe, & nullam illos aliam potare conſueuiſſe. Ego verò quenquam qui hoc mirabile, nedũ incredibile, iudicet, eſſe demiror. Vtrum enim, quæſo, maiori admiratione dignũ? aquæ plauſtris regem Perſarum comitatum ditionem ſuam peragrare, an Cardinalem è media Gallia Romam vſque aliquot lagenarum millibus comitatum peruenire? Quod tamen ego tacuiſſem, niſi earũm fama iam percrebuiſſet, atque adeo earum ignominia in Gallos omnes (quippe quos inde *botiglioni* Itali vocãt, quaſi lagenarios, Græcè λαγυνίστας dicas) redundare cœpiſſet. Et illis quidem qui curioſas illas potus aquæ certæ delicias obiicient, hæc pauca reſpondiſſe, fuerit, meo quidem iudicio, ſatis. Illis autem qui cætera obiicient, multa habeo quæ reſpondeam. Ad luxum quidem certè quod attinet qui circa ciborum apparatum verſatur, nec plura nec luculentiora ex vllo quàm è noſtro ſeculo poſſe promi exẽpla exiſtimo, quo iam peruulgatũ circa ferinam carnẽ eſſe cœpit, (de Gallia loquor) vt auulſi ex vtero viuarũ matrũ fœtus menſis apponantur. Quẽ tamen luxum menſa Galli cuiuſdam primarii in regis aula viri, vilem iam reddiderat: & verba propediem exprimẽdis aliis eius circa cibos & ciborum apparatum deliciis defutura erant, ſi ciuilis Galliæ noſtræ Mars illi parcere, & coquorum celebrium vota (quibus inſigne ſui deſiderĩ reliquit) exaudire voluiſſet. Verùm vt ad magnates vſque non venia-

mus, virum quendam fide digniſſimum de quadam Auenionenſi muliere (quæ aulæ pontificiæ ibi tum ſedem Apoſtolicam habentis Lais fuerat) audiui narrantem, eã turdis & perdicibus aliiſque auibus veſci ſolitam, quæ fœniculi, anethi, coriannive aut ſimiliũ ſemine ſaccharo cõdito paſtæ eſſent. Sed illud audiui: at lactucas aqua ſaccharata, quam vocant, à matronæ cuiuſdam ancillis (& quidem illius, vt aiebant, iuſſu) irrigari vidi. Quæ quum ita ſint, quid aliunde quàm è noſtro ſeculo, huiuſmodi deliciarũ arceſſere exẽpla neceſſe eſt? At verò alteri° luxus multa genera luxui noſtræ ætatis (de quo & antea dictum eſt) poſſe accedere fateor. Alterum luxum voco qui non circa cibos ſed circa reliqua verſatur. De hoc igitur quæcunque ab Herodoto memorantur, à Siciliæ tyrannis ſuperata eſſe dico. Quibus quum primum in hac re locum tribuo, ipſum etiam Herodotum ſequor, qui de Polycrate loquens, ita ſcriptum reliquit, Nullus enim regũ Græciæ, exceptis Syracuſanis, dignus eſt qui cum Polycrate, quod ad magnificentiam attinet, comparetur. Nec tamen ſolos Syracuſarum reges ſiue tyrannos, ſed & Alexandrum alióſq; illa prætergreſſos eſſe dico. Argumento autẽ vel vna Alciſthenis Sybaritæ veſtis eſſe poteſt, quæ centũ viginti talentis vendita fuiſſe fertur. Quòd ſi ad vitẽ & platanũ aureã vel platanos aureas veniendũ eſt, earum cum aulæ Alexãdri ſplendore & magnificẽtia comparationem ex Phylarcho audiamus. Aureæ platani, inquit, & aurea vitis, ſub qua ſedentes ſæpe Perſarum reges iura ſuis populis dabant, quotidianum regiæ Alexandri ſumptum æquare non videntur: quanuis alioqui vitem illam commendarent etiam vuæ quæ ſmaragdos & Indicos carbunculos aliáſque pretioſiſſimas gemmas racemos imitantes haberẽt. His autem deſcriptionem opulentiæ & magnificentiæ illius adiungit: quæ ſi vera eſt, verè etiam platanos aureas Perſicorum regum vitémque auream cedere illi dixit. Porro vt comparationem hanc perſequentes, ab ipſis dominis ad eorum famulos aut ſeruos veniamus, (nam quicunque ſub ditione regum Perſarum erant, ſerui eius vocabantur) narrat Cteſias quendam Annarum, qui ſatrapa Babyloniæ à rege conſtitutus fuerat, centum quinquaginta pſallentes & canentes mulieres circa menſam ſuã habere ſolitum. Audiamus vicißim quæ de quibuſdã Alexãdri ſiue ſodalibus, ſiue aſſentatoribus tradita ſunt. Phylarchus & Agatharchides memoriæ prodiderunt, eorum aliũ clauos aureos crepidis ſuppactos geſtaſſe, alium, quoties de publicis negotiis cum aliquo tractaret, ſuper pauimento purpura ſtrato deambulare ſolitũ fuiſſe: alios aulæis per quinque ſtadia locum in quo venarentur, cingere conſueuiſſe: alios puluerem ad palæſtræ vſum ſibi à iumentis multis, quocunque irent, portãdum curauiſſe. His ego comparationibus (quanuis alioqui in exemplorum luxus commemoratione luxuriare oratio mea poſſit, præſertim ſi ad Romanos vſque progredi voluerit) vtpote mea ſentẽtia aptiſſimis contentus eſſe ſtatui. At noſtri ſeculi principum luxus illo quidem artificioſior & (vt ita loquar) ingenioſior meritò dici poſſit: at opulentia tantum illi cedit quãto minores ſunt horum quàm illorum principum opes.

Vt autem ad varios variarum gentium mores atque ritus ab Herodoto deſcriptos aliquando tandem reuertamur, quis non ex Græcis multos in eo quod de AEgyptiorum ſcribendi more à dextra in ſiniſtram tendendo, commemorat, ſuſpectum mendacii habuiſſe credat? At nos, quibus familiares ſunt Hebraicæ literæ, tantum abeſt vt hoc admiratione dignum cenſeamus, vt potius quenquam hoc mirari miremur. Multo certè minus fidem (& meritò quidem) apud lectores impetraſſet Herodotus ſi aliquos inter AEgyptios reperiri ſcripſiſſet qui ſiniſtra in ſcribendo non dextra vterentur: quum tamen mihi duos qui id facerent, videre contigerit, Flandrum vnum, Sabaudum alterum. Quid ſi verò eſſe tradidiſſet qui oculis caſu aliquo orbati, nihilo tamẽ minus ſcriberent? rẽ aliis quidẽ fortaſſe incrẽdibilẽ, at mihi certè credibilem narraret. Quare? quòd ſcribere abſque oculorum vſu (id eſt vel in tenebris, vel oculis aliò conuerſis) neceſſitas rerũ omniũ magiſtra me docuerit. Atque hæc de iſto miraculorũ genere hactenus. ad alia veniamus. Quidni viros AEgyptios lanificium exercuiſſe credemus, quum apud Seguſianos nobis vicinos vſitatum viris multis nendi morem cernamus? At quàm ineptũ eſt viro, quàm ridiculum, colum geſtare, & muliebri more fila deducere! Ineptum eſt (fateor) & ter quaterque ridiculum: ſed quid agas? an quia ridiculum, ideo verum non erit? Ridiculum eſt nobis eiuſdem Herodoti illud, AEgyptios viros (honor ſit auribus) ſubſidentes meiere. At Turcis ridiculum id nequaquam fuerit, quibus hanc meiendi rationem tanquam honeſtam in vſu eſſe, noſtram contrà velut turpiſſimã auerſari aiunt. Ac certè (ſi in re huiuſmodi philoſophari nefas nõ eſt) non de nihilo eſt quòd Heſiodus, ne ſtantes meieremus vetuit, quũ μηδ' ὀρθὸς ὀμιχεῖν, dixit. Sed eſto (excipiet aliquis) veracẽ in hoc fuiſſe Herodotũ: quid quòd addit, mulieres contrà, ſtantes meiere? De hoc certè (vt ingenuè fatear) aliud

quod reſpondeam non habeo quàm hoc: quemadmodum ſi, quod de viris AEgyptiis tradit, Turcæ nobis exemplo ſuo non confirmarent, incredibile videretur, quum tamen verum eſſet: ita, quod de mulieribus addit, etiamſi nullo exemplo (quod quidem ad aures noſtras peruenerit) comprobetur, verum nihilominus eſſe poſſe. Hũc autem locum, Sophoclis poetæ & Nymphodori hiſtorici authoritate claudendum cenſeo, qui eandem quam Herodotus morum AEgyptiacorum ab aliis diſcrepantiam teſtantur. Antequam tamen à ridiculis diſcedamus, addam & quod de vxoribus Libyum Adyrmachidarũ narrat in Melpomene, eas videlicet pediculos ſuos (honor nũc quoque ſit auribus) non antè abiicere quàm eos viciſſim momorderint. (eſt enim ἀντιδάκνειν viciſſim mordere, non præmordere, vt interpres verterat) Hoc quoque iis annumerari debere quæ nõ ridicula ſint ſolùm, ſed & fœditatem ſpurcitiémque incredibilem habeant, confiteor: ſed cur aliis hiſtoricis quoſdã φαγοφαγῶν nobis commemorantibus fidem adhibebimus, Herodoto narranti has mulieres φαγοδακῶν, (quod multo minus eſt) fidẽ derogabimus? Imò ne φαγοφάγους quidem fuiſſe vllos credo, reſpondebit fortaſſe aliquis. Cur, obſecro, minus credibile eſt τὸ φαγοφαγῶν quàm τὸ ἀνθρωποφαγῶν? licet hoc magis crudele, illud magis fœdũ ſit? Anthropophagiæ autem exẽplum, vt feritatis extra omnem cõtrouerſiam poſitæ, profero: quum eius hac etiam tempeſtate multi oculatos ſe teſtes eſſe iactent. Quam feritatem nequis in barbaris hominibus miretur (ſimul autem & alia multa crudeliter ab iiſdem perpetrata, quæ ab Herodoto deſcribuntur) aut ne fide maiorem iudicet, audiat non barbarum ſed Græcum hominem, non literarum rudem, ſed philoſophum, & quidem inter philoſophos celeberrimum, verba hæc vel ipſis Cyclopibus & Læſtrygonibus anthropophagiæ authoribus indigna proferentem: ἢ καὶ φῶς μελῶν ἀπεκοπῆ τι μέρος πρὸς τὸν ζῶλον χέσαμον, μὴπι καπνύσειεν αὐτὸ, μήτι ἄλλως ῥίπτοιεν, αἰσχύνειν ὃ αὐτὸ, ὅπως φῶς ἡμετέρων ἕτερον μέρος γένηται. Hæc Chryſippum in libro De iuſtitia, ſcripta reliquiſſe, de mortuis hominibus loquentem, teſtatur Sextus philoſophus. ſicut & iſta in libro De officio, διὸ καὶ χρεὼν μὴ ὅπως φῶς κρεῶν, ζῶῃ χρῆσονται αὐτοῖς, καθάπερ καὶ φῶς ἰδίων μερῶν· οὐ γὰρ πόδας ἀποκόπτοντες ἐπίδεσμοι χρῆσθαι αὐτοῖς καὶ ζῶις πρέπουσιν. In quorum autem cadauera ita nos officio fungi iubet? Parentum. I nunc, & ab Herodoto vel aliis hiſtoricis deſcriptam ἀνθρωποφαγίαν aut ἀνθρωποθυσίαν fabuloſam eſſe clama.

Verùm vt ad illam morum AEgyptiacorum à Græcanicis diſcrepantiam redeam, ad inuenienda miræ & propè incredibilis morum diſſimilitudinis exempla, ab hoc noſtro ſeculo nõ diſcedamus. Quid ſimile Germanorum Flandrorúmque mores cum Gallorũ aut Italorum moribus habent, ſiue victus rationem, ſiue cultũ corporis, ſiue ſtudia & animorum inclinationes ſpectes? Si Gallus aut Italus ad mẽſam ducatur ea lege vt per ſex ſeptémve horas illi accumbat, in carcerem trudi non ad menſam duci ſibi videbitur: ſi verò accumbenti tale œnophorum quale illis ebibendum proponatur, ad ſupplicium malle ſe rapi clamabit. nam vt horum vtrique, vino ſe ingurgitare, acerbiſſima mors eſt, ita illis (de vulgo loquor) ſuauiſſima vita cenſetur. adeo vt non immeritò quis eos progeniem illius eſſe ſuſpicetur qui apud comicũ Alexin, dicebat, O me beatũ, οὐχ ὅτι ἔστ' ἐν τοῖς γαμισταῖν ἄνδρες ἀνωχήσομαι, Ἀλλ' ὅτι διαῤῥαγήσομαι, καὶ θεὸς θέλῃ. Ad veſtitũ autẽ quod attinet, ſiue huic ſiue illi caligas Lãtſknechthicas indueris, nõ homini caligas, ſed hominẽ caligis alligaueris, & ex quantumuis agili immobilẽ illa panni ſaburra reddideris. Eiſdem verò (Gallo dico & Italo, ac iis quidem potiſſimùm qui in aliquo ſunt dignitatis gradu locati) nihilo magis vt in patria ſua cũ viridi pallio quam vt nudi in publicũ prodeant perſuaſeris. non enim ſatis ſanæ mentis haberentur. At Germanis nulla huiuſmodi de eo quẽ ita videt amictũ, oboritur ſuſpicio. Sic & verſicolorẽ veſtẽ aut certè verſicoloribus fimbriis prætextam geſtare fœminis permittunt: nos nequaquã. Permittunt iiſdem (ac præſertim virginibus) paſſo & per colla ſparſo capillo incedere: apud nos autẽ virgo propter hũc habitũ mænadibus annumeraretur. Et hæc quidẽ pauca ſũt huius diſſimilitudinis exẽpla è multis quæ hãc collationẽ perſequi volẽtibus ſuppetent. Viciſſim verò aliquod exẽplũ rituũ in quibus nos ab Italis diſcrepam⁹, proferre libet. Vxores noſtræ ad illud exẽplar inſtitutæ ſunt,

Illa regat cunctos, illi ſint omnia curæ,
Et nihil in tota me iuuet eſſe domo:

at illorum vxoribus dicas hos verſus ita inuerſos eſſe,

Illa regat nullos, ſint nulla negotia curæ,
Illámque in tota nil iuuet eſſe domo.

Illi vxoribus ſuis fucare facié permittũt, (quũ tamen hoc facinus in earũ ſenectutem redundaturũ ſciant) nos ſuſpectas fucatæ faciei, ſuſpectas adulteri eadem opera haberemus. (aulas principum excipio, quæ miſcellaneos mores ritúſque vſurpant.) Vt verò à perſonatis mulieribus abhorremus, ita nec grallatrices amamus: ſed eaſdem & in lecto & in menſa (id eſt vtrobique vel proceras

vel paruas) habere volumus. Inaures priſco more geſtare multi eorũ ſuis vxoribus permittũt: nos id in vxorib⁹ noſtris meretriciũ iudicaremus. Nos obuias Gallas, ſiue matronas, ſiue virgines, quæ nobis familiares ſunt, ſalutamus: ſi patriciæ ſint, etiam oſculamur: Italas vix quiſquam voce, nedum oſculo ſalutare auſit. Offenduntur Itali oſculationib⁹ huiuſmodi quas vxoribus noſtris concedimus: offendimur viciſſim papillarum nudationibus, quas ſuis illi (ac præſertim Veneti) permittunt. Cur enim quas pudicas eſſe volunt, cultu ſuſpicionẽ impudicitiæ præbere volunt? Niſi fortè obuiis quibuſque nudare papillas, retecta veſte, & hac ratione (vt eſt in prouerbio) δημόσιαι κοιναὶ οἰκίαι, pudicitiæ per occultam quandam antiperiſtaſin argumentum eſſe exiſtimant. Ad me certè quod attinet, cõiectura nulla poſſum aſſequi quódnã eorũ à quibus hoc inſtitutũ profectũ eſt, conſiliũ fuerit: ſicut nec quod fuerit apud eoſdẽ Venetos illius qui vt velare faciem cõmune meretricibus cũ ingenuis virginibus eſſet, ſtatuit. Et quoniã à meretricibus ad lupanaria facilis tranſitus eſt, de his quoque aliquid dicendum eſt. Nónne quæ ſit inter ipſas etiam Chriſtianas nationes de his controuerſia videmus? nónne de his varias in vtrãque partẽ (excluſo interim, proh pudor, Dei mandato) diſputationes quotidie audimus? dum hi iu uenum corruptelam eſſe obiiciunt, illi matronarũ pudicitiæ præſidium eſſe reſpõdẽt? At vulgus Italorũ magis miretur vrbẽ quæ receptaculis huiuſmodi quàm quæ tẽplis careat; & ſibi αἰσχύνην illic eſſe potius q̃ hîc fateri nõ dubitet. Sed quid de illo Patre ſacro dicemus, quẽ adeo grauẽ authorẽ προσοχυρωμάχοι ſequũtur? Ego certè quod de illo aliâs (& quidẽ in media vrbe Roma) dixi, nũc quoq; liberè dico, pudẽdũ quidẽ ei⁹ factũ mihi in eo videri quòd lupæ matris Romuli ſtudioſius reuerentiúſq; quàm Petri Apoſtoli memoriã colat: quippe qui viuis luparũ imaginibus Romam circumuallarit, at Petrũ Apoſtolũ cum vnĩca (quæ quidem in pretio ſit) imagine, in angulũ vrbis detruſerit: alioqui certè prudentis medici officio functum mihi videri, quòd, vt illi, vbi ægrotis huius vel illius cibi vſu interdixerunt, aliquẽ alium quo veſcantur, illis proponunt: ita ipſe quibus licitũ eſſe matrimoniũ noluit, licitã ſaltem eſſe ſcortationem voluerit. Sed quòd ſibi κοινὸν ἑρμῆν cum lupabus illis eſſe inſtituit, huic verò eius inſtituto qua ratione patrocinari quis poſſit, nõ video. nam ſi verè dixit ille, Turpe tori reditu cenſus augere paternos, quanto turpius tã profani reditus partem in ſacraria inferri, & illo Petrum Apoſtolum ditari? Verùm quũ de his latiùs philoſophari, nec loci huius nec temporis ſit, hũc ſermonẽ ſimúlque eã quæ in illum deduxit diſputationem finiendã cenſeo: ſi tamẽ prius hãc eſſe huius ſummã monuero, vt ex ea quam noſtris oculis credere cogimur in vicinis etiã regionibus morũ diſcrepãtia (cuius ſpecimẽ tãtùm pauculis illis exẽplis dare libuit) multa quãtũuis ab iis quæ aut viderimus aut audierimus abhorrẽtia, à fide tamẽ abhorrere nõ putemus. Sed quid de vicinis populis loquor? nos à nobiſmetipſis, id eſt à maioribus noſtris, lõgè moribus diſſentire dico. Quis enim vel Gallus vel Italus vel Hiſpanus vel Germanus maiores ſuos valde diuerſo victu cultúque corporis vſos fuiſſe & diuerſa etiã ſtudia habuiſſe neſcit? vt diuerſos ritus ceremoniáſque, leges, inſtituta, iura omittã. Nam (vt de nobis loquar) quũ fumoſas noſtrorum Galliæ regum noſtrarúmque reginarum imagines aſpicimus, nónne quid illis in mentem venerit vt eo veſtitu vterentur, mirari ſolemus? Quòd ſi priuatorum etiam hominum qui coæui illis fuerunt, imagines haberemus, nõ tãtùm admiraremur fortaſſe, ſed etiam veſtitum illum cum hodierno cõferentes, obſtupeſceremus. Ad victum veniamus. Quàm multos cibos in deliciis olim fuiſſe putamus, qui nobis viles ſint? quàm multos contrà palato maiorum diſplicuiſſe, qui noſtro gratiſſimi ſint? Dignum ſcilicet hodie regia menſa fuerit ferculum anſer: at Cyrus regis Artoxerxis frater χῆνας ἡμιβρώτους amicis è mẽſa ſua mittebat, vt participes eſſent voluptatis quam ex eorum eſu ceperat. Quidni etiam credibile ſit diuerſum à noſtris ſaporem maiorémque teneritatem illas habuiſſe, vt gallinas Indicas duabus his aliiſq; rebus differre à noſtris videmus? Quinetiam anſerinũ iecur in deliciis olim fuiſſe, & has delicias hodiéque Iudæos qui Venetiis agunt, magno Chriſtianis vẽdere nouimus, quæ tamẽ vix alibi vſquã celebrentur. Sed & quũ Martialẽ primã gloriã inter aues turdis dãtẽ audimus, nónne aut diuerſos à noſtris turdos aut planè diuerſum à noſtro palatum habuiſſe, aut perdicẽ nũquam guſtaſſe putandus eſt? Quid quòd Itali ab iis qui regis Galliæ apud Senatũ Venetũ legati erãt, lepuſculos leporibus, perdicia perdicibus anteferre didicerunt? Sed ne latũ æquor de diſſenſione in ciborum delectu, maius etiam de ea quæ eſt in ciborum apparatu, ingrediar, curſum hîc ſiſtẽs, hoc tãtùm addo, homines moribus nõ ſolùm à maioribus ſuis, nõ ſolùm à finitimis populis, non ſolùm à ciuibus, à vicinis, à domeſticis denique ſuis, ſed ipſos à ſeipſis ſæpiſſimè diſſentire. Quàm enim exiguus eſt eorũ numerus qui lidem eadẽ poſſunt horã durare probãtes? Quæ ſi nobiſcum reputabimus, minus quæ de diuerſis moribus

apud Herodotũ aliósq; hiſtoricos legũtur, & mirabimur, & ſuſpecta mẽdacii habebimus.

Ad ritus ceremoniáſque cum aliarũ gentiũ tum AEgyptiorum venio. In his quoque multa ridicula, multa nõ ſtultitiæ ſolùm ſed & furoris plena narrari nõ nego: ſed eo nomine mendacii ſuſpecta eſſe debere pernego. Mirũ fortaſſe tibi & fictum etiam videtur quod de AEgyptiis ab Herodoto narratur, illos ſolenni quodam ritu ſeipſos verberare: at ego nec mirũ nec fictũ puto, quippe qui & Venetiis & Romæ ſolennes huiuſmodi verberationes viderim. Sed quod potiſſimũ hominũ genus apud AEgyptios hunc ritũ coleret, neſcio: quos Romæ & Venetiis ſeipſos verberãtes videbam, eos, ex multis qui norãt, verberones eſſe audiebam. Verùm quid ex Italia exẽplum mutuamur quod noſtra ſuppeditare Prouincia poteſt? Cõmodùm tamẽ facta Romæ mentio in memoriã mihi Mariæ Lauretanæ templũ ipſi vicinum reuocauit, vbi eorũ ſpectator fui quæ multa tum ab Herodoto tum ab aliis de variarũ gentium ſuperſtitione relata, nõ credibilia ſolùm reddere ſed & excuſare poſſunt. Verùm ea referre horret animus: ac ne eos quidem ipſos Athenienſes quorũ ſuperſtitioſis ritibus tantopere cõmotus fuit Paulus Apoſtolus, ea ſine horrore ſpectaturos fuiſſe exiſtimo. Receptam & alibi ſuperſtitionũ farraginem omitto.

Hunc igitur ſermonẽ miſſum facientes, potius vt antea priſcũ Bacchũ & priſcam Venerem cum noſtro Baccho & noſtra Venere contulimus, Martem itidem hunc cum illo cõferamus. Equidem noſtrum illi aut furore aut crudelitate aut perfidia cedere, an meritò dici antea potuerit, neſcio: ne certè vnquã poſthac dici poſſit, ciuilia Galliæ noſtræ bella (vtinam vel nunc bene ſedata) prohibuiſſe ſcio. Quis adeo eſt ferus vt ſiccis oculis illud quorundã barbarorũ facinus legat, qui pueros elemẽta prima diſcentes, media in ſchola trucidarunt? Priſcum eſt facinus illud: quod ſicui incredibile antea viſum eſt, ſimilis crudelitatis exẽplo tẽpora noſtra credibile reddẽt. (ſi tamẽ ſimilis, quæ illam multis partibus ſuperat, dicẽda eſt) Ecquis enim adeo humanitatem omnem exuerit vt id factũ quod primũ incẽdiis illorũ ciuiliũ bellorũ ſuſcitabulũ fuit, ſine ſuſpiriis ac gemitibus audiat? Viri, fœminæ, pueri, iuuenes, ſenes, dũ ab ore ſacri hypopheræ pẽdent, nõ à Turcarũ aliorúmve barbarorũ caterua, ſed eorum qui & ipſi Chriſto nomẽ dederãt, multis vulneribus inermes ab armatis repẽtè cõfodiũtur. Verùm vt à peculiari crudelitate ad cõmunẽ trãſeã, in vtris, quæſo, veteribúſne an noſtri ſeculi bellis, Vulcanus Marti frequẽtius cõſociatus fuit? Puerile bellũ hodie exiſtimatur τὸ ἀνδροκτονῆν, éſtq; in vſu potius τὸ πυρπολεῖν: incendiis paſſim res geritur. Quid quòd vnuſquiſque iam miles, ex quo globi igniuomi reperti ſunt, ferro pariter & igni armatus eſt? Quid quòd nõ multis abhinc mẽſibus, ad augẽdam ignis illius crudelitatẽ (quaſi nõ ſatis ignis in igne eſſet) artes nouæ excogitatæ fuerũt? Quòd ſi & noſtras expugnatiões vrbiũ ſpectemus, frigebit illa deſcriptio Homerica, Ἀνδρας ἐδε κτείνοιτ', &c.

IAM verò quædam etiam legi apud Herodotum alióſque hiſtoricos dico, quæ quanuis à fide abhorreant, non ſolùm exemplis ſimilium factorum quæ alii referunt, veriſimilia reddũtur, ſed & eorum authoritate qui noſtro ſeculo eadẽ apud alios viderũt, cõfirmãtur. Ex quorũ numero eſt quod de Threſſis quibuſdã mulieribus tradit, eas excedentibus è vita maritis comites ſe certatim offerre. Hoc enim veriſimile quidẽ reddi aio ea hiſtoria quã Iul. Cæſar & Nicolaus Damaſcenus de quibuſdã Aquitaniæ regibus referunt, ſexcẽtos cũ illis verſari viros, qui vt cũ viuẽtibus viuũt, & quidẽ regii dominatus regiæq; opulẽtiæ participes, ita etiã libẽter eũ moriẽtibus moriũtur: ſed (quod maius eſt) idẽ illud factũ mulieribus Indicis nõ veteres tãtùm ſcriptores ſed & oculati teſtes hodie adſcribũt.

Quinetiam ex iis narrationibus quæ vt à veritate abhorrere videntur, ita etiã à fide abhorrẽt, fuerint nonnullæ fortaſſe quas poſteri eorum de quibus ſcriptæ ſunt, eorúmve annales, aliqua ex parte teſtimonio ſuo comprobare hodiéque poſſint. In quam opinionem me adduxit oſtenſus mihi à quodam amico locus ex Sigiſmundi commentariis rerum Moſcouiticarũ petitus, in quo hiſtoria Herodoti de Scythis ſeruis qui dominis abſentibus in vxorum illorum poſſeſſionem inuolarant, tandémque quũ iuſto prælio repelli à dominis nõ potuiſſent, flagellis repulſi fuerunt, annalibus poſterorum teſtata extat: detortis duntaxat (vt fit) nonnullis facti circunſtantiis.

AD CTESIAE autẽ Indica quod attinet, mirãda illic naturæ opera deſcribi fateor: ſed vt de aue Indica pſittaco illi ſimúlq; oculis noſtris credere cogimur, (alioqui vix creditури) ita & de aliis multo maiori admiratione dignis credere fortaſſe debemus, etiãſi nõ viderimus. Certè vt Horatio de exuenda prorſus admiratione nõ aſſentior, ita viciſſim admiratiõnẽ tantã vt ex ea increduli reddamur, non probo: ſæpéque illa Iuuenalis mecum reputo, Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? &c. Denique, ne iis quæ vel de natura rerũ vel de factis humanis memoriæ prodita ſunt, fidẽ temere derogemus, Dei potentiã omnia miracula vincere, ſeculum noſtrum ſuperiora omnia miraculis ſuperare dico.

SEPTENTRIO

OCCIDENS.

ORIENS.

MERIDIES

DESCRIPTIO BABYLONIS EX HERODOTO, ADDITIS ETIAM QVIBVSDAM EX DIODORO SICVLO,

Primùm omnium illud obseruetur, cubitũ regium cõtinere 27 partes, quæ digiti vocãtur: pedem autem sedecim digitos, stadiũ denique pedes sexcentos. quas mẽsuras obseruare propter tantæ vrbis magnitudinem in istiusmodi spatio non licuit. Extra vrbem in planicie ad occidẽtem depresserat fossam Nitocris, quadratã, centenũm in singula latera stadiorũ, R Q, R S, S T, & T Q. 35 pedes altam, lateribus bituminatis vndiq; circumcinctam: in quam ipsa primùm Euphratem deriuauit, pontem in vrbe ædificatura, & tandem etiã Cyrus, vt vrbem obsessam, siccato fluminis alueo, inuaderet.

Via deducendo alueo fluminis, V, V, V, Latera fossæ bituminatæ, X.

Circuitus vrbis quadratus erat ex lateribus extructus, cuius singula latera ad centum viginti stadia protendebantur. A B primum latus, B C secundum, C D tertium, A D quartum. Altitudo murorum, cubit. 200, E B. Crassitudo eorundem, cubit. 50 B F.

Mœnibus superstructæ erant domus vnius contignationis, foribus inter se oppositis, tanto spatio inter se dissitæ quantum quadrigæ transeunti sufficiat.

Euphrates vrbem in duas æquales partes secabat, introitu & exitu vtrinque ad duo stadia per medios muros patente. Fossa lata, profunda, mœnibus obiecta, G.

Hunc aggerem terminabat humilis murus lateritius, fluminis ripam vtrinque coercens, H.

Pons sublicius, saxeis pilis, Euphrati impositus, cuius descriptio à Diodoro Siculo traditur, I.

Vici omnes rectis tramitibus directi, & transuersis lineis mutuò se intersecabant, sed multo plures erant transuersi rectà ad fluuium tendentes. Hi porrò ad fluuii ripam vsque non pertinebant, vacuo aggere inter ædificia & fluuium ipsum intercedente, quem litera K designat.

Singulos transuersorum vicorum exitus ad aggerem desinentes, ænea portæ, planis tectis & aggeribus munitæ claudebant, L.

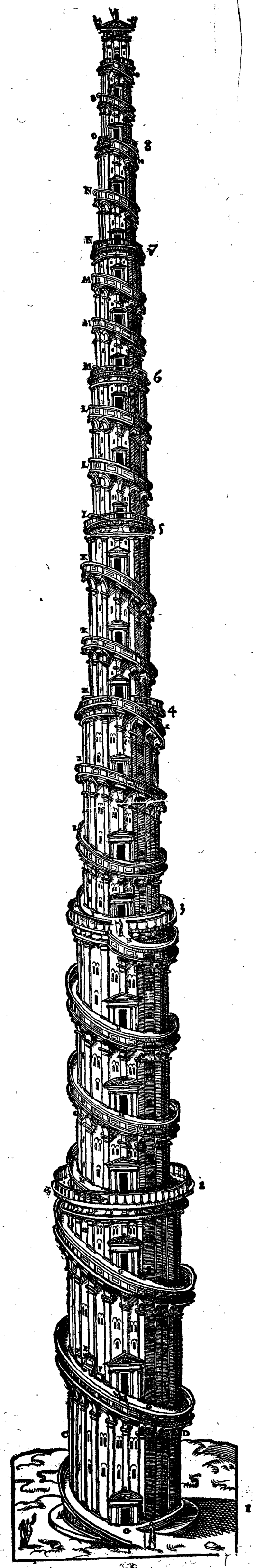
Turris in altera vrbis parte, M. quam seorsim descripsimus.

Palatium regium, N. Horti pensiles seorsim ex Diodoro descripti, O.

Vrbis portæ cẽtum erant, pari interuallo collocatæ. vrbis porta insignis structuræ, cui imposita erat reginæ Nitocris sepulchrum, addita inscriptione, SI REX PECVNIA EGVERI PERITO, ET QVANTAM VOLET SVMITO. P.

Pomœria munita erant aggere ducentos pedes lato, inter ædificia & muros interiecto

[illegible]

DESCRIPTIO TVRRIS Babylonis.

In medio alterius partis, planities erat pura, duorum, ſtadiorum in qua ſita erat turris illa celebris, quam ſic deſcribit Herodotus.

Moles iſta octo turribus ſibi inuicē ſuperſtructis, templo denique Beli in ſummitate ſito conſtabat, quas ſuis notis ordine diſtinximus, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. Erat autem infima, vnius ſtadii, id eſt ſexcentorum pedum ambitu, C D: altitudine pari, A B. Cæteræ pro ratione ſtructuræ paulo contractiores tum circuitu tum altitudine, aliæalias ſuſtinebāt.

Singulas octo turres exterius circuibant totidem cochleæ quibus aſcēdebatur, quarum primam deſignauimus litera G, ſecundam litera H, & ita deinceps, ad octauam vſque, I, K, L, M, N, O.

Vbi ad ſingularum aſcenſionum medium peruentum erat, ſtationes erāt extructæ cum ſedilibus, in quibus reſpirare liceret, E F.

is ſpatio,

cauſam

iptores

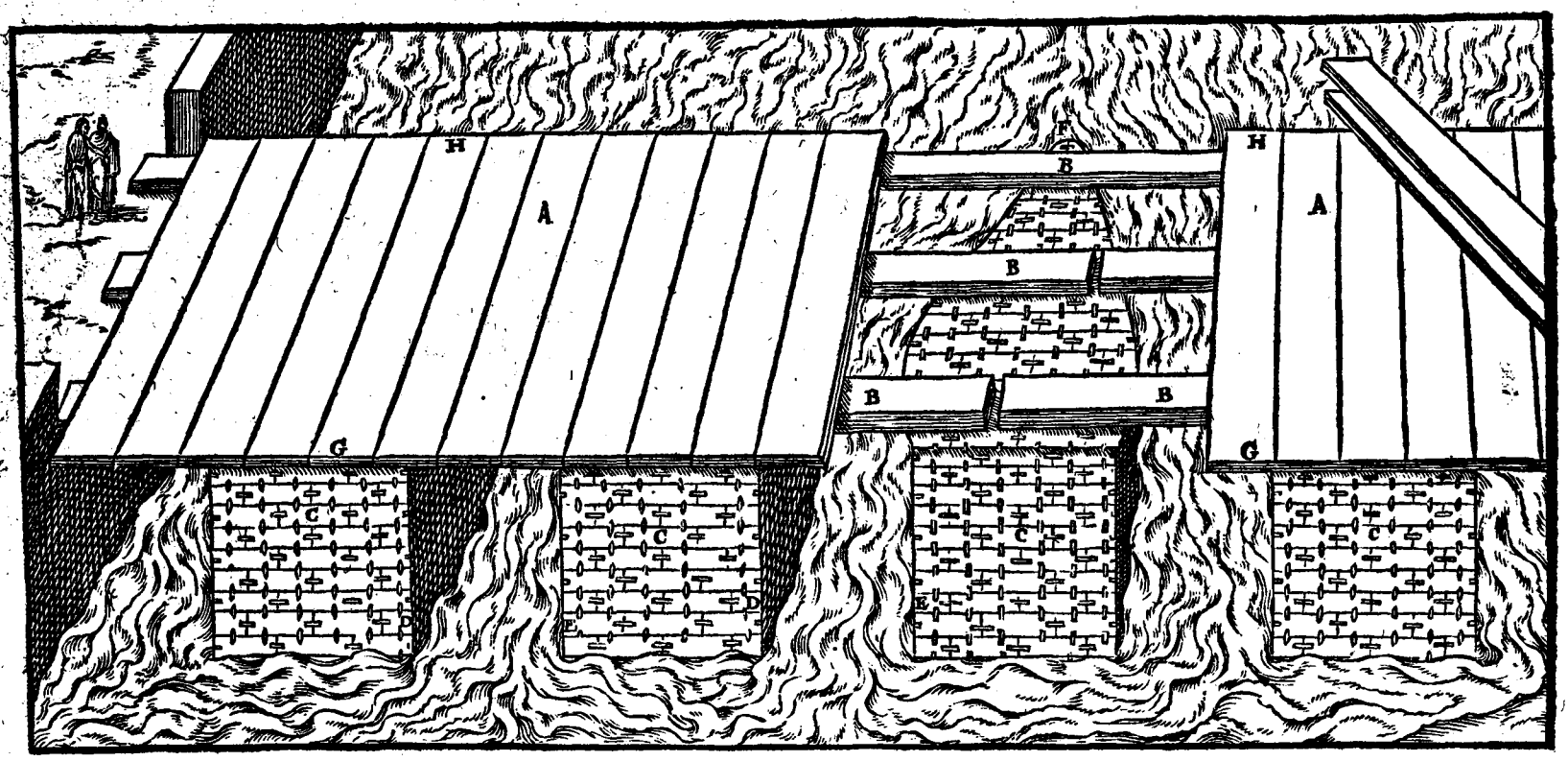
& poſi-
ea re-
&c.

lem pa
one in-
ta.
chicam

tum
ifta
uū neé

curare:

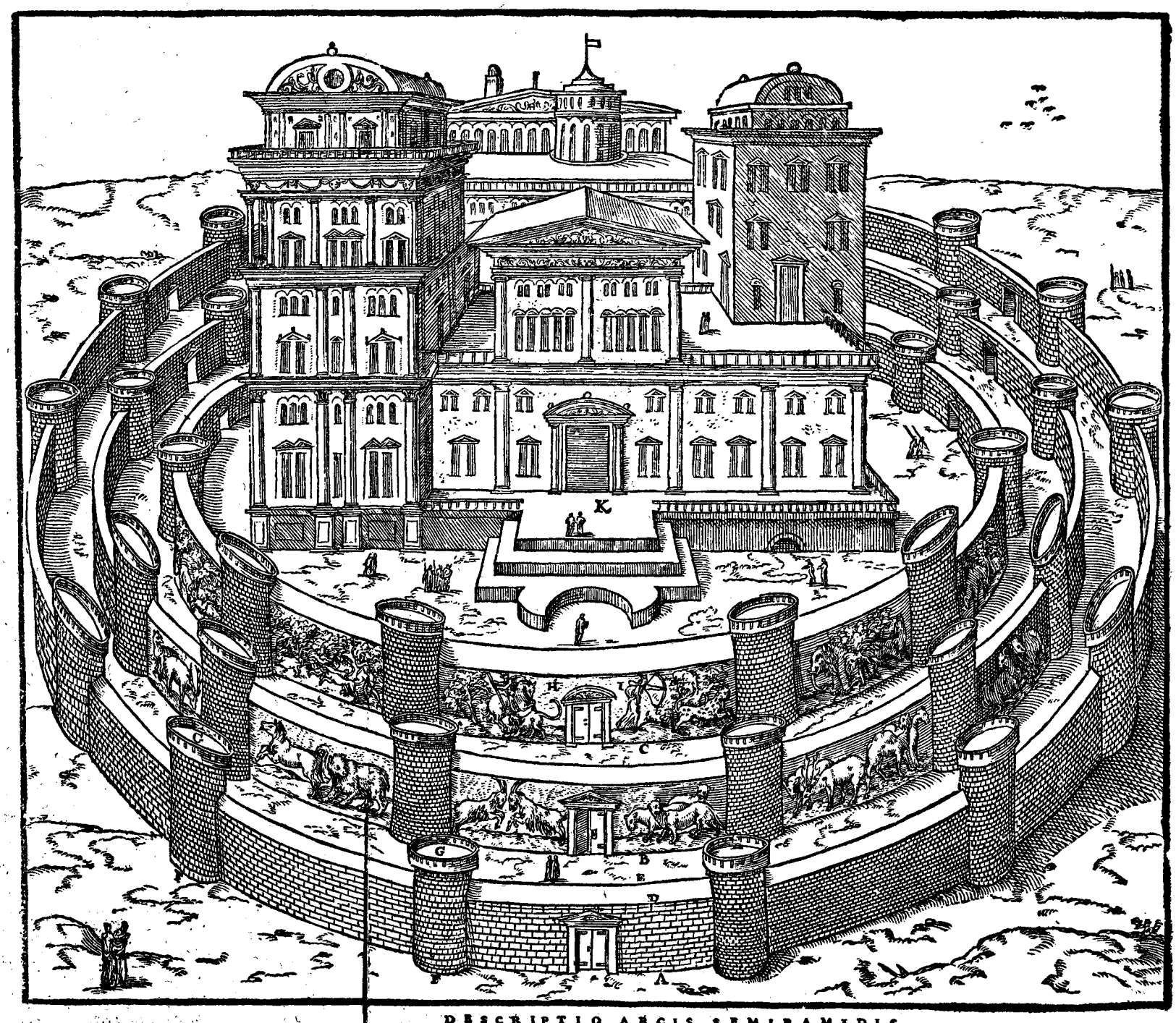

DESCRIPTIO PONTIS BABYLONIS.

Pons iſte, duorum ſtadiorum longitudine, triginta tantùm pedum latitudine patebat, G H: hoc opere extructus,

Nullis fornicibus conſtabat, ſed primùm pilæ lapideæ plumbo & ferro deuinctæ Euphrati iectæ fuerant, qua parte fluminis deſcendentis impetum excipiebant, in mucronem & acutos angulos terminatæ, ac ſenſim poſtea rotundatæ ad oppoſitam vſque ſuperficiem quadratam, F C.

Hæ pilæ duodecim pedum interuallo diſtabant, D E.

His primùm impoſitæ erãt ligneæ trabes craſſiſſimæ in longũ, B, & his demùm tranſuerſæ ſublicæ exemptiles inſtratæ, A.

DESCRIPTIO ARCIS SEMIRAMIDIS.

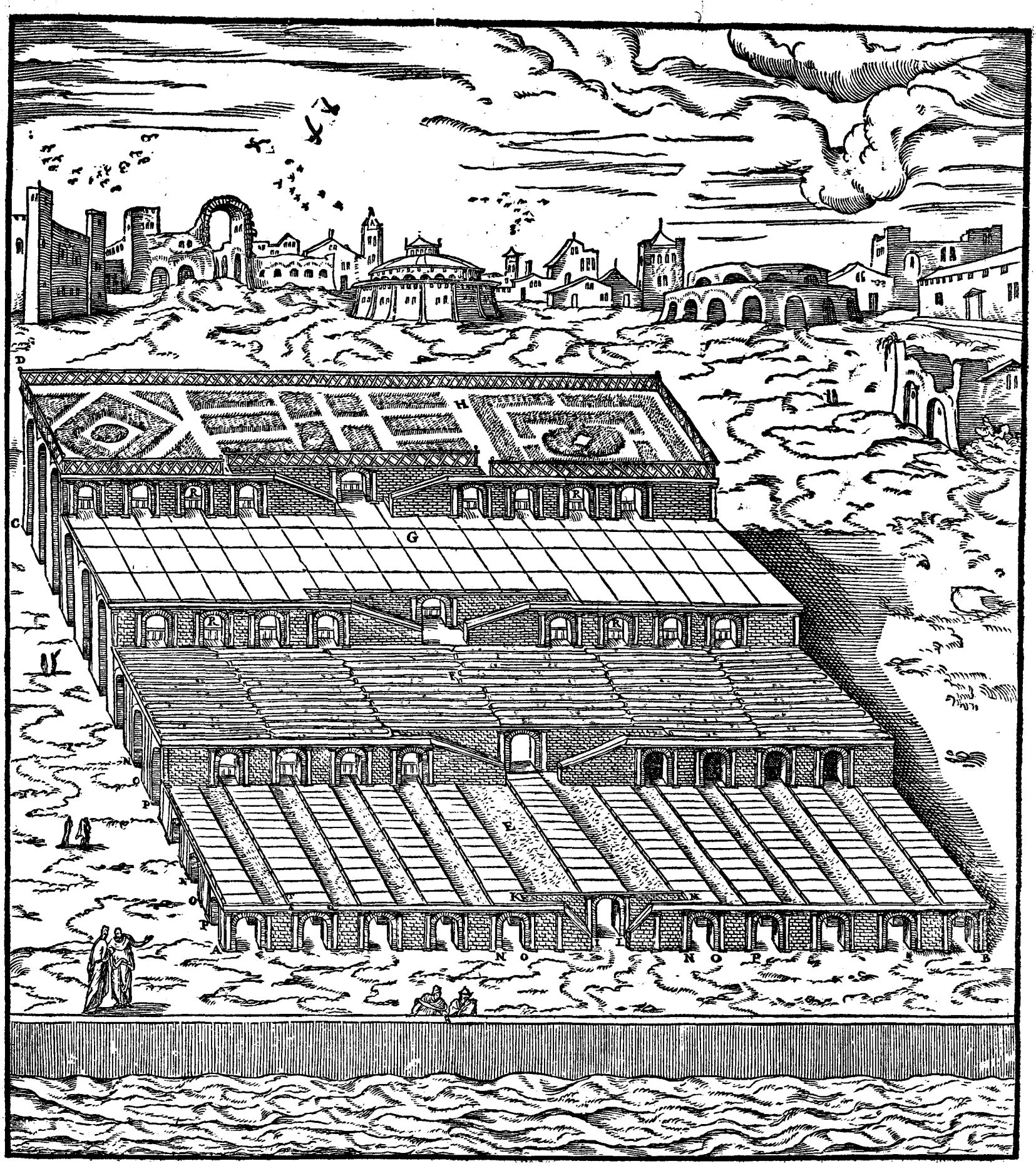
In altera vrbis parte ex aduerſo ſita & medio Euphrate diſiũcta, cui inſcripta eſt litera N, Semiramis arcem condidit, quam Diodorus Sieulus ſic deſcribit.

Triplex ambitus lateritii operis ædificiũ interius quammagnificentiſſimum cingebat. Primus ſtadiorũ ſexaginta: quinquaginta paſſus ſublimis, A D: craſſitudine laterum trecentorum, D E: additis turribus, ſeptuaginta paſſus altis, F G.

Alter ſtadiorum quadraginta, alioquin primo illi æqualis, eo excepto quòd crudis lateribus inſculptæ erant variarum beſtiarum effigies, ad viuum expreſſæ, B.

Tertius deſignatus litera C, triginta ſtadiorũ erat, ſed opere tum altiore, tũ etiã craſſiore: erántq; venationũ figuræ elegãter in parietibus cælatæ, eminente inter venatores Nino venabuli ictu leonẽ, H, Semiramide verò pardũ ſagitta interficiẽte, I.

Interius autem arcis ædificium nec Herodotus nec Diodorus deſcribunt, ſed pictor prò arbitrio effinxit.

DESCRIPTIO HORTORVM PENSILIVM SEMIRAMIDIS.

Siti erant ad Euphratem in altera vrbis parte penſiles horti, inter ſeptem orbis miracula numerati, quos ſic deſcribit Diodorus.

Ambitus quadratus erat, pedũ in ſingula latera quadringentorum, A B, A C, quibus reliqua duo reſpondent.

Intus erant areæ quatuor, ſingulæ pedes quadringẽtos longæ, centum latæ, aliæ aliis inuicem ſupereminentes, E, F, G, H.

Prima ſolo eminebat 12 cubitis & dimidio, E.

Secunda, cubitis 25, F.

Tertia, cubitis 37, & dimidio, G.

Quarta, Euphrati proxima, cubitis 50, H, vnde ex ſubiecto flumine aqua rigandis hortis, tolenonibus hauriebatur.

Hoc ædificium ſuſtinebat lateritium opus, perpetuis fornicibus ab vna extremitate ad oppoſitã pertingentibus, pro ſingularũ arearum ratione ita vti diximus ſublatis. Erat autem fornicum diameter pedum 12, N O: interiecto 22 pedum interuallo, O P, partim fornicum arcubus vtrinque ſuſtinendis, partim etiam domiciliis quibuſdam intus diſpoſitis deſtinato.

Teſtudinibus ipſis (quas ob eam cauſam in pictura non vno modo delineauimus) primùm inſtrata erant grandia ſaxa pedes ſedecim longa, quatuor lata, vt in prima area expreſſimus.

His erant ſuperſtrati calami, F, vt ſecunda area repræſentat.

Hos calamos laminæ plumbeæ ingentes tegebant, defendẽdæ ab humore teſtudini, ſicut tertia area ſpectandum præbet.

Iſtis verò demum humus erat magna copia ingeſta, ſicut in poſtrema area cernitur; erántque amœniſſimi iſti horti pulcherrimis & pretioſiſſimis quibuſque plantis conſiti.

Gradus autem quibus ab vna area ad alteram aſcendebatur, quanuis Diodorus non deſcribat, tamen vt poſcit architecturæ ratio, in media parietum parte pinximus quibus areæ diſtinguebantur, I K ad ſiniſtram, L M ad dextram.

Valuulæ verò ſeu feneſtræ quibus adſcripta eſt litera R, in eum vſum erãt adhibitæ vt ex area ſuperiore in inferiorẽ deſpiceretur.

HERODOTI HA-

licarnaſſei libri nouem, Muſarum nominibus inſcripti,

Ex Laurentii Vallæ interpretatione, eo quo in epiſtola dictum eſt modo recognita.

Liber I, qui inſcribitur Clio.

HERODOTI Halicarnaſſei hiſtoriæ explicatio hæc eſt, vt neque ea quę geſta ſunt, ex rebus humanis oblitterẽtur [a] ex æuo, neque ingentia & admiranda opera vel à Græcis edita vel à barbaris, gloria fraudentur, cum alia, tũ verò [b] qua de re iſti inter ſe belligerauerũt. Perſarũ [c] eximii memorant diſſenſionũ authores extitiſſe Phœnices, qui à mari quod rubrum vocatur, in hoc noſtrum [d] proficiſcentes, & hanc incolentes regionem quam nunc quoque incolunt, longinquis continuò nauigationibus incubuerunt: faciendiſque AEgyptiarum & Aſſyriarum mercium vecturis, cum in alias plagas, tum etiam Argos peruenerunt. Argos etenim ea tempeſtate omnibus ciuitatibus regionis quę nũc Gręcia nominatur, antecellebat. Huc porro appulſos Phœnices mercimonia expoſuiſſe, & quinto ſextóve quàm appuliſſent die, cunctis fere diuenditis; fœminas ad mare veniſſe cum alias multas, tum verò regis filiam cui nomen eſſet idem quod Græci tradunt, Io filiam Inachi. Dúmque hæ fœminæ puppi nauis aſſiſtentes ea mercarentur quæ cuiuſque auiditas maximè ferebat, in eas Phœnices ſeſe adhortatos impetum feciſſe: & ipſarum pleriſque aufugientibus, Io cum aliis aliquot raptam fuiſſe, eíſque in nauem impoſitis Phœnices in AEgyptum vela feciſſe. Hunc itaque in modum Io in AEgyptum perueniſſe memorant Perſæ, non quemadmodum [e] Græci: & hoc iniuriarum principium extitiſſe. Poſt hæc Græcorum quoſdam, quorum nomina nõ poſſunt dicere, Tyrum appulſos, filiam regis rapuiſſe Europam: (fuerũt autem iſti Cretenſes) [f] illiſque par pari repenſum. Verùm poſtea Græcos ſecundæ iniuriæ authores extitiſſe. longa enim naue [g] in ora Colchidis & ad Phaſim fluuium, quum cætera tranſegiſſent quorum gratia venerant, illinc rapuiſſe filiã regis Medeam. Ad quam repoſcendã, pœnáſque de raptu petendas, quum rex Colchorum caduceatorem miſiſſet, Græcos reſpondiſſe, vt illi de rapta Io Argiua pœnas ſibi non dediſſent, ita ne ſe quidem illis daturos. Secunda dehinc ætate ferũt Alexãdro Priami filio, quum iſta audiſſet, cupidinẽ inceſſiſſe vxoris ſibi per rapinam è Græcia comparandæ, certum habenti omnino ſe pœnas non penſurum, quas nec illi pependiſſent. Ita q̃um is Helenã rapuiſſet, viſum eſſe Græcis, primùm miſſis illuc nũtiis & Helenã repetere, & pœnas de raptu petere. Illos verò [h] tergiuerſantes mentionẽ feciſſe de raptu Medeæ: & qui nec pœnas dediſſent, nec rapinam repoſcentibus reddidiſſẽt, quomodo vellẽt ab aliis ſibi pœnas dari. Hactenus igitur inter eos mutuis ſolis rapinis actum. Eorum autẽ quæ deinceps extiterunt, Græcos præcipuè authores extitiſſe, qui priores in Aſiam quàm ipſi in Europam copias ducere incepiſſent. Se quidẽ ſentire iniuriorum virorum factum eſſe rapere fœminas: amentium verò, raptis vlciſcendis operam dare: prudẽtium autem, [i] pro nulla habere raptarum pulchritudinẽ:

a Temporis ſpatio, neq.

b Quam ob cauſam iſti int.

c Igitur ſcriptores mem.

d Profecti, & poſitis ſedibus in ea regione quam, &c.

e Phœnices.

f Et iſta quidem pari compenſatione inter eos eſſe facta.

g AEam Colchicam aduectos.

h Medeæ raptum ipſis obiecíſſe, iſta prætexendo, quũ neé ipſi pœnas, &c.

i Raptas nihil curare:

quippe quæ, niſi voluiſſent, haud dubiè raptæ non fuiſſent. Eóque ſuarum fœminarum ex Aſia raptarum Perſæ negant vllam ſe habuiſſe rationem: Græcos autem Lacedæmoniæ mulieris gratia ingentem comparaſſe claſſem, deinde in Aſiam profectos, imperium Priami euertiſſe: atque ex eo tempore ſemper exiſtimaſſe ſibi hoſtes eſſe Græcos. Siquidem Aſiam & barbaras gentes quæ illam incolunt, putant Perſæ ſibi neceſſitudine coniunctas, Europam verò & Græcos à eſſe diſiunctos. Hũc in modum Perſæ rem geſtam eſſe memorant, & Ilii excidium ſibi diſcordiæ cum Græcis extitiſſe principium comperiũt. Cum quibus non conſentiunt de Io Phœnices, quam negant ſe in AEgyptum abduxiſſe raptu vſos, ſed eam apud Argos cũ nauclero nauis ipſorum rem habuiſſe: & quum ſe grauidam eſſe cõperiſſet, veritam parentes, ſic volũtariam cum Phœnicibus nauigaſſe, ne detegeretur. Et hæc quidem Perſæ Phœnicéſque referunt: ego verò, vtrum ſic geſta ſint nécne, [a] non pluribus perſequar. Cæterùm quem ipſe noui primùm cœpiſſe inferre Græcis iniuriã, hunc indicabo, longius oratione pergens, tam paruas vrbes ciuitatéſque commemorando quàm magnas. Nam quæ olim magnæ erant, earum permultæ factæ ſunt paruæ: rurſus, quæ mea memoria magnæ fuerunt, prius fuerant paruæ. Igitur quum ſciam humanam felicitatem nequaquam in eodem tenore perſtare, [b] vtriuſque fortunæ mentionem habebo.

a Dicere non conſtitui.

b De vtriſque mẽt.

CRœſus genere quidem fuit Lydus, patre autem Halyatte: earum verò nationum tyrannus quæ intra Halym amnem ſunt, qui à meridie Syros ac Paphlagones interfluens, contra ventum Aquilonem, in mare quod vocant Euxinum euoluitur. Hic Crœſus, è barbaris quos cognitos habemus, primus, Græcorum alios ad tributum pendendum adegit, alios ſibi amicos conciliauit. Subegit quidem Iones, AEoles, & qui ſunt in Aſia Dores: amicos autem ſibi fecit Lacedæmonios, quum ante eius imperium vniuerſi Græci liberi fuiſſent. Nam Cimmeriorum aduerſus Ioniam expeditio, vetuſtior illa quidem Crœſo extitit, non tamen vrbes expugnauit, ſed per incurſiones prædas abegit. Cæterùm principatus quum eſſet Heraclidarum, ad genus Crœſi, qui vocabantur Mermnadæ, ſic peruenit: Candaules, is quem Græci ſilum nominant, Sardiũ fuit tyrãnus, ab Alcæo Herculis filio oriũdus. Siquidẽ Myrſus Heraclidarum primus Sardium rex extitit Argon, Nini filius, Beli nepos, Alcæi pronepos: nouiſſimus, Candaules Myrſi filius: quum ante Argonem qui in ea regione regnauerant, fuiſſent oriundi à Lydo Atys filio, à quo totus is populus cognominatus eſt Lydius, quum Meon anteà vocaretur. Ab his [c] ſuccedentes Heraclidæ imperium ex oraculo adepti ſunt, Iardanæ ancilla & Hercule geniti, idque per quingentos & quinque annos, duas & viginti virorum ætates, tenuerũt, filius patri deinceps ſuccedens, vſque ad Candaulem Myrſi filium. Hic igitur Cãdaules vxorem adamabat, eámque præ amore arbitrabatur omnium fœminarum eſſe pulcherrimam. Hoc ita eſſe ſibi perſuadens, apud Gygem Daſcyli filium ex ſatellitibus ſuis (erat enim is maximè ipſi acceptus, eóque miniſtro in rebus magis [d] arduis vtebatur) ſpeciẽ vxoris ſupra modum extollebat. Ad quem non multo interiecto tempore (neceſſe nanque erat ei malè euenire) inquit his verbis, Gyges, neque enim videris mihi fidem habere referenti de coniugis ſpecie: (quòd magis incredulæ ſunt hominibus aures quàm oculi) fac illam conſpicias nudam. Hic autem vehementer exclamans, Quémnam, inquit, here ſermonem profers haudquaquã ſanum, qui me iubes inſpicere heram meam nudam? Mulier exuta tunica, & verecundiam pariter exuit. Iam olim hominibus ſunt honeſta excogitata, vnde diſcere debemus: ex quibus hoc vnum eſt, Quæ ſua ſint, quẽque inſpicere debere. Ego verò tibi fidem habeo, illam eſſe fœminarum omnium ſpecioſiſſimã, téque oro ne me ores illicita. Atque hæc dicendo Gyges repugnabat, pertimeſcens nequid ſibi ex ea re mali contingeret. Cui viciſſim ille his verbis, Fidens, inquit, eſto Gyges: caue timeas aut me, tanquã hoc te ſermone tentãtem, aut vxorem meam, nequid tibi ex ea detrimenti creetur. Principio enim ſic ego machinabor, vt illa ne deprehendere quidem poſſit ſe abs te fuiſſe inſpectam. Te nãque ſecundum fores cubiculi in quo cubamus, quũ apertæ fuerint, collocabo. Vbi ergo fuero ingreſſus, aderit & vxor mea in cubiculum: iuxta cuius introitũ ſella poſita eſt, ſuper quã veſtes illa (vt quãque exuet) reponet, ſeſe per multũ otium ſpectandã præbens: quæ quũ à ſella cubitũ perget, [e] oſtendens inuicẽ terga, curæ tibi ſit deinceps ne te per fores abeuntẽ cõſpiciat. Gyges igitur vbi effugere nõ potuit, fuit paratus: quẽ Candaules, poſteaquam hora cubandi viſa eſt adeſſe, in cubiculum duxit: ſtatimque pòſt & vxor adfuit. quã introeuntem ac veſtimẽta deponentem Gyges intuitus, vbi auerſa fuit illa cubitum vadens, ipſe è loco prorepens foras abiit: & inter exeundum

c Autem educati Heracl.

d Seriis.

e Et ei fueris à tergo, curæ ti.

à muliere conſpectus eſt. Hæc, vt didicit à viro quid actum eſſet, neque præ pudore exclamauit, neque viſa eſt percepiſſe, habens in animo Candaulem vlciſci. Apud Lydos enim, & fere apud cæteros quoque barbaros, magnō probro eſt etiam virum conſpici nudum. Ita tunc nihil aperiens mulier, ſilentiū tenuit. Mox autem vbi dies illuxit, quos domeſticorum maximè ſibi fideles intelligebat eſſe, quum præparaſſet, Gygem accerſit. Hic eam nihil ſuſpicans ſcire eorum quæ acta erant, acceſſitus venit: quippe qui antea ſolitus eſſet ad reginam concedere, quoties ab ea vocaretur. Vt
» venit, ad eum his verbis mulier inquit, Nūc duabus tibi præſentibus viis, Gyges, of-
» fero electionem in vtram malis diuertere. Aut enim me pariter ac regnum Lydorū,
» vbi Candaulem interfeceris, aut teipſum continuò occumbere ſic oportet, ne in
» omnibus Candauli obſequendo, poſthac ſcias quæ te ſcire non decet: ſed aut illum
» qui iſta conſuluit, interire opus eſt: aut te, qui nudam me ex conſpicatus, & illicita fe-
» ciſti. Ad hæc verba Gyges primùm obſtupefactus, poſtea obſecrare illam ne ſe ad talem neceſſitatem adigeret alterutrum eligendi. Vbi non perſuadet, ſed vtique propoſitam ſibi neceſſitatem cernit aut interimendi herum, aut per alios pereundi,
» elegit vt ipſe ſupereſſet: atque ita percontans illam, inquit, Quandoquidem me
» adigis inuitum ad herum meum occidendum, age audiam quo pacto illum adorie-
» mur. Excipiens illa, Ex eo, inquit, loco adoriendus erit vnde ille me nudam oſten-
» dit. in ſopitum impetus dabitur. Poſteaquam igitur inſidias inſtruxerunt, & nox aduenit, Gyges [a] nihil cunctatus eſt: quippe cui nulla deuitandi facultas eſſet, ſed neceſſe aut perire, aut Candaulem perimere. mulierem in thalamum ſequitur, quem illa, dato pugione, ſubter eaſdem fores occulit. Vnde poſtmodum iſte procedens, quieſcentem Candaulem obtruncat, vxoréque eius & regno potitus eſt. Cuius rei meminit & Archilochus Parius, qui per idem tempus fuit, in iambo trimetro. Obtinuit autem regnum Gyges & in eo fuit confirmatus ex Delphico oraculo. Nam quum Lydi indigno animo ferrent Candaulis caſum, atque in armis eſſent, conuenit inter hos ac factionem Gygianam, vt ſi oraculum reſpondiſſet hunc eſſe regem Lydorum, ipſe regnaret: ſin minus, principatum Heraclidis reſtitueret. Accepto igitur oraculo Gyges ita regnauit. [b] Sed demum Pythia loquuta, Heraclidarum vltionem in atnepotem Gygis eſſe venturam. quod carmen neque Lydi neque ipſorum reges vllius momenti fecerunt, priuſquam exitu comprobatum eſt. Hunc in modū obtinuere tyrannidem Mermnadæ, ſublatis Heraclidis. Gyges, tyrannide occupata, Delphos donaria miſit non pauca, [c] vbi quæ ex argento donata viſuntur, eorū pleraque iſtius ſunt. Et præter argentum, immenſam vim auri dedicauit: poſuítque cū alia, tum verò (quod præcipua mētione dignū eſt) pateras aureas, numero ſex, pōdo triginta talētorum, quæ in Corinthiorum theſauro collocata ſunt. licet is theſaurus (ſi vera loqui volumus) non Corinthii populi ſit, ſed Cypſeli Ectionis filii. Ita Gyges barbarorum quos ipſi nouimus primus, munera apud Delphos poſuit, ſecundum Midam Gordii filium, Phrygiæ regem. Nam & Midas obtulit regiam ſellam, in qua ſedens iura ſolitus dicere erat, rem ſpectaculo dignam: quod tribunal eodem [d] quo Gyges obtulit loco, vocitatur à Delphis Gygadas, eius videlicet qui obtulit cognomine. Is igitur poſtquā imperio potitus eſt, arma intulit Mileto & Smyrnæ, vrbémque Colophonem vi cepit. Nec aliud vllum præclarum facinus ab eo geſtū eſt, quū duodequadraginta annos regnauerit. Et hunc quidē nos, his dūtaxat de eo cōmemoratis, miſſum facimus: Ardyis autē eius filii faciemus mētionē, qui poſt Gygē regnauit. Hic Prienenſes expugnauit, & Miletum inuaſit: quo Sardium tyrannidem obtinente, Cimmerii à Scythis Nomadibus eiecti è ſedibus ſuis, in Aſiam tranſierunt, Sardíſque præter arcem ceperunt. Quum autem vndequīnquaginta regnaſſet annos, ſucceſſit Sadyattes Ardyis filius, regnauítq; annis duodecim. Sadyattæ ſucceſſit Halyattes, qui cum Cyaxare Deiocis nepote bellauit & Medis, Cimmeriósque exegit ex Aſia, Smyrnam etiam à Colophone conditam cepit, & Clazomenas inuaſit. Vnde non (quemadmodum optabat) diſceſſit, ſed vehementer euentu fruſtratus. Alia quoque opera, quū in imperio fuit, digniſſima memoratu edidit, quæ hæc ſunt. Bello quod geſſit cum Mileſiis, à patre traditum, hac ratione Miletum illuc tranſgreſſus obſidebat: Dum fruges in regione erant adultæ, tunc exercitum immittebat, procedens in expeditionem ad cantum fiſtularum, fidiúmque, ac tibiæ tam muliebris quàm virilis. Quúmque in agrū Mileſium peruenerat, nō ædificia quæ in agris erāt, diruere, non incendere, nō fores effringere, ſed incolumes eſſe paſſim ſinere: arboribus modò fructibúſque regionis peruaſtatis, rurſus ſe recipiebat. Nam Mileſii mare obtinebant, vt opus nō eſſet hoſti illic conſidere. Ædificia autē idcirco Lydus

a Vt qui non dimitteretur, nec vllam effugiendi facultatem, haberet, ſed cui neceſſe eſſet aut per.

b Sed id demum tamen Pythia erat loquuta.

c Sed cum alia plurima ex argento Delphis ſunt ab eo poſita, tum verò etiam præter arg.

d Loco poſitum eſt quo Gygis pateræ: vocatúrque à Delphis hoc aurum & argentum à Gyge oblatum, Gygæum, eius videl.

a Vt poſtea prodeuntes Mileſii poſſent terram ſerere & colere: & quum, &c,

non excidebat, vt [a] & Mileſii habentes vnde procederent, humum ſererẽt colerẽtque: & quum hoc illi feciſſent, ipſe cum exercitu ingreſſus haberet aliquid quod popularetur. Hæc faciens, vndecim oppugnauit annis, per quos duo ingentia vulnera accepêre Mileſii: vnum, in Limenio (quod eſt ipſorum regionis) pugna commiſſa, alterum in campo Mæandri. Horum vndecim annorum ſex adhuc apud Lydos regnabat Sadyattes Ardyis filius, qui cum exercitu terram Mileſiam tunc inuaſerat, & idem bellum conflauerat. Quinque reliquis eius filius Halyattes, bellum quod à patre acceperat (vt à me ſuperius cõmemoratum eſt) intentius adminiſtrauit: in quo bello Mileſios nulli ex Ioniis ſubleuauerunt, præter Chios, qui ſoli fuere auxilio: reddentes vicem [b] quòd aliquando Mileſii Chiis bello quod cum Erythræis gerebant, auxilia tuliſſent. Duodecimo autem anno incenſis ab exercitu ſegetibus, hoc rei fieri contigit: Segetes vt erant incenſæ, valido vigente vento, celerrimè peruaſerunt Mineruæ templum cognomine Aſſeſiæ: quo incendio templũ deflagrauit. Neque vllius momenti ea res in præſentia habita eſt: ſed quum poſt exercitus reditum Sardis Halyattes decubuiſſet, diuturniúſque ægrotaret, Delphos miſit ad deum de ſua valetudine conſciſcitatum, ſiue alieno ſiue ſuopte conſilio ad mittendum inductus. Nunciis autem, quum Delphos peruenissent, se reddituram reſponſum Pythia negauit, priuſquam templum Mineruæ reparaſſent, quod in terra Mileſiorum apud Aſſeſum concremaſſent. Ita actum eſſe ego Delphis accepi. Sed Mileſii his illa addunt, Periãdrum Cypſeli filium, quum audiſſet oraculum Halyatti redditum, miſiſſe nũcium ad Thraſybulum tunc Mileſiorum tyrannũ (cuius in primis erat familiaris) admonitum vt aliquid proſpiciendo ſibi conſuleret in præſens. Et Mileſii quidem ita id geſtum memorant. Halyattes autem, vbi hæc ipſi nunciata ſunt, confeſtim caduceatores Miletum mittit, ad ineundas cum Thraſybulo & Mileſiis pactiones tantiſper dum templum ædificaretur. Dum caduceator Miletum venit, Thraſybulus (vt qui omnem ſermonem planè perſenſerat, norátque quídnam Halyattes facere ſtatuiſſet) huiuſcemodi rem machinatur. Quod frumenti in vrbe erat vel ſuum ipſius vel priuatorum, id omne in forum congerit: præcipítque Mileſiis vt quũ ipſe ſignũ dediſſet, cuncti potarẽt, & inter ſe comeſſationibus vterẽtur. Hæc Thraſybulus ea gratia fecit præcepítque, vt caduceator Sardius cernens ingentem fruméti aceruũ effuſum, & homines oblectationibus vacãtes, renũciaret Halyattæ. Quod & cõtigit. nam vt illa conſpexit caduceator, Thraſybulóque Lydi mandata expoſuit, reuerſus eſt Sardis: & (vt ego audio) ob nihil aliud inter eos pacificatum eſt. Sperans enim Halyattes vehementem penuriam rei frumentariæ Mileti eſſe, & populum ad extremũ vſque malorum deueniſſe, reuerſo illinc caduceatore, audiebat contraria atque ipſe fuerat opinatus. Poſt hæc inter eos ita conuentũ eſt vt mutuò hoſpites eſſent ac ſocii: próque vno duo delubra apud Aſſeſum ædificauit. Halyattes ipſe ex morbo conualuit. Et quæ ab bellum quidem Halyattis cum Mileſiis atque Thraſybulo pertinent, ita habuere. Periander autẽ Cypſeli filius fuit is qui Thraſybulò indicauit oraculum, Corinthi tyrannus: cui maximum miraculũ fuiſſe oblatum populares ſui prædicant, & his Leſbii aſſentiũtur. Arionem Methymnæum delphino inſidentẽ ad Tænaron fuiſſe euectum, qui erat citharœdorum ſui ſeculi nulli ſecũdus: quíque primus hominũ quos nouimus, & fecit & nominauit & docuit Corinthi dithyrambũ. Hunc Arionem ferunt, quũ permultum temporis triuiſſet apud Periandum, cõcupiſſe in Italiam Siciliámq; nauigare: rurſúſque parta ingenti pecunia, voluiſſe Corinthum reuerti: & quũ profecturus Tarento eſſet, quia nullis magis quàm Corinthiis fideret, nauigiũ virorum Corinthiorum conduxiſſe. Quũ igitur altum tenerent, iſtos Arioni inſidiatos, vt eo deturbato, pecunia potirentur. Hoc illũ intelligentem, oblata eis pecunia, mortem tantùm fuiſſe deprecatum. Non perſuadenti nautas iuſſiſſe vt aut ſibi manus inferret, vt ſepulturã in terra nãciſceretur, aut illico in mare deſiliret. Arionem ad hanc difficultatem redactum, obſecraſſe vt quandoquidem ipſis ita placitum eſſet, paterentur ſe omni ſuo ornatu coopertum, ſtantémque ſuper foros, cãtare: & quum decantaſſet, pollicebatur ſe ſibi manus illaturum. Iſtos igitur (inuaſerat enim eos libido audiendi præſtantiſſimũ inter homines modulatorem) è puppe in mediam nauem cõceſſiſſe. Illum, induto ſibi omni ornatu, ac ſumpta cithara ſtantem ſuper foros, inchoaſſe carmen quod dicitur orthium: eóque decãtato, ſeſe, vt erat ornatus, in mare ieciſſe. Et hos quidem curſum tenuiſſe Corinthum: illum verò aiũt à delphino exceptum, Tænaron fuiſſe tranſuectum: & quum è delphino deſcendiſſet, Corinthũ eodem habitu perrexiſſe: & vbi peruenit, quicquid cõtigerat enarraſſe. Periãdrum autem, quia non crederet, tenuiſſe hominẽ in cuſtodia, nequò prodiret:

b Quòd antea Mileſii cum Chiis bellum aduerſus Erythræos geſſiſſent.

cęterum curauiſſe vt nautas haberet. Eos accitos, vbi adfuerunt, percontatum ſiquid de Arione memorarẽt: & referentibus illum ſoſpitem circa Italiam agere, fortunatúmque Tarenti ſe reliquiſſe, Arionem apparuiſſe eodem quo deſiliiſſet habitu: iſtos terrefactos, nihil amplius habuiſſe quod conuicti inficiarentur. Hæc Corinthii ac Leſbii aiunt: extátque apud Tænarũ ingens Arionis ex ære donariũ, ſuper delphinũ ſedens. Porrò Halyattes Lydus, cõfecto cũ Mileſiis bello, poſtea, quum ſeptem & quinquaginta regnaſſet annos, vita exceſſit: qui ſecundus ex hac domo, quum è morbo conualuiſſet, apud Delphos dedicauit grandem ex argento pateram: itémque alteram ex ferro paruulam, compactilẽ, ſpectatu dignam inter omnia quæ ſunt Delphis donaria: opus Glauci Chii, qui ſolus omniũ compactionem ferri excogitauit.

DEFVNCTO Halyatte, ſucceſſit in regno Crœſus, annos natus quinq; & triginta, qui primus Græcorum Epheſiis bellum intulit. Vnde Epheſii ab eo obſeſſi, vrbem Dianæ donarunt, funem ex æde Dianæ ad murum alligato. Eſt autem inter veterem vrbem quæ tunc obſidebatur, & templum, ſeptem ſtadiorum interuallum. Hos primos Crœſus aggreſſus eſt, deinde verò carptim ſingulos Ionum AEolúmque, alias in alios cauſas prætendens, vt in quoſque maximas reperire poterat: in quoſdam etiam friuola cauſatus. Poſtea verò quàm Græcos in Aſia ſubegit ad tributum pendendum, tunc conſtituit ædificatis nauibus aggredi inſulanos. Ad quas compingendas, quum omnia in expedito eſſent, dicunt alii Biantem Prienæum, alii Pittacum Mitylenæum, quum ſe Sardis contuliſſet, interrogatũ à Crœſo numquid apud Græciam noui eſſet: reſpondiſſe, quòd illum à compingẽda claſſe inhibuit. Inquit enim,
» Inſulani, ô rex, decem millia equorum coemerunt, habentes in animo aduerſus Sar
» dis atque te exire in expeditionem. Et Crœſum vera loqui ratum, dixiſſe, Vtinã dẽt
» dii hanc inſulanis mentem Lydos inuadendi cum equis. Atque hunc excipiente di-
» xiſſe, Videris mihi, ô rex, cupidè vota facturus vt inſulanos in continente adipiſcaris
» equitãtes, haud abſurda ſpe. Verùm quid aliud inſulanos optare cenſes quàm, ſimulac audierint conſtituiſſe te aduerſus ſe claſſem ædificare, vt nacti Lydos in mari intercipiant, téque pro his Græcis quos tu in continente[a] tibi adieciſti, vlciſcantur? Hoc ſermone delectatũ admodum Crœſum, atque inductũ (eſt enim viſus ille perquam ſcitè dixiſſe) ab ædificãda claſſe deſtitiſſe, atque ita cum Ionibus qui inſulas incolerẽt, hoſpitiũ contraxiſſe. Interiecto autẽ tempore, ſubactis ferme omnibus qui intra Halym colunt. nam præter Cilices ac Lycios, cæteróſque omnes Crœſus in ſuam potẽ ſtatem redegit, qui ſunt, Lydi, Phryges, Myſi, Mariandyni, Chalybes, Paphlagones, Thraces, Thynique & Bithyni, Cares, Iones, Dores, AEoles, Pamphylii. His inquã ſubactis, & potentia Lydorum per Crœſum aucta, contulerunt ſe Sardis opibus florentes, tum cæteri omnes è Græcia ſophiſtæ, qui ea tempeſtate erant, pro ſe quiſque proficiſcentes: tum verò Solon vir Athenienſis, qui quum leges iubentibus Athenienſibus tuliſſet, decem annos per cauſam contemplandi, nauigando erat peregrinatus, vt ne quam legum quas condiderat abrogare cogeretur. Nam hoc Athenienſes ipſi facere nequibant, maximo iureiurando adacti ad eas decẽ per annos ſeruandas quas ipſis Solon condidiſſet. Harum itaque legum ac contemplandi gratia Solon peregre profectus, in AEgyptum ad Hamaſim ſe contulit, & Sardis ad Crœſum. Eò quum peruenisſet, hoſpitaliter in regiam à Crœſo exceptus eſt: tertióque aut quarto quàm venerat die, iuſſu Crœſi, miniſtri circũduxerunt hominem circa theſauros: omniáque quæ illic inerant magna ac beata, oſtentarunt. Eum porro contemplatum cuncta, & vt ſibi opportunum fuerat intuitum, talibus percontatus eſt Crœſus, Hoſpes
» Athenienſis, quia multus ad nos rumor de te emanauit ob tuam ſapientiam tuámque diſcurſationem, qui philoſophando[b] per multa videndi gratia es peregrinatus:
» ideo mihi nunc cupido inceſſit ſciſcitandi ex te ecquem vidiſti omnium beatiſſimũ.
Sperans videlicet ſe inter homines beatiſſimum eſſe, ita ſciſcitabatur. Solon autem
» nihil admodum aſſentatus, ſed vt res erat reſpondens, Ego vero, inquit, ô rex, vidi
» beatiſſimum Tellum Athenienſem. Quod dictum admiratus Crœſus, inſtat interrogare, Qua de re Tellum iudicas eſſe beatiſſimum? Quia, inquit, Tello Repub. bene
» inſtituta, filii fuerunt honeſti & boni, [c] eorúmque ſingulis liberi, híque omnes ſu-
» perſtites: & quũ hoc vitæ, quantum in nobis ſitum eſt, bene traduxiſſet, obitus ſplendidiſſimus ei obtigit. Siquidem prælio quod Athenienſes cum finitimis geſſere apud
» Eleuſinem, quũ auxilio veniſſet, hoſtémque in fugam vertiſſet, pulcherrimam oppetiit mortem. Quem Athenienſes, quo loco occubuerat, eo ipſo publicè humarunt,
» magnificéque honorarunt. Tum verò multa de Tello ac beata Solone referente, excitatus Crœſus, interrogat quémnam ſecundum ab illo vidiſſet, putans haud du-

a In ſeruitutem redegiſti.

b Per multas regiones

c Ex quibus ſingulis vidit natos liberos, eóſque

bic ſecundas ſe partes eſſe laturum. Cleobin, inquit ille, & Bitonem: quippe his & genus Argiuum erat,& victus ſuppeditabat: adhæc corporis robur tantum, vt & in certaminibus ambo pariter victores extiterint:& de his etiã iſta memorentur. Quũ dies feſtus Iunonis apud Argiuos eſſet,oporterétque omnino matrẽ horũ ad tẽplum ferri bobus iũctis,hiſque boues ex agro eis ad horã præſtò nõ eſſent: tũc iuuenes excluſi tẽpore,iugum ſubeũtes plauſtrũ pertraxerunt quo mater vehebatur,& quinque ac quadraginta per ſtadia trahẽtes ad tẽplum peruenerũt. Quibus,quũ hæc feciſſent, & ab omni cœtu cõſpecti fuiſſent, optimus obtigit vitæ exitus:& per hæc deus iudicauit,ſatius homini eſſe mori quàm viuere. Nam quum circũſtãtes Argiui laudibus tollerent, viri quidem,conſiliũ filiorum, fœminæ verò,matrem eorum, quòd talibus filiis prædita eſſet:mater gaudio perfuſa cum liberorum facto tum fama,ante ſimulacrum ſtans,precata eſt eam vt Cleobi & Bitoni filiis ſuis daret id quod optimũ eſſet homini contingere. Poſt hanc precationem, vbi ſacrificarunt epulatique ſunt, quieſcentes in ipſo delubro,non ſunt amplius excitati, ſed hoc vitæ exitu perfuncti. Quorũ effigies, tanquã virorũ qui præſtantiſſimi extitiſſent, Argiui factas,apud Delphos collocarũt.Et his quidem Solon ſecũdas beatitudinis partes attribuit. Crœſus autẽ[a] cõturbatus inquit,Hoſpes Atheniẽſis,adeóne à te deiicitur in nihilũ noſtra felicitas vt ne priuatis quidem viris nos æquiparandos ducas? Cui ille, Me Crœſe gnarum omne numen inuidum eſſe & turbulentum, de rebus humanis interrogas? In diuturno enim tempore multa vidẽtur quæ nemo velit videre, & tolerãtur multa quæ nolit quiſpiam tolerare. Proponamus enim homini terminum vitæ ad ſeptuaginta annos,qui anni conſtant ex vigintiquinque millibus ac ducentis diebus, menſe intercalari nõ poſito. Quòd ſi velis alternos iſtorum annorum addito menſe prolixiores fieri, vt tẽpora opportunè incidentia congruãt,menſes quidem intercalares per annos ſeptuaginta, fient trigintaquinque,dies autem ex his menſibus mille quingenti. Horum dierum omnium,qui ſunt in ſeptuaginta annos,numero viginti ſex millia ducenti quinquaginta, [b] nullus prorſus qualem alius rem affert. Ita igitur,Crœſe,omnino calamitoſus eſt homo.Cęterùm tu quidem mihi videris & diuitiis valde pollere,& permultorum hominum rex eſſe: ſed id de quo me interrogaſti, nondum te eſſe dixero priuſquam te bene vita defunctum eſſe audiero. Neque enim beatior eſt qui magnis opibus præditus eſt,eo qui [c] diurnum victum habet:niſi eidem omnibus bonis prædito,fortuna conceſſerit bene vita defungi.Etenim cõplures homines ſunt perquam locupletes, minimè tamẽ beati:complures item mediocria habentes patrimonia,fortunati. Quorũ is qui diuitiis affluit, ſed non beatus eſt,duabus tantũmodo rebus antecellit fortunatũ: at hic illũ pluribus. Ille ad cupiditates implendas,& ad grãdem quæ incidat offenſam ſuperandã validior eſt:[d] hic, etſi illo inferior eſt in his duobus quæ bene illi à fortuna denegãtur, tamẽ excellit quòd illorum inexpertus eſt,quòd proſpera fruitur valetudine,quòd malorũ expers,quòd bonorum liberorum parens,quòd formoſus eſt.Quòd ſi præter hæc, diem quoque ſuum rectè obierit,is eſt(quem quæris)dignus qui vocetur beatus: prius tamẽ quàm ad obitum peruenerit,nequaquam beatus appellandus, ſed fortunatus. Sed hæc omnia conſequi hominem impoſſibile eſt: ſicut nec vna regio cuncta ſibiipſi ſuppeditat:ſed aliud habens,alio indiget:quæ tamen habet plurima,ea eſt optima:quemadmodum etiam hominis corpus vnum aliquod non eſt cõſummatum,quia aliud habet,alio caret.Sed quiſquis horum plurima conſtanter habuerit,& poſtea placido animo è vita exceſſerit, [e] hic apud me nomine hoc veluti rex donari meretur. Omnis autem rei oportet inſpicere exitum, quò ſit euaſura: quoniam multos Deus quibus [f] fortunas ſuppeditauerat,radicitus euertit.Hæc Solon,neque aſſentãdo Crœſo,neque vllius eum momenti faciendo,loquutus dimittitur: ſanéque eſt viſus eſſe indoctus,qui bonis præſentibus prætermiſſis,iuberet omnium rerũ inſpicere exitũ. Poſt abitum Solonis ingens deorum indignatio Crœſum excepit,quòd(vt coniicere licet) ſeipſum omnium hominũ beatiſſimũ arbitraretur. Statim igitur ei quieſcẽti ſomnium oblatum eſt,veritatem indicans malorum quæ circa filium erant euentura. Erant autem Crœſo liberi duo:quorum alter [g] qui mutus,inutilis erat:alter inter æquales in omnibus longè primus,nomine Atys.Hunc itaque Atym Crœſo ſignificat ſomnium,fore vt ferrea cuſpis traiectum interimeret.Experrectus,& ſecum rem verſans,ſomnio territus, accipit filio vxorem: & quum ſolitus eſſet præeſſe copiis Lydorum,nuſquã eum amplius ad tale munus dimittit:iacula & haſtas,omniáque huiuſcemodi quibus homines in bello vtuntur,è porticibus amouens, in thalamos infert, nequid ſuſpẽſum in filium decideret.Quum autem nuptias filii in ma-

a Quum *hoc reſponſo* premeretur.

b Alter nihil affert quod alteri ſit prorſus ſimile. Ita igitur, Crœſe, omnis homo eſt ipſa calamitas.

c Viuit in diem.

d Hic verò iſtis illũ ſuperat, quòd damnũ quidem ferre & deſideriũ explere non ita poteſt vt ille: ſed hæc ab eo arcet felicitas, expers eſt malorum: ſanus,felix ſobole, & formoſus.

e Is(meo quidem iudicio) dignus eſt,ô rex, qui nomen illud ferat.

f Felicitatem oſtentarat.

g Vitio corporis laborabat. erat enim furdus:

nibus haberet, aduenit Sardis quidam in calamitate positus, manibúsque non puris, natione Phryx, regio ex genere. Hunc, quum ad ædes Crœsi venisset, ex ritúque domestico, vt sibi expiari liceret, orasset, Crœsus expiauit. Modus autem expiandi propemodum is est apud Lydos qui apud Græcos. Vbi verò legitima peregit Crœsus, » percontatus est vnde ille, quísnam foret, inquiens, Homo, quis tu? & quo Phrygiæ lo- » co profectus, domesticus mihi factus es? & quem virum aut quam fœminam in- » teremisti? Ad quem ille respondit, Midæ Gordio prognati sum filius, nomine Adra- » stus: quia fratrem meum ipsius imprudens interemi, adsum eiectus à patre, & omni- » bus rebus exutus. Crœsus autem inuicem ad eum his verbis inquit, Ex viris nobis » amicis oriundus es, & ad amicos venisti: hîc in nostris ædibus tu manens, nullius rei » indigebis. Istam porro calamitatem quamleuissimè ferendo, plurimum lucrifacies. Atque ille quidem apud Crœsum domicilium habuit. Verùm per hoc idem tẽpus apud Olympum montem Mysiæ, aper eximiæ magnitudinis extitit, qui ex hoc mõte progressus, Mysorum opera peruastabat: quémque sæpenumero Mysi aggressi, nihil admodum mali ei fecerant, sed ab eo acceperant. Ad extremum igitur missis ad » Crœsum núciis, ita dixere, Apparuit, ô rex, apud nos maximus aper, qui agrestia cor- » rumpit opera: quem studiosissimè captantes, interimere tamen non valuimus. Nũc » itaque te obsecramus vt nobiscum filium tuum ac delectos iuuenes canésque mit- » tas, quò belluam è regione tollamus. Hæc illis precantibus, Crœsus somnia memo- » ria repetens, ita respondit, Filii quidem mei nolite amplius facere mentionem: neq; » enim eum vobis dimitterem. nam est nouus maritus, & ista nũc sunt ei cordi. Lydo- » rum tamen delectos & venatores omnes cum canibus vnà mittam, mandabóque » euntibus vt promptissimè vobiscum belluam de regione summoueant. Hæc Crœ- sus respondit. Cuius verbis quum contenti nõ essent Mysii, interuenit Crœsi filius, auditúsque quæ Mysli precarentur, & Crœso negante cum illis missurum se filium, » hæc inquit ad eum adolescens, [a] Pater, quæ nobis antehac aliquando honestissima » ac magnificentissima erant, vel in bella vel in venationes eundo specimen sui dare, » horũ vtroque nunc exclusum me tenes, nulla in me animaduersa neque ignauia ne- » que socordia. Nunc ergo quibus me oculis conspici oportet euntem in forum, atque » illinc redeuntem? qualis ciuibus, qualis vxori recens nuptæ videbor? cui illa viro vi- » debitur nupta? Proinde me tu aut sinas venatum ire, aut mihi verbis persuadeas, po » tiora ista esse quæ facis. Cui respondens Crœsus, Fili, inquit, neque quòd ignauiam, » neque quòd aliud quippiam iniucundum mihi animaduerterim in te, hæc facio: sed » visum quod in somnis mihi oblatum est, dixit te breuis æui futurum: quippe ferrea » periturum cuspide. Cuius visi gratia & has maturaui nuptias, nec ad ea quæ suscipiũ- » tur, dimitto, obseruans siquo pacto queam te, dum viuo, à clade subtrahere. Filius e- » nim mihi vnicus es. nanque alterum auribus captum pro nullo existimo. Ad quẽ » vicissim adolescens, Pater, inquit, tibi equidem ignosco agenti circa me custodiam, » qui talem videris visionem: verùm tu illam non probè percipis: quam (quoniam te » latet) æquum est me tibi interpretari. Ais tibi somnum ostendisse, me ferrea peritu- » rum cuspide. At verò quænam manus sunt, quæve cuspis ferrea quam tu pertime- » scas? Nam si dente dixisset aut aliquo huius simili periturum me, deberes facere quæ » facis: nunc autem dixit, cuspide. Quare quum non sit nobis pugna cum viris, ire me » sinas. Et Crœsus, Euincis me, inquit, fili, ista loquens de somnio intelligẽdo. Quapro- » pter, vt abs te victus, muto sententiam, & tibi veniã do eundi ad venationem. Hæc » loquutus Crœsus, Adrastum Phrygem accersit, eique, vbi adfuit, talia inquit, Ego te » Adraste [b] calamitate præditũ (nõ ingrato tibi hæc exprobro) expiaui, & receptum do » mi habeo, omnem suppeditans sumptum: nunc ergo de me, qui prior de te bene » meritus sum, debes inuicem bene mereri. Custodem te opus est esse filii mei venatũ » proficiscentis, nequi inter viã occulti grassatores in vestram perniciem prodeãt. Ad » hæc, tua interest eò te ire vbi splendor ex rebus gestis paratur, quod tibi paternũ est, » & præterea tibi robur adest. Cui Adrastus, Ego, inquit, ô rex, in istud certamen alio- » qui non pergerem: quem tali calamitate affectũ, nefas est ad æquales se conferre for- » tunatos, [c] aut velle inter eos adesse. & frequenter meipsum continui: nunc tamen » quoniam tibi hoc in animo est, cui gratificari debeo & gratiam referre pro benefi- » ciis, istud exequi paratus sum: filiúmque tuũ, quem me custodire iubes, expecta in- » columem rediturum [d] custodis causa. Posteaquam his verbis Adrastus Crœso respõ dit, mox instructi viris delectis, iuuenibúsque & canibus, discedunt. Qui vbi ad montem Olympum peruenere, belluam indagant, & inuentam circunfusi iaculis incessunt. Ibi hospes is qui à cæde fuerat expiatus, & vocabatur Adrastus, vibrato in

a Antehac quidem, pater, nobis licebat ex reb⁹ pulcherrimis, & in primis generosis, nempe bella & venationes frequentando, nominis celebritatem quærere. at tu nunc vtroque istorũ exc. &c.

b Calamitate perculsum (quod non dico vt quicquam ingratum tibi exprobrem)

c Neque mihi ea est voluntas.

d Quod ad custodem attinet.

aprum iaculo, nõ illum, ſed fruſtrato ictu filium Crœſi adeptus eſt. Iſte, cuſpide ictus, vocem ſomni impleuit. Quod factum quidam Crœſo nunciaturus cucurrit, peruenientéſque Sardis, pugnam illi & filii necem indicauit. Crœſus autem morte filii perturbatus, eo grauius eam ferebat quòd is eum necaſſet quem expiaſſet à cæde. Et pergrauiter cladem ſuam lamentans, Iouem expiatorem inuocabat, teſtificans quæ ab hoſpite paſſus eſſet. [a]Inuocabat etiam hoſpitalem & familiarem, hũc eundem nominans deum: hoſpitalem quidem, quòd quum domum excepiſſet hoſpitem; percuſſorem filii ſui imprudens aluiſſet: familiarem verò, quòd quem pro illius cuſtode miſiſſet, eum comperiſſet maximum hoſtem. Secundum hæc, Lydi adfuerunt qui mortuum adferebant: poſt ipſum interfector ſequebatur. Stans autem hic ante cadauer, ſeſe Crœſo tradebat, manus protendens, iubénſque vt ſe ſuper cadauer mactaret, referendo tum priorem calamitatem ſuam, tum, quoniam ſuum etiam expiatorem interemiſſet, ſibi viuendum amplius non eſſe. Hæc Crœſus audiens, etſi in tanto domeſtico luctu poſitus, tamen Adraſtum miſeratus eſt, & ad eum inquit, Habeo abs te hoſpes omnem ſatiſfactionem, quoniam teipſum morte condemnas. Neque verò tu huius mihi cladis author es, niſi quatenus id feciſti imprudẽs: ſed deorum quiſpiã, qui iampridem mihi ventura ſignificauit. Crœſus ergo filiũ pro dignitate ſepeliuit. Adraſtus autẽ Midæ filius, Gordii nepos, is qui tũ fratris tum expiatoris interfector extiterat, vbi ſilentiũ hominũ fuit ad ſepulchrũ, [b]ignoſcentibus ei hominibus ob quę ipſe grauiſſimè afflictabatur, ſeſe ſuper buſtũ trãſfodit. Porro Crœſus filio orbatus, ingenti in luctu duos annos egit. [c]Quem luctũ poſtea finiuit Aſtyagis Cyaxaris filii dominatio à Cyro Cambyſis filio ſublata, & res Perſarum augeſcentes: atque in ſolicitudinem venit, ſiqua ratione poſſet, potentiam Perſicã, priuſquàm magna efficeretur, occupare. Sub hãc ergo cogitationem, ſtatim tentare ſtatuit vaticinia, quæque apud Græcos, quæque in Africa eſſent, aliis aliò dimiſſis, quibuſdam Delphos, [d]quibuſdam Dodonam: nonnulli etiam ad Amphiaraum ac Trophoniũ, & alii quidam ierunt ad Branchidas oræ Mileſiæ. Atque hæc ſunt Græca ad quæ conſulenda Crœſus miſit oracula. In Africa verò ad Ammonem alios reſponſa petituros dimiſit. Omnes autem miſit exploratum oracula quid ſentirent: vt, ſi conſentanea in vero deprehẽderentur ea, ſecundò per ſuos tentaret nunquid in Perſas expeditionem moliretur. Mittens itaque ad oracula tentanda Lydos, hæc dedit eis mandata, vt qua die proficiſcerentur ex Sarbibus, ab ea reliquum tempus ſupputantes, [e]quotidie oraculis vterentur, ſciſcitantes quidnam faceret Lydorum rex Crœſus Halyattæ filius: & quod ſingula oracula reſpondiſſent, id omne conſcriptum ad ſe referrent. Quid porro cætera reſponderint oracula, à nemine commemoratur: apud Delphos autem, ſimulatque ingreſſi ſunt Lydi domum, conſulturi deum, & ſciſcitaturi quod ſibi eſſet iniunctum, Pythia hexametro tenore hæc inquit,

AEquoris eſt ſpatium & numerus mihi notus arenæ. «
Mutum percipio, fantis nihil audio vocem. «
Venit ad hos ſenſus nidor teſtudinis aeris, «
Quæ ſimul agnina coquitur cum carne lebete, «
AEre infrà ſtrato, & ſtratum cui deſuper eſt æs. «

His oraculis quæ Pythia reddidit, conſcriptis, Lydi digreſſi Sardis rediêre. Quúmque alii quos circummiſerat Crœſus, affuiſſent, tũc ſingula reſignãs, quod ſcriptum eſſet inſpexit: quorum quidem nullum probauit. Vbi autem illud Delphicum audiuit, protinus veneratus eſt, & excepit: exiſtimans ſolum eſſe Delphicũ illud oraculũ: quippe quòd comperiſſet quod ipſe fecerat. Nam poſteaquam ad petenda oracula nuntios dimiſerat, ſtatuto illo die obſeruato, tale quiddam eſt machinatus, commentando ea quæ ad deprehendendum & explicandum perdifficilia forent: teſtudinem pariter & agnum conciſos in aheno coxit, operculo aheneo impoſito. Atque ita è Delphis Crœſo reſponſum eſt. Ex Amphiarai vaticinio quidnam reſponſum ſit Lydis, quũ in ſacro illo rite ſacrificaſſent, nõ queo dicere. Nam de eo nil fertur aliud quàm quòd & hoc Crœſus verax vaticinium ſe nactum eſſe exiſtimauit. Poſt hæc autem ingẽtibus hoſtiis deum qui eſt apud Delphos exorandum ſtatuit. Immolauit enim lecta pecora numero ter mille: præterea lectos aureos & argenteos, phialas aureas, & amictus purpureos, ac tunicas ingenti pyra extructa concremauit, ſperans ſeſe aliquanto magis his rebus poſſe deum illum ſibi adiungere: iuſſis etiam Lydis omnibus, vt ſua ipſorum, quicquid tale haberet quiſque, immolaret. Quo ex ſacrificio quum immenſa vis auri defluxiſſet, ex ea dimidiatos lateres conflauit, longiores quidem, ſex palmorum, breuiores trium, craſſitudine palmari, numero centum de-

a Hoſpitalem & ſodalitium, eundem illum deum appellãs.

b Seſe exiſtimans omniũ hominũ quos vnquam vidiſſet, eſſe miſerrimum, ſeipſum ſup.

c Poſtea verò Aſtyagis Cyaxaris filii principatus à Cyro Cambyſæ filio ſublatus, Crœſi luctũ inhibuit, eúmque in ſolicitudinem cõiecit quomodo poſſet, priuſquam Perſæ magni facti eſſent, creſcentem eorum potentiam ſubuertere.

d Quibuſdam ad Phocenſium vrbem, Abas, quibuſdam.

e Singuli eodẽ die oraculum conſulerẽt.

cem & ſeptem: quorum quatuor erant auri excocti, ſinguli pondo duorum & dimidii talenti: cæteri verò, auri albidi, pondo binûm talentorum. Fecit quoque leonis effigiem ex auro excocto, decem talentorum pondo: qui leo dum templum Delphicũ deflagrauit, à ſemilateribus decidit: (ſuper illos enim erat collocatus) & nunc in Corinthiorum theſauro repoſitus eſt, pondo ſex talentorum atque dimidii, eliquatis tribus talentis ac dimidio. Hæc Crœſus vbi perfecit, Delphos miſit, cúmque eis hæc alia, duas grandi forma pateras, aureamque argenteámque: quarum aurea intrantibus templum ad dexteram poſita erat, argentea ad ſiniſtram. Quæ & ipſæ, quum templũ incenſum eſt, amotæ fuerunt, aureáque in Clazomeniorum theſauro poſita, pondo talentorum octo & dimidii, præterea minarum duodecim: argentea ad ſuggrundam anguli templi, ſexcentarum amphorarum capax: in quam miſcebatur vinum à Delphis Theophaniæ feſto: opus (vt Delphi aiunt) Theodori Samii, vt & ego arbitror. non enim mihi videtur opus vulgare. Miſit præterea dolia argentea quatuor, quæ in Corinthiorum theſauro ſunt collocata. Donauit item aquiminaria duo, aureum argenteúmque: quorum in aureo inſcriptum eſt, donarium eſſe Lacedæmoniorum: non rectè, quoniam & hoc Crœſi eſt. ſed quidam Delphorum gratificari Lacedæmoniis volens hoc inſcripſit: cuius nomen ego cognitum habens, non tamen promam. Verùm puer per cuius manus fluit aqua, Lacedæmoniorum eſt, ſed eorum neutrum aquiminare. Alia quoque cum his permulta Crœſus dona miſit non inſignia: item fuſilia ex argento orbiculata: necnon mulieris ſimulacrum tricubitale, quod Delphi narrant eſſe effigiem piſtricis Crœſi. Super hoc donauit vxoris ſuæ monilia à collo pendẽtia, ac zonas, [a] quæ Delphos Crœſus tranſmiſit. Amphiarao inſuper, cuius & virtutem audierat & cladem, donauit clypeum ex auro totum, totámque ex auro ſolido haſtam, & [b] xyſtum cum ſuis iaculis aureum. quæ ambo ad meam vſque memoriam apud Thebas repoſita fuerunt in Iſmenii Apollinis tẽplo. Hæc dona Lydis portaturis ad oracula Crœſus iniunxit vt interrogarent an aduerſus Perſas Crœſus ſumeret expeditionem, & aliquorum hominum auxilia adſciſceret. Lydi vbi eò quò dimittebantur peruenerunt, donariis oblatis, oracula conſuluerunt his verbis, Crœſus Lydorum aliarúmque nationum rex, [c] iſta in hominibus ſola eſſe vaticinia ſentiens, idcirco qualia debita ſunt dona dat, vóſque percontatur an aduerſus Perſas ſit profecturus in expeditionem, & ſocialem aliquem exercitum ſibi adiuncturus. Atque hi quidem hæc interrogarunt. Oraculi autem vtriuſque in idem concurrebant ſententiæ, prædicentes Crœſo fore vt ſi arma Perſis inferret, magnũ imperium euerteret. Conſulebant etiam vt potentiſſimos Græcorum ad comparãdos ſibi ſocios exquireret. His reſponſis relatis atque auditis, Crœſus ita elatus animo eſt vt omnino conciperet ſpem ſe euerſurum eſſe imperium Cyri: ac rurſus mitteret Delphos ad Pythiam dona, in ſingulos viros, quos illic multos eſſe audiebat, binos auri ſtateres. Ob quæ munera Delphi viciſſim Crœſo Lydíſque donarunt primas in conſulendo [d] oraculo partes, primúmque in ſedendo locũ, & ius perpetuum cuique volenti adſcribi in numerum Delphorum. Cæterùm donis Crœſus proſequutus Delphos, tertiò vaticinium conſuluit, [e] quòd videlicet illud verax ſibi eſſe cõperiſſet. Quærebat autem an diuturnum ſibi foret imperium. Cui Pythia in hæc verba reſpondit,

» Regis apud Medos mulo iam ſede potito,
» Lyde fugam mollis ſcrupoſum corripe ad Hermum,
» Néve manc: ignauus poſito ſis Lyde pudore.

His ex verſibus, quum allati eſſent, multo magis quàm ex cæteris voluptatem Crœſus accepit, ſperans fore vt nunquam apud Medos mulus pro viro regnaret: & proinde nec ipſe nec poſteri ſui principatu abrogarentur. Poſt hæc putauit ſibi curandũ vt potentiſſimos Græcorum ſibi conciliaret. Idque veſtigando, comperit Lacedæmonios atque Athenienſes eos eſſe, quòd alteri in Dorico genere, alteri in Ionico antecellerent. [f] Nam de his ita antea iudicabatur, quum ab initio altera gens foret Pelaſgica, altera Hellenica, *hoc eſt Græca*: quarum hæc nunquam ſolum mutauit, illa aſſiduè multúmque eſt peruagata. Etenim ſub Deucalione rege oram Phthiotidem incoluit, ſub Doro Hellenis filio regionem quæ ad Oſſam & Olympum iacet, nomine Iſtiæotim: vnde à Cadmæis eiecta, coluit in Pindo locum quem vocant Macednum. Inde rurſus in Dryopidem commigrauit, atque ita in Peloponneſum venit, Doricáque cognominata eſt. Cæterùm qua lingua Pelaſgi ſint vſi, pro certo affirmare non poſſum: [g] ſed coniectura ſignorũ licet dicere eandem qua nunc Pelaſgi vtuntur qui ſupra Tyrrhenos vrbem Creſtonem incolunt, quodam tẽpore finitimi

a Et hæc quidem Delphos Crœſ.

b Haſtile cum ſuis ſpiculis.

c Exiſtimãs ſola hæc eſſe inter homines oracula, mittit vobis dona veſtris inuentis conuenientia.

d Et renuntiando &c. Valla legit ἀπαλλάλω, pro ἀγγελλω.

e Poſtquam enim oraculum illud verax eſſe comperiſſet, eo ad ſatietatem vſque abutebatur.

f Nam hæ duæ gẽtes antiquitus præcellere iudicabãtur, vna videlicet Pelaſgica, altera verò Hellenica: quarum iſta quidẽ nunquam aliò demigrauit, illa verò valde multúmque ſit vagata.

g *Totum hunc locũ ſic interpretor, qui in Græco etiam exemplari prorſus eſt perturbatus*, Sed ex cõiecturalicet dicere, eius linguæ fuiſſe cuius ſunt hodie ii ex

corum qui nunc Dores vocantur, tunc incolentes regionem quæ nunc Theſſalia nominatur, & Placiam, & Scylacen: quum Pelaſgi habitarent ad Helleſpontum, qui contermini Athenienſium erant: aliáque omnia Pelaſgica oppida nomen immutarunt. Quibus ſignis coniectantes oportet dicere, Pelaſgos barbara lingua fuiſſe: & ſi tota gens Pelaſgica talis erat, gentem Atticam vtpote Pelaſgicam, quum in Hellenes, *id eſt Græcos*, tranſiit, linguam ſimul iſtorum perdidiſſe. Etenim neque Creſtoniatarum loquela cum vllo circà populorum conſentit, & Placianorum ne ſecum quidem ipſa. Per quod declarant, quam linguæ figuram obtinebant quum in hæc loca trãſierunt, eandem ſe nunc cõſeruare. At natio Hellenica, *id eſt Græca*, ex quo exiſtit, eadem lingua ſemper eſt vſa, vt mihi videtur: ideo imbecillis, quòd ex Pelaſgica fuit abſciſſa, & ab exiguo initio profecta, mox in multas gentes augeſcẽs, tum aliarũ, tum præcipuè barbararũ frequentia ſe ad illam cõferente. Quæ cauſa mihi videtur fuiſſe cur gens Pelaſgica, quòd Græca eſſet, nequaquam magnos profectus fecerit.

Pelaſgis qui ſupra Tyrrhenos Crotona ciuitatem incolunt, & olim finitimi erant iis quos nunc Dores vocant: tum videlicet quum eam quam nunc appellant Theſſalicam regionẽ incolebãt: & ii quoque Pelaſgi qui Placiam & Scylacen cõdiderunt, & Athenienſium contubernales fuerunt. Ex his, inquam, coniectura facta, dicere licet, Pelaſgos olim barbarè fuiſſe loquutos. Nam & Crotoniatæ & Placieni lingua quidem diſſident à ſuis vicinis, inter ſe verò conueniunt: & ſatis oſtendũt ſe eam ipſam linguæ formã conſeruaſſe quam habebant quum in eas regiones migrarent. Itaque ſi tota gens Pelaſgica talis erat, Atticæ regionis incolæ Pelaſgi, & quæcũque aliæ Pelaſgicæ ciuitates nomen mutarunt, quũ in Hellenas mutarentur, ſuam etiam linguã dedidicerunt. Gẽs autem Hellenica ſẽper ex quo extitit, eadem lingua vſa eſt, vt mihi videtur: quúmque à Pelaſgis abſciſſa, imbecilla eſſet, à tenuibus quibuſdã principiis progreſſa, valde multis gentibus & frequentibus etiam barbaris cũ ea ſeſe coniungentibus, in multitudinem excreuit. Et ſic quoque mihi videtur Pelaſgica gens, quum barbara eſſet, magnopere non creuiſſe.

Exhis igitur gentibus, Atticam Crœſus audiebat obtineri, [a] oppreſſámque eſſe à Piſiſtrato Hippocratis filio. Hic enim ea tempeſtate tyrannus Athenis erat. Cuius patri, quum priuatus ſpectaret olympia, ingens contigit portentum. Nam quum hoſtiam immolaſſet, ahena (vt impoſita erant) plena & carne & aqua, abſque igne effer buerunt, ita vt aqua redundaret. Quod portentum conſpicatus Chilon Lacedæmonius, qui fortè aderat, ſuaſit ei, primùm, ne vxorem fœcundam duceret domum: ſecundo loco, ſi vxorem haberet, eiiceret: & ſiquidem ex ea filium ſuſtuliſſet, abdicaret. Huius conſilio nõ perſuaſus Hippocrates, hunc poſtea Piſiſtratum filium ſuſtulit, qui in ſeditione littoralium, quibus præerat Megacles Alcimæonis filius, & campeſtrium, quibus præerat Lycurgus Ariſtolaidis filius, tertiam ſeditionem excitauit, tyrannidem affectans: contractiſque ſeditioſis, per cauſam tutandi montanos, huiuſcemodi rem machinatur: Seipſum ac mulos quũ vulneraſſet, agitauit vehiculum in forum, tanquam elapſus ex hoſtibus, quem rus proficiſcentem illi prorſus interimere voluiſſent: & populũ precatus eſt vt aliquid cuſtodiæ circa ſe obtineret, quum prius ſpecimen ſui edidiſſet in expeditione cõtra Megarenſes, cui præfuerat, capta Niſæa, aliiſque præclaris operibus editis. Populus igitur Athenienſis, ita deceptus, dedit ei quoſdam è ciuibus delectos pro ſatellitibus, non qui haſtas ſed clauas ferrent, Piſiſtratum ſectantes. Cum quibus ille impetu facto arcem occupauit: & inde Athenienſium imperio potitus, nullis qui tum erant magiſtratibus perturbatis, neque legibus mutatis, ſed in præſenti ſtatu manens, vrbẽ bene ac pulchrè exornauit. Sed nõ multo pòſt tempore milites Megaclis & Lycurgi concordibus animis eum eiecerunt. Hunc igitur in modum Piſiſtratus primùm obtinuit Athenas, & tyrannidem nondum valde ſtabilitam amiſit: cuius eiectores rurſus inter ſe ſeditiones redintegrarũt. Hac autem ſeditione Megacles fatigatus, Piſiſtratum miſſo caduceatore inuitat nũquid velit filiam capere vxorem, addita tyrannidis conditione. Accipiente verò conditionem Piſiſtrato, machinati ſunt ad illum reſtituendum, rem (vt ego comperio) longè ſtultiſſimam: (quandoquidem iam olim diiudicatum eſt Græcam gẽtem dexteriorem eſſe quàm barbaram, & magis ab ineptiis abhorrentem) præſertim ſi iſti ex Athenienſium numero, qui inter Græcos feruntur ſapientia primi, talia ſunt machinati ſunt. Erat in tribu Pæanica mulier nomine Phya, tribus digitis minus ſtatura quatuor cubitorum: alioqui formoſa. Hanc mulierem omni armatura quum inſtruxiſſent, in currúmque ſuſtuliſſent, compoſitam in eum habitum quo venuſtiſſima videnda eſſet, in vrbem agunt, præmiſſis qui præcurrerent præconibus, quique quum in vrbem veniſſent, hæc mandata exequerentur, his verbis, Athenienſes, bona mente excipite Piſiſtratum, quem Minerua ipſa præcipuo inter homines honore proſequuta, in ſuam reducit arcem. Iſti igitur paſſim euntes talia prædicarunt: & ſtatim rumor in tribus emanauit, Piſiſtratum à Minerua reduci. Qui verò in vrbe erant, perſuaſi hanc mulierem eſſe deam ipſam, fœminæ ſupplicarunt pariter, & Piſiſtratum acceperunt. Hunc in modum quem diximus, recuperata tyrannide, Piſiſtratus, ex pactione quam inierat cum Megacle, filiam eius duxit vxorẽ. Verùm quum & filii eſſent ei adoleſcentes, & Alcmæonidæ dicerentur obnoxii eſſe crimini piaculari, nolens ex nouo coniugio liberos tollere, [b] haud legitimè coibat cũ vxore. Quam rem quum inter illicita occultaſſet, poſtea ad matrem retulit, enuntiaret id nẽcne. Mater viro indicauit. Iſte verò iniquo animo ferens ſe à Piſiſtrato contumelia affici, vt erat iratus, [c] milites homini infenſos reddidit. Quæ fieri Piſiſtratus contra ſe animaduertens, regione prorſus abſcedit: & vbi Eretriam peruenit, vnà cũ filiis deliberat. Quum autem ſententia Hippiæ præualuiſſet, de tyrannide rurſus re-

a Et dominari.

b Non coibat cum vxore vt moris eſt. Et illa quidẽ initio hoc tegebat, poſtea verò matri, ſiue percontanti, ſiue minus, expoſuit: & iſta rurſus marito.

c Poſitis inimicitiis in gratiam rediit cũ ſeditioſis.

cuperanda, [a] aliquot ciuitates excitauerunt, quæ ipſis nonnihil beneuolæ erant. Et cum aliæ complures contulerunt pecuniæ multum, tum verò Thebani plurimũ. [b] Poſt hæc non ita multo interiecto tempore, omnia ad reditum eis in expedito fuerunt. Nam & ex Peloponneſo Argiui aderãt mercede conducti, & Naxius quidam, nomine Lygdamis, vltro aduenies, multum alacritatis addidit, allatis & pecuniis & copiis. Profecti autem Eretria, anno vndecimo vertente redierunt, & primùm in Attica Marathonem occuparunt. Ad quos interea ibi caſtra habentes cum ſeditioſi ex vrbe ſe cõferebant, tum alii ex tribubus cõfluebant, quibus erat tyrannis quàm libertas iucundior: atque ita cõgregabantur. Cæterùm Piſiſtratus quãdiu pecuniam cogebat, & poſtea Marathonem tenebat, Athenienſes qui intra vrbẽ degebant, rem nihili fecerunt: ſed vbi acceperunt eum ex Marathone vrbem verſus mouere, ita domum ad ſe defendendos obuiam tendunt. Iſti igitur cum omnibus copiis infeſti in illos redeuntes tendebant. Quũ autem qui cum Piſiſtrato erant è Marathone digreſſi, ſimul contra vrbem irent, & in eundem locum conueniſſent, perrexerunt ad Mineruæ Pallenidis fanum, [c] altrinſecúſque arma poſuerunt. Hîc diuina pompa fungens Amphilytus Acarnan ariolus, [d] Piſiſtratũ cui aſſiſtebat adiit, & hexametro carmine vaticinatus eſt, inquiens:

» [e] Eſt nummus proiectus, item ſunt retia tenta:
» Nocte meant thynni claro ſub ſidere lunæ.

Hoc ille oraculum diuino afflatus ſpiritu reddidit. Piſiſtratus verò, eo percepto, & ſe illud accipere affirmauit, & in Athenienſes vrbe egreſſos copias duxit. At illi tunc ad prandium ſe conuerterant, & ſecundum prandium partim ad talos, partim ad ſomnũ. In hos igitur impetu facto, qui cum Piſiſtrato erant, eos in fugam vertũt. Ipſis autem fugientibus ſolertiſſimum conſilium Piſiſtratus excogitauit, [f] vt Athenienſes nec amplius caperentur, & tamen diſſiparentur: Pueros iuſſos conſcendere equos præmiſit, qui aſſequendo fugientes, mandata Piſiſtrati dicerent, iuberéntque eos bono animo eſſe, & ad ſua quenque abire. Ita audientibus dicto Athenienſibus, Piſiſtratus tertiò potius Athenis, tyrannidem ſtabiliuit tum auxiliariorum copiis, tum pecuniarum prouentibus, partim indidem, partim à flumine Strymone comparatis. Filios quoque eorum Athenienſium qui perſtiterãt, nec è veſtigio fugam fecerant, pro obſidibus ſumptos, in Naxum tranſtulit. Hanc enim inſulam bello ſubegerat, Lygdamidique permiſerat, quã antehac etiã Delum inſulam ex oraculis expiaſſet. Expiauit autem, quatenus proſpectus à templo ferebatur, eatenus ex omni loco cadaueribus effoſſis, & in alium eiuſdem inſulæ locum tranſlatis. Itaque Piſiſtratus tyrannide potitus eſt, Athenienſium aliis in prælio cæſis, aliis vnà cum Alcmæonidis domo profugis. [g] Hunc ita Athenienſibus imperantem ea tempeſtate Crœſus audiebat: Lacedæmonios quoque magnis è cladibus creptos, & iã Tegeatibus bello ſuperiores eſſe. Quippe ſub Leõte & Hegeſicle Spartę regnãtibus, Lacedemonii quũ cętera bella proſperè geſſiſſent, aduerſus ſolos Tegeates cladẽ acceperãt. Et antea fere ex omnib⁹ Græcis peſſimè morati fuerãt, [h] tã circa ſe quàm circa hoſpites nullo cõſuetudinis conuerſationiſque commercio. quæ inſtituta in melius mutauere, Lycurgo, viro inter Spartiatas probato, Delphos ad oraculum profecto: cui, ſimulatque in ędem ingreſſus eſt, Pythia hæc inquit,

» Ad mea veniſti præpinguia templa Lycurge,
» Grate Ioui & cunctis qui tecta tuentur olympi.
» Ambigo vaticiner ſis vtrum virne deúſne:
» Sed multo magis eſſe deum te credo Lycurge.

Nonnulli præter hæc aiunt Pythiam ei expoſuiſſe inſtituta quæ nunc à Spartiatis ſeruantur. Ipſi tamen Lacedæmonii volũt Lycurgum, quum eſſet tutor & idem patruus Leobotæ Spartiatarũ regis, è Creta hæc attuliſſe. Siquidem quum primum tutor factus eſt, omnia iura immutauit: deditque operam nequis ea tranſgrederetur: deinde verò quæ ad bellũ pertinent, [i] enomotias, triacadas, & ſyſſitia: ſuper hæc inſtituit *tribunoſplebis*, ephoros ac ſenatores. Ita illi ad rectum vitæ genus tranſlati ſunt à Lycurgo: quem vita defunctum, delubro ædificato egregiè colunt. [k] Ex quo, cum bonitate ſoli, tum nõ exigua hominum copia, diſcurrerunt ſtatim, ac benignè rem geſſerunt. Nec amplius cõtenti otio frui, quum ſe Arcadibus præſtantiores eſſe arbitrarentur, de omni illorum terra occupanda oraculum Delphicum conſuluerunt. Quibus Pythia reſpondit,

» Me petis Arcadiam? multum petis: haud tibi tradam.
» — Multi apud Arcadiam veſcentes glande viri ſunt,

a Munera collegerũt ex vrbibus antea ſibi vtcũque cognitis.

b Poſtea verò (vt paucis abſoluam) tempus emerſit, & omnia ad reditum fuerunt ipſis parata.

c Peruenit, & arma ex aduerſo poſuit. Ibi verò diuino impulſu fretus. Amph.

d Piſiſtrato adfuit, & ad eũ accedens, hex.

e Verriculum iactũ eſt, expanſáque retia, nocte Mox aderunt thynni cl.

f Ne diſperſi Athenienſes amplius conglobarentur.

g Crœſus igitur per id tempus Athenienſes eò redactos eſſe intellexit: Lacedæmonios autem mag.

h Nullo neque inter ſe neque cum peregrinis commercio. ſed ad æquam & honeſtis legibus inſtitutã gubernationẽ ſic tranſierunt.

i *Enomotiæ erant viginti quinque virorum collegia, & ſecundũ alios plurium: erátque hic ſextus à rege magiſtratus. Triacades, triginta virorum collegia. Syſſitia, cœtus in quos diſtributi ciues, cibũ communiter capiebant.*

k Quumque in fertili & populoſa regione verſarentur, excurrerunt ſtatim, ac proſperè rem geſſ.

Qui te reiicient.tibi ego haud inuidero quicquam, «
Saltandam Tegeam planta plaudente daturus: «
Vtque queas campum metiri fune feracem. «

Hæc reſponſa vbi accepere Lacedæmonii,à cæteris Arcadibus abſtinentes, bellum intulere Tegeatibus,ferentes ſecum compedes: videlicet captioſo freti oraculo, tanquam eſſent ipſi reducturi Tegeatas in captiuitatem. Verùm congreſſi prælio ac fugati,quicunque eorum viui ſunt capti, eiſdem quas ipſi attulerunt compedibus induti,campum Tegeatem metiti fune coluerunt. Compedes autem quibus vincti fuerant,ad noſtram vſque memoriam incolumes fuere circa templum Mineruæ Aleæ *apud Tegeam* ſuſpenſæ. Atque ſuperiore quidem bello Lacedæmonii aduerſus Tegeatas aſſiduè ſemper malè pugnauerant: Crœſi tamen ætate & Anaxandridæ Ariſtoníſque, regum ſuorum, longè ſuperiores contra eoſdem extiterunt, hunc in modum tales effecti: Quum ſemper in bello à Tegeatibus ſuperarentur,miſſis Delphos conſultoribus, oraculum ſunt ſciſcitati quémnam deorum placarent vt Tegeatum victores exiſterent. His Pythia reſpondit, id fore ſi oſſa Oreſtis filii Agamemnonis referrent.Cuius vrnam quum nequirent inuenire, rurſus ad deum mittũt de loco ſciſcitatum in quo ſitus Oreſtes eſſet. Hæc nunciis interrogantibus, ita Pythia inquit,

Eſt quædam Arcadiæ Tegea,in regione patenti: «
Hîc duo flant venti vi peruehemente coacti, «
[a] Forma hoſtis formæ,& plagæ ſuperindita plaga, «
Hîc Agamemnonides terra omniparente tenetur, «
Quo tu ſublato Tegeæ ſperabere victor. «

Vbi hæc audierũt Lacedæmonii,nihilo tamen minus [b] inuẽtione fruſtrabantur,etſi omnia diſquirentes:donec Liches, vnus Spartiatarum,eorum qui benemeriti vocãtur,comperit. [c]Sũt autem benemeriti, ex ciuibus ſemper militia equeſtri perfunctis, quini quotannis,qui quo anno ex equitibus Spartiatis exeunt,ne torpeſcant,alii aliò mittũtur. Ex his Liches quum eſſet,rem illam apud Tegeam adinuenit,fortuna pariter atque ſolertia vſus. [d]nam quum Tegeates à Lacedæmoniis hoc anno cõmercio mutuo adeundi eſſent,& iſte in æràriam officinam veniſſet,intuebatur ferrum dum procudebatur.Quo in ſpectaculo admirabundũ animaduertens faber ferrarius, intermiſſo opere, Quãto magis Lacon hoſpes,inquit,admirarere,ſi idem quod ego tu noſſes,qui tantopere admiraris ferrarium opificiũ. In hac enim corte puteum facere quum vellem,incidi in loculum ſeptem cubitorum:& quia incredulus eram omnino fuiſſe maiores quàm nunc ſunt homines, aperui eum,& inueni cadauer æquali cum loculo longitudine: quam vbi menſus ſum,iterum obrui. Hæc illo referente quæ viderat, Liches conſiderans, coniectauit hunc ex oracuIo eſſe Oreſtem, hac videlicet coniectura: duos quidem quos cernebat fabri ferrarii folles,totidem comperit eſſe ventos:incudem verò & malleum, [e]formam formæ hoſtẽ:ferrum verò quod procuderetur, [f]plagam ſuperinditam plagæ:hac ratione id coniectans, quòd in plagam hominis ferrum inuentum ſit. Hæc itaque ſecum agitans, Spartam regreſſus,rem omnem Lacedæmoniis refert. Illi [g]ex compoſito hominem criminis conuictum exilio damnant. Qui in Tegeam profectus, & calamitatem ſuam referens fabro ferrario,conducit ab eo nolente vendere cortem.Ibique aliquandiu habitans, vbi rem cognouit, effoſſo ſepulcro oſſa collegit, eáque portãs Spartam rediit. Quo ex tempore Lacedæmonii quoties cum Tegeatibus congreſſi ſunt, ſuperiores extitêre:præterea verò magna etiam pars Peloponneſi iam eis parebat. Hæc itaque omnia Crœſus audiens,miſit nuntios Spartam cum muneribus, ad rogandam belli ſocietatem,iuſſos dicere quæ oporteret.Ii poſtquam peruenerunt, Nos(aiunt)Crœſus miſit,Lydorum aliarúmque gentium rex,ita inquiens,Lacedæmonii, quoniam « deus oraculum reddidit vt Græcam mihi ſocietatem adſciſcerem, & vos inter Græ- « cos antecellere audio,ſtatui vos mihi in ſocietatem ex oraculo prouocandos,ad in- « eundam mecum quam cupio amicitiam atque ſocietatem,citra dolum fraudémq;. « Crœſus hæc per legatos nuntiauit. Quorum aduentu Lacedæmonii,qui & ipſi oraculum audierant,gauiſi,fœdus cum eis hoſpitii ſocietatiſque inierunt. Etenim iam antea intercedebant nonnulla Crœſi in Lacedæmonios beneficia. Nam quum illi miſiſſent Sardis ad aurum coemendum,quo vſuri erant in id ſimulacrum Apollinis quod nunc poſitum eſt [h] apud Laconicam in Thornace, eo auro ſunt à Crœſo donati.Qua de re Lacedæmonii,quódque ſe amicos ille præ omnibus Græcis delegiſſet,ſocietatem admiſerunt,& hoc denuntianti ſeſe paratos exhibuerũt. Quod vbi extrinſecus

a Hic typus antitypus, noxæ & ſuperindita noxa. *Quid autem hoc ſibi uelit,paulo pò't exponetur*

b Ab inuentione aberant.

c Benemeriti autem iſti, *ſeu beneficij*,ſũt quini cines ex equitibus ætate maximè proiecti,qui ſingulis annis exeũt.Quosoporteteo anno quo egrediũtur, communi conſilio ex equitibus Spartanis alios aliò dimiſſos, nuſquam moram trahere.

d Nam quum Lacedæmoniis Tegeatas adeundi facultas hoc tempore eſſet.

e Typum eſſe & antitypum. *Typum uocat malleum ictum incudi impingentem: quem quũ uiciſſim repellat incus,antitypus uocatur,quaſi uiciſſim feriens.*

f Noxam ſuperinditam noxæ: hac rat.id con. quòd in damnũ hominis fer.

g Per ſimulationẽ hominem crimine intentato,exil.

h Apud Thornacem Laconicæ regionis.Et tum denũt.ſeſe par.exhibuerunt:tum etiam fabricati crat.

fecerunt, pateram aheneam labiorum tenus frequentibus animalibus extrinsecus cælatam, triginta amphorarum capacem, dono afferebant, volétes Crœsum remunerari: sed eam Sardis non pertulerunt, propter alterutram harũ quæ feruntur causarum. Lacedæmonii quidem aiunt hanc pateram, dum ferretur Sardis, [a] quum Samum appulsi essent, à Samiis fuisse interceptam: qui, cognita re, nauibus istos longis aggressi fuere. Ipsi verò Samii aiunt Lacedæmonios qui pateram portabant, serò venientes, quum audissent Crœsum captum esse cum Sardibus, illam in Samo vendidisse viris priuatis, qui eam Iunonis templo dedicauere: & illos qui vendidissent, Spartam reuersos, forsitan dixisse à Samiis sibi fuisse ereptam. De patera ita res se habet. Crœsus autem elusus oraculo, aduersus Cappadociam exercitus com parabat, spe & Cyrum & potétiam Persicam euertendi. Cui in hac apparanda expeditione occupato, Lydus quidam nomine Sandanis, & antehac pro circunspecto habitus, & ob hanc quam dixit sentétiam plus nominis apud Lydos consequutus, hunc in modum Crœso consuluit, Aduersus tales viros expeditionem paras, rex, qui coriacea subligacula, qui è corio reliquam vestem ferunt: qui non quibus volunt cibis vescuntur, sed quos habent, vtpote regionem asperam incolentes. Ad hæc potu non vini vtuntur, sed aquæ: non ficos ad comedendum, nec aliud quicquam boni habentes. quibus quum nihil sit quod eripias, si viceris: sin victus fueris, animaduerte quot bona amittes. Vbi gustauerint illi nostra bona, circunsistét nos, nec abigi poterunt. Equidem diis habeo gratiam, qui non induxerunt in animum Persis vt Lydos inuaderent. Hæc loquutus, non tamen Crœsum flexit. Etenim Persis, antequam Lydos subigerent, nihil erat neque lautum neque opiparum. Porrò Cappadoces à Græcis Syri nominantur: & erant hi Syri, antequam Persæ imperitarent, ditionis Medorum: tunc autem Cyro parebant. Siquidem imperium Medicum ac Lydum disterminabat fluuius Halys, qui ex Armeno monte profluens, primùm Cilicas, dehinc Matienos qui sunt ad dexteram, & Phrygas qui sunt ad læuam: tum boream aduersus tendens, Syros, Cappadoces, Paphlagonésque interfluit: Cappadoces à dextra, Paphlagones à sinistra perstringens. Ita flumen Halys cuncta ferè superiora Asiæ, à mari quod Cypro obiectũ est, ad Euxinum vsq; Pontũ diuidit. Est autem dorsum totius huius regionis, longitudine quinque dierum itineris viri expediti. Itaq; aduersus Cappadociam Crœsus cum exercitu profectus est, cupidus cum hanc partem soli fœcundi suo adiiciendi, tum vel magis, fiducia oraculorũ, Cyrum vlciscendi: propter Astyagem, Cyaxaris filium, Medorum regem, affinẽ suum, quẽ Cyrus Cambysis filius prælio victum ceperat. Erat autem Crœso Astyages hũc in modum affinis: Apud Scythas pecuarios quum esset seditio, caterua quædã eorum [b] secessit in terram Medicam, qua tempestate Medorum tyrannus erat Cyaxares, Phraortæ filius, Deiocis nepos. qui Scythas hos, vtpote suppliees, initio benignè alloquebatur ac plurimi faciebat, adeo vt pueros eis traderet imbuendos tum lingua Scythica, tum artificio arcus vtẽdi. Interiecto deinde tempore, quum Scythæ venatum assiduè irent & semper aliquid afferrent, nonnunquam tamen contingebat vt nihil caperent. Quos ita reuertentes manibus inanibus [c] Cyaxares (erat enim, quum ingenti tenebatur ira, peracerbus) probris insectabatur. Id illi, vt se indignũ, à Cyaxare pati non ferentes, cõsilio habito decreuerunt vt aliquem eorum puerorum quos docerent, trucidarent: apparatúmq; vt feras apparare consuescerant, Cyaxari offerrent, perinde atque ferinam. idque quum obtulissent, quamcelerrimè se ad Halyattem Sadyattis filium Sardis conferrent. Quod & factum est. nam & Cyaxares & qui aderant conuiuæ, ex his carnibus gustauerunt: & Scythæ perpetrato hoc, Halyatti se supplices præbuerunt. Quos postea reposcenti Cyaxari (quòd Halyattes reddere abnuerat) bellum inter Lydos Medósque quinquennale conflatum est. Quo in bello aliquoties Medi victores extiterunt, & nocturnum quoddam prælium gesserunt. Sexto autem anno signis collatis, quum æquo marte certarẽt, [d] stante pugna contigit vt repente dies nox efficeretur. Quam immutationẽ huius diei futuram Thales Milesius Ionibus prædixerat, hũc ipsum annũ præfinies quo immutatio facta est. Lydi ac Medi vbi diẽ noctescere viderunt, à pugnãdo destiterũt: eóque propẽsius ad pacẽ inter se constituẽdam festinauerunt, autoribus conuẽtionis Syennesi Cilice & Labyneto Babyloniõ: qui vt iusiurandum intercederet & reconciliatio affinitate fieret, properarunt, decernentes ab Halyatte Arienam filiam Astyagi Cyaxaris filio nuptum dandam: quoniam sine vehementi necessitudine conuẽtiones stabiles iniri non queunt. Ineunt autem hæ gentes fœdera cum cætera ritu Græcorum, [e] tum feriẽdo brachia quâ illa humeris cõnectũtur, ac mutuum sanguinem

a Quum citra Samum essent.

b Subduxit se

c Cyaxares (erat enim, vt re ipsa ostẽdit, iræ impos) asperè admodũ & indignè tractauit.

d Inter pugnandũ

e Tum secãdo brachia vsquedum sanguis profluat, ac mutuò illum delingẽdo. Vt legatur αἱμορροίλλω, pro ἐμαχοίλλω. Vide Tacitum, lib. 12.

delingendo. Hunc igitur Aſtyagem auum ſuum maternum Cyrus bello victum tenebat, ob eam quam in ſequentibus indicabo cauſam. Quo nomine Crœſus ei infenſus, nunquid inferret Perſis bellũ, ad oracula *cõſulenda* miſerat. Et quũ reſpõſum reddidiſſet [a]haud ſyncerũ, [b]ſecum facere interpretatus, in expeditionẽ profectus eſt [c]aduerſus quandam Perſarum partem. Atque vbi ad Halym flumen peruenit, tunc (vt ego quidem ſentio) pontibus ibi ſitis copias traduxit: vt autem Græci dictitant, Thales Mileſius traductor extitit. Nam quũ incertus animi Crœſus foret qua parte fluminis traiiceret exercitum (nullos dum enim ex illis põtibus ea tẽpeſtate fuiſſe) fertur Thales, qui in his caſtris aderat, feciſſe vt fluuius qui ad læuam exercitus fluebat, flueret etiam ad dexteram. Feciſſe autem hunc in modum: Foſſam peraltam, exorſus ſupra caſtra, ductam in ſpeciem lunæ depreſſit, quæ caſtra, vt erant metata, à tergo amplecteretur: in quam quum traduxiſſet ex priſtino alueo fluuium, iterum cum vbi exercitus traiectus eſſet, in ſuum alueum refunderet. Itaque quum celerrimè fluuius diuiſus eſſet, vtrinque vado meabilis effectus eſt. Quidam verò aiunt veterem etiam omnino exaruiſſe alueum. Cui rei equidem non accedo. quo enim modo qui rurſum redierunt, illum tranſſuiſſent? Crœſus igitur exercitu traiecto, venit in Cappadociæ locum qui dicitur Pteria, omnium eius regionis tutiſſimum, iuxta vrbem Sinopem, ferè ad pontum Euxinum ſitam. Hîc ſtatiua habens, prædia Syrorum vaſtat, & vrbem Pteriorum expugnat diripítque. Cepit quoque cunctas circà vrbes, Syros nihil commeritos exterminans. Hinc Cyrus coacto ſuo exercitu, ſumptíſque omnibus qui in medio incolebant, obuiam pergit: miſſis tamen antequam exercitum educeret, caduceatoribus ad Iones tentandos vt ad ſe à Crœſo deficerent. Illis abnuentibus profectus caſtra contra Crœſum poſuit: ibidémque in regione Pteria pro ſe vterque alterum laceſſere. Commiſſáque acri pugna, & multis vtrinque cadentibus, ad extremum noctis interuentu dirimuntur neutri victores. Atque hunc in modum duo exercitus dimicauerũt. [d]Crœſus à ſuo exercitu incuſatus quòd cum Cyri multo maioribus copiis conflixiſſet, poſtero die quum Cyrus ipſum ſuperſederet inuadere, regreſſus eſt Sardis, habens in animo euocare AEgyptios ex fœdere: quorum cum rege Amaſi, ante quàm cum Lacedæmoniis, ſocietatem inierat: accerſere etiam Babylonios, cum quibus & ipſe fœdus percuſſerat: (erat autem Babyloniorum tyrannus ea tempeſtate Labynetus) denuntiare item Lacedæmoniis vt ad certam diem præſto eſſent: híſque & ſuis copiis coactis, vbi per hyemem quieuiſſet, initio ſtatim veris tendere aduerſus Perſas. Hæc deſtinans Crœſus, abiit Sardis, dimiſítque caduceatores ad ſocios, edicens vti ad quintum menſem Sardis conuenirent. Exercitum verò qui aderat ex militibus cõductis, qui cũ Perſis dimicaret, miſſum fecit ac diſſipauit: minimè ſperans vnquam fore vt Cyrus, qui ſic æquo marte pugnaſſet, Sardis copias promoueret. Hæc Crœſo ratiocinante, omnia ſuburbana colubris impleta ſunt: [e]quos, vt exiſtebant, equi inter ambulandum, quum ad paſcua irent, comedebãt. Id Crœſo cernẽti viſum eſt (vt erat) eſſe portentum: ideóque mittendum ad coniectores Telmiſſes. Qui miſſi ſunt ad conſulẽdos Telmiſſas, vbi accepere reſponſum, didiceréque quid ſibi vellet ſignificarétque portentum, non contigit vt Crœſo renuntiarent. Nam priuſquam retro Sardis reueherentur, Crœſus eſt captus. Telmiſſes ita cognouerant exercitum externum Crœſo illuc affuturum, qui quum afforet, indigenas ſubigeret: quòd dicerent colubrum terræ filium eſſe: equum, hoſtem & aduenã. Hæc Telmiſſes Crœſo ſunt interpretati, ſed iam capto: nondum tamen gnari eorum quæ Sardibus ac Crœſo euenerant. Cyrus certior factus Crœſum, qui ſtatim poſt prælium apud Pteriam geſtum abſceſſerat, conſtituiſſe diſpergere copias, conſilio inito, comperiebat operæpretium eſſe quàm celerrimè poſſet promouere exercitum Sardis, vt hoſtem, priuſquam ille contraheret iterum Lydorum copias, occuparet. Hoc vbi probauit, ſtatim exequutus eſt: properéq; ducto in Lydiam exercitu, ipſemet nũcius Crœſo aduenit. Vnde Crœſus in magnam ſollicitudinem adductus, quòd præter opinionem prætérq; expectationem ſuam ſe res haberẽt, tamen Lydos in prælium produxit. Lydorũ gẽte in Aſia nulla fuit ea tempeſtate nec fortior nec magis ſtrenua: ex equíſq; pugnabat, equitandi ſanè perita, haſtas perlongas geſtans. Campus in quo concurſum eſt, ante vrbem Sardenſem iacet, magnus & editus: quẽ cum [f]alii amnes interfluunt, tum omnium maximus Hermus, palude interruptus, qui è monte Hiro matris Dindymenæ lapſus infunditur mari iuxta Phociam oppidum. Hîc vbi vidit Lydos ad pugnandum inſtructos Cyrus, eorũ equitatum reformidans, conſtituit admonitu Harpagi Medi, ita faciendum: Coactis omnibus qui

a Captioſum,
b A ſe facere
c In Perſarum fines.

d Crœſus autẽ cauſatus ſui exercitus pauciatem: (erant enim ipſius copiæ multo minores quàm Cyri) hoc inquam, cauſatus, quũ poſtero die Cyrus nõ deſcenderet in certamen, regreſſ. &c.

e Quos prodeuntes equi relictis paſcuis, paſſim comedebant.

f Cum alii amnes permeant, tum verò etiã Hellus in omniũ maximum influens, qui Hermus vocatur: & ex mõte matri Dindymenæ ſacro ortus, infunditur mari, &c.

ipſius exercitum ſequebantur camelis, vel frumentũ vel vaſa portantibus, ſarcinas detraxit, & viros impoſuit equeſtri ſtola indutos: quibus ornatis præcepit vt præirent cæteras copias aduerſus Crœſi equitatum: peditatui, vt hos ſubſequeretur. poſt hunc collocauit omnem equitatum. Poſtquam omnes conſtituit, imperat eis ne cui cæterorum Lydorum parcerent: ſed quemlibet occiderent obſiſtentem, præter ipſum Crœſum, ne ſi captus quidem repugnaret. Hæc imperans, camelos contra equitatum inſtruxit, hac ratione quòd camelum equus reformidat, adeò quidem vt nec ſpeciem eius intueri, nec odorem ſentire ſuſtineat. Id ideo commentus eſt vt equitatum Crœſi, quo ille ſe præualiturum conſiderabat, inutilem redderet. Simulatque igitur in pugnam itum eſt, equi, olfactis protinus conſpectiſque camelis, retro ſe auertunt. vnde ſpes Crœſi interiit. Verùm non protinus Lydi ob id exterriti ſunt, ſed cognita re, ab equis deſiliunt, ac pedites cum Perſis confligunt. & tandem, multis vtrinque cadentibus, vertuntur in fugam: [a] ac muros ingreſſi, à Perſis obſideri cœperunt. Quam obſidionem in longius proceſſuram ratus Crœſus, alios nuncios è muris mittit ad ſocios. nam qui antea dimiſſi erant, hi conuentum Sardis ad quintum menſem indixerant. Ad hos dimittebat, oratum quamcelerrima auxilia mitti ſibi, vtique iam obſeſſo. & cum ad alios ſocios miſit, tum verò ad Lacedæmonios. Cæterùm per id tempus & ipſis Spartiatis inciderat cum Argiuis contẽtio de agro qui dicitur Thyrea. Quem locum, etſi terræ Argolicæ partem, tamen Lacedæmonii [b] interciſum tenebant. Etenim Argiuorũ eſt quicquid regionis Malea tenus ad occaſum vergit in continente: & inſulæ tum aliæ, tum verò Cythera. Quum ergo Argiui ſuo territorio [c] interciſo auxilium ferrent, ibi ab vtriſque in colloquium ventum eſt vt trieeni vtrinque dimicarent: & vtri ſuperiores extitiſſent, eorum regio foret: atque ambos exercitus in ſuam vterque terram diſcederent, nec permanerent, dum dimicaretur: ea ſcilicet cauſa, ne, ſi adeſſent, parti ſuccumbenti auxilium ſui ferrent. His conuentis, in diuerſa digrediuntur. Ex vtriſque delecti viri qui relicti ſunt cõfligerunt: atque illis quidem, vt æquo marte pugnantibus, ex ſexcentis tres omnino reliqui fuerunt: idque noctis interuentu. ex Argiuis duo, Alcinor & Chromius, qui tanquam victores Argos curſu contenderunt: ex Lacedæmoniis vnus Othryades, qui ſpoliatis Argiuorum cadaueribus, eorũ arma ad ſuorum caſtra detulit, & ſe in ſuo ordine tenuit. Poſtero die vtrique re audita adfuerunt, ſibíque victoriam vendicabant: Argiui quidem, quòd ſuorum plures ſuperfuiſſe dicerent: Lacedæmonii verò, quòd qui eorum ſuperfuerant, fugiſſent: ſuus autem perſtitiſſet, & hoſtium cæſos ſpoliaſſet. Ex contentione tandem concurrẽtes pugnant: ac poſtquam permulti vtrinque ceciderunt, Lacedæmonii vincunt. Quo ex tempore Argiui tonſis capitibus, quum antea neceſſariò criniti eſſent, legem condiderunt, ſe deuouentes ne prius comam alerent, nêue mulieres aurum ferrent, quàm Thyreas recuperaſſent. His è diuerſo legem tulere Lacedæmonii, vt in poſterum comati eſſent, quum antea non fuiſſent. Othryadem, qui vnus è trecentis delectus reliquus fuiſſet, aiunt pudore Spartam reuertẽdi, ob ſocios interfectos, illic apud Thyreas mortem ſibi conſciuiſſe. Quum hæc eſſet apud Spartiatas rerum conditio, aduenit caduceator Sardianus precatum Crœſo obſeſſo auxilia. Illi, caduceatore audito, ſtatuerunt Crœſo ſtatim ſuccurrendum. Quibus iam ſe apparantibus, ac nauibus paratis, alius affertur nuncius, murum Lydorum expugnatum, Crœſúmque viuum eſſe captum. Sic Lacedæmonii magno ſe affectos detrimento rati, ſuperſederunt. Sardis autem hunc in modum ſunt expugnatæ: Quartodecimo quàm obſideri cœptæ ſunt die, Cyrus, miſſis paſſim equitibus, ſuis copiis edicit ſe dona daturum ei qui primus muros conſcendiſſet. Poſteaquàm id conato exercitu res non proceſſit, ibi, quieſcentibus cæteris, Mardus quidam cui nomen erat Hyrœades, id aggredi eſt auſus à parte arcis vbi nullus ad excubandum erat collocatus, quia illinc nequando vrbs caperetur haud ſuſpectum erat, vtpote loco præruptо atque inoppugnabili: quáque vna parte Leonem Meles primus Sardium rex non circunſtulerat, ex pellice ſua genitum: qui Leo quacunque parte murorum circunlatus eſſet, ex ea parte Sardis inexpugnabiles fore Telmiſſes iudicauerant. Eum Meles per cæteram partem murorum circunduxit, quacunque poterat arx oppugnari: per hanc partem, tanquam inoppugnabilem atque præciſam, circunducere prætermiſit, quæ ad Tmolum vergit. Ab hac igitur parte iſte Hyrœades Mardus conſpicatus quendam Lydum pridie deſcendiſſe ad recipiendam galeam illuc deuolutam, aduertit animum, atque conſiderauit: dehinc ipſe conſcẽdit, & poſt eum alii Perſæ ſubinde, atque alii frequentes. Ita vrbs Sardis capta eſt, atque omnis direpta. Ipſi au-

[a] Ac muris incluſi.

[b] Interceptum.

[c] Intercepto.

tem Crœſo hoc contigit. Erat ei filius cuius ſuperius habui mentionem, habilis ad cætera, ſed mutus. [a] ad cuius vitium emendandum Crœſus pro viribus omnia fecerat, cum alia excogitando, tum verò Delphos mittendo ad oraculum ſciſcitandum, atque ei Pythia talibus reſpondit,

Lyde genus, rex multorum, valde inſcie Crœſe,
Ne cura gnati exoptatam audiſſe loquentis
Intra ædes vocem: ſine qua potior tibi longé.
Ille die quoniam primùm infelice loquetur.

Porro captis mœnibus quidam Perſa in Crœſum ſibi ignotum vt occiſurus vadebat. Quem inuadentem ſe Crœſus quum videret, tamen præſenti clade affectus deuitare negligebat: nihil putans differre an percuſſus oppeteret mortem, an non. Id vbi filius eius mutus aſpexit, timens patri, erupit in vocem, inquiens, Homo, ne perimas Crœſum. Atque hoc ille primùm effatus, poſtmodum per omne vitæ tempus vocalis extitit. Perſæ & Sardibus potiti ſunt, & Crœſo viuo, quũ regnaſſet annos quatuordecim, totidémque dies fuiſſet obſeſſus, amiſſo magno imperio, vt ei fuerat reſponſum. Eum captum Perſæ ad Cyrum perduxerunt: quem ille vinctum compedibus ſuper ingentem quam ſtruxerat lignorum ſtruem imponit, circáque eum bis ſeptem Lydorum filios: ſiue habens in animo primitias has alicui deo offerre, ſiue volens votum perſoluere, ſiue cupidus ſciendi num quis dæmonum liberaret Crœſum, (quem religioſum eſſe audierat) quominus pyræ impoſitus viuus concremaretur. hæc quidem Cyrum feciſſe aiunt. Crœſo autem ſuper pyram ſtanti, etſi in tanta calamitate poſito, tamen veniſſe in mentem Solonis, quòd ab eo ſibi nutu dei fuiſſet dictum, ex viuẽtibus beatum eſſe neminem. Quod dictũ vbi ſubiit Crœſo, ferunt eum ex vehementi defectione animi victum, ingemiſcentem, ter Solonem nominaſſe: & Cyrum, quum audiſſet, iuſſiſſe interpretes eum percontari quémnam inuocaret. Illóſque accedentes fuiſſe percontatos, & hunc interrogatum ſilentium tenuiſſe. Deinde quum loqui cogeretur, dixiſſe, *Illum nominaui*, quẽ cum omnibus tyrannis colloqui, ego quàm ingentem pecuniam præoptaſſem. Eũ non planè loquentem, rurſus interrogant quídnam eſſet quod dixiſſet. Efflagitantibus atque infeſtantibus, [b] inquit quemadmodum Solon, qui eſſet Atheniẽſis, ad ipſum à principio veniſſet, & intuitus omnes eius opes coràm, pro nihilo duxiſſet. Adeò quæ de ipſo dixerat, ea omnia euenifſe, neque hæc magis de ſeipſo quàm de omni hominum genere, & de iis præſertim qui ſibiipſis beati viderentur. Hæc Crœſo referente, iam pyra incẽſa ardere extrema cœpiſſe, & Cyrum auditis per interpretem quæ Crœſus dixiſſet, pœnituiſſe: quum ſe quoque hominem eſſe cognoſceret, qui alium hominem, qui ſe inferior non fuiſſet opibus, viuum rogo traderet. Præterea veritum ob id pœnam, ac reputantem nihil eſſe in rebus humanis ſtabile, iuſſiſſe ignem celerrimè extingui iam incenſum, Crœſúmque deponi & quæ cũ eo erant. Verùm eos qui iuſſi fuerãt, non potuiſſe amplius vim ignis ſuperare. Ibi ferunt Lydi Crœſum cognita Cyri ſententiæ mutatione, quum cerneret vnumquenq; extinguendo deuoluendóque igni incumbentem, nihil tamen profici, exclamãdo inuocaſſe Apollinem vt ipſi adeſſet, ſiquod ab eo donum illi gratum fuiſſet oblatum, ipſúmque præſenti malo liberaret. Ita cum lacrymis Crœſo deum inuocante, nimbos repente, quum ſerenum ac tranquillum eſſet, [c] confractos eſſe, imbréſque erupiſſe, ac vehemẽtiſſima aqua pluiſſe, & rogum extinxiſſe. Ita Cyrum, cognito deorum cultorem ac bonum virum eſſe Crœſum, è pyra depoſuiſſe: atq; hunc in modum interrogaſſe, Crœſe, quiſnam tibi hominũ perſuaſit vt cũ exercitu inuaderes fines meos, ex amico factus hoſtis? Cui Crœſus, Ego, inquit, rex, iſtud feci tuo proſpero, meo infauſto fato, Græcorũ deo autore, qui me ad bellũ tibi inferẽdum impulit. Neq; enim quiſpiam ita amẽs eſt vt bellũ quàm pacẽ præoptet. nam in pace filii patres, in bello patres filios ſepeliunt. Sed vt iſta fierent, dæmoni cordi fuit. Hæc Crœſus loquutus eſt: quem Cyrus ſolutum iuxta ſe collocauit, ac in multa ſanè obſeruãtia habebat: intuénſque eum admirabatur, tam ipſe quàm omnis circà eum cœtus. Ille cogitabundus ſilentium tenebat. Mox conuerſus, ac cernens Perſas Lydorum diripientes vrbem, Verum debeo, inquit, rex, tibi loqui quod ſentio, an tãcere hoc tempore? Cyrus verò eum, quæcunque liberet, audacter proloqui iuſſit. Tunc ille Cyrum percontatur, [d] Quídnam, inquiens, tanta frequentia properat agere? Cui Cyrus, Tuam, inquit, vrbem diripit, tuáſque opes abſumit. Atqui (Crœſus excipit) neque vrbem meam diripis, neque meas opes. nihil enim mihi iam cum iſtis rebus eſt: ſed tua ferunt agúntq;. His verbis iniecta cura, Cyrus Crœſum

[a] Itaque antea Crœſus, dum ſecundæ ipſius res eſſent, omnia pro viribus fecerat ipſius cauſa, cum alia excog. &c.

[b] Inquit Solonem Atheniẽſem olim ad ipſum veniſſe, & intuitum omnes eius opes, pro nihilo duxiſſe.

[c] Concurriſſe, *uel* ingruiſſe.

[d] Quidnam, inquiens, tanta iſta turba tanto ſtudio agit?

ſemotis arbitris interrogat quidnam in his quæ fierent, ſibi conſtituendũ cenſeret. Ad quem Crœſus, Quoniam me dii ſeruum tibi tradiderunt, iure debeo, ſiquid amplius animaduertero, id tibi indicare. Perſæ, ait, natura proterua ſunt, & iidẽ inopes. Quos ſi diripientes tu ac potiẽtes magnis opibus negligis, id tibi ex hoc credibile eſt euenturum, vt quiſque iſtorum plurimis opibus potietur, ita maximè in te rebellaturum, eſſe expectandum. Nunc igitur, ſi tibi placẽt hæc quæ ego dico, ita facito: Siſte ad ſingulas portas aliquot ex tuis ſatellitibus cuſtodes, qui vetent exportari opes, vt earum decimæ Ioui neceſſariò reddantur. Ita neque tu odium illorum contrahes, vi opes eripiendo: & ipſi agnoſcentes ſe iuſta agere, non inuiti facient. Hæc audiens Cyrus, maiorem in modum gauiſus eſt tali admonitu, eáque vehementer approbauit: & iuſſis ſatellitibus id exequi quod Crœſus ipſi ſubieciſſet, his verbis eum affatus eſt, [a] Crœſe, quandoquidem & facta & dicta tua egregia viri regis ſunt, pete quid muneris à me velis impræſentiarum tibi dari. Ad quem Crœſus, [b] Here, inquit, ſine me gratum eſſe erga deum Græcorum, quem ego maximè omnium veneratus ſum, vt miſſis ad eum his vinculis perconter nunquid ei fas ſit bene de ipſo merẽtes decipere. Et Cyro interroganti quidnam id eſſet quod incuſaret, altius repetens omnem ſuum aperuit animum, redditáque ſibi oracula, & præcipuè donaria ſua, quibus rebus fretus ſuſcepiſſet aduerſus Perſas expeditionem. Hæc commemorando rediit rurſus ad petendam veniam iſta deo exprobrandi. Ad quem ridens Cyrus, Et hoc, inquit, Crœſe à me impetrabis, & quicquid aliud: [c] atque id quoties tibi opus erit. Vbi hæc audiuit Crœſus, Delphos miſit quoſdam Lydos, iuſſos, quum ad limen templi vincula depoſuiſſent, ſciſcitari deum nunquid eum puderet ob oracula quibus Crœſum induxiſſet ad bellum Perſis inferendum, tanquam Cyri potentiam euerſurum: vnde tales primitiæ offerrentur: compedes ſcilicet oſtendendo. & ſciſcitari cum hæc, tum nunquid Græcis diis foret fas, eſſe ingratis. Lydis illuc profectis, & hæc mandata executis, Pythia fertur ita reſpondiſſe, Sortem fato deſtinatam defugere, deo quoque eſt impoſſibile. Crœſus autem quintæ retro ætatis crimen luit, [d] *hoc eſt abaui*: qui quũ eſſet ſatelles Heraclidarum, mulieris dolo inductus, dominum interemit: illiúſque dignitate potitus eſt, nihil ad ipſum pertinente. Verùm Apollo, quum ſtuduerit vt hæc Sardium clades liberis Crœſi, non ipſi Crœſo contingeret, tamen tranſferre fata non potuit: ſed quatenus illa permiſerunt, annixus eſt, atque ei gratiam retulit, vtpote dilata Sardium expugnatione tres annos. Et hoc Crœſus diſcat, tribus annis ſerius quàm fata deſtinarant, ſe fuiſſe captum. Secundo loco, quòd ipſi ardenti opem tulit. Nam quod ad oraculum pertinet, haud rectè Crœſus conqueritur: quoniam Apollo prædixit, eum eſſe magnum imperium, ſi bellum Perſis inferret, euerſurum: de qua re ipſum conſultare volentem, decuerat mittere ſciſcitatum vtrum ipſius Apollo diceret imperium, an Cyri. Sed quod dictum erat, nec conſiderans, nec interrogans, ſibiipſi acceptum referat. Quod autem vltimo reſponſo ait Apollinem dixiſſe de mulo, ne hoc quidem diſcuſſit. Nam mulus hic, Cyrus erat: quippe qui duobus diuerſarum gentium parentibus ortus ſit, generoſiore matre quam patre. Nam illa quidem, Meda erat, Aſtyagis Medorum regis filia: hic autem, Perſa, & Medis ſubiectus: & licet omnium infimus, tamen dominam ſuam in matrimonium duxit. Hæc Lydis Pythia reſpondit, quæ illi Sardis reuerſi Crœſo nunciarunt. Quibus auditis Crœſus ſuã ipſius agnouit culpam eſſe, non dei. De Crœſi igitur imperio & prima Ioniæ ſubactione ita res ſe habent. Porrò Crœſi non hæc ſolùm quæ iam diximus, ſed alia quoque permulta donaria in Græcia extãt. Siquidem apud Thebas Bœoticas tripus eſt aureus, quem illic Apollini nũcupauit Ismenio: apud Epheſum quoque buculæ aureæ, atque colũnæ pleræque. Quinetiam in veſtibulis templi apud Delphos clypeus viſitur aureus ingẽs. Atque hæc etiamnum ad noſtra vſq; tẽpora ſupererant: nonnulla tamen interciderunt. Ac verò quæ apud Branchidas Mileſiorum à Crœſo dedicata fuerũt, pondere (quantũ intelligo) æquali erant iis quæ ſunt Delphis. Cæterùm ea quæ tum Delphos, tum etiam ad Amphiarai miſit templum, hæc ſibi, veluti domeſtica bona, paternarúmque facultatum primitias, diuis conſecrauit. Quandoquidem cætera donaria è facultatibus erant aduerſarii, qui Crœſo, priuſquam regno inauguraretur, repugnãs, Pantaleontis partibus impenſe ſtudebat, hunc in regni poteſtatem prouehere conatus. Pantaleon enim, & ipſe, Halyattis filius erat, Crœſi frater, at non germanus: *matres enim habebant diuerſas*. Nam Crœſus matre fuit Carica, Halyattis vxore: Pantaleon ex [e] Iade fuit ſuſceptus. Quum autem tradito à patre imperio Crœſus potiretur, hominem

a Crœſe, quum iis rex ad bene agẽdum & dicendum comparatus, pete, &c.

b Here, inquit, maximè gratum mihi feceris, ſi permiſeris vt deum Gr. q. e. max. o. veneratus ſum, miſſis, &c.

c Et quicquid aliud tibi opus erit.

d Tritaui. *i. Gygis, à quo quintus erat Crœſus.*

e Ionica.

illum qui antè ſic pertinaciter ſibi reſtitiſſet, in fullonis officinam pertractum interemit. Bona aut eiuſdem iam antè diuis deſtinata, tunc vti diximus iis locis conſecrauit. Atque de donariis hactenus dictum ſit. Porrò Lydia quod ſcribatur nihil ſanè mirandum habet, prout aliæ regiones, præter auri ramenta è Tmolo prouenientia. Vnum tamen nobis exhibet multo maximum præter AEgyptiorum & Babylonicorum opera. Ibi enim eſt Halyattis Crœſi parentis ſepulchrum, cuius baſis è grandioribus eſt lapidibus: reliqua ſepulchri pars, [a] aggeſtio eſt terræ. Quod ſepulchrum conſtruxiſſe feruntur homines [b] emptitii atque operarii, & vnà cum his adiuuantes ancillæ. Cæterùm ad noſtram vſque ætatem in ſummo tumulo quinque termini ſtabant, quibus literæ inſculptæ indicant quæ ſinguli elaborauerint: apparebátque ex menſura, ancillarum opus eſſe maximum. Lydorum enim filiæ omnes meretricantur, atque hoc quæſtu tantiſper dotem colligunt dum nupſerint: ſe autem ipſæmet locant. Sepulchri huius ambitus, ſtadiorum eſt ſex; & duorũ iugerum: latitudo, [d] iugerũ tredecim. Cõfinis eſt eidẽ ſepulchro lacus ingens, quem Lydi referunt eſſe perennem. vocatur autem Gygæus. Atque hoc quidem ſic habet: Lydi legibus propemodum vtuntur Græcorum ſimilibus, niſi quòd Lydi filias ſuas proſtituunt. Hi primi eorum quos nouimus, numum aureum argenteúmque ad vtendum percuſſerunt, & primi caupones inſtitoréſque extiterũt. Aiunt & ipſi ſe ludos inueniſſe qui etiamnum apud Græcos cum illis communes ſunt: ſimul autem hæc inueniſſe, & in Tyrrheniam, *hoc eſt* [e] *Thuſciam*, colonos deduxiſſe. Id quod hunc in modum acciduſſe referunt: Tempore Atyis, Manis regis filii, annonæ difficultatem per vniuerſam Lydiam valde graſſatam eſſe, & initio quidem Lydos vitam aſſiduis laboribus toleraſſe, poſtea verò, quum non ceſſaret *malum*, remedia quæſiuiſſe, & alium aliud excogitaſſe. Tum igitur inuentum ab iiſdem [f] aleæ teſſerarúmque ludum, & pilæ, cæterorúmq; ludorum omnium genera, præterquam [g] talorum. horum enim inuentionem ſibi non vendicant Lydi. Porrò ad famem diſcutiendam, altera quidem dierum in totum luſibus occupatos fuiſſe, ne videlicet ciborum quærendorum ſolicitudine diſtorquerentur: altera verò à luſibus abſtinentes, veſci conſueuiſſe. Atque hoc modo vixiſſe annis duodeuiginti. Vbi autem malum non remitteret, ſed magis etiam ſæuiret, tum regem vniuerſos Lydos bifariam diuiſiſſe, [h] & hos quidẽ in ſedibus ſuis permiſiſſe, illos verò aliquò ablegaſſe colonos. Ac verò iis qui in ſedibus ſuis permanerẽt, regẽ ipſum perrexiſſe imperare: illis autem qui deducendæ coloniæ deſtinati erant, filiũ ſuum præfeciſſe, cui nomen Tyrrheno. Hos è Lydia excedentes, primùm diuertiſſe Smyrnam: & mox fabricatis nauigiis, nimirum quibus ea quæ nauigationi accommoda videbantur, imponerent, ad victum ſedéſque quærendas oram ſoluiſſe: donec varias nationes præteruecti, ad Vmbros peruenirent: vbi ciuitatibus cõſtructis, ad hunc vſque diem habitauerint. Atque pro Lydis, propter regii filii qui eos deduxit, nomen, appellatione quoque commutata, nominatos fuiſſe Tyrrhenos. Lydi itaque à Perſis in ſeruitutem redacti fuerunt. Hinc iam nobis exequetur oratio, tum quiſnã fuerit Cyrus ille qui Crœſi euertit imperiũ, tum quomodo Perſæ Aſiæ imperio potiti ſint. [i] Igitur quemadmodum quidam memorant Perſarum, non qui res Cyri illuſtrare, ſed prout illa ſe habent, referre ſtudent, ita ego conſcribam: gnarus trifarias alias eſſe de Cyro narrandi vias. Quum Aſſyrii annis quingentis viginti ſuperiorem Aſiam obtinuiſſent, primi Medi ab ipſis deficere cœperunt: qui cum Aſſyriis pro libertate præliati, ſtrenuè ſe geſſerunt: excuſſóque ſeruitutis iugo, in libertatem ſeſe aſſeruerunt. Poſt quos & aliæ nationes idem fecerunt quod & Medi. Cæterùm quum iam per continentem in vniuerſum propriis vterentur legibus, hac demum occaſione rurſus tyrannidi ſubiecti fuerunt. Fuit apud Medos vir ſapiens, cui nomen erat Deioces, filius Phraortis, qui quum ad tyrannidem aſpiraret, huiuſmodi quædam excogitauit. Quum Medi per vicos paſſim habitarent, Deioces [k] cum antè apud ſuos probatus, tum magis ſtudioſiúſque æquitatem affectitabat venditabátque, quòd videret apud Medos vniuerſos magnam quandam licẽtiam: ſat ſciens æquitati iniquitatem eſſe inuiſam. Medi verò qui eundem habitabant vicum, intuentes hominis mores, iudicem ipſum controuerſiarum ſibi cõſtituunt. Hic, vt qui principatum ambiret, rectum ſe æquúmque præbuit. Quæ quum faceret, laudem apud populares ſuos obtinuit haudquaquam exiguam: [l] adeo vt hæc intelligentes qui apud cæteros pagos habitabant, nempe Deiocẽ ſolum eſſe qui incorruptè iudicaret, læti vndique affluerent quotquot prius iniquis ſententiis fuerãt ſuperati, ad Deiocem, & ipſi lites finiendas tranſferrent: poſtremò nulli alii hãc pro-

a Tertæ aggeſtæ moles eſt.
b Circumforanei.
c Plethrorum.
d Plethrorum.
e Hetruriam.
f Teſſerarum & talorum.
g Calculorum.
h Et ſorte legiſſe, alteram quidem partem ad manendum, alteram vero ad exeundum è regione. Et parti quidem illi cui ſortito obtigiſſet vt maneret, ſeipſum regem, migrãti autem, ſuum filium præfeciſſe, cui nomen Tyrrheno. Alteros porrò quibus ſorte obtigerat vt emigrarẽt, Smyrnam deſcendiſſe. Hic mox &c.
i Ita autem de his ſcribam vt Perſæ quidam narrant, qui res Cyri geſtas verbis auguſtiores reddere nolunt, ſed id quod res eſt dicere: gnarus triplicem aliam eſſe de Cyro narrandi viam.
k Ipſe quũ iam antè apud ſuos celebris eſſet, tum verò magis etiam quàm antea iuſtitiam ſectari aggreſſus eſt: quòd videret apud Medos vniuerſos mag. q. licentiam, & ſatis ſciret iuri iniuriam aduerſari.
l Adeò vt quum in aliis pagis intelleXiſſent Deiocem ſolum eſſe qui incorruptè iudicaret, qui prius iniqua iudicia erãt experti, ad Deiocem diſceptaturi vltro accurrerent: poſtremò nulli alii arbitriũ deferrent. Quum autem in dies ventitarẽt plures, vtpote q.

uinciam permitterent. Quum verò numerus accurrentium crescceret, vtpote qui intelligerent sententias iustè terminari, Deioces, animaduertens vniuersa in se vnum incumbere, neque amplius illic considere vbi prius ius dicere consueuerat, vo lebat, neque omnino iudicare amplius. Siquidem non è re sua esse inquiebat si totos dies, rebus suis domi neglectis, dirimendis aliorum litibus operam impenderet. Quum igitur rapinæ sceleráque passim per vicos multo etiam magis quàm prius patrarentur, Medi habito cõcilio, de communi rerum statu colloqui cœperunt. [a] Et quantum mihi videtur, Deiocis amici ex composito in hanc sententiam loquebantur: Nequaquam, inquientes, hisce modis vsuri, hãc nostram regionem poterimus diu habitare. Agite igitur, constituamus nobisipsis regem, vt videlicet ditio nostra bonis legibus administretur, [b] & nos, ad sua quisque opera diuertentes, nusquam impunitate sceleratorum violemur. Quæ quum sic referrentur, persuasi Medi regibus sese subiicium. Continuò consultatum est quemnam regem crearent. Deioces adeo ab omnibus commendatus, productúsque in medium vt omnium suffragio rex comprobaretur. At ille iussit ædificia sibi erigi imperio digna, stipatoréque ad custodiam corporis sui adiungi. [c] Huic Medi hæc præstiterunt, eique ædificia ingentia probéque munita extruxerunt in ea quam designauerat regione: permiserunt quoque satellites ex vniuersis Medis quos vellet, sibi deligeret. Deioces igitur imperio potitus, Medos compulit vnum oppidum condere: vt hoc vno communito exornatóque, aliorum non ita magnam curam haberent. Obsequentibus quoque hac in re Medis, mœnia construit ampla simul & valida, quæ nunc Ecbatana appellantur, in quibus murus vnus alteri veluti confinis erat: sic nimirũ constitutis mœnibus, [d] vt ambitus singuli alteris gradatim essent sublimiores, soliſque pinnis prominerẽt. [e] Adiuuabat huc loci ipsius commoditas, vt qui collis instar esset eleuatus. Sed accessit etiam maius quiddam data opera factum. siquidem ambitus isti numero erant septem contigui, in quorum postremo regia est & thesauri. Hæc mœnia quũ amplissima sint magnitudine, prorsus illum Athenienſium æquant ambitũ. *Atque singulæ quidem pinnæ suis atque hunc in modum distinctis fulgent coloribus.* Nempe primi ambitus pinnæ colore sunt albicanti, secundi nigro, tertii purpureo, quarti cæsio, quinti sandaracino: postremi verò duo, alter argentatas, alter inauratas habet pinnas. Et his quidem munimentis Deioces se suámque regiam circunsepsit, ac reliquum populum seorsum circunquaque habitare iussit. Cæterùm vniuersis hoc ornatu cõstructis, primus Deioces cauit necui ad regem ingredi liceret, sed per internuntios cuncta transigerentur: adeò vt nec conspici regem à quoquam fas esset. [f] ad hæc, nec ridere, nec expuere (propterea quòd omnibus factu deformia essent) coràm liceret. Hæc ideo faciunt apud regem, ne videlicet eum cernentes æquales & vnà cum eo educati strenui & fortes, indoleant atque insidientur: quin potius quiddam à reliquis hominibus diuersum ipsis esse videatur, si coràm ipsum non intueantur. Quibus quum sese Deioces iam adornasset, atque in imperio confirmasset, in exercenda iustitia valde seuerum se præbuit. Etenim litigantes causas suas conscriptas intro per internuntios mittebãt, quas ille decisas remittebat. Et hæc quidem in iudiciis factitabat. Cæteris autem in rebus hunc ordinem instituerat: Si quem intellexisset iniuriam cuipiam facere, hũc ad se asciſum, indicta pro delicti modo pœna multabat: in quem vsum exploratores auscultatoréſque per vniuersam suam ditionem disposuerat. Deioces igitur solam Medicam subegit nationem, eique soli imperauit. Cuius nationis tot numero gentes sunt, Busæ, Paretaceni, Struchates, Arizanti, Budii, Magi. Tot sunt in Media gentes. Deioce defuncto, qui annos tres & quinquaginta regnauit, filius eius Phraortes suscepit imperium. Qui solo imperio Medorum non contentus, bellum ante omnes intulit Persis, eósque primos in potestatem Medorum redegit. Quibus nationibus potitus, valida vtraque, mox Asiam subegit, aliam deinceps atque aliam inuadendo gentem: donec ad Assyrios oppugnandos peruenit, ad eos inquam Assyrios qui Ninum incolebant, quondam omnium principes, sed tunc à sociis per defectionem desertos: alioqui per se bene habentes. Aduersus hos expeditione suscepta Phraortes, secundo ac vicesimo quàm regno potitus est anno, cum pleraque exercitus parte periit. Post obitum eius, Cyaxares filius, Deiocis nepos succeſſit: qui dicitur multo maioribus suis fortior fuisse, & primus Asiaticos populos [g] in prouincias distinxisse, primúsque in suum quosque ordinem distribuisse, hastatos, equites, sagittarios: quum prius omnia [h] promiscua fuissent atque implicita. Hic est qui cum Lydis bellum gessit: quo tempore in ipsa pugna dies in noctem est conuersus: quique tota supra Halyn flumen Asia

a Hic (vt ego quidem existimo) Deiocis amici bellissimũ sermonem sunt exersi. Enimuero (inquiebant) si pergamus his moribus viuere, hanc nostram regionẽ diu non poterimus incolere.

b Et nos res nostras agamus, neque malè agendi licentia nostris sedibus pellamur. His verbis persuasi Medi regio imperio se subiicere, statim cõsultant quemnam regem creent. Tum Deioces ab omnibus nominari & prædicari, adeo vt omnium tandem suffragio rex approbaretur.

c Hæc in eius gratiam Medi fecerunt, eique, &c.

d Ita vt ambitus alter alterum amplectatur.

e Adiuuante ipso loci situ, vt qui collis esset. Sed accessit maior etiam ars & industria, factis septem ambitibus inter se cõtiguis, in quorum postr. regia est & thesauri. Eorum autem ampliſſimus magnitudine plus minus circuitum Athenarum exæquat. Sunteque primi ambitus pinnæ albæ: secundi, nigræ: tertii, puniceæ: quarti, cæruleæ: quinti, sandaraceæ.

f Præterea ne ridere coràm vel excreare in quoquam honestum haberetur. Et hæc à Medis apud regem obseruantur, ne videlicet, &c.

g In turmas decuriasse.

h Promiscuè fuissent confusa.

ſibi conciliata, collectis ſuis omnibus, copiàs duxit aduerſus Ninum, ſimul & patrem vlturus, & ciuitatẽ ipſe euerſurus. Ipſi porro, Aſſyriis prælio ſuperatis, Ninum obſidẽti ingruit ingens Scytharum exercitus, duce Scytharum rege Madye Protothyæ filio: qui Cimmeriis ex Europa eiectis in Aſiam eruperunt: & dum illos fugientes perſequũtur, ita in Mediam penetrarunt. Eſt autem à lacu Mæotide ad Phaſim vſque & Colchos, expedito viatori iter triginta dierum: è Colchis verò non ita longo itinere peruenìri poteſt in Mediam: ſed vna duntaxat natio interiecta eſt, Saſpires: quos vbi tranſieris, continuò occurrit Media. Scythæ tamen hac non irruperunt, ſed alia via ſuperiore & multo longiore deflectentes, Caucaſo monte ad dextram relicto. Hìc Medi cum Scythis congreſſi; prælióque fuſi, Aſiæ imperium amiſerunt. Porrò Scythæ vniuerſa Aſia potiti, hinc rectà in AEgyptum contendunt. Quibus iam Syriam Palæſtinam ingreſſis Pſammitichus occurrens AEgypti rex, muneribus precibúſque effecit ne vlterius progrederentur. [a] Scythæ, vbi retrocedentes in vrbe eſſent Palæſtinæ Aſcalonte, bonáque parte Scytharum nullam iniuriam inferente, pauci aliquot relicti Veneris Vraniæ fanum depecularunt, inter cætera (quantum equidem ſcio) huius deæ fana vetuſtiſſimum. Siquidem quæ in Cypro eſt *eiuſdem deæ* ædes, ex hac prodiit: id quod ipſi etiam Cyprii referunt. Quinetiam illud apud Cythera delubrum Phœnices ex hac Syriæ regione orti condiderunt. Ac verò dea ipſa templi ſpoliatoribus eorúmque poſteris morbum immiſit fœmineum: quemadmodũ & ipſi fatentur Scythæ, ſe videlicet illo morbo ob id laborare. [b] & videre licet apud Scythas hunc morbum curantes, quos enareas appellant Scythæ. Poſtquam verò iam viginti octo annis Aſiæ imperium Scythæ obtinuiſſent, omniáque iam penè ex negligentia licentiáque depopulata eſſent (nam præter tributum exactionéſque, diripiebant, extorquebántque à quibuſlibet quæcunque poſſidebant) tandem horum potiorem partem Cyaxares atque Medi hoſpitio acceptam inebriatámque interemerunt. Et ſic quidem Medi recuperarunt imperium, receptis iis quibus prius potiebantur; & Ninum expugnauerunt. Vt autem ceperint, in aliis mox ſcriptis indicabo. Aſſyrióſque, excepta Babylonica quapiam portione, ſubegerunt. Poſt hæc Cyaxares, vbi quadraginta annis [c] vnà cum Scythis imperaſſet, vita functus eſt. Cuius regnum ſuſcepit Aſtyages filius. Hic filiam ſuſtulit, appellauitque eam Mandanen. Quæ viſa eſt ei per quietem tantum vrinæ fundere vt omnem ipſius vrbem oppleret, atque vniuerſam Aſiam inundaret. Quod ſomnium quum Magis ſomniorum interpretibus expoſuiſſet, conterritus eſt, ſingula quæque ab illis edoctus. Ideóque viſum hoc reformidans, Mandanen iam viro maturam, nulli Medorum qui ea dignus eſſet, tradendam ſtatuit, ſed Perſæ cuidam nomine Cambyſi, quem compertum habebat familia quidem bona ortum, cæterùm ingenio ſedato, [d] gerentémque ſe multo infra mediocris Medi alicuius conditionem. Eodem quo Cambyſi collocauerat filiam anno, viſionem alteram vidit: videbatur ei ex genitalibus filiæ vitis enaſci quæ omnem occuparet Aſiam. Quod viſum quum retuliſſet ad interpretes ſomniorum, filiam iam prægnantem & partui vicinam ex Perſis accerſit, eíque, quum veniſſet, cuſtodiam apponit, volens quod illa peperiſſet interimere. Etenim Magi ſomniorũ interpretes viſionem illam portendere dicebant Aſtyagi, prolem filiæ pro ipſo regnaturam. Hoc igitur obſeruans Aſtyages, vbi genitus eſt Cyrus, adſcito Harpago familiari ſuo, & inter Medos fidiſſimo, atque omnium rerum ſuarum procuratori, hæc inquit, Harpage, negocium quod tibi iniũgo caue prætermittas, aut vllo modo exequi ſuperſedeas: [e] néue committas vt alios præponendo, poſtea tibiipſi perniciem crees. Capito quem Mandane peperit puerum, in domúmque tuam ferto, atque occidito: poſtmodum quoquo modo voles ipſe ſepelito. Cui reſpondit ille, Neque aliàs vnquam rex huic viro rem iniunxiſti ingratam, & in poſterum dabimus operam nequid in te delinquamus. Quòd ſi tibi cordi eſt hoc ita fieri, [f] mea intereſt id induſtriè exequi. Hæc quum reſpondiſſet Harpagus, eíque [g] puer traditus eſſet ornatus ad necem, contulit ſe domum flens: adiénſque vxorem, refert omnem habitum ſecum ab Aſtyage ſermonem. Ad quem vxor, Quid igitur, inquit, facere tibi in animo eſt? Ego verò (reſpondet vir) quanquam Aſtyages mandauit, etiamſi deſipiet, peiúſque inſaniet quàm nunc inſanit, non tamen eius voluntati parebo, neque ad hanc necem obſequar: idque multis de cauſis, tum quòd puer ipſi mihi cognatus eſt, tum quòd Aſtyages grandis natu eſt, & virili prole orbus: quo defuncto, ſi tyrannis ad eius peruentura eſt filiam, cuius nunc filium per me interimit, quid aliud reſtat hinc mihi quàm periculum maximum? Enimuero ſecuritatis meæ cauſa ex-

a Scythæ verò regredientes, quum in vrbem Syriæ Aſcalonem peruenìſſent, pleriſque nullo illato dãno prætergreſſis, pauci aliquot rel. Ven. Vraniæ fanum ſpoliarunt, omnium (quantum quidem intelligo) huius deæ templorum vetuſtiſſimum.

b Et ab iis qui in Scythiam veniunt, eo morbo affectos conſpici: quos Scythæ ipſi enareas *id eſt execrabiles, ſeu execrationi obnoxios*, appellant. Itaque octo & viginti annos Scythæ imperium Aſiæ tenuerunt, quo tẽpore omnia iniurioſè & ſuperbè imperitando vaſtarunt. Siquidẽ præter tributa, tãtum à ſingulis exigebant quãtum iis impoſuiſſent: & tributis non contenti, ſingulorum etiam bona paſſim prædabantur. Pleroſque igitur ipſorũ Cyaxares & Medi hoſpitio acceptos & inebriatos interemerũt. Et hoc modo recepto imperio, iis quæ prius obtinebant ſunt poti ti, & Ninum ceperũt. Quomodo autem ceperint, & Aſſyrios (excepta Babylonia) ſibi ſubiecerint, alibi declarabo.

c Cõprehenſo Scytharum imperio, regnaſſet.

d Et quem ipſe infra mediocris conditionis Medos duceret

e Neque me decipito; & *me* aliis *ad hoc agendum* delectis, tandem tibi ipſe malum crees.

f Meum eſt.

g Puerulus cũ ornatu traditus eſſet ad necem.

pedit hunc puerum interire, ſed per aliquem ipſius Aſtyagis, non per aliquem meorum. Hæc loquutus, cuſtigio nuncium mittit ad bubulcum Aſtyagis, quem norat [a] paſcuorum maximè idoneorum, & montium feris frequentiſſimorum eſſe gnariſſimum, cui nomen erat Mitradates: cuius contubernalis & eadem conſerua erat, nomine Cyno Græca lingua, *id eſt canis*, Medica, Spaco. nam canem Medi ſpaca appellant. Locus vbi boum paſcua ille habebat, montium radices erant, ad vētum boream Ecbatanorum, & ad pontum Euxinum. Hoc enim tractu ad Saſpires vergente, Media valde montoſa eſt & edita, ac nemoribus frequens, reliqua verò tota admodum plana. Hic itaque accerſitus, properè quum veniſſet, inquit ad eum Harpagus, Iubet te Aſtyages hunc capere infantem, quem in deſertiſſimo montium expo nas, vt celerrimè pereat. & hæc vt tibi dicerem mihi iniunxit: & niſi hunc intereme ris, ſed aliquo pacto ſeruaueris, [b] peſſimo exitio te occubiturum. cui expoſitioni infantis inſpector ego præpoſitus ſum. Hæc vbi audiuit bubulcus, ſumpto infante, rediit quà venerat [c] ad bouile ſuum. Ei, dum in vrbem abiit, vxor ſua, quæ erat prægnans, per totam diem parturiens, è voluntate dæmonis enixa eſt filium. Abſente marito vtrique mutua tenebantur ſollicitudine: hic quidem vxori parturienti metuens, illa viciſſim marito timens, propterea quòd præter conſuetudinem ab Harpago accerſitus eſſet. Vbi autem reuerſus affuit, eum vxor, vtpote ex improuiſo cernens, prior interrogauit quid ita ſtudioſè ipſum Harpagus accerſiſſet. Cui ille, Vxor, inquit, vbi in vrbem veni, & vidi & audiui [d] quod nec viſum oportuit nec agi circa dominos noſtros. Harpagi domus omnis luctu tenebatur: in quam ego perterrefactus ſimulatque introii, video puerulum in medio poſitum, palpitantem vagientémque, auro ac verſicolori veſte ornatum. Eum Harpagus, vbi me vidit, iuſſit celerrimè ſumere, atque exponendum aſportare in montem quammaximè feris abundantem: dicens Aſtyagem eſſe qui hæc mihi iniungeret: magnopere minatus, niſi ea facerem. Ego acceptum puerum attuli, ratus alicuius illum domeſticorum eſſe, [e] non autem illius generis. Admirabar tamen quòd viderem auro veſtibúſque ornatum: præterea quòd planctus manifeſtus fiebat in Harpagi domo. [f] Atqui inter viam, ex omni oratione famuli qui me extra vrbem deduxit, mihique infantem tradidit, percepi eum Mandanes Aſtyagis natæ & Cambyſis Cyro geniti eſſe filium, & ab Aſtyage iuſſum interfici. atque is hic eſt. Hæc loquens bubulcus, puerum detectum oſtendit: quem illa intuita procerum ac ſpecioſum, genua viri cum lacrymis amplexa, obſecrat nequa ratione puerum exponat. Hic negare aliter iſta fieri poſſe: ſuperuenturos enim ab Harpago ſpeculatores ad rem explorandam: ſéque, niſi id exequatur, miſerrimè periturum. Mulier vbi id viro non perſuadet, [g] Quandoquidem, inquit, te nequeo inducere, quod ſecundum eſt facito, ſi modò neceſſitas prorſus eſt aſpici puerum dum exponitur. Quoniam ego quoque peperi, peperi autem mortuum: ablatum hunc expone, & iſtum ex Aſtyagis filia, tanquam ex nobis genitum alamus. Ita neque tu iniurius in dominos eſſe deprehenderis, neque nobis malè conſuluerimus. Nam & hic qui obiit, regale ſepulchrum nanciſcetur, & iſte qui ſupereſt, animam non amittet. Sanequam commodè viſa eſt bubulco mulier loqui pro præſenti conditione: atque ita continuò fecit. Igitur quem necatu rus attulerat, eum vxori tradidit: ſuum autem, qui mortuus erat, acceptum, collocauit in eo vaſe in quo alterum portauerat. Omníque alterius pueri cultu ornatum, in deſertiſſimo monte expoſuit. [h] Ideóque poſt pueri expoſitionem, relicto quodam pecuariorum pro ſe illic vicario, in vrbem ſe contulit, & ad domum Harpagi: aítque ſeſe paratum illi oſtendere pueri cadauer. Harpagus, miſſis ſuorum ſatellitum fideliſſimis, rem per eos inſpexit, ac bubulci filium ſepeliuit. Et hic quidem infans humatus eſt. Alterum verò qui poſtea Cyrus appellatus eſt, vxor bubulci ſibi ſumptum, educauit, impoſito illi alio quopiam ac non Cyri nomine. Qui poſteaquam decennis fuit, eum res iſta quæ illi contigit, palàm fecit: Ludebat in pago vbi armenta illa erant, & ludebat cum æqualibus in via: quem inter ludendum cæteri pueri quum pro rege ſibi elegiſſent, cognominatum bubulci filium, [i] ipſe eos muniis diſtinguebat: vt alii domorum ſtructores eſſent: aliis, vt ſatellites: alii, vt oculus regis eſſet: alii, vt mandatorum renunciator, tanquam ſuum ſingulis munus aſſignans. Horum puerorum quidam colluſor Artembaris filius erat, viri inter Medos clari, quem Cyrus, quòd imperata non feciſſet, iuſſit ab aliis pueris comprehendi: & quum illi paruiſſent, multis verberibus affecit. Quæ puer tanquam ſe indigna paſſus, iniquiſſimo animo ferens, vbi primùm dimiſſus eſt, in vrbem ad patrem perrexit, & quæ à Cyro pertuliſſet deplorauit: non tamen Cyrum nominans (non-

a Paſcua & montes feris oppletos quā opportuniſſimè incolere.

b Fore vt peſsimo ſupplicio te interficiat. Expoſitum autem intueri ſum iuſſus.

c Ad caſam ſuam. Huic porro etiam vxor quæ per totū diē parturierat, tunc fortè numinis voluntate filium pepererat, dum ipſe in vrbem proficiſceretur: erántque alter de altero ſolliciti.

d Quod vtinā neque vidiſſem, neque vnquam dominis noſtris eueniat.

e Nunquam enim cogitaſſem ex eo genere eſſe.

f Cæterùm in via rem totam ex miniſtro intellexi, qui mihi extra vrbem deducto puerulum in manus tradidit: filium eſſe videlicet Mādanes Aſtyagis filiæ, & Cambyſis Cyri filii: & Aſtyagem iubere illum interfici. Nunc igitur hic eſt.

g Secundò hæc dixit, Quandoquidem igitur tibi nō poſſum perſuadere vt expo nas, tu ſaltem hoc facito: ſi quidem omnino neceſſe eſt expoſitum cerni.

h Tertio verò die quàm puer expoſitus fuerat.

i Ipſe quibuſdam eorum præcipiebat vt domorum ſtr.

dum enim eius hoc erat nomen) ſed filium bubulci Aſtyagis. Artembares, vt erat ira percitus, ad Aſtyagem, ducens filium ſecum, contendit: & rem intolerandam paſſum eſſe inquiens, eiúſque humeros oſtendens, Siccine indignè, ait, accipimur, rex, [a] à filio bubulci ſerui tui? Audiens hæc atque cernens Aſtyages, volens Artembaris honoris gratia vlciſci puerum, iuſſit accerſi bubulcum & filium. Qui quum ambo adfuiſſent, intuens in Cyrum Aſtyages, Túne, inquit, hoc tali patre genitus, auſus es huius filium, viri apud me primarii, tam indignis concidere verberibus? Cui ille, Iſtud, inquit, here, huic ego iure feci. pueri enim pagani, quorum hic vnus erat, me regem ſuum ludentes conſtituerant: quippe qui videbar eis ad hoc maximè eſſe idoneus. At iſte, quum cæteri pueri iuſſis obtemperarent, audiens dicto eſſe nolebat, ac me nihili faciebat: propter quod pœnas dedit. Quòd ſi ego propterea vllo malo ſum dignus, hîc tibi præſto ſum. Hæc loquente puero, ſubiit Aſtyagi agnitio eius, viſáque eſt figura oris referre ac repræſentare ipſum, & geſtus eſſe liberalior, & tempus expoſitionis cum pueri ætate congruere. His perculſus Aſtyages, aliquandiu ſine voce manſit. vixque tandem ad ſe reuerſus, volens à ſe Artembarem dimittere, [b] vt bubulcum ſubmotis arbitris rimaretur, Ego, inquit, Artébares, efficiam vt filius quoque tuus ob hoc nihil conqueri poſſit. Dimiſſo igitur Artembare, & eius iuſſu per famulos Cyro introducto, bubulcum (qui ſolus erat relictus) percontatur vnde puerum accepiſſet, quiſue ei tradidiſſet. Ille ex ſe genitum reſpondere, & genitricem eius apud ſe eſſe. Aſtyages dicere, non bene ſibi illum conſulere qui [c] cuperet ad ingentes deuenire neceſſitates. Simúlque hæc dicens, ſatellitibus innuit vt caperét ipſum. Hic autem ad neceſſitates redactus, ita demum rem patefecit: ab initióque exorſus, vera referendo, deſcendit ad preces & ad petendam ſibi veniam. [d] Bubulco veritatem eloquuto, Aſtyages pauciora iam verba fecit: ſed Harpagum, cui valde ſuccenſebat, vocari à ſatellitibus iuſſit. Quem, vbi adfuit, percontatur Aſtyages, Harpage, qua nece interemiſti quem tibi tradidi puerum è filia mea genitum? Harpagus (vt vidit paſtorem intereſſe) noluit tergiuerſari mendacio, ne argumentis conuinceretur: ſed ita reſpondit, Ego, poſteaquam infantem accepi, rex, cogitaui quo pacto ex animi tui ſententia facerem: & [e] tamẽ, quum apud te innoxius extitiſſem, ne forem aut filiæ tuæ aut tibiipſi carnifex, eóque ita ſtatui agendum: Accerſito huic bubulco infantem tradidi, inquiens te eſſe qui iuberes illum interfici. In quo dicendo mentitus non ſum. tu enim ita præceperas. [f] Atque huic, dum puerum trado ex tuo præcepto, iuſſi exponeret in deſerto monte, perſtarétq; in eo obſeruando tantiſper dum expiraſſet: comminatus iſti extrema quæque niſi hæc effecta reddidiſſet. Vbi hic fecit imperata, & infans obiit, miſſis eunuchorum fidiſſimis, rem cognoui, & per eoſdem mortuum ſepeliui. Ita res habet, rex: atq; hac morte defunctus eſt puer. Et Harpagus quidem [g] directam habuit orationem. Aſtyages autem diſſimulata qua illi infenſus erat cauſa, ob id quod contigerat, primùm rem ei enarrat quemadmodum ipſe ex bubulco audierat: deinde ea narrata, eò deuenit vt diceret, Quod puer viuit, & quod accidit, bene habet. De eo enim, inquit, quod in hunc puerum factum erat, valde laborabam, & à filia mea inſimulatus, haud leuiter ferebam. Igitur in bonum conuerſa fortuna, tum filium tuum mitte ad puerum hunc qui recens venit: tum verò ad cœnam mihi adeſto. ſiquidem conſtitui pro recepto filio diis quibus honor hic conuenit, ſacrificare. Harpagus, quum hæc audiſſet, adorato rege, ac ſibi maiorem in modum gratulatus quòd peccatum ſuum commodè ceſſiſſet, & propter ſortem proſperam ad conuiuium vocaretur, domum abiit. Quam ingreſſus, properanter filium qui ipſi vnicus erat, tredecim circiter natum annos, mittit domum Aſtyagis, iubens exequi quæcunque ille imperaret. Ipſe geſtiens, quid ſibi ſucceſſiſſet vxori exponit. Eius porro filium, vbi aduenit, Aſtyages iugulatum & in fruſta conciſum partim torruit, partim elixauit, & probè conditum, paratum habuit. Dehinc ſub horam cœnæ, poſtquam adfuerunt cum cæteri conuiuæ, tum verò Harpagus, conuiuis quidem aliis atque ipſi Aſtyagi menſæ appoſitæ ſunt ouilla refertæ carne: Harpago autem, præter caput & manus extremas ac pedes, reliquis filii ſui partibus. nam illa in caniſtro operta, ſeparatim repoſita erãt. Eum autem, poſtquam ſatis depaſtum illo cibo putauit Aſtyages, interrogat nunquid ſit illis oblectatus epulis. Se verò valde oblectatum, dicenti Harpago, ii quibus negocium erat datum, adferunt caput filii cum extremis manibus ac pedibus tectum: & adſtantes iubent detegere, ac ſumere quod vellet ex eis. Harpagus obtemperans, vbi detexit, cernit reliquias filii. non tamen eo ſpectaculo cõſternatus eſt, [h] ſed apud ſeipſum manſit. Et percontanti Aſtyagi nunquid agnoſceret cuius feræ carne paſtus eſſet, ſe agno-

a A ſerui tui, & quidem bubulci, filio?

b Vt de bubulco ſeorſum accepto quæſtionẽ haberet, Ego, &c.

c Ac ſi vitro vellet in maximas angustias ſeſe dare.

d Aſtyages bubulci veritatem eloquuti non magnam rationẽ habuit: ſed Harp.

e Et tamen, quum in te nihil peccaſſem, neque filiæ tuæ, neque tibiipſi eſſem carnifex.

f Tradidi igitur iſti hoc modo: addito mandato vt eum exponi.

g Simplicem.

h Sed mentis compos fuit.

ſcere reſpondit: ſibique quicquid rex ageret, placere. Hoc reddito reſponſo, receptiſque reliquiis carnium, domum abiit, eas (vt ego opinor) illinc collectas humaturus. Et Harpagum quidem hac vltione Aſtyages proſequutus eſt. De Cyro autem deliberans, eoſdem ex Magis accerſiuit qui fuerant ipſius ſomnium ſic interpretati. Poſt quam venerunt, ſciſcitatur eos [a] quid cenſeant de viſione ſibi agendum. Illi neceſſariò fore inquiunt vt puer, ſi ſuperſtes eſſet, nec hactenus periiſſet, regnaret. Atqui » puer & viuit & incolumis eſt, (Aſtyages excipit) & quum ipſum ruri agentem pueri » eius pagi, regem delegiſſent, quæ faciunt qui reuera ſunt reges, ea omnia hic fecit. » Nam ſatellitibus, ianitoribus, internunciis, ac cæteris muniis inſtitutis, imperium » exercuit: quæ vobis quónam videntur ſpectare? Si ſupereſt puer (Magi reſpondent) » atque regnauit [b] nulla ex prouidentia, confidito ob id, ac bono ſis animo, iam non » eum regnaturum iterum. Nam quædã vaticinationes noſtræ in exigua reciderũt, » [c] & velut inſomnia in imbecillum quiddam tandem redactæ ſunt. Ego (inquit A» ſtyages reſpondens) iſtius veſtræ, Magi, ferè ſum ſententiæ, [d] me ſomnio eſſe defun» ctum, puero iam rege nominato, nihilque mihi amplius eum eſſe reformidãdum. » Vos tamen probè conſiderantes, quænam futura ſint & meæ domui & vobis tutiſ» ſima cõſulite. Ad hæc Magi; Noſtra etiam, rex, (inquiunt) magni intereſt, tuum ſta» re principatum: [e] qui ſi immutetur, & ad hunc puerum qui Perſa eſt tranſeat, nos » quoque qui Medi ſumus, in ſeruitutem redigemur apud Perſas, & extranei nullius » erimus pretii: te verò regnante, cuius populares ſumus, tum ex parte imperamus, » tum magnos apud te honores obtinemus. Quo magis per nos & tibi & regno tuo » proſpiciendum eſt: & nunc, ſiquid cerneremus quod timendum eſſet, tibi aperire» mus: verùm quum in rem friuolam nunc euaſerit ſomnium, & ipſi confidimus, & » te itidem confidere iubemus, & hunc ablegare puerum ab oculis tuis in Perſidem » ad parentes. His auditis Aſtyages gauiſus eſt: accitóque Cyro hæc inquit, Fili, quum » ego propter quandam haud ſanam ſomnii viſionem in te fuiſſem iniurius, tuo ta» men ipſius fato ſuperſtes es. Nunc itaque ketus ad Perſas ito cum iis quos ad te dedu» cendum mittam. Eò perueniens, parentes tuos offendes: patrem, non qualis eſt Mi tradates bubulcus, & matrem, non qualis eſt vxor eius. Hæc loquutus Aſtyages Cyrum dimittit. Quem ad domum Cambyſis reuerſum, acceperunt ſui parentes, & au dita re vehementer amplexati ſunt, vt quem ſtatim mortem obiiſſe crediderant. Sciſcitabantur igitur quónam modo ſuperſtes eſſet. Hic ſe verò ait eos antea non nouiſſe, [f] & ob id maximè erraſſe. Inter viam tamen omne ſuum infortunium audiſſe. credidiſſe enim ſe bubulci Aſtyagis eſſe filium: verùm in illo itinere omnem rem geſtam, ab iis qui ipſum deduxerant accepiſſe. Commemorabat autem ſe ab vxore bubulci fuiſſe educatum, ſemper eam laudibus proſequens, ita vt in omni eius ſermone eſſet Cyno. Quod nomen accipientes eius parentes, vt magis diuinitus videretur Perſis filius ſuus fuiſſe ſeruatus, diuulgarunt à cane Cyrum, quum eſſet expoſitus, fuiſſe educatum. vnde hæc fabula emanauit. Vbi Cyrus in virilem adoleuit ætatem, & inter æquales viriliſſimus euaſit & idem dilectiſſimus, [g] conſtituit Harpagus ad eum dona mittere, Aſtyagis vlciſcendi cupidus. Nam per ſeſe, qui priuatus eſſet, non videbat futuram de Aſtyage vindictam: ſed Cyrum cernens adultum, cuius caſus ſuis aſſimilabat, ſibi ſocium comparabat. Præterea verò hæc ab eo facta erant. Quum eſſet acerbus Aſtyages in Medos, Harpagus ſingulis quibuſque eorum ſe inſinuans primoribus, perſuadebat oportere Aſtyagem à regno ſummoueri, Cyro delecto. Harpagus, his tranſactis ac paratis, ita demum volens Cyro apud Perſas agenti ſuam aperire ſententiam, quum aliter non poſſet, vtpote itineribus cuſtoditis, huiuſmodi rem comminiſcitur. [h] Exenterato quem ſolerter obtinuerat lepore, vt nihil omnino reſcinderetur, indidit libellum in quo quæ libuit conſcripſerat: reſutóq; vẽtre, leporẽ vnà cũ retibus tradidit venatori cuidã ſuorũ domeſtico rũ fidiſſimo: miſitq; ad Perſas, præcipiẽs ſuo ore, quum daret leporem, Cyro diceret vt ipſe ſuis manibus aperiret, idque ſine arbitris faceret. Hæc exequuto nuncio, Cyrus acceptum leporem aperuit, inuentúmque libellum qui in eo inerat, legit, in » hæc verba: Fili Cambyſis, quem dii reſpiciunt (nam aliter nunquam in tantum for » tunæ peruenifſes) vlciſcere nunc Aſtyagem tuæ necis autorem. quoniam ex huius » tu quidem ſtudio perieras, deorum tamẽ beneficio & meo ſuperſtes es. Quæ omnia » quemadmodum circa te geſta ſunt, opinor te olim iam reſciuiſſe: & item, qualia e» go ab Aſtyage paſſus ſim quòd te non occidiſſem, ſed bubulco tradidiſſem. Nunc, » ſi mihi auſcultare vis, omni tu cui Aſtyages imperat regioni imperabis. Quũ enim » Perſis vt deficiant perſuaſeris, expeditionem aduerſus Medos ſuſcipe: vtpote ad vo-

a Quomodo ſibi viſum illud eſſent interpretati. Illi idẽ reſponſum reddiderũt *quod antea*, oportere puerum regnare, ſi ſuperſtes eſſet, nec prius obiiſſet. Atqui, &c.

b Non de induſtria & abſque vllo cõ filio, confid.

c Et quæ ex inſomniis pendẽt, prorſus ad leue quidpiam deueniunt.

d Hũc eſſe ſomnii exitum, puero, &c.

e Alioqui enim alienatus, ad hunc puerum qui Perſa eſt, deueniret: ac tum nos qui Medi ſumus, in ſeruitutẽ redigeremur, nulliúſque pretii eſſemus apud Perſas, vtpote extranei. At permanẽte rege, cuius pop.

f Et in maximo errore verſatum fuiſſe.

g Ei inſtabat Harpagus, dona mittẽdo. Vel, *Eius ſtudioſus erat.*

h Quum leporem arte compoſuiſſet, eiuſque ventrem reſciſſet, nihil lacerãdo, indidit libell.

i Vel, Præcipiens vt quum leporem Cyro daret, ſuo ore diceret vt, &c. Vel, *Cyrum admoneret etiam ut, &c.*

tum tibi re ſucceſſura, ſiue ego dux ab Aſtyage ad tibi occurrēdum creatus fuero, ſiue alius quiſpiam Medorum illuſtrium. Horum enim primi quique ab illo ad te deficientes, Aſtyagem conabuntur euertere. Tanquam igitur cuncta tibi ſint hîc in expedito, iſta exequere ſine mora. Cyrus, his auditis, conſiderabat quónam ſoleruſſimo modo Perſas induceret ad rebellandum. Cogitando tandem comperit hunc eſſe appoſitum, vt ita faceret: Scripto libello de iis quæ volebat, cōcilium Perſarum coegit. Deinde reſignato libello atque lecto, ducem ſe inquit Perſarum ab Aſtyage eſſe deſignatum. Et nunc Perſæ, ait, edico vobis vt præſtò mihi ſitis cum ſingulis falcibus. Hoc Cyrus Perſis præcepit: quorum cōplura ſunt genera. Eorum quædam Cyrus congregauit, & à Medis ad deficiendum induxit, [a] ſub quibus alia omnia. Ea autem hæc ſunt, Arteatæ, Perſæ, Paſargadæ, Meraphii, Maſii. Sed horum Paſargadæ ſunt præſtantiſſimi, in quibus & Achæmenidarum [b] cognatio eſt, vnde reges Perſidæ ſunt oriundi. Alii Perſæ hi ſunt, Panthelæi, Deruſiæi, Germani: atque hi omnes, aratores. Alii verò, pecuarii, Dai, Mardi, Dropici, Sagartii. Vbi cuncti adfuerunt habentes quod eis erat præceptum, ibi Cyrus iubet locum quendam dumoſum (erat in Perſide is locus circiter decem & octo aut viginti ſtadiorum) totum detergant intra diem. Quo labore perfunctis Perſis, iterum præcipit in poſterum diem vt lauti adſint. Interim coactos in vnum caprarum, ouium, boum greges patris ſui mactat atque apparat, tanquam Perſarum exercitum accepturus vinóque ac cibariis quam lautiſſimis. Poſtero die vbi conuenerunt Perſæ, iubet eos diſcumbere in prato atque epulari. Deinde cœnatos interrogat vtrum pridianam an præſentem conditionem præoptarent. Illis reſpondentibus, multum eſſe inter hæc duo [c] interualli: pridianam enim omnia mala habuiſſe, præſentem verò omnia bona habere: excepit Cyrus, & omnem rem denudauit, inquiens, Viri Perſæ, ita res veſtræ habent: volentibus vobis mihi obtemperare, & hæc & alia infinita commoda aderunt ſine vllo ſeruitutis labore: nolentibus verò, innumerabiles quales heſternæ ærumnæ. Nunc itaque obtemperando mihi, efficiamini liberi. nam & diuina quadam ſorte ipſe genitus hæc bona videor in manus veſtras eſſe allaturus, & vos non arbitror inferiores eſſe Medis cum in aliis, tum verò in bellicis rebus. Quę quum ita ſint, rebellate quamprimum ab Aſtyage. Perſæ, vt qui iampridem [d] dedignarentur parēre Medis, nacti [e] præſidem, libenter ſe in libertatem vindicarunt. Hæc moliri Cyrum Aſtyages quum accepiſſet, miſſo nuncio accerſiit. Iſte nūtium iubet renunciare, ſe prius illuc venturum quàm Aſtyages ipſe velit. His auditis, Aſtyages Medos cunctos armat, hiſque [f] aduerſo numine Harpagum præficit, oblitus eorum quæ illi feciſſet. Comparato exercitu, vbi Medorum copiæ [g] cum Perſicis prælium conſeruerunt, quicunque eorum, [h] ſermonis Harpagi erant expertes, præliabantur: qui verò participes, ad Perſas tranſibant. Plerique de induſtria ignauiter agebāt, fugámque faciebant. Dilapſo turpiter Medico exercitu, Aſtyages vt primum rem cognouit, minitans Cyro, inquit, Ne ſic quidem Cyrus gaudebit. Hactenus loquutus, ante omnia eos magos ſomniorum interpretes qui ſuaſiſſent ipſi Cyrum dimittendum, patibulis affigit. Deinde reliquos Medorum qui in vrbe erant, adoleſcentes pariter & ſenes armat. Quibus eductis, cum Perſis confligens fugatur: viuúſque capitur, amiſſis quos eduxerat Medis. Ei captiuo aſtans Harpagus inſultauit, eúmque dicteriis laceſſiuit, cum alia quæ homini dolerent, dicens, tum verò percontando eum de cœna ſua in qua ille ipſum carnibus filii pauiſſet: [i] quoniam regnum eius ad ſeruitutem decidiſſet. Eum intuens Aſtyages viciſſim interrogat nunquid [k] ipſius foret Cyri opus. Harpagus ſuum verò eſſe dicere: ídque meritò, quoniam ipſe ad Cyrum ſcripſiſſet. [l] Tum Aſtyages cum improuidiſſimum atque iniquiſſimum omnium hominum compellauit. Improuidiſſimum quidem, quòd, ſi facultas ei aderat vt rex efficeretur, alteri tribuerit imperium, ſi modò illa per ipſum geſta eſſent: iniquiſſimum verò, quòd cœnæ cauſa Medos in ſeruitutem redegiſſet. Si enim oportebat omnino eum comparare alteri regnum, nec ſibi habere, ſatius futurum fuiſſe Medorum alicui id bonum comparare quàm Perſarum. Nunc Medos qui huius peccati affines non extitiſſent, ex dominis factos eſſe ſeruos: & Perſas qui fuiſſent hactenus ſerui, nunc dominos effectos eſſe Medorum. Hunc in modum Aſtyages, quum quinque & triginta regnaſſet annos, regno amotus eſt: ob cuius acerbitatem Medi ſubiecti fuere Perſis centum ac duodetriginta annos, omni ſupra Halym fluuium Aſiæ dominati, excepto tempore quo Scythæ regnauerunt.

Iidem ſequētibus temporibus, quum horum factorum pœniteret, à Dario defecerunt: ſed prælio victi, iterum ſubacti ſunt, Perſæque qui tunc cum Cyro aduerſus Aſtyagem

a Sunt autem hæc, à quibus alii omnes dependent.

b Tribus

c diſcriminis.

d Grauiter ferrēt.

e Ducem.

f Tanquam diuinitus mente captus, Harp.

g Cum Perſicis iūctæ fuerunt. Vel, Perſicis occurrerunt.

h Propoſitum Harpagi ignorabāt, præliabāturcæt. ad Perſ.

i Quòd eſſet illius ſeruitus pro regno. Id eſt, Quòd propter illud ex rege ſeruus factus eſſet.

k Sibi vendicaret, Cy.

l Tū Aſtyages demōſtrare cœpit illum omnium hominū & ſtultiſſimum eſſe & iniquiſſimum. Stultiſſimum quidem, quòd quum ipſi liceret regem eſſe (ſi modò per ipſum res ea geſta eſſet) alteri imperium tribuiſſet: iniquiſſimum, &c.

Astyagem rebellauerunt, deinceps Asiæ imperitauerunt. Cyrus nullo alio malo afficiens Astyagem, penes se habuit quoad vita excessit. Ita Cyrus genitus educatúsque, regno potitus est. Et mox Crœsum iniuriæ illatorem subegit, quemadmodum à me superius commemoratum est. Quo subacto, ita omnem Asiam adeptus est. Porro ritus quibus vtuntur Persæ, tales esse comperi. Neque statuas, neque templa, neque aras extruere consuetudo est, quinimo hoc facientibus insaniæ tribuere. ob id (vt mea fert opinio) quòd non, quemadmodum Græci, sentiunt deos ex hominibus esse ortos. Moris habent, editissimis quibusque conscensis mõtibus, Ioui hostias immolare, omnem gyrũ cæli Iouem appellantes. Soli lunæ'que sacrificant, & telluri, igni, aquæ atque ventis: hísque solis sacra faciunt iam inde ab initio. [a] Vraniæ quoque sacrificant, sic nimirũ ab Assyriis Arabibúsque edocti. Vocant autem Assyrii Venerem Mylittam, Arabes eandem Alitam appellãt, Persæ Metrami. Sacrorum autem ritum circa hosce iam dictos deos huiusmodi quondam instituerunt. Persæ quippe sacrificaturi, nec aras erigũt, neque ignem incendũt prorsus: sed neq; libamentis vtũtur, aut tibiis, infulísue, aut molis: verùm, vt quisque diuis hisce sacra facere statuit, in locum mundum victimam sistens, deum illũ implorat, myrto maximè ciactam gestans tiaram. [b] Sacrificãs autem, non pro se solo priuatim q; vota nũcupat, sed cõmuniter vniuersis Persis bene precatur. in primis quidẽ regi: quoniam [c] inter Persas omnes idẽ quoq; cõprehenditur. Vbi verò iam in minutas portiunculas membratimq; hostiã cõscidit, carnibus elixis herbã susternit quammollissimam, maximè trifoliũ. Huic impositis carnibus, Magus astans theogoniam accinit. siquidem hãc illi dicũt esse incantationẽ efficacissimam. Citráque Magũ nullum illis fit legitimum sacrificium. Mox sacrificus sublatis carnibus vtitur in quencũque vsum illi fert animus. Ex omnibus diebus præcipuè colendũ censent suum quique natalem: nimirum hoc die plus aliis æquum censentes ciborum apponere. Et ditiores, integros boues, camelos, equos, asinos, eósq; in fornacib⁹ tostos, isto die in mẽsam apponunt: pauperes natalẽ minoribus pecoribus honorãt. Cibis autem vtũtur perpaucis, bellariis multis, neque iis admodum bonis. Hinc est quòd Persæ dicũt, [d] Græcos pastos iam demũ non esurire amplius. Nẽpe ipsis à cœna cibi apponũtur pretii nullius, & siquid apponatur, nõ cessant quin edãt. Vinũ largius illis apponitur. Eisdem nec vomere coram, nec vrinã facere licet: quæ etiam nunc ita obseruãtur. Poti, de rebus maximè seriis consultare cõsueuerunt. [e] Nam siquãdo ipsis cõsultandum videtur, tum postera die ieiunãt, proponitq; is qui ædibus illis in quibus fortè cõsultatur præest: &, si placuerit, atque ieiunauerint, vtũtur ipso: sin minus cõprobetur, abrogant: & de quibus ieiuni deliberauerint; de eisdẽ poti pronunciãt. Quum in via inuicem sibi occurrunt, ex hoc quis cognoscat an pares sint: nam salutationis loco se mutuo osculantur. quòd si alter fuerit inferior paulo, malas osculantur dũtaxat: sin autẽ alter fuerit multo ignobilior, prostratus adorat honoratiorem. In primis autem illos obseruant reuerẽter qui proximè habitant: secundas tribuunt iis qui à primis proximi: atq; sic deinceps progredientes, quo viciniores, hoc arctiori necessitudine iunctos existimant: se nimirũ omnium lõge optimos arbitrantes: [f] alios verò, quo remotius dissiti sunt, hoc à virtute magis esse alienos. atq; illos demum secundum dictam proportionẽ pessimos esse colligẽtes qui à Persis absint quamremotissimè. Sub Medis imperium obtinẽtibus, pleræq; nationes quoque imperitabant: sed quibus omnibus præerant Medi. Iidem & affines perinde atque Persæ colunt. Quæ gens imperii curam gerẽs, latè progressa fuit. Externorum autem morum Persæ maximè omnium hominum sunt studiosi. Nam & Medicam vestẽ propria elegãtiorem arbitrãtes, gestãt: & in pugnis thorace vtũtur AEgyptio. Quin voluptatibus etiam omnis generis quas semel rescire potuerunt, frui student. A Græcis edocti, puerorum quoque indulgent amoribus. Virgines multas ducunt vxorum loco, sed multo plures pallacas habent. Secundum bellicam fortitudinem potior ducitur numerosæ sobolis procreatio: & illi qui quamplurimos liberos ediderit, [g] huic rex, tãquam strenuum quippiam præstiterit, singulis annis munera mittit. Liberos suos, à quinto anno incipientes vsque ad vicesimũ, tribus duntaxat instituunt, equitare, arcu sagittas excutere, vera loqui. Ante quinquennium filius in conspectum patris non venit, sed apud fœminas degit. Quod ea gratia sic fit vt si inter educationem decedat, nullam hæc prolis iactura patri afferat molestiam. Equidem hũc morem laudo: laudo item illũ, ne ob vnam tantùm culpã liceat vel ipsi regi occidere quempiam, neque alicui aliorum Persarum atrocius aliquid in familiam suam exercere ob vnum solum delictũ: [h] sed expendere iubetur quisque, si

a Postea verò didicerũt Vraniæ etiã sacrificare, & ab Assyriis & ab Arabiis edocti.

b Illi autem qui sacrificat, non licet sibi priuatim precari bona, sed commun.

c Inter cũctos Persas ipse etiam *qui sacrificat* comprehend.

d Græcos finem edẽdi facere dum adhuc esuriunt, quòd à cœna nihil apponatur illis quod sit alicuius pretii: quòd si quid tale apponeretur, non esse finem facturos quoad satiati essent. Vini valde appetentes sunt.

e Quod autẽ ipsis placuerit deliberanti- b⁹ *inter pocula*, id postridie proponit domin⁹ illius domus in qua deliberauerint: & si quidem placuerit sobriis etiam, eo vtuntur: sin minus, relinquunt. De quibuscunque autem sobrii consultauerint, inebriati ea in disquisitionẽ reuocãt. Si in vita, &c.

f Minimè autẽ eos qui sedes à se remotissimas incolunt, honore afficiunt: seipsos omnium hominum lõgè præstantissimos esse arbitrãtes in omnibus rebus: cæteros autem, prout propius in colũt, (vt dictum est) virtutem amplecti. At qui lõgissimè ab ipsis habitent deterrimos esse. Porrò Medis imperium obtinẽtibus, quædam etiam gentes mutuò imperabãt, *id est, imperium in quasdam obtinebant, & uerissim aliarum imperio subeerant*. Medi enim vniuersis imperabant, & maximè sibi propinquis: hi autem, etiam finitimis: isti verò, iis qui maximè vicini erant. Eadem autem ratione & Persæ vicinos suos colunt. Latè enim progrediebatur illa gens imperans & præfecturas obtinens. Externorum aut.

g Huic rex munera quotannis mittit. In multitudine autẽ positũ esse robur existimant. Lib.

h Sed vbi considerauerit, si peccata cõmissa plura maiorãque esse cõperiat quã

obsequia præstita, tum demum iram suam exercet. Suum autem patr. aut m. aiunt nem. vnq.

occidisse: sed quicunque tales fuerint *filii* necesse esse vt si de illis inquiratur, aut suppositicii aut spurii cõperiantur. Quippe veris.

plura ac magna patrarit, atque tum demum iusta vtatur indignatione. Suum autem patrem aut matrem aiunt neminem vnquam occidisse: verum quotquot horũ fortè acciderunt, omni necessitate excussa, hos tandem deprehensos tradunt aut subditios, aut spurios. Quippe verisimile nequaquã videri aiunt vt is qui verus parés sit, à proprio filio interimatur. Quæcunque apud eos fas non est facere, ea nec dicere. Turpissimum apud eos ducitur, mentiri: secundo loco, æs alienum debere, cum ob alias multas causas, tum quòd necessum sit eundem qui debet, mendacio quoque obnoxium esse. Siquis è ciuibus lepra aut vitiligine infectus sit, huic in ciuitatem accedere non conceditur, neque cum aliis Persis consuetudinem habere. Dicunt enim hos morbos illis immissos quòd in solem peccauerint. Externum verò qui iisdem correptus fuerit, è regione sua exiguit: atque[a] ob eandem causam albas columbas in regionem illam afferunt. In flumen nec immeiunt, nec inspuũt, nec manus abluunt, nec denique simile quippiam faciunt, sed flumina inter omnia religiosissimè colunt. Hoc quoque Persis accidit peculiare, quod quanquam illos lateat, nobis minimè est obscurum: nempe quæcunque apud illos nomina vel corporibus vel magnificentiæ sunt similia, ea omnia in eadem terminari litera, quam Dores san appellent, Iones sigma. Et, si animaduertas attentius, deprehendes nomina Persarum non quædam, sed omnia similiter claudi. Equidem hæc probè scies de Persis possum indubitatò affirmare. at istà quæ de mortuis prodũtur, obscuriora, neque perinde certò: cadauera videlicet defunctorum Persarum non prius humari quàm aut ab alite aut cane trahãtur. [b]Magos tamen sat scio hæc factitare: quandoquidem apertè faciunt. Persæ igitur mortuum [c] cera inuoluentes in terram cõdunt. Magi verò cũ ab aliis hominibus, tum à sacerdotibus AEgyptiis differũt. Siquidem hi nullius animantis occisione se polluũt, præter ea dũtaxat quæ diis immolant: Magi suis ipsorũ manibus, excepto homine atque cane, quiduis occidunt: imò hoc palmarii loco ducunt, si formicas serpẽtésque, & breuiter reptilia atque volatilia plurima necauerint. Atque de horũ ritibus hunc in modum dictũ sit: nos ad institutam narrationem recurrimus. Porro Iones atque AEoles, vbi audierunt Lydos citra negocium à Persis victos, legatos Sardis miserũt ad Cyrum, [d]vltrò postulantes vt iisdem conditionibus eos admitteret quibus Crœsi subiectos in ditionem accepisset. Verùm Cyrus ad eorum postulata per huiusmodi *similitudinem atque* apologum respondit, Tibicen, inquiens, quidam vbi pisces in mari conspexisset, canere tibia cœpit, ratus nimirum eos *ad cantus suauitatem* in terram progressuros: at spe sua frustratus, misso in mare verriculo, ingentem piscium vim cõplexus est traxítque. Et quum palpitantes cerneret in sicco, dixit ad pisces, Temperate, inquit, nunc mihi quæso à saltationibus: quando non libuit vobis me canente saliendo progredi. Quæ verba Cyrus Ionibus AEolibúsque ideo dixit, quòd Iones prius ipso Cyro per legatos *ad amicitiam inuitante*, & flagitante vt à Crœso rebellarẽt, constanter recusauerant: ac tum demum, [e]rebus non ex sententia succedentibus, parati essent Cyri imperata facere. Hac occasione ira commotus, dicto responso eos dimisit. Iones, his auditis, ad suas quique ciuitates reuertuntur, mœniáque communiunt. Congregabantur autem in Panionio alii omnes, præter Milesios. quippe cum his solis fœdus inierat Cyrus, iisdem conditionibus quibus & [f]Lydos receperat. Porrò reliquis Ionibus communi sententia videbantur legati in Spartam mittendi, qui *simul & præsentem rerum statum nuntiarent &* auxilium rogarent. Iones verò illi ad quos Panionium quoque pertinet, ciuitates habẽt cum cæli bonitate, tum montiũ commoditate omnium optimè sitas quas nos nouerimus: adeo vt neq; superior regio, neque inferior, neque ea quæ orientem nec quæ occidentem spectat plaga, Ioniam hac in parte æmulari possit. Siquidem hæc vel frigore riget, vel premitur aquis: illa rursus calore ac situ squalet. Lingua vtuntur nõ eadẽ, [g]sed eius quatuor proprietates ducũt. Miletus, prima apud ipsos ciuitas, ad meridiem vergens. Post hanc Myus & Priene: hæ in Caria sitæ sunt, eadem lingua vtentes. Illæ verò in Lydia, Ephesus, Colophon, Lebedus, Teos, Clazomenæ, Phocæa, quæ cum iam dictis ciuitatibus, quantum ad linguam attinet, non conueniunt, inter se tamen eadem sonãt lingua. Reliquæ sunt tres ciuitates Ionicæ, quarum duæ insulas habitant, Samum videlicet & Chiũ: tertia in continenti sita, Erythræ. Ex his Chii & Erythræi eandem sermonis proprietatem sibi vendicant: Samii verò ab his discrepantes, propriam quãdam receperunt loquendi formam. Atque hunc in modum quatuor omnino linguarum fiunt proprietates. Ac verò ex iisdem Ionibus Milesii erant qui cum Cyro metus prætextu fœdus pepigerant. Insularibus autem nihildum grauius fuit metuendum,

a Columbas *exigũt, uel expellunt* eandẽ causam prætendentes. In flum.

b Magos quidem certè sat sc.

c Vel, *Cera circumlimentes, aut integentes.*

d Volẽtes iisdem conditionibus stare quibus & Crœso fuerant subiecti. Verùm Cyr.

e Rebus confectis.

f *Legit hic interpres* λυδοὺς, *non* λυδός.

g *Ad uerbum*, Sed quatuor modos deductionum vsurpant. *i. Ea utũtur in quatuor modos & proprietates deducta.*

quòd Persis Phœnices nondum essent subiecti, & ipsi Persæ nauigiis non vterẽtur. Porrò hi nõ aliam ob causam ab Ionibus defecerũt quàm quòd cum imbecilles essent omnes alii Græci, tum Iones oppidoquam infirmissimi, & nullius propemodũ momenti. Siquidẽ præter vnas Athenas, nulla vrbs alia insignis erat. [a]Iam enim alii Iones atque ipsi Athenienses, Ionum nomen refugerant, nolentes Iones appellitari. Quinetiam nũc pleroſq; ex illis videas quos nominis istius pudeat. Cæterùm duodecim istæ ciuitates nomine ipso gloriabantur: & *quum semel nomen sibi Panioniis indidissent*, fanum quoque de suo nomine constituxerunt Panionium. Cuius nullos participes facere in animum sibi induxere: nec erant qui magnopere postularent eiusdem participes fieri, exceptis tantùm Smyrnæis. Tale quippiam Dorienſibus accidit qui Pentapolin incolunt, quæ antè Hexapolis vocabatur. nam & hi cauent ne quem è finitimis Dorienſibus ad Triopium [b] sacrum admittant: adeo vt etiam ex popularibus suis, qui sacri legem trãsgressi essent, à ludorum communicatione excluserint. Nam in certamine Apollinis Triopii tripodes victoribus constituebantur ærei: quos acceptos non è [c]sacro efferre, sed deo ipsi donare ibidem oportebat. At vir quidam Halicarnassẽus, nomine Agasicles, in eodem certamine victoria potitus, ausus est legem hanc violare, tripodémque domum ferens [d] sibi asseruare. Propter quod commissum, quinque hæ ciuitates, Lindos, Ialysſus, Camerus, Cos atque Cnidus, sextam ciuitatem Halicarnassum à sacrorum participatione remouerunt, hac videlicet pœna Halicarnassẽos multantes. Atqui mihi sanè videntur Iones duodecim fecisse ciuitates, nec voluisse plures recipere, propterea quòd eorundem Peloponnesum habitantium totidem fuerint partes: quemadmodum nunc quoque Achæorum, qui Ionas è sedibus suis exegerunt, duodecim sunt partes. Nẽpe prima antè Sicyonem est Pellena, deinde AEgiræ & AEgæ, ad quam Crathis fluuius perennis labitur: à quo & Italicus ille vocatus est. Post AEgas Bura est & Helice: quò ab Achæis bello fracti Iones confugerunt. Post hanc AEgion est, & Rhypes, & Patrenses, & Pharenses, atque Olenus, quam Pirus ingens fluuius præterfluit. Postea Dyma & Tritæenses, qui soli mediterranea colunt. Hæ sunt duodecim Achæorum illæ portiones quæ tum quidem Ionum erant: hæc'que causa fuisse videtur quapropter Ionibus duodecim ciuitates constituere placuerit. Nam istos præcipuè magisque aliis Iones esse, aut præstantius quippiam gessisse, magna insania esset asseuerare: quum ex his Abantes sint, Euboœæ haudquaquam minima portio, qui tamen nec cum Ionum nomine quicquam habent commune: & Minyæ Orchomeniis sint admixti, Cadmæi quoque, Dryopes, [e]Phocenses, Molossi, Arcades, Pelasgi, Dores, Epidaurii, atque aliæ pleræque nationes inter se commixtæ sint. [f]Quorum alii ex Athenienſium Prytaneo progressi, nobilissimos se Ionum existimauerunt. Hi coloniam ducentes, loco vxorum Caricas habebant mulieres, quarum iam ante parentes interemerant. Propter quam cædem mulieres Caricæ legem tulerant, quam iureiurando inter se firmauerant, tradiderũntque suis deinceps filiabus, quòd videlicet cum maritis nunquam cibum sumerent, neque propriis nominibus compellarent: propterea quòd eorum patres, maritos atque filios trucidassent, & quum hæc patrassent, simul orbas ad concubitum violenter rapuissent. Hæc Mileti fiebant. Reges autem creauerãt partim Lycios, Glauco Hippolochi filio oriundos, partim Cauconas Pylios, Codro Melãthi progenie ortos, partim ex vtriſque. Sed nomen Ionũ inter cæteros maximè amplectuntur. Et sunt quidem illi veri atque genuini Iones: omnes tamen Ionum nomenclaturæ cõmunicãt quotquot Athenis oriũdi Apaturia festa cõcelebrant. Concelebrãt autẽ omnes, præter Ephesios & Colophonios, qui soli ex Ionibus ab Apaturiis arcentur, idq; obcædis patratæ causam. Porrò Panionium locus est Mycales sacer, ad Septẽtrionem vergẽs, communiter ab vniuersis Ionibus Neptuno Heliconio dicatus. Mycale autem promõtorium est in continẽti situm: quod quâ zephyro vento expositũ est, ad Samum pertinet. Ad hunc mõtem collecti vniuersi Iones sacrificium celebrabant quod Panionia vocant. Accidit hoc sanè nõ Ionũ sacris dũtaxat, verũ cõmuniter omnib⁹ Græcorũ festiuitatib⁹, vt in eãdẽ literã finiãt, peride atq; Persarũ nomina. Et hæ quidẽ Ionicæ sunt ciuitates. AEolicæ autẽ ciuitates sunt, Cumæ, quæ & Phriconis vocatur, Lariſſæ, Nouus murus, Tenus, Cilla, Notiũ, AEgiroeſſa, Pitana, [g]AEgæa, Myrina, Crynia. Atq; hæ x i AEolicæ fuerunt priscæ ciuitates. Vna autẽ Smyrna (AEolica & ipsa ciuitas) ab Ionibus [h] diruta fuit. Alioqui & hæ, duodecim erant numero, in cõtinenti sitæ, quæ ditionẽ habebant Ionibus præstantioré, at quæ tamẽ ad illius cæli temperiem nequaquã accederet. Smyrnam verò hac occasione amiſe-

a Adeo quidem vt cum alii Iones, tum ipsi Athenienses hoc nomen refugerent, Ionésque appellari nollent. Sed etiamnum multi eorum nomen hoc sibi pudendum ducere videntur. At hæ duodecim ciuit.

b Templum.

c Templo.

d Ad clauum sus-pẽdere. Propt.

e Omittit ἀπὸ δέ-κμοι.

f Ex quorum numero, illi qui ex Prytaneo Athenienſium profecti sunt, & se Ionum nobilissimos existimarunt, hi vxores secũ non adduxerunt quum in coloniam migrarent, sed Caricas habuerunt, quarum, &c.

g AEgræ, al. ἀιγαῖαι.

h Dirempta fuit.

rũt AEoles, quòd Colophonios per ſeditionem è ſedibus ſubmotos recepiſſent: qui poſtea Smyrnæos obſeruantes, dum extra vrbem Bacchi ſacra celebrarent, occluſis portis vrbem occuparunt. Succurrẽtibus autẽ AEolibus vniuerſis, ſic inter eos tranſigebatur, vt ſi Iones vtẽſilia bonáque mobilia AEolibus redderẽt, AEoles Smyrnacederent. Hanc conditionẽ quum Smyrnæi accepiſſent, [a] diſtributæ ſunt vndecim hæ ciuitates, ſuos quæq; conſtituẽs ciues. Hæ itaque continentis ſunt ciuitates, exceptis iis quæ Idam habitabant: nam illæ ad has non referũtur. Inſulares verò quinq; ciuitates Leſbum colebant. ſextã enim in Leſbo Ariſbã Methymnæi iam ſibi ſubiecerant, tanquã conſanguinitate iũctam. In Tenedo autẽ vna habitabatur ciuitas, & altera quædã in cẽtum appellatis inſulis. Iam verò Leſbiis Tenediiſq; [b] nihil grauius, perinde atq; cæteris Ionibus inſulas tenẽtibus, erat metuendũ: at reliquis ciuitatibus cõmuniter placuit Iones ſequi, quocũq; illi duxiſſent. Porrò vbi Ionũ AEolúmq; legati Spartam appuliſſent (id quod fiebat properãter) ex omnib⁹ delegarũt Phocẽſem quẽdam, cui nomẽ Pythermo, qui poſtulata proponeret. Hic purpurea veſte ĩdutus, [c] in Spartiatarum conuentum, qui ad famam legatorum collectus fuerat, proceſſit: hortatúſque eſt Lacedæmonios multis verbis ad auxilium Ionibus ferendum. [d] Illi, quanuis Ionum legatos repuliſſent, tamen myoparonem ablegarunt, quantum ego coniicio, hominibus inſtructum qui rerum Cyri Ionúmque ſucceſſum explorarent. Hi Phocæam appulſi, Sardis mittunt ſpectatiſſimum ipſorum, nomine Lacrinem, qui Cyro Lacedæmoniorum mandata perferret: nimirum ne vlli Græciæ ciuitati damnum inferret: vtpote ſe id minimè toleraturis. Cyrus audiens quæ Lacrines proferret, rogaſſe fertur circunſtantes Græcos, quinam homines eſſent Lacedæmonii & quàm multi numero. Mox vbi hæc cognouiſſet, ad Spartiatã dixiſſe, Equidem non extimui vnquam homines illos quibus locus eſt in media vrbe vacuus, in quem collecti mutuis ipſi ſibi iuramentis imponunt. Atque his, (ſi modò ſuperi me ſeruauerint incolumem) non Ionum, ſed propria ſua incommoda erunt deploranda. Hæc in vniuerſos Græcos verba detorſit Cyrus: quòd fora ampla haberent in quibus negociationes exercerent. nam Perſæ ipſi horum nullo diſtinentur, neque illis vllum eſt forum. Poſt hæc Sardis Tabalo homini Perſæ cõmiſit: Croeſi autem cæterorúmque Lydorum theſaurum Pactyæ Lydo tradidit deferendum. Ipſe verſus Ecbatana contendit, Crœſum vnà ſecum ducens: Ionum interim non magna habita ratione, [e] etiamſi primi adoriendi fuiſſent. quandoquidem Babylõ ei obſtaculo eſſe videbatur, & Bactriana quoque natio, item Sacæ atque AEgyptii, in quos ipſe expeditionẽ facere in animo habebat, in Ionas autem alium quempiam imperatorem mittere. [f] At verò vbi Cyrus è Sardis Lydos exegiſſet, Pactyas à Tabalo atque Cyro deſciſcit. Et quia Lydorum theſaurum habebat, conſcẽſis nauibus auxiliarios mercede conduxit, maritimiſque omnibus perſuaſit vt communẽ ſecum expeditionẽ ſuſciperent. Atque *his ſuccedentibus*, Sardis caſtra mouit, Tabalúmque in arce vndiq; concluſum obſedit. Cyrus hæc ex itinere intelligens, Crœſum hunc in modum alloquutus eſt, Quiſnam, inquit, Crœſe, finis erit eorum quæ nũc « mihi accidunt? [g] quãdo non ceſſabunt Lydi (vt videntur) tãtiſper & ſibi & mihi ne- « gocium faceſſere, dum eos prorſus delere aggrediar. Videor equidẽ perinde feciſſe « atque is qui occiſo patre, filiis pepercerit. Siquidem ego te cepi, qui plus quàm Lydo « rum pater eras, ipſis autem vrbem ſuam reddidi: adeo vt nunc mirer eos à me defi- « cere. Quum hanc ſuam ſentẽtiam Cyrus expoſuiſſet, Crœſus excepit, veritus nimirum ne Sardis funditus euerteret, Rex, inquit, Cyre, quanquam prudenter tu rectéque dixeris, moderaberis tamen furori, neque patieris antiquam hanc ciuitatem ita « excindi, quæ cum ſuperiorum, tum eorum quæ nunc acciderunt, rea non eſt. nam „ priorum ego autor fui, id quod meopte hoc capite pendo: præſens factum Pactyas « deſignauit, cui tu Sardis commiſeras: hic tibi pœnas det. Lydis autem veniam dans, « hæc illis impera, ne *uidelicet aliquando uiribus aucti*, vel defectionẽ meditari auſint, vel « moleſti eſſe poſſint. Interdicito illis ne arma bellica poſſideãt, iubeóque ſupra tuni- « cam pallium geſtare, induere item cothurnos. Adhæc impera vt liberos citharam « puſſare, pſallere, cauponari doceant. & mox comperies, ô rex, viros in mulieres dege- « neraſſe, nihilque metuendum ne rebelles vnquam à te deſciſcant. Hæc ideo Crœ- « ſus ſuggeſſit, quòd optabiliorem Lydis hanc eſſe cõditionem exiſtimaret, quàm ſemel ſubactos venũdari: ſat ſciens ſe, niſi prætextum idoneum comminiſceretur, nõ perſuaſurum illi vt inſtitutũ detrectaret. Adde etiã quòd formidabat ne in poſterũ aliquando Lydi, ſi imminẽtem calamitatẽ effugiſſent, rebellantes à Perſis funditus extinguerẽtur. Cyrus hac Crœſi admonitione gauiſus, remiſſáq; iracundia, reſpon

a Diſtribuerũt, *uel inter ſe partitæ ſũt* ipſos illæ vndecim, &c.

b Nihil periculi, pẽr.

c Vt plurimi ex Spartiatis, quum hoc audiſſent, accurrerẽt, proceſſit, hort.

d *Adde ex uet. cod. Græcis*, Lacedæmonii verò illis aurem præbere noluerunt, imò non ferendum eſſe auxilium Ionibus ſtatuerunt. Hi igitur abierunt. Illi, &c.

e *Hĩc mendoſum eſſe uidetur Græcũ exemplar.*

f Verùm ſimulatque Cyrus Sardib⁹ eſt profectus, Pactyas Lydos ad deſciſcendum à Tabalo & Cyro impulit. Et quia Sardiũ theſaur.

g Non videtur Lydi faceſſendi mihi & ſibi negotium finem facturi. Cogito nunquid maximè expediat eos in ſeruitutem redigere. Mihi enim videor nunc perinde feciſſe, &c.

dit ei se pariturũ. Accersitóq; cõtinuò Mazare homine Medo, eadẽ illi præcepit quæ Cræsus suggessérat Lydis imperanda. Atque præter hæc mãdauit, illos omnes sub corona venundari, quotquot vnà cum Lydis Sardis oppugnassent: Pactyam autem viuum ad se perduci. Et ista quidem ex itinere quum præcepisset, [a] Lydos cõpulit ad Persarum mores recipiendos. Pactyas, intelligés exercitum non procul abesse, conterritus confugit Cumam. Mazares verò nihil cunctatus, Cyri exercitus partẽ quam secum ducebat, Sardis promouit. Verùm vbi Pactyam iam vnà cũ suis cõmilitonibus Sardis abiisse cognouit, primùm Lydos adegit Cyri mandatis obsecũdare. Et iam inde Lydi omnem vitæ rationẽ commutarunt. Deinde Mazares nuntios Cumam misit qui Pactyam reposcerẽt. Cumæi verò consilio inito statuerunt ad deum apud Branchidas referendum quid facto opus esset. Erat enim illic oraculum peruetustum quo Aeoles Ionésque communiter vti consueuerãt. Oraculum hoc in Milesiorum agro est situm supra Panormum portum. Missis igitur ad Branchidas consultoribus rogabant quidnam facientes hac in re deo gratificaturi essent. Consulentibus respondebatur Pactyam Persis esse permittendum. Quæ quum relata audirent [b] Cumæi, putauerunt oraculo acquiescendum Pactyámq; reddẽdum. Cæterùm quum hue bona pars propẽsa esset, Aristodicus Heraclidis filius, vir inter cæteros Cumæos clarus, seu oraculo parum fidens, siue ipsos cõsultores oraculi responsum non rectè perferre existimans, cõstanter obstabat quominus oraculo Cumæi obtemperarẽt. Vnde factũ est vt iterum de Pactya interrogaturi alii mitterẽtur sacerdotes consultores, inter quos ipse quoque Aristodicus erat. Hi quum ad Branchidas peruenissent, vnus ex omnibus Aristodicus consulebat oraculum, sciscitans
» in hæc verba, O rex, venit ad nos supplex Pactyas Lydus, morte fugiens violẽtam:
» Persæ eundem reposcẽtes iubẽt Cumæos hominẽ dimittere. Nos Persarum potentiam formidantes, tamẽ supplicem nondum reddere ausi sumus, donec intelligeremus ex te indubitatò quid facere nos conueniret. Hunc in modum sciscitanti Aristodico, idem rursus respondebatur quod priores retulerãt, nempe Pactyam Persis permittendum. Post hæc Aristodicus tale quippiam de industria aggreditur: Templum circumiẽs, passeres aliásque auiculas quæ fortè in templo istic nidulabãtur, è nidis exemit. Quæ quum ille faceret, memorant vocem ex adyto auditam quæ ad
» Aristodicum ferretur, atque huiusmodi quædam sonaret, Hominum scelestissime,
» quænam libido te incessit vt auderes meos supplices diripere? Aristodicũ nihil dubitasse ad hunc modum respondere, Túne rex sic auxilium fers supplicibus, & Cumæos iubes supplicem Pactyam tradere Persis? Cui deus respondens, Equidem, inquit, iubeo vt impii malè pereatis, neque deinde oraculum hoc de reddẽdis vestris supplicibus lacessatis. Porrò vbi responsum hoc postremum relatum audiuerunt Cumæi, neque volentes Pactyam Persis tradere interimendum, neque eundem penes se detinendo, Cyrum ad ciuitatis suæ expugnationem excitare, hominem ablegant in Mitylenam. Mitylenæi, quum Mazares subinde per nuntios Pactyam flagitaret, paciscuntur pro certa mercede mittendum: [c] quod tamẽ nolim indubitatò asseuerare, quandoquidem nõ fuit persoluta. Cumæi, cognoscentes ea quæ circa Pactyam à Mitylenæis gesta essent, misso ad Lesbum nauigio, Pactyam deportant in Chium. Indidem verò ex Mineruæ tutelaris deæ templo violenter raptus, à Chiis redditur. Reddiderunt autem pro Atarnei mercede. Atarneus autem locus est Mysiæ, eregione Lesbi situs. Et sic quidem in custodia Persæ habebant Pactyam, vt Cyro quum primùm liceret traderetur. Atque multo exinde tempore, Chiorum nullus ex Atarneo neque molis libabat hordeaceis deo cuiquam, [d] neque secundæ messæ fructibus inde decerptis vtebatur. Breuiter omnia à sacrorũ vsu remouebantur quæ ex agro illo prouenirent. Postquam verò Pactyas iam à Chiis traditus fuit, Mazares mox in illos castra promouit qui vnà cũ Pactya Tabalũ oppugnassent: & partim Prienẽses subegit, partim Mæandri campum incursauit, [e] frumentationem militibus faciens: Magnesiam etiam pari modo. Postremò Mazares morbo correptus, vita defungitur. In defuncti verò locum suffectus Harpagus, & ipse Medus: nimirum quẽ Medorum tyrannus Astyages indignis epulis exceperat, quiq; [f] Cyrum in regni potestatẽ inuexerat. Hic, inquã, à Cyro institutus dux, simulatq; in Ioniam venit, vrbes ductis aggeribus cepit. [g] Nam vbi mœnia ciuésq; vndique exercitu clausisset, aggere ad murum obiecto *citra negocium* expugnabat: atque sic [h] Phocæa prima Ionum ciuitate potitus est. Hi Phocenses, primi Græcorum [i] longis nauibus vsi feruntur: Adriámque simul & Tyrrheniam, Iberiam atque Tartessum [k] occupauerunt. Nauigiis autem vtebantur non rostratis, sed penteconteris, *hoc est lembis quin-*

a In Persiam ad sedes suas perrexit. Pact.

b Cumæi, Pactyam tradere decreuerant. *Vel, in animo habebant.* Quum autem vulgus hoc decreuisset, Aristod.

c Haud enim possum id certò dicere, quum res ad exitum perducta non fuerit.

d Neque bellaria ex fruge inde collecta pinsebantur. Denique omnia, &c.

e Illo in prædam suis militibus exposito: Magnes.

f Cyrũ ad regnũ obtinendum adiuuerat. Hic, &c.

g Postquam enim ciues intra mœnia cõpulerat, aggere, &c.

h Phocæam primam Ionum ciuitatẽ oppugnauit. Hi Phoc.

i Longinquis nauigationibus vsi sunt: Adr.

k Obtenderunt, *vel, Patefecerunt.*

quagenûm remoris ᵃ. Hi quum primum Tarteſſum venirent, grati admodum fuerunt regi, cui nomẽ erat Arganthonio, quique iam octoginta annis Tarteſſiorum regno præfuerat. Vixit autem annos centum viginti. Atque ᵃ Phocenſes Arganthonio iſta occaſione redditi ſunt amici, quòd videlicet Phocenſes Ioniam relinquentes, iuſſit in ſua ditione ſedes deligere vbicunque illis liberet. Verùm quum hoc non perſuaſiſſet Phocenſibus, intelligerétque interim Medum in eos exercitum ducere, pecunias numerauit liberaliter. Siquidem ipſius muri ambitus non paucorum eſt ſtadiorum, totúſque è maiuſculis lapidibus, niſque affabrè concinnatis. Et murus quidem ille à Phocenſibus hoc pacto fuit conſtructus. Porrò Harpagus exercitum promouẽs, vrbem oppugnauit: quum ᵇ poſtulaſſet prius ſibi ſat eſſe, ſi vellent Phocenſes vnum duntaxat muri propugnaculum demoliri, vbi habitationem extrueret, *cætera illis ſe pera iſſurum intacta*. Phocenſes ſeruitutem auerſantes, reſponderunt diem vnum ſe ad conſultandum ſumpturos: ſed interim dum conſultaretur, illum exercitum ab vrbe iubebant abducere. Harpagus autem, quanquam ſe ſcire diceret quid facturi eſſent, tamen ſe illis vt conſultarent permittere. Simulatq; igitur ille exercitũ abduxit, Phocẽſes continuò lẽbos inſtruxerunt, quibus liberos vnà cũ vxoribus atque ſupellectile vniuerſa imponerent: ad hæc ſtatuas quoque templorũ & cætera donaria, niſi quæ vel ferrea vel lapidea aut denique picta eſſent, & reliqua omnia impoſuerunt. quas & ipſi conſcendentes, ſoluerunt, traiecerúntque in Chium. Phocæam autem iam deſertam hominibus occupauerunt Perſæ. Phocenſes autem, quum ipſis Chii inſulas quæ OEnuſæ vocantur, licitantibus addicere nollẽt, metuentes ne illuc emporium tranſferretur, óbque hanc cauſam hæc eorum inſula excluderetur, conceſſerunt in Cyrnum. Hîc enim iam ante viginti annos ciuitatem ex vaticinio condiderant, nomine Alaliam. Interea autem Arganthonius fatis conceſſerat. Porrò Cyrnum traiecturi Phocẽſes, prius diuerterunt Phocæam, præſidiáque illic Perſarum quæ ab Harpago fortè cuſtodiæ cauſa relicta fuerant, trucidarunt. Quibus patratis, ᵇ quotquot ex claſſica ſodalitate ſupererant, communi conſilio ſeſe mutuis execrationibus diriſque deuotionibus aſtringunt. Ad hæc grani de ſaxum in mare demergunt, iuramentóque confirmant non prius ſe de repetenda patria cogitaturos, quàm ſaxum vadis imis leuatum renarit. ᵈ Cõmodùm verò, profectionem molientibus, pluſquam medietatem deſiderium cepit ingens paterni ſoli morúmque Phocenſium: & plerique etiam violato iuramento remigrarũt in Phocæam. Alii autem iureiurando ſatisfacientes, ſoluentéſque ex OEnuſis Cyrnum rectà petierunt. Quò quum appuliſſent, communiter habitarunt vnà cum ſuperioris temporis colonis, annis quinque, ſacráque erexerũt. Cæterùm quum iam vicinos circunquaque hoſtili more popularentur, communi ſententia bellum in eos adornant Tyrrheni atque Carthaginenſes, vtrique ſexaginta nauibus inſtructi. Phocenſes ex aduerſo ſexaginta & ipſi naues milite implent, obuiámque illis procedunt in mare quod appellatur Sardonium. Commiſſa nauali pugna, Phocenſibus Cadmea quædam contigit victoria. nam quadraginta illis naues perierunt, reliquæ viginti contuſis roſtris factæ inutiles. Regreſſi igitur Alaliam, ſumptis liberis vxoribúſque, atque reliquis facultatibus quantas naues ferre poterãt, relicta Cyrno, demigrarunt Rhegium. Verùm è nauibus illis quæ perierant, quotquot homines in Carthaginenſium Tyrrhenorúmque manus peruenerunt, (capti enim plurimi) hi omnes protracti è nauibus, lapidibus obruebantur. Deinceps verò quæcunque ex Agyllenſium vel pecoribus vel iumentis atque hominibus locum illum accedebant, vbi Phocenſes lapidati fuerant, continuò ᵉ morbida fiebant, ſtupore atque igne corripiebantur ſacro. Quare Agyllenſes Delphos miſerunt, volentes commiſſum illud expiare. Pythia hæc iuſſit facere, quæ etiam nunc ab Agyllæis obſeruantur. nam & iuſta illis perſoluunt magnificè, & gymnicum celebrant certamen. Et Phocenſes quidem huiuſmodi fato vſi ſunt. Illi autem qui hinc progreſſi Rhegium confugerant, ciuitatem condiderunt in agro OEnotriæ quæ nũc appellatur ᶠ Hyela. Atque Phocenſium in Ionia res ſic habent. Simile quiddam accidit Teiis, quos ſimulatque aggerum beneficio cepiſſet Harpagus, omnes conſcenſis nauibus traiecerũt in Thraciam, ibidémq; vrbem condiderunt Abdera, cuius fundamenta prius iecerat Temeſius Clazomenius: ſed nihil pro hac ſua opera fructus reportans, à Thracibus expulſus fuerat: nunc tamen à Teiis apud Abdera heroum colitur honoribus. Hi igitur Ionum ſoli ſeruitutem non ferentes, patrium ſolum reliquêre. ᶠ Verùm alii Iones, præter Mileſios, prælio ſuperati tandem, acceſſerunt Harpago, perinde atque illi qui defecerunt, viróſque ſe ſtrenuos declararunt, pro ſuis quiſque for-

a Phocenſes huic viro adeo fuerunt accepti, vt primùm qui dem ipſos relicta Ionia quam vellent ſuæ regionis partem incolere iuſſerit: deinde verò quum id nõ perſuaderet, & ex illis audiret Medi vires creſcere, pecuniam illis ad vrbem muro circũ uallandam dedit: & quidem largè. Siquidem, &c.

b Propoſuiſſet *illis*.

c Diras atroces imprecati ſunt omnibus ſuæ claſſis qui illic remanerẽt. Ad hæc ferri maſſam candentem in mare proiecerunt, ſéque non prius Phocæam reuerſuros iurarunt quàm hæc maſſa emergeret. Commod. &c. *Hæc autẽ uerba, Saxum uadis imis leuatum renarit, ſumpſit Vallis ex Horatio.*

d At quum Corſicam nauigarent, maiorem illorum partẽ deſiderium ac cõmiſeratio cepit ipſius vrbis, ac ſedium ſuæ regionis. Quare violato iureiurãdo Phocæam remearũt. Alii autem iur.

e Mente alienabãtur.

f Hyela. Eam autẽ condiderunt, à quodã Poſidoniate edocti, Pythiæ oraculo iuſſos fuiſſe Cyrnum conderc, qui heros eſſet, nõ ipſam inſulam. Atque Phoc.

g At cæteri Iones (exceptis Mileſiis) præliũ quidẽ & ipſi cum Harpago commiſerunt, ſicut & qui *ſolum patrium* reliquerunt: ſéque fortiter geſſerũt, pro ſua quiſque patria pugnantes: ſed ſuperati captique, in ſuis ſedibus remãſerunt, imperata facientes. Mileſii autem, qui, &c. *Fortaſſe tamẽ poſſit & aliter exponi* ἐμένον κατ' ἤπειρον.

iter pugnans. Superati autem & capti in ſua quiſq; patria remanſerunt, eáque quæ imperabantur ſubibant. Mileſii qui iam Cyro fœdere aſtricti erant, (quemadmodum ſuperius à me commemoratum eſt) quietem agebant. Hunc itaq; in modum Ionia ſecundò in ſeruitutem fuit redacta. Porrò quum Ionibus iis potitus eſſet Harpagus qui continentem habitabant, inſulani horum exemplo conterriti, vltrò ſeſe dediderunt Cyro. Iam verò Ionibus, etiamſi afflictis, nihilominus ſeſe ad Panionium recipientibus, audio Biantem Prienæum ſaluberrimum dediſſe conſilium: cui ſi obtemperaſſent, licuiſſet Græcorum omnium feliciſſimos viuere. Siquidem ille ſuadebat vt communi claſſe ſoluentes, Sardiniam peterent, & ibi vnã ciuitatẽ omnium Ionum conſtruerent. Hoc enim pacto eos ſeruitute liberatos feliciter eſſe victuros, omnium inſularum maximam incolentes, & cæterarum imperio potientes. Sin autem manerent in Ionia, nullam inquit ſibi apparere libertatis ſpem. Hæc Biantis ſententia ipſis Ionibus ſubactis prodita fuit. Verùm Thaletis quoque ſanum illud conſilium, iam ante ſubactam Ioniam datum, nempe qui iuſſerit Ionas vnam quandam communem curiam habere, eámque eſſe in Teo: propterea quòd Teos in media eſſet Ionia: cæteras autem ciuitates habitatas, [a] nihilominus huic parituras quàm aliarum ciuitatum tribus legibus parerent. Atque hi quidem huiuſmodi conſilia dederunt. Harpagus, ſubacta Ionia, in Caras exercitum traduxit, & Caunios atque Lycios, vnà ducens Ionas atque AEoles. [b] Nam Cares ab his oriundi ex inſulis progreſſi ſunt in continentem. Olim enim Minoi parebant, appellabantúrque Leleges, & inſulas habitabant. tributum autem nullum pendebant, quantum equidem poſſum ſuperiora repetendo è longiſſimo auditu coniectare: ſed [c] quũ Minos flagitabat, naues ei implebant. [d] Ille felici vſus belli ſucceſſu, multos agros populabatur. Caricæ gentis, omnium quæ illis temporibus claruerunt ingenioſiſſimæ, memorantur tria inuenta. quippe galeis criſtas imponendas primi oſtenderunt Cares, clypeis [e] ſigna adiunxere, poſtremò lora [f] quoque ſcutorum excogitauerunt. antea nanque citra habenas geſtabant quotquot clypeis vtebantur, ac balteis duntaxat coriaccis fulcientes, collo ſiniſtróque humero ſuſtinebant. Poſt Caras verò tempore longo ſuccedente, Dores atque Iones ex inſulis egredientes, in continenti ſedes poſuerunt. Hunc in modum Cretenſes de Caribus referunt. Quanquam his non aſſentiuntur Cares, qui ſe aborigines atque indigenas eſſe memorant, eodémque nomine vſque vſos. atque apud Mylaſſos Iouis Carii delubrum oſtentant vetuſtiſſimum, quo communiter quoque Myſi atque Lydi vtuntur, vt qui Caribus ſint germani. Quippe Lydum & Myſum Caris fratres eſſe dicunt, atq; ob id eodem vtuntur fano: at quotquot alterius ſunt gentis, etiamſi Carum lingua vtantur, non tamen ſacro participant. Caunii verò, quantum mihi videtur, indigenæ ſunt, etſi ipſi ſe è Creta oriundos affirmant. Linguam ſanè aut ipſi ad Caricam accommodauerunt, aut Cares ad Caunicam. [g] id quod ægrè diiudicari poſſet. At legibus vtuntur cum ab aliis gentibus, tum à Carum moribus multùm diuerſis. Nam apud illos laudatiſſimum habetur, [h] iuuentutem frequenter amoris gratia ad compotationes conuenire, tam viros quàm mulieres atque pueros. Sacra principio ſibi conſtituerant externa, quorum poſtea pertæſi, quum patriis duntaxat videretur vtendum diis, Caunii [i] omnis ætatis ſumptis armis, *ſacerdotem* ad Calyndicos vſque montes perſequebantur, fuſtibus cædentes, exclamantéſque externos ſe exigere deos. Et huiuſmodi moribus illi vtebantur. Lycii autem è Creta ab initio originem traxerunt. Cretam enim primùm vniuerſam barbari incolebant: deinde contendentibus de imperio Europæ filiis Sarpedone atque Minoe, Minos ſuperior factus expulit Sarpedonem [k] eiúſque conſpiratores. Hi expulſi, Aſiæ regionem occupauerũt Milyada. Quam enim nunc Lycii incolunt, olim erat Milyas: & Milyæ tunc appellabantur Solymi. Dum igitur ipſis imperitaret Sarpedon, eo quod attulerant nomine vocabantur, & nunc adhuc vocantur à vicinis, Termilæ. Quum verò Lycus Pãdionis filius à fratre AEgæo Athenis pulſus, ad Sarpedonem in Termilas abiiſſet, factum eſt temporis progreſſu vt de Lyci nomine Lycii vocarentur. Legibus vtuntur partim Cretenſium, partim Carum. [l] Quanquam hoc vnum, præter cæteros homines, pro lege habent peculiare, quòd à matribus nomina ſibiipſis indunt. Et ſiquis obuium percontetur quiſnam ſit, quáue familia ortus, à matribus auiiſq; protinus genus ſuum repetet. Adde quòd ſiqua ingenua ſeruo nupſerit, liberi qui ex his ſuſcipiuntur, ingenui exiſtimabuntur: ſin autem vir ingenuus, & quidem inter eos primarius, vxorem duxerit externam aut pallacam, ſuſcepti ex his liberi reputabuntur [m] minimè ingenui. Enimuero huius tempeſtatis Cares nullo præclaro

a Nihilominus eodem loco haberi quo tribus. *Sed τοῦτο ἕτερα alitá etiam interpretationem admittit.*

b Inter hos autem Cares ex inſulis in cõtinentem venerunt. Olim, &c.

c *Vel*, Quum Minoi opus erat, naues, &c.

d Quum autẽ Minos magna ditione potitus eſſet, proſperáque in bello fortuna vteretur, longè Carica gens ſupra omnes alias celebris erat. Tribúſque rebus quas illi excogitarant, vſi ſunt Græci. Quippe gal.

e *Vel* inſignia, *picta ſcilicet.*

f Anſas quoque ſcut. excõg. Antea nanque abſque anſis geſtab. clypeos quicunque illis vti ſoliti erant: collóque & dextro humero circumpoſitos vinculis coriaceis tenentes agitabant. Poſt Caras, &c.

g Haud enim certò diiudicare poſſum.

h Prout ferunt gradus ætatum, & amicitia intercedit, ad compotationes turmatim conuenire viros, mulieres ac pueros.

i Sumptis armis petulanter aerem ferientes haſtis, ad Calynd. vſque montes peruenerunt, ſe expellere deos externos dicentes. Et hi quidem moribus, *vel ritibus*, huiuſmodi vtuntur. At Lycii, &c.

k Et quos habebat ſuæ cõſpirationis, *vel factionis*, ſocios.

l Sed hunc morem peculiarem habent, & cum aliis nullis conuenientem, *vel communem*, quòd ſe de nominibus matrum appellent, nõ patrum. Adeo vt ſi quis vicinũ ſuũ roget quis ſit, recẽſeat ſeipſum. *i. genus ſuum, vel gentem ſuam*, à matre: matriſque ſuæ matres enumeret. Adde quòd, &c.

m Infames. *Vel*, *Honoribus indigni.*

facinore edito, ab Harpago ſubacti ſunt. Nec Cares tantùm nullum ediderunt, ſed nec Græci quotquot illam regionem tenebant. Tenebant autem cum alii, tum Lacedæmoniorum coloni Cnidii, quorum regio declinat ad mare appellatum Triopium. Nam quum initium Bybleſiæ ex peninſula auſpicetur, ſintque Cnidii propemodum circumflui: (eam enim partẽ qua boream ſpectat, Ceraunius claudit ſinus, auſtralem verò Symanum Rhodiúmque mare) reliquum quod perquam exiguum eſt, nempe quinque ſtadiorum, Cnidii tentauerunt perfodere interea dum Harpagus Ioniam euerteret, volentes ſuam ditionem in inſulæ formam redigere. [a] Erátque hic iſthmus quem perfodere ſtatuerant, ea parte qua continentem ſpectat Cnidia. Id ergo multa manu conãtibus diuinitus arbitror aliquid repugnaſſe, quod nimirum omnes qui manum admouerẽt læderet, cum alias corporis partes, tum præcipuè oculos infeſtãte petra, Cnidii, miſſis nunciis Delphos, rogant quídnam iſtuc eſſet quod tantopere conatibus eorum aduerſaretur Pythia, vt ipſi referunt Cnidii, ſenario verſu reſpondit in hanc ſententiam;

Iſthmum neque aggerate, neque fodite.
Iupiter nanque ipſe, ſi placuiſſet, feciſſet Inſulam.

Quum reſpondiſſet hunc in modum Pythia, Cnidii à perfodiendo iſthmo deſtiterunt, & inuadenti cum exercitu Harpago, vltrò ſeſe non commiſſo prælio dediderunt. [b] Pedaſii qui mediterraneam ſupra Halicarnaſſum colunt, aliíque vicini maximam diligentiam adhibere feruntur vt eorum ſacerdos Palladis ſacram barbam habeat. id quod ter illis accidiſſe putatur. Hi ſoli in Caria populi Harpago diu reluctati ſunt, multúmque negocii exhibuerunt, [c] monitem extruendo cui nomen Lyda. Tandem tamen & ipſi expugnati fuerunt. Cæterùm vbi in Xanthium campum exercitum produxiſſet Harpagus, Lycii contrà procedentes, paucíque cum multis confligentes, ſtrenuè ſeſe geſſerunt. Superati autem prælio fugatíque, in vrbem ſeſe receperunt, vxores, liberos atque pecunias vnà cum familia tota in arcem cogentes: admotóque igne arcem vnà cum cæteris rebus incenderunt. Quæ vbi feciſſent, ipſi regreſſi iureiurando ſe mutuò aſtringentes, eóque horrendo, cum hoſtibus iterum congreſſi ſunt, fortitérque pugnando omnes oppetierunt. Ex Lyciis autem, qui Xanthii dicuntur eſſe, hi omnes, [d] præter octoginta quoſdam, Iſtiæorum ſunt conuenæ. qui octoginta tum emigrantes, ſuperſtites remanſerant. Xanthum igitur hũc in modum obtinuit Harpagus: pari modo Caunum. Nam Caunii Lycios inſequuti ſunt magna ex parte. Tum igitur inferiorem Aſiam Harpagus euertebat, ſuperiorem ipſe Cyrus, vniuerſam gentem ſubigens nihílque relinquens. At ego in præſentia illorum geſtorum pleraque prudens omittã, ea dũtaxat proditurus quæ illi quam plurimo conſtiterunt labore, ſúntque memoria digniſſima. Quum igitur Cyrus continentem vniuerſam ſuæ ditionis feciſſet, Aſſyriis bellum intulit. Aſſyriæ autem cum alia multa ſunt magna oppida, tum verò celeberrimi nominis ac validiſſimum eſt Babylon, vbi poſt euerſam ab ipſis Ninum, regia erat. quod oppidum ſitum eſt in planitie ingenti, forma quadrata, magnitudine quoquouerſus centenũm vicenũm ſtadiorum, in ſumma quadringentorum & octoginta, in circuitu quatuor laterum vrbis. Tanta eſt Babylonici oppidi magnitudo, quod ita exornatum eſt vt aliud nullum eorum quæ nos nouimus. Iam primùm foſſa ambit alta atque lata, aquæ plena. Deinde murus quinquaginta cubitorum regiorum craſſitudine, ducentorum celſitudine. Eſt autem regius cubitus, quàm is quo pro menſura vtimur, tribus digitis maior. Operæprecium eſt me præter hæc differere in quem vſum ſit conſumpta terra ex foſſa egeſta, & quomodo fuerit murus conditus. Vt quidque terræ in deprimenda foſſa efferebant, ex eo lateres ducebant: quorum poſtquam magnam vim duxiſſent, eos in formacibus coquebant. Poſtea cœno vtentes, aſphalto feruenti per triceſimum quenque laterum ordinem ſummitates arundinum inſtipatas conglutinabant. & primùm labra foſſæ, deinde ipſum murum ad eundem modum ædificarunt ſuper quem circa oras extruxerunt domunculas vnius contignationis inter ſe obuerſas: inter quas tãtum intercapedinis relinquebatur vt quadriga interagi poſſet. Eius per ambitũ centum portæ ſtabant, æreæ omnes, cum cardinibus itidem poſtibúſque. Babylone octo dierum itinere abeſt alia vrbs nomine Is, vbi fluuius eſt haud magnus eiuſdẽ nominis, qui ſe deuoluit in flumen Euphratem. Hic itaque fluuius Is vnà cum aqua per multos reddit aſphalti bituminis grumos: quæ aſphaltus ad murum Babylonis comportabatur. Hunc autem in modum Babylon extructa eſt. Eius duæ ſunt plagæ, quas interfluit fluuius nomine Euphrates, qui magnus & altus & celer, ex Ar-

a Erat autem intrà *ipſum iſthmum* tota ipſorum ditio. Nã quà parte in cõtinentem deſinit, iſthmus eſt quem perfodere ſtatuerant. Id ergo multa manu conãtibus, quia qui operi incumbebant, vehementius & diuinius quàm vt cõmune quiddam id videri poſſet, tum aliis corporis partibus, tũ præcipuè circa oculos, dum rupes feriretur, vulnerari videbantur, Cnid.

b Porro Pedaſei, *vel Pedaſienſes*, ſupra Halic. medit. incolebant: apud quos illi quæ Mineruæ ſacerdos eſt, prolixa barba naſcitur quoties ipſis aut ipſorum vicinis aliquid mali imminet. Quod ter illis vſu venit. Hi ſoli, &c.

c Munito operibus monte.

d Sunt aduenæ, præter octogita familias: quæ tũ in vrbe non erãt, atque ita ſuperſtites fuerunt. Xan. &c. *Dæcepit autem Vallam iſtaſων*, quod pro *iſtέων* perperam ſcriptum fuiſſe, manifeſtiſſimũ eſt ex his proximè ſequentibus, *αἱ δὲ iſταὶ*.

meniis in rubrum mare decurrit. In hunc vterque murus lacertos exporrigit, eiúſque incuruæ vtrinque ripæ coctilibus lateribus pro maceria prætexuntur. Ipſa vrbs plena domibus eſt ternarum quaternarúmque contignationum, ſecta in vias cum rectas, tum verò tranſuerſas, quæ ad flumen pertingunt: ad quarum ſingulas pro numero vicorum portulæ factæ ſunt in maceria quæ flumẽ ſepiebat, & ipſæ æreæ, & ad flumen idem ferentes. Et hic quidem murus lorica eſt. Alius verò intus non multo quàm hic debilior, ſed exilior, inque vtriuſque ciuitatis plagæ medio murus eſt erectus, quorum hic regiam comprehendit ambitu prægrandi atque valido: in altero verò Iouis Beli templum æreis portis, id quod mea etiam nunc ætate exiſtit, duorum vndecunque ſtadiorum amplitudine, figura quadrata. In ſacri medio turris ſolida, craſſitudine ſimul & altitudine ſtadii, cui alia rurſus ſuperimpoſita turris, & huic ſubinde alia, ad octauam vſque. His forinſecus ſcalæ ſunt in circuitu adhibitæ, per quas ad ſingulas conſcenditur turres. In mediis gradibus ductus, ſellæque in hoc factæ, in quibus aſcenſuros liceat ſedere ac conquieſcere. In poſtrema turri ſacellum eſt aliud, in quo lectus eſt ſplendidè ſtratus, & appoſita menſa aurea. Statua tamen in hoc ſacello nulla eſt: neque hîc noctu cubat hominum aliquis, præter mulierem vnam ex indigenis, quam ex omnibus deus delegerit, vti narrant Chaldæi huius dei ſacerdotes. Narrant enim illi (tametſi mihi parum credibilia referre videntur) deum ipſum ingredientem templum, in hoc cubili conquieſcere, perinde atque Thebis AEgyptiacis, vt ferunt AEgyptii. Ibi enim in Thebani Iouis fano mulier quoque cubat: quæ vtraque mulier cum viris putatur non habere conſuetudinẽ: ſicut etiã dei antiſtita Pataris Lyciæ ciuitate, quãdo ita accidit. Neq; enim oraculũ ibi celebratur perpetuò: vbi autẽ id futurũ eſt, antiſtita noctu in templum concluditur. Porrò in Babylonis templo aliud etiam eſt ſacellũ inferius, quod magnã habet Iouis ſtatuã, eámque auream, ponè menſam, & ipſam auream, ſimul & ſuſtentaculum cum ſella, omniáque aurea: adeo vt Chaldæi octingentorum talentorum auri opus æſtiment. Extra ſacellum altare eſt, & ipſum aureum: atque præter hoc, aliud altare ingens, in quo integræ ætatis hoſtiæ immolantur: quandoquidem ſupra aureum illud non licet hoſtias mactare, præterquam lactẽtes. Inſuper in hoc maiuſculo altari Chaldæi quotannis centum millia talentorum libanoti adolent, quãdo huic ſuo deo ſacra faciunt. Erátque in hoc templo etiamdum illo tempore ſtatua duodecim cubitorum è ſolido auro: quanquam ego hanc non viderim, ſed ea referam quæ à Chaldæis referuntur. Hãc ſtatuam Darius Hyſtaſpis filius inſidioſè captans, non auſus tamen fuit diripere: ſed quam poſtea Xerxes Darii filius abſtulit, ſacrifico, qui prohibuerat ſtatuam loco dimouendam, interempto. Atque illud templum hoc pacto conſtructum fuit ornamentis: etiamſi alia ſint peculiaria pleraque eiuſdem donaria. Huius Babylonis multi quoque aliquando reges extitêre, (quorum in exponendis rebus Aſſyriis mentionem faciam) qui & muros ornauerunt & templa: & inter eos duæ fœminæ. Harum prior, quæ quinque ætatibus ante poſterioré regnauit, vocata eſt Semiramis. Hæc per planitiem aggeres extruxit ſpectaculo dignos, quũ antehac flumen eam omnem reſtagnare ſolitus eſſet. Poſterior regina, Nitocris nomine, extitit ſuperiore ſolertior. cuius cum alia monumenta extiterunt, quæ ego commemorabo, tum verò hoc, quòd animaduertens imperium Medorum ingẽs ac pacatum, ſubactáque ab his multa oppida, & inter hæc Ninum, præmuniuit ſe omnibus quàm potuit maximè. Ante omnia fluuium Euphratem, qui prius mediam ipſorum vrbem interfluens, rectus erat, tortuoſum reddidit, foſſis ſuperius depreſſis, adeo vt quendam Aſſyriæ pagum, nomine Ardericam, ter influat, & qui nunc è mari per Euphratem Babylonem verſus ſubuehuntur, ter ad hunc eundem pagum applicent, idque triduo. Et hunc quidem talem reddidit. Aggerem verò ex vtroque fluminis labro aggeſſit viſu mirandum: tantæ eſt & magnitudinis & ſublimitatis. Multo ſupra Babylonem, aliquantulum ſeorſum à flumine, eſſodit [a] paludis eluuiem, profunditate quidem [b] ad aquam vſque ſemper ducta: latitudine verò eius quoquouerſus trecentorum viginti ſtadiorum. Hæc foſſitia humus ad fluminis ripas aggeſta eſt. Quem locum vbi depreſſit, crepidinem ambitus eius lapidibus induxit. Hæc duo, vt flumẽ flexuoſum & lacuna tota, foſſa eſſet, ideo fecit, vt fluuius per multos anfractus retentus, ſedatior mearet, & nauigationes Babylonem verſus eſſent tortuoſæ, & ex ipſis nauigationibus longus ambitus lacunę excipieretur. [c] Ad hæc, quæcunque erat regio ad inuadendum opportuna, & compẽdiaria ex Medis via, hanc interſepſit, ne Medi commercio Aſſyriorum ipſius negotia cognoſcerẽt. [d] Et hæc quidem ex profundo circumiecit. Cæterùm ex eis talem

a Paludis receptaculum,

b *Id eſt, Quoad aqua fodiendo inueniretur.*

c Hæc autem extruxit qua parte aditus erant & viæ compendia quæ ex Medis ducitne Medi. &c.

d Et his quidẽ munitionibus ab imo vſque vrbem circundedit. Sed & has muni-

tiones obiter ad hũc vſum accõmodauit: Quum ſit, &c.

fecit communitionem: Quum ſit vrbs in duas dirempta regiones, fluuio medium tenente, quoties aliquis ex altera in alteram regionem tranſire volebat ſub regibus ſuperioribus, is neceſſe habebat nauigio tranſire: quod erat (vt reor) moleſtum. Huic autem etiam rei iſta proſpexit. ſiquidem vbi effodit [a] effluuium paludis, aliud opere eodem monumentum ſui reliquit. Lapides prægrandes incidit, qui vbi parati fuerunt, & locus depreſſus, in locum ipſum quem depreſſerat, omnem fluminis curſum auertit. Qui locus effoſſus dum impleretur, interea priſtino alueo arefacto, oras fluminis intra vrbem, ac deſcenſus qui ex portulis ad flumen ferunt, extruxit coctis lateribus, eadem qua muros ratione. Extruxit item circa mediam fermè vrbem pontem ex iis quos effoderat lapidibus, ferro eos ac plumbo deuinciẽs. Hunc ſublicius quadratis, per quæ Babylonii tranſirent, interdiu committebat, eaſdem noctu tollebat: hac videlicet cauſa ne per noctem tranſeuntes mutua furta exercerent. Vbi porro lacuna repleta fuit flumine, & opus pontis exornatũ, tunc fluuium Euphratem ex palude in priſtinum alueum reuocauit: atque ita palus quam effoderat, [b] viſa eſt neceſſariò facta, & pons in vſum ciuium extructus. Eadem autem regina hunc etiam machinata eſt dolum: Supra portas vrbis celeberrimas, loco edito atque conſpicuo, ſepulchrum ſibi extruxit, atque his literis inſcripſit, SICVI REGVM BABYLONIS POST ME FVTVRORVM FVERIT PECVNIAE PENVRIA, APERTO SEPVLCHRO SVMITO QVANTVNCVNQVE LIBVERIT PECVNIAE. NE TAMEN NISI INDIGVERIT, ALIOQVI APERITO. NON ENIM IN REM EIVS FVERIT. Hoc ſepulchrum tam diu fuit immotum dum regnum peruenit ad Darium. Is indignum eſſe fatus ſe neque vti quippiam his portis, (ideo autem nõ vtebatur, [c] quòd ſupra caput ipſius tranſeuntis mortuus ſitus eſſet) neque ſumere pecunias repoſitas, & eas quidem ipſum prouocantes, reſerauit monumẽtum: in quo non quidem pecunias inuenit, [d] ſed literas ita dicentes, NISI PECVNIAE ESSES INEXPLEBILIS ET TVRPIS LVCRI CVPIDVS, DEFVNCTORVM SEPVLCHRA NON APERVISSES. Talis extitiſſe hæc regina memoratur. Aduerſus cuius filium Labynitum, patris nomen & Aſſyriæ imperium habentem, Cyrus exercitum duxit. [e] Ducit autem rex magnus exercitum, probè domi comparata re frumẽtaria atque pecuaria. Portatur etiam aqua ex flumine Choaſpe, Suſa præterfluente, ex quo vno ex omnibus fluminibus rex potat. Cuius Choaſpis aquam decoctam, & in argentea vaſa diffuſam, ferentes permultæ carrucæ quatuor rotarum, mulis trahentibus, aſſiduè comitantur quocunque ille proficiſcitur. Cyrus igitur Babylonem tendens, vbi venit ad Gyndem amnem (qui in Mantienis ortus montibus, [f] per Dardaneos in Tigrim alterum amnem fluit, qui Opin vrbem præterlabens, rubro infunditur mari) conabatur hunc traiicere, quum non poſſet niſi nauibus traiici. Interim ei quidam è ſacris equis candidis petulanter ingreſſus fluuium, tranſire conabatur. Hunc fluuius verticibus contorquens, ſubmerſum abripuit. Cyrus autem perquam ægrè ferens hanc fluminis iniuriam, illi comminatus eſt, ſe ſic redditurum eum tenuem vt in poſterum facilè vel à mulieribus tranſiri poſſet, ne genua quidem tingentibus. Hæc minatus, expeditione in Babylonem intermiſſa, copias ſuas bifariam diuiſit. Dehinc alueos ad funiculum deſignauit cẽtenos & octogenos, vtrinque ad Gyndis labra omnino conuerſos: quos diſtributis copiis effodi iuſſit. Et opus quidem, vt quod à tanta multitudine fieret, perficiebatur: tamen in eo faciendo eam æſtatem triuerunt. Cyrus ergo quum Gyndem mulctaſſet in trecentos & ſexaginta riuos diductum, & alterum ver illuxiſſet, ita porrò ire Babylonem pergit, Babyloniis eum producto exercitu præſtolãtibus. Qui, vbi propius vrbem ille promouit, cum eo conflixerunt, prælióque fugati, in oppidum compulſi fuerunt. Ii tamen, quia Cyrum iampridem animaduerterant inquietum eſſe, viderántque omnes pariter gentes aggredientem, comportauerãt permultorum annorum commeatus: ideóque tunc obſidionem nihili faciebant. Et Cyrus, quum iam longo tempore nihil admodum res ipſius proficerent, inops conſilii erat. Tandem ſiue alius ei anxio ſuggeſſit, ſiue ipſi in mentem venit quid in rem eſſet, ſic ſtatuit faciẽdum: Inſtructis vniuerſis copiis partim quâ fluuius vrbem ingreditur, partim à tergo quâ egreditur, præcipit vt, quum cernerent alueum poſſe tranſiri, illac vrbem inuaderẽt. Ita inſtructis atque admonitis ſuis, cum inutiliori exercitus parte abiit ad paludem. Eò vbi peruenit, quæ Babyloniorum regina fecerat circa flumen & circa paludem, eadem & ipſe fecit. [g] Nam reuocato flumine, alueum eius priſtinum vado tranſibilem reddidit. Quod quum ita factum eſſet, Perſæ qui ad hoc ipſum inſtructi erant, per alueum vnde fluuius Euphrates abſceſſerat, [h] mediorum ferè femorum tenus

a Receptaculum.

b Comperta fuit, opportunè facta: & pons, &c.

c Quòd tranſiens habiturus eſſet cadauer ſupra caput ſuum ſitum.

d Sed cadauer, & literas quibus hoc dicebatur.

e Hæc *uerba*, Ducit autẽ rex, &c. *uſque ad*, Cyrus igitur, &c. *paulo inferius uidẽtur collocãda.*

f Per Darneos. *Darnam enim numerat Ptolemæus inter Aſſyriæ urbes mediterraneas.*

g Nam fluuio in paludem, *ſiue ſtagnum*, ducta foſſa immiſſo, priſtinum eius alueũ, fluuio ſubſidente, *uel abſcedente*, peruiũ reddidit.

h Mediorum femorũ tenus, ad ſummum, fortit.

fortiter Babylonem introierunt. Quos Babylonii, si factũ Cyri prius aut audissent aut sensissent, haud dubiè [a] contempto eorum ingressu, pessimo exitio affecissent. Nam obseratis omnibus quæ ad flumen ferunt portulis, conscensisque septis, ipsi pro ripis stantes illos progressos veluti in cauea excepissent. Nunc ex inopinato eis Persæ astiterunt: & quum capti essent [b] qui media vrbis incolebant Babylonii, propter eius tamen magnitudinem non sentiebatur (vt fertur) ab iis qui circa extrema habitabant. Sed quòd fortè dies festus eis esset, exercendis choreis atque oblectationibus operã dabant, donec planè hoc resciuerunt. Atque ita primò capta est Babylon. Cuius ciuitatis quanta sit potentia, cum ex aliis multis declarabo, tum verò ex hoc. Quum regi magno omnis plaga cui imperat, sit [c] distributa in ipsius atque exercitus eius alimentum, præter tributa, ex duodecim quibus annus cõstat mensibus, quatuor regio Babylonica, octo reliquis eum omnis Asia alit. Ita huius regionis potentia tertiam Asiæ partem æquiparat, & eius principatus, (quem satrapiam Persæ vocant) omnium prouinciarum longè est optimus, adeo vt Tritæchmæ Artabazi filio ([d] qui pro rege tributum hoc exigebat) singulis diebus singulæ argenti plenæ artabæ penderentur. Est autem artaba mensura Persica, capacior quàm Atticus medimnus, tribus chœnicibus Atticis. Ad hæc erant ei peculiares equi, præter bello destinatos, admissarii octingenti, cum equarũ à quibus admittebantur, sexdecim millibus. nam singuli à vicenis admittebantur. Præterea canum Indicorum tanta alebatur multitudo, vt ad præbenda eis cibaria, quatuor in eadem planitie magni vici attributi essent, aliorum tributorum immunes. [e] Atque hæc præsidis Babylonis peculiaria erant. [f] Porro in Assyriorum terra parum pluit. Quod in ea frumenti germinat, id demum est quod ex flumine irrigatur. Irrigatur autem seges prouenitque frumentum, non quemadmodum in AEgypto, flumine sua sponte in arua ascendente, sed manibus atque scrobibus irrigatum. Etenim Babylonica regio omnis (quemadmodum AEgyptiaca) dissecta est in fossas, quarum maxima nauibus transiri potest, [g] ad solem hybernum vergens: [h] exit autem ex Euphrate in Tigrim alterum flumen, ad quod vrbs Ninus sita erat. Hæc regio omnium quas nos vidimus, [i] longè optima est, duntaxat ferendo frumento. Nam in arboribus ferendis, ficu, vite, olea, nequaquam de principatu contendit. Cereris autem fructu procreando adeo ferax est vt nusquam non ad ducena reddat: vbi autem bonitate sese ipsa vincit, etiam ad tricena. Quaternùm autem digitorum maximorum latitudo est tritici atq; hordei foliis. [k] Milii verò ac sesami proceritatem instar arborum, etsi mihi compertam, tamen memorare supersedeo, probè sciens, iis qui nunquam Babylonicam regionem adierunt, quæ de frugiferis dicta sunt, perquam incredibilia visum iri. Oleo autem non vtuntur nisi quod ex sesamis faciunt. Sunt eis passim per omnem regionem palmæ sua sponte nascentes, pleræque fructiferæ: ex quibus & cibos & vinum & mel conficiunt, colentes ficuum more. Harum, vt aliarum arborum, Græci masculas vocant, quarum fructum iis quæ palmulas ferunt alligãt, vt illinc prodiens culex, palmulas penetrans cogat matures cere, alioqui occasuras. Masculæ enim in fructu culices [l] ferunt, quemadmodũ caprifici. Venio ad id quod ex omnibus quæ sunt in ea regione, secundũ ipsam vrbẽ, mihi summo miraculo est differendum. [m] Nauigia illorum quæ per flumen cõmeant Babylonem, omnia sunt orbiculata atque coriacea, quæ pecuarii Armenii, qui supra Assyrios incolunt, ex cæsis salicibus faciunt, instruúntque pellibus, nudo illarum extrinsecus posito in modum soli: neque puppe discreta, neque prora acuminata, sed in speciem clypei magis orbiculata. Tale nauigium stramentis stipatum fluuio deferendum permittunt, cum aliis rebus, tum verò doliis è palmularum vino onustum, dirigentibus illud duobus, cum totidem palis: quorum alter introrsum palum trahit, alter exterius pellit. Fiunt autem nauigia hæc & magna admodum & minora: quorum maxima quæque ferunt pondus quinque millium talentorum, singula singulos asinos viuos intus habentia, maiora etiam plures. Postquam igitur nauigantes Babylonem peruenerunt, onúsque exposuerunt, lignis nauigii atque omnibus stramentis venundatis, pelles asinis imponunt, eósque in Armeniam agitant. aduerso enim flumine nauigari præ illius rapiditate nullo pacto potest. Propterea enim nõ ex lignis, sed ex pellibus nauigia fiunt. Iidem, vbi asinos agitando in Armeniam redierunt, alia ad eundem modum nauigia comparant. Et naues quidem eorum tales sunt. Amictu autem tali vtuntur: Duabus amiciuntur tunicis, vna linea vsque ad pedes demissa, cui alteram laneam superinduũt: postremò candidam penulam circumiiciunt. Calceos gerunt gentis more, soleis Thebanis penè similes. Capita ha-

a Ingredi nõ permisissent, sed pess.

b Nunc exinopinato illis Persæ superuenerunt. Tantáque vrbis erat magnitudo, vt (quemadmodũ natrant accolæ) quum capti essent qui extremas vrbis partes incolebant, ii qui mediam vrbem incolerent, id nescirent. Sed quòd, &c.

c *Intelligit, singulis regionibus indici solitum quid alendo regi & eius copiis persoluere.*

d (Quem tex huic tractui præfecerat.)

e Atque hæc ad eum qui Babylonis præfectus erat, pertinebant. Porrò, &c.

f Porro in Assyriorum regione parum pluit: & hoc ipsum est quod frumenti radicem alit: seges tamen fluuio rigata fit lætior: prouenitque, &c.

g Id est, *Ad solstitiũ hybernum.*

h Pertingit autem ab Euphrate.

i Longè præstantissima est ferendo quidem certè frumento. Nam alioqui arbores ne ab initio quidem ferre potest: veluti ficum, vitem, oleam. Cereris, &c.

k In quam autem altitudinem milium & sesamum arborescant, etsi probè norim, tamen id non referam: quum sciam, iis qui n.

l Producunt.

m *Hũc locũ ita uertit Bxyf. in lib. De re Nauali,* Nauigia illis sũt quæ secundo flumine deferuntur Babylonem versus, omnia circulari forma, eáque ex alita. Vbi enim Armenii qui supra Assyrios habitant, ligna circularia è salice coaptarũt, obtendunt extorsus tegumenta è pellibus, quibus soli vice vtuntur carináque loco, nulla neque puppis neque proræ forma discreta, verùm scuti instar, in orbem composita: deinde stipula referciunt, illúdque nauigium flumini permittunt, mercibus onustum: præcipuè autem bicos è palmarum foliis compor

bentes comata, mitris redimiunt, vnguentis toto corpore delibuti. Anulum ſignatorium ſinguli geſtant, & ſceptrum artifabrefactum, cui ſuperſtat aut malum, aut roſa, aut lilium, aut aquila, aut aliud quippiam. Nam abſq; inſigni geſtare ſceptrum ipſis nefas eſt. Atque hic eorum corporis eſt cultus. Leges verò quæ conſtitutæ ab ipſis, hæ ſunt: Vna quidem, prudentiſſima, altera autem (quantum ego ſentio) qua Enetos qui ſunt ex Illyriis, audio vti per ſingulos pagos. Semel enim quotannis iſta fiebant. Vbi virgines effectæ eſſent nubiles, eas quum cõgregaſſant, vniuerſas vnum in locum recipiebant, quas circunſiſtente virorum frequentia, ſurgens præco ſigillatim vendebat: ſed primùm pulcherrimam omnium, [a] ſecũdum hanc (vt quamplurimo venditur auro) aliam euocabat quæ poſt illam eſſet ſpecioſiſſima. Vendebatur autẽ in conturbernium. Babylonii igitur qui locupletes, & iidem cælibes erant, pulcherrimas quaſque mercabantur, vt quiſque licitando alterum ſuperauerat. At iis ex plebe qui eſſent cælibes, his non opus erat pulchra forma: ideo turpiores virgines ſimúlque pecunias accipiebant. Nam præco, vbi virginum ſpecioſiſſimarum peregiſſet venditionem [b] excitabat deformiſſimam, ſiquis illorum mercari volens exiſteret: edicebátque quiſquis vellet quamminimo auri ſumpto eam in matrimonium habere, donec illi qui minimo contentus eſſet, fœmina addiceretur. Ita aurum ex ſpecioſis virginibus conficiebatur, & ſic ſpecioſæ deformes ac [c] debiles collocabant. [d] Quarum nullam cuique emptori fas erat ſine fideiuſſoribus abducere, ſed datis fideiuſſoribus de ducenda illa in vxorem, ita demum licebat abducere. ſi de hoc non conueniebat, lex lata erat vt aurum illi redhiberet. Quinetiam ex alio pago venientibus licebat vxorem mercari ſi vellent. [e] Hæc apud eos honeſtiſſima lex erat, quæ tamen non perſeuerauit. Sed nouiſſimè aliud quiddam excogitauerunt, nequis fœminas iniuria afficiat, néue quis aliam in vrbem abducat. Nam poſteaquam expugnati malè accepti ſunt, rémque domeſticam abſumpſerunt, vnuſquiſque plebeius qui victus inopia premitur, filias ſuas adigit ad quæſtum corpore faciendum. Alteram ité ſapienter condiderunt legem, ægrotos effe rendi in forum: (neque enim medicis vtũtur) vt de eorum languore cõſulant [f] qui eos adeunt, ſiquis & ipſe eundem paſſus eſt morbum, aut alium vidit patientem. Hæc viri qui illos adeunt conſulunt, hortantúrque ad ea quæ ipſi faciendo effugerint ſimilem morbum, aut alium nouerint effugiſſe. Nec fas eſt cuiquam ægrotantes præterire ſilentio, nec antequam explorauerit quónam ille morbo laboret. Sepulchra eiſdem in melle ſunt: luctus funebres AEgyptiacis perſimiles. Quoties autem cum vxore miſcetur vir Babylonius, adhibito thymiamati aſſidet, & ex altera parte mulier idem facit. Quinetiam ſub diluculum abluuntur ambo, nullum vas priuſquam ſe abluerint tacturi. Eadem & hæc Arabes faciunt. Vna iiſdem Babyloniis lex eſt omnibus modis fœda. nempe omnibus mulieribus indigenis commune eſt, ſemel in vita ad Veneris templum deſidentibus, cum externis viris conſuetudinem habere. Cæterùm quum pleræque ſint diuitiis tumentes, [g] quæ ſui copiam facere recuſent, hæ vehiculis cameratis vectæ, pro templo conſiſtunt, relicta interim à tergo magna famulitii turba. Pleræque etiam hunc in modum faciunt. Ad templum Veneris ſedent nodis corolliſque tempora reuinctæ multæ mulieres, è quibus aliæ accedunt, aliæ diſcedunt. Nam diuerticula vndecunque ſic funiculis diſtincta aditum præbent externis ad mulieres illas, quam cuique libuerit deligendam. Porrò quum ſemel illic conſederint, non prius domum regrediuntur quàm hoſpitum aliquis pecuniam mulieri in ſinum iniecerit, & cum eadem à fano ſeorſum abducta rem habuerit. Hoſpitem autem illum qui pecuniam obtulit, dicere oportet, Ego tibi deam Mylittam imploro. Mylittam enim Aſſyrii Venerem appellant. Ac verò pecuniam illam, quantulacunque ſit, non fas eſt reiicere, [h] ſiquidem in ſacrum conuertitur vſum. Neque mulieri etiam permittitur hoſpitem aliquem repudiare: ſed quicunque is eſt qui pecuniam obiecerit primus, hunc illa ſequitur citra delectum. Poſtremò vbi iam congreſſa fuerit cum externo mulier, [i] dea expiata, domum reuertitur. At deinceps [k] haud ita multo conduxeris. Iam, quæ forma ſunt elegantiori, citius diſcedunt: quæ verò deformes, diutius coguntur deſidere pro templo antequam legi faciant ſatis. Fitque interdum vt vno atque altero anno aut etiam triennio atque diutius expectare oporteat miſeras. [l] Alicubi, nempe in Cypro, ſimilis quædam lex eſt. Hæc ſunt Babyloniorum inſtituta, quorum tres ſunt [m] familiæ, quæ nullo alio niſi piſcibus victitant. quos captos vbi arefecerunt ad ſolem, hoc faciunt: In pilam cõiiciunt, ac piſtillis pinſunt: deinde linteis conſeruãt, vnde quiſquis vult conſpergit, offámque facit quam in modum panis torreat.

Cyro,

tant vino refertos. Reguntur autem gubernaculis duobus, cum totidẽ hominibus qui ſtant: quorum alter in trorſum trahit, alter extrinſecus propellit. Fiuntque hæc nauigia valde magna, nõnulla & minora: eorum autem maxima ferunt onus talentorũ quinque millium. Ineſt & in vnoquoque nauigio aſinus viuus, in maioribus etiã plures. *Pro Bicos è palmarũ foliis, alii Do'ia palmea interpretantur.*

a Vbi autem hæc auro multò vendita erat, aliam addicebat, quæ ſecundũ illã eſſet ſpec. Vendebãtur autẽ ea cõditione vt vxores eſſẽt *emptoribus.* Babylonii igitur quũ.

b Surgere iubebat.

c Debilitatas aliqua parte corporis. *Vel*, Quæ aliquo vitio corporis laborarent.

d Nec verò cuique ſuam filiam collocare licebat cui vellet, neque emptori ſine fid.

e *Videntur in Gr. exẽplaribus prepoſterè collocata eſſe quædam uerba, & eſſe hic ſenſus*, Et hæc quidem apud illos honeſtiſſima cõſuetudo erat, ne iniuria illas afficerent, neque in aliã vrbẽ abducerent. Verùm ad hæc vſque tẽpora nõ peruãſit: ſed nouiſſ. aliud q. excogitauerũt. Nam poſteaquam in *ſuæ urbis* expugnatione vexati fuerunt & bonis euerſi, vnuſquiſ.

f Accedentes igitur ad ægrotum ſiqui aut eodem morbo laborauerint, aut laborantem alium viderint, de illo conſilium dant, hortant.

g Quæ ſe aliis immiſcere dedignãtur, hæ veh.

h Siquidem illa fit ſacra.

i Rite factis deæ ſacris.

lz Nihil tam magnum eſt quo dato potiri illis poſſis.

l Sed & in aliqua Cypri parte ſimil.

m Tribus.

Cyro, poſt hanc gentem ab eo ſubactam, inceſſit cupido Maſſagetas in ſuam po teſtatem redigendi. Quæ gens fertur & magna eſſe & ſtrenua, ad auroram ſoliſque ortum ſita, trans Araxem fluuium e regione Iſſedonorum. Sunt etiam qui eam Scythicæ nationis eſſe dicant. Araxes Iſtro maior & idem minor eſſe memoratur: & in eo frequentes inſulæ Leſbo pares magnitudine: & homines qui illas incolunt, æſtate veſci radicibus quibuſlibet quas ipſi euellunt: arborum autem fructus quos maturos comperiunt, in cibum reponere, quo per hyemem veſcantur. Ab illis inuentas etiam eſſe arbores talem fructum ferentes, qui iactus ab illis in ignem quem turmatim collecti accenderint, odore ſuo eos circunquaque conſidentes perinde inebriat ac vinum Græcos: & eo vehementius quo plus eius fructus fuerit iniectum, donec ad tripudiandum cantandúmque conſurgant. Atque hæc fertur eorum eſſe viuendi conſuetudo. Araxes porro fluuius à Mantienis quidem, vnde & Gyndes (quem Cyrus in trecentos ac ſexaginta diduxit riuos) fluit, ſed per ſexaginta ora prorumpens, quæ, vno excepto, in paludes eluuiéſque euoluuntur: vbi feruntur homines habitare qui crudis victitent piſcibus, & pro veſtibus vtantur vitulorum marinorum pellibus. Reliquum illud per apertum fluit in mare Caſpium, quod mare per ſeſe eſt, nec vllo cum alio commiſcetur. Nam & illud quod Græci omne pernauigant, & id quod extra columnas eſt, Atlanticum dictum & rubrum, idem eſt mare: Caſpium verò eſt alterum, ac per ſeipſum, longitudinis quindecim dierum, curſui nauis quæ remis vtatur: latitudinis, vbi ſpatioſiſſimum eſt, octo dierum. Eſt autem, qua ex parte ad veſperum vergit, Caucaſo prætentum monte, cuius cum maxima vaſtitas, tum ſumma eſt altitudo, multáſque atque omnifarias gentes habet, ac pleraſque omnes agreſti materia victitantes: vbi arborum frondes [a] iis quæ ſunt apud nos ſimiles feruntur eſſe. quibus contuſis & aqua dilutis illi animalia in ſuis veſtibus pingere dicuntur: eáque animalia nunquam elui, ſed perinde ac ſi ab initio eſſent intexta, ſic cum reliqua lana veteraſcere. Horum quoque hominum concubitus, ſicuti pecorum, in propatulo eſſe. Et huius quidem maris quod Caſpium vocatur, partem quæ ad veſperam vergit, Caucaſus diſterminat: qua verò parte vergit ad auroram orientémque ſolem, planities excipit proſpectu immenſæ magnitudinis. Quam ſpatioſam planitiem non ex minima parte Maſſagetæ poſſident, quibus bellum Cyrus inferre cupiebat, multis ac magnis ſolicitatus incitatúſque cauſis. Primùm ſua genitura, quòd videbatur maius quiddam homine eſſe: ſecundo loco, felicitate qua fuerat vſus aduerſus hoſtes. quamcunque enim gentem Cyrus inuaſerat, ea gens nullo pacto poterat euadere. Erat autem Maſſagetarum regina defuncto viro, Tomyris nomine, [b] ad quam in coniugium petendam Cyrus miſit verbo duntaxat, volens eam habere vxorem. at illa animaduertens non ſe in coniugium, ſed regnum Maſſagetarum peti, acceſſum Cyro interdicit. Poſtea Cyrus, quum dolus non procederet, progreſſus vſque ad Araxem, apertè infeſto cum exercitu in Maſſagetas tendit. Flumen pontibus iungit, quibus copias traiiciat, factíſque nauibus turres deſuper ædificat. Ad quem in hoc labore occupatum, Tomyris caduceatorem miſit, qui diceret, Rex
» Medorum deſine incumbere in quæ incumbis, neſcius an iſta quæ conſtituiſti, ti-
» bi conducibilia erunt. Omiſſo incepto, apud tuos ipſius regna, & nos ſine finium
» quorum ſumus principes, eſſe. Verùm tu admonitionibus his vti noles, & omnia
» males quàm quietem. [c] Quòd ſi tantopere affectas laceſſere Maſſagetas, fer quam
» ſuſtines ærumnam. Sed deſiſte iungere fluuium: à quo nobis tridui itinere digreſ-
» ſis, traiicito in noſtram regionem: aut, ſi mauis, nos excipere in veſtram, tu hoc i-
» dem facito. Hæc vbi Cyrus audiuit, accitis Perſarum primoribus coactíſque, in medium rem proponit, conſulens vtrum ſibi agendum conſtituerent. Illorum in idem conuenêre ſententiæ, iubentium recipi in ipſorum regionem cum ſuo exercitu Tomyrin. Quam ſententiam Crœſus Lydus quum adeſſet, improbat, in con
» trarium diſſerens his verbis, Equidem tibi, rex, etiam antea dixi, quandoquidem Iu
» piter tibi me tradidit, quicquid animaduertero errati in tua domo, id omne me pro
» viribus auerſurum. nam mei caſus, etſi ingrati, mihi tamen extitere diſciplinæ. Si
» tibi eſſe videris immortalis, & eiuſmodi exercitui præeſſe, nihil eſt opus vt meam
» tibi dicam ſententiam: ſin verò te quoque agnoſcis hominem eſſe, & aliis talibus
» præeſſe, illud in primis diſcito, humanarum rerum circulum eſſe, qui rotatus,
» ſemper eoſdem fortunatos eſſe non ſinit. Ideóque de hac quam propoſuiſti re, ſe-
» cus ego atque iſti ſentio. Si enim hoſtes in hanc terram volemus excipere, id ti-
» bi ex hoc periculum erit, ne fugatus omne amittas imperium: quia haud du-

[a] *Græca verba ſuſpecta hic ſunt.*

[b] Hanc Cyrus per quoſdam quos miſerat, ſimulatis verbis ambiebat, vxorem ſibi habere volens. At Tomyris vbi non ſe ſed Maſſagetarum regnum ab illo ambiri animaduertit, acceſſ. &c.

[c] Quid? admonitionibus his vti noles? & omnia quieti antepones? Atqui, ſi tanto laceſſendi Maſſagetas deſiderio teneris, agedum omitte quem fers in conſternendo pontibus fluuio laborem: & nobis trid.

bie victores Massagetæ, non se retro fuga recipient, sed tuas prouincias adorientur. « Victor autem tu non adeo multum vincis quàm multum si traiiciens in terram il- « lorum, victis Massagetis instabis fugientibus. [a]Hoc enim pro illo substituito consi- « lium, vt victo hoste, rectà pergas ad subigendum Tomyridis regnum, & quidem si- « ne duce. Turpe est enim atque intolerabile, Cyrum Cambysis filium mulieri ce- « dentem detrectare pugnam. Itaque mihi placet, traiectis copiis procedere eousque « dum illi in occursum prodeant: atque dehinc [b]ita faciendo, dare operam vt illos su « peremus. Nanque, vt ego audio, Massagetæ bonorum sunt Persicorum insueti, & « magnorum commodorum expertes. his ergo viris propone in nostris castris ma- « gnam instructarum epularum copiam, magna vi pecorum interfecta, cum magna « etiam vi poculorum vini meri, atque omnis cibariorum generis. Hoc vbi feceri- « mus, imbecillissimis quibusque militum ibi relictis, cum reliquis ad flumen nos re- « cipiamus. Tantis enim bonis conspectis illi (nisi me fallit opinio) se ad ea con- « uertent: vnde nobis supererit facultas magnas res perpetrandi. Atque hæ quidem « [c]in discussionem venere sententiæ. Cyrus autem priore repudiata, Crœsique pro- bata sententia, indixit Tomyridi vt retrocederet, vtpote se aduersus illam traiectu- ro. Illa, quemadmodum à principio spoponderat, retrocessit. Cyrus in Cambysis filii sui (cui regnum tradebat) manus præbuit Crœsum, ac maiorem in modum vt hominem honore beneficiisque prosequeretur, præcepit, si sua aduersus Massa- getas traiectio non rectè cederet. Hæc vbi præcepit, eósque remisit in Persidem, ipse cum copiis suis flumen traiecit. Transmisso Araxe vbi nox aduenit, vidit per quie- tem talem visionem: Videbatur Cyrus in somnis cernere maximum natu filio- rum Hystaspis, habentem in humeris alas, quarum altera Asiam, altera Europam inumbraret. Hystaspi (qui Achæmenides erat, [d]Arsamenis filius) erat ex liberis na- tu maximus Darius, tunc fermè vicesimum ætatis annum agens, in Perside reli- ctus quòd non maturus militiæ esset. Experrectus Cyrus visum suum [e]intra se re- tractabat: quod quum ei magni momenti videretur, vocato Hystaspi remotis ar- bitris, inquit, Filius tuus, Hystaspes, mihi atque regno meo insidiari deprehẽsus est: « hoc [f]vnde proculdubio nouerim, per me noscas licet. Dii mihi, quòd mei curam « gerunt, quæcunque euentura sunt, ostendunt. Siquidem proxima nocte inter quie- « tem vidi liberorum tuorum natu maximum, in humeris habentem alas, quarum « altera Asiam, altera Europã inumbraret. Ex quo viso [g]nulla tergiuersatio est quin « ab illo mihi tendantur insidiæ. Quapropter tu quamprimum in Persidem reuerte- « re: facitóque vt quum ego subactis Massagetis illuc rediero, filium tuum mihi sistas « ad causam dicẽdam. Et Cyrus quidem hæc loquutus est, scilicet quòd sibi insidiari « Darium suspicabatur. At dæmon ei portendebat ipsum ibi morte oppetiturum, & eius regnum ad Darium esse peruenturum. Respondẽs illi Hystaspes, Absit, inquit, « rex, vt quispiam vir genere Perses, tibi moliatur insidias: quòd siquis sit, is primo « quoq; tempore morte mulctetur. tu enim Persas ex seruis liberos, ex subditis, alio- « rum hominum dominos effecisti. Quòd siqua tibi visio filium meum indicat re- « bus nouis contra te studere, ego tibi eum [h]exhibeo pro tuo arbitratu tractandum. « Hoc reddito responso, Hystaspes traiecto Araxe in Persidem contẽdit, Cyro filium suum Darium custoditurus. Cyrus autem Araxe traiecto progressus vnius diei iter, quæ Crœsus admonuerat exequitur: relictáque illic imbelli parte copiarum, mox cum expedita manu ad Araxem reuertitur. Hos itaque relictos ex Cyri exercitu ag- grediens tertia Massagetani exercitus pars, sese defensantes interimit. Eadem, con- specto epularum apparatu, post aduersariorum cædem, ad epulandum discumbit: refertáque cibo ac vino soporatur. Persæ superuenientes horum multos occi- dunt, multóque plures viuos capiunt, cum alios, tum verò ducem eorum, regi- næ Tomyridis filium, cui nomen erat Spargapises. Tomyris, cognito exercitus ac filii sui casu, misso ad Cyrum caduceatore, ita inquit, Inexplebilis cruore Cy- « re ne spiritus tollas ex hoc quod actum est. Si fructu vitino, quo ipsi distenti adeo « desipitis vt descendente in corpus vino improba à vobis verba fundantur, si ta- « li veneno filium meum vicisti, dolo, non prælio es superior. Quare meum ad- « mitte consilium, bene tibi consulentis: Abi, reddito mihi filio, ex hac regione, fe- « rens impunè quòd tertiam Massagetarum partem profligasti. Quæ nisi feceris, « per Solem iuro Massagetarum dominum, fore vt ego te, etsi insatiabilem cruo- « ris, tamen satiem. Hæc verba ad se perlata Cyrus pro nihilo habuit. Filius reginæ « Tomyridis Spargapises, vbi à vino relaxatus didicit[i] se in malo esse, exorauit à Cyro vt vinculis solueretur. Statimq; quũ solutus est ac manuum cõpos effectus, seipsum

a Hoc enim ipsum opponam illi *quod dixi, illos, si uicerint, adoriturosuas prouincias*, fore vt victo h.

b Ita *ut dicam* fac.

c Propositæ fuerunt sent

d Arsacis. *nam & uet. cod. pro ἀρτάμβυος habent ἀρσάκους.*

e Apud se examinabat. *Vel in disquisitionem uocabat. Ad uerbum sibiipsi rationem illius nisi reddebat.*

f Vnde certò com pererim

g Nulla ratione negari potest quin, &c.

Id dest, Offero. *Vel, exhibere paratus sum.*

i In quod malum incidisset. *Vel*, Quantum malum sibi accidisset.

interemit:atque hic quidem talem obiit mortem. Tomyris autẽ,quum Cyrus ipſi non auſcultaret, contractis ſuis copiis ita conflixit cum Cyro, vt hanc pugnam ex omnibus quæ inter barbaros extiterunt,acerrimam cenſeam extitiſſe. Eam autem ita geſtam fuiſſe accipio: Primùm vtroſque ſpatio inter ſe diſtantes,ſagittas miſiſſe: deinde ſagittis abſumptis concurrentes,lanceis pugionibúſque [a]fuiſſe conſertos: ac diu pugnantes perſtitiſſe,neutris fugere volentibus:ad extremum Maſſagetas ſuperiores extitiſſe: ibíq; cum permagnam exercitus Perſici partem, tum verò Cyrum ipſum occubuiſſe, quum vnumdetriginta omnino regnaſſet annos. Cuius cadauer inter cæſorum Perſarum ſtragem Tomyris perquiſitum quum inueniſſet, caput in vtrem demiſit quem humano cruore compleuerat: mortuóque inſultans „ inquit, Tu quidem meum viuentis & in pugna victricis filium perdidiſti dolo ca- „ ptum:at ego te (prout interminata ſum) cruore ſaturabo. Hæc de Cyri vitæ exitu: de quo quum multa referantur,is qui mihi maximè veriſimilis videtur à me commemoratus eſt. Maſſagetæ & amictum gerunt & victum habẽt Scythico ſimilem. Ex equis prælíantur, [b]& pedibus: vtroque enim genere valent. Sagittarii item ſunt atque haſtati:ſagares,[c] *hoc eſt pugiones*, è more geſtantes:in omnibus auro vtentes & ære. Vtuntur nanque ære in omnibus quæ ad haſtas,ad pharetras, ad ſagares pertinent:auro autem in cunctis quæ ad capitis, ad balteorum, ad axillarum ornamentum ſpectant. Equorum itidem pectoribus æreos thoraces circundant. [d] Circa frenum, frænáque & phaleras, aurum adhibẽt:ferro atque argento nihil prorſus vtentes.nam quum in eorum regione immenſa ſit auri atque æris copia,ferri tamen atque argenti nihil eſt. Moribus his vtuntur : Singuli quidem vxorem ducunt, ſed ea communiter vtuntur. Nam quod Græci memorant facere Scythas,id non Scythæ faciunt, ſed Maſſagetæ. ſiquidem vir Maſſageta quoties cupidine capitur mulieris, ſuſpenſa ad plauſtrum pharetra,ſine pudore concumbit. Terminus vitæ nullus eis propoſitus eſt:ſed vbi quis admodum ſenuit,conuenientes propinqui eum immolant,& cum eo aliquot pecudes:quarum carnibus pro epulo, vbi coxerunt, veſcuntur.quod genus obitus apud eos beatiſſimum habetur. Languore extinctos non edunt,ſed terra operiunt, loco damni putantes quòd ad immolationem non peruenerint. Nihil omnino ſerunt:ſed pecoribus victitant,piſcatúque, quem eis abundè Araxes fluuius ſuppeditat:lac autem potitant. Ex diis vnum Solem venerantur,cui equos immolant. [e]Hic autem eſt eis mos ſacrificãdi, vt deorum perniciſſimo è quadrupedibus omnibus perniciſſimum mactent.

a Manus cõſeruiſſe.

b Et abſque equis. *Gall. Ils combatent à pied & à cheual.*

c *Alii ſagaria ſecuris genus eſſe putant, & ipſemet Valla ſic alibi nertit.*

d Circum habẽnàs fr.

e Eſt autem inſtitutum hoc ſacrificiũ vt deorum pern.

HERODOTI HALICARNASSEI hiſtoriarum liber ſecundus,qui inſcribitur Euterpe.

CYRO vita functo, regnum ſuſcepit Cambyſes, eius & Caſſandanæ Pharnaſpo genitæ filius:quam ante virũ defunctã Cyrus ingenti luctu & ipſe proſequutus eſt, & cæteris quib⁹ imperabat,eam ingẽti luctu proſequi præcepit. His parentibus ortus Cãbyſes, quũ Iones & AEoles pro hæreditariis ſuis ſeruis haberet, aduerſus AEgyptios fecit expeditionẽ,comparato cum ex aliis, tum verò è Græcis quib⁹ dominabatur,exercitu. AEgyptii autẽ priuſquã apud eos regnaret Pſammetichus, omniũ hominũ ſe primos extitiſſe arbitrabãtur:verùm Pſammeticho regnũ adepto, quũ inceſſiſſet cupido noſcẽdi quínam primi hominũ extitiſſent, ex eo tẽpore putauerũt Phrygas quàm ſe priores extitiſſe,ſe verò quàm cæteros. Enimuero Pſammetich⁹, quũ ſciſcitãdo quínam primi hominũ extitiſſent, [g]nullum exitum inuenire poſſet, huiuſmodi rem machinatur:Pueros duos ex humilibus parentibus recẽs natos,tradit paſtori inter pecora educandos hunc in modum:iubẽs *nidelicet* nemínẽ corã eis vocem vllã edere,ſed in deſerta caſa ambos ſeorſum collocari, eiſdémq; in tẽpore capras adduci:vbi autẽ lacte expleti forẽt,alia adminiſtrari. Hæc ideo faciebat iubebátq; Pſammetichus, quòd quæ vox prima ex his pueris erũperet, vbi inarticulatè vagire deſiſſent,audire cuperet:prout & contigit. Nam bimatus exacto tẽpore,paſtori qui hæc adminiſtrabat,aperienti ianuam atque intranti,ambo infantes porrectis

g Nullam rationẽ inire poſſet.

manibus occurrentes, beccos clamabant. Quod primò audiens paſtor obticuit: quum verò crebrius adeunti & obſeruanti idem verbum frequentaretur, ita demum re domino indicata, iuſſus ab eo pueros attulit exhibuítque. Quos quum & ipſe Pſammetichus audiſſet, percontabatur quínam homines beccos quippiam appellarent. Hæc percontans comperit Phrygas ſic panem appellare. [a] Tali negotio argumentati, Phrygas ſe priores extitiſſe AEgyptii conceſſerunt. Quod ita actum eſſe equidem ex ſacerdotibus Vulcani, qui ſunt Memphi, audiebam. Græci tamen cum alia multa inepta memorant, tum verò Pſammetichum pueros educandos curaſſe apud mulieres quarum linguas præcidiſſet. Hactenus de puerorum educatione referebant. Alia quoque apud Memphim audiui ex Vulcani ſacerdotibus, cum quibus in colloquium veni. Quinetiam harum ipſarum rerum gratia & Thebas & Heliopolin, *id eſt Solis urbem*, me contuli, animo cognoſcendi hunquid conſentanea dicturi eſſent iis quæ Memphi dicerentur. Nam Heliopolitani feruntur AEgyptiorum eſſe ſolertiſſimi. [b] Atque ex iis narrationibus, quæ ad rem diuinam pertinentia audiui, ea non libenter enunciauerim, niſi ipſorum tantummodo nomina, exiſtimans omnes homines idem ſentire de his. quorum quicquid commemorabo, id oratione coactus commemorabo. [c] Quæ autem humanarum rerum ſunt, hæc ita referebant inter ſe conſtare: Omnium hominum primos AEgyptios annum comperiſſe, [d] diſtinguentes eum in duodecim temporum menſes. Et hæc comperiſſe ex aſtris: qui eo prudentius (vt mihi videtur) [e] hoc agunt quàm Græci, quòd Græci quidem tertio quoque anno intercalarem menſem introducunt, tem porum gratia: AEgyptii verò numero tricenorum dierum, quibus duodecim mẽſes taxant, adiiciunt quotannis quinos dies. vnde eis ratio circuli temporum conſtat eodem redeuntis. AEgyptios quoque primos, duodecim deorum cognomina in vſu habuiſſe, & ab illis Græcos fuiſſe mutuatos. Item primos diis & aras & ſimulacra & delubra ſtatuiſſe: quinetiam animalia in ſaxis ſculpſiſſe: [f] quarum rerum pleraque ita effecta opere demonſtrabant. Præterea primum mortalium regnaſſe Menem, ac ſub eo omnem AEgyptũ, præter Thebaicam prouinciã, paluſtrem fuiſſe: ex eáque nihil eorum quæ nunc ſunt ſupra ſtagnum Myrios, extitiſſe: in quod ſtagnum à mari per flumen ſeptem diebus nauigatur. Atque de regione bene mihi dicere videbantur. manifeſtum enim eſt ei qui, ſi antea non audierit, tamen inſpexerit, (modò ſit ſolertia præditus) AEgyptum in quam Græci nauigant, acceſſionem eſſe terræ, ac fluminis donum: quinetiam loca quæ ſupra ſtagnum hoc ſunt, ad trium vſque dierum nauigationem. De qua non iam tale quicquam commemorabãt. Eſt autem & aliud tale: AEgyptiacæ regionis huiuſcemodi natura eſt: Iam primùm quũ AEgyptum verſus in alto curſum tenens, abes procul ab ea adhuc diurnæ nauigationis ſpatio, [g] patieris ſenſum cœni, etiam in aqua vndecim alta [h] paſſus: quæ res declarat eatenus eſſe humum aggeſtam. Ipſius autem AEgypti longitudo ſecundum mare, ſexaginta eſt ſchœnorum, *id eſt funiculorum*: quemadmodum nos AEgyptum diſtinguimus à ſinu Plinthinete, *id eſt lateritio*, vſque ad ſtagnum Selbonidis, ad quod mons Caſſius vſque pertingit. Itaque ab hac parte ſexaginta ſchœni ſunt. Etenim qui modicum terræ poſſident, metiuntur illam [i] paſſibus: qui minus inopes terræ ſunt, metiuntur ſtadiis: qui multum poſſidẽt, paraſangis: qui plurimũ, ſchœnis. Conſtat autem paraſanga tricenis, ſchœnus, (qui mẽſura eſt AEgyptiaca) ſexagenis ſtadiis. Ita erat AEgyptus ſecundum mare ſtadiorũ trium milliũ ſexcẽtorũ. Hinc ad Heliopolin mediterranea verſus AEgyptus ſpatioſa eſt, [k] ſupina omnis & aquarum inops ſimul ac limoſa. A mari ad Heliopolin eundo per ſuperiora, iter eſt eiuſdem ſpatii cuius id quod ab Athenis ab ara duodecim deorum fert Piſam & ad delubrum Iouis Olympii: quæ itinera ſiquis computet, inueniet parum quiddam differre quominus paria ſint, ac non amplius quindecim ſtadiis. Nam viæ quæ ex Athenis Piſam fert, quindecim ſtadia deſunt quominus ſit mille & quingẽtorum ſtadiorum: at ea quæ à mari ad Heliopolin ducit, hunc ſtadiorum numerum complet. Ab Heliopoli autem per ſuperiora eũdo AEgyptus anguſta eſt. nam ab vna parte mons Arabiæ exporrigitur, ab aquilone ferens ad meridiem atque ad auſtrum, ſemper ſurſum tendens ad mare quod rubrum vocatur. Ibi inſunt & lapidicinæ, ad pyramides quæ ſunt apud Memphin, exciſæ. Ab hac quidem parte deſinens mons, [l] declinat in quæ dictum eſt. Qua verò parte productior ſcipſo eſt, duorum ego audiebam menſium itineris eſſe ab aurora ad heſperum: & eius extrema quæ ad auroram vergunt, feracia thuris eſſe. Atque hic quidem mons talis eſt. Quo autem latere Africam AEgyptus ſpectat, alius mons ſaxeus extenditur, in

a Ex hac re coniecturam faciẽtes, Phr. *Vel*, Quum hanc rem examinaſſent.

b Verùm quæ mihi ad deos pertinentia narrarunt, ea ſcriptis mandare non liber, præter illorum nomina: quòd idem de illis omnes homines ſcirè exiſtimem. Quæ autẽ præterea de his commem.

c Quæ autem ad res humanas ſpectãt, hæc ita communi cõ ſenſu referebãt. Omn.

d Atque illi duodecim tempora diſtri buiſſe. Et hæc comp.

e Annuum ſpatiũ exigunt ita diſtinctũ.

f Quæ ita ſe habuiſ ſe re ipſa comprobãt, magna ex parte. Præt.

g Demiſſa bolide, *id eſt nautico perpendiculo*, cœnum erues, etiã in aq.

h Vlnas. Gr. *orgyas*.

i Vlnis. Gr. *orgyis*.

k Depreſſa *i. campeſtris, non montoſa*.

l Reflectitur verſus ea quæ dixi *loca*.

quo pyramides ſunt, ſabulo obſitus, eodem modo quo Arabici montis tractus qui ad meridiem fert. Itaque ab Heliopoli non ita multorum ſpatiorum eſt iter quod modò AEgypti ſit, ſed anguſta eſt, & quatuor duntaxat dierum nauigationem habet. Inter eos quos dixi montes quod eſt intercapedinis, campeſtris eſt terra, ſtadiorum ferme (vt mihi videtur) qua parte arctiſſima eſt, non amplius ducẽtorum, è monte Arabico ad eum qui dicitur Libycus. Illinc rurſus AEgyptus laxa eſt. Atque ita ſitus regionis natura comparatus eſt. Ab Heliopoli autem ad Thebas nouem diebus nauigatur, ſpatio quatuor millium octingentorum & ſexaginta ſtadiorum, hoc eſt vnius & octoginta ſchœnorum: quæ AEgyptia ſtadia collecta, ſecundum quidem mare ſunt, (prout à me ſuperius indicatum eſt) tria millia ſexcenta: quantum verò à mari ad Thebas mediterraneum ſit, indicabo. ſunt enim ſex millia ac centum viginti ſtadia: à Thebis autem ad vrbem nomine Elephantinam, octingenta viginti. Huius igitur regionis quæ à me dicta eſt, pleraque pars (vt & ſacerdotes aiebant, & mihi ipſi eſſe videbatur) acquiſititia AEgyptiis eſt. Siquidem quod inter prædictos montes, ſupra Memphim vrbem poſitos, medium eſt, videtur mihi ſinus maris aliquando fuiſſe, quemadmodum ea quæ ſunt circa Ilium & Teuthraniam, & Epheſum, & Mæandri planitiem: vt hæc parua magnis comparentur. quoniam nullum eorum fluminum quæ has regiones oblimauerunt, dignum eſt comparari vni ex ſeptem oſtiis Nili, magnitudine. Sunt & alii fluuii nequaquam magnitudine Nili, qui magna opera ediderunt, quorum nomina poſſem referre: cum aliorum, tum verò Acheloi, qui per Acarnaniam fluẽs in Echinadum inſularum mare, iam eas media ex parte fecit continentem. Eſt autem Arabicæ regionis, non procul ab AEgypto, ſinus maris, exiens ex eo quod rubrum vocatur, ita longus atque arctus vt diſſerendo oſtẽdam. Prolixitas quidem, inchoando nauigationem [a] ex Inacho in amplum æquor, conſumit quatuor dies remigationis: latitudo verò, vbi ſinus ampliſſimus eſt, dimidiatum diem nauigationis. In quo ſinu quotidie reciprocatio aquarum & vadoſum æſtuarium eſt. Porro alium huiuſmodi arbitror ſinum extitiſſe qui in AEgyptum ferretur, à mari ſeptentrionali AEthiopiam verſus tendens: ſicut Arabicus (de quo à me ſermo inſtitutus eſt) ab auſtrino Syriam verſus tendit: qui prope inter ſe ſuos receſſus terminant, exiguo quodam terræ interuallo diremptu. Quòd ſi in hũc Arabicum ſinum Nilus velit alueum ſuum conuertere, quid prohibebit aſſiduè fluentem, quin intra viginti millia annorum illum oblimet? [b] Ego enim credo, intra decem millia annorum qui ante me natum tranſierũt, ſicubi ſiccanea facta ſunt, nimirum & ſinum ſiccaneum fieri poſſe, etiam multo quàm hic eſt maiorem, à tanto flumine atque ita operoſo. Itaq; quæ de AEgypto à referentibus audiui, ea & ipſe ita habere exiſtimo: quippe quum videam & AEgyptum eſſe exporrectam à terra contigua, & conchylia exiſtere in montibus, ac ſalſuginem exudare, quæ etiam pyramides corrumpat: & ſolum hunc montem qui in AEgypto imminet Memphi, arenas habere. Præterea regionem hanc nulli alteri conterminæ, aut Arabiæ, aut Libyæ, aut Syriæ aſſimilem eſſe: (etenim Arabiæ maritimã oram Syrii incolunt) ſed nigrã terram & fragilẽ habere, vtpote limo ex alluuionibus ab AEthiopia flumine deuecto. Nam Libyam humũ ſcimus magis rubram eſſe, & magis [d] ſubarenaceam: Arabicam verò atque Syriacam, argilloſiorem ac ſuppetroſam. Quinetiam hoc magnum huius regionis documentum aiebant ſacerdotes, ſub rege Myri fluuium, quoties octo cubitis, dum minimũ, influebat, irrigaſſe AEgyptum quæ infra Memphim eſt. necdum ab obitu Myris nongẽti erant anni ad tempus quo hæc ego à ſacerdotibus audiebam. At nunc, niſi ad ſedecim aut ad quindecim ſaltem cubitos aſcendat fluuius, in regionem non trãſcendit. Quæ regio, ſi proportione in altum ſurgat, & tantundem ad incrementum tendat, non reſtagnante eam Nilo, videntur mihi AEgyptii vtique qui infra paludem Myridis incolunt cum alia loca, tum verò eum qui vocatur Delta, idem paſſuri omni futuro tempore, quod aiebant ipſi paſſuros aliquãdo Græcos. Nam quum audirent omnem Græcorum terram pluuia perfundi, non fluminibus, vt ſuam, dicebant fore vt decepti aliquando magna ſpe, malè [e] eſurirent. Qui ſermo hoc dicere vult, Græcos, ſi nolit eis deus pluere, ſed ſiccitatẽ immittat, fame extinctũ iri, vtpote quibus nihil aquæ, niſi tantùm à Ioue, ſuppetat. Atq; hæc quæ ab AEgyptiis in Græcos dicuntur, rectè ſe habent: age, nunc viciſſim dicam quomodo res ipſis AEgyptiis ſe habeant. Si, vt ſuperius dicebam, quæ infra Memphim eſt regio, (hæc enim eſt quæ augeſcit) velit in altum augeſcere proportione præteriri temporis, [f] quid aliud AEgyptios, qui illic incolunt, quàm eſurituros? ſi neq; guſtare ea quæ ab Ioue

a Ab eius receſſu vſque ad latum marẽ. *Legendũ eſt enim ex uet. cod.* μυχοῦ, *non* ἰνάχου, *vt legit Valla: nec* μάχου, *vt in uulg. edit. habetur.*

b *Hic Græca exẽpl. mendoſa eſſe uidentur.*

c In rimas fiſſam.

d *Subarenaceam uocat cui arena ſubeſt: ſuppetroſam (uel potius ſubpetroſam) cui petra ſubſunt. i. lapides. q. d. petroſam. i. lapidoſam. Sic exprimere uoluit* ὑπόψαμμον ἢ ὑπόπετρον.

e *Rectè legit Valla* πιμπλῆσθαι (*ut habent uet. cod.*) *non* πιμπλᾶσθαι.

f Nónne AEgyptios qui hanc partẽ incolunt, eſurire neceſſe fuerit, ſi neque Iupiter illorũ regioni pluet, neque fluuius in arua illorum tranſcendere poſſit? Nunc enim iſti minore labore quàm omnes alii homines, atque adeo quàm cæteri AEgyptii, fructum è terra percipiunt: qui neque ſe fatigant proſcindendis aratro ſulcis, neque ſarriendo ſolo, neque aliud q. *Lego autem* ὕστερα *pro* γεύσεται.

ſunt, neque à flumine reſtagnari queant rura ipſorum. Iſti namque ex omnibus hominibus, atque ex omnibus AEgyptiis, maximè illaboratũ percipiunt fructum, qui neque proſcindendis aratro ſulcis, neque ſubigẽdo ſolo, neque aliud quicquam exercendo eorum quæ in aruis colendis cæteri mortales laborem tolerãt: ſed poſtquam fluuius ſua ſponte ſuperueniens irrigauit rura, irrigatáque reliquit rurſus, tũc in ſuum quiſque rus iacto ſemine ſues immittit, conculcatóque ſuibus ſemine, meſſem deinde expectat: atque vbi [a] ſuibus ſemen verſauerit, ita demum frumentum percipit. Quòd ſi vellemus de AEgypto Ionum vti ſententiis, qui ſolũ Delta AEgyptũ eſſe aiunt, à Perſei ſpecula appellata, dicentes illam ſecundũ mare, ad Peluſiacas vſque taricheas, quadraginta ſchœnorũ eſſe: à mari autẽ mediterranea verſus, pertingere ad Cercaſorum vrbem, iuxta quam ſcinditur Nilus in Peluſium fluens & in Canobum: cætera verò AEgypti, partim eſſe Africæ, partim Arabiæ: oſtenderemus, hac ratione vtentes, nullam AEgypti primitus fuiſſe regionem. Nam Delta eis (vt ipſi dicunt, & mihi videtur) [b] defluxa humus eſt, & quæ nuper (vt ſic dicam) extitit. Itaque ſi nulla eis terra erat, quid curioſi ſunt, putãtes ſe primos homines extitiſſe? [c] qui ne in puerorum quidem experimentum, qui primam linguam proderent, ire debebant. Ego certè AEgyptios opinor neque cum loco quem Delta Iones vocant, pariter extitiſſe, ſed ſemper fuiſſe ex quo genus humanum extitit, [d] progreſſúque terræ multos ex eis reliquos fuiſſe, multos aliunde ſubingreſſos. Ideóque olim Thebæ AEgyptus vocabatur, cuius ambitus eſt ſtadiorum ſex millium ac cẽtum viginti. Itaque ſi nos de eis rectè ſentimus, Iones non rectè ſentiunt de AEgypto: ſin rectè Iones ſentiunt, oſtendo neque Græcos neque Iones ſcienter computare: qui aiunt tria membra totam eſſe terram, Europam, Aſiam, Africam. quartum enim membrum annumerare debent Delta AEgypti, ſi non ſit neque Aſiæ, neque Africæ. Nam ſecundum hanc rationem non eſt Nilus qui Aſiam ab Africa diſterminat: qui quum [e] diuortia faciat circa acumen Deltæ, id quod in medio eſt, Aſiæ & Africæ eſſet. Sed nos Ionum ſentẽtiam miſſam facientes, ita de his dicimus: AEgyptum quidem, eam omnem eſſe quæ ab AEgyptiis incolitur: quemadmodum Ciliciam, eam quæ à Cilicibus, & Aſſyriam, quæ ab Aſſyriis. Sed Aſiæ & Africæ ſcimus recta ratione nullum eſſe terminum, niſi terminos AEgyptiorũ. Si verò quod Græcis perſuaſum eſt ſequemur, ſentiemus omnem AEgyptum quæ à catadupis & Elephantina vrbe incipit, bifariam diuidi, & vtrũque cognomen obtinere. aliam enim eius partem, eſſe Africæ, aliam Aſiæ. Quippe Nilus à catadupis incipiẽs, mediam interfluens AEgyptum in mare influit: vno quidem alueo vſque ad Cercaſorum vrbem, inde autem tripartito. Et alueus quidem ad auroram vergens, Peluſium oſtium: alter ad veſperam tendens, Canobicum oſtium nominatur. Tertius, quo rectà Nilus meat, talis eſt: Delatus per ſuperiora, ad acumen Deltæ peruenit, dehinc medium Delta ſcindens, in mare exit, nõ minimam huic alueo portionem aquæ præbens, nec minimè celebrem, quod Sebennyticum oſtium appellatur. A Sebennytico item duo alia diuiduntur oſtia, in mare ferentia, quibus hæc ſunt impoſita nomina, vni Saiticum, alteri Mendeſium. Nam quæ Bolbitinum & Bucolicum nominantur, non ſunt natiua oſtia, ſed effoſſa. Huic meæ opinioni, tantã eſſe AEgyptum quantam ratione demõſtraui, teſtimonium etiam dat oraculum quod ab Hammone eſt redditum: quod ego poſterius quàm ita in animum induxeram, circa AEgyptum audiui. Nam qui ſunt ex vrbe Marea & Apia, incolentes AEgypti fines Libyam verſus, quòd ſibi Libyes non AEgyptii viderentur, quódq; peroſi ſacrorum ceremonias, nollent bobus fœminis prohiberi, miſerunt ad Hammonem, negantes quicquam cum AEgyptiis ſibi eſſe commune. Habitare enim ſe extra Delta, [f] nullúmque ſibi cum illis linguæ eſſe commercium; ac velle ſibi fas eſſe omnia guſtare. Hæc eos deus facere non permiſit, inquiens AEgyptum eſſe eam quam Nilus ſupergreſſus irrigaret: quíque infra vrbem Elephantinam incolentes, ex hoc flumine potarent, eos eſſe AEgyptios. Hæc illis ita oraculo reſponſa ſunt. Porrò Nilus, vbi inflatus eſt, non modò Delta inundat, verumetiam plagam quæ dicitur Libyca eſſe, aliquoties & Arabicam: ídque vtroque verſus duorum dierum itinere, & amplius eo vel minus. De cuius fluminis natura neque à ſacerdotibus quippiam, neque ab alio vllo percipere potui: quum promptiſſimo forem animo ad hæc ab illis audienda, cur Nilus aquis inflatus labatur, inchoans ab æſtiuo ſolſtitio, ad centum vſque dies, & propè totidem diebus retrocedat, relinquens fluenta; ita vt per omnẽ hyemem tenuis eſſe perſeueret ad ſolſtitium rurſus æſtiuum. De his nihil omnino potui percipere ab AEgyptiis ſciſcitando, num aliquam vim Ni-

a Suum ope frumẽtum è ſpicis excuſſerit, tum demum colligit. Quòd ſi, &c. *Sunt enim qui σὺν τοῖσι ποσὶ τρίβουσι id ſignificare hic putent, vt id loco ſit triturationis.*

b Humus eſt alluuie fluuii deuecta.

c Nil ſanè neceſſe fuit eos in infantibus experiri quam primã vocem emitterent. Ego certè AEgyp. &c. *Huius autem facti memimit libro primo.*

d Terráque *fluuii decurſu* accreſcẽte multos ex eis remanſiſſe, multos item in inferiorem regionem deſcendiſſe.

e *Plinius ſciſſuram eo tẽp.*

f Nec ſe cum illis cõſẽtire, ac velle, &c.

lus haberet natura diuerſam cæteris fluuiis. Hæc ego noſcendi cupidus, eos interrogabam & cur ſolus omnium amnium nullas ex ſe auras remitteret. De qua tamen aqua quidam Græcorum, quum inſignes vellent effici ſapientia, trifariam diſſeruerunt. quarum opinionum duas ne mentione quidem dignas exiſtimo, niſi eatenus vt illas tantùm ſignificem. Earum vna ait, ventos eteſias eſſe in cauſa cur Nilus inflетur, prohibentes eum effluere in mare. Atqui nonnunquam eteſiæ nondum ſpirauerunt quum Nilus id agit. Ad hæc, ſi eteſiæ in cauſa foret, oporteret alia quoque flumina quæcunque eteſiis obnoxia ſunt, idem quod Nilus, pati: & eo magis quo tenuiora ſunt, minores gurgites exhibentia. Sunt autem multa in Syria, multa in Africa flumina, quæ nihil tale patiuntur quale patitur Nilus. Altera opinio eſt [a] incredibilior quidem quàm hæc quæ dicta eſt, dictu tamen admirabilior, quæ ait illum, quòd ab Oceano fluat, iſtud efficere: ipſum verò Oceanum orbem terrarum circumfluere. Tertia opinio, vt multo modeſtiſſima, ita longè falſiſſima eſt: quippe quæ & ipſa nihil dicit, inquiens è niuibus liqueſcentibus manare Nilum: qui quum ex Africa per medios AEthiopes fluens in AEgyptum euadat, ex locis calidiſſimis ad frigidiſſima, quomodo ex niuibus flueret? De qua re multa ſanè ſunt quæ quis coniectare poſſit, non eſſe credibile, eum qui talis ſit, manare de niuibus: primum ac maximum teſtimonium perhibẽtibus ventis, qui ab his regionibus calidi ſpirant: ſecundum, ea plaga quæ ſine imbribus & ſine glacie perpetuò eſt. (ſuper niuem autem quæ cecidit neceſſe omnino eſt intra quinque dies pluere: quare ſi in his regionibus ningeret, etiam plueret) tertium, hominibus qui ab æſtu ſolis nigri ſunt, & miluis, atque hirundinibus, quæ illic perennãt. Grues quoque, Scythicæ plagæ hyemem fugientes, ad hæc loca ſe conferunt hybernatum. Si igitur vel quantulumcunque ningeret in ea plaga per quam fluit & ex qua incipit Nilus, profectò nihil tale eſſet, quemadmodum neceſſitas arguit. At is qui de Oceano loquitur, ad occultam fabulam referens, caret argumento. Neque enim ego vllum noui fluuium qui ſit Oceanus, ſed hoc nomen opinor Homerum, aut aliquem priſcorum poetarum, quum inueniſſet, in poeticam intuliſſe. Quòd ſi opiniones quas propoſui, improbantem me oportet de occultis ferre ſententiam, dicam quare mihi videatur impleri Nilus æſtate. Hyberno tempore ſol abſcedens à priſtino curſu ſubter hyemale ſidus, meat in ſuperiora Africæ. [b] Totum, vt quidẽ breuiſſimè demonſtretur, à me dictum eſt. Etenim deum hunc, vt cuique terræ proximè accedit, ita eam maxima ſiti afficere credibile eſt, & ſcaturigines indigenarum amnium arefacere. Vt autem pluribus verbis demonſtretur, ita habet: Sol Africæ ſuperiora permeans, iſta efficit. nam quum omne veris tempus ſit ſerenum in his regionibus, & ipſæ regiones ſint calidæ ac venti frigidi, tranſiens ſol facit quemadmodum medio cælo means æſtate facere conſueuit. ad ſe enim trahit aquã, attractámque in ſuperna abiicit loca. quam excipientes venti ac diſſipantes liquefaciunt, hi videlicet, qui (vt credibile eſt) ab hac regione flant, auſter & africus, multo omnium pluuioſiſſimi. Quanquam mihi videtur non omnem ſol humorem eius anni Nilo remittere, ſed penes ſeipſum reſeruare. Idem, mitigata hyeme, rurſus in medium cæli regre ditur, atque illinc iam itidem ex cunctis fluminibus trahit humorem: quæ flumina mox, multarum aquarum imbre commixto, terram madefaciente vtique [c] lacunoſam, magna decurrunt: at æſtate, quum deſtituantur ab imbribus, & à ſole attrahantur, exiliora ſunt. Nilus autem qui imbribus caret, quum attrahitur à ſole, meritò ſolus fluuiorum eo tempore fluit multo exilior quàm ſolet per æſtatem. Tunc enim peræquè attrahitur atque cæteræ aquæ, per hyemem verò ſolus attrahitur. Ita ſolem cenſui huius rei eſſe cauſam. Idem, mea ſententia, autor eſt aereæ ſiccitatis in ea regione, [d] dum exæquat tranſitum ſuum. Ita ſemper Africæ ſuperiora æſtas obtinet. Quòd ſi [e] fini ũ ac cæli ſitus immutaretur, vt vbi nunc aquilo ſitus & hyems, ibi auſtri ſitus eſſet & meridiei: & vbi auſter, illic aquilo collocatus eſſet: ſi hæc ita haberẽt, profectò ſol [f] amotus è medio cælo, ſub hyemem & aquilonem mearet ſupra Europam, quemadmodum nunc ſupra Africam: pertranſiliénſque nobis omnem Europã, faceret (opinor) eadẽ in Iſtro quæ nunc facit in Nilo. De aura autẽ quæ nulla è Nilo efflat, hoc mea fert opinio: Conſentaneum eſſe, è locis valde feruidis nihil reſpirare auræ: quippe quæ ab aliquo frigido loco flare gaudet. Verùm hæc ita ſint quemadmodum & ſunt, & ab initio fuere. Nili tamen fontes nemo neque AEgyptiorum, neque Græcorum, neque Afrorum, cum quibus in colloquium veni, ſe noſſe profeſſus eſt, præter ſcribam ſacrarum Mineruæ pecuniarum apud AEgyptum, in vrbe Sai, qui mihi iocari videbatur, affirmans ſe id proculdubio noſſe.

a Indoctior.

b *Ac rem certè totã (ut maxima breuitate utar) hiſce verbis comprehendi.*

c Torrentibus abundantem.

d *Videtur aliter legiſſe quàm διήκειν.*

e Gr. ὡρίων. *ſunt autem ἄρκτος ſtata anni tempora. Sed videtur aliam lectionem ſequutus eſſe.*

f Expulſus è medio cælo ab hyeme & aquilone.

Sic autem dicebat, geminos eſſe montes, cacuminibus in acutum tendentibus, inter Syenem poſitos vrbẽ Thebaidis & Elephantinã: quorũ vni nomen eſſet Crophi, alteri Mophi, & ex eo medio Nili fontes abyſſos, *hoc eſt immenſæ altitudinis*, emanare. cuius aquæ dimidium AEgyptum verſus & ventum aquilonem flueret, reliquum dimidium AEthiopiam verſus atque auſtrum. Quòd autem abyſſi forent fontes, aiebat Pſammetichum AEgypti regem periculũ huius rei feciſſe: qui funibus multorum millium paſſuum connexis, & in fontes demiſſis, tamen ad fundum nõ deueniſſet. Scriba hic, ſi modò geſta fuerant quæ dicebat, affirmando faciebat vt ego opinarer vortices quoſdam illic eſſe rapidos, ac refluxus, quemadmodum præcipitantis è montibus aquæ, vnde nequeat funis ad explorandum demiſſus peruenire in fundum. Aliud ab vllo quoquam audire non potui, [a]niſi (quum ipſe inſpiciundi gratia ad Elephantinam vſque vrbem profectus ſum) quiddam longiſſimæ narrationis, quod ex fama illic iam inquirendo accepi: eum ab vrbe Elephantina ad ſuperiora eſſe locum accliuem, vbi neceſſe ſit, nauigio vtrinque alligato, tanquam boue, pergere: &, ſi funis abrumpatur, abire nauigium, rapiente fluminis impetu. Abeſſe autem hunc locum quatuor dierum nauigatione: eſſeq; ibi Nilum tortuoſum veluti Mæandrum, & duodecim ſchœnorum, per quos hunc in modum nauigare oportet, & poſtea [b]peruenire planum in locum, vbi ſit inſula Nilo circumflua, nomine Tachompſo. Ab Elephantina deſuper iam AEthiopes incolere & dimidium inſulæ: nam alterum dimidium incolere AEgyptios. [c]Inſulam contineri ingẽti ſtagno, accolentibus circùm AEthiopibus paſtoribus: in quod è Nilo ſubuectus, peruenias in alueum qui in ſtagnum diffunditur. Deinde egreſſus, itinere pedeſtri qua draginta dierum pergas propter flumen. nam in Nilo acutos ſcopulos exiſtere & ſaxa frequentia, per quæ nauigare non licet. Peragrato quadraginta diebus eo loco, alterum rurſus ingreſſus nauigium, duodecim diebus ſubueheris, dum venias in oppidum magnum nomine Meroen, quæ fertur aliarum vrbium eſſe metropolis. Cuius incolæ ſolos deorum colunt Iouem & Liberum, eóſque magnopere venerantur. Ioui etiam conſtituerunt oraculum, cuius reſponſis, poſteaquam iubẽtur, & quocunque iubentur, eò ſumant expeditionem. Ab hac vrbe, intra tantundem temporis intra quantum ad ipſam ex Elephantina peruenitur nauigando, peruenies ad Automolos, *id eſt tranſfugas*, quibus nomẽ eſt Aſmach: quod verbum Græca in lingua idem pollet quod Siniſtræ regiæ aſſiſtentes. Iſti quum eſſent AEgyptii bellatores, ducenta & octo millia, ad hos AEthiopes trãſiere hac de cauſa: Sub rege Pſammeticho fuerant in præſidiis collocati, alii ad vrbem Elephantinam & ad Daphnas Peluſias aduerſus AEthiopes, alii aduerſus Arabes & Syros, alii ad Maream aduerſus Libyam. (Quibus in locis, quẽadmodum ſub rege Pſammeticho erant, ita mea ætate Perſarum præſidia excubabant. nam & apud Elephantinã & apud Daphnas Perſæ excubias agunt.) Quum igitur triennium in præſidio fuiſſent AEgyptii, neque illinc ab aliquo dimitterentur, communi vſi conſilio, à Pſammeticho ad AEthiopiam ſibi trãſeundum putauerunt. Quos, re audita, Pſammetichus inſequutus, vbi eſt aſſequutus, multis verbis obſecrabat, vetabátque patrios deos ac liberos vxoréſque deſerere. Ibi quidam illorum fertur oſtenſo veretro dixiſſe, vbicunque id eſſet, ſibi & vxores & liberos fore. Hi poſteaquam in AEthiopiam profecti ſunt, ſeſe AEthiopum regi tradiderunt: quos ille ita remuneratus eſt. Erant ei nonnulli AEthiopum aduerſarii, quorum terram eripientes iſtos iuſſit incolere. AEthiopes, his colonis inter ſe collocatis, facti ſunt manſuetiores, moribus AEgyptiacis imbuti. Ad quatuor igitur menſium partim nauigationem, partim iter, cognoſcitur Nilus: præter id quo fluit per AEgyptum. Tot enim menſes in ſumma reperientur impendi ab iis qui ex Elephantina ad hos Automolos pergant. Fluit autem ab heſpero & occaſu: dehinc quid ſit, nemo poteſt pro comperto narrare. eſt enim deſerta præ feruore ea regio. Accepi tamen hoc ex quibuſdam Cyrenæis, qui ſe ad Ammonis oraculum iſſe commemorarent, colloquutóſque cum Etearcho Ammoniorum rege, & ex aliis ſermonibus deueniſſe in confabulationem de Nilo, cuius nemo noſceret fõtes: Etearchúmq; nárraſſe, aliquãdo quoſdã ad ſe veniſſe Naſamonas, quæ gens ſit Libyca, Syrtim incolens, & oram Syrtis quæ vergit ad auroram, [d]non multum ſupra Syrtim. Eos, quum veniſſent, interrogarentúrque nunquid amplius haberent quod referrent de Africæ deſertis, retuliſſe, apud ſe fuiſſe quoſdam virorum præpotẽtium filios petulantes: eos, quum in virilem ætatem adoleuiſſent, cum alia ſuperuacua fuiſſe machinatos, tum verò ex ſeſe quinque fortitos ad inſpiciundas Libyæ ſolitudines, & ſiquid amplius cernerent quàm ii qui lõ-

a Sed quicquid præterea audiui, *uel accepi*, (ad Elephantinã quidẽ vſque vrbem ſpectatũ ipſemet profectus: ab eo autem loco, ex auditu habens) id eſt huiuſmodi, penitiſſimè *indagatũ*. Ab Elephantina vrbe in ſuperiora tendenti ac eliuis eſt locus, adeo vt neceſſe, &c.

b Peruenies. *Sic & ſequentia per indicatiuum, non infin. itinum.*

c Inſulæ contiguũ eſt ingens ſtagnum. *Poteſt λίμνη etiam palus uel lacus exponi.*

d Non longè penetrando, *uel progrediendo*. Eos, q.

giſſima inſpexiſſent. Oram enim maritimam Libyæ aquiloni obnoxiam Libyas & Libyum permultas gentes ab AEgypto incipientes omnem obtinere vſque ad promontorium Soloentem, quod Libyam terminat, præter id demum quod aut Græci obtineant, aut Phœnices: ac ſupra maritimã oram, & eos qui ad mare incolũt, feris vlteriora habitari: at quæ vlteriora ſunt parte à feris habitata, arenoſa eſſe, vehementérque arida, ac prorſus vaſta. Igitur eos iuuenes ab æqualibus dimiſſos, aqua atq; cibariis probè inſtructos, primùm per regionẽ hominibus habitatã perrexiſſe: hanc permenſos, in illam à feris habitatam peruenisſe. Ex ea per ſolitudines iter feciſſe ad ventum zephyrum: peragratóque multo ſpatio ſabuloſi loci pluribus ſanè diebus, aſpexiſſe demum arbores in planitie quadam enatas, ad eáſque acceſſiſſe, ac fructum qui inerat decerpſiſſe: eíſque inter decerpendum ſuperueniſſe quoſdam infra mediocrem virorum ſtaturam puſillos: quorum linguam Naſamones non intelligerent, vt nec ipſi Naſamonum. Et ab his deprehenſos ductóſque fuiſſe per maximas paludes: atque illas tranſgreſſos peruenisſe in vrbem in qua vniuerſi forent æquali ſtatura illis qui adduxiſſent, colore nigro. Eam vrbem præterlabi grande flumen, ab heſpero ad orientem ſolem fluens, in quo conſpicerentur crocodili. Hactenus à me ſermo Ammonii Etearchi commemoratus ſit: niſi quòd is aiebat Naſamones (vt Cyrenæi referebant) reuertiſſe, & eos homines ad quos illi peruenisſent, omnes eſſe [a]fallaces. Flumẽ autem quod præterfluebat, & Etearchus coniectabat Nilum eſſe, & ratio ſic dictat. Ex Libya enim Nilus fluit, eámque mediam ſecat: & (vt ego ex apertis ignota coniecto) pari tractu atque Iſter meat. Iſter nãque fluere incipiens à Celtis atque vrbe Pyrene (Celtæ autem ſunt extra cippos Herculis, Cyneſiis finitimi, omnium in Europa ad occaſum habitantium vltimi) mediam Europam ſcindit: totámque permenſus quam Iſtriani Mileſiorum coloni incolunt, mari Euxino finitur. [b]Et Iſter (fluit enim per terram habitatam) inter primos cognoſcitur: de Nili verò fontibus nemo habet quod referat: & meritò, vtpote Libya per quam fluit, deſerta. De eius fluxu, quàm potuit longiſſimè repetendo narrari, dictum eſt. exit autem in AEgyptum. Porro AEgyptus montanæ Ciliciæ ferè oppoſita eſt. Hinc rectà ad Sinopem in ponto Euxino ſitam, quinque dierum eſt rectum iter viro expedito. Sinope autem Iſtro mare irrumpenti ex aduerſo eſt ſita. Ita Nilus totam permeans Africam, videtur mihi æquiparandus Iſtro. Hactenus de Nilo dictum ſit. Venio ad plura de AEgypto referenda: quia plura quàm alia omnis regio mirabilia habet, & præter omnem regionem exhibet opera relatu maiora. Horum gratia plura de ea commemorabuntur. AEgyptii, quemadmodum & cælo eorum & flumine diuerſam ab aliis naturam oſtendente, ita ipſi pleraque omnia à cæteris hominibus diuerſa conſtituerunt & inſtituta & iura. Apud hos fœminæ quidem negociantur cauponantúrq;, & inſtitoriis operis vacant: viri autem intra domos texunt. Alii villum ſubtegminis deſuper tramant, AEgyptii ſubter. Onera viri capitibus, fœminæ humeris baiulant. Fœminæ, ſtantes mingunt: viri, ſedentes. Domi ventrem exonerant, foris in viis comedunt: reddentes rationem, quæ ſunt turpia, ſed neceſſaria, ea in occulto fieri debere: palàm verò, quæ non ſunt turpia. Mulier neque dei neque deæ vlla ſacerdos eſt, ſed viri deorum omnium & dearum. Alendi parentes filiis nulla nolentibus, filiabus, etiamſi nolint, ſumma neceſſitas eſt. Deorum ſacerdotes alibi comati ſunt, in AEgypto deraſi. [c]Apud alios ritus eſt, ſtatim in funere proximi capita deglabrare: AEgyptii in funeribus ſinunt capitis crines augeſcere, barbam tamen tondent. Apud cæteros mortales victus à ferarum ſecretus eſt conſortio, AEgyptii cum feris veſcuntur. Alii frumento atque hordeo victitant, AEgyptiis [d]victitare iis quæ ex his facta ſunt, maximo probro eſt: ſed cibis è farre confectis, quod quidam ſiliginem appellant. [e]Conſperſionem pedibus, lutum manibus ſubigunt. Virilia, alii talia relinquũt qualia natura ſunt, præter eos qui ab iſtis didicerunt: AEgyptii circuncidũt. Viri binas veſtes habent, fœminæ ſingulas. Alii velorum anſulas & funes extrinſecus aſſuunt, AEgyptii intrinſecus. Græci literas ſcribunt & calculis computãt à ſiniſtro in dextrum manum ferentes, AEgyptii à dextro in ſiniſtrum: & hoc faciẽtes aiunt ſe in dextrũ, Græcos facere in ſiniſtrum. Literis bifariis vtuntur, quarum vnas, ſacras vocant, populares alteras. In deos ſupramodum ſupráque omnes homines religioſi ſunt, talibus moribus vtentes: Ahenéis in poculis potant, ſingulis ea diebus extergẽtes, non eorum aliquot, etiam aliquot non: ſed vniuerſi: Linea ferunt veſtimenta ſemper recèns abluta, huic rei præcipuè vacantes. Virilia circuncidunt munditiæ gratia, pluris facientes ſe mundos eſſe quàm decoros. Sacerdotes tertio quoque die to-

a Impoſtores, *vel præſtigiatores.*

b Verùm Iſter à multis cognoſcitur, quippe qui per terrã habitatam fluat.

c Apud alios homines more receptũ eſt vt in luctu ſtatim capita tondeantur ab iis quos potiſſimùm is attingit: at AEgyptii, in morte ſuorũ, ſinunt capitis barbæ que pilos creſcere, quũ alioqui antea tõſi fuerint. Apud cæt.

d Victitare his, maximè probroſum eſt. ſed ex olyris cibaria conficiunt, quas alii zeas appellant.

e Farinam aqua maceratam ſubigunt pedibus, lutum autem manibus. *Fortaſſe autẽ intelligit lutũ ex quo intritum conficitur, quod Gall. mortier.*

tum corpus eradũt, nequis pediculus deos colentibus aut alia ſordes creetur. Iidem veſtem tantummodo lineam, calceos [a] papyraceos geſtant: nec aliam veſtem aut alios calceos induere eis fas eſt. Lauantur quotidie frigida, interdiu [b] ter, noctu bis. Alias præterea ceremonias propè dixerim infinitas exercent. Qui etiam non exiguis afficiuntur commodis. nam neque è re domeſtica aliquid conterunt, neque impẽdunt, ſed eorum ſingulis quotidie [c] cibi ſacri cocti præſto ſunt, & carnis bubulæ & anſerinæ ſatis abundéque. Vinum quoque vineale illis datur. De piſcibus guſtare nefas eſt illis. Fabas AEgyptii in ſua terra nec admodum ſerunt, nec eas quæ prouenerint, aut [d] crudas aut in aqua coctas edunt. Sacerdotes verò ne aſpicere quidem eas ſuſtinent, arbitrantes haud mundum illud legumen eſſe. Initiantur non ſigillatim cuique deorum, ſed gregatim: quorum vnus eſt pontifex. vbi quis defunctus eſt, filius eius ſubrogatur. Boues mares, Epaphi eſſe cenſent: eáque de re hunc in modum explorant: Si pilum in eo nigrum vel vnum viderint, nequaquam mũdum cenſent. Explorat autem hæc ſacerdotum aliquis ad id cõſtitutus, pecude tum ſtante & erecta, tum etiam reſupinata: lingua etiam exerta *explorans* an pura ſit iis ſignis quæ ego alio referam in libro. Inſpicit & caudæ pilos, nunquid eos habeat ſecundum naturam procreatos. Eum, ſi fuerit his omnibus mundus, notat alligato cornibus byblo: deinde applicita terra ſigillari anulo impreſſa, abducitur. Nam immolãti eo ſigillo non notatam, pœna morte ſancita eſt. Et hunc quidem in modum pecus exploratur. Sacrificandi autem is eis eſt ritus: Pecude quæ obſignata eſt, ad aram vbi immolatur abducta, pyram incendunt: deinde [e] ſupra pecudem libato *contra templum* vino, ac deo inuocato, eam mactant: [f] mactatæ caput aſportant in forum, ſi nundinæ ſint, & eis Græci negotiatores adfuerint, atque illis vẽdunt: qui ſi non adfuerint, in flumen abiiciunt. Execrãtur autem capita in hæc verba, vt ſiquid mali aut ipſis immolantibus aut vniuerſæ AEgypto futurum ſit, id in caput hoc conuertatur. Eodem porro ritu circa capita pecudum immolandorum, & vini libamina, omnes pariter AEgyptii in omnibus templis vtuntur. Atque ex hoc ritu fit vt nemo AEgyptiorum de capite vllius animãtis deguſtet. Eſt tamen ſacerorum delectus, & alius apud alia templa adolendi modus ab eis inſtitutus. Quam igitur deam maximã eſſe cenſeant, & cui maximum feſtum celebrent, iamnunc dicam. Poſteaquam ieiunauerunt pridie feſti, [g] atque obdormierunt, bouem immolant, eúmque corio exuunt, & aluo tota vacuant. Inteſtina intra vẽtrem adipémque linquunt, crura truncant, & extremos lumbos armóſque, ac ceruicem. His actis, reliquum bouis corpus ſtipant panibus puris, & melle, & vua paſſa, & ficis, & thure, & myrrha, atque aliis odoribus. Vbi hæc infarſerũt, adolent, multum vini oleíque infundentes: ieiuni tamen priuſquam ſacrificent. Dum ſacrificium ardet, omnes [h] verberantur. Poſteaquam vapulauerunt, dapes ex ſacrificii reliquiis proponuntur. Boues mares eoſdémque mundos, ac vitulos vniuerſi AEgyptii immolant: at fœminas eis immolare non licet, vtpote Iſidi conſecratas. Nam Iſidis ſimulacrum muliebre eſt, bubulis præditum cornibus, quemadmodum Io Græci deſcribunt. Bouéſque fœminas omnes itidem AEgyptii venerantur ex omnibus pecudibus longè plurimum: eóque nemo AEgyptius AEgyptiáue Græci viri aut os ſuauiaretur, aut cultro, vel veru, vel olla illius vteretur, aut pura bouis carne Græco cultro inciſa veſceretur. Boues qui demortui ſunt, hunc in modũ ſepeliunt: Fœminas quidem in flumen abiiciunt, mares autem in ſuburbanis ſinguli defodiunt, vno aut altero cornu extante, ſigni gratia. Vbi computruerunt, & ſtatum tempus aduenit, præſto eſt ad ſingulas vrbes nauis ex inſula nomine Proſopitide, quæ eſt in Delta, habétque nouem ſchœnorum ambitum. In qua cum aliæ ſunt frequentes vrbes, tum ea vnde proficiſcuntur naues ad oſſa tollenda, nomine Atarbechis, vbi templum Veneris extructum eſt. ex qua vrbe alii permulti vagantur in alias vrbes. Vbi autem effoderunt oſſa, aſportant, eáque vno in loco cuncti ſepeliũt. Quem porro in modum boues, in eundem defuncta alia pecora ſepeliunt. ita enim apud eos circa hæc legibus comparatum eſt. nam ne hæc quidem interimunt. Cæterùm qui Iouis Thebani templum incolunt, aut Thebanæ [i] prouinciæ ſunt, ii omnes ab ouibus ſe abſtinẽtes, capras immolant. Non enim eoſdem deos ſimiliter colunt vniuerſi AEgyptii, præter Iſidem & Oſirin, quem Bacchum eſſe aiunt. hos peræquè vniuerſi colunt. Qui verò Mendetis templum obtinent, ſiue Mẽdeſiæ prouinciæ ſunt, hi capris abſtinentes, immolant oues. Itaque Thebani, & quicunque propter illos ouibus parcunt, aiunt ideo ſibi conditam hanc legem, quòd Iupiter, quum ab Hercule cernere eum volente, cerni nollet, tandem exoratus hoc commentus ſit, vt amputato arie-

a Byblinos.

b Bis. δὶς, non τρὶς.

c *Sunt qui ſacrificia exponãt, alii panes ſacros.*

d *Videtur aliud legiſſe quàm habeãt vulg. edit.*

e Supra hoſtiam.

f Mactatæ caput amputãt, & reliquum corpus excoriant. Capiti autem illius multa imprecati aſportãt. Aſportant, inquam, in forum quidẽ, illi quibus forum eſt, & apud quos mercatores Græci diuerſantur, ibique illis vendunt: illi verò quibus nõ adfuerint Græci, in flum.

g Et precati ſunt. καταϐύζωνται, *pro quo alius legit.*

h Omnes ſeipſos verberant. Poſtquam autem verberare deſierunt, dapes, &c. *In vulg. edit. huius interpret. Valle epulauerunt legitur pro vapulauerunt.*

i *Vel, prafectura. & ſic ſtatim poſt. Valla vtrobique, ritus. id eſt νόμος, non νομῶ.*

tis capite, pelléque villosa quam illi detraxerat, induta sibi, ita sese Herculi ostenderet: & ob id AEgyptios instituisse Iouis simulacrum facere arietina facie: & ab AEgyptiis Ammonios accepisse, qui sunt AEgyptiorum atque AEthiopium coloni, & [a] linguam inter vtrosque vsurpantes. Qui etiam mihi videntur ideo se Ammonios cognominasse quòd AEgyptii Iouem [b] Ammonem appellant. Ob hanc rem arietes non mactantur à Thebanis, sed eis sacrosancti sunt. Certo tantùm die quotannis in festo Iouis, vnum demum arietem obtruncant, cuius pellem detractam, hûc in modum Iouis simulacro induunt: ad illûdque deinde aliud ducunt Herculis simulacrum. Hoc acto, cuncti qui circa templum sunt, arietem verberant, deinde sacra eundem vrna sepeliunt. De Hercule autem hunc ego audiui sermonem, quòd sit vnus ex diis duodecim. nam de altero Hercule quem Græci norûnt, nulla in parte AEgypti quippiã potui audire: cuius nomen non AEgyptii à Græcis acceperunt, sed Græci potius ab AEgyptiis, & ii quidé Græci qui hoc nomen filio Amphitryonis imposuere. Quod ità se habere, cum multa mihi indicia sunt, tũ verò istud, quòd huius Herculis vterque parens, Amphitryon & Alemena, fuerunt ab AEgypto oriundi: & quòd AEgyptii negant se aut Neptuni aut [c] Tyndaridarum nomen nosse: neque hos deos inter cæteros admiserunt. Quòd si nomẽ dæmonis vllius à Græcis mutuati essent, non minus, imò vel magis istorum mentionem fuissent habituri: si etiam tunc nauicularíam exercebant, & vlli Græcorum nauicularii erãt, vt credo, & mea fert opinio. Istorum igitur potius deorum quàm Herculis nomen AEgyptii percepissent. Atqui vetustus quidam deus est apud AEgyptios Hercules, & (vt ipsi aiunt) decem & septem annorum millia sunt ad Amasin regem, ex quo Hercu lem [d] ex octo diis, qui duodecim erant, vnum esse arbitrantur. Quibus ego de rebus certior fieri [e] cupiens, à quibus possem, in Tyrum Phœniciæ *urbem* nauigaui, quòd ibi templum Herculis esse audirem: quod & vidi opulenter exornatum cum aliis multis donariis, tũ verò duobus cippis, altero ex auro excocto, altero ex lapide smaragdo maiorem in modum splendente per noctem. Veniénsque in colloquium cum dei sacerdotibus, percontabar quantum temporis foret ex quo id templum fuisset extructum: sed comperi ne hos quidem congruere cum Græcis, quippe dicẽtes ab vrbe condita fuisse dei templum pariter extructum: esse autem à Tyro condita annorum duo millia ac trecentos. Vidi præterea Tyri etiam aliud Herculis tẽplum cognomine Thasii. Quinetiam in Thasum profectus sum, vbi inueni templum à Phœnicibus conditum, qui ad inuestigandam Europam nauigantes, Thasum condiderunt: quod quinque virorum ætatibus prius fuit quàm Hercules Amphitryonis in Græcia existeret. Hæc quæ commemorantur, planè declarant Hercu lem vetustum deum esse. eóque videntur hi rectissimè facere è Græcis, qui bifaria Herculi templa ædificanda colendáque censuerunt: vni quidem vt immortali, cognomine Olympio, immolantes: alteri verò, vt heroi, parentantes. Alia quoque multa inconsideratè Græci loquuntur, quorum & hæc inepta fabula est, quam de Hercule ferunt: eum, quum in AEgyptum peruenisset, ab AEgyptiis redimitum tãquam Ioui immolandum, cum pompa fuisse eductum, ac tantisper [f] quietem tenuisse dum illi ante aram eũ stetissent: [g] ibi ad vim cõuersum, omnes interemisse. Quæ quum dicunt Græci, videntur mihi se & naturæ AEgyptiorum & morum ignaros prorsus ostẽdere. Quibus enim nullam pecudem fas est immolare, præter sues, prætérque boues mares, & vitulos (dummodo mundos) & anseres: ii qua ratione immolarent homines? Aut quomodo Hercules, quum vnus esset, & adhuc (vt aiunt) homo, tot millia virorum interemisset? Hæc tamen tot quæ de his rebus diximus, sint & à diis & ab heroibus in bonam partem accepta. Porro capras & hircos ea de causa ii quos diximus AEgyptiorum non mactant, quòd Pana inter octo deos Mendesii numerant, quos octo aiunt priores duodecim diis extitisse. Panos autem simulacrum & pictores pingunt & statuarii scalpunt, quemadmodum Græci, caprina facie, hircinísque cruribus: haudquaquam existimantes eum esse talem, sed similem cæteris diis. Qua tamen eum causa talem pingant, nõ est mihi relatu iucundum. Verùm hi omnes cum capras, tum verò maximè capros venerantur. Et inter Mendesios caprarii præcipuo honore afficiuntur, & ex his vnus maximè: qui quum decessit, ingens toti Mendesiæ prouinciæ luctus proponitur. Vocatur autem & hircus & Pan, AEgyptiacè Mendes. In hac regione contigit hoc mea memoria prodigium: Hircus cum muliere coiit propalam, quod in [h] ostentationem hominum peruenit. Suem autem AEgyptii spurcam beluam arbitrantur: quam siquis vel transeundo contigerit, abit [i] lotum sese cum ipsis vestimẽtis ad flumen.

a *Id est, Linguam vtrã tenet quæ aliquid cum vtrorum ſue lingua commune habet.*

b Ammon

c Dioscurorum.

d Ex quo è diis octo facti fuerunt duodecim, quorum vnũ Herculem censent.

e Studens pro viribus, Tyr.

f Se continuisse.

g Ibi viribus vti cœpisse, omnésque interem. *Ad verbum, Ibi ad mires se conuertisse.*

h *Sunt qui ὄνειδος pro ostento hic accipiant.*

i Immersum se flumini cum ipsis vest.

Eóque ſoli omnium ſubulei, AEgyptii indigenæ, nullum ingrediuntur in templũ: nemóque aut filiam cuipiam eorum nuptum dare vult, aut cuiuſpiam eorum filiam in matrimonium ducere: ſed ipſi inter ſe ſubulci dant accipiúntque filias. Aliis diis immolare ſues ius AEgyptiis non eſt, præterquam Lunæ & Libero: quibus quum per tempus plenilunii ſues immolarunt, eorum carne veſcũtur. Cur autem aliis diebus feſtis ſues oderint, at in iſto mactent, huius rei ab AEgyptiis ratio redditur: ſed quam mihi notam magis decorum eſt non referre. Sacrificium autem de ſuibus Lunæ hũc in modum fit, Immolata ſue, extremam eius caudam, & lienem, & omentum ſimul componunt, & adipe qui circa aluum pecudis exiſtat, ea operiunt, ac deinde igni adolenti reliqua carne plenilunii die veſcuntur, quo die ſacra faciunt: alio die non amplius guſtarent. Qui ſunt ex eis inopes, propter tenuitatem facultatum, [a] aſſimilatos quoſdam ſues coquunt, quos immolent. Baccho quoque in eius feſto ſinguli in cœnam porcam pro foribus mactant, reddúntque ſubulco qui illam vendiderat. [b] Quin & alium diem feſtum Baccho AEgyptii agunt ſine porcis, ferè per omnia Græco feſto ſimilem. Sed loco phallorum, *id eſt ficulneorum uteretrorum à collo pendentium*, ſunt ab eis excogitatæ ſtatuæ cubitales [c] è neruis compactæ, quas fœminæ circunferunt per pagos, mentula nutante, quæ propemodum inſtar eſt reliqui corporis, & tibia præeunte, quam fœminæ, Bacchũ canentes, ſequuntur. Cur autem mentulam habeat iuſto maiorem *ſtatua* & vnum corporis membrum agitet, redditur ab eis ratio ſacra. adeo vt iam Melampus Amytheonis filius non imperitus huius ſacri ſed peritus fuiſſe videatur. Siquidem Melampus fuit qui Græcis Dionyſi, *id eſt Liberi patris uel Bacchi* nomen & ſacrificium, & pompam phalli [d] enarrauit, non tamen omnem planè rationem complexus. Verùm ii qui poſt hunc extiterunt [e] ſophiſtæ, rem in maius explicauerunt. [f] Itaque phallum Dionyſo miſſum narrandi Melãpus autor extitit: à quo edocti Græci faciunt ea quæ faciunt. Equidem Melampodem virum fuiſſe ſapiẽtem aio, [g] diuinationémque ſibiipſi cõparaſſe: cũdémque cum alia multa ab AEgypto accepta Græcis enarraſſe, tum verò nonnulla de Dionyſo, tamen commutata. [h] Neque enim dixerim quæ in AEgypto fiunt huic deo, congruere cum iis quæ in Græcia. nam conſentanea eſſent Græcis, non autem nuper introducta. Neque tamen dicam AEgyptios à Græcis fuiſſe mutuatos [i] aut hoc aut aliud quippiam. Videtur autem mihi Melampus quæ ad Dionyſum pertinent audiſſe ex Cadmo, aliíſque Tyriis qui cum eo è Phœnice venerunt in terram quæ nunc Bœotia appellatur. Ac omnia ferè deorum nomina ex AEgypto in Græciam peruenerunt. [k] Idq; ego ex barbaris ſciſcitatus, ita rem habere comperio, ac reor ex AEgypto præcipuè veniſſe: [l] & idcirco illic non eſſe vſquam nomina neque Neptuni, neque Caſtoris, quemadmodum à me ſuperius dictum eſt, neque Iunonis, neque Veſtæ, neque Themidis, neque Gratiarum, neque Nereidum, neque aliorum deorum. Dico autem quæ ipſi dicunt AEgyptii, qui ſe negant deorum illorum, *Neptuni & Dioſcurorum*, agnoſcere nomina. Videtur autem mihi iſti à Pelaſgis fuiſſe nominati, præter Neptunum, quem à Libybus audierũt. Nam Neptuni nomen ab initio nulli vſurpauerunt, niſi Libyes, qui ſemper hunc deum in honore habẽt. [m] Eum AEgyptii igitur putant eſſe, ſed nullo honore proſequuntur. Hos itaque ritus & alios præterea quos ego referam, Græci ſunt ab AEgyptiis mutuati: ſed vt Mercurii ſtatuam facerent porrecto cum veretro, non ab AEgyptiis, ſed à Pelaſgis didicerunt, & primi quidem ex omnibus Græcis Atheniẽſes acceperunt, & ab his deinceps alii. [n] Nam præſtabant inter Græcos ea tempeſtate Athenienſes, in quorum regione permixti Pelaſgi habitant, ex quo cœperũt pro Græcis haberi. Hæc quæ dico, quiſquis Cabirorum ſacra initiatur, quibus Thraces initiantur, nouit à Pelaſgis eſſe ſumpta. Nam Samothraciam quondam incoluerunt hi Pelaſgi, qui cum Athenienſibus vnà habitauerunt, à quibus orgia Samothraces acceperunt. Itaq; primi è Græcis Athenienſes à Pelaſgis edocti, ſtatuas Mercurii erecta virilia habẽtes fecerunt. De qua re Pelaſgi ſacrum quendam ſermonem retulerunt, qui in Samothraciæ myſteriis declaratus eſt. Iidem antea in deorum inuocatione tum omnia immolabant, (quemadmodum ego apud Dodonam audiendo cognoui) tum nulli deorum aut cognomen aut nomen imponebant, quippe quod nondum audiſſent. [o] Quos autem cognominauerunt, eos ob id cognominauerunt, quòd omnes res atque omnes regiones illi tenerẽt redactas in ordinem.

a Sues farinaceas fingunt, quas coctas immolant. *vt legatur* σεσῖναι *pro* πάνας.

b Reliquum autẽ feſtum Baccho celebrant AEgyptii, exceptis porcis, pariter ferè cæteris in rebus ac Græci.

c Quæ fidiculis tractæ mouentur tanquã viuæ. *Sunt qui putent eſſe noſtras marionnettes, uel mariottes.*

d *Videtur potius ſignificare* ὁ ἐξηγησάμενος *qui autor illi fuit. Vel, Qui introduxit. Alii, Qui inuexit. Sic ſtatim poſt* ὁ ἀπηγησάμενος καὶ ἀπαγόμενα. *Q.d. Qui illis præiuit & uiam oſtendit. Id eſt, Qui magiſter illis fuit.*

e Philoſophi.

f Phallũ certè qui Baccho circũfertur, Melãpus introduxit: & ab eo edocti Gr.

g Artémque diuinandi ſibi comparaſſe: & cum alia multa quæ ex AEgyptiis audierat, Græcis introduxiſſe, tũ verò quæ ad Dionyſum pertinent, paucis tamen ex iſtis commutatis. Neque en.

h *Sunt qui hunc locũ ita interpretentur*, Neque enim dixerim casu contigiſſe vt eadẽ tum in AEgypto tum in Græcia huic deo ſacra fierent. Sunt enim vnius modi apud Græcos, neque recens introducta.

i Aut hunc aut aliũ ritum, Vid.

k Nam à barbaris profecta eſſe audiens, ita r.

l Nam præterquã Neptuni & Dioſcurorum, (quemad. à me ſ. dict. eſt) & Iunonis & V. & Themidis, & Gratiarum, & Ner. & aliorum deorum nomina AEgyptii ſemper olim in ſua regione habuerũt. Dico autem, &c.

m *Quidam ſic*, AEgyptii verò heroas nullis ſacris dignantur. *Vel, Pro diis non habent.*

n Athenienſum enim, qui tũc inter Helenas cenſebantur, Pelaſgi contubernales fuere in ea regione: vnde etiam cœp. pro Gr. haberi. Quiſquis autem Cabirorum ſacris fuit initiatus (quæ Samothraces peragunt à Pelaſgis ſumpta) is quæ dico intelligit. Nam Samothr.

o Θεὸς autem eos vocarunt, *id eſt deos*, quòd res omnes omnéſque regiones, *uel prouincias*, ἅπαντας εὖ κατακοσμῶ, *id eſt diſpoſuerant, ſiue collocarant ordine.*

Multo

Multo deinde progreſſu temporis, aliorum deorum nomina audierunt ex AEgypto allata: poſt quos diu nomen Dionyſi acceperunt. Itémque aliquanto pòſt de illorũ nominibus in Dodona oraculum petiuerunt. Nanq; hoc oraculum omnium quæ apud Græcos ſunt oraculorum vetuſtiſſimum eſſe exiſtimatur, atque adeo ſolum erat ea tempeſtate. Conſulentibus igitur Pelaſgis apud Dodonam nunquid nomina quæ à barbaris adueniſſent aſciſcerent, oraculum redditum eſt vt illis vterentur. Atque ita ex eo tempore ſacrificauerunt, deorum nomina nuncupantes, & ea deinceps è Pelaſgis Græci acceperunt. Vnde autem ſinguli deorum extiterint, an cuncti ſemper fuerint, aut qua ſpecie, hactenus ignoratum eſt, niſi nuper atque heri, vt ſic dicam. Nam Heſiodus atque Homerus (quos quadringentis non amplius annis ante me opinor extitiſſe) fuere qui Græcis theogoniam introduxerunt, eiſque & [a] cognomina & honores, & diuerſa artificia & figuras attribuerunt. [b] Quibus & poſteriores videntur extitiſſe hi poetæ, qui fuiſſe priores feruntur. Et prima quidem illa Dodonææ ſacerdotes meminerunt: poſteriora autem ad Heſiodum vſque & Homerum, ego referam. At de oraculis quæ in Græcia, & de illo quod in Libya eſt, talia AEgyptii commemorant. Narrabant ſacerdotes Iouis Thebani duas fœminas, quæ eſſent ſacerdotes, Thebis à Phœnicibus fuiſſe abductas: & harum vnam in Libya fuiſſe venundatam, ſe audiſſe, alteram in Græcia: atque has fœminas eſſe quæ primæ apud dictas gentes oracula conſtituiſſent. Percontantique mihi vnde id quod commemorarent, adeo compertum haberent, ad hæc reſponderunt, maiorem in modum ſe inſtitiſſe veſtigare de his mulieribus, nec tamen vnquam inuenire potuiſſe: ſed poſtea hæc quæ dicebant de eis audiſſe. Hæc igitur Thebis è ſacerdotibus audiui. Antiſtites autem Dodonæorum hæc aiunt: Geminas Thebis AEgyptiis columbas nigras aduolauiſſe, vtranque nigram, vnam quidem in Libyam, alteram ad ipſos: quæ fago inſidens, humana voce eloquuta ſit, eò loci Iouis oraculum condi [c] debere: & ſe interpretatos eſſe, quod ipſis annuntiaretur id eſſe diuinitus, & ob id ſe ita feciſſe. Eam verò quæ ad Libyas abiſſet columbam, iuſſiſſe illis vt Ammonis oraculum conderent: quod & ipſum Iouis eſt. Ita referebant Dodonæorum ſacerdotes, cum aſſenſu cæterorum Dodonæorum [d] tẽplo vicinorum: quarum antiquiſſimæ nomẽ erat Promeneæ: proximæ, Timaretæ: minimæ natu, Nicandræ. de quibus ita mea fert opinio: Si re vera Phœnices abduxerunt fœminas ſacerdotes, & earum alteram in Libya, alterã in Græcia vendiderunt: [e] hanc, quæ in Græcia illa quæ Pelaſgia vocabatur, veniit, eam eſſe quæ apud Theſprotos veniit: atque deinde ancillantem ibidem, condidiſſe ſub fago enata fanum Iouis, quemadmodum mos erat Thebis miniſtrare in Iouis tẽplo. Hinc proceſſit vt hîc memoria eius haberetur: atque hinc oraculum inſtitutum. Et poſteaquam illa linguam Græcam accepit, dixiſſe aiunt, ſororem ſuam in Africa ab eiſdem Phœnicibus (vt ipſa fuiſſet) venundatam. Quòd autem mulieres à Dodonæis columbæ vocatæ ſunt, ob id mihi videtur factũ quia barbaræ eſſent, quòd videlicet ſimile quiddam auibus ſonare ipſis viderentur. Interiecto deinde tempore columbam humana voce loquutam aiunt, poſtquam quæ ipſi intelligere poſſent mulier loquuta eſt, tãdiu volucris modo ſonare viſa quamdiu barbarè loquebatur. nam colũba quomodo humanam vocem ſonaret? Nigram autem columbam eſſe dicentes, AEgyptiam fœminam ſignificant. Súntque penè ſimillima inter ſe oracula, & illud apud Thebas AEgyptias, & hoc apud Dodonam. éſtque diuinandi in tẽplis ratio ab AEgypto aſcita. Ipſi igitur AEgyptii extiterunt principes conuentus & pompas & [f] cõciliabula factitãdi, & ab eis Græci didicerũt. Cuius rei hoc apud me argumentũ eſt, quòd illa conſtet priſcis tẽporibus, Græcanica verò recens fuiſſe inſtituta. Nec verò ſemel quotannis conuentum agunt AEgyptii, ſed frequenter, cum alibi, tum præcipuè ac ſtudioſiſſimè in vrbe Bubaſti in honorẽ Dianæ. Secũdo loco in vrbe Buſiri in honorẽ Iſidis. In qua vrbe maximũ eſt templum Iſidis, ipſa in medio Delta AEgypti ſita. Eſt autẽ Iſis quæ Græca lingua dicitur Δημήτηρ, *id eſt* Ceres. Tertio gradu in vrbe Sai, in honorẽ Mineruæ. Quarto Heliopoli, in honorem Solis. Quinto in vrbe Buti, in honorem Latonæ. Sexto in vrbe Papremi, in honorem Martis. Cæterùm quum ſe conferunt in vrbem Bubaſti, hæc faciunt: Nauigant viri pariter & mulieres, magnáque eſt in ſingulis nauibus vtrorunque multitudo. Inter nauigandum aſſiduè mulieres aliquot, crepitacula tenentes plaudunt, viri tibiis canunt: cæteri cæteræque modulantur manúſque complodunt. Atque vt ad quanque vrbem perueniunt nauigando, talia agunt: Appulſa ad terram naui, mulierum aliæ ea quæ dixi faciunt, aliæ cõpellantes eius vrbis fœminas ingerũt probra, aliæ ſaltãt, aliæ ſur

[a] Cognomina dederunt, honoreſque & artificia diſtribuerũt, *id eſt ſingulis aſſignarunt*, ac eorum figuras etiã effinxerunt, *uel ſimulacris repræſentarunt*. *Vel ſimplicius, figuras earum indicarunt.*

[b] Qui verò iſtis priores poetæ fuiſſe dicuntur, poſteriores (vt mihi quidem videtur) fuerunt. Et prima q. illa Dod. ſacerdotes dicunt: ea verò quæ ad Heſiodum & Homerum ſpectãt, ego is ſum qui dico. Ac de orac.

[c] In fatis eſſe.

[d] Qui templi curã gerunt. *Vel, Quibus templi cura demandata eſt.*

[e] Videtur mihi hæc mulier venundata apud Theſprotos in ea regione quæ nũc Hellas eſt, quæ eadem prius Pelaſgia vocabatur: deinde ancillans ibidem, ſub fago quæ *ibi* nata eſſet cõſtituiſſe Ioui ſacrum, *id eſt fagum quæ ibi erat, Ioui conſecraſſe*, ſicut par erat eam quæ Thebis ſacra Iouis obiiſſet, eo loco ad quem peruenerat, monimentum ipſius habere. Atque hinc orac.

[f] Collocutiones cũ diis per ſequeſtrem & interpretem.

gentes [a] retrahunt illas. Talia in ſingulis ciuitatibus ad flumen ſitis agunt. Quum ad vrbem Bubaſtin peruentum eſt, diem feſtum celebrant magnis hoſtiis offerendis. quo in feſto plus vini vinealis abſumitur quàm in reliquo anni tempore. Commeant illuc (vt indigenæ aiunt) virorum ac mulierum, præter pueros, ad ſeptingenta millia. Atque hæc quidem in ea vrbe fiunt. At in vrbe Buſiri quomodo diem feſtum Iſidi agant, ſuperius à me dictum eſt. Verberantur enim poſt ſacrificium cuncti & cunctæ, multa ſanè hominum millia: quo autem verberentur, non eſt mihi fas dicere. [b] Sed ex omnibus præcipuè hoc faciunt Cares qui AEgyptum incolunt: adeo quidem vt gladiis quoque frontes concidant. Ex quo facto datur intelligi eos hoſpites eſſe, non AEgyptios. Vbi verò in Sain vrbem ſacrificatum conuenerunt, noctu ſub dio vniuerſi circum domos frequentes lucernas accendũt, imbutas ſale & oleo plenas [c] cum multo lychno, quod tota ardet nocte. Cui feſto nomen impoſitum eſt, Accenſio lucernarũ. Ad hunc conuentum quicũque [l] AEgyptiorum non ierint, obſeruantes ſacrificii noctem & ipſi vniuerſi lucernas accendunt: atque ita accenduntur lucernæ nõ in Sai modò, ſed etiã per vniuerſam AEgyptum. Qua verò gratia nox hæc lumen & honorem ſortita ſit, ſacra quædã ratio cõmemoratur. Ad Heliopolin & ad Butin qui veniunt, tantũ ſacrificaſſe contenti ſunt. In Papremi verò, quẽadmodũ alibi, & ſacrificia & res diuinas peragũt, [d] ſed quoad ſol circũfertur, pauculi ſacerdotes circa ſimulacra exercẽtur: quũ plures eorũ tenẽtes ligneas clauas ſtãt pro foribus templi, alii eregione, plus mille virorum qui vota exequũtur, cum ſingulis fuſtibus frequentes alia ex parte conſiſtũt. Porro ſimulacrũ ligneum ex ligneo ſacello deaurato in alias ſacras ædes pridie exportãt, paucis illis qui miniſterio ſimulacri relicti ſunt, trahẽtibus plauſtrũ quatuor rotarũ, quo vehitur ſacellũ cum ſimulacro quod intus eſt. Hos ingredi prohibẽt ii qui in veſtibulo ſtant. At ii qui vota exequuntur, opitulãtes deo, percutiunt hos, ſeſe ipſi defenſantes. Hìc vehemẽs exiſtit fuſtuaria pugna mutuò capita ferientium, multíq; ex vulneribꝰ (vt ego opinor) pereunt, etſi AEgyptii quẽquam mori negãt. Aiunt autẽ indigenæ conuẽtum hunc ideo inſtitutum: Templum id incoluiſſe matrẽ Martis, & ad eã Martẽ iam adultũ ac virilis ætatis veniſſe gratia coeũdi cum matre: quẽ maternos miniſtros, [e] vt qui eum à principio non agnoſcerent, eum ingredi ad matrem non ſinerent. Hunc, ex alia ciuitate adductis hominibus, illos malè mulctaſſe, & ad matrẽ fuiſſe introgreſſum. [f] Et ob hanc rem aiunt ſolennem eſſe Marti die feſto hanc rixam, & inſtitutũ ne in templo cum fœminis coiretur, néue à venere niſi ablutis templa adirẽtur. Hi ſunt qui primi ceremoniis vacauerũt. nam cæteri ferè mortales, præter AEgyptios ac Græcos, coeunt in templis: & à venere ſurgentes, nõ abluti introeunt tẽplum, putantes hominẽ eſſe vt cæteras animantes. Etenim videre licet & pecudes omnes & volucrũ greges coire in deorum tẽplis atq; in fanis: quod ſi nõ eſſet deo gratum, ne pecudes quidẽ id eſſe facturas *dicunt*. Mihi autẽ iſta faciẽtes non probantur. AEgyptii porro cum in aliis ad ſacra pertinẽtibus, tum verò in his ſuperſtitioſe agunt. AEgyptus, quum ſit Libyæ finitima, nõ tamen admodum beſtiis abundat: quæ verò illic ſunt, eæ omnes pro ſacris habẽtur, [g] partim mãſuetæ, partim immanſuetæ. Qua autẽ cauſa pro ſacris habẽtur, ſi dixero, ad res diuinas oratio mea deſcẽdet, quas ego in primis enarrare deuito: quarũm que quicquid dixi, id neceſſitate coactus deliban do dixi. Conſuetudo quæ de beſtiis eſt, ita habet: Eas ſeorſum ſingulas educãdi curã AEgyptii atque AEgyptiæ ſuſcipiunt: in quo honore filius patri ſuccedit. His beſtiis omnes qui in vrbibus ſunt, vota perſoluunt, ſupplicãtes illi deo cuius illa beſtia eſt, hunc in modum: Deraſis filiorum capitibus aut in totum, aut ex media aut ex tertia parte, appendunt crines vna in lance, & altera tantundem argenti: quæ pecunia quum lancem traxerit, eam tradunt curatrici beſtiarum. Illa pro hoc cõciſos piſces præbet beſtiis eſcam. [h] talis enim cibus illis præbetur. Quarum ſiquam quis necauerit, ſi volẽs, morte mulctatur: ſin nolẽs, plectitur ea multa quã ſacerdotes ſtatuerint. Quiſquis tamen ibin aut accipitrẽ necauerit, ſiue volẽs ſiue nolẽs, neceſſariò morte afficitur. Quum autẽ multæ ſint beſtiæ quæ vnà cum hominibus victitant, multo tamen plures eſſent [i] niſi res hæc officeret felibus. Feles poſtquã ſunt enixæ, nõ amplius adeunt maſculos: eas iſti coeundi gratia indagantes, tamen potiri nequeunt: [k] ergo cõtra illas talia cõminiſcuntur: Ereptos & ſubreptos earum fœtus occidunt, non tamen occiſos edunt. Illæ fœtibus orbatæ, cupiditate aliorũ (amãtiſſima enim fœtuum beſtia eſt) ita demum ad mares ſe conferunt. [l] Felem incenſa ſtrue diuina res occupat, nam quoties ignem extinguere neglexerunt AEgyptii, cuſtodias feliũ diſpoſiti agunt. At illæ aut intrudendo ſeſe hominibus, aut tranſiliendo in ignẽ

a Pudenda reuelãt.

b Quotquot autẽ Cares AEgyptum incolunt, in eo plus etiã faciũt iſtis, quòd & feriant frõtem gladiis.

c Quibus ſuperſtãs incumbit ipſum ellychnium.

d Sole autem iam inclinante, pauci quidam ex ſacerdotibus circa ſimulacrum occupati ſunt, plurimi autem eorum, *vel, maior autem pars*, tẽnentes ligu. cl. ſt. pro f. templi. Alii verò qui vota exequuntur, plures quàm mille homines, cum ſingul.

e Vt qui antea ipſum non vidiſſent, nõ ſiuiſſe ingredi, ſed abegiſſe.

f Et ob hanc rem Marti hanc verberationem die feſto ſolẽnem ſe inſtituiſſe aiunt. Sed & ne in templo cum f. congrederentur, néue à congreſſu, *ad verbum, à fœmina*, niſi abl. tem. adir. hi primi religioſẽ cauerunt. *Vel, Sed in tẽplo congredi, &c. hi primis religio fuit.*

g Quarum aliæ inter ipſos homines alũtur, aliæ nõ item. Cur autem abſtineatur ab iis quæ ſacra ſunt, ſi dix.

h Et huiuſcemodi quidem educatio ipſis eſt cõſtituta. Quarum, &c.

i Niſi tale quiddã felibus accideret.

k Ergo aduerſus hoc *malum* tali vtuntur verſutia.

l Orto autem incẽdio diuinum quiddã felibus accidit. AEgyptii enim recedentes & ignem extinguere negligentes, feles obſeruãt: feles autẽ ſubeuntes & ſuperſiliẽtes homines, in ignẽ inſiliunt. *Vel, ſaltantes ſupra homines.*

inſiliunt. Hoc dum contingit, ingenti luctu afficiuntur AEgyptii. Quibuſcũque autem in domibus felis oppetit mortem, earum domorum habitatores cuncti ſola ſupercilia eradũt: totum autem corpus & caput, in quorum domibus *moritur* canis. Efferuntur autem feles mortuæ ad ſacra tecta, vbi ſalitæ ſepeliuntur in vrbe Bubaſti. Canes fœminas in ſua quiſque vrbe tumulant, ſacratis in loculis. Eodem modo quo canes fœminæ, [a] ichneutæ ſepeliuntur. Nam mygalas, *id eſt mures araneos*, & accipitres in vrbem Butum aſportant. Vrſos autem, qui ſacri ſunt, & lupos non multo vulpibus grandiores, eò loci ſepeliunt vbi iacentes inueniunt. At crocodilo talis ineſt natura: Quatuor menſibus maximè hybernis nihil omnino edit: & quum ſit *animal* quadrupes, tamen terreſtre & aquatile eſt. Nam oua parit humi, excluditque: & plerunque diei in ſicco agit, ſed totam noctem in flumine, quippe calidiore aqua quàm nocturno ſereno & roſcido. Ex omnibus quæ nouimus [b] animalibus, hoc maximum exiſtit ex minimo. ſiquidem oua gignit haud multo maiora anſerinis, & proportione oui fœtus excluditur: at excreſcẽs, ad decem & ſeptẽ & amplius cubitos peruenit. Oculos habet ſuillos, dentes magnos proportione corporis, & prominentes atque ſerratos: cui ex omnibus beſtiis ſoli lingua innata non eſt. Idem inferiorem maxillam ſolum non mouet, ſed ſuperiorem inferiori admouet. Vngues quoque robuſtos habet, pellémque ſquamatam circa tergum impenetrabilem. Inter aquas cæcus, ſub dio perſpicaciſſimus. Itaque quòd in aqua vitam degat, os fert introrſum hirudinibus refertum. Quúmque eũ cæteræ volucres ac beſtiæ fugiant, [c] ſolus ipſi trochilus pacatus eſt, quòd videlicet ei eſt vtilis. Etenim poſteaquam crocodilus ex aqua in terram egreſſus eſt, ac deinde hiauit (ſemper enim ferè hoc ad zephyrũ facere ſolet) tunc in eius os trochilus penetrãs, deuorat illas ſanguiſugas. Qua vtilitate delectatus crocodilus, nihil omnino trochilum lædit. Quibuſdam AEgyptiorũ crocodili ſacroſancti ſunt: quibuſdam non ſunt, ſed veluti hoſtes exagitant. Sacros admodum eſſe eos exiſtimant qui circa Thebas & Mœrios ſtagnum incolunt: quorum vtrique vnum ex omnibus crocodilis alunt cicurem & edoctum manu tractari, appendentes eius auribus vel gẽmas, vel ex auro fuſiles inaurẽs, & primoribus pedibus catenam innectentes: cibaria quoque [d] accõmodata ac ſacra præbentes, [e] conſectantur tanquam pulcherrimè viuentem. At vbi mortem obiit, ſale conditum ſacris in vrnis ſepeliunt. At qui circa Elephantinam vrbẽ incolũt, quòd ſacros eſſe non cenſeant, etiam comedunt. Neque verò crocodili vocãtur, ſed chãpſæ: verùm Iones appellauere crocodilos, illi generi crocodilorũ quod apud eos in ſepibus gignitur, ipſorũ formam cõparantes. Hos capiẽdi quũ ſint cõplura & multiplicia genera, vnũ tantum hoc mihi, quod maximè dignũ relatu videtur, puto ſcribendũ. Vbi tergũ ſuillũ hamo circundatũ, ad alliciẽdum crocodilũ, pertulit in medium fluminis venator, ipſe ad orã fluminis porcellũ, quem viuum tenet, verberat: cuius vocem crocodilus audiens, ſecundũ illam tendit, nactúſque tergũ deuorat. Et poſteaquã attractus eſt, ante omnia eius oculos venator cœno oppleat. Hoc acto, cætera facilè ſanè obtinet, alioqui cũ labore adepturus. Iã verò fluuiales equi in plaga Papremitana ſacri ſunt, in cætera AEgypto nõ ſacri: talẽ ſpeciem naturámq; habẽtes: Quadrupedes ſũt, bifidis pedib⁹, vngulis bouinis, ſimo naſo, equina iuba, [f] emi nẽtib⁹ & cãcellatis dẽtibus, fulgida cauda, equina voce, magnitudine maximi tauri, tã craſſo corio vt ex eo arefacto fiãt pila miſſilia. Gignũtur præterea in fluuio [g] aquatilia quædã quæ AEgyptii ſacrata eſſe arbitrãtur. Arbitrãtur itẽ ſacrũ eſſe gen⁹ piſciũ quod vocatur ſquamoſum, atq; etiam anguillã. Hos piſces aiunt ſacros eſſe: ex volucribus verò vulpãſeres. Eſt & alia volucris ſacra, nomine phœnix, quam equidẽ nũ quã vidi niſi in pictura. etenim perrara ad eos cõmeat, quingẽteſimo quoq; (vt aiũt Heliopolitani) anno, & tũc demũ quum pater eius deceſſit. Is ſi picturæ aſſimiliſeſt, talis tãtúſque eſt: Pẽnæ coloris partim aurei, partim rubei, maxima ex parte cũ habitu tũ magnitudine ſimillim⁹ aquilæ. Eũ aiũt (quod mihi nõ fit veriſimile) hoc excogitare: Ex Arabia proficiſcẽtem in tẽplum Solis, geſtare patrẽ myrrha obuolutũ, & in eo templo humare. ſic autẽ geſtare: primùm ex myrrha ouũ cõponere, quantum ipſe ferre poſſit: deinde ferendo illud experiri. Hoc expertũ, ita demũ ouũ exenterare, atq; in illud parentem inferre: & qua parte ouũ exinaniuit, patrémq; intulit, eã partẽ alia myrrha inducere: & quũ tãtundẽ põderis impoſito parente effectũ ſit, obſtructo rurſus foramine, baiulare illud in AEgyptũ in tẽplum Solis. Hæc facere hãc auẽ cõmemorant. At circa Thebas ſunt ſacri ſerpẽtes, nihil omnino hominib⁹ noxii, puſillo corpore, binis præditi cornib⁹, è ſummo vertice enatis: quos defũctos in Iouis æde ſepeliunt. huic enim deo ſacros illos eſſe prædicant. Eſt autem Arabiæ

a *Id eſt, Canes maſculi ferarum indagatores. Gall. Chiens de chaſſe. Limiers.*

b *Ad verbum, mortalibus.*

c Cum ſolo trochilo pacem habet, vtpote à quo iuuetur. Etenim p.

d Conſtituta, *vel decreta.*

e Et viuum honeſtiſsimè tractantes.

f Exertos dentes oſtentãtes, cauda & voce equina.

g Lutræ, *ſiue lutrie*, quas AEg. ſacras eſſe arbitr.

locus, ad Butum vrbem ferè positus: ad quem locum ego me cõtuli, quòd audirem volucres esse serpentes. Eò quũ perueni, ossa serpentum aspexi, & spinas multitudine supra fidem ad enarrãdum, quarum acerui erant magni, & his alii atque alii minores, ingenti numero. Est autẽ hic locus vbi spinæ proiectæ iacebant, huiusce modi: Ex arctis mõtibus exporrigitur in vastam planitiem AEgyptiæ cõtiguam. Fertur ex Arabia serpentes alatos ineunte statim vere in AEgyptum volare, sed eis ad ingressum planitiei occurrentes aues ibides, non permittere, sed ipsos interimere: & ob id opus ibin magno in honore ab AEgyptiis haberi Arabes aiunt, confitentibus & ipsis AEgyptiis idcirco se his auibus honorem exhibere. Eius auis species talis est: Nigra tota vehementer est, cruribus gruinis, rostro maxima ex parte adunco, eadem qua crex magnitudine. Et hæc quidem species est nigrarum quæ cum serpentibus pugnant. [a] At earum quæ pedes humanis similes habent (nam bifariæ ibides sunt) gracile caput ac totum collum, pennæ cãdidæ, præter caput ceruicémque, & extrema alarum & natium. quæ omnia quæ dixi sunt vehementer nigra, crura & rostrum alteri consentanea. Serpentis porro figura qualis hydrarum: alas pennatas non gerit, sed *glabras &* alis vespertilionis valde similes. Hactenus de sacris bestiis dictum sit. Ipsorum autẽ AEgyptiorum, ii qui circã partem AEgypti frumentariam habitant, [b] memoriam omnium hominum commentantes, sunt ferè eorum in quorum ego veni experimentum, longè excellentissimi. Tali autem vitæ genere vtuntur: Singulis mensibus triduo purgant se, vomendo atque intestina diluendo, gratia sanitatis conseruandæ: existimantes omnes languores hominibus creari ex cibis quibus aluntur. Nam sunt alioqui AEgyptii omnium hominum, secundum Libyas, maximè salubri corpore, [c] aeris (vt mihi videtur) beneficio, qui nunquã immutatur: ex cuius mutationibus præcipuè existunt in hominibus morbi. Pane vescuntur quem [d] ex farre conficiunt, quem *panem* collectem nominant. Vinõ vtuntur facto ex hordeo: desunt enim in ea regione vites. Victitant quoque tum piscibus (partim crudis ad solem arefactis, partim salsugine conditis) tum auibus crudis, prius tamen sale conditis, coturnicibus anatibúsq; atque auiculis. [e] cæteris autem vel volucribus vel piscibus qui ipsis in proximo sunt, (præter illos qui ab eis sunt recepti pro sacris) partim assis, partim elixis. Apud locupletes eorum, quũ multi conuenerunt, & à cœna discessum est, circumfert aliquis in loculo mortuum è ligno factum, sed pictura & opere verum maximè imitantem, longitudine cubitali omnino, aut bicubitali, ostendénsque singulis conuiuarum, ait, In hunc « intuens pota & oblectare, talis post mortem futurus. Hæc illi apud conuiuia faciũt, « contentúque moribus patriis, nullum alium asciscunt. Quibus cum alia sunt egregia instituta, [f] tum verò illud, adhibendi modulatorem, qui & in Phœnice & in Cypro, & alibi nomen pro differentia gentium habet. Idem tamen congruit cum eo quem Græci decantant, appellantes Linum. vt ego admirer cum alia multa quæ sunt apud AEgyptum, tum verò vnde id nomen Lini acceperint, quem semper quodammodo decantare cognoscuntur. Vocatur autem Linus AEgyptiacè Maneros: quem AEgyptii tradiderunt, quum filius vnicus extitisset primi ipsorum regis, præmaturáque morte decessisset, his lamentis ab AEgyptiis fuisse decoratum, & cantilenam hanc cámque solam ipsis institutã. Congruunt præterea in hoc cum solis Græcorum Lacedæmonibus AEgyptii, quòd minores maioribus natu obuii cedunt via, ac deflectunt, aduenientibúsque è sedili assurgunt: qua in re cum nullis aliis Græcorum conueniunt. [g] Inuicem compellandi se mutuò in viis adorant, genu tenus demissa manu. Vestibus amiciuntur lineis, circa crura fimbriatis, quas calasiris appellant, super quas candida ferunt amicula linea superiecta. Laneæ tamen vestes neque in ædes sacras gestãtur, neque vnà cum cadauere sepeliuntur. profanũ enim est. Consentanea verò hæc sunt iis quæ Orphica & Bacchica appellãtur, sunt autem AEgyptia & Pythagorea. Nã his quoque ceremoniis participantem, laneis indutum vestibus humari religiosum est. de quibus sacra redditur ratio. Alia insuper sunt ab AEgyptiis excogitata, quis mensis diésue cuius deorum sit, & quo quis die genitus, qualia sortietur, & quam mortem obibit, & qualis existet. Quibus rebus qui in poesi versati sunt, vsi fuerunt. Plura quinetiam ab eis prodigia cõperta sunt quàm à cæteris omnibus hominibus. nam quum prodigium extitit, scribũt id, obseruantes quomodo euenerit: &, siquãdo postmodũ huius simile extiterit, exemplo prioris putant euenturum. Diuinatio apud eos ita est cõstituta vt eius artificiũ nulli mortalium vendicetur, sed certis diis. Siquidé Herculis illic oraculum est, & Apollinis, & Mineruæ, Dianæque ac Martis, & Iouis. sed quod præcipuo honore colũt ex

a Earum verò quæ hominibus magis obuersantur,

b In prodẽdis memoriæ factis omniũ hominum se exercentes.

c Tempestatum. *Gall. La disposition du temps.*

d Ex olyris. *i. zea.*

e Cæteris autẽ quæ cum auibus aut piscibus affinitatẽ aliquã habent.

f Tum verò etiam Linus cantio in Phœnice & Cypro & aliis locis decantata: quæ varium quidem pro singularum gentium differẽtia nomen habet: sed (vt inter omnes conuenit) eadẽ illa est quam Græci canũt, & Linum appellant. vt cum alia multa quæ sunt in AEgypto, tum etiam illud admirer, vnde Lini illius quem vidéntur iam inde ab omni ævo cecinisse, nomen sit exortum. Vocatur porro Linus, &c.

g In viis pro mutua salutatione, ador.

omnibus oraculis, Latonæ eſt, in vrbe Buti. Verùm hæc vaticinia non eodem modo ſunt omnia inſtituta, ſed differenter. Iam verò medicina apud eos hunc in modum eſt diſtributa, vt ſingulorum morborum ſint medici, non plurium. itaque omnia referta ſunt medicis. Alii enim ſunt oculorum, alii capitis, alii dētium, alii [a] alui partium, alii morborum occultorū. Luctus eorundem ac ſepulturæ tales ſunt: Quibuſcunque aliquis ex domeſticis deceſſit homo alicuius momenti; ibi omnes fœminæ illius familiæ caput ſibi & vultum oblinunt luto. deinde relicto [b] domi cadauere, ipſæ per vrbem vagātes ſe plangunt, ſuccinctæ, nudatis mammillis, & cum eis [c] proximæ quæque. Altera ex parte viri, & ipſi [d] expectorati ſe verberant. His actis, ita demum ad condiendum portant. Sunt autem certi ad hoc ipſum conſtituti, qui hoc artificium factitant: qui, quum ad ipſos cadauer portatum eſt, oſtendunt iis qui portauerunt, exemplaria mortuorum lignea, pingendo aſſimilata. Et eorum vnum accuratiſſimè fabrefactum eſſe aiunt, (cuius ego [e] nomen ſi nuncupauero, haud faciam ſanctè) alterum illo inferius, ac vilioris pretii: tertium, viliſſimi. Quibus expoſitis ſciſcitantur ab iis ad quod exemplum velint effingi mortuum ſuum. Iſti vbi de pretio conuenerunt, illinc abeunt. At hi relicti in ædibus, hunc in modum diligentiſſimè condiunt corpus: Ante omnia incuruo ferro cerebrum per nares educunt, [f] vt quanque partem educentes, ita locum eius medicamentis explentes. Dehinc acutiſſimo lapide AEthiopico cirea ilia conſcindunt, atque illac omnem aluum protrahunt: quam vbi repurgarunt, ac vino palmeo eluerunt, rurſus odoribus contuſis proluunt: tum aluum complentes contuſa myrrha pura, & caſia, & aliis (excepto thure) odoribus, iterum conſuunt. Vbi hæc fecere, ſaliunt nitro abditum ſeptuaginta dies. nam diutius ſalire non licet. Exactis ſeptuaginta diebus cadauer vbi abluerunt, ſindone byſſina totum ineiſis loris inuoluunt, gummi illinentes: quo AEgyptii glutinis loco plerunque vtuntur. Eo deinde recepto, propinqui ligneam hominis effigiem faciunt, in qua mox inſerunt mortuum, incluſúmque ita, [g] reponunt. Eos autem qui mediocria volunt, nimium fugientes ſumptum, ita apparant: Clyſterem vnguine quod è cedro gignitur complent: deinde ex hoc aluum mortui, ipſam neque ſcindentes neque extrahentes, ſed per ſeceſſum, prehenſo viæ poſterioris hiatu, inferciunt: & tot quot dixi diebus ſale condiunt. quorum dierum vltimo cedrinum vnguen, quod prius ingeſſerant, ex aluo egerunt: quod tantam habet vim vt vnà ſecum aluum atque inteſtina tabefacta educat. Nitrum autem carnes tabefacit, mortuíque tantùm cutis & oſſa relinquuntur. Vbi iſta fecere, [h] ex quo ſic tradidere mortuum, nihil amplius negocii ſuſcipiunt. Tertia conditura hæc eſt qua adornantur eorum mortui: Qui tenuiori ſunt fortuna, ablutionibus ventrem abſtergunt, arefaciúntque ſale ſeptuaginta per dies, deinde tradunt reportandum. Vxores tamen inſignium virorum, non ſtatim vita defunctas tradunt condiendas, ac ne eas quidem fœminas quæ formoſæ valde & [i] maioris momēti fuerint, ſed triduo atque quatriduo ante defunctas. Ea de cauſa facientes, ne cum fœminis iſti ſalinarii concúbant. Deprehēſum enim quendā aiunt cocuntem cum recenti cadauere mulierbri; delatúmque ab eiuſdem artificii ſocio. Quiſquis autem vel ipſorum AEgyptiorum vel externorum compertus ſit mortuus, ſiue à crocodilo raptus, ſiue ab ipſo flumine, neceſſarium prorſus eſt ei ciuitati ad quam eiectus eſt, condire, & quamhoneſtiſſimo funere ſepelire, in ſacris monumentis. quem ne contingere quidem fas eſt alteri aut proximorum aut amicorum, [k] niſi ipſis Nili ſacerdotibus, vtpote maius quiddam quàm hominem mortuum tractantibus ad ſepeliendum. Græcanicis inſtitutis vti recuſant, & (vt ſemel dicam) nullorum hominum aliorum inſtitutis vti volunt. Et hoc quidem cæteri AEgyptii obſeruant. Eſt autem Chemmis oppidum grande Thebaicæ prouinciæ, prope Neam vrbem, quo in oppido eſt templum Perſei, Danaæ filii, quadratum ac palmeto circumdatum, ingenti ſanè è ſaxis veſtibulo, ſtantibus deſuper duabus grandibus è lapide ſtatuis. In hoc ambitu eſt templum, & in eo ſimulacrum Perſei: quem Chemmitæ memorant ſibi apparere frequenter è terra exeuntem, frequenter intra templum. Eiúſque ſandalium quod geſtabat, inueniri, bicubitali magnitudine: quod poſtquam apparuerit, exhuberare omnem AEgyptum. Hæc quidem illi aiunt. Faciunt autē Perſeo Græcanicè gymnicos ludos, per omne certandi genus, propoſitis præmiis tum pecorum, tum palliorum, tum pellium. Percontantíque mihi cur eis ſolis conſueuiſſet apparere Perſeus, & cur in edendo gymnico certamine ab AEgyptiis diſcreparent, aiebant Perſeum ex ipſorum ciuitate eſſe oriundum. Danaum enim & Lynceum, qui eſſent Chemmitæ, nauigaſſe in

a Alui & vicinarum partium.

b Inter cognatos, *uel neceſſarios. uſi ἀναίσιος depranatum eſt, aut pro οἰκήμασι poſitum.*

c Affines omnes.

d Succincti.

e Nomen nuncupare nefas eſſe duco.

f Ipſum quidem ſic educentes, pharmaca verò infundentes.

g Reponunt in loculo, *uel potius in loco ſepulchrorum loculis dicato*, & rectū ſtatuūt ad parietem. Siquidem mortuos ſumptuoſiſſimè apparant, *uel adornant*. Eos autem, &c.

h Sic mortuū *propinquis* reddunt, nulla re alia facta. Tert.

i In pretio habitæ f.

k Sed eum ſacerdotes ipſi Nili, veluti maius quiddā quàm humanū cadauer, manibus cōtrectantes ſēpeliunt.

Græciam: [a]à quibus originem gradatim ducendo, deueniebant ad Perſeum. Hunc in AEgyptum profectum eam ob cauſam quam & Græci dicunt, gratia afferendi ex Libya caput Gorgonis, veniſſe quoque ad ipſos, ac cognatos omnes agnouiſſe. quos poſtquam agnouiſſet, & nomen Chemmis ex matre audiſſet, in AEgyptum veniſſe, [b]& gymnicum certamẽ celebrari iuſſiſſe. Hæc omnia opinantur AEgyptii qui ſupra paludes incolunt. Qui verò in palũdibus, vtuntur eiſdem quibus cæteri AEgyptii moribus, cum in aliis, tum in habendis ſingulis vxoribus, quemadmodum Græci. Cæterùm ad victus facilitatem alia ſunt eis excogitata. Siquidẽ quum fluuius plenus campos inundauit, in ipſa aqua exoritur ingens vis liliorum, quæ loton AEgyptii vocant. Ea vbi demeſſuerunt, ad ſolem exiccant: deinde quod medium loti eſt, papaueri aſſimile, poſtquam coxerunt, ex eo faciunt panes aſſos. Eſt autem huius loti radix quoque eſculenta, etiam ſuauitate præſtanti, orbiculata, mali magnitudine. Sunt & alia lilia roſis ſimilia, & ipſa in flumine naſcentia: quorum fructus in alio [c]calyce germinans è terra, ſimillimus ſpecie eſt fauo veſparum. In eo eſculenta quædam inſtar nuclei oliuæ coagmentata innaſcuntur, quæ & tenera co meduntur & arefacta. Iam verò byblum annuum vbi è paludibus excerpſerunt, ſuperiorem eius partem amputant, quam in aliud quiddam conuertunt: quod relictum eſt inferius, longitudine cubitali, id edunt pariter, ac vẽundant. Eo ſiqui admodum ſuaui vti cupiunt, in luculento furno torrefactum ita comedunt. Sũt præterea ex eis qui ſolùm piſcibus victitant, quos vbi ceperunt, exenteratos ad ſolem deſiccant, exiccatíſque deinde veſcuntur. In fluminibus non ferè gignuntur piſces gregales: ſed nutriũtur in ſtagnis. qui hæc faciũt: Simulac inceſſit eis libido gignẽdi, gregatim in mare enatãt, ducibus maſculis genituræ ſpargentibus, quam fœminæ [d]cõſectantes, recuruando ſe ex ea concipiunt. Eædem vbi prægnantes in mari ſunt effectæ, remeant omnes rurſus ad loca ſibi conſueta, non amplius eorundem ductu, ſed fœminarum. Gregatim autem præeuntes, faciunt quemadmodum fecerãt mares, oua fundentes inſtar milii parua, quæ mares venientes deuorant. Sũt autem ea tanquam milii grana, piſces: quum ex illorum granorum reliquiis non deuoratis, ſed nutritis, piſces fiant. Ex his piſcibus qui capiuntur, dum in mare meant, [e]his detrita dextra: quòd ea de cauſa patiuntur, quòd in mare dum tẽdunt, à ſiniſtra terram legunt: rurſus eadem via reuertentes, incurſant atque offenſant contingendo terram plerunque, ne itinere aberrent propter aquæ decurſum. Nilo incipiente augeſcere, in primis depreſſa *loca* terræ & lacunæ fluuio proximæ impleri incipiunt. Confeſtim que redundante à flumine aqua, hæc plena fiunt, & continuò cuncta piſciculis minutis opplentur. Vnde autem veriſimile ſit eos gigni, hoc mihi videor cauſæ intelligere, quòd ſuperiore anno poſtquam Nilus abſceſſit, piſces qui oua in cœno pepererant, vnà cum poſtremis abeunt aquis: circumacto rurſus anno, vbi aqua reſtagnauit, protinus ex his ouis gignuntur piſces. Et ad piſces quidem quod attinet, ita ſe res habet. Porro AEgyptii qui paluſtria accolũt, vnguento vtuntur ex fructu ſillicypriorum, quod appellant AEgyptii [f]kiki, hunc in modum conficientes. Sillicypria hæc, quæ apud Græcos vltrò naſcuntur, ad oras fluminum ſtagnorúmque ferunt, multum quidem fructum ferentia, ſed graueolenté. Hunc vbi collegerunt, alii contuſum, ad ignem, alii in ſartagine coquũt, & quod ex eo defluit excipiunt, pingue quiddam, & nõ minus ad lucernas idoneum quàm oleum, ſed graueolentiam exhibens. Sunt autem aduerſus culices, quorum magna vis eſt, hæc ab eis excogitata. Illos quidem qui ſupra paludes incolunt, iuuant turres quas dormituri aſcendunt. nam culices ventus prohibet in altum volare. At qui intra paludes habitãt, alia turrium vice ſunt machinati, hæc videlicet: Singuli ſua habent retia, quibus per diem piſces capiunt, [g]eiſdem noctu vtuntur cubili in quo requieſcunt. Circundatis illis, deinde operti ſomnum capiunt. qui ſi in veſtimento inuoluti aut in ſindone dormirent, eos per ipſa indumenta culices morderent: per retia verò ne tãtulum quidem mordere conantur. [h]Naues eorum onerariæ ſunt factæ è ſpina, cuius figura ſimillima eſt loto Cyrenæo, & cuius lacryma gummi eſt. Ex hac ſpina ligna concidunt, quæ magnitudine bicubitali, [i]tanquam lateritio opere componũt, hunc in modum compingẽtes: Ligno cubitali circum denſos ac longos ſtipites appendunt: vbi hunc in modum compegerunt, deſuper frequentia tranſtra extendunt. [k]Commiſſuris nequaquam vtuntur, ſed introrſum compages byblo innectunt. Gubernaculum [l]ſcitè faciunt, & hoc per carinam tranſit. Malo quoque ſpinaceo, & velis ex byblo vtuntur. Hæc nauigia contra flumen meare non poſſunt, niſi luculentus ingruat ventus, verùm à terra protrahuntur. Secundum decurſum

a Quorũm genealogiam deſcribentes, deuen.

b Se igitur certamẽ gymnicum ipſius iuſſu peragere. Et hi quidem ſunt ritus AEgyptiorum qui ſup.

c Calyce adnaſcẽte è radice, ſimil.

d Conſectantes, abſorbent, & ex ea conc. *Legendum enim* ἀναλαμβάνοισι *ex uet. cod. non* ἀναλαμπάνοισι, *cum Valla, nec* ἀναλάμπουσι, *cum uulg. edit.*

e His capita ſiniſtram verſus attrita apparent: qui verò capiũtur dum remeant, dextram habent attritã. Idque ob eam cauſam pat.

f Vulgò ricinus eſſe exiſtimatur.

g Nocte verò ſic vtũtur, Cubile in quo quieſcunt, reti circundant, deinde op. *Vt legatur* οὕτω, *non* αὐτοῦ.

h Nauigia eorum oneraria ſunt facta è ſp.

i In formam lateris comp. hunc in m. compingẽtes, Cuneis frequentibus & lõgis circumnectunt bicubitalia ligna. Vbi hũc in m.

k Curuatis autem in gyrum lignis non vt.

l Vnum fac. ἓν, *pro quo hic legit* Ω.

hoc pacto feruntur: Est [a]ianua ex myrica facta, [b]putaminibus arundinaceis strata, & lapis politus duorum ferè talentorum pondo. huiusmodi [c] ianuam fune alligatam, in anteriore parte nauis sinunt deferri: lapidem verò retrorsum alio fune. [d] Ita ianua, impetu aquæ insidente, protinus meat & trahit barim: hoc enim his nauigiis est nomen. Lapis autem dum retrorsum trahitur, fundo admotus dirigit nauim. Horum nauigiorum ingens apud illos est copia, quorum quædam ferũt multa millia talentorum pondo. Quum regionem supergressus est Nilus, solæ vrbes apparẽt, eatenus extantes vt insulis AEgæi maris ferè assimiles esse videantur. Nam cætera AEgypti, pelagus efficiuntur: ipsæque vrbes, solæ extant, *quæ stationes nauium faciunt*. Nec iam, quum hoc contingit, per alueum fluminis, sed per medium campi nauigatur. Ex Naucrate quidem [e] Memphin versus, non iam iuxta pyramides ipsas, sed iuxta acumẽ Deltæ & vrbem Cercasorum. A mari autem & Canobo Naucratem versus per campum ad Anthyllam vrbem venies, & ad vrbem quæ vocatur Archandri. Harum vrbium Anthylla, quæ est insignis, datur peculiaris in calceamenta vxori semper eius qui in AEgypto regnat. quod factũ est ex quo AEgyptus fuit ditionis Persarum. Altera videtur mihi nomen habere ab Archandro Danai genero Phthii Achæi filio. Archãdri enim vrbs nominatur. [f]Quòd si alius quisquam Archander esset, nequaquam AEgyptium nomen foret. Hactenus quæ vidi, quæ noui, quæ interrogaui, dicta sunt: hìc pergam differere de AEgypto quæ audiui, addẽs & aliquid quod ipse viderim. Menem, qui primus apud AEgyptum regnauit, aiebant sacerdotes [g] iunxisse pontibus Nilum ad Memphin: nam eũ, Libyam versus, totum præterlabi montem Psammium: & supra Memphin cẽtum circiter stadia meridiem versus aggesta humo ad anfractum fluminis arefecisse pristinum alueum. ita flumen facto aluco per medium montium fluere. Adeo nunc quoque sub Persis iste anfractus Nili qui coercitus fluit, magnis præsidiis custoditur, quotannis obseptus aggeribus. Quos si refringens flumen velit ea parte redundare, omnis Memphis adibit periculum ne aquis operiatur. Ab hoc Mene, qui primus extitit rex, [h] id vnde fluit amnis effectum terrestre, ibique ab eodem vrbem hanc conditam quæ nunc Memphis appellatur (est enim Memphis in angustiis AEgypti sita) & exterius aquilonem versus & vesperum, ex flumine effossum esse stagnum, (nam ab aurora ipse Nilus coercet) & ab eodem in ea vrbe extructum hoc templum Vulcani tum magnum, tum memoratu dignissimum. Post hunc recensebant è libro sacerdotes nominatim alios trecentos ac triginta reges. In quibus tot ætatibus hominum, decem & octo fuissent AEthiopes, & vna mulier alienigena: cæteri, viri AEgyptii. Mulieri quæ regnauit, fuit nomen idem quod reginæ Babylonicæ, Nitocris: quam dicebant vltam fuisse fratrem, ab AEgyptiis, apud quos regnabat, interemptum: quum eo interempto, regnum ad hãc detulissent. Vltam autem fratrem, multis AEgyptiorum dolo absumptis. [i]Nam extruxisse eam permagnum ædificium subterraneum, per causam quidem noui operis, animo autem aliud agitantem: & conuocatis ad conuiuium multis, quos præcipuè nouerat fraternæ cædis autores fuisse, per occultum quendam specum immisisse flumen discumbentibus. Hæc demum de illa referebant, præterquam quòd, vbi hoc fecisset, [k] cõsperisse eam multo cinere ædificium, quo impunita esset. Aliorum autem regum nullum referebant clarum opus editum, nisi vnius, qui postremus horum extitit, Mœris. Hunc enim ædificasse memoratu digna Vulcani vestibula, ad vẽtum aquilonem vergentia: & stagnum effodisse, cuius quot sint in ambitu stadia, posterius aperiam: & pyramides in ea extruxisse, de quarum magnitudine simul cum ipsius lacu mentionem faciam. Hunc itaque tantum operum edidisse: alios autem nihil prorsus. Quos ego prætergressus, eius qui his successit, nomine Sesostris, mẽtionem habebo. Istum dicebant sacerdotes, [l] primum longis nauibus ex Arabico sinu profectum, rubri maris accolas in suam potestatem redegisse: progressúmque longius, venisse in mare iam vadosum, & proinde non nauigabile. Illinc vbi retro se ad AEgyptum recepisset, secundum sacerdotum cõmemorationem, coacto ingenti exercitu per continentem perrexisse: omnésque gentes, vt in quanque incidebat, subegisse. Et quascunque earum nanciscebatur feroces & vehementer studiosas libertatis, in earum regionibus cippos statuebat, inscriptos literis sui nominis & patriæ, & quæ referrent ipsum illos vi subegisse: quarum verò vrbes nullo prælio nulloque negotio cepisset, his cippis inscripsit tum easdem literas quas scripserat eis gentibus quæ viriles extiterant, tum muliebria genitalia: planum facere volens, illos haudquaquam viriles extitisse. Hæc faciendo peragrabat continentem, donec ex Asia in

a Cratis.

b Ex arundinũ resegminibus consuta, *uel cõtexta*, & lapis perforatus, duorũ f. &c.

c Cratem.

d Cratis itaque imp.

e Memphin versus nauiganti, iuxta ipsas pyramidas est cursus, *id est tenetur, uel dirigitur*. at ne hic quidẽ est *itũ*, sed *est alius* iuxta ac.

f Sed fieri potest vt aliquis alius Archãder fuerit: non tamen AEgyptiũ est hoc nomen.

g Aggessisse Memphin. fluuium enim totum præterlabi solitum montẽm fabulosum Libyã versus: Menem autem supra stadia circiter cẽtum à Mẽphi, sinu qui meridiem versus fereba tur obstructo, aref. pr.

h Quum ea pars à qua fluuium arcuerat, continens facta esset, *uel terrestris*, ibi ab é.

i Nam quum domum cõderet, specũ subterraneum & eum quidem valde longũ excauasse, vt ipsa quidem dicebat, mente autem aliud machinatam esse. & conuoc. Vt *legatur κεκοῦσθαι, μὴ κεχουῶσθαι*.

k Sese cõiecisset in domum cinere plenã, quò imp.

l *Hunc locum Budæus ita uertit*, Primum omnium regum longis nauibus Arabicum sinum præteruectũ, & populos rubri maris accolas in potestatẽ suam redegisse: indéque retro iisdem vestigiis reuersum, & coactis ingentibus copiis transgressum in continentem infesto exercitu obuias vbique gentes subegisse: Quascunque autem erat nactus gentes strenuas, & pro libertate tuenda acriter ac percupidè dimicãtes, per horũ ille regiones stelas, *id est cippos lapideos* statuebat, literis significantes ipsius regis nomen & patriam, & vt copiis eos propriis ac viribus subegerat. Quorum verò vrbes nullo negotio aut incruẽto certamine ce-

piſſet, apud hos itidē vt apud illos qui ſtrenuitatis ſpecimen ediderant, cippos quoque ſtatuebat, atque eo amplius muliebria genitalia adſculpebat, ſignificare volēs eos ignauos eſſe. Bud.

Europam tranſgreſſus, Scythas ſubegit & Thraces: ad quos vſque & non vlterius mihi videtur AEgyptius exercitus peruenisſe, quoniam in iſtorum terra tituli, non vltra, poſiti apparēt. Hinc digreſſus retro abiit, & poſteaquam ad Phaſin ſubſedit, [a] quid deinceps, non habeo quod dicam, an ipſe rex Seſoſtris, diuiſo ſuo exercitu, aliquantulum copiarum reliquerit ad eam regionem incolēdam, an aliqui militum pertæſi peregrinationis, circa fluuium Phaſin ſubſtiterint. Nam Colchi videntur AEgyptii eſſe, quod ipſe prius notum quàm ex aliis auditū refero. Cuius rei quum mihi cupido inceſſiſſet vt vtroſque percontarer, magis Colchi reminiſcebātur AEgyptiorum, quàm AEgyptii Colchorum. Dicebāt autem AEgyptii ſe opinari Colchos è Seſoſtris eſſe exercitu. [aa] Ipſe autē ex hoc coniecturam capiebam, quòd atro colore ſunt & criſpo capillo (tametſi hoc pro nihilo putari poſſet, quum & alii ſint huiuſcemodi) [b] ſed quòd iſti præcipuè. Præterea quòd ſoli omnium hominum Colchi & AEgyptii & AEthiopes ab initio ſtatim pudenda circuncidūt. Nam & Phœnices & Syrii, qui ſunt in Palæſtina, didiciſſe id ab AEgyptiis & ipſi confitentur. Syrii verò qui fluuium Thermodontem & Parthenium accolunt, & horum contermini Macrones, à Colchis ſe nuper didiciſſe aiunt. Hi enim ex hominibus ſoli ſunt qui circunciduntur: [c] & in hoc faciendo, agnoſcuntur AEgyptii eſſe. AEgyptii verò atque AEthiopes, non queo dicere vtri ab vtris didicerint: nam videtur eſſe perantiquum. Sed quòd ex AEgypto, quum illic commercium haberent, didicerint, magnum mihi fit hoc teſtimonium: quòd hi Phœnices qui cum Græcis commercium habent, non amplius circa virilia imitantur AEgyptios, nec eorum qui naſcuntur, virilia circuncidunt. Agedum & aliud de Colchis dicam, in quo ſint ſimiles AEgyptiorum. Hi ſoli atque AEgyptii linum eadem ratione [d] operantur: omniſque vtrorunque vita pariter & lingua ſimilis eſt. Linum autem Colchicum à Græcis Sardonicum appellatur, quū illud quod ab AEgypto venit, appelletur AEgyptiacum. Titulorum quos Seſoſtris rex AEgypti [e] regionatim erexit, pleriq; iam incolumes non extant. quoſdam in Syria Palæſtina ipſe vidi inſcriptos, tum quibus dixi literis, tum muliebribus genitalibus. Circa Ioniam quoque duæ huius viri figuræ viſuntur in petris inciſæ: vna quidem quâ ex Epheſo in Phocæam itur, altera verò, quâ è Sardibus Smyrnam verſus. In quarum vtraque inſculptus eſt vir magnitudine quinûm palmorum, dextra ſpiculum tenens: ſiniſtra arcus, cæterámque item armaturam & AEgyptiacam & AEthiopicam geſtans: & ex altero ad alterum humerum eūtes ſacræ literæ AEgyptiacæ ſunt inſculptæ in hæc verba, HANC EGO REGIONEM MEIS OBTINVI HVMERIS. Quis tamen aut cuias fuerit, [f] ab hac parte non indicant, ſed ab altera. Ea quidam conſpicati, Memnonis imaginem eſſe coniectant, multùm à veritate deficientes. Hunc igitur Seſoſtrin AEgyptium ſacerdotes dicebant, redeuntem, multóſque mortales earum gentium ac regionum quas ſubegerat, reportantem, eundem, [g] poſteaquam ad Daphnas Peluſias ſe receperat, fuiſſe à fratre, quem AEgypto præfecerat, vnà cum liberis inuitatum: & quum ille domum exterius materia circumſtipaſſet, ſtruémque incendiſſet, re hūc intellecta extemplo cum vxore deliberaſſe, (nam & vxorem ſecum duxerat) & ea ſuadente vt duos è ſex liberis ſuper ardentem pyram extendens pontem faceret, ſuper quos ipſi tranſeuntes euaderent, ita feciſſe: & duobus filiis ita incenſis, cæteros vnà cum patre fuiſſe ſeruatos. Seſoſtrin in AEgyptum reuerſum, vltionem de fratre ſumpſiſſe: quam verò multitudinem è terris in poteſtatem redactis abduxerat, ea vſum in hæc fuiſſe. Nempe iſti fuerunt qui ſub hoc rege immenſæ magnitudinis lapides in templum Vulcani portatos pertraxerunt, quique ad diuortia aquarum, quæ nunc in AEgypto ſunt, cuncta effodienda ſunt adacti, [h] quia inuiti faciebant vt AEgyptum, prius equis & plauſtris agendis vbique idoneam, redderēt non idoneam. Nam ab eo tempore AEgyptus, quæ omnis plana eſt, tamen inequitabilis & plauſtris inhabilis extitit, propter multiplices foſſas [i] vniuerſa loca occupantes: quas ideo rex fodiendas putauit, vt ciuitates quæ non accolerent flumen, ſed in medio AEgypti eſſent, refluēte flumine non laborarēt penuria aquæ ad potādum, ſed ea ſuppeditaretur è puteis. Hac de cauſa AEgyptus interciſa eſt, & ab hoc rege, vt dicebant, in omnes AEgyptios diſpartita, ſoli quadrati æqua portione viritim per ſortem data: atque hinc prouentus inſtituti, impoſita certa pēſione, quam illi quotannis ſoluerent. Quòd ſi cuius portionem alluuione flumen decurtaſſet, is adiēs regem, rei quæ contigerat certiorem faciebat. réxque ad prædium inſpiciendum mittebat qui metirentur quanto deterius factum eſſet, vt ex reſiduo proportione taxatum vectigal penderetur: atque hinc geometria orta videtur in Græciam tranſcen-

piſſet, apud hos itidē vt apud illos qui ſtrenuitatis ſpecimen ediderant, cippos quoque ſtatuebat, atque eo amplius muliebria genitalia adſculpebat, ſignificare volēs eos ignauos eſſe. Bud.

a Deinceps pro cō perto dicere non poſſum an ipſe r.

aa Ipſe partim ex hoc

b Sed ex iſtis magis, quòd ſoli &c.

c Et in eo iſtos AEgyptiorum conſuetudinem ſequutos conſtat.

d Elaborant. *Vel, Apparant. Gall. accouſtrent.*

e Per ſingulas regiones.

f Hic quidem non declaratur, ſed alibi declaratum eſt.

g Quum in reditu Daphnas Peluſias veniſſet.

h Et per imprudētiam fecerunt vt AEgyptus pr.e.& pl.agendis vbique idonea, cō moditate iſta careret. Nam, &c.

i Et varias formas, *uel uaria diuerticula* habentes. Regionem autem idcirco rex incidit vt ciuitat. *Hic pro Ἐσπιç legit ἅπιç.*

diſſe. Nam polum & gnomonem, *id eſt normam*, & duodecim diei partes à Babyloniis Græci didicerunt. Solus hic AEgyptius rex imperio potitus eſt AEthiopiæ: monumentum quoque ſui reliquit ante ædem Vulcani, lapideas ſtatuas, duas quidem tricenûm, vnam ſuam, alteram vxoris: quatuor autem, vicenûm cubitorum, totidem filiorum. Huic ſtatuæ longo pòſt tempore quũ Darii Perſæ ſtatua anteponeretur, non tulit id ſacerdos Vulcani, negans Darium tales res geſſiſſe quales geſſiſſet Seſoſtris AEgyptius: quippe qui cum alias nationes nõ pauciores quàm Darius, tum verò Scythas ſubegiſſet: eóque iniquum eſſe huius ante illius ſiſti donaria, qui rebus geſtis non eſſet illum ſupergreſſus. Hæc loquuto ſacerdoti tamen ignouiſſe Darium ferunt. Defuncto Seſoſtre, regnum ſuſcepiſſe Pheronem eius filium aiebant, & hunc nullam ſumpſiſſe expeditionem, ſed ei contigiſſe vt luminibus caperetur. ídque hac de cauſa: Quum flumen eo tempore copioſiſſimum manaret, ita vt ſupra decem & octo cubitos rura tranſcenderet, vento ingruente, qui fluctus cieret, ferunt hunc regem [b] facinus admiſiſſe, quòd ſumptum ſpiculum in medios fluminis vortices contorſerit: ſtatímque laboraſſe ex oculis, ac viſum amiſiſſe, decennióque cæcum fuiſſe. Vndecimo autem anno ex vrbe Buti ei oraculum aduenisse, iam exactum eſſe tẽpus [c] calamitatis: viſúmque ei rediturum, ſi oculos abluiſſet lotio mulieris quæ ad ſuum ſolius virum acceſſiſſet, aliorum virorum expers. Eum ergo ante omnia vrinam vxoris expertum, quum nihil amplius cerneret, cæterarum deinceps vrinam expertum, tandem vidiſſe. Túmque omnes mulieres quas fuiſſet expertus (præter eam cuius lotio lotus viſum recepiſſet) vnam in vrbem coegiſſe, quæ ἐρυθρὴ βῶλος, *id eſt rubrâ gleba*, dicitur, & eas illic coactas cum ipſa vrbe omnes concremaſſe: & eam cuius lotio lotus viſum recepiſſet, vxorem duxiſſe. Ergo ea clade liberatus cum alia in aliis templis donaria poſuit, omnia memoratu digna, tum maximè memorabilia ac ſpectaculo digna in templo Solis, gemina ſaxa, quos obelos vocant, *à figurâ ueru*, centenûm cubitorum lõgitudinis, octonûm latitudinis. Huic in regno ſucceſſiſſe aiebant virum Memphiten cui nomen eſſet lingua Græca Proteus. cuius nũc apud Memphin viſitur fanũ, decorũ ſanè ac valde adornatum, ad auſtralem partem templi Vulcani poſitum, circunquaque Phœnicibus Tyriis habitantibus: qui locus omnis caſtra Tyriorum appellatur. In hoc fano Protei eſt ædes quæ vocatur Veneris hoſpitæ: quam coniicio eſſe Helenæ Tyndari filiæ: tum quia apud Proteum fuiſſe diuerſatam audiui, tum etiam quòd cognomine Veneris hoſpitæ appellatum eſt. Nam quæcunque ſunt alterius Veneris templa, neutiquam hoſpitæ appellantur. Et ſanè percõtanti mihi ſacerdotes de Helena, referebant ita rem eſſe geſtam: Alexandrum, rapta è Sparta Helena, quum renauigaret domum, in mari AEgæo ventis cursu excuſſum in AEgyptiacum pelagus: atque illinc, non remittentibus flatibus appulſum, in AEgyptum, ad oſtium Nili quod vocatur Canobicum, atque ad Taricheas. Erat in eo littore, Herculis tẽplũ, quod nunc quoque eſt: ad quod ſiquis cuiuſcunque hominis ſeruus confugiens capiat ſacras notas, ſeſe deo tradens, eum nefas eſt tangere. Quæ ſanctio ad meam vſque ætatem prorſus immutata perſeuerauit. Eam templi legem mancipia Alexãdri quum audiſſent, ab eo profugerunt: aſſidentéſque deo ſupplices, Alexandrum inſimulabant, eum deſtructum volentes: rémque omnem exponebant vt circa Helenam geſta erat, & illatam Menelao iniuriam. Inſimulabant autem de his apud ſacerdotes & apud huius oſtii Nili præfectum, nomine Thonin. His auditis, Thonis quamraptiſſimè Memphin ad Proteum mittit hæc nunciatum, his verbis: „ Peregrinus quidã venit genere Teucer, qui rem nefariã in Græcia perpetrauit: „ quippe ſeduxit hoſpitis vxorẽ, quam ſecum ducẽs cum multis admodum opibus, „ in tuam terram ventis appulſus eſt: vtrúmne ſinemus eum abire impunem, an ea „ quæ attulit ſecum eripiemus? Ad hæc remiſit Proteus qui diceret, Virum iſtum, vndecunque is ſit, qui rem nefariam in hoſpitem ſuum perpetrauit, comprehenſum ad me deducite, vt quídnam dicturus ſit ſciam. Hoc vbi accepit Thonis, Alexandrum comprehendit, nauéſque eius diſtinet: dehinc illum Helenámque cum opibus, atque etiam [d] ſeruos Memphin ducit. Quibus omnibus repræſentatis, Proteus percontatus eſt Alexandrum quíſnam eſſet, & vnde cum nauibus profectus. Alexander illi & genus ſuum commemorauit, & patriæ nomen, & vnde nauigaſſet, & quó. Sed interrogante Proteo vnde Helenam accepiſſet, titubantẽ in loquendo ac [e] tergiuerſantem coarguebant ii qui fuerant ſupplices, exponentes omnia quæ in ſcelere admittendo geſta eſſent. Tandem Proteus apud eos hanc ſententiam „ tulit, inquiens, Ego, niſi magni intereſſe arbitrarer de nullo peregrino ſupplicium

a *Hæc adde poſt* Subegiſſet, Darium autem Scythas vincere non potuiſſe. ideóque in.

b Proteruitate quadam ſumpt.

c Pœnæ qua mulctaretur.

d Supplices, ἱκέται, *pro quo hic legit* εἰκάται.

e *Ad verbum*, Non dicentem veritatem.

capitis ſumere, ad terram meam ventis appulſo, ſupplicium pro Græco illo de tè ſu
merem. [a]omnium hoſpitum deterrime, ſceleſtiſſimum facinus admiſiſti, à tuo ip-
ſius hoſpite erepta vxore: [b] neque his contentus, cum ea abiſti. Ac ne his quidem
ſatis habens, compilata hoſpitis domo veniſti. Itaque quoniam magni mométi eſſe
duco necare hoſpitem, mulierem hanc atque opes tibi vt abducas non finam, ſed
ego hæc Græco hoſpiti reſeruabo, dum ille ipſe conſtituerit venire ad iſta reportan-
da. Tibi verò ipſi, tuiſque conuectoribus, vt è mea terra in aliam triduo trāſfretetis
præcipio, alioqui vos pro hoſtibus perſequuturus. Hūc Helenę ad Protea aduētum
fuiſſe ſacerdotes referebant. Quam famam videtur mihi & Homerus accepiſſe, ſed
quia non perinde decora res erat in carmine, alio loquendi modo eſt vſus, in quem
tranſtulit, declarans ſe hunc famæ ſermonem notum habuiſſe. Id manifeſtum eſt
ex eo quòd in Iliade facit mētionem eiuſdem erroris Alexandri: nec vſquam alibi
retractat, Alexandrū abducētem Helenam, cum alibi fuiſſe errabundum, tū etiam
Sidonem Phœniciæ applicuiſſe. Meminit enim huius rei in laudanda virtute Dio-
medis, ita verſibus inquiens,

Iliad. ζ. Picturata inerant ibi pallia, opus mulierum
Sidonidum, quas ipſe Paris formoſus ab vrbe
Sidonia duxit, ſulcans freta lata carinis,
Quum retulit magnis Helenam natalibus ortam.

Meminit quoque in Odyſſea his verſibus,

Odyſſ. δ. Hoc habuit Ioue nata probum præſēnſque venenum,
Quod Polydamna ſibi Thonis donauerat vxor:
AEgypti quæ terra ferax fert plurima mixtim,
Multa quidem proba, multa autem damnoſa venena.

Hæc quoque alia ad Telemachum Menelaus inquit,

Odyſſ. δ. Huc etiam AEgypto dii me tenuere reuerti
Conantem, quibus haud tuleram ſolennia ſacra.

In his carminibus fatetur Homerus ſe noſſe errationē Alexādri in AEgyptum. Eſt
enim Syria AEgypto contermina, & Phœnices (quorum Sidon eſt) in Syria inco-
lunt. Itaque cum hi verſus, tum verò hic locus, non minimùm, imò maximè pro-
bant Cyprios verſus, non Homeri, ſed cuiuſpiam alterius eſſe: in quibus dicitur A-
lexander ex Sparta Helenam ducens, triduo Ilium peruenisſe, ſecundo vento vſus
ac tranquillo mari: quum in Iliade dicat illum, quum Helenam duceret, erraſſe. Sed
Homerus & Cypria carmina valeant. Cæterùm, nunquid Græci vana quæ circa
Ilium geſta memorarent nécne, percontanti mihi, ſacerdotes ita reſpondebant, ſe
cognouiſſe ex ipſo Menelao, rapta Helena magnas Græcorū copias auxilio veniſſe
Menelao in regionem Teucriam: quæ in terram egreſſæ, locóque communito, mi
ſerunt Ilium legatos, cúmque eis & ipſum Menelaum iſſe. Hos, poſtquam ingreſſi
ſunt mœnia, tum Helenam, [c] opéſque quas Alexander furto aſportaſſet, repoſciſſe,
tum iniuriæ ſatiſfactionem. Teucros autem tunc eadem narraſſe, deinde & iuratos
negaſſe habere ſe Helenam atque opes de quibus arguerentur, ſed ea in AEgypto
eſſe omnia: neque ſe iure reatum ſuſtinere earum rerum quas Proteus AEgyptius
rex teneret: Græcos, quum ſe ab illis derideri arbitrarentur, ita obſediſſe Ilium, do-
nec expugnauerunt. Vrbe capta, quum Helena non appareret, & eandem oratio-
nem quam prius audirent Græci: ita demum habita prioribus verbis fide, ipſum
Menelaum ad Proteum mittunt. Hic vbi ad AEgyptum peruenit, & Memphin ap-
pulit, expoſita rei geſtæ veritate, honorificentiſſimè hoſpitio exceptus, Helenam
malorum immunem recepit, & inſuper omnes [d] pecunias ſuas. Et quum hæc aſſe
quutus eſſet Menelaus, tamen iniurius in AEgyptios extitit. nam quum proficiſci
conaretur, nec per ventos poſſet, idque iam diu, rem nefariam excogitauit. Sumptis
enim duobus pueris quorundam indigenarum filiis, exectíſque, haruſpicinam fe-
cit. Quod vbi eum feciſſe reſcitum eſt, inuiſus & exagitatus [e] fuga in inſulas Africæ
obiacentes. Eò poſteaquam ſe contulit, nihil amplius quod referrent AEgyptii ha-
bebant. Atque horum alia ſeſe ex hiſtoriis noſſe dicebant, alia vt apud ipſos geſta,
ſeſe magis habere comperta. Et hæc quidem aiebant AEgyptiorum ſacerdotes.
Ego verò [f] ad ea quæ de Helena commemorata ſunt, & ipſe adiicio hoc coniectu-
ræ, Si intra Ilium fuiſſet Helena, vtique fuiſſet Græcis tradita, ſiue volente Alexan-
dro ſiue inuito. Neque enim ita deſipiebat Priamus, aut alii eius propinqui, vt ſuis
ac liberorum corporibus, atque etiam vrbe periclitari vellent, quò Alexander He-
lenæ contubernio potiretur. Quòd ſi inter initia ita ſenſiſſent, tamen, poſteaquam

a Qui (ὁ omnium hominum deterrime) hoſpitio exceptus, ſceleſtiſſ. *At hic pro ξενίων legit ξείνων, iungens cum ἀνδρῶν, & omittens τυχόν.*

b Neque verò tibi ſatis fuit cum illa rem habuiſſe, ſed etiā ſublata illa abiiſti. Ac ne his quidem contentus, direpta hoſp. *Poteſt & aliter exponi ἀπ' ἀρπώσας.*

c vel, Réſque.

d vel, Res ſuas.

e Nauibus in Libyam profugit. Inde quónam iter conuerterit, nihil ampl. *Hic interpr. pro πνεὺς legit πνέων.*

f Et ipſe aſſentior iis quæ de Hel. &c. his adiectis, Si, &c.

cum multi aliorum Troianorum, tum verò Priami filiorum duo trésue aut plures perierant cum Græcis præliantes, ſiquid referentibus credi verſificatoribus debet: hæc, inquam, omnia quum contigiſſent, ego crediderim Priamum, vel ſi ipſe in contubernio Helenam habuiſſet, Achæis redditurum fuiſſe, cupiditate præſentia mala deuitandi. Neque verò regnum ad Alexandrum erat peruenturum, vt iam ſub eo res eſſent, ſeniore Priamo, quum Hector & natu maior & virtute præſtãtior quàm ille, regnum eſſet defuncto Priamo ſuſcepturus: quem haudquaquam decuiſſet fratri iniuſtè agenti indulgere, quum præſertim tãta mala propter eum, tum priuatim ipſi, tum cæteris Troianis omnibus euenirent. Sed nec poterant reddere Helenam, nec verum dicentibus eis Græci fidem habebant, numine (vt quod ſentio dicam) diſponente, vt funditus euerſi planum facerent hominibus, magnarum iniuriarum magnas à diis eſſe vltiones. Et hæc quidẽ, [a] vt mihi videntur dicta ſunt.

a Ex opinione mea d.

Protei autem regnum dicebant ſuſcepiſſe Rhampſinitum, qui [b] memoriam ſui reliquit veſtibula ab occaſu ſpectantia templum Vulcani, & eregione veſtibulorum ſtatuit duo ſimulacra quinũm & vicenũm cubitorum longitudinis: quorum quod aquilonem ſpectat, [c] id AEſtatem: quod auſtrum, id Hyemem AEgyptii vocant, præpoſterè facientes. Huic regi ingentem etiam pecuniarum vim fuiſſe, quam nemo regum qui deinceps ſcripti ſunt, ſuperare potuerit, ac ne proximè quidem accedere. Et quum in tuto eam pecuniam collocare vellet, ædificium extruxiſſe lapideum, cuius parietum vnus in exteriorem ædium partem pertingebat. ſed ſtructorem inſidiantem hoc fuiſſe machinatum: Is vnum è lapidibus ita ſtruxit vt è pariete facilè tolli à duobus viris atque adeo ab vno poſſet. AEdificio abſoluto, regem in eo pecuniam repoſuiſſe: interiecto tempore, ſtructorem illum, quũ eſſet vita exceſſurus, vocaſſe ad ſe filios (nam duos huic fuiſſe) eiſque narraſſe, ſe illis proſpicientem, vt affluenter vitam degerent, aſtutè ædificaſſe regis ærarium: [d] denique omnia illis expoſuiſſe planè, menſuráſque ad lapidem amouendum docuiſſe, ac dixiſſe, illos hæc obſeruantes, regii ærarii quæſtores fore. Patre vita functo, haud in longum ſibi rem diſtuliſſe. noctu enim ad regiam accedentes, lapidẽ ædificii inuentum nullo negotio amouiſſe, multúmque pecuniæ expilaſſe. Quum autem rex fortè fuiſſet ædificium ingreſſus, viderétque vaſa nummorum imminuta, obſtupuiſſe: nec habuiſſe quem inſimularet, quum & ſigna ſalua & ædificium obſeratum eſſet. Vbi autem iterum ac tertiò aperiẽti minor aſſiduè pecunia [e] apparebat, hoc feciſſe, ne fures cum furto abirent: Laqueos faciendos curaſſe, & eos circa vaſa in quibus pecuniæ inerant collocaſſe: fures, quemadmodum ſuperiori tempore, quum veniſſent, & alter eorum penetrans ad vas recta perrexiſſet, eum fuiſſe laqueo retentum: & vbi agnouit quo in malo eſſet, protinus fratrem vocaſſe, & præſentis cõditionis ſuæ certiorem feciſſe: iuſſiſſéq; vt quamcelerrimè introgreſſus ſibi caput abſcinderet: ne ipſe conſpectus agnitúſque quis eſſet, etiam illum vita perderet. Qui quum viſus eſſet probè dicere, fratrem ei obſequentem ita feciſſe: & adaptato lapide domum abiſſe, fratris caput aſportantem. Vbi dies illuxit, ingreſſum in ædificium regem expauiſſe, cernentem corpus furis in laqueo ſine capite, & ædificium incoruptum, nullúmque neque ingreſſum neque egreſſum habens. Ita abiſſe, atque ita faciendum ſtatuiſſe vt furis cadauer è muro ſuſpenderet: cuſtodéſque illic appoſuiſſe, iuſſos vt ſiquem plorantem aut miſerantem animaduertiſſent, eum ad ſe perducerent. Suſpenſo cadauere matrem indignè tuliſſe, alloquutámque filium qui ſupererat, imperaſſe vt quacunque ratione machinari poſſet, corpus fratris reſolueret aſportarétque: id ſi negligeret, minatam ſe regem eſſe adituram ad eum indicandũ quòd pecunias regias haberet. Aduerſus hanc quum filius multa verba faceret, nec perſuaderet, quòd illa rem grauiter accipiebat, eum talem rem fuiſſe commentum: Inſtratis aſinis vtres vino plenos impoſuiſſe: & poſtquam agendo aſinos iuxta cuſtodes fuit ante ſuſpenſum cadauer, [f] reuulſis ligaculis, duos trésue pedes reſoluiſſe: & quũ vinum profluueret, tum caput cædentem, vehemẽter vociferatũ eſſe, tãquam neſcientem ad quem prius aſinorum ſe conuerteret. Cuſtodes quum multum vini profluere viderent, concurriſſe cum vaſis in viam: & id quod profluueret lucrifacientes cõportaſſe. Iſtum ſimulata iracundia omnibus maledixiſſe, aliquantóque pòſt illis conſolantibus, finxiſſe ſe mitigatum, & ab iraſcendo deſiſſe. Tandem ſeduxiſſe è via aſinos atque inſtruxiſſe: & quum plura verba inter eos fierent, & quidam faceto dicto hominem laceſſeret, vt riſum eliceret, donaſſe illis vnum ex vtribus. Atque eos illic, vt erant diſcumbentes, potare conſtituiſſe, prehenſantes hominem ac iubentes vt ſecum ad compotandum maneret: atque iſtum obſequutum

b Monimenta.

c Id AEſtatem vocant, & eum quidem adorant atque beneficiis proſequũtur: ei autem qui ad notum eſt, & Hyemes vocatur, cõtraria iſtis faciunt.

d Denique quum illis omnia quæ ad lapidem amouendum pertinerent, apertè expoſuiſſet, eius menſuram dediſſe, ac fore dixiſſe vt ſi hæc obſeruarent, regii ær.

e Apparebat (nam fures non deſinere diripere) ipſum hæc feciſſe. Laqueos, &c. Vel (*utpote furibus aſſiduè diripientibus*)

f Detractis vtrium duobus aut tribus peronibus, *ſeu ſeruulis*, reſoluiſſe illos laxatis vinculis.

remansisse: & quum inter potãdum comiter acciperetur, donasse insuper alterum vtrem. Ita se vino ingurgitantes custodes, admodũ temulentos esse factos, somnóque oppressos, ibidem vbi potauerant obdormisse. Istum, vbi multum noctis erat, tunc corpus fratris dissoluisse, & custodum malas dextras in contumeliam derasisse, & asinos imposito cadauere domum versus agitasse, exequutúmque imperia matris. Regem, vbi ei renuntiatum est furem cadauer surripuisse, acerbè tulisse: & quũ vellet quoquomodo inuenire quisnam esset ista machinatus, hoc fecisse, quod apud me caret fide: Filiam suam domi prostituisse, iussam omnes indifferenter excipere: sed priusquam coirent, adigere ad sibi dicendum quidnam in vita esset actum, à se solertissimum ac scelestissimum: & qui narraret quæ circa furem acta essent, eum comprehenderet, neque exire permitteret. Quum itaque filia patris imperia faceret, furem, [a] quòd audisset quamobrem ista fierent, cupiẽtem euadere versutiam, regis, hoc egisse: Recentis mortui amputatam ex humero manum sub pallio ferentem isse, atque ingressum ad filiam regis, quũ interrogatus esset eadem quæ cæteri, enarrasse, hoc se scelestissimũ perpetrasse, quòd fratris in ærario regis laqueo capti caput amputasset: solertissimũ autem, quòd cadauer fratris suspensum resoluisset, custodibus prius ebriis factis. Illam, quum hæc audisset, manum in hunc iniecisse, eíque furem in tenebris manum mortui porrexisse. Quam mulier quum apprehendisset, manum se huius tenere rata, istum per fores se propipuisse, muliere delusa. Postquam & hæc renuntiata sunt regi, stuporem incussisse tum astutiam, tum audaciam hominis. Ad extremum dimissis per omnes vrbes nuntiis, regem edixisse, non modò veniam sed etiam magna munera manere furem, si in conspectum ipsius veniret: ita furem, fide habita, ad eum venisse: eíque Rhampsinitum, magna viri admiratione ductum, filiam suam collocasse, tãquam ex omnibus mortalibus plurima scienti. Nam AEgyptios quidem cæteris, hunc autem AEgyptius antecellere. Post hæc aiebant regẽ hunc descẽdisse viuum sub terram, eò vbi Græci opinantur sedes infernas esse, & ibi cum Cerere alea lusisse: & aliquando victorem, aliquando victum fuisse: & sursum iterum fuisse reuersum, munus ab ea obtinentẽ mantile aureum. Quod tempus à Rhampsiniti descensu ad reditum, dicebant feriatum esse apud AEgyptios. Idque ego ad meam memoriam scio obseruatum. Verùm [b] an ob id sic feriati sint AEgyptii, asserere nõ possum: sed sacerdotes pallium quoddam, quod intra vnum diem detexuerunt, vni ex suis induere, & oculos mitra obducere: quem gestantem pallium vbi in viam deduxerunt quæ fert ad Cereris templum, ipsos redire illo relicto. Hunc autem sacerdotem oculos velatos habentem aiunt à geminis lupis agi ad Cereris templum, quod ab vrbe viginti stadia abest: & rursus à templo in eundem locum à lupis reduci. [c] Quæ ab AEgyptiis referuntur, cuicunque credibilia videntur, is eis vtatur. mihi autem in omni sermone constitutum est ea scribere quæ auditu cognoui. Inferorum principatũ tenere Cererem & Liberum AEgyptii aiunt. Hi denique primi extiterunt qui dicerent animam hominis esse immortalem, quæ de mortuo corpore subinde in aliud atque aliud corpus, vt quodque gigneretur, immigraret. Atque vbi per omnia se circumtulisset, terrestria, marina, volucria, rursus in aliquod hominis corpus genitum introire. atque hunc ab ea circuitum fieri intra annorum tria millia. Hanc rationem sunt è Græcis qui vsurpauerint tanquam suam ipsorum, alii prius, alii posterius. quorum ego nomina sciens, non duco scribenda. Ad Rhampsinitum vsq; regem aiebant in AEgypto viguisse sanè [d] ius omne. Post hunc autem, qui in regno successit Cheopem in omne flagitium fuisse prolapsum. Omnibus nanque eum templis obseratis, ante omnia AEgyptiis ne sacrificarent interdixisse. Deinde iussisse vt in suis ipsius operibus exercerentur: aliis, vt ex lapidicinis Arabici montis saxa exciperent, & illinc ad Nilum vsque protraherent: aliis, vt transmisso flumine, illa acciperent, & ad montem qui dicitur Libycus traherẽt. Faciebant autem opus circiter decem hominum myriades, *id est centum millia*, ternis semper mensibus singulæ. In ea via populus dum trahendis saxis atteritur, decem ne tempus triuit, quod non multo minoris operis mihi videtur quàm pyramidem extruxisse. Cuius longitudo est quinque stadiorum, latitudo decem passuum: [e] altitudo (vbi maxima est) octo passuum, lapide polito & animalibus insculpto. In hac decem annos fuisse consumptos, & in subterraneis ædibus in tumulo, supra quem pyramides stant, quas fecit sibi pro sepulchro, in insula intromisso per fossam Nilo. Verùm in pyramide hac annos viginti absumptos: cuius singulæ frontes (nam est formæ quadratæ) sunt [f] octogenũm iugerum pari altitudine, saxis dolatis decentissiméque coagmentatis, quorum

a *Vel*, Qui intelligeret.

b An ob id, an ob aliud quippiã sic feriẽtur AEgyptii, asserere non possum. Sacerdotes autem pallium quoddam eo ipso die contextum vni ex suis induũt, & oculos mitra obducunt: quem gest. pall. vbi in v. dedux. q. f. ad C. templũ, ipsi redeunt illo relicto.

c Et hæc quidem tum ab AEgyptiis relata sunt, quæ cuic. cr. vid. is eis vtatur. Mihi autem toto hoc opere, *uel tota hac narratione*, constitut.

d Omnem legum æquitatem, &c.

e Altitudo autem, qua parte est altior ipsa. *Sic ad uerbum. Intelligit autem fastigium ipsius pyramidis. Gall. La pointe, uel, l'eguille.*

f Octogenũm pedum.

quorum nullum est minus triginta pedum. Fuit autē extructa hæc pyramis in speciem graduum, quas quidam scalas, quidam arulas vocant. Posteaquam eam principio talem fecissent, attollebant reliquos lapides breuibus machinis è ligno factis, ex humo in primum ordinē graduum leuantes.[a] Vbi super hunc gradū lapis erat, alteri machinæ imponebatur, quæ in ipso primo gradu stabat. Ab hoc deinde in alterum ordinem trahebatur, super alterā machinā. Nam quot ordines graduum, totidem machinæ erant, siue eandem machinam, quæ vna & facilis ad ferendum esset, transferebant ad singulos ordines, quoties saxum amoliebātur. [b]Dictum sit à nobis de vtroque, quemadmodum refertur. Effecta sunt igitur ita prima quæque ex pyramide, quæ erāt altissima: deinde gradatim sequentia: nouissimè verò quæ solo sunt iuncta & infima. In ipsa pyramide literæ AEgyptiacæ scriptæ, indicant quantū sit erogatum in operarios pro [c]apio, cæpis, & alliis: quod interpres earum literarum (vt probè reminiscor) aiebat in summa mille & sexcēta talenta pecuniæ esse. Quod si ita se habet, quantum in alia credibile est fuisse consumptum, vel in ferramenta, vel in cibos, vel [d]in vestiarium operariorum? Atque per id quod dixi tempus opera extruebant. Alio item tempore (vt ego opinor) lapides exciderunt atque portarunt, & alio non exiguo subterraneam fossam effecerunt. Propter quod eo flagitii deuenisse Cheopem, vt pecunia defectus, filiam suam in quodam ædificio prostituerit, imperans quantumcunque faceret quæstum. (nō enim dicebatur quantum) eámque cum patris iussa fecisse, tum verò priuatim de relinquēnda sui memoria cogitasse. itaque singulos ad se intrantes orasse vt sibi ad opera singulos lapides donarent. Ex his lapidibus aiebant extructam fuisse pyramidem quæ stat in medio triū, ih conspectu pyramidis magnæ, cuius vnumquodque latus [e]sesquiiugerum est.

Quinquaginta annos regnasse hunc Cheopem AEgyptii dicebant, eoque defuncto accepisse regnum fratrem Chephrenem: & hunc eodem instituto vsum cum in aliis, tum verò in facienda pyramide, non tamen quæ ad magnitudinem fraternæ accederet. eas nanque & nos sumus dimensi. Nam subterranea non subsunt ædificia, neque per fossam deriuatus in eam Nilus (quemadmodum in alteram) influit, sed extructo aquæductu introrsum insulam circumluit, in qua situm esse ipsum Cheopem aiunt. [f]Fulsisse tum ex AEthiopico lapide versicolore primùm domum, quadraginta pedibus depressiorem altera, sed habentem idem quod grande ædificium, magnitudinis. Stant autem super eundem tumulum ambæ, centum ferè pedum celsitudinis. Porrò quinquaginta sex annos regnasse Chephrenem aiebant, ita centum & sex anni supputantur quibus AEgyptii in omni calamitate versati sunt, nec templa aperta, sed semper fuerunt occlusa. Hos reges AEgyptii præ odio ne nominare quidem volunt, sed eorum pyramidas vocant pastoris Philitionis, qui ea tempestate pecudes per hæc loca pascebat. Post hunc regnasse in AEgypto dicebant Mycerinum Cheopis filium, eúmque paterna perosum facta, & templa reserasse, & populo ad vltimum calamitatis afflicto fecisse potestatem res agendi & sacrificandi: quinetiam super omnes reges iustitiam exercuisse. Quo nomine ex vniuersis regibus hunc AEgyptii maximè prędicabant, tum ob alia quæ bene iudicabat, tum verò quòd conquerenti de ipsius sententia, de suo donabat, vt indignationi hominis satisfaceret. Quum autem esset in ciues ita clemens Mycerinus, atque [g]ita studiosus, principium ei malorum contigisse obitum filiæ, quæ domi vnica soboles erat. Qua clade supramodum dum doleret, vellétque filiam excellentiori aliquo genere sepelire quàm cæteri, fecisse ligneam bouem cauam, quam quum inaurasset, in ea filiam sepelisse defunctam. neque humo bos hæc condita est, sed ad meam vsque memoriam in propatulo [h]fuit in vrbe Sai apud regiam, in conclaui quodam exornato posita. Cui singulis diebus omnifarii odores, [i] inferuntur: noctibus autem perpetuò incensa lucerna astat. In altero contiguo conclaui imagines stant concubinarum Mycerini, vt in vrbe Sai sacerdotes aiebant. Stāt enim colossi, *id est grandia simulachra*, circiter viginti, è ligno fabricati, nudi plerique: qui quarum sint mulierum non possum dicere, præterquam quæ narrantur. Sunt qui de hac boue & colossis hæc referant: Mycerinum amore filiæ suæ captum, vim ei intulisse: deinde illam quum præ mœrore se suspendisset, patrem in hac boue sepelisse: matrem autem manus ministrarum quæ filiam patri prodidissent, præcidisse: & nūc earum hæc esse simulachra eius mali quod viuæ passæ fuissent. Hæc (vt ego opinor) dicunt nugatores, vt alia, ita & de manibus colossorum: quippe quas ipsi vidimus temporis diuturnitate delapsas, quæ ad meam vsque ætatem ad pedes

a Atque prout in eā lapis attollebatur.

b Dictum enim sit à nobis quod aiūt in vtranque partem.

c Raphano.

d Vestem, *id est vestitum*, operariorum, dum per id quod dixi tempus opera extruerent.

e Sesquiplethri spatiū habet. *Ad verbum, Sesquiplethrum est, id est, 150 pater pedes.*

f Primo autē ædificio ex lapide AEthiopico versicolore ædificato, quadraginta pedibus infra, alteram ædificauit eadem magnitudine, magnæ contiguam. *ut legatur* οἰκοδόμημα *pro* οἰκοδομῆς.

g Ita se gereret.

h Extabat in vrbe, &c. *uel, uiscebatur.*

i Adolentur.

eorum ſtratæ viſebantur. Bos quoque cum cæterum corpus operta eſt Phœniceo pallio, tum verò ceruicem & caput craſſo admodum auro: cuius inter media cornua [a] circulus annexus ineſt, ſoli aſſimilatus. Neque ſtās eſt bos, ſed in genua cubans, magnitudine quanta eſt grandis vacca viua. Effertur autem è conclaui quotannis. & poſtquam AEgyptii verberarunt deum quendam, quem in tali negotio non puto mihi nominandum, tunc & bouem in lucem proferunt. Aiunt enim eā oraſſe patrem Mycerinum, vt defuncta quotānis ſemel ſolem intueretur. Huic regi, poſt calamitatem filiæ, ſecundo loco hæc accidiſſe: Ex vrbe Buti veniſſe oraculum, fore vt ſex omnino annos viueret, ſeptimo defuncturus. Id hunc ægrè ferentem, viciſſim miſiſſe ad oraculum contumelioſas querimonias: quòd, quū pater ſuus & patruus qui deorum immemores templa clauſerant, hominéſque perdiderant, tandiu vixiſſent, ipſe piè faciens tam citò foret vita defuncturus. Rurſus ei veniſſe dicuntur ex oraculo reſponſa, eapropter ipſum properè vitam finiturum quòd non id faceret [b] quod deberet. Oportuiſſe enim AEgyptum centum quinquaginta annis affligi: idque duos qui ante eum fuiſſent reges didiciſſe, ipſum verò, nequaquam. Hæc vbi accepit Mycerinus, ſe iā à numinibus damnatū, lucernas feciſſe permultas, quibus quum noctеſceret accenſis, potaret ac ſe oblectaret: neque diu neque noctu intermittentē quin per paludes pérque nemora vagaretur, [c] vtq; audiretur iuuenilibus in rebus ſtudioſiſſimè verſari. Hęc autem idcirco excogitarat, quòd vellet oraculum conuincere mendacii, vt duodecim pro ſex fierent anni, diebus factis ex noctibus. Pyramidem & hic reliquit longè minorem paterna, vicenis pedibus ex omni parte (nam eſt quadrangularis) breuiorem, [d] quæ eſt trium iugerum, AEthiopico ex lapide ad medium vſque. Hanc quidam Græcorum volunt eſſe Rhodopis mulieris proſtā tis, non rectè ſentientes: qui ne noſſe quidem videntur quænam fuerit Rhodopis de qua loquuntur. Neque enim talem pyramidem illa ſibi facere deſtinaſſet, in qua talentorum infinita (vt ſic dicam) millia conſumpta ſunt. Ad hæc, non iſtius ſed Amaſis regis tēporibus Rhodopis floruit. Multis enim poſt hos reges annis qui iſtas pyramides reliquerūt, Rhodopis extitit, genere Thracia, ancilla Iadmonis Samii, ex vrbe Vulcani, conſerua AEſopi fabularum ſcriptoris ([e] nam & hic Iadmonis fuit) poſtquam is huic mulieri non minimum cordi fuit. Siquidem quum ſæpenumero Delphi ex oraculo pronuntiarent, ſiquis ſumere pœnas vellet [f] animæ AEſopi, alius nullus extitit qui ſumere vellet niſi Iadmonis ex filio nepos, alius Iadmon. ita & AEſopus Iadmonis fuit. Rhodopis autem in AEgyptum abiit, à Xātho Samio tranſportata. Et quum eò ad quæſtum faciendum veniſſet, magna pecunia fuit redempta à Charaxo viro Mitylenæo, Scamandronymi filio, Sapphûs poematum condītricis fratre. Hunc in modum Rhodopis libertatem nacta eſt, & in AEgypto remanſit: gratioſāque vehementer effecta ingentes opes [g] comparauit, quæ Rhodopin tranſcenderent, non quæ ad talem pyramidem faciendam aſcenderent. [h] Ex quarum opum decima parte cuicunque etiam hoc volenti cognoſcere licet, non magnam ab illa pecuniam fuiſſe repoſitam. Quum enim optaret memoriā ſui in Græcia relinquere, fecit opus quod ab alio excogitatū non eſt neque donatū, ídque donauit in templo Delphico monumentum ſui. E decima enim ſuarum opum tot è ferro verua ad boues torrendos fecit, ad quot facienda ſufficeret decima ipſa: quæ Delphos miſit: quæ nunc quoque poſita ſunt eregione templi, poſt aram quam Chii donauerunt. Gaudent autem quodammodo in Naucrate proſtibula fieri gratioſa. nam hæc de qua mentio habetur, adeò nobilitata eſt fama, vt nemo Græcorū non edidicerit Rhodopis nomen. Alterius quoque quæ poſterior fuit nomine Archidice, fama per Græciam celebris extitit, ſed minus quàm prioris: [i] cuius amore Charaxus inſaniens Mitylenē rediit, vt meminit Sappho, cōuitiis eum inſectata, & de Rhodope quidem hactenus. Poſt Mycerinū autē AEgypti regē fuiſſe dicebant ſacerdotes Aſychin, eúmque feciſſe Vulcano porticum ad ſolem oriētem, longè pulcherrimā longéque maximā. [k] Habere enim vbique cū figuras inſculptas, tum aliam infinitam ædificiorum ſpeciem. Illud verò maximum ab hoc rege fuiſſe factum, vt quum vehēmenter laboraretur ex ære alieno, legē hanc AEgyptiis promulgauerit, vt ita demum quis pecuniā mutuò acciperet, ſi cadauer patris pignori traderet. Hunc autem ad hanc legem adieciſſe, vt penes creditorem eſſet poteſtas omnis ſepulchri debitoris, vtque hæc irrogaretur mulcta pignus deponenti: cui, ſi diſſoluere æs alienū recuſaret, fas non eſſet ſepeliri aut in paterno aut vllo in alio ſepulchro: ac ne alium quidem ex ſeipſo progenitorum ſepulturæ mandare. Hunc præterea regem ſuperiores antecellendi cupidum, reliquiſſe memoriam ſui

a Orbis eſt ſolis aureus aſſimilatus.

b Quod in fatis eſſet vt faceret.

c Et vbi intelligeret cœnacula eſſe commodiſſima.

d Trium plethrorum, *id eſt pedum* 300.

e Na & hic Iadmonis fuit, vt hinc maximè oſtendit. Siq.

f *Id eſt vita, uel pro vita.*

g Comparauit, pro Rhodopes quidem cōditione, neque tamen ad potentiā tantā peruenit. *Vel ad tantū regnū.* At Valla pro τοσαύτην δὲ legit τοσαύτας δὲ. *Quam lectionem ſequendo (quæ & in aliquot uetustis codd. habetur) ita uerte,* Sed non quæ tantæ pyramidis ſumptus ferre poſſet.

h Nam quū ipſius opum decimam partē quiuis etiam nūc certiore poſsit, nō eſt cur magnas ipſi opes tribuamus.

i Charaxus autem quum liberata Rhodope Mitylenē rediiſſet, Sappho verſibus ſuis illū eſt valde inſectata.

k Habere enim cū alias porticus, figuraſque bene ſculptas, & alias infinitas ædificiorum ſpecies, tum verò iſta longè plura. Hoc regnante quum non ſine magna difficultate pecunias alii cum aliis cōmunicarent, legem hanc AEgyptiis fuiſſe dicebāt, vt ita demum, &c. *Vt diſtinguatur poſt μάλιστα ita tamen ut hæc uerba ad ſequentia referri poſſint. q. d. Iſta quæ ſequuntur: quamuis ſit ὄνειρα, non ἔστιν, aut ἐστὶ δὲ.*

pyramidem lateritiam, inciſis lapidi literis in hæc verba, NE ME LAPIDEIS PYRAMIDIBVS [a]COMPARES, QVAE TANTVM ILLIS PRAECELLO QVANTVM IVPITER CAETERIS DIIS. NAM FVNDVM LACVS CONTO VERBERANTES, QVICQVID LVTI CONTO ADHAERESCEBAT, ID COLLIGENTES, [aa]ME COMPOSVERVNT, ET IN TALEM MENSVRAM REDEGERVNT. atque id demũ operis hunc regem edidiſſe. Poſt hunc regnaſſe cæcum quendam ex vrbe Anyſi, nomine Anyſin: atque eo regnante, excurriſſe in AEgyptum magna cum manu AEthiopum Sabacum regem: & quum cæcus hic fuga ſe in paluſtria proripuiſſet, illum regnaſſe in AEgypto quinquaginta annos: ídque intra tempus iſta edidiſſe: Quoties AEgyptiorum quiſquam aliquid deliquiſſet, neminem voluiſſe morte afficere: ſed pro ſui quenque delicti magnitudine, damnare ad aggerendam certam menſuram aggerum intra vrbem vnde quiſque [b] incolentium erat. Atque ita vrbes ſunt etiam ſublimiores effectæ. nam primùm humus aggeſta fuerat ab iis qui ſub rege Seſoſtre riuos effoderant: iterum ſub rege AEthiope valde ſunt vrbes factæ excelſæ, cum cæteræ quæ in AEgypto ſunt, tum verò (vt mihi videtur) Bubaſtis vrbs, vbi præcipuè terra exaggerata. In qua vrbe templum eſt Bubaſtis, [c] quæ noſtra lingua dicitur Diana, omnium maximè memorabile. Quo etſi alia ſunt tum grandiora, tum ſumptuoſiora, nullum tamen eſt aſpectu iucundius. id ita ſe habet: Cætera præter acceſſum inſula eſt: cuius ad ingreſſum vſque duo è Nilo fluenta vicina currunt, nec confluunt, hinc atque illinc præterfluentia, centum vtrun que pedum latitudinis, arboribus inumbrata. Eius veſtibulum decem paſſibus ſublime eſt figuris ſenûm cubitorum adornatum. Id templum in media vrbe ſitum, vndique circumeuntium oculis ſubiicitur. nam quum vrbs ſit aggeſtu terræ ſublimis, templum quemadmodum à principio conditum, nec loco motum, pro ſpeculo eſt. illud [d] materia figuris exculpta ambit. Interius delubrum, ingenti proceriſſimarũ arborũ manu conſitarũ luco ambiente, in quo delubro ſtatua eſt. [e] Lõgitudo templi quoquouerſus vnius eſt ſtadii. Ab eius ingreſſu via per forum orientem verſus, quæ fert ad Mercurii templum, tria circiter ſtadia longitudinis & [f] quatuor iugerum latitudinis, ſtrata lapide eſt, vtrinque arboribus manu conſitis in cælum euntibus. Atque hunc quidem in modum templum habet. Verùm ſe ita ad extremum liberatos AEthiope referebant, quòd ille per quietem oblata ſibi viſione, fugæ ſe mandauerit. Viſus eſt ſibi videre quendam aſtantem, qui ſuaderet ipſi vt congregatos cunctos AEgypti ſacerdotes incideret medios. Hac eũ viſione conſpecta dixiſſe, videri ſibi deos demonſtrare hanc occaſionem, vt piaculo in ſacra commiſſo, aliquid cladis aut à diis aut ab hominibus acciperet: ſe verò nequaquã iſta facturum, ſed abiturum: quoniam exceſſiſſet iam tempus quod ipſi à diis vaticinatum eſſet, quouſque foret in AEgypto regnaturus. Etenim quum in AEthiopia ageret, oraculis quibus vtuntur AEthiopes, reſponderat deus, fore vt is in AEgypto quinquaginta regnaret annos. Id tempus quum exceſſiſſet, & viſo inſomnii perturbatus eſſet Sabacus, vltrò ex AEgypto conceſſit. Eo profecto ex AEgypto, rurſus cæcum è paluſtribus egreſſum accepiſſe imperium: vbi quinquaginta annos habitaſſe inſulam, cinere atque humo aggeſta. Nam vt quiſque AEgyptiorum iuſſus illuc ibat portans frumentum, ei mandabat vt clam AEthiope ad ſe dono etiam cinerem ferret. Hanc inſulam nemo ante Amyrtæum inuenire potuit, ſed ſeptingentis & amplius annis ſuperiores Amyrtæo reges nequierunt eam inuenire: cui inſulæ nomen eſt Elbo, decem omnino ſtadiorum magnitudinis. Poſt hũc regnaſſe ſacerdotem Vulcani, nomine Sethon: eũmque bellatoribus AEgyptiis abuſum fuiſſe, contemptui habens tanquam ſibi non opportunos, & cum aliis ignominiis affeciſſe, tum verò [g] agris exuiſſe quibus fuerant à ſuperioribus regibus ſinguli donati duodenis. Ex quo factum eſt vt, quum poſtea Sanacharibus Arabũ Aſſyriorúmq; rex cum magnis copiis inuaſiſſet AEgyptum, [h] noluerint ei opitulari. Tunc ſacerdotem conſilii inopem, in cœnaculum ſe contuliſſe: ibíque apud ſimulachrum comploraſſe quãta pati periclitaretur: eíque inter lamentationẽ obrepſiſſe ſomnum: & inter quietem viſum aſtare deum, exhortantem nihil eum moleſti paſſurũ, ſi copiis Arabũ obuiam iret: ſe enim auxiliarios ei miſſurũ. His inſomniis fretum ſacerdotem, ſumptis AEgyptiorum iis qui ſequi vellẽt, caſtra in Peluſio poſuiſſe. (hâc enim AEgyptus inuaditur) nec eum fuiſſe quempiam bellatorum ſequutum, ſed inſtitores, & operarios, & forenſes homines. Eò quum perueniſſent noctu, effuſam ipſis hoſtibus vim agreſtium murium, qui illorum tum pharetras, tum arcus, tum ſcutorum habenas abederunt, ita vt poſtera die hoſtes armis exuti

a *Videtur aliud legiſſe quàm* κατανοσῆς.

aa Lateres duxerũt, & me in talem formã redeg.

b Nocentium.

c Eſt autem Bubaſtis, ea quæ lingua Græca Artemis dicitur. *i. Diana. Sed hæc uerba habẽtur in cod. Gr. poſt iſta,* Nullum tamen eſt aſpectu iucundius.

d Septem figuris exculptum.

e Latitudo autem & longitudo t.

f Quatuor plethrorum, *id eſt* 400 *pedum.*

g Aruris exuiſſe. *Quæ menſura pedes quinquaginta capit, dimidium plethri.*

h Noluerint ei milites AEgyptii opitulari. *Vel, Bellatores AEgyptii. Videtur ſignificare eos qui rei militaris ſcientiam profiterentur. Ipſe Valla bellatores paulo antè interpretatur, & alibi pugnatores.*

fugam fecerint, multis amiſſis. Eóque nũc iſte rex in templo Vulcani lapideus ſtat, manu murem tenens, atque hæc per literas dicens, IN ME QVIS INTVENS, PIVS ESTO. Ad hunc vſque narrationis locum & AEgyptii & ſacerdotes referebant, demonſtrantes à primo rege ad Vulcani ſacerdotem hunc qui poſtremus regnauit, progenies hominum fuiſſe trecentas quadraginta vnam, & totidem interea pontifices totidémque reges. Trecentæ autem progenies decem millia annorum valent. (nam tres virorum progenies, centum anni ſunt.) vna & quadraginta, quæ reliquę ſunt vltra trecentas, ſunt anni mille trecenti quadraginta. Ita intra decem millia trecentóſque & quadraginta annos, negabant vllum deum forma humana extitiſſe: ac ne in regibus quidem AEgypti qui aut prius aut poſterius extiterint, aliquid tale dicebant fuiſſe: ſed intra hoc tempus quater ſolem præter conſuetudinem fuiſſe ortum. bis quidem illinc exortum, vbi nunc occidit: bis autem vnde nunc oritur, illic occidiſſe: nec tamen ſub hæc aliquid in AEgypto eſſe immutatum, nec ea quæ ex terra, nec ea quæ è flumine ipſis proueniunt, nec quæ ad morbos aut quæ ad mortes pertinent. [a] Atque ante Hecatæum ſermonum ſcriptorem, apud Thebas originem generis ſui recenſentem, ac progenitores familiæ ſuæ repetentem ad ſextumdecimum deum, ſacerdotes Iouis tale quiddam fecerant: & mihi non recenſenti originem familiæ meæ, introducto in quoddam grande cœnaculum, enumerando demonſtrabant tot è ligno coloſſos quot dixi. Ibi nanque ſtabant pontifices ſub imagine vitæ qua quiſque vixerat. enumerantes itaque ſacerdotes oſtendebant mihi vnumquenque eorum eſſe filium proximè defuncti ſacerdotis, imagines eorum ſingulas gradatim percenſendo, donec omnes expoſuerant. Atque Hecatæo originem ſuam recenſenti, & ad ſextumdecimum deum referenti, occurrebant è diuerſo progeniem recenſentes, & in enumeratione non admittentes id quod ab illo diceretur, hominem progenerari è deo. Occurrebant autem in repetenda progenie hunc in modum, quòd dicerent vnicuique coloſſorum fuiſſe Piromin ex Piromi genitum, donec trecentos quadragintaquinque [b] commemorarent: Piromin aſſiduè ex Piromi procreatum, non referentes ad deum illos aut ad heroa. Eſt autem Piromis Græca lingua expoſitum καλὸς κἀγαθὸς, *id eſt honeſtus & bonus.* Eos itaque quorum imagines erant, demonſtrabant tales omnes extitiſſe, ſed multùm à diis diſtantes. Priores tamen his viris fuiſſe deos in AEgypto principes, [c] vnà cum hominibus habitãtes, & eorum ſemper vnum extitiſſe dominatorem: & poſtremum illic regnaſſe Orum Oſiris filium, quẽ Græci Apollinẽ nominant. Hunc, poſtquã extinxit Typhonem, regnaſſe in AEgypto poſtremum. Oſiris autẽ Græca lingua eſt Dionyſus, *id eſt* Liber. Atqui apud Græcos nouiſſimi deorum eſſe cenſentur Hercules, Dionyſus & Pan: at apud AEgyptios Pan vetuſtiſſimus eſt etiam ex octo diis, qui primi dicuntur: Hercules, ex iis qui ſecundi, numero duodecim: Dionyſus, ex iis qui tertii vocantur, ab illis duodecim procreati. Ab Hercule autem quãtum annorum ad Amaſin regem eſſe ipſi AEgyptii aiunt, ſuperius à me patefactũ eſt. A Pane verò plus annorum eſſe dicitur: minimum inter hos, à Dionyſo: quanquam ab hoc ad Amaſin regem quindecim millia annorum ſupputantur. Et hæc AEgyptii pro compertis aſſeuerant, ſéque ſcire aſſiduè ſupputando, ſempérque annos deſcribendo. A Dionyſo quidem certè, qui ex Semele Cadmi genitus fertur, ad meam ætatem ſunt anni ferme mille ſexcenti: ab Hercule verò Alcmenæ filio, ferme nongenti. A Pane autem Penelopes (ex hac enim & Mercurio Pan genitus dicitur à Græcis) minus annorũ eſt quàm à bello Troiano, octingenti ferè ad me anni. Vtrum horum probabilius ſibi videtur, eo quiſque vtatur licet: [d] mihi autem de his recepta opinio probatur. Nam ſi & iſti in Græcia cum celebres fuiſſent, tum ſenuiſſent, quemadmodum Hercules ex Amphitryone genitus, Dionyſus ex Semele, & Pan ex Penelope natus, dixiſſet aliquis & hos alios habere illorũ deorum nomina qui prius geniti fuerant: nunc Græci aiunt Dionyſum, ſtatim editum, ab Ioue inſutum in femore, portatúmque in Nyſſam quæ eſt ſupra AEgyptũ in AEthiopia. De Pane ne habent quidem quod dicant, vbinã à partu ſit educatus. ex quo fit mihi manifeſtum, Græcos audiuiſſe poſterius horum quàm aliorum deorũ nomina: & ex eo tẽpore illorum progenies recẽſuiſſe quo primũ de iis audierãt. atque hæc quidem AEgyptii aiũt. Quæ verò cæteri homines cum AEgyptiis cõſentiẽtes memorãt in hac regione fuiſſe geſta, hæc iã explicabo, [e] aliquid etiã his quæ ego vidi conferẽtibus. Poſt Vulcani ſacerdotem regem *ſuum* AEgyptii libertatẽ adepti, duodecim ſibi reges (nullo enim temporis momento poterant ſine rege viuere) deligunt, in totidem partes omni AEgypto diſtincta. Iſti iunctis inter ſe affinitatibus

a Iam prius autem Hecatæo hiſtoriographo apud Thebas originem generis ſui recenſenti, ac progen. fam. ſuæ ad ſextumdecimum vſque deum repetẽti, ſacerdotes Iouis tale quiddam fec. quod mihi recenſ. originem fam. meæ. Introducto in q. gr. cœn. en. demonſtr. tot è ligno coloſſos quot dixi. Illic enim ſinguli pontifices adhuc viui imaginem ſuam collocãt. Enumer. itaque, &c.

b Commemorarẽt Piromidas cognominatos, neque tamen refer. *Legendo* πίρωμις ἐπονομαζομένους.

c Minimè cum hominibus verſantes.

d A me verò quæ ſit de illis ſententia cõmemoratũ eſt. Quòd ſi & iſti, videlicet Dionyſus ex Semele, & Pã ex Penelope genitus in Græcia celebres fuiſſent ac cõſenuiſſent, quemadmodum Hercules ex Amphitryone genitus, dicere etiam poſſet aliquis & hos alios, &c.

e Quibus aliquid etiã adiicietur ex iis quæ ipſe cõſpexi. Poſt Vulc.

regnabant, pactionibus initis ne mutuò auferre imperium conarétur, néue quis plus alio quippiam obtinere quæreret, ſed vt eſſent inter ſe quamamiciſſimi. Atque ea de cauſa has pactiones arctas accuratáſque inierunt, quòd eis inter initia, ſimulatque tyrannides inuaſerunt, reſponſum fuerat, qui in templo Vulcani ærea phiala libaſſet, eum totius AEgypti regno potiturum.[a] Vbi omnia ſacra exequuti ſunt, placitum eſt eis aliquod relinquere ſui commune monumentum: ex eóque placito fecerunt labyrinthum, paulo ſupra ſtagnum Mœrios, maximè vrbem verſus quæ dicitur crocodilorum: quem ego aſpexi fama maiorem. Si quis enim ex Græcorum narratione muros & operis ſpeciem [b] ratiocinetur, minus concipiet quàm pro labore & ſumptu huius labyrinthi. Tametſi enim Epheſi templum eſt memoratu dignum, & in Samo, tamen pyramides erant narratione maiores, quarum ſingulæ multis ac magnis operibus Græcis æquiparãdæ ſunt. Sed eas quoque labyrinthus antecellit. Etenim duodecim eius aulæ ſunt tecto opertæ, portis oppoſitis altrinſecus: ſex ad aquilonem contiguæ, totidem ad auſtrum vergentes, eodem extrinſecus muro præcluſæ. Bifaria in eo ſunt domicilia, vna ſubterranea, altera ſuperiora [c] illis impoſita, vtraque numero tria millia, quingenta. Quorum ea quidem quæ ſuperiora ſunt, ipſi vidimus, & quæ aſpeximus enarramus: ſubterranea verò auditu didicimus. [d] Nam præpoſiti AEgyptiorum nolebant vllo pacto illa monſtrari, quòd dicerent illic ſepulchra eſſe tum eorum regum qui ædificandi labyrinthi fuere autores, tum ſacrorum crocodilorum. Ita de inferioribus ædificiis fando cognita referimus. Superiora ipſi aſpeximus humanis operibus maiora. nã egreſſus per tecta, & [e] regreſſus per aulas diuerſiſſimi, infinita me admiratione afficiebãt. Ex aula in conclauia tranſitur, ex conclauibus in cubicula, è cubiculis in ſolaria alia, è conclauibus in alias aulas. Horum omnium lacunar, quemadmodum parietes, lapideum eſt, ſculptilibus paſſim figuris ornatum. Singulæ aulæ maxima ex parte digeſto lapide albo, columnarum ambitu redimitæ. Angulo quo finitur labyrinthus, adhæret pyramis quadraginta paſſuum, in qua grandia ſunt inſculpta animalia, ad quam iter ſub terra fit. Et quum talis ſit labyrinthus, tamen ſtagnum Mœrios, ad quam labyrinthus ædificatus eſt, plus præbet admirationis. Cuius in circuitu menſura trium millium & ſexcentorum ſtadiorum eſt, ſchœnorum ſexaginta, quanta videlicet ipſius AEgypti ad mare menſura eſt. Iacet autem ſtagnum longo ſitu aquilonem verſus auſtrúmque: altitudine, vbi eius profundiſſimum eſt, quinquaginta paſſuum. Quòd autem manu facta ſit ac depreſſa, indicat, quòd in eius fermè medio ſtant duæ pyramides, quinquaginta paſſus ab aqua extantes, altero tanto ædificii aquis tecto. Super quarum vtraque lapideus eſt coloſſus in ſolio ſedens: ita pyramides ſunt centum paſſuum. Centum autem [f] iuſti paſſus ſunt ſtadium vnum [g] ſex iugerum. Paſſus, inquam, menſuræ ſex pedum, ſiue quatuor cubitorum: pedes autem, quatuor palmorum: cubiti verò, ſex palmorum. Aqua ſtagni natiua non eſt, vtpote ſolo illo admodum arido, ſed è Nilo deriuata, ſex menſibus in ſtagnum fluens, totidem retro in Nilum refluens. Illiſque ſex menſibus quibus effluit, [h] augens regium fiſcum talentis argenti ſingulis, in ſingulos dies, prouentu piſcium, quum influit, viginti mnis. Hoc ſtagnum dicebãt etiam indigenæ euadere in Syrtin Africæ, perforato ſub terram meatu in mediterranea [i] Heſperiam verſus, ſecundum montem Memphi imminentem. Verùm quum humũ è lacu egeſtam nuſquam viderem (hoc enim mihi indagare curæ erat) percontabar proximos accolarum vbinam eſſet humus illinc defoſſa. [k] Illi dicere fuiſſe deportatam, facilè id mihi perſuadentes: quippe qui ſimile quiddã factum eſſe apud Ninũ vrbem Aſſyriorum auditu cognoueram. Siquidem fures quidam magnam vim pecuniæ Sardanapali, qui Nini rex erat, in theſauris ſubterraneis abſtruſam, compilare quum cõſtituiſſent, à ſuis domibus fodere exorſi ſunt, dimenſi viã ſub terra ad regias ædes, eámque humum è cuniculis effoſſam, vbi nox aderat, in flumem Tigrim (qui Ninũ præterfluit) exportabant, donec id quod optabant perfecere. Eodé modo audiui in AEgypto hãc alteram fuiſſe factam lacunam, præter quam quòd nõ noctu hæc, ſed interdiu eſt facta. AEgyptios enim humum quam effodiebãt, in Nilum extuliſſe, quam ille acceptam diſſiparet. Et hic quidem lacus ita fertur fuiſſe depreſſus. Duodecim autem reges quũ iuſtè degerẽt, ac ſtato tempore in tẽplo Vulcani ſacrificaſſent, & vltimo die feſto libaturi eſſent, porrexit eis põtifex aureas phialas, quibus libare conſueuerant, aberrans numero, duodecim videlicet viris vndecim phialas. Ibi Pſammitichus, qui poſtremus eorum ſtabat, quũ nõ haberet phialam, detractam ſibi æream galeam tenuit, libauítq;. Ferebãt autem & cæteri omnes

a Nam in omnibus templis conuenire ſolebant. Viſum autem eſt eis, &c.

b AEſtimet. *Vel, colligat.*

c Illis *aulis* impoſita numero tria millia, ſingula *videlicet* mille quingenta.

d Nam qui ex AEgyptiis præfecti erant *labyrintho.*

e Anfractus, *uel, implicitæ uiæ*, per aulas diuerſiſſimæ infinitam admirationem affere bant, ex aula in conclauia tranſeuntibus, ex cõclauibus in cub.

f *Videtur reſpondere hæc Græca phraſis Gallicæ.*

g Sex plethrorum. *Id eſt* 100 *pedum.*

h In regium fiſcum talenta argenti ſingula ſingulis diebus ex prouentu piſciũ perſoluit: quum influit, viginti minas.

i Occidentem verſus.

k At illi quónam eſſet deportata, mihi expoſuerunt.

reges,& tunc quoque geſtabãt galeas. Nec tum quidem dolo malo Pſammitichus galeam tenuit. [a] Cæteri tamen id conſultò factũ eſſe à Pſammitticho exiſtimantes, & in memoriam redeuntes, oraculum ipſis eſſe redditum, qui ærea in phiala libaſſet, eum ſolum regẽ AEgypti futurum, non cenſuerunt quidem æquum eſſe Pſammitichum morte mulctari, poſtquam [b] rimando compererunt non id illum feciſſe induſtria: ſed maxima potentiæ ſuæ parte exutum in paluſtria relegandum, ne illinc egreſſus, cæteræ AEgypto ſe immiſceret. Hũc Pſammitichum, [c] quum Sabacũ AEthiopem, qui patrem eius Necon interemerat, fugiſſet in Syriam, poſtquã AEthiops, ex inſomnii viſione abiit, reduxerunt ii AEgyptii qui ſunt [d] è tribu Saitana. Deinde quum regnaret vnà cum vndecim regibus, contigit ei vt fugeret iterũ propter illã galeam in paludes. Igitur intelligens quàm ignominioſè tractatus ab illis eſſet, ſtatuit vltum ire qui ipſum perſequuti eſſent. Itaque ex oraculo Latonæ, quod in vrbe Buti apud AEgyptios veraciſſimum eſt, ad quod ipſe miſerat, redditum eſt reſponſum, affuturam vltionem ei è mari viris æreis [e] exiſtentibus. Quod reſpõſum ei magnam incredulitatem offudit, viros æreos ipſi in auxilium venturos. Non lõgo tempore interiecto, Iones quoſdam & Cares prædandi gratia nauigantes, neceſſitas compulit applicare ad AEgyptum. Hi quum in terram exiſſent ære armati, AEgyptiorum quidam nuncium fert Pſammitticho ad paludes: & quia nunquam viderat aliquos ære armatos, ait egreſſos è mari æreos viros campeſtria populari. Ille agnoſcens oraculum eſſe perfectum, amicitiam cũ Ionibus & Caribus facit: eóſq; magnis pollicitationibus hortatur ad ſecum manendum. Vbi perſuaſit, ita demum vnà cum iis AEgyptiis qui ſecum ſentiebãt, cúmq; auxiliariis, reges ſuſtulit. Omni potitus AEgypto, fecit in Memphi tum Vulcano veſtibula ad ventum auſtrũ vergẽtia, tum eregione veſtibulorũ aulam Api, (in qua Apis educatur, quũ apparuerit) vndique columnis cinctam, ac figuris refertam: in qua aula ſtãt loco columnarum coloſſi duodenũm cubitorum. Apis autem Græca lingua Epaphus eſt. His Ionibus Caribúſque, quibus fuerat vſus adiutoribus, Pſammitichus dedit ad habitandũ poſita altrinſecus prædia Nilo medio dirempta, quibus nõmen impoſitum eſt Caſtra. Et cum hæc eis loca dedit, tum verò cætera quæ fuerat pollicitus repræſentauit. Pueros quinetiam AEgyptios commiſit lingua Græca imbuendos, à quibus linguam Græcam edoctis oriundi qui nunc in AEgypto interpretes ſunt. Incoluerũt autem Iones & Cares diu hæc loca [f] contra mare, aliquãtulum ſupra vrbem Bubaſtin, ad oſtium Nili quod dicitur Peluſiacum ſita. Vnde poſtea Amaſis rex Memphin eos tranſtulit, in ſui tutelam aduerſus AEgyptios. Poſt ſedes ab iſtis in AEgypto collocatas, Græci cum illis ita commercium habuerunt, & nos res in AEgypto geſtas, à Pſammitticho rege exorſi, & quæ deinceps extiterunt, omnia ſine ambiguitate nota habemus. Hi enim primi AEgyptum, qui diuerſæ linguæ eſſent, incoluerunt. Atque vnde demigrarunt illuc, [g] & veſtigia naualium, & domorum rudera, ad meam vſque ætatem oſtendebantur. Atque hunc quidem in modum Pſammitichus AEgypto potitus eſt. De oraculo autem quod eſt in AEgypto, cum feci multa verba, tũ faciã, vt pote de re memoratu digna. Eſt enim oraculũ hoc in AEgypto, ſacrum Latonæ, poſitum in magna vrbe cui nomen eſt (vt ſuperius à me dictum eſt) Buto, contra oſtium Nili quod Sebennyticum appellatur, à ſuperiori parte maris flumen ſubeuntibus. In hac vrbe templa ſunt Apollinis Dianæque. Et illud Latonæ in quo redduntur oracula, grande eſt, & porticum habens decem paſſibus ſublimem. Vbi quid mihi ex iis quæ in aperto erant, maximo miraculo fuerit, referam: Eſt in hoc fano Latonæ, delubrum ex vno factum lapide, cuius parietes æquali celſitudine ad longitudinem quadragenũm cubitorum: cuius lacunari pro tecto impoſitus eſt alius lapis quatuor cubitorum per oras craſſitudinis. Itaq; eorum quæ circa templum hoc ſunt in propatulo poſitorum, admirabiliſſimum apud me fuit id delubrũ. Secũdo loco inſula quæ vocatur Chemmis, in lacu profundo ac ſpatioſo ſita propter templũ quod Buti eſt: quæ inſula ab AEgyptiis fertur innare. Ego tamen eam neq; innantem vidi, neque ſe mouẽtem: & hoc audire admiratus ſum, ſi verum eſt inſulam natare poſſe. In hac igitur templum Apollinis magnũ eſt, & aræ trifariè extructæ, & palmæ frequentes enatæ: aliæque partim fructiferæ, partim ſteriles arbores. Cur autem ea innatans ſit, hanc AEgyptii rationem reddunt: quòd Latona (quæ ex octo numinibus quæ prima extiterunt, vnum eſt) quũm in vrbe Buti, vbi hoc eius oraculum eſt, habitaret: Apollinem ab Iſide ſibi commendatum, occultauit in hac inſula nondum innatante, ac ſoſpitem reddidit: quo tempore Typhon omnia indagans vt Oſiris filium inueniret, adueniſſet. Nam Apollinem & Dianam

a At illi mente cõprehenſo facto Pſammitichi, atque oraculo ipſis reddito. *Vel, Quum Pſammitichi factũ & ſibi redditum oraculum apud ſe conſideraſſent.*

b Quæſtione habita comper.

c Quum Sabacum AEthiopem fugiens, qui patrem eius volẽs interemerat, in Syriã veniſſet, poſtq. &c. *Valla ex ἑκὼν. (i. volẽs, nõ per imprudẽtiam) fecit no men proprium* Necon.

d E præfectura.

e Repentè apparẽtibus. *Vel, In conſpectum venientibus.*

f Propemodũ ad mare, infra vrbẽ Bub.

g Et canales quib⁹ deducebantur naues.

aiunt Dionyſi & Iſidis filios eſſe: Latonā verò, nutricem horum ac liberatricem. Et Apollo quidem AEgyptiacè Orus dicitur: Ceres autem Iſis, Diana verò Bubaſtis. Atque hinc ſolùm non aliunde AEſchylus Euphorionis filius, rapuit quod dicam: vt ſolus [a] omnium qui poetæ dicuntur, fecerit Dianam Cereris filiam, ideóque inſulam redditam eſſe natātem. Hæc illi ſic aiunt. Pſammitichus verò in AEgypto quatuor & quinquaginta regnauit annos: per quorum vndetriginta magnam Syriæ vrbem obſidens oppugnauit, donec expugnauit. Hæc eſt Azotos, quæ diutiſſimam inter omnes vrbes (*duntaxat* quas nouimus) ſuſtinuit obſidionē. Pſammitichi filius qui regnum AEgypti ſuſcepit, extitit Necus, qui foſſam ad rubrum mare ferētem primus aggreſſus eſt, quam Darius Perſes ſecundo loco depreſſit, longitudinis quidem quatuor dierum nauigationis, latitudinis, vt per eam duæ poſſent ſimul agi triremes. Aqua quæ in hāc è Nilo deducitur, paulo ſupra Bubaſtin vrbem, iuxta oppidū Arabiæ Patumon deducitur, euadens in mare rubrum. Initium fodiendi ſumptum eſt à planitie AEgypti, Arabiam verſus. Nam quæ ſupra planitiem ſunt [aa] cōtinens prope Memphin occupat mons, in quo lapidicinæ ſunt. Itaque ad huius montis ima ducta eſt foſſa ab occidente orientem verſus longo tractu: & deinde pertingit diuortio montis tenus (quod diuortium ad meridiem & ventum auſtrum fert) in ſinum Arabicum. Quâ igitur breuiſſimus tractus & maximè compendiarius eſt à mari ſeptentrionali aſcenſus ad auſtrale, quod idem rubrum vocatur, à mōte Caſio, qui AEgyptum Syriámque diſterminat, ſtadia mille ſunt in Arabicum ſinum. Et hoc quidem breuiſſimū eſt: verùm foſſa multo longior, ſcilicet quanto eſt [b] confragoſior. In qua fodienda ſub rege Neco centum viginti millia AEgyptiorum perierunt. Inque eius medio opere Necus deſtitit, hoc [c] interpellatus oraculo, eum id opus barbaro præmunire. AEgyptii autem barbaros omnes vocant qui non ipſorum lingua loquuntur. Superſedens itaque à facienda foſſa Necus, [d] ad militum copias ſe conuertit, atque ad claſſes quæ partim in mari ſeptentrionali, partim in ſinu Arabico ad rubrum mare ſunt ædificatæ: quarum adhuc [e] veſtigia naualium oſtendunt. Et claſſibus quidem Necus, dum opus fuit, eſt vſus. Terreſtri autem acie congreſſus cum Syris in Magdolo, victoria potitus eſt, & poſt prælium, Cadyti magna Syriæ vrbe. [f] In veſtitu autem curioſus quum fuiſſet, illum Apollini dicatū ad Brāchidas Mileſiorum miſit. Hic perfectis decem & ſeptem imperii ſui annis deceſſit, tradito imperio Pſammi filio ſuo. Eo apud AEgyptum regnante, nuncii Eleorum aduenerunt, iactantes à ſe in Olympia iuſtiſſimum [g] ac maximum inter mortales propoſitum eſſe certamen, rati ne AEgyptios quidem hominum ſapientiſſimos aliquid vltra hæc eſſe inuenturos. Iſti vbi in AEgyptum peruenerunt, eáque expoſuerunt quorū gratia venerant, rex conuocauit ex AEgyptiis eos qui ſapientiſſimi haberentur. Qui quum cōueniſſent, & Eleos audiſſent omnia commemorātes quæ par erat ab eis fieri in edendo certamine, & ſe veniſſe dicētes ſciſcitatum num quid poſſent AEgyptii reperire iuſtius, habito inter ſe conſilio, interrogarūt Eleios nunquid apud eos certarent ciues. Et illis reſpondentibus, ſine diſcrimine & ſuorum & cæterorum Græcorū, cuicūque volenti certare fas eſſe. Atqui, inquiūt illos quū tale certamen proponerent, ab omni iure [h] excedere. Nullo etenim pacto poſſe fieri quin conciui pugnanti ciues fauerent, facientes iniuriam hoſpiti. Sed ſi vellent iuſtū proponere certamen, & ſi eius gratia veniſſent in AEgyptum, iuſſerunt hoſpitibus ponere certamen, nullo Eleorū certare permiſſo. Hæc AEgyptii Eleis ſubiecerunt. Pſammis autē, quum ſex tātùm regnaſſet annos in AEgypto, facta in AEthiopiam expeditione, mox vita defunctus eſt. Cuius regnū Apries filius accepit, qui ſecundum Pſammitichum auum ſuū, fortunatiſſimus extitit omnium ad eam ætatem regum, quinque & viginti dominatus annos. Quod intra tempus & bellum Sidoni intulit, & cum Tyro pugna nauali dimicauit. Sed quū calamitas eum maneret, contigit ea occaſione quam ego pluribus, dum res Libycas exequar, exponam, paucis contētus impræſentiarū. Quum aduerſus Cyrenæos Apries exercitu miſſo magnā cladem accepiſſet, id ei imputātes AEgyptii rebellauerūt, opinati ſe ab illo in apertā pernicié fuiſſe dimiſſos: vt his internecione deletis, ipſe cæteris AEgyptiis imperitaret ſecurius. Hæc perquā grauiter ferentes tum ii qui redierunt, tum eorū qui interierant amici, ingenuè deſciuerunt. Id vbi reſciuit Apries, mittit ad eos verbis ſedandos Amaſin. Qui quum peruenisſet, reprehendénſque diſſuaderet ne talia facerent, quidam AEgyptiorum ei à tergo ſtans galeam circundat: eáque circundata, inquit ſe illām ob regnum impoſuiſſe. Neque hoc eo inuito factum fuit, vt oſtendit. nam ſimulatque ab iis qui deſciuerāt AEgyptiis declaratus eſt rex, ſeſe apparabat tanquā

[a] Omnium ſuperioris ætatis poetarū.

[aa] Contiguus.

[b] Obliquior.

[c] Impeditus. *Vel, Reuocatus.*

[d] Ad bellicas copias & triremes partim in m. ſept.

[e] Canales quibus deducebantur naues, *ut paulo antè. Alii nauales interpret.*

[f] Eum autē veſtitū quo vſus erat quū iſta conficerentur, miſſum ad Brāchidas Mileſiorum Apollini dicauit. Poſtea verò decem & ſeptem omnino annos quum imperaſſet, deceſſit, trad.

[g] Ac optima ratione præter omnes mortales.

[h] Aberraſſe.

aduerſus Aprien moturus. His cognitis Apries mittit ad Amaſin ex iis qui ſecum erant AEgyptiis, ſpectatum quendam hominem nomine Patarbemin, iuſſum vt ad ſe viuum Amaſin perduceret. Hic vbi peruenit, Amaſin ad ſe vocat.[a] Amaſis (ſedebat autem in equo ad ſuos cohortandos inſolenter) ſtolidè iubet hunc ad ſe adducere Aprien, & quum Patarbemis eum rogaret vt regem adiret accitus, reſpondit ſe iamdudum dare operam vt id ageret: nec de ſeipſo Aprien eſſe queſturum. ſe enim illi præſtò futurum & alios adducturum. Patarbemis non ignarus propoſiti illius, tũ ex oratione tum ex apparatu quem videbat, ſtatuit ſuæ diligentiæ eſſe quamcelerrimè regem rerum quę agerentur facere certiorem. Huic redeũti, quòd Amaſin non adduceret, nullo verbo edito Apries ira percitus pręcidi aures naſúmque iuſſit. Id intuentes cęteri AEgyptii qui cum eo hactenus ſenſerant, virum inter eos probatiſſimum ita fœdè indignéque affectũ, ne tantiſper quidem differentes, ad cæteros trãſeunt, ſeſéque Amaſi tradunt. His quoque auditis Apries armatis auxiliariis (habebat autem auxiliariorũ circa ſe ex Ionibus & Caribus triginta millia) in AEgyptios tendit. Erat autem ei regia in vrbe Sai ingens ac ſpectatu digna.[b] Itaque vtrique aduerſus alteros Apriani & Amaſiani in Memphi vrbe conſtiterunt, tentaturi pugnę diſcrimen. Sunt autem in AEgypto ſeptem hominum genera, quorum alii ſunt ſacerdotes, alii qui pugnatores appellantur, alii bubulci, alii ſubulci, alii inſtitores, alii interpretes, alii gubernatores nauales. Tot ſunt AEgyptiorũ genera, à ſuo quodque artificio appellata: ſed pugnatores vocantur Calaſiries, & Hermotybies, qui[c] harum regionum ſunt: (nam in regiones diſtincta eſt omnis AEgyptus) Hermotybiorum quidem hæ ſunt plagæ, Buſiritana, Saitana, Chemmitana, Papremitana, inſula Proſopitis, quæ vocatur Natho ex dimidia parte. Ex his tractib⁹ Hermotybies, quũ plurimi, centum ac ſexaginta millia ſunt, quorum nemo quippiam opificii quæſtuarii didicit, ſed omnes rei militari vacant. Calaſirium hæ aliæ plagæ ſunt, Thebana, Bubaſtiana, Aphthitana, Tanitana, Mendeſia, Sebennytana, Athribitana, Pharbæthitana, Thmuitana, Onuphitana,[d] Anyſia, Myecphoritana. Hæc tribus inſulam incolit ex aduerſo Bubaſtis vrbis. Hæ tribus Calaſiriũ, qui dum quoad poſſunt plurimi coguntur, ducenta quinquaginta millia virorum ſunt, quibus nec ipſis licet vlli artificio operam dare, ſed ſolùm rei militari, filio diſcẽti à patre. Hoc ab AEgyptiis ne mutuati ſint Græci non poſſum pro certo diiudicare, quum videam & apud Scythas Perſáſque & Lydos, denique apud omnes ferè barbaros haberi pro ignobiliori bus ciuibus eos qui artificia diſcũt, eorúmque liberos: generoſiores autem eos qui à manuariis operibus abſtineãt, præſertim qui[e] ceſſent ob bellum. Hoc itaque cum cæteri Græci didicerunt, tum præcipuè Lacedæmonii.[f] Corinthii quoque minimi faciunt opifices. His ſolis AEgyptiorum præter ſacerdotes, hoc eximii honoris habe batur, vt ſingulis duodecim arurę eſſent exemptæ & immunes. eſt autem arura cen tum cubitorum AEgyptiorum quoquouerſus. AEgyptius verò cubitus Samio par eſt. Hæc tamen vniuerſis exempta erant: iſtis verò per vices in orbem fruebantur, & nunquam iidem. Calaſirium milleni & Hermothybium, alii totidem circa regem fungebantur annuo ſatellitum munere. Iſtis præter aruras dabantur viritim hæc alia, panis toſti pondo quinæ mnæ, carnis bubulæ binæ, vini[g] ſextarii quaterni. Hæc aſſiduè ſatellitibus prebebtãur. Vbi igitur ediuerſo venientes, Apries cum auxiliariis, Amaſis cum vniuerſis AEgyptiis, in vrbem Memphin peruenere, congreſſi ſunt. Et peregrini quidẽ egregiè pugnauerunt, tamẽ quòd erant multo inferiores numero, victi ſunt. Fertur Apries ea fuiſſe perſuaſione,[h] vt nullus neque deorũ neque hominũ poſſet ſibi adimere regnum: adeo videbatur ſibi illud ſtabiliſſe. Et tamen tunc congreſſus, prælio fugatus eſt, viuúſque captus ad vrbem Saim ductus eſt in ædes quæ ipſius antea fuiſſent, tunc autem Amaſis regia. Ibíque[i] quamdiu in regia paſcebatur, eum Amaſis honeſtè aſſeruauit. Tandem incuſantibus AEgyptiis non iuſtè agere qui ſuum & ipſorum inimiciſſimum aleret, ita illis Aprien tradidit. Eum iſti vbi ſtrangulauere, paternis in monumenlis ſepelierunt, quę ſunt in templo Mineruæ proximè[k] cœnaculum ad læuam manum intrãti. Nam Saitani[l] cunctos qui tribules eorum fuere reges, intra templum ſepelierunt. Etenim Amaſis monumentum[m] ex altera parte cœnaculi eſt, quàm illud Apriæ eiúſque progenitorũ. In eiuſdem templi aula hoc quoque eſt ingens cubiculum lapideum, tum columnis exculptum, palmarum arbores imitantibus, tum alio ſumptu. Intra id cubiculum gemini poſtes ſtant, in quibus vrna eſt. Sunt etiam ſepulchra, (cuius nomen ſi nuncupauero hac in re, haud ſanctè fecero) apud Sain in templo Mineruæ poſt totum delubrum prope parietem; atque in fano ſtant ingentes obeli, lacúſque contiguus lapidea cre-

a At Amaſis (ſedebat enim forte in equo) crure ſublato pepedit, & illud Apriæ afferri iuſſit. *Ita Camerar. Affertur & tertia interpretatio: ſed Camerario aſſentior.*

b Apries igitur in Ægyptios, Amaſis in externos tendebat. Quúmque Memphin vtrique peruenirent, tẽtare pugnæ diſcrimen parabant. Cæterùm ſunt & in. *Ad verbum, Mutuo alter alterum experturus erat, uel, experiri parabat. Poteſt etiam uerti non malè fortaſſe, cũ Valla, Apriani & Amaſiani.*

c Harum præfecturarum ſunt. (nam in præfecturas diſtincta eſt omnis Ægyptus) Hermotybiorum quidem hæ ſunt præfecturæ. *Et paulo pòſt*, Ex his præfecturis, pro Ex *his tractibus. Item, paulo poſt Præfecturæ pro Plagæ, & pro Tribus niſi quis malit uocem Græcam nomen ubique retinere.*

d Anytia.

e Qui rei militari vacant.

f At Corinthii minimè contemptui habent opifices. *Intellige autẽ Minimè uel pro Nõ, uel comparatiuè pro Minimè omnium.*

g Ἀρυστῆρες, *ab aliis cyathi: ab aliis notationem nocabuli ſequentibus Hauſtus, uel Hauſtra.*

h Ne deum quidẽ vllum poſſe ſibi adimere reg.

i Aliquandiu quidem in regia nutritus fuit, & eum Amaſis honeſtè obſeruauit: *uel*, honeſta obſeruantia proſequutus eſt: tandẽ autem incuſant. *Vel, an tea quidẽ in regia nutriebatur: & eum Am. honeſtè obſeruabat: at poſtquam incuſarunt AEgyptii, &c.*

k Palatium.

l Cũctos ex ea præfectura reges.

m Lõgius quidem abeſt à palatio quàm illud Apriæ eiúſq; progenitorum: eſt tamen in ſepto tẽpli hoc quoque, porticus lapidea & colũnis ornata palmarũ arb. imitãt. & alio ſumptu. In ipſa porticu geminæ ſtant fores, intra quas eſt conditoriũ. Sunt etiã ſep.

pidine adornatus, & circũquaque probè elaboratus, magnitudine (vt mihi videtur) quanta in Delo, qui dicitur trochoides. In hoc lacu imagines suorum quisque affectuum noctu faciunt, quæ vocant AEgyptii mysteria: de quibus quum permulta ego norim, quo pacto se habeant singula, tamen absit vt proloquar. De Cereris quoque initiatione, quam Græci thesmophoria vocant *à ferendis legibus*, absit vt eloquar, nisi quatenus sanctũ est de illa dicere. Danai filiæ ritum hũc ex AEgypto attulerunt, eóque Pelasgicas fœminas imbuerunt. Sed deinde omni Peloponneso à Doribus eiecta sedibus suis, ritus initiandi abolitus est, à solis Arcadibus (qui à Peloponnensibus non eiecti sunt, sed relicti) conseruatus. Aprie sublato, regnauit Amasis è [a] tribu Saitana, & vrbe cui nomẽ est Siuph. Eũm inter initia AEgyptii contemnere, nec vllius sanè momenti ducere, vt qui plebeius fuisset, nec insigni familia ortus. Eos verò postea Amasis ad se solertia, non [aa] asperitate, perduxit. Erãt ei cũ alia bona infinita, tũ verò peluis aurea, in qua tam ipse quàm omnes conuiuæ semper pedes abluebant: hanc ille confregit, ex eáque [b] dæmonis statuã fecit, & in appositissimo vrbis loco statuit: AEgyptii simulachrum adeuntes, magnopere venerari. Id « Amasis fieri à popularibus edoctus, conuocatis AEgyptiis aperit, ex illa pelui in qua « primò AEgyptii euomere immingeréque, & in qua pedes abluere consuessent, fa« ctum esse simulachrum quod tunc tantopere venerarentur. Itaque se aiebat perinde « atque peluim esse factum: etsi enim antehac fuisset plebeius, impræsentiarũ tamen « esse ipsorum regem, eóque iubere vt sibi honor haberetur atque reuerentia. Hunc in modum ad se traduxit AEgyptios, ita vt æquum censerent ei seruire. Idem hoc vsus est in rebus agendis instituto: ab aurora vsquedum refertum esset forũ, accuratè negotia oblata agebat: deinde potabat, & inter compotores iocabatur, morionem a« gens ac scurrã. Quibus rebus offensi amici, talibus eum verbis [bb] castigabant, Rex, « dicentes, non è dignitate tua degis, qui ad tantam te dimittis nequitiam. Nam debe« res [c] augusto in solio sedens, augustè interdiu res administrare. ita & AEgyptii co« gnoscerent à magno sibi viro præsideri, & tu melius audires. Nunc haudquaquam « facis è regia dignitate. His ille respondit, [d] arcus ab iis quorum sunt, quum est opus, « intendi: eos, si semper intenti sint, ruptum iri, nec posse eis illos, quum indigeãt, vti« ita & hominis institutũ esse: si assiduo laborare studio, nec vllam partem ad lusum « sibi indulgerevelit, forevt pedetẽtim aut, mẽte captus sit aut mẽbris. Quod ego intel« ligens, vtrique rei tempus impertio. Hæc Amasis amicis respondit. Etenim fertur Amasis, quum priuatus foret, fuisse potandi iocandique cum dicacitate studiosus, & vir neutiquam rerum agendarum anxius. Et quoties eum potantem ac se oblectantem necessaria defecissent, solitum circumeũdo furari. & quũ reposcereturab iis qui dicerent eum ipsorum habere pecuniam, ac negaret, adduci solitum ad oraculum quodcunque eo in loco erat: & frequenter ab oraculis conuictum, frequẽter absolutum. Postquam verò etiam assequutus est regnum, ista egit: quicunque dii eum furti absoluerant, horum templa neque curæ habuit, neque vlla re ad ornamentum donauit, neque adiens sacrificauit, tanquam nihil mererentur, quòd rederent falsa responsa: qui autẽ eum [e] pronunciauerant furẽ, hos tanquã verè deos, nec mendacia reddentes oracula, maximè coluit. Præterea in Sai vestibulũ Mineruæ fecit, opus admirandum, & lõgè superans cætera tum sublimitate, tum magnitudine. tanta est vastitas lapidum atque substructionum. Quinetiam ingẽtes colossos, & immanes androsphingas ibidem posuit. Alia quoque saxa prægrandia in apparatum cõportauit, ducta partim è lapidicinis quæ iuxta Memphin sunt, partim vtique quæ maioris molis erant, ex vrbe Elephantina, quæ Sai distat viginti dierum nauigatione. Adhæc, quod non minimè sed maximè omnium admiror, attulit ædificium ex solido saxo ab vrbe Elephantina, in quo afferendo triẽnium consumpserunt duo millia delectorum virorum, qui omnes erant gubernatores. Huius autem domus extrinsecus est vnius & viginti cubitorum longitudo: quatuordecim, latitudo: octo, sublimitas. Hæc est dimensio exterior tecti ex vno lapide. Introrsum autem [f] duodeuiginti & amplius cubitorum est longitudo: quinque, sublimitas. Domus hæc ad ingressum templi collocata est. nam ob id aiunt in templum non fuisse pertractam, quòd quum suspirasset architectus dum illa adueheretur, vtpote pertæsus diutini temporis operæ, [g] ea de re stomachatus Amasis, non permiserit hominem vlterius trahere. Nonnulli aiunt quendam ex iis qui vectibus lapidem ãgebãt, ab illo fuisse oppressum, ideóque lapidem non introductum. Donauit præterea operibus ob magnitudinem spectaculo dignis cum alia templa insignia, tum in Memphi templum Vulcani, colosso supino ante illud posito, longitudinis quin-

a Præfectura. *Vel, prouincia.*

aa Non *legit* ἀγωμοσύνῃ (*ut in uulg. edit.*) *sed* ἀγνωμοσύνῃ, *ut in uet. cod.*

b Numinis statũ.

bb Admonebant, Non teipsum rectè regis, o rex, qui, &c.

c Augustus augusto in solio sedẽs per totum diem res administr.

d Qui arcum possident, quum illo opus habent, intendunt: postquam autem vsi sunt, remittunt. Nam si perpetuò intentus esset, frangeretur, vt, quum opus esset, vti iam illo non possent. Talem & hominis cõditionem esse: si assiduè seria tractare, nec vll.

e *Aduerbum*, Constrinxerant. *id est*, Conniuerant.

f Duodeuiginti cubitorum, & digitorũ x x est longitudo: latitudo verò, cubitorum duodecim: quinque, subl.

g Hoc in religionem vertens Amas.

que & ſeptuaginta pedum. Supérque idem pauimentũ gemini coloſſi ſtant [a]ex AEthiopico lapide, vicenûm pedum magnitudinis, hinc & hinc magno illi aſſiſtentes: cuius inſtar eſt alter in Sai lapis, eodem habitu iacens. Illud etiam quod in Memphi eſt templum Iſidis ingens & ſpectatu digniſſimum, Amaſis ædificauit. Sub Amaſi rege dicitur AEgyptus fuiſſe maximè beata, in iis quæ vel regioni ex flumine, vel hominibus ex regione proueniũt, & vrbes quæ incolerentur tunc, fuiſſe numero illic mille & viginti. [b]Amaſis quoque extitit qui legem hanc apud AEgyptios condidit, vt ſingulis annis apud prouinciarum præſides AEgyptii omnes demonſtrarent vnde viuerent: & qui aut hoc non faceret, aut non demonſtraret ſe legitimè viuere, is morte afficeretur. Quam legem Solon ab AEgyptiis mutuatus, Atheniẽſibus tulit, quam illi, quòd ſit caſtiſſima, aſſiduè vſurpant. Amaſis porro, quoniam Græcorũ erat ſtudioſus, cum alia in quoſdam Græcos officia cõtulit, tum iis qui in AEgyptũ concederent, dedit facultatem Naucratin vrbem incolendi. Qui verò eorũ nollent illic habitare, ſed nauigando negotiari, fecit poteſtatẽ certis in locis aras & fana extruendi. Et maximum quidẽ eorum fanum atque [c]celeberrimum vocatur Græcũ: ciuitates autem quæ communiter illud extruxerunt, ſunt, Ionum quidem, Chius, Teus, Phocæa, Clazomenæ: Dorum autem, Rhodus, Cnidus, Halicarnaſſus, Phaſelis: AEolum verò, vna Mitylene. Harum ciuitatum hoc fanum eſt, & ab his præfecti emporii præbẽtur. Cæteræ ciuitates quæ conſortes huius rei ſunt, rei ad ipſos minimè pertinẽtis conſortes ſunt. Separatim tamen ædificauerunt AEginetæ quidem, Iouis, Samii autem, Iunonis, Mileſii verò, Apollinis fanum. Nam vetus emporiũ erat ſola Naucratis: præter hoc in AEgypto aliud nullũ. Quòd ſiquis in aliud aliquod Nili oſtium applicuiſſet, is neceſſe habebat deierare ſe veniſſe inuitum, datóque iureiurando eadem naui ad Canobicum nauigare: &, ſi id minus per contrarios ventos poſſet, onera fluuialibus nauigiis circũagere luſtrando Delta, donec peruenirent Naucratin. ita Naucratis in honore erat. Iam verò quum Amphictyones templũ quod nunc Delphis eſt, (quia illud prius ſua ſponte deflagrauerat) trecentis talentis conſtruẽdum locaſſent, Delphi, quos quarta pars ſumptus contingebat, circa ciuitates vagi cum aliunde, tum verò non minimum ex AEgypto retulerunt. nam Amaſis quidem eis mille talenta aluminis, Græci autem qui AEgyptum incolebant, vicenas mnas donauerunt. Cum Cyrenæis quoque Amaſis amicitiam ſocietatémque iniit, ita vt illinc vxorem etiã putaret ſibi eſſe ducendam, ſiue fœminæ Græcæ amore captus, ſiue aliâs ob beneuolentiam Cyrenæorum. Vxorem quam duxit, alii volunt filiam fuiſſe Batti, alii Arceſilai, alii Critobuli, inter ſuos populares viri ſpectati, nomine Ladicen: cum qua dum in toro cubaret, concumbere non poterat, quum tamẽ aliis mulieribus vteretur. Id quum diu fieret, ad eam Amaſis, Tu verò, inquit, vxor veneficio me læſiſti: ideóque nullo machinamento vales effugere quominus inter omnes mulieres teterrima pereas morte. Ladice, quũ pernegando nihilo placatiorem redderet Amaſin, vouit intra ſe Veneri, ſi ea nocte ſecum coiret Amaſis, (hoc enim ipſius fuiſſe machinamentũ aduerſus illud malum) ſtatuam Cyrenas ſe illi miſſuram. Concepto autem voto, coiit ſtatim cum ea Amaſis, ac deinceps quoties adiret, cum ea coibat: ac poſtmodum eam perquam valde dilexit. Et Ladice votũ deæ perſoluit, facta ſtatua Cyrenáſque miſſa, quæ ad meã vſque memoriã incolumis erat, extra vrbem Cyrenenſem poſita. Hanc Ladicen Cambyſes, poſteaquã AEgyptò potitus eſt, cognito quænam eſſet, Cyrenas illæſam remiſit. Donauit itẽ Amaſis dona quæ miſit in Græciam: Cyrenas quidem, ſtatuam Mineruæ inauratã, & ſui imaginẽ pictura [d]adumbratam: Lindum autem, duo lapidea Mineruæ ſimulachra, & thoracem lineum ſpectaculo dignum: Samum verò, Iunoni bifarias ſui imagines, quæ magno in templo erectæ erant poſt ianuas, ad meam vſque ætatem. Samum quidem, propter hoſpitium quod inter ipſum erat & Polycratem AEacis filium: Lindum autem, nullius hoſpitii gratia, ſed quia templum quod Lindi eſt, Mineruæ feruntur extruxiſſe Danai filiæ, [e]poſtquam agnitæ ſunt quum filios AEgypti fugerent. Hæc quidem donaria dedicauit Amaſis, primúſque mortalium Cyprum cepit, tributariámque fecit prouinciam.

a Ex eodẽ lapide.

b Hic eſt aute m Amaſis qui legem hanc tulit, demonſtrare vnũquenque apud præſidem cuiuſque loci, vnde viuat: quod qui non fecerit, aut demõſtrare vitæ ſuæ rationem iuſtã non potuerit, hunc morte mulctandũ. Solon autẽ Athenienſis ſumptam hanc legem ex Ægypto Atheniẽſibus promulgauit, qua illi ſemper vſi ſunt, lege ſanè inculpata. *Ita hunc locum uertit Budæus.*

c Maximè frequẽtatum. *Vel, Quo maximè utuntur.*

d Ad viuũ expreſſam.

e Eò appulſæ quũ f.

HERODOTI HALICARNASSEI historiarum liber tertius, qui inscribitur Thalia.

ADVERSVS hunc Amasin Cambyses Cyri filius, cõparato cum ex aliis quibus imperabat, tum ex Græcis Ionibus AEolibúsque, exercitu, bellũ mouit ob hanc causam: Missõ in AEgyptum legato, Cambyses petiit ab Amasi filiam, & petiit consilio cuiusdam AEgyptii, qui Amasi erat infensus quòd se potissimùm ex omnibus AEgypti medicis Amasis ab vxore & liberis abstraxisset, amandando in Persas, quo tẽpore Cyrus ad Amasin miserat petitum ocularium medicum, omnium qui in AEgypto essent præstãtissimum. Ob id infensus Amasi ille AEgyptius, institit suadere Cambysi vt ab Amasi filiam peteret: vt ille aut mœrore afficeretur data filia, aut non data, Cambysi redderetur inuisus. Amasis eam nec dare audebat, nec abnuere: nam & Cambysem intelligebat non habiturum illam vxoris loco, sed pellicis: & Persarum potentiã grauabatur horrebátque. Hæc reputans, ita sibi faciendum statuit: Erat Apriæ superioris regis filia, nomine [a] Nitetis, vnica domi relicta, grandis atque speciosa. Hanc puellam Amasis vestitu pariter & auro exornatam, pro sua in Persas dimittit. Quam quum post aliquantum tempus Cambyses salutasset, filiam Amasis appellans, ipsa ad eum, Rem, inquit, rex, ignoras, ab Amasi elusus, qui me ornatu comptam transmisit, tradẽs tibi pro sua, quum reuera sim Apriæ filia, quem ille dominum suum cum AEgyptiis rebellans interemit. [b] Hic sermo extitit causa quæ Cambysem Cyri filium vehementer indignatum induceret aduersus AEgyptum. Atque ita quidem memorãt Persæ. AEgyptii autem Cambysem suum vendicant, asserentes ex hac Apriæ filia illum esse genitũ. Cyrum enim fuisse qui ad Amasin miserit super filia, non Cãbysem. Quod quum dicunt, non rectè dicunt: etsi eos hoc non latet. nam si qui alii, profectò & AEgyptii rectè norunt mores Persarum: [c] apud quos illud in primis nefas est, illegitimum obtinere regnum, si adsit legitimus. Præterea Cassandanes filius erat Cambyses, Pharnaspe viro Achæmenida genitæ, nõ mulieris AEgyptiæ. sed AEgyptii [d] rem gestam transferunt, fingentes sibi cum Cyri familia intercedere cognationem. & hæc quidem ita se habent. Cæterùm ille sermo mihi non probatur, quo dicitur mulierem quandam Persidem ad vxores Cyri introgressam, quum liberos Cassandanes assistentes forma ac statura egregia conspicaretur, supramodum admirabundam magnis tulisse illam laudibus: eique Cassandanẽ (quæ Cyri esset vxor) ita dixisse, Me, quæ talium filiorum sum mater, Cyrus contemptui habet, præponens quandã ex AEgypto ancillã. Videlicet infensam Niteti ista dixisse: & ei maximum natu filiorum Cambysem subiecisse, Ego verò tibi mater, quum in virilem ætatem adoleuero, summa AEgypti reddam ima, & ima summa. idque dixisse circiter decẽ natum annos, admirãtibus mulieribus. Et quum in virilem adoleuisset ætatem, & regnum obtinuisset, huius rei memorem, AEgypto bellum intulisse. Accesit huc & aliud quiddam, ad hanc sumendam expeditionem. Erat quidam auxiliariorum Amasis, nomine Phanes, genere Halicarnasseus, vir cõsilio præstãs, & in re bellica strenuus. hic Phanes nescio quid Amasi succensens, nauigio profugit ex AEgypto, volens in colloquutionẽ venire Cambysis. Eum Amasis (quòd inter auxiliares nõ parui momenti esset, quódque de rebus AEgypti nõnihil compertissimum haberet) insequi statuit, adhibita diligentia assequendi. Itaque ad hominem insequendũ mittit cum triremi eunuchorum fidissimum, qui Phanem assequutus in Lycia cepit, sed nõ reduxit in AEgyptum, [e] ab illo prudentia superatus. Nam Phanes inebriatis custodibus abiit in Persas, Cambysémque molientem aduersus AEgyptum expeditionẽ, & quo pacto carentia aquis loca transmitteret ambigentẽ, adiit. Eique cum alias Amasis res exposuit, tum verò quæ ad transmittendũ pertinebant, suadens, ad regẽ Arabum mitteret oratũ vt sibi tutũ præberet transitũ. Hâc enim duntaxat patet ingressus in AEgyptũ. Nam à Phœnice [f] vsque ad montes Cadytis, quæ est vrbs eorũ Assyriorũ qui nunc Palęstini vocãtur: ab vrbe Cadyti nõ minore (vt mea fert opinio) quàm Sardis, emporia secundũ mare vsq; ad vrbẽ Ienysũ, Arabicæ ditionis sũt. Ab vrbe Ienyso rursus, Syriacæ, vsque ad lacũ Serbonidis, iuxta quẽ Casius mõs pertin-

a Nitetis, valde procera & formosa, solà ex ea familia relicta.

b Hic sermo & hæc causa *vel occasio* interueniens Camb. Cyri fil. veh. stomachatum aduersus AEgyptum impulit.

c Primùm quidem per legem non licere vt illegitimus regnũ obtineat, quum legitimus adest: deinde, Cassand. filium fuisse Cambysem, Phar.

d Rem ita narrant vt inuertant.

e Phanes enim cum astutia circumuenit. Naminebriat. custod.

f Vsque ad fines Cadytis, quæ est vrbs eorum Assyriorum qui Palæst.

git ad mare. A Serbonidis lacu in quo Typhō fertur occultatus, deinceps iam AEgyptus eſt. Hoc tamen intercapedinis quod eſt inter vrbem Ienyſum & montem Caſium & lacum Serbonidis, non exiguus tractus eſt, ſed itineris inſtar trium dierum, vehemēter aridus. Verùm quod pauci eorum qui in AEgyptum nauigant, notum habēt, hoc dicere inſtitui. Ex omni Græcia, & præterea ex Phœnice, portatur in AEgyptū bis quotānis [a] vas fictile vini plenū: & tamen ibi ne vnū quidem numero (vt ſic dicam) vas vinariū fictile aſpici [b] vacuum poteſt. Vbinā (dicat aliquis) hæc vaſa cō ſumuntur? hoc quoque ego depromā. Præfecti prouinciarum neceſſe habent ex ſua quiſque vrbe colligere vaſa teſtacea quæ Memphin portentur: eadem è Memphi alii aqua impleta portare in hæc arida Syriæ loca. [c] ita hydriæ ſuperuenientes in AEgypto ſumptæ, ad veteres, in Syriā portantur. Atque hunc in modū quem dixi aqua contracta, Perſæ vſi fuerūt, qui hoc ingreſſu apparato quamcelerrimè AEgypto potiti ſunt. Sed tunc, quum in expedito aqua non eſſet, Cambyſes, audito hoſpitis Halicarnaſſei conſilio, miſſis ad regem Arabum nuntiis tutum iter precatus, obtinuit, data acceptáque inuicem fide. Seruant autem fidem Arabes inter homines vt qui maximè, quā hunc in modum dant: Quoties fœdus inire volunt, alius quidam medius inter vtroſque ſtans, acuto lapide ferit volam, iuxta maiores digitos eorū qui fœdus ineunt. Deinde ſumpto flocco ex vtriuſque veſtimento, inungit eo ſanguine ſeptē lapides in medio poſitos, inter inungendū inuocās Dionyſum & Vraniā. Hoc acto, idem qui fuit ſequeſter fœderis inter amicos contrahendi, vadatur hoſpitē, aut fortè ciuem, ſi cum ciue res agitur. Quod fœdus & ipſi qui amicitiam contraxerunt, ſeruare iuſtum cenſent: Dionyſum quem Vrotalt, & Vraniam quā Alilat appellant, ſolos deos eſſe arbitrantur. [d] Et quēadmodum Dionyſum, ita puellarum capillum tondere aiunt. tondentur autem in rotundum, tēpora ſubradentes. Igitur poſtquā fœdus cum nuntiis iniit Arabs, talem rem commētus eſt: Camelos omnes, poſteaquam vtribus camelinis aqua completis onerauit, egítque ad loca humore carentia, ibi Cambyſis exercitum præſtolabatur. Ex iis quæ narrantur, hoc quod dixi propius fidē eſt, tamen id quoq; quod minus credibile eſt, quandoquidē refertur, cōmē morare debeo. Eſt magnum in Arabia flumen nomine Corys, exiēs in mare quod dicitur rubrū: ab hoc flumine fertur Arabum rex canalem ex bouinis allíſque crudis coriis conſutū, tanta lōgitudine produxiſſe, vt ad loca arida per illum aquā produceret: inque ipſo arido ſolo ingentes ciſternas fodiſſe, qua recepta aqua potum ſuppeditarent. Et quum ſit à flumine ad terram aridam duodecim dierum via, per tres aquæ ductus in totidem partes aquā deduxiſſe. Cæterùm apud Nili oſtium quod dicitur Peluſium, habebat caſtra Pſammenitus Amaſis filius, Cābyſem opperiens. Nam Amaſin Cambyſes in AEgyptum progeſſus non viuum nactus eſt, ſed defunctum, quū quatuor & quadraginta annis regnaſſet: per quos nihil admodū calamitatis eſt expertus. defunctúſque & ſale cōditus eſt, & in ſepulchris quæ ipſe ædificauerat, ſitus intra templum. Sub eius autem filio Pſammenito maximū extitit AEgyptiis portentum: Apud Thebas AEgyptias (quod neque prius vnquā neq; poſtea ad meam vſque ætatem contigit, vt ipſi Thebani aiunt) pluit. [e] Thebis tamen tunc pluit guttis. Perſæ porrò vbi ſiccanea peragrauerunt, ſubſedere, vicini AEgyptiis, tāquam iam [f] cōgreſſuri. Ibi AEgyptiorum auxiliarii Græci & Cares, Phani qui externum exercitum in AEgyptum abduxiſſet, infenſi, hoc rei in illum ſunt machinati: Filios qui erant à Phane relicti in AEgypto, in caſtra perduxerūt atque in conſpectum patris, poſitóq; in medio duorum exercituū cratere: dehinc productos ſingulos puerorum ſuper craterē obtruncauerunt. Omnibus interfectis, vinū & aquam in cratere intulerunt: quo ſanguine epoto, auxiliares ita conflixerunt. Acri prælio commiſſo, perquam multis vtrinque cadentibus, in fugam vertuntur AEgyptii. Ibi ego rem mirandam vidi, ab indigenis edoctus: Oſſa eorum qui in acie ceciderunt, quum iacerent fuſa, vt ab initio diſtincta fuerant, ſeorſum erant Perſarum, aliorſum AEgyptiorum: ſed Perſarum capita adeo fragilia ſunt, vt ſi velis ferire, vel ſolo calculo perforare poſſis: AEgyptiorum autem ita firma, vt ea vix ictu lapidis [g] elidas. Cuius rei cauſam hanc illi reddebant, (facilè mihi perſuadētes) quòd AEgyptii ſtatim à pueris radere capita incipiunt, & os capitis ad ſolem redditur compactum. Quæ eadem cauſa eſt non calueſcendi. nam ex omnibus hominibus pauciſſimos quis AEgyptios caluos videat. His igitur hoc cauſæ eſt cur robuſta capita geſtent. At Perſis cur fragilia ſint capita, id in cauſa eſt quòd à principio aſſuefiunt operire capita, geſtantes pilea tiaráſque. [h] Hæc ego huiuſcemodi oſſa vidi. Vidi item alia iſtis ſimilia in Papremi, eorum qui vnà cū Achæmene filio Darii ab Inaro Libye ſunt cæſi. AEgyptii quoque

a Vel, *Amphora vini plena. ſic & in ſequentibus.* Vel potius, *Amphoræ vini plenæ, vt ſit poſitus ſingul. pro plurali.*

b Vox *reſpondens huic in textu Gr. non habetur: ſed ex κεράμιον; quod ibi legitur, factum fuit κενὸν, id eſt vacuum.*

c Ita amphoræ quæ inuehuntur, ſumptæ in AEgypto, vltra veteres in Syriam portantur. Et quidē Perſæ ii ſunt qui hunc in AEgyptum ttāſitum apparārunt, cōtracta, vt modò dixi, aqua, ſimulatque occuparūt AEgyptum. *Intellige autem vltra veteres, pro eo quod eſt, vltra eas quæ iam antea ibi erant.*

d Eodémque modo quo tōſus eſt Dionyſus, tonderi ſe aiūt.

e Nam in ſuperiore AEgypto penitus non pluit. Thebis tamen, &c.

f Legit συμβαλέοντες vt & vet. noſtri cod. habent.

g Perfringas.

h Et hæc quidem ita ſe habent.

quoque poſtquã ex acie terga dederunt, nullo ordine fugã capeſſunt. Ad quos, quũ ſe recepiſſent Mẽphin, miſit Cambyſes aduerſo flumine nauim Mitylenæã cũ caduceatore viro Perſa, qui illos ad deditionẽ hortaretur. Iſti vbi nauim aduẽtare Memphin vident, frequentes ex vrbe effuſi, nauim corrũpunt, viróſque fruſtatim dilaniatos in oppidũ afferunt. Et AEgyptii quidẽ [a] poſt hæc obſeſſi aliquãdiu reſtiterũt. Libyes verò id animaduertẽtes, eadẽ ſibi quæ AEgypto cõtigiſſent veriti, ſeſe citra pugnã dediderunt, tributúmque inter ſe partiti dona miſerunt. Cyrenæi quoque ac Barcęi itidẽ vt Libyes timẽtes, ſimilia & ipſi fecere. Cãbyſes munera quæ à Libybus venere, perbenignè accepit: quæ autẽ à Cyrenæis, ſuccẽſens, vt opinor, quòd exigua erãt. quingẽtas enim minas argẽti miſerãt, quas ſua manu prehẽſas, diſperſit in milites. Decimo autẽ die quàm muros Memphis cepiſſet Cambyſes, Pſammenito AEgyptiorũ rege, qui ſex omnino regnarat [b] annos, collocato in ſuburbanis, ignominiæ gratia, cũ AEgyptiis aliis, hoc fecit vt eius animũ experiretur: Filiã illius, veſtitu ſeruili circundatã, cũ hydria ad aquã emiſit, & cũ ea ſimiliter indutas alias quas delegerat, primorũ virorũ filias virgines. Quæ vbi ad patres peruenerũt cum eiulatu ploratúque, cæteri quidẽ patres cõſpectis filiabus tam malè acceptis, viciſſim vociferati ſunt atque fleuerunt: Pſammenitus autẽ intuens atque intelligẽs, humi vultũ demiſit. Prætergreſſis puellis aquã ferentibus, ſecundo loco Cambyſes ante oculos Pſammeniti miſit filiũ eius cum duobus millibus AEgyptiorũ æqualis ætatis, vinctas fune ceruices & fræna ta ora habentibus. Ducebãtur autẽ luituri pœnas his Mitylenæis qui cum naui fuerãt ad Mẽphin obtruncati. Ita enim cẽſuerant regii iudices, pro ſingulis ſuorũ interfectis denos primorũ AEgyptiorũ interficiẽdos. Pſammenitus prætereũtes intuens, & filiũ animaduertẽs duci ad mortẽ, aliis AEgyptiis qui circũſedebãt cõplorantibus, *ac indignè ferentibus*, ipſe idem quod erga filiã fecit. His quoque prætergreſſis accidit vt quidã [c] compotorũ eius natu grandior, priſtinis bonis delapſus, ac nihil habens niſi quæ inops mendicabat, obiret exercitũ, necnõ Pſammenitũ alióſque AEgyptios in ſuburbanis cõſidentes. Quẽ vt conſpexit Pſammenitus erũpente ingẽte fletu, compellans nomine amicũ, caput ſuum cædebat. Aderãt autẽ ei tres obſeruatores, qui vt quicquid ab illo fiebat, ex omni viarũ exitu Cãbyſi renũtiarent. [d] Ea quæ fiebant admiratus Cambyſes, miſſo nuntio Pſammenitũ percontatus eſt, inquiens, Pſammenite, herus te Cambyſes interrogat quamobrẽ tu, qui viſa filia indignè affecta, viſo etiã filio ad mortẽ eũte, neque eiulaſti neque fleuiſti, pauperẽ tãti feceris, tibi (vt ab aliis audiuit) non propinquũ. Et Cambyſes quidẽ ita interrogauit: Pſammenitus autẽ his verbis reſpondit, Fili Cyri, domeſtica mala erãt maiora quàm vt poſſem ea deflere: at lamẽtatio amici digna lacrymis fuit, qui è multis ac fortunatis opib⁹ ad inopiã recidit, in extremo limine ſenectutis. [e] Hæc vbi reſponſa ab hoc renũtiata ſunt, viſus eſt illis Pſammenitus, vt ab AEgyptiis fertur, rectè reſpondiſſe. Croeſúſque dicitur illacrymaſſe, itẽ qui aderant Perſæ, ipſíque Cãbyſi cõmiſerationem ſubiiſſe, vt protinus iuſſerit & filiũ ex his qui morti addicti eſſent liberari, & patrẽ è ſuburbanis excitatũ ad ſe perduci. Sed filiũ quidẽ qui adierũt, non iã ſuperſtitẽ inuenerũt, ſed primo loco truncatũ: ipſum verò Pſammenitũ excitatũ ad Cãbyſem perduxerũt: vbi reliquũ vitæ vixit, nihil violentũ paſſus. Qui ſi cõpertus fuiſſet nõ affectaſſe res nouas, accepiſſet AEgyptũ vt eã procuraret. Nã cõſueuerũt Perſæ in honore habere filios regũ, & etiãſi qui ab eis defecerint, tamẽ illorũ filiis reſtituere principatũ. Quod eos ita facere conſueſſe, cum aliis permultis poteſt probari documentis, tum verò hoc, quòd Thannyra Inari Libys filius recepit quem pater obtinuerat, principatum: quódque Pauſiris Amyrtæi filius & ipſe paternum recuperauit imperium. Nec ipſis Inaro & Amyrtæo quicquam amplius à Perſis irrogatum eſt. [f] Nunc Pſammenitus malè cogitans mercedem accepit. nã quũ ad defectionẽ AEgyptios induxiſſet, captus eſt: ac deinde à Cãbyſe cõuictus, epoto cruore taurino, ſtatim expirauit. Atq; hunc in modũ iſte deceſſit. Cambyſes autem è Memphi vrbem Sain abiit, animo faciendi quæ fecit. Etenim ſimulatque in ædes Amaſis ingreſſus eſt, imperauit cadauer Amaſis è cõditorio afferri: deinde prolatũ verberibus cædi ac vellicari, & ſtimulis pungi, [g] omni denique cõtumelia infeſtari. Quod faciẽtes poſtquã defatigati erãt, (nã cadauer vtpote ſalitũ reſiſtebat, nec quicquã omnino elidebatur) iuſſit cremari: haudquaquã ſancta iubens: quia Perſæ deum ignem eſſe arbitrãtur, & apud neutros moris eſt cremare cadauera: apud Perſas quidem, propter id quod dictum eſt, quia nefas eſſe aiũt deo depaſci cadauere hominis: apud AEgyptios autẽ, quia perſuaſum habẽt ignẽ animatã beluã eſſe, & omnia quæ naſcũtur deuorare, & poſtquã deuorãdo fuerit expleta, vnà cũ ipſa re deuorata emori. Nõ eſſe verò apud eos cõſuetudinẽ

a Obſeſſi tandem ad deditionem venerunt. At Libyes vicini eadem, &c.

b Mẽſes. *nam μῆνας & in vulg. edit. & in uet. cod. legitur.*

c Conuictorum.

d Quod factum admir.

e Hæc quum ab iſto renuntiata eſſent, viſus eſt Pſammenitus rectè reſpondiſſe. ferúntque Ægyptii Croeſum (nã hic quoque à Cambyſe in Ægyptũ adductus fuerat) eóſq; qui aderant Perſas illacrymaſſe.

f Verùm Pſammenitus quum fraudem molitus eſſet, mercedem accepit. Deprehẽſus enim Ægyptios ad defectionẽ ſollicitare, ac deinde à Cambyſe cõuictus, &c.

g *Vel, Omnibus denique modis uexari.*

mortuũ beluis tradendi, ſed ſaliẽdi, tũ ob id, tum ne humatus deuoretur à vermibus. Ita neutris cõſuetã rẽ iuſſit agi Cãbyſes. Quanquã (vt ipſi aiũt AEgyptii) nõ Amaſis fuit qui iſta paſſus eſt, ſed alius quidã AEgyptius cadẽ quàm Amaſis ætate: quẽ Perſæ Amaſin arbitrãtes vexauerũt. Memorãt enim Amaſin, quũ ex oraculo audiſſet quæ circa ſe defunctũ futura eſſent, hoc modo rei vẽturæ medendũ putaſſe, vt hũc hominẽ qui flagellatus erat, mortuũ [a] ad poſtes ſepeliret extra cõditoriũ ſuũ, ſe autẽ in cõditorii quamintimo receſſu collocari filio mãdaret. Mihi tamen nõ videtur hæc ab initio Amaſis fuiſſe mandata de ſua & alterius hominis ſepultura, ſed aliâs ab AEgyptiis adornata. Secundũ hæc Cambyſes conſtituit [b] trifarium mouere bellum, aduerſus Carthaginienſes, aduerſus Ammonios, aduerſus AEthiopes macrobios, *id eſt longæuos*, qui Africam ad auſtrale mare incolunt. & aduerſus quidem Carthaginienſes, nauticas copias: aduerſus autem Ammonios, peditatum: aduerſus verò AEthiopes, prius exploratores mittere, per ſpeciem dona ferendi illorum regi, ſpectatũ illic menſam Solis, nunquid reuera eſſet: ſimúlque res AEthiopicas exploratum. Solis autem menſa talis eſſe memoratur: eſt in ſuburbanis pratum, omnium quadrupedum aſſa refertum carne, quam per noctem ſinguli ciuium magiſtratus properant ponere: ad eámque, vbi illuxit, cuilibet epulatum licet accedere. Hæc autẽ ipſa à terra reddi aſſiduè indigenæ aiunt. Et menſa quidẽ quæ Solis vocatur, talis eſſe fertur. Cambyſes autem vbi ſtatuit exploratores dimittere, cõtinuò ab vrbe Elephantina accerſit ex Ichthyophagis, *id eſt piſce ueſcentibus*, maximè gnaros AEthiopicæ linguæ. [c] Vſquedum iſti veniunt, interea nauales copias Carthaginem verſus nauigare iubet. verùm hæc exequuturos ſe Phœnices negauerũt. eſſe enim magno cum illis iureiurando ſe deuinctos: præterea non facturos ſanctè ſi aduerſus liberos ſuos militarent. nam cæteri Phœnicibus ire recuſantibus, ad pugnandum haud idonei erãt. Ita Carthaginenſes quominus in ſeruitutem Perſarum redigerentur euaſerunt: quoniam Cambyſes haud æquum ducebat vim afferre Phœnicibus, qui ſeipſos Perſis dediderant, ex quibus nauticus omnis conſtabat exercitus. Sed & Cyprii qui aduerſus AEgyptum in militia erant, ſeſe & ipſi dediderant. Porro Cambyſes poſteaquam ex vrbe Elephantina aduenerunt Ichthyophagi, eos ad AEthiopes miſit, iuſſis cũ ea dicere quæ oporteret, tum dona ferre, amiculum purpureum, aureúmque torquem tortilem, & armillas, ac vnguẽti alabaſtrum, cadúmque vini [d] Phœnicei. AEthiopes autem ii ad quos miſit Cambyſes, feruntur eſſe maximi omnium hominum atque pulcherrimi: diuerſíſque vti à cæterorum hominum ritibus, cum aliis, tum verò hoc circa regnum: quòd quem è popularibus maximum & pro magnitudine validum iudicant, hunc regem deligendũ cenſent. Ad hos itaque viros Ichthyophagi venerunt, offerentéſque regi munera, ita loquuti ſunt, Cambyſes Perſarũ rex cupiens amicus tibi fieri atque hoſpes, nos miſit, iubens vt in colloquium tuum veniremus, tibíque hæc dona daremus, quorum ipſe vſu maximè delectatur. Ad hos AEthiops, gnarus ad explorãdum veniſſe, talia reſpondit, Neque rex Perſarum vos ideo cum donis miſit quòd magni faciat hoſpitium meum, neque vos vera loquimini, quippe qui ad explorandum noſtrum imperium veniſtis: neque iuſtus ille vir eſt. ſi enim iuſtus foret, non alienam regionem affectaret, ſed eſſet ſua contẽtus, nec homines à quibus nihil laceſſitus eſt in ſeruitutem redigeret. Ei nunc vos hunc arcum date, ita dicentes, Rex AEthiopum regi Perſarum conſilium dat, [e] quãdo Perſæ tam facilè trahent in tanta magnitudine arcus, tunc aduerſus macrobios AEthiopes cum maioribus copiis moueat bellum: interim diis gratias habeat, qui non inducunt [f] filiis AEthiopum vt præter ſuam velint aliam comparare regionem. Hæc loquutus, arcum laxauit, eíſque qui venerant dedit. Tum ſumpto purpureo amiculo rogauit quídnam eſſet & quomodo confectum. & quum Ichthyophagi veritatem de purpura déque tinctura dixiſſent, Doloſi, inquit, homines, doloſa ſunt veſtimenta. Secundo loco de auro ſciſcitatus, de tortili monili atque armillis, ornatum eius rei exponentibus Ichthyophagis, riſit, atque exiſtimans vincula eſſe, inquit robuſtiora apud ſe vincula eſſe. Tertiò ſciſcitatus de vnguento, quum illi de confectura vngendíque ratione dixiſſent, idem dixit quod de veſtimẽto. Vbi [g] ad vinum peruenit, eiúſque cõficiendi rationem audiuit, maiorem in modum delectatus potu, percontatus eſt quibúſnã rebus veſceretur rex, & quod longiſſimũ tempus à viro Perſa viueretur. Iſti dixerũt veſci regẽ pane, (expoſita tritici natura) perfectiſſimúque diu viuẽdi ſpatiũ homini Perſæ proponi octoginta annos. Ad hæc AEthiops, nihil ſe mirari inquit ſi ſtercore veſcentes, paucis viuerent annis. nã ne tot quidẽ annis victuros [h] niſi hoc potui acceptũ referrẽt. affirmãtibus Ichthyophagis ita eſſe de vino. (hoc enim ipſos Perſis ſubdidiſſe) Interrogatus viciſſim rex ab Ichthyophagis de

a Ad fores intra cõditorium ſuum.

b Triplex.

c Et interim dum iſtos accerſeret, nauales cop.

d Palmei.

e Quum Perſæ tã facilè tendent tantæ magnitudinis arcus, *quàm facilè hũc à me tendi uidetis*, tũc copiis ſupramodum magnis inſtructus macrobiis Æthiopibus bellũ inferat.

f *Id eſt*, AEthiopibus.

g *Id eſt*, Ad ſermonem de uino.

h Legit ἀνέφερον, ex qua lectione uidetur & hic ſenſus elici poſſe, Niſi potu illo vires refocillarent: Ichthyophagis vinum innuens. in hoc enim ſe à Perſis vinci. Quum autem viciſſim regem interrogarent Ichthyophagi de vita, &c. At legendo ἀνέφερον, perinde fuerit ac ſi Gallicè dicas, S'ils ne detrempoyẽt leur uiande d'un tel breuuage.

vita & victu, pleroſque è ſuis ait ad centũ viginti annos peruenire, nõnullos etiã hos tranſcendere: dixit cibum eis eſſe cãrnem coctam, & potum, lac. Et quum exploratores de numero annorum mirarentur, ad fontẽ quendam eos deduxit, in quo loti efficiũtur perinde atque oleo inuncti, violã olẽtes. Eam aquam aiebãt exploratores adeò inualidam vt in ea nihil innatare poſſet, ne lignum quidem, & quæ leuiora ſunt ligno: ſed omnia peſſum ire in profundum. Hæc aqua ſi verè apud illos eſt qualis commemoratur, ideo macrobii, *id eſt longæui*, exiſtunt, quòd ea ſemper vtuntur. Deinde à fonte rex iſtos ad carcerem deduxit, vbi viri omnes aureis vinculis erant alligati. eſt enim apud hos AEthiopes omnium rariſſimum ac pretioſiſſimũ æs. Inſpecto carcere, exploratores inſpexerunt & menſam quæ dicitur ſolis. Poſt hãc ad extremum inſpexere eorum ſepulchra quæ dicuntur è vitro eſſe conſtructa hunc in modum: Poſteaquam mortuum ſiue AEgyptiorum ſiue aliorum more arefecerunt, totum gypſo inducunt, picturáque exornantes repræſentant quoad fieri poteſt effigiem eius: deinde cippum ei cauum è vitro, quod apud illos multum eſt & facilè effoditur, circundãt: in cuius medio mortuus interlucet, nihil neque odoris ingrati, neque fœditatis vllius exhibẽs, ſed omnia ipſi illi mortuo ſimilia habẽs. Hunc cippũ qui maximè ſunt propinqui intra ædes annũ tenẽt, offerẽtes ei omniũ rerum primitias, hoſtiáſque: anno exacto efferunt, circáque vrbẽ ſtatuunt. Omnibus exploratores inſpectis reuerſi ſunt. Qui quum iſta renuntiaſſent Cambyſi, continuò ira percitus aduerſus AEthiopes exiit in expeditionem, neque rei frumentariæ apparatu indicto neque ſecum, ipſo ratione inita quòd in extrema terrarum faceret expeditionẽ: ſed veluti veſanus, nec mẽtis cõpos, ſimulatque Ichthyophagos audiit, profectus eſt cum omni peditatu, Græcis qui aderant illi, manere imperatis. Vbi ad Thebas eſt ventum, delegit de exercitu quinquaginta circiter millia, quibus præcepit vt Ammonios diriperent, deinde oraculum Iouis incenderẽt: ipſe cum reliquis copiis aduerſus AEthiopes contendit. Sed antequam quintam itineris partẽ cõfeciſſent, exercitum eius protinus commeatus omnis quẽ ſecum habebat, defecit: mox & iumenta ad veſcendũ defecerunt. Quibus rebus cognitis Cambyſes ſi reſipuiſſet ac retroduxiſſet exercitum, in eo quod prius admiſerat peccato, vir ſapiẽs extitiſſet: nunc autem nihil penſi habens, aſſiduè proceſſit vlterius. Milites, quandiu quod de terra ſumerent habuerunt, herbis victitauerunt: at vbi ad ſabulum peruenere, ibi nonnulli diram rem perpetrauerunt. nam ſortiti ex ſeipſis decimum quenque comederunt. Id audiens Cambyſes, veritus ſuorum mutuam depaſtionem, intermiſſa aduerſus AEthiopes expeditione, retro rediit, Thebáſque peruenit, multis de exercitu amiſſis. [a] Et quum è Thebis deſcendiſſet Memphin, Græcos miſſos fecit, vt illinc enauigarent. Et exercitus quidẽ aduerſus AEthiopes ita ſe geſſit. Copiæ autem quæ aduerſus Ammonios miſſæ erant, è Thebis mouentes, itineris duces ſequebantur: [b] ac niſi ſunt vſquedum ad vrbem Oaſin peruenerunt, quam incolunt Samii ii qui feruntur è tribu AEſchrionia eſſe, ſeptem dierum per arenas itinere diſtantem Thebis, quæ regio vocatur lingua Græca μακάρων νῆσος, *id eſt beatorum inſula*. in hunc locum dicitur peruenisſe exercitus. Deinceps quid de eo actum ſit, præter Ammonios & eos qui ab his audierunt, nulli alii habent quicquam dicere. Nam neque ad Ammonios peruenerunt, neque retro reuerterunt. Ab ipſis autem Ammoniis demum fertur, quum illi ex vrbe Oaſi per arenam iter facerent, iámque medio ferè ſpatio inter Oaſin & Ammonios pranderent, ingruiſſe magnum ac validum auſtrum, & ingeſtis arenæ cumulis eos obruiſſe, atque hunc in modum illos è conſpectu ſublatos. ita actum eſſe de hoc exercitu Ammonii memorant. Cambyſe autem Memphin regreſſo, Apis (quem Græci vocant Ἔπαφον) apparuit. AEgyptii, quũ Apis extitiſſet, veſtimenta quãpulcherrima ferebant, & celebrãdo feſto operam dabant. Id tunc facientes AEgyptios Cambyſes intuens, [c] ratúſque ob res à ſe malè geſtas prorſus illos eſſe in his gaudiis, præpoſitos accerſit Memphis, quos, vbi præſtò fuerunt, interrogabat, quid ita, quum antea ſe apud Memphin agente, nunquam aliquid tale feciſſent, nunc id facerent, poſteaquam ipſe rediiſſet parte copiarum amiſſa. Illi dicere, dum illis deus appareret (longo autem temporis interuallo apparere ſolitum) tunc omnes AEgyptios ſolennem celebrare lætitiam. Hæc vbi audiit Cambyſes, mentiri eos reſpondit, ac tanquam mentientes morte mulctauit. His interemptis, iuſſit ſacerdotes in conſpectum venire. quibus eadem referentibus, dixit, Siquis deus manſuetus ad AEgyptios veniret, fore vt ſe non lateret. [d] Hactenus loquutus iuſſit ſacerdotes adducere Apin. illi ad eum adducendum perrexerunt. Eſt autem hic Apis, idémque Epaphus, è vacca genitus quæ nullũdum

a Thebis autem iter faciebant, itineris duces habentes, & quum deſcendiſſ.

b Ac peruenisſe quidem eos ad vſq; ad vrbem Oaſin cõſtat, quã incolunt &c.

c Vel, Valde *aut omnino* hoc eorũ factũ improbãs, quòd in ei⁹ rebus aduerſis ita ſe exhilararent, Memphidis præfectos accerſiuit: quos, vbi in cõſpectum prodierunt, interrogauit cur antea, quum, &c.

d Nec plura loquutus.

alium poteſt concipere fœtum: quã AEgyptii aiunt fulgure ictã concipere ex eo Apin. Habet autẽ hic vitulus qui appellatur Apis, hæc ſigna: Toto corpore eſt niger, in fronte habens cãdorem figuræ quadratæ: in tergo effigiem aquilæ, [a] cãtharum in palato, duplices in cauda pilos. Poſteaquã Apin ſacerdotes adduxere, Cambyſes veluti vecordior, educto mucrone quum vellet ferire ventrem, femur percuſſit, cachinnánſque ad ſacerdotes inquit, O capita nequã, huiuſcemodi dii exiſtũt, ſanguine atque carne prædíti, & ferrum ſentiẽtes? dignus nimirũ AEgyptiis hic deus. nos certè « ludibrio habuiſſe nõ iuuabit. Hæc loquutus imperauit iis quorũ hoc munus erat, vt « ſacerdotes quidem flagris cæderent: cæteros autem AEgyptios, vt quenque feriantẽ adipiſcerentur, occiderent. Ita feſtum ſolutũ eſt, ſacerdotes mulctati: Apis ſauciatus femur, in tẽplo iacens extabuit: quem è vulnere extinctũ tumulauere ſacerdotes clam Cãbyſe. Ob hoc ſcelus, (vt AEgyptii aiunt) cõtinuò Cãbyſes inſaniit: [b] quũ ne cõpos mentis quidem fuiſſet, exorſus primum perpetrare facinus in Smerdin, ex eiſdem ſibi parentibus fratrem, quẽ ex AEgypto remiſerat in Perſas, liuore commotus quòd ſcelus ille Perſarũ arcũ quem Ichthyophagi ab AEthiope attulerant, [c] ad duos digitos traheret: quod nemo alius è Perſis poterat. Smerdi in Perſidem profecto, hãc vidit in ſomnis Cambyſes viſionem: Nuncius quidã è Perſis veniens, ei nunciare eſt viſus, Smerdin in regio ſedentem ſolio cælum contingere vertice. Ob id Cãbyſes ſibi metuẽs, ne ſe necato à fratre occuparetur imperium, mittit in Perſas ad illũ interimẽdum Prexaſpem, ſibi ex omnibus Perſis virum fideliſſimum. Hic vbi Suſa cõſcendit, Smerdin necandum curauit, (vt quidam aiunt) quum eum eduxiſſet venatum: quidam inquiunt, quum ad mare rubrum produxiſſet, ibi eum demerſiſſe. Et hoc quidem initium ſcelerum Cambyſis extitiſſe ferunt: ſecundum autem ſcelus, ſororis necationem, in AEgyptum eum ſequutæ: quæ ex eiſdem parentibus erat ſoror, atque eadem vxor: quam hunc in modum acceperat vxorem. Quum antehac Perſæ ſorores in matrimonium accipere nequaquam conſueuiſſent, Cambyſes vnius ſororum amore captus, cupidúſque deinde ducẽdi illam vxorem, [d] quum propter rei inſolentiam laboraret efficere, accerſit eos qui regii iudices nominantur. Fiunt autem delecti è Perſis viri, ſúntque [e] perpetui, niſi delicti alicuius cõperti fuerint. Iſti apud Perſas ius dicunt, & legum patriarum ſunt interpretes, & ad eos omnia referuntur. Hos Cambyſes percontatur, num qua lex ſit quæ ſinat volentem « cum ſorore contrahere matrimonium. Iudices & iuſtè & [f] ingenuè reſpondentes, « negant vllam ſe inuenire legem quæ ſinat fratri nubere ſororem: quandam tamen « inuenire legem, qua liceat regi Perſarum facere quicquid libeat. Ita neque legem « abrogarunt metu Cambyſis: & ne legem tuentes ipſi perirent, aliam inuenerunt adiutricem eius qui ſororem in matrimonium ducere vellet. Tunc itaque Cãbyſes [g] eam quam dixi accepit vxorem, aliquantóque pòſt & alteram. Harum iuniorem quæ ipſum in AEgyptum comitata eſt, interemit. Cuius mors, quemadmodum illa Smerdis, anceps refertur. nam Græci quidem aiunt, dum Cambyſes duos catulos, alterum leonis, alterum canis committit, hanc interfuiſſe ſpectaculo: & quum à leunculo catulus ſuperaretur, alterum catulum huius canis fratrem, abrupto loro ſuperueniſſe: & quum duo eſſent, ita ſuperiores leunculo extitiſſe. Et Cambyſe, dum id cernit, capiente voluptatem, hanc ei aſſidentem illacrymaſſe. Ea re animaduerſa, Cambyſem interrogaſſe quídnam lacrymaretur: & mulierem dixiſſe, ſe viſo catulo ſuppetias fratri ferente, ideo flere quòd ſubierit memoria Smerdis, cuius ſciret neminem fore vltorem. Ob hoc dictum Græci illam à Cambyſe fuiſſe interemptam memorant: AEgyptii verò ob id quòd quum ad menſam diſcumberetur, mulier lactucam ſumpſit, eiúſque decerptis foliis, virum interrogauit vtrum diſcerpta lactuca an denſa pulchrior foret: quum hic reſpondiſſet, Denſa: hanc, inquit, lactucam aliquando imitatus es, qui Cyri domum denudaſti. Ibi Cambyſem indignatione percitum, inſiliſſe calcibus in prægnantẽ, eámque abortu edito deceſſiſſe. [h] Ita Cãbyſes in præcipuos domeſticorum inſaniit, ſiue id propter Apin, ſiue aliunde, qualia multa in rebus humanis mala contingere conſueuerunt. Etenim fertur Cambyſes ab ipſis natalibus grandi laboraſſe morbo, quem quidam ſacrum nominant: vt haud ab re fuerit, cuius corpus magna ægritudine inualidum eſſet, eius ne mentem quidem ſanam fuiſſe. [i] Atque in alios quoque Perſas inſaniſſe, veluti in Prexaſpem, quem præcipuo honore proſequebatur, & qui ad eum nuncios perferebat: & [k] cuius filius Cambyſis vina miſcebat, qui honos & ipſe non paruus eſt: ad hunc (*inquam*) fertur dixiſſe Cambyſes, Quémnã virum Perſæ me eſſe « cenſent, aut qualem de me ſermonem habent? Et iſte ei reſpondiſſe, Here, cætera «

a In lingua ſcarabeum.

b Quum ne prius quidem compos mentis fuiſſet. *Quæ verba nõ iam ſunt AEgyptiorũ, ſed ipſius authoris: q. d. Dicunt illum AEgyptii hinc furore correptum. æqui ne an tea quidem mentis compos erat*, exorſus, &c.

c Οσον δὴ δύο δακτύλους, *quod Gallicè dicitur, A deux doigts pres.* Protrahere autem uertẽdum potius Adducere, aut Tendere ſiue Intenderet. *hæc enim de arcu potius dicũt. ut & ipſe Herodotus in ſequẽtibus dicit* διατείνειν τὸ τόξον.

d Quum rem nouã facere in animo haberet.

e Donec moriãtur.

f Et cautè reſpond.

g *Eam quam diligebat. uel, Amicam illam.*

h *Id eſt, Talia per inſaniã fecit præcipuis, &c.*

i Hæc autem aduerſus alios Perſas inſaniit. *Id eſt, Per inſaniam egit.* Fertur enim ad Prexaſpẽ dixiſſe, quẽ præcip.

k Cuius filius à pocu-lis ei erat.

quidem omnia in te magnis laudibus ferunt, ſed nimis te [a] vino deditum aiunt eſſe. Hæc Prexaſpes de Perſis reſpõdit. Quibus ille indignatus, Siccine, inquit, Perſæ me aiunt vino deditum deſipere, nec mentis eſſe compotem? ergo in eo quod prius dixerunt, non veri fuere. Nam ſenatum Perſarum (cui intererat Crœſus) aliquando interrogarat Cambyſes qualis ipſe videretur eſſe vir ad patrem Cyrum adæquandum. Et illi reſponderant, eum patre eſſe præſtantiorem, qui & omnia illius haberet, & AEgypti ac maris acceſſionem adieciſſet. hæc quidem Perſæ dicebant. Sed Crœſus qui aderat, diſplicente ei quæ dicebatur ſentẽtia, ad Cambyſem inquit, Mihi tu quidem Cyro genite, non videris adæquandus eſſe patri: nõdum enim tibi eſt filius qualem ille te reliquit. Hoc audito Cambyſes delectatus, Crœſi ſententiam approbauit. Quorum nunc reminiſcens, ad Prexaſpem iratus inquit, Intellige nunc ipſe per te nunquid Perſæ vera dicant, an hæc dicentes ipſi deſipiant. Nam ſi filii tui qui in veſtibulo ſtat, medium cor non fruſtrato ictu percuſſero, conſtabit [b] nihil eſſe quod Perſæ dicunt: ſin aberrauero, conſtabit Perſas vera loqui, [c] & me eſſe intemperantem. Hoc loquutus, intendit arcum, puerúmque percuſſit: atque eum collapſum iuſſit diſcindi, & inſpici ictum. quúmque in corde ſagitta eſſet inuenta, ob id lætabundus atque cachinnans, ad patrem pueri inquit, Prexaſpes, facta eſt tibi fides non me inſanire, ſed Perſas. Verùm nunc mihi dicito quémnam ex omnibus hominibus iam noris ita ad deſtinatum emittere ſagittas. [d] Prexaſpes hominem aduertens eſſe veſanum, & in ipſum quoque inſanientem, Here, inquit, ego ne deum quidem arbitror tam probè iaculari. Et tunc quidem hoc perpetrauit. Altero die, duodecim Perſas primoribus [e] pares, [f] ob nullius momenti cauſam necauit, viuos in caput defodiens. Hęc eum facientem Crœſus Lydus cenſuit his verbis admonendum, Rex, cuncta noli ætati atque iræ indulgere: ſed cohibe & compeſce teipſum. Conducit tibi te prouidũ eſſe: & ſapiẽtis eſt proſpicere: tu verò viros interfices tuos populares ob nullius momenti cauſam, interficis etiam pueros: qualia ſi multa facies, conſidera ne abs te deficiant Perſæ. Enimuero pater tuus Cyrus, etiam atque etiam mandans, mihi præcepit vt te commonefacerẽ, ſubiiciendo quicquid boni comperirem. Hoc illi Crœſus beneuolentiam præ ſe ferens conſulebat. Ad quem Cambyſes reſpondens, Etiam mihi tu, inquit, dare conſilium audes, tam quam bene aut tuam ipſius patriam adminiſtraris, aut patri meo cõſulueris, iubens eum traiecto flumine Araxe tendere aduerſus Maſſagetas, quum illi vellent tranſire in terram noſtram. Imò & teipſum malè præſidentem patrię tuæ, & Cyrum tibi credentem perdidiſti. ſed ob id nequaquam gauiſurus: quia olim iam debebam captare in te occaſionem. [g] Arcúmque corripiebat tanquam hominem confixurus. at Crœſus curſu ſe foras proripuit. [h] Hic vbi non habet in quem telum dirigat, mandat miniſtris vt illum comprehenſum interimant. Miniſtri, qui mores eius noſſent, Crœſum abdiderunt: hac ratione, vt ſi Cambyſes facti pœnitens requireret Crœſum, eo producto donis afficerentur quòd illum ſeruaſſent: ſi non pœniteret, nec deſideraret, tunc hominem interficerent. Nec ita multo pòſt quum Cambyſes deſideraret Crœſum, miniſtri hoc animaduertentes, enunciant ei hominem ſupereſſe. Cambyſes ſe quidem inquit Crœſo ſuperſtite gaudere, ſed iis qui illum ſeruaſſent, veniam non daturum, ſed mortem allaturum. prout & fecit. Multa huiuſmodi tam in Perſas quàm in ſocios, quum Memphi moratus eſt, Cambyſes faciebat [i] inſania. Adeóque vetuſta recludens ſepulchra, mortuos inſpiciebat. Etiam templum Vulcani adiens, multo deriſu ſimulachrum illius cauillatus eſt. ſiquidem ſtatua Vulcani ſimillima eſt iis diis quos Pataicos vocant Phœnices, quos in triremium proris Phœnices circumferunt: quos qui non vidit, ego ſic ei indicabo, eſſe illos Pygmæi viri imagine. In templum quoque Cabirorum, inacceſſum alteri quàm ſacerdoti, ingreſſus eſt: & quæ illic erant ſimulachra, multis in ea iocatus verbis, concremauit. Sunt enim & hæc illis Vulcani ſimilia, à quo ſe hi homines aiunt eſſe oriundos. Cum multa igitur apud me documento ſunt, Cambyſem vehementer inſaniſſe, tum verò illud, quòd alioqui non tentaſſet templa [k] legéſque habere ludibrio. Nam ſiquis vniuerſis hominibus præbeat facultatem optimas ex omnibus leges eligendi, profectò cunctas vnuſquiſque rimatus, ſuas eligeret. Non igitur credibile eſt alium quàm dementem, talia ludibrio habere. At ita de ſuis quẽque legibus ſentire, licet cum aliis coniecturis colligere, tum etiam hac: Darius accitos qui in ſua ditione erant Græcos percontatus eſt quanta pecunia vellẽt defunctis parẽtibus veſci: illis negãtibus vlla ſe pecunia hoc eſſe facturos, Darius dehinc Græcis præſentibus, & quæ dicebantur per interpretem diſcentibus,

a Non legit φιλοτεκνίην, ſed φιλανδρίην, quam lectionem ſequentia comprobare videntur.

b Id eſt, Vanũ eſſe, vel, friuolum.

c Et me nõ ſapere.

d At Prexaſpẽ quũ animaduerteret hominem mẽte eſſe captũ, & ſibi timeret, dixiſſe, Here, ego, &c.

e Non legit ὅμοια, ſed ὁμοίως: ut & in nece. cod

f Ob nullum mortẽ dignum crimẽ. Vel, Nullo crimine mortem cõmeritos. Sic & ſtatim póſt.

g Hæc quum dixiſſet, arcum corripiebat. &c.

h At hic quum illũ configere non poſſet, utpote qui ſe foras proripuiſſet.

i Vel, Per inſaniam.

k Ritúſque.

interrogauit eos Indos qui Callatiæ nominantur, qui veſcuntur parentibus, quantum accipere pecuniarum vellent vt patres defunctos igne comburerẽt. Indi vehementer reclamantes, meliora illum ominari iubebant. Atque ita moribus comparatum eſt: rectéque mihi videtur[a] Pindarus feciſſe vt diceret morẽ omnium eſſe regem. Cæterùm dum Cambyſes in AEgyptum cõtendit, Lacedæmonii quoque intulere bellum Samo & Polycrati AEacis filio, qui Samum vi occupauerat, eámque inter initia trifariam partitus erat cum fratribus Pantagnoto & Syloſonte: quorum deinde altero necato, altero qui erat iunior eiecto, totam ſolus obtinebat, inito fœdere cum Amaſi rege AEgypti, cum quo hoſpitiũ habebat, mittens munera viciſſímque accipiens. Breuíque ſtatim tempore res eius adeò proceſſerũt vt per Ioniã cæterámque Græciam celebrarentur. Quocunque enim [b] bellũ intulerat, cuncta ei proſperè cedebant, quum haberet centum [c] biremes, mille ſagittarios, inuadens omnes ſine vllo cuiuſquam diſcrimine: quòd diceret ſe magis gratificari amico ſi ei quæ abſtuliſſet redderet, quàm ſi [d] nihil adhuc auferret. Multas itaque hic inſulas, multa etiam in continente oppida capiebat. Leſbios enim cum omnibus copiis opem Mileſiis ferentes, nauali prælio vicit cepítque, qui omnem foſſam mœnia Sami ambientem vincti foderunt. Atque res Polycratis tantopere ſecundas eſſe non latuit Amaſin, cui hoc curæ erat. Sed quũ aſſiduè forent multo ſecundiores, Amaſis libellũ Samũ miſit in hæc verba ſcriptũ, AMASIS POLYCRATI ITA INQVIT,

Mihi quidem, feliciter agi cum viro amico meo & hoſpite, audire voluptati eſt: tamen tuæ màgnæ proſperitates mihi non placent, qui intelligo quàm inuidum numen ſit. Quod ad me attinet, malim tum meas ipſius, tum eorum qui mihi curæ ſunt [e] res nunc proſperè ire, & ita *per uarias fortunæ uices* æuum traducere, quàm in omnibus mihi proſperè cedere. Tu itaque mihi obtemperando, hoc aduerſus proſperitates agito: diſpice quid tibi ſit quod plurimi facias, quódque amiſſum tibi maximè doleret: id vbi inueneris, ita abiicito vt nunquam [f] ad homines veniat. Quòd ſi proſpera tua deinceps non variabuntur aduerſis, medeare tu tibi ſubinde eo modo quem tibi ſubieci. Hæc quũ legiſſet Polycrates, & in animum demiſiſſet, tãquam bene ſibi ab Amaſi præcepta, diſquirebat quódnam ſuorum ornamentorum eſſet quo amiſſo maxima ipſe moleſtia afficeretur: atque hoc tandem quæritando inuenit. Erat ei gemma ſignatoria ſmaragdus, quã geſtabat auro incluſam, opus Theodori Samii Telecle geniti. hanc vbi abiiciendam ſtatuit, ita abiicere libuit: [g] Biremem conſcendit: eam dehinc viros quibus illam inſtruxerat, in pelagus educere iubet. Et poſtquam ab inſula procul aberat, detractum ſibi ſigillum, iis qui vnà nauigabant inſpectantibus abiecit in pelagus: hoc acto renauigauit. Reuerſo domum, quum ex iactura afficeretur, quinto ſextóve quàm hæc acta ſunt die, hoc ei caſu euenit. Piſcator quidam captum à ſe piſcem, grandem ſanè ac pulchrum, putauit dignum quo Polycratem donaret. eum ad fores quum attuliſſet, dixit ſe in conſpectum Polycratis ire velle: à ianitore permiſſus, donans Polycrati piſcem, Rex, inquit, hunc ego quem cepi piſcem, etſi operis manuariis vitam tolero, tamen non iudicaui ferendum à me eſſe in forum, ſed te tuáque potentia dignum. Eum itaque affero tibi, donóque. His verbis iſte delectatus, ita reſpondit, Tu verò probè, nec facto ſolo, ſed etiam oratione apud me iniſti gratiam: ad cœnámque te vocatum volo. Hæc magni faciens piſcator domum abiit. piſcem miniſtri reſcindentes, offendunt in eius aluo ſigillum Polycratis. Quod vbi viderunt ſumpſerúntque, ad Polycratem lætabundi quamcelerrimè pertulerunt. Eóque illi reddito, referebant quo pacto fuiſſet inuentum. [h] Polycrates, quemadmodum res diuinitus contigit, ſingula quæque à ſe geſta retulit in libellũ: & qua ratione quod amiſerat recepiſſet. Hæc vbi ſcripſit, in AEgyptum miſit. Quibus tabellis Amaſis perlectis quæ à Polycrate venerant, intellexit non poſſe præſtare hominem vt alterum hominem fato impendenti eripiat: vtque Polycrates bene iam moreretur, bonam fortunam ſemper expertus, qui ea quoque reperiret quæ abieciſſet. Miſſo itaque Samum caduceatore, dixit ſe ius cum illo hoſpitii ſoluere. Quod ideo fecit ne in triſtem aliquem grauémque caſum incidente Polycrate, animi dolorẽ veluti de hoſpite ipſe contraheret. Aduerſus hunc igitur Polycratẽ in omnibus bene agentẽ, Lacedæmonii ſumpſere expeditionem, acciti ab iis Samiis qui poſt hæc Cydoniã in Creta condiderunt. Polycrates, miſſo clanculũ caduceatore ad Cambyſem Cyri filiũ, aduerſus AEgyptum copias comparantem, orauit vt nunciis ad ſe in Samũ miſſis, rogaret aliquid copiarum. Quod audiens Cãbyſes, libenter in Samum miſit ad rogãdas à Polycrate nauticas copias, quas ſecũ iſte mitteret in AEgyptum. Polycrates, delectis quos maximè

a Pindarus cecinit ſe, morẽ, &c. *nam νομὸς ἀνθρώπων de poetis dicitur, ut Lat. canere.*

b Bellum inferre cogitaret.

c Cẽtũ naues quinquaginta remorum.

d Nihil ab initio abſtuliſſet.

e Res nunc proſperè ire, nunc infeliciter cedere. *Vel potius, Ex rebus alias feliciter, alias infeliciter cedere. Poſt* cedere, *adde,* Nec enim adhuc de quoquã audiſſe me puto, qui quũ in omnibus felix fuiſſet, non tandem malè perierit funditus.

f *Id eſt, In hominum conſpectum.*

g Quinquaginta remorum nauem.

h Polycrates, quũ eum ſubiiſſet diuinum quiddam id eſſe, ſcribit quæ feciſſet, & quæ poſt illa à ſe facta ſibi contigiſſent. *Vel, Quicquid ſibi poſt eã rem factam accidiſſet.*

i Didicit fieri non poſſe vt homo hominem à re quæ euentura eſt retrahat: & Polycrati non felicẽ fore tandem rerum exitũ, qui per omnia proſperam fortunam experiretur: adeò vt ea etiam reper.

ſuſpicabatur è popularibus ſuis ad rebellionẽ ſpectare, quadraginta triremes miſit Cambyſi, mandans ne retro eos dimitteret. Et alii quidem negant Samios à Polycrate miſſos, in AEgyptum peruenisſe: ſed quum in Carpathio mari curſum tenerent, inter ſe colloquutos decreuiſſe ne porrò tenderent. Alii verò aiunt peruenisſe in AEgyptum, ac retentos inde fugam feciſſe: & in Samum redeũtes, Polycratem cum claſſe occurrentem ſuperaſſe, atque in inſulam exiſſe: ſed pugna pedeſtri com miſſa repulſos, ita Lacedæmonem nauigaſſe. Sunt qui dicãt penes eoſdem, ab AEgypto redeuntes aduerſus Polycratem, extitiſſe victoriam: non rectè dicentes mea opinione. Neque enim oportuiſſet illos aſciſcere Lacedæmonios, ſi per ſe ad reſiſtẽdum Polycrati validi erant. Præterea nec ratio dictat vt cui permulti aderant, cum auxiliarii mercede conducti, tum domeſtici ſagittarii, is à Samiis redeuntibus numero paucis fuerit ſuperatus: quum præſertim liberi ciuium atque vxores ſub Polycrate eſſent, quos iſte inter naualia coactos tenebat, ideo paratos vt ſi ii qui ſecum erant, cum redeuntibus aliis prodidiſſent, vnà cum ipſis naualibus combureret. Poſteaquam verò Samii qui à Polycrate exacti erant, Spartam venerunt, adeuntes principes multa ſanè (qualia ſupplices) commemorabant. Quibus illi primo congreſſu reſponderunt, eorum quæ iſti dixiſſent, priorum quidem oblitos eſſe ſe, poſteriora verò non intelligere. Secundo deinde congreſſu nihil aliud iſti dixerũt, niſi allato panario, illud pane indigere. Quibus iidem reſponderunt [a] panario ſuperfuturum. [b] Itaque opem ferendam eis cenſuerunt. Atque vbi rem apparauere, cum exercitu in Samum ſe contulere, referendæ gratiæ cauſa, vt Samii aiunt, quià illis aliquando Samii aduerſus Meſſenios auxilio fuiſſent: vt verò Lacedæmonii aiunt, non tam quia tutari deberent Samios, quàm vt eoſdem vlciſcerentur ob interuerſum craterem, quem Crœſo portabant, & ob thoracem ab Amaſi rege AEgypti ipſis miſſum. Interceperant enim Samii priore quàm craterem anno, thoracem lineum quidem, ſed frequentibus animalium figuris ex auro lanãque verſicolore, [c] è ligno intertextum: ob id admiratione dignum, quòd quum inſcriptæ eius venationes eſſent exiles, tamen ſingulæ in ſe habebant tricenas ac ſexagenas beſtiolas, ſinguláſque euidentes: hoc mirum reddebat thoracem. Qualis alter eſt quem in Lindo Mineruæ idem Amaſis dedicauit. Comparauerunt itaque Lacedæmonii exercitum aduerſus Samum, vt Corinthios quoque ſolicitarent. In quos etiam Samiorũ extabat iniuria ætate quæ præceſſit hanc expeditionem, circa idem tẽpus facta quo crater interuerſus eſt. Nam quum Periander Cypſeli filius, Sardis ad Halyattem caſtrandos mitteret trecentos primorum Corcyræorum liberos, Corinthiíque qui illos ducebãt, Samum appulſi eſſent, audita Samii cauſa cur Sardis pueri ducerentur, primùm edocuere pueros vt [d] puluinar Dianæ contingerent: deinde non ſinentes [e] abſtrahi eoſdem è puluinari, quum prohiberent Corinthii præbere illis alimẽta, ipſi diem ſolennem egerunt, quem nunc quoque per id tẽpus celebrant. Quum enim nox aduenerat, quamdiu pueri precabãtur, tamdiu exercebant choros virginum atque adoleſcentium. Tunc autem choros exercentes, eſculenta fecerunt ex ſeſamo ac melle, quæ diſtribuenda ferrentur: vt ea Corcyræorum filii rapientes, alimenta haberent. ídque eouſque factum eſt dum Corinthii pueris quos aſſeruabãt omiſſis abierunt. Ita Samii pueros Corcyram reduxerunt. Quòd ſi defuncto Periãdro Corinthiis cum Corcyræis amicitia extitiſſet, non ob hanc cauſam Corinthii [f] aduerſus Samios expeditionem ſumpſiſſent: nunc ab ipſa vrbe Corcyrenſi à ſe condita, Corinthii ſemper cum Corcyræis diſcordes mutuò fuere. Huius igitur rei memores Corinthii, exhulcerato in Samios animo erant. Mittebat autem Periander ad caſtrandum Sardis primorum Corcyræorum delectos pueros, vlciſcendi ſa cinoris gratia quod Corcyræi priores in eum admiſerant. nam poſteaquam vxorem ſuam Meliſſam necauit Periander, accidit vt ad ſuperiorem calamitatem hæc quoque accederent: Erant ei ex Meliſſa liberi duo, vnus decem & ſeptem, & alter duodeuiginti natus annos. hos auus maternus Procles Epidauri tyrannus ad ſe accitos ea proſequebatur charitate qua debebat nepotes ex filia. Quos vbi remittendos ſtatuit, priuſquam dimitteret, Scitis, inquit, pueri, quiſnam matrem veſtram interemit? Hoc dictum, ei qui maior natu erat, nullius momenti habitum eſt: at minori, cui nomen erat Lycophroni, ita doluit, vt reuerſus Corinthum, patrem neque prior affatus ſit, neque affantem reaffari, ac ne interroganti quidem reſponſum reddere voluerit. Eum Periander tandem ſanè indignatus è laribus eiecit. Quo eiecto, maiorem natu percontatur quænam cum eis auus eſſet colloquutus. Ille narrare vt ſe auus amantiſſimè accepiſſet: non tamen facere mentionem dicti illius quod

[a] Illos panario ſuperuacaneam orationem curioſè addidiſſe. Q. d. *Debuiſſe illos tantos eſſe panarium ſeu ſaccum oſtendere. Videtur hic uerbum eſſe huius loci ſẽ ſus, cui tamen fortaſſe nox aliqua deeſt.*

[b] Ferendam tamẽ illis opem cenſ.

[c] Ex xylo intertextum, quem admiratione dignum reddebant ſingula eius fila, quæ quum exilia eſſent, tamen ſingula in ſe tricẽna ac ſexagena fila, & quidem euidentia ſingula, habebant: Talis & alter eſt quẽ in Lindo Min., idẽ Am. dedicauit. Ad hanc verò in Samum expeditionem adiuuerunt eſſam Corinthii lubenter.

[d] Templum.

[e] Abſtrahi ſupplices è templo, quũ prohib.

[f] Ad ſumẽdam in Samios expeditionẽ operas contuliſſent.

Procles in eis dimittendis dixiſſet, [a] quippe quòd in mentem non admiſerat. Periander dicere, nulla ratione fieri poſſe quin aliquid illis ab auo ſit ſuggeſtum: itaq; percontando inſtare. Tunc adoleſcens in memoriam rediens, id quoque dictum fuiſſe narrauit. [b] Quod Periander in animum accipiens, tamen nolens aliquid filio concedere indulgẽtius, mittit ad eos apud quos filius ab ipſo expulſus degebat, prohibitum ne adoleſcentem in domum excipiant. Iſte illinc eiectus, in alteram ſe domum conferebat: ſed ab hac quoque abiiciebatur, Periandro iis qui acceperant cõminãte, atque vt arcerent imperãte. Expulſus hinc in aliam ſodaliũ domum ſe contulit. Illi etſi formidantes, tamen quòd eſſet Periandri filius, hominem excipiebant. Ad poſtremum Periander edictum propoſuit, quiſquis hunc in domum reciperet, aut alloqueretur, eum ſacram [c] pœnam Apollini debiturum, quantam ipſe nuncupabat. Ad hoc edictum quum nemo illum in domum reciperet, nemo affari vellet, ne ipſe quidem putauit rem deſperatam eſſe tentandam: ſed intra porticus ſe tenens, aſſiduè verſabatur. Quem die quarta Periander illuuie & inedia enectum cernens, miſertus eſt, depoſitáque ira, propius accedens, Fili, inquit, vtrum eſt optabilius, iſtúdne quod faciendo pateris, an patri obtemperando, tyrannidem atque opes accipere quæ ego habeo? qui quum ſis & meus filius & beatæ Corinthi rex, præoptaſti mendicam vitam, obſiſtendo atque iraſcendo illi cui minimè debebas. Nã ſiquid calamitatis illinc accidit vnde ſuſpicionem in me habes, id mihi accidit, eiúſque ego particeps eo magis ſum quòd ipſe id perpetraui. Tu verò, edoctus quanto ſatius ſit [d] inuidioſum quàm miſerabilem eſſe, & ſimul quid ſit in parẽtes & in meliores ſe iraſci, abi domũ. Periander quidem his verbis filium [e] caſtigabat: ille autem nihil patri reſpondit, niſi ipſum ſacram [f] pœnam deo debere, quòd in ipſius colloquium veniſſet. Ibi Periander animaduertens malum filii [g] vehementius eſſe quàm vt corrigi poſſet, ab oculis eum ſibi amandandum putauit, nauigio in Corcyram miſſo. nam Corcyræ quoque imperitabat. Eo autem amandato, bellum ſocero Procli intulit, tanquam præcipuo harum rerum autori. Expugnatáque Epidauro, Procle cepit, quem tamen viuum ſeruauit. Interiecto deinde tempore quũ ſenuiſſet Periander, ſibique eſſet conſcius ſe non eſſe amplius parem adminiſtrandis obeundíſque rebus, mittit Corcyram accerſitum Lycophronem ad tyrãnidem adminiſtrandam. Nam in maiore filio non erat indoles, hebetiórque eſſe ei videbatur. Lycophron ne [h] reſponſione quidem eſt dignatus eum qui ſibi nuntium afferebat. At Periander in amorem adoleſcentis propenſus, rurſus ad eum miſit ſororẽ filiam ſuam, ſperans fore vt ille huic præcipuè auſcultaret. Hæc, vbi venit, Fili, inquit, mauis tyrannidem recidere in alios, & domũ patris tui ad alienos diſpergi, quàm tu ipſe habere illuc reuerſus? Redi quæſo ad penates, deſine tibimet officere. [i] Læua poſſeſſio eſt peruicacia: noli malum medicari malo. Multi manſuetiora [k] iuſtioribus præponunt. multi materna ſectantes, paterna perdiderunt. Lubrica res eſt tyrannis, cuius multi ſunt amatores. Pater ſenex eſt prouectæque ætatis: tua ipſius bona ne aliis tradas. His illa verbis ad inducendum appoſitis fratrem alloquebatur, à patre edocta. Cui iſte reſpondens, negat ſe iturum Corinthum quoad patrem ſupereſſe audiret. Hoc quum mulier renuntiaſſet, tertiò Periander caduceatorem mittit, qui dicat ſe quidem in Corcyram velle cõcedere, ſed vt hic Corinthum proficiſcatur ad tyrannidis ſucceſſionem. Id approbante filio, Periander Corcyram ipſe veniebat, iuuenis Corinthũ mittebatur. Hæc omnia edocti Corcyræi, ne ad ipſorum regionem Periander accederet, adoleſcentẽ interimunt. Ob hæc igitur Periander de Corcyræis vltionem ſumebat. Lacedæmonii ingenti cum claſſe vbi peruenere, Samum obſederunt, ſuccedentéſque muro, turrem mari imminentem iuxta ſuburbana tranſcenderunt. Sed mox cum magna manu ſuppetias ipſo ferente Polycrate, reiecti ſunt. Sed quũ à ſuperiore turri (quæ tergo montis prominebat) erupiſſent tum auxiliarii, tum ipſorum Samiorum permulti, & aliquantiſper Lacedæmonios ſuſtinuiſſent ipſi, retro fugam fecerunt, inſequentíque ab hoſte cædebãtur. Quòd ſi Lacedæmonii qui aderant, Archiæ & Lycopæ ſimiles extitiſſent, eo die capta Samus fuiſſet. Siquidem Archias & Lycopes ſoli cum Samiis ad murum refugientibus irrumpentes, intercluſa ad redeundum via, intra vrbem Samiorum occubuerunt. Equidem ipſe cum alio Archia Samii filio, eodémque tertio ab hoc Archia, cõgreſſus ſum [l] apud Pitanen (huius enim tribus erat, quæ ex omnibus hoſpitibus maximè Samios honorabat) ſibi dicẽte Samio nomen à patre fuiſſe inditum, quòd eius pater Archias ſtrenuè pugnans, Sami mortẽ oppetiſſet: ſe verò ideo Samiis honorem habere quòd auus ſuus fuiſſet à Samiis publicè affectus egregia

a Quippe qui ei⁹ nõ meminiſſet, quòd animum ad id non aduertiſſet.

b Ad quod Per. animum aduertens.

c Mulctam.

d Inuidiam quàm commiſerationẽ mouere.

e Corripiebat.

f Mulctam.

g Eiuſmodi eſſe cuius ſanandi ratio nulla iniri poſſet. *Vel, Nulla uia eſſe ſanabile. Magis ad uerbum,* Nullam exitũ habere.

h Interrogatione. *uel, compellatione.*

i Siniſtra. *Vel, Infauſta.*

k Iuſtis æquitatem anteponunt. *i. Æquum & bonum ſummo iuri præferunt.*

l Apud Pitanen (hui⁹ n. trib. erat) qui ex omn. hoſp. Samios potiſſimùm honorabat, ſuóque patri impoſitum Samii nomẽ dicebat, quòd ſuus pater Archias ſtr. &c. *Valla autem ita uertit quaſi ὁς, quod eſt ante ξείνων, referat ὄνομα, quum referat Ἀρχίου.*

ſepultura. Lacedæmonii, quadraginta diebus in obſidendo abſumptis, quũ in ſuſcepta re nihil admodum proficerent, in Peloponneſum redierũt. Fertur Polycratem, (vt rumor quidam temerarius emanauit) magnum numerum monetæ patriæ è plumbo percuſſiſſe, eámque auro induxiſſe, ac Lacedæmoniis dediſſe: atque ea accepta illos receſſiſſe. Hanc primam expeditionem Dores aduerſus Aſiam per Lacedæmonios ſuſceperunt. Samii qui Polycrati bellum intulerant, poſteaquam à Lacedæmoniis ſe relictum iri vident, & ipſi tranſmiſerunt in Siphnum. deficiebant enim pecuniæ. Vigebant autem ea tempeſtate Siphniorum res, erátque hæc inſularum locupletiſſima, vt in qua auraria & argentaria metalla eſſent, vnde tantum pecuniæ fiebat vt ex decima eius parte reponeretur apud Delphos theſaurus locupletiſſimo cuique par, Siphniis pecuniam quæ quotannis conficiebatur, diſtribuentibus. Qui vbi theſaurum confecerunt, nunquid diu permanere poſſent ipſis præſentia bona, conſuluere oraculum. Eis ita Pythia reſpondit,

[a] Quum tamen in Siphno fuerint prytaneia cana,
Cana fori facies, tunc vir vafer adſit oportet,
Qui notet è ligno agmen, legatúmque rubentem.

a *Hæc explicantur ſtatim póſt.*

Erant eo tempore Siphniis [b] prytaneium forúmque Pario lapide exculta: hoc autem oraculum Siphnii neque tunc ſtatim, neque poſt aduentum Samiorum intelligere potuerunt. Nam Samii [c] quum velociſſimè ad Siphnum applicuiſſent, miſerunt ad vrbem cum legatis vnam è nauibus. Veteri autem inſtituto naues omnes erant rubrica delibutæ: atque hoc erat quod Siphniis Pythia prædixerat, vt obſeruarent ligneum agmen ac rubrum legatum. Nuncii igitur vbi peruenere, decem ſibi talenta mutuari precabantur. Negãtibus Siphniis ſe mutuaturos, Samii eorum agros populabantur. Id audientes Siphnii, continuò occurrentes, commiſſa pugna fugati ſunt: eorúmque multi ab vrbe intercluſi, quos poſtea centum talentis recuperauere. Ab Hermioneis quoque Samii pecuniarum loco inſulam Thyream acceperunt, Peloponneſo adiacentem, quam Trœzeniis commendauerunt: ipſi Cydoniam in Creta condiderunt, quum illuc nõ ea de cauſa nauigaſſent, ſed vt Zacynthios ex inſula ſummouerent. In hac vrbe quinquennium degentes, ita rem bene geſſerunt vt templa quæ nunc in Cydonia viſuntur, iſti fecerint, & Dictynnes præterea delubrum. Sexto eos anno AEginetæ nauali prælio victos cum Cretenſibus diripuerunt, ac roſtratas naues mutilauerũt, eáque roſtra apud Mineruæ templum in AEgina affixerũt. Hæc AEginetæ Samiis fecere, infenſi quòd illi antea ſub Amphicrate rege, bello AEginæ illato, magnis cladibus illos affeciſſent, & inuicem affecti fuiſſent. & hæc quidem fuit cauſa. Protraxi autem ſermonem de Samiis ob hoc magis, quòd tria ſunt apud eos opera Græcanicorum omnium maxima. Vnum, montis in centum quinquaginta paſſus editi, à cuius imo foſſa incipiens ad contrarium os deducta eſt, longitudinis ſeptem ſtadiorum: celſitudinis autem ac latitudinis, vtrinque octonûm pedum. Item per eam totam altera foſſa depreſſa eſt [d] viginti cubitorum, triplo maioris latitudinis, per quam deriuata à magno fonte aqua fiſtulis in vrbem deducitur. Huius foſſæ architectus extitit Megarenſis Eupalinus Nauſtrophi filius. Alterum è tribus operibus eſt agger circa portum in mari, ad viginti paſſus altitudinis, duobus amplius ſtadiis longitudinis. Tertium opus eſt templum omnium quæ nos vidimus ampliſſimum, cuius architectus primus exititit Rhœcus, Philei filius, indigena. Horum operum gratia ſermonem aliquãto magis extendimus. Cambyſe Cyri circa AEgyptum immorante, ac deſipiſcẽte, duo magi iidémque fratres [e] coniurauerũt: quorum alterum Cambyſes reliquerat rei domeſticæ curatorem. Hic cognita Smerdis nece, quæ occultabatur, paucíſque Perſarum erat nota, pleriſque eum viuere arbitrãtibus, [f] rebellandum ſibi putauit, atque ita rem eſſe aggrediendam. Erat ei in regia germanus, quem dixi vnà coniuraſſe, corporis habitu quamſimillimus Smerdi Cyri filio, quem Cambyſes fratrem ſuum interemerat: nec ſpecie tantùm corporis Smerdi aſſimilis, ſed etiam cognominis. Hunc virum magus Patizithes inſtructum quemadmodum ipſe illi omnia peracturus eſſet, in regium ſolium perducit. Hoc acto, caduceatores cum alia in loca, tum verò in AEgyptũ dimittit ad exercitũ, qui edicerent vt Smerdi Cyri filio deinceps obedirent, non Cambyſi. Hæc caduceatores alii alibi edixere. Is quoque qui ad AEgyptum delegatus erat, (inuenit autem Cambyſem atque exercitum in Ecbatanis Syriæ agentem) ſtans in medio, præcepta magi expoſuit. Hæc audiẽs Cambyſes, vera loqui caduceatorem ratus, ſéque à Prexaſpe eſſe proditum, quòd miſſus [g] ad occidendum Smerdin, rem non peregiſſet, intuens in eum, Prexaſpes, inquit,

b *Id eſt domus publica.*

c Quumprimum Siph. applicuerunt.

d Viginti cubitorum altitudinis. *i. profunditatis*, trium autẽ pedũ latitudinis. *Valla autem pro* πεντάπους *legit* πεντάπουν.

e Rebellauerunt. *Vel, Inſurrexerunt.*

f Inuadendum regnum.

g Rebellaſſe. *Vel, Inſurrexiſſe.*

rem mihi non exequutus es quam iniunxeram. Ad quem ille, Iſta here, ait, haud-
quaquam vera ſunt, vt aut frater tuus aliquando rebellet in te,[a] aut quippiam ex il-
lo viro certaminis exiſtat magni exiguíue. quippe quum ego ſim exequutus quæ tu
mihi imperaſti, quíque hominē meis ipſius humarim manibus.[b] Quòd ſi defuncti
rebellant, expecta vt etiam Aſtyages Medus in te rebellet: ſin autem ita habet vt an-
tea habebat, nihil tibi ex illo nouum amplius germinabit. Igitur mitte mecum qui
aſſequantur caduceatorem, qui percontando indagent[c] nunquid à quo Smerdi
rege nobis denuntiatum venit, eum audierit. Hæc loquentem Prexaſpem Cam-
byſes audiens, quum ei placuiſſent, confeſtim ad aſſequendum caduceatorem mi-
ſit. Eum, vbi rediit, Prexaſpes his verbis interrogauit, O homo, quandoquidem te
ais à Smerdi Cyri filio venire nuntium, dicito veritatem: qua dicta, abito ſoſpes. V-
trum Smerdis ipſe in conſpectum datus tibi iſta mandauit, an quiſpiam eius mini-
ſtrorum? Tum ille, Equidem, inquit, ego Smerdin Cyri filium, ex quo Cambyſes
aduerſus AEgyptum fecit expeditionem, nunquam conſpexi: ſed magus quem
Cambyſes rerum ſuarum familiarium procuratorem conſtituit, is mihi iſta man-
dauit, dicens Smerdin Cyri filium[d] optare hæc apud vos dici. Hæc ille loquens, ni-
hil ementitus eſt. Tum Cambyſes, Prexaſpes, inquit, tu quidem quia vt vir bonus
imperata feciſti, culpam effugiſti: verùm quiſnam fuerit è Perſis qui contra me re-
bellauit, occupato Smerdis nomine? Ad quem Prexaſpes, Ego, inquit, hoc quod ac-
tum eſt mihi videor intelligere. Magi ſunt qui aduerſus te inſurrexerūt, Patizithes
quem tu rerum familiarium curatorem reliquiſti, & frater eius Smerdis. Ibi Cam-
byſem, quum Smerdis audiſſet nomen,[e] percuſſit veritas ſermonis, ac ſomnii, per
quod ei quidam viſus fuerat nuntiare Smerdin regio inſidētem ſolio, ad cælum vſ-
que pertingere vertice. Agnoſcens itaque ſine cauſa fratris interemptorem ſe fuiſſe,
deflebat Smerdin. Quem vbi[f] defleuit (vt erat omni clade afflictus) in equum inſi-
liit, habēs in animo[g] quam raptiſſimè Suſa verſus exercitum ducere in magum. In-
ſilienti in equum[h] vagina gladii excidit, vnde nudatus gladius perſtrinxit eius fe-
mur, in ea ſcilicet parte in qua prius ipſe tanquam opportuna ad feriendum (vt ſibi
videbatur) percuſſerat Apin AEgyptiorū deum. Vulneratus Cambyſes, quódnam
illi oppido nomen eſſet interrogauit. illi aiunt Ecbatana. Sed quum fuiſſet iam an-
tea Cambyſi redditum ex vrbe Buti oraculum, eum in Ecbatanis deceſſurum, ipſe
interpretabatur ſe in Ecbatanis Mediæ (vbi res eius omnis erat) ſenem vita funcū-
rum: at oraculum in Ecbatanis Syriæ loquebatur. Tunc[i] poſtquam ſciſcitatur, reſi-
puit, oppidi nomen audiens, tum magi iniuria perculſus, tum vulnere: verbáque
oraculi expendens, Hoc in loco, inquit, fatale eſt Cambyſem Cyri decedere. Hacte-
nus tunc loquutus. Viceſimo dehinc die accitis Perſarum qui aderant præſtantiſſi-
mis quibuſque, ita inquit, Quod maximè occultum volebam Perſæ,[k] id cogor a-
pud vos efferre. ego enim quum apud AEgyptum agerem, inter quietem viſum vi
di,[l] quod quidem minimè viſum oportuit. Videbatur mihi nuntius quidam do-
mo adueniens, nuntiare Smerdin in regio ſedentem ſolio, cælum capite contin-
gere. Ex quo veritus ne à fratre exuerer principatu, properantius quàm prudentius
feci. neque enim in hominis natura ſitum eſt auertere quod euenturum eſt. Itaque
demens ego Prexaſpem Suſa ad Smerdin interimendum miſi. Quo tanto ſcelere
perpetrato ſecurius degebā, nequaquā cōiectans fore vt Smerdi ſublato, alius quiſ-
piam mortalium in me exurgeret. Vnde prorſus euentu rerum fruſtratus, & parri-
cida fratris incaſſum extiti, & nihilominus regno exutus ſum. nam Smerdis magus
erat is quem dæmon mihi per quietem demōſtrauit in me arma ſumpturum. Hoc
opus quum ego perpetrarim, iam vobis Smerdin Cyri non ſupereſſe exiſtimetis,
ſed magos vobis regnum occupaſſe: quorum alterum rerum domeſticarum pro-
curatorem reliqueram, alter eius frater eſt Smerdis. Quem igitur decebat præcipuè
vicem meam vlciſci, indigna à magis paſſi, is[m] immerita morte à proximis ſuis
affectus eſt. [n] Secundo loco (quod reliquum eſt Perſæ) neceſſariiſſimum mihi de-
mandare vobis quod è vita exiens effici mihi cupio atque opto, per regios deos ob-
teſtans cum omnes vos, tum maximè Achæmenidas qui adeſtis, ne per ſocordiam
permittatis vt imperium rurſus redeat ad Medos. Sed ſi dolo occupatum eſt, illud
dolo ſurripiatis: ſin vi præreptum,[o] vi recuperetis. Hæc vobis facientibus, & tellus
fructum proferat, vxoréſque & pecua pariant in omne tempus libertate fruenti-
bus: ſecus facientibus, contraria his quæ dixi imprecor: & præterea vnicuique Per-
ſarum eum finem qualis mihi contigit. Simul hæc loquutus Cambyſes,[p] defleuit
omnem ſuam conditionem. Perſæ vt regem lamentantem conſpexere, vniuerſi

a Aut vlla cōtentio, *uel diſceptatio*, magna aut parua ex illo aduerſus te oriatur.

b Si fortè tamen mortui reſurrexerūt, puta fore vt etiam Aſtyages Medus rebellet: ſin res ita ſe habēt vt antea. *i. ſi mortui nihil magis nunc reſurgunt quàm antea*, fieri nō poteſt vt nouū aliquod malum ab illo tibi repullulet.

c A quo veniens. *i. miſſus*, nos Smerdi dicto audientes eſſe iubeat.

d Iniunxiſſe. *Vel, mandaſſe.*

e *Videtur hæc phraſis reſpondere noſtræ, Il fut touché en ſon cueur.*

f Defleuit, & de tota calamitate queſtus eſt, in equum inſ.

g Quamprimum. *Vel, Primo quoque tempore.*

h Gladius vagina excidit.

i Poſtquam ſciſcitatus, oppidi nomen reſciuit, tum magi iniuria perculſus, tum ex vulnere, reſipuit, *uel, ad ſe rediit*, & intellecto oraculo, *uel, & quum mē te complexus eſſet oraculum*, dixit, Hoc in loco fatale eſt Camb.

k Eò redactus ſum vt id apud vos efferā.

l Quod vtinam minimè vidiſſem.

m Impia.

n Quum verò iſte ſuperſtes non ſit, hoc mihi ſecundo loco relinquitur imprimis neceſſarium, vt vobis mandata dem de iis quæ mihi vita excedenti præſtari volo. Hæc igitur à vobis extremùm peto, per regios deos obt.

o Vi recuperetis pro virili. *Vel, Pro viribus.*

p Omne illud factum ſuum defleuit.

tum veſtimenta reſcindere, tum effuſo ploratu vti. Poſt hæc vbi femoris os [a]vitiatum eſt, femúrque celerrimè contabuit, Cambyſi vita erepta eſt Cyri filio, quum regnaſſet ſeptem omnino annos & menſes quinque, nulla vnquam prole ſuſcepta virili fœmineáue. At Perſis qui aderant magna offuſa eſt incredulitas, rerũ potiri magos, interpretantibus potius, Cambyſem quæ de nece Smerdis dixiſſet, ea dixiſſe vt illi omne nomen Perſicum redderetur hoſtile. Itaque pro certo habebant Smerdin Cyri per rebellionem regnare, vtpote Prexaſpe vſque pernegãte à ſe fuiſſe Smerdin interfectum. Neque enim tutum ei erat poſt Cambyſis obitum fateri, ipſius manu filium Cyri interemptum. Magus defuncto Cambyſe, ſimulando ſe Smerdin eſſe Cyri filium, qui ipſi fuerat cognominis, ſecurus regnauit mẽſes septẽ, qui reliqui erant ad implendum octauum annum regni Cambyſis: per quos menſes omne genus liberalitatis in ſubditos munificentiæque exhibuit, adeo vt eius defuncti magnum ceperit deſiderium omnes Aſiam incolentes, ipſis Perſis exceptis. Nam miſſis ad ſingulas quibus imperabat nationes edictis magus immunitatem tributorum ac vacationem militiæ in triennium tribuit: atque hoc quidem ſtatim adeptus imperium edixit. Octauo autem menſe, quiſnam eſſet compertus eſt hunc in modum: Erat Otanes quidam Pharnaſpis filius, ſed genere atque opibus primo cuique Perſarum par. Hic Otanes magum non eſſe Smerdin filium Cyri primus ſuſpicatus eſt, ſed eum qui erat, hac cõiectura, quòd neque ex arce progrediebatur, neque Perſarum procerum quempiam ad conſpectum ſuum vocabat. Itaq; [b]eum ſuſpicatus eſſe, hoc ſibi ſtatuit faciendum: Quum haberet filiam nomine Phædymam, quam Cambyſes tenuerat, cuiúſque tunc magus contubernio vtebatur, vt aliarum omnium Cambyſis vxorum: miſit ad eam quendam ſciſcitatum quocum homine cubaret, cum Smerdi Cyri, [c]an cum altero. Illa remiſſo nuntio, negauit ſe id ſcire, quippe quæ nec Smerdin filium Cyri vidiſſet vnquam, nec eum cũ quo cubaret noſſet quiſnam eſſet. Ad hanc rurſus mittit Otanes, inquiens, Si ipſa
» Smerdin Cyri non habes cognitum, ſaltem ſciſcitare ab Atoſſa quocum viro tu
» atque illa cubitatis. non enim illa ſuum ipſius ignorat fratrem. Filia ad hoc reſpon
« dit, Ne in Atoſſæ quidem colloquium venire poſſum, aut vllam aliã cernere mu
» lierum cum illo cubantium. Nãque hic vir, quiſquis eſt, quumprimum adeptus eſt
» regnum, nos diſperſit, aliam alibi collocans. Audienti hæc Otani res eſt viſa ma
» nifeſtior. itaque tertiò nuntium ad eandem mittit in hæc verba, Filia, decet te bo
» nis ortam natalibus, ſuſcipere periculum quod te ſubire pater hortatur. Si enim i-
» ſte Smerdis filius Cyri non eſt, ſed is quem ego ſuſpicor, nõ debet neque tuo frui
« contubernio, neque quòd potentiam Perſarum obtinet, impune lætari, ſed pœnas
« luere. Nunc igitur hoc agito: quum tecum cubabit, animaduertéſque ſoporatum,
» palpa eius auriculas: quas ſi habentem compereris, cum Smerdi filio Cyri te cuba-
» re exiſtima: ſinminus, cum Smerdi mago. Ad hæc Phædyma reſpondet, ſe, ſi id fa-
» ciat, magnum adire diſcrimen, quoniam probè ſcit, ſi ille careat auribus, & ipſa in
» palpando deprehendatur, fore vt ipſa ab illo trucidetur: tamen ſe id facturam. Et
Phædyma quidem recipit ſe patri hoc eſſe perfecturam. Huic autem Smerdi mago Cyrus, quum regnaret, aures præciderat, non exigua de cauſa. Ergo Phædyma hæc Otanis filia, quæcunque receperat patri exequuta eſt. nam vbi vices eius fuerunt adeundi magum, (etenim vxores Perſarum per vices in orbem ad illos pergunt) adiens magũ, vnà cubuit, eiúſque, dum vehementer ſoporatus eſſet, aures palpauit: quibus carere hominem non difficulter, ſed facilè ſanè deprehendit. Vbi illuxit, celerrimè patrem certiorem rei geſtæ facit. Iſte, ſumptis Aſpathine & Gobrya Perſarum primoribus, & ad fidem ſibi ſeruandam accommodatiſſimis, rem omnem exponit, qui & ipſi ſua ſponte rem ita ſe habere ſuſpicabantur. eóque verba quæ Otanes attulerat, admiſerunt: conſtituerúntque vt ſinguli ſibi ſingulos in ſocietatem deligerent è Perſis quibus maximè confiderent. Aſciuit itaque ſibi Otanes Intaphernem, Gobryas Megabyzum, Aſpathines Hydarnem. hi quum ſex forent, Darius à Perſis (nam his pater eius Hyſtaſpes præerat) Suſa aduenit. qui quum aduenisſet, placuit ſex Perſis hunc in ſocietatem adſciſcere. qui quum ſeptem eſſent, congreſſi colloquutique, fidem mutuò dederunt. Quúmque ad Darium ordo dicendæ
» ſententiæ veniſſet, ita apud cæteros verba fecit, Equidem mihi videbar ego ſolus
» noſſe magum regnare, & Smerdin filium Cyri morte oppetiſſe: atque ob id ipſum
» dedita opera huc me contuli, ad necem mago comparandam. Verùm quandoqui-
» dem contigit vt vos quoque rem ſciatis & non ſolùm ego, videtur mihi confeſtim
» eſſe tranſigendum neque differendum. differre enim ſatius non eſt. Ad hæc Ota-

[a] *Alii, Carie exeſum fuit. Alii etiam aliter.*

[b] Quum eum ſuſpicatus eſſe & ũ *impotura* haberet, ita egit. Quum hab.

[c] An cum alio quopiam.

nes, Fili, inquit, Hyſtaſpis, & patre egregio ortus es, & te nihilo inferiorem eſſe patre « tuo, indolem præfers: noli tamen ita properare ad rem aggrediendam inconſultò, « ſed conſiderantius illam capeſſe: quam ita demum aggredi debemus quum plures « fuerimus. Tum Darius, Viri, inquit, qui adeſtis, ſi eo quẽ Otanes dixit vtemini mo- « do, ſciatis vos teterrimè perituros. aliquis enim priuati lucri ratione habita rem ad « magum deferet. Et vos quidem debebatis potius per voſmet qui cœperatis, iſta exe « qui: ſed quoniam ſtatuiſtis ad plures referẽdum & me adhibendũ, aut hodie tranſi- « gamus, aut ſcitote, ſi nobis hodiernus elabatur dies, nõ alium occupaturum vt me « apud magum accuſet, ſed me vt vos accuſem. Ad hæc Otanes, quum cerneret Dari- « um properare, Quoniam, inquit, nos maturare compellis, nec finis differre, age, « expone nobis ipſe quónam pacto regiam introire poſſimus, & illos aggredi. excu- « bias nanque diſpoſitas eſſe, ipſe quoque, etſi non viſu, certè auditu noſti: quas qua « ratione penetrabimus? Cui reſpondens Darius, Multa ſunt, inquit, Otanes, quæ ne- « queunt oratione declarari, ſed facto: alia, quæ oratione declarari poſſunt, ſed vnde « nihil clari operis exiſtit. Vos verò noſtis, excubias quæ diſpoſitæ ſunt, haudquaquã « difficiles eſſe ad penetrandum. nam quum nos tales ſimus, nemo non, quiſquis il- « le ſit, cedet nobis, partim ob reuerentiam, partim ob timorem. Adde quòd habeo « prætextum accommodatiſſimum cui innitamur. ſiquidem è Perſis veniſſe me di- « cam, ac velle quædam à patre mandata regi nuntiare. Vbi enim expedit mendaci- « um dicere, dicatur. nam idem optamus quique mendacium dicimus quique verita- « tem: quippe quum ii qui mentiuntur, tunc mentiantur quum perſuadendo ſunt « quippiam lucri facturi: & qui verum dicunt, ideo dicant vt verum dicendo aliquod « lucrum conſequantur. Et alius huc, alius illuc magis propenſus eſt. ita non idem fa- « ctitando, idem tamen obtinemus. quòd ſi nihil lucri faciendum eſſet, peræquè & ve « rax foret mendax, & mendax verax. Quod autem ad ianitores attinet, ſiquis eorum « libenter cedet nobis, vtilius ei ſuo tempore erit: ſiquis reſiſtere conabitur, vt erit ho- « ſtis, ita tunc pro hoſte habeatur: deinde intro irrumpentes, rem tranſigamus. Poſt « hæc Gobryas, Viri amici, inquit, nobis pulchrius erit recuperare imperium: aut, ſi « recuperare non poterimus, mortem oppetere, quàm, quum ſimus Perſæ, viro Me- « do parere, & quidem aures non habenti. Quum præſertim quicunque veſtrûm « Cambyſi ægrotanti adfuiſtis, memoria teneatis quæ ille dum vita excederet, Perſis « imprecatus eſt, niſi imperium recuperare tentarent: quæ nos tunc non admitteba- « mus, [a] inuidioſè dici à Cambyſe exiſtimantes. Nunc igitur calculum pono in Da- « rii ſententiam: [b] neque hunc cœtum diſſoluendum cenſeo, ſed ſtatim aduerſus ma « gum adeundum. Hæc dicta à Gobrya cæteri cõprobarunt. Interea verò dũ ab iſtis « conſultatur, fortè hoc contigit, vt magi inito inter ſe conſilio ſtatuerent conciliandum ſibi amicum Prexaſpem, quòd indigna paſſus à Cambyſe eſſet, occiſo eius filio ictu ſagittæ, & ſolus mortem Smerdis Cyro geniti noſſet, quem ipſe ſuapte manu interemiſſet: quòd [c] præterea *ob id* apud Perſas maxima flagrabat inuidia. His de cauſis accitum hominem, ſibi amicum comparabant: accipientes fidem ac iuſiurandum, fallaciam quæ ab ipſis in Perſas facta eſſet, intra ſe habiturum, neque cuiquam mortalium patefacturum, [d] pollicitantes innumerabilia ſe ei daturos. Recipiente Prexaſpe facturum ſe quæ magi ſuaſerant, iterũ illi dicere, in animo ſe habere omnes Perſas ſub murum arcis conuocare: ideóque iubere hunc conſcenſa turri prædicare, à Smerdi Cyri Perſis imperari, & ab alio nemine. Hæc illi præcipiebant, veluti homini ſummæ apud Perſas autoritatis, & qui ſæpenumero aſſeueraſſet eum eſſe Smerdin Cyri, ac cædem à ſe factam pernegaſſet. Hæc quoque Prexaſpe ſe paratum exequi dicente, magi conuocatis Perſis, hominem in turrim perductum iubent habere orationem. Prexaſpes, ea quæ ab iſtis oratus fuerat ſponte obliuiſcitur: exorſúſque ab Achæmene, ſeriem familiæ Cyri recenſet: & vbi tandem deuenit ad Cyrum, commemorauit illius in Perſas beneficia. His expoſitis, prompſit veritatẽ, cauſatus ideo ſe hactenus occultaſſe quòd ſibi tutum non fuiſſet proferre rem geſtam, ſed impræſentiarum neceſſitate coactum proferre: dixítque ſe à Cambyſe adactum Smerdin Cyri occidiſſe, & magos eſſe qui regnent. Multis quoque verbis Perſas deuouit niſi rurſus imperium recuperarent, ac magos vlciſcerentur. Hæc loquutus, ſeſe in caput à turri præcipitem dedit. Hunc in modum Prexaſpes, vir per omne tempus vitæ ſpectatus, occubuit. At ſeptem Perſæ, vbi conſtituerunt aggredi protinus magos, neque rem differre, deos comprecatum ierunt, ignari omnino eorum quæ circa Prexaſpem acta eſſent: ſed hæc inter eundum in medio itineris audierunt: eóque à via ſecedentes, [e] iterum collo-

quuti

a Calumnioſè.

b Neque hoc cœtu diſſoluto, eundum aliò cenſeo quàm rectà ad magum.

c Præterea apud Perſas in maxima exiſtimatione eſſet.

d Pollicitantes ſe decies millies ipſius bona multiplicaturos

e Rem iterum in diſquiſitionem voca-

quuti ſunt. Quorum qui cum Otane optauerant rem prorſus differri, videbant negantes tunc eſſe adoriendam: qui verò cum Dario, confeſtim eundum, & quod decretum eſſet peragendum. Eis concertantibus apparuerunt ſeptem accipitrum paria, inſectantium duo paria vulturum, eóſque vellicantium atque infeſtantium. Quod intuentes ſeptem Perſæ, ſententiam Darii comprobarunt: & mox freti auibus ad regiam cum fiducia perrexerunt. Vbi ad portas adfuerunt, prout Darius ſenſerat, ita euenit. nam cuſtodes reueriti Perſarum primarios, nec aliquid huiuſmodi ſuſpicantes ex his fore, qui venirent diuina cum pompa, ne interrogauerunt quidem. Vbi in aulam introgreſſi ſunt, offendunt cunuchos qui erant à nuntiis: & ab his qua gratia venirent interrogantur. Simúlque inter percontandum ianitoribus minitabantur quòd homines ingredi permiſiſſent: atque vlterius pergere volentes eoſdem prohibebant. Iſti ſe mutuò cohortati, eductis gladiis, eos à quibus arcebantur, ibidem trucidant: iidémque curſu in conclaue contendunt, intra quod tunc fortè ambo magi agebant, & de iis quæ à Prexaſpe erant acta conſultabant. Qui quum vidiſſent tumultuantes eunuchos atque vociferantes, procurrerunt vterque: & quod fiebat animaduertentes, [a] ad vires conuerſi ſunt: quorum vnus occupat arcum, alter lanceam ſumit. atque inde [b] miſcentur inuicem. Verùm arcus ei qui illum ſumpſerat, quum hoſtes iuxta eſſent, nulli vſui fuit: alter qui ſe lancea tuebatur, tum Aſpathmis femur percuſſit, tum oculum Intaphernis: oculóque ex vulnere Intaphernes, non tamen & vita priuatus eſt. Hos igitur alter magorum vulnerauit: alter verò, quando arcus ei nulli vſui erat, in thalamum qui erat conclaui contiguus, ſe propipuit, fores occluſurus. Sed illuc duo de ſeptem cum eo irrumpunt, Darius & Gobryas: [c] quum autem Gobryas eſſet implicitus cum mago, Darius adhuc ſtans atque hærens, conſiderabat ne Gobryam feriret in tenebris. Eum cernens Gobryas otioſum ſtantem, interrogauit cur non vteretur manu. Reſpondenti Dario, Diſpicio ne te feriam, Tu verò, inquit, vel per vtrunque exige gladium. Cui Darius obtemperans, pugionis ictu vibrato magum caſu percuſſit. Interfectis magis capita demunt, cáque geſtantes quinque eorum, duobus reliquis qui faucii erant illic relictis, tum quòd inualidi eſſent, tum arcis tuendæ cauſa, foras procurrunt cum vociferatione ac tumultu: cæteróſque Perſas compellando, rem geſtam exponebant, capita oſtentantes: & ſimul quicunque magorum ipſis occurrebat mactabant. Perſæ, cognito quod actum ab his erat, ac dolo magorum, & ipſi facienda ſibi eadem cenſuerunt: eductíſque gladiis, vt quenque reperiebant magum, interficiebant: &, niſi noctis interuentu cohibiti fuiſſent, neminem magorum reliquiſſent. Hunc diem Perſæ maximè ſolennem publicè obſeruant, & in eo ingens celebrant feſtum, vocantes id μαγοφονίαν, *id eſt magorum cædem*. quo die nulli magorum fas eſt prodire in lucem, ſed cuncti ſe intra domum continent. Vbi reſedit tumultus, diéſque quinque exceſſere, ii qui magos inuaſerant, de omni rerum ſtatu conſultabant. Quorum orationes etſi apud nonnullos Græcorum fide carent, tamen huiuſmodi fuerunt: Otanes hortabatur vt rem Perſicam in medium conſtituerēt,

" ita inquiens, [d] Vnum è nobis principem fieri amplius mihi non videtur: neque e-
" nim id aut iucundum eſt, aut bonum. [e] Nam & quò licentiæ Cambyſes proceſſe-
" rit, noſtis, & quò magus. [f] Quid igitur nobis opus eſt monarchia, quam ſuſtulimus?
" in qua licet pro libidine agere omnia impunè? quæ virum, etiamſi optimus omni-
" um fuerit, tamen, quum in ea poſitus eſt, extra conſuetos abiecerit ſenſus? Quippe
" quum præter inuidiam ab initio ingenitam homini, ingeneretur ex præſentibus
" bonis inſolentia. [g] Itaque hæc duo mala habens, nimirum omnem malitiam ha-
" bet, tum per inſolentiam, quòd expletus omnibus rebus eſt, tum per inuidiā multa facinora admittens. Atenim vir tyrannus, vt qui omnia bona obtineat, debebat
" ſine liuore eſſe: verùm ita natura comparatum eſt [h] vt is ſit aduerſarius populari-
" bus ſuis. ſiquidem eorum optimis quibuſque qui ſuperſtites ſunt atque viuunt, inui
" det, [i] deterrimis delectatur: &, quod indecentiſſimum eſt, criminationes admittere
" optimum putat. Nam ſiue admireris eum modeſtè, offenditur quòd non effuſè
" hoc facias: ſiue effuſè facias, offenditur, quaſi ſibi aſſenteris. Et vt exequar dicendo
" quæ maxima ſunt, iura patriæ labefactat, fœminis vim affert, indemnatos interi-
" mit. At quum dominatur multitudo, primùm quidem nomen obtinet omniū pul
" cherrimum, iſonomian, *id eſt iuris æquabilitatem*: deinde verò nihil eorum agit quæ
" monarchus: *hoc eſt unicus princeps*. nam magiſtratus tum ſorte deliguntur, tum ad-
" miniſtratorū rationem reddūt: omnia deniq; cōſilia in cōmune referūtur. [k] Itaq; (vt
" meam dicā ſentētiam) cēſeo nobis monarchiæ deiectorib⁹ ſtatū multitudinis eſſe

uerunt. Ex quibus Otanes omnino autor erat vt differrent, neque, rebus flagrantibus, incœptum capeſſeret: (*ut legatur* ὡς ἐδόκεον) at Darius confeſt.

a Vires ſuas aduerſus illos experiri cœperunt. *Vel, Pro uiribus illis obſiſtere cœperunt.*

b Manus cōſerebāt.

c Quum autem pedem conferret cū m. *Vel, Quum autem manū conſereret. Vel, Quum adortus eſſet Gobryas magū.*

d Ego certè, vt poſthac noſtrûm vnus rerum ſolus potiatur, *vel, vt totum imperium uni noſtrûm poſthac deferatur*, autor nō fuerim. *Q. d. Non cenſeo poſthac de hoc cogitandum ut imperium uni deferatur. Neque enim dicit, Poſthac deferatur, quaſi iàm antea delatum fuerit. Sic intelligendum paulo pòſt* μετέντας ἡμέας μουναρχίης.

e Nam quò progreſſa ſit Cambyſis inſolēcia vidiſtis, & magi inſolentiam experti eſtis.

f Quomodo autem monarchia ſit res bene ordinata, in qua licet pro lib. &c. *Vel, Quo modo autem in monarchia res bene compoſitæ eſſe poſſint?*

g Hæc autem duo habēs, omne vitium habet.

h Vt contrario modo ſe in populares ſuos gerat. *Vel, Contrariis moribus erga ſuos populares prædituſ ſit. Vel breuius, Sed contrà comparatus eſt in ciues. ut* ἀντιστρόφως *ſumatur aduerbialiter.*

i Deterrimis delectatur: criminationibus etiā, *uel calumniis*, locum dare optimū *putat*. Et (quod eſt quiddam minimè omnium ſecum cōſentiens) ſi quidem eum mediocri, *uel modica*, admiratione proſequaris, infenſus eſt quòd non impēſè colatur: ſin impenſè quis eum colat, eo cultu, tāquam aſſentatione, offenditur.

k Nobis igitur cēſeo, miſſam facientibus tyrannidem, euehendam, *uel, prouehendam*, eſſe multitudinē in multitud. &c. *i. miſſam facientibus de tyrannide deliberationem.*

optandum. in multitudine enim omnia insunt. Otanes quidem hanc sententiam dixit. Megabysus autem ad oligarchiam, *id est ad statum paucorum*, rem traducens, ad eam socios hortabatur, his verbis, Quæ Otanes dixit de abolenda tyrannide, ea sint pro dictis à me quoque: sed quatenus hortabatur summã rerũ deferri ad multitudinẽ, in hoc ab optima errauit sententia. Etenim populari multitudine nihil est neque insipientius, neque insolentius. Itaque eos [a] qui tyranni sæuitiam fugiunt, ad intemperantis plebis recidere sæuitiam, nequaquam tolerandum est. Nam tyrannus, siquid facit, intelligens facit: [b] at plebi suum est nihil intelligere. quo enim pacto sciat, qui neque edoctus est, neque honestum nouit, ne domesticũ quidem? & qui ad res agendas sine consilio præceps ruit torrenti flumini similis? Quare siqui malè consultum Persis cupiunt, ii statu populari vtantur: nos verò cœtu virorum optimorum delecto, ad eos imperium deferamus. nam inter eos & ipsi erimus, & ex optimis viris credibile est optima existere consilia. Hanc Megabyzus sententiam dixit. Tertio loco suam Darius, inquiens, Quæ Megabyzus dixit, quatenus ad statum popularem pertinent, rectè mihi videtur dixisse: quatenus autem ad statum paucorum, non rectè. propositis enim tribus statibus, & his omnibus optimis, vt optimè imperet populus, optimè pauci, optimè vnus, inter hæc multo antecellere vnius imperium sentio. imperio enim vnius viri qui optimus sit, nihil melius esse constat. [c] Quod qui sentit, non immeritò statum popularem missum faciat. vt taceam sic præcipuè consilia in aduersarios trahi solere. At in statu paucorum, quum plures virtuti incumbant in publicum, vehementiora priuatim odia excitari consueuerunt. quum enim quisque princeps esse optet, & in dicenda sententia vincere, ad ingentia inter se odia euadunt. Ex quibus seditiones existunt, è seditionibus cædes, è cædibus ad vnius imperium deuenitur. vnde intelligi datur quanto sit hoc illo præstantius. Iam verò, plebe imperante, fieri non potest quin malitia exoriatur: exorta malitia in republica inter malos, non odia fiunt, sed amicitiæ validæ. qui enim aduersus rempublicam facinorosi sunt, mutuò se occultant: ídque tamdiu fit dum aliquis populo præpositus tales homines compescat, is videlicet quem populus inter cæteros admiretur. Hic quum admirationi est, tunc verè [d] monarchus ostenditur, declarãs in hoc monarchiam esse rem omnium præstantissimam. Atque vt in summã omnia colligam, vnde nobis libertas extitit, & à quo data? à populóne, an ab oligarchia, an à monarcho? Ego igitur [e] sentio, quum sitis per vnum virum liberati, vos debere talem rem complecti, ne alioqui leges patrias dissoluatis bene conditas: quod nequaquam satius est. Hæ tres dictæ fuerunt sententiæ, quarum vltimæ quatuor reliqui assensérunt. Otanes, qui iuris æquabilitatem facere Persis studebat, vbi ipsius sententia reiecta est apud alios, ita in medium loquutus est, [f] Viri seditiosi, quoniam constat necesse esse vnum aliquem è nobis regem fieri, siue per sortem, siue permissu Persarum per multitudinis electionem, siue qua alia ratione, equidem ego [g] vobis non refragor: quippe qui neque præesse volo, neque subesse. Et hac lege cedo vobis ius meum imperii, vt nulli vestrũm aut ipse ego, aut vllus vnquam meorum subsit. Otane hæc loquuto, cæteri sex eius postulatis assensérunt. Ita hic aliis non refragatus, è medio abiit aliò sessum. [h] Cæteris autem septem de rege iustissimè deligendo consultantibus, visum est, si ad aliquem ex ipsorum numero regnum perueniret, Otanem donari debere peculiariter eiúsque deinceps posteros cum omni alio magnificentiæ genere apud Persas honorificentissimo, tum Medica quotannis veste. Quæ ideo decreuerunt ei donanda quòd primus rem agitauerat, & ipsos in cœtum coegerat. Et hæc quidem peculiariter Otani decreuerunt: illa verò in commune, vt regiam introire vnicuique è septẽ sine internuntio liceret, nisi fortè cum vxore cubaret rex: néue regi fas esset aliunde quàm è familia coniuratorum vxorem ducere. De regno autem hunc in modũ: vt sub ortum solis conscensis equis, dum in suburbanis vectarétur, cuius equus vocem primus edidisset, is regnum Cambysis obtineret. Erat autẽ Dario quidã equiso, vir solers, nomine OEbares: ad quem Darius, postquam è cœtu digressi sunt, ita inquit, OEbares, de regni negocio sic inter nos conuenit: sub ipsum statim solis ortum equis conscensis, vt cuius equus vocẽ primus ediderit, is regno potiatur. quare siquid solertiæ habes, nunc comminiscere, vt nos obtineamus hoc decus, & nemo alius. Ad eũ respondẽs OEbares, Here, inquit, si in hoc versaris vt rex sis vel nõ, [i] huius rei causa cõfidere te iubeo, & bonũ habere animũ, ante te fore regẽ neminẽ. eiusmodi habeo medicamẽta. Si igitur, inquit Darius, habes istiusmodi cõmẽtũ, adest tẽp° cõminiscendi, nec differẽdi rẽ, vtpote crastino die nobis futuro certamine.

a Qui tyranni insolentiam fugiunt, in plebis effrænæ insolẽtiam incidere, neq.

b At plebi nulla intelligentia ineſt. quomodo enim intelligat, *uel, unde enim intelligentia ei adsit*, qui nec edoctus est nec nouit honestum quicquam, ne in sua quidem familia: & qui ad res ag. &c. *Sed diuersior potest & aliter exponi.*

c Nam qui hoc animo præditus sit, sine vlla reprehensione multitudinem guberuauerit: vt tac. &c. *qui sequens locus in Græc. edit. mendosus esse uidetur, & deesse infinitiuus.*

d Monarchus euadit.

e Sentio, quum per vnum *nobis imperantem* simus liberati, hoc *unius imperium* nobis esse tuẽdum. ac præterea, leges patrias non esse soluendas, quæ rectæ sunt, *uel, bonæ.* non enim consultum *nobis hoc fuerit.* Hæ tres dict.

f Conspirationis socii, *uel, factionis.*

g Vobiscum non contendam. *i. Me competitorem non habebitis. Sic & paulo pòst ὐκ ἐνγενίζετο.*

h *Ante* Cæteris *adde*, Atque ad hunc vsque diem sola hæc familia inter Persas libertatem retinet, nec imperio *regis* nisi quãtum ei visum fuerit, paret, leges Persarum non transgrediens.

i De hac re secutum esse te velim.

Hæc vt audiuit OEbares, ita facit: Vbi nox aduenit, vnam equarum quã equus Darii maximè adamabat, in ſuburbana adducit, ibíque alligat: tum equum Darii eodem ducit: eúmque circumagens, identidem equæ admouet, ac tandem admittit. Poſtero die, ſimulatque illuxit, ſex Perſæ ex conuento adfuerunt equis inſidentes. & quum in ſuburbanis vltro citróque vectarentur, vbi ad locum peruenerunt vbi ſuperiore nocte equa fuerat alligata, ibi Darii equus accurrens hinnitum edidit: & hinnitu edito, protinus fulgur ſereno cælo tonitrúque extitit. Hæc quum Dario tanquam ex compoſito accidiſſent, eum compotem voti fecerunt. nam cæteri ex equis deſilientes, Darium adorauerunt. Sunt qui hoc dicant OEbarem fuiſſe machinatum, ſunt qui aliud. vtroque enim modo refertur à Perſis. Volunt nanque OEbarem attrectatis manu huius equæ genitalibus, ipſam manum intra ſubligaculum tenuiſſe abditam: & ſub ipſum ſtatim ſolis ortum, quum equi digreſſuri eſſent, eam naribus equi Dariani admouiſſe, equúmque ad odoris ſenſum infremuiſſe atque hinniſſe. Darius itaque Hyſtaſpis filius declaratus eſt rex: eíque omnes Aſiani audientes dicto fuerũt, præter Arabes, qui à Cyro & rurſus à Cambyſe ſubacti, nunquam tamen in ſeruitutẽ redacti ſunt, ſed hoſpites extiterunt. [a] Hi Cambyſi aduerſus AEgyptum præſto fuerant, quibus inuitis haudquaquam fuiſſent ingreſſi Perſæ AEgyptum. Darius matrimonia ex Perſis auſpicatus eſt, ductis duabus Cyri filiabus, Atoſſa, quæ Cambyſi fratri & rurſus mago nupſerat, & Artyſtona virgine. Præterea alterã Smerdis filii Cyri filiã, nomine Parmyn, necnon filiam Otanis duxit, quæ magum prodidit. Idem, viribus omni ex parte ſtabilitis, ante omnia ſimulachrum è lapide factum ſtatuit hominis equo inſidentis, inſcriptis in hæc verba literis, DARIVS HYSTASPIS FILIVS, TVM EQVI VIRTVTE, (cuius nomen legebatur) TVM OEBARIS EQVISONIS, PERSARVM REGNVM ADEPTVS EST. His apud Perſas actis, viginti prouincias (quas ipſi ſatrapeias vocãt) conſtituit: earúmque ſingulis præſides præfecit: taxato quod penderetur tributo per nationes, [b] aliis finitimos tranſcribens, aliis tranſferens, aliis remotiores gentes attribuens. diſtributo prouinciis hunc in modum tributo, quod exigebatur cum hoc edicto, vt qui argentum, ii Babylonici talenti pondere: qui aurum, ii Euboico pondere afferrent. Valet autem Babylonicum talentum ſeptuaginta minas Euboicas. Etenim ſub Cyro atque deinde ſub Cambyſe nihildum fuerat circa tributa inſtitutum, ſed munera afferebantur. Ob hanc tributi ordinationem & alia huiuſmodi, Perſæ aiunt Darium fuiſſe inſtitorem: Cambyſem autem, dominum: Cyrum verò, patrem. quoniam Darius res omnes quæſtui habebat: Cambyſes, aſper erat ac moroſus: Cyrus, mitis, & omni ratione de illis bene mereri ſtudens. Ab Ionibus igitur & Magnetibus qui in Aſia incolunt, & AEolibus & Caribus & Lyciis & Melyenſibus & Pamphyliis (vnum enim erat idémque impoſitum his tributum) pendebantur quadringenta argenti talenta. Hæc erat ab eo prima portio inſtituta. A Myſis & Lydis & Alyſoniis & Cabaliis & Hygennenſibus quingena talenta: Secunda portio hæc erat. Ab Helleſpontiis, qui ad dexteram illuc nauigantium ſiti ſunt, & Phrygibus & Thracibus qui Aſiam incolunt, & à Paphlagonibus & Mariandenis & Syris, trecenta & ſexagena talenta: Hæc erat tertia portio.

A Cilicibus, equi albi triceni ſexageni, in dies ſingulos ſinguli, necnon talenta argenti quingenta: quorum centena & quadringena erogabantur in eam Ciliciæ regionem quæ equos producebat: trecena autem & ſexagena Dario obueniebant. Hæc quarta portio. Ab vrbe Poſideio, quam coloniam Amphilochus Amphiarai filius deduxit [c] in finibus Cilicum ac Syriorum, ab hac ad AEgyptum vſque, præter Arabum partem, (hæc enim erat immunis) trecenta & quinquagena erat tributum. Quinta portio hæc. [d] cui annumeratur omnis Phœnicia & Syria quæ dicitur Palæſtina, & Cyprus. Ab AEgypto & Libybus AEgypto conterminis, & Cyrena & Barca (in portione nanque AEgypti iſtæ ordinantur) ſeptingenta proueniebant talenta, præter pecuniam è piſcario prouentu lacus Mœrios. Excepta hac pecunia & certo frumenti numero, ſeptingenta talenta obueniebãt. Nam centum viginti millibus Perſarum, qui in Albo muro Memphitico ſtationem habent, & eorum auxiliaris admetiuntur illi frumentum. Sexta portio hæc. Sattagydæ & Gãdarii & Dadicæ & Apparitæ, in idem conſtituti, centena & ſeptuagena talenta pẽdebant: Septima portio hæc. A Suſis & cætera Ciſſiorum regione, trecenta: Octaua hæc portio. A Babylone verò cæteráque Aſſyria millena talenta argenti prouenie bant, & præterea pueri caſtrati quingeni: Nona portio hæc. Ab Ecbatanis & ab reliqua regione Medica & Parycaniis & Orthocorybantibus, quadringena &

a Quum Cambyſi aditum in AEgyptum permiſiſſent.

b *Sunt qui ita hunc locum exponant*, Adiunctis ad nationes, *uel, gentes*, vicinarum regionum incolis, atque etiam tranſgreſſus vicinos, iis qui longius erant diſſiti, aliis alias gentes tribuẽs. Diſtribuit igitur prouinciis hunc in modum tributum, quod quidem exigebatur, &c. *Vt legatur* ἄλλοις ἄλλα ἐθνεα νέμων. ἀρχαῖς δὲ, &c.

b In mõtibus. *Valla legit* ἐπ' ὄροισι *pro* ἐπ' ὄφεσι.

d Eſt autem in hac portione omnis Phœnicia. *Nam Valla in præced.* τομὸν *portionem vertit.*

quinquagena talenta: Decima portio hæc. Caſpii & Pauſicæ & Panthimati & Daritæ ſimul conferentes, ducena talenta afferebant. Vndecima hæc portio. A Bactrianis ad AEgloſ vſque, trecẽtorũ & ſexagenorũ talẽtorũ erat tributũ: Portio duodecima hæc. A Pactyica & Armeniis, eorúmque conterminis, Euxino tenus ponto, talẽta quadringenta: Tertiadecima hæc. A Sagartiis & Sarangæis & Thamanæis & Vtiis & Mecis, & iis qui rubri maris inſulas incolunt, vbi rex eos qui relegati vocantur collocat: ab his omnibus ſexcentorum talentorum proueniebat tributum: Quartadecima portio hæc. Sacæ & Caſpii ducena & quinquaginta talenta afferebant: Quintadecima portio hæc. Parthi Choraſmíque & Sogdi & Arii, trecena talenta: Sextadecima portio hæc. Paricanii & qui ex Aſia ſunt AEthiopes, quadraginta talenta: Decimaſeptima portio hæc. Mantienis & Saſpiribus & Alarodiis ducena iniuncta talenta erant: Duodeuiceſima portio hæc.

Moſchis & Tibarenis & Macronibus & Moſynœcis & Mardis trecenta talenta præcepta erant: Vndeuiceſima hæc portio. Indi, vt ſunt multitudine multo numeroſiſſimi inter omnes quos nouimus mortales, ita tributum ſuper cæteros omnes afferebant tricena ſexagena talenta aureorum ramentorum: Viceſima portio hæc. Quòd ſi Babylonica pecunia ad pondus Euboicum redigatur, fiunt nouies millena quingenáque & quadraginta talenta argenti. [a] Aurum verò ſi terdecies tanto ramentorum taxetur, in ſumma reperietur ad rationem Euboicam eſſe ſex millia talentorum, ſexcentáque & octoginta. Quibus in vnum contractis ad Euboicum computum, exigebantur in ſummã annui tributi à Dario, talentorum quatuordecim millia quingenta & ſexaginta. Minorem his ſummam omittendam mihi, non referendam puto. Hoc tributum Dario ex Aſia obueniebat, & aliquantulum ex Libya: cæterùm procedente tempore & ab inſulis obuenit aliud tributum, & ab iis qui Europam Theſſalia tenus incolunt. Id tributum rex hunc in modum theſaurizat, *hoc eſt reponit*. Liquefactum aurum argentúmque in fictiles fidelias infundit: expletas mox fidelias ſubinde frangit: ex eóque auro argentóue, quoties pecunia indiget, tantum concidit quantum vſus poſtulat. Atque hæ quidem prouinciæ erant ac tributorum taxationes. Sola autem Perſis ideo inter tributarias à me prætermiſſa eſt, [b] quòd eam minimè Perſæ colunt. Iſti autem ad ferendum vllum tributum non adigebantur, ſed munera portabant: AEthiopes AEgypto contermini, quos Cambyſes in expeditione contra macrobios AEthiopes ſumpta ſubegit, quíque ſacram Niſam incolunt, & Dionyſo dies feſtos agunt. Iſti AEthiopes eorúmque finitimi, eodem quo Indi Calandiæ ſemine vtuntur, ſubterraneáſque habent domos. horum vtrique tertio quoque anno munera portabant, portántque ad meam vſque memoriam, 'binos ſemodios auri rudis, & ducenos ſæces ebeni, & quinos AEthiopes pueros, & vicenos grandes elephantorum dentes. Colchi quoque inter dona ferentes repoſiti erant, eorúmque finitimi ad montem vſq; Caucaſum. Ad hunc enim montẽ imperitatur à Perſis. nam qui ad aquilonẽ Caucaſi habitant, eorum iam nulli Perſas curant. Iſti igitur dona ſibi imperata, etiã ad meã vſq; ætatem, quinto quoq; anno afferebãt, cẽtenos pueros, totidémq; virgines. Afferebant & Arabes millena quotãnis talenta thuris. Hæc iſti dona, præter tributum, regi portabant. Sed Indi id aurum tam multũ, vndé ramenta quæ dixi, regi afferunt, hac ratione comparant. Indicæ regionis id quod ad ſolem vergit, ſabuloſum eſt. nam Indi, dũtaxat eorum quos ſcimus, de quibus aliquid pro certo narratur, primi ſunt hominum qui in Aſia ad auroram & ſolis ortum habitant. Indorũ autem tractus qui auroram ſpectat, propter arenam vaſtus eſt. Eorum autem complures ſunt gentes, atque eæ lingua inter ſe diſſonæ: & eorum alii ſunt dediti rei pecuariæ, alii non: item alii in paluſtribus fluminis habitant, crudis victitãtes piſcibus, quos aggreſſi ex arundineis nauigiis exceptant. Singula autem nauigia è ſingulis arundinis internodiis fiunt. Iſti ex Indis ferunt veſtem è tegete: quam vbi è flumine meſſuerunt inciderúntque, plectentes in modum ſtoreæ, tanquam thoracem ſibi induunt. His finitimi auroram verſus ſunt Indi pecuarii, carnibus crudis veſcentes, nomine Padæi, qui talibus vti moribus narrantur: Quoties ciuium [d] aliquis aliquáue ægrotat, virum quidem ſui maximè familiares interimunt: quòd dicant illum morbo tabeſcentem, carnes ipſis corrupturum: & licet ſe neget ille ægrotare, nihilominus iſti non ignoſcentes necant eum, epulantúrque. Mulieri verò, ſuæ maximè neceſſariæ, idem quod viri viro faciunt. Qui autem ad ſenium peruenit, eo itidem mactato paſcuntur. Ideóque cum hac de cauſa, tum quia omnes qui in morbum incidunt, necantur, non multi ſanè eorum ad ſenectutem perueniũt.

a Aurum autem ramentitium inuenitur eſſe talentũm Euboicorum quatuor millium ſexcẽtorũ & octoginta, ſi ita ratio inea tur vt pſegma. *i. ramentum*, terdecies tanto argẽti repẽdatur. His igitur omnibus in vnum coagmentatis, Euboica talenta numero quatuordecim millia quingenta ſexaginta annuo tributo colligebantur. Ita Budæus hunc locum interpretatur lib. 4. De aſſe, admonens legendũ τὰς ιεκατὸν καὶ ἑξακοσίους. quam lectionem & in uet. cod. reperimus. Idem aliis uerbis hũc locum ita reddit circa initium eiuſdem libri, Aurum verò ramentitiũ ſi terdecies expendatur ad argentum, in ſumma reperietur ad rationem Euboicam eſſe quatuor millia talentorum, ſexcẽtáque & octoginta. Quibus in vnum coactis, fit ſumma eorum quæ quotannis colligebantur, quaterdecies millena quingena & ſexagena talenta Euboica.

b Quòd Perſæ immunes agros colant. Iſti porro ad fer.

c Binos chœnices auri ignem non experti.

d Seu vir ſeu fœmina, ægr.

Eſt aliorum Indorum hæc diuerſa conſuetudo, vt nullam animantem interimant, vtque nihil ſerant, nec domos parandas exiſtiment, atque herba victitent. Eſtque eis ſemen quoddam milii inſtar, ſua ſpõte naſcens è terra, ſuo in calice: quod cũ ipſo calice lectum coquunt, edúntque. Eorum quiſquis in morbum incidit, is in locum deſertum pergit, ibíque decumbit, eius vel decumbentis vel defuncti curam gerente nemine. Horum omnium quos recenſui Indorũ cultus in propatulo eſt, ſicut pecorum: color ſimilis ac proximus AEthiopico. genitura quã in mulieres emittũt, non alba, quemadmoduin cæterorum hominũ, ſed atra, vt color corporis: qualem AEthiopes quoque emittunt. Hi Indi lõgius à Perſis abſunt, [a] & vento Auſtro obnoxii: eóque Dario neutiquam obtemperabant. [b] Cæteri Indi Caſpatyro vrbi & Pactyicæ regioni contermini ſunt, ad ventum Aquilonem habitantes. Et ex aliis Indis ii qui proximam Bactrianis vitam degunt, pugnaciſſimi ſunt, & qui [c] ad aurũ præcipuè mittunt. Circa hanc enim plagam vaſta ſunt propter arenam loca. in ea ſolitudine arenoſa formicæ gignuntur, canum quidem magnitudine minores, vulpiũ verò maiores. Earum nõnullæ & apud eos & apud regem Perſarum viſuntur, hinc venatu captæ. Hæ formicæ in faciendis ſub terra domiciliis egerũt arenam, vt apud Græcos formicæ, atque eodem modo, ipſa ſpecie corporis ſimillima. Ea autem quæ egeritur arena, auracea eſt: [d] pro qua in deſertum mittẽtes Indi, ternos ſinguli camelos iungunt: mares à lateribus, quos frænatos trahũt, fœminam in medio, in quam ipſi aſcendunt: data opera vt à recentiſſimis fœtibus abſtractas iungãt. Etenim apud eos cameli cum nihilo ſunt minori pernicitate quàm equi, tum verò ad ferenda onera multo valentiores. Qualem autem habeat camelus ſpeciem, Græcis, vtpote ſciẽtibus, non puto ſcribendum: ſed quod de eo animali neſcitur. Camelus in poſterioribus cruribus gerit quatuor femora, & totidem genua, & veretrum inter poſteriora crura caudam verſus ſpectans. Hunc in modum iunctis camelis, Indi ad aurum *legendum* tendunt, [e] vt quum feruentiſſimus fuerit æſtus, ſint in rapina. ſiquidem præ æſtu formicæ ſub terra ſe occultas tenent. Eſt autem illis hominibus ſol ardentiſſimus matutinus, non quemadmodũ aliis meridie, eouſque efferueſcens dum tempus eſt à foro diſcedendi: per quod ſpatium multo magis vrit quàm meridianus in Græcia, adeo vt dicantur illi tum in aqua ſe abluere. Meridies verò ferè Indos vrit peræquè atque alios homines: declinãte meridie, talis eſt illic ſol qualis alibi matutinus: ac deinceps magis ac magis frigeſcẽs, dum ad occaſum peruenit: quo tempore præcipuè friget. Vbi ad locum Indi peruenere, culeis quos attulere, arena completis, [f] raptiſſimè retrò ſe recipiunt. Quos protinus formicæ (vt à Perſis fertur) olfactu perceptos inſequuntur tanta pernicitate quanta in alio eſt nullo: ita vt niſi viam [g] ad quam formicæ congregantur, anticipent Indi, nemo ſit ipſorum inde euaſurus. Ideóque camelos mares, quòd impares fœminis ſunt in currendo, [h] ne trahantur, diſſoluunt: ſed non vtrunque pariter. fœmina verò, pulli quem reliquit memor, nihil ſibi remittit. Hac ratione Indi maiorem auri partem nanciſcuntur, vt Perſæ memorant. nam quod effoditur in eadem regione aurum, rarius eſt. Et ſanè pulcherrimas quodammodo res extrema orbis habitati pars ſortita eſt, quemadmodum [i] Græcia (quod præſtantiſſimum iudicatur) pulcherrimas regiones. Nam, vt paulo antè dixi, vltima plagarum quæ ad orientem vergentes habitantur, Indica eſt: in qua & animantes tam quadrupedes quàm volucres, multo ſunt grandiores quàm cæteris in locis, præterquam equi: (nam ab equis Medicis vincuntur qui Niſæi vocantur) & infinita vis auri, partim effoſſi, partim per flumina deuecti, partim vt indicaui ſurrepti. præterea ãgreſtes arbores pro fructu lanam ferentes, ouillæ tum pulchritudine tum bonitate præcellentem, qua in veſtiarium Indi vtuntur. Ad meridiem vltima è regionibus quæ habitãtur, Arabia eſt: in qua ſola omnium naſcuntur thus, myrrha, caſia, cinnamomum, & ledanum, cuncta hæc facilia ad nanciſcendum, præter myrrham. Nam thus Arabes ſtyrace ſuffientes legunt, ea quam Phœnices ad Græcos exportant. hac ſuffitum thus capiunt. Etenim thuriferas arbores obſeruant colubri ſubalati, exiguo corpore, [k] diſcolori ſpecie, permagno numero circa ſingulas arbores, iidem videlicet qui aduerſus AEgyptum facto exercitu tendunt. Nec vllo alio ab arboribus quàm ſtyracis fumo ſubmouentur, vniuerſam terram oppleturi, vt Arabes aiunt, niſi (vt iidem narrabant) ſimile quiddam iſtis contingeret ei quod nouimus contingere viperis, ídque ([l] vt credere debemus) ſolerti diuinitatis prudentia. nam quæ & timido animo ſunt & eſculenta, ea omnia fœtuoſa fecit, ne aſſiduo eſu deperirent: contrà, quæ ſæua & maligna ſunt, ea voluit parum eſſe fœtuoſa. Vnde fit vt lepus, quem omnia venantur, fera, ales, ho-

a Et verſus Auſtrũ ventum.

b Alii ex Indis Caſpatyro vrb.

c Ad aurum *colligendũ* præcipuè mittũtur. *Ita aliis edit. interpret. Valla legitur*, Qui ad Auſtrum mittunt, *pro*, Qui ad aurũ mittũtur. *uel, proficiſcũtur.*

d Ad quam *colligendam* qui in deſertum mittuntur Indi, &c.

e Sic inita *itinerũ* ratione vt quũ feruen. &c. *Vel*, Hoc *prudenter præuiſo ut quam, &c.*

f Quamprimum. *Vel, primo quoque tẽpore.*

g Interim dum formicæ congregantur.

h Diſſoluũt, ſi vnà non trahãtur vtrique. *Id eſt, Si utrique aſſequi pari gradu non poſſint. Ita quidam hunc locum interpretantur, qui & aliã interpretationem admittere uidetur.*

i Græcia longè tẽperatiſſimas nacta eſt anni tempeſtates. *Gal. Les ſaiſons de l'annee.*

k Verſicolori.

l Vt rationi conſentaneum eſt.

mo,tam ferax ſit:ſoláque ex omnibus beſtiis,quum grauida eſt,etiam [a] impleatur, & alium fœtum in vtero geſtet pilis veſtitum, alium nudum, alium tantùm non formatum:alium concipiat. Et lepus quidem talis eſt. At leæna validiſſimum ferociſſimúmque animal,ſemel in vita vnum parit. nam vnà cum fœtu vterum emittit. Cuius rei cauſa eſt hæc, quòd catulus leoninus, vbi moueri in vtero incipit, quum habeat vngues longè acutiſſimos ex omnibus feris, vterum lacerat, augeſcénſque magis ac magis, vngues imprimédo exhulcerat:ita vt ad poſtremum,quum partus inſtat,nihil vteri relinquatur incolume. Sic quoque ſi viperæ & alati Arabiæ ſerpentes gignerentur vt ipſorum natura fert,non eſſet hominibus viuendi facultas: nũc autem,quum libidine agitantur,& per paria coeunt,fœmina collum maris in emittenda genitura cõprehendit, [aa] ſorbénſque non prius dimittit quàm deuorauerit.& mas quidem hoc modo perit. Fœmina verò talem luit maſculo pœnam: quòd filii dum adhuc intra vterum ſunt,patrem vlciſcentes matricem ambedunt:eiúſque aluo ambeſa,ita partum faciunt. Cæteri ſerpentes qui non ſunt hominibus pernicioſi,oua pariunt & magnam vim fœtuum excludunt. Porrò viperæ per vniuerſum orbem terrarum viſuntur: alati verò ſerpentes nuſquam alibi niſi in Arabia, aut certè non adeo frequentes. Hunc in modum Arabes thus comparãt. Caſiam autem ſic:Poſtquam ſibi cum cæterum corpus, tum faciem præter oculos obligauerunt coriis aliiſque pellibus,ad caſiam pergunt. Ea naſcitur in palude nõ alta,circa quam & in qua degũt feræ alatæ, veſpertilionibus ſimillimæ,ſtridore diro,& viribus præualentibus:quas ab oculis arcentes Arabes,ſic caſiam metũt. Cinnamomum etiam quàm ſuperiora mirabilius legunt. nam aut quomodo aut qua in terra gignatur, illud nequeunt dicere: niſi quòd probabili ratione vtuntur,quòd quidam volunt id gigni in iis regionibus vbi Dionyſus educatus eſt: & ipſas cinnamomi feſtucas afferri à grandibus quibuſdam alitibus ad nidos è luto conſtructos in præruptis mõtium & homini inacceſſis. Contra quas hoc Arabes excogitauerunt:boum [b] aſinorúmque defectorum & aliorum iumentorum membra minutatim conciſa, in ea loca portant:& vbi iuxta nidos poſuere,procul abſcedũt. Ad hæc fruſta delapſæ volucres,ad nidos ſuos carnem comportãt:cui ſuſtinendæ impares nidi ad terram diſciſſi labuntur:tunc Arabes ad eos colligendos accedunt. Hac ratione cinnamomũ ab illis legitur,& illinc in alias regiones dimittitur. At ledanum (quod Arabes ladanum vocant)etiam cinnamomo mirabilius comparatur: quippe quod in graueolentiſſimo loco naſcens, tamen fragrantiſſimè olet. In barbis hircorum inuenitur innatum,veluti mucor ligni, cum ad conficienda multifaria vnguenta vtile, tum præcipuè ad ſuffitionem qua Arabes vtuntur. Hactenus de thymiamatis dictum ſit. Redolet Arabica regio mirificè iucundo quodam odore. ſúntque in ea ouium duo genera admiratione digna,quæ nuſquam alibi viſuntur, quorũ vnum caudas habet tam longas vt non ſint tribus breuiores cubitis: [c] ſiquis trahi ſinat,hulcera contracturæ;dum per terram atteruntur: nunc vnuſquiſque paſtorũ hactenus eſt doctus arte fabrili,vt ploſtella faciant quæ ſingularum ouium caudis ſubligent, ſupérque ploſtella caudas ipſas alligent. Alterum genus ad cubitalem latitudinem caudas gerit. Huic,qua parte meridies ad ſolem occidentem vergit, contermina eſt AEthiopia terrarum habitatarum vltima. Hæc & auri multum fert, & vaſtos elephantes,prominentibus vtrinque dentibus: & cum agreſtes omnes arbores, tum verò ebenum,necnon viros maximos pulcherrimóſque & æui longiſſimi. Atque hæc quidẽ extrema ſunt Aſiæ Libyæque. De extremitatibus autẽ Europæ quod pro comperto referam non habeo. neque enim aſſentior fluuium quendam eſſe, Eridanum à barbaris vocitatum, qui ſubit mare ad Septentrionem ſpectans, vnde electrum venire narratur. Ne Caſſiteridas quidem noui inſulas, *hoc eſt ſtannarias*, vnde ad nos venit caſſiteros, *id eſt ſtannum*. nã vel ipſum coarguit nomen Eridanus, quod Græcum eſt,non barbarum,ab aliquo poetarum fictum. Sed etſi hoc ſtudioſè quæſiui,à nemine qui ipſe viderit accipere potui,quomodo ſe habeat mare ad illam Europæ partem. Ab extrema itaque ad nos venit ſtannum electrúmque. Cæterùm ad ſeptentrionem Europæ quamplurimam auri vim eſſe conſtat: ſed quomodo fiat, ne hoc quidem pro comperto dicere queo. Dicuntur tamen id à gryphibus auferre Arimaſpi,viri vnoculi. quod nec ipſum crediderim,vt viri naſcantur vnoculi, cæteram naturam habentes aliis hominibus parem. Porrò extrema terrarum concludunt aliam regionem, intúſque cohibent ea quæ nobis pulcherrima putantur, illiſque rariſſima. Eſt in Aſia planities quædam vndique cincta monte quinque in locis interciſo,quæ aliquãdo fuit [d] Choraſmiorum cum ipſorum finibus & Hyrca-

a Superfœtet.

aa Et arctè amplexa. Vel, Et arctè conſtringés. Vel, Et inhærens.

b Aſinorúmque mortuorum & al. iumentorum memb. in quammaxima fruſta cõciſa, in ea loca por.

c Quas ſi permittantur trahere, *id eſt demittere ad terram, uel demiſſas affricare terræ*, hulcera contractura ſint dum illæ ad terram atterẽtur: verùm vnuſq.

d Choraſmiorum montes incolentium, Choraſmiorum *inquã* & Hyrc.

horum,& Parthorum & Sarangæorum & Thomaniorum: ſed poſteaquam Perſæ rerum potiti ſunt, facta eſt regis. Ex hoc circumiecto monte ingens amnis profluit, nomine Aces,qui quondam per ſingulas vndique interciſiones ductus ac diſtributus,totidem quas dixi gentium regiones irrigabat:vbi verò in poteſtatem regis Perſæ venerunt,hoc ab illo ſunt paſſæ, quòd anfractibus montium ab rege obſtructis, & ad eorum ſingulos portis inditis, aqua ab exitu intercluſa eſt: interfluentéque introrſum amne,planities quæ intra montes erat,pelagus facta,quũ fluat in interiora amnis nulla ex parte exitum habens: atque ita ipſæ gentes priſtino aquæ vſu fraudatæ afficiuntur permagno detrimento. Nam hyberno tempore deus illis,quemadmodum aliis hominibus,pluit:ſed æſtate quum ſerunt [a] piſum & ſeſamum,aquam deſiderant. Igitur quum nihil eis aquæ tribueretur,ad Perſas venerũt viri atque mulieres:ſtantéſq; [b] pro foribus regis, cum eiulatu vociferabantur. Tunc rex iis qui maximè indigebant portas reſerari iuſſit, vtque eas quæ ad illos ferrent:eaſdem,quum illorũ terra humore hauſto ſatiata eſſet, rurſus obſerari: ita deinceps alias, vt quique cæterorum populorum maximè aqua indigerent. id faciens (quantum ego auditu cognoui) pecuniæ exigendæ gratia præter tributum. Atque hæc quidem ita ſe habent. Cæterùm rex vnum è ſeptem viris qui aduerſus magum conſpirauerunt, Intaphernem,cepit ac capite damnauit ob hanc noxam: Intaphernes, ſtatim poſt oppreſſos magos regiam ingreſſus,volebat admitti ad colloquiũ regis. etenim hac lege conuentum erat inter magi oppreſſores vt eis ad regem foret aditus ſine internuntio,niſi cubantem eum vxore. Itaque non oportere ſibi interuenire nuntium cenſens Intaphernes,quia foret vnus è ſeptem,introire vtique volebat. ſed quum ianitor & qui à reſponſis erat introire non ſinerent, quòd regem dicerent rei vxoriæ dare operam,eos mentiri ratus,educto acinace, aures vtrique naréſque præcidit,ac lora fræni equini ad ceruices ipſorum alligauit,hominéſque dimiſit. Qui quum ſeſe regi exhibuiſſent & cur id paſſi fuerãt expoſuiſſent, Darius ſigillatim quenque Perſarũ accerſiuit,veritus ne id communi ſex Perſarum conſilio factum eſſet: explorauítque nunquid id quod actum foret comprobarent. Vbi comperit ſine horum cõſenſu Intaphernem hæc feciſſe,hominem comprehendit eiúſque liberos atque omnem familiam:multis de cauſis credẽs illũ cum ſuis propinquis rebellionẽ fuiſſe molituru:hos comprehenſos ad necem vinciri iuſſit. Tunc vxor Intaphernis ad regias fores accedens,plorabat atque lamentabatur. id aſſiduè faciendo ad ſui miſericordiam Darium quum adduxiſſet, miſſo ad eam nuntio rex inquit, Mulier, offert tibi Darius vnius electionem,ex vinctis domeſticis tuis quem velis liberari. Illa poſtquam ſecum deliberauit,ita reſpondit, Si vnius *omnino* animam rex mihi gratificatur,eligo ex omnibus fratrem. Hæc audiens rex,miratus huius orationem,miſſo nuntio,inquit,Percõtatur te rex qua de cauſa,viro filiiſque prætermiſſis, fratrem delegiſti vt ſupereſſet,qui & remotiore abs te eſt gradu quàm filii,& minus iucũdus quàm maritus. Cui illa reſpondens, Rex, inquit, maritus mihi alius, ſi dæmon voluerit,atque alii liberi,ſi hos amiſero, eſſe poſſunt:alius frater, parentibus meis iam vita defunctis,nulla ratione poteſt eſſe. [c] Hanc ſequuta cauſam, ita loquuta eſt. viſáque eſt Dario probè dixiſſe. itaque ea re delectatus rex, & eum quem mulier optauerat miſſum fecit,& filiorum natu maximum,cæteris omnibus interfici iuſſis. Ita vnus è ſeptem Perſis ſtatim initio occubuit. Enimuero illud ferè circa Cãbyſis ægrotationem contigit: Erat Sardibus præſes quidam à Cyro præfectus, nomine Orœtes, Perſa,cui nefariæ rei cupido inceſſit:ſiquidem Polycratem Samium,à quo nullo nec facto nec dicto quãtulocunque læſus eſſet, quémque ne vidiſſet quidem vnquam,tamen concupiuit capere ad interimendum,ob hanc (vt plerique aiunt) cauſam: Quum aliquando pro foribus regis cõſiderent Orœtes & alter quidam Perſa nomine Mitrobates, præfectus gentis quæ eſt in Daſcylio, è verbis ad iurgia peruenerunt. Et quum de virtute diſceptaretur,Mitrobates obiiciẽs Orœti inquit, [d] Tũne in pretio virorum es,qui inſulam Samum tuæ prouinciæ adiacentem, regi non acquiris,ita facilem captu vt quidam è popularibus quindecim armatis fretus occuparit,eiúſque tyrannide potiatur? Hoc iurgium audiẽti Orœti adeo doluiſſe quidam aiunt, [e] vt affectauerit non de obiurgante vindictam, ſed Polycratem prorſus occidere,propter quem malè audiſſet. Alii (ſed pauciores) inquiunt caduceatorem in Samum ab Orœte miſſum cuiuſdam rei rogandæ cauſa: (cuius autem, non dicitur) Polycratem autem tunc fortè in conclaui cubantem fuiſſe,aſſiſtente ei Anacreonte Teio,ſiue id conſultò,quòd res Orœtis contemptui haberet,ſiue forte aliqua huiuſmodi factum. ad quem quum accedens Orœtis caduceator,eius mãdata exponeret,

a Panicum.

b *Id eſt,In aula regia. ſic in ſequenti.locis.*

c Hanc rationem in iſta electione ſequuta ſum.

d Itáne tu vir cenſendus es qui inſ.

e Vt non tam eũ qui hæc dixiſſet vlciſci affectauerit quàm Polycr.

Polycratem neque ſe ad hominem cõuertiſſe (erat enim ad parietem verſus) neque quicquam reſpondiſſe. Hæ bifariæ cauſæ mortis Polycratis fuiſſe memorãtur, quarum vtrilibet accommodare fidem quis poteſt. Itaque Orœtes in *urbe* Magneſia degens, quæ eſt ad Mæandrum flumen ſita, miſit Myrſum quendam Lydum, Gygis filium, cum nuntio in Samum ad Polycratem, cuius animum nouerat. Etenim Polycrates primus extitit Græcorum, *duntaxat* eorum quos nouimus (ſecundum Minoem, & ſiquis alius iſto prior maris imperio potitus eſt) qui in animũ induxerit vt mari potiretur. Primus, inquam, extitit [a] ex eo genere quod humanum vocatur, qui multam conciperet ſpem Ioniæ atque inſulis dominãdi. Hoc igitur eum in animo habere certior Orœtes factus, miſit nuntiũ in hęc verba; ORŒTES POLYCRATI ITA INQVIT, Audio te res excellẽtes agitare animo, ſed propoſito rẽ pecuniariam nõ ſuppetere. Quòd ſi ita feceris vt ſuadeo, proſpexeris & tibi & ſaluti meæ. Nã rex Cãbyſes (vt mihi pro cõperto renũtiatur) de me interficiendo cogitat. nunc igitur meipſum recipito, atque pecunias, earũ partem tibi habiturus, partem mihi permiſſurus: & ipſarum pecuniarum beneficio omni Græciæ imperaturus. De quibus ſi mihi fidem non habes, mittito quempiam tibi fidiſſimum, [b] cui ego fidem faciam.

Quo audito Polycrates gauiſus eſt, atque obſequi volebat. maiorem enim in modum pecuniam auebat. Mittit itaque prius ad rem inſpiciendam quendam è popularibus ſuis [c] Mæandrium Mæandrii filium, ſcribam ſuum: qui non longo pòſt hoc tempore ornatum conclauis Polycratis ſpectatu dignum templo Iunonis omnem dicauit. [d] Hunc Orœtes quum cognouiſſet ſpeculatorem eſſe circunſpectum, ita ſibi agendum putauit: Octo ſcrinia lapidibus implet, præter admodum paruam partem circa ipſas oras, ac ſuperficiem lapidum auro inducit: eáq; ſcrinia alligata in expedito habet. Quæ aduenienti Mæandrio quum inſpexiſſet, Polycrati renuntiauit. [e] Enimuero ne illuc ſeſe conferret, magnopere dehortabantur tum oracula & amici, tum præcipuè ſomniũ hoc, quod eius filia viderat. Videbatur ſibi cernere patrem in aere ſublimem eſſe, qui à Ioue quidem lauaretur, à ſole autem inungeretur. Hanc viſionem conſpicata, [f] inſtabat omnino diſſuadere patri ne à patria proficiſceretur ad Orœtem: quinetiam [g] ad biremem eunti malè ominabatur. Cui quum ille minitaretur, ſi ſoſpes rediret, fore vt hæc perdiu maneret virgo: ipſa vt ita contingeret, ſibi imprecata eſt. malle enim ſe diutius virginem eſſe quàm patre orbari. Polycrates omne conſilium pro nihilo habens, ad Orœtem nauigauit, cum alios ſecum ducens, tum verò Democedem Calliphontis filium Crotonienſem medicum, qui eam artem apud ſuos [h] præclariſſimè omnium exercebat. Vbi Magneſiam peruenit Polycrates, tetra morte eſt affectus, indignáq; ſua perſona [i] & ſuis cogitationibus. nam neque eorum qui Syracuſis tyranni extiterunt, neque aliorum Græciæ tyrannorum vllus eſt magnificentia cum Polycrate comparandus. Eum Orœtes (quod indignum relatu eſt) cruci ſuffixit: ex illis verò qui illum comitati fuerant, Samios quidem dimiſit, iubẽs eos gratiam ſibi habere quòd liberi eſſent: peregrinos autem atque ſeruos iure captiuitatis ſibi vendicans, retinuit. Polycrates ergo ſuſpenſus omnem filiæ viſionem exoluit. nam ab Ioue quidem, quum plueret, lauabatur: à ſole autem, [k] exudante è membris abdomine, vngebatur. Hunc exitum habuerũt tot proſperæ res Polycratis, quẽ vaticinatus ei fuerat Amaſis rex AEgypti. Verùm non multo pòſt tempore Polycratis vltio Orœtem excipit. quippe poſt Cambyſis obitum occupato à magis regno, Orœtes quum eſſet Sardibus, nihil de Perſis qui à Medis imperio fraudati erant, bene meritus eſt: ſed in ea perturbatione Mitrobatem Daſcylii præfectum ([l] qui illi de Polycrate exprobrauerat) interemit, & eius filium Cranapem, ſpectatos in Perſis viros: & cum alia quoque omnifaria flagitia commiſit, tum quendam è nuntiis qui ad ipſum à Dario venerat, quòd parum iucunda nuntiaſſet, trucidandum curauit, ſummiſſis quibuſdam qui redeuntem aggrederentur, quique trucidatum cum ipſo equo occultarent. Darius, vbi principatu potitus eſt, Orœtem vlciſci cum ob alia ſcelera, tum præcipuè ob Mitrobatem filiúmque, cupiebat: ſed aduerſus eum [m] è profeſſo mittere copias conſilii non erat, [n] vtique rebus nondum ſatis fundatis, & imperio recens parto: quum præſertim audiret Orœtem multa vi nixum, quum mille Perſarum ſatellitibus ſtipatus eſſet. nam ſuæ prouinciæ habebat Phrygiam, Lydiam, Ioniam. Itaque Darius aduerſus hæc hanc rationem iniuit: accitis Perſarum ſummis quibuſque proceribus, his loquutus eſt verbis, Perſæ, quis hoc veſtrûm mihi repromittat, & exequuturus & prudentia duntaxat, nulla vi, nulliſque copiis? Vbi enim opus prudentia eſt, ibi vi agere nihil attinet. Ergo [o] quis veſtrûm mihi

a *Id eſt*, Primus inter homines. Hoc addit quòd Minos haberetur Iouis filius.

b Cui ego oſtendam. *Vel*, repræſentabo.

c Mæandrum Mæandri fil.

d At Orœtes quũ exploratorem aduentare audiſſet, ita egit. *Ad verbum*, Expectari audiſſet.

e At ille, tum oraculis tum amicis multũ dehortantibus, illuc profectus eſt. quum etiam *eius* filia ſomniũ hoc vidiſſet. Cernere ſibi videbatur, &c.

f Omnibus modis, *vel*, omni arte diſſuadebat.

g Ad nauem quin quaginta remorum. *Sunt qui vertant*, ad nauẽ actuariam.

h Optimè omniũ ſuæ ætatis exerc.

i Et ſuo ingenti animo, *vel* excelſo. Nam præter Syrac. nullus eſt Gr. tyr. magnif.

k Quum ipſe humorem è corpore emitteret.

l Qui ei illa ad Polycratem pertinentia exprobrauerat.

m Aperté. Gr. ἐπ' ἰθύης. q.d. recta via.

n Vtpote rebus adhuc turbulẽtis. *Vel*, Rebus nondum compoſitis. *Ad Verbum*, Rebus adhuc tumentibus. q.d. Quum nõdum tumor rerum reſediſſet, id eſt turbulentus ſtatus.

o Aliquis veſtrũ. *Poteſt & interrogatiuè legi.*

Orœtem vel adducat viuũ, vel interficiat, qui de Perſis nihil omnino meruit, ſed cũ alia multa ſcelera admiſit, tũ hæc duo: vnũ, quòd duos è nobis, Mitrobatẽ eiúſque filium interemit: alterum, quòd à me miſſos ad ſe accerſendum, [a] necãdos curat, facinus profectò non tolerandum. ideóque priuſquã maiora in Perſas ſcelera admittat, [b] comprehendendus eſt ad necem. Hæc Darius interrogabat Perſas. Eorum triginta extiterunt qui repromitterent, ſinguli volentes ipſi id exequi. Quos inuicẽ contendentes Darius reprehendens, ſortiri iuſſit. id quum feciſſent, ſors Bagæum Artõtis filium ex omnibus contigit. Hic ſorte delectus, hac ratione vſus eſt: Complures literas variis de rebus vbi ſcripſit ſigillóque Darii impreſſit, cũ his profectus eſt Sardis. eas, poſteaquam in conſpectum Orœtis venit, dedit ſeparatim recitandas regio ſcribæ. (regios autem ſcribas cuncti præſides habent.) Reddebat autẽ ſeparatim Bagæus literas, explorandi gratia animos ſatellitum, nunquid annuerent ad rebellandum ab Orœte. Quos animaduertens magnopere venerari literas, & ea quæ in illis dicerentur, etiam vehemẽtius, reddidit aliam epiſtolam in hæc verba, Perſæ, Darius rex interdicit vobis ne apud Orœtem fungamini ſatellitum officio. Hoc illi audito lanceas depoſuerunt. Tunc Bagæus cernens illos obtemperantes epiſtolæ, ſumpta fiducia reddidit ſcribæ vltimum libellum in hæc verba ſcriptũ, Rex Darius mãdat Perſis qui in Sardibus ſunt vt Orœtẽ interimãt. Id vbi audiere doryphori, *id eſt haſtati ſatellites*, eductis acinacibus ſine mora Orœtem interemerunt. Ita vindicta Polycratis Samii Orœtem perſequuta eſt. Traductis atque cõportatis Suſa bonis Orœtis, contigit non diu pòſt vt in venatu ferarum Darius rex, dum ab equo deſilit, pedem intorſerit vehementérque luxauerit. nam talus è iuncturis amotus eſt. Se itaque exiſtimans, vt etiam prius, habere ex AEgyptiis eos qui primi putarentur arte medicinæ, eorum opera vtebatur. At iſti retorquendo pedem ac violenter tractando, plus mali faciebant: adeo quidem vt ſeptem dies totidémque noctes Darius præ moleſtia qua afficiebatur tranſegerit inſomnes. Octauo die eidem malè habenti quidam Democedis Crotonienſis mentionem facit, cuius de artificio prius iam inde in Sardibus audiſſet. Darius hominẽ quamcelerrimè accerſi ad ſe iubet. Ille, vt inter captiuos Orœtis fuit inuẽtus, vbi pro neglecto habebatur, in mediũ adductus eſt, ſicut erat pannoſus ac compedes trahens. In medio poſitum Darius interrogauit nunquid eam noſſet artem. Democedes, veritus ne, ſi ſe proderet, vſquequaque Græcia priuaretur, diſſimulare: ſed quum videretur notitiã artis præ ſe ferre, Darius iuſſit eos qui hominem adduxerant, verbera & tormenta afferre in medium. Tunc ille diſſimulatione miſſa, ſe planè ſcire artem illam negauit, ſed aliquantulum, ob eam cõſuetudinem quam cum medico habuiſſet. Factáque ei poteſtate curãdi, Græcis medicamentis vtens, & lenia, pòſt acria admouens, Darium compotem ſomni fecit, & breui tempore incolumem reddidit, quum iam ſe poſthac validum fore ad incedendum deſperaſſet. Ob quam curationem poſtea quum eum Darius duobus aurearum compedum paribus donaſſet, interrogauit Democedes nunquid ideo ſe duplici malo remunerandum putaret, quòd ab eo ſoſpes ipſe foret effectus. Hoc dicto Darius delectatus, ad ſuas vxores hominem miſit. Eunuchi qui eum deduxerũt ad fœminas, dicebant hunc eſſe qui reſtituiſſet animam regi. tunc earum ſingulæ aureã phialæ thecam ſuffringentes, Democedem donauerũt tam amplo munere, vt famulus nomine Sciton qui ſequebatur, excidentes ex percuſſione phialarum ſtateres colligẽs, nõ paruã auri ſummã coegerit. [c] Hic Democedes hunc in modũ è Crotone profectus, cum Polycrate conſuetudinem habuit: quum à patre ſanè iracũdo Crotone cohiberetur, nec eum tolerare poſſet, illo relicto abiit in AEginam: vbi cõmoratus vnum annum, primos medicos tranſcẽdit, etſi imparatus erat, & nihil inſtrumẽtorum habens quæ ad artem medicinæ pertinerẽt. Ex quo factum eſt vt inſequenti anno AEginetæ conduxerint eum talento, Athenienſes tertio anno cẽtum minis, Polycrates quarto anno talentis duobus. ita Samum profectus eſt. A quo viro non minimùm [d] medici Crotonienſes primi numerabãtur, ſecundi, Cyrenæi. Qua etiam tempeſtate Argiui cæteris Græcis præſtare muſica ferebantur. Tũc itaque Democedes Dario ſanato Suſis, maximas ædes obtinebat, & cum rege ad menſam ſedebat, omnibus rebus affluens, præter hanc vnam quòd in Græciam redire non poterat. Quinetiam AEgyptios medicos regem curare ſolitos, quũ eſſent patibulis ſuffigendi quòd à Græco medico ſuperati forent, impetrata ab rege venia liberauit: itẽ vaticinum quendam Eleum, qui Polycratem ſequutus fuerat, & inter captiuos pro neglecto relictus. Denique [e] maximi apud regem momenti Democedes erat. Interiecto deinde breui tempore, inter alia cõtigit vt Atoſſæ Cyri filiæ (quæ erat Darii

a Necat, inſolentiam intolerabilẽ exhibens.

b Morte nobis eſt occupandus.

c Hic autem Democedes ita Crotone Samum venerat. Cum Polycrate patre verſatus, quum aſperam eius iracundiam ferre non poſſet, illo relicto ab. &c.

d Crotoniẽſes inclaruerunt. hinc enim tempus fuit quum primi quidẽ medici Græciæ Crotoniatæ eſſe dicerentur, ſecundi verò, Cyrenæi.

e In maximo pretio à rege Democedes habebatur.

vxor) in mamillã vlcus exoriretur, deinde reſciſſum porro graſſaretur. quod iſta, quoad fuit exiguum, præ pudore occultans, nemini indicauit: ſed vbi malè iam ſe habebat, accerſito Democedi rem oſtendit. Ille ſe redditurum ſanam affirmans, adiurat eã vt ſibi viciſſim ipſa inſeruiat in eo quod orauerit. oraturum autem nihil vnde dedecus redundaret. A quo, poſteaquam curata eſt, edocta, Darium, dum cum eo cubat, his verbis alloquuta eſt, Rex, quum tantum tu habeas copiarum, deſides, « nullam neque gentem neque potentiam Perſis acquirens. atqui par eſt virum & iu- « uenem & magnarum opum dominum, aliquid operis edendo ſe oſtendere, quò e- « tiam Perſæ cognoſcant ſibi virum præeſſe. Quod vt facias, duabus de cauſis intereſt, « vt Perſæ & eum qui ipſis præeſt, virum eſſe intelligant, & bello atterantur: ne otium « agentes tibi inſidias tendant. Nunc ergo aliquod opus edas quoad in ætate iuuenili « es. nam augeſcente corpore ingenium pariter augeſcit, & conſeneſcente conſeneſcit, « & ad res omnes elangueſcit. Hæc Atoſſa ex admonitu Democedis. ad quam Darius « reſpondens, Quæ, inquit, vxor, ipſe facere deſtinaueram, ea omnia dixiſti. ego enim « conſtitueram Scythis bellum inferre, iuncto mari è noſtra continente in alterã pon- « te: & hæc breui tempore perficientur. Ad eum Atoſſa, Animaduerte, inquit, nunc: « omitte primùm Scythis bellum inferre, qui, quandocunque voles, tui erunt: aduer- « ſus Græciam mihi tu eas in expeditionem. concupiſco enim Lacænas & Argiuas « & Atticas & Corinthias, fando cognitas, mihi fieri ancillas. Et ad hoc virũ habes ex « omnibus maximè idoneum [a] ad demonſtrandas Græciæ res atque exponendas, « hunc qui pedem tuum ſanauit. Cui Darius, Quandoquidẽ, inquit, vxor, tibi vide- « tur nos primùm Græciã tẽtare debere, mihi videtur ſatius ante omnia mittere illuc « exploratores Perſas, vnà cum iſto quem dicis, qui percepta omnia illic & viſa renũ- « tient: & mox ego ab illis edoctus, aduerſus Græcos tendam. Hæc loquutus Darius, & « quod eſt loquutus, re quoque aggreſſus eſt. nanque vbi primùm illuxit, accitis quin- decim viris Perſarum ſpectatis, præcepit vt ſequentes Democedem omnia Græciæ maritima loca colluſtrarent, néve cõmitterent vt Democedes ab illis aufugeret, ſed rurſus eum omnino reducerent. Hæc illis vbi præcepit, ſecundo loco Democedem ipſum ad ſe accerſitum orat vt [b] expoſita atque demonſtrata Perſis omni Græcia, rurſus redeat: iubẽtque eum dono ferre patri ac fratribus omnia ſua vtenſilia, affirmans ſe alia multo plura [c] illi inuicem donaturum. [d] ac præter dona miſſurum ait, quæ vnà iter faciat onerariam nauim, omnifariis bonis refertam. Quę Darius nullo doloſo conſilio (vt mea fert opinio) [e] mandabat: ille tamen veritus ne ſe Darius tentaret, tanquam fugitiuum, ſi cuncta ſibi oblata caperet: reſpondit ſe quidem ſua illic velle relinquere, vt ea reuerſus ſibi haberet: verùm nauim onerariam quam Darius promitteret, dono fratribus accipere. Darius poſtquam hæc Democedi præcepit, homines ad mare dimiſit. Iſti, quum in Phœnicem deſcendiſſent, & ex Phœnice in vrbem Sidonem, confeſtim duas triremes inſtruxerunt, & ſimul ingentem onerariam omnifariis bonis impleuerunt. Comparatiſque omnibus, in Græciam tra iiciunt. & adeuntes maritima eius loca intuebantur atque deſcribebant. Tum pleraque ac celeberrima Græciæ loca contemplati, in Italiam Tarentum tranſmiſerunt. Ibi Ariſtophilides Tarentinorum rex, [f] & ipſe Crotonienſis, gubernacula Medicarum nauium reſoluit, pariter & ipſos Perſas detinuit, tanquam certos exploratores. Interea dum iſti patiuntur hæc, Democedes Crotonem abiit ad domum ſuam. [g] Quo abeunte Ariſtophilides Perſas miſſos fecit, reſtitutis iis quæ de nauibus abſtuliſſet. Illinc Perſæ nauigantes, ac Democedem, perſequentes, Crotonem perueniunt: nactique in foro Democedem prehendunt. Eum Crotonienſium quidam, res Perſicas reformidãtes, tradere parati erant: quidam iectis è diuerſo manibus, fuſtibus cædebant Perſas, [h] qui his verbis commonefaciebant, Viri Crotonienſes conſidera- « te quid faciatis, qui hominem regis fugitiuum eripitis. An ex vſu erit vobis hanc in- « iuriam regi Dario intuliſſe, ac vobis bene cedet iſta feciſſe, [i] ſi nos dimiſeritis? Cui e- « nim prius quàm huic vrbi bellum inferemus? aut quam priorem diripere conabi- « mur? Hęc dicendo nihil magis Crotonienſibus perſuaſerunt. quinimo non modò « Democede, ſed etiam oneraria naui quam vnà duxerant, priuati ſunt: atque in Aſiã reuerſi, omiſſo iam ſtudio diſcendi vlteriora Græciæ, quòd duce eſſent fraudati. Quibus tamen in digreſſu Democedes mandauit vt Dario dicerent, Democedem ducere vxorem Milonis filiam. erat enim apud regem celebre nomen Milonis luctatoris. Quas nuptias videtur mihi eo tempore properaſſe magna erogata pecunia vt ipſum etiã in patria ſua ſpectatũ eſſe Dario appareret. Profecti Crotone Perſæ, ad Iapygiam in quaſdam naues inciderunt. à quibus in ſeruitutem redactos Gillus quidã

a Ad oſtendenda ſingula Græciæ *loca* & ad deducendum.

b Vt quum Perſis oſtenderit vniuerſam Græciam & per eã deduxerit, reuertatur.

c Pro illis donaturum.

d Præterea verò ad dona *portanda* nauem onerariam ei ſe ſuppediraturum dixit, eámque ſe bonis omnifariis impleturum, quæ cum ipſo nauigaret.

e Pollicebatur: ille tamen veritus ne Darius eius animum tentaret, nequaquam omnia quæ dabantur percurrit, *id eſt recẽſuit*, & accepit: ſed ſua quidem ſuo in loco relicturum ſe dixit, vt ea reuerſ. &c. *ut legatur* πάντα *ex uet. cod. pro* πάντων, *&* ὑπόδρα μὲν *actiuè ſumatur. quaſi dicat nõ percurriſſe numerum, tanquam nihil omittere uolentem. Fortaſſe tamẽ & aliter exponi poſſit* ὑπόδρα μὲν.

f Non *ſequitur lectionem edit. uulg. quæ tamen & ipſa ſuſpecta eſt.*

g Interim verò dũ iſte domum reuertitur, Ariſtoph.

h Qui hæc verba obtendebant. *Vel*, Hæc *illis allegabant, uel proponebant.*

i Si nobis *hunc* eripueritis?

Tarentinus exul redemit,& ad regem Darium reportauit. Ob quod meritum quũ rex paratus eſſet donare ei quicquid vellet,optauit ſe in patriã reduci, expoſita prius ſua calamitate,dicens,ne omnem Græciam conturbaret,ſi claſſis ingens ipſius cauſa in Italiam mitteretur, contentum ſe eſſe vt per ſolos Cnidios reduceretur:exiſtimans, pro amicitia quæ Cnidiis erat cum Tarentinis, ſe præcipuè reductum iri. Id Darius pollicitus effecit.nam miſſo Cnidum nuntio iuſſit vt Gillum Tarentum reducerent. Cnidii Dario obſequentes,id tamen à Tarentinis non impetrauerunt:nã ad vim inferendam inualidi erant. Atque hæc hunc in modum adminiſtrata ſunt. hinc Perſæ primi extitere qui in Græciam traiecerunt explorandi gratia, & ob hanc rem. Samum verò poſt hæc rex Darius, omnium vrbium tam Græcarum quàm barbararum primam euertit, ob hanc cauſam: Dum Cambyſes in expeditione aduerſus AEgyptum ageret, permulti ſe illuc Græcorum conferebant, partim (vt credibile eſt) negotiandi, partim militandi, partim ipſius regionis oculis ſubiiciendæ gratia. E quibus fuit Syloſon AEacis filius,Polycratis germanus,extorris patria. huic Syloſonti felicitas huiuſmodi contigit: Sumpto hic amiculo rutilo ac ſibi circundato, apud forum Mempheos ſpatiabatur. quem quum vidiſſet Darius Cambyſis ſatelles, [a] nullius admodum conditionis vir, captus amore amiculi, adit hominem vt mercetur amiculum. Syloſon, animaduertens Darium magnopere amiculum cupere, diuina quadam fortuna vſus, Ego, inquit, amiculum hoc nulla pecunia vendo, [b] ſed tibi largior,ſi modò tuum perpetuò debet eſſe. Hæc approbans Darius, accepit indumentum. Syloſon, qui putarat ſibi illud ſtultè periſſe,interiecto tempore,quum Cambyſes deceſſiſſet,& ſeptem illi magum oppreſſiſſent,& ex ſeptem Darius regnum adeptus eſſet, vbi certior factus eſt ad eum virum perueniſſe regnum cui ipſe roganti dediſſet in AEgypto illud amiculum, Suſa aſcendit, ſedénſque in veſtibulo regiæ, ait ſe eum eſſe qui de rege ſit bene meritus. hæc audiens ianitor,regi nuntiauit: ad quem admirabundus rex, Et quis eſt, inquit, Græcorum qui in me beneficus extiterit, cui ego reuerentiam debeam, recens regno potitus? Necdum multi aut nulli eorum ad nos aſcenderunt: [c] nec vllo Græcorum quicquam (vt ſic dicam) opus habeo. tamen hominem introducite, vt ſciam quid hæc dicendo velit ſibi. Vbi à ianitore introductus eſt Syloſon, ac ſtetit in medio, interrogatur ab interpretibus quiſnam eſſet, aut quo facto beneficus in regem extitiſſet. Ipſe rem omnem geſtam circa amiculum refert, ſeſéque illum eſſe qui id donaſſet. Ad hæc reſpondens Darius, O, inquit, virorum generoſiſſime, túne ille es qui mihi nullamdum potentiam habenti donaſti ea,quanuis parua, tamen perinde grata acſi nunc aliquid magnum acciperem?Qua de re immenſo te auro argentóque remunerabor, vt nunquã pœniteat te liberalem in Darium Hyſtaſpis filium extitiſſe. Cui Syloſon,Mihi,inquit,rex neque aurum neque argentum dederis, ſed patriam meam Samum, vbi eam liberaueris,quam nunc poſt necem fratris mei Polycratis ab Oroete interfecti, occupat ſeruus noſter:hanc mihi donato citra cædem atque direptionem. His Darius auditis,miſit exercitum duce Otane vno è ſeptem viris, iuſſo vt quæ Syloſon rogaſſet, ea effecta redderet. Otanes ad mare deſcendens, contrahebat exercitum. At Sami imperium obtinebat Mæandrius Mæandrii filius, acceptum à Polycrate, vt illud procuraret. Cui, iuſtiſſimo virorum volenti eſſe, non licuit. nam vbi de Polycratis interitu allatus eſt nuntius, ante omnia Ioui liberatori ſtatuit aram, eíque fanum in circuitu deſignauit, quod nunc quoque in ſuburbanis extat. Deinde vbi hoc perfecit,aduocata omnium ciuium concione,ita verba fecit, Mihi ſceptrum atque omnis potentia Polycratis (vt vos etiam noſtis)demandata fuit: in meo quoque arbitrio ſitum eſt vobis dominari:ſed quod [d] in vicino reprehendo,id ipſe quoad potero non faciam. Nam neque Polycrates placebat mihi, in viros ſibiipſi pares dominatum habens,neque alius quiſpiam talia faciens. Et Polycrates quidem fatum ſuum expleuit: ego autem, depoſito in medium dominatu, iuris æquabilitatem ſuadeo: poſtulans iure optimo mihi ipſi hoc honoris tantummodo vt è pecunia Polycratis ſex demum talenta peculiariter mihi cedant. Et præterea Iouis liberatoris (cui ego templum extruxi) ſacerdotium tam meis in perpetuum liberis, quàm mihi qui libertatem vobis reſtitui. Hæc Mæandrius à Samiis poſtulabat. Tunc eorum quidã ſurgens, Tu verò,inquit, indignus es qui nobis imperes, tu qui malus extitiſti ac funeſtus, ſed dignus potius qui pecuniarum quas interuertiſti, rationem reddas. Hæc Teleſearchus (ita enim vocabatur) dixit, quòd inter ciues

a Nullius adhuc admodũ magnæ authoritatis vir,amiculi deſiderio captus.

b Sed alioqui dono(ſi hoc quidem vt fiat neceſſe eſt) certè tibi. *Q.d. Sed quod ego uẽdere nolim, id alioqui dono, tibi quidem certè libẽtius quàm cuiquam alij, quandoquidem donare non uendere ſtatui. Non immeritò tamen ſuſpectus alicui fuerit hic locus.*

c Nec vlli Græcorum vllo ſum beneficio obſtrictus. *uel denique.*

d In alio repr.

[a] erat expertæ virtutis. Quæ Mæandrius in animum accipiens, reputánſque fore vt ſi dominatum ipſe deponeret, alius quiſpiam in eius locum tyrannus conſtitueretur, non deponendum ſibi dominatum ſtatuit: ſed in arcem regreſſus, accitum vnumquenque eorum, tanquam rationem pecuniarum redditurus, comprehendit, alligauítque. Poſt hæc, dum hi in vinculis ſunt, Mæandrius morbo corripitur: quem deceſſurum credens frater ſuus, nomine Lycaretus, quò facilius Sami rerum potiretur, omnes vinctos interemit. neque enim videbantur velle liberi eſſe. Igitur vbi Samum tenuere Perſæ, Syloſontem reducentes, nemo [b] aduerſus eos manum leuauit. [c] Atque ii qui contrariæ Mæandrio factionis erant, deditionem ſe facere velle dixerunt: quin & ipſe Mæandrius ex inſula diſcedere. Approbante hæc Otane, atque inito fœdere, eminentiſſimi quique Perſarum poſitis ſellis eregione arcis ſedebant. Erat autẽ Mæandrio germanus vecordiuſculus, nomine Charileus, [d] qui quòd delinquere ſolebat, in ſubterraneo loco erat alligatus. Hic quum audiſſet quæ agebantur, & per ſpecum ſuſpiciens vidiſſet Perſas quietè ſedentes, vociferando dicebat velle ſe in colloquium venire Mæandrii. Eum audiens Mæandrius, iuſſit ſolutum ad ſe adduci. vbi adductus eſt, confeſtim conuiciando maledicendóque illi ſuadebat vt impetum daret in Perſas: hæc inquiens, Me tu, ô deterrime virorum, qui ſum tuus frater, quíque nihil vinculis dignum peccaui, in ſubterraneo carcere alligandum putaſti: Perſas autem, quos cernis te adorientes, atque extorrem facientes, vlciſci non audes, tam faciles tibi ad capiendum? Quos ſi tu reformidas, præbe mihi auxiliares tuos, vt iſtos ob ſuum huc aduentum vlciſcar: paratus etiam teipſum ex inſula eiicere. Hæc Charileus. Quem ſermonem Mæandrius admiſit, quantum ego ſentio, non quia eò inſipientiæ veniſſet vt putaret ſuas vires regiis ſuperiores eſſe: ſed quia inuidens Syloſonti ſi ciuitatem & integram & ſine labore eſſet accepturus, maluerit res Samias debilitari Perſis irritatis, atque ita tradi: probè intelligens, Perſas prius iniuria laceſſitos, ſæuituros eſſe in Samios, & ſibi tutum ex inſula exceſſum eſſe quandocunque vellet. foderat enim ſibi occultum cuniculum, ex arce ferentem ad mare. itaque ipſe quidem Mæandrius è Samo profectus eſt. Charileus autem, armatis cunctis auxiliariis, patefactiſque portis, egreditur in Perſas nihil tale expectantes, ſed [e] omnia pacata exiſtimantes. [f] In hos Perſas qui ſellas attulerant, & plurimi momenti erant, dato impetu auxiliarii graſſabantur. Dum hæc iſti agunt, cæteræ Perſarum copię auxilio veniunt: à quibus repulſi auxiliarii, rurſus in arcem ſe recipiunt. Otanes imperator, cernens tantam cladem accepiſſe Perſas, etſi memor erat præceptorum Darii, dum ipſum mittebat, nequem Samiorum aut occideret aut caperet, ſed inſulam immunem malorum Syloſonti traderet: tamen horum præceptorum oblitus eſt, iuſſítque milites vt quenque Samium adipiſcerentur, occidere, virum pariter & puerum. Tunc pars copiarum arcem obſidebat, pars obuium quenque ſine diſcrimine trucidabat, tam in delubris quàm extra delubra. Mæandrius è Samo profugiens, Lacedæmonem nauigauit. eò vbi peruenit, habens quæ in diſceſſu exportauerat, [g] dat negotium famulis vt pocula argentea & aurea proponant. Dum illi ea promunt, interea ipſe Cleomenem Anaxandridæ filium, Spartæ regem, colloquendo deducit ad ædes ſuas. Cleomenes vbi pocula inſpexit, præ admiratione attonitus erat. Mæandrius eum iubere, quæcunque liberet, illinc aſportaret: [h] idque quum etiam atque etiam Mæandrius diceret, tamen Cleomenes virorum iuſtiſſimus extitit, qui ea quæ ſibi donabantur, recipienda non putauit. [i] Sed quum ſenſit eadem nonnullis ciuium Mæandrium elargiri, quomodo puniri deberet excogitauit. aditis enim ephoris, *hoc eſt tribunis plebis*, dixit ſatius eſſe Spartæ hoſpitem Samium è Peloponneſo ablegari, necui Spartanorum aut ipſi aut alii cuipiam perſuaderet fieri malum. Illi, Cleomeni obſequentes, Mæandrium ablegarunt. Perſæ vbi diripuere Samum, Syloſonti tradiderunt viris deſolatam. Interiecto tamen tempore Otanes imperator frequentem incolis effecit, [k] è viſione per quietem morbo correptus, quo laborauit circã pudenda. Cæterùm, interim dum Samum nauticus proficiſcitur exercitus, interea Babylonii rebellauerũt, rebus probè admodum cõparatis. nam quandiu magus imperauit, & ſeptem coniurati rem aggrediuntur, per hoc omne tempus & per occaſionem rerum turbatarum, ſe ad ferendam obſidionem inſtruxerunt, & in his apparandis vſque latuerunt: verùm vbi è profeſſò deſciuerunt, hæc ſibi facienda ſtatuerunt: [l] Matres expellunt: mulierum vnam, quam ſibi quiſque voluit, è domeſticis deligit, itémque vnam ad panem ſibi faciendum: cæteras in vnum contractas

a Erat ſpectatus.

b *Id eſt*, Illis ſe oppoſuit.

c Quinetiã & Mæandrii milites & ipſe Mæandrius, ſe paratos eſſe data ſibi fide inſula excedere dixerunt. Quum autem hanc cõditionem admiſiſſet Otanes, fidémque dediſſet, ſpectatiſſimi quique Perſarum, &c. *Lego autem* σπασάτω *ex uet. cod. pro* σπασάτω.

d Qui ob neſcio quod delictum in ſubterranea foſſa vinctus detinebatur. *Sic paulo pòſt*, Et ex illa ſubterranea foſſa ſuſpiciens, &c. *Nec tamen* γοργύης *eſt ſimpliciter ſubterranea foſſa, ſed cænoſa etiam, ſiue limoſa.*

e De omnibus cõueniſſe exiſt.

f Irruentéſque auxiliarii Perſas eos qui ſellis inſidebant, & maximæ authoritatis erant, interfecerunt.

g Ita egit: Quum argẽtea pariter & aurea pocula prõpoſiſſet, *uel, protuliſſet*, ea famuli extergebant. interea autem ipſe cum Cleomene Anax. filio Spartæ rege colloquens, eum ad ædes ſuas deducit.

h Quum bis atque adeò ter dixiſſet.

i Sed quum intellexit eum hæc aliquibus aliis ciuium donaturum, & inde multatum iri, aditis ephoris dixit, &c.

k Ex inſomnii viſione & morbo quo illũ circa pudenda laborare contigit. *Id eſt, Quod facere in mentem illi uenit quum ſomnium quoddam uidiſſet, & in morbũ incidiſſet.*

l Matribus ſuis exẽptis. *uel, Quum matres ſe-*
creuiſſent aut ſegregaſſet.

tractas ſtrangulant. hoc idcirco facientes ne rem frumentariam ipſorum illæ abſumerent. His rebus cognitis Darius aduerſus eos contractis omnibus copiis contendit: & poſtquam peruenit, vrbem obſidione cingit. Sed illi nihili pendere obſidionem. nam cõſcenſis propugnaculis, tripudiare probráque ingerere Dario atque exercitui: quorum quidam ita inquit, Quid iſtic deſidetis Perſæ? quin potius abſceditis, quippe qui tunc expugnaturi nos eſtis quum pepererint mulæ? Hoc quidam Babyloniorum dicebat, credens nunquam parere mulam. Anno ac ſeptem menſibus in obſidione conſumptis, iam Darium atque vniuerſum exercitum tædere quòd Babylonios expugnare non poſſet: etſi aduerſus illos omnia machinamenta atque omnes inſidias expertus, cum alias, tum illas quibus eoſdem Cyrus expugnauerat. Omnia hæc fruſtra fuerunt, quia Babylonii vehementer excubiis incumbebant. Sed quum ne ſic quidem capi poſſent, viceſimo quàm circumuallati ſunt menſe, Zopyro Megabyzi filio, vnius è ſeptem qui magum ſuſtulerunt, hoc contigit portentum, vt quædam mularum eius quæ frumentum ſubuectabant, pareret. Quod vbi ei renuntiatũ fuit, non credens, fœtũ ipſe inſpicere voluit. eo viſo, vetuit ſeruos cuipiã rem aperire, reputãs illius Babylonii verba, qui inter initia dixiſſet, poſtquam mulæ peperiſſent, fore vt muri expugnarẽtur. [a] Ex hac fama Zopyro viſa eſt expugnabilis Babylon. diuino enim numine & illum loquutum & ſuam mulam eſſe enixã. Igitur vbi viſum eſt fatale eſſe iam Babylonẽ capi, adiens Darium ſciſcitatus eſt nunquid perquam magni faceret expugnare Babylonem. Audiens perquam magni ab illo fieri, aliud conſultat, quomodo ipſe foret vrbis expugnator, & ſuum hoc eſſet opus. [b] beneficia enim apud Perſas permultum ad incrementa honorum conſequenda valent. [c] Eóque nemini expromens, ſe ſuffecturum rei faciendæ ſi ſeipſum quum mutilaſſet, ad hoſtes tranſfugeret, ſeſe deformiſſima mutilatione affecit, prorſus quum id minimi faceret. quippe nares ſibi præcidit auriculáſque, comámque deformiter circumtondit, [d] plagas impoſuit: atque ita ad Darium perrexit. Quem ille intuens, virum videlicet ſpectatiſſimum ſic mutilatum, adeò grauiter tulit vt exiliens è ſolio exclamaret, interrogando quis eum & ob quod facinus mutilaſſet. Ad eum reſpondens Zopyrus, Nemo, inquit, rex præter te, cuius tanta potentia eſt, ita me potuiſſet afficere. neque alienus quiſpiam hoc mihi fecit, ſed ipſe ego: quòd indignè animo fero Aſſyrios Perſis illudere. Cui rex, O virorum miſerrime, inquit, turpiſſimo facto pulcherrimum nomen impoſuiſti, inquiens, propter eos qui obſidentur, temetipſum indignè laceraſſe. Nunquid, ô demens, te mutilato hoſtes citius deditionem facient? quid in teipſum laniando ſenſus amiſiſti? Ad eum Zopyrus, Si, inquit, tecum communicaſſem quæ eram facturus, tu me non permiſiſſes: nunc memet ego adhibens in conſilium, id feci. Itaque iam Babylonem capiemus, [e] niſi tu tuis parces. ego enim ita vti ſum ad muros vt tranſfuga fugiam: dicámque ad illos me hæc abs te eſſe paſſum: &, [f] vt opinor, ex hoc corporis habitu fidem eis faciens, conſequar exercitus præfecturam. At tu decimo die quàm muros fuero ingreſſus, mille milites ex eo genere cuius amiſſione nihil admodum damni fiat, colloca ad portam quæ vocatur Semiramidis: rurſus interiectis ſeptem diebus, colloca mihi duo millia ad portas quæ dicuntur Niniorum: atque tertiò, viginti diebus interiectis, e regione portarum quæ dicuntur [g] Chaldæorum, alios ſtatue, numero quatuor millia: dum neque priores neque poſteriores habeant quò ſe defendant, præter gladios: hoc tantùm ſinas eos habere. Poſt diem viceſimum reliquas copias iube rectà muros vndique ſubire. Verùm ad portas quæ Belides ac Ciſſiæ vocantur, Perſas mihi ſtatuito. etenim (vt ego arbitror) Babylonii mihi, qui magna opera ediderim, committent cum alia, tum verò portarum claues. illinc mihi atque Perſis curæ erit operam nauare. Hæc vbi mandauit, ad muros perrexit, ſubinde reſpectans tanquam verè perfuga. Eo conſpecto qui in turribus ad id diſpoſiti erant, deorſum decurrerunt, & alteram portam aliquantulum reclinantes, ſciſcitabantur quiſnam eſſet, & cuius rei indigens veniret. Quúmque hic dixiſſet ſe Zopyrum eſſe, & ſe ad illos tranſfugere, eum [h] ad Babyloniorũ magiſtratus deduxerunt. Ante quos vbi ſtetit Zopyrus, conditionem ſuam miſerebatur, referens à Dario ſe paſſum quæ à ſemetipſo paſſus erat: idque ob eã cauſam quòd ſuaſiſſet illi diſcedere cũ exercitu, quoniã nulla via oſtẽderetur vrbis expugnãdæ. At nũc, inquit, ad vos venio Babylonii, futurus vobis maximo bono, Dario autem & copiis eius maximo malo. Neq; enim quòd ita me mutilauit, feret impunè, quũ habeã exploratos omnes conſilio rũ eius exitus. Hæc Zopyrus cõmemorabat. Quem Babylonii virũ vtique apud Perſas

a Ex hoc omine.

b Fortia enim facta. *uel*, Res enim fortiter geſtæ.

c Alio enim nullo facto illam ſe ſubiugaturũ cogitabat quàm ſi à ſeipſo mutilatus ad illos trãſfugeret. Tum igitur *id* parui pendẽs, ſeipſũ atrociſſima mutilatione afficit: *uel*, ſeipſum modis atrociſſimis mutilat.

d Et ſe flagris cecidit.

e Niſi per tuos ſteterit.

f Vt opinor, fide eis facta hæc ita ſe habere, militũ copias impetrabo.

g Rectè legit Χαλδαίων, ut & in uet. cod. nõ Χαλκιδέων.

h Ad publicas ædes Bab. eum deduxerũt. *A la maiſõ de la ville.* Quòd quum veniſſet, conditionem ſuam miſerè deplorabat, ref. &c.

a Auxiliatorem ei.
b Ad ea illi committenda parati erant quæ ab ipſis poſtulaſſet. Ille mil. cop. poſtulauit.
c Ea de quibus cũ Dario conuenerat.

ſpectatiſſimũ cernẽtes naribus atque auribus priuatũ, vibicibus ac ſanguine cõſperſum, ſperãtes omnino vera loqui, & ad ipſos venire [a] ſociũ, inducti ſunt [b] ad permittenda ei quæcunque poſtulaſſet. Iſte poſtulauit copias militum: quas vt accepit, perfecit [c] ea quæ cum Dario cõpoſuerat. Siquidem decimo die eductis Babyloniorum copiis, mille Darianos quos collocari primos mandarat, circũuentos trucidauit. Eum Babylonii animaduertentes conſentanea verbis facta præſtare, maiorẽ in modum lætabantur, parati omni in re homini parêre. Iſte rurſus interiectis diebus de quibus erat conuentum, cum delectis Babyloniorum egreſſus, duo millia Darianorum militum interfecit. Babylonii cernentes hoc alterum opus, nihil aliud quàm Zopyrum in ore habere, eum laudibus tollere. Hîc rurſus conſtitutis diebus ſuperſedẽs ad prædictũ locũ copias educit, circũuentáq; quatuor millia occidit: quo tertio opere edito, Zopyrus omnia apud Babylonios erat, adeo vt & dux exercitus & murorum cuſtos declararetur. Vbi verò è cõpoſito Darius copias vndique muris admouit, ibi Zopyrus omnem dolum patefecit. nam quũ Babylonii conſcenſis muris copias Darii adorientes arcerent, ipſe apertis Ciſſiis ac Belidibus portis, Perſas in vrbem introduxit. Quod factum qui Babyloniorum videbant, hi in [d] puluinar Iouis Beli cõfugerunt: qui non videbant, hi in ſuo quiſque loco permanſerunt, donec & ipſi ſe proditos intellexerunt. Ita Babylon iterum capta eſt. qua potitus Darius muros eius circuncidit, & portas omnes amolitus eſt: quorum neutrum Cyrus fecerat prius eidem à ſe captæ. Babyloniorum quoque procerum tria millia patibulis affixit, data cæteris venia vrbem incolendi. Atque vt iidem vxores haberent vnde ſuccreſceret ſoboles, prouidit. nam fœminas Babylonii (vt ſuperius demonſtratum eſt) rei frumentariæ cõſulentes, ſtrangulauerant. Itaque Darius vicinis vndique populis negotium dedit vt fœminas Babylone repræſentarent, pro iniuncto quiſque numero. In ſumma igitur quinquaginta millia fœminarum conuenerunt. ex quibus qui ſunt Babylonii originem duxerunt. Zopyri autem præſtantia facta nemo Perſarum Darii iudicio ſupergreſſus eſt, neque eorum qui prius neque eorum qui poſterius extiterunt, præter vnum Cyrum, cui comparari nullus vnquã Perſarum dignum ſe exiſtimauit. Fertúrque Darius hoc dictum ſæpenumero vſurpaſſe, præoptaturum ſe, Zopyrum nihil eſſe cladis paſſum, quàm viginti ſibi Babylones vltra illam quam haberet acquiri. Egregiè verò eum remuneratus eſt, cum dã do quotannis quæ apud Perſas ſunt honorificentiſſima, atque alia permulta, tum tradita Babylone immuni, quoad viueret, in peculiarem portionem. Huius Zopyri filius fuit Megabyzus, qui dux exercitus extitit in AEgypto aduerſus Athenienſes & ſocios: atque huius Megabyzi filius Zopyrus ille qui ad Atheniẽſes tranſfugit à Perſis.

d Templum.

HEROD.

HERODOTI HALICARNASSEI historiarum liber quartus, qui inscribitur Melpomene.

POST Babylonis expugnationem, Darius aduersus Scythas expeditionem fecit. Nam quum floreret viris Asia & magno pecuniæ prouentu, cupido incessit ei Scythas vlciscendi: quippe qui priores iniuriam intulissent, quum Mediã ingressi essent, & eos qui occurrerant prælio vicissent. Etenim Scythæ (quemadmodum superius à me dictũ est) duodetriginta annos superiori Asiæ imperitauerunt. siquidem persequentes gentem Cimmeriam, ingressi Asiã, abrogarunt imperio Medos, qui ante ipsorum aduentũ Asiã obtinuerant. Sed Scythas, quũ octo & viginti annos peregrè abfuissent, in patriam reuertentes, excepit non minor quàm Medicus fuerat, labor. Offenderunt enim non exiguum exercitum sibi occurrentem. Vxores nanque eorum, in diuturna virorũ absentia [a] ad seruos accesserant visu orbatos. Orbant autem Scythæ seruos omnes lactis gratia, quod potant, ita id facientes: Sufflatoria ossea fistulis simillima sumuntur, eáque genitalibus equarum imposita ore inflantur. hoc aliis facientibus, alii equas emulgent. Hoc ideo se facere aiunt, quòd venæ equarum sufflatæ implentur & mammæ descendunt. Posteaquam emulxere lac, in concaua vasa lignea diffundunt. His circumpositi cæci lac agitant. cuius quod summum est delibatur, pretiosiúsque habetur: vilius autẽ, quod subsidit. Huius rei gratia Scythæ quemcũque capiunt, visu orbant. non enim agricolatores sunt, sed [b] pastores. Ex his igitur seruis & vxoribus Scytharum progenita est iuuentus: quæ suorum natalium conditione cognita, obuiam perrexit iis qui reuertebantur à Medis. Et primùm quidem regionem intersepsit ducta lata fossa, quæ à Tauricis montibus pertingebat ad Mæotin paludem omnium maximam: [c] deinde in his consistens, Scythis introire conantibus repugnabat. Sæpe commissa pugna, quum nihil tamen Scythæ proficerent, quidam ex eis inquit, Quidnam rei facimus viri Scythæ, cum nostris ipsorum seruis dimicantes? qui & quum interficimur, ipsi pauciores efficimur: & illos interficiendo, paucioribus deinceps imperabimus. Mihi videtur hastis arcubúsque omissis sumenda flagella quibus equos verberamus, & ad illos propius eundum. Nam quoad vident nos arma habentes, arbitrãtur se similes nobis, atque è similibus esse: vbi nos pro armis verbera tenentes viderint, tunc se nostros seruos esse intelligentes, atque id agnoscentes, non perstabunt. Hoc Scythæ quum audissent, ita sibi faciendum putauerunt. Qua ex re perculsi illi, pugnæ immemores, fugam capesserunt. Ita Scythæ imperio sunt Asiæ potiti: & rursus à Medis ejecti, ad terram suam hunc in modum reuersi. Hac de causa Darius vlciscendi cupidus, comparauit exercitũ. Scythæ gentem suam omnium nouissimã esse aiunt, idque hoc modo extitisse. Virum quendam in hac terra, quum deserta esset, primum fuisse, nomine Targitaum, & eius parentes (quod tamen mihi [d] non probatur) Iouem, Borysthenísque fluuii filiam. Tali genere ortum aiũt Targitaum: eiúsque tres liberos fuisse, Lipoxain, Arpoxain, & [e] nouissimum Colaxain. His regnantibus, demissa cælitus in Scythicam regionem ex auro facta, aratrum, iugum, securim, phialam. Quæ quum primus omnium inspexisset natu maximus, accessisse animo illa sumendi: sed eo accedente, aurum arsisse: hoc digresso, secundum accessisse, & itidem aurum arsisse. Ambobus ab ardenti auro summotis, quum minimus natu accederet tertius, aurum fuisse extinctum, & ab illo asportatum. eáque re maiores fratres animaduersa, totũ regnũ ad minimũ detulisse. Et à Lipoxai quidẽ progenitos esse Scythas, quorũ genus Auchatæ appellatur: ab Arpoxai verò, qui medius fuit, eos qui Catiari & Traspies nominãtur: à minimo autẽ natu, reges qui Paralatæ vocãtur. Omnib⁹ autẽ nomẽ esse Scolotis, regis cognomẽ. sed Scythas Græci appellauere Hũc in modũ se extitisse Scythæ memorãt, & ex quo extiterũt, à primo rege Targitao, vsque ad Darii aduersus ipsos trãsitũ, annos omnino mille nó amplius fuisse. Aurũ verò illud sacrũ [f] in primis custoditur à regibus, placatúrque maioribus hostiis, & aditur quotannis solẽniter. & qui aurũ sacrum habẽs, die festo dormierit sub dio, is nunquam perennare fertur: & ob id dari ipsi tantum soli quantũ vno die

a Cum seruis rẽ habuerant.

b Nomades.

c Deinde verò eo nantibus irrupere Scythis se prælio oppone bat.

d Non sit verisimile.

e Natu minimum.

f Studiosissimé.

vectus equo peragrare poteſt. Quum autem regio ſit ingens, Colaxain conſtituiſſe trifarium filiis ſuis regnum: eorúmque vnum & quidem maximum, vbi aurum aſſeruatur. [a] Superiora autem ad ventum aquilonem vergentia, vltra quam regionem nulli incolere poſſint, neque proſpicere neque tranſire, propter interfuſas pennas. Pennis enim tum terram, tum aerem oppletum eſſe: & has præpedire viſum. Hæc Scythæ de ſeipſis pariter ac de regione ſuperiore narrant. At Græci qui Pontum incolunt, ad hunc modum: Herculem Geryonis vaccas agentem, in hanc peruenisſe terram, quæ deſerta eſſet, quam nunc Scythæ incolunt. Geryonem autem habitaſſe extra Pōtum in terra quam Græci inſulam Erythiā vocāt, contra Gades, quæ ſunt extra columnas Herculis in occano. (oceanum verò, ab ortu ſolis incipientem, circumfluere terram, verbis quidem affirmant, ſed re tamen non demonſtrant). Herculem, quum illinc ad regionem quæ nunc Scythica vocatur veniſſet, ſubſtrata ſibi pelle leonis obdormiſſe (deprehenderat enim eum vehemens pluuia & gelu) & dum dormit, interea equas eius à curru paſcentes, diuina quadam ſorte amotas, non comparuiſſe. Eas experrectus quum indagaret, omnem regionem colluſtrans, tandem in terram quæ dicitur Hylæa deueniſſe: ibique in antro quandam inueniſſe virginem ancipitis naturæ, humanæ ac ſerpentinæ: ſupernè quidem, [b] femorum tenus, fœminam: inferius autem, viperam. Eam conſpicatum Herculem atque admiratum, interrogaſſe nuncubi ſuas equas errabundas vidiſſet. Illámque reſpondiſſe, ſe quidem illas habere: ſed non prius reddituram ei quàm cum ipſa coiiſſet. Herculem pro ea mercede cum fœmina concubuiſſe. Sed quum illa differret reddere equas, cupida diutiſſimè cum Hercule concumbendi, at hic cuperet receptis equis abire, ad poſtremum illis redditis mulierem dixiſſe, Has ego tibi equas, quæ huc venerant, ſeruaui: tu earum ſeruatarum pretium mihi perſoluiſti. Concepi enim ex te filios tres: qui vbi adoleuerint, expone quid facere debeam: nunquid hîc [c] habere domicilium, (nam ipſa huius regionis imperium teneo) an ad te mitti. Hæc percontatæ reſpondiſſe, Poſteaquam eos in virilem ætatem adoleuiſſe videris, ſi ita facies non delinques: quem animaduerteris eorum hunc arcum ita tendentem, & hoc balteo ita præcinctum, cum tu huius regionis incolam effice: qui autem his operibus quæ mando non erit par, eum hinc ablegabis. Hæc exequendo & ipſa lætaberis, & præceptis meis obtemperabis. Atque ita loquutum Herculem tetendiſſe alterum arcum, (duos enim geſtabat) & balteum præmonſtraſſe, atque vtrúnque mulieri tradidiſſe, arcum & balteum, qui balteus in extrema commiſſura haberet auream phialam: & his donatis abiiſſe. Illam pueris natis nomina impoſuiſſe, vni, Agathyrſo: [d] ſequenti, Gelono: [e] nouiſſimo, Scythæ. Et quum in virilem ætatem adoleuerunt, eandem mandatorum memorem illa peregiſſe: & duos quidem filiorum, Agathyrſum ac Gelonum, qui propoſito certamini non ſuffeciſſent, à matre ablegatos è regione exceſſiſſe: Scytham verò, qui rem compleſſet, ibidem remanſiſſe: & ab illo Scytha Herculis *filio* progeneratos qui deinceps fuerint reges Scytharum: ab illa autē phiala, Scythas ad hāc vſque ætatē phialas in balteis ferre: & id ſolum Scythæ matrē excogitaſſe. Hęc Græci qui habitant in Pōto referūt. Fertur & alius ſermo ita habēs, cui ipſe præcipuè aſſentior: Scythas [f] pecuarios, qui Aſiam incolunt, quum à Maſſagetis bello vexarentur, Araxe trāſmiſſo, in Cimmeriā abiſſe. nam regio quā nunc Scythæ incolūt, ea fertur olim fuiſſe Cimmeriorum. Sed inuadentibus Scythis Cimmerios, quum deliberarent, tāquam qui à magno inuaderētur exercitu, in ſentētia diſcrepaſſe, hinc reges, inde plebē: vtraque quidē valida, ſed regū meliore. nā populus ſentiebat abſtinendū bello, nec oportere aduerſus multos *pugnando* adire periculum: at reges, pro regione cum inuaſoribus dimicandum. Ita quum neutris alteri obtemperare vellent, & populus cenſeret ſine prælio demigrandum, tradita inuaſoribus regione: reges verò, in ſua potius patria occumbendum, nec vnà cum plebe fugiendū cenſuiſſe, quot bona habuiſſent, & quot mala euidētia habituri eſſent patria profugi, reputātes. Hæc illos ſentiētes, inter ſe decertaſſe, vtroſque numero pares: & omnes qui mutuis ictibus concidiſſent, fuiſſe à populo Cimmeriorum ſepultos ad flumen Tyrem: (& eorum adhuc ſepulchrum extat.) Sepultis his, illum è regione migraſſe: quam deſertam ſuperuenientes Scythas occupauiſſe. Extántque adhuc in Scythia tū muri Cimmerii, tum portoria Cimmeria, tum regioni cuidam nomē Cimmeriæ eſt, & Boſphorus qui Cimmerius appellatur. Conſtat autem Cimmerios [g] in Aſiam fugiſſe Scythas, & Cherſonneſum cōdidiſſe, vbi nunc Sinope Græca vrbs ſita eſt. Apparet etiam Scythas in perſequendis illis Mediam intraſſe, via aberrātes. nam Cimmerii quidē fugientes,

a Quæ verò ſunt boreā verſus, vltra eos qui ſupremam regionis partem incolūt ea nec proſpici nec tranſiri poſſe propter interf. &c.

b Natium.

c Dare illis domic.

d *Id eſt*, AEtate proximo.

e Natu minimo.

f Nomadas.

g *Id eſt*, In Aſiam uemiſſe quum fugerent Scythæ.

iter ſemper ſecundum mare tenebant: Scythæ autem eos ad dexteram Caucaſum habentes inſequebantur, donec ingreſſi ſunt Mediam, itinere in mediterranea conuerſo. Alia quoque fertur communis Græcorum barbarorúmque narratio: Ariſteus quidam Proconneſius, verſificator, Caſtrobii filius, memorauit ſe Phœbo inſtinctum veniſſe ad Iſſedonas: & ſupra hos incolere Arimaſpos, viros vnoculos: & item ſupra hos eſſe grypas, qui aurum aſſeruent: ac ſuper hos eſſe Hyperboreos, *id eſt ſuperaquilonares*, ad mare pertingentes. Hos autem omnes, præter Hyperboreos, Arimaſpis authoribus, aſſiduè finitimis bellum inferre, & ab Arimaſpis exterminari Iſſedones, ab Iſſedonib⁹ Scythas. A Scythis autē vexatos Cimmerios, qui ad auſtrale mare incolebant, regionem relinquere. Itaque ne Ariſteus quidem cum Scythis de ea regione conſentit. qui vnde fuerit, qui hæc retulit, dictum eſt à me: ſed à me dicetur item quænam de eodem viro in Proconneſo & Cyzico audierim. Ariſteū aiunt, quum nullo ſuæ ciuitatis eſſet inferior genere, ingreſſum in Proconneſo fullonicā officinam deceſſiſſe: fullonémque, occluſa officina, abiiſſe denuntiatum rem propinquis defuncti. Diſſipatóque iam per vrbem rumore Ariſteū eſſe vita functum, [a] ſuperueniſſe ſermoni de hac re diſputantium quendam Cyzicenum, ex vrbe Artacia profectum, qui diceret ſeſe fuiſſe congreſſum cum Ariſteo apud Cyzicum, atque colloquutum. Et quum id iſte contendendo aſſeueraret, propinquos mortui ad fullonicam præſtò fuiſſe, habentes quæ ad efferēdos homines expediūt: ſed aperta domo, Ariſteum nec viuum cōparuiſſe nec mortuum. ſeptimóq; deinde anno, quum in Proconneſo comparuiſſet, eos verſus feciſſe qui nunc à Græcis Arimaſpei vocantur: quibus conditis, rurſus euanuiſſe. Hoc iſtæ ciuitates cōmemorant: [b] quod ſcio congruiſſe cum Metapontinis qui ſunt in Italia, trecentis & quadraginta annis poſtquam iterum euanuit Ariſteus, quemadmodum coniiciens & in Proconneſo & apud Metapōtinos inueni. Metapōtini enim aiunt Ariſteum, quū apud ipſos apparuiſſet, iuſſiſſe aram Apollini extrui, & iuxta eam erigi ſtatuam quæ cognomen Ariſtei Proconneſii haberet: quòd diceret Apollinē ad eos [c] ſolos ex Italiotis in ipſorum terram veniſſe, ſe illum aſſectante, & qui nunc Ariſteus eſſet, tum fuiſſe coruū quū deum aſſectaretur. Et hæc loquutum euanuiſſe. Eóque aiunt Metapontini ſe Delphos ad deum miſiſſe ſciſcitatum quódnam illud hominis eſſet [d] proloquium, ſibíque iuſſiſſe Pythiam vt dicto audientes eſſent. melius enim cum ipſis actum iri, ſi parerent. Se igitur hæc admittentes [e] perfeciſſe. Et nunc ſtatua extat cognomine Ariſtei, iuxta aram ipſam Apollinis, in foro extructam: circunſtantibus vtrinque lauris. Hæc de Ariſteo hactenus. Regione autem de qua nos dicere inſtitueramus, quænam ſint vlteriora, nemo exploratum habet. neque enim id ego ab aliquo audire potui, qui ſe diceret noſſe quòd ipſe vidiſſet. Ac ne Ariſteus quidem ipſe (cuius paulo antè feci mentionem) in iis quos fecit verſibus, ait ſe vltra Iſſedones proceſſiſſe: ſed vlteriora fando ſibi eſſe cognita, quòd Iſſedones diceret iſta commemorare. Verùm nos, quoad [f] longiſſimè rem inueſtigare potuimus, omnem referemus: Ab emporio Boryſthenitarum (hoc enim ex maritimis totius Scythiæ eſt maximè medium) primi incolunt Callipidæ, qui ſunt Græcoſcythæ, *id eſt è Græcis facti Scythæ*: ſuper hos aliud genus eorum qui vocantur Halizones. Horum vtriqué cum [g] in cæteris ſeruant ritum Scytharum, tum in ſerendo, atque veſcendo cæpe, allio, lente, milio. Supra Halizones autem incolunt Scythæ aratores, [h] qui non ad panem conficiendum ſerunt triticum, ſed ad illud torrendum. Supra hos incolunt Neuri: quorum tractus qui ad aquilonem vergit, quantum nos ſcimus, deſertus eſt. Atque hæ quidem nationes iuxta flumen Hypanin colunt, ad occidentalem partē Boryſthenis. Verùm tranſmiſſo Boryſthene, à mari prima eſt Hylæa: dehinc habitant Scythæ agricolæ, quos Græci qui [i] ſub Hypane incolunt, Boryſthenitas appellant, ipſi verò ſe Olβiopolitas. Hi igitur agricolæ Scythæ [k] colūt eum quidem tractum qui vergit ad auroram, trium dierum itinere, pertingentes ad flumen nomine Panticapem: [l] eum verò qui ad vētum aquilonem, vndecim dierum nauigatione, Boryſthenem verſus. tractus autem qui vlterior eſt, in multum ſanè ſpatii deſertus eſt. Vltra quam ſolitudinem habitant Androphagi, *id eſt virorum carne veſcentes*, ſeparata natio, ac nequaquam Scythica. At ſupra hos deſerta iam procul dubio omnia, nec vlla gens, quantum nos ſcimus. At horum Scytharum qui agricolæ ſunt, plagam quæ ad auroram vergit, tranſmiſſo flumine Paticape, Scythæ nomades, *id eſt pecuarii*, incolunt, neque ſerentes quicquam neque arantes. Nuda autem arboribus eſt omnis hæc plaga præter Hylæam. Nomades autē iſti incolunt tractum quatuordecim dierum longitudinis, auroram verſus, ad Gerrhum vſque flumen.

a Cyzicenum quendam, ex Artace vrbe veniētem, altercatum fuiſſe cum illis qui *id* dicerent: affirmātem ſe Ariſteo occurriſſe eunti Cyzicum, & cū eo colloquutum eſſe. Qua de re dum pertinaciter contenderet, propinquos mort.

b At iſta Metapontinis qui ſunt in Italia contigiſſe ſcio trecēt.

c Solos ex Italiotis eſſe in quorum terrā Apollo veniſſet.

d Viſum.

e Præſtitiſſe. *Vel, effecta reddidiſſe.*

f Penitiſſimè

g In cæteris quidē ritum Scytharum ſeruant, ſed frumentum ſerunt & edunt, necnō cæpe, & allium, & lēte m, & milium.

h Qui frumentum nō ad veſcendum ſerunt, ſed ad vendendum. Sup.

i Ad Hypanin fluuium incol.

lz Colunt, orientē quidem verſus, trium dierum iter.

l Boream autem verſus, dierum vndecim, ſecundo flumine Boryſthene.

Trans Gerrhum autem ſunt [a] ea quæ vocantur regia, & Scythæ optimi pariter & plurimi, & qui ſuos ſeruos eſſe cæteros Scythas arbitrantur: à meridie quidē ad Tauricam regionem pertingentes: ab aurora verò, ad foſſam [b] quā dixerunt illi qui è cæcis geniti fuerunt Oryxam, & ad emporium paludis Mæotidis quod vocatur Cremni, *id eſt prærupta*. quorū pars ad flumen Tanaim porrigitur. At quæ ſuperiora ſunt, ad ventum aquilonem, Scythis regiis, ea incolunt Melanchlæni, alia gens non Scythica. Et ſupra Melanchlænos paludes ſunt, & deſerta hominibus regio, quantum nos ſcimus. Trans flumen autem Tanain non eſt regio Scythica, [c] ſed prima Laxiorum Sauromatarum, qui à receſſu Mæotidos paludis incipientes, incolunt tractum qui ſpectat aquilonem, itinere dierum quindecim, vacuum prorſus arboribus tam agreſtibus quàm fructiferis. Supra hos habitant (quæ ſecunda portio eſt) Budini, terram colentes totam omni arborum genere abundantem. Supra Budinos ad aquilonem ſtatim excipit ſolitudo octo dierum itineris. Poſt hanc ſolitudinem declinando magis ad ventum ſubſolanum, incolunt Thyſſagetæ, natio copioſa & [d] propria, & è venatu victitans. His cōtigui, & in eiſdem habitantes locis, ii quibus nomen inditum eſt Iyrcæ, & ipſi è venatione victitantes, hunc in modum: Conſcenſis arboribus, quæ per omnem regionem frequentes ſunt, inſidiantur. ſingulis autem adeſt canis, & item equus, in ventrem cubare edoctus, humilius ſubſidendi gratia. Vbi quis igitur ab arbore feram viderit, ſagittáque percuſſerit, conſcēſo equo illam perſequitur, comitante cane. Super hos, auroram verſus, incolunt alii Scythæ, qui à regiis Scythis deficientes, ita in hunc locum peruenerunt. Ad hos vſq; Scythas omnis regio Scythica eſt cāpeſtris, & ſpiſſi ſoli: reliqua dehinc lapidoſa atq; ſalebroſa. Cuius regionis magno tranſmiſſo ſpatio, incolunt ſub excelſorum montium radicibus homines qui ab ipſo natali dicuntur eſſe calui, mares pariter & fœminæ, ſimis quoque naribus, & ingenti mēto: propriam quandam vocem edentes, Scythicam geſtantes veſtem: ex arboribus victitantes. cui generi arboris nomen eſt Ponticum, magnitudo ferè eadem quæ fico, fructus fabæ inſtar nucleum habēs. Id vbi maturuerit, veſtibus [e] exprimūt, & quod ab eo craſſum & nigrum defluit, nomine aſchy, id & lingunt, & lacte commixtum potant: ex ipſius quoque craſſitudinis fæce maſſas ad eſum componunt. Neque enim multum eſt eis pecorum, vtpote non ſtudioſis rei pecuariæ. Sub arbore quiſque cubat, per hyemem quidem, vbi arborem pileo albo firmóque cōtexerint: per æſtatem verò, ſine hoc pileo. His nemo mortalium iniuriā infert. ſacri enim dicuntur eſſe, nihílque Martiorum armorum poſſident. Idem & finitimorum controuerſias dirimunt, & quiſquis ad eos confugit, is à nemine læditur. Nomen eis eſt Argippæi. Ad hos vſque caluos ingens quoquouerſus proſpectus eſt regionis & gentium, quæ in conſpectu ſunt ex Boryſthenis atque ex aliis Pōticis emporiis. Scythæ qui ad eos commeant, per ſeptem interpretes totidémque linguas perueniunt. Horum tenus notitia rerū habetur. at quod ſupra illos caluos eſt, nemo pro comperto referre poteſt. nā montes editi atque prærupti tranſitum interdicunt, quos nemo tranſcendit. Iſti tamen calui referunt, (quæ apud me fidem non habent) incoli montes ab hominibus capripedibus: quos vbi tranſieris, eſſe alios qui ſenos menſes dormiant. quod ego in primis non admitto. Sed tractum illum qui ad auroram caluis eſt, ab Iſſedonibus habitari ſine ambiguitate compertum eſt. Ille verò ſuperior qui vergit ad aquilonem, [f] tam Iſſedonibus quàm caluis ignotus eſt, niſi quatenus iſti ipſi dicunt. Iſſedones porro talibus moribus vti ferūtur: Quoties pater alicui deceſſit, omnes eius propinqui pecora adducunt, quæ vbi mactauerunt concidérúntque, concidunt & mortuū patrem illius à quo in conuiuium accipiuntur, commixtíſque omnibus carnibus conuiuium exhibent. Caput autem defuncti [g] denudatum purgatúmque inaurant, eóque pro ſimulachro vtuntur, agentes illi quotānis maiores hoſtias ceremoniáſque. Hæc filius patri facit, quemadmodum Græci natalitia. Dicūtur præterea & iſti iuſti eſſe, & ipſorum vxores peræquè fortes ac viri. Hi & ipſi cognoſcuntur. quod ſupra hos eſt, ibi aiunt Iſſedones eſſe homines vnoculos, & grypes auri cuſtodes. Hoc ab eis acceperunt Scythæ, à Scythis nos cæteri accipientes, verum putamus, ac Scythicè eos appellamus Arimaſpos. nam arima Scythæ vnum vocant, ſpu verò oculum. Omnis autem quam dixi regio, adeò infeſtatur hyberna fæuitia vt octo menſibus tolerari nō poſſit: tale illic gelu eſt. [i] ſicubi aquā effundas, modò facias ibi lutum, facies autem ſi illic ignem accenderis. Ibidem quoque mare glaciatur, & omnis Cimmerius Boſphorus: ſuper quā glaciem omnes qui intra foſſam incolūt Scythę exercitus ducūt, & plauſtra agunt trans mare vſque ad Indos. Ita vis hyberna octo menſibus perſtat,

[a] *Vel, Ea quæ uocantur regiæ ſubditorum.*

[b] Quam foderunt qui è cæcis illis orti fuerūt. E *cæcis illis quorum uidelicet facta fuit ſupra mentio.*

[c] Sed prima quidem portio eſt Sauromat. *uel fort.*

[d] *Idem. quod ſuprà uertit ſeparata.*

[e] Excolant,

[f] Neque ab illis caluis neque ab Iſſedonibus *habitari* comperitur.

[g] Pilis nudatum.

[i] Quibus ſi aquam eff. lutum non facies: facies au.

quatuor tamen menſibus reliquis frigora illic ſunt. Vbi etiam aliam quàm in cæteris regionibus, conditionem habet hyems. nam quum tempus pluendi eſt, nihil ibi quod ſit vllius momenti, pluit: æſtate pluere non ceſſat. [a] Quinetiã tonitrua quum alibi, tum ibi nulla exiſtunt, æſtas nubila eſt. hyeme ſi fiant tonitrua, pro oſtento habetur. Terræmotus in Scythia ſi exiſtat ſeu æſtate ſeu hyeme, tanquã prodigium admirantur. Eam vim hyemis equi perferunt, muli aſinique neque incipientem quidem ferunt: quũ tamen alibi ſtantes in gelido equi tabeſiant, aſini verò ac muli durent. Et hæc mihi videtur eſſe cauſa cur omnino cornua bouino generi non ſuccreſcant: aſtipulante ſententiæ meæ Homeri carmine in Odyſſea, quod ita habet,

Et Libyen, vbi ſunt cornuti protinus agni.

Quod rectè dictum eſt, in locis calidis maturè cornua exiſtere. at in vehementibus frigoribus aut non oriuntur ſtatim pecoribus cornua, aut ſi oriuntur, vix oriuntur. In Scythia itaque hoc propter frigora contingit. Quo magis miror (ab initio enim oratio mea indagare inſtituit) cur in omni Eleo agro muli nequeant gigni, quum neque locus ſit frigidus, neque vlla alia cauſa appareat. Aiunt Eleenſes ipſi ex imprecatione quadam id ſibi contigiſſe: quúmque tempus aduentat conceptus equarum, ſe in loca finitima illas educere: ibi poſtquam admiſerint aſinos, [b] dúmque conceperint, tunc rurſus eas reducere. De pennis autem quibus aiunt Scythæ oppletum eſſe aerem, & idcirco non poſſe proſpici longius continentem, nec vlterius tranſiri, hæc eſt mea ſententia: [c] Quod vltra eam regionem, aſſiduè ningit, & (vt credibile eſt) minus æſtate quàm hyeme. nam, (prout cuilibet eminus intuenti cadentem niuem copioſam liquet quod dico) nix pennis aſſimilis eſt: & propter hanc talem hyemem inhabitabilia ſunt eius continentis loca quæ ad aquilonem ſpectãt. Eóque opinor, pennas niuem eſſe interpretantes Scythas ac circumiectas gentes, ita loqui. Verùm [d] ea quæ reperiuntur, longiſſimè dicta ſunt. De Hyperboreis autem hominibus neque Scythæ quippiam, neque alii vlli illic incolentium memorant, præter Iſſedones: ne ipſi quidem (vt mihi videtur) dicentes aliquid. dicerent enim & Scythæ de hoc, quemadmodum de vnoculis dicunt. Quanquam & ab Heſiodo de Hyperboreis mentio fit: quinetiam ab Homero in Epigonis, ſi tamen Homerus re vera fecit hos verſus. Sed multo plurima de his Delii memorant, ſacra alligata in triticea ſtipula ex Hyperboreis delata veniſſe ad Scythas: à Scythis deinceps finitimos accepiſſe, gradatimque per ſingulos ad [e] occaſum vſque: atque illinc Meridiẽ verſus dimiſſa, à primis Græcorũ Dodonæis eſſe accepta, & ab his deſcendiſſe ad Melienſem ſinum, peruaſiſſéque in Euboeam, & oppidatim vſque ad Caryſtum: ab hac verò reliquiſſe Andrum (Caryſtios enim eſſe qui in Tenum portarint) Tenios verò in Delum: atque ita hæc ſacra in Delum aiunt peruenisſe. Sed primùm Hyperboreos miſiſſe duas puellas quæ ferrent hæc ſacra, quas Delii aiunt Hyperochen & Laodicen: & cum his tutelæ gratia quinque è ſuis popularibus, qui eas deducerent: nunc Peripherees vocatos in Delo, vbi in magno honore habentur. Sed quum iſti ab Hyperboreis miſſi, rurſus non redirent, indignè ipſos Hyperboreos tuliſſe, ſi eos quos aſſiduè mitterent non reciperent. Ita miſiſſe qui ferrent ad confines ſuos ſacra in ſtipula tritici ligata, iuberéntque illos conſideratè mittere ad aliam nationem: atque ita hæc gradatim miſſa, aiunt deueniſſe in Delum. His ego ſacris ſimile quiddam fieri animaduerti à fœminis Thraciis atque Pæoniis, quæ in ſacrificando regiæ Dianæ, non ſine ſtipula triticea id faciunt: atque ipſe vidi eas facientes. Cæterùm his virginibus Hyperboreis vita functis in Delo, parentant puellæ Deliæ ac pueri, tonſis vtrique crinibus: quos [f] puellæ quidem fuſo inuolutos, ſupra monumentum deponunt: pueri autem ad quandam herbam applicantes, & ipſi ſepulchro imponunt. Eſt autem monumentum intra Artemiſium ad ſiniſtram intrantibus, oleáque ſupra ipſum eſt nata. Hoc honore ab incolis Deli afficiuntur hæ virgines. Aiunt verò iidem Argin & Opin virgines ex Hyperboreis eorundem hominum ætate in Delum veniſſe, etiam priores Hyperoche & Laodice: & has quidem veniſſe ad reddendum Lucinæ tributum quod pro partu maturando inſtituerant: Argin verò & Opin vnà cum ipſis deis aduenisſe, hóſque illis alios honores donaſſe. Ad eas enim [g] congregari cœtum mulierum quæ hymnum canant ab Olene Lycio conditum, in quo hymno nomina Argis & Opis nuncupãtur. Deinde à Deliis edoctos inſulanos & Iones, cœtus agere inſtituiſſe, & nominatim Argin & Opin decantare. (hic Olen è Lycia profectus, alios quoque vetuſtos fecit hymnos, qui cantantur in Delo) [h] dum cinis qui ſupra ſepulchrum eſt Argis & Opis, diſpergitur ſuper infinitam ægrotorum turbam qui ad aram ſunt. Eſt autem

a Tonitrua quo ſi pore ſunt alibi, ibi nõ ſunt, at æſtate frequentia exiſtunt. Quòd ſi hyeme, &c.

b Et grauidæ fuerint, tunc rurſ.

c Quæ ſunt vltra hanc regionem loca, ſemper niuoſa ſunt, minus tamẽ (vt rationi conſentaneum eſt) æſt. quàm hyeme. Iam verò quiſquis cadentem copioſam niuem intuitus eſt cõminus, intelligit quod dico. nix enim pennis ſimilis eſt.

d Quæ commemorantur *ab aliis*, latiſſimè expoſita ſunt.

e Occaſum verſus longiſſimè Adriam vſque.

f Puellæ quidem ante nuptias, fuſo inuolut.

g *Videtur potius ἀγάρρυτ ita ſumi ut quũ de matre deorum dicitur, unde μητραγύρτας. Sic & ſtatim póſt.*

h Et dum femora ad aram adolentur, cinerem hunc conſumſi in conſpergendo Opidis & Argidis ſepulchro. Eſt autem ſep.

ſepulchrum earum poſt Artemiſium, ad auroram ſpectans, proximè Ceiorum cœnaculum. Hactenus de Hyperboreis dictum ſit. Nam de fabula Abaris, qui fertur eſſe Hyperboreus, nihil dico: qui ſagittam dicitur per vniuerſam terram circumtuliſſe, nihil comedens. Quòd ſiqui ſunt Hyperborei, *id eſt ſuperaquilonares*, erunt & alii hypernotii, *id eſt ſuperauſtrales*. Nempe rideo quum multos video iam deſcripſiſſe ambitum terræ, nullum habentes in exponendo ſenſum, qui Oceanum ſcribunt circumfluere, & terram, tanquam tornum, factã eſſe orbiculatam, & Aſiam faciunt Europæ parem. Nam ego ſingularum magnitudinem breui patefaciam, [a] & quanta ſint ſingula ad deſcribendum. Vbi Perſæ incolunt, id ad auſtrale protenditur mare quod dicitur rubrum. Super hos ad ventum aquilonem habitant Medi, ſuper Medos Sapires, ſuper Sapires Colchi, ad ſeptentrionale pertingentes mare, in quod influit flumen Phaſis. Hæ quatuor nationes à mari ad mare incolunt. Dehinc veſperam verſus ab ea duæ oræ terrarum ad mare protenduntur, quas ego exponam. Hinc aquilonem verſus, ora vna à Phaſi incipiens porrigitur ad mare per Pontum & Helleſpontum, vſque ad Sigeum Troicum: auſtrum autem verſus, eadem ora à ſinu Mariandyno, qui Phœnicæ adiacet, protenditur ſecundum mare ad promontorium vſque Triopium. Incolunt autem in ora hac hominum nationes triginta. talis eſt vna ora. Altera verò, à Perſis incipiens porrigitur ad rubrum mare, quod & Perſicum vocatur: deinde gradatim Aſſyria, atque inde Arabia: deſinítque in ſinu Arabico. etſi non deſineret, niſi ob id quòd Darius è Nilo riuos in illum ſinum induxit. A Perſis ad Phœnicen tractus amplus eſt ac multus. A Phœnice hæc ora tendit ſecundum hoc mare per Syriam Palæſtinam & AEgyptum, in qua terminatur intra quam tres ſunt duntaxat nationes. Atque hæc ſunt quæ à Perſis occaſum verſus in Aſia continentur. Quæ ſupra Perſas ſunt & Medos & Sapires & Colchos, auroram verſus & ſolem orientem, hinc mari rubro alluuntur: aquilonem autem verſus, à mari Caſpio, & flumine Araxe, qui contra ſolem orientem fluit. Porro India tenus habitatur Aſia. Illinc iam auroram verſus deſerta ſunt: nec qualia ſint dicere quiſquam poteſt. Et Aſia quidem talis & tãta eſt. Libya autem in altera ora eſt. ab AEgypto enim iam excipitur. Hæc ora circa AEgyptum iam anguſta eſt. nã ab hoc mari ad rubrum intercapedo eſt centum millium vlnarum, quæ efficiunt mille ſtadia. Ab his deinceps anguſtiis ſpatioſa ſanè ora excipit quæ Libya dicitur. Itaq; admiror eos qui diſterminarũt atque diſtinxerunt Libyam, Aſiam, Europam: inter quas non parũ eſt differentiæ. Siquidem Europa longitudine quidem cæteras aſſequitur, latitudine verò non videtur mihi comparari digna. nam Libya ſeipſam monſtrat circunfluam mari eſſe, excepto duntaxat vbi Aſiæ cõtermina eſt, Neco AEgyptiorũ rege, eorum quos nouimus primo in hoc demonſtrando. Is poſtquã deſtitit à deprimenda foſſa à Nilo ad Arabicum ſinum, miſit nauibus quoſdam Phœnices, præcipiens vt tranſuecti columnas Herculeas penetrarent ad ſeptentrionale vſque mare, atque ita ad AEgyptũ remearent. Phœnices igitur è rubro mari ſoluentes, abierunt in mare auſtrale: qui, quũ autumnus aduenifſet, applicitis ad terrã nauibus ſementem faciebant: [b] vt aſſiduè Libyes legerent, ac meſſem expectarẽt. deinde meſſo frumento nauigabant. Ita biennio cõſumpto, anno tertio ad Herculeas columnas declinantes in AEgyptum remearunt, referentes quæ apud me fidem nõ habent, ſed fortè apud aliquem alium: prætereuntes Africam, ſe habuiſſe ſolem ad dextram. Atque hũc in modum Libya primùm eſt cognita. Secundo loco fuere Carthaginẽſes, qui dixerunt quendam Sataſpem, Teaſpis filium, virum [c] Achæmenidem, qui Libyam non circumnauigauit quum eſſet ad hoc ipſum miſſus: ſed cum nauigationis longitudine, tum terræ ſolitudine deterritus retrò rediit, non impleto labore quem ei mater iniunxerat. Etenim vitiauerat filiã virginem Zopyri, filii Megabyzi, quem ob hanc cauſam à Xerxe rege ſuffigendum cruci mater ſua, quæ erat Darii ſoror, liberauit: quòd diceret ſe maius illi ſupplicium irrogaturam quàm rex pararet. quippe neceſſe ei fore pernauigare omnem Africam, dum peruenire ad Arabicum ſinum. His annuente Xerxe, Sataſpes in AEgyptum abiit, ſumptáque illinc naue ac ſociis, nauigauit ad columnas Herculis: quibus tranſmiſſis, circumuectus Africæ promontoriũ nomine Syloes, in meridiem curſum tenebat. Emẽſúſq; permultum maris intra complures menſes, quum aſſiduè pluri tẽpore opus eſſet, conuerſo curſu in AEgyptũ rediit. Et illinc ad regẽ Xerxem regreſſus, aiebat ſe in pernauigãda remotiſſima ad quam iſſet ora, vidiſſe homines puſillos Phœnicea vtẽtes veſte, qui, quum ipſi terræ nauim applicarent, ad montes ſe fuga proriperent relictis vrbibus. Ipſe autem ingreſſos nihil illis iniuriæ intuliſſe, pecora tantùm illinc accepiſſe.

a Et quales ſint ſingulæ, quantum ad deſcriptionẽ attinet.

b In quancunque Libyæ partem nauigãtes peruenifſent: meſſémque expectabant. Quum autẽ meſſuiſſent, oram ſoluerunt. Ita bienn.

c Achæmenidem Libyam non circũnauigaſſe, *id eſt, nauigando obiſſe: quaſi legeretur* λέγοντες ὅτι. *Vel,* λέγοντος *ſeparandũ à ſequentibus. Deinde, Deterritum retro rediiſſe.*

Quòd autem totam Africam non pernauigaſſent,hanc cauſam afferebat, quòd na uigium vlterius procedere non poſſet,ſed retineretur. Hunc Xerxes negans loquutum vera, [a] quòd certamen ſibi propoſitum non exoluiſſet,in crucem ſuſtulit,irrogata quam deſtinauerat pœna.Huius Sataſpis eunuchus,audita domini nece,Samũ cum magna pecunia profugit, quam Samius quidam interuertit : cuius nomen quum ſciam,tamen volens [b] obliuiſcor. Cæterùm Aſiæ bona pars à Dario peruestigata eſt. Is cupidus cognoſcendi vbinam Indus (qui ſecundus omnium fluminum crocodilos præſtat)mare influat,miſit nauibus cum alios quoſdam, quos vera renuntiaturos confidebat,tum Scylacem quendam Caryandeum. Iſti è Caſpatyro vrbe & è terra Pactyia ſoluentes, ſecundo flumine auroram verſus atque ſolem orientem nauigantes in mare, dehinc per ipſum mare occaſum verſus, triceſimo demum mẽſe tenuerunt eum locum vnde rex AEgyptiorum eos Phœnices quos antea dixi,miſerat ad Libyam circumnauigandam. Poſt horum circumnauigationem Darius Indos ſubegit,& eo mari petitus eſt.Ita Aſiam (præter eam quæ orientem ſolem ſpectat)compertum eſt parem Libyæ eſſe. At Europa à nemine inueſtigata eſt,neque quà ad orientem neque quà ad aquilonem vergit,an mari [c] claudatur. Longitudine tamen cognoſcitur ad vtranque accedere. Neque poſſum coniectura colligere vnde, quum vna ſit terra,trifaria ſint ei nomina indita è mulierum cognominibus : eiúſque fines ponantur Nilus fluuius AEgyptiacus & Phaſis Colchus.Alii aiunt eſſe fines Tanain & [d] Mæotidem, fretúmque Cimmerium: ſed negant ſe audiſſe nomina eorum qui hæc diſtinxerunt,& vnde nomina impoſuerint. Iam enim Libya quidem à pleriſque Græcorum fertur ſortita nomẽ à Libya quadam muliere indigena: Aſia verò,ab vxore Promethei. quanquam Lydi hoc ſibi nomen vendicant,aſſerentes ab Aſio filio Cotys,filii Manei,Aſiam appellatam,nõ ab vxore Promethei. vnde & Sardibus [e] familiam quandam eſſe vocatam Aſiadẽ. Europa autem neque an ſit mari circumflua, neque vnde hoc nomẽ acceperit, neque quis nominis autor extiterit, ab aliquo mortalium compertum eſt : niſi dicamus ab Europa [f] Tyria nomen accepiſſe regionem: [g] nec antè , ſicut cæteras , nomen habuiſſe. Tamen illam ex Aſia fuiſſe conſtat, neque in hanc commeaſſe terram quæ nunc à Græcis vocatur Europa,ſed è Phœnice tantùm in Cretam , & è Creta in Africam. Hæc hactenus de his dicta ſint. [h] nam quæ ſentimus de his , ea dicimus. Pontus autem Euxinus,in quem Darius fecit expeditionem, nationes exhibet omnium imperitiſſimas, Scythica duntaxat excepta . nullius enim nationis eorum quæ ſunt intra Pontum, aut aliquid ad ſapientiam pertinens proferre poſſumus, aut aliquem virum pro erudito habitum nouimus, præter Scythicam gentem & Anacharſin.In gẽte autem Scythica [i] ex omnibus humanis negotiis vnum maximum,quantum nos ſcimus,excogitatum eſt at cætera nõ admiror.Quod maximum ab eis excogitatum,id eſt,vt neque quiſpiam qui ad eos ſe contulerit, aufugere, [k]neque ipſi capi poſſint, aut ne inueniri quidem, ſi nolint, atque deprehendi. Siquidem nullæ ſunt eis vrbes,nulla mœnia extructa. domos ſecum ferunt ſinguli:equeſtréſque ſunt ſagittarii, non pane victitantes,ſed ex pecoribus: pro domibus plauſtra habentes:quidni imbelles alioqui futuri,& ad dimicãdum inhabiles? Hæc autem ſunt ab eis inuẽta cum opportunitate terræ,tum fluminum beneficio.nam hæc terra, quum ſit campeſtris, ſua ſponte vliginoſa eſt & humida, eámque interfluunt flumina non multo pauciora numero quàm in AEgypto foſſæ . Quorum quæ ſunt celeberrima & à mari nauigabilia,ea recenſebo. Iſter, quinque hoſtia habens:poſt hunc Tyres & Hypanis & Boryſthenes & Panticapes & Hypacyris & Gerrhus & Tanais. Iſti hunc in modum fluunt. Iſter, omnium quos nouimus fluuiorum maximus , ſemper ſibiipſi par tam æſtate quàm hyeme fluit, ab occaſu primus omnium qui ſunt in Scythia. ob id omnium maximus quòd alii in eum influunt,qui ipſum ingentem reddunt:per Scythiam quidem delapſi,numero quinque. Vnus quem Porata Scythæ appellant , Græci Pyreton:alius, Tiarantus, tertius Ararus,quartus Napares,quintus Ordiſſus.Horum primo loco dictus fluuius, magnus eſt,& ad auroram fluens, cum Iſtro aquam communicat : minor eſt Tiarantus,ad occaſum magis vergens. [l] Inter quos cæteri fluentes,Ararus, Naparis & Ordiſſus,in Iſtrum infunduntur.Hi ſunt vernaculi Scythiæ amnes, qui illum augent. Ex Agathyrſis autem fluẽs vnus,Maris,Iſtro ſe immiſcet: ex Hæmi verò iugis tres alii ingentes ad aquilonem ventum, Atlas & Auras & Tibeſis : per Thraciam verò & Crobyzos Thraces,Athres & Noes & Atarnes: at ex Pæoniis ac monte Rhodope, medium interſcindens Hæmum Cius in ipſum erumpit. Quin ex Illyriis in

a Quòd labore ſibi propoſito non defunctus eſſet.

b Id eſt,ſilentio prætereo.

c Mari alluatur.

d *Diuerſam uidẽtur ſequutus lectionem ab ea quæ in uulg. edit. & in noſtris uet. cod. habetur.*

e Tribum.

f *Non σφίσι legit Valla,ſed τυφίσι : cui lectioni aſſentiuntur nonnulli etiam uet. cod.*

g Antea verò nomine carebat, ſicut & cæteræ.

h Vtemur enim opinionib⁹ quæ de his receptæ ſunt. *Poteſt tamen & alius eſſe ſenſus.*

i Vna rerum humanarum maxima, omnium quas quidem nouerimus, ſolertiſſimè excogitata eſt.

k Neque poſſit eos quiſquam nanciſci, ſi inuẽnirinolint.Quibus enim nulla condita ſint mœnia, ſed qui domos portent, ſintque ex equis ſagittandi periti,ac non ex meſſe ſed ex pecoribus victum habeant, ac in plauſtris habitent, qui non hi fuerint inexpugnabiles & inacceſſi ? Hæc autem,&c.

l Per quorum medium cæt.fl. *uel quos cæteri interfl.*

aquilonem tendens Angrus, planitiem Triballicam interfluens, Brongum intrat, Brongus iſte Iſtrum. ita vtrunque per ſe magnum Iſter excipit. Præterea ex regione quæ eſt ſupra Vmbricos, Carpis, & alius ad ventum aquilonem Alpis, in Iſtrum exeũt. Omnem enim Europam Iſter emetitur (ſumpto ex Celtis initio, qui omnium in Europa ad ſolis occaſum extremi ſunt, poſt Cynetas) totámque permenſus Europam, ex tranſuerſo ingreditur Scythiam. His quæ dixi fluminibus, & aliis aquas ſuas cõmunicantibus, Iſter fit omnium maximus. nam ſi alterius cum alterius aqua comparetur, profectò Nilus copia aquæ antecellit, quòd in eum nullus neque fluuius neque fons ingrediens, ad incrementum aquæ confert. Quòd autem Iſter ſibi ſemper par fluit tam æſtate quàm hyeme, ob id fit (vt mihi videtur) quòd hyeme eſt quantus eſt, aliquantulo maior quàm ſua natura fert. nam per hyemem paululum in ea regione pluit, ſed vbiq; ningit. A Eſtate verò nix, quæ ſub hyemem decidit permulta, vndique in Iſtrum liquefacta dilabitur, cúmque implet: nec ipſa ſolùm, ſed cum ea imbres multi atque vehementes. Quippe per æſtatem pluit, quo tempore quanto plus aquæ ſol ad ſe attrahit quàm hyeme, tanto plus aquæ cum Iſtro miſcetur æſtate quàm hyeme. Ita quũ paria faciat Iſter datis aquis & acceptis, fit vt ſemper videatur ſibi eſſe ſimilis. Ex fluuiis ergo qui apud Scythas ſunt, vnus eſt Iſter. Poſt hunc Tyres, qui ab aquilone means, ortum trahit ex ingenti palude, quæ Scythicam terram à Nebride ſeparat. ad oſtium huius incolũt Græci qui Tyritæ vocantur. Tertiũ flumen eſt Hypanis, ex Scythia veniens, & ex magna palude profluens, circum quam paſcuntur equi ſylueſtres cãdidi: rectéque vocatur hæc palus, mater Hypanis. Ex hac igitur ortus Hypanis fluit ferè quinque dierum nauigatione, anguſtus, & adhuc dulcis, ſed mox quatuor à mari dierum nauigatione ſanequam amarus, propter amarum qui in eum fluit fontem: adeo, inquam, amarũ, vt quum ſit exiguus magnitudine, tamen inficiat Hypanin flumen, in paucis magnum. Eſt autem hic fons in finibus regionis Scytharum aratorum, & Alizonum, eodem nomine quo locus vnde emanat, Scythica lingua Amaxampeus, Græca autem lingua, *ἱραὶ ὁδοὶ, id eſt ſacræ uiæ*. Apud Alizonas autem contrahunt terminos ſuos Tyres & Hypanis, mox deinde in diuerſum abeuntes, mediam intercapedinem laxant. Quartus fluuius eſt Boryſthenes, ſecundũ Iſtrum omnium maximus, & noſtra ſententia, non modò Scythicorum fluuiorum longè huberrimus, ſed etiam cæteris huberior, præter AEgyptium Nilum, cum quo non licet alium comparare. Cæterorum autem huberrimus eſt Boryſthenes, paſcua præbens amœniſſima & accommodatiſſima pecoribus, necnon optimorum ac ſingularium piſcium affatim: idem ad potandum ſuauiſſimus, limpidus inter turbidos fluens, iuxta quem ſementis optima fit,[a] & herba non ſatiua, etiam altiſſima. In huius quoque oſtio ingens vis ſalis ſua ſponte concreſcit. Præbet idem ingentia cete ad ſalſuram, ſpinis carentia, quæ antacæos appellant. Alia præterea præſtat admiratione digna. Porro quadraginta quidem dierum nauigatione vſque ad locum nomine Gerrhum, cognoſcitur ab aquilone fluere: at ſuperiora per quæ fluit, nemo hominum eloqui poteſt: videtur tamen fluere per ſolitudinem ad Scytharum agricolantium plagam. nam hi Scythæ decem dierum nauigatione accolunt hoc flumen. Cuius tantùm ac Nili fontes nec ipſe poſſum, nec vllum Græcorum reor poſſe dicere. Idem quum ad mare aduenit, Hypanis cum eo miſcetur, eodem in loco mare irrumpens. Quod inter hos amnes in confluentem tendentes intercapedinis eſt, [b] Hyppoleo promontorium vocitatur, vbi delubrum Cereris extructum eſt. Vltra quod delubrum ſub Hypani incolũt Boryſthenitæ. Hactenus quæ ab his fluuiis. Poſt hos alius, qui quintus eſt, nomine Panticapes, & ipſe ab aquilone fluens, atque è palude: inter quẽ & Boryſthenem incolunt Scythæ agricolatores. Idem in Hylæam ingreditur, qua tranſmiſſa, Boryſtheni immiſcetur. Sextus eſt Hypacaris, qui è palude manãs, medióſque Scythas nomadas influens, in mare voluitur, iuxta Carcinitin oppidum, ad dexteram coercens Hylæam, & curſum qui dicitur Achillis. Septimus eſt Gerrhus, nomen à loco obtinens, qui à Boryſthene dirimitur circa ea loca apud quæ Boryſthenes cognoſcitur: cui loco nomen eſt Gerrho, diſterminátque regionem Scytharum nomadum ac regiorum. & *dum in mare fluit* in Hypacarin dilabitur. Octauus eſt Tanais, qui ſuperius è vaſta palude profluens, in aliam vaſtiorem diffunditur, nomine Mœotin, quæ diſcludit regios Scythas à Sarmatis. In hunc Tanain alius influit, nomine Hyrgis. His celeberrimis amnibus Scythæ muniti ſunt. Gramen quod in Scythia germinat, omnium quæ nos nouimus germinum [c] aridiſſimum eſt, quod ita ſe habere diſſectis pecoribus licet diſcernere. Et ea quidem vt

a Et gramen, qua parte non ſeritur regio, altiſſimum. Ad ſer bum, profundiſſimum.

b Hipoleon.

c Videtur aliud legiſſe quàm ἐπιχλοωτάτη.

quammaxima ſunt, ita apud eos abundant.cætera autem vulgaria ſunt. Atque hũc in modum [a] res ſunt eis inſtitutæ. [b] Deorum hos ſolos propitiantur: Veſtam ante omnes, deinde Iouem ac Tellurem: exiſtimantes Tellurem Iouis coniugem eſſe. Poſt hos Apollinem,& cæleſtem Venerem,& Martem & Herculem. Hos cuncti Scythæ deos arbitrantur. Sed qui regii Scythæ vocantur,etiam Neptuno ſacrificãt, appellantes Veſtam lingua ſua Tabiti,Iouem, Papæum, mea ſententia rectiſſimè: Tellurem Apiam,Apollinem OEtoſyrum,cæleſtem Venerem,Artimpaſam, Neptunum Thamimaſadem.Simulachra & aras & delubra [c] facienda non putãt,præterquam Marti. Idem ſacrificium prorſus apud omnia templa fieri eodem modo eſt inſtitutum,qui talis eſt: Victima ipſa primoribus implicita pedibus ſiſtitur,cuius à tergo ſtans immolator, amota in primis infula, pecudem ferit, eáque concidente deum inuocat cui illam mactat:deinde circundat laqueum collo,tum iniecto bacu lo circumducit, hoſtiámque ſtrangulat non incenſo igni, [d] non votis nuncupatis, non ſumptis libamentis,ſed vbi pecudem ſtrangulauit,eíque pellem detraxit,ad co quendum ſe cõuertit. Verùm quum Scythica regio lignorum ſit admodum inops, hoc ab illis ad carnem coquendam excogitatum eſt: Vbi victimam pelle denudarunt,denudant quoque oſſa carnibus,dehinc illas in lebetes eius gentis (Leſbiis cra teribus aſſimiles,niſi quòd ſunt multo capaciores) iniiciunt. ſubiectis atque ſuccen ſis oſſibus hoſtiarum,coquũt. Si autem nõ adfuerit lebes, omnes carnes hoſtiarum in aluos illarum & cum aqua commiſcent,atque oſſa ſuccendunt.Quibus pulcherrimè ardentibus,& aluis facilè capientibus carnes oſſibus ſeparatas, ita fit vt bos ſe ipſe coquat: & item cætera pecora immolata, per ſemetipſum quodque elixum fit. Coctis carnib⁹,is qui immolauit,earũ atq; inteſtinorũ [e] libamẽta ante ſe porricit.Im molant autem cum alia pecora, tum præcipuè equos. Et aliis quidem diis hunc in modum & alias pecudes immolãt. Marti verò ſic priſco ritu apud quoſque tale extruitur templum: Sarmentorum faſces aggeruntur trium in longum latúmque ſta diorum,minoris tamen ſublimitatis.deſuper quadrata planities efficitur:tria latera prærupta ſunt, quartum accliue, per quod aſcendatur. Eò quotannis comportant centum quinquaginta plauſtra ſarmentorum. nam ſemper propter cæli tempeſtatem illa marceſcunt.Sub hac congerie ferreus acinacis, qui ſingulis vetuſtus eſt, ſtatuitur.Idque eſt Martis ſimulachrum,cui annuas hoſtias offerunt cum aliorum pecorum,tum equorum,& plus [f] huic acinaci quàm cæteris diis. Ex captiuis centeſimum quenque immolant,nó eodem quo pecora modo,ſed diuerſo. nam vbi eorum capitibus vinum libauerũt, ipſos intra quoddam vas iugulant: dehinc eiſdem in congeriem ſarmentorum ſublatis, acinacem cruore perfundunt. Hæc quidem ſupra conferunt. inferius autem in templo iſta faciunt: Virorum interemptorum omnes humeros dextros præcidunt,quos vnà cũ manibus in aerem iaciũt.& quocunque deciderit manus,ibi iacet,ſeorſum autem mortuus. [g] Cæteris deinde ſolennibus confectis abeunt. Et ſacrificia quidẽ hæc ab eis ſunt inſtituta. [h] Sues pro nihilo putant, quas nec alere omnino in ſua regione volunt. Quæ verò ad bellum attinent,hunc in modum ſunt ab eis comparata. Quem primum virum ceperit vir Scytha,eius ſanguinem potat:quoſcunque in prælio interemerit,eorum capita regi offert.nam capite allato,ſit prædæ quamcunque ceperint particeps, alioqui expers. Caput hoc modo præcidit: In orbem illud amputat circa aures, verticéque ſumpto excutit,deinde pellem detrahit:& vbi ſicut bouis corium manibus molliuit,tanquã mantile poſſidet,eáque & habenis equi ſui appenſa gloriatur: qualia mantilia vt quiſque plurima habet, ita vir iudicatur præſtantiſſimus. Sunt quoque multi qui coria hæc humana tanquam brutorum conſuant, quibus pro amiculis induantur. Multi etiam cæſorum hoſtium manus dextras cum vnguibus excoriãt, [i] eíſque opercula pharetrarum integunt. Eſt autem inter omnia coria humanum ferè & craſſum maximè & candore ſplendidum. Multi etiam totos homines excoriatos,& ſuper ligna extentos, ſupra equos circumferunt. Hæc ab illis in mores ſunt recepta. [k] Non tamẽ de omniũ, ſed de inimiciſſimorũ capitibus hoc faciũt,vt quiſque illud quod eſt infra ſupercilia, reciſum prorſus excutiat: & crudo tantùm bouis corio, ſi pauper ſit,ſin diues, non modò exterius inducat bouino corio, verumetiam interius inauret,& ſic vterque pro poculo vtatur.Idem agunt de familiaribus, ſi inter eos extiterint diſcordiæ, & apud regem victoria ſint potiti. Hæc capita hoſpitibus qui ad eos veniunt viri alicuius exiſtimationis,exhibent:referúntque,illos,quum eſſent domeſtici,& ad pugnam laceſſiſſent, ab ipſis eſſe ſuperatos: id ſtrenuitatis loco ponentes. Semel autem quotannis [l] ſinguli regionum principes miſcent vinum cra-

a Ritus ſunt eis inſtituti.

b His ſolis diis litant, *uel, ſacrificant.*

c Facere non eſt illis vſu receptum.

d Non oblatis primitiis.

e Primitias.

f His. *Intelligit ſortaſſe Marti & acinaci.*

g *Videtur aut diuerſa à noſtra lectione ſequutus eſſe, aut noſtram non intellexiſſe. Quæ tamen ἀνάρξανης habet pro eo quod uet. cod. ἀνάρξανης*

h Suum nullus eſt illis vſus.

i Eiſque pharetras integunt. *Vel, Et ex eis opercula pharetrarum cõficiunt.*

k At capitibus non quidem omnium, ſed inimiciſſimorũ, hoc faciunt.

l Vnuſquiſque pro uinciæ præfectus in ſua prouincia craterẽ vini temperat, de quo &c.

teri, de quo [a] Scythæ omnes hoſtium homicidæ bibunt, at non guſtant qui nihil præclari operis ediderint, ſed ſine honore ſeorſum ſedent: quæ res apud eos maximæ eſt ignominiæ. Qui verò complures cædes fecerunt, hi duobus pariter quos habent calicibus potant. Apud eoſdem permulti ſunt vaticinatores, qui pluribus virgis ſalignis diuinant, ad hunc modum: Grandes virgarum faſces quum attulerunt, humi poſitos diſſoluunt, ac ſeparatim ponentes illarum ſingulas, vaticinãtur. [b] ad hæc dicendo, viceuerſa virgas prehendunt, ac rurſus ſigillatim componũt. Hæc eſt illis tradita à maioribus diuinatio. Sed Enaries, [c] qui ſunt andrógyni, aiunt ſibi à Venere traditam diuinationem, qui tiliæ fronde vaticinantur. Tiliam vbi quis trifariam ſciderit, digitis ſuis eam implicando ac reſoluendo tractat, atque in hũc modum vaticinatur. Horum tres maximè probatos accerſit rex quoties ægrotat: cui iſti ſemper ferè dicunt hunc aut illum ciuem (nominant autem hominẽ de quo loquuntur) peieraſſe, iurantem per regium [d] ſolium: (eſt autẽ Scythis mos plerunque iurandi per regium ſolium, quum maximum volunt interponere iuſiurandũ) protinúſque is quem dixerint peieraſſe, adductus, coarguitur ſcientia diuinandi, tanquã compertus falſò deieraſſe per regium ſolium, & ob id regem ægrotare. Si ille inficiãs ſe negat peieraſſe, [e] atq; rem grauiter fert, rex duplum vaticinorum accerſit: qui inſpecta diuinandi ratione, ſi & ipſi hominẽ periurii conuicerint, ſine mora caput excidunt: eiúſque facultates inter ſe partiuntur primi vaticini. Sin verò illi qui ſuperuenerunt vaticini homines abſoluerint, alii atque alii præſtò ſunt: quorum ſi plures abſoluerint, decernitur primis illis vaticinis eſſe pereundum: eóſque hunc in modũ necant: Plauſtrum concameratum vbi ſarmentis referſerunt, bobúſque iunxerũt, vaticinos pedibus implicatis, & manibus poſt tergum reuinctis, atq; ore obſtructo, extendunt in medium ſarmentorum: incenſiſque ſarmentis territando agitant boues. quorum boum multi cum vaticinis concremantur, multi ambuſti, cremato vtique plauſtri temone, aufugiunt. Hoc quem dixi modo comburunt μάντιας, *id eſt vaticinos*, etiam ob alias cauſas, appellántque ψευδομάντιας, *id eſt falſos vaticinos*. Sed quos morte rex afficit, eorum ne liberos quidem relinquit, ſed vniuerſos mares interficit, fœminis nihil læſis. Fœdera cum quibuſcunque ineunt Scythæ, hoc modo ineunt: Infuſo in grandem calicem fictilem vino, commiſcent eorum ſanguinem qui feriunt fœdus, percutientes [f] cultello aut incidentes gladio aliquantulum corporis. deinde in calice tingunt acinacẽ, ſagittas, ſecurim, [g] gladium. Hæc vbi fecerunt, ſeſe multis verbis deuouent: poſtea vinum epotant non modò ii qui fœdus fecerunt, ſed etiam comites ii qui ſunt maximæ dignitatis. Regũ autem ſepulchra apud Gerrhos ſunt. Vbi Boryſthenes iã nauigabilis eſt, ibi, quũ rex eorum deceſſit, ingẽtem ſcrobem effodiunt forma quadrata. hoc vbi præpararunt, accipiũt mortuum corpore incerato, aluo euulſa atque expurgata, quam ſilere contuſo & thymiamate apiſque ſemine & aniſi quum expleuerunt, reſuunt rurſus, impoſitúmque plauſtro cadauer ad aliam gentem ferunt. Quod qui excipiunt, eadem agunt quæ regii Scythæ: [h] aurem decidunt, crinem circumtondent, brachia circuncidunt, frontem naſúmque conſauciant, ſiniſtram manum ſagittis traiiciunt. Poſtmodũ regis cadauer carpento ferunt ad aliam gentem cui imperitant, quæ ipſos comitatur ad eos vnde primùm venerant. Vbi iam mortuum circumferentes, luſtrauerunt ſingulas gẽtes quibus imperauit, apud eos deponunt qui in extremis Gerrhis habitant, & in ſepulchris. Quem poſtquam ſuper torum in loculo poſuerũt, haſtis hinc atque hinc defixis, deſuper ligna diſponunt, deinde pallio contegunt. In reliqua loculi ſpatioſitate aliquam eius pallacam ſtrangulatam ſepeliunt, & eum qui vinum miſcebat, & cocum & equiſonẽ & miniſtrũ & eum qui erat à nuntiis, necnon equos & aliarum rerum omnium primitias, quinetiam phialas aureas. nam argentum aut æs nihil in vſu habent. His actis, humum certatim atque auidè iniiciunt, cupientes tumulum quãmaximum efficere. Circũacto anno, rurſus hoc agunt: E famulis regis intimos ſumunt. (ſunt autem famuli regum, [i] ingenui Scythæ, & quos ipſe rex iuſſerit. nam nullus venalitius ei miniſtrat.) Horum miniſtrorum quinquaginta quum ſtrangulauerunt, ac totidem præſtãtiſſimos equos, [k] eductis inteſtinis & expurgatis, paleis implẽt, ac conſuũt: & vbi dimidium fornicis ſuper duo ligna reſupinatũ ſtatuerint, alterúmque dimidiũ ſuper altera duo ligna, & item alia multa huiuſcemodi defixerint, tum ſuper ea equos imponunt, craſſis tignis in longũ ad ceruicẽ vſq; traiectos, ita vt priores fornices ſuſtineãt armos equorum, poſteriores verò iuxta femora ſuſcipiant veteros, vtriſque cruribus ſupernè pendentibus. Equos autem infrænãt, eorúmque habenas ad palos extentas alligant: dehinc ſuper eorum ſingulos ſtatuunt

ſingulos

[a] Scythæ omnes bibunt à quibus hoſtes ſui interfecti fuerint: at qui hoc facinus nõ ediderint, hoc nõ guſtant, ſed, &c.

[b] Simúlque dum hæc dicunt, virgas rurſum conuoluunt, *quas uidelicet euoluerant*, & in vnum componunt.

[c] *Legit* οἱ ἢ ἀνδρόγυνοι, *pro* καὶ οἱ ἀνδρ.

[d] *Aut, larem.*

[e] Καὶ ἀρνολογέεται, *quod dicitur Gall. Et dit qu'on luy fait tort.*

[f] *Sunt qui uocem Græcam ὑπάτην ſuſpectam habeant.*

[g] Iaculum.

[h] Auris *partem* amputant.

[i] Sunt autem Scythæ indigenæ. nam famuli ſunt quos rex iuſſerit: nec vllus venal. *Legiſſe autem uidetur hic interpr.* ἀρρητέες *pro* ἐγγενέες.

[k] Vacuata & purgata aluo.

ſingulos quinquaginta iuuenum ſtrangulatorum, hunc in modum, Vnicuique eorum rectum ſtipitem per ſpinam ad ceruicem vſque tranſfigunt: quod inferius ſtipitis extat vltimum, infigunt tigno illi quo equus traiectus eſt. His equitibus ſepulchro circumpoſitis abeunt. Hunc in modum reges ſepeliunt. Alios autem Scythas, quum deceſſerunt, proximi quique in plauſtris collocatos ad amicos circumferunt. eos ſinguli amicorum excipientes, epulum cadauer comitãtibus præbent, tam propinquis quàm cæteris. Ad hunc modum quadraginta diebus priuati homines circumaguntur: dehinc [a] humantur, tali tamen ratione prius purgati: Vbi caput exinaniuerunt, abluerúntque, circa corpus ita agunt: Tria ligna ſtatuunt mutuò inclinata, circa hæc prætendunt lanea pilea, quam maximè poſſunt conſtipantes, & in [b] ſcapham in medio lignorum pileorúmque poſitam lapides coniiciunt ex igne [c] perſpicuos. Naſcitur autem apud eos cãnabis lino ſimillima, præterquam craſſitudine ac magnitudine: ſed multo quàm noſtra eſt præſtantior, vel ſua ſponte naſcens, vel ſata: ex qua Thraces veſtimenta conficiunt lineis ſimillima: quæ [d] niſi quis admodum terat, linea ſint an cannabea, non queat dignoſcere: & qui non viderit cannabem, exiſtimet lineum eſſe veſtimentum. Huius cannabis ſumptum ſemen Scythæ ſub pileis occulunt, ſupra lapides igne [e] perſpicuos: vnde fit thymiama, tantum reddens vaporem quantum apud Græcos nullum thuribulum reddit. Hoc odore ſtupentes Scythæ ciulant: quod apud ipſos loco lauacri eſt. [f] neque enim lauant omnino corpus, ſed vxores eorum infundentes aquam, corpora ad lapidem aliquem ſcabrum conterunt cypreſſo & cedro & thuris ligno: deinde perfrictum corpus quum intumuerit, illud faciémque medicamentis oblinunt. Id eas ſimul bene olentes facit, ſimul poſtero die, [g] medicamentis amotis, mundas ac ſplendidas. Externis hi ritibus vti magnopere cauent, ne mutuò quidem inter ſe: ſed Græcorum præcipuè, [h] vtique poſteaquam deprehenderunt Anacharſin, & deinde iterum Scylem. Siquidem Anacharſis quum multum orbis terrarum contemplatus eſſet, & multum in ſapientia profeciſſet, eam ad mores Scytharum pertulit. Is dum per Helleſpontum nauigans tenuiſſet Cyzicum, vouit Matri deorum, (offendit enim Cyzicenos eius diem feſtum magnifico ſanè apparatu celebrantes) ſi ſaluus ſoſpéſque domum reuertiſſet, ſacrificaturum ſe eodem ritu quo Cyzicenos ſacrificantes vidiſſet, & peruigilium noctis inſtituturum. Quum igitur in Scythiam veniſſet, [i] venit ad locum qui dicitur Hylæa, iuxta Achillis curſum ſita, vbique omnifariis arboribus referta. In hanc abſtrudens ſe Anacharſis, omnem feſti ceremoniam deæ perſoluit, tympanum tenens, [k] exutíſque ſimulachris. Hæc eum agentem quidam Scytha animaduertens, indicium detulit Saulio regi. Rex quum & ipſe contuliſſet ſe eò, & Anacharſin ea facientem inſpexiſſet, excuſſa ſagitta necauit. Et nunc ſiquis de Anacharſi interroget, Scythæ negant ſe nouiſſe hominem, ob id quòd in Græciam peregrinatus externóſque ſit mores ſectatus. [l] Licet (vt ego accepi) tutor fuerit Timnis, filii Spargapithis, patruúſque Indathyrſi Scytharum regis, filius Gnuri, nepos Lyci, pronepos Spargapithis. Itaque ſi ex hac familia extitit Anacharſis, conſtat eum à patruele fuiſſe interemptum. Indathyrſus enim fuit filius Saulii, Saulius autem fuit qui Anacharſin interemit. Quanquam & aliud quiddam Peloponnenſes audiui referentes, Anacharſin à rege Scytharum miſſum, Græciæ factum eſſe diſcipulum, & quum rediſſet, dixiſſe ad eum qui ipſum miſerat, cunctos Græcos eſſe in omni ſapientia occupatos, Lacedæmoniis exceptis, qui ſoli rationem haberent dandi & accipiendi prudenter. Verùm hæc narratio aliter ab ipſis Græcis deluſa eſt. Hic igitur vir ([m] quemadmodum antea dictum eſt) mortem oppetiit. [n] & ipſe quidem ita egit propter externos ritus & Græcorum conſuetudinem: multis autem ſanè annis poſtea interiectis ita paſſus eſt Scyles, Aripithis filius. etenim Aripithes Scytharum rex, cum alios filios multos, tum Scylem ſuſtulit ex vxore Iſtrina, haudquaquam indigena, quæ filium Græcam linguam literáſque edocuit. Interiecto deinde tempore, Aripithe per dolum occiſo à Spargapithe Agathyrſorum rege, Scyles regnum ſuſcepit, & vxorem patris, nomine Opœam. Erat autem Opœa hæc ciuis, ex qua erat Aripithi filius Oricus. Scyli regnum Scytharum obtinenti Scythicus tamen viuendi mos nihil prorſus cordi erat, ſed Græcus, in quo fuerat imbutus à puero: ideóque multo magis ad hunc exercendum ſe conuertebat. Vtique quum ad vrbem Boryſthenitarum Scythicum ducebat exercitum, (Boryſthenitæ autem ſe à Mileſiis aiunt eſſe oriundos.) ad hos, *inquam*, quoties Scyles venicbat, relicto in ſuburbanis exercitu, ipſe muros ingreſſus portas obſerabat: depoſitáque Scythica ſtola, Græcum ſumebat veſtimentum, & eo indutus,

a Humantur. Poſtquam autem humarunt Scythæ, ita ſepurgant. Vbi caput abſtulerunt & lauerũt, hæc circa corpus faciunt.

b Alueum.

c Fulgentes. *Vel, cãdentes.*

d Niſi quis ſit valde exercitatus, lin.

e Fulgentes. *Vel, cãdentes.*

f Corpus enim nullo pacto lauant. At vxores eorũ effundunt aquam, deinde cupreſſi & cedri & thuris lignum ad ſcabrum aliquem lapidem atterunt: eo autem quod ita fuerit atterendo abraſum (eſt autem craſſum) corpus totũ faciémque oblinunt.

g Ramẽtis quibus ſe obleuerant.

h Vt oſtendit Anacharſis, & deinde iterum Scyles. Anacharſis enim, quum multo orbis terrarum ſpatio perluſtrato, magnáque ſapientia ſibi inde comparata, Scythicas ſedes repeteret, per Helleſp. nauigans, Cyzicum appulit. vbi vouit Matri d.

i Clam ingreſſus eſt Hylæam. *Vel, in Hylæam ſe abdidit.*

k Legit Valla ἐκδιστάμβος, pro ἐκδητάμβος, *pro quo perperam legitur in uulg. edit.* ἐκδημητάμβος.

l Vt autem ego ex Timne tutore Spargapithis, audiui, fuiſſe eum Indathyrſi regis Scytharũ patruũ, filium autem Gn. n. L. pron. Sp. ſi ex hac fam. fuit Anath. ſe à patruele interemptum fuiſſe ſciat. Indathyrſus, &c. *Eſt autem aliqua ἀπὸ κοινοῦ ἁρμονία in uerbis Græcis, quam expreſſimus.*

m *Vel*, Eo quo dictũ eſt modo, interempt⁹ fuit.

n Et huic quidẽ propter externos ritus & propter cõſuetudinẽ quæ illi cum Græcis fuerat, talia contigerunt. Mult. &c. *Q.d. Vt autem huic ita damnoſa fuit rerum externorum cognitio, ꝙ ita Scyli multis poſtea annis.*

per forum ſpatiabatur, nullo neque ſatellitum neq; populi comitatu, appoſitis qui portas cuſtodirent, nequis Scytharum cerneret eum geſtantem huiuſmodi ſtolam: & cum cæteris Græcorum inſtitutis vtebatur, tum in faciendis deorum ſacris. Et quum ibi tempus menſtruum aut amplius triuerat, abſcedebat, induta ſibi Scythica ſtola. Idque ſæpenumero faciebat, extructis ſibi ædibus illic, & vxore illinc accepta. Sed quum foret ei malè euenturum, ex hac occaſione malè euenit. [a] Affectanti ei Dionyſum bacchanalem initiari, ac hoſtiam initiationis iamiam ſumpturo in manibus, oblatum eſt ingens oſtentum. Erat ei in vrbe Boryſthenitarum circum ædes ſuas, (quarum paulo antè habui mentionem) magnas atque magnificas, è lapide candido ſphinges & grypes ſtantes. in has ædes deus fulmen iaculatus eſt, totæque deflagrauerunt. Scyles nihilominus initiationem peragit. Enimuero Scythæ Græcis probro [b] dant bacchandi cõſuetudinem, negantes eſſe credibile deum inueniſſe quo homines ad dementiam adigantur. Poſteaquam bacchanalibus ſacris initiatus eſt Scyles, quidam Boryſthenitarum Scythis indicium detulit, inquiens, Vos « quidem Scythæ nos irridetis quòd bacchanalia agamus, quódque nos deus occu- « pet: at nunc demum hic veſtrum quoque regem occupauit. nam bacchanalia exer « cet à deo in dementiam actus. Quòd ſi mihi non habetis fidem, ſequimini me, rem « vobis oſtenſurum. Primores Scytharum hominem ſequuti ſunt: quos Boryſtheni- « ta ille deductos clanculum in turri collocauit. Vbi adfuit Scyles cum thiaſo, Scythæ eum bacchabundum conſpicati, rem ingentis calamitatis eſſe duxerunt: digreſſique, ea quæ viderant omni exercitui indicarunt. Poſt hæc vbi ad lares ſuos rediit Scyles, defecerunt ab eo Scythæ, delecto fratre eius Octamaſade, ex filia Teris geniti. [c] Scyles cognito quid de ſe fieret, & quam ob cauſam, profugit in Thraciam. Id quum audiſſet Octamaſades, cum exercitu aduerſus Thraciam contendit: cui ad Iſtrum progreſſo Thraces occurrerunt. Et quum conflicturi eſſent, Sitalces ad Octamaſadem miſit caduceatorem, cum his mandatis, Quid opus eſt inter nos tenta- « re fortunam? Tu quidem ſororis meæ es filius, ſed habes germanum meum, quem « ſi mihi reddideris, ego viciſſim Scylem tradam tibi. Ita neque tu, neque ego pericli- « tabor exercitu. Erat enim apud Octamaſadem frater Sitalcis ab eo profugus. Hanc à Sitalce oblatam conditionem Octamaſades accepit, redditóque Sitalci fratre, eodémque auunculo ſuo, Scylem recepit fratrem. Et Sitalces quidem recepto fratre reduxit exercitum: Octamaſades autem eodem die caput Scyli dẽpſit. Adeo ſua inſtituta Scythæ obſeruant: & iis qui externos ritus aſciſcũt, tales irrogãt pœnas. Multitudinem autem Scytharum non potui exactè indagare, quum de eius numero varia referentes audiam, & permultos illos, & rurſus paucos eſſe vtique Scythas. Quãtum autem ſub aſpectum meum venit, eſt inter Boryſthenem & Hypanin flumina locus nomine Exampæus, cuius etiam aliquanto antea habuimus mẽtionem, quum dicebam fontem in eo eſſe aquæ amaræ, Hypanin in quem fluit, impotabilem reddentis. Hoc in loco iacet ahenum ſexies tantum quantus crater qui eſt in oſtio Ponti, à Pauſania Cleombroti filio dedicatus. Quòd ſiquis illum non inſpexit, hunc ei in modũ declarabo: Sexcentarum eſt amphorarum facilè capax, craſſitudine digitorum ſex. id aiunt indigenæ ex aculeis ſagittarum eſſe factum. regem enim ſuum, nomine Ariantem, quum numerum Scytharum ſcire vellet, iuſſiſſe ſingulos Scythas conferre ſingulos ſagittarum aculeos, propoſita morte ei qui non ferret. Ita magnam vim collatam eſſe aculeorum: & ex his confectum ahenum illud placuiſſe ei pro monumento relinquere, & in hoc Exampæo dedicare. Hoc de multitudine Scytharum audiebam. Miracula autem hæc regio nulla habet, præter flumina cum multo maxima, tum numero plurima. Siquid tamẽ, præter flumina & magnitudinem cãpi exhibetur admiratione dignum, id dicetur: Veſtigium Herculis oſtendunt petræ impreſſum, virili veſtigio ſimile, bicubitali magnitudine, iuxta fluuium Tyrem. Et hoc ita ſe habet. Redeo ad eam quam ab initio inſtitueram orationem: Dario aduerſus Scythas exercitum comparanti, dimiſſis nuntiis ad imperandum, aliis vt peditatum, aliis vt claſſem præſtarent, aliis vt Boſphorum Thracium [d] iungerent: Artabanus Hyſtaſpis filius, Darii frater, nolebat illum vllo pacto Scythis inferre bellum, commemorans Scytharum inopiam, vtilia ſuadens: quum tamen non perſuaderet illi, deſtitit à diſſuadendo. Darius, vbi omnia ei in expedito fuere, copias eduxit ex vrbe Suſis. Ibi eum OEobazus quidam Perſa, cui tres filii erant omnes in militiam euntes, obſecrabat vt vnum ſibi ex illis relinqueret. Cui Darius tanquam amico [e] & modeſta obſecranti, reſpondit ſe omnes eius liberos relicturum. Eo reſponſo OEobazus magnopere lætabatur, ſperans liberos

a Ei Dionyſi bacchici ſacris initiari cupienti, & iamiam initiationis ritũ aggreſſuro, oblat.

b Agendi bacchanalia cõſuetudinem, negantes rationi conſentaneum eſſe excogitare deum qui homines ad inſaniã adigat.

c Scyles quum ita ſe tractari videret, & cauſam ſciret. *Vel, Quũ uideret ita in ſe conſuli.*

d *Id eſt, Pontibus conſtruerent.*

e Et non nimis petenti. *Vel, Rem non nimis magnam.*

ſuos miſſionem habere militiæ. At ille [a] præpoſitos filiis OEobazi iuſſit vt omnes eos interimerent. Ita filii OEobazi obtruncati, illic ſunt relicti. Darius Suſis mouens, peruenit ad Boſphorum Chalcedonis, vbi pons iunctus erat. Illic conſcenſa naui, tranſmiſit in inſulas nomine Cyaneas, quas Græci prius errabundas fuiſſe aiunt. Ibi ſedens in templo ſubiiciebat oculis Pontum, rem ſpectaculo dignam. nam inter omnia maria eſt maximè admirabile. Cuius longitudo eſt vndecim millium ac centum ſtadiorum: latitudo (qua latiſſimum eſt) trium millium ducentorum. Huius pelagi os latitudinis eſt quatuor ſtadiorum: longitudo oris (quod eſt collum) quæ Boſphorus dicitur, vbi pons connectebatur, circiter centum viginti ſtadia, ad Propontidem vſque pertingens. Propontis autem quingentorum ſtadiorum eſt, mille & quadringentorum longitudinis, influens in Helleſpontum. Ipſe Helleſpontus, vbi anguſtiſſimus, ſtadiis ſeptem quadringentis longus, intrans pelagi vaſtitatem quod AEgæum vocatur. Hæc autem ita dimenſa ſunt. Nauis ferè meat omnino ſeptuaginta millia paſſuum longo die, nocte verò ſexaginta millia. Itaque è faucibus Ponti ad Phaſin (hoc eſt enim Ponti longiſſimum) nouem dierum eſt nauigatio, & octo noctium, quæ fiunt mille centum ac decem millia paſſuum, hoc eſt ſtadiorum vndecim millia ac centum. E Scythica autem ad Themiſcyram, quæ eſt ſuper flumen Thermodontem (hîc nanque Ponti latiſſimum eſt) trium dierum duarúmque noctium eſt nauigatio, quæ fiũt paſſuum trecenta ac tria millia, ſtadiorum verò tria millia & trecenta. Hunc igitur in modum Pontus ac Boſphorus & Helleſpontus à me dimenſa ſunt, & ſecundum ea quæ dixi, ſitum habent. Quinetiam Pontus hic paludem habet influentem in ſe, non multo quàm ipſe eſt minorem, quæ [b] Mæotis appellatur, & mater Ponti. Darius, vbi Pontum contemplatus eſt, renauigauit ad pontem, cuius architectus extitit Mandrocles Samius. Contemplatus item Boſphorum, duos ſuper eum cippos erexit è candido lapide, literis inciſis in vnum quidem Aſſyriis, in alterum verò Græcis, [c] omnes gentes quas ſecum ducebat. Ducebat autem omnes gentes quibus imperabat, continentes numero ſeptingenta millia hominum cum equitatu, præter claſſem, quæ conſtabat è nauibus ſexcentis. His poſtea cippis Byzantii in vrbem ſuam tranſlatis vſi ſunt ad aram Dianæ Orthoſiæ, præter vnum lapidem, qui apud Bacchi delubrum in eadé vrbe relictus eſt literis Aſſyriis oppletus. Cæterùm Boſphori locus quem rex Darius ponte commiſit, coniectanti mihi videtur medius inter Byzantium & templum quod ſupra fauces eſt. Poſt hæc Darius ponte ſublicio delectatus, authorem eius Mandroclem Samium donauit [d] decuplo. Ex cuius primitiis Mandrocles pictis animalibus commiſſionem Boſphori & regem Darium in Medico ſolio ſedentem, ac ſuas copias traducentem, effinxit, eámque picturam templo Iunonis dedicauit, cum hac inſcriptione,

Qui rate piſcoſum coniunxit Boſphoron, implens
Darii regis vota, iubentis opus,
Iunoni Mandrocles hæc monumenta dicauit,
Eſſet honor Samiis vnde, corona ſibi.

Hæc igitur monumenta extiterunt eius qui pontem compegit: quem vbi remuneratus eſt Darius, tranſmiſit in Europam, iuſſis Ionibus nauigare in Pontum vſque ad Iſtrum, atque vbi eò peruenirent, ſe illic præſtolari, fluuium ponte iungẽtes. Ducebant enim claſſem Iones & AEoles & Helleſpontii. Hi præteruecti Cyaneas, rectà ad Iſtrum nauigarunt, ſubuectíque duorum dierum itinere à mari ad fauces fluminis, vbi in diuerſa ſcinditur, illud ponte iungunt. Darius, tranſmiſſo per ratem Boſphoro, faciebat per Thraciam iter, & quum ad fontes Teari amnis peruentum eſſet, triduo hîc habuit ſtatiua. Tearus fertur ab accolis omnium amnium eſſe optimus cum ad alios morbos, tum ad ſcabiem curandam vel hominum vel equorũ. Eius enim fontes duodequadraginta ſunt, ex eadem petra manantes, partim frigidi, partim calidi. Ad hos tantundem viæ eſt à Iunonis téplo eius vrbis quæ iuxta Perinthum eſt, & Apolloniæ quæ eſt in Ponto Euxino, duorũ dierum vtraq;. Fluit autem Tearus hic in flumen Contadeſdum, Cõtadeſdus in Agriané, Agrianes in Hebrum, Hebrus in mare iuxta vrbẽ AEnum. Ad hũc igitur amnem quũ peruenisſet Darius, caſtráque poſuiſſet, oblectatus amne, cippum erexit, his literis inſcriptum,

TEARI AMNIS [e] CAPITA OPTIMAM AQVAM ATQVE PVLCHERRIMAM CVNCTORVM AMNIVM [f] CONTINENT, ET AD EA PERVENIT, EXERCITVM DVCENS ADVERSVS SCYTHAS, VIR OPTIMVS ATQVE PVLCHERRIMVS CVNCTORVM HOMINVM DARIVS HYSTASPIS FILIVS, PERSARVM CVN-

a *Vel*, Eos potius, quorũ id officiũ erat iuſſ.

b Mæetis.

c *Indicátibus* omnes g. *Hoc aut aliud huiuſmodi participium ſubaudiendum videtur.*

d *Hic mendoſus eſt Græcus textus.*

e *Sic vocare videtur eius fontes quos eſſe dixit duodequadraginta.*

f PRAEBENT.

CTAEQVE CONTINENTIS REX. Hæc ſunt illic inſcripta. Darius hinc mouẽs venit ad alium amnem nomine Artiſcum, qui per Odryſas fluit: quò vbi peruenit, ita agendum ſibi putauit: Oſtenſo certo loco copiis ſuis, iuſſit illic ſingulos quoſque prætereuntes ponere ſingulos lapides. Id quum omnis exercitus feciſſet, grandes acerui lapidum effecti ſunt: quibus relictis, Darius illinc mouit. Sed priuſquam ad Iſtrum peruenirет, primos ſubegit Getas, [a] qui immortales agunt. Nã Thraces qui Salmydeſſum, quíque ſupra Apolloniam & Meſambriam vrbem incolunt, & qui Cyrmianæ & Mypſæi vocantur, ſine pugna ſeſe Dario dediderunt. Getæ verò per imperitiam reſiſtentes, in ſeruitutem redacti ſunt, quum ſint fortiſſimi Thracũ atq; iuſtiſſimi. Immortales autem agunt hoc modo: Mori ſe non putãt, ſed eum qui defunctus eſt, meare ad Zamolxin *dæmonem*, quem nonnulli eorum opinãtur eũdem eſſe Gebeleizin. [b] Ad hunc mittunt aſſiduè cum naui quinque remigum nuntium quempiam, ex ſcipſis ſorte delectũ, præcipientes ea quibus ſemper indigent. eúmq; ita mittunt: Quibuſdam eorum datur negotium vt tria iacula teneant: aliis, vt comprehenſis eius qui ad Zamolxin mittitur, manibus pedibúſque, hominem agitãtes in ſublime iactent ad iacula. Qui ſi impræſentiarum extinguitur, propitium ſibi deum arbitrantur: ſinminus, ipſum nuntium inſimulant, aſſeuerantes malum illum eſſe virum. Hoc inſimulato, alium mittunt, dantes adhuc viuenti mandata. Iidem Thraces, dum tonat fulgurátque, in cælum ſagittas excutiunt, deo minitãtes quòd nullum alium præter ſuum eſſe arbitrantur. Verùm (vt ego à Græcis accepi, Helleſpontum & Pontum incolentibus) Zamolxis hic, homo fuit, Samíque ſeruitutem ſeruiuit Pythagoræ Mneſarchi filio. Illinc nactus libertatem, quum multum pecuniæ comparaſſet, in patriam rediit. qui quum animaduerteret Thraces malè viuentes & inſcitè, ipſe edoctus Ionicum viuẽdi genus & mores liberaliores quàm Thracum, vt qui conuerſatus eſſet cum Græcis, [c] cúmque Pythagora non infirmiſſimo inter Græcos ſophiſta, domicilium extruxit in quod primos quoſque popularium in conuiuium accipiebat, & inter conuiuandũ docebat, neque ſe neque ſuos conuiuas, [d] neque illos qui illic aſſiduè gignerentur, interire: ſed in eum locum ire vbi ſu perſtites omnium bonorum compotes eſſent. Dum ea quæ commemorata ſunt ageret atque diceret, interim ſubterraneum ædificium ſtruebat. Quo prorſus abſoluto, è Thracum conſpectu ſe ſubducit, deſcendens in illud ſubterraneum ædificiũ. Vbi circiter triennium egit, deſiderantibus eum Thracibus, ac deflentibus tãquam mortuum: quarto anno ſe eiſdem in conſpectum dedit. atque ita credibilia ſunt effe cta quæ illis expoſuerat. Hæc Zamolxin aiunt feciſſe. Cuius ſubterraneo ædificio neque fidem detraho, neque valde credo, ſed multis eum ante Pythagoram annis extitiſſe arbitror. Verùm ſiue Zamolxis fuerit homo quiſpiã, ſiue ſit dæmon Getarũ indigena, valeat. Getæ hoc ritu vtentes, vbi à Perſis ſubacti fuerunt, cæterum ſunt exercitũ ſequuti. Darius vbi ad Iſtrum peruenit, & vnà pedeſtres copiæ, cunctíq; flumen trãſmiſerunt, tũc verò iuſſit Iones, poſtquã ratẽ ſoluiſſent, ſequi ſe pedeſtri itinere cum nauticis copiis. Qui quũ [e] ratem ſoluturi eſſent & imperata facturi, Coes Erxandri filius, Mitylenæorum dux ita apud Darium verba facit, ſciſcitatus antea nunquid ei gratum foret [f] audire ſententiam dicere volentis: Quum aduerſus eam « terram rex facias expeditionem, in qua fertur nihil arari, nullas vrbes coli, ſinito « nunc pontem hoc loci ſtare, relictis ad eius tutelam cuſtodibus iis qui eum conte- « xuerunt: per quem ſiue ex ſententia rem geremus, Scythis inuentis, ſiue illos inue- « nire nequibimus, tutus nobis ſit reditus. Neque enim vereor ne prælio commiſſo « à Scythis ſuperemur: ſed potius ne eis non inuentis aliquid patiamur errabundi. At « enim credat me quiſpiã mea ipſius cauſa hæc dicere, vt hîc ſubſiſtã: ego verò, quod « in tuam rem eſſe ſentio, rex, id in medium profero. ipſe te ſequi volo, neq; hîc relin- « qui. Delectatus admodum eo conſilio Darius, ita reſpondit, Hoſpes Leſbie, fac o- « mnino quum ſoſpes domum rediero, [g] præſtò mihi ſis, vt te ob egregium conſili- « um egregiis factis remunerem. Hæc loquutus, vbi ſexaginta nodis lorũ innodauit, « accitis ad colloquium tyrannis Ionibus, ita loquutus eſt, Viri Iones, quam prius ha- « bueram de ponte ſentẽtiam, eam miſſam facio. vos ſumpto hoc loro, hæc ita velim « agatis: [h] quo ex tẽpore videritis me raptiſſimè iter intendentẽ in Scythas, ex eo tem « pore incipientes, ſoluite ſingulis diebus ſingulos nodos: intra quod tẽpus niſi adfue « ro, ſed dies nodorũ exierit, vela facite in patriam veſtrã. interea, quoniam cõſilium « mutaui, agite cuſtodiã ratis, & omne ſtudiũ illi & conſeruãdæ & cuſtodiẽdæ adhibe- « te: quod facientes, maiorem in modum mihi gratificabimini. Hæc loquutus Da- « rius, promouet exercitum. Thracia tellus in mare tendens, Scythicæ prætenditur,

a Ἀθανατίζοντας, *id eſt ad verbum, Immortalizantes, quod ſtatim pòſt ab ipſo authore exponitur.*

b Semper autem ſolent quinto quoque anno quẽpiam è ſuorum numero ſorte delectum, nuntium illi mittere, mandata ei dantes de iis quæ ſibi opus ſint.

c Et quidem eum Pythagora philoſophorum non infimo.

d Nec eos qui ex ipſis in omne tempus naſcerentur, interituros, ſed in eum locum venturos vbi, &c.

e Pontem vocat *ſtatim pòſt.*

f Admittere ſentẽtiam, *vel cõſilium*, ab eo qui proponere vellet. Id *eſt*, Aurem *præbere conſilio.*

g Des te mihi in conſpectum.

h Simulatque videritis me in Scyth. proficiſci, ex eo temp.

qua ſinum faciente Scythica excipit: & illic Iſter mare ſubit, oſtio in ventum eurum conuerſo. Quod autem ab Iſtro ſoli Scythici ſecundum mare eſt id metiendo, indicare aggrediar: Ab Iſtro hæc iam vetus Scythia eſt, meridiem verſus & auſtrum poſita, vſque ad vrbem Carcinitidem. eiuſdem deinceps quod ad mare fert montoſæ regionis, & in pontum porrectum, incolit gens Taurica vſque ad Cherſoneſum dictam tracheã, *id eſt aſperã*. Hæc ad mare pertingit quod ad ventum ſubſolanum vergit. Sunt autem finium Scythicæ partes duæ, ferentes ad maria, vna ad meridianũ, altera ad orientale, quemadmodum Atticæ regionis. quòd ſic partem Scythiæ Tauri incolũt vt ſi Atticæ iugum Suniacum alia gens non Athenienſis incoleret, quod à tribu Thorica vſque ad Anaphlyſtam magis in Pontum porrigit promontorium. talis eſt (vt parua cum magnis comparem) Taurica regio. Qui autem non eſt hanc Atticæ partem præteruectus, huic alio modo planum faciam: vt ſi Iapygiæ non Iapyges ſed alia gens imperans, diuiſa terra à Brunduſio vſque Tarentum, promontorium incoleret. Quum hæc duo dico, multa alia ſimilia dico, quibus Taurica gens eſt comparanda. A gente Taurica deinceps Scythæ ſupra Tauros & orientale verſus mare incolunt, & quæ Boſphori Cimmerii ſunt ad veſperam vergentia, & quæ paludis [a] Mæotidis Tanai tenus, qui influit in huius paludis ſeceſſum. Itaque ab Iſtro iam quæ ſuperiora ſunt ferentia in mediterranea, diſcludunt Scythiam ab Agathyrſis, deinde à Neuris, deinde ab Androphagis, poſtremò à Melanchlænis. Itaque Scythiæ veluti formam quadratam habentis, duæ partes quæ ad mare pertinguit, altera ad mediterranea ferẽs, altera ad maritima, vſquequaque ſunt pares. nam ab Iſtro ad Boryſthenem, decem dierum eſt iter, tantundem à Boryſthene ad [b] Mæotidem paludem. A mari mediterranea verſus, vſque Melãchlænos qui ſupra Scythas habitant, viginti dierum iter. Supputãtur autẽ à me in ſingulos dies itineris ducena ſtadia. Ita tranſuerſa Scythiæ erunt quatuor milliũ ſtadiorum: recta quæ ad mediterranea ferunt, totidem ſtadiorũ. Tantæ eſt hæc terra magnitudinis. [c] Scythæ inter ſe colloquuti, quũ ſoli impares eſſent copiis Darii prælio repellẽdis, nuntios ad finitimos miſere. Eorum reges vbi cõuenere, cõſultabant vt ingenti exercitu inuadente. Erãt autem qui conuenerant reges, Taurorum. & Agathyrſorum, & Neurorum, & Androphagorum, & Melanchlænorum, & Gelonorum, & Budinorum, & Sauromatarũ. E quibus Tauri huiuſmodi moribus vtuntur: Virgini naufragos immolant, & quoſcunque Græcos illuc delatos: hoc modo, Poſtquã preces peregerint, hominis caput claua feriunt, truncum eius quidam aiunt deturbari è rupe. nam in rupe prærupta templum eſt eorum ſitum. cruci affigunt caput. Quidam de capite *ſuffigendo* conſentiunt, ſed truncum è præcipitio deiici negant, ſed humo contegi dicunt. Dæmonem cui immolãt, ipſi Tauri aiunt eſſe Iphigeniam, Agamemnonis filiam. In hoſtes autem quos ceperint, hoc agunt: Amputatum quiſque caput hoſtis domum reportat, & fuſti ſuffixũ admodum ſublime ſupra tecta ſtatuit, & plerũque ſupra fumarium: ideo in ſublimi locantes quòd dicant eos totius domus eſſe cuſtodes. Viuunt autẽ è rapto & ex bello. [d] At Agathyrſi exculti ſſimi viri ſunt, & aurum plerunque geſtantes. In commune cum mulieribus eoeunt, vt inter ſe germani ſint ac domeſtici omnes, nihil neque liuoris neque odii mutuò exercentes: in cæteris ad Thracũ conſuetudinẽ accedunt. At Neuri Scythicis quidem vtũtur moribus, qui vna ante Darii expeditionẽ ætate coacti fuerant ſolum vertere propter ſerpentes. nam ſerpentũ cum magna vis ex ipſorum ſolo eſt edita, tum maior ſuperne è locis deſertis ingruerat: quibus vſqueadeo infeſtati fuerunt, vt relicto ſuo ſolo cum Budinis habitauerint. [e] Idem periculum faciunt ſe homines eſſe maleficos, quòd dicũtur à Scythis & ab iis qui in Scythia incolunt Græcis, ſemel quotannis ſinguli ad aliquot dies effici lupi, & rurſus in priſtinum habitum redire. quod tamen dicẽtes mihi non perſuadent: nihilominus tamen illi aiunt ita eſſe, ac deierant. Androphagi agreſtiſſimos omnium hominum mores habent, nõ iudiciis, non legibus vtentes, [f] pecuariam exercentes, veſtem Scythicæ ſimilem geſtantes, propriam linguam habentes. Melanchlæni omnes induméta nigra gerunt, vnde & cognomen habẽt, qui ſoli ex his humana carne veſcũtur, inſtitutis Scythicis vtentes. Budini, ingẽs natio atque numeroſa, vehementer cæſiis oculis omnis ac rufa: quorum vrbs nomine Gelonus è materia conſtructa eſt, muro alto è materia toto: cuius ſingula latera tricenorum ſtadiorũ ſunt magnitudinis. AEdes quoque cum priuatæ tum ſacræ ſunt è materia. Nam viſuntur ibi deorum Græcorũ templa Græcanicè extructa, ſimulachris, aris, delubris ligneis. Dionyſo trieterica, *id eſt triennalia*, agũt, & bacchanalia exercent. quippe Geloni quondã Græci fuere, ſed ſummoti inter Budinos habitauerunt,

a Mæetidis. *Illa tamẽ altera appellatio frequentior eſt.*

b Mæetin.

c Porro Scythæ, quũ inita apud ſe ratione ſe ſolos impares eſſe animaduertiſſent copiis Dar.

d *vel*, Luxui deditiſſimi ſunt.

e Videntur autem hi incantatores eſſe quòd dic.

f Sunt autem Nomades.

lingua partim Scythica, partim Græca vtentes. Budini à Gelonis & lingua & victu
a Nomades sunt. sunt dispares. nam quum indigenæ sint, [a] pecuariæ operam dant, solique eius regio
nis pedunculos edunt. at Geloni agriculturæ operam dantes frumento victitant, &
hortos possidet, nihil illis neque aspectu neque colore similes. Vocantur autè à Græ
cis Geloni, etiam Budini isti, non rectè vocantibus. Horum regio omnis est arboribus frequens, & vbique plurimùm consita, vbi est lacus ingens & multus, & palus,
ac multum circa arundinis. Ex quo lacu lutræ capiuntur, & castores, & aliæ feræ, for
ma oris quadrata, quorum pelles ad renones faciendos cõsuuntur, & testiculi [b] ad cu
b Morbis matricis auxiliatur. Ad uerbum, Ad medelam matricum conferunt. rãda posteriora sunt. De Sauromatis verò ita memoratur: Quum Græci præliati
sunt cum Amazonibus (quas Scythæ AEorpata vocant, quod nomen potest trans-
ferri Viricidæ: æor enim virum dicũt, pata autem, occidere) ferũtur post victoriam
prælii ad Thermodontem facti, abiisse, portantes tribus in nauibus quascunque po-
tuerant ex Amazonibus viuas capere: quibus illæ in pelago insidiatæ, cunctos trucida-
uere. Sed quũ naues haberent incognitas, nec gubernaculo aut velis aut remis vti
scirẽt, interfectis viris, ferebãtur secundum tẽpestatem & ventũ. Delatæque sunt ad
paludis Mæotidis prærupta, quæ Scytharum liberorum telluris sunt. Ibi è nauibus
egressæ Amazones, ad loca habitata iter facientes, quod primum occurrit, equorũ
armentum, diripiũt, cõscendũntque: & obequitantes, è Scythis prædas agũt. Scythæ
quid hoc rei esset cõiicere nequibant, quũ neq; vocem, neque vestem, neque gentẽ
agnoscerẽt: admirabundi vnde venirẽt, & rati cunctos esse viros eiusdem ætatis. Sed
cõmissa cum eis pugna potiti quibusdam illarũ, ita demum fœminas esse cognoue
runt. Itaque consilio habito visum est eis, nullo pacto posthac quampiã illarũ esse oc
cidendam: sed ex se qui maximè iuuenes essent, ad eas esse mittendos, eodem nu-
mero quo illas esse coniectabant, qui sua prope earũ castra haberent, & eadem quæ
illæ facerent. [c] Si inuaderentur, pugnarẽt, neu subterfugerent: vbi subsisterent illæ,
c Si illæ ipsos inuaderent, ne pugnarẽt, sed subterfugerent: ipsi etiam proximè accedentes castra ponerẽt. Hoc Scythæ idcirco deereuerũt quòd
prolem ex illis suscipere cupiebant. Adolescentes qui missi sunt, mãdata peregerũt.
quos vbi Amazones intellexerunt neutiquã ad se lædendas venisse, valere sinebant.
quotidie tamen castra castris propius admouebãtur. Cæterùm ne ipsi quidem adole
scentes quicquã habebant, quemadmodũ Amazones, præter arma & equos: & ean-
dem vitam quam illæ viuebant, venando atque prædando. Circa meridiem Ama-
zones solebant aut singulæ aut binæ separatim à reliquis ad ventrẽ leuandũ longius
vagari. ea re Scythæ cognita, & ipsi idem faciũt. [d] quorũ cuidam vna illarũ, quæ soli-
d Quum autem quidam vni Amazoni seorsim à cæteris vaganti corpus ingeret, illa minimè repulit, sed copiam sui fecit. manúque significauit, quum voce non posset (neq; enim se mutuò intelligebant) vt ad eund. uaga erat, propinqua quũ fuisset, nõ se auertit, sed de colloquendo deliberabat: nec
appellare poterat eum quocum non esset prius congressa, tamen manu significauit
vt ad eundem locum postridie rediret, adducto secum altero, vt duo essent: se quoq;
alteram adducturam. Digressus ab ea adolescens hæc enarrat cęteris: posteróque die
socium secum ducens, ad locum præstò fuit, ac reperit [e] Amazonem expectantem
e Amazonem alteram ipsum expectantem. sociam. Eius rei certiores facti reliqui adolescentes, & ipsi [f] seducunt cæteras. Post
f In matrimonium sibi cæteras conciliarunt. hæc commixtis castris pariter habitarunt: eam quisque vxorem cum qua primùm
coierat, habentes. Earum vocem quũ ipsi discere nõ possent, ipsorum illæ discebant.
Et quũ vtrique inter se conuenissent, viri ad Amazones ita dixerunt, Nobis paren- «
tes sunt pariter & facultates: proinde non agamus diutius hanc vitam, sed hinc di- «
gressi, in hominum frequentia degamus, vbi vos habebimus vxores, nequaquam «
alias. Ad hæc illæ responderunt, Nos verò non possumus vestris cum fœminis ha- «
bitare, quibus non iidem qui nobis sunt mores. nos enim arcu tela excutimus, & ia- «
culamur, & equitamus, muliebria opera non edoctæ: vestræ fœminæ nihil eorũ quæ «
recensuimus, sed opera muliebria factitant, desidentes in plaustris, non ad venatio- «
nem atque alia huiusmodi prodeuntes. [g] proinde non possumus illis esse similes. «
g Proinde nobis conuenire non potest cum illis. Quòd si vobis cordi est habere nos coniuges, & iusti videri vultis, ite ad parentes ve- «
stros, & facultatum sortiti partem, rursus redite, vt deinde semoti ab illis habitemus. «
Id approbantes adolescentes ita fecere, acceptáque facultatum quæ ipsis continge- «
bat portione, rursus ad Amazones redierunt. Ad quos illæ, [h] Duplex, inquiunt, me- «
h Duo sunt quæ ab incolendo hoc loco nos deterrent: vnum, quòd, &c. alterum, quòd terr. tus nos tenet in his locis habitandi: vnus, quòd nos parentibus vestris vos priuaui- «
mus: alter, quòd terram vestram magnopere vastauimus. Sed quoniam dignamini «
nos habere vxores, hoc vnà nobiscum agatis, Agedum proficiscamur è regione hac, «
& Tanai transmisso illic habitemus. Huic quoque rei obtemperauere adolescentes. «
Traiectóque Tanai, & à Tanai trium dierum orientem versus, totidémque à Mæo-
tide palude & aquilonem, itinere confecto, peruenerunt ad eum locum quem nunc
incolunt, ibíque subsederunt. Ideoque prisca consuetudine viuendi fœminæ Sau-

romatarum vtuntur. nam ad venationem vnà cum viris ac ſine viris, equis inſidẽtes, & ad prælium proficiſcuntur, eandémque quam viri ſtolam gerunt. [a] Sauromatæ putantur lingua Scythica ſoloecizare, *id eſt corruptè uti*, quòd eam ab initio non probè didicerint Amazones. Quod ad coniugia pertinet, ita ab eis eſt inſtitutum: Nulla virgo nubit priuſquam aliquem hoſtium interemerit: ideóque nonnullæ earum decedunt iam vetulæ, antequam nubant, quòd legi ſatiſfacere nequeant. Ad harum igitur quas dixi gentium coactos reges nuntii Scytharum quum peruenisſent, certiores eos fecerunt, Perſam, vbi omnia quæ ſunt in interiore continente in ſuam ditionem redegit, faucibus Boſphori ponte iunctis, in citeriorem traieciſſe cõtinentem: ſubactiſque illic Thracibus, fluuium Iſtrum ponte iunxiſſe, animo hæc
» omnia in ſuam redigendi poteſtatem. Proinde vos (inquiunt) nolite vllo pacto de
» medio cedere, ſinentes ad perniciem nos deuenire, ſed idem ſentientes, obuiã eamus
» inuadenti: quod niſi facitis, nos in vltimum diſcrimen adducti, aut regionem deſe-
» remus, aut manentes deditionem faciemus. quid enim cladem ſubeamus, nolenti-
» bus vobis auxilio nobis eſſe? Quanquam non commodius agetur vobiſcum, aduer
» ſus quos non minus venit Perſa, quàm aduerſus nos: neque, nos ſubegiſſe contẽtus,
» à vobis abſtinebit. Cuius rei magnum hinc accipite documẽtum, quòd ſi nobis ſo-
» lis inferret ille bellum, animo ſuperioris ſeruitutis vlciſcendæ, debebat à cæteris ho-
» minibus abſtinere, & ſic in noſtram tendere regionem, oſtendens omnibus ſe ad-
» uerſum alios ire: at nunc, vbi primùm traiecit in hanc continentem, vt quiſque ſibi
» occurrit, pacat: cæteros, veluti Thraces & nobis confines Getas, ſuo ſubiectos impe-
» rio habet. Hæc quum Scythæ denuntiaſſent, ii qui è nationibus venerant reges de-
liberabant, ſed diſcordes eorum erant ſententiæ. [b] Nam Geloni quidem & Budini & Sauromatæ concordi animo receperunt ſe Scythis auxilio futuros: Agathyrſus autem & Neurus & Androphagus & Taurorum Melanchlænorúmque reges ita Scy-
» this reſponderunt: Si vos in iniuria facienda ac bello inferendo priores non fuiſſe-
» tis, rectè videremini precari quæ precamini: & nos veſtris precibus morem geren-
» tes, idem quod vos ageremus: nunc vos ſine nobis illorum terram ingreſſi, imperi-
» taſtis Perſis, quoad deus vobis indulſit: illi itidem, quandoquidem eos idem deus in
» vos excitat, vicem vobis reddunt. At nos neque tunc quicquam intulimus iniuriæ
» his viris, neque nũc quicquam conabimur priores inferre. Quòd ſi hic noſtram re-
» gionem inuaſerit, & prior iniuriam fecerit, nos haudquaquam tolerabimus. id do-
» nec cernamus, apud noſmetipſos manebimus. neque enim in nos venire Perſæ vi-
» dentur; ſed in eos qui fuerunt authores iniuriæ. Scythæ, vbi hæc relata audiere, ſta-
tuerunt nullam ſibi pugnam rectà atque ex aperto conferendam, quando ipſis iſti ad ſocietatem non accedebant. [c] Itaque digreſſi clam, ac longius progreſſi, puteos quos ipſi offendunt ac fontes obſtruunt, bifariámque diuiſi herbam è regione atterunt. Et ad vnam è partibus, vbi regnabat Scopaſis, iubent Sauromatas pergere, qui ſe ſubducerent, ſi eò Perſa declinaret, fugientes rectà ad flumen Tanain, ſecundum Mæotidem: iidem Perſam abſcedentem inuadendo perſequerentur. Hæc erat vna pars regni ordinata ad hanc viam, quemadmodum dictum eſt. Reliquarum duarum vnam, cui imperabat rex Indathyrſus, quæ magna erat, & tertiã in qua regnabat Taxacis, in vnum coeuntes, accedentibus Gelonis atque Budinis, iubẽt hos vno die prægreſſos exercitũ Perſarum [d] ſeducere, hoſtem laceſſendo, & ea quæ decreuiſſent exequendo: & ante omnia hoſtem ſeducere in agros illorum qui ſocietatem ipſorum abnuiſſent, vt eos, ſi minus volentes bellum aduerſus Perſas ſuſciperent, certè inuitos redderent iſtis hoſtes. deinde in ſuam terram reflectere, & tẽtare, ſiquid ipſis tentandum eſſe videretur ac liberet. Hæc vbi decreuere Scythæ, copiis Darii ex occulto occurrebant, præſtantiſſimis equitum præcurſoribus miſſis. Carros autem in quibus eorum filii vxoréſque omnes degunt, vnà cum pecoribus, [e] præterquam ad victum ſuppetentibus, præmiſerant, dato ſuis mandato vt ſemper aquilonem verſus tenderent. Hoc quum [f] præparaſſent Scythæ, eorum emiſſarii, poſteaquam compererunt Perſas ab Iſtro trium ferè dierum & ante ſe vnius diei itinere abeſſe, poſitis caſtris, germina terræ vaſtant. Perſæ, vbi Scytharum equitatus in conſpectum ſe dedit, eum inſequi maturant, à via ſeſe ſemper ſubducẽtem: & quum ad vnam partium ventum eſt, auroram verſus & Tanain, Scythis tendentibus, & inſequentibus Perſis, Scythæ Tanain traiiciunt: eò & Perſæ traiecto, illos inſequuntur, donec peragrata Sauromatum plaga, perueniunt in Budinicã. Cæterùm quãdiu Perſæ fuerũt in Scythica ac Sauromatide regione, nihil ei detrimenti inferre potuerunt, vtpote vaſtæ: vbi verò Budinicam ingreſſi ſunt, ibi nacti lignea mœnia à

a Voce porro Scythica vtuntur Sauromatæ, iam inde à priſco tempore ea ſoloeciſſantes, quòd: &c. Vel, *Vſitata eſt autem Sauromatis uox Scythica, ea ſoloeciſſantibus iam inde à prima origine, quòd eam, &c.*

b Nã Gelonus quidem *rex* & Budinus & Sauromatæ conc.

c Sed ſe ſubducẽdo obſtruendos ſibi eſſe puteos & fontes quos in itinere offenderẽt, graméque è terra exterendũ, *uel eradendũ*, & ex duabus partibus in quas ſeipſos diuiſiſſẽt, ad vna, vbi Scopaſis regnabat, Sauromatas cõferre ſe debere: ſed ſubducere ſe, ſi illuc ſe conuerteret Perſa, fugient. r. ad fi. T. ſ. M. quum autem Perſa pedem referret, inuadere & perſequi.

d Subducere ſe, *Vel, Paulatim aut clam progredi ſe ſubducendo. Sic & paulo poſt repone pro Seducere.*

e Præterquam iis quæ ad victũ ſatis eſſe poſſent.

f Præmiſiſſent.

Budinis deſertà,& omnibus rebus vacua,incenderunt.His actis, ipſo itinere ire porrò tendunt, dum eam regionem peruagati,in vaſtam ſolitudinem deueniunt: Hæc ſolitudo à nemine hominum colitur, poſita ſupra Budinorum regionem, ſeptem dierum itineris magnitudine:vltra quam Thyſſagetæ incolũt, à quibus quatuor ingentes amnes per Mæoteos fluunt,& in paludẽ nomine Mœotin ſe inſinuant, quibus hæc ſunt indita nomina,Lycus,Oarus,Tanais, Syrges. Darius, vt ad ſolitudinem peruenit, curſu omiſſo copias ſuper fluuium Hoarũ locauit. Poſt hæc,octo vrbes eáſque ingentes condidit,pari inter ſe ſpatio diſtantes,ſexagenorum ferè ſtadiorum,quarum ad meam vſque memoriam adhuc ruinæ extabant. Dum in his Darius occupatur,interim Scythæ (quos ille inſequebatur) circumitis locis ſuperioribus, reuerterunt in Scythiam.Quibus è conſpectu omnino ſemotis, nec ſe amplius exhibentibus,ita Darius vrbibus illic relictis dimidiatis, conuertit iter ad occaſum, ratus & hos eſſe cunctos Scythas,& ad occaſum fugere. Proinde cum exercitu maturans ire Scythiam, eò deuenit vbi in duas Scytharum incidit partes. Hos nactus inſequebatur vnius diei ſpatio,nunquam intermittens ſubterfugientes. Subterfugiebant autem de induſtria in terram eorum qui ſocietatem ipſorum reſpuerant,& primùm in Melãchlænorum.Quos quum perturbaſſent tam Perſæ quàm Scythæ, eorum terram ingreſſi Scythæ in loca Androphagorum Perſas adducunt. Perturbatis autem & Androphagis, hoſtem in Neuridem ducunt. Neuris quoque conſternatis,tendunt ſubterfugiendo ire ad Agathyrſos.Sed Agathyrſi cernentes fugari finitimos à Scythis ac perturbari, priùſquam à Scythis ager ipſorum inuaderetur, miſſo caduceatore, Scythis ingreſſum ſuorum finium prohibent, prædicentes, ſi conarentur inuadere agrum ſuum,cum eis primùm ſe prælium commiſſuros.Hoc interminati Agathyrſi,in fines procurrunt,animo arcendi ingredi volentes.At Melanchlæni & Androphagi & Neuri, inuadentibus Perſis vnà cum Scythis,neque virium neque minarum memores,ſed timore perculſi,fugam capeſſerũt aquilonem verſus ac ſolitudinem.[a] Scythæ partim ad Agathyrſos,iam nõ recuſantes ſocietatẽ, ſe conferebant, partim è Neuride regione in ſuam Perſis præibant.Id quum diu factitaretur, neq; deſiſteretur,Darius ad Indathyrſum Scytharum regẽ miſſo equite, inquit,[b] Virorum dæmonie,*id eſt beate*,quid aſſiduè fugam facis,quũ liceat tibi horũ « facere alterutrum? ſi tibi videris idoneus ad reſiſtendum negotiis meis,ſiſte curſum, « ac perſtans,mecum fac prælium: ſin agnoſcis te imparem eſſe, ſic quoque ſiſte cur- « ſum,& hero tuo munera offerens terram atque aquam,in colloquium veni.Ad hęc « Scytharum rex Indathyrſus ita reſpondit,Sic res meæ habent, ô Perſa, vt neque vl- « lum mortalium ego metuens antè fugerim,neque nũc fugiam te,neque quicquam « faciam diuerſum nunc atque in pace facere conſueueram.[c] Quòd autem non proti- « nus tecum ineo prælium,huius rei te certiorem faciam: Nobis neque oppida ſunt « neque agri culti, quos inuadi aut vaſtari metuentes,properemus vobiſcum confer- « re pugnam. ad quam ſi opus eſt cõtinuò deuenire, ſunt paterna ſepulchra, quæ vos « quum nacti fueritis,agedum tentate labefactare:& tunc intelligetis, pugnaturi vo- « biſcum ſimus pro ſepulchris,néene:prius autem(niſi nos ratio traxerit) tecum præ- « lium non conferemus.Hactenus, quod ad pacem pertinet, dictum ſit. quod autem « ad cætera, ego ſolos mihi heros arbitror Iouem progenitorem meum, [d] & ſolium « Scytharum regium. Tibi autẽ pro terra & aqua, quæ dono poſcis, mittam quæ de- « cet ad te venire dona:pro eo quòd herum te meum eſſe dixiſti, iubeo te flere. Hoc à « Scythis reſponſum eſt, quod caduceator reuerſus Dario renuntiauit. Scytharum reges audito nomine ſeruitutis indignatione perfuſi, partem illam quæ cum Sauromatis ordinata erat, cui præerat Scopaſis, mittunt ad colloquendũ cum Ionibus qui Iſtrum ponte iunctum aſſeruabant. [f] At Perſæ nõ amplius ſibi vagandum eſſe ſtatuerunt,vt hoſpitibus,qui ipſorum commeatum eripiebant, inſidias tenderent, diſtributis qui aduerſus ereptores frumentariæ rei iuſſa exequerentur. Enimuero equitatus Scytharum ſemper in fugam vertebat equitatum Perſarum,ſed fugientes incidendo in peditatum, ab eo defenſabantur.Ita Scythæ ſummoto equitatu hoſtili,tamen metu peditum abſcedebant, & nihilominus noctibus quoque tales incurſiones faciebant.[f] Aduerſus quos quid Darianis auxilio fuerit referam:res in primis admirabilis,aſinorum vox ac mulorum ſpecies. Nã(vt ſuperius à me demonſtratũ eſt)nullus in terra Scythica neque aſinus neque mulus gignitur,ac ne vllus quidem viſitur,propter frigora.Itaque rudentes aſini perturbabant Scytharum equos,& quũ Scythæ ſæpenumero Perſas adorirentur, eorum equi exaudita aſinorum voce, conſternati auertebantur, arrectis auribus ſtupefacti, vtpote inſolentia tum vocis,

a At Scythæ non iã ad Agathyrſos (quippe qui *ingreſſu ſuæ regionis* interdixiſſent) tendebant,ſed ex Neuride regione in ſuã Perſis præibant. *Valla putant* ἀπειπασθαι eſſe pro ἀπειπαμένοις συμμαχίαν λέγω (*ut paulo antè loquutus erat Herodotus*) *quum referatur ad* ἀπηγόρευον *præcedens paulo antè.*

b *Budæus uertit*, O miſerrime hominum.

c Cur autem nõ prius tecum ineam prælium, hoc quoque tibi declarabo,

d Et Veſtam Scytharum reginam.

e At Scythæ qui ibi relinquebantur, *uel remanebant*, nõ amplius cenſuerunt Perſas egẽdos eſſe vagari, ſed adoriendos eſſe quoties cibum ſumerent. Obſeruantes igitur tẽpus quo ab illis cibus ſumebatur, faciebant quod ſtatuerãt. Enimuero,&c.

f Verùm quod Perſis auxiliabatur, Scythis verò aduerſabatur, Darii exercitum inuadentibus, id referam,maximum miraculum. *Nimirum id faciebat* aſinorum vox & mulorum ſpecies.

quam prius non audiſſent, tum formæ quam nunquam inſpexiſſent. Atque hoc quidem paululum quiddam momenti ad bellum afferebat. Cæterùm Scythæ vbi animaduerterũt Perſas tumultuantes, quò diutius in Scythia illi commorarentur, [a] & commorantes ad omnium neceſſariarum rerum inopiam redigerentur, facien dum ita ſibi putarũt, vt pecoribus ſuis vnà cum paſtoribus relictis, in alium ipſi abſcederent locum. Perſæ illuc ſe cõferentes, excipiebant pecora. quo facto quum ſæpius idem tẽtarent, ad vltimum Darius inopia rerum laborauit. Id reges Scytharum intelligentes, mittunt ad eum cum muneribus caduceatorẽ, aue, mure, rana, & quinque ſagittis. Perſę, eum qui munera ferebat, percontabantur quid illa ſignificarent. Iſte negare ſibi aliud eſſe mandatum niſi vt quum illa tradidiſſet, celerrimè rediret. iubere tamen ipſos Perſas, ſi ſolertes forent, interpretari quid ſibi dona vellent. Hoc quum audiſſent Perſæ, conſultabant. Et Darii quidem ſententia erat, Scythas ſeipſos ei donare, & terram atque aquam: hac ratione coniectans, quòd mus quidem in terra gignatur, & eodem quo homines fructu victitet, rana autẽ in aquis naſcatur, auis verò ſit æquo affimilis: at ſagittis dandis, quòd [b] ſeipſos tradere viderẽtur. In hãc ſententiam Darius interpretabatur. At Gobryas vnus è ſeptem qui magos ſuſtule-
» runt, hoc dicere dona coniectabat, O Perſæ, niſi effecti vt aues, ſubuoletis in cælum,
» aut effecti vt mures, ſubeatis terram, aut effecti vt ranæ inſiliatis in paludes, non re-
» meabitis vnde veniſtis, his ſagittis confecti. Et Perſæ quidem illa munera ſic interpretabantur. At vna pars Scytharum cui datum ante erat negotium Mæotidis paludis cuſtodiendæ, tunc autem cum Ionibus qui ad Iſtrum erant colloquendi, vbi ad
» pontem venit, ita verba fecit, Viri Iones, libertatem vobis afferentes venimus, ſi mo
» dò nos exaudire volueritis. Accepimus enim Darium vobis præcepiſſe vt ad ſexa-
» ginta duntaxat dies cuſtodiam pontis ageretis, &, ſi intra id tempus ipſe non afforet,
» domum abiretis. Itaque ſi [c] id feceritis, & apud illum & apud nos culpam deuitaue-
» ritis. proinde quum ad præſtitutam diem permanſeritis, iam abſcedite. Hæc ſe factu-
ros recipientibus Ionibus, Scythæ [d] raptim retrò abiere. At cæteri Scythæ, poſt miſſa Dario dona, cum peditatu ac equitatu aduerſus Perſas in acie inſtructi ſteterunt tanquam conflicturi. Quum interim lepus in medium proſiliit, quem vt quiſque vidit inſequebatur. Perturbatis Scythis ac vociferantibus, ſciſcitabatur Darius vnde hoſtium tumultus exiſteret, & quum audiſſet illos lepõrem inſectari, inquit ad eos Per-
» ſas cum quibus cætera colloqui cõſueuerat, Hi viri videntur mihi magno nos habe-
» re contemptui, & nunc Gobryas rectè dixiſſe de Scythicis donis. Quo magis, quum
» mihi quoque ipſi res ita ſe habere videantur, bono conſilio eſt opus, vt tutus nobis
» cò vnde venimus ſit receptus. Ad hæc Gobryas, Equidem, inquit, ô rex, horum ego
» virorum inopiam videbar mihi ferè fama habere cognitam, ſed vbi adueni, cuiden-
» tius intellexi, animaduertens eos habere nos ludibrio. Proinde mihi videtur, quum
» primùm nox aduenerit, [e] incenſis è more ignibus, & aliis quæ conſueuerunt fieri, a-
» ctis, imbecilliſſimis quibuſque militum ad hoſtem fallendum relictis, aſiníque o-
» mnibus alligatis, abeundum, priuſquam ad Iſtrum rectà pergant Scythæ ad põtem
» ſoluendum, [f] aut Ionibus ſoluere lubeat: quod nobis factu facile erit. Hoc Gobryas conſilium dabat. Cui aſſentiens Darius, vbi nox adfuit, reliquit in caſtris [g] viros languore præditos, & eos quorum amiſſio minimi faciẽda eſſet, necnon omnes aſinos *alligatos*: aſinos quidem, vt vocem ederent: [h] infirmos autem homines, hoc titulo, vt dum ipſe cum flore copiarũ adoriretur hoſtem, iſti interea caſtra tutarentur. Hæc perſuadens iis qui relinquebantur Darius, accenſis ignibus quammaturrimè ad Iſtrum contendit. [i] Aſini, quòd multitudine deſtituti eſſent, eo magis rudere. quos audientes Scythæ, credere omnino Perſas in eiſdem permanere caſtris. verùm vbi illuxit, ii qui relicti erant, cognito ſe proditos eſſe à Dario, [k] manus extendere ad Scythas, & quæ contigerant referre. His illi auditis, repentè retractis duabus Scytharum partibus, & vnà Sauromatarum cum Budiníſque ac Gelonis, Perſas recta ad Iſtrum via perſequuntur, vtpote pleroſque pedites & itinera neſcientes, ea præſertim quæ diuortia habebant, ipſi equites & compendia viarum ſcientes. Sed quum vtrique ab alteris aberrarent, multo priores ad pontem Scythæ peruenere quàm Perſæ. Ibi co-
» gnito ſe præuertiſſe Perſas, ita ad Ionas qui in nauibus erant verba fecerunt, Viri Io-
» nes, quum dierum numerus iam pertranſierit, iniurii eſtis qui adhuc permaneatis:
» ſed quoniã hactenus præ timore permãſiſtis, nunc ſoluite quãcelerrimè traiectum,
» atque abite ſoſpites libèrique, diis pariter ac Scythis gratiã habentes. Nam eum qui
» antea dominus veſter erat, ita tractabimus vt aduerſus nullum mortalium ſit factu-
» rus expeditionem. De hac re conſultãtibus Ionibus, Miltiadis quidem Athenienſiũ

a Et commorantes angerentur ob rerum omnium penuriam.

b Suam potentiã.

c Itaque ſi hoc feceritis, culpa & apud illum & apud nos vacabitis : *nimirũ ut* quũ ad pr.diem permanſeritis, iam abſcedatis.

d Primo quoque tempore redierunt.

e Accẽſis ignibus, vt & aliàs facere conſueuimus, & imbecill.

f Aut Iones aliquid in nos moliãtur quod efficere illis non difficile futurum ſit.

g *Eadem eſt uox pro qua reddidit paulo antè Imbecilliſſimis quibuſque : niſi quòd hic eſt poſitiuus gradus, quum ibi eſſet ſuperlatiuus.*

h Homines verò propter imbecillitatẽ quidem relinquebantur, ſed hoctamẽ prætextu, vt dum ipſe cũ fl.cop.

i Aſini à cœtu ſegregati.

k Manus ad Scythas tẽdere, & iis quibus decebat verbis apud eos vti. Quibus illi auditis, in vnum agmen conglobatæ tũ illæ duæ Scytharũ partes, tum illa Sauromatũm vna, necnon Budini & Geloni, Perſas recta ad Iſtr. via perſequuntur. Sed quũ Perſarum exercitus magna ex parte pedites haberet, viáſque ignoraret, vtpote *in certa diuerticula, uel in certa itinerum diuortia* non ſectas, at Scythicus equitibus conſtaret, & iis quidem itinerum cõpendia ſciẽtibus, quũ vtriquelab alt.aberr.

ducis & Cherſonenſium (qui ſunt in Helleſponto) tyranni ſentẽtia erat, Scythis obtemperandum eſſe, & Ioniam ſeruitute liberandam. At Hiſtiæi Mileſii diuerſa, quòd diceret nunc quidem eos ſuæ quenque vrbis tyrannos eſſe ob Darium: potentia verò Darii ſublata, neque ſe Mileſiis, neque alium quenquã vſquam præeſſe poſſe. Fore enim vt ſingulæ ciuitates popularem ſtatum quàm tyrannicum mallent. Hanc ſententiam quum dixiſſet Hiſtiæus, omnes confeſtim qui Miltiadi aſſenſi fuerant, in eam trãſierunt. Fuere autem qui diſceptauerunt, dũtaxat alicuius apud regem exiſtimationis, Helleſpontinorum quidem tyranni, Daphnis Abydenus, & Hippoclus Lampſacenus, & Erophantus Parienus, & Metrodorus Procõneſius, & Ariſtagoras Cyzicenus, & Ariſton Byzãtius: & iſti quidem ex Helleſponto. Ab Ionia autẽ, Stratias Chius, & AEacides Samius, & Laodamas Phocẽſis, & Hiſtiæus Mileſius: cuius ſententia prælata eſt ſententiæ Miltiadis. AEolum verò vnus affuit qui eſſet alicuius authoritatis, Ariſtagoras Cymæus. Hi, poſteaquam Hiſtiæi probauere ſententiam, hoc ſibi præterea agendum dicendúmque cenſuerunt, vt pontem [a] quidem ab vlteriore ripa eatenus ſoluerent vt extra ſagittæ iactum eſſent, ne nihil facere viderentur, quum tamen nihil facerent, néve Scythæ vim afferre tentarent, & Iſtrum ponte tranſire, [b] ſed ſoluentes illinc pontem, quaſi omnia ad votum Scytharum facerent. Hoc ſententiæ Hiſtiæi addẽdum quum decreuiſſent, ita pro vniuerſis ad Scythas Hiſtiæus verba fecit, Viri Scythæ, iucundam nobis rem attuliſtis; & opportunè inſtatis: atque vt vos nobis probè viam oſtendiſtis, ita nos vobis obſequenter obtemperabimus. Vt enim cernitis, traiectum reſcindimus, adhibituri omnem diligẽtiam, cupiditate aſſequendæ libertatis. Cæterùm dum nos hæc diſſoluimus, interea vos illos inquirere tempus admonet, & inuentos, tam veſtro quàm noſtro nomine ita vlciſci vt merentur. Scythæ, Ionibus iterum fidem habentes tanquam vera eloquutis, ad inquirendos Perſas reuerterunt: atque ab omni illorum itinere aberrarũt, [c] ipſi ſibi huius rei cauſa, quòd pabula equorum illis in locis corruperant, fontéſque obſtruxerant. quod niſi feciſſent, facilè ſi voluiſſent Perſas inueniſſent: nunc ita faciendo, viſi ſibi fuerant optimè conſuluiſſe, ob quæ tamen eos res fruſtrata eſt. Quippe eam ſuæ regionis partem conſectantes in qua cibaria equis atque aquæ forent, hoſtem indagabant, rati illum eadem parte fugam intendiſſe: at ille obſeruato quod prius tenuerat itinere, abierat; atque ita quoque ægrè traiectus reperit locum. Et quũ noctu peruenisſet, nactus pontem ſolutum, animo prorſus cõcidit, veritus ne ſe relicto Iones abiſſent. Erat autem apud Darium AEgyptius quidam, omnium hominum vocaliſſimus: hunc Darius ſupra ripam Iſtri poſitum iubet inclamare Hiſtiæũ Mileſium: Hiſtiæus *eum ſæpius inclamantem, tamen* ad primam inclamationem exaudiens, omnes naues admouit, & ad traiiciendum exercitum pontem iunxit. Atque hunc in modum Perſæ effugerunt, quos indagantes Scythæ, iterum aberrauerunt. [d] & ob id Iones tanquam non liberos, ſed peſſimos & ignauiſſimos omnium hominum iudicant, déque eis tanquam de ſeruis loquentes, mancipia dominos amantia eſſe aiunt, & inſectatione digniſſimos. Hæc in Iones Scythæ probra iaciũt. Darius per Thraciam iter faciens, Seſtum Cherſoneſi peruenit, atque illinc in Aſiã nauibus ipſe tranſiuit, relicto in Europa exercitus duce [e] Megabyzo, viro Perſa, cui Darius aliquando hunc honorem habuit, vt hoc verbum inter Perſas diceret: quum eſſet eſurus mala punica, ſimulac primum malum aperuit, interrogatus à fratre Artabano [f] nunquid tantum hominum ſibi optaret quantum illic eſſet acinorum, reſpondit, ſe præoptare tot ſibi eſſe Megabyzos quàm Græciã ſubditã. His verbis apud Perſas hominẽ honorauit: quẽ tũc prætorẽ reliquit cũ octoginta millibus militũ. Megabyzus autẽ hic immortalẽ ſui memoriã apud Helleſpõtios reliquit, hoc dicto, quòd quũ apud Byzantiũ agens audiſſet Chalcedonios decẽ & ſeptẽ annis ante Byzantios vrbem condidiſſe, inquit Chalcedonios eo tempore cæcos fuiſſe, qui, quum pulchrior adeſſet locus ad vrbem condendam, nequaquam turpiorem elegiſſent niſi cæci fuiſſent. Hic igitur Megabyzus in Helleſpontia plaga pro prætore relictus, eos qui diuerſarum à Medis partium erant, ſubigebat. & iſte quidem talia agebat. Per idem autem tempus alia ingens aduerſus Libyas extitit expeditio, ob eam quam ego commemorabo cauſam, his prius expoſitis: Argonautarum poſteri quum à Pelaſgis qui fœminas Athenienſium ex Braurone prædati ſunt, eſſent electi à Lemno, Lacedæmonem nauigauerunt, conſidentéſque apud Taygetum ignes accenderũt. Quos Lacedæmonii quum aſpexiſſent, nuntium miſere ſciſcitatum quinam & vnde eſſent. Illi, nuntio ſciſcitanti reſponderunt ſe Minyas eſſe, ab iis heroibus oriundos qui in Argo nauigaſſent quíque quum Lemnum appuliſſent, illic eos procreaſſent. Hanc mentionem ſtirpis Minyarum quum audiſſent Lacedæmonii, miſſo iterum nun-

a Partis pontẽ ſoluerent quæ verſus Scythas ſpectaret: ſoluerẽt autẽ nõ amplius quàm ad iactus teli ſpatiũ, ne nihil fac.

b Sed ſoluentes illam pontis partẽ quæ Scythiam verſus ſpectabat, omnia pro arbitrio Scytharũ ſe facturos dicerent.

c Cuius *mali* ſibi authores fuerant.

d Et *propterea* modò Iones, vt qui liberi ſint peſſ. & ignauiſſ. omn. hom. iudicãt: modò de illis tanquam de ſeruis loquentes, mancipia dominorum amantia & minimè fugitiua eſſe aiunt. Vel, Et *propterea aliàs Iones, &c. Sic & in altera parte Aliàs uerò de illis &c. Solet tamen τῦτο μὲν τῦτο δ' potius exponi, Partim qui dem, Partim, uerò. ſed hic non ſatis cõuenire uidetur Partim. ſenſus eſt enim, Iones (Scytharum iudicio) ſi ut liberi conſiderentur, ſe in illa re ignauiſſimos oſtẽdiſſe: ſin ut ſerui, officio mãcipiorum dominos amantium functos fuiſſe.*

e Megabazo. *in uulg. edit. Gr. & in noſtris uet. cod. Sic in ſequentibus locis.*

f Cuius rei tantam multitudinem ſibi optaret.

tio ſciſcitantur quid ſibi velit ipſorum aduentus, atque ignis accenſio. Illi verò ſe reſpondent à Pelaſgis eiectos, redire ad parentes, (æquiſſimum enim id factu eſſe) oraréque vt ſibi liceat vnà cum eis habitare, tum bonorum tum agrorum participes. Eos recipere [a] in ea quæ ipſi vellent, Lacedæmoniis placuit, cũ ob alia ad hoc faciendum inductis, tum præcipuè quòd Tyndaridæ Caſtor & Pollux in Argo nauigauerant. Receptos Minyas & agris impertierunt & in tribus cooptarunt. Ibi confeſtim ablocatis in alios quas in Lemno duxerant vxoribus, matrimonia contraxerunt. Non longo deinde interiecto tempore, ſtatim elati ſuperbia, cum alia flagitioſa perpetrarunt, tum regnum affectarunt. Quo nomine eos Lacedæmonii morte mulctãdos quum cenſuiſſent, comprehenſos in carcerem coniecerunt. Quoſcũque autem Lacedæmonii morte plectendos cenſent, eos noctu plectunt, interdiu neminẽ. Quũ igitur eſſent in illos animaduerſuri, exorati ſunt ab eorum vxoribus (quę ciues erant & primorum Spartanorum filiæ) veniam ingrediendi carcerem, & cum ſuo cuiuſq; viro colloquendi, nullum in illis dolum eſſe ſuſpicantes. Horum permiſſu, Minyarum vxores ingreſſæ carcerem, omni [a a] veſte quam geſtabãt viris tradita, illorum veſtem illæ ſumpſerunt. Ita Minyæ muliebri veſte amicti, veluti mulieres è carcere prodierunt, rurſúſque apud Taygetum conſederunt. Hac eadem tempeſtate Theres Auteſionis filius, Tiſameni nepos, Therſandri pronepos, Polynicis abnepos, miſſus eſt in coloniam Lacedæmonis, genere Cadmeo, auunculus Ariſtodemi filiorũ, Euryſthenis & Proclis: quorũ, quum pupilli eſſent, tutelam gerebat regni Spartani. Adultis mox pupillis, ac recepto imperio, Theras ita grauiter tulit ſibi ab aliis imperari, quoniam imperium deguſtaſſet, vt negaret ſe Lacedæmone moraturum, ſed ad cognatos nauigaturum. Erãt autem in inſula quæ nũc Thera vocatur, quõdam Calliſta, viri Phœnices à Membliare Pœcilis filio oriundi. Cadmus enim Agenoris filius Europam quæritãs, in inſulam quę nũc Thera vocatur quũ appulſus eſſet, ſiue regionis amore captus, ſiue qua alia volũtate, reliquit illic cum alios quoſdã Phœnices, tum Membliarem cõſanguineum ſuum. Iſti hominum ætatibus octo antequã Theras Lacedæmone veniſſet, inſulã quæ Calliſta, *id eſt pulcherrima*, vocabatur, incoluerunt. Ad quos Theras cum multitudine tribulium miſſus eſt, nequaquam ad illos eiiciendos, ſed ad vnà habitandum, & ad inſulam valde frequentandam. Poſtea verò quàm Minyas è carcere elapſos & apud Taygetum conſidentes, Lacedæmonii tamen necare ſtatuerant, Theras necem eorum deprecabatur, recipiens ſe illos ex ea regione abducturum. Et huic poſtulato Lacedæmoniis aſſentientibus, cum tribus biremibus ad poſteros Membliaris nauigauit, ducẽs ſecum non vniuerſos Minyas (plerique enim ex ipſis ad Paroreatas Cauconáſque diuerterunt) ſed paucos, [b] quos in ſex partes diſtribuerunt, & totidem illic oppida condiderunt, Lepreum, Magiſtũ, Thrixas, Pyrgum, Epiũ, Nudium. quorum pleraque Elei memoria mea deleuerunt. Inſulæ autem à conditore Thera nomen eſt inditum. [c] Hic filio, quòd negaret ſe nauigaturum cum eo, relinquam ergo, inquit, ouem lupis. ex quo dicto nomen adoleſcenti impoſitum eſt Oiolycus, *id eſt* Ouilupus, & id nomẽ alteri prævaluit. Oiolyco natus eſt filius AEgeus, à quo vocantur AEgidæ, in Sparta ingens tribus. Ex hac tribu viri, quum ſibi non permanerent filii, ex Erinnyum oraculo delubrum Laio & OEdipodi extruxerunt: quod poſtea apud eos Theræos manſit qui ex his viris procreati fuere. Hactenus Lacedæmonii cum Theræis conſentiunt: quod deinceps extitit, ſoli Theræi factum hoc modo eſſe memorant: Grinus AEſanii filius ab hoc Thera oriundus, quum eſſet Theræ inſulæ rex, contulit ſe Delphos, [d] ducens ex vrbe ſolennes hoſtias, comitantibus eum cum aliis ciuibus, tum verò Batto [e] qui erat de genere Polymneſti, apud Minyas gratioſus. Conſulenti autem Grino Theræorum regi de aliis rebus, Pythia [f] reſpondit vt vrbem in Libya conderet. Cui viciſſim iſte, Equidem (inquit) ego, ô princeps, ſenior ſum & grauis ad moliẽdum: tu verò quempiam horum iube iſta facere. Simul hæc dicens, Battum oſtendebat: Hæc hactenus. Tunc vbi reuerſi ſunt, pro nihilo habuere reſponſum: neque vbi terrarum Libya eſſet gnari, neque ex incerto oraculo coloniam mittere audẽtes. Septem poſt hæc annos quum in Thera non pluiſſet, & omnes, præter vnam, arbores exaruiſſent, conſulentibus Theræis Pythiam, [f] reſpondit, mittendam in Libyam eſſe coloniam. Illi, quoniam nullum mali remedium erat, mittunt in Cretam nuntios inueſtigatum ſiquis aut indigenarum aut aduenarum illic eſſet qui in Libyam nauigaſſent. Nuntii, quum Cretam pererraſſent, & ad vrbem Itanum perueniſſent, in ea contraxerũt cum purpurario quõdã cũi nomẽ erat Corobio. is aiebat ſe ventis abreptum in Libyam applicuiſſe, & ad Platæam inſulã Libyæ. Hunc nuntii mercede inductum in

a Quibus ipſi cordi tionibus vellent.

a a Veſtitu quẽ g ſt. v. trad. illorum veſtitũ ſumpſ.

b Quum autẽ hos expuliſſent, ſeipſos in ſex partes diſtrib.

c At filius, quum ei ſe vnà nauigaturũ neganti, dixiſſet pater ſe itaque eum relicturũ εἴν ὀι λύκοισι, *id eſt* ouem inter lupos, ex hoc dicto vocatus fuit Οἰόλυκος. atque adeo nomẽ hoc inualuit.

d Afferens ex vrbe Hecatomben comit.

e Qui filius erat Polymneſti, Euthymides genere ex Minyis.

f Obiecit illam coloniæ deductionẽ in Libyam.

Theram duxerunt. Verùm non multi ad rem explorãdam ex Thera initio profecti ſunt, duce ipſo Corobio: quo in ea inſula relicto cum aliquot menſium cibariis, ipſi quamcelerrimè reuerterunt ad cæteris de inſula renuntiandum. Quibus vltra præſtitutum tempus redire differẽtibus, omnia Corobio deficiebant: ſed appulſa eò naui Samia quæ ab AEgypto redibat, (cuius gubernator erat Colæus) Samii, omni re geſta à Corobio audita, in annum homini cibaria reliquerunt. Ipſi ex hac inſula quũ ſoluiſſent, AEgyptum optantes, vento ſubſolano abrepti ferebantur: nec intermittente flatu, Herculeas tranſuecti columnas, peruenerunt in Tarteſſum, [a] pompam ferẽtes ad rem diuinam. Erat ea tempeſtate id emporium intemeratum, adeo vt inde reuertẽtes iſti ex mercibus quæſtum maximum fecerint, [b] inter omnes quos nouimus Græcos, duntaxat poſt Soſtratem Laodamantis filium AEginetam, cum quo nemo poſſit contendere. Ex hoc quæſtu Samii decima (id eſt ſex talentis) ſelecta fecerunt ahenum ad exẽplum crateris Argolici, gryphinis capitibus in circuitu altrinſecus obuerſis: & in templo Iunonis collocarunt, ſuſtinentibus illud tribus coloſſis, *id eſt humanis ſimulachris*, ſeptenũm cubitorum, genu nixis: & hoc primùm facto ingẽs amicitia Cyrenæis Theræiſque cum Samiis contracta eſt. Theræi, vbi relicto in inſula Corobio ad Theram reuerſi renuntiarunt eſſe illis inſulam eregione Libyæ ſitã, placuit Theræis vt è ſingulis oppidis, quæ ſeptem erant, viri mitterentur, fratribus inter ſe ſortitis quis potius mitteretur, duce eorũ rege Batto. Ita duas biremes in Plataeam miſerunt. Hæc Theræi memorant. Cætera iam Theræis cum Cyrenæis conſtant. nam quod ad Battum pertinet, Cyrenæi nequaquã cum Theræis cõſentiunt. ſic enim narrant: Eſt in Creta oppidum Oaxus, in quo fuit Etearchus rex. hic amiſſa vxore, induxit filiæ nomine Phronimæ nouercã, quæ domum ingreſſa, vt erat, ita re ipſa ſe nouercam præſtitit, cum lædendo atque omne genus iniuriarum excogitando, tum ad extremum [c] impudicitiam impingendo: atque ita rem habere viro perſuaſit. Iſte ab vxore deceptus rem de filia nefariam commentus eſt. Erat in Oaxo negotiator quidam Theræus, nomine Themiſon: [d] hũc in familiaritatem acceptũ Etearchus adiurat vt quam rem oraretur, in ea ſe miniſtrum præberet. Vbi hominẽ iureiurando adegit, adductam ei tradidit filiam ſuam: iubens vt eam abductam in mare demergeret. Themiſon ancipiti animo inter nefas operis & hoſpitii perfidiam, ita ſibi faciendum putauit: accepta puella mare ingreſſus, quum in alto fuit, [e] vt iureiurando Etearchi ſatisfaceret, reuinctam funibus puellã demiſit in pelagus: ea deinde retracta, Theram peruenit. Ibi Polymneſtus vir inter Theræos ſpectatus in cõcubinatum Phronimã accepit, ex qua interiecto tempore natus eſt ei filius, ſono vocis exili ac balbutienti, cui nomen impoſitum eſt Batto, vt Theræi & Cyrenæi aiũt: vt autem ego ſentio, aliud aliquod. ſed eum cognominatum Battum poſtquam in Libyam abiit, cum propter oraculum apud Delphos ſibi redditum, tum propter honorem quem aſſequutus eſt. Battũ enim Libyes regem appellant, & ob id reor [f] Pythiam lingua Libyca quam nouerat, quum oraculum reddidit, vocaſſe Battũ, quòd futurus rex eſſet in Libya. Hic, vbi in virilem adoleuit ætatem, Delphos adiit ob linguæ vitium. Cui conſulenti Pythia reſpondit,

Batte venis vocis cauſa: dux te iubet ire
Lanigeram in Libyen habitatum Phœbus Apollo.

[g] Ad hæc Battus ſic viciſſim inquit, O princeps, ego ad te veni gratia conſulendi de voce: tu de aliis mihi reſpõdes quæ nequeũt fieri, iubẽs migrare in Libyã. qua copia? [h] quáve manu? Hæc loquens non perſuaſit illi vt alia reſpõderet, ſed eadẽ quæ prius reſpondente Pythia, illinc digreſſus abiit in Theram. [i] Mox deinde quum & huic ipſi & cæteris Theræis malè contigeret, nec mali cauſa deprehenderetur, ob hæc mittunt Delphos ſciſcitatum. Quibus quum reſpondiſſet Pythia, melius cum ipſis actũ iri ſi Cyrenen in Libya conderent cum Batto, miſerunt Theræi Battum cum duabus biremibus. Iſti Libyam profecti (quãdoquidem non aliud habebant quod agerent) retrò ad Theram ſe receperunt. Sed eos Theræi arcentes acceſſu Teræ repellebant, ac rurſus reuerti iubebant. ita neceſſitate adacti, remenſo iterum mari, condiderunt oppidum in inſula Libyæ adiacenti, nomine vt prius dictum eſt, Platæa, quæ fertur Cyrenæorum vrbi quę nunc eſt, par eſſe magnitudine. Hanc biennio incolentibus, quum nihilo melius ſecum ageretur, vno è ſuis relicto, cæteri Delphos nauigarunt ad oraculum conſulendum. Eò poſtquam venerunt, ſciſcitantibus quid ita ſecũ in Libyã profectis nihilo tamẽ melius ageretur, Pythia reſpondit his verbis,

Lanigeræ Libyes ſcis quam nec adiueris vrbem,
Me melius: tuum ego ingenium mirabor euntis.

His

a Deducẽte eos numine. Erat, &c.

b Inter omnes Græcos de quibus certò nobis compertum eſt.

c Impudicitiæ crimen impingẽdo. *Vel, Impudicitiam obiiciendo.*

d Hoſpitio exceptũ adigit iureiurando, ipſum operam ſuam ei præſtiturũ quamcũque ad rem illi opus ea eſſet.

e Defungi iuriſiurãdi religione volens, demiſſã in mare puellam funiculis alligatã, ſtatim extraxit, vt promiſſo ſatisfaceret. *Ita Budæus hunc locum uertit.*

f Pythiam in ſuo vaticinio lingua Libyca eũ ita vocaſſe, quoniam eum Libyæ regẽ futurum nouerat.

g *Ante hæc uerba adde*, Perinde acſi lingua Græca oraculum reddens dixiſſet, O rex, vocis cauſa veniſti. *Ad uerbum, Ad uocem.*

h Qua potẽtia? *Vel, Quibus copijs?*

i Ab eo tempore autem quum *illa* tum in hunc ipſum tum in cæteros Theræos irã exerceret, hi calamitates ſuas ignorantes, *id eſt, calamitatũ ſuarũ cauſam*, Delphos miſerunt, *quò* de malis illis *ſciſcitarentur.*

His auditis, ii qui cum Batto erant, rursus redierunt. neque enim sinebat eos deus aliò migrare priusquam in Libyam cõcessissent. Reuersi ad insulam, recepto quem reliquerant, incoluerunt locum in Libya, regione insulæ, nomine Aziristũ, amœnissimis collibus vtrinque conclusum, & vtrinque flumine præterlabente. Hunc locum sex annis quum incoluissent, septimo deserendũ putauerũt, admonitu Libyũ, vt in meliorem transirent. Ita illinc eos Libyes vesperum versus & ad locorum speciosissimum abduxerunt, & quidem noctu, ne Græci interdiu facientes iter, diurnũ spatium metiendo animaduerterent. Est autem huic loco nomen Irasa. Eos, vbi ad fontem qui Apollinis esse fertur, duxerunt, inquiunt, Viri Græci, hîc vobis incolere commodum est vbi cælum [a] vocaliter sonat. Sub Batto igitur, qui cõdidit [b] Zoan, & annos quadraginta regnauit, & sub eius filio Arcesilao, qui regnauit annos sexdecim, Cyrenæi habitauerunt tot omnino quot in coloniam initio missi fuerant. Sub tertio autem Batto, qui felix est appellatus, cunctos Græcos ad nauigandum in Libyam cum Cyrenæis habitatum induxit suo oraculo Pythia. Nam accersebant eos Cyrenæi ad agri partitionem. Induxit autem hæc verba respondens,

« Serior in Libyen quisquis peruenerit almam,
« Discernendi agri, mox hunc, affirmo, pigebit:

Quum ergo ingens multitudo Cyrenam se cõtulisset, finitimorum Libyum agros vastabãt, atq; inter se partiebãtur. At illi eorúmque rex nomine Adicran, agris exuti à Cyrenæis, missis in AEgyptum quibusdam, sese dediderunt Apriæ AEgyptiorum regi. Iste comparatum grandem AEgyptiorum exercitum misit aduersus Cyrenas. Cyrenæi, instructa apud Irasa locum & ad fontem Thestin acie, cum AEgyptiis conflixerunt, eósque superauerunt, vtpote inexpertos antea atque contemptores Græcorum: adeóque profligarunt vt pauci ex eis in AEgyptum redirent. Qua de re AEgyptii succensentes Apriæ, ab eo defeciuerunt. Huius autem Batti filius extitit Arcesilaus, qui regnum adeptus, inter initia cum fratribus suis seditiones exercuit, donec illi relicto eo in alium Libyæ locum migrauerunt, vbi contracti vrbem hanc condiderunt quæ, vt tunc, Barce nunc appellatur. Et inter condendum Libyas [c] solicitabant ad deficiendum à Cyrenæis. Arcesilaus tam suis defectoribus quàm eorum receptoribus bellum intulit: quem reformidantes Libyes, fugam ad orientales Libyes interdederunt. Sed fugientibus Arcesilaus vsque institit insequendo, dum ad Leuconem Libyæ peruenirent, [d] & Libybus videretur opportunus ad inuadendum. Itaque congressi cum eo Libyes, adeò superauere Cyrenæos, vt ex illis septem millia ceciderint. Post hanc cladem, Arcesilaum ægrotantem epoto medicamento frater suus Aliarchus strangulauit: sed hunc dolo vxor Arcesilai interfecit, nomine Eryxo. Arcesilao successit in regno Battus, pedibus non valens, sed claudus. Cyrenæi ob acceptam calamitatem, Delphos miserunt per quosdam interrogatum, quam rationem ineuntes præclarissimè habitarent. His Pythia respondens, iussit ex Mantinea Arcadum adducerent moderatorem. Itaque petentibus Cyrenæis Mantinei dederunt quendam nomine Demonacem, virum inter populares probatissimum. Hic igitur vir Cyrenen profectus, vbi singula quæque edoctus est, in tres tribus distribuens illos, ita digessit vt vnam quidem partem faceret Theræorum atque confinium: alteram autem, Peloponnensium atque Cretensium: tertiam verò, cunctorum insulanorum. Qui etiam [e] huic Batto regi cum alia omnia quæ superiores reges obtinuerant contulit, tum verò peculiaria fana ac ceremonias in media ciuitate instituit. Quæ instituta sub hoc quidem Batto sincera permanserunt: verùm sub eius filio Arcesilao vehementer sunt perturbata, negante Arcesilao Batti illius claudi & Pheretimæ filio se laturum quæ Mantineus Demonax constituisset, ac reposcente honores suorum maiorum. Hinc seditione orta, eiectus profugit in Samum, mater eius in Salaminem Cypri. Obtinebat ea tempestate Salaminis imperium EVelthon, qui Delphis dedicauit thuribulum spectaculo dignum, quod in thesauro Corinthiorum situm est. Ad hunc profecta Pheretima precabatur vt se filiúmque Cyrenen cum exercitu reduceret. Ille omnia potius quàm exercitum huic dabat. Pheretima id quod dabatur accipiens, dicere bonum id quidem esse, sed melius facturum eum si ei petenti daret exercitum. Quúmque identidem ad omnia quæ dabantur, hoc diceret, tandem misit ad eam EVelthon dono fusum aureum, atque colum penso circundatam. [f] dicentíque quæ consueuerat verba Pheretimæ, inquit talibus rebus donari fœminas, non exercitu. Arcesilaus interea Sami agens, vnum quenque solicitabat ad spem rei agrariæ: coactóque ingenti exercitu, missus est Delphos ad consulendum de reditu

a Cælum perforatum est.

b *Suspecta hîc sunt Græca exempl. quorum alia ζόης, alia ζώης habent.*

c Impulerunt ad defic.

d Et inuadendum esse eum Libyes censerent.

e Quum Batto regi peculiaria fana & ceremonias secreuisset, cætera omnia quæ antea regum erant, populo in commune dedit. Quæ instit.

f Eadem autẽ verba ad *hoc munus* dicẽti, *id est, inter accipiendũ hoc munus*, se talibus muneribus, non autem exercit. fœminas donare respondit.

in patriam. Cui Pythia ita reſpondit, Ad quatuor Battos, ac totidem Arceſilaos, octo « hominum ætates dat vobis Apello Cyrene regnare: vlterius vos conari dehortatur. Tibi verò ſuadet vt ingreſſus in domum tuam, quietem agas. Quòd ſi fornacem inueneris plenam amphorarum, ne eas excoquas, ſed ad auram emittas. Sin « fornacem incenderis, ne committas vt circunfluam introeas: alioqui peribis tu pariter & taurus optimè opus faciens: Hæc Arceſilao Pythia reſpondit. Iſte ſumptis iis « quos cõtraxerat è Samo, rediit Cyrenen: recuperatóque rerum ſtatu, immemor oraculi factus, vocatis ad dicendam cauſam iis qui contra ipſum in partibus fuerant, obiecit culpam fugæ ſuæ. At illorum alii exilio ſolum vertebant, alii ab eo comprehenſi, in Cyprum ad necem mittebantur: quos Cnidii ad ſuam terram appulſos liberauerunt, ad Therámque dimiſerunt. Quoſdam, qui in grandem quandam & priuatam Aglomachi turrim refugerant, circundata materia Arceſilaus igni cremauit. Hoc perpetrato, agnoſcens id eſſe oraculum quo Pythia non ſinebat eum inuentas in fornace amphoras excoquere, exceſſit vltrò ex vrbe Cyrene, extimeſcens necem oraculo prædictam; [a] & quòd Cyrenen exiſtimaret circũfluam. [b] Contulítque ſe ad regem Barcæorum nomine Alazerin, cuius filius in matrimonio habebat cognatam ſuam. Et quidam tum Barcæi, tum exules Cyrenæi quum in foro agentem animaduertiſſent, obtruncarunt; & inſuper eius ſocerum Alazerin. Ita Arceſilaus, ſiue volens ſiue inuitus oraculo non obſequutus, fatum ſũum impleuit. Mater eius Pheretima, dum filius ſuus mali ſui ſibi author Bareæ agit, ipſa interea honoribus filii Cyrene fungebatur, ac munera obibat eum alia, tum in ſenatu præſidendo. Vbi autem cognouit filium in vrbe Barca oppetiſſe mortem, fuga ſe proripuit in AEgyptum. nam Arceſilaus fuerat de Cambyſe Cyri bene meritus: quòd is extitiſſet qui Cyrenen Cambyſi tradiderat; ac tributum inſtituerat. Hæc in AEgyptum quum peruenisſet, ſupplex Aryãdi aſſedit: hortánſque eum ad ſe vlciſcendam, & prætendẽs titulum quòd ideo filius ſuus, quia cum Medis ſentiret, interemptus eſſet. Erat hic Aryandes AEgypti prætor à Cambyſe conſtitutus, qui aliquanto pòſt tempore quum æmulari Darium vellet, ab eo eſt interfectus. Siquidem audiens atque animaduertens Dario cordi eſſe memoriam ſui relinquere opere quod à nullo alio regum factum eſſet, id ſibi imitandum putauit: donec mercedem accepit. Etenim Darius ex auro quàm potuit purgatiſſimo monetam percuſſit: Aryandes autem AEgypti prætor idẽ ex argento fecit, & nunc quoque extat puriſſimum argentum Aryandicum. Ea re comperta Darius inſimulatum quaſi rebellaret, morte affecit. Tunc autem Aryandes hic miſertus Pheretimæ, omnes ei copias AEgypti tradidit, pedeſtres ſimul & nauticas, præpoſito quidem pedeſtribus Amaſi viro Maraphio, nauticis autem Badre, qui genere Paſargades erat. Sed priuſquam copias mitteret, caduceatore Barcam miſſo percontabatur quiſnam percuſſor Arceſilai extitiſſet: Barcæi ſe omnes extitiſſe reſpondent: multa enim ſe ab illo mala eſſe perpeſſos. His auditis Aryandes ita exercitum vnà cum Pheretima mittit. Atque hic quidem [c] titulus inferendi belli extitit. Verùm (vt mea fert opinio) exercitus mittebatur ad Libyas ſubigendos. Libyum enim multæ ſunt & variæ nationes, quarum paucæ regi obtemperabant, pleræque Darium contemnebant. Colũt autem AEgyptum verſus (vt hinc incipiamus.) Libyum primi Adyrmachidæ, qui eiſdem fere quibus AEgyptii moribus vtuntur. Veſtem geſtant qualem & alii Libyes, vxores eorum in vtroque crure armillã æream. Eædem capitis comã alunt: quarũ quæque ſuos quos capit pedunculos [d] præmordet, atque ita abiicit. Hoc iſti ex omnibus Libybus ſoli factitant, ſolíq; virgines nupturas regi exhibẽt, & quæ illi placuerit, eã deuirginat. Pertingunt hi Adyrmachidæ ab AEgypto ad portũ vſque nomine [e] Plynum. His confines ſunt Gigamæ, locum qui occaſum ſpectat incolentes, Aphrodiſiade tenus inſula. In huius loci medio eſt inſula Platæa, vbi vrbem condidere Cyrenæi. Atque in cõtinente eſt portus Menelaius & Aziris, quam Cyrenæi incoluere. Et dehinc Silphium incipit, ab inſula Platæa pertingens vſque ad fauces Syrtis. Apud hos iidem pene ritus qui apud alios ſunt. Gigamas ab occaſu contingunt Aſbyſtæ, qui ſupra Cyrenen incolentes non pertingunt ad mare. nam maritima Cyrenæi incolunt. Iidem non poſtremi ſed præcipui Libyum ſunt qui quadrigis vehantur, ſtudioſi in Cyrenæorum moribus maxima ex parte imitandis. Horum ſunt occaſum verſus confines AVſchiſæ, qui ſupra Barcam incolentes ad mare pertingũt ad EVeſperidas. Circa mediam AVſchiſarum plagam habitant Cabales, exigua natio, ad mare pertingentes, ad Tauchiram oppidum agri Barcæi, eiſdem quibus ii qui ſupra Cyrenen ſunt, moribus vtentes. AVſchiſarum quod ad occaſum vergit, con-

a Et quòd exiſtimaret circunfluam eſſe Cyrenen. *Id eſt, ſappellatione circunfluæ Cyrenen ſignificatam fuiſſe.*

b Vxor autem ei erat genere propinqua, Barcæorum regis filia, qui Alazer vocabatur: ad hunc ſe contulit. At quidam Bar.

c Prætextus.

d Viciſſim mordet.

e *Sic in uet. cod. Gr.* πλυνὸς *legitur, non* πλοῦτος.

tingunt Naſamones, grandis natio, qui ſub æſtatem relictis ad mare pecoribus, conſcendunt ad lotum AEgilen, decerpturi palmulas. nam palmæ illic & permultæ ſunt, & ſpatioſæ, & fructiferæ omnes. ex quibus vbi palmulas præmaturas decerpſerunt, ad ſolem ſiccantes maturefaciunt, deinde lacte maceratas ſorbillant. Vxores plures ſinguli è conſuetudine habent, & cum eis in propatulo coeunt, eodẽ pene quo Maſſagetæ modo, prius ſcipione prætento. Naſamonibus mos eſt, quũ quis primùm ducit vxorem, prima nocte vt ſponſa ſingulos conuiuas obeat concubitus gratia, & vt quiſque cum ea concubuit, donum det illi quod ſecum habet domo allatum. Iurciurando ac diuinatione tali vtuntur: Per eos viros qui iuſtiſſimi atque optimi apud illos fuiſſe dicuntur, iurant, illorum ſepulchra tangentes. Diuinant ad ſuorum accedentes monumenta, & illis, vbi preces peregerunt, indormiunt: vbi quodcunque per quietem inſomnium viderunt, eo vtuntur. Fidei dandæ conſuetudo hæc eſt: De manu alterius vterque ſumpto inuicem poculo bibit. quòd ſi nihil humoris habuerint, ſumptum è terra cinerem lingunt. Naſamonibus confines ſunt Pſylli, qui hunc in modum interciderunt: Auſter eis omnia receptacula aquarum arefecerat: erat autem omnis eorum regio quæ intra Syrtin eſt, aquarum inops. Ob id iſti publico colloquio atque conſilio expeditionem fecere aduerſus auſtrum. (quæ Libyes memorant refero) hos, quum ad arenas veniſſent, auſter ſpirans illic obruit. Pſyllis extinctis, eorum terram Naſamones obtinent. Super hos auſtrum verſus, in loco feris frequenti, Garamantes habitant, qui omnium hominum commercium aſpectúmque refugiunt, nihil bellicæ armaturæ habentes, ac ne defendere quidem ſeſe audentes. hi ſupra Naſamones incolunt. Circa maritima verò, occaſum verſus, confines ſunt Macæ, qui ſummum capitis verticem radũt, in medio capillos creſcere ſinentes, hinc atque hinc in orbem tondẽtes. In bellum pelles ſubterraneorum ſtruthionum ferunt pro tegumento. Per eos flumen Cinyps è cõlle qui vocatur Gratiarum fluens, in mare influit. Hic collis Gratiarum nemoribus frequẽs eſt, quum cætera cuius memini Libya ſit arboribus nuda. ducẽtorum ab eo ad mare ſtadiorũ eſt intercapedo. Horũ Macarum finitimi ſunt Gindanes, quorum vxores ferunt fimbrias pelliceas ſingulæ multas; ob hoc (vt memoratur) quòd vt à quoque viro venerem paſſa eſt, fimbriam nodat; & vt quæque plurimas habet, ita præclariſſima cenſetur, tanquam à pluribus viris adamata. Horũ Gindanorum oram in mare porrectam incolunt Lotophagi, qui è ſolo loti fructu victitant: qui fructus eſt inſtar fructus lentiſci, ſuauitate aſſimilis fructui palmarum. Ex hoc fructu Lotophagi vinum conficiunt. Lotophagis ſecũdum mare vicini ſunt Machlyes, loto & ipſi veſcentes, ſed minus quàm ſuperiores. Pertingunt autem vſq; ad ingentem amnem nomine Tritonem, qui in grãdem paludem Tritonidem influit, in qua eſt inſula quæ dicitur Phla. [a] Hanc inſulam aiunt dici à Lacedæmoniis habitari debere. Aiunt autem & hæc: Iaſonem, poſteaquam ſub Pelio Argo exædificauit, impoſitis in ea [b] cum aliis ſolennibus hoſtiis, tum verò tripode æreo, circuiſſe Peloponeſum, animo Delphos eundi, eúmque, quum teneret curſum circa Maleam, abreptum à vento aquilone, & abductum in Libyam, & priuſquam tellurem cerneret, in [c] aſpretis paludis Tritonidis aſtitiſſe: eíque hæſitanti de egreſſu apparuiſſe Tritonem, ac iuſſiſſe dari ſibi tripodem, quòd diceret oſtenſurum ſe illis exitum, atque incolumes remiſſurum. Aſſentiente Iaſone, ita demum Tritonem oſtendiſſe qua ratione è breuibus enauigarent, & tripodem in ſuo templo poſuiſſe, in eóque tripode oraculum reddidiſſe, & iis qui cum Iaſone erant, omnem rationem indicaſſe. Fore enim vt quum quis tripodem accepiſſet [d] ex omnibus qui in Argo nauigarent, neceſſariò centum Græcæ ciuitates accolerent paludem Tritonidem. Hæc quum audiſſent Libyes qui montem Gratiarum colunt, tripodem occultaſſe. Iuxta hos Machlyes, habitãt AVſes: & circum paludem Tritonidem vtrique habitãt, ita vt medio Tritone dirimantur. Quorum Machlyes quidem occiput crinitum geſtant, AVſes verò ſinciput. Horum virgines, anniuerſariò Mineruæ feſto, in honorem ipſius deæ inter ſe bifariam diuiſæ, præliantur lapidibus fuſtibúſque, dicentes ſe [e] morem patrium ſeruare ei quam Mineruam nominauimus: & quæ virgines è vulneribus decedunt, eas falſas virgines appellant. Sed priuſquam à pugnando deſiſtant, hoc faciunt: Quæ virgo in pugnam optimam operam nauauit, eam ſemper communi conſenſu cæteræ virgines exornant cum cætera armatura Græca, tum criſta Corinthiia, & currui impoſitam circa paludem circumferunt. Quibus autem rebus ornarentur olim hæ virgines antequã accolerent Græci, non habeo dicere. arbitror autem ornari ſuetas armis AEgyptiis. nam ab AEgypto

a Aiũt autẽ editũ eſſe Lacedæmoniis oraculum de deducenda in hanc inſulam colonia.

b Cum reliqua hecatombe, tum &c.

c *Statim poſt eandem vocem vertit Breuia, Lego autem* βραχέα *&* βραχέων *cum vet. cod.*

d *Ex poſteris eorum qui, &c. Fortaſſe Valla ſcripſerat ex nepotibus.*

e Ritus patrios eſt peragere.

affirmarim & ſcutum & galeam Græcis eſſe tradita. Aiunt autem Mineruam Neptuni eſſe filiam ac paludis Tritonidis, eámque [a] neſcio quid à patre reprehenſam donaſſe ſeipſam Ioui,& Iouem ſibi illam aſciuiſſe filiam. Hæc illi aiunt. Iidem promiſcuè cum mulieribus,non vnà habitantes, ſed pecudum more concumbũt. Vbi apud mulierem puer robuſtus eſt factus, apud quem virũ habitare ſuſtinet,(nã tertio quoque menſe viri conueniũt)eius filius cenſetur.Iſti quidem maritimi Libyum Nomadum dicti ſunt. Supra hos autem ad partem mediterraneam Libya eſt theriodes dicta, *id eſt feris abundans*. Supra hãc therioden ſupercilium ſoli ſabuloſum eſt, porrectum à Thebis AEgyptiis ad columnas Herculis. In hoc ſupercilio ferme decẽ dierum itinere [b] ſunt grumi grandes ſalis iucũdi in collibus,& ſingulorum collium vertices è medio ſale eiaculantur aquam dulcem pariter & gelidam.Circa quam homines habitant vltimi,ſolitudinem verſus, & ſupra *plagam* therioden *dictam*, à Thebis itinere dierum decem, primi Ammonii, habentes templum ad Thebani Iouis effigiem.etenim Thebis (quemadmodum à me memoratum eſt) aſpectu arietino Iouis ſimulachrum eſt. Apud hos eſt alia quoque aquã fontana, quæ ſub matutinum quidem tepet,ſub horam autem qua forum frequentiſſimum eſt,frigeſcit:ſub meridiẽ multo frigidior eſt.eáque hora hortos irrigant.Declinato iam die remittitur frigus,donec ſol occidit:tunc tepeſcit,magis ac magis caleſcens, ad mediã vſque noctem,quo tempore feruens exæſtuat:præterita nocte media,ad auroram vſque refrigeſcit. cognominatur autem fons iſte,ſolis. Poſt Ammonios autẽ per ſupercilium ſabuli,decem rurſus dierum itinere eſt collis ſalis,& aqua illi Ammoniæ par, hominibus circumhabitantibus,cui loco nomen eſt AEgila,ad quem locum Naſamones veniunt palmulas decerptum. Rurſus decem dierum ſpatio ab AEgilæis alius [c] collis eſt ſalis,& aqua,& palmularum fructiferarum magna vis,quemadmodum apud alios:incolẽtibus illic hominibus quibus nomen eſt Garamãtibus,natione ſanè magna,qui inducta ſuper ſalem humo,ita ſerunt. Ab his ad Lotophagos breuiſſimum iter.A quibus triginta dierum ſpatium eſt ad eos apud quos gignuntur boues præpoſterè paſcentes.Ideo autem præpoſterè paſcuntur quòd cornua inflexa anterius habent,& ob id ceſſim euntes paſcuntur.nam offenſantibus in terra cornibus,progrediendo paſci nequeunt:alioqui nihil differentes à cæteris bobus, præter craſſitudinem pellis atque duritiam.Garamantes hi Troglodytas AEthiopes quadrigis venantur.nam Troglodytæ AEthiopes,omnium quos fando cognouimus,perniciſſimis pedibus ſunt,ſerpentibus,lacertiſque & aliis id genus reptilibus veſcentes, lingua nulli alteri ſimili vtentes,ſed veſpertilionũ more ſtridentes. A Garamantibus decem quoque dierum itinere alius collis eſt ſalis, & aqua:accolentibus hominibus quibus nomen eſt Atlantibus,ſolis omnium hominum,quos ipſi nouimus,innominatis.[d] nam ſales quidem apud eos vocãtur Atlantes, ſingulis autem eorum nullum nomen imponitur.Hi ſolem tranſcendentem execrãtur,eíque præterea omnia conuicia ingerunt,quòd torridus & ipſos & regionem perdat. Poſt totidem dierum iter alius tumulus ſalis eſt,cum aqua,& hominibus accolentibus.Cui confinis eſt mons nomine Atlas,anguſtus,& vndique teres:&(vt fertur)adeo celſus vt eius cacumen nequeat cerni,quòd à nubibus nunquam relinquatur, neque hyeme neque æſtate: quem eſſe columnam cæli indigenæ aiunt.Ab hoc mõte cognominantur hi homines:nam Atlantes vocãtur. dicuntúrque nec vlla animãte veſci,nec vlla ſomnia cernere.Ad hos vſque Atlantes poſſum recenſere nomina eorum qui in ſupercilio *Libyæ* habitant,poſt hos non amplius. Porrigitur autem id ſupercilium ad columnas vſque Herculeas, atque vlterius. Intra quod eſt ſalis metallum,*id eſt* [e] *effoſſio*, decem dierum itinere,& homines incolentes,qui domicilia ſua faciunt ex [f] micis ſalis.iſti enim iam tractus Libyæ vacant imbribus. nam ſi plueret illic, non poſſent manere parietes [g] ſalis.Supra autem hoc ſupercilium,auſtrum verſus ac mediterranea Libyæ,deſerta iam plaga eſt, & ſine aqua feriſque, ſine pluuia ac lignis, omni prorſus humore vacãs.Ita ab AEgypto ad Tritonidẽ paludẽ,[h] paſtoritii Libyes ſunt, carne victitantes ac lacte,nihil vaccinum guſtantes,quia nec AEgyptii guſtãt ſuem, nec alentes quidem vaccam.Sed nec Cyrenææ fœminæ [i] ferire ſibi fas putant, ob Iſidem quæ eſt in AEgypto,cui etiam iciunia & dies feſtos ſtudioſe agunt.At mulieres Barcææ non modò guſtu vaccinæ carnis,ſed etiam ſuillæ abſtinent. Atque hæc quidem ita habent. Ad occaſum verò Tritonidis paludis iam nõ ſunt [k] paſcuales Libyes, neq ue eiſdẽ moribus vtentes,neque idem circa infantes quod paſcuales ſolent,factitantes.Nã Libyum qui paſtorales ſunt plerique hoc faciũt,an omnes,non queo pro certo dicere.Vbi filii ipſorum quadrimi effecti ſunt,venas verticis illorum

a Neſcio quid de patre conqueſtam.

b Sunt fruſta ſalis velutt grumi magni in tumulis:& in ſingulorum tumulorũ verticibus è medio ſale aqua frigida & dulcis erumpit.

c Agger. *Paulo pòſt ipſe tumulum uertit.*

d Nã omnibus quidem ſimul nomẽ eſt Atlantes. *Id eſt, cõmune quidem uniuerſæ genti nomen eſt* Atl.

e Fodina.

f Grumis.

g *Poſt* Salis, *adde*, Ibi autem & altus & purpureus ſal effoditur.

h Nomades Libyes ſunt, qui carne & lacte veſcãtu, ſed ab eſu vaccarũ abſtinẽt ſicut & AEgyptii, ſuéſque non alunt.

i *Suſpecta eſt hic uox Græca.*

k Nomades Libyes.

lana ſuccida inurunt, nonnulli venas temporum: eam videlicet ob cauſam ne vllo vnquam tempore phlegma, *id eſt pituita*, defluens è capite, officiat. eáque de re ſe aiunt eſſe optima valetudine. Et ſunt re vera Libyes inter omnes quos nos nouimus homines ſaluberrimo corpore: incertum mihi an ob hanc cauſam, certè optima valetudine ſunt. Quòd ſi pueris inurendis ſpaſmus exiſtat, inuéta eſt ab eis medicina. vrina enim hirci aſperſa eos liberant. Ea autem refero quæ ipſi Libyes narrant. Porro ſacrificia apud [a] paſtoritios Libyes talia ſunt: Vbi pro primitiis aurem pecudis præciderũt, eam ſupra domũ abiiciunt: hoc acto, ceruicem eius auertũt. Solis autem omniũ deorum immolant Soli & Lunæ. & his quidem vniuerſi Libyes ſacrificant: at qui circa Tritonidem paludem incolunt, etiam Mineruæ Tritonique ac Neptuno: ſed Mineruæ præcipué. A quibus Libybus Græci veſtẽ & ægidas ſimulachrorũ Mineruæ mutuati ſunt, præterquam quòd ægides apud Libyes, & pendẽtes ex eis fimbriæ non ſunt ſerpentes, ſed è loris factæ: cætera verò omnia ad idem exemplar effictà ſunt: nomine quoque ipſo teſtificante veniſſe ex Libya [b] Palladiorũ ſtolam. Quippe Libyſſæ mulieres ſuper veſtem amiciũtur nudis ægeis, *id eſt caprinis pellibus non villoſis*, fimbriatis, ac rubrica delibutis, à quibus ægeis, *id eſt caprinis pellibus*, ægidas denominauere Græci. Quinetiam hinc primùm mihi videtur eiulatus in tẽplis extitiſſe, quòd eo Libyſſæ mulieres vehementer vtuntur ac bellé. Et à Libybus quadriiugos equos iungere Græci didicere. Sepeliunt autem paſtorales Libyes defunctos vt Græci, præter Naſamones, qui illos ſedentes ſepeliunt, obſeruantes vt dum quis cœpit agere animam, eum ſedentem conſtituant, ne ſupinus expiret. Domicilia eorum ſunt virgultis compacta, ſuſpenſis circa lentiſcos, & ea quoquouerſus verſatilia. Et iſti quidem talibus vtuntur moribus. Contingunt autem hos ab [c] orientali parte Tritonis fluminis ii Auſes qui ſunt aratores: [d] qui verò Libyes domos poſſidere conſueuerunt, iis nomen impoſitum eſt Maxyes, qui dextram capitis partem comatam geſtant, ſiniſtram radunt, corpus minio tingunt, aſſerentes ſe à Troianis eſſe oriundos. Regio autem hæc & reliqua ad occidentem vergens, multo frequentior eſt feris ſyluiſque quàm regio paſtoralium. Nam quæ ad auroram reſpicit, quam paſtorales incolunt, Tritone flumine tenus & depreſſa eſt & arenoſa: hinc deinceps quæ aratorum eſt, veſperam ſpectans, montana valde eſt ac nemoroſa, feriſque frequens. Siquidem apud hos & ſerpentes ſunt ſupramodum grandes ac leones, elephantes quoque & vrſi, & aſpides, & aſini cornibus prædíti. Et [e] cynocephali, *id eſt capita canina habentes*, & acephali, *id eſt non habentes capita*, qui in pectoribus oculos habent, vt Libyes: memorant necnó viri fœminæque agreſtes, & aliæ permultæ feræ haud ementitæ. Quorum nihil apud paſtorales eſt, ſed alia, veluti pygargi, & capreæ, & bubali, & aſini, non illi quidem cornua habentes, ſed alii impoti: nunquam enim bibunt. & oryes, [f] quibus vlnales palmæ pro cornibus fiunt. (huius feræ magnitudo eſt ad æquiparationem bouis) & baſſaria, & hyænæ, & hyſtriches, & arietes agreſtes, & dictyes, & thoes, *id eſt ex hyæna & lupo geniti*, & pantheræ, & boryes, & crocodili tricubitali ad ſummum magnitudine, terreſtres, lacertis aſſimiles, & ſtruthi ſubterranei, & ſerpentes puſilli cum ſingulis cornibus. Hæ ſunt illic feræ, & item cæteræ quæ alibi, præter ceruum & aprum. ceruus enim & aper prorſus in Libya nullus eſt. Sunt ibidem quoque tria murium genera, quorum alii bipedes vocantur, alii zegeries Libyca lingua (quod in Græca pollet idem quod Ϛωμοὶ, *id eſt colles*: alii, echines. Sunt præterea muſtelæ quæ in ſilphio naſcuntur, [g] murænis ſimillimæ. Tot habet feras Libyum paſtoralium regio, quantum nos maximè ſcrutando longiſſimè inueſtigare potuimus. Maxyum autem Libyum confines ſunt [h] Zabeces, vbi fœminæ aurigãtur currus in bellum. His finitimi ſunt Zygantes, vbi magnam vim mellis apes conficiunt, ſed multo plus opifices viri facere dicũtur. omnes autem minio inficiuntur, ac ſimiis veſcuntur, quarum affatim gignitur iis qui in montibus degunt. Iuxta hos aiunt Carthaginenſes ſitam eſſe inſulam nomine Cyranin, ducẽtorum ſtadiorũ longitudine, arctam latitudine, in quam tranſiri è continente poteſt, oleis refertam ac vitibus. Et in ea eſſe lacuum vnde virgines indigenarum pennis volucrum pice illitis ramenta auri referunt è limo. Hæc an vera ſint haud equidem ſcio, ſed quæ narrãtur ſcribo. [i] Fuerit autem totum, vt ipſe ego in Zacyntho vidi picem è lacu referri. Sunt eo loci complures lacus, quorum qui maximus, ſeptuaginta quoquouerſus pedum eſt, altitudinis duũm paſſuum. in hunc *virgines* contum, cuius in ſummitate myrtus alligata eſt, demittunt, deinde referunt myrto picem, odorem quidem aſphalti habentem, ſed cætera præſtantiorem pice Pieria: eámque in ſcrobem quam iuxta lacum foderunt, effundunt, & vbi multum

a Nomades. *Sic & in ſequent. pro paſtorales.*

b Id eſt *mulachroum Mineruæ. dicit enim Herodot.* παλλαδίων *quod dixerat* τῶν ἀγαλμάτων τῆς Ἀθωίης.

c Occidentali.

d *Lectionem ſequutus videtur diuerſam ab ea quæ eſt in vulg. edit.*

e *In vulg. Græc. edit. Cynocephalorum tantùm fit mentio, ſed quidam uet. codices pro* κυνοκέφαλοι *habent* ἀκέφαλοι, *hoc modo,* ἓ οἱ ἀκέφαλοι οἱ ἐν τῇσι γνάθῃσι, *&c.*

f Ad quarum cornua Phœnices cubitos *menſuras* faciunt. Id *eſt*, Phœnices *ſuas menſuras dictas cubitos illarum cornibus magnitudine faciunt pares. Fortaſſe tamen & alius ſit ſenſus.*

g Tarteſſiacis ſimiles.

h Zaveces.

i Fieri autem poſſit vt id omnino ita ſe habeat, quum ipſe viderim, &c.

illius aggeſſerunt,ita è ſcrobe in amphoras tranſfundunt.Quicquid autem in lacum decidit,id ſub terram means [a] redditur in mari,quod à lacu quatuor ſtadiis abeſt. Ita quæ de inſula adiacenti Libyæ dicuntur, conſentanea ſunt veritati. Aiunt præterea Carthaginenſes, locum eſſe Libyæ extra columnas Herculis habitatum hominibus:eò quoties ipſi applicuere ſe, merces è nauibus exponere, cáſque in crepidine terræ deinceps collocare: tum conſcenſis nauibus fumum excitare:fumo autem conſpecto,indigenas ad mare contendere:dehinc auro pro mercibus depoſito, [b] rurſus illinc abſcedere,ſed non extra conſpectum: tum ſe illinc è nauibus egreſſos *pretium* conſiderare,& ſi dignum mercibus [c] videatur, eo ſumpto abire : ſinminus, conſcenſis iterum nauibus conſidere.illos verò accedentes, plus auri ad id quod depoſuerunt addere, donec [d] perſuadeant. Neutros autem alteris iniuriam inferre: [e] neque aut ſe contingere merces priuſquam ipſi ſumpſerint aurum. Atque hi ſunt Libyum quos nominare poſſum:quorum plerique neque tunc de rege Medorum curabant quicquam, neque nunc curant. De qua regione eatenus queo dicere, à quatuor eam nationibus (quantum nos ſcimus) & non à pluribus incoli : quarum duæ ſunt indigenæ, totidem nõ indigenæ.Indigenæ quidem, Libyes atque AEthiopes,quorum alteri ad aquilonem Libyæ, alteri ad auſtrum incolunt: aduenæ verò, Phœnices & Græci. Neque verò videtur mihi bonitas Libycæ terræ cum bonitate Aſiæ atque Europæ comparanda,præter vnam Cinypem, quæ tellus fluuio cognominis eſt.Hæc autem optimæ cuique telluri par eſt prouentu fructus cerealis [f] omnino cæterę Libyæ. Eſt enim pulla & vda fontibus, ac ſecura ſiccitatis aeris:ac ne imbre quidem , qui ſit vehementior,læditur. nam in eo tractu Libyæ pluit.Ex prouentibus autem fructuum terræ , totidem menſuræ illic quot è Babylonica tellure percipiuntur. Bonum ſolum & illud eſt quod EVeſperitæ colunt.nam quoties id eximiè ſeipſum vbertate ſuperat, centuplum reddit:at illud Cinypum , circiter trecenta.Porro Cyrenaica regio quæ huius Libyæ editiſſima eſt,quam paſtorales incolunt, tres in ſe [g] plagas continet admiratione dignas.Primam,quæ maritima eſt, quòd in ea iam fructus maturi metuntur vindemiantúrque : his compoſitis, in plaga quæ ſupra maritimam eſt,medios fructus legunt,quos bunos appellãt : dum hi fructus adornantur,ii qui ſunt in editiſſima plaga, coquuntur atque matureſcũt. Itaque dum primi fructus bibuntur atque eduntur,vltimi aduentant. Atque hunc in modum ad octo menſes perceptio fructuum Cyrenæos occupat. Hæc hactenus de his dicta ſint. Perſæ autem ad vlciſcendam Pheretimã ab Aryande miſſi ex AEgypto Barcen peruenerunt, oppidum obſederunt, miſſis illico qui denuntiarent dedi authores necis Arceſilai. [h] Eos oppidani, vt qui cædis omnes participes eſſent,in colloquium non admiſerunt. Ita octo menſes Barcen quum obſediſſent Perſæ,nono menſe cuniculos ſuffoderunt ad murum ferentes, & valida tormenta admouerunt.ſed cuniculos quidem faber quidam ærarius deprehendit æreo ſcuto, hunc in modum:Circumferens illud intra murum,admouebat pauimento vrbis: quod vbicunque admouebatur alibi, illinc è ſolo nihil ſoni reddebatur:ad locum autem qui ſuffodiebatur,æs clypei reſonabat.vbi è diuerſo fodientes Barcæi, Perſas ſuffoſſores interemerunt.Tormenta autem Barcæi ipſi repulſabant. Verùm quum multum temporis contriuiſſent,& multi vtrinque caderent, nec pauciores ex Perſis , Amaſis dux peditatus talem rem commentus eſt: Animaduertens Barcæos vi non poſſe ſuperari,ſed dolo,latam foſſam per noctem depreſſit, eíque fragilia ſuperſtrauit ligna,& ſuper ea humum induxit,reddens ſolum cætero æquabile.ſimulatque illuxit,Barcæos in colloquium euocat.Illi libenter obtemperauere, quòd eis cordi erat ad pactionem deuenire. Pactionem autem in hanc formulam inierunt, ferientes fœdus ſuper illam occultam foſſam:vt quoad humus ea ita ſe haberet,tandiu fœdus in ea regione ratum foret, Barcæis quod æquum foret ſe penſuros regi,& Perſis,ſe nihil rerum nouarum aduerſus Barcæos eſſe molituros promittentibus.Barcæi dehinc fœderibus freti,& ipſi ex vrbe prodibant , & ex hoſtibus cuicunque libebat intrandi vrbem faciebant poteſtatem , patefactis omnibus portis . At Perſæ reſciſſo põte occulto in vrbem proruperunt:ideo autem pontem quem fecerant reſciderunt,vt fœdus ſoluerent quod cum Barcæis percuſſerant,tandiu ratum fore fœdus quandiu maneret terra vt tunc manebat.refracto enim ponte, non manere fœdus in ea regione amplius. Pheretima traditos ſibi à Perſis Barcæos qui faciendæ cædis principes fuerant , ſudibus ſuffixit per ambitum murorum . Fœminarum quoque deciſas mamillas circa muros appendit. Cæteros Barcæos Perſis vt diriperent imperauit, præter Battiadas, & qui cædis affines non extiterant . His

a Conſpicitur.*Vel, apparet.*

b Procul à mercibus retrocedere . *Hic autem interpres aliter legiſſe videtur. ſed hanc lect.onem τὰ ἄχρα χωρέειν ἀπὸ τῶν φορτίων ſequentia confirmant.*

c Videatur aurum.

d Faciant illos acquieſcere.*Gal.Iuſques à ce qu'ils les rendent contens.*

e Neque enim illos aurum attingere priuſquam mercium pretio id æquauerint, *id eſt priuſquam tam multum exhibuerint quantum mercium pretio reſpõdeat,* neque illos merces attingere , *vel contingere* priuſquam,&c.

f Nec quicquam omnino ſimilis eſt reliquæ Libyæ.

g *Sunt qui in Græco cõ textu pro χώρας legen.ũ ceenſeant ὥρας.quam lectionem ſequendo, aliter fuerit interpretandus hic locus.*

h Eorum oppidani, vt qui &c. orationem nõ admiſerunt. *id eſt, eorum petitioni nõ acquieuerunt, uel, aſſenſi non ſunt.*

vrbem permiſit: reliquis in ſeruitutem abreptis Perſæ redierũt. qui quum ad vrbem Cyrenen rediſſent, Cyrenæi eos, oraculi cuiuſdam ſeruandi gratia, per vrbem deduxerunt. ſed inter tranſeundum præfectus naualis exercitus Bares illis præcepit vt vrbem diriperent: recuſante Amaſi peditũ duce. ſe enim aduerſus vnam Barcen Græcam ciuitatem eſſe miſſos. Verùm poſtquam tranſierunt, & ad ripam Lycæi Iouis ſubſederunt, pœnitentia eos ſubiit quòd Cyrenen nõ occupaſſent: eámque iterum adoriri conati ſunt, Cyrenæis non permittentibus. Et licet nemo contrà ferret arma, tamen inceſſit eis metus: illíncque curſu ſe proripientes, ſexaginta circiter ſtadia conſederunt. vbi ſtatiua habentibus, ab Aryande nuntius aduenit ad eos reuocãdos. Quum igitur à Cyrenæis commeatum ſibi præberi precati eſſent & eum accepiſſent, in AEgyptum reuertebantur. Quos deinde Libyes excipientes, veſtitus atque victus ſilium gratia, vt quiſque relinquebatur trahebatúrque, interficiebant, donec in AEgyptum peruentum eſt. Hic Perſarum exercitus in Libyam longiſſimè ad EVeſperidas proceſſit. Quos autem Barcæorum cepere, [a] quóſque ex AEgypto eiecere ad regem, iis Darius rex ad incolendum dedit vicum Bactrianæ regionis, (cui vico nomen impoſuere Barcæ) ad meã vſque memoriam etiã incolis frequentem. Verùm ne ipſa quidem Pheretima [b] probè vita exceſſit. nã poſteaquã vlta Barcæos celerrimè in AEgyptum rediit, malè periit. [c] vt enim exiſtunt acres admodum & inuidioſæ vltiones deorum in homines, viuens vermibus computruit. Talis ac tanta Pheretimæ Batti filiæ in Barcæos vindicta extitit.

a Hos ex Ægypto ad regem tranſportarũt: rex autem Darius iis ad incol. *Legendo αἰαασάτας pro αἰαστάτας.*

b Feliciter vitam finiuit. quum primum enim vlta Barc. in Ægypt. rediit, miſerè periit.

c Vt enim diis odioſæ ſunt nimium acres hominum vltiones. *Per inde acſi dicat, deos illi tam miſerabilem vitæ exitum immiſiſſe, odio proſequentes eam qua uſa fuerat in vltione ſumẽda crudelitatem, ut & alias adeò atroces vltiones odio proſequi ſolent. Valla autem ſenſum inuertit.*

HERODOTI HALICARNASSEI hiſtoriarum liber quintus, qui inſcribitur Terpſichore.

AT Perſæ qui in Europa ſub Megabyzo relicti à Dario erant, primos ex Helleſpõtiis Perinthios Dario ſubeſſe recuſantes, ſubegerũt, antea quoq; à Pæonibus malè affectos. Siquidem Pæones qui ſunt à Strymone, admoniti diuino reſponſo vt bellũ Perinthiis inferrẽt: & ſi quidem à Perinthiis ex aduerſo confidentibus prouocarentur, nominatim cõpellantibus, eos inuaderẽt: ſinminus, ab inuadendo abſtinerẽt: ita fecerunt. Enimuero cõſidentibus Perinthiis eregione Pæonũ in ſuburbanis, ibi ſingulare certamen triplex ex prouocatione cõmiſſum eſt, viri cum viro, equi cum equo, canis cũ cane. Et quũ victores duobus certaminibus Perinthii præ gaudio carmen Pæana cãtarent, tunc Pæones hoc ipſum eſſe reſpõſum dei coniectantes, inter ſe dixere, Nunc oraculũ dei perfectũ eſt, nunc noſtrum eſt opus. Atq; ita in Perinthios canentes impetũ fecere, egregiéq; vincentes ex illis paucos reliquere. [d] Quæ quõdam à Pæonibus geſta fuerant, hunc in modũ geſta ſunt. Tũc autẽ Perinthii pro libertate ſtrenuè pugnãtes, tamen multitudine à Megabyzo ſuperati ſunt. Perintho capta, Megabyzus per Thraciã arma circumferens, omnes eius vrbes atque omnes nationes pacatas regi reddebat. Hoc enim illi à Dario fuerat imperatũ, vt omnem Thraciam ſubigeret. Gens Thracũ, ſecundum Indos, omnium maxima eſt: quæ ſi aut vnius imperio regeretur, aut idẽ ſentiret, vt mea fert opinio, inexpugnabilis foret, & omniũ gentium multo validiſſima: ſed quia id nimis arduũ illis eſt, & nulla ratione cõtingere poteſt, ideo imbecilles ſunt. Habent autẽ multa nomina ſingularũ regionum ſinguli. Moribus tamen ac opinionibus conſimilibus imbuti ſunt, præter Getas & Trauſos, [e] & qui ſupra Creſtonæos incolũt. Ex quibus quæ à Getis fiant qui [f] ſe pro immortalibus gerunt, à me cõmemoratũ eſt. Trauſi verò in cæteris quidem omnibus idem quod Thraces, verùm circa natalia ſuorũ atq; obitus hoc factitant: Edito puero, propinqui eum circũſidẽtes cum ploratione proſequũtur, ob ea mala quæ neceſſe eſt illi, quòd vitã ingreſſus ſit, perpeti: humanas omnes calamitates recẽſentes. Hominem autẽ fato functum, per luſum atq; lætitiã terræ demandant, referentes quot malis liberatus in omni ſit felicitate. At qui ſupra Creſtonæos incolunt, iſta agunt: Singuli plures vxores habẽt: quorum vbi quis deceſſit, diſceptatio magna fit inter vxores, acri amicorũ circa hanc rem ſtudio, quænam dilecta fuerit à marito præcipuè. Quæ talis iudicata eſt & hunc honorẽ adepta, ea à viris ac mulieribus ex-

d Quæ quondam à Pæonibus acciderãt *Perinthiis*, ita ſe habuerant. *Vel*, Talem quidam olim cladem *Perinthii* à Pæonibus acceperant. Tunc tamen pro libertate ſtren.

e *Vel*, Et Creſtonæos qui ſuperiorẽ regionẽ incolũt. *ſic & paulo pòſt.*

f *De his uide lib. præcedente locum Herodoti, ſimúlque annotationem in eum.*

ornata,ad tumulũ à ſuo propinquiſſimo mactatur,vnáq; cum viro humatur,cæteris vxoribus id ſibi pro ingenti calamitate ducẽtibus. nã id eis ſummo dedecori datur.Reliquis Thracibus hic mos eſt: Liberos in mercato venundant. Virgines autẽ non aſſeruãt,ſed quibus libuerit cum viris concũbere ſinunt.at vxores aſſeruãt vehementer,eáſque magno ære à parentibus coemunt.Punctas [a] notis eſſe frõtes,nobile iudicatur:non eſſe notatas punctis,ignobile.Otioſum eſſe,pro honeſtiſſimo habetur:agricolatorẽ verò, pro contẽptiſſimo.E bello atq; rapto viuere,pulcherrimũ. Atque hi quidem ſunt eorũ inſigniſſimi mores.Deos autẽ hos ſolos colunt,Martẽ, Liberũ,Dianam:ſed reges,præter populares,etiam Mercurium, eúmque è diis præcipuè:per quem ſolum iurant,à quo progenitos quoque ſe aiunt.Optimatibuseorũ tales ſunt ſepulturæ:Prolato triduum cadauere, mactatíſque omnifariis hoſtiis,conuiuantur.Illúdque defletum prius, deinde cõbuſtum ſepeliunt,aut aliter humo cõtegunt.Aggeſtóque deſuper tumulo, cum alia omnis generis certamina proponũt, tum præcipuè certa cum ratione monomachiã, *id eſt ſingulare certamen*. Et ſepulturæ quidem Thracũ huiuſmodi ſunt. Quod autẽ huius regionis ad aquilonẽ vergit,nemo poteſt pro cõperto referre quínam homines eam incolant: ſed illam quæ trans Iſtrum plaga eſt,conſtat vaſtã eſſe atq; ignotam: [b] vbi ſolos audio habitare homines nomine Sigynas,veſte Medica vtentes,eorúmq; equos toto corpore hirſutos eſſe,ad quinque digitos altitudine pilorum, eoſdémque puſillos ac ſimos, inualidóſque ad viros geſtandos,ſed currui iunctos eſſe perniciſſimos : atque his curribus indigenas inuehi.Horum fines proximè accedere ad Enetos, qui ſunt in Adria. Eos quoq; ſe colonos Medorum dicere:qui quo pacto coloni Medorũ fuerint,equidem nõ queo dicere:ſed [c] fiat quidlibet intra longum tẽpus. [d] Sigynas Libyes qui ſupra Maſſiliã incolũt,inſtitores appellãt:Cyprii iacula.Verùm, vt Thraces aiunt,apẽs loca quæ ſunt trans Iſtrum,obtinent,& ob illas vlterius pergi non poteſt. Quæ quũ dicunt, haud credibilia apud me dicunt,quoniam hoc animal cõſtat frigoris intolerans eſſe. Sed mihi videtur loca quæ ſeptentrionibus ſubſunt,ob gelu inhabitabilia eſſe.Hactenus de hac regione:cuius orã maritimã Megabyzus Perſis obedientem reddidit. Darius, [e] trãſmiſſo rapidiſſimè Helleſponto, poſtquã Sardis venit, recordatus eſt beneficii in ſe ab Hiſtiæo collati,& cõſilii Cois Mitylenæi.Quibus aceerſitis Sardis obtulit electionem.Hiſtiæus, vt qui eſſet Mileti tyrannus, nullã ſibi tyrannidẽ popoſcit: ſed Myrcinũ Edonidem, animo vrbis in ea condendæ . Et iſte quidem hanc elegit. Coes autẽ, vt qui nõ tyrannus ſed priuatus eſſet,optauit Mitylenes tyrannidẽ.Impetrato vterq; quod optauerat,eò ſe cõtulit.At Dario res huiuſcemodi oblata eſt,vt illam videnti inceſſerit cupido iubendi Megabyzo vt Pæonas ex Europæ ſedibus in Aſiam trãſportaret.Erant Pigres & Maſtyes viri Pæones,qui poſtquã Darius tranſmiſit in Aſiam,& ipſi Sardis venere, cupidi tyrãnidis apud Pæonas potiundæ,ducẽtes vnà ſororem procera ſtatura atque ſpecioſam : obſeruato tempore dum in ſuburbanis Lydorũ Darius præſideret, talẽ rem ſibi agendã putarunt: Sororem quam optimè poterant quũ exornaſſent,ad aquã mittunt, vas capite tenentem, equúmq; è brachio trahentẽ,linúmq; nentem.Eam prætereuntẽ Darius attentè cõſiderabat, quòd neq; Perſica erant illa quæ ageret mulier,neq; Lydica,neque vllarũ ex Aſia fœminarũ.Hæc cõſiderans,miſit quoſdam ſuorũ ſatellitum, iuſſos obſeruare in quam rem vteretur mulier equo.Iſtis obſequẽtibus,fœmina vbi peruenit ad flumẽ, [f] equo ſatiſfecit,vas aqua impleuit.His actis,eadem via regreditur,aquam capite ſuſtinens, equum è brachio trahens, ac fuſum verſans. Admiratus Darius tum iis quæ ab exploratoribus audiſſet,tum iis quæ ipſe vidiſſet,adduci coràm fœminã iubet. Ea adducta,adoleſcentes fratres qui aderãt,non procul rem ipſam ſpeculãtes, interrogãti Dario cuias illa eſſet,aiunt ſe Pæones eſſe,& illam ſuã ſororẽ. Ad quos Darius, quínam homines eſſent Pæones,& vbi locorũ habitarẽt,& cuius rei gratia illi veniſſent Sardis, percõtari. Adoleſcentes,ſe verò veniſſe dicere vt ſeſe ei donarent.Pæoniã autem eſſe ad flumen Strymonẽ ſitam,qui Strymon nõ procul abeſſet ab Helleſponto . Eſſe verò Pæones coloniam Teucrorum qui è Troia fuerunt . Hæc ſingulatim illi referebant.Interrogantíque Dario nunquid omnes illic fœminæ tam laborioſæ eſſent,affirmare prõptè id ita ſe habere. huius enim rei gratia illud fiebat.Ibi Darius literas ad Megabyzum dat,quem in Thracia præfectum reliquerat,iubens è ſedibus ſuis Pæones ad ipſum tranſferri cum liberis pariter & vxoribus. Eques cum hoc nuntio confeſtim ad Helleſpontum cucurrit,Helleſpontóque trãſmiſſo literas Megabyzo reddidit.Quibus ille lectis,ſumpto è Thracia duce,aduerſus Pæoniam exercitum ducit.Pæones, cognito Perſarum in ſe aduentu, contractis copiis proceſſere

[a] Stigmatis. *Cicero στιγμὰς interpretatur compunctum notis.*

[b] De nullis autem poſſum quicquam accipere qui trans Iſtrũ habitent præterquam de Sigynis.

[c] Nihil eſt quod non cõtingere poſſit intra long.

[d] Sigynas quidem certè Ligures qui ſupra Maſſ. &c. *At hic legit λίγυας pro λίγυς.*

[e] Quumprimum Sardis tranſmiſſo Helleſponto peruenit.

[f] Equum aquauit. vel, adaquauit.

ad mare, rati illac Perſas ingreſſuros ad dimicandum. Et Pæones quidem ad arcendum exercitus Megabyzi ingreſſum parati erant: Perſæ autē certiores facti Pæonas conueniſſe ad intercludendum ab ora maritima ingreſſum, ſumptis ducibus iter ad ſuperiora conuertunt, hoſtémque latentes in eius oppida irrumpunt, & illa vtpote vacua, facilè occupant. Quod vbi reſciuere Pæones, protinus diſperſi, ad ſua quiſque dilabuntur, ſéque Perſis dedunt. Ita è Pæonibus Syropæones & Pæoplæ, & qui ad Praſiadem vſque paludem incolūt, è ſuis ſedibus emoti, in Aſiam ſunt abducti. Qui verò circa Pangæum montem incolunt, Doberáſque & Agrianas & Odomantos, & ipſam Praſiadem paludem, à principio non cepit Megabyzus. Tentauit tamen eos etiam expugnare qui paludem incolunt. incolunt autem hunc in modum: In media palude compactæ ſtant ſublicæ; anguſtum à continente ingreſſum vno ponte habentes. Has ſublicas tabulata ſuſtinentes, olim communiter omnes ciues ſtatuebant: mox è lege hunc in modum ſtatuendas cenſuerunt, vt pro ſingulis vxoribus quas quiſque duceret (ducunt autem ſinguli multas vxores) ternas defigeret ſublicas, è monte ſumptas cui nomen eſt Orbelus. Hoc habitantes modo, obtinent ſinguli ſuper ea tabulata tugurium in quo degunt, & fores inter tabulata compactas, deorſum ad paludē ferētes. Paruulos autē liberos per pedem reſte illigant, metuentes ne illi in aquam deuoluantur. Eqūis autem & ſubiugalibus piſces pro pabulo præbent. Porro piſcium tanta eſt copia vt quoties quis iamiam compactam reclinauerit, demiſſam fune ſportam vacuam; aliquanto poſt retrahat piſcium plenam. quorum duo ſunt genera, vnum quod vocant Papraces, alterum Tilones. Cæterùm è Pæonibus ii qui capti fuere, in Aſiam ſunt abducti. Pæonibus captis, Megabyzus nuntios in Macedoniam ſeptem Perſas, qui poſt eum erant in exercitu ſpectatiſſimi, miſit ad Amyntam petituros regi Dario terram & aquam. Eſt autem è palude Praſiade breuis admodum in Macedoniam via. nam in primis paludi confine eſt metallum, *id eſt* [a] *foſſa æris*, vnde poſt ea tempora Alexādro in ſingulos dies ſingula talenta prouenichant. Poſt metallum, ſuperato monte quem vocant Dyſorum, Macedonia intratur. Eò Perſæ vbi peruenere, & in conſpectum Amyntæ, ad quem mittebantur, regi Dario terram & aquam petiere, Amyntas & ea dedit, & homines in hoſpitium vocauit. inſtructáque ſplendidè cœna, percomiter
» accepit. Perſæ poſtquam à cœna ad potum peruenere, Hoſpes, inquiunt, Macedo,
» nobis Perſis conſuetudinis eſt, quoties magnam exhibuimus cœnam, tunc etiam
» concubinas [aa] & adoleſcētulas vxores ad aſſidēdum introducere. Proinde tu nunc,
» quoniam libenter excepiſti nos, & liberali hoſpitio proſequutus es, regique Dario &
» terram das & aquam, ſectare conſuetudinem noſtram. Ad hæc Amyntas, Nobis,
» inquit, Perſæ iſta conſuetudo non eſt, ſed viros à fœminis ſemouendi: verùm quan-
» doquidem vos exigitis qui domini eſtis, hoc quoque vobis præſtabitur. Hæc loquutus Amyntas fœminas accerſit. Illæ, vt iuſſæ, præſtō fuerunt, & eregione Perſarum deinde conſederunt. Quas Perſæ conſpicati formoſas, Amyntam alloquuntur, negantes omnino id factum eſſe ſapienter. ſatius enim futurum fuiſſe, ab initio non venire fœminas, quàm, poſtquam venerant, non aſſidere, ſed ex aduerſo ſedere in oculorum dolorem. Ita coactus Amyntas illas aſſidere iuſſit. Quæ quum obtemperaſſent, illico Perſæ mamillas illarum tractare, vtpote pluſculo vino temulenti: nonnulli etiam tentare ſuauiari. Hæc Amyntas intuens etſi iniquo ferebat animo, tamen præ metu Perſici nominis quieſcere. Verùm eius filius Alexander quum adeſſet, atque hæc aſpiceret, vtpote adoleſcens, & malorum inexpertus, nequaquam
» amplius tolerare poſſe. itaque grauiter ferens, ad Amyntam inquit, Tu quidem pa-
» ter [b] cede ætati, abique hinc ad requieſcendum, [c] neque indulgeas nimium pota-
» tioni: ego verò hic remanens, omnia hoſpitibus quæ oportet exhibebo. Amyntas
» eum rei nouæ aliquid facturum animaduertens, ad hæc reſpondit, Fili, inquiens,
» [d] verba tua hinc me ſummouentis penè intelligo. ideo enim me dimittis quòd ali-
» quid noui agere in animo habes. Quare nolo te quicquam noui in hos viros perpe-
» trare, futurum in perniciem noſtram: ſed tolera expectans quæ geruntur. nam
» quod ad diſceſſum meum pertinet, parebo. His reſponſis Amyntas abiit. Tum Ale-
» xander ad Perſas, [e] Vobis, inquit, hoſpites, cum his fœminis vel omnibus, ſi libet, fa-
» cillimè licet concumbatis: ſed cum qua earum concumbere libeat indicate. Nunc
» enim fere tempus cubandi aduentat, & vos bene potos eſſe temulentóſque video.
» Proinde has fœminas, ſi vobis cordi eſt, ſinite ire ad ſe lauandum, quas, quum lotæ
» fuerint, accipiatis. Hæc loquutus Alexāder, approbantibus Perſis, egreſſas fœminas
in muliebre remittit conclaue: ac totidem [f] viros leues malas habentes, muliebribus

[a] *Fodina*, vnde &c.

[aa] Et legitimo virginitatis iure nuptas.

[b] Morem gere ætati.

[c] Neque per totum potationis tēpus hic maneas.

[d] Ex tuis verbis te ira propemodum ardere intelligo. *Poteſt etiam ὀφθὸν cum σωίνμι iungi.*

[e] Vobis, hoſpites, his fœminis potiri *uel frui* facile eſt, ſiue cū omnibus, ſiue cum aliquot earum, *uel, cum quantacunque earum parte* cōcumbere libeat. Verùm id *poſtea* nobis ſignificabitis: at nunc quū & tempus petendi lecti inſtet, & vos, vt video, egregiè poti ſitis, has (ſi graue non eſt) lotum ire ſinite & lotarum reditum expectate,

[f] *Id eſt*, imberbes iuuenes, *queis læuia fulgēt ora, ut loquitur Tib.*

veſtibus exornat: traditíſque pugionibus introducit, admonétque Perſas, inquiens, Vos verò Perſæ, à nobis in conuiuium eſtis omni munificentia accepti: quippe quibus & quæ habemus, & quæ inuenire potuimus, ea omnia repræſentauimus: &, quod omnium maximũ eſt, etiam noſtras ipſorũ matres & ſorores liberaliter exhibemus: [a] vt omni honore affecti à nobis, intelligatis quibus rebus digni eſtis: vtque regi qui vos miſit, à Græco quodam Macedonum principe vos & menſa & lecto bene acceptos eſſe, renũtietis. Hæc loquutus Alexander, ſingulos Macedonas quos fœminas eſſe aiebant, aſſidere iuſſit ſingulis Perſis. qui poſteaquã à Perſis attrectari cœpere, illos obtruncauere. Et hac quidẽ morte affecti ſunt Perſæ ipſi pariter & eorum comitatus. Comitabantur enim eos & vehicula, & famulitia, & omnis generis apparatus, quæ cuncta cum illis omnibus pariter intercepta ſunt. Non multo deinde interiecto tempore, quum magna horũ virorũ à Perſis inquiſitio fieret, Alexander illos [b] prudenter occupauit, tũ multa pecunia, tum ſorore ſua nomine Gygæa Bubari data, viro Perſæ, vni ex inquiſitoribus interfectorum. Ita horũ Perſarũ cædes [c] deprehenſa, ſed ſilentio ſuppreſſa eſt. Eſſe autem Græcos hos qui à Perdica progeniti ſunt, quemadmodũ ipſi aiunt, & ego ſcio, & oſtendam in iis quæ poſtea dicã. Quinetiam & ii qui in Olympia certaminibus Græcorũ præſunt, *Græcos eſſe eos* ita cognouerunt. Nam quum Alexander certandi gratia ad hoc ipſum deſcendiſſet, à coneurſoribus prohibebatur, quòd negarẽt barbarorum id eſſe certamen, ſed Græcorum: at vbi palàm fecit ſeſe Argiuum, Græcus eſſe iudicatus eſt: & ſtadium currens, proximus primo extitit. Et hæc quidem ita geſta ſunt. Megabyzus autẽ Pæones ducens, abiit in Helleſpontum: & illo tranſmiſſo, peruenit Sardis. quum interim Hiſtiæus Mileſius iam muris cingeret locum, quo à ſe petito donatus à Dario fuerat in pretium ſeruatæ ratis, qui locus eſt ad flumen Strymonem nomine Myrcinus. At Megabyzus, cognito quod fiebat ab Hiſtiæo, quum primũ venit Sardis, ducẽs Pæones, ita eſt Darium alloquutus, Rex, quídnam tu rei feciſti, dato loco ad vrbem condendam in Thracia viro Græco, eidémque ſolerti atque induſtrio? vbi affatim materia eſt ad naues ædificãdas, multúmque remigũ atque pecuniæ? multis etiam cum barbaris tum Græcis incolentibus? qui nacti ducem, facient quicquid ille vel die vel nocte præceperit. Nunc igitur tu virũ hunc ita facientem inhibe, ne domeſtico bello afflicteris. Inhibe autem miti modo accerſitum: quem quum acceperis, dã operam nequando in Græciam reuertatur. Hæc loquutus Megabyzus, perfacilẽ Dario perſuaſit, tanquam probè proſpiciens quod eſſet euenturũ. Darius miſſo in Myrcinum nuntio ad Hiſtiæum, hæc inquit, Hiſtiæe, rex Darius hæc dicit, Mihi rebúſque meis melius conſulentẽ quàm te inuenio neminẽ: quod non verbis, ſed factis compertum habeo. proinde quum res magnas agere deſtinem, præſtò mihi ſis vt eas tibi aperiam. His verbis fidẽ habens Hiſtiæus, & ſimul magni faciens conſiliarium regis fieri, Sardis profectus eſt. Cui aduenienti Darius, Hiſtiæe, ego (inquit) ea de cauſa te accerſiui, quòd [d] poſteaquam à Scythis redire maturaui, & tu ab oculis meis abfuiſti, nullius rei deſiderium tam me tenuit breui, quàm vt tu in aſpectum & colloquium meum venires: quum ſciam omnium poſſeſſionum pretioſiſſimam eſſe virum amicum, ſolertem, bene ſentientẽ: quæ tibi ambo adeſſe ego teſtimonio eſſe poſſum è rebus meis. Quare tibi ego, qui feciſti probè quòd veneris, [e] hoc gratificandum putaui, vt omiſſa Mileto, & recèns condita in Thracia vrbe, me ſequaris Suſa, eadem quæ ego habiturus, meúſque cõuictor ac conſiliarius futurus. Hæc loquutus Darius, vnà ſecum Hiſtiæum ducens, Suſa verſus iter intendit, præfecto Sardibus Artapherne, fatre ſuo ex eodem patre. Item præfecto Otane oræ maritimæ: cuius patrem Siſamnem, vnum è regiis iudicibus, quòd iniuſtè ob pecuniam iudicaſſet, rex Cambyſes interemerat: interemptóque detractum corium in lora concidit, quibus tribunal in quo ille ſedens iudicarat, intendit: ibidémque eius filium Otanem ſedere iudicẽ præcepit, atque in memoria habere in quo tribunali iudicaret. Hic igitur Otanes in eo tribunali ſedens, tunc Megabyzi ſucceſſor exercitus, Byzantios ac Chalcedonios cepit: cepit item Antãdrum, quæ eſt in terra Troade, cepit quoque Lamponiũ. Sumpta etiam à Leſbiis claſſe, cepit Lemnum & Imbrũ, à Pelaſgis tunc quoque vtranque habitatam. Sed Lemnii quoniam prælio contenderant, & aliquandiu repugnauerant, mala perpeſſi ſunt: quorum qui ſuperfuere, iis præfectum Perſæ impoſuere Lycaretũ, Mæãdrii eiũs qui Sami regnauit, germanum. Hic Lycaretus quum Lemno præeſſet, hac de cauſa mortẽ oppetiit, quòd omnes in captiuitatẽ redigebat, atque euertebat, alios inſimulans deſertores Scythicæ expeditionis, alios vexatores copiarum Darii à Scythis reuertentium. Hæc iſte in ſua præfectura perpetrabat:

[a] Vt nos vobis omnem quo digni eſtis honorẽ exhibere intelligatis.

[b] Aſtutia circumuenit.

[c] Inquiſitoribus aſtu circumuentis, ſil. ſuppr. eſt. *Ad verbum, Ita circumuenta eſt. Voluit enim author retinere idem vocabulũ, etſi minus poſteriori loco conuenieus.*

[d] Quamprimum à Scythis redii.

[e] Hæc propono. *vel, offero.*

sed non diu [a]in malis faciendis delituit: & cœperunt iterum è Naxo atque Mileto calamitates Ionibus fieri. [b]è Naxo quidem, quòd inter insulas felicitate præstabat: è Mileto autem, quòd ea tempestate propè seipsa superata maximè florebat, erátque Ioniæ prætextum: quum laborasset duabus superioribus ætatibus morbo seditionis, donec eam seditionem Parii [c]sedauerunt, ex omnibus Græcis correctores à Milesiis delecti. Hunc autem in modum eos Parii correxere: Quum Miletum venissent viri inter Parios præstantissimi, cernerentque [d]domos vehementer labefactatas, dixerunt velle se regionem ipsorum peragrare. Id facientes, & omnem agrum Milesium lustrantes, vt quenque fundum animaduertebant bene cultum *fructúmque emittentem*, conscribebant domini nomen. Peragrata omni regione, quum paucos huiusmodi fundos comperissent, quammaturrimè ad vrbem descenderunt: coactóque cœtu, decreuerunt vrbem ab iis esse incolendam quorum fundos bene cultos inuenissent. videri enim illos ita curaturos publica vt sua ipsorum curauissent. Cæteros Milesios, qui prius seditionem mouissent, iusserunt horum dicto audientes esse. Ita [c]Milesios Parii correxerunt. Ex his tunc vrbibus hoc modo cœperunt Ioniæ mala contingere: Ex Naxo quidam locupletes è plebe in exilium missi, Miletum se contulerunt. Miletum autem procurabat Aristagoras Molpagoræ filius, idémque gener ac consobrinus Histiæi Lysagoræ filii, quē Darius Susis distinebat. nam Histiæus Mileti erat tyrānus, & per id tempus Susis degebat quum Naxii venere iampridem Histiæi hospites. Quum autem Miletū Naxii aduenere, obsecrarunt Aristagoram vt aliquantulum copiarum ipsis præstaret ad redeundum in patriam. Ille colligens, si per eum isti in patriam redirent, fore vt Naxo imperaret,
» tamen prætendens Histiæi [f]hospitium, ita eos est alloquutus, Meæ quidem vires ad
» tantum copiarum præbendum non suppetunt, vt inuitis iis qui Naxum tenēt, vos
» possim reducere: quum audiam octo millia scutatorum Naxiis ac multum longa-
» rum nauium esse: tamen omne studium ad istud efficiendum adhibebo, hoc scili-
» cet in animo versans: Est mihi amicus Artaphernes Hystaspis filius, Darii regis fra-
» ter, qui præses est omnium in Asia maritimorum, multo exercitu præditus ac mul-
» ta classe: hunc ego virum opinor facturum omnia ex animi nostri sententia. His au
ditis Naxii [g]instare Aristagoræ vt rem quāoptimè posset conficeret: vtque munera homini polliceretur, dicere, & se exercitui sumptū suppeditaturos, vt ipsi paciscerentur. magnam videlicet spem habentes, quum ipsi in Naxo apparuissent, Naxios omnia quæ ipsi iuberent esse facturos, atque adeo cæteros insulanos: nulla dum enim Cycladum insularū sub Dario erat. Profectus Sardis Aristagoras ait Artapherni esse insulam Naxum, non spatiosam illam quidem, sed pulchram alioqui & bo-
» nam, Ioniæque vicinam, multis præterea & pecuniis & mancipiis refertam. proinde
» tu aduersus hanc regionem ducito exercitum exules illuc reducens. [h]Quod facienti
» tibi magnæ sunt penes me in expedito pecuniæ, præter illas quæ in exercitum ero-
» gabūtur. has enim æquum est nos præbere, qui aduentus vestri authores sumus: &
» te insulas regi acquirere, ipsam Naxum, & quæ ex hac pendent; Parum & Andrum,
» cæteráque quæ Cyclades nominātur. Vnde proficiscens, haud difficilè inuades Eu-
» bœam, insulam magnam ac beatam, nec inferiorem Cypro, ac facilem sanè ad ca-
» piendū, centum omnino nauibus ad has omnes occupādas sufficturis. Huic respō-
» dens Artaphernes, Tu verò, inquit, quæ sunt ex vtilitate regiæ domus exponis, &
» probè ista suades omnia, præterquam de numero nauium. nam pro centum naui-
» bus, ducentæ tibi ineunte statim vere in promptu erunt. Oportet tamen in his re-
» bus authoritatem quoque regis accedere. His auditis Aristagoras lætus Miletum rediit. Artaphernes autem misso Susa ad Darium nuntio, per quem de rebus ab Aristagora dictis eum certiorem faceret, vbi ille rem approbauit, ducentas naues instruxit tum Persarum tum aliorum sociorum magna sanè multitudine, præfecto eis duce Megabate, viro Persa, familia Achæmenidarum, suo ac Darii consanguineo: [i]qui (si vera sunt quæ post hoc tempus gesta) filiam desponderat Pausaniæ Lacedæmonio, Cleombroti filio, Græciæ tyrannidem affectanti. Delecto itaque duce Megabate, exercitum Artaphernes ad Aristagoram misit è Mileto. Megabates Aristagora assumpto atque Ionum exercitu cum Naxiis, profectus est per simulationem eundi in Hellespontum. Atque vbi Chium peruenit, classem continuit apud Caucasum, vt illinc véto aquilone traiiceret in Naxum. Sed quoniam non erat fatale Naxios ea classe deleri, hoc contigit: Megabates in circumeundis nauium excubiis offendit nauem Myndiam à nemine custodiri. quam rem indignè ferens, iussit satellites inuentū eius nauis principē, nomine Scylacē, vincire traiectū per thalamiā,

a *Sunt qui αὖτως hic suspectum habeant, nec immerito fortasse.*

b Etenim Naxus quidē inter ins. felic. præstabat, Miletus verò eodem tēpore magis quàm vnquam antea florens, Ioniæ ornamētum erat quum laborass.

c *Vel, Composuerunt, ex omnibus Gr. compositores à Mil. delecti. Hunc autem in modum eos ad concordiam Parij reuocarunt.*

d Eos planè fortunis euersos.

e Res Milesiorum Parii compositerunt. At tunc ex his vrbib

f *Id est, Hospitij consuetudinem. Vel, Hospitalem amicitiam quæ illis cū Histiæo intercedebat. Intelligit autē hunc prætextu huius amicitiæ voluisse Naxiis operam nauare, quum potius id ea spe quòd declarat faceret.*

g Rem Aristagoræ commendarunt vt eam quàm posset optimè administraret. *vel, Negotium Aristagoræ dederunt rem quàm posset commodissimè gerendi.*

quinetiam munera eū polliceri iubebāt, & sumptus in exercitum, vt qui eos redditurī essent. quòd magna spe tenerentur fore vt, quum in Naxiorum conspectum veniissent, illi omnia quæ ab ipsis iuberentur facerent.

h Quod tu quum feceris, nō solùm magnam pecuniarū vim, quæ tibi paratæ apud me erunt, cōsequeris, præter sumptus exercitus: (hos enim à nobis qui ducimus, suppeditari par est) verūetiam ditioni regis adiicies insulas, & ipsam Nax.

i Cuius filiam postea (si vera fama est) sibi desponsatam habuit Paus. Lacedæmonius Cl. filius, Gr. tyrānus euadere cupiēs.

id est, foramen per quod remus extat: ita vt caput extaret, corpus intus esset. Aristagoras autem à quodam factus certior, hospitem suũ Myndiũ à Megabate vinctũ afflictari, Persam adit & hominem excusans reposcit: quũ nihil exoraret, ipse accedens Scylacem soluit. Id vbi resciuit Megabates, [a]grauiter admodum ferẽs, Aristagorã inuasit, Cui Aristagoras, Quid tibi, inquit, est cum istis negotiis? nónne te misit Artaphernes « vt me sequereris, atque eò nauigares quocunque ego iuberem? quid multa agis? His « verbis indignatus Megabates, vbi nox adfuit, misit Naxũ quosdã cum naui, ad rem Naxiis quæ impenderet exponendam. Naxii, vt qui nihil minus quàm hanc aduersus se classem venturam expectabant, vbi id audierunt, omnia confestim ex agris in vrbem cõportare: & se, vt qui obsidendi essent, instruere cibariis, potu, murorum refectione. Et isti quidem tanquã instante sibi bello sese apparabant: illi verò, posteaquam è Chio in Naxum traiecerunt, iam præmunitos aggressi sunt. Cõsumptísque quatuor in obsidione mensibus, assumptáque à Persis quam secũ attulerãt pecunia, & maxima etiam ab Aristagora, quũ plura desideraret obsidio, vbi mœnia Naxiis exulibus ædificauerunt, in continentẽ reuerterunt malè affecti. Aristagoras, quando quod Artapherni receperat præstare non poterat, nec exercitui stipendiũ exigenti dare, præsertim Megabate insimulãte apud milites malè affectos, verebatúrque præterea ne regno Mileti fraudaretur, his de causis trepidus, de defectione cogitabat. Cõtigit enim è Susis ab Histiæo venire quendã cõpuncto notis capite, quibus Histiæus Aristagoram cõmonefaciebat vt ab rege deficeret. Id nanque volens Histiæus Aristagoræ indicare, quia alia ratione facere non poterat, vtpote itineribus custoditis, fidelissimo è seruis caput erasit, literásque impressit, & hominẽ retinens quoad capilli renascerentur, vbi illi renati sunt, raptissimè dimisit Miletum, nihil aliud mandãs nisi vt quum Miletũ peruenisset, iuberet Aristagoram eraso suo capite inspicere. Ea autẽ stigmata significabant (vt à me superius dictum est) defectionem. Hoc ideo Histiæus faciebat quòd magnam sibi iacturam ducebat se Susis distineri: etiã atque etiã sperans fore vt si ab Aristagora rebellaretur, ad mare proficisceretur: sin Miletus nil noui moliretur, nullam sibi viam amplius esse ad eam reuertendi intelligebat. Eũ quidem nuntiũ Histiæus hæc considerans mittebat. Aristagoras autem, quum ei hæc omnia consentanea per idem tempus cõtigissent, retulit [b]ad seditiosos tam de sua sententia quàm de Histiæi mandatis. Cui quum cæteri omnes assensissent, iubentes vt rebellaret, Hecatæus tamẽ historiographus initio dissuadere bellum sumi aduersus regem Persarum, enumerans cunctas nationes quibus Darius imperaret, omnémque illius potentiam: sed quum hoc persuadere non posset, secundo loco suadere vt classe mare occuparent; negans se videre qua alia ratione id esset euenturum. scire enim se Milesiorum vires esse imbecillas: si tamen pecuniæ è templo quod est in Branchidis tollerentur, quas Crœsus Lydus reposuisset, multum spei recipere maris potiundi, atque ita pecuniam & ipsos habituros ad vtendum, nec hostes eam spoliaturos. Erant autem hæ ingentes pecuniæ, quemadmodum à me in primo libro declaratum est. Verùm ne hæc quidem sententia obtinuit, sed illa, vt omnino rebellaretur: vtque vnus eorum Myuntem nauigaret ad exercitum qui è Naxo reuersus illic agebat, vt conaretur duces classiariorum comprehendere. Missus autem ad hoc ipsum Iatragoras, dolo cepit Oliatum Ibanolis filium Mylassensem, & Histiæum Tymnis Termenensem, & Coem Erxandri filium, quem Darius Mitylene donauerat, & Aristagoram Heraclidis filium Cymæum, complureſque alios. Ita ex professo Aristagoras defecit, omnia in Darium comminiscẽs: & primùm quidẽ, verbo duntaxat tyrannidem [bb]immutans, statum reipublicæ Mileti cõstituit, vt secum libenter Milesii rebellarent. Idem dehinc in reliqua Ionia fecit, tyrannorum alios eiiciẽs, ex aliis autẽ quos ceperat è nauibus iis quæ aduersus Naxum vnà ierant, vt ciuitatibus gratificaretur, [c]alium in alia vrbe diuendens, ex qua quisque illorum erat. Quorum Coem Mitylenæi vt acceperunt, sine mora productũ lapidibus interemerunt: Cymæi suum dimiserunt. Posteaquam autem & alii complures tyrãni fuga solum vertere, passim per ciuitates tyrannorũ abdicatio facta est. Tyrannis summotis, Aristagoras Milesius secundo loco iussit in singulis ciuitatibus constitui singulos magistratus: móxque ipse Lacedæmonem triremi pro legato missus est. opus enim erat magnam aliquam comparare societatem. Spartæ regnum iam non tenebat Anaxandrides, Leõtis filius, quia non superstes erat, sed eius obitu filius Cleomenes regnabat: non ille quidem propter virtutis specimen, sed propter genus. Etenim Anaxandrides duxerat in matrimonium sororis filiam, quæ etsi cordi erat, tamen ex ea liberos non suscipiebat. Id quum ita esset, [d]ephori his eum verbis incusauerunt:

Si tu

[a] Id magnæ iniuriæ loco ducens, Aristagoræ succensuit.

[b] Ad suæ factionis homines.

[bb] *Aut aliud legit quàm nos, aut malè uertit.*

[c] Alium alii vrbi tradens.

[d] Ephori ei accersito dixerunt.

» Si tu tibi non proſpicis, at certè nobis hoc non eſt deſpiciendum, EVryſtei genus
» labefieri. Tu igitur quandoquidem vxorem habes quę non concipit, ea repudiata a-
» liã ducito, gratiſſimã rem in hoc Spartiatis facturus. His ille reſpõdens, negat ſe earũ
rerũ alterutrã eſſe facturũ: & hos non rectè conſulere ait, qui ipſum hortentur repu-
diata quam habeat vxore innoxia, alteram ducere: eóque ſe nõ eſſe pariturum. Cui
» ephori atque optimates cõſilio inter ſe habito retulerunt, Quoniam te cernimus a-
» more coniugis quã habes implicitũ, facito quod dicemus, ac noli repugnare, nequid
» de te Spartiatæ grauius conſulant. Coniugẽ quã habes vt repudies nõ poſtulamus:
» quæcunque ei præſtas nunc, ea omnino præſtato: alteram tamen ducito præter
» hanc vxorem, quæ ſit fœcunda. Hæc dicentibus aſſenſus eſt Anaxãdrides: qui duas
dehinc vxores habẽs, binis ædibus habitabat, haudquaquã Spartiaticè faciens. Nõ
lõgo interiecto tempore vxor quæ poſterius ducta eſt parit hunc Cleomenem, [a]quẽ
mater ſucceſſorem regni Spartiatarũ nuncupabat. At vxor prior quæ hactenus ſte-
rilis fuerat, & ipſa concepit, hoc fato vſa: quæ quum reuera prægnans eſſet, dome-
ſtici tamen poſterioris vxoris id audientes, ac moleſtè ferentes, dicere, iactari hoc ab
illa animo ſubiiciendi ſibi partum. Itaque his indignè ferentibus, exacto tempore
pariendi, ephori increduli fœminæ parturienti cuſtodes appoſuerunt: quæ Dorieũ
peperit, móxque Leonidem, & poſt hunc gradatim Cleombrotum. Sunt etiam qui
dicant Cleombrotum atque Leonidem fuiſſe geminos. At quæ Cleomenem pepe-
rit, ſecũdo loco in matrimoniũ ducta, filia Perinetadæ, filii Demarmeni, aliũ filium
amplius non genuit. Et Cleomenes quidem non compos (vt fertur) ſed inops men-
tis, Dorieus autẽ inter æquales omnes primus erat, meritóque putans ſe ob virilita-
tem regno potiturum. hoc ita opinione præſumens, defuncto Anaxandrida quum
Lacedæmonii Cleomenem ex lege, quòd maximus natu eſſet, creaſſent, indignè
id tulit, ſibi à Cleomene imperari. Igitur petita à Spartiatis plebe, coloniam duxit,
neque Delphico vſus oraculo, in quam terram ad vrbem condendam tenderet, ne-
que quippiam cõſuetorum exequutus: adeo rem indignè ferebat. In Libyam autem
nauigans ducibus Thebanis ad Cinypen delatus, locum incoluit totius Libyæ pul-
cherrimum, iuxta flumen. Sed illinc tertio eiectus anno à Macis & Libybus & Car-
thaginenſibus, in Peloponneſum abiit. Vbi Antichares vir Eleonius ei cõſilium de-
dit ex Laii oraculis, vt Heracleam in Sicilia conderet, affirmans Erycis regionem eſ-
ſe Heraclidarum, ab ipſo Heracle, *id eſt Hercule*, conditore. Hoc ille audito Delphos ſe
contulit ad oraculum conſulendũ nunquid regione ad quam mittebatur potiturus
eſſet. Pythia eum potiturum reſpondit. Sumptáque Dorieus claſſe quam & in Li-
byam duxerat, Italiam præteruehebatur. Ea tempeſtate (vt ferunt) Sybaritæ cum
Tely rege ſuo bellum Crotoniatis erant illaturi: id metuẽtes Crotoniatæ Dorieum
vt ſibi opem ferret orauere. Hic precibus inductus, vnà cum illis aduerſus Sybarin
contendit, eámque cepit. Hæc Sybaritæ Dorieum & qui cum illo erant feciſſe aiunt.
at Crotoniatæ negant quempiam ſe peregrinum in bello aduerſus Sybaritas aſciuiſ-
ſe, præter vnum Calliam Eleum Iamidarum vaticinũ: & hunc à Tely Sybaritarũ
tyranno ad ipſos tranſfugiſſe, hoc modo, quòd ſacrificans de eundo aduerſus Cro-
tonem, non litaret. Hæc iſti aiunt. quarum rerum vtrique teſtimonia hæc adferunt:
Sybaritæ quidem partim fanum ac templum prope Craſtin, quod Dorieum capta
vrbe aiunt extruxiſſe Mineruæ cognomine Craſtiæ: partim ipſius Doriei necem,
quam volunt eſſe maximum teſtimonium, quoniam contra vaticinia agens inter-
emptus fuit. Si enim nihil niſi id ad quod mittebatur feciſſet, nec tranſgreſſus eſ-
ſet, Erycinam regionem obtinuiſſet, & obtentam poſſediſſet, non ipſe cum exercitu
abſumptus eſſet. At Crotoniatę multa monſtrant peculiariter donata Calliæ Eleo
in agro Crotonienſi, quæ etiam ad meam vſque memoriam prognati Calliæ cole-
bant: Dorieo autem & eius poſteris nihil omnino fuiſſe donatum. cui tamẽ, ſi in bel
lo Sybaritano fuiſſet Crotoniatis auxilio, multo plura quàm Calliæ fuiſſent dona-
ta. hæc pro ſe vtrique eorum teſtimonia referunt: quorum vtris accedere quiſque
mauult, his accedat licet. Nauigarunt autem cum Dorieo & alii Spartiatarum, de-
ducendæ coloniæ ſocii, Theſſalus, & Parębates & Celees & EVryleon, qui quum
omni claſſe Siciliam tenuerunt, ſuperati à Phœnicibus atque AEgeſtanis, in præ-
lio occubuerunt, vno tantùm ex hac aduerſa pugna ſuperſtite EVryleonte: qui col-
lectis eorum reliquiis occupauit Minoam Selinuſiorum coloniam, Selinuſióſ-
que liberauit monarchia Pythagoræ. Hunc quum ſuſtuliſſet, ipſe tyrannidem
Selinuntis inuaſit. Sed ad breue tempus eam obtinuit. nam Selinuſii impetu in
eum facto, quum ad Iouis forenſis aram confugiſſet, obtrũcarunt. Dorieo & viæ &

[a] Atque ipſa quidẽ produxit eum qui deinceps regni adminiſtrationem ſuſciperet. *Ita Camerar.*

mortis ſocius fuit Philippus Butacides, vir Crotoniata, qui deſponſa ſibi filia Telys Sybaritæ, Crotone [a] profugerat, abnegatóque matrimonio tranſmiſit Cyrenen. Ex hac diſcedés, ſectatus eſt familiarem triremem, ac familiarium virorum ſumptum, quòd eſſet olympionices, *id eſt victor certaminis ad Olympia*, & [b] omnium illinc Græcorum ſpectoſiſſimus. Ob quam corporis ſpeciem ab AEgeſtanis ea quæ nemo alius reportauit. nam ſepulturæ eius heroico monumento extructo, AEgeſtani hoſtias offerunt. Hunc in modum Dorieus vita functus eſt. qui ſi in animum induxiſſet ferre Cleomenis regnum, & in Sparta permanſiſſet, regno fuiſſet Lacedæmoniorum potitus. Neque enim diu Cleomenes imperauit, ac ſine liberis deceſſit, vna duntaxat relicta filia, cui nomen Gorgo. Cleomene igitur imperium tenente, Spartam venit Ariſtagoras Mileti tyrannus, Cleomenémque alloquuturus conuenit, habens (vt Lacedæmonii aiunt) æream tabellam, in qua totius terræ ambitus erat incìſus, cunctúmque mare, atque omnia flumina. Huius in colloquium vbi venit, ita ad eum inquit, [c] Studium meum Cleomenes qui huc aduenerim, ne mireris. non enim ab re hoc fit. Prolem Ioniam pro libera ſeruam eſſe, cum nobis ipſis dedecus » dolórque maximus eſt, tum verò vobis, & eo maior, quo magis cæteros in Græcia » antecellitis. proinde nunc per deos Græcos eripite Iones à ſeruitute, conſanguineos » veſtros. quod facile eſt ad præſtandum: nam neque barbari ſunt viri ſtrenui, & vos » in ſummum rei bellicæ per virtutem euaſiſtis, [d] & genus pugnandi eorum huiuſce- » modi eſt: breues arcus ac breuia ſpicula, longáſque in capitibus criſtas, (vnde faciles » captu ſunt) gerentes, in pugnam eunt. Ad hæc, tantum bonorum eſt iis qui eam in- » colunt continentem, quantum non eſt cæteris vniuerſis, tum auri (vt ab hoc incipia » mus) tum argenti, tum æris, tum variæ veſtis, tum iumentorum, tum mancipiorũ: » quibus vos, ſi potiri libuerit, potiemini. Sunt quoque inter ſe confines, vt ego diſſe- » ram. His Ionibus confines ſunt Lydi, qui terram incolunt tum aliarum rerum tum » verò argenti feraciſſimam. Hæc autem dicebat, oſtendens in ambitu terræ in tabel- » la quã attulerat deſcripto. Lydis verò (dicebat Ariſtagoras) cõfines ſunt hi Phryges, » auroram verſus, pecorum copia & terræ vbertate, omnium quos ego noui longè » beatiſſimi. Phrygibus cõfines ſunt Cappadoces, quos nos Syros appellamus. His cõ- » fines ſunt Cilices, huius maris accolæ, vbi hæc Cyprus inſula eſt ſita, qui tributum » annuum regi pendunt quingena talenta. His Cilicibus confines ſunt hi Armenii, & » ipſi re pecuaria abundantes. Armeniorum hanc regionem contingunt Matieni, » quorum terræ Ciſſia hæc cõfinis eſt: in qua iuxta fluuium hunc Choaſpem ſita ſunt » hæc Suſa, vbi rex magnus domicilium habet, atque hîc pecuniarum theſauri ſunt. » [c] Hanc vos vrbem ſi animoſè ceperitis, iam cum Ioue de diuitiis licet certetis. Ne- » que verò operæpretium eſt vos ſuſcipere prælia pro terra neque multa neque ita fe- » raci, & pro exiguis finibus, aduerſus Meſſenios [f] veſtros conſortes, & Arcades & Ar- » giuos, quibus nihil eſt neque auri neque argenti, quarum rerum cupiditate quis in- » ducitur ad mortem periclitandam: at quum offeratur occaſio totius Aſiæ facilè po- » tiundæ, aliud quippiam præoptabitis? Hæc Ariſtagoras dicebat. Cui reſpondens » Cleomenes, Mileſie, inquit, hoſpes, in triduũ tibi differo reſpõdere. Tunc quidé ha- » ctenus proceſſum eſt. vbi verò dies reſpõſioni præſtituta adfuit, & ad locum de quo conuenerant, ventum eſt, interrogauit Ariſtagoram Cleomenes quot dierum ab Ionio mari ad regem eſſet iter. Ariſtagoras, alioqui ſolers, & valde illum antecellens prudentia, in hoc tamen lapſus eſt: qui quum non deberet rem vt ſe habebat illi aperire, volens Spartiatas in Aſiam educere, dixit trium menſium eſſe iter. Cleomenes, interpellata huius quam ordiri inſtituerat oratione de itineris ſpatio, inquit, Hoſpes Mileſie abſcede è Sparta ante ſolem occidentem. nihil enim » rationis dicis, quum iſtud facile non ſit Lacedæmoniis, qui vis eos trimeſtri itinere » abducere à mari. Hæc loquutus Cleomenes, domum abiit. Ariſtagoras, ſumptõ » [g] oleæ ramo ad domum Cleomenis ſe contulit, [h] eámque ingreſſus, iubebat precabundus ad ſe audiendum mitti illius filiam. Aſſiſtebat enim Cleomeni filia cui nomen erat Gorgo, vnica proles, eáque octo aut nouem annos nata. Cleomene iubente eum dicere quæ vellet: filiolæ enim gratia nolle prohibere: tunc Ariſtagoras incepit polliceri illi [i] vndecim talenta, ſi precibus ſuis annueret. Abnuente Cleomene, ſubinde adiiciendo eò peruenit vt quinquaginta talenta polliceretur. Ad quod puella, Pater, inquit, hoſpes te corrumpet, niſi hinc abis. Conſilio puellæ delectatus Cleomenes, in aliud conclaue abiit: & Ariſtagoras è Sparta prorſus abſceſſit, non facta ei amplius poteſtate indicandi itineris quod erat vſque ad regem. Ea nãque itineris ratio ita habet. Vbique ſunt regii ſtathmi, *id eſt manſiones*, ac diuerſoria

a Crotone exulauit. fruſtratuſq; matrimonio Cyrenẽ trãſmiſit. ex qua profectus *Dorieum* propria triremi propriiſque in ſuos milites ſumptibus, ſequutus eſt, quum eſſet ol.

b Omnium ſui tẽporis Græcorum.

c Ne meum in conficiendo hoc ad vos itinere ſtudium admireris Cleomenes. de eo enim nunc agitur, vt Iones ex liberis ſerui fiant. quod cum nobis ipſis dol. max. eſt, tum inter cæteros vobis, eo præſertim nomine quòd Græciæ præeſtis. *uel præſides eſtis.*

d Eorúmque pugna talis eſt, Arcus & breue ſpiculum. Quinetiã bracas induti & pileis capita operti in pugnã prodeunt. Adeo eos ſuperare facile eſt. *Alij κυβδασίας aliter exponunt.*

e Hanc vos vrb. ſi ceperitis, iam cum Ioue audacter de diuitiis certetis.

f Viribus vobis pares.

g *Oleæ ramo lana obuoluto, quo ſupplicantes uebantur. unde deducta eſt nox Græca quaſi ſupplicatoriam dicas.*

h Eámq; ingreſſus, à Cleomene cõtendebat vt filiã amitteret, quippe qui ab eo vt aurem ſibi commodaret, ſuppliciter peteret. Aſſiſtebat enim &c. (*uel adſtabat. legendo potius παρεστήκει quàm παρεστήκει*) Cleomene eum iub. dicere quæ vellet, neque differre propter filiolam, tunc Ariſtag. *Lego autem ἱκετεύων ἐπακούσαι, ex uet. cod.*

i Decem. *Sed Valla ex ὃκ δέκα fecit ἕνδεκα, quum ὃκ regatur ab ἀρ-χῆ.*

pulcherrima. Iter omne per loca culta, ac tutum. id nunquam intermiſſum per Lydiam & Phrygiã, viginti eſt mãſionum, *hoc eſt uicenorum caſtrorum*, paraſangarũ nonaginta quatuor & dimidiati. E Phrygia excipit fluuius Halys, cui imminent portæ, quas tranſire omnino neceſſe, atque ita fluuium tranſmittere. eſt & [a] præſidium magnum ſupra illum. Tranſgreſſo in Cappadociam, & eam permetienti vſque ad fines Cilices, duodetriginta ſtathmi ſunt, paraſangæ cẽtum quatuor. In horũ [b] montibus poſitas duplices portas ac totidem præſidia pertranſis. Hæc tibi tranſgreſſo, & per Ciliciam iter facienti, tres ſtathmi ſunt, paraſangæ quindecim ac dimidiatus. Ciliciam autem ab Armenia diſterminat flumen quod nauibus trãſitur, nomine Euphrates. In Armenia ſtathmi ſunt diuerſoriorum quindecim, paraſangæ quinquaginta ſex & dimidiatus. in quibus & præſidium eſt. Eam fluuii qui nauibus trãſeuntur quatuor influunt, quos tranſmittere prorſus neceſſarium eſt: primus, Tigris, ſecundus dehinc ac tertius eiuſdem nominis, etſi non idem fluuius, nec ex eodem fluens loco. nam horũ quos enumeraui primus Tigris ex Armeniis fluit, alter ex [c] Mãtienis. quartus fluuius nominatur Gyndes, quem Cyrus aliquando in trecẽtos ac ſexaginta diduxit alueos. Ex hac Armenia in terrã Mantienam tendenti ſtathmi ſunt quatuor: vnde in regionem Ciſſiam tranſeunti ſunt vndecim ſtathmi, paraſangæ vero quadragintaduo & dimidiatus, ad fluuium Choaſpem, qui & ipſe nauibus trãſmittitur. ſupra quem vrbs Suſa eſt ſita. Omnes autem hi ſtathmi, ſunt centum vndecim. Tot diuerſoria ſtathmorum ſunt aſcẽdẽti Sardibus Suſa. Quòd ſi iter regium rectè metiamur paraſangis, & paraſanga valet triginta ſtadia, (vt valet) ſunt è Sardibus ad regiam quæ dicitur Memnonia, tredecim millia ſtadiorum & quingenta: quũ ſint paraſangæ quadringentæ quinquaginta. Itaque peragrando ſingulis diebus centena & quinquagena ſtadia, conſumuntur ſolidi nonaginta dies. Hunc in modũ ab Ariſtagora Mileſio apud Cleomenem Lacedæmonium dicente trium menſium iter eſſe, rectè dicebatur. Quòd ſiquis exploratius iſta inquirat, hoc quoque ego indicabo. nã iter ab Epheſo ad Sardis [d] hac ratione decet cõputari. A Græco igitur mari ad Suſa (hæc enim vrbs Memnonis vocatur) dico eſſe [e] tredecim millia ſtadiorum & quadraginta. Ex Epheſo enim ad Sardis, quingenta & quadraginta ſtadia: atque ita tribus omnino diebus producitur iter trimeſtre. [f] Digreſſus è Sparta Ariſtagoras Athenas cõtendit, tyrannis liberatas, hoc modo: Poſtquam Hipparchum Piſiſtrati filium, Hippiæque tyranni fratrem, qui in ſomnis viſionẽ cladis ſuæ euidentiſſimam vidiſſet, interfecere Ariſtogiton & Harmodius, priſco genere Gephyræi, poſt hæc nihilominus Athenienſes, imò magis quàm prius, tyrannidem quadriẽnio pertulerunt. Viſio autem inſomnii Hipparchi hęc erat: Pridie Panathenæorum videbatur Hipparchus cernere virum aſſiſtẽtem ſibi procerum atque ſpecioſum, hos verſus per ænigma dicentem,

Intoleranda leo tolera, tolerans animo ægro.

[g] Nemo viris pœnas iniuſtis iure rependet.

[h] Vbi dies illuxit, cõfeſtim præ ſe ferebat referre hæc velle ad ſomniorũ cõiectores: ſed mox ſpreta viſione, miſit põpã, vbi mortẽ oppetiit. Gephyræi autẽ è quibus erãt percuſſores Hipparchi, fuere à principio ex Eretria oriũdi, vt ipſi aiũt: verum, vt ego interrogãdo cõperio, fuere Phœnices, ex iis qui cũ Cadmo in terrã quæ nũc vocatur Bœotia venere, atque eã incoluere, ſortiti Tanagricũ tractũ. vnde Cadmeis primùm per Argiuos exactis, iterũ per Bœotos hi Gephyræi expulſi, Athenas diuerterunt. Ab Atheniẽſibus autẽ recepti ſub cõditionibus ſunt vt ciues inter eos eſſent, multis[i] nec memoratu dignis quas agerent rebus impoſitis. Phœnices iſti qui cũ Cadmo aduenerunt, quorũ Gephyræi fuere, dũ hanc regionẽ incolũt, cum alias multas doctrinas in Græciam introduxere, tũ verò literas, quæ apud Græcos, vt mihi videtur, antea nõ fuerant. Et primæ quidem illæ extiterũt quibus omnes Phœnices vtũtur: progreſſu verò tẽporis, vnà cũ ſono mutauerũt & modulũ priſtinũ. Et quum ea tempeſtate in pleriſque circa locis eorum accolæ Iones eſſent, [k] qui literas à Phœnicibus diſcẽdo acceperant, eas illi cum ſuis pauculis collocantes, in vſu habuerunt, & in vtendo cõfeſſi ſunt, vt ratio ferebat, vocari Phœnices, quòd eſſent à Phœnicibus in Græciã illatæ. Priſcáque conſuetudine biblos Iones appellant pelles, quòd aliquando penuria biblorũ, *hoc eſt* [l] *ſirporum*, pellibus caprinis ouilliſque vtebãtur, adhuc quoque ad meã vſque memoriam multi barbarorum talibus in pellibus ſcribunt. Quin ipſe vidi apud Thebas Bœotias in Iſmenii Apollinis templo, literas Cadmeas in tripodibus quibuſdam inciſas, magna ex parte conſimiles Ionicis. quorum tripodum vnus habet hoc epigramma,

a Vel, *arx. aut caſtellum. uel, propugnaculum. Sic & in ſeq.*

b Finibus.

c Matienis. *& paulo poſt*, Matienam.

d Huic oportet annumerare.

e Quatuordecim.

f Exactus autem Sparta.

g Iniuſtus nemo eſt quem non ſua pœna ſequetur.

h Quumprimũ autẽ dies illuxit, hæc ad ſomniorum coniecto res apertè retulit. *Vel, Hæc ſomn. coniectoribus pa làm communicauit.* ſed poſtea repudiata viſione, *uel, quum uiſioni illi renũtiaſſet*, pompam ſolennem celebrauit.

i Nec memoratu dignis rebus illis interdicentes.

k Qui quũ à Phœnicibus literas didiciſſent, forma paucarum quarundam immutata, vtebantur, & vtentes famam ſparſerunt, (vt æquitas etiam poſtulabat) quum Phœnices in Græciam eas introduxiſſent, Phœnicias eſſe nominandas.

l Per *biblum* uidetur intelligenda potius papyrus AEgyptia.

Obtulit Amphitryon me gentis Teleboarum.

Hæc fuere circa ætatem Laii, qui fuit filius Labdaci, nepos Polydori, pronepos Cadmi. Alter tripus hexametro carmine ait,

Scæus in assueto pugilum certamine victor,
Me tibi sacrauit speciosum munus, Apollo.

Scæus autem hic Hippocoontis filius fuerit: si quidem hic est qui tripodem dicauit, & non alius idem Hippocoontis *filii* nomen habens, circa ætatem OEdipodis Laio geniti. Tertius tripus, & is hexametro carmine ait,

Laodamas ipsum tripodem sua in vrbe monarchus,
Hoc insigne decus tibi magne dicauit Apollo.

Sub hoc Laodamante Eteoclis filio qui monarchus fuit, *id est, solus principatu est potitus*, eiecti sunt Cadmei ab Argiuis, & se ad Encheleas contulerunt. Gephyræi autem postea [a] in suspicionem Bœotiorum quum venissent, Athenas commigrarunt: vbi sunt ab eis templa extructa seorsum à cæteris, cum alia quædam, tum Cereris Achæię & templum & orgia. Quod igitur fuerit visum Hipparchi in somnis, & vnde fuerint oriundi Gephyræi, ex quibus fuere percussores Hipparchi, à me cõme moratum est. Vnde oportet ad eum redire sermonem quem à principio instituera m, qua ratione sint Athenienses liberati tyrannis. Hippia tyrannidem obtinente, [b] & infenso eis propter cædem Hipparchi, Alcmæonidæ, qui genere sunt Athenienses, profugi patria propter Pisistratidas, quoniam ipsis vnà cum cæteris exulibus res de redeundo tentata omni ope, frustrata fuit, conatique Athenas reuertendo liberare, vehementer spe deciderunt, Lipsydrium super Pæoniam communierunt: dehinc omnia aduersus Pisistratidas comminiscendo, mercede conduxerunt ab Amphictyonibus templum Delphis ædificandum, id quod nunc est, tunc autem non erat. Enimuero quum bene nummati essent, ac viri spectati iam inde à suis maioribus, extruxerunt templum exemplari pulchrius, [c] ac cætera omnia. nã quum ex lapide Porino conuentũ esset vt illud facerent, tamen anteriora eius Pario lapide effecerunt. Vt igitur Athenienses aiunt, hi viri Delphis sedentes Pythiam pecunia persuaserunt vt & quoties viri Spartiatæ venirent, siue priuato siue publico agmine, petẽtes oraculum, proponeret ipsis liberare Athenas. Lacedæmonii autem, quum sibi idem semper diceretur, mittunt Anchimolium Asteris filium inter populares eximium, cum exercitu ad expellendos Athenis Pisistratidas, tametsi hospites suos & in primis amicos. antiquiora enim duxerũt quæ ad deum quàm quæ ad homines pertinent. Hos itaque mari nauibus miserunt: cum quibus Anchimolius ad Phalerum appulsus, copias eduxit. Id præsciscentes Pisistratidæ auxilia Thessalia euocauerunt. societatem enim cum Thessalis fecerant. quibus rogantibus, communi decreto Thessali miserunt mille equites cum suo rege Cinea, viro Coniæo. Hos socios vbi habuere Pisistratidæ, hoc excogitauere: planitiem Phalereorum detergunt, eúmque locum equitabilem reddunt, atque illac equitatum in castra hostium immittunt. Equitatus in Lacedæmonios irruens, cum alios multos, tum verò Anchimolium interemit: cæteros qui superfuere, ad naues repulit. [d] Hunc in modum primus Lacedæmoniorũ exercitus abscessit. Extátque in Alopecis Atticæ bustum Anchimolii, iuxta Herculis templum quod est in Cynosargi. Postea verò Lacedæmonii maiores copias contra Athenas miserunt, non mari, sed terra, præfecto illis duce Cleomene Anaxandridæ filio: cum quibus oram Atticã inuadentibus congressus primùm Thessalorum equitatus, nõ diu pòst in fugam versus est, cæsis supra quadraginta è suis. qui superfuere, qua quisque potuit, rectà in Thessaliam rediere. Cleomenes ad vrbem pergens, vnà cum iis Athenensibus qui liberi esse cupiebant, obsedit tyrannos intra murum Pelasgicum redactos. [e] Neque tamen omnino Pisistratidas eiecere Lacedæmonii, quippe qui de faciẽda obsidione non cogitabant, & Pisistratidæ cibo potúque bene instructi erãt. Itaq; quũ aliquot dies Lacedæmonii tyrãnos obsedissent, Spartã abiere. Hic tamẽ casus qui aliis infaustus, idẽ aliis faustus extitit. nam filii Pisistratidarũ qui clàm extra regionẽ supponebantur, intercepti sunt. Quo ex facto omnes eorum res perturbatæ sunt, & pro redimẽdis filiis ad voluntatẽ Athenienſiũ transegerunt vt intra quinque dies ex Attica excederẽt. Móxq; in Sigeũ quod est supra Scamandrũ cócessérunt, quũ sex & triginta annos regnassent, oriũdi è Pylo atque à Neleo, ex eisdẽ prognati [f] ex quibus ii qui fuere cũ Codro ac Melãtho, qui prius aduẽtitii, tamẽ Atheniẽsiũ reges euasere. Eáque de re Hippocrates Pisistrati pater, repetita memoria Pisistrati filii Nestoris, idẽ nomen filio suo imposuit.

Hoc Athenienses modo tyrannis liberati sunt. qui recepta libertate, quæcunque

a Legit Ὀφθαλμιδῶν pro Ὑπολειφθέντες.

b Qui exacerbatus in Athenienses erat ob cædem Hipp.

c Atque inter cætera, quũ ex lapide Por.

d Hic fuit primæ expeditionis Laced. exitus.

e Nec verò Pisistratidas vlla ratione eiecissent, *uel profligassent* Lacedæmonii, quippe qui de trahẽda inlõgũ obsidione non cogit. & Pisistr. cõmeatu bene instructi erãt: ideóq; vbi per aliquot dies obsedissent, Spartam reuersi fuissent. Sed res contigit quæ vt illis perniciosa, ita his adiumento fuit. Pisistratidarum enim liberi dum clam è regione subducerentur, deprehensi fuerunt. Quo ex facto omn. &c.

f Ex quibus Codrus & Melãthus, qui prius aduenæ.

aut fecere aut paſſi ſunt memoratu digna, antequam Ionia defecerit à Dario, & Ariſtagoras Mileſius Athenas oratum auxilia venerit, hæc prius ediſſeram. Athenæ, quũ magnæ fuiſſent antea, tunc tamẽ tyrannis liberatæ, extitere maiores. in quibus duo viri præpollebãt, Cliſthenes vir Alcmæonides, qui (vt fama fert) [a] Pythiã perſuaſerat, & Iſagoras Tiſãdri filius, illuſtri quidẽ familia, ſed quàm vetuſta nõ queo affirmare: eius tamen cognati Ioui Cario immolant. Hi viri per factiones de potẽtatu contẽdebant. Cliſthenes, quum vinceretur, populũ amplectendo, ex quatuor tribubus mox decẽ effecit, cognominibus Ionis filiorũ, [b] Peleontis & AEgicoris & Argadei & Hopletis, in alia commutatis quæ ipſe inuenit, aliorũ heroum indigenarum, præterquam Aiacis; quem etſi hoſpitem, tamẽ adiecit, vtpote finitimum ac ſocium. Qua in re videtur mihi Cliſthenes hic auum ſuum maternum Cliſthenem Sicyonis tyrannum fuiſſe imitatus. ille enim, quum bellũ geſſiſſet cum Argiuis, ſummouit è Sicyone certamina canentium poemata, ob Homeri carmina, in quibus Argos atque Argiui tantopere celebrantur. Neque hæc modò ſubmouit, ſed etiam optauit monumentum Adraſti Talai filii, quod erat in ipſo Sicyoniorum foro, quia fuerat Argiuus, exterminare: ideóque Delphos adiit ad oraculum conſulendum nunquid Adraſtum eiiceret. Cui Pythia reſpondens, inquit Adraſtum quidem Sicyonium regem eſſe, ipſum verò, lapidatorem. Id non concedente ſibi deo, Cliſthenes reuerſus excogitabat quo pacto Adraſtus ipſe demigraret. Quod vbi excogitaſſe ſibi viſus eſt, miſit ad Bœotias Thebas nũtiatum, velle ſe [c] afferre Sicyonem Melanippum Aſtaci filium. Eúmque tribuentibus Thebanis, in vrbem intulit: atque ei fanum in ipſa curia deſignatum exædificauit munitiſſimo in loco, in quem intulit Melanippum. [d] Quod factum deberet exiſtimari inimiciſſimum Adraſto, quòd & Meceſtem fratrem eius & Tydeum generum Melanippus interfeciſſet. Cliſthenes vbi fanum extruxit, hoſtias & dies feſtos Melanippo dedit ab Adraſto ereptos, quibus illũ Sicyonii magno cum honore proſequi conſueuerant. Etenim regio Polybi fuerat, qui, quum ſine liberis decederet, imperium Adraſto legauit nepoti ſuo ex filia. eum igitur Sicyonii cum aliis honoribus proſequebantur, tum verò [e] tragicis choris, ita vt non Dionyſum, ſed Adraſtum venerarentur. at Cliſthenes choros quidem Libero, cæteras verò ceremonias Melanippo dicauit. Hæc ille in Adraſtum egit. Tribus autem Dorienſium ne forent eædem Sicyoniis quæ Argiuis, in alia nomina commutauit: ex quibus Sicyonios plurimùm ridiculos reddidit. quippe hyos & onos, *id eſt ſuis & aſini*, [f] vltima nomina pro priſtinis impoſuit, præterquam tribui ſuæ, cui à ſua arche, *id eſt à ſuo imperio*, nomen indidit. itaque hi tribules Archelai vocabantur: cæterorum autem alii, Hyatæ, *id eſt ſuales*: alii, Oneatæ, *id eſt aſinales*: alii, Chœreatæ, *id eſt porcales*. His tribuum nominibus Sicyonii & Cliſthene imperante, & eo defuncto ad ſexaginta annos vſi ſunt, quæ poſtea [g] inter ſe reputantes, in alia tranſtulerunt, Hylleas, Pamphylos, Dymanates: quartæ tribui quam adiecerunt, impoſito cognomine AEgiales, ab AEgialo Adraſti filio. Hæc Sicyonius Cliſthenes [h] & ipſe (vt mihi videtur) præ contemptu Ionum, ne forent eædem ipſis & Ionibus tribus, Cliſthenem ſibi cognominem imitatus eſt. Quum enim populus Athenienſis fuiſſet antea exagitatus, poſteaquam omnium authoritatem ad ſuam vnius redegit, tum tribuum nomina cenſuit immutanda, & plures ex paucioribus faciendas, decem pro quatuor, & totidem phylarchos, *id eſt tribuum præfectos*. Ita populo in tribus diſtributo atque compoſito, erat multo ſuperior iis qui erant cõtrariæ factionis. [i] Superatus in partibus Iſagoras, hoc inuicem excogitauit, vt Cleomenem Lacedæmonium aduocaret, iam inde ab obſidione Piſiſtratidarũ ſibi hoſpitẽ factum: qui quidem culpabatur quòd ad vxorem Iſagoræ ventitaret. is miſſo primùm Athenas caduceatore Cliſthenem eiecit, & cum eo alios complures Athenienſes, eos enageas vocans, *q. d. piaculares*, videlicet admonitu Iſagorę hæc dicens. nam Iſagoras atque amici eius non erant affines cædis cuius inſimulabãtur [k] Alcmæonidæ, & qui Athenienſiũ erant enagees, ita nominabantur, *qui piaculo obſtricti erant*. Cylon quidam Athenienſis vir olympionices, affectatæ tyrannidis compertus eſt. Simulato nanque æqualium ſodalitio arcem occupare conatus eſt. Id quum efficere non potuiſſet, aſſedit ſimulachro dei ſupplex, ipſe ac ſocii. hos illinc ſubmouerunt quidem magiſtratus Naucratiorũ, qui tunc Athenas incolebãt, data fide puniendi eos citra mortem: ſed culpa horum mox interfectorũ fuit penes Alcmæonidas. Hæc ante Piſiſtrati ætatem geſta ſunt. Vbi autem Cleomenes per nuntium eiecit Cliſthenem atque piaculares, quãuis Cliſthenes ipſe profugiſſet, nihilo ſecius Athenas venit, non magna cum manu, atque illinc ſeptingentas familias *militares* Athenienſium, tanquam piaculo contaminatas, relega-

a *Pythia perſuaſerat vt id faceret quod paulo ante narratum eſt.*

b Geleontis.

c Reducere. *Sic in ſeq.*

d Reduxit autem Melanippum Cliſthenes (hoc enim narrandum eſt) vt Adraſto inimiciſſimum, quòd & Meceſt.

e Eius infortunia choris tragicis decorabant.

f Cognomina enim eorum mutans in alia quibus ὑός & ὄνος, *id eſt ſuus & aſinus*, appellationes præfixæ eſſent, vltimas ſyllabas addebat.

g Quum apud ſe expendiſſent.

h *Poſt* Cliſthenes, *adde*, fecerat. Atheniẽſis autem Cliſthenes, quum huius Sicyonii eſſet ex filia nepos, & ab eo nomen haberet,

i Superatus autem viciſſim Iſagoras, hoc contrà excogit.

k Alcmæonidæ enim & qui earundem partium erant, cædis huius inuidiam ſuſtinebant, at ipſe *Iſagoras* nequaquam, nec eius amici. Enagees autem inter Atheniẽſes ita nominati fuerunt.

uit, quas ei ſuggerebat Iſagoras. Hoc acto conabatur ſecundo loco ſenatum diſſoluere, & magiſtratus trecentis Iſagoræ militibus mandare: verùm reluctante ſenatu, atque obtemperare nolente, Cleomenes Iſagoráſque cum ſuæ factionis hominibus arcem occuparunt. quos cæteri Athenienſes cum ſenatu ſentientes, biduo obſederunt: tertio die quicunque Lacedæmonii ibi erant, accepta fide, regione diſceſſerunt, [a] rato effecto quod Cleomeni dictum eſt. nam ei ad occupandam arcem aſcendenti, & ad dei penetrale conſulendi gratia eunti, exurgens è ſella ſacerdos, antequam ille valuas reſeraret, Lacedæmonie, inquit, hoſpes retrò redeas, néve templum introeas. non enim Doribus huc introire fas eſt. Cui Cleomenes, Ego, inquit, mulier, Dores non ſum, ſed Achæus. Itaque admonitu vti nolens, atque in conatu pergens, tunc quoque iterum à propoſito cum Lacedæmoniis decidit. Cæteros autem ad necem vinxere Athenienſes, & in iis Timeſitheum fratrem eius cuius manualia opera atque ſtrenuitatem maximam referre poſſem. Atque hi quidem in vincula coniecti mortem oppetiere. Atheniſées autem poſt hæc reuocatis cum Cliſthene ſeptingentis *militum* familiis, quas Cleomenes exegerat, Sardis mittunt ad contrahendam cum Perſis ſocietatem. Intelligebant enim ſibi cum Cleomene atque Lacedæmoniis eſſe bellandum. Vt Sardis venere nuntii mandatáque expoſuere, percontatus eſt eos Artaphernes Hyſtaſpis filius, Sardium prætor, quinam homines eſſent Athenienſes, & vbi terrarum incolentes, qui ſocii Perſarum fieri orarent. Vbi id ex nuntiis audiuit, ita eis ingenuè reſpondit, ſi regi Dario terram darent & aquam, ſe contracturum cum eis ſocietatem; ſinminus, illos abſcedere præcepit. Nuntii inter ſe colloquuti, quòd ſocietatem facere cuperent, daturos ſe eſſe dixerunt. quo nomine, vbi reuerſi ſunt domum, vehementer accuſati ſunt. Cleomenes, intelligens ab Athenienſibus ſe & verbis & factis lædi, ex omni Peloponneſo copias coegit, diſſimulans quem ad finem, quum haberet in animo tum populum Athenienſem vlciſci, tum Iſagoram conſtituere tyrannum, qui vnà cum eo ex arce deceſſerat. Comparato exercitu ingenti, ipſe Eleuſina inuaſit, & ex compoſito Bœotii OEnoem occuparunt & Hyſias, vltimos Atticæ populos: & ab altera parte Chalcidéſes oræ Atticæ loca populabantur. Athenienſes etſi ancipiti bello diſtricti, Bœotiorum & Chalcidenſium vltione dilata, arma contra Peloponnenſes in Eleuſine agentes ferunt. Dúmque am bo exercitus conſerturi prælium eſſent, Corinthii, primi omnium ſecum reputantes iniuſtè à ſe agi, [b] auerterunt ſe, atque abſceſſerunt. Secundum hos idem fecit Demaratus Ariſtonis filius, qui & ipſe erat rex Spartiatarum, & è Lacedæmone copias contraxerat, nec à Cleomene ſuperiori tempore diſſenſerat. Ob quam regum diſſenſionem lex apud Spartam lata eſt, non licere vtrique regi cum exercitu prodire. (nã prius prodibant) & his ſeiunctis, alterum quoque è Tyndaridis relinqui: qui & iſti antehac ab eis euocati, exercitũ ambo comitabantur. Porro tũc cæteri ſocii qui erãt in Eleuſine, cernentes non conuenire inter reges, & Corinthios aciem deſeruiſſe, & ipſi dilapſi abierunt. Quartò tunc Dores in Atticam profecti ſunt, bis ad bellandum ingreſſi, bis ob Athenienſium multitudinis commodum. Primò, quum Megaram coloniam deduxerunt, hæc expeditio rectè vocetur, ſub Codro Athenienſium rege: iterum ac tertiò, quum ad expellendos Piſiſtratidas ex Sparta ventum eſt: quartò, quum Cleomenes Peloponnenſes ducens, Eleuſinen inuaſit. Ita quartò tunc Dores aduerſus Athenas expeditionem ſumpſerunt. Dilapſo igitur indecorè hoc exercitu, ibi Athenienſes volentes vltum ire iniurias, primam expeditionem fecerunt aduerſus Chalcidenſes: quibus Bœotii ad Euripum iere ſuppetias. His conſpectis Athenienſes putarunt ſibi cum eis prius quàm cũ Chalcidéſibus pugnã cõſerendam. itaque cõgreſſi cum illis egregiè ſuperant, permultíſque eorũ cæſis, ſeptingentos capiunt. Eodé die tranſgreſſi Euboeam, cum Chalcidenſibus conflixere: quibus etiam victis, quatuor millia colonorum in prædiis hippobatarum, *q. d. equitum*, reliquerunt. hippobatæ autem apud Chalcidenſes vocabantur locupletes. Horum quoſcunque ceperunt, vnà cum Bœotiorum captiuis vinctos in carcerem coniecerunt: quos aliquãto pòſt binis mulctatos minis ſoluerunt: eorúmque vincula quibus alligati fuerant, in arce ſuſpenderunt, quæ ad meam vſque memoriam extabant, pendentia è muris à Medo ambuſtis, eregione cœnaculi ad occaſum ſpectantis. Decimam quoque [c] redemptionis conſecrarunt, facta ærea quadriga, quæ ad ſiniſtram manum intrantium ſtatim in propylæa arcis ſtabat, cum hac inſcriptione,

Attica perdomitis acri ſub marte iuuentus
Bœotũm populis Chalcidicáque manu,

a Omine Cleomeni rato effecto. *Id eſt, Rato effecto eo quod omine portendebatur Cleomeni. Vel, Exitu omen approbante Cleomeni. Quod autẽ hîc φήμλυ, ſtatim pòſt κλεδόνα vocat*, quod Valla interpret. *admonitum.*

b Sententiam mutauerunt.

c Pecuniarum à ſingulis in pretium redẽptionis perſolutarum.

Damna rependerunt vinclis & carcere cæco,
Quorum hæ de decima ſtant tibi Pallas equæ.

Et Athenienſes quidem augeſcebãt. Iuris autem æquabilitatem eſſe rem bonam, non ex vno tantùm, ſed vndique datur intelligi: ſi Athenienſes etiã quandiu tyrannis ſubiecti fuerunt, nullis finitimorum in bello præſtantiores erant: liberati verò tyrannis, multo omnium primi extitere. Vnde liquet eos, dum tyrannis parebant, [a] de induſtria peccaſſe, tanquam domino laborantes: at libertate parta, ſibiipſi quiſque rem gerere properabat. [b] Athenienſes ita agebant. Thebani autem poſt hæc vlciſcendi illos cupidi, ſciſcitatum ad deum miſerunt. Quibus reſpondens Pythia, negabat per ſeſe eos poſſe illos vlciſci, iubebátque vt [c] ad famæ celebritatem referentes rogarent ſibi proximos. [d] Reuerſis qui miſſi ad oraculum erant, ac reſponſum exponentibus, Thebani illud nihili facientes quod referebatur, vt rogarent proximos, dicebant, Nunquid non proximè nos incolunt Tanagræi Coronæique & Theſpienſes, qui noſtri aſſiduè commilitones, alacri atque concordi in partes animo bella nobiſcum tolerant? quid hos rogari oportet? [e] nunquid potius hoc non habendum pro oraculo? Hæc illis ratiocinantibus, quidam re audita, inquit, Ego quid nobis ſignificare velit oraculum videor mihi intelligere. Aſopi duæ filiæ fuiſſe traduntur, Thebe & AEgina, quæ quoniam ſorores ſunt, opinor deum reſpondere nobis vt AEginetas rogemus vicem noſtram vlciſci. Thebani, quoniã nulla quàm hæc viſa eſt dici potior ſententia, protinus miſere ad AEginetas orandos auxilia, tãquam proximos, ex dei oraculo. Illi petentibus his auxilia dixere ſe mittere cum eis AEacidas. Societate AEacidarum freti Thebani, quum laceſſiſſent Athenienſes, accepta offenſione aduerſæ pugnæ, iterum auxilia virorum remiſſis AEacidis orauerunt. Quorum prece moti AEginetæ, tum magnitudine opum inflati, tum priſtinæ inimicitiæ quam geſſere cum Athenienſibus memores, bellum illis haud indictum intulerunt. Nam quum Athenienſes [f] Bœotiis incumberent, ipſi longis nauibus in Atticam traiicientes, cum alios multos populos in cætera ora maritima, tum Phalerum diripuerunt, magnam ex hac re calamitatem Athenienſibus afferentes. Inimicitia autem quam AEginetæ aduerſus Athenienſes habebant, ex hoc initio extitit: Epidaurii, quum ſua ipſis terra nihil redderet, de hac calamitate Delphicum conſuluere oraculum. Quibus Pythia iuſſit vt Damiæ & Auxeſiæ ſimulachra erigerẽt: & poſtquam erexiſſent, melius ſecum actum iri. Sciſcitãtibúſque Epidauriis vtrum ex ære facerent illa an ex lapide, reſpondit ſe è neutro fieri ſinere, ſed è ligno oleagino, oleæ tamẽ, non oleaſtri. Rogabãt igitur Epidaurii Athenienſes vt ſibi permitterent oleam incidere, qui ſcilicet oleas illas ſacratiſſimas eſſe exiſtimarent. (fertur etiam nuſquam gentium niſi Athenis illa tempeſtate oleas fuiſſe.) Athenienſes ſe verò dixerunt conceſſuros, hac tamen lege, ſi quotannis illi ſacra Mineruę vrbanæ & Erechtheo afferrent. Accepta conditione Epidaurii quæ rogabant impetrauerunt, & ſimulachra ex his oleis fabricata ſtatuerunt: terráque ſua fructum eis ferẽte; quod conuenerat Athenienſibus perſoluebant. Eo tempore atque ſuperiori AEginetæ Epidauriis parebant tum in aliis, tum verò in litibus, quas AEginetæ inter ſe vel actores, vel rei, illuc ſe conferentes agebant: verùm ex eo tempore fabricatis nauibus, nullo conſilio vſi, ab Epidauriis deſciuerũt. Factique hoſtes, ac mari potiti, cum alias clades inferebant, tum ſimulachra Damiæ & Auxeſiæ ſurripuerunt: eáque aſportata, in regionis ſuæ mediterraneo loco ſtatuerunt, cui nomen eſt OEæ, viginti ferme procul ab vrbe ſtadiis. Hoc in loco illis erectis, ſupplicabant ſacrificiis atque iocabũdis choris mulierum, denis viris vtrique dæmonum aſſignatis, qui choris præeſſent. Chori autem neminem virum [g] nuncupabant, ſed indigenas fœminas: quæ ceremoniæ apud ipſos quoque Epidaurios fuerant. Surreptis ſtatuis, Epidaurii quod fuerant pacti Athenienſibus non ſoluebant: cuius rei quum à nuntiis Athenienſium admonerentur, reddere rationem cur iniurii non eſſent: ſe enim quandiu apud ſe ſtatuas habuiſſent, quod conuentum erat exoluiſſe: eiſdem iam viduatos, non debere exoluere, ſed AEginetas, qui illas haberent: à quibus id exigi iubebant. Ad eas repetendas AEginam Athenienſes miſere. AEginetæ negare quicquam negotii eſſe ſibi cum Athenienſibus. Athenienſes autem aiunt, poſt repetita ſimulachra, triremem miſſam publicè cum ciuibus quibuſdam: qui AEginam quum venerunt, ſimulachra, tanquam è ſuis lignis facta, conati ſint ſuis ſedibus emoliri vt aſportarent: quúmque eo pacto auferre nequirent, circumdatis funibus trahere tentaſſe. Sed dum trahunt, tonitrum & cum tonitruo terræmotum exutiſſe: eáque de re illos remiges qui trahebant ſimulachra, ab his in amentiam eſſe

a Remiſsè agere vo luiſſe. *Vel, Operam ſedulò non nauaſſe.*

b Horum igitur res ita ſe habebãt. *Vel, Hic igitur erat rerum Athenienſium ſtatus.*

c Ad Polyphemũ.

d Reuerſi conſultores oraculi, quod ab eo reſponſum erat expoſuerunt, conuocata concione. Thebani, quum audirent quod illi dicebant, *nimirum* vt proximos rogarẽt, Nónne, inquiũt, proximè nos habitãt Tanagr.

e Imò *uidendum* ne aliud potius ſibi velit oraculum.

f Bœotos bello premerent.

g Probris infectabantur.

conuerſos: & ex hoc morbo ſeſe tanquã hoſtes mutuò trucidaſſe, donec vnus ex omnibus relictus eſt, qui ad Phalerum ſe recepit. Athenienſes quidem ita rem geſtam eſſe memorãt. AEginetæ verò negant illos vna cum naui veniſſe, (facilè enim ſe vnam nauim, atque adeo compluſculas, etiamſi ſibi nullæ fuiſſent naues, fuiſſe propulſaturos) ſed cum compluribus in ipſorum terram inuaſiſſe, ſe verò ceſſiſſe, nec pugna nauali contendere voluiſſe. Qui tamen planum facere nequeunt, an quia impares ſe eſſe ad pugnandum agnoſcerent, ceſſerint: an volentes permiſerint illos facere quod fecerunt. Athenienſes certè, quòd nulli propugnatores obſtarent, egreſſos è nauibus ad ſimulachra ſe conuertiſſe: & quum ea è ſuis veſtigiis amoliri nequirent, circumdatis reſtibus trahere ita conatos, donec illic ambo ſimulachra, dum traherẽtur, fecere rẽ apud me fide carentẽ, alicui alteri credibilem. aiunt enim illa procubuiſſe ſibi in genua, atque ex eo tempore ſemper genu nixa permanſiſſe. Et hæc quidem Athenienſes feciſſe: ſe verò, quòd audirent ſibi bellum ab Athenienſibus illatum iri, præparaſſe Argiuos vt ſibi aduerſus Athenienſes in AEginam deſcendentes adeſſent auxilio. Eóſque, quum latuiſſent hoſtem in traiiciendo ex Epidauro in inſulam, in Athenienſes, qui nihil præſciſſent, à nauibus diſcluſos irruiſſe: & interea tonitrum ipſis terræmotúmque extitiſſe. Hæc ab Argiuis AEginetíſque commemorantur. Athenienſes quoque confitentur vnum omnino è ſuis incolumem in Atticam reuertiſſe, quem tamen Argiui aiunt ſuperſtitem fuiſſe ex Attico exercitu quem ipſi profligaſſent. Eundem Athenienſes, dæmonio incolumem, nihilo ſecius periiſſe referunt, hunc in modum: Quum Athenas ſe recepiſſet, cladémque renuntiaſſet, vxores eorum qui aduerſus AEginam profecti fuerant, indignè ferentes vnum ex omnibus eſſe reducem, circumfuſas hominem prehendiſſe, ac fibulis veſtimentorum pupugiſſe, percontantes ſingulas vbi ſuus vir eſſet, atque hoc modo hunc fuiſſe confectum. Idque factum mulierum viſum eſſe Athenienſibus ipſa clade triſtius. in quas quum alia ratione animaduertere nõ poſſent, veſtem illarum in ladem mutauerunt. nam antea Doridem veſtem gerebant Atticæ fœminæ, ſimillimam Corinthiæ. eam itaque mutauerunt in lineam, ne fibulis vterentur. [a] Quanquam reuera ſi ratione vtamur, non las olim veſtis fuit, ſed Caira. quoniam omnis priſca veſtis fœminarum Græcarum eadem erat quæ nunc, quam Doridem appellamus. Præterea Argiui & AEginetæ idem adhuc factitant, apud quorum vtroſque mos eſt fibulas faciendi ſeſcuplas menſura quàm tunc conſueuerat: quas præcipuæ fœminæ eorum templis deorum conſecrare ſolent, neque aliud quicquam Atticum illic offerre, ne vrceum quidem, ſed ex ollis gentilibus in poſterum ibidem potare. Eóque contentionis proceſſere Argiuæ atque AEginææ mulieres cum Atticis, vt ad meam vſque ætatem fibulas geſtauerint quàm antea grandiores. Odiorum principium AEginetarum in Athenienſes hoc, quemadmodum commemoratum eſt, extitit. Cuius rei circa ſtatuas geſtæ memoriam retinentes, libenter Thebanorum rogatu auxilium tulere Bœotiis AEginetæ. Qui quum maritima Atticæ vaſtarent, Athenienſéſque aduerſus AEginam expeditionem inirent, aduenit è Delphis oraculum, vt ab AEginetis lædendis triginta annos abſtinerent, tricesimo anno, quum fanum AEaco dicaſſent, bellum cum AEginetis inchoarẽt, ad votum eis re ſucceſſura. Sin bellum continuò inferrent, fore vt interea multa detrimenta acciperent & inferrent, ſed ad extremum illos [b] ſubigerent. Hoc oraculum ad ſe Athenienſes allatum vbi audiere, eatenus ei obtemperandum cenſuerũt vt AEaco fanum dicarent, quod nunc in foro extructum viſitur: [c] ſed triginta annis non eſſe abſtinẽdum, quòd videlicet audiſſent eſſe fatale, multa ſe paſſuros indigna ab AEginetis, ſi bello abſtinerent. His tamen ad vlciſcendum ſe parantibus, Lacedæmonium factum extitit impedimento. ſiquidem Lacedæmonii, audito cõmento Alcmæonidarum erga Pythiam, & quæ egiſſet Pythia in ipſos atque Piſiſtratidas, duplicem ſe iacturam feciſſe animaduertebant: quòd & ſuos hoſpites è patria eieciſſent, & nulla ſibi ex hoc facto gratia ab Athenienſibus haberetur. Præterea oraculis vrgebantur, denuntiantibus multa ipſis & [d] indigna ex Athenienſibus futura, quorum antehac ſecuri fuiſſent, præſertim ex eo quod à Cleomene Spartam reuerſo didicerant. Etenim Cleomenes potitus eſt ex arce Athenienſium oraculis, quæ à Piſiſtratidis prius poſſeſſa, quum illi expellerentur, [e] relicta fuerant in templo. Ea Lacedæmonii vbi per Cleomenem accepere, & animaduertebãt Athenienſes augeſcentes, nec ad ipſis obtemperandum vllo modo eſſe animatos: præterea genus Atticum quod ſub tyrannis fuiſſet infirmum, & ad parendum promptum, nunc parta libertate ipſis par exiſtere: hæc omnia conſiderantes, accerſierunt

a Vt tamen verum fateamur, non Ionica eſt hæc veſtis ab antiqua origine, ſed Caira. omnis enim priſca veſtis Græcarum mulierũ eadẽ erat, cũ illa quam nunc Doricam appellamus. At verò Argiuis & AEginetis hac de cauſa conſuetudinem iſtam inualuiſſe *aiunt*, vt fibulæ fiant menſuræ ſeſcuplo maioris quàm quæ tum recepta erat. quinetiam mulieres apud eos tẽplo deorum fibulas præcipuè conſecrare, *uel fibulas pro donariis offerre*: Atticũ verò nihil, ac ne laterem quidẽ, tẽplo offerre: atq; adeo vt ibi ex vrceis ſuæ patriæ potarent, more poſtea receptũ fuiſſe. *Animad uertendum eſt autem, in Græco textu interpunctionem quæ eſt poſt* τοῖσι, *inde tranſlatam ponẽdam eſſe poſt* εἶναι, *vt ſit*, ἓτι καὶ τοῖσι νόμος ἐστὶ.

b Vel potius, Ipſi ſubigerentur.

c Sed annos triginta non abſtinuerunt, *uel ſuperſederunt*, quum audiſſent ſibi eſſe abſtinendum, paſſis hoſtilia ab AEginetis. His tamen ad vlc.

d Hoſtilia, *uel atrocia*, ab Athen. fut. quorum *oraculorum* antea quidem ignari fuerant, tum verò cognita habuerant, quum Cleomenes ea Spartã attuliſſet. iis enim potitus eſt ex Athenienſiũ arce oraculis quæ, &c. Vt τῶν πρὸ τοῦ προγεγενημένων.

e In templo reliquerant: relicta autem Piſiſtratus acceperat. Lacedæmonii igitur, quum hæc oracula in eorum manus peruenirent, Athenienſium potentiam creſcere & ad parendum ipſorũ imperio nullo modo animatos eſſe videntes, quum apud ſe conſideraſſent, gẽtem Atticam tantiſper dum libertate potiretur, *uel fui iuris eſſet*, viribus parem ſuæ eſſe futurã, at ſi tyrannide coerceretur, infirmam & ad imperata faciendum fore promptam: hæc, *inquam*, omnia quum

Hippiam Piſiſtrati à Sigeo Helleſponti, quò Piſiſtratidæ confugerant. Poſtquam Hippias accerſitus adfuit, accitis etiam aliorum ſociorum nuntiis, ita Spartiatæ apud eos verba fecere, [a] Agnoſcimus viri ſocii nos haud rectè egiſſe, qui mendacibus oraculis inducti, viros qui erant noſtri imprimis hoſpites, [b] quique in animum inducebant præbere nobis Athenas obnoxias, è patria eiecimus. & quum hæc fecerimus, tamen ingrato populo vrbem tradidimus: qui poſteaquam per nos [c] liberatus, deſpexit nos, pariter ac regem noſtrum per dedecus detrimentúmque eiecit: inflatúſque ſuperbè, famam auget, præcipuè quidem Bœotos ſuos finitimos atque Chalcidenſes didiciſſe qui ipſi ſint: ſed fore fortaſſis vt alius quis, ſi peccauerit, idem diſcat. Quare, quoniam in illis agendis peccauimus, nunc demus operam vt illuc vnà vobiſcum euntes, ſupplicium de illis ſumamus. Hac enim de cauſa Hippiam & vos è ſua quoſque vrbe accerſiuimus, vt publico conſenſu & cõmuni exercitu reducentes hunc Athenas, reddamus ei quæ abſtulimus. Hæc Spartiatæ. Quæ quum alii ſocii non probarent, quúmque ſilentium tenerent, Corinthius Soſicles ita loquutus eſt, [d] Eo tempore cælum ſub terra, ac terra ſuperior cælo erit, hominéſque domicilium in mari habebunt, quo tempore vos Lacedæmonii rebus publicis euerſis, tyrannides in vrbes introducere conabimini. quibus nihil eſt in rebus humanis neque iniuſtius, neque magis mortiferum. Quòd ſi bonum vobis videtur ciuitates ſubeſſe tyrannidi, ipſi vobis primi tyrannum conſtituite, atque ita vt aliis conſtituatis operam date. At nunc ipſi tyrannorum expertes, & ne id in Sparta contingat vehementiſſimè cauentes, hoc in ſocios ſtudetis efficere, qui ſi eſſetis, vt nos ſumus, experti, meliorem quàm nunc facitis, de hac re [e] ſententiam diceretis. Nam iſta res apud Corinthios ciuitatis perturbatio fuit. quum eſſet apud eos paucorum regimen, & ii qui Bacchiadæ vocabantur, vrbẽ incolerent, vltro citróque inter eos matrimonia contrahebantur. Horum vni nomine Amphioni nata eſt filia clauda, cui nomẽ erat Labda: quam quoniam nemo Bacchiadarum ducere volebat, duxit Eetiõ Echecratis filius, è Petra quidẽ tribu, ſed oriũdus à Lapithe ac Cæneo. Qui quũ neque ex hac muliere, neque ex alia tolleret liberos, miſſus eſt Delphos ad cõſulendum de prole. eum introeuntem ſtatim Pythia his verſibus compellauit,

Eetion, te nemo (licet ſis tantus) honorat.
Conceptum pariet ſaxum graue Labda, monarchos
[f] Qui cadet in ciues, emendabitque Corinthum.

[g] Hoc oraculum quod Eetioni redditum eſt, eodem tendebat quò alterum antea Bacchiadis redditum, haud prius intellectum quàm hoc renuntiatum eſt in hæc verba,

Concipit in petris aquila, enixura leonem
Robuſtum, ſæuum, genua & qui multa reſoluet.
Hæc bene nunc animis verſate Corinthia proles,
Qui colitis pulchram [h] Pallenem, altámque Corinthum.

[i] Id oraculum quum ad eam diem fuiſſet indeprehẽſum, ſimulatque ex hoc Eetionis patuit eodem vtrumque pertinere, ſilentio ſuppreſſere, animo futurum Eetionis filium extinguendi. Et vt primùm mulier enixa eſt, miſerunt è ſuo numero decem viros ad tribum in qua habitabat Eetion, qui puerum extinguerent. Iſti, poſtquam ad Petram peruenere, & ad Eetionis atrium acceſſere, puerum petunt. Labda cur veniſſent ignara, [k] paternæque beneuolentiæ cauſa veniſſe eos rata, affert filium, & in vnius eorum manum porrigit. erat autem inter viam conſtitutum, vt qui primus eorum puerum cepiſſet, is humi illum allideret. Verùm diuina quadam fortuna puer ei viro cui à Labda traditus erat, arriſit. quam rem illi conſideranti miſeratio ſubiit pueri occidendi. Sic miſertus alteri tradidit, & ille tertio, atque ita deinceps per manus traditus infans, per omnes decem tranſiit: ac nemine interimere volente, rurſus matri eſt redditus. Illi egreſſi atque ante ianuam ſtantes, alius alium incuſabant caſtigabántque, ſed primum præcipuè, qui ex conuento non feciſſet: donec interiecto temporis ſpatio placitum eſt vt rurſus introgreſſi, omnes fierent participes cædis. Sed neceſſe erat ex Eetionis ſtirpe germinari Corintho perniciem. nam Labda ſtans pro foribus, hæc omnia exaudiebat: eóque metuens ne illi immutata voluntate acceptum rurſus puerum interimerent, aſportauit, & in méſura frumen-

animaduertiſſent, accerſiuerunt Hipp.

a Conſcii nobis ſumus nos haud rect.

b Quique ſe Athenas in poteſtatem noſtram reducturos receperant.

c Liberatus, animo erigi cœpit, nos regémque noſtrum per contumeliam eiecit: atque adeo ſuperbè in flatus, ſuam potentiã auget: vt & iam didicerunt potiſſimũ quidem finitimi eorum Bœoti & Chalcid. diſcet verò fortaſſe & alius quem peccare cõtigerit. *i. non cauisse ſe erga illos gerere. Quod tamẽ poteſt aliter etiam exponi, ſicut & illud δόξαν φύσας.*

d Nunc profectò cælum ſub terra erit, terráque cælo ſupereminebit, homines mare incolent, piſces domiciliũ prius hominum accipient, quum vos Laced. reb. p. euerſi. in vrbes reducere conemini. quibus nihil in reb. hum. nec magis iniuſtum eſt, nec magis ſanguinarium. *Perinde ac ſi diceret, cum poeta, Omnia naturæ præpoſtera legibus iubent, Párſque ſuum mundi nulla tenebit iter, Omnia iam fient fieri quæ poſſe negabam, quum vos Laced. adeo mutati ſitis ut, &c. Sed legendum ἢ δὴ ὅ, τι οὐρανὸς, &c.*

e Sententiam proponeretis. Talis erat Corinthiis vrbis ſtatus, vt penes paucos imperium eſſet. Quũ igitur ii qui Bacchiadæ cognominabantur, ciuitatis gubernacula tenerent, & vltro citróque matrimonia inter ſe contraherẽt, contigit vt vni ex his, qui Amphion vocabatur, filia naſceretur quæ clauda eſſet, nomine Labda. Eã quòd nullus Bacchiadarum ducere vellet, duxit Eetion, &c.

f Quod cadet. *neque enim videtur poſſe aliò referri πρεῖττα quàm ad ὀλοίτροχον.*

g Hæc oracului Eetioni reſpondiſſe, Bacchiadis renuntiatur, qui quod prius editũ de Corintho fuerat oraculum nõ intelligebant, quum eodem quo & illud Eetioni redditum, pertineret. h Pirenen. i Quum igitur Bacchiadæ huius oraculi ſibi prius redditi mentem aſſequi non poſſent, quum audiuerunt id quod Eetioni erat editum, tunc illud etiam prius intellexerunt, cum illo Eetionis congruens. Quum autem & hoc intellexiſſent, ſilentio ſuppreſſerunt, naſciturum Eetioni prolem interficere in animo habentes. k Ad gratulandum patri ven.

taria occuluit: qui locus viſus eſt minimè inueſtigabilis, quum ſciret illos, ſi redirēt ad inueſtigādum puerum, omnia ſcrutaturos: vt & cōtigit. nam introgreſſis & ſcrutantibus vbi non apparuit, viſum eſt eis abeundum, atque iis à quibus miſſi eſſent, dicendum ſe cuncta quæ illi mandaſſent perpetraſſe, atque ita reuerſi dixerūt. Poſt hæc Eetionis filio creſcēti impoſitum eſt nomen Cypſelo, ob periculum hoc quod deuitauerat in cypſela, *id eſt menſura frumentaria*. Vbi autem in virilē adoleuit ætatem, conſulenti oracultum Delphis, anceps eſt redditum, quo fretus, Corinthum aggreſſus occupauit. oraculum autem hoc erat,

Vir locuples noſtras hic qui deſcendit ad ædes
Cypſelus Eetides, claræ rex *eſto* Corinthi,
Ipſe, & eo nati, ſed nulli deinde nepotes.

Et oraculum quidem, hoc erat. Cypſelus verò tyrannide potitus, talis extitit vt Corinthiorum multos inſequutus ſit, multos pecunia, longè plurimos anima priuauerit. Cui, quum triginta regnaſſet annos, bene vita defuncto ſucceſſit in tyrannide filius Periander, qui inter initia mitius agebat quàm pater: ſed vbi per nuntios cōſuetudinem habuit cum Thraſybulo Mileti tyrāno, multo magis quàm pater cruentus effectus eſt. Miſſo enim præcone, Thraſybulum interrogauit qua ratione ipſe rebus tutius conſtitutis, ciuitatem pulcherrimè gubernaret. Thraſybulus, eo qui à Periandro miſſus erat, extra oppidum educto, ingreſſus eſt rus quoddam ſatum, & vnà cum eo ſegetem interambulans, ſciſcitabatur hominem de ſuo aduentu è Corintho, detruncans atque abiiciens vt quanque videbat ſpicam inter alias extātem, donec ſegetem formoſiſſimam atque denſiſſimam hūc in modum corrupit: prædiúmque illud peruagatus, nullo verbo reddito præconem remiſit. Reuerſus Corinthum præco, auido præceptionis audiendæ Periandro negauit ſibi quippiam reſpondiſſe Thraſybulum, & mirari quòd ſe ad virum veſanum Periander miſiſſet, & ſua ipſius deſtruentem: exponítque quæ ex Thraſybulo vidiſſet. Periāder id quod à Thraſybulo actum erat intelligens, atque interpretans ſibi ab illō præceptum vt eminentiſſimos quoſque popularium interimeret, tunc verò omnem in ciues ſæuitiam exercuit, interficiendo ac perſequendo conſummans id quod à Cypſelo fuerat omiſſum. Atque adeo die vno vniuerſas mulieres Corinthias exuit, propter Meliſſam vxorem ſuam. nam quum ad Theſprotos, qui ſunt ad flumen Acherō-tem, miſiſſet nuntios ſciſcitatum necyomanteon, *id eſt mortuorum oraculum*, de hoſpitis depoſito, Meliſſa apparēs negauit ſe indicaturam aut dicturam vbinam depoſitum eſſet collocatum, quoniam ipſa algeret, quia nuda eſſet. nihil enim ſibi prodeſſe veſtes cum quibus ſepulta fuiſſet, vtpote non concrematas. Cuius rei, quòd vera loqueretur, teſtimonio foret quòd Periāder in frigidū furnum panes ingeſſiſſet. Hæc Periandro renuntiata, ob illud argumentum fidem fecere, quòd ipſe cum Meliſſa quanuis defuncta coierat. Itaque ſtatim poſt eum nuntium per præconem edixit vt omnes Corinthiæ mulieres ad Iunonis templum prodirent. Eò, tanquam ad diem feſtum, quamornatiſſimè poterant quum iſſent mulieres iſtæ, diſpoſitis clàm ſatellitib⁹, eas omnes ſine diſcrimine exuit, ingenuas pariter & ancillas, atq; *eas ueſtes* ad foueam comportatas Meliſſam precando cremauit. Hæc vbi fecit, & nuntios iterum eoſdem miſit, tūc ei Meliſſæ idolum, *hoc eſt inanis imago*, expoſuit vbinam depoſitum hoſpitis collocaſſet. Huiuſmodi eſt tyrānis, Lacedæmonii, vobis, & talium operum. Eóque nos Corinthios cum magna admiratio cepit ſimulatque vidimus vos accerſiſſe Hippiam, tum verò maior nunc dum iſta dicitis. Propterea deos Græcorum inuocantes [a] teſtamur apud vos, ne velitis tyrannides in ciuitatibus conſtituere, quas non extinguitis, ſed excitatis præter æquitatem, dum Hippiam reducitis: in quo ſcitote Corinthios vobis non aſſenſuros. Hæc Soſicles Corinthiorum legatus. Quem excipiens Hippias, eoſdem quos ille deos inuocando dixit, cum cæteros, tum præcipuè Corinthios deſideraturos Piſiſtratidas, [b] quum veniſſent dies quibus expiare ſe ab Athenienſibus nequirent. Hactenus reſpondit Hippias, quoniam oracula illa ipſe præ cæteris nota haberet. Cæteri ſocii, qui antea ſilentium tenuerant, audito Soſicle, liberius pro ſe quiſque in vocem erumpentes, accedere ſententiæ Corinthiorum, obteſtaríque Lacedæmonios nequid agerēt noui aduerſus Græcam ciuitatem. Ita ab ea re ceſſatum eſt. Hippias illinc profectus, offerente ſibi Amynta Macedone Anthemuntem, & Theſſalis Iolcon, neutrum accipere voluit, ſed rurſus ad Sigeum conceſſit, quod armis Piſiſtratus à Mitylenæis eripuerat. Eóque capto, tyrannum ibi conſtituerat Hegeſiſtratum, filium nothum ex muliere Argiua, qui tamen, quæ à Piſiſtrato acceperat, non tenuit ſine prælio. nam diu inter

a Obteſtamur vos ne tyrannides in ciuitatibus conſtituatis. Atque adeo, niſi ab incepto deſiſtatis, ſed Hippiam contra ius & æquum reducere conemini, ſcitote non approbaturos veſtrū hoc factum Corinthios.

b Vbi veniſſēt ſtati dies quibus futurū eſſet vt illos angerēt Atheniēſes. *Sed ἀτιᾶζ ſuſpectum reddit uel ipſa Valla interpretatio.*

Mitylenæos ac Atheniēſes pugnatum eſt, hos ex oppido Achilleo, illos è Sigeo prodeuntes: hos repetentes regionem, illos refellentes hac ratione, quòd dicerent nihilo magis iuris eſſe AEolibus in agrum Ilienſem, quàm ſibi ac cęteris Græcis qui Menelao in raptu Helenes operā nauaſſent. His aſſiduè bellantibus, cum alia in prælijs geſta ſunt, tum illud, quòd Alcæus poeta in prælio quod collatis ſignis gerebatur, vincentibus Athenienſibus, ipſe quidem fugæ ſe mandans euaſit: ſed armis eius potiti ſunt Athenienſes, quæ apud templum Mineruæ in Sigeo ſuſpenderunt. Hāc rem Alcæus carmini mandans, in Mitylenen repoſuit, indicans Menalippo ſodali ſuam calamitatem. Mitylenæos tamen atque Athenienſes reduxit in gratiam Periander Cypſeli filius, qui delectus arbiter, ita eos reconciliauit, vt vtrique ea colerent quæ haberent. Atque hoc modo Sigeum factum eſt Atheniēſium. Hippias, poſtea quam Lacedæmone in Aſiam abiit, cuncta agitabat, inſimulando Atheniēſes apud Artaphernem, atque omnem operam dando vt Athenæ in illius ac Darii venirent poteſtatem. Quæ agitare Hippiam quum accepiſſent Athenienſes, mittunt Sardis nuntios ad diſſuadendum Perſis fidem habere exulibus Athenienſibus. Sed Artaphernes iubere Athenienſes (ſi ſalui eſſe vellent) rurſus Hippiam recipere: Athenienſes eam conditionem recuſare, & malle profeſſi eſſe Perſarum hoſtes. Dum ita apud Perſas inſimulantur, atque ita animati ſunt Athenienſes eam conditionem recuſare, hoc interim tempore Mileſius Ariſtagoras à Cleomene Lacedæmonio reiectus è Sparta Athenas venit. nam ea ciuitas inter cæteras præpollebat. [a] Ad quam ciuitatem vbi venit Ariſtagoras, eadem quæ in Sparta, commemorauit de commodis quæ eſſent in Aſia, déque Perſico bello, quòd neque ſcutum neque lanceam in vſu haberent, [b] faciléſque eſſent ad capiendum. Hæc ille referens, ea quoque addebat, Mileſios eſſe Athenienſium colonos, quos æquum eſſet ab eis liberari qui multum pollerent. Denique nihil non pollicebatur, omnibus precibus obſecrās quod tātopere cupiebat, donec eos induxit. Facilius [bb] enim ei viſum eſt multos decipere quàm vnum: qui ſi Cleomenem ſolum fallere non potuit, id tamen in triginta mil libus Athenienſium effecit. Itaque Athenienſes perſuaſi, decreuere viginti naues Ionibus auxilio mittendas, Melanthio illis præfecto, viro inter populares omni in re ſpectato. Hæc claſſis initium malorum extitit Græcis pariter & barbaris. ante cuius egreſſum Ariſtagoras reuectus Miletum, excogitauit conſilium quod in nullam Ionum vtilitatem erat redundaturum. quanquam ne ille quidem hac ratione faciebat, ſed vt regi Dario moleſtiam afferret. Etenim miſit quendam in Phrygiam ad Pæones qui à flumine Strymone in captiuitatem abducti à Megabyzo erāt, locum
» atque vicum per ſeſe incolentes: ad quos vt peruenit nuntius, ita verba fecit, Viri
» Pæones, miſit me Ariſtagoras Mileti tyrannus [c] ad oſtendendam vobis (ſi obtem-
» perare velitis) ſalutem. Nunc enim cuncta Ionia ab rege defecit, [d] eademque vo-
» bis præſtat facultatem ſalutis parandæ ad patriam veſtram: per vos quidem, vſque
» ad mare, deinceps nobis iam curæ erit. His auditis Pæones magnam ſanè voluptatem acceperunt: ſumptúſque liberis atque vxoribus, ad mare fuga ſe proripuerunt: nonnullis eorum præ metu [e] illinc remeantibus. Vbi ad mare peruenere, illinc in Chium tranſmiſere. quò poſtquam applicuere, eorum veſtigia inſequutus adfuit ingens equitatus Perſarum: & quia eos aſſequi non potuit, miſit in Chium ad illos vt eodem redirent. Cuius oratione repudiata, à Chiis ſunt in Leſbum tranſportati, mox à Leſbiis in Doriſcum, vnde terreſtri itinere ſe in Pæoniam receperunt. Poſt hæc ad Ariſtagoram Athenienſes viginti cum nauibus venere, ducentes vnà quinque triremes Eretriorum, qui non Athenienſium gratia commilitium præſtabant, ſed debitam ipſis Mileſiis gratiam reddebant. Nam Mileſii aliquando [f] pro Eretriis in bello Chalcidenſi præſtiterant, quum Samii contra Eretrios atq; Mileſios Chalcidēſibus opem tuliſſent. Ariſtagoras, vbi iſti atque alii ſocii adfuere, expeditionem fecit aduerſus Sardis, non tamen ipſe proficiſcens, ſed Mileti remanens, præfectis aliis ducibus Mileſiorum, fratre ſuo Charopino, & cæterorū ciuium Hermophanto. Hac claſſe Iones vbi peruenere Epheſum, relictis nauibus apud Coreſum, quod eſt agri Epheſii, ipſi cum ingenti manu, ſumptis viæ ducibus Epheſiis, ad ſuperiora tendebant, ſecundum flumen Cayſtrum tenentes iter. Illinc ſuperato Tmolo Sardis aduenium, eáſque, [g] occurrente nemine, capiunt, omniáq; eius vrbis loca, præter arcem, quam Artaphernes ipſe tutabatur, habens non exiguas virorum copias: [h] quæ res fuit impedimento quominus qui ingreſſi erant vrbem, diriperent. Erant Sardibus domus pleræque arundinaceæ: quæ autem lateritiæ, tamen ex arundinibus lacunaria habebant. harum vnam quidam è militibus quum incendiſſet,

a Quum autem ad plebem acceſſiſſet Ariſtag.

b Expugnarique facilè poſſent.

b Eſſe videtur mulo decip. q. vn. ſi Cleom. quidem Lacedæmonium ſolum fall.

e Salutare conſilium vobis daturum.

d Vobiſque iam licet incolumes in patriam reuerti: vobis quidē ad mare vſque quod autē à mari eſt, nobis curæ erit. Q. d. *Veſtrum eſt operam dare vt ad mare nos recipiatis, eò quum veneritis, quod iter tenere debeatis, curæ nobis erit.*

e Illic remanentibus.

f Eretrios in bello aduerſus Chalcidenſes adiuuerant.

g Repugnante nemine.

h Ne autem vrbē hanc à ſe captam diriperent hoc obſtitit: *quod ſequitur videlicet. at Valla iunxit præcedentibus hæc, τὸ δὲ μὴ λῃσθῆναι, &c.*

repentè ignis è domo in domum elapſus totam vrbem abſumpſit. Ardente vrbe, & vaſtante iam extrema incendio, nec habente regreſſum, Lydi & Perſarum quicunque in vrbe erant, vndique circumuenti, ex vrbe in forum cõfluũt, & ad amnẽ Pactolum, qui medium forum interfluens, ramenta auri è Tmolo illis defert, dein de flumini Hermo immiſcetur, & ille mari. Ad hunc amnem & ad hoc forum conglobati Lydi pariter & Perſæ ſeſe defendere adigebantur. Iones, videntes hoſtium alios ſeſe tutantes, alios magna multitudine ſe obuiam ferentes, metu perculſi, ad montem qui dicitur Tmolus ſeſe recipiunt, atque illinc noctu ad naues. Crematis Sardibus, deflagrauit vnà templum Cybeles indigenæ deæ: cuius prætextu poſtea Perſæ templa quæ in Græcia erant cremauerunt. Hoc vbi Perſæ qui intra Halyn domicilia habebant, reſciuerunt, tunc verò ad ferendam Lydis opem conuenerũt: nec adepti Sardibus Iones iam illinc profectos, eadem via inſequuti, comperiunt Epheſi: congreſſique cum illis ex aduerſo inſtructis, in fũgam eos vertunt, multóſque occidunt, & in his cum alios illuſtres viros, tum EValcidem Eretriorum ducem, qui donatus laurea in certaminibus fuerat, & à Simonide Ceo maiorem in modum celebratus. Ex ea pugna qui euaſere, per vrbes fuere diſſipati. Et tunc quidem ita dimicatum eſt. Athenienſes autem, poſt hæc deſertis prorſus Ionibus, etſi per nũtios Ariſtagoræ magnopere rogabantur, negauerunt ſe auxilio futuros. Quorum ſocietatẽ fraudati Iones, tamen quoniam iſta aduerſus Darium egerant, nihilo ſegnius bellum aduerſus regem parabant: Helleſpontúmque inuecti, Byzantium ac cæteras circà vrbes in ſuam poteſtatem redegerũt. Inde euecti magnam Cariæ partem in belli ſocietatem aſciuerunt. nam Caunus, quæ prius ſocietatem facere recuſauerat vbi Sardis conflagrarunt, & ipſa Ionibus acceſſit: Cyprii quoque omnes vltrò, exceptis Amathuſiis, acceſſerunt. Defecerunt autẽ Cyprii à Medis in hunc modum: Erat Oneſilus quidam Gorgi Salaminiorum regis frater, natu minor, Cherſis filius, Siromi nepos, EVelthontis pronepos. hic vir, quum ſæpenumero antea Gorgum ſolicitaſſet ad rebellandum ab rege, tunc audiens Ionas rebellaſſe, vehementius vrgere hominem inſtitit. In quo quia nihil proficiebat, obſeruato tempore dum Gorgus oppidum egrederetur vnà cum ſuis [a] militibus, eum portis excluſit. Gorgus oppido exutus, ad Medos tranſfugit: eo potitus Oneſilus omnibus Cypriis vt rebellarent ſuadebat: perſuaſis cæteris, Amathuſios rebellare abnuentes obſidione circumdedit. Dum hic Amathuntem obſidet, Darius, vt ei nuntiatum eſt Sardis captas incenſáſque ab Athenienſibus atque Ionibus, & huius comparandæ claſſis atque rei contexendæ fuiſſe authorem Ariſtagoram Mileſium, fertur, [b] quumprimum hæc audiuit, dixiſſe Iones nihil feciſſe: probè ſciens non fuiſſe illos præ contemptu ſui rebellaturos: deinde interrogaſſe quínam eſſent Athenienſes. Id quum audiſſet, tum arcum popoſciſſe, eóque ſumpto, ſagittam quam impoſuerat, in cælum excuſſiſſe: & ea in aerem excuſſa, dixiſſe, O Iupiter, contingat mihi vt Athenienſes vlciſcar. Atque hæc loquutus, cuidam famulorum præcepiſſe vt ſibi ſemper appoſita cœna, ter diceret, Here, memento Athenienſium. Et quum hoc præcepiſſet, accito ad ſuum conſpectum Hiſtiæo Mileſio, [c] quem ipſe diu diſtinuerat, ita eum fuiſſe alloquutus, Audio Hiſtiæe procuratorem tuum, cui tu Miletum demandaſti, nouas aduerſum me res eſſe molitum. viris enim ex altera continente perſuaſit vt Iones ſequerentur, (qui mihi commiſſorũ pœnas dabunt) eóſque induxit ad me Sardibus priuandum. Num igitur videtur hæc tibi bene habere? quorum quídnam ſine tuis cõſiliis actũ eſt? Proinde vide ne rurſus teipſum in culpam induas. Ad hæc Hiſtiæus, Quódnam, inquit, rex protuliſti verbum? méne cõſulere rem quæ tibi ſit quippiam ſiue multum ſiue parum moleſtiæ allatura? Quid mihi quærens iſta facerem? aut cuius rei indigens? cui omnia adſunt quæ tibi? quem tu omnium conſiliorũ tuorum cõmunione dignaris? Quòd ſi iſtud quod ais egit procurator meus, ſic habeto, id eum feciſſe ſuo cõſilio. [d] Principio ratione iſtã non admitto, Mileſios ac meum procuratorẽ quippiam rerum nouarum feciſſe aduerſus ſtatum tuum: ſiquid tamen huiuſmodi faciunt, & tu id quod eſt audiſti, rex, intelli-ge quid rei egeris quòd me à mari ablegandum putaſti. nam Iones id agere aggreſſi ſunt poſtquam ego ex ipſorum conſpectu ſum amotus, cuius aggrediendi iampridem libidine tenebantur: quòd ſi ego in Ionia fuiſſem, nulla profectò ſe ciuitas cõmouiſſet. Proinde nunc properè dimitte me vt in Ioniam contendam, illic omnia negotia tibi in integrum reſtituturus, & hunc Mileti procuratorem, harum rerum machinatorem, in tuam poteſtatem redacturus. Hæc, quũ ex animi tui ſententia cõfecero, iuro per deos regios me non prius exuturum hanc veſtem, qua indutus in

Ioniam

a *Legit* σπανιάτας *pro* σπανίτας.

b Vbi hæc audiuit, Iones cõtempſiſſe, *uel* nihil feciſſe, quippe qui non impunitam illorum fore rebellionẽ ſciret. deinde interr.

c Quem à longo iam tempore detinebat. *Vel*, retinebat.

d Sed ego prorſus fidem his verbis abrogo, Mileſ.

Ioniam deſcendam, quàm Sardiniam inſulam maximam tibi tributariam reddam. Hæc Hiſtiæus fallendi gratia dicebat. quibus perſuaſus Darius, hominem dimiſit, præcipiens vt poſteaquam ea quæ ſpoponderat præſtitiſſet, ad ſe Suſa reuerteretur. Dum nuntius de Sardibus ad regem venit, Dariúſque illam rem arcu fecit, & Hiſtiæum eſt alloquutus, Hiſtiæúſque ab eo dimiſſus ad mare ſe contulit, hoc interea omni tempore hæc geſta ſunt: Oneſilo Salaminio Amathuſios obſidenti nuntius affertur [a] Artybium virum inter Perſas eximium cum magna vi Perſarum curſum tenere in Cyprum. Quo accepto, Oneſilus legatos paſſim in Ioniam dimittit ad Iones euocandos: qui non diu in deliberando cunctati, cum magna claſſe ad eum ſe contulerunt. Et quum Cyprum tenuiſſent, Perſæ nauibus è Cilicia traiecerunt, terreſtríque itinere Salaminem contenderunt, Phœnicibus claſſe circumeuntibus promontorium quæ Claues Cypri vocantur. His ea facientibus, Cyprii tyranni cõuocatis Ionum ducibus dixere, Viri Iones, vobis nos Cyprii optionem damus cum vtris dimicare velitis, cum Perſis, an cum Phœnicibus. Si terra mauultis cum Perſis acie confligere, iam tempus eſt è nauibus egrediendi, & in acie ſtandi, vt nos veſtras ingreſſi naues, cum Phœnicibus dimicemus: ſin cum Phœnicibus fortunã tentare mauultis, facite. quoniam alterutrum opus eſt eligatis, vt quantum in nobis ſitum eſt, Ionia atque Cyprus in libertatem vindicentur. Ad hæc Iones, Commune, inquiunt, Ioniæ concilium nos miſit ad mare tutandum, non ad naues tradendas, quò ipſi cum Perſis in terra confligeremus. [b] Itaque vbicunque quidẽ collocabimur, vt operam nauemus enitemur: vos verò debetis, qualia ab imperãtibus Medis paſſi eſtis reminiſcentes, viros egregios vos oſtẽdere. Hæc Iones reſponderũt. Poſt hæc Perſis in cãpum Salaminiũ tendẽtibus, Cyprii reges aduerſus alios hoſtes conſtituerũt alios Cyprios: aduerſus Perſas, optimũ quenq; Salaminiorũ ac Solienſiũ. aduerſus Artybiũ Perſarũ ducẽ Oneſilus vltro cõſtitit. Inſidẽbat Artybius equo in ãrmatũ erigere ſe docto. Quod audiẽs Oneſilus, ad ſatellitẽ ſuum (erat enim ei ſatelles ſanè quàm peritus rei bellicæ, & alioqui [c] ſolertiæ plenus.) Audio, inquit, Artybii equũ edoctum ſe erigere, & pedibus ſimul atq; ore [d] eum in quẽ agitur, perficere: proinde tu properè inita ratione dicito vtrũ malis obſeruare, equúmne tibi feriẽdũ, an ipſum Artybiũ. Ad quẽ ſeruus ſuus, Ego verò, inquit, rex, paratus ſum & vtrũq; & alterutrũ, & omnino quicquid imperaueris, facere. promã tamẽ quod rebus tuis eſſe cõducibilius ſentiam, regẽ ac ducẽ oportere cum rege ac duce certare. ſiue enim talẽ occidas, decori tibi fore: ſiue (quod ſecundum eſt) à tali occidaris, (quod abſit) dimidium mali eſſe. nos verò famulos cũ famulis hoſtiũ debere confligere. Nã quod ad equum attinet, non eſt cauſa cur eius artificium extimeſcas. recipio enim tibi eũ poſthac aduerſus neminem ſe erecturũ. Hæc illo loquuto, mox exercitus conflixere terreſtres naualéſq;. & claſſe quidẽ Iones eo die ſtrenuè pugnãtes ſuperauere Phœnices: Samiorũ tamẽ præcipua virtus extitit. In terra aũt, vbi cõcurſum eſt, dũ acies dimicant, circa imperatores hoc actũ eſt: Vbi Artybius equo cui inſidebat in Oneſilũ inuectus eſt, Oneſilus (vti cõuenerat cum ſatellite) ipſe inuadẽtẽ Artybium ferit, eius ſatelles ſublatos equi pedes in Oneſili ſcutum eos iactãtis, *falce percutiẽs* abſcidit. quo ictu Artybius Perſarũ imperator illic vnà cum equo corruit. Cæteris autẽ pugnãdo occupatis, Steſenor Curii tyrannus, non parũ circa ſe copiarũ habẽs, prodidit ſocios Curiẽſes. (hi Argiuorum coloni dicũtur eſſe.) Poſt horũ proditionẽ, ſtatim Salaminii, qui curribus vehebãtur, idem fecere. quo ex facto Perſę Cypriis ſuperiores extitere. Horum acie in fugam verſa, cum alii multi occubuere, tũ verò Oneſilus Cherſis filius, qui Cyprios ad defectionem induxerat, & Soliorum rex Ariſtocyprus Philocypri filius, eius, inquam, Philocypri quem Solon Atheniẽſis Cyprum profectus inter tyrãnos maximè verſibus celebrauit. Oneſili caput Amathuſii, quoniam ipſos obſederat, exciſum in oppidum retulerunt, ac ſupra portas ſuſpenderunt. Quod ſuſpenſum quum iam exinanitum eſſet, ingreſſum apum examen fauo referſit. ea de re oraculum Amathuſiis (nam oraculum cõſuluere) redditum eſt vt depoſitum caput humarẽt, Oneſilóque quotannis tanquã heroi ſacrificarẽt. hoc facientibus, melius cum eis actum iri. quod Amathuſii ad meam vſque memoriã faciebãt. Iones, & alii qui ad Cyprum pugna nauali dimicauerant, vbi didicere res Oneſili perditas, & cæteras Cypriorũ vrbes obſeſſas præter Salaminẽ, eam autẽ Gorgo priſtino regi Salaminios reſtituiſſe, in Ioniam redire maturauerunt. Ciuitatum autẽ Cypriarũ diutiſſimè obſidionem Soli pertulit, ſed eam Perſæ quinto menſe quàm obſidere cœperunt, circumſuffoſſo muro expugnauerunt. Ita Cyprii, quum annum liberi fuiſſent, denuò in ſeruitutem ſunt redacti. At Dauriſes, qui filiam Darii in matrimo-

a Artybium Perſam cum numeroſa manu Perſica, Cyprum aduentare. *Ad verbum, Expectari in Cyprum. Id eſt, Eum in Cyprum aduentum expectari. Valla autem hic ἐπιφοίτησιν cum ἐπιμιξίαν confudit.*

b Nos itaque vbi collocati ſumus, vt oper. *Vel, In munere quod nobis iniunctum eſt.*

c Audaciæ plenus. *Vel, Animoſus. Vel, Magnos ſpiritus gerens. Sed rectè* μείζονας ἢ κατὰ μοῖραν.

d Eum in quem impetum faciat, interficere. *Vel, Eum in quem feratur, aut inſurgat, confícere. quod melius reſpondet verbo* κατεργάζεσθαι.

nium habebat, Hymeésque & Otanes, atque alii Persarum duces, & ipsi filias Darii in matrimonio habentes, persequuti eos Iones qui aduersus Sardis expeditionem fecerant, postquam in naues repulerũt prælio victos, dehinc inter se partiti sunt vrbes quas expugnarant. Daurises quidem conuersus ad vrbes in Hellesponto sitas, cepit Dardanon, cepit Abydum & Percotem, Lampsacum & Pæson, singulas diebus singulis. Cui à Pæso ad vrbem Parion contendenti nũtius adfertur, Cares cum Ionibus sentientes, à Persis defeciſſe. igitur conuerso itinere ex Hellesponto aduersus Cariam copias duxit. Sed antequam perueniret, de eius aduentu certiores facti Carii, ad columnas quæ albæ dicuntur, cõueniunt, atque ad amnem Marsyam, qui ex Hydriade regione defluit in Mæandrum. Ibi coactis Cariis, multæ sunt à multis dictæ sententiæ: sed optima omnium, meo iudicio, à [a] Pixodora Mausoli filio, viro Cindyensi, qui Syennesis Cilicum regis filiam in matrimonio habebat. Ab hoc sententia dicebatur vt transmisso Mæandro Cares flumen à tergo habentes, ita demũ cum hoste congrederentur, vt sublata spe retrò fugiendi, atque ibidem manere coacti, redderẽtur [a a] meliores quàm natura essent. Verùm hæc sententia non peruicit, sed illa, vt Persis potius à tergo Mæander esset, vt si Persæ fugam facientes euaderent, tamen in flumen incidentes, abire non possent. Post hæc quum adessent Persæ, ac Mæandrum transissent, ibi super amnem Marsyam Cares prælium conseruere cum Persis acre atq; diuturnum: ad postremum præ multitudine hostium terga vertunt. Quo in prælio, Persarum cecidere duo millia, Carum decem millia. ex quibus qui effugerunt, ad Labranda in Iouis militaris templum se receperunt, in magnum atque sacrum lucum platanorum. Soli autem ex iis quos nouimus, Cares sunt qui Ioui militari hostias offerant. Huc Cares quum se recepissent, de salute consultabant, vtrum sese Persis dedere, an Asiam penitus relinquere satius esset. De hac re consultantibus, subsidio venere Milesii cum sociis. Ibi Cares immutata priori voluntate, rursus ad bellum instaurandum animantur, & cum inuadẽtibus Persis concurrunt: & quum diutius quàm prius dimicatum esset, fugantur, multis cæsis, Milesiorum præcipué. Post acceptam calamitatem hanc Cares copiis reparatis [b] repugnauerunt. Audiẽtes enim vrbes suas inuasum iri à Persis, insidias illis in via quæ in Mylassa fert collocauerunt, authore Heraclide Ibanolio viro Mylassensi. In eas insidias Persæ noctu incidentes, obtruncati sunt cum ducibus suis Dauriſe & Amorge & Sisamace, necnon Myrse Gygis filio. Hunc in modum interiere hi Persæ. Hymees autem (qui & ipse erat ex insequentibus Iones qui aduersus Sardis militauerant) ad Propontidem conuersus cepit Cion Mysiam. Hac expugnata, audiens Dauriſem relicto Hellesponto tendere aduersus Cariam, omissa Propontide, in Hellespontum duxit exercitum, cepitque AEoles omnes qui oram Iliadem incolunt. cepit item Gergithas [c] qui à priscis Teucris relicti fuerant. Et ipse quidem Hymees, quũ has gentes cepisset, morbo decessit Troade: & hic quidem ita mortem obiit. Artaphernes autem Sardium præfectus, & Otanes tertius dux, aduersus Ioniam confinémque AEolidem delecti imperatores, cepere ex Ionia quidem Clazomenas, ex AEolia verò Cumam. Quibus oppidis captis, Aristagoras Milesius, vbi hoc accepit, non erat compos mentis, vt qui perturbasset Ioniam, & magna negotia confudisset. Itaque cernens hæc, vbi constitit ei rem effici non posse, nec Darium regem superari, de fugiendo deliberabat, conuocatisque suæ factionis hominibus, [d] consulebat satius fore eis, si Mileto expellerentur, in septentrionalia loca aliqua profugere, ducentes coloniam vel in Sardiniam vel in Myrcinum Edonum, quam Histiæus, à Dario ea donatus, mœnibus struxerat. Hæc Aristagoras percõtabatur. Verùm Hecatæus Hegesandri filius, [e] vir logopœos, negabat coloniam alterutrò deducẽdã: sed, si Mileto eiicerentur, mœnia in Lero insula ædificanda, atque illic quiescendũ: deinde illinc Miletum esse remeandum. Hoc consulebat Hecatæus. Sed Aristagoras, cuius sentẽtia præcipuè erat abeundi in Myrcinum, demandata [f] Mileto Pythagoræ filio viro inter populares probato procuratione Mileti, ipse sumptis secum omnibus voluntariis in Thraciam nauigauit, regionémque obtinuit ad quam concesserat. Ex ea profectus, dum vrbem obsidet, tam ipse quàm eius exercitus à Thracibus, tametsi illinc accepta fide excedere volentibus, interemptus est.

a Pixodaro.

a a Fortiores. *Vel, magis strenui.*

b Pro, *Pugnam instaurarunt.* Vel, *Denuo pugnauerunt.*

c Qui ex priscis T. rel. fuerant. *Vel, remanserant.*

d *Cum eis* deliberabat, satius esse dicens perfugium aliquod se habere, si fortè Mileto expellerẽtur. ánne igitur se coloniã in Sard. an in Myrc. Edonorũ ducere oporteret, quã Hist. *Vbi autẽ Valla sua illa septentrionalia loca inuenerit non uideo, nisi ex ὑπάρχον fecerit ἐπάρχειον.*

e Historicus.

f *Mirum si Valla ita scriptum reliquit, ut Milesius uiri illius sit nomẽ, quũ in nostris exempl. sit duntaxat Pythagoræ.*

HERODOTI HALICARNASSEI hiſtoriarum liber ſextus, qui inſcribitur Erato.

ARISTAGORAS quidē Ionicæ rebellionis author ita oppetiit. Hiſtiæus autē Mileti tyránus, [a] à Dario cōmeatum adeptus, Sardis venit. eò quū veniſſet è Suſis, interrogat⁹ eſt ab Artapherne Sardiū præfecto, quídnā ei videretur Iones ad rebellandum induxiſſe: & quū negaret ſe id ſcire, quinimò mirari quod actū eſſet, tanquam eius rei prorſus ignarus, [b] Artaphernes, qui eum fuiſſe artificē cōperiſſet, id ipſum intuēs, inquit, Hiſtiæe, ſic res hæc ſe habet, Hūc calceum tu quidem conſuiſti, Ariſtagoras autem ſibi induit. Hoc Artaphernes ad rebellionem pertinēs dixit: quē Hiſtiæus tanquam rei gnarū veritus, prima ſtatim nocte fuga ſe ad mare proripuit, regem Darium fruſtratus, cui Sardiniam inſulam maximam in illius poteſtatem redacturum ſe pollicitus, ſubiit primas partes Ionici belli aduerſus Darium gerendi. Is quum in Chium tranſmiſiſſet, à Chiis in vincula coniectus eſt, [c] exploratum habētibus eum à Dario illuc iſſe ad res nouas moliendas: ſed vbi omnem cognouere rationem, quòd regi hoſtis eſſet, hominem ſoluerunt. Ibi interrogatus Hiſtiæus ab Ionibus cur ita promptè Ariſtagoræ vt à rege deficeret [d] delegaſſet, & tanta clade Iones affeciſſet, [e] non dixit cauſam penes illos meritò fuiſſe, ſed regem Darium cōſtituiſſe, Phœnices è ſedibus ſuis amotos in Ioniam tranſferre, & Iones in Phœnicen, & hac cauſa literas ea de re ſe miſiſſe. *Quib⁹ uerbis*, [f] quū nihil omnino rex cōſtituiſſet, ipſo Iones terrefaciebat. Poſt hæc ad Perſas qui Sardibus erant, literas dat, tanquā ſecum antea de rebellione colloquutos: quas literas fecit per nuntium quēdam Hermippum Atarniteū. Eas Hermippus non iis ad quos dabātur reddidit, ſed Artaphernī. Ille, omnibus quæ agebātur cognitis, iubet Hermippū & eas reddere quibus Hiſtiæus mittebat, & quæ viciſſim à Perſis ad Hiſtiæū reſponderentur, ſibi dare. Ita rebus palàm factis, Artaphernes de multis Perſarum ſupplicium ſumpſit. Et Sardibus quidem tumultus extitit: Hiſtiæus autem hac ſpe lapſus, exoratis Chiis, Miletum reductus eſt. Sed Mileſii, libenter etiam Ariſtagora liberati, nullo pacto animum indu cebant ad alium tyrannum illuc recipiendū, vtpote guſtata libertate. [g] Hiſtiæus ſub noctem conatus introire Miletum, à quodam Mileſio in femore vulneratus eſt. Ita reiectus à patria ſua, rurſus ſe recepit in Chium: atque illinc, quoniam Chios ad tradendas ſibi naues inducere nō poterat, traiecit Mitylenen: [h] Leſbiiſq; vt ſibi traderent naues perſuaſis, octo illorum triremibus armatis Byzantiū remigauit. Ibique ſubſidens, nauigia quæ è Ponto prodibant intercipiebat, præter eorū qui ſe paratos obſequi ſibi aſſentiebātur. Hiſtiæo & Mitylenæis hæc agētibus, aduerſus ipſam Miletum ingēs exercitus hoſtium claſſiarius pariter & terreſtris [i] in expedito erat. Duces enim Perſarum coactis in vnum copiis cuncti in eam contendebant, minoris cætera oppida faciētes. Inter claſſiarios promptiſſimi erant Phœnices, cum quibus militabant & Cyprii recens ſubacti, & Cilices, & AEgyptii. Hos aduerſus Miletum & cæteram Ioniam venturos quum accepiſſent Iones, miſerunt ſuos quique primores ad commune Græciæ concilium. Quibus in eum locum coactis, atque deliberantibus, viſum nullas debere terreſtres copias aduerſus Perſas cōtrahi, [k] ſed Mileſios mœnia per ſeipſos pro viribus tutari, cæteros claſſem inſtruere nulla naui prætermiſſa. Inſtructáque claſſe, primo quoque tempore contractos apud Ladam ante Miletum pugna nauali decernere. Lada autem, parua quædam eſt inſula, vrbi Mileſiorum obiacens. Poſt hæc impletis nauibus Iones præſtò fuerunt, comitantibus AEolibus [l] qui incolunt Leſbum: atque ita aciem inſtruxerunt: Cornu quod erat auroram verſus, ipſi Mileſii cum octoginta nauibus tenebant. His contigui Prienenſes erant, duodecim cum nauibus: Miuſii cum tribus nauibus. His contigui Teii, decem & ſeptē cū nauibus: Chii cum centum. Vltra hos locati erant Erythræi & Phocenſes: Erythræi quidem, cum octo nauibus, Phocenſes verò cum tribus. Phocenſibus adhærebant Leſbii cum nauibus ſeptuaginta. Vltimo in loco erant Samii cum ſexaginta nauibus, tenentes cornu occaſum verſus. In ſumma, omnium numerus, trecentæ ſexaginta tres triremes. Tot fuere Ionicæ naues. Barbaræ verò, numero ſexcentæ: quæ vbi & ipſæ in agrum Mileſium venere, omníſque

a A Dario dimiſſus.

b Artaphernes illum aſtutè reſpondere videns, dixit, vt qui veram defectionis cauſam compertā haberet.

c Iudicantibus. Vel, *Exiſtimantibus.*

d Per literas, *uel per nuntios* ſuaſiſſet, *aut imperaſſet.*

e Veram cauſam illis minimè expoſuit.

f Quum rex hæc *facere* minimè deliberaſſet.

g Atque adeo Hiſtiæus ſub.

h Quúmque Leſbiis vt ſibi naues darēt perſuaſiſſet, hi triremes octo armarunt, quibus cum illo Byzantium nauigarunt. Ibique ſubſidentes nauigia q.e.P. pr. intercipiebant, præterquam eorum qui ſe Hiſtiæo paratos obſequi dicebant.

i Expectabatur.

k Sed è mœnibus Mileſios hoſtium impetū pro viribus propulſare: claſſem autē inſtruere, &c.

l Quicunque agrū AEolicum incolunt.

ei peditatus adfuit, tum verò duces Perſarum, audita multitudine nauium, iámdudum extimuerunt ne illos ſuperare, néve Miletum, niſi mari potiti eſſent, capere non poſſent, ſimúlque ob id apud Darium adirent periculum pœnæ ſubeũdæ. Hæc reputantes, contractis Ioniæ tyrannis, qui ab Ariſtagora Mileſio deiecti principatu, ad Medos perfugerant, & tunc aduerſus Miletum militabant, horum quicunque aderant conuocatis, ita verba fecerunt, Viri Iones, [a] qui veſtrûm de domo regia bene meritus eſt, nunc appareat. Suos enim populares quiſque veſtrûm conetur abducere à reliquis ſociis, eliciendo illos hac promiſſione, nihil eos, quòd rebellarint, moleſtiæ ſenſuros, nullas eorum vel ſacras vel priuatas ædes incenſum iri, nihil violentius quàm antea paſſuros: ſinminus iſta facere ſed omnino decernere prælio voluerint, hęc eis damna dicite euentura, quæ certè euenient: ipſos prælio victos in ſeruitutem rapiendos, liberos eorum à nobis caſtrandos, virgines in Bactra aſportandas, terram aliis tradendam. Hæc loquutis Perſarum ducibus, Ionum tyranni ſub noctem ad ſuos quiſque populares denuntiatum miſerunt. Iones ad quos ii nuntii peruenerunt, contemnere hæc, nec animum ad proditionem faciendam inducere, ſibi quiſque ſoli illa à Perſis denuntiari exiſtimantes. Hoc, ſimulatque Miletum Perſæ appliciuere, geſtum eſt. Mox quum ad Ladam Iones coacti eſſent, conciliáque haberentur, & aliæ ab aliis ſententiæ dicerentur, Dionyſius Phocenſis dux ita loquutus eſt, Quoniam in ſummo ancipiti res noſtræ ſunt, viri Iones, vt aut liberi ſimus aut ſerui, & quidem tanquam fugitiui, ſi vultis deuitare calamitates, ſubeundus eſt vobis impræſentiarum labor: ita ſuperatis hoſtibus liberi eſſe poteritis: ſin autẽ ignaui fueritis, & ab ordine receſſeritis, nullam veſtri ſpem habeo quominus pœnas regi rebellionis detis. Sed aſſentiamini mihi, & voſipſos mihi permittite, & ego, diis & æquo iuuantibus, recipio vobis aut non concurſuros hoſtes, aut ſi concurrẽt, multo inferiores futuros. His auditis, Iones ſeſe Dionyſio permiſere. Ille claſſem aſſiduè in cornua producens, vt remiges exerceret, ſubinde loca inter nauigandum variare cogitabat, quinetiam propugnatores armatos eſſe, & reliquum diei naues in ancoris ſtare: quotidie laborem Ionibus exhibens, ad ſeptimum vſque diem obtemperantibus atque imperata facientibus. Poſt eum diem Iones, vtpote talium laborum inſueti, tum defatigatione, tum ſole afflictati, inter ſe dixere, Quo nos deorum offenſo iſta patimur? qui deſipientes ac mente capti viro Phocenſi ſuperbo tres naues habenti, omni no nos permiſimus, eúmque toleramus? quos ille ſumptos perdit intolerabilibus ærumnis? quorum multi in morbum inciderunt, multi idem paſſuri videntur. quibus ſatius eſt quiduis aliud quàm hæc mala pati, atque adeo ſeruitutem, [b] ſiqua futura eſt, expectare, quàm præſenti afflictari. Agite, huic ne deinceps obtemperemus. Hæc inter ſe loquutis, mox deinde nemo illi parere velle, ſed tentoriis more militari in inſula defixis, frui vmbraculis, ac nolle naues ingredi, neque ad munia ſua redire. Id animaduertentes Samiorum duces, & magnam Ionum confuſionem, putauerunt ſibi admittendam orationem Perſarum, quam per nuntiũ aperuerat AEaces Syloſontis filius, rogans vt à ſociis deficerent, quũ præſertim non fieri poſſe videretur vt regis potentiam ſuperarent, ac probè ſcirent, ſi præſentem Darii claſſem ſuperaſſent, aliam quincuplo maiorem adfuturam. Nacti igitur occaſionem, vbi primùm viderunt Iones negantes ſe in officio futuros, lucrifaciendam putauerunt ſuorum ſacrorum atque priuatorum conſeruationem. AEaces autem, cuius orationem admiſere Samii, filius Syloſontis AEacis filii fuit, Samityrannus, ab Ariſtagora Mileſio exutus principatu, quemadmodum alii Ioniæ tyranni. Itaque poſteaquam Phœnices nauigare aduerſus Iones cœperunt, Ionéſque & ipſi naues in cornua digeſtas producere, ac propius ventum eſt, prœliúmque conſertum, tunc quínam Iones ignaui, quíue egregii fuerint, haud queo pro comperto ſcribere, quia alius in alium reiicit culpam. Dicuntur tamen Samii, quemadmodum cum AEace compoſuerant, ſublatis velis ex acie exceſſiſſe, Samúmque abiſſe, præter decem naues, quarum trierarchi permanſerunt dimicarúntque, nolentes dicto audientes eſſe ſuis ducibus. Quo ex facto commune Samiorum concilium eis donauit vt ipſorum nomina à maioribus repetita, tanquam egregiorum virorum, in lapide ſcriberentur: extátque is lapis adhuc in foro. Leſbii videntes Samios qui iuxtà erant fugam capeſſere, idem fecere quod Samii. [c] Quum id plerique Ionum facerent, eorum qui pugnando perſtitere, Chii præcipuè circumuenti ſunt, & quia nolebant perfidè agere, edita egregia opera oppreſſi. Qui (vt ſuperius dictum eſt) centum naues quum præberent, ſingulas cum quadragenis propugnatoribus delectorum ciuium, etſi cernerent permultos ſociorum eſſe pro-

a Nunc extent alicuius veſtrûm in regiam domum beneficia.

b Quantacũque futura eſt.

c Quin & Ionum bona pars id.m faciebat. Inter eos verò qui in pugna perſtiterũt, Chii aſperrimè tractati fuerunt, quippe qui egregia facinora ederẽt, nullúmque laborem detrectarẽt. Qui (vt ſup.

dicores, tamen ihiquè ſe facturos cenſuerunt ſi illorum ſimiles eſſent: ſed relicti cũ pauciſ ſociis diſcurſando dimicauerunt, donec compluribus captis hoſtium nauibus, pluribus ſuarum amiſſis, cum cæteris in terram ſuam perfugerunt. Quorum verò naues inualidæ erant, quia laceratæ, ut Chii inſequẽte hoſte ad Mycalem fugientes, impactis terræ nauibus ac relictis, per continentem pedeſtre iter fecerunt. Et quum in agrum Epheſium ingreſſi eſſent, ſub noctem ad vrbem cõtenderunt, quum illic à mulieribus ſacra legiferæ Cereris fierent. quos armatos Epheſii ingreſſos agrum ſuum videntes, quum de eis nihil audiſſent, ſuſpicati fures eſſe & ad mulieres tendere, vniuerſi ad vim arcendam procurrerunt, Chióſque interemerunt: & hi quidem hoc caſu occiderunt. Dionyſius autem Phocenſis, poſteaquam res Ionum acciſas intellexit, captis tribus hoſtium nauibus, abiit non iam in agrum Phocenſem, (probè ſciens eum cũ cæteris Ionia direptum iri) ſed vt erat, rectà contendit in Phœnicen: vbi nauibus oneratis ſpoliatis, raptáque ingenti pecunia, in Siciliam nauigauit: atque illinc prodeundo, latrocinia agitauit, in nullum quid eorum Græcorum, ſed in Carthaginenſes ac Tyrrhenos. At Perſæ, victis pugna nauali Ionibus, Miletum à terra atque mari obſederunt, ſuffoſſiſque muris, & omni genere tormẽtorum admoto, eam[a] ab arce acceperunt ſexto quàm rebellauerat Ariſtagoras anno, atque diripuerunt: vt defuncta ſit ea calamitate quam oraculum prædixerat. Siquidem Argiuis apud Delphos de ciuitatis ſuæ ſalute conſulentibus, oraculum promiſcuum reddidum eſt, quod in ipſos quidem Argiuos tendebat, ſed ex adiectione ad Mileſios. Quod quatenus ad Argiuos pertinet, quum ad eum locum venerimus, referemus: quatenus autem ad Mileſios, ita habet,

» Tunc quoque commentrix operum Milete malorum,
» Permultis cœna & præſtantia munera fies,
» Crinitiſque pedes tua pluribus abluet vxor:
» Noſtri erit alt aliis delubri cura gemellis.

Hæc tunc Mileſiis contigerunt, quum ex iis plerique viri à Perſis, qui criniti erant, ſunt cæſi, vxores ac liberi in prædam ceſſerunt, templúmque quod erat in geminis, & delubrum, iuxta oraculum deflagrarunt. Pecuniarum autem quæ in hoc templo erant, ſæpè alibi mentionem fecimus. Mileſii conſeruati à cæde, dehinc Suſa perducti ſunt, quos rex Darius nulla alia pœna afficiens, collocauit in vrbe Ampa ad mare quod rubrum vocatur ſita, vbi fluuius Tigris eam præterfluens exit in mare. Agrum Mileſium vrbi circumiectum atque planitiem ipſi Perſæ obtinuere, montana Caribus Pedaſenſibus poſſidenda dederunt. [b] Hæc Mileſiis à gente Perſarum paſſis non reddiderunt vicem Sybaritæ, qui vrbe exuti Laon & Scidron incolebãt. nam Sybari à Crotoniatis direpta, vniuerſi Mileſii qui puberes erant capita deraſerunt, & ingentem luctum exhibuerunt. Ex omnibus enim ciuitatibus (quas nouimus) hæ præcipuè mutuo hoſpitio iungebantur. At non item Athenienſes, ſed Mileti expugnationem è permoleſtè tuliſſe cum aliis multis rebus declararunt, tum verò hac quòd Phrynicho docente fabulam quam de Milero direpta fecerat, theatrum illacrymauit, & Athenienſes eum, quòd domeſtica mala refricuiſſet, mille drachmis mulctauerunt, adiecto interdicto nequis poſtea ea fabula vteretur. Et Miletus quidem Mileſiis deſolata eſt. Samiis autem iis qui aliquid habebant, adeo non id quod ſui duces erga Medos fecerant, probabatur, vt inito ſecundum pugnã nauale cõſilio, viſum ſit, priuſquam eò tyrannus Æaces veniret, in coloniam proficiſci, ne manentes & Medis ſeruirent & Æaci. Etenim per hoc idem tempus Zanclæi (qui ſunt Sicilienſes) miſſis in Ioniam nuntiis, ſolicitábant Iones ad Pulchrum littus, cupientes illic vrbem Ionum condere. Hoc autem littus quod Pulchrum dicitur, Siculorum quidem eſt, ſed ad Tyrrheniam Siciliæ vergit. His ergo ſolicitantibus, ſoli ex Ionibus Samii cum iis qui effugere Mileſios eò conceſſerunt. Quibus in Siciliam tendentibus, iámque appulſis Locros epizephyrios, hoc rei contigit, vt interea Zanclæi vnà cum ſuo rege, (cui nomen erat Scythes) obſiderent vrbem Siculorum, vt eam expugnarent. Idque quum audiſſet Anaxileus tyrannus Rheginus, quòd erat Zanclæorum hoſtis, adiens Samios, ſuaſit ſatius eſſe vt Pulchrum littus, ad quod nauigabant, valere ſinerent, & Zanclam occuparent vacuã deſertam. Samii perſuaſi Zanclam occuparunt. Id Zãclæi quum audiſſent, vrbi ſuæ ſuppetias ferunt, aduocato Hippocrate Gelæ tyranno. erat enim is eorum ſocius. Qui poſteaquam ad illos iuuandos cum exercitu venit, Scythæ Zanclæorum monarcho, tanquam vrbis deſertori, & fratri ſuo Pythogeni vincula indidit, cóſque in oppidum Inycum relegauit: at cæteros Zanclæos Samiis (cum quibus publicè

[a] Funditus euerterunt.

[b] Mileſiis autem in hunc modũ à Perſis affectis, Sybaritæ qui vrbe ſua exacti Laon & Scidron incolebãs, gratiam parem non rependerunt. Siquidem Sybari olim à Crotoniatis capta Mileſii omnes puberes capita raſitare inſtituerunt, ingẽtémque luctũ præferre ob calamitatem Sybaritarum. Duæ enim illæ ciuitates omniũ quas nouimus maximè inter ſe hoſpitio coniũctæ fuerunt. Non ſic autem Athenienſes vt Sybaritæ, qui quum manifeſta alioquin indicia condoleſcentiæ multifariam eam ob cauſam dediſſent, inſuper Phrynicho tragœdiam de Mileto capta ſcribente per ſcenicóſque edente, quũ theatrum ipſum in lacrymas verſum eſſet, ipſi Athenienſes poëmatis authorem mille drachmis mũctárũt, tanquam proprias eorum calamitates cõ memoraſſet. *Ita Bud. hunc locum interpret.*

loquutus fuerat) dato & accepto iureiurãdo, prodidit, pacta mercede vt [a] dimidium omnis prædæ vrbicæ atque captiuorum ipse haberet, item omnia quæ in agris essent: quanquam pleroſque Zanclæorum titulo captiuorum in vinculis habebat, [b] quorum ſummos quoſque trecentos Samiis occidendos tradidit: quod tamen illi facere noluerunt. Cæterùm Scythes Zanclæorum monarchus ex Inyco profugit in Himeram, atque illinc tranſmiſit in Aſiam, aſcéditque ad Darium regem, quem Darius iuſtiſſimum virorum omnium cenſuit qui è Græcia ad ſe aſcendiſſent: nam quum exorato rege in Siciliam abiiſſet, rurſus è Sicilia ad regem rediit: donec natu grandior ac [c] beatus apud Perſas exceſſit è vita. Samii itaque Medis liberati, Zanclam vrbem pulcherrimã nullo negotio adepti ſunt. Cæterùm poſt nauale prælium pro Mileto geſtum, Phœnices iubentibus Perſis AEacem Syloſontis filium tanquam de ipſis bene meritum, & qui egregiam operam nauaſſet, Samum reduxerunt. Quæ ciuitas, ſola ex omnibus quæ à Dario rebellauerant, ea fuit cuius neq; vrbs neque templa incenderentur, quòd in pugna nauali à ſocijs defeciſſet. Statim expugnata Mileto Perſæ Cariam cepere, ciuitatibus partim ſe vltrò dedẽtibus, partim vi adactis. Et hæc quidem ita geſta ſunt. Hiſtiæo autem Mileſio, dum circa Byzantium agit, & Ionium onerarias naues quæ è Ponto curſum tenebant, intercipit, affertur nuntius de rebus ad Miletum geſtis. itaque negotiis ad Helleſpontum pertinentibus Biſaltæ Apollophanis filio Abydeno delegatis, ipſe habens Leſbios Chium nauigat, & apud locum quendam agri Chii quem vocant Concaua regionis, quòd ab eius præſidio non reciperetur, congreſſus, permultos eorum interfecit: ſimúlque cæteros Chios, vtpote ex pugna nauali male affectos, ſubegit, quodam ex eorum oppidulo cum Leſbiis progrediens. Sed videlicet quoties ingentes ſunt euẽturæ calamitates vel ciuitati vel nationi, ſolent ſignis prænũtiari. etenim Chiis ante hanc cladem ingentia ſigna contigerant: vnum, quòd ex choro centum iuuenũ quos miſerant Delphos, duo omnino rediere, nonagintaocto peſtilentia abſumptis: alterum, quòd ſub idem tempus, paulo ante naualem pugnam, tectum ſupra pueros literas diſcentes corruit, ita vt ex centum viginti pueris vnus omnino euaſerit. hæc eis ſigna deus præmonſtrauit. Poſt hæc excepit pugna nauali, quæ ciuitatem in genua deiecit. Acceſſit ad cladem naualis pugnæ Hiſtiæus cum Leſbijs, qui [d] Chios iam exhauſtos facilè ad excidium deduxit. Hiſtiæus autẽ illinc cum multa Ionum & AEolum copia aduerſus Thaſum contendit. Cui Thaſum obſidenti quum eſſet nuntiatum Phœnices à Mileto in reliquam Ioniam profectos eſſe, Thaſum inexpugnatam reliquit, atque in Leſbum traiecit cum omnibus copijs: & illinc, [e] quòd copias ſuas formidabat, traiicit in prouinciam Atarnis, tanquam frumentandi gratia tam illinc, quàm ex agro Caico qui erat Myſorum. Erat in his locis fortè Harpagus, vir Perſa, non parui exercitus dux: qui cum Hiſtiæo egreſſo in terram, certamine cõmiſſo, & ipſum Hiſtiæum viuum cepit, & maiorem exercitus eius partem occidit. hunc autẽ in modum captus eſt Hiſtiæus: Dum Græci cũ Perſis pugnarent apud Malenam regionis Atarnitidis, ac diu perſtarent, mox equitatus emiſſus in Græcos impetum dedit. quo ex facto verſis in fugam Græcis, Hiſtiæus haud credens ob præſentem noxam ſe interfectum iri ab rege, ob quãdam vitæ cupiditatem captus eſt: qui vt fugiens capiebatur à quodam Perſa, vtque ab eodẽ erat tranſfodiendus, ſeſe Mileſiũ Hiſtiæũ eſſe, lingua Perſica vtens indicauit. Quem opinor, ſi ſeruatus ad regem Darium perductus fuiſſet, nihil tale fuiſſe paſſurum, [f] remiſſa ei à Dario culpa: nunc, ne id contingeret, néue fuga elapſus apud regem magnus rurſus exiſteret, Artaphernes Sardium prætor & Harpagus qui ceperat eũ, Sardis perductum, in crucem ſuſtulerunt, *tamen truncum. nam* caput ſale conditum Suſa ad regem Darium detulerunt. Ea re audita Darius obiurgatis qui id fecerant, quòd homine viuum in conſpectum ſuum non adduxiſſent, iuſſit Hiſtiæi caput eos elotum atq; obuolutum ſepelire, tanquã viri de ipſo ac de Perſis bene meriti. Ita res Hiſtiæi ſe habuerunt. Perſarũ autẽ nauticæ copiæ circa Miletum hybernãtes, altero à profectione anno haud difficulter inſulas continenti adiacentes ceperunt, Chium, Leſbum, Tenedum: quarum inſularum vt quãque capiebant, [g] euerriculabãt. Euerriculant autẽ hunc in modũ: [h] Viri manũ mutuò tangentes, à mari aquilonari ad auſtrale pertranſeunt: poſt hæc omnem inſulã peragrãt, venando homines. Ceperunt quoque in continente vrbes Iades eadem ratione, præterquã quòd non euerriculabant homines. neq; enim poterãt. Hîc autẽ nõ falſò ceſſerunt ea quæ duces Perſarũ minati ſunt Ionibus, quum ex aduerſo caſtra haberent. nam poſteaquam potiti ſunt vrbibus, formoſiſſimos quoſque puerorũ ſeligentes caſtrauerũt,

a Dimidium totius ſupellectilis & manci Piorum quæ in vrbe eſſent, ipſe hab.

b Ex quibus Zanclæis trecẽtos qui primores inter ſuos erãt.

c Prædiues.

d Chios iam malis confectos facilè ſubegit.

e Quòd eius copiæ ſibi metuerent.

f Sed Darium culpam ei fuiſſe remiſſurum.

g Tanquam in ſagenam includebant.

h Vir manu viri prehenſa. i. *Prehenſis mutuò manibus. Gall. Se prenans tous par la main.*

exectis testibus facientes eunuchos: virgines quæ forma præstantissimas ad regē trās portarunt: & super hæc, vrbes cum ipsis templis cremauerunt. Ita tertiò Iones sunt in seruitutem redacti, primùm à Lydis, bis deinceps à Persis. Profectus ab Ionia naualis exercitus, omnia quæ ad læuam sunt in Hellespontū nauigantibus, subegit. nam quæ sunt ad dexteram, iam subacta erant à Persis per continentē. Hellespontī autem hæc in Europa sunt, Chersonesus, in qua frequentes sunt vrbes, & Perinthus, & muri super Thraciam, & Selymbria & Byzantium. Quorum Byzantii, & qui vlteriori in littore sunt Chalcedonii, ne expectauerunt quidē aduentū Phœniciæ classis. sed relictis suis vrbibus, in interiora Euxini pōti recesserūt, ibique vrbē Mesambriā condiderunt: at Phœnices his vrbibus quas cōmemoraui incensis, ad Prœcōnesum & Artacen se conuerterūt. Quibus & ipsis igni traditis, rursus in Chersonesum reuehuntur, euersuri cæteras vrbes quas superiore accessu non euerterant. nam Cyzicū ab initio ne accesserant quidem, quòd ipsi Cyzicēni, iam ante aduentum hūc classis Phœnicum sub rege erant, quum se OEbari filio Megabyzi qui Dascylii præses erat, dedissent. Cæteras Chersonesi vrbes (præter Cardiam) Phœnices subegerunt: quarum vsque ad id tempus tyrānus erat Miltiades, filius Cimonis, nepos Stesagoræ: cuius imperii author fuerat Miltiades Cypseli filius, ad hunc modum: Doloncī Thraces qui Chersonesum hanc tenebāt, quum ab Absinthiis bello vexarentur, reges suos, vt de bello consulerent, Delphos miserunt. quibus Pythia respondit vt coloniæ in suam terram deducendæ eum authorem asciscerent qui primus eo templo abeuntes hospitio inuitasset. Doloncī sacram viam ingressi, per Phocenses atque Bœotios iter fecerūt. à quorum nemine inuitati, Athenas diuertunt. Ea tempestate Athenis omne quidem imperium tenebat Pisistratus, dominabatur tamen & Miltiades Cypseli filius è familia [a] Tethrippotrophi, [b] ab AEaco & AEgina oriundus, nuper familia facta Athenienſi, cuius author extitit Philæus AEaci filius. Miltiades hic, vt sedebat in domus suæ vestibulo, cernens Doloncos prætereuntes, non illius loci vestem gerentes, neque tela, homines inclamauit: accedentibúsque obtulit domicilium & hospitum congiarium. Illi in domum excepti & hospitaliter accepti, aperuerunt ei oraculum, precésque addiderunt vt deo obsequeretur. Miltiades ea oratione audita, confestim persuasus est, vt qui pertæsus imperium Pisistrati cuperet illinc emigrare: protinúsque Delphos se contulit oraculum consulturus nunquid faceret quod à Doloncis rogaretur. Iubēte Pythia, ita Miltiades Cypseli filius, (qui quadrigario curriculo prius Olympiacā palmam reportauerat) vnà cum Doloncis nauigauit, assumptis Atheniēsium volūtariis quibusque ad expeditionē ineundam: & vbi locum illum tenuit, ab iis qui se deduxerant, tyrannus creatus est. Is ante omnia Chersonesi isthmum, *id est breuem inter duo maria intercapedinem*, ab vrbe Cardia ad Pactyam muro præsepsit, ne ab Absinthiis regionem incursantibus infestari posset. sunt autem isthmi sex ac triginta stadia. ab hoc autem isthmo introrsus, omnis Chersonesus quadringentorum viginti stadiorum est longitudinis. Miltiades igitur, interseptis faucibus Chersonesi, atque hoc modo Absinthiis cohibitis, primis cæterorum Lampsacenis intulit bellum: illi dispositis insidiis eum viuum cepere. Ea re Crœsus Lydus audita (erat autem Crœso Miltiades charus) per nuntios Lampsacenis præcepit vt hominem missum facerent: alioqui se illos in morem pini extriturum comminatus est. [c] Hac oratione nutantibus Lampsacenis, quid sibi vellet quod Crœsus minabatur se illos in morem pini extriturum, vix tandem quidam è maioribus natu intelligens, quid illud esset exposuit, inquiens pinum ex omnibus arboribus solam esse quæ excisa nullam sobolem remittat, sed prorsus emoriatur. Eapropter veriti Crœsum Lampsaceni, solutum Miltiadem remiserunt. Ita Miltiades ob Crœsum euasit: qui postea sine liberis moriens, imperium atque opes tradidit Stesagoræ, Cimonis sui è matre germani filio. Cui defuncto Chersonitæ vt mos est conditori vrbis, sacrificant, certamenque equestre ac gymnicum statuto tempore celebrant, in quo nulli Lampsacenorum certare permittitur. Durante autem cum Lampsacenis bello, contigit vt Stesagoras quoque liberis orbus decederet, apud curiam percussus securi in capite à quodam qui se transfugam verbis simulabat, sed re ipsa [d] quàm hostis erat atrocior. Stesagora hunc in modum defuncto, tum Pisistratidæ Miltiadem Cimonis filium fratrem defuncti, cum trireme ad suscipiendas in Chersoneso res dimiserunt: in quem etiam Athenis beneficia contulerant, tanquam non sanè conscii mortis Cimonis patris eius: de qua morte alio in libro qualis fuerit commemorabo. Miltiades vt venit in Chersonesum, [e] domi se se continebat, in honorem videlicet Stesagoræ fratris. Quod quum audissent Chersō-

a *Vide quàd paulo pôs dicit de palma quam hic quadrigario curriculo reportauerat. ibi enim est ὀλύμπια ἀληθικῶς πεφυ'κε τὸν, vt hic εἰκὸς τὸν ἐπιτετροφότα. quod (vt verba sonāt) significat, Ex familia quadrijuges equos alente. vel, equos ad quadrigarium cursum. Ex quo videtur voluisse lectores splendorem opulentiamque domus colligere.*

b Longius quidem repetita origine ab Æaco & Ægina oriundus, at propius repetita, Athenienſis, quum Philæus AEaci filius, ex hac familia prim⁹ Athenienſis fuisset.

c *Hæc Valla non è suo addidit. nam in vulgatis quidem edit. desunt, in vet. autem codic. leguntur hæc verba, πλατεῶμεθον δὲ Λαμψακηνοὶ ὑπὸ τοῖσι κολωνοῖσι, τί βέλεται τὸ ἔπος εἴη τὸ φρι ἀπειλεόμενος ὁ Κροῖσος, πίτυος ξύλον ἐκτρέψειν. qui error ex repetitione eiusdem verbi ἐκτρέψειν contigit, librarii oculis alterum transilientibus.*

d Hostis erat, & temerarius. *nec, vt ire præcipitis. Ad verbum, Sabserui dum.*

e *Suspectus est hic locus in vulgar. edit. Gr. ἔνθα περ ἦεν ἐπὶ πρώτων est potius vlciscens, quod hic accipiendū fuerit pro vltionis cupiens.*

nitæ, vndique ex omnibus ciuitatibus principes congregati sunt ad lugendam cum Miltiade fratris necem. Hi postquam venerunt illuc, in vincula coniecti sunt, & Miltiades Chersonesum obtinuit, [a] conductis auxiliariis: filiámque Olori regis Thraciæ Hegesipylam duxit vxorem. [b] Quem etsi nuper illuc profectum, tamen non mediocria sed grauia sanè negotia exceperunt. nam tertio quàm hæc gesta sunt anno à Chersoneso profugit, non ausus expectare venientes Scythas Nomades; qui à rege Dario irritati, coactis copiis ad hanc vsque Chersonesum processerant. Illis digressis eum rursus Dolonci reduxere, tribus annis antequam aliis curis implicaretur. Tunc Phœnices apud Tenedum esse quum audisset, quinque cum triremibus (quas præsentibus facultatibus impleuerat) Athenas nauigauit, soluens ex vrbe Cardia. Qui dum per sinum Nigrum transmissa Chersoneso cursum tenet, Phœnicum classe circumuentus, ipse quidem cum quatuor triremibus ad Imbrum euasit, quintam verò Phœnices insequuti ceperunt, cui præerat Miltiadis filius natu maximus Metiochus, non ex filia Olori Thracũ regis, sed ex alia muliere. Eum Phœnices quum Miltiadis filium esse cognouissent, ad regem perduxerunt, rati se magnam apud eũ gratiam inituros: quoniam Miltiades in dicenda apud Iones sententia suasisset vt Iones Scythis rogantibus soluta rate domum abire, obtemperarẽt. Oblato tamen sibi Metiocho Darius tantum abest vt quicquam mali fecerit, vt permultis eum bonis afficerit, donauit enim domo, facultatibus, vxore etiam Persíde: ex qua liberi geniti sunt qui inter Persas censentur. Miltiades autem ex Imbro Athenas peruenit. [c] Neque hoc anno quicquam est à Persis amplius in Ionas sæuitum, sed benignè sanè cum eis actum. Hoc anno Artaphernes Sardium præses, accitis hostium nuntiis, adegit Iones ad pactiones inter se faciendas, [d] de tradendis mutuò iis qui iniurias intulissent: néve quid inuicem ferrẽt aut agerent. Ad hoc adactis Ionibus, per parasangas (ita enim Persæ tricena stadia appellant) regiones diuisit: regionatimque vectigal instituit quod regi penderent: quod vectigal ab Artapherne institutum, ad meam vsque ætatem qui illic fuere pependerunt, eadem penè qua prius conditione institutum. Et hæc quidem illis pacata erant. Cæterùm ineunte statim vere aliis ducibus ab rege abdicatis, Mardonius Gobryæ filius, adhuc adolescens, & recens in matrimonium accepta Darii filia Artozostra, ad mare descendit, permagnas ducens peditum classiariorúmque copias. Qui cum exercitu postquam in Siciliam peruenit, ipse conscensa naui cum classe abiit, aliis ducibus pedestres copias in Hellespontum ducentibus. Posteaquam autem præteruectus Asiam in Ioniam peruenit Mardonius, miram hìc rem ego referam iis Græcis qui non assentiuntur Otanẽ inter septem Persas suasisse potiorem esse Persis statum popularem, [e] abdicatis tyrannis. Mardonius statum popularem in ciuitatibus constituit. his actis, in Hellespontum ire contendit: vbi coacta ingenti vi nauium ac peditatus, eas copias traiecit Hellespontum, pérque Europam iter Eretriam versus atque Athenas faciebat. Hæ igitur ciuitates [f] prætextus à Dario erant belli inferẽdi: sed in animo habebat quàm plurimas posset Græcarum ciuitatum subigere. Nam & classe Thasios nec manum ex aduerso leuantes subegit, & peditatu Macedones, vltra eos qui iam seruiebant, in seruitutem redegit. etenim quæ intra Macedones sunt nationes, iam subactę erant. Hæc classis è Thaso transmittens, ac terram legens, ad Acanthum vsque processit: & ex Acantho soluens, dum Athon circumuertit, ventus aquilo vehemens atque admodum atrox & intolerandus dicitur in eam ingruisse, nauiúmq; pleraſque [g] in Athon propulsas, ad trecentas afflixisse, vt supra viginti millia hominum interierint: partim quòd à feris rapti, partim quòd natare nescirent, partim quòd petris allisi, (nam sæuissimum circa Athon est mare) partim gelu absumpti. Et cum nautico quidem exercitu ita actum est. Mardonium autem cum pedestribus copiis in Macedonia stativa habẽtem Thraces Brygi sub noctem inuasere, & cum alios multos ex eis occiderunt, tum ipsum Mardonium vulnerauerunt. Sed non tamen seruitutem Persarum deuitare potuerunt. nam Mardonius non prius ex iis locis decessit quàm illos in suam redegit potestatem. His subactis rursus reduxit exercitum, tũ ob eam quam aduersus Brygos in exercitu terrestri, tum ob maiorem quam in classe ad Athon acceperat calamitatem. Ita hic exercitus pugna turpiter gesta redijt in Asiam. Insequenti anno Darius ante omnia Thasios à vicinis insimulatos tanquam defectionem molientes, misso nuntio iussit diruere muros, & naues in Abdera transportare. nam Thasii, vt qui ab Histiæo Milesio fuerant obsessi, & prouentus magnos habebãt, [h] pecunia multa vtebantur cum in compingendis nauibus longis, tum validioribus muris vrbi circundandis. Erat autem eis prouentus ex continẽti

a Quingentos alens auxiliarios.

b Huic Cimonis filio Miltiadi, quũ nuper in Chersonesũ veniſſet, moleſtiæ maiores quàm antea contigerunt. tertio enim quàm hæc geſta ſunt anno, à Scythis fugat⁹ fuerat. nã quũ Scythæ Nomades à rege Dario irritati, conferto agmine ad hanc Cherſoneſum vſq; progreſſi eſſent, illis inuadentibus obſiſtere nõ auſus, è Cherſoneſo aufugit, donec poſt Scytharum diſceſſum, eũ Dolonci reduxerunt. Hæc inquã tribus antè annis contigerant quàm iſta ei euenerunt. Tũc enim quũ Phœnices, &c. *Lego autem ex meter. cod.* τῶν καταλαβόντων *pro* καταχάντων *in priore loco, vt ſit* καταλαμβάνειν ἄλλα τῶν καταλαβόντων *poſt.* καὶ *id eſt,* καταχὰν ἄλλα, *eo ſenſu quo poſtea dicit* τῶν τοῦ μὲν καταχάντων. *Illud autem,* τὸν φόβον Χερσόνησον, *fortaſſe interpret. Cherſoneſo exulabat, quòd videlicet cum illa congredi auſus non eſſet. Cui interpretationi quadrat* καταγαγόν.

c Neque hoc anno vlla Perſis aduerſus Ionas contentio exitit: imò magno Ioniũ cõmodo factũ hoc fuit, *quod ſequitur videlicet.*

d Vt ſationi iniuriarum mutuò reddẽdæ obnoxii eſſent, vtque à mutuis direptionibus abſtinerent. *Vel, Vt iniurias mutuò perſequi ex iure poſſent.*

e Mardonius enim abdic. tyrannis, *vel, abrogato tyrãnis imperio,* ſtatum pop.

f Prætextus expeditionis, ipſis erant.

g In Athon propulſe, & ex nauibus qui dẽ trecẽtas, ex hominib⁹ ſupra viginti millia interiiſſe. Quum enim feris abũdantiſſimũ ſit hoc mare quod circa Athon, *(id eſt, hac maris pars quæ eſt circa Athon)* alii à feris rapti, alii petris alliſi, alii quòd natare neſcirẽt, nõnulli & frigore interibant. Et cum nautico q. ex.

h Pecuniã *quæ exillo magnus prouẽtib⁹ habebãt,* impẽdebãt in coping.

atque ex metallis. ex foſſitia quidem metallorum aureorum materia, [a] ſeptuaginta talentorum: ex Thaſiis autem metallis minus, ſed tamē ita frequenter, vt ſi Thaſii forent immunes tributorum, fuerint eis in ſummam prouentura quotannis ex continenti atque ex metallis ducenta talenta, &, quando plurimum, trecenta. Quæ metalla ipſe quoque inſpexi, [b] & tamen longè admirabiliora fuere quæ Phœnices ii qui cum Thaſo eam inſulam condiderunt, inuenere: quæ inſula ab hoc Thaſo Phœnice nomen obtinuit. Hæc autem Thaſi Phœnicea metalla ſunt inter locum qui vocatur AEnyrorum & Cœnyrorum ſita: atque e regione Samothraciæ ingens moris indagando euerſus eſt. Et hoc quidem huiuſcemodi eſt. Thaſii autem iubente Dario, & muros ſuos diruerunt & naues omnes in Abdera tranſportarunt. Poſt hæc Darius, quid in animo Græci haberent, pugnarēne ſecum an ſeſe dedere, tētandum ratus, legatos per Græciam alios aliò dimittit, regi terram & aquam petere iuſſos. Et hos quidem in Græciam, alios autem ad tributarias ſibi maritimas ciuitates mittit, imperans longas naues fieri, & hippagogas, *id eſt naues quibus equi feruntur*. Dum hæc iſti comparant, legatis per Græciam euntibus, & quæ Perſes præceperat petentibus, terrā multi in cōtinēte populi dederūt: inſulani quoque, cū alii omnes, ad quos eadē petituri legati acceſſere, tū verò AEginetæ. Qua de re cōtinuò Athenienſes irritati ſunt, quòd putarent hoſtili in ipſos animo dediſſe terram & aquam AEginetas, vt vnà cum Perſa aduerſus Athenas militarent. Itaque libenter occaſionem contra AEginetas amplexi, Spartam profecti illos inſimulauerunt quòd ex eo quod fecerant Græciam prodidiſſent. Ad hanc delationem Cleomenes Anaxandridæ filius, Spartiatarū rex, AEginā tranſmiſit, animo præcipuos eius rei authores comprehendendi. Conanti autē illos comprehendere cum alii AEginetæ interceſſere, tum præcipuè Crius Polycriti filius, [c] negās eum gauiſurum ſiquē abduceret AEginetarum. nam id eum facere ſine communi conſilio Spartiatarum, ſed ab Athenienſibus pecunia corruptum: alioqui cum altero rege venturum fuiſſe ad ſe comprehendēdos. Hoc autem dicebat ex [d] epiſtola Demarati. Eum Cleomenes ab AEgina diſcedens interrogauit quod ei nomē eſſet. Ille reſpondit quòd erat Crios, *id eſt aries*. Cui Cleomenes, Crie, inquit, iam nunc præferrato cornua, tanquam occurſurus magno malo. Spartæ autem per id tempus Demaratus Cleomenem inſimulabat, & ipſe rex Spartiatarum, ſed ex familia inferiore, quæ tamen alia nulla in re inferior erat; (ab codē enim oriundi) quàm quòd familia EVryſthenis, quòd primigenius eſſet, nōnihil honoratior erat. Etenim Lacedæmonii, nulli poetarum aſſentientes, negant ſe in eam quam nunc poſſident regionem deductos à filiis Ariſtodemi, ſed ab ipſo Ariſtodemo regnante, qui fuit Ariſtomachi, qui fuit Cleodæi, qui fuit Hylli filius. Nec multo pòſt Ariſtodemi vxorē nomine [e] AEginam, (quam dicunt fuiſſe filiam AVteſionis, qui fuit Tiſameni, qui fuit Therſandri, qui fuit Polynicis filius) peperiſſe geminos: [f] eiſque natis Ariſtodemum morbo deceſſiſſe. Lacedæmonios autem qui tum erant, inito conſilio creaſſe regem è pueris eum qui eſſet primigenius, vt lex iubebat. Sed neſcientes vtrum puerorum eligerent, quum eſſent ſimiles ac pares: id quum nequirent ipſi diſcernere, prius fuiſſe percontatos genitricem, eáque negante ſe dignoſcere, ſed diſſimulante, quòd videlicet (vt credibile eſt) magnopere cuperet ambos effici reges: ita de hoc dubitantes Lacedæmonios miſiſſe Delphos ſciſcitatū quid in ea re agerent: & iis Pythiam reſpondiſſe vt vtrunque puerorum regem ducerent, ſed primigenium magis honorarent. Hoc reſponſo à Pythia edito, Lacedæmonios nihilominus incertos quo pacto primigenium reperirēt, admonitos fuiſſe à quodam Meſſenio, nomine Panite, vt obſeruarent vtrum puerorum mater priorem lauaret cibarētque: quam ſi deprehenderent eodem ſemper modo factitare, habituros id omne quod quererent, & inuenturos quod vellent: ſin illa alternando erraret, palàm fore ne ipſam quidem quippiam magis noſſe, & vt iſti aliam rationem inirent. Ibique Spartiatas ex admonitu Meſſenii obſeruantes matrem puerorum, ignaram cur obſeruaretur, animaduertentéſque illam præferentem alteri primigenium tum cibando tum lauando, accepiſſe puerum qui magis honorabatur à matre, tanquam primigenium, publicéque alendum curaſſe, impoſito ei nomine EVryſthene: iuniori, Procle. Hos autem fratres, vbi adoleuerunt, per omne vitæ tempus inter ſe diſſenſiſſe, & itidē eorum poſteros perſeueraſſe. Hæc ſoli Græcorum Lacedæmonii aiunt. At hæc quæ commemorantur à Græcis, ego ſcribo: hos Dorienſium reges vſque ad Perſeum Danaes à deo genitum, recenſeri rectè à Græcis, & oſtendi Græcos eſſe. iam tum enim iſti inter Græcos cenſebantur. Ideo autem dixi, vſque ad Perſeum, nec altius repetii, quòd nullum Perſeo cognomentum fuit

a Octoginta.

b Ex quibus admiratione digna erant ea potiſſimùm quæ Ph.

c *Id eſt, Negans eum impunè quēquam AEginā abducturum.*

d Mandato.

e Arginam.

f Ariſtodemum autem liberos hos inter tū morbo deceſſiſſe.

mortalis patris, quemadmodum Herculi Amphitryon. Itaque à me rectam rationem ſequente dictum rectè eſt vſque ad Perſeum. A Danae verò Acriſii filia retrorſum patres eorum recenſendo, conſtabit principes Dorienſium [a] ex AEgypto oriũdos. Hæc generis recenſio ex commemoratione Græcorum facta eſt. Vt autem à Perſis fertur, Perſeus ipſe, quum eſſet Aſſyrius, factus eſt Græcus, non tamen progenitores eius. nam progenitores Acriſii [b] recẽſere ad progeniem Perſei nihil attinet: eóſque (quemadmodum Græci aiunt) AEgyptios fuiſſe. Hæc de his hactenus. Quòd autem regnum Dorum, quum AEgyptii eſſent, ſibi traditum acceperint, hoc (quoniam ab aliis dictum eſt) omittemus: quę verò alii non attigerunt, eorum faciemus mentionem. [c] Has dignationes regibus Spartiatæ tribuerunt: duo ſacerdotia, Iouis Lacedæmonii & Iouis cæleſtis: & ius belli in quamcunque libuerit regionem inferendi, vt id nulli Spartiatarum prohibere fas ſit, alioqui piaculari crimine teneatur. Vt in expeditionibus adeundis primi eant reges, in abeũdo poſtremi ſint. Centum delecti viri eis in militia cuſtodes adſint. [d] In egreſſibus vtantur quotcunque pecoribus libuerit: quorum immolatorum pelles omnes ac terga accipiant. Bellica hæc. Alia ſunt quæ pacis tempore eis tribuuntur: Vt quoties aliqua publica cuiſceratio fit, primi in cœna reges diſcumbant, & iis primis diſtribui incipiat vtrique eorum duplum omnium quàm cæteris conuiuis: [e] libaminãque immolatorum & coria, eorum ſint. Singulis quoque calendis inſtantis menſis, ſingula pecora vtrique è publico dentur Apollini immolanda: & farinæ medimnus, *id eſt ſex modia*, & vini Laconicus quartarius: & in ſpectaculis ſingulorum certaminum certis locis præſideant. [f] Liceátque quibuſcunque libeat ciuibus inniti, & vtrique binos eligere Pythios. (ſunt autem Pythii qui Delphos ad conſulenda oracula mittuntur, quíque publicè cum regibus paſcuntur.) Regibus ad cœnam non euntibus mittantur bini farinæ chœnices, *id eſt ſemodia*, & vini ſingulæ cotylæ, *id eſt ſextarii*: præſentibus dupla dentur omnia. Eadem ratione à priuatis quoque inuitati ad cœnam honorentur. [g] Vaticinia quæ de virgine pupilla, vtri danda ſit, eine, cui mater, an cui pater deſponderat: nécnon de viis publicis: & ſiquis adoptiuum filium [h] facere velit inuitis regibus. Liceat quoque eis pro ſuo arbitrio aſſidere in ſenatu qui conſtat ex duodetriginta ſenibus: ſi eò non acceſſerint, eorum maximè propinqui duo ſenatores ius regum obtineant, duos calculos ponendi, tertium pro ſeipſis. Viuentibus hæc regibus à republica Spartiatarum tribuuntur. iſta, defunctis: Equites per vniuerſam Laconicam obitum regis enuntiant: fœminæ per vrbem circumeuntes ollas pulſitant. quúmque hoc fit, neceſſe eſt ex ſingulis domibus duos ingenuos, marem ac fœminam, luctu fœdari, magnis pœnis (niſi hoc faxint) impoſitis. Eadem autem circa funus regum conſuetudo Lacedæmoniis eſt quæ barbaris Aſianis. nam plerique barbarorum eodem ritu in mortibus regum vtuntur. Siquidem poſteaquam mortem obiit Lacedæmoniorum rex, oportet eius exequiis adeſſe ex omni Lacedæmonis regione neceſſarios quoſq; Spartiatarum, qui ſunt numero vicinorum. Quorum & item ſeruorum atque ipſorũ Spartiatarũ poſteaquam multa millia in vnum coacta ſunt, promiſcuè cum mulieribus frontes ſuas intrepidè pungunt, & vlulatu immenſo vtuntur, vltimum quenque regum dicẽtes ſemper fuiſſe optimum. Qui verò regum in bello periit, eius ſimulachrum quum expreſſerunt, in toro bene ſtrato efferunt. cuius tumulatione decem dies iuſtitium eſt, nullúſque magiſtratuum conſeſſus, ſed luctus continens. In hoc quoque cum Perſis iſti conueniunt, quòd defuncto rege alter qui ſuccedit, liberat ære alieno quicunque Spartiata aliquid aut regi aut reipublicæ debebat: & apud Perſas item qui rex creatus eſt, omnibus ciuitatibus tributum quod debebant remittit. Cum AEgyptiis etiam Lacedæmonii in hoc congruunt, quòd eorum præcones & tibicines & coqui in paterna artificia ſuccedunt: & coquus è coquo, & tibicen è tibicine, & præco ex præcone gignitur: neque vlli propter vocalitatem aliis inſidiantes ſeipſos ingerunt, ſed in paterno opere perſeuerant: atque hæc quidem ita fiunt. Cleomenem autẽ tunc quum apud AEginam eſſet, communi Græciæ bono operam dantem inſimulabat Demaratus, non tam AEginetis ſtudens, quàm inuidia & odio ductus. Quem Cleomenes ab AEgina reuerſus conſultabat vt regno ſubmoueret, ob hanc rem intendens in eum actionem: Ariſton Spartæ regnum obtinens, quum è duabus vxoribus liberos non ſuſciperet, & in ſe culpam eius rei non eſſe agnoſceret, tertiam duxit vxorem, & duxit hunc in modum: Erat ei amicus quidam Spartiata, cuius opera ex omnibus ciuibus maximè vtebatur: cui viro erat vxor ſpecioſiſſima, ex turpiſſima talis facta. ſiquidem hanc mala forma præditam eſſe cernens nutrix ſua, id-

a Ægyptios fuiſſe indigenas.

b Nullam habere cum Perſeo cõſanguinitatem.

c Has dignitates. Vel, *Hos honores.*

d Quoties in expeditionem proficiſcũtur, vtant.

e Et vt primum in libationibus locũ obtineant, coriáque immolatorum pecorum, eorum ſint. Singulis quoque calendis, & ſeptimo quoque die mẽſis ineuntis, victima perfecta vtrique illorũ detur in Apollinis æde. *Illud autẽ ἐπεὶον πλεῖον, (id eſt, ad uerbum, perfecta victima, & quaſi omnibus ſuis numeris abſoluta) uáriè exponitur.*

f Liceátq; illis quos velint ex ciuibus proxenos conſtituere, *uel creare. Erant autem proxeni qui totius urbis nomine hoſpitio excipiebant qui ex alijs ciuitatibus adueniebant, iiſque quæcunque poterant humanitatis officia præſtabant.*

g Vaticinia autem quæ eduntur, vt ab iis cuſtodiantur, *uel aſſeruentur.* Vt ſoli reges de his ſolis iudicium ferant: de virgine ad quã tota hæreditas deuenerit, quis ex iure illã in vxorẽ ducere debeat, ſi pater eã non deſpõderit. *Ad uerbũ, Cui obuenat illam habere si in quẽ cadat. Sic Galli. A qui il uiene. pro, à qui il touche.*

h Facere velit, vt coram regibus faciat. *uel, in conſpectu regum.*

i Mortuo rege Lacedæmoniorum coguntur proſequi funus aperto pectore totius Lacedæmoniæ regionis certi numeri incolæ, exceptis Spartiatis. *Ita Camerar. hunc locum interpret.*

que parentes eius, vtpote locupletes, ægrè ferre, hoc excogitauit, vt puellam singulis diebus baiularet ad Helenæ templum, quod est in loco qui dicitur Therapne, supra fanum Phœbi. eò quoties nutrix intulerat puellam, stans ante simulachrum, deam precabatur vt alumnam deformitate liberaret. Cui aliquando exeunti è templo mulier quædam apparuisse fertur, atque interrogasse illam quídnam in vlnis gestaret: & quum nutrix se infantem gestare respondisset, iussisse sibi ostendi. Quúmque negaret nutrix se id facturam, quòd infantem parentes sui vetuissent ostendi cuipiam, instituisse iubere prorsus vt sibi ostenderetur. [a] magni enim facturam illam si à se infans conspiceretur. ita nutrice puellam ostendente, demulcentem caput puellæ dixisse, futuram eam omnium Spartanorum formosissimam. atque ab eo pristinam speciem decidisse. Hanc, quum ad nubilem peruenit ætatem, duxit vxorem Agetus Alcidis filius, ille amicus Aristonis. Eius mulieris amore titillatus quum esset Ariston, hanc rem commentus est: Agetò sodali suo, cuius illa erat vxor, recepit se dono daturum vnam è suis rebus quamcunque ille optaret: atque inuicem iussit illum simile munus sibi dare. Agetus nihil de re vxoria suspicatus, quum videret Aristoni quoque vxorem esse, accepit conditionem, & in eam rem iusiurandum interposuit. Cui mox Ariston è suis rebus pretiosis donauit quam ille elegit. Ipse vicissim, quum eius partes petendi muneris ab illo fuerunt, [b] ibi optauit vxorem eius adferri. Agetus dicere, se præter hoc vnũ cætera annuisse: iureiurando tamẽ adactus ac dolo seductus, [c] ad eam ducendam abiit. Ita tertiam hanc Ariston, repudiata secunda, duxit vxorem: [d] quæ circa legitimum pariendi tempus, nondum exactis decem mensibus, hunc ei genuit Demaratum. Ariston, quum ei sedenti in basilica cum ephoris quidam famulus nuntium nati filii attulisset, sciens quo tempore duxisset vxorem, deductis in digitos mensibus, dixit cum iureiurando, Hic non est filius meus. Quod audientes ephori, haud magni fecere impræsentiarum: sed posteaquam puer adoleuit, pœnituit Aristonem dicti, opinantem vtique filium suum esse Demaratum: cui ideo nomen impositum est Demaratus, *id est* A *populo notis petitus*, quòd ante eum natum omnis populus vota fecit vt Aristoni, omnium ante id tempus regum probatissimo, filius gigneretur. ea de re id nomen impositum est. Interiecto deinde tempore Aristone vita functo, Demaratus obtinuit regnum: sed videlicet necesse erat vt id quod auditum fuerat, hominem regno priuaret. Eapropter à Cleomene vehementer insimulabatur, cum antea quòd ab Eleusine abduxisset exercitum, tum eo tempore quum aduersus AEginetas cum Medo sentientes traiecit Cleomenes. Ergo ingressus eum [e] vrgere Cleomenes, componit cum Leutychide Menaris filio, Agis nepote, ex eadem qua erat Demaratus familia, ea pactione, vt si eum regem in locum Demarati constituisset, se aduersus AEginetas comitaretur. Erat autem Leutychides Demarato inimicus, ob hanc præcipuè causam, quòd quum Percala filia Chilonis filii Demarmeni ei desponsata esset, Demaratus insidiosè hominem coniugio priuauit, præoccupata & prærepta vxore, ac retenta. ob hanc causam Leutychidi inimicitiæ cum Demarato extitere. Is tunc, Cleomene solicitante, contra Demaratum iurauit, negans eum rite Spartanorum esse regem, quòd Aristonis filius non esset, deinde quod iurauerat instituit confirmare: quòd Ariston aliquando dixisset, quum ei nuntiasset famulus suus filium ei natum, & menses conferens, iureiurando negasset illum esse filium suum. Huic verbo insistens Leutychides, pronuntiabat Demaratum neque Aristonis filium esse, neque rite Spartæ regnare: eisdem ephoris adhibitis testibus qui Aristoni assidentes tunc hæc ab illo audierant. Tandẽ re in contentionem deducta, visum est Spartiatis oraculum quod Delphis est consulendum an foret Demaratus Aristonis filius nécne. Ibi Cleomenes, [f] quum ex ipsius erga Pythiam prouidentia nihil suspicionis esset, subornat Cobonem quendam Aristophanti filium, maxima apud Delphos authoritate, vt persuadeat Periallæ mulierum vaticinantium antistiti, dicere ea quæ Cleomenes volebat dici. Ita Pythia, sciscitantibus iis qui ad oraculum erant missi, negauit Aristonis filium esse Demaratum. quæ tamen res sequenti tempore palàm facta est, & Cobon è Delphis profugit, & Perialla honore abdicata est. Hactenus quæ ad deponendum regno Demaratum acta sunt. Is è Sparta ad Medos profugit, ob hanc contumeliã quòd quũ eiectus regno gereret magistratũ, adesset-que spectaculo gymnopædiarum, *id est palæstræ nudorum puerorum*, misit ad eum Leutychides, in locum Demarati rex factus, deridendi insultandíque causa, ministrum, qui interrogaret [g] qualis esset præfectura post regnum. Eam interrogationem ægrè ferens Demaratus, respondit se vtrunque expertum, illum verò non: & eam inter-

a Nutricem autẽ, quum videret mulierem illam magni æstimare, infantẽ à se conspici, ei tandem ostendisse. Hanc autem, caput puellæ demulc. dixisse. &c.

b Illius vxorẽ abducere studebat.

c Eã abducere permisit.

d Quæ intra breuius temporis spatiũ, & non exact. *Id est, Intra breuius quàm decem mensium spatium.*

e Vlcisci.

f *In Græco exempl. pro* αἰσίου *legendum videtur* αἰσιου, *cuius lectionis alibi ratio redditur.*

g Quale illis esset magistratũ gerere, qui antea regnauissent.

rogationem Lacedæmoniis futuram initium plurimæ aut calamitatis aut felicitatis. Hæc loquutus, velato capite è theatro domum abiit, confeſtímque præparatum Ioui bouem immolauit: quo immolato, matrem accerſiit: quæ quum aduenisſet, poſitis in eius manus extis, mulierem his verbis obſecrauit, Per ego te mater cum « alios deos, tum Iouem hunc domeſticum, quem tango, precor, promas mihi veri- « tatem: quiſnam reuera meus eſt pater? Nam Leutychides inter conuicia obiecit, « te è priore viro grauidam, ita ad Ariſtonem veniſſe. Alii etiam dementius referen- « tes, aiunt te ad domeſticum aſinarium ventitaſſe, illúſque me filium eſſe. qua de « re ego te adiés obſecro vt verũ dicas. Siquid enim eorum quæ dicuntur feciſti, non « ſola feciſti, ſed quod multæ. Et multus de hac re Spartæ ſermo eſt, negantiũ Ariſtoni « fuiſſe genituram ad filios procreandos. nam ſi fuiſſet, priores vxores fuiſſe conce- « pturas. Hæc Demaratus. Cui mater ita reſpondens, Fili, inquit, quoniam precibus « mecum agis vt dicam veritatem, omne tibi verum exponetur: Vt me domum A- « riſton duxit, tertia quàm me duxerat nocte ſimulachrum tanquam Ariſtonis ad « me venit, quod poſteaquam mecum concubuit, corona quam geſtabat me circun- « dedit atque abiit. Dehinc Ariſton aduenit, qui cernens me coronas habentem, ſci- « ſcitabatur quiſnam me illis donaſſet. Ego ipſum dediſſe reſpondi: eóque id ab- « nuente, iuraui, aſſerens non bene illum facere qui negaret, quippe qui paulo antè « ingreſſus, vbi mecum coiiſſet, coronis me donaſſet. Ariſton, cernens me iurantem, « intellexit eam rem diuinam fuiſſe. compertúmque eſt illas coronas fuiſſe ſumptas « ex heroico conditorio, quod eſt iuxta ianuam aulę extructum, quod vocant Aſtro- « baci: & vates eſſe hunc eundem heroem reſponderunt. Habes igitur fili ita vt vo- « lebas audire. aut enim ex hoc heroe genitus es, patérq; tibi eſt Aſtrobacus heros, aut « ex Ariſtone. nam ea te nocte concepi. Verùm quod tibi præcipuè exprobrant ini- « mici, quòd Ariſton, quum ei te natum eſſe nuntiatum eſt, multis audientibus ne- « gauit te ſuum eſſe quia tempus decem menſium non exiſſet, per inſcitiam talium « rerum illi hoc verbum excidit. nam mulieres nouem etiam menſium ac ſeptem « menſium partum edunt, non omnes decimum menſem explentes. ego autem fi- « li ſeptimeſtrem te genui. Ipſe quoque Ariſton non diu pòſt agnouit ſe per impru- « dentiam id verbum extuliſſe. Itaque alias orationes de tua genitura noli admittere. « omnia enim veriſſimè audiſti. Nam quod ad aſinarios attinet, ipſi Leutychidi & iis « qui talia loquuntur, ſuæ vxores de aſinariis pariant filios. Hæc illa dixit. Demaratus « auditis quæ volebat, ſumpto viatico per ſpeciem eundi Delphos ad oraculum con- ſulendum, Elin contendit. Eum ſuſpicati Lacedæmonii fugam capeſſiturum, inſe- quuti ſunt. Sed Demaratus iam ex Elide Zacynthum traiecerat, quem illuc tranſ- greſſi Lacedæmonii prehenderunt, eiúſque famulos: ſed Zacynthiis eum dedere abnuentibus, Demaratus illinc in Aſiam ad regem Darium traiecit: à quo magnificè exceptus eſt, territorióque ac vrbibus donatus. Ita in Aſiam Demaratus abiit, ac tali fortuna vſus eſt, vir cum aliis in multis factis dictíſque apud Lacedæmonios illuſtris, tum quòd illis olympiadem palmam quadriiugo certamine reportauerat, rẽ eius ſolius, ad ea tempora, regũ Spartiatarum. Leutychidi autém Menaris filio, qui in regnum amoti Demarati ſucceſſerat, natus eſt filius Zeuxidamus, quẽ nonnulli Spartiatarũ Cyniſcon, *id eſt catulum* vocabant. is Spartæ non regnauit, ante Leutychidẽ defunctus, relicto filio Archidamo. Leutychides orbatus filio, alterã duxit vxorem EVrydamen, Menii ſororem, Diactoris filiam, ex qua nullam prolẽ virilẽ ſuſcepit, ſed filiã nomine Lampito: quam Archidamus Zeuxidami filius in matrimonium accepit, ab ipſo Leutychide datam. At ne Leutychides quidem ipſe Spartæ conſenuit, ſed has pœnas Demarato rependit: In expeditione Theſſalica dux quum omnia faciendi ius haberet, multum pecuniæ per corruptelam dono accepit, ipſéque in re deprehenſus, quum ſederet in caſtris, vtraque manu pecuniam tenens, in iudicium delatus è Sparta profugit, domúſque eius exciſa fuit: & Tegeæ in quam profugerat, mortem obiit. Sed hæc inſequenti tempore acta ſunt. Tunc autem Cleomenes, quum ſibi res in Demaratum bene ceſſiſſet, aſſumpto protinus Leutychide, contendit aduerſus AEginetas, maiorem in modum illis propter ignominiam infenſus. Ita AEginetæ vtriuſque regis contra ſe aduentu non repugnandum iam ſibi eſſe putauerunt. ex quibus reges adduxere decem, quos delegere, diuitiis ac genere eminẽtiſſimos, cum alios, tum Crium Polycriti, & Caſambum Ariſtocratis filium, qui plurimum habebant potẽtiæ. Eos in Atticam adductos, penes inimiciſſimos AEginetis Atheniẽſes depoſuerunt. Poſt hæc Cleomenes, quum eum ſubiiſſet metus Spartiatarũ, iam manifeſtus maleficii in Demaratum excogitati, in Theſſaliã

ſubterfugit

ſubterfugit:atque illinc in Arcadiam profectus, res nouas moliebatur, ſolicitans Arcadas aduerſus Spartam, adigénſque eos iureiurando ad ſe ſequendum quocunque ipſos educeret. Quinetiam in animo habebat primores illorum ad vrbem Nonacrin ductos adigere ad iuſiurandum per aquam Stygis. In hac autem vrbe ab Arcadibus fertur eſſe Stygis aqua: & eſt videlicet talis ea aqua: E petra emanat aquula, diſtillans in vas quoddam, in gyrum maceria præſeptum. Nonacris autem vbi fons hic viſitur, vrbs Arcadiæ eſt, ante Pheneon vrbem. Talia molientem Cleomenem Lacedæmonii quum animaduertiſſent, timentes ſibiipſis, Spartam reuocarũt ad priſtinam dignitatem. Sed eum reuerſum ſtatim morbus inſaniæ cepit, iam etiã antea ſubinſanum: nam vt cuique Spartiatarum obuius erat, in eius faciem infligebat ſceptrum. Hæc illum facientem ac deſipiſcentem propinqui ſoleis ligneis illigauerunt. Qui cuſtodem digreſſis aliis ſolum remanſiſſe cernens, petiit ab eo gladium. cuſtode abnuente dare, ab initio comminabatur quæ mox ei faceret, donec minis cõterritus cuſtos (erat enim ſeruus quidam) gladium tradidit: [a] Eo accepto, Cleomenes à ſuris incipiens ſeſe detruncabat. In longum nanque diſcindens carnes, è tibiis ad femora proceſſit, è femoribus ad coxarum vertebras atque ilia: quouſque peruenit ad vterum, in quo reſcindendo, ſic expirauit. vt quidem plerique Græcorũ memorant, quia Pythiam corruperat ad ea dicenda quæ circa Demaratum acta ſunt: vt autem ſoli Athenienſes, quòd adortus Eleuſinem, fanum deorum fuerat depopulatus: vt Argiui, quia eos qui è pugna fugerãt Argiuos, ex Argi tẽplo ipſorum abductos obtruncarat: & [b] ipſum lucum quem in Argia occupaſſet, incenderat: Cleomeni enim Delphis oraculum poſcenti reſponſum fuerat, eum Argos eſſe capturum. qui poſteaquam ad flumen Eraſinum copias Spartiatarum duxit, quod flumen è lacu Stymphalio manare fertur: hunc enim lacum in voraginem condi, & Argis poſtea exorientem apparere, illíncque iam eam aquam vocari Eraſinum. ad hoc igitur flumen poſteaquam peruenit, ei hoſtias immolauit: & quum læta non eſſent exta de flumine tranſmittẽdo, dixit delectari ſe quidem Eraſino, qui nollet prodere ciues ſuos, non tamen ideo Argiuos gauiſuros. Móxque illinc motis caſtris ad Thyreã venit, & mari taurum quum mactaſſet, nauibus copias ad regionem Tirynthiam ac Naupliam duxit. Id audientes Argiui ad eos arcendos obuiam tendunt ad mare. Et quum aduentarent Tirynthum, in loco cui nomen inditum eſt Sepia, relicta non magna inter duas acies intercapedine, conſederunt eregione Lacedæmoniorum. Neque verò illic pugnam ex aperto reformidabant, ſed ne dolo exciperentur. nam ad hanc rem attinebat oraculum quod Pythia ediderat communiter eis atque Milesiis, in hæc verba,

» Verùm quando marem præuertet fœmina victrix,
» Inter & Argiuos referet præluſtris honorem:
» Tunc Argiuarum reddet pleraſque gementes,
» Vt venturorum aiat quis quandoque virorum,
» Telo ſæuus obit ſinuoſo corpore ſerpens.

Hæc omnia Argiuis quum contigiſſent, metum incutiebant. ideóque eis viſum eſt præcone hoſtium eſſe vtendũ: atq; ita eſſe faciendũ, vt quoties præco Spartiata quippiam Lacedæmoniis denuntiaret, idem facerent ipſi. Cleomenes autem animaduertens Argiuos facientes quicquid apud Lacedæmones præco denuntiaſſet, præcepit ſuis vt quum præco denuntiaret prandendum, tunc raptis armis tenderent in Argiuos. Hoc exequuti Lacedæmonii, in Argiuos [c] è voce præconis prãdentes impetum faciunt, eorúmque cum multos occiderunt, tum plures in lucum Argi fuga elapſos circumſederũt. Qui dum aſſeruantur, Cleomenes hoc ſibi faciendum putauit: Sciſcitatus quoſdam quos ſecum habebat perfugas, miſit præconem ad euocandum nominatim eos Argiuos qui in luco præcluſi erant ad ſe redimendos. eſt autem apud Lacedæmonios redemptio in ſingulos viros, binæ minæ. Ita Argiuorum quinquaginta, vt quiſque euocatus fuerat, Cleomenes interimebat. quod faciens, latebat cæteros qui in fano erant, vtpote denſo luco interiecto, non cernentes quid illi extrinſecus ageret. niſi poſtquam quidã conſcẽſa arbore, quod fiebat inſpexit: vnde non amplius qui euocabantur prodiere. Ibi Cleomenes iuſſit vnumquenque ſeruorum lucum materia circundare: atque illis obtemperantibus, lucum incendit. Eóq; iam ardente, percontatus eſt quendam perfugarũ cuiúſnam deorum eſſet ille lucus. » perfuga Argi eſſe reſpondit. Quo audito Cleomenes vehementer ingemiſcens, O » Apollon, inquit, vates, quantopere me fruſtratus es, dicẽs me Argos eſſe capturum. » cõcio iam exitum habuiſſe oraculum. Poſt hæc maiore copiarum parte Spartam

a Cleomenes verò arrepto ferro cepit à tibiis ſeſe lacerare. nã conſcindẽs longis vulneribus carnes, à tibiis ſurſum verſus ad femora perrexit, éque femoribus ad coxas & latera atque ventrẽ peruenit. *Ita Camer. hunc locum interpret.*

b Ipſum lucũ contẽptui habens incend. *Videtur autem hic leg. ſſe* ὡς ἀφῦσιν πρὸ ὡς ἀλσος.

c *Id eſt; Prout præco denuntiauerat.*

redire permiſſa, ipſe cum mille delectis perrexit ad templum Iunonis, illic ſacrificaturus. Sed ſacrificare ſuper aram volens, quum à ſacerdote vetaretur, negante fas eſſe externo illic ſacra facere, iuſſit ſeruos abductum verberare: ac poſteaquam immolauit, Spartam abiit. Reuerſum inimici ad ephoros citauerunt, crimini dantes quòd pecunia corruptus, Argos, quum facilè poſſet, non cepiſſet. Quibus reſpõdit Cleomenes (incertum mihi verè an falſò) ſe, poſteaquam templum Argi cepiſſet, putaſſe dei expletum eſſe oraculum, & proinde non prius tentandam vrbem quàm ſacris operatus ſciret an ſibi deus illam traditurus eſſet, an impedimento futurus. Sibi autem apud Iunonis templum litanti effulſiſſe flammam è pectoribus ſimulachri: atque ita ſe intellexiſſe nõ expugnaturũ ſe Argos. Si enim è capite ſimulachri flamma extitiſſet, [a] fore vt vrbem ab arce caperet: quum verò è pectoribus illa extitiſſet, id omne fuiſſe confectum quod deus confici voluiſſet. Hæc dicens, credibilia ac probabilia Spartiatis dicere viſus eſt, multóque maiore parte ſententiarum abſolutus. Cæterùm Argos ita viris deſolatum eſt vt ſerui eorum res omnes ſuſceperint, atque magiſtratus adminiſtrarint, dum filii cæſorum ad puberem adoleuere ætatem: qui ſeſe in ſuum ius aſſerentes, ac reuerſi Argos, mancipia eiecere. Serui eiecti, prælio Tirynthem obtinuere, [b] eatenus quidem dum fuit in eis mutua beneuolentia, & donec ad eos venit vates quidam Cleander genere Phigaſeus ab Arcadia: is perſuaſit ſeruis vt dominos adorirentur: vnde bellum inter eos diuturnum extitit, donec Argiui ægrè euaſere victores. Ob hoc igitur aiunt Argiui Cleomenem ad inſaniam redactum, malè periſſe. Ipſi autem Spartiatæ negant ab vllo dæmonio Cleomenem ad inſaniam redactum: ſed conuerſatione Scytharum, intemperantem meri eſſe factum, & idcirco furioſum. Scythas enim Nomades, poſt illatum ſibi à Dario bellum, ad illum vlciſcendum perſtitiſſe, miſſíſque Spartam nuntiis ad ſocietatem faciendam, ita pepigiſſe, tanquam ex vtrorumque vtilitate foret vt ipſi quidem Scythæ iuxta flumen Phaſin conarentur Mediam regionem inuadere, Spartiatæ verò ab Epheſo aſcendere, & ad certum locum vtrique occurrerent. Cum iis Scythis qui ad hoc miſſi ſunt, conſuetudinem habuiſſe Cleomenem aiunt, atque ex eo nimiam didiciſſe potandi intemperantiam: ſéque ob id eum inſaniſſe arbitrari. Vnde quoties intemperantius bibere volunt, aiunt, epiſcythiſon, *id eſt age Scytha*. Ita de Cleomene referunt Spartiatæ. Mihi verò videtur ille has pœnas Demarato pependiſſe. Eũ autẽ eſſe defunctũ vbi audiere AEginetæ, Spartã nuntios miſere, vociferatum contra Leutychidem de obſidibus qui Athenis tenerentur. His Lacedæmonii, conſilio inito, multum iniuriæ à Leutychide illatum eſſe cenſuerunt, hominémque dedendum, quem illi AEginam deportarent pro iis qui Athenis tenerentur. Hunc quum eſſent ducturi AEginetæ, tunc ad eos Theaſides Leoprepis filius, vir Spartæ probatus, Quid, inquit, viri AEginetæ facere vultis? regémne Spartiatarũ deditũ à ſuis ciuibus abducere? Si nũc præ iracũdia Spartiatæ ita decreuerũt, cauete nequod exitiale malum in veſtram regionem (ſi hoc feceritis) inferant. His auditis AEginetæ ab illo abducendo ſuperſederunt, hac tamen cõditione vt ſecum profectus Athenas Leutychides redderet ſibi viros qui illic depoſiti eſſent. Vbi Athenas venit Leutychides, ac depoſitum repopoſcit, Athenienſes (vt qui reddere nollent) tergiuerſari, quòd dicerẽt duos in deponendo reges fuiſſe, ideóque iniquum eſſe id alteri ſine altero reddi. Quibus negantibus ſe reddituros, Leutychides, Facite, inquit, Athenienſes vtrum ipſi vultis, ſi reddetis, ſanctè facturi: è contrario, ſi non redditis. Qualis autem res circa depoſitum contigerit Spartæ, volo referre: Dicimus nos Spartiatæ fuiſſe tertia abhinc ætate quendam Glaucum Epicydidis filiũ, qui cũ aliis ſummis laudibus excellebat, tũ iuſtitia inter omnes optimè audiebat qui per id tempus Lacedæmonem incolebant. Et huic procedente tempore cõtigiſſe vt vir quidam Mileſius Spartam venerit, hominis conueniendi gratia, atque ita ſit alloquutus, Ego ſum vir Mileſius, qui ad tuam Glauce fruẽdam iuſtitiã venio. Nam quum eſſet tua fama celebris cum per omnem aliam Græciam, tum verò per Ioniam, apud memetipſum ratiocinatus ſum, Ionia quidem ſemper obnoxia periculis eſt, Peloponneſus autem tutò fundata, [c] & ob id videre licet eoſdem homines nihil habere pecuniarum. Hæc reputanti mihi atque conſultanti viſum eſt dimidium mei cenſus in pecuniam redactum deponere penes te, quòd probè intelligo hæc penes te depoſita mihi incolumia fore: tu verò has pecunias accipe, & hãc notã, quam vnà cuſtodi: quam notam quiſquis habẽs repoſcet pecuniam, ei reddito. Hæc hoſpes qui Mileto venerat dixit: atque ea conditione depoſitum Glaucus accepit.

a Futurum fuiſſe vt vrbem funditus euerteret.

b Fuitque mutua inter eos cõcordia donec ad ſeruos venit, &c.

c Et pecunias nequaquam ab iiſdem poſſideri videmus.

» Multo deinde tempore interiecto, filii eius qui pecuniam depoſuerat, Spartam
» veniunt, Glaucum conueniunt: exhibitáque nota pecuniam repoſcunt. Ille enimue-
» ro repellere homines, atque his verbis è contrario reſpõdere, Neque iſtius rei quic-
» quam reminiſcor, neque ad me pertinet ſcire quæ dicitis. Volo tamen, [a]reminiſcẽs,
» quicquid iuſtum fuerit facere, &, ſi accepi, iure optimo reddere: ſin à principio non
» accepi, Græcorum legibus in vos vti. Ad quod confirmandum præſtituo vobis tem
» pus hinc ad quatuor menſes. Ita Mileſii [b]facta iactura, tãquam fraudati pecunia, diſ-
» ceſſere: & Glaucus Delphos ſe contulit ad oraculum conſultandum. Cui conſultãti
» an ὅρκῳ *id eſt iureiurando*, pecuniam prædaretur, Pythia reſpondit his verſibus,

» Glauce Epicydides equidem expedit ad breue tempus
» Sic orco viciſſe, interuertiſſeque nummos:
» Deiera, & euorcum quoniam manet exitus idem.
» Aſt orci natus, qui nomine, qui manibus, qui
» Nullis eſt pedibus, rapidè aduenit, vſqueadeo dum
» Conuoluens omnem perdat prolémque domúmque:
» Cum ſobole euorci melius ſed poſtea agetur.

» His auditis Glaucus veniam ſibi eorum quæ dixiſſet vt daret, deum obſecrabat. Cui
» Pythia inquit, idem pollere, tentare deum & facere. Tunc Glaucus accitis Mileſiis ho
» ſpitibus pecuniam reddidit. Cur autẽ hæc oratio apud vos inſtituta eſt, dicetur: Glau
» ci nunc nulla ſupereſt neque ſoboles neque domus, quæ illius cẽſeatur: ſed ex Spar-
» ta radicitus extrita eſt. Ita bonum eſt nihil aliud de depoſito cogitare quàm vt repe-
» tentibus reddatur. Leutychides hæc loquutus, quũ nihilo magis ab Athenienſi-
bus audiretur, diſceſſit. At AEginetæ priuſquam ſuperiorum iniuriarum, quas Athe-
nienſibus intulerant, gratificantes Thebanis darent pœnas, hæc fecerant: Quum A-
thenienſibus ſuccenſerent quòd ſibi ab illis iniuriam fieri arbitrarentur, ſe ad vlci-
ſcendum apparabant. Erat autẽ Athenienſiũ in Sunio quinqueremis quædã, quam
Delum *iam inde à Theſeo quotannis* mittebant: hanc AEginetæ locatis inſidiis inter-
cepere, plenam primoribus Athenienſium, viróſque alligauere. Ea clade ab AEgine-
tis accepta, Athenienſes non amplius differendum putauerunt quin omnia in illos
excogitarent. Erat igitur quidam nomine Nicodromus Cnœthi filius, vir in AEgi-
na ſpectatus: hic ſuam ipſius priorem abitionem AEginetis imputans, querebatur:
qui *prius ſua de n iſſione quum tranſegiſſet*, cognito Athenienſes eſſe animatos ad noce-
dum AEginetis, quibus ipſe infenſus eſſet, compoſuit cum illis de prodenda AEgina
ad certum diem, quo eſſet rem aggreſſurus ipſe, & illos oporteret venire ſubſidio.
Atque ita ex compoſito vrbem quæ vetus vocabatur occupat. Sed Athenienſes ad
diem non adfuerunt, quia claſſis eorum par AEginetanæ nõdum erat comparata.
Qui dum à Corinthiis commodari ſibi naues rogãt, interea res corrupta eſt. Corin-
thii autẽ per id tempus Athenienſibus amiciſſimi dedere rogantibus naues viginti,
ſed dantes vendiderũt ſingulas quinis drachmis: quoniam eas dono dare vetaban-
tur lege. His acceptis Athenienſes, & ſuis inſtructis in ſummam ſeptuaginta nume-
ro, in AEginam nauigauerunt, peruenerũntque poſtridie eius diei qui erat deſtina-
tus. Qui quum ad diem non adeſſent, conſcenſo nauigio Nicodromus ex AEgina
profugit, aliis nonnullis AEginetarum eum comitantibus, quibus Athenienſes Su-
nium incolendum dederunt. Vnde iſti prodeuntes, eos qui in inſula erant AEgine-
tas & ferebant & agebant. ſed hæc poſterius acta ſunt. Cæterùm proceres AEgineta-
rum, ſuperata plebe quæ vnà cum Nicodromo tumultum in ipſis fecerat, mox eos
quos ceperant, ad necem abducebant. Vnde piaculum admiſere quod nullo ſtudio
expiare potuerunt, præoccupatíque, prius ex inſula ſunt deiecti quàm deũ ſibi pro-
pitiarent. nam quum ſeptingentos è plebe quos viuos ceperant, ad necẽ educerent,
vnus eorum è vinculis elapſus fugit ad Cereris legiferæ veſtibulum, ciúſque cardini-
bus prehenſis adhærebat: quem illi quũ auellere non poſſent, abſciſſis viri manibus
ita deduxerunt: quæ manus cardinibus conſertæ manſerunt. Hæc quum ipſis feciſ-
ſent AEginetæ, claſſe ſeptuaginta nauium cum Athenienſibus qui ſuperuenere con
greſſi, ſuperantur. Victi nauali prælio, eoſdẽ quos prius Argiuos in auxilium vocaue
runt: ſed illi noluere eis amplius auxilio eſſe, cauſati quòd & naues AEginæ neceſ-
ſariò ſumptæ à Cleomene oram Argolidẽ tenuiſſent, & ipſi cum Lacedæmoniis in
terram deſcendiſſent, vt nonnulli quoq; è Sicyonæis nauibus deſcẽderent in eadem
contra ipſos expeditione. Quo nomine vtriſque mulcta ab Argiuis iniũcta eſt mil-
le talentorũ, quorum quingena vterque populus ſolueret. ſed quum Sicyonii ſuã cul
pam agnoſcentes, centum talentis cum Argiuis decidiſſent, AEginetæ ne agnoſcere

[a] Si reminiſcar.

[b] Calamitatem ſe paſſos exiſtimantes, vt qui pecunia fraudati eſſent.

quidem culpam voluere: erant enim ſuperbiores. Eapropter rogantibus eis nemo amplius Argiuorum publicè auxilium tulit, ſed voluntariorum circiter mille, duce quodam cui nomen erat EVrybates, [a] quinque palmarum viro. quorum plerique non remeauere, ſed in AEgina ſub Atheniẽſibus occubuere. Et ipſe dux EVrybates ſingulari certamine ter victor, quarto ſub Sophane Decelis filio oppetiit. Verùm AEginetæ ſua claſſe adorti incompoſitos Athenienſes ſuperauere, eorúmque naues quatuor cum ipſis pugnatoribus cepere. Et Athenienſes quidem bellum cum AEginetis contraxerant. Perſes autem quæ ipſius partes erant exequebatur, eum famulo aſſiduè in memoriam redigente vt reminiſceretur Athenienſium, tum Piſiſtratidis aſſidentibus, Athenienſeſque criminantibus, tum cupiditate per hunc prætextum quo nixus erat, ſubigendi Græcos quicunque ſibi terram & aquam denegaſſent. Itaque Mardonium, qui malè rem nauale geſſerat, præfectura amouit, alióſque deſignatos duces aduerſus Eretriam & Athenas miſit, Datin genere Medum, & Artaphernem Artaphernis fratris ſui filium, datis mandatis vt Athenas atque Eretriam diriperent, captiuóſque in conſpectum adducerent. Poſtquã hi duces declarati, ab rege digreſſi, ad planitiem Ciliciæ maritimam deuenere cum ingenti ac bene inſtructo exercitu, & ibi caſtra poſuere, aduenerunt nauticæ copiæ omnes, vt ſingulis erant imperatæ: ad hæc hippagogæ naues, quas ſuperiore Darius anno mandauerat tributariis ſuis præparandas. In has introductis equis atque terreſtri peditatu, ſexcentis cum triremibus in Ioniam contenderunt. Hìc non recto curſu ſecundum continentem, Helleſpontum & Thraciam verſus nauigabant, ſed è Samo vnde ſoluerãt, præter Icarium, intérque inſulas: præcipuè quidem (vt ego ſentio) metu circumeundi Athon, quem ſuperiori anno circumnauigantes, magnam iacturã fecerant: ſed & coacti propter Naxon, quam antea non cepiſſent. ad quam poſteaquam ex Icario pelago appulſi ſunt (in hanc enim vt primùm copiæ ducerentur, Perſæ vrgebant) Naxii memores priorum, fuga ſe in montes concitauerunt, non auſi reſiſtere. Eorum autẽ quos adepti ſunt Perſæ quũ in ſeruitutem rapuiſſent, delubra atque vrbem incenderunt. His actis ad cæteras inſulas redeunt. Hæc dum iſti agunt, Delii relicta & ipſi Delo fuga Tenum abeunt. Eò tendentes naues præcedens Datis non ſinebat ad Delum habere ſtationem, ſed trans Delum apud Rheneam. Et ſimul cognito vbi Delii eſſent, miſſo caduceatore his eos verbis affatus eſt, Viri « ſacri, quid fuga abiſtis, non pro merito de me malè opinantes? Ego enim & ipſe mea « ſponte animatus ſum, & ab rege iuſſus, quo in loco duo dii geniti ſunt, nequid « aut eum locum aut eius incolas lædam. Redite igitur ad veſtra ipſorum, & incolite inſulã. Hæc Deliis per caduceatorem dixit: mox trecentas thuris libras ſuper aram « aggeſtas adoleuit. His actis aduerſus Eretriam primùm nauigauit, ſimul omnem claſſem, ſimul Iones pariter atq; AEoles agens. Statímq; ab illius digreſſu Delos tremuit, (vt Delii aiunt) ad meam vſque ætatẽ tunc & primùm & poſtremùm cõmota, deo mala ventura hominibus portendente. Nam ſub Dario Hyſtaſpis, & Xerxe Darii, & Artaxerxe Xerxis filio, tribus iis deinceps ætatibus plus malorũ paſſa eſt Græcia quàm viginti aliis ante Darium ætatibus, partim à Perſis, partim ab ipſis primoribus de principatu bellantibus: vt non ab re Delos commota ſit, prius immobilis: de qua in oraculo ita ſcriptum erat,

Et Delon, quanuis ſit adhuc immota, mouebo. «

Et ſanè in Græca lingua pollent hæc nomina, Darius, idem quod ἐρξίης, *id eſt coercitor*: Xerxes, idem quod ἀρηϊος, *id eſt bellator, ad uerbum, martius*: Artoxerxes, idem quod μέγας ἀρηϊος, *id eſt magnus bellator*. Barbari, poſtquã à Delo ad alias inſulas profecti ſunt, ſumebant illinc tum copias, tum liberos inſulanorum obſides. Vt verò inſulas præternauigantes, Caryſtum appulerunt, Caryſtiíque negarunt ſe vel obſides daturos vel militaturos aduerſus vicinas ciuitates (videlicet Athenas & Eretriam ſignificantes) Caryſtii tamdiu obſeſſi ſunt, eorúmque ager vaſtatus, donec in deditionẽ Perſarum venerũt. Eretrienſes autẽ audito Perſarum exercitum aduerſum ſe venire, auxilia ab Athenienſibus implorauere. Quibus non deneganda auxilia rati Athenienſes, miſerũt ſubſidio illis ea quatuor millia hominũ qui Chalcidẽſium equitum obtinuerãt prædia. Sed Eretrienſiũ haudquaquã ſyncerum erat conſilium, qui tametſi accerſebant Athenienſes, tamen ancipiti ſententia vacillabant: quibuſdam eorũ cenſentibus vrbem deſerendam, & in cacumina Eubœę eundum: quibuſdam, qui propria lucra à Perſis expectarent, proditionẽ molientibus. Horũ vtrorúmq; animos animaduertẽs AEſchines Nothonis filius, Eretrienſiũ primarius, patefecit Atheniẽſibus omnẽ præſentium rerum ſtatum, orauítq; vt domum abirent, ne vnà cum illis

a Qui quinque gymnaſtica certamina obierat.

occumberẽt. Hæc cõsulenti AEschini obtẽperantes Atheniẽses, illinc in Oropũ trãsgressi, salutem sibi pepererũt. At Persæ eò aduecti, naues oræ Eretricæ ad fanum & Chœreas & AEgilia applicuerũt: potitíq; his locis, cõtinuò equos exposuere, & tanquam cum hostibus cõflicturi se instruxere. Aduersus quos non decreuerũt Eretrienses sibi esse prodeundũ: sed quandoquidem sententia de vrbe hõ deserenda euicerat, meritò dabant operam vt mœnia custodirent. Adoriẽtibus autem ea Persis, acri pugna per sex dies certatũ est: multísque vtrinque cadentibus, septimo die EVphorbus Alcimachi filius, & Philagrus Cynei, inter populares suos viri spectati, filius, vrbẽ hostibus prodidere. Quã ingressi Persæ, postquã tẽpla spoliauere, incenderũt, in vltionẽ eorum templorũ quæ Sardibus deflagrauerãt, hominibus iussu Darii in seruitutem captis. Potiti Eretria, & aliquot illic dies morati, in Atticam nauigauerũt, túncq; magnam partem vastauerũt, rati idem facturos Atheniẽses quod Eretrienses fecissent. etenim erat locus Atticæ Marathon proximè Eretriã, ad equitandum opportunissimus, quò illos Hippias Pisistrati filius deducebat. Eodem Atheniẽses & ipsi re audita ad vim arcendam processerũt, decem præfectis sibi ducibus: quorum decimus erat Miltiades, cuius patrem Cimonem Stesagoræ filium fugere ex Athenis Pisistratum Hippocratis cõtigerat, & dum fugit, obtinere Olympiadem quadriiugo certamine: quam victoriam muneris gratia transtulit in Miltiadẽ ex matre germanum: proximáque Olympiade eisdem equabus aliam Olympiadem quum vicisset, à filiis Pisistrati interfectus est, non iam viuo Pisistrato. Interfectus est autem ad Prytaneum, noctu summissis percussoribus: sepultúsque ante vrbem trans viam quæ vocatur Diacœle: & eregione sepultæ sunt equæ illæ quæ tres Olympiacas victorias reportarant. Idem quod istæ, iam aliæ equæ fecerant, quæ fuerunt EVagoræ Lagonis. aliæ præterea nullæ. Per idem tempus maior natu filiorum Cimonis Stesagoras, apud Miltiadem patruum in Chersoneso educabatur: minor autem apud ipsum Cimonem Athenis erat, nomen habens à Miltiade Chersonesi conditore. Hic igitur Miltiades è Chersoneso tunc profectus, dux Athenienſium erat, è duplici cæde elapsus: semel, quum eum Phœnices vsque ad Imbrum persequuti sunt, magni facientes capere hominem vt ad regem perducerent: iterum, quum ab iis elapsum, domũ suam reuersum, ac se reducem esse existimantem, inimici sui exceperunt, & ad iudicium deduxerunt, accusantes occupatæ in Chersoneso tyrãnidis. Hoc reatu liberatus, suffragiis populi dux declaratus est. Duces autẽ quũ adhuc in vrbe essent, ante omnia legatum Spartam mittunt Phidippidem, illũ quidem Athenienſem, sed tabellariã operam factitantem. Huic Phidippidi, vt ipse refert, & Athenienſibus renuntiauit, circa Parthenium montem, qui supra Tegeam est, obuius fuit Pan: compellatóque nominatim Phidippide, iussit nuntiari Athenienſibus quid ita illi nullam gererent curam sui, qui bene ipsis vellet, quíque iam sæpenumero de eis bene meritus fuisset atque etiam futurus esset. His verbis fide habita, Athenienſes, quòd eorum iam status erat bene constitutus, extruxerunt sub arce templum Panis: illíque annuis hostiis, ex quo nuntium accepere, sacrificant, & ardenti candelabro supplicant. Phidippides autem hic qui sibi Pana dixit apparuisse tunc quum à ducibus missus
» est, [a] iterum Athenis egressus, Spartam peruenit, adiénsque magistratus, Lacedæmo-
» nii, inquit, orant vos Athenienſes vt sibi opem feratis, nec ciuitatem inter Græcos
» vetustissimam contemnatis in discrimen adductam, ne barbaris viris seruiat.
» Etenim Eretria direpta est, insigníque ciuitate Græcia imbecillior reddita. His mandatis à Phidippide expositis, placebat quidem Lacedæmoniis opem ferre Athenienſibus: sed id sibi impossibile confestim facere erat, nolentibus legem rumpere. nam erat nonus dies instantis mensis, quo die negabant se progressuros, nec nisi orbe lunari impleto. Et isti quidem plenilunium expectabant. Hippiæ autem Pisistrati filio, qui barbaros in Marathonem perducebat, visum hoc in somnis superiore nocte oblatum est: Videbatur sibi Hippias cum matre concumbere. Quo ex somnio coniectabat fore vt reuersus Athenas, ac recepto dominatu senex domi suæ obiret. Hunc in modum interpretabatur visum suum. Dum autem prædam Eretrienſem quam deposuerat, in insulam Styreorum nomine AEgileam, reportat, dúmque naues ad Marathonem appulsas in stationibus locat, ac barbaros in terram egressos disponit, ei talia administranti contigit sternutatio, tussísque solito vehementior. vnde concussis eius, vtpote senis, pleríque dentibus, vnus illorum ex violentia tussiendi excussus est, & in arenam delapsus: qui magna adhibita ad inueniendũ diligentia, quum tamen non appareret, suspirans Hippias,
» ad eos qui aderãt ait, Hæc terra non est nostra, nec eam poterimus nobis subiectam

[a] Postridie quàm Athenis egressus est. Ad verbum, Secundanus ex Athenienſium urbe fuit Spartæ. At Valla δευτεραῖος accepit pro δεύτερος. Sic infrà in hoc eodem libro, τεταρταῖοι ὁπὸ Σπάρτης ἐληλύθεσαν ἐς τὴν Ἀττικήν.

efficere,[a] ſed tantummodo partem, quantum ſpatii dens qui mihi aderat, obtinet. Huc Hippias ſuam viſionem interpretabatur euaſiſſe. Athenienſibus autẽ apud Herculis fanum inſtructis ſuperuenere auxilio Platæenſes, omni cum populo, qui ſeſe Athenienſibus dediderant, & pro quibus frequentes iam labores ſuſceperant Athenienſes. Dediderant autem ſeſe hoc modo: Quum à Thebanis premerentur Platæenſes, primùm Cleomeni Anaxãdridæ, qui interuenerat, atque Lacedæmoniis ſeſe dediderant: à quibus tamen recepti non ſunt, hac oratione vtentibus, A nobis qui « procul habitamus, frigidum quoddã fuerit vobis auxilium. nam priuſquã noſtrũ « quiſquam audiat, poſſitis occupati ab hoſtibus ſæpe expugnari. Suademus autem vt « voſipſos Atheniẽſibus dedatis, vicinis pariter & ad tutandũ non inualidis. Hoc Lace « dæmonii non tam conſulebãt Platæenſibus quòd eis bene vellẽt, quàm quòd optarent Athenienſes defatigari Bœotio bello. Id ſuadentibus Lacedæmoniis non aduerſati Platæenſes, aditis Athenienſibus, dum rem diuinã duodecim diis faciunt, eis ad aram ſuppliciter ſedentes ſeſe dediderunt. Aduerſus quos Thebani re audita exercitum duxerunt, in eorúmque auxilium Athenienſes venerunt. Sed dum conſerturi prælium eſſent, Corinthii haud contemnendam ſibi rem putantes, ad eos reconciliandos interuenere: atque vtrorumque permiſſu regionem hunc in modum terminarunt, vt Thebani eos Bœotos qui nollent inter Bœotos cenſeri, ſinerent facere quod vellent. Hoc vbi decreuere Corinthii, abſceſſere. Abſcedentes quoque Athenienſes aggreſſi Thebani ſunt, cõmiſſãque pugna, repulſi. vnde Athenienſes trãſgreſſi quos Corinthii ſtatuerant terminos, [b] Aſopum fecerunt limitem Thebanis. Ergo Platæenſes Athenienſibus ſeſe quum dedidiſſent, ad Marathonẽ tunc auxilio venerunt. Erant autem in Athenienſium ducibus ancipites ſententiæ, aliis vetantibus fieri præliũ, pauciores enim ſe eſſe quàm vt cum Medis confligerent: aliis (quorum erat Miltiades) ad pugnandũ hortantibus. Itaque quum eſſent bifariæ ſentẽtiæ, & deterior vinceret, ibi Miltiades Callimachum Aphidnæum adiit, [c] tunc fortè polemarchum, *id eſt belli principem*: qui magiſtratus per ſuffragia electus in dãda faba, *hoc eſt, in declaranda ſententia*, vndecimus eſt. nam quondam Athenienſes in dicenda ſententia parem ducibus faciebant polemarchum. Ad hũc Miltiades, in te, inquit, « nunc Callimache ſitum eſt, vtrum in ſeruitutem Athenæ redigantur, an tu eas liberando memoriam tui in omne æuum relinquas, qualem ne Harmodius quidem « atque Ariſtogiton reliquerunt. Nam Athenienſes nunc in maximum omnium ex « quo nati ſunt venere diſcrimen: qui ſi Medis ſuccũbant, palàm eſt quæ paſſuri ſint, « traditi Hippiæ: ſin autem ſuperent, poterit hæc ciuitas vrbium Græciæ effici prima. « Quo autem pacto hæc fieri poſſint, & quomodo ad te harum rerum arbitrium re« deat, nunc exponam: Noſtræ, qui duces ſumus, bifariæ ſunt ſententiæ de prælio cõ« mittendo: aliis id ſuadentibus, aliis diſſuadẽtibus. Qui niſi prælium committimus; « vereor ne magna exiſtat ſeditio, quæ mentes eorum ſolicitet ad ſentiendum cum « Medis: ſin pugnamus antequam aliquid vitii in nonnullis Athenienſium ſubeat, « poſſumus diis æquis cum victoria diſcedere. Hæc omnia ad te tendunt, & abs te de« pendent: qui ſi meæ ſententiæ acceſſeris, erit & tibi patria libera, & ciuitas omnium « Græcarum princeps: ſin acceſſeris ſententiæ diſſuadentium pugnam, eorum quæ « recenſui bonorum tibi cõtraria exiſtent. Hæc dicens Miltiades Callimachum indu« xit. Ita accedente ſententia polemarchi, obtentum eſt vt cõfligeretur. Poſt hæc ii duces quorum ſententia de confligendo fuerat, vt cuiuſque dies imperitandi venerat, vicem ſuam Miltiadi dabant: quã ille accipiẽs, non tamẽ prius decertandũ putauit quàm ſua dies imperii aduenit. Itaq; vbi vices eius fuere, tũc Atheniẽſes hũc in modũ inſtructi ſunt ad cõfligendũ: Dextro cornu præerat Callimachus polemarchus. ita enim lex apud Athenienſes tunc poſtulabat vt polemarchus dextrum cornu teneret. Hoc duce ſequebãtur deinceps cæteræ tribus, vt quæque ordine erat. Nouiſſimi autem ſunt collocati Platæenſes, ſiniſtrum cornu tenentes. Quo factum eſt vt ab huius pugnæ tempore, quoties Athenienſes ferunt hoſtias apud panegyrias, *id eſt publicos conuentus*, quæ quinto quoque anno fiunt, Athenienſis præco conceptis verbis precetur bona Athenienſibus pariter & Platæenſibus. Igitur Atheniẽſium acies tunc apud Marathonem inſtructa idcirco ſic erat quòd aciem Medicam imitabatur: ſed in medio paucis conferta erat ordinibus, ideóque illic debilior: vtroque autem in cornu confertior. Quæ poſteaquam ita inſtructa eſt, ac ſacrificium litatum eſſe Athenienſes audierunt, tunc curſu in barbaros tendunt. Erat autem inter vtranque aciem non minus octo ſtadiorum intercapedinis. Quos curſu ferri in ſe videntes Perſæ, aptabant ſe tanquam illos excepturi: inſaniæ dantes id quòd cernerent eos curſu

a Sed ei illius portionẽ quæ ad me pertinebat, dens poſſidet.

b Aſopum & Hyſias Thebanis aduerſus Platæẽſes limitem ſtatuerunt. Ergo Plat.

c Tunc, quòd vndecimum ſuffragium ad eum pertineret, qui ex facta per fabam ſortitione polemarchus Atheniẽſium creatus eſſet, *uel, ductis faba ſortibus polem. Ath. cr. eſſet.* (olim enim Athen. in ferendo ſuffragio par. duc. polemarchum faciebant) adiit Aphidnæum Miltiades, tunc polemarchum, eique dixit, In te nunc ſitum eſt Callimache Athenas vel in ſeruitutem redigere, vel illis libe ratis, monumentum in omne æuum relinquere, quale ne Harm.

tendere, quum pauci essent, & nec equitatu nec sagittis freti. Hoc ita barbari interpretabantur. at verò Athenienses, posteaquam conferti conflixere cum barbaris, pugnam memoratu dignam edebant. Quippe primi omnium Græcorum (quos ipsi nouimus) cursu in hostem vsi sunt: [a] primi sustinuerũt cernere Medica veste indutos: quum antehac vel audire nomen Medorũ Græcis terror fuisset. In Marathone quum diu pugnatum esset, barbari circa mediam aciem vincebant, vbi Persæ stabant & Sacæ, eámque perrumpentes, hostem in mediterranea persequebãtur: at in vtroque cornu vicẽtes Atheniẽses Platæenseséque, barbaris, qui terga dederant, fugere permissis, contraxerunt cornua, & cum iis qui mediam ipsorum aciem perfregerant, dimicantes quum superassent, fugientes Persas vrgebant cædebántque, donec ad mare peruenientes, petito igne naues corripuere. Quo in certamine Callimachus polemarchus interficitur, egregia nauata opera. Occubuit quoque è ducibus Stesileus Thrasyli, & Cynægirus EVphorionis filius, qui dum summam puppim apprehendit, abscisſa bipenni manu cecidit: necnon alii Athenienses multi & clari. ac septem quidem naues obtinuerunt Athenienses hoc modo: cæteris barbari retracti, receptáque prẽda Eretrienſi ex insula vbi reliquerant, circumuecti sunt Sunium, animo præuertendi Athenienses eueſtigio abeuntes. Cæterùm Alcmæonidæ ab Athenienſibus [b] insimulati sunt, quòd videlicet ex composito Persis adhuc apud insulam agentibus scutum ostenderint. Dum illi Sunium circumuehuntur, Atheniẽses eueſtigio abeuntes celerrimè ad ferendam vrbi opem properarũt, barbaróque eodem tendentes præuerterunt: progressíque ex Herculis templo quod est in Marathone, in aliud Herculis fanũ quod est in Cynosargi, castra posuerunt. Barbari quũ classe Phalerum superassent (hìc enim Athenienſium nauale tunc erat) super eum locum aliquãdiu propter tempestatem morati, rursus in Asiam abierunt. Quorum in hac pugna apud Marathonem gesta occubuere circiter sex millia trecenta: Athenienſium verò, centum nonagintaduo. tot ex vtrisque cecidere. In qua pugna hæc res mira contigit, vt Athenienſis quidam Epizelus Cuphagoræ filius, dum stante acie pugnat strenuè, luminibus caperetur, neque saucius vlla parte corporis, neque ictus: atque ita cæcus in reliquũ vitæ tempus permanserit. Quem audiui dicere solitum de sua clade, visum sibi esse ante se stare virum quendam armatũ, procero corpore, cuius [c] mentum omnem clypeum inumbraret: & hanc laruam ipsum prætergressam, sed illum qui sibi assisteret occidisse. Hæc Epizelum solitum commemorare audiui. Porro Datis in Asiam cum classe rediens, vbi Myconum tenuit, vidit in somnis visum. id tamen quod fuerit, non traditur: sed vbi primùm dies illuxit, naues rimatus est: compertóque in naui Phœnicia simulachro Apollinis inaurato, sciscitatus est quo è templo sublatum esset: & vbi audiuit ex quo templo, nauigans sua naui in Delum (iam enim Delii in insulam redierant) ibi simulachrum in templo deposuit, præcepítque Deliis vt illud in Delium Thebanorum referrent, quod est ad mare eregione Chalcidis, Hoc vbi præcepit Datis, vela illinc fecit. Delii tamen hanc statuam non reportauerunt, sed vicesimo pòst anno eam Thebani ex oraculo in Delium contulerunt. Datis autem & Artaphernes, posteaquam in Asiam nauigauere, captiuos Eretrienses Susa perduxere. quos Darius rex, etsi in eos ante captiuitatem vultum contraxerat acerbitatis, quòd se priores iniuria lacessissent; tamen vt in conspectum suum adductos vidit ac sibi subiectos, nullo alio malo affecit, sed in suo Cissiæ regionis stathmo collocauit, cui nomen est Anderica, ducentis ac decẽ stadiis procul à Susis, quadraginta à puteo qui exhibet trifarias rerum species. nam ex eo asphaltum, *id est bitumen*, & salem & oleum hauriunt, ad hunc modum: Hauritur quidem celoneo, *id est instrumento dicto ciconia*, pro situla autem, dimidiato vtre ad celoneum alligato: quo in puteum decusso, quicquid hauritur, mox in cisternam diffunditur, atque hinc aliò effusum, triplici varietate concreſcit: in asphaltum quidem & salem, protinus: oleum autem (quod Persæ rhadinacen appellant) in vasa colligunt. est autem atrum ac grauiter olens. Hoc loci rex Darius locauit Eretriẽses, quem ad meam vsque memoriam tenuere, seruantes pristinam linguam. Quod ad Eretriẽses attinet, ita habet. Cæterùm post pleniluniũ duo millia Lacedæmoniorum Athenas venerunt, tanta festinatione adipiscendi hostem, vt triduo quàm ex Sparta discessere, in Atticam peruenerint: & licet serius ad pugnam veniſſent, tamen intuendi Medos cupidi, ad illos intuendos in Marathonem perrexerunt. Quibus visis, laudatísque Athenienſibus ob præclarum facinus, rursus redierunt. Tenet autem admiratio me, nec ratione inire possum, Alcmæonidas vnquam Persis ex cõposito ostentasse parmam, quòd vellent Atheniẽses barbaris atque Hippiæ subesse.

a Primiq; veſtẽ Medicam & eos qui illã gestarent cernere sustinuerunt, quum antea, &c.

b Insimulati sunt, illis id molientibus Persis hoc consilium cepisse, quòd videl.

c Barbatotum cl.

[a] quippe quos conſtat in habendis odio tyrannis vehementiores quàm ſimiliores fuiſſe Calliæ Phænippi, qui fuit pater Hipponici. nam Callias cum alia omnia in Piſiſtratum inimiciſſimè commentus eſt, tum verò ſolus Athenienſium omniũ, illius Athenis eiecti quum publicè ſub præcone venderentur bona, emere auſus eſt. Cuius Calliæ mentionem crebrò plerique omnes habere debent, cum ob ea quæ dicta ſunt, vt viri ſummopere patriam liberãtis, tum ob hæc quæ in Olympia fecit. nam & in equorum curſu palmam obtinuit, & in quadrigario fuit ſecundus: & in ludis Pythiis quum primas obtinuiſſet, in vniuerſos Græcos ſumptuoſiſſimus extitit: tum ob id quòd talem ſe in filias ſuas quæ tres fuerunt, exhibuit: nam poſteaquã nubiles extiere, [b] hoc eis magnificentiſſimum munus eſt gratificatus, vt quem ſibi vnaquæque vellet ex omnibus Athenienſibus, eum deligeret: atque ita eam illi nuptum dedit. At Alcmæonidæ aut perinde aut nihil minus quàm Callias peroſi tyrannos fuere. Quo maior me admiratio ſubit, minúſque admitto criminationem, eos parmam Perſis oſtentaſſe, qui per omne tempus tyrannos effugerunt, & quorũ aſtutia Piſiſtratidæ tyrannidem reliquerunt. Atque ita multo magis Athenarum liberatores extiterunt, meo iudicio, quàm Harmodius & Ariſtogiton. Illi enim Hipparcho interempto, non tam cæteros Piſiſtratidas ab affectanda tyrannide repreſſerunt, quàm ad illam irritauerunt: Alcmæonidæ autem proculdubio Athenas liberauerunt, ſi modò ipſi fuere qui Pythiam perſuaſere ad Lacedæmonios commonefaciendos vt Athenas liberarent, quemadmodum ſuperius à me commemoratum eſt. [c] Atenim aliqui forſitan ſuccenſentes quòd Athenienſi in populo patriam prodiderunt. Imò nulli erant eis inter Athenienſes viri illuſtriores, neque qui magis eſſent honorati. [d] Neque verò ſermo obtinuit, clypeum ab his eſſe oſtẽtatum, ſed tantummodo fuiſſe oſtentatum. quod nihil eſt quàm ſi id demum diceretur, oſtenſus quidem eſt, ſed à quo oſtenſus, incertum. [e] Quanquam Alcmæonidæ iampridẽ extiterant Athenis clari ſanè vſque ab Alcmæone atque etiam Megacle. Etenim Alcmæon Megaclis filius, iis Lydis qui Sardibus à Cræſo Delphos ad oraculum ierãt, adminiſtrum ſe præbuit, eóſque comiter accepit. Cuius beneficentiam Cræſus à Lydis quos ad oraculum miſerat quum audiſſet, hominẽ accerſiit, & vbi aduenit, eum donauit tanto auro quantum ſemel corpore ſuo ferre poſſet. Ad iſtam doni conditionem Alcmæon hanc aſtutiam attulit: Pergrandem tunicam amictus, ingenti in ea ſinu relicto, cothurniſque quos laxiſſimos reperit calceatus, ad theſaurũ perrexit ad quem ducebatur. [f] Ibi in aceruum ramentorum procumbens, primùm cothurnos quibus erat indutus, auro quantum ferebant refersit: deinde omnem ſinum ſuum atque etiam crines ramentis ſubigens, & parte in os deſumpta, è theſauro proceſſit, ægrè trahẽs cothurnos, cuiuis alteri rei quàm homini ſimilis: cuius os quũ turgidum eſſet, & omnia onuſta, id cernens Cræſus, in cachinnúmque erũpens, ea omnia illi donauit: nec minora his alia dona dedit. Ita domus hæc vehementer locupletata eſt, & Alcmæon quadriiugos equos alens, vicit Olympia. Sed eam deinde ſecunda ætate Cliſthenes Sicyonis tyrannus extulit, vt multo magis quàm prius inter Græcos celebris extiterit. Erat enim Cliſtheni Ariſtonymi filio, Myronis nepoti, Andrei pronepoti, filia nomine Agariſta: quam pater deſtinabat nuptum dare ei quem præſtãtiſſimum Græcorum omnium comperiſſet. Quum igitur ludi Olympiaci celebrarentur, & ex eis Cliſthenes curriculo quadrigali victor extitiſſet, nuntiari iuſſit voce præconis vt quiſquis ſeſe dignum putaret qui Cliſthenis gener eſſet, is ad ſexageſimũ diem aut prius Sicyone præſtò foret, quòd Cliſthenes intra annum à ſexageſimo die incepturus, exequi nuptias deſtinaſſet. Itaque omnes [g] Græci aut ſua ipſorum aut familiæ claritate ſibi confidentes, eò proci contenderunt: quibus Cliſthenes & curriculum, & palæſtram ad certandum præparauerat. Ex Italia illuc ſe contulit Smindyrides Hippocratis filius Sybarita, (florebat autem maximè Sybaris ea tempeſtate) qui vnus vir in plurimum deliciarum proceſſerat: & Siritanus Damas Samyris filius eius qui ſapiens appellabatur. & hi quidem ab Italia venerunt. Ab Ionio autem ſinu Amphimneſtus Epiſtrophi filius Epidamnius. AEtolus verò Males, germanus Titormi illius qui Græcos robore fuerat ſupergreſſus, & in extrema AEtoliæ homines fugerat. E Peloponneſo autem Leocides Phidonis Argiuorũ tyranni filius, eius inquam Phidonis qui ſpatia Peloponnenſibus ſtatuit, longè omnium Græcorum inſolentiſſimus: qui ſummotis Elienſium agonothetis, *id eſt magiſtratibus*, ipſe agonotheta extitit in Olympia, *id eſt certaminis præmiũmque propoſuit*. Necnõ

a Quippe qui vel maiori vel certè pari odio tyrannos proſequuti eſſe comperiuntur ac Callias Phænippi filius, Hipponici pater. Vt autem hic dicit μᾶλλον ἢ ὁμοίως, ſic paulo pòſt, ὁμοίως ἢ οὐδὲν ἧσσον.

b Dotem eis magnificentiſſimam dedit, atque hoc præterea gratificatus eſt, *nempe, indulſit*, vt quẽ ſibi, &c.

c Atenim fortaſſe Athenienſium populo ſuccenſentes patriam prodebant. *Q. d. Atenim (dicet aliquis fortaſſ.) ægrè ferentes ſe non eum apud Athenienſes locum obtinere quo ſe dignos exiſtimabant, patriam prodere conabantur. Imò verò nulli ex Athenienſibus maiori authoritate præditi, nulli magis honorati erãt: tantum abeſt ut ſua ſorte contenti non eſſent, & de eo Athenienſibus ſuccenſerent. Poteſt tamen & cum interrogatione legi hic locus eodem ſenſu.*

d Quo fit vt rationi conſentaneum nullo modo eſſe poſſit, clypeũ ab illis hac de cauſa fuiſſe oſtẽſum. oſtenſus enim clypeus fuit. neque hoc aliter dici poteſt: factum enim fuit. ſed à quo oſtenſus fuerit, de eo vltra hæc dicere non poſſum. *Id eſt, Hæc de re nõ habeo quod dicam: quippe qui ſciam quidẽ oſtenſum fuiſſe clypeũ, ſed nihil ultrà, ut ſit οὐκ ἔχω εἰπεῖν προστιθέναι τοῦτον, pro οὐκ ἔχω εἰπεῖν, ἀπιθάνως εἰδὼς προστιθέναι τοῦτον. Illud antéquã ἔστιν ἄλλως εἰπεῖν, reſpondet Gallicæ phraſi, On ne peut dire autremẽt, pro, Non poteſt negari.*

e Hi autẽ Alcmæonidæ cum ab antiqua origine clari extiterãt, tum verò ab Alcmæone & rurſum à Megacle clari vel maximè fuerunt.

f Ibi aceruo ramentorum *auri* incumbẽs, primùm quidem circa ſuas tibias tantum aggeſſit auri quantũ cothurni capiebant: deinde verò quum ſinũ totum auro impleuiſſet, & capillos ramẽtis illis conſperſiſſet, *nempe, & ramenta illa per capillos ſparſiſſet*, & alia ori indidiſſet, ex theſauro egreſſus eſt, & ægrè cothurnos trahens, & cuiuis rei magis quàm homini ſimilis, vt pote cuius os obturatũ, & partes omnes inflatæ eſſent. At Cræſus eum intuitus in riſum prorupit, eíque cum hæc omnia, tum verò alia his non minora donauit.

g Græci qui & de ſeipſis & de patriâ ſuâ magnificè ſentiebant eò proci cont.

Amiantus Lycurgi filius Arcas, ex Trapezunte: & Laphanes Azenus, ex vrbe Pæo, filius EVphorionis eius qui (vt in Arcadia fertur fama) in domum ſuam excepit Caſtorem & Pollucē, [a] & ob id in omnes homines hoſpitalis: [b] & Eleus Agæi filius vir præclarus. Iſti ex ipſa Peloponneſo venerunt. Ex Athenienſibus autē, Megacles, Alcmæonis eius filius qui ad Crœſum ſe contulerat: & alter, Hippoclides, Tiſandri filius, diuitiis ac forma inter Athenienſes præcipuus. Ex Eretria autē (quæ per id tēpus florebat) Lyſanias: ſolus hic ab Eubœa. E Theſſalia verò à Scopadeis Diactorides Cranonius. Ex Moloſſis autē Alcon. Tot proci fuere. qui quum ad diem præſtitutam adfuiſſent, Cliſthenes ante omnia patriam ſingulorum familiámque percontatur. deinde eos annum apud ſe detinēs, explorāuit vniuſcuiuſque & virilitatem & iracundiam, & eruditionem, & mores: nunc cum ſingulis, nunc cum vniuerſis congrediens, & iuniores in gymnaſia educens: præcipuè tamen in conuiuiis experiebatur. quandiu enim eos apud ſe tenuit, omnia fecit ac magnificè accepit. Sed ei inter procos præcipuè cordi erant Athenienſes: [c] & illorum magis Hippoclidem Tiſandri ſtrenuum eſſe iudicabat, quum præſertim eius maiores Cypſeli Corinthii propinqui fuiſſent. Quum autem deſtinatus nuptiis dies illuxit, quo ipſe Cliſthenes edixerat iudicaturum ſe quem ex omnibus deligeret, mactatis centum bobus, in conuiuium tum ipſos procos, tū omnes Sicyonios accepit. Poſtea verò quàm cœnatū eſt, proci certamen de muſica habere cœperunt, [d] pariter & de oratione habenda in mediū. procedente autem potatione, Hippoclides, [e] quum longè alios antecederet, iuſſit tibicinem ſibi canere εἰμαλεσαν *id eſt ſedatum quoddam ſaltationis genus*. Tibicine obſequente ſaltauit, ſibi quidem placens, ſed Cliſthenes omnē rem cernens [f] diſſimulabat. Poſt hæc aliquantulum interquieſcens Hippoclides, iuſſit aliquam ſibi inferri menſam. qua illata, primùm ſuper eam Laconicos ſaltauit modulos, mox alios Atticos: tertiò ſuper mēſam capite ſtatuto, cruribus veluti manibus geſticulabatur. Ad cuius primam ac ſecundam ſaltationem, etſi ſtomachabatur Cliſthenes eum qui tam impudens, eſſet generum ſibi fieri, tamen ſeſe continebat, nolens [g] in eum erūpere: at vbi vidit cruribus veluti manibus geſticulantē, iam ſe vltrà continere nō ſuſtinens, inquit, Fili Tiſandri, [h] deſaltaſti matrimonium. Cui excipiens ille ait, Non eſt iſtud curæ Hippoclidæ. Vnde prouerbium factum eſt, *Non eſt iſtud curæ Hippoclidæ*. Tunc Cliſthenes ſilētio impoſito, in medium hæc protulit, Viri proci meæ filiæ, vos equidem omnes laudo, vobiſque omnibus, ſi fieri poſſet, gratificarer, neque vnum è vobis præcipuum probans, neque cæteros improbās: [i] verùm fieri non poteſt vt de vnica virgine deliberans, omnium voto ſatiſfaciam. Itaque ſingulis veſtrum, qui cōpotes huius matrimonii non eſtis, tanquā dignis meæ filiæ nuptiis, quódque domo peregrè abfuiſtis, ſingula argenti talenta dono do: Megacli autem Alcmæonis filio meam filiā Agariſtiam deſpondeo ritu Athenienſium. Annuente conditioni Megacle, nuptiæ apud Cliſthenē celebratæ ſunt. [k] Hactenus quæ iudicandis procis geſta ſunt: atque hunc in modum Alcmæonidæ per Græciam celebrati fuerunt. Porro ex horum coniugio, cum Cliſthenes auo materno cognominis procreatur, (qui Athenienſium tribus populariúmque ſtatum inſtituit) tum Hippocrates: ex Hippocrate verò alius Megacles & alia Agariſtia, ab Agariſtia Cliſthenis nomen habens. quæ nupta Xanthippo Ariphronis filio quum prægnans eſſet, viſa eſt ſibi in ſomnis parere leonem, paucóſque poſt dies peperit Xāthippo Periclem. Miltiades autem cum antea probatus apud Athenienſes, tum verò poſt rem bene geſtam in Marathone maioribus incrementis auctus, petit ab Athenienſibus ſeptuaginta naues cum propugnatoribus & pecunia, non promens eis cui regioni bellum eſſet illaturus, ſed tantummodo ſe illos locupletaturum ſi ſe ſequerentur. Ad eam enim regionem ſe illos ducturum vnde affatim aurum nullo negotio reportarent. His verbis Athenienſes erectis animis, naues vt petierat tradiderunt. Quibus Miltiades acceptis in Parum nauigat, per ſpeciem vlciſcendæ iniuriæ quam intulerant Parii quòd triremi in Marathonem vnà cum Perſis veniſſent. Hoc quidem colore orationis vtebatur, ſed infēſus erat Pariis ob Lyſagoram Tiſei filium, genere Parium, qui ipſum apud Hydarnem Perſam accuſauerat. Eò poſtquā peruenit Miltiades, Parios intra mœnia coactos obſedit, miſſóque caduceatore poposcit centum talenta, dicens, ſi ea ſibi nō darent, ſe nō prius illinc abducturum copias quàm eos euertiſſet. At Parii non vt quicquam pecuniæ Miltiadi darent, ſed vt cuſtodirent vrbem cogitabant, cum alia loca interſepientes, tum maximè vnde ea oppugnari poterat: adeò vt noctu laborantes, murum duplū quàm olim fuerat excitarent. Hactenus Græci in hac re commemoranda conſentiūt: deinceps geſta ipſi Parii referunt hunc in modū: Miltiades quum

a Et ab eo tempore in quoſlibet hoſpitalitatem exercuit.

b Et Eleus Onomaſtus Agæi filius. Atque hi quidē ex ipſa Pel. &c. *Valla autem putauit* ὀνομαστὸς *hic, ut nulgò, appellatiuū eſſe nomē,* ἡλεῖος *autem propriū: quū contrà* ὀνομαστὸς *ſit hoc quidē loco nomen proprium,* ἡλεῖος *autem nomen à patria.*

c Et ex illis magis Hippoclides Tiſandri filius, qui & ſtrenuitate cæteris præſtare iudicabatur, & eo quòd eius maiores à Cypſelidis Corinthiis genus ducerent.

d Pariter & de ſermone qui in medium proponebatur. *Id eſt, & de alijs rebus de quibus incidebat ſermo.*

e *Videtur aliud legiſſe quàm* κατέχων, *aut id perperàaccepiſſe pro* προέχων

f Suſpectā habebat.

g Excandeſcere & in iram præceps erumpere. *Ita Bud.*

h *Bud. hanc interpretationem approbat. perinde eſt autem ac ſi diceret, Hac tua impudenti ſaltatione nuptijs te priuaſti. uel, ſpe nuptiarum, uel nuptijs excidiſti. q. d. Extra nuptias ſaltaſti.*

i Sed quum de vnica virgine *deſpōdenda* deliberans, omnium voto ſatisfacere nō poſſim, ſingulis quidem veſtrum qui circa haſce nuptias repulſam patimini, ſingula argenti talenta dono, tū quòd dignum me censueritis cuius filiam in vxorē duceretis, *uel cuius filiæ nuptias ambiretis*, tum etiā quòd domo peregrè abfueritis: at Megacli Alcmæonis fil.

k Hactenus de iis quæ in ferēdo de proceis iudicio geſta ſunt.

inops consilii esset, adisse atque alloquutum fuisse mulierem captiuam, genere Pariam, nomine Timon, quæ esset indigenarum deorum administra: hanc, quum in conspectum venisset, consilium ei dedisse vt si magni faceret Parum capere, exequeretur quæ à se præciperentur. Eius deinde præceptis auditis Miltiadem accessisse ad maceriam quandam ante vrbem, qua maceria sepitur templum Cereris legiferæ: eámque, quia fores aperire non poterat, transiliisse: & illam transgressum, solarium ascendisse ad aliquid intus faciendum, siue ad mouendum aliquid quod moueri nefas esset, siue ad aliquid, quodcunque sit, agendũ. Et quum pro foribus esset, subeunte horrore præoccupatum, eadem via reuertisse, déque maceria desilientem femur conuulsisse. alii in genua procidisse aiunt. Ita Miltiades male habens, domum remeauit, neque pecuniam Athenienſibus portans, neque Paro parta: vrbe tantùm per sex & viginti dies obsessa, & agro populato. Parii, cognito quòd ministra deorũ Timo Miltiadem admonuisset, volentes ob id de ea supplicium sumere, postquam obsideri desierunt, Delphos miserunt sciscitatum nunquid ministram deorum cõdemnarent, quæ rationem capiendæ patriæ hostibus detexisset, quæque Miltiadi exposuisset sacra quæ ad virilem sexum efferri nefas esset. Id Pythia fieri non permisit, negans Timon earum rerum esse authorem: sed quia Miltiadæ [a] non bene obeundum esset, ideo ei ducem malorum apparuisse. Hæc Pariis Pythia respondit. Miltiadem autem è Paro reuersum cum alii Athenienses in ore habebant, tum præcipuè Xanthippus Ariphronis filius, qui eum apud populum accusauit quòd Athenienses circumscripsisset. Cui accusationi Miltiades non per se ipse respõdit, (neque enim poterat, quippe qui putrescente femore iaceret in lecto) sed pro eo amici sui, [b] allegantes cum alia multa, & Lemnum expugnatam, quam vltus Pelasgos Athenięsibus tradidisset, tum verò pugnam in Marathone gestam. Interuentu tamen populi ne capitis damnaretur, quinquaginta talentis culpa mulctata est. Post hæc Miltiades [c] dissoluto atque marcescẽte femore decessit: quinquaginta autem talenta Cimon filius exoluit. Porro Lemnum Miltiades hunc in modum obtinuerat: Pelasgi posteaquam ex Attica ab Athenienſibus exacti sunt, siue iure, siue iniuria: nã de hoc nihil habeo præter relata: quia Hecatæus Hegesandri filius [d] in sermonib⁹ ait, iniuria. Athenienses enim, quum viderent regionem quæ erat sub Hymesso, quam illis habitandam dederant, mercedẽ muri circa arcem ducti, bene excultam, quæ prius mala fuisset, [e] & à nemine accipi digna, liuore captos fuisse & libidine terræ potiundæ: & ita illinc exegisse illos, nulla alia re in excusationem allata. Vt autem Athenienses aiunt, iure eiecti, quippe quum essent sub Hymesso habitantes, illinc prodire solitos hanc iniuriam intulisse: Quoties filiæ ac filii Athenienſium ad Nouem fontes aquarum pergerent (nulladum enim aut eis aut vllis Græcis per id tẽpus mancipia erãt) Pelasgos eis per contumeliam & contemptum vim attulisse neque hoc fecisse cõtentos, ad extremum manifestò deprehensos de inuadendis Athenienſibus consilia agitasse. se verò adeo meliores quàm illi fuerant, viros fuisse, vt quum haberent facultatem interimendi eos quos sibi insidiatos deprehendissent, tamen noluerint: sed eis præceperint vt è regione excederent: atque ita illos solum vertentes, tum alia loca tum verò Lemnum obtinuisse. Illa Hecatæus, hæc Atheniẽses aiunt. At Pelasgi hãc Athenienſium iniuriam vlciscendi auidi, ii qui Lemnum incolebant, gnari quando dies festi Athenienſium celebrarentur, [f] biremibus instructis, insidias manipulatim collocarunt vxoribus Athenienſium diem festum Dianæ apud Brauronem agentibus: permultisque illarum illinc raptis abierunt, & in Lemnum delatas pro concubinis habuerunt. Hæ fœminæ posteaquam filiis abundauere, lingua eos Attica ac moribus Athenienſium imbuerunt. At illi consuetudinem cum Pelasgidum filiis habere abnuebant: & siquis è suis ab illorum vllo vapularet, cuncti auxilio aderant, & mutuò sese tutabantur: ac dignos se qui aliis pueris dominarentur existimabant, atque adeo longè, præualebant. Qua re animaduersa Pelasgi inter se colloquuti sunt, considerantésque rem esse indignam inter se dicebant, Si nũc, dum pueri sunt, « dignoscunt sibi opitulari aduersus filios vxorum legitimarum, quas virgines duximus, & eis continuò præesse conantur, quidnam facient in virilem adulti ætatem? « itaque quum id eis altius insedisset, placitum est vt eos filios è matribus Atticis susceptos necarent. his necatis, addũt & cædes matrum. Ex hoc facinore, & illo superiore fœminarum, quæ viros suos [g] vnà cum Thoante interemerunt, vsu receptum est per Græciam vt teterrima quæque facinora Lemnia appellentur. Pelasgi, quum eis post necem liberorum atque vxorum neque tellus fructum redderet, neque vxores neque pecus vt prius gignerent, pariter fame & liberorum orbitate vexati, Delphos

a *Id est, misera morte perendum esset.*

b Marathonii prælii mentionẽ subinde facientes, & expugnationis Lemni: quomodo Pelasgos vltus expugnatam eã Atheniẽsibus tradidisset.

c Quum femur ei marcidum, *aut putridũ*, & emortuum factum esset. Vel, *Quum ad sydérationẽ deuenisset, vt quidam interpr. ex Celso.*

d In *suis* narrationibus. Vel, *In suis historicis scriptis. unde alibi uocat λογοποιόν.*

e Et nullo *pretio* digna. Vel *nullius pretii.*

f Nauibus quinquaginta remorum.

g Auxilio Thoãtis. *Erasm.*

miſerunt petitum aliquod laxamẽtum præſentium malorum: Iuſſi autem à Pythia pœnas Athenienſibus quas illi vellent pendere, Athenas iere: pollicitíque ſunt daturos ſe pœnas illis omnis iniuriæ. Athenienſes, ſtratis in curia toris quàm poterant ſplendidiſſimè, appoſitáque menſa omnium bonorum refertiſſima, iuſſerunt Pelaſgos ita ſe habentem regionem ſibi tradere. Tunc Pelaſgi excipientes dicere, Si nauis vento aquilone atque vno die nos è veſtra regione in noſtram prouehet, ita demum quod vos petitis trademus. Hoc dixere quòd ſcirent fieri non poſſe. nam Attica multo magis ad auſtrum vergit quàm Lemnus. Hæc hactenus. Tunc complurib⁹ deinde interiectis annis, vbi Cherſoneſus quæ eſt in Helleſponto, Athenienſiũ ditionis fuit, Miltiades Cimonis filius, ventis eteſiis perflantibus, ex Eleunte quæ eſt in Cherſoneſo, ſoluẽs, in Lemnũ delatus eſt, præcepítq; Pelaſgis vt ex inſula excederent: redigens eis in memoriam oraculum, quod nunquam illi expletum iri ſperaſſent. Quorum Hephæſtienſes quidem obtemperauerũt: Myrinæi autem, non agnoſcentes Cherſoneſum eſſe Atticam, tamdiu obſeſſi ſunt donec in deditionem venerunt. Ita Lemno potiti ſunt Athenienſes atque Miltiades.

HERODOTI HALICARNASSEI hiſtoriarum liber ſeptimus, qui inſcribitur Polymnia.

POSTEA verò quàm nuntius pugnæ ad regem Darium Hyſtaſpis filiũ allatus eſt ad Marathonem geſtæ, quum antea vehementer infenſus eſſet ille Athenienſibus quòd Sardis inuaſiſſent, longè infenſior factus eſt, ac propenſior ad bellum Græciæ inferendum: miſſiſque continuò nuntiis ad ciuitates, edixit vt ſingulæ multo quàm antea maiores copias, necnon naues, nauigia, equos, rem frumentariam compararent.[a] His nuntiis Aſia triennium exagitata eſt. Vbi dum delectus agitur optimi cuiuſque aduerſus Græciam militaturi, & apparatui opera datur, quarto anno AEgyptii qui fuerant à Cambyſe ſubacti, defecere à Perſis: quo magis aduerſus vtroſque Darius expeditionem ſumere properabat, AEgyptios atque Athenienſes. Dum autẽ hæc comparat, interea ingens inter eius liberos de principatu exorta diſſenſio eſt, quoniã ex inſtituto Perſarum, oportebat ita demum ire in expeditionem quum regni ſucceſſorem declaraſſet. Erant autem Dario iam antè quàm regnaret, liberi tres è priore vxore Gobryæ filia ſuſcepti, & poſt partum regnum, alii quatuor ex Atoſſa Cyri filia. Superiorum maximus natu erat Artabazanes, poſteriorum Xerxes. qui quũ ex eadẽ matre nõ eſſent, diſceptabant: Artabazanes quidem, quòd omnis paternæ ſobolis ipſe maximus natu foret, quum apud vniuerſos homines ſit inſtitutum vt maximus natu liberorum obtineat principatum: Xerxes verò, quòd ipſe Atoſſa genitus eſſet, filia Cyri qui Perſis libertatem acquiſiſſet. Dario autem nondum ferente ſententiam, aderat fortè Demaratus Ariſtonis filius, qui per id tempus altercationis Spartano regno exutus, ac Lacedæmone profugus, Suſa aſcenderat. hic vir audita liberorum Darii controuerſia, adiit (vt fama fertur) Xerxem, admonuítque vt ad cætera quæ pro ſe dicebãt hoc adderet, ſe quidem genitum è Dario iam rege & Perſarum imperium obtinente: Artabazanem verò, è Dario dum erat priuatus: proinde neque æquum neque iuſtũ eſſe alium quempiam potius quàm ſe illam dignationem adipiſci: quoniam Spartæ quoq; ſic vſurparetur, vt ſicui antequam regnet filii naſcantur, deinde regnãti alius naſcatur, huius poſtea nati ſucceſſio regni ſit. Hac à Demarato ſuggeſta ratione vtentem Xerxẽ, tanquã iuſtè dicẽtem, Darius regẽ declarauit. Quãquam etiã citra [b]præceptum Demarati Xerxes (vt mea fert opinio) regnauiſſet: quippe quũ omnis potentia penes Atoſſam eſſet. Declarato Darius Xerxe rege quũ conaretur rebus apparatis exire in expeditionem, altero ab defectione AEgyptiorũ anno, ſupremũ diem obiit, ſex & triginta annis regni expletis, haud compos voti vt AEgyptios & Athenienſes vlciſceretur. Eius morte regnum ad Xerxem filium deuenit, qui ab initio

a Dum autem hæc circunquaque denuntiarentur, vniuerſa per tres annos Aſia agitata fuit.

b Admonitionẽ.

nequàquam animatus erat ad bellum Græciæ inferendum, ſed AEgypto. Cæterùm Mardonius conſobrinus eius, Gobryæ & ſororis Darii filius, eum adiens, his verbis eſt alloquutus, Domine, haud decorum eſt Athenienſes tam malè iam de Perſis meritos non dare pœnas eorum quæ perpetrauerunt. tu verò quod in manibus habes perfice: tamen vbi AEgyptum, quæ dignitati tuæ iniuriam fecit, domueris, ſume aduerſus Athenas expeditionem: vt & bene de te loquantur homines, & poſthac abſtineat alius à bello tibi inferendo. Et hæc quidem erat ratio vltionis exigendæ: illa autem rationis acceſſio, Europam eſſe regionem admodum ſpecioſam, omniáque genera felicium arborum ferentem, ac ſummæ bonitatis, & dignam quæ à ſolo inter mortales rege poſſideatur. Hæc Mardonius dicebat vt iuuenis ac nouarum rerum cupidus, imperiique Græciæ pro rege adminiſtrãdi. Quod etiam regi perſuaſit, conditione temporum adiutus. nam alia vt rex ad hoc faciendum induceretur, adiumento fuere. primùm è Theſſalia nuntii ab Alevadis ad regem inuocandum aduerſus Græciam. ſe enim omne obſequiũ præſtituros. (Alevadæ autẽ iſti erãt Theſſaliæ reges) deinde ii Piſiſtratidæ qui Suſa aſcenderant: qui quum eadem verba habuerunt quæ Alevadæ, tum verò prætendebant Onomacritum quendam Athenienſem, quem ſecum habebant, ſortilegum, & Muſæi ſortium ediſſertatorem. Aſcenderant autem cum eo [a] reuerſi in Græciam. nam Onomacritus ab Hipparcho Piſiſtrati filio Athenis fuerat eiect⁹, quòd à Laſo [b] Hermionis filio manifeſtò deprehẽſus fuiſſet, inter Muſæi ſortes hanc etiam inſeruiſſe, fore vt inſulæ Lemno adiacentes mari ſubmergerentur. Ob id Hipparchus hominem eiecerat, quum familiariſſimè illo antea vteretur. [c] Et tunc cum eodem, vt in conſpectum regis veniret, aſcenderat: déque eo honorificè cum aliis Piſiſtratidis loquebatur. Onomacritus, ſiquæ ſortes cladem barbaro nuntiabant, earum nullam recitauit. Itaque accedente hoc ſortilego, & Piſiſtratidarum & Alevadarum ſuaſionibus, Xerxes ad inferendum Græciæ bellum inductus eſt. Sed altero à morte Darii anno, primam expeditionem fecit aduerſus AEgyptios, qui rebellauerant: quos ſubactos, & in arctiorem quàm ſub Dario fuerant ſeruitutem redactos, tradidit gubernandos Achæmeni fratri ſuo, Darii filio: quem præſidẽ AEgypti interfecto deinde tempore interemit Inarus Pſammetichi filius, vir Libys. Xerxes recepta AEgypto, producturus aduerſus Athenas exercitum, præſtantiſſimos quoſque Perſarum in concilium vocauit, vt & illorum ſententias audiret, & ipſe diceret quæ liberet. Quibus coactis, ita loquutus eſt, Viri Perſæ, equidem ego non ero huius inſtituti author, ſed ab aliis traditi imitator. nam quemadmodum à maioribus natu accipio, ex quo imperium hoc à Medis eripuimus, Aſtyage per Cyrum amoto, nunquam conquieuimus, ſed ita deus *nos* agit, & multa nobis [d] ſibi obſequentibus in melius confert. Atque ea quidem quæ Cyrus Cambyſéſque ac pater meus fecere, quas gentes imperio addidere, non attinet referre apud probè ſcientes: ego autem poſteaquam hanc ſedem accepi, dedi operam ne ab iis qui hoc honore ſunt functi degenerarem, néue minus potentiæ Perſis acquirerem. Quod animo verſans, inuenio nobis acceſſuram gloriam pariter ac honorem, & regionem neque inferiorem neque deteriorem ea quam recuperauimus, ſed feraciorem, vnà cum vltione iniuriæ atque vindicta. Ideóque nunc ego vos contraxi, vt id quod agere conſtitui vobis exponerem: Cõſtituo, iũcto Helleſponto, copias per Europam traducere in Græciam, vt Athenienſium vlciſcar iniurias, quas cum Perſis aliis, tum patri meo intulere. Noratis autem & Darium aduerſus hos viros bellum mouere deſtinaſſe: verùm ei morte præuento non contigit vt illos vlciſceretur. Ego verò eius vicem aliorúmque Perſarum vlciſcens, non prius deſinam quàm expugnauero incenderóque Athenas: cuius ciues & me & patrem meum priores iniuria affecerunt: primùm quum Sardis vnà cum Ariſtagora Mileſio ſeruo noſtro veniẽtes cremauerunt lueóſque ac delubra: deinde in vos quid fecerint terram ſuam ingreſſos, quum Datis & Artaphernes duces fuere, omnes ſcitis. Harum gratia rerum [e] irritor ad inferendum eis bellum: quos atque ipſorum finitimos, regionem Pelopis Phrygis incolentes, ſi in poteſtatem redegerimus, tot bona futura eſſe ratiocinando comperio: Terram Perſidem ætheri Iouis conterminam reddemus. nullam enim regionem ſpectabit ſol finitimam noſtræ, ſed ego omnem permẽſus Europam, vnà vobiſcum cunctas regiones in vnam redigam. Nam ita rem habere audio, nullam reliquam eſſe hominum neque ciuitatem, neque gẽtem, quæ nobiſcum [f] dimicare poſſit. Ita ſubactis his quos dixi, & qui nos laceſſierunt, iugum ſeruile ſuſtinebunt. In quo ſi mihi vos gratificari volueritis, vbi tempus vobis indicauero quo vos præſtò eſſe oportet, tunc vnuſquiſque debebit impigrè adeſſe.

Quorum

a *Diuerſam à noſtra lectionem ſequutus eſt. noſtrã tamen habent & nec. cod. ſed quidã pro* μεγαπαλυσσιδροι, *habent* μεγακαπαλυσσιδροι.

b *Vel potius Hermionenſi, id eſt ex Hermione.*

c Tunc autem quũ vnà cum illis *Suſa* aſcẽdiſſet, quoties in conſpectũ regis veniebat, Piſiſtratidis honorificè de ipſo loquẽtibus, aliqua ex illis oraculis recitabat. ex quibus ea quæ cladem barbaro portendebant, tacebat, & contrà fauſtiſſima quæque excerpebat: nimirum in fatis eſſe vt Helleſpontus à viro Perſa ponte iungeretur, & ad expeditionem illam pertinẽtia recenſens. Hic igitur oracula cõmemorãdo cum rege agebat: Piſiſtratidæ autem & Alevadæ ſuas ſententias proferẽdo. Quum autẽ Xerxi bellũ Græcis inferre perſuaſiſſẽt, tunc quum ſecundus ageretur à Darii morte annus, primã expedit. ſuſcepit aduerſus AEgypt. &c. *Illud autẽ* χρησμοδόων μεγος φέρτο *perinde eſt acſi diceret,* Ita ſe *apud regem in hoc negotio gerebat vt oracula dumtaxat illi allegaret quibus induceretur.*

d Se ſequentibus.

e *Alij,* Animatus *ſum ad infer.*

f Dimicare poſſit, iis quos dixi ſummotis. Atque ita fiet vt & qui in culpa ſunt & qui culpa vacãt, ſeruile iugum ſuſtineant. *vel, & qui malè de nobis meriti ſunt, & qui non.*

» Quorum qui ornatiſſimis cum copiis aderit, eum donabo iis quæ in noſtra domo
» pretioſiſſima habentur. Et hæc quidem ita agenda ſunt. Sed ne ſolus videar in con-
» cilio ſententiã dicere, rem pono in medio, iubens vnicuiq; quam libet ſententiã di-
» cere. His dictis loquẽdi finẽ fecit. Poſt quem Mardonius, Domine, inquit, tu ve-
» rò non modò ſuperioribus Perſis, ſed etiam venturis es præſtantior: qui cum alia &
» optima & veriſſima commemoras, tum verò [a]quòd Iones qui Europam incolunt,
» nõ ſines habere ludibrio nos, minus quàm ipſi ſunt ludibrio dignos. Etenim res in-
» digna eſt ſi Sacas & Indos & AEthiopes & Aſſyrios, aliáſq; multas ac grandes natio-
» nes, quæ nihil Perſas læſere, tamen potentiæ prolatandæ gratia in prouincias rede-
» gimus: Græcos qui nos laceſſere iniuria inceperunt, nõ vlciſcemur. Quídnam me-
» tuentes? quas illorum copias? quam pecuniarũ vim? Eorum pugnã nouimus, eorũ
» nouimus vires eſſe imbecilles, [b]eorũ quos ſubegimus liberos penes nos habemus,
» hos qui domi noſtræ habitantes, Iones & AEoles & Dores appellantur. Quos ipſe
» quoque expertus ſum, quum eis iuſſu patris tui intuli bellum: ac mihi quum in Ma
» cedoniã vſque proceſſiſſem, & penè vſque ad ipſas Athenas, nemo pugnaturus oc-
» currit. Quanquam conſueuere Græci (vt audio) inconſultiſſimè inire bella, propter
» imperitiam ac ſiniſteritatem. nam quum bellum inter eos indictum eſt, in locum
» quem pulcherrimum planiſſimúmque inuenere deſcendentes, ibi prælia faciunt,
» ita vt magno cum ſuo malo victores inde diſcedant: deuicti (ne longius repetam) ad
» internecionem deueniunt. quos oportebat, quum ſint eiuſdem linguæ, interpoſitis
» caduceatoribus ac nuntiis dirimere controuerſias, & omnia alia potius agere quàm
» pugnare: aut, ſi neceſſe habent inter ſe omnino pugnare, locum aliquem inue-
» nire vtriſque expugnatu difficillimum, & ibi fortunam belli tentare. Hoc itaque ri-
» tu haud probo vtentes Græci, nunquã mecum verbis egerunt de dimicando, quum
» Macedonia tenus promouiſſem. Tibi autẽ, rex, quis obuiã veturus eſt bellãdi cauſa,
» copias Aſiæ atque omnem claſſem agenti? non eò audaciæ procedent (vt reor) Græ
» corum res. Quòd ſi me fallit opinio, & illi vecordia elati ad pugnandum nobiſcum
» venient, diſcãt nos eſſe in re bellica præſtãtiſſimos hominum. Nihil igitur ſit quod
» non experiamur. nam ſua ſponte nihil fit, ſed omnia ab experimento hominibus
» fieri conſuerunt. His Mardonius ſententiæ Xerxis aſſentatus, loqui ceſſauit. Tum ſi-
lentibus aliis Perſis, nec diuerſam eis quæ dicta eſſet ſententiam dicere audenti-
» bus, Artabanus Hyſtaſpis filius, Xerxis patruus, vir circunſpectus ita inquit: Rex,
» niſi diuerſæ inter ſe ſententiæ dicantur, non poteſt quis eligere meliorem, ſed ne-
» ceſſe habet ea quæ dicta eſt vti: at quum plures dictæ ſunt, licet tanquam aurum pu-
» rum deligere: quod per ſe diſcerni quum nequeat, [c]comparatum cum altero diſcer-
» ni poteſt. Ego patri tuo Dario eidémque fratri meo ſuadebam ne ſumeret aduerſus
» Scythas expeditionem, viros nulla vſquam oppida incolentes: ſed ille ſperans Scy-
» thas Nomades ſe ſubacturum, mihi non eſt aſſenſus: itaque ſumpta expeditione,
» multis & egregiis viris de exercitu amiſſis abſceſſit. Tu verò, rex, bellum inferre
» deſtinas viris multo quàm Scythæ ſunt præſtantioribus, quíque & mari & terra o-
» ptimi eſſe dicuntur: quibus in rebus quid [d]durum ſit, hoc me tibi iuſtum eſt pro-
» mere. Iuncto pontibus Helleſponto ais te copias per Europam in Græciam de-
» ducturum: atqui eos conuenit aut in terra aut in mari aut vtrobique abs te ſuperari.
» ſiquidem feruntur viri eſſe fortes. Cuius rei licet hinc argumentum capi: Si tot co-
» pias ductu Datis & Artaphernis Atticam regionem ingreſſas ſoli Athenienſes pro-
» fligauerunt, ergo non vtraque in parte ſucceſſit. Quòd ſi iidem conſcenſis nauibus
» pugna nauali victores ad Helleſpontum nauigent, ac deinde pontem ſoluant, hoc
» [e]durum fuerit rex. Neque verò hoc ex mea vnius priuata prudentia coniecto, ſed
» eo caſu quo aliquando parum abfuit quin opprimeremur, quum pater tuus iun-
» cto Boſphoro Thracio, ac flumine Iſtro pontibus commiſſo, traiecit ad Scythas:
» eum traiectum Scythæ omnino inſtitere precari Iones, quibus cuſtodia pontium
» delegata erat, vt interſcinderent. Quo tempore ſi Hiſtiæus Mileti tyrannus aliorum
» ſententiæ acceſſiſſet, ac non contradixiſſet, actum erat de rebus Perſarum. Atqui
» res eſt dictu quoque horribilis, omnem regis ſtatum in vno viro poſitum fuiſſe.
» Quare noli tu vllum tale adire diſcrimen, nulla ſubſiſtente neceſſitate, ſed mihi po-
» tius obtempera: hunc cœtum in præſens miſſum facito, iterúmque dum tibi vide-
» bitur, re apud teipſum conſiderata, edicito quod optimum eſſe arbitraberis. Bene e-
» nim conſultare, comperio maximum eſſe lucrum. nam etiamſi quid è contrario e-
» uenturum eſt, nihilo tamen minus bene conſultum eſt, ſuperauítque fortuna conſi
» liũ: at qui turpiter conſuluauit, ſi ei fortuna obſecũdauit, ille eſt quidem voti cõpos,

a *Itauertit quaſi legeretur* ὅτι οὐκ ἐδικαίως. *Sed rectius omitti uidetur, quũ Xerxes ea non dixerit.*

b *Sed & eorũ liberos iam habemus, ſubiugatis iis qui in noſtram ditionem incolentes, Iones & AEoles, &c.*

c *Affricatum alteri. Vel, Cum mutuo attritu admotum.*

d *Timendum ſit. Vel, periculoſum.*

e *Timendũ fuerit.*

nihilo tamen minus malè consilium cepit. Vides vt prægrandia animalia fulmine « deus ferit, nec sinit insolescere, parua verò [a] nihil lædit? Vides vt magna semper ædi- « ficia magnásque arbores huiusmodi fulminum tela percutiunt? Gaudet enim deus « eminentissima quæque deprimere. Vnde & ingens exercitus ab exiguo profligatur, « quoties deus iis quibus inuidet, aut metum incutit aut tonitruum. Propterea qui- « dam secus ac dignitas sua postulabat; in calamitatem inciderũt, quia deus neminem « alium quàm seipsum sinit magnificè de se sentire. Omnis res properando parit er- « rores, vnde magna detrimenta fieri adsolent: in cunctando autem bona insunt, si « non talia quæ statim videantur esse bona, certè quæ suo tempore bona quis esse cõ- « periat. Et hoc quidem tibi rex suadeo. Tu verò Gobryæ fili Mardoni desine loqui « stulta de Græcis, haud dignis qui malè audiant. nã Græcis detrahendo, ipsum regem « vis excitare ad bellum illis inferendũ: ad quod tu omni auiditate contendis: [b] quod « absit vt fiat. Detractio nanque importunissima res est, in qua duo sunt qui iniuriam « faciunt: vnus cui iniuria fit. Qui enim detrahit, iniurius est, quòd non præsentem ac- « cusat: item qui huic credit, iniurius est, quòd prius credit quàm rem compertam ha- « beat. & illi cui absenti detrahitur, ob id fit iniuria quòd ab altero insimulatur vt ma « lus, ab altero talis putatur. Quòd si omnino bellum his viris inferre oportet, age- « dum, rex ipse permaneat domi apud Persas, nostrũm amborum liberi deponantur: « tu in expeditionem ito, delectis quos velis viris ac quantiscunque velis copiis: &, si « ex sententia tua res succedent regi, interimantur liberi mei, & insuper ego: sin succe- « dent vt ego dico, interimantur tui, & insuper tu, si redieris. Quòd si hanc subire con- « ditionem recusas, cupísque in Græciam prorsus deducere exercitum, affirmo fore vt « aliqui eorum qui hic relinquentur, audiant Mardonium post allatam Persis magnã « aliquam calamitatem, à canibus volucribúsque discerpi aut in Athenienſium solo « aut in Lacedæmoniorum: nisi fortè antea inter viam, tunc agniturum aduersus « quales viros suades regi vt moueat bellum. Hæc Artabano loquuto, Xerxes ira « percitus his verbis excepit, Artabane, quòd patris mei frater es, hoc te subleuat ne di « gnam stulta oratione mercedem recipias. hac tamen te notabo ignominia, quia in- « strenuus es & ignauus, ne comes sis meæ in Græciam expeditionis, sed hîc vnà cum « fœminis maneas. Ego etiã sine te quæ dixi conficiã. neque enim fuerim Darii filius, « (qui fuit Hystaspis, qui fuit Arsamnis, qui fuit Ariaramnis, qui fuit Teispei, qui Cyri, « qui fuit Cambysis, qui fuit Achæmenis filius) nisi Athenienses vltus fuero: probè « intelligens, si nos quieuerimus, non quieturos illos, sed nostram terram cum exerci- « tu inuasuros: prout colligere licet ex iis quæ illi facere cœperunt, qui & Sardis incen- « derunt, & Asiam incursarunt. Itaque neutris fas est recedere, [c] sed vtrisque propo- « situm est certamen aut agendi aut patiendi, vt aut hæc omnia sub Græcis, aut illa o- « mnia sub Persis sint. medium enim inimicitiarum nullum est. Quare honestum « erit nos iam iniuria lacessitos exigere vltionem, vt quã calamitatem passurus sum « intelligam, profectus aduersus eos viros quos etiam Pelops Phryx nostrorum ma- « iorum seruus ita subegit vt ad hoc vsque tempus & ipsi homines & eorum regio ab « illius qui subegit cognomine appellentur. Hæc hactenus loquutus est. [d] Deinde sub « vesperum, quum fuisset stomachatus Artabani sententia, per noctem apud se consul tans, comperit prorsus non esse sibi opus inferre Græciæ bellum: immutatáque rur sus sententia quum obdormisset, visus est in somnis (vt fertur à Persis) videre quen- dam corpore ingenti atque specioso, qui sibi astans diceret, Reuocasline sententiam « Persa de inferendo Græciæ bello, [e] quum prædixeris Persis te comparaturum esse « exercitum? Neque, si reuocaueris eam, bene facis, neque qui tibi assentiatur ad- « est. quare perge ire eam viam quam interdiu ire destinaueras. Hæc loquutus ille « visus est Xerxi ab aspectu euanuisse. Vbi dies illuxit, Xerxes huius insomnii nulla ratione habita, coacto eorundem Persarum quos pridie coegerat concilio, ita verba fecit, Viri Persæ, veniam mihi date dicenti contrariam superiori sententiam. « nam & ego nondum ad summum quò perueniendum est mihi prudentiæ peruenit: « & qui vt illud faciam suadent, nullo vnquam à me tempore abscedunt. Eóque mihi « Artabani sententiã audienti, confestim iuuentus efferbuit vt verba in virum gran- « dem natu effunderem petulantiora quàm debui. nunc itaque agnoscens erratum « meum, vtar illius sententia: & quoniam reuocaui expeditionis sumendæ sentẽtiam, « vos quieti estote. Hæc vbi audiere Persæ, lætitia affecti regem adorauere. Insequenti « nocte idem rursus insomnium quiescenti Xerxi assistens, inquit, Fili Darii videris « expeditionem apud Persas reuocasse, verbis meis pro nihilo habitis, quasi illa à ne- « mine audisses. Hoc igitur nunc bene intellige, nisi extemplo inis expeditionem, « hoc tibi ex ea re continget: quemadmodum breui magnus & amplus effectus es, «

a Ne vellicat quidem

b Absit vt talia fiãt à nobis. Detractio enim, *uel obtrectatio, aut calumnia*, res est deterrima.

c *Quidam sic*, Sed in eo res vertitur discrimine vt aut faciendum aut patiẽdum aliquid sit.

d Vt autem nox aduenit mordere cœpit Xerxem Artabani sententia. Quum autẽ in consilium nocte adhibuisset, planè cõperiebat è re sua non esse expeditionem in Græciam suscipere. Quum igitur, hæc cõtraria prioribus decreuisset, obdormiit. Sed ea nocte visus est in somnis, &c. *Illud ἐνυπνιάζεσθαι verti etiam potest Scrupulum iniiciebat. Eodem autem ferè modo usus esse uidetur Ouidius uerbo mordere. Illud uerò δόξειεν οἱ οὐ σφῆγμα εἶη, uidetur ad uerbũ respõdere phrasi nostrati & ea melius exprimi, Que ce n'estoit pas son cas.*

e Quum iam Persis vt copias cogerent denuntiauerist. Atqui nec quòd sententiam reuoces benè facis, nec adest quisquã qui tibi *huius rei, id est reuocatæ sententiæ*, cõscius futurus sit. *Vel*, Nec adest qui tibi *hoc delictum reuocatæ sententiæ* condonaturus sit. *q.d. Nec ego qui tibi adsto impunè hoc abire sinam.*

» ita breui rursus humilis eris. Hoc viso perterrefactus, è cubili exiliit pariter & nuntiũ
» misit ad accersendũ Artabanum. qui vbi aduenit, ita ad eum inquit, Artabane, egó
» statim quum in te bene consulentem mihi, stultis verbis inuectus sum, nõ fui com-
» pos mentis: sed non multo pòst pœnitens, cognoui id mihi esse faciendum quod tu
» præcipiebas. Tamen id volens exequi non possum. nam mihi iam animo immuta-
» to, & prioris sententiæ pœnitenti apparuit in somnis visio, dissuadés omnino hoc
» quod posterius facere cõstitueram: quinetiam nunc interpositis minis abscessit.
» Quòd si deus est qui insomniũ misit, eíq; prorsus est cordi expeditionẽ sumi aduer-
» sus Græciam, continget hoc tibi quod mihi insomnium, itidem vt mihi præcipiés.
» Quod ita fore conjecto, si omnem meũ ornatum sumas, eóq; indutus [a]in sella mea
» consideas, & deinde in cubili meo capias somnum. Hæc loquuto Xerxi Artabanus
initio nolle obsequi, atque negare se dignum qui regio in solio sederet: tãdem quum
» cogeretur, fecit imperata, hæc præloquutus: Apud me rex tantũdem valet bene sen-
» tire per se, & alteri bonam dicẽti sententiam accedere: quæ ambo tibi quum adsint,
» malorum tamen hominum colloquia te deprauãt: quemadmodum mare, quod est
» hominibus omnium vtilissimum, ferũt ab ingruentibus vẽtorum flatibus non sini
» natura sua vti. Ego verò [b]quum ex te malè audiui, nõ tam meam dolui vicẽ quàm
» tuam: qui, quum propositæ essent duæ sententiæ Persis, vna quæ detrimentum au-
» geret, altera quæ tolleret, dicés pernicioſum esse imbui animũ vsu plura semper ex-
» petendi: his propositis sententiis, tu elegisti eam quæ & tibi ipsi & Persis est periculo-
» sior. Nunc autem quum ad te mutato in melius consilio de sumẽda aduersus Græ-
» cos expeditione ais accessisse insomnium, alicuius dei nutũ, quod te vetat dimittere
» exercitum, hoc non res diuina est, fili. insomnia enim ista sunt, quæ adeuntia homi-
» nes frustrantur, quemadmodũ ego te docebo, multis quàm tu annis natu grandior.
» Consuerunt ipsa somniorum visa plerunque frustrari ob ea quæ quis per diẽ men-
» te agitauit. nos autem nudiustertius [c]expeditionem hanc inter manus & quidem ve
» hementer habuimus. Quòd si hoc non est cuiusmodi ego dico, sed aliquid diuini ha
» bens, tu ipse omnia in summa dixisti. apparebit enim vt tibi, ita & mihi eadem iu-
» bens. Verùm nihilo magis apparere mihi debebit tuum amictũ gerenti, quàm non
» gerenti, sed meum: neq; magis quiescenti in tuo toro quàm non, sed in meo: si etiam
» aliâs vult se exhibere. Neq; eò vesaniæ peruenit illud quicquid est quod sese obtulit
» in somnis, vt me cernens putet esse te, ducto è vestibus argumẽto. Id autẽ si me con-
» temptui habebit, profectò nec aspectu suo dignabitur siue mea gerentẽ vestimenta,
» siue tua, sed te adibit: quod iã animaduertendũ est. Nam si frequẽtius accesserit, ipse
» quoq; fatebor diuinũ esse. Cæterùm si ita tibi agẽdũ videtur, neq; id reuocari potest,
» en ad cubandũ in tuo cubili pergo. Age, mihi quoq;, quum ista fecero, appareat, hac
» tantùm conditione tuæ sententiæ acquiescam. Hæc loquutus Artabanus, [d]quòd spe-
raret ea à Xerxe sine vllis verbis admissum iri, iussa exequutus est. Et quũ induta sibi
Xerxis veste, regali solio resedisset, móxque recubuisset, idem insomnium dormien
» tem adiit quod Xerxem adierat, eíque superassistens, ita inquit, [e]Túne ille es qui fe-
» stinantem ire in Græciam Xerxem distines, tanquam eius curator? Tu neque in fu-
» turum neque in præsens consideras, qui dissuades id quod est fatale contingere.
» Quid autem Xerxem pati necesse sit, nisi dicto audiens fuerit, ei ipsi demonstratũ est.
His verbis Artabano visus est ille vir in somnis minitari, candentibúsque ferramen
tis conari oculos ipsi exurere. Qua de re vehementer exclamans Artabanus exiliit,
aditóque Xerxi obseruatam sibi in somnis visionem exposuit, secundóque loco hæc
» inquit: [f]Equidem rex, ego, veluti homo, quòd multa iam viderã, & magna nego-
» tia sub Hessonibus cõtigisse, non sinebam te omni ætati indulgere, gnarus rem esse
» malam multa concupiscere, memoria tenens quomodo cum exercitu Cyri contra
» Massagetas actum esset, quomodo cum exercitu Cambysis cõtra AEthiopes: qui e-
» tiam cum Dario militaui aduersus Scythas. Hæc sciẽs ego, sentiebã te (si quiesceres)
» omnium hominũ beatissimum. Sed quoniã diuinus quidam instinctus est, & Græ-
» cos clades quædam (vt videtur) missa diuinitus manet, ego quoq; cedo, ac sententiã
» muto. Tu verò quæ diuinitus missa sunt, indicato Persis, iubetóque vt iis quæ ad ap
» paratum pertinentia antè præceperas, operam dent. Et ita agito vt nihil tuorum,
» deo tribuente, desit. His dictis, & sublatis ex ea visione animis, vbi dies extitit, ibi con
festim & Xerxes hæc Persis exponit, & Artabanus, quem cõstabat prius solũ omniũ
id fuisse dehortatũ, tunc exhortabatur. Post hæc ineũti expeditionẽ Xerxi tertium in
somnis visum oblatum est: quod Magi auditũ, coniectarunt ad vniuersam terram
pertinere, portenderéque omnes homines Xerxi seruituros. Visum autem tale erat:
Videbatur sibi Xerxes surculo oleagino coronatus esse, cuius olcæ ramis vniuersa

[a] In solio meo.

[b] Quũ tu me probris es insectatus, non id mihi tam doluit, quàm quòd ex duab⁹ sententiis quæ Persis propositæ erant, altera insolentiam prouehente, altera eam compescente, & pernicioſum esse dicente docere animum plura præsentibus semper expetere: ex his sententiis eam tu elegeris, &c.

[c] *Id est, De hac expeditione, magna cum animi contentione egimus, vel tractauimus.*

[d] Quum speraret fore vt quæ à Xerxe decerentur, vana esse probaret, iussa exeq.

[e] Túne ille es qui Xerxem ab inferendo Græcis bello dehortaris, tanquam eius curã gerens? At nec in præsens nec in posterum impunè tibi erit quòd ea dissuades quæ fata fieri voluit.

[f] Ego certè, rex, qui multos quorũ res ampliores essent, ab illis quorum res angustiores erant, superaros vidissẽ, te per omnia morem ætati gerere non sinebam. *At Valla populum aliquem sub Hessonum nomine videtur somniasse.*

tellus occuparetur,& mox corona capiti circũdata, euaneſcere. HæcMagis Interpretatis, ſine mora Perſæ qui in cõcilio fuerant,ad ſuã quiſq; præfecturã digreſſi, omni ſtudio incubuerunt ad exequenda iuſſa,cupidi dona quæ propoſita fuerant obtinendi. Xerxes autem ita copias ſuas cõtraxit vt omnẽ cõtinentis locũ ſcrutaretur: ſiquidem à debellata AEgypto per totum quadriennium cõparauerat exercitũ atq; eius apparatum,quinto autem anno ineunte mouit cum ingẽti copiarũ manu. Nam omnium quos nouimus exercituũ hic multo maximus extitit:adeo vt ad eum nihil fuiſſe videatur aut ille Darianus,qui aduerſus Scythas ductus eſt, aut ille Scythicus, qui Cimmerios inſequens Medicã regionem inuaſit,ac penè omnia ſuperiora Aſiæ ſubegit ac tenuit:(quo nomine Darius poſtea Scythas iuit vltũ)aut ille(vt fama fert) Atridæ aduerſus Ilium,aut ille ante Troicũ bellum,Myſorũ Teucrorúmq;, qui per Boſphorum in Europã tranſgreſſus,omnes Thraces in ditionem ſuam redegit, ad Ioniúmq; põtum deſcendẽs,ad Peneũ vſq; amnem qui ad meridiem vergit, proceſſit.neq; illi omnes exercitus,neque alii his adiecti,cum vno hoc cõparari merentur. [a] Quis enim nõ attulit ad Xerxem ex Aſia copias? quæ aqua præter ingentes amnes potando nõ defecit? Alii nanq; naues præſtabant,aliis vt peditatum, aliis vt equitatum,aliis vt nauigia ad vectandos equos eorum qui vnà militabant, aliis vt naues longas in vſum põtum præſtarẽt,iniunctũ erat,aliis vt frumentum & naues. Quæ triennio ſuperiore præparata erãt,præcipuè propter Athõ, vt in quo ſuperior claſſis dum circũuehitur afflictata fuiſſet. Ad Eleuntem enim Cherſoneſi claſſis habebat ſtationẽ,illíncq; omnes copiæ ſub verberibus cœperũt Athõ effodere,quũ per vices alii aliis ſuccederẽt,adiuuãtib[e] etiã in effodiẽdo accolis:præpoſitis operi, Bubare Megabyzi,[b] & Artæo Artachæi filio,viris Perſis. Eſt autem Athos mõs ingens ac nobilis,ad mare pertingens, ab hac parte hominibus cultus, ad cõtinentem deſinens in ſpeciẽ Cherſoneſi,*id eſt peninſulæ*,cum iſthmo duodecim ſtadiorũ. Hæc planities atq; tumuli,è mari Acanthiorũ ad mare quod eſt cõtra Toronẽ, nõ ſunt magni. In hoc iſthmo vbi Athos finitur,ſita eſt vrbs Græca nomine Sana. Quæ autem extra Sanã & intra Athõ ſitæ ſunt vrbes,eas tunc Perſa ex cõtinentibus inſulanas facere aggreſſus eſt,quæ ſunt hæ,Diõ,Olophyxus,Acrothoõ,Thyſus,Cleonæ. Iſtæ quidem ſunt vrbes quæ apud Athon incoluntur.Hunc autem in modũ barbari locum [c] nationatim effodiebant recto limite Sanã verſus. Poſteaquã depreſſa erat foſſa ab iis qui in imo fodiebant,alii humũ effoſſam aſſiduè tradebant aliis ſuper ſcalas ſtantibus: & iſti excipientes tradebant deinceps aliis,dum ad ſummos peruenieb atur,qui illã effebant atq; abiiciebant.Qua in re [d] tumuli effoſſi duplicem laborem illis,præterquã Phœnicibus, præbebãt. nam quũ eandẽ facerẽt foſſæ menſurã ſuperius in ore quã inferius in fundo,id neceſſe fuit cõtingere. At Phœnices cum aliis in rebus,tum verò in illa prudentiam ſuam declarauerunt: qui partem quæ ſibi contigerat,ita excauauerunt vt os foſſæ duplũ eſſet quàm ipſam foſſam eſſe oportebat, procedẽtéque opere aſſiduè illam coarctabant: vt quum ad imum deuentum eſſet, foſſa cæterorum partibus adæquaretur. Eſt autẽ hoc loco pratum quoddã,vbi illorum erat & forum & mercatus,quò multum etiam ex Aſia frumenti moliti cõportabatur. Hanc foſſam Xerxes (vt ego coniectura colligo) iactantiæ gratia deprimi iuſſit, potentiæ oſtentãdæ cupidus, ac memoriæ ſui relinquendæ. nam quum liceret nullo negotio naues per iſthmum tranſportare,iuſſit iſthmum intercidi, ad mare recipiendum in foſſam tantæ latitudinis vt duæ triremes pariter illac agitari poſſent. Eiſdem autem imperatum eſt vt foſſam facerent,quibus fuerat vt flumen Strymonẽ pontibus iungerent. Iſta Xerxes hunc in modũ fecit. Comparauit item ad pontẽ [e] armaturã, [f] ſirpi atq; albi lini copiã,dato hoc Phœnicibus atq; AEgyptiis negotio vt cõmeatum exercitui cõportarent:ne homines néve iumenta quæ ducebãtur in Græciam, [g] abſumerentur.Sed admonitus iuſſit illum in loca quæ cuiq; opportuniſſima eſſent,alius alia via cõportaret vndiq; ex Aſia nauibus onerariis & vectoriis. Verũ plurimi comportarunt in oram quæ dicitur Album littus,vt quibuſque præceptum erat: alii in Tyrodizam Perinthiorum oram, alii in Doriſcum,alii in Eionẽ,quæ eſt ſuper Strymonem:alii in Macedoniã. Dum iſti in imperato ſibi traiectu occupantur, interea Xerxes,coactis omnibus pedeſtribus copiis,iter ingreſſus eſt Sardis verſus,mouens ex Critalis Cappadociæ.Illuc enim edictum erat vt cunctæ copiæ cogerentur, quæ per continentem erant cum Xerxe ituræ.In quibus quiſnã præfectorũ agmen pulcherrimè inſtructũ ducens,ab rege donatus eſt propoſito præmio,affirmare nõ poſſum,quia nec à principio,quũ res in iudiciũ deducta eſt cognoui.Poſteaquã autẽ tranſmiſſo flumine Haly,attigerunt Phrygiam, itinere per eam facto,peruenerunt

a Quam enim ex Aſia gentem in Græciam non adduxit Xerxes

b Et Artachæo Artæi filio.

c Nationatim diſtributum effoderunt.

d Prærupta præcipitia foſſa dupl.

e Ὅπλα hîc quidam funes nauticos. Gal. Le cordage.

f Bybli.

g Fame laborarẽt. λιμῷ τὰ πολλὰ λυμήνεται.

Celænas,vbi fõtes Mæãdri existunt:& alterius amnis nõ minoris Męãdro,nomine Cataractæ,qui ex ipso foro Celænarũ exoriẽs influit in Męandrũ.In quã vrbẽ & in quo foro visitur suspensa Sileni Marsyæ pellis in vtrẽ formata:quã à Phrygibus fertur Apollo illi detractã suspẽdisse.In hac vrbe residens Pythius Atys filius,vir Lydus, omnẽ regis exercitũ atq; ipsum Xerxẽ magnificentissimo hospitio excepit:spopondítq; se pecuniã ei in bellũ suppeditaturũ: Ob quã sponsionẽ Xerxes eos qui aderãt Persas interrogauit quisnã esset Pythius,& quantũ possidẽs,qui hoc polliceretur.Illi, » rex,inquiũt,hic ille est qui Dariũ patrẽ tuũ aurea platano ac vite donauit: quíq; nũc » omniũ hominũ diuitiis princeps est secundũ te. Hæc vltima verba Xerxes admira- » tus,secũdo loco pereõtatus est ipse Pythiũ quantũ ei pecuniarũ esset.Cui ille,Neq; tẽ » inquit celabo rex,neq; dissimulabo me scire meas ipsius facultates:sed sciẽs,proindè » exactè recẽsebo.Etenim [a]posteaquã accepi celerrimè te ad mare Græcũ esse descẽsurũ, » volẽs tibi ad bellũ pecuniã dono dare,subducta ratione cõperi mihi esse argẽti qui- » dẽ duo millia talẽtorũ,auri verò quadragies cẽtena millia nũmũm Daricorũ,septẽ » millib⁹ minus:quæ tibi dono do:nã mihi ipsi victus è mãcipiis atq; ex agricolis sup- » petit.Hæc Pythius.Quib⁹ verbis delectatus Xerxes,Hospes Lyde,inquit,ego ex quo » Persidẽ regionẽ egressus sum,neminẽ adhuc nactus sum qui in exercitũ meũ hospi » talitatẽ exercere voluerit,aut qui in conspectũ meũ veniens,sua spõte pecuniã mihi » ad bellũ cõferret,præter te:qui & exercitũ meũ egregia hospitalitate prosequutus es, » & ingentẽ pecuniã polliceris.[b]ob quæ vicissim ego te iis remunerandũ duco. Hospi » tẽ meũ te facio:&ista quadragies centena millia nũmũm de meo ipsius explebo,da- » tis septẽ millibus:ne quadringẽtæ myriades,*id est quadragies centena millia*, sint imper- » fectæ,sed addito è meis supplemento summa sit solida. quæq; possides, ipse posside » to,ac scito semper talẽ agere. nã ita agentem te,neq; in præsens neq; in posterũ pœ- » nitebit.Hæc loquutus,& quæ dixerat exequutus, perrexit assiduè porrò ire: præter- gressúsq; vrbem Phrygiã nomine Anaua,& stagnũ ex quo conficitur sal, peruenit Colossas Phrygiæ oppidũ,vbi Lycus amnis hiatũ terræ subiẽs occulitur,deinde fere quinq; post stadia emergens,elabitur & ipse in Męandrũ.Mouens autem è Colossis exercitus venit ad oppidum Cydra,quod est in finibus Phrygum ac Lydorum: vbi cippus depactus atque erectus à Crœso est,indicans literis eos fines.Vbi autẽ è Phry gia in Lydiam ventum est;ad diuortia viarum,quarum sinistra in Cariam fert,dex- tra Sardis:quam tenentibus necesse est prorsus Mæãdrum transire,vrbẽmque Cal- latebum præterire,in qua sunt opifices mellis è myrica & tritico conficiendi: hanc viam tenens Xerxes, reperit platanum quam ob pulchritudinem aureo monili donauit,eámque tuendam viro [c]immortali delegauit:& ad vrbem Lydorum altero die peruenit.Postquam Sardis aduenit, principio caduceatores dimisit in Græciam petitum terram & aquam:edictúmque vt cœnas regi instruerent ad omnes ciuitates,præter Athenas & Lacedæmonem. [d]Eorum autem causa mittebat petitum ter- ram & aquam,quia qui hæc antè Dario petenti non miserant, hos tunc,perterritos omnino daturos arbitrabatur.Id igitur volens explorare, caduceatores dimisit. Se- cundum hæc sese apparabat tanquam Abydum profecturus, quum interea ii qui- bus negotium hoc datum erat,Hellespontum ex Asia in Europam coniungerent. Est autem Chersonesi in Hellesponto,Sestum inter & Madytum vrbes,ora salebro sa,quæ in mare procurrit eregione Abydi. Vbi non longo pòst tempore sub Xan- thippo Ariphronis filio Athenienſium duce,Artayctem virum Persam Sesti præfe- ctum cepere viuum, stipitíque suffixerunt: qui in templum etiam Protesilai quod est in Eleunte adductis fœminis nefanda perpetrabat. Ad hanc oram ex Abydo iungere pontem inchoauere ii quibus hoc munus erat delegatum: hinc Phœnices albo lino,illinc AEgyptii sirpo. Est autem ex Abydo ad vlteriorem continentem septem stadiorum traiectus: quem pontibus iunctum ingens adorta tempestas ea omnia dirupit atque dissoluit. Quod quum audisset Xerxes, indignè ferens, iussit trecenta Hellesponto verbera infligi,& in eius pelagus par compedum demitti. Iam verò audiui misisse quoque cum his etiam qui stigmata Hellesponto inurerent. Certè mandauit vt colaphos Hellesponto incuterent, dicentes babara verba ac ve- » sana,O aqua amara,dominus hanc tibi irrogat pœnam quòd eum læsisti, qui de te » nihil malè meritus erat.Te tamen rex Xerxes, velis nolísve, transmittet:meritóque » nemo hominũ tibi sacrificat, vt doloso pariter & amaro flumini. Hac pœna mare Xerxes plecti iussit,atq; eis qui præpositi operi erant,caput præcidi.Et illos quidẽ põ tes fecerũt ii quibus hæc ingrata merces proposita erat.At alii architecti qui alios fe- cerunt,hoc modo iunxerũt: Biremes triremésque trecẽtas sexaginta Euxinũ versus

P. iii.

a Quum ad marẽ Græciæ descendere te audissem, statim opũ mearum rationem ini re aggressus sum.Iã tũ enim in animum in- duxeram pecuniam ti bi dono dare in bellũ id gerendum. Subduc- ta igitur ratione, ar- genti quidem talenta duo millia, auri verò myriadas quadringen tas ita terum Daricorũ, septem millibus mi- nus,habere me compe ri:quæ tibi dono dare statui. Mihi autem vi- ctus ex mancipiis & a- gricultura suppetet. *Ex Bud.interpr.*

b Vt tecum pari faciam, pro hac li bera litate hospitẽ te meũ facio: quadringentas verò myriadas num- mũm de meo explebo datis tibi chiliadibus septem,vt quadragies, centenis millibus Da- ricorum staterũ nihil desit.Proïde quæ hac- tenus possedisti, possi deto:mementóque ta- lem te semper præsta- re.hæc enim te facien tẽ nec in præsens nec in futurum pœnitebit. *Ex eiusdem Bud.interpr.*

c *De his uiris qui im mortales dicebantur, uidè quæ postea traduntur ab Herodoto hoc eodem in li- bro.*

d *Desunt hic aliquot uerba in uulg.edit. Græcis, quæ Valla addit, ut etiam in uet.nostris cod.habẽtur.*

e Biblo.

Pontum compoſuere: item ab altero latere trecentas quatuordecim, Póto quidem tranſuerſas, Helleſponto autem ſecundum defluxum, vt ſtabiliret funes armamentorum. Quibus compoſitis, prægrandes ancoras demiſerunt, partim ab hoc latere contra Pontum, ventorum cauſa qui [a] extrinſecus ſpirant: partim ab altero contra veſperum & AEgeum, euri & auſtri cauſa: relicto ad auroram tribus in locis inter biremes tranſitu: vt qui vellet in Pontum minutis nauigiis & ex Ponto nauigare poſſet. His actis, contenderunt à terra armamenta, cótorquentes machinamentis ligneis, nó iam ſeparatim vtraque, ſed bina ex albo lino hinc, quaterna è biblo illinc. Quorum quidem retinaculorum craſſitudo hæc erat & ſpecies: ſed proportione linea, robuſtiora erant, quorũ cubitus talétum pendebat. Porro traiectu pótibus iuncto, codices lignorum diſciſſos & ad latitudinem ratis adæquatos aptè inſtrauerunt ſuper armamenta intenta. Hos vbi gradatim diſpoſuerunt, tum verò rurſus deſuper innexuerunt. Quod poſteaquam fecere, materiam attulerunt concinnéque impoſuerunt, deinde ſuper materiam aggerem comportarunt: quo iniecto, ſepem hinc atque hinc, ne maris aſpectu iumenta & equi terrerentur, prætenderunt. Perfectis iis quæ ad pontes pertinent, & item circa Athon aggeribus ad fauces foſſæ propter æſtuaria maris, ne ipſæ fauces aluei obſtruerentur: Xerxes nuntiato ſibi prorſus alueo abſoluto, Sardibus, vbi hybernauerat, ineunte vere inſtructo cum exercitu profectus eſt Abydum verſus. cui mouenti ſol ſuam in cælo ſedem relinquens apparere deſiit, quũ nullæ nubes, verùm ſereniſſimus aer eſſet: & pro die nox extitit. Id animaduertenti quũ cura inceſſiſſet percontandi Magos quid oſtẽtum id vellet portendere, illi reſponderũt, deum ſignificare Græcis ciuitatũ defectum: quòd dicerent ſolem, Græcorum: lunam, ipſorum eſſe præſidem. Ea re audita Xerxes maiorem in modum lætatus ire pergebat. Quem procedentem adiens Pythius Lydus cæleſti oſtento perterritus, elato animo propter munera his verbis alloquutus eſt, Domine, indulgebíſne « quiddam quod impetrare cupio, tibi leue conceſſu, ſed mihi pro magno futurum? « Xerxes nihil non potius illum quàm petebat petiturũ ratus, ſe indulturũ reſpõdit, & « vt peteret proloqui iuſſit. Pythius vbi hoc audiuit, ſumpta fiducia, Domine, inquit, « quinque mihi liberi ſunt, quos omnes contingit in militiã tecum ire aduerſus Græ- « ciam: horum vni tu quæſo rex, miſertus mei qui huc proceſſi ætatis, indulge militiæ « vacationem, ei qui natu eſt maximus: vt & mei ipſius & cenſus curã gerat: quatuor « tecum vnà ducas. ita confectis quæ in animo habes, rurſus reuertaris. Rex ob id ad- « modum indignatus, his verbis reſpondit, Homo improbe, túne, quum ego ipſe in « expeditionem eam aduerſus Græciam, filióſque meos & fratres domeſticos & ami- « cos ducam, auſus es mentionem filii tui facere, qui meus es ſeruus, quem oportebat « cum omni familia & vxore me comitari? Probè nunc diſcito hoc, animum in ho- « minum habitare auribus. [b] Qui bene audit, eius corpus volũtate perfunditur: qui ve « rò malè, is exacerbatur. Tu itaque quum benè feciſti, & alia eiuſdem generis promi- « ſiſti, non gloriaris te ſupergreſſum eſſe regem munificentia: poſtea verò quàm ad im « pudentiora conuerſus es, non tu quidem pro merito, ſed minora quàm pro merito « accipies. nam te & quatuor liberos liberant tua munera: vnius autem quem præci- « puè complecteris, damno mulctabere. Hæc quum reſpondiſſet, ſubitò imperauit iis « quibus delegatum erat iſta exequi, vt maximum natu filiorum Pythii inuentum diſcinderent medium: eiúſque diſciſſi dimidium ad dexteram viæ, & dimidium ad ſiniſtram diſponerẽt, & illac tranſiret exercitus. Hoc illi vbi exequuti ſunt, illac exercitus pertranſiuit. In quo præcedebant ii qui ſarcinas portabant & impedimenta. Poſt hos omnigenarum gentium non diſtinctæ ſed promiſcuæ copiæ, numero vltra dimidium exercitus. Poſt has intercedebat interuallum: neque enim cum rege miſcebantur. Præcedebant enim mille equites è Perſis omnibus delecti: [c] ſecundum hos totidem haſtati, & ii delecti ex omnibus, verſis deorſum in terram ſpiculis. Poſt hos [d] equi decem quampulcherrimè ornati, qui Niſæi dicũtur, ideo ſic dicti quòd eſt ingens Medicæ regionis campus nomine Niſæus qui grandes fert equos. Hos decem equos ſequebatur ſacer Iouis currus, quẽ octo equi albi trahebãt, ponè auriga comitante, qui pedibus ingrediẽs habenas tenebat. hãc enim ſellã nemo mortaliũ inſcendit. Poſt quem ipſe Xerxes vehebatur curru equorum Niſæorum, præcedẽte auriga cui nomen erat Patiramphi, Otanis filio, viri Perſæ. Hunc quidem in modũ Sardibus proceſſit Xerxes: ſed è curru, quoties ratio exigebat, in eſſedum tranſcendebat. Eum ſequebantur haſtati Perſarũ optimi ac nobiliſſimi mille, è more pila geſtãtes. Poſt hos alius delectus equitatus mille Perſarũ. Dehinc è cæteris Perſis decem millia peditum delecta, quorũ mille in lanceis pro [e] coronis geſtabãt mala punica argẽtea;

a Intrinſecus.

b Qui quum bona audierit voluptate corpus implet: quum his diuerſa, moleſtia afficitur. *Ita Eraſm.*

c *Hæc in vulg. quidẽ edit. non habentur: ſed in vet. cod. legũtur hoc modo,* μετὰ δὲ αἰχμοφόροι χίλιοι, καὶ οὗτοι ὁμοίως πάντων ἀνθελεγμένοι. *Hæc autem librariorum culpa fuiſſe omiſſa, (quorum oculos ea ſubterfugerint quæ ſunt à priore* ἀνθελεγμένοι *uſque ad poſterius) ex ſequentibus apparet, vbi hæc enumeratio repetitur.*

d Sacri equi dec.

e *Fortaſſe Valla aliter ſcriptum reliquit.*

gerebant item aurea ii qui in terram verſus ſpectantia ſpicula habebant: etiam mala, ii qui Xerxem proximè ſequebãtur. Hæc decem millia ordine ſubſequebatur equitatus è decẽ millibus Perſarum. Relicta poſt hos duorũ ſtadiorũ intercapedine, mox ibat cætera multitudo promiſcua. Ita exercitus è Lydia perrexit ad flumẽ Caicum & regionem Myſiam: à Caico autem à læua habens montem Canen, per Atarnem ad vrbem Carinam. Ab hac per campum Thebanum, vrbẽ Atramyttium & Antandrum Pelaſgidem prætergrediens, & Idam ad ſiniſtram manum ſtringens, ad terram Ilienſem peruenit. cui primùm ſub Ida noctem agenti, tonitrua & fulgura ingruerunt, & complures ex eo exercitu occiderunt. Deinde ad Scamandrum eſt ventum, qui fluuiorum omnium erat primus, ex quo iter è Sardibus fieri cœptum eſt. Hunc profluentem ſua aqua deſtituit, nec hominibus iumentiſque potantibus ſuffecit. Eò Xerxes poſtquam peruenit, Priami Pergamum aſcendit, loci viſendi cupidus. Quod vbi contemplatus eſt, & ſingula quæque eorum audiuit, Mineruæ Iliadi mille boues immolauit: quarum libamine Magi heroibus parentauerunt. His actis, terror per noctem exercitum inuaſit. Simulatque illuxit, illinc mouerunt, à læua ſtringentes Rhœtion vrbem, & Ophryneon, & Dardanon, quæ Abydo contermina eſt: à dextra, Gergitas & Teucros. Vbi Abydon venerũt, Xerxi inceſſit cupido omnem exercitum oculis ſubiiciendi. itaque in prætorio quodam, quod ei Abydeni prius ab illo iuſſi è candido lapide in tumulo pro dignitate extruxerant, reſidens proſpiciebat littus, & illic terreſtres copias atque claſſem. Quam dum intuetur, ſubiit eum cupiditas ſpectandi nauale certamen. Id certamen poſtquam commiſſum eſt, in quo Sidonii vicere, voluptatem Xerxes cepit, cũ certaminis tum copiarum ſpectaculo. Et quum intueretur omnem Helleſpontum nauibus obductum, omnia litora atque Abydenorum plana hominibus referta, ibi ſe beatũ eſſe iactauit, & poſt hæc lacrymas fudit. Quod animaduertens Artabanus eius patruus, qui primò liberè
» diſſuaſerat bellum Græciæ inferendum, his verbis interrogauit, Quàm diuerſa, rex,
» inter ſe nunc facis & dudum dixiſti. qui te beatum eſſe dixeras, nunc lacrymas fun-
» dis. Et ille, Reputantem me, inquit, quàm breuis ſit omnis humana vita, ſubiit horũ
» miſeratio: quorum, quum tot ſint, nemo ad centeſimum annum ſupererit. Excipiẽs
» Artabanus, Atqui, inquit, alia, quàm iſtud eſt, viuendo miſerabiliora patimur. Nam
» in tam breui vita nullus hominum adeo felix extitit, neque horum neque aliorum,
» cui non crebrò, nedum ſemel, ſubitura ſit animo moriendi voluntas potius quàm
» viuendi. Incidentes enim calamitates & morbi vitam perturbant: efficiúntque vt
» quum breuis ſit, tamen perlonga videatur. Ita mors optatiſſimum eſt perfugium æ-
» rumnoſæ vitæ, quam deus dulci guſtu aſpergens, ob id inuidius facere deprehendi-
» tur. Cui Xerxes, Artabane, inquit, [a]quoniã humanæ vitæ conditio talis eſt qualem
» tu exponis, eam cõmemorare ſuperſedeamus: neque triſtium faciamus mẽtionem,
» quum iucunda in manibus habeamus. Hoc mihi potius ediſſere: niſi tibi ita euidẽs
» inſomnii viſio fuiſſet oblata, perſtaréſne adhuc in priore ſententia, diſſuadens mihi
» aduerſus Græciam bellum? an in ea perſiſteres? agedum apertè hoc mihi dicito. Ei
» reſpondens Artabanus, Viſio, inquit, rex, quæ in ſomnis obiecta eſt, ad votum ſucce
» dat amborum: ego tamen adhuc metuo, & adeo metu perculſus ſum vt non ſim a-
» pud me. Nam mecũ reputãs, cum alia multa, tum verò duo, & ea omniũ maxima,
» video tibi eſſe hoſtiliſſima. Ad hæc Xerxes, [b]Dæmonie virorum, inquit; quænam i-
» ſta ais mihi hoſtiliſſima eſſe? vtrum horum tibi improbandum videtur, tanquam
» non ſatis copioſum? terreſtréſne exercitus, quaſi multo numeroſior ille Græcus futu
» rus eſſe videatur? an claſſis, tanquam illorum claſſe inferior? an hæc ambo? Nam ſi
» ob hoc imbecilliores tibi videntur noſtræ res, celerrimè alterum quis exercitum cõ-
» pararet. Reſpondit Artabanus, Neque hunc, rex, exercitum improbauerit quiſquã,
» qui ſit mẽtis compos, neque hanc nauium multitudinem, [c]etiamſi plures coegeris.
» Quæ autem duo dico eſſe tibi multo hoſtiliora, ea verò hæc ſunt, terra & mare. neq;
» enim vſquam maris portus eſt eiuſmodi (vt ego coniecto) qui ſurgente tempeſtate
» ſit capax huius tuæ claſſis, idoneúſque ad eam tutãdam: neque verò vnum tibi por-
» tum eſſe oportet, [d]ſed vniuerſam continentem eſſe portum, quò ſe recipiant naues.
» Itaque quum portus tibi opportuni deſint, intellige homines in arbitrio fortuitorũ,
» non fortuita in arbitrio hominum eſſe. E duobus vno expoſito, pergam dicere alte
» rum: Terra cum ob alia tibi hoſtilis eſt, tum eo hoſtilior, ſi nihil obſtiterit quò lon-
» gius proceſſeris, aſſiduè vlteriora ſurripiens. Nulla enim eſt hominibus rei bene ge-
» rendæ ſatietas. Vnde etiam, vt nemo tibi occurrat, dico maiorem maiori in tempo-
» re regionem, famẽ eſſe allaturam. At vir ita demum fuerit optimus ſi in deliberãdo

In fine pag. præced. pro Argentea legendum Aurea, ex noſtris exempl. ex quibus etiam ſequi hæc debẽt, Et cæteros intercludebant: Nouem autẽ millia quæ ab his intercludebantur, argentea mala punica geſtabant. *Poteſt συνέκλειον uerti etiam Includebant, uel Circũmcingebant.*

a De humana vita quæ talis eſt qualem tu eſſe differis, verba facere deſinamus.

b O miſerrime hominum. *Sic Budæus ſimili loco interpret.*

c Quòd ſi maiorem numerum coegeris, duo illa quæ dico, multo etiam hoſtiliora futura ſũt. Sunt autẽ illa duo, terra & mare.

d Sed circum vniuerſam continentem in quam tendis.

quidem, omnem rem quamcunque pati poſſit, reputãs extimeſcat, in re autem agẽ- «
da ſit audax. Cui Xerxes, Artabane, inquit, meritò tu quidem horum ſingula com- «
moraſti: tamen non eſt vt omnia reformides, omniáque peræquè cõſideres. Nã «
ſi velis in rei conſultatione ſemper omnia perinde conſiderare, nunquam aliquid «
efficias. Satius enim omnia alacriter aggredientem dimidium ærumnarum pati, «
quàm omni in re præſumpto metu nihil omnino pati. Quòd ſi repugnando omni- «
bus quæ dicuntur, [a] non vis committere vt quod firmum eſt infirmetur, perinde «
peccas atque is qui cõtraria iſtis dicat. [b] Et hoc æqualiter ſe habet. Scire verò aliquem «
(quum ſit homo) qua ratione quid firmum eſſe oporteat, nequaquam arbitror. At «
iis qui facere quid volunt, conſueuit plerunque ſuccedere emolumentum: rarò au- «
tem iis qui penſant omnia, & quos agere piget. Cernis quò res Perſica potentiæ pro- «
ceſſit: quò nunquam progreſſam videres ſi ii qui ante me extitere reges, iſtiuſmodi «
conſiliis quibus tu vſi fuiſſent: [c] aut vtentes iſtis ſententiis, non alios ſuaſores tales «
habuiſſent: nunc pericula contemnentes, tantopere ſtatum ſuum prouexerunt. Ma «
gna enim negotia magnis cum periculis ſuſcipi volunt. Quare nos, illorum facta æ- «
mulantes, optimo anni tempore ingredimur: ſubactáque omni Europa, rurſus re- «
uertemur, nullam vſquam neque famem neque rem triſtem paſſi. nam & commea «
tus affatim ipſi nobiſcum portamus: & ad quamcunque vel regionem vel gentem «
veniemus, eius re frumentaria potiemur. nam aratoribus viris non nomadibus in- «
feremus bellum. Poſthæc Artabanus, Quandoquidem inquit, non ſinis vllam rem «
formidari, [d] & tamen meum admittis conſilium: neceſſe eſt enim de multis nego- «
tiis in longius extrahi orationem: Cyrus Cambyſe genitus omnem præter Athe- «
nas Ioniam Perſis tributariam reddidit. quare ſuadeo nequo pacto hos viros aduer- «
ſus patres ſuos ducas. nam ſine Ionibus ſatis ſupérque ſufficimus hoſtem ſuperare: «
quos neceſſe eſt aut iniuſtiſſimos eſſe, ſi metropolin ſuam in ſeruitutem redigãt: aut «
iuſtiſſimos, ſi illius libertatem adiuuent. Si iniuſtiſſimi erunt, nullo modo certè no- «
bis magno vſui futuri ſunt: ſin iuſtiſſimi, magnã poterunt tuo exercitui afferre per- «
niciem. Itaque hoc vetus dictum tanquam probum, rex, in mente habe, non ſtatim «
ab initio exitum omnem eſſe manifeſtum. Ad hæc excipiens Xerxes, Artabane, in- «
quit, ſententiarum quas dixiſti in hac præcipuè falleris, qui Iones metuis ne immu- «
tentur: [e] quorum maximum habemus commilitium: quorum & tu teſtis es, & alii «
qui ſub Dario aduerſus Scythas militauerunt, quum in eorum eſſet poteſtate ſitum «
vniuerſas Perſarum copias & perdere & ſeruare, fidem tamen iuſtitiámque præſtitiſ- «
ſe, nec quicquam nos læſiſſe. Præterea quum liberos ſuos atque vxores in noſtra «
terra reliquerint, non eſt cauſa cur eos aliquid rerum nouarum moliri ſuſpicemur. «
Quare ne hoc quidem extimeſcas, ſed bonum habens animum, tutare meam do- «
mum atque tyrãnidem. tibi enim ſoli ego ſceptra mea permitto. Hæc loquutus Xer «
xes Artabanum Suſa dimiſit, iterúmq; illuſtriſſimos quoſque Perſarum accerſiit. «
Qui poſteaquã præſtò fuere, his eos verbis alloquutus eſt, [f] Perſæ, ego vos, quorum «
opera mihi opus eſt, contraxi, vt viri præſtantes exiſtatis, néve res hactenus geſtas à «
Perſis magnas præclaráſque dedecoretis, ſed cum ſinguli, tum vniuerſi [g] exhibea- «
mus nos alacres. commune enim hoc hominibus bonum eſt, ſtrenuos eſſe. Eáque «
de re vos cenſui præmonendos, ad bellum conſtanter tolerandum. nam (vt ego au «
dio) aduerſus viros egregios tendimus, quos ſi ſuperauerimus, nullus vnquam no- «
bis alius exercitus obſtabit. Nunc igitur deos præſides terræ Perſidis precati, tranſ- «
eamus. Ac eodem quidem die ſeſe ad tranſeundũ parauerunt. Poſtero autem tan- «
tiſper morati ſunt, dum ſolem exorientem cernerent, omnifarios odores in porti- «
bus congerentes, ac myrto iter conſternentes. Vbi ſol exortus eſt, ex aurea phiala «
Xerxes libans in mare, apud ſolem vota concepit, nequid ſibi aduerſi contingeret, «
quo prius deſiſteret Europam ſubigere quàm ad illius terminos peruenifſet. Hæc «
precatus, phialam in Helleſpontum abiecit, aureúmque craterem, ac gladium Per- «
ſicum, quem acinacem vocant. Hoc pro comperto diiudicare non poſſum, vtrum «
ſoli dedicans gladium dimiſerit in pelagus: an Helleſpontum, quòd eum flagellaſſe «
pœniteret, in compenſationem gladio donauerit. His actis, per alterum pontium, «
qui vergebat in Pontũ, peditatus omnis equitatúſque tranſiuit: per alterum, qui ver- «
gebat in AEgeum, iumenta atque ſeruitia: præcedentibus [h] decem millibus Perſa- «
rum, coronatis omnibus, quos promiſcuus omnium nationum ſequebatur exercitus. & hi quidem eo die. Inſequenti autem primi tranſiere equites, quíque ſpicula de- «
orſum verſa geſtabant, & hi etiam coronati, dehinc equi ſacri, ac ſacer currus, tũ ipſe «
Xerxes. pòſt haſtati, & mille equites, [i] & præterea alius exercitus, quinetiam naues pa- «

a Non oſtẽdas quid firmum ſit, *vel tutum.*

b Hoc inquam perinde eſt.

c Aut non vtentes iſtis ſententiis, alios ſuaſores tales habuiſſent. *Id eſt, Aut ſi hæc non fuiſſet eorum ſententia, ſed aliorum fuiſſet, quorum cõſilium ſequerentur. Valla autem negatiuæ particulæ locum mutauit, & Sententia uti, more Græco dixit.*

Atmeum admit te cõſilium. *Vel, Meum ſaltem adm. conſ.*

e Quorum maximum habemus documentum, *id eſt quorum fidei,* ils in rebus quarum & tu teſtis es, & al. *Id eſt, Qui maximum nobis ſuæ fidei documẽtum dederunt in iis rebus, &c.*

f Ego vos Perſæ coegi, à vobis hæc requirens, vt fortiter, *vel ſtrenuè* vos geratis.

g Alacriter operã nauemus. Ad id etiam contendimus quod cõmunẽ omnib⁹ vtilitatẽ afferet. Ideo autem vos vt gnauiter militetis præmoneo, quòd viros aduerſus quos tendimus; bellicoſos eſſe audiã. Quos ſi ſuperauer.

h Illis decem mil. *quotũ uidelicet facta fuit paulo antè mentio. Sic in ſequent. Illi equites, & Illi equi ſacri, & Ille ſacer currus, & Illi haſtati, & Illi mille equites, & Ille alter exercitus.*

i Poſt quos alter ille exercitus nauéſque ſimul ad vlter.

riter ad vlteriora littora agebantur. quanquã audiui poſtremũ omnium pertranſiſſe regem. Xerxes, poſteaquam in Europã traiecit, conſpicabatur exercitum ſub verberibus tranſeuntem. Trãſiuit autem eius exercitus ſeptem per dies totidémq; noctes nullo tẽpore intermiſſo. Ibi iam trãſgreſſo Helleſpontũ Xerxe, fertur quidã vir Helleſpõtius dixiſſe, O Iupiter, quídnã tu ſub ſpecie viri Perſæ, & accepto Xerxis pro Iouis nomine, Græciã è ſedibus ſuis exturbare vis, omnes homines ducẽs, quũ etiã citra hoc tibi id facere liceret? Trãſgreſſis omnibus & iter ingredientibus, ingens prodigiũ oblatum eſt, quod Xerxes nihili fecit, etſi [a] coniectura diſcutiendum. ſiquidem equa leporem enixa eſt. quod facile erat ad cõiectandum: fore enim vt Xerxes exercitum aduerſus Græciã cum maximo ſtrepitu & ambitioſiſſimè duceret, rurſúſque pro ſeipſo ſolicitus, ad eundẽ locũ fuga recurreret. Alterum quoq; ei prodigiũ, dum Sardibus foret, exhibitum eſt. mula enim mulum edidit ancipitia genitalia habentem, maris & fœminæ, ſed maris ſuperiora. Quorum prodigiorũ vtrunq; pro nihilo habens, ire pergebat, comitãtibus eum terreſtribus copiis, nauticis extra Helleſpontum nauigantibus, ac terrã legentibus, & è diuerſo atq; terreſtres agentibus. nam iſti quidem veſperũ verſus ad promontorium Sarpedonis nauigabãt: quò quum perue niſſent, iuſſi erant permanere: illi verò ad aurorã & ſolis exortum iter faciebant per Cherſoneſum, dextrorſum habentes ſepulchrũ Helles filiæ Athamãtis, ſiniſtrorſum Cardiam vrbem, per medium oppidi cui nomen eſt Agora, *id eſt forum*. Illinc deflectentibus ad ſinũ nomine Melana, *hoc eſt nigrum*, fluuius cui idem eſt nomen, nõ ſuffecit, ſed alueum ſuũ deſeruit. Hoc fluuio tranſmiſſo à quo ſinus hic cognominatur, veſperum verſus contenderunt, AEnon vrbem AEolidem & lacum Stentoridem prætereuntes, dum ad Doriſcon peruentum eſt. Eſt autem Doriſcus Thraciæ littus pariter & campus ingens, quem grande flumen Hebrus interfluit: vbi extructus eſt is murus qui Doriſcus appellabatur, in quo Perſarum erat præſidium à Dario iam inde impoſitum quum Scythis inferebat bellum. Quum igitur locus digerendis recenſendiſque copiis idoneus videretur, Xerxes ita ſibi faciendum putauit: Eius iuſſu nauarchi, quum eò appuliſſent, omnes naues ad littus Doriſco cõtiguũ receperunt, vbi Sala vrbs, Samothracia & Zona ſitæ ſunt: cuius vltima Serrium nominatur, celebre promontorium, qui locus quõdam fuerat Ciconũ. In hoc littus appulſa claſſe ac ſubducta, qui in ea ſubducenda laborauerant reſpirauere. Xerxes autem per hoc tempus apud Doriſcon luſtrabat exercitũ. Equidem quãtum ſinguli præbuerint copiarũ, pro certo affirmare non poſſum: quoniam à nullis prorſus hominibus id refertur: conſtat autem terreſtriũ copiarum numerum fuiſſe centum ſeptuaginta myriades, *id eſt decies ſepties centena millia*. Quorum numerum hoc modo inierunt: Contraxerunt vnum in locum myriadem hominum, *quæ ſunt decem millia*: qua coarctata quammaximè poterant, circulum extrinſecus deſcripſerunt loco circumſcripto: emiſſãque illinc myriade, ſepem circumdederunt, eatenus excitantes vt vmbilico tenus pertingeret. Eam vbi fecere, aliam ſubinde atque aliã myriadem introduxerũt: donec omnes connumerauerunt: connumeratos autem, nationatim digeſſerũt. Ex quibus qui militabant, hi erãt. Perſæ, hunc in modum ornati: Circa capita geſtabãt pilea (quas vocãt tiaras) impenetrabilia: circa corpus tunicas, variis ſquamis è ferro cõſertas in ſimilitudinem piſciũ: femoralia circa crura: pro clypeis gerra, *id eſt cetra*, pharetris ſubter pendentibus: haſtas breues, arcus grandes, ſagittas arundineas. Ad dextrum femur, pugiones è balteo ſuſpenſos. Hi ducem habebant Otanem patrem Amaſtris, quæ erat vxor Xerxis. Vocabantur autem quondam Perſæ à Græcis Cephenes: à ſe verò ipſis atque ab accolis, Artæi: verùm poſteaquam Perſeus Danaes & Iouis filius ad Cepheum Beli filium commeauit, & Andromedam eius filiam duxit vxorem, ſuſtulit ex ea filium quem Perſem appellauit, eúmque illic reliquit: à quo (nam Cepheus carebat virili prole) cognomen ſortiti ſunt Perſæ. Medi eodem ornatu inſtructi militabant. nam hæc armatura Medica eſt, non Perſica. Habebant autem ducem Tigranem Achæmenidem. Hi quõdam ab omnibus vocabantur Arii: ſed vbi ad eos conceſſit ex Athenis Medea Colchis, immutauerunt & ipſi nomen. Ita de ſeipſis Medi commemorant. Ciſſii in militia cætero ornatu vt Perſæ ſunt armati, ſed pro pileis mitras ferunt. Eis dux erat [b] Anaphanes Otanis filius. Hyrcani quoque Perſica armatura ornati ducem habebant Megapanum, qui poſtea Babylonis procurator fuit. Aſſyrii autẽ qui militabant, hunc habebãt ornatum: Ferreas in capitibus galeas, barbarico quodam modo cõſertas, [c] non facilè penetrabiles: clypeos autem, haſtas, pugiones AEgyptiacis adſimiles: & præterea ligneas clauas ferro inductas, ac lineos thoraces. Iſti à Græcis Syrii vocabantur, ſed à barbaris

a Eandem uocem, ut dicet δοσύμελαιναν, quam hic malè interpretatur Cõiectura diſcutiendum, ſtatim pòſt bene uertit, Facile id coniectandum, id eſt Cuius ſignificationẽ conijcere facile erat, uel coniectura aſſequi.

b Anaphes.

c Non facili explicatu. Vel, Quem explicare difficile fuerit, uel deſcribere.

Aſſyrii ſunt vocati (inter quos Chaldæi ſunt) iis præerat Hotaſpes Artachæi filius. Bactrii capitis ornatu in acie ſimillimo illi Medico muniti erant, ſed more gentis, arundineis arcubus & haſtis breuibus. Sacæ, qui Scythæ ſunt, criſtatas in capitibus caſſides geſtabant, in acutum erectas atque cōpactiles, induti femoralibus: necnon arcus gentiles atque pugiones, ad hoc dolabras ac bipēnes. Hos, quum ſint Scythæ Amyrgii, Sacas appellabāt, quòd cunctos Scythas Perſæ Sacas appellant. Bactriis & Sacis præerat Hyſtaſpes Darii filius & Atoſſæ Cyri filiæ. Indi veſtiti erant amictu è lignis confecto, arcus arundineos geſtabant, itémq; arundineas ſagittas ferro præfixas: ita inſtructi Indi, erāt ſub duce Pharnazathre Artabatis filio. Arii Medicis arcubus muniti erant, cæteris quemadmodum Bactrii. Iis præerat Siſamnes Hydarnis filius. Parthi & Choraſmii & Sogdi & Gandarii & Dadicæ eandem in acie quam Bactrii armaturam geſtabant. quorum Parthis & Choraſmiis præerat Artabazus Pharnacis filius: Sogdis, Azanes Artæi filius: Gandariis & Dadicis Artyphius Artabani filius. Caſpii, ſiſyris, *quod eſt genus penulæ*, induti, arcus gentili more arundineos geſtabant & acinaces, ducem ſui agminis habentes Ariomardum Artyphii germanū. Sarangæ indumenta geſtantes verſicoloria decori erant, caligáſque genuum tenus extentas: arma habebant arcus lanceáſque Medicas, duce Pherendare Megabazi filio. Pactyes, & ipſi ſiſyras ferebāt, & vernaculos arcus atque pugiones: quorū dux erat Atrayntes Itramitis filius. Vtii & Myci & Parycanii eodem quo Pactyes modo armati, erant. ſub his ducibus: Vtii quidem & Myci, ſub Arſamane Darii filio: Paricanii verò ſub Siromitre OEbazi filio. Arabes ſuccincti erant ziras *amiculi genus*, arcúſque recuruos habiléſque geſtabant. AEthiopes pardorū pellibus leonúmq; amicti, arcus è palmarum ſpathis factos gerebant, quatuor non minus cubitis longos: & ité prælōgas ex arūdine ſagittas, pro ferro præfixas eo lapide acuminato quo ſigilla ſculpunt: præterea haſtas capreæ cornu præfixas, in modum ſpiculi acuminato, & clauas præferratas. Hi quum eūt in pugnam, dimidiatū corpus gypſo, dimidiatum minio illinunt. Arabum autē AEthiopúmque qui trans AEgyptū incolunt, dux erat Arſames Darii filius & Artyſtonæ Cyri filiæ: quam Darius ex vxoribus maximè adamans, [a] cum talari ex auro tunica effinxit. Arſames quidem AEthiopibus qui ſunt trans AEgyptum, atque Arabibus præerat. Ii autem AEthiopes qui ſunt ab ortu ſolis, (nam bifariam militabant) cenſebantur cum Indis, ſpecie nihil admodū à cæteris differētes, ſed ſono vocis duntaxat atq; capillatura. Nam AEthiopes qui ab ortu ſolis ſūt, [b] promiſſos crines: qui ex Libya, criſpiſſimos inter omnes homines habent. AEthiopes autem hi qui ex Aſia erant, pleraque arma quæ Indi geſtabant, pelléſq; frontium equinarū cum auribus atq; iubis, in capitibus, vt ipſæ iubæ pro criſtis eſſent, & hirtæ aures equinæ rigerēt. in locum clypeorum pelles gruum prætendebant. Libyes autem corio armati iere, ac iaculis præuſtis, duce Maſange Aorizi filio. Paphlagones autē capitibus gerebant cōpactiles caſſides, ſcuta exigua, haſtas haud longas, præterea iacula, pugionéſq;, pedibus caligas more gentis ad media crura ſubtentas. Eandē quam Paphlagones armaturam geſtabant Ligyes & Matieni & Mariandyni & Syri. Iſti autem Syri à Perſis Cappadoces vocantur. Paphlagonum & Matienorum dux erat Dotus Megaſidis filius: Mariādynorū & Libyum & Syrorū, Gobryas Darii filius & Artyſtonæ. Phryges autē proximā Paphlagonicæ armaturā gerunt, paulùm differentes: qui (vt Macedones aiunt) tamdiu vocati ſunt Bryges quādiu EVropæi fuerunt, Macedonum accolæ: trāſgreſſi autem in Aſiā, vnà cum loco nomē immutauere in Phryges. Armenii Phrygum cultu armati erāt, vtiq; illorum coloni. His vtriſq; præerat Artochmes, qui Darii filiā in matrimonio habebat. Lydi proximè ad Græcorum armaturam accedebāt, olim Meones vocati: priſtinóq; nomine ſublato, à Lydo Atyis filio cognomē acceperūt. Myſi ſuper capita gentiles galeas ferebant, ſcutula quoque ac præuſta iacula. Sunt autem Lydorū coloni, à mōte Olympo Olympieni nominati. Horum vtriſque præerat Artaphernis filius, qui collega Datis apud Marathonem conflixit. Thraces è pelle vulpina caſſides geſtabant, tunicis induti, & inſuper circundati variis ſagulis, pedibus ac tibiis indutis caliga è pellibus hinnulorum: ferentes præterea iacula & peltas & pugiunculos. Iſti tranſgreſſi in Aſiam, vocati ſunt Bithyni, prius appellati (vt ipſi aiunt) Strymonii, quòd Strymonem accolerent: à ſuiſq; ſedibus exacti à Teucris & Myſis. Thracibus autem qui Aſiam incolunt præerat Bagaſaces Artabani filius, geſtātibus breuia [d] è corio ſcuta, & bina ſingulis [e] veruta ad lupos conficiēdos apta, in capitibus æreas caſſides, & ſuper caſſides ex ære factas aures bouis & cornua, impoſitis etiam criſtis, crura autem panno Phœniceo erant induta. Martis oraculum apud hos

a Imaginem eius ex auro ſolido compactam habuit.

b Rectos crines.

c Calceos patrio more ad media crura extentos.

d E crudo bouis tergore. *ut paulo pòſt ver tit eandem vocem.*

e Venabula Lycii operis.

viros eſt. Cabelees Meones (qui Laſinii vocantur) eundem cultum geſtabãt quem Cilices: quem ego, dum ordine ad Cilices veniam, indicabo. Milyæ autem lãceolas gerebant, & veſtes fibulis ſubſtrictas, & eorum nonnulli Lycios arcus, in capitibus galeas è pellibus factas. Horum autem omnium præfectus erat Badres Hyſtanis filius. Moſchi ligneas circa capita caſſides gerebant, ſcutáque ac haſtilia breuia, ſed longa in haſtilibus ſpicula. Eodem quo Moſchi ornatu militabant Tibareni, & Macrones, & Moſynœci, quos hi regebant: Moſchos & Tibarenos Ariomardus Darii filius & Parmyis filiæ Smerdis filii Cyri: Macrones & Moſynœcos Artayctes Choraſmis filius, qui Seſti in Helleſpõto præſes erat. [a] Mares in capitibus ligneas galeas gerebant, ſcutulãq; è crudõ bouis tergore, atque lãceolas, præterea machæras. Præerat autem Maribus & Colchis Pherendates Theaſpis filius. Alarodii & Saſpires eodẽ quo Colchi ornatu militabãt, duce Maſiſtio Siromethris filio. Inſulanæ gentes, quæ rubro è mari ſequutæ ſunt ex iis inſulis ad quas tranſportare rex ſolet quos è ſuis locis ſummouet, gerebãt proxima Medis & veſtimenta & arma, quibus præerat Mardõtes Bagæi filius, qui apud Mycalẽ dux ſecũdo pòſt anno in pugna oppetiit. Hæ erãt nationes quæ per cõtinentem ibant, ex quibus cõſtabat pedeſter exercitus: quibus ii præerant qui cõmemorati ſunt, quiq; ordinarant milites connumeraueránt q;, & chiliarchas, *id eſt tribunos qui mille*, & myriarchas, *id eſt qui decem millibus præſunt* delegerant. nam myriarchæ centuriones decanóſque creauerant. Erant & alii agminum & gentium prætores: verùm ii qui nominati ſunt, erant duces. Horum tamen & totius exercitus imperatores erãt, Mardonius Gobryæ filius, & Tirintatæchmes filius Artabani, qui diſſuaſerat bellũ Græciæ inferẽdum, & Smerdones Otanis filius, ambo hi fratrum Darii filii, Xerxis patrueles: & Maſiſtes Dario & Atoſſa genitus, & Gergis Ariazi & Megabyzus Zopyri filius. Hi erant imperatores omniũ pedeſtriũ copiarũ, præter illa delecta Perſarũ decẽ millia, quibus præerat Hydarnes Hydarnis filius: qui vocabantur immortales, ob hoc, quòd ſiquis eorum aut nece aut morbo numerum imminueret, alius ſufficiebatur: nec vnquam plures erant pauciorẽſve decem millibus, præcipuo inter omnes cultu decori, & iidem præſtãtiſſimi omniũ, vt dictum eſt: & præterea immenſo auro conſpicui, ducentes vnà carrucas cum pallacis ac familia permulta eáque bellè ornata: necnon camelos ac iumenta, præter cæteros milites, quæ commeatum portabant. Equitant autem hæ nationes, ſed non omnes habebant equos, verùm hæ ſolæ: Perſæ, qui eadem erant qua peditatus armatura ornati, niſi quòd quidam geſtabant in capitibus opera ex ære ferróque dutilia. Sunt autem quidam Nomades homines, qui Sagartii appellantur, & gente & voce Perſæ, ſed cultu inter Perſicum & Pactyicum, qui contulerunt equitatum octo millium equitum, armaturam neque aheneam neque ferream aſſueti ferre, præter pugiones, vtentes reſte è viminibus conſerta, qua freti in prælium eunt. Eſt autem prælium eorum virorum huiuſmodi: Cum hoſte congredientes iniiciunt eas reſtes in ſummo habẽtes laqueos, qui quum aut equum aut hominem adepti ſunt, eum ad ſe trahunt: ita illi illaqueati conficiuntur. Talis horum pugna eſt, iidémque inter Perſas cenſentur. Medi eandem equites quam pedites armaturam gerunt: & item Ciſſii. Indi quoque eandem quam peditatus ſuus geſtant armaturam. cæterùm equos deſultorios agebant & currus: quibus curribus ſuberant & equi & aſini agreſtes. Bactrii eodem ornatu inſtructi erant equites quo pedites & item Caſpii. Libyes & ipſi eandem quã pedites armaturam gerebant: curruũ autẽ hi cuncti erãt agitatores. Caſpii quoq; & Paricani itidẽ atq; ſuus peditatus inſtructi erãt. Necnon Arabes eo quo pedites ornati cultu agitabant camelos nihilo inferiores equis pernicitate. Hæ ſolæ gentes erant equeſtres. Fuítque numerus equitũ, octo myriades, *id eſt octoginta millia*, præter camelos & currus. Et alii quidem equites in ordinem redacti erant: Arabes autem in vltimo locati, ob id poſtremi ne equitatus conſternaretur, equis camelos non tolerantibus. Equitatus autem præfecti erant, Harmamithres & Tithæus, filii Datis: quorum tertius collega Pharnuches Sardibus erat relictus ægrotus. Nam quum Sardibus proficiſceretur, in calamitatem incidit inſciens. equitante enim eo canis ſub pedes equi intercurrit: quo equus improuiſõ deterritus atque erectum ſeſe attollens, Pharnuchem excuſſit. Hic collapſus ſanguinem euomuit, nactúſque eſt morbũ qui in phthiſin, *id eſt tabem*, euaſit. Equo autem à caſu ſtatim domini, fecerunt famuli vt ille iuſſerat: Abducto nanque in eum locum vbi dominũ ſtrauerat, crura cum genibus abſciderunt. Itaque Pharnuches ita à præfectura ſummotus eſt. Porro triremes inito numero fuere mille ducentæ & [b] octoquas hi præbuere: Phœnices, cum Syris qui Palæſtinã incolũt, trecẽtas, hũc in modũ

[a] Mares in capitibus quidẽ galeas more patrio textiles geſtabant, *uel nexiles*, clypeos autẽ paruos pelliceos, & iacula Colchi in capitib. lign.

[b] Septem.

ornati: Circa capita galeas Græcanicis proximas gerebant, induti thoracibus lineis, cum ſcutis vmbone carentibus, cúmque iaculis. Hi Phœnices (vt ipſi memorant) quondam mare rubrum accolebant: illinc tranſgreſſi, maritima Syriæ habitant. Is autem tractus Syriæ, & quicquid AEgypto tenus eſt, Palæſtina vocitatur. Hi circa capita caſſides forcipiculatas gerebant, conuexa autem ſcuta magnis vmbonibus prædita, ac grandia pila nautica, & grandes bipennes. eorum turba thoraces gerebat ac magnas machæras. Hunc in modum iſti armati erant. Cyprii autē centum quinquaginta naues præbebāt, hoc modo armati: Reges eorū mitris redimiti erant: reliqui tunicas geſtabāt, cætera vt Græci. Quorū gentes ſunt partim à Salamine & Athenienſibus, partim ab Arcadia, partim à Cythno, partim à Phœnice, partim ab AEthiopia oriundi, vt ipſi Cyprii aiunt. Cilices, centū naues. hi circa capita ferebant gētiles galeas, pro ſcutis parmulas è crudo bouis corio factas, laneis veſtibus induti: bina ſinguli iacula geſtātes, & enſem machærę AEgyptiacæ perſimilē. Hi quondam Hypachæi appellati fuerāt, ſed à Cilice Phœnice Agenoris filio illud nomen acceperunt. Pamphylii, triginta naues, Græcanicis armis ornati, qui ab illis originē ducunt qui cum Amphilocho & Calchante è Troia diſiecti fuerant. Lycii præbuerunt naues quinquaginta, thoracibus ocreiſq; armati: arcubus quoq; è corno factis, & arundineis ſagittis ſine pennis, atque iaculis: gerētes ex humeris ſuſpenſas caprarū pelles, & in capitibus pilea pennis coronata, quinetiā pugiones & falces. Hi è Creta oriundi, quondā Termilæ nominati, ſed à Lyco viro Athenienſi Pandionis filio, Lycii fuerunt cognominati. Dores qui ſunt ex Aſia, naues triginta. hi Græca gerebāt arma, vti è Peloponneſo propagati. Cares, ſeptuaginta naues, cætera Græco more ornati, ſed & falces & pugiones gerebant.[a] quos prius appellatos fuiſſe Hœtines, in ſuperioribus libris dictū eſt. Iones, centum naues, armati Græco ritu: qui quandiu in Peloponeſo regionē quæ vocatur Achaia incoluerunt, & ante aduentum Danai & Xuthii in Peloponneſum, (vt Græci aiunt) vocabātur Pelaſgi AEgialees, *id eſt littorales*, ſed ab Ione Xuthi filio, Iones ſunt appellati. Inſulani, naues decem & ſeptē, armati vt Græci: & ipſi Pelaſgica gens, ſed mox Ionica, ob eandem cauſam ob quam & duodecim oppida ſunt Ionica ab Athenienſibus appellata. AEoles, ſexaginta naues, ritu Græco armati, & olim Pelaſgi (vt apud Græcos fertur) vocati. Helleſpōtii, centum naues, præter Abydenos: quibus mandatum erat ab rege vt circa locū manerent ad pontes cuſtodiendos. Cæteri è Ponto erant, Græco more armati, Ionum ac Dorum coloni. In omnibus autem nauibus epibatæ erāt Perſæ & Medi & Sacæ, quarum velociſſimas præbuere Phœnices, & inter Phœnices optimas Sidonii. Harū ſingulis, & item pedeſtribus eorum copiis præfecti erant vernaculi duces: quorum ego (quia ratio hiſtoriæ non exigit neceſſariò) non faciam mētionem. Neque enim ſingularum nationum duces digni memoria fuere, quarum quot vrbes, tot duces extitere: ſed non vt ductores, verùm vt ſerui (quemadmodum alii qui ducebantur in militiā) venere: quoniā duces penes quos ſumma imperii erat, vt ſingularum gentium principes, quinam eorū Perſæ fuerint, à me cōmemoratum eſt. Nauticis autē hi copiis præfuere: Ariabignes Darii, & Prexaſpes Aſpathinis, & Megabazus Megabatis, & Achæmenes Darii filius. Ionicæ quidem claſſi & Cariæ Ariabignes, ex Dario & filia Gobryæ genitus: AEgyptiacæ autē Achæmenes, Xerxis ex vtroque parēte germanus: reliquæ autem claſſi reliqui duo. Porro biremes, lembos quinquaginta aut triginta remorum, & actuaria nauigia, & alia minuta, cum hippagogis, *quæ equos uehunt*, contracta conſtat ad trium millium peruenisſe. Eorum autem qui in claſſe erant, ſecundum duces, illuſtriſſimi fuere, Sidonius Tetramneſtus Alleſi filius, & Tyrius Mapen Sironi, & Aridius Nerbalus Arbali, & Cilix Syennēſis Oromedontis, & Lycius Cybernicus Sicæ filius. Cyprii autem, Gortus Cherſis, & Timonax Timagoræ filius. Carum verò Hiſtiæus Tymnis, & Pygres Seldomi, & Damaſithymus Candaulis filius. Aliorum nunc præfectorum mentionem facere ſuperſedeo, tanquam non neceſſe habens. Verùm Artemiſiæ præcipua me tenet admiratio, mulieris expeditionem aduerſus Græciam ſequutæ: quæ defuncto viro, ac pupillis filii tyrannidem obtinens, nulla adacta neceſſitate, ſed præſtantia animi atque virilitate in militiam conceſſit. Nomen ei erat Artemiſiæ, Lygdamis filiæ, paternum genus ex Halicarnaſſo, maternum è Creta. Imperans hæc Halicarnaſſeis, & Cois, & Niſyriis, & Calydniis, quinque cum nauibus venit omni copia inſtructis. atque poſt Sidonias hæ naues fuerunt illuſtriſſimæ. Eadem apud regem optimas inter omnes ſocios ſententias dixit. Quas ciuitates recenſui ſub illius imperio fuiſſe, earum vniuerſam gentem annuo Doricam eſſe, Halicarnaſſeorum quidem Trœzeniam, cæterorum

a Hi autem quo prius nomine vocati fuerint, in ſuperioribus. *Hic autem ridiculè fecit populos ex uocabulo οἶνος, ut ſuprà, pag. 171 ex nomine ὄφεως populos Heſſones fecerat.*

cæterorum autem Epidauriam. Hactenus de nautico exercitu. Xerxes, inito copiarũ numero, militibus instructis, concupiuit illos lustrando oculis obire: quemadmodum & fecit. Itaque inscenso currũ singulas nationes lustrans, quæriam essent percontabatur: quarum professionem scribæ excipiebant, donec ad extremos equitũ peditúmque peruentum est. Hoc perfecto, & nauibus in mare deductis, Xerxes è curru in nauim Sidoniam transcendit: residénsque sub aureo tabernaculo, præterue-hénsque nauium proras, sciscitabatur de singulis itidem vt de terrestri exercitu fecerat, describíque iubebat. Enimuero nauarchi productas à littore quatuor ferè iugerum spatio naues stabilierant, conuersis à terra proris, & in vnam frontem digestis, epibatis quoque, *id est propugnatoribus*, tanquã ad bellum armatis: quos Xerxes inter proras & littus nauigans conspicabatur. Vbi autẽ & classem lustrauit, egressus naui accersit Demaratum Aristonis filium, comitem huius aduersus Græciam expe-
« ditionis, eique accersito ita inquit, Demarate, iuuat nunc me quæ cupio abs te inter-
« rogare, qui & Græcus es, & non ex minima ciuitate, vt audio tam ex te, quàm ex aliis
« Græcis [a] qui me alloquendi gratia adeunt. nunc igitur hoc mihi expone, nunquid
« Græci sustinebunt manus contra me leuare. nam (vt ego opinor) ne omnes quidem
» Græci ac cæteri mortales qui [b] ad hesperum incolunt, si congregarẽtur, pares essent
» nostris armis, nec me inuadentem expectarẽt: quum non sint inter se concordes. Li
» bet tamẽ mihi abs te audire quid de hoc dicas. His verbis interrogauit. Demaratus
» autẽ excipiens, Vtra, inquit, apud te rex vtar? veritaténe an iucunditate? Ille vt veri-
» tate vterctur iubere. neque enim sibi ob id eum minus iucundum fore quàm antea
» fuisset. Hoc vbi Demaratus audiuit, Quoniam, inquit, me iubes rex omnino veritatẽ
» proloqui, [c] ea dicam quę nemo nisi mentiens apud te postea carpet. Græcia semper
» quidẽ alumna fuit paupertatis, hospes virtutis, quam à sapiẽtia acciuit & à seuera di-
» sciplina, quã vsurpans Græcia, & paupertatẽ [d] tuetur & dominatũ. Ita laudo quidẽ o-
» mnes Græcos qui Dorica illa loca vel circa incolũt: sed nõ de cũctis eis verba faciã,
» verùm de Lacedæmoniis solis. Iam primùm nego fieri posse vt tuã orationẽ admit-
» tant, afferentẽ Græciæ seruitutẽ: deinde *annuo* venturos tibi obuiam ad pugnãdum,
» etiamsi cæteri Græci omnes sentiant tecum. Neque verò de numero eorum quæras,
» quot illi sint qui hoc facere possint. nam si in exercitu eorũ mille fuerint, ii tecũ con-
» grediẽtur: & itẽ siue pauciores siue plures. Hæc quũ audisset Xerxes, sublato cachin-
» no inquit, Demarate, quódnam extulisti verbum? mille omnino viros cum tãto ex-
» ercitu congressuros? Agedum, dic mihi, nónne teipsum ais istorum virorũ fuisse rẽ-
» gem? vísne igitur sine mora tu cum decem viris dimicare? Quòd si vestri populares
» omnes tales sunt quales tu prædicas, profectò secundum vestra instituta debes tu,
» qui illorum es rex, duplum præstare quàm singuli eorum: qui si denis è meo exerci-
» tu pares sint, iure abs te posco vt viginti sis par: ita verba quæ dixisti, comprobabun-
» tur. Atqui si tales sunt illi ac [dd] tãta statura qualis quantúsque tu, ac cæteri Græci qui
» in colloquium meum venerunt, videte ne, quum tãtopere gloriamini, frustra id in-
» solentérque faciatis. nam age intelligam quocunque argumento, vnde fieri queat vt
» mille aut decem millia atque quinquaginta millia hominum, qui præsertim sint o-
» mnes liberi, nec vnius imperio subiecti, tanto exercitui obsisterẽt: quum simus nos
» plures quàm milleni ad singulos eorum, si fuerint quinque millia. [e] Nam sub vno
» (quemadmodum apud nos fit) imperatore milites, illius metu, etiam contra suam i-
» psorum naturam meliores efficiuntur, adactíq; verberibus, vel pauciores aduersus
» plures eunt: iidem remisso libero sibi arbitrio, neutrum horum facerent. Adeo opi-
» nor Græcos etiam pares numero Persis, ægrè cum eis solis certaturos. quinimo istud
» apud nos solos est quod ais: verùm non ita multum, sed rarum. sunt enim è Persis
» meis satellitibus qui velint cum ternis Græcis pariter dimicare: quorum tu inexper-
» tus multa blateras. Ad hæc Demaratus, Intelligebam, inquit, rex ab initio me vera
» dicentem, non iucundum tibi futurum: sed quia tu dicere me veríssima coegisti, dixi
» quæ erant è dignitate Spartanorum. Quanquam ipse optimè intelligis quantopere
» nunc illos ego amem, qui me honore & dignatione paterna exutum, extorrem pro-
» fugúmq; fecerunt: quẽ pater tuus exceptum, victu ac domicilio donauit. Quare non
» est credibile virum prudẽtem respuere beneuolẽtiam exploratam, sed maximè ob-
» seruare. Ego autẽ neq; cum decẽ promittã me posse dimicare, neq; cum duobus: ac
» ne singulari quidẽ certamine volẽs certauerim. At si necesse fuerit, aut vehemẽs discri
» mẽ instituerit, libẽtissimè cũ vno quolibet istorũ hominũ dimicarem, qui se singulos
» aiũt idoneos ad certandũ cum ternis Græcorum. Etenim Lacedæmonii pugnãdo
» cum singulis, non sunt illi quidẽ cæteris deteriores viris: at conferti, cunctorũ virorũ

a Qui me alloquuntur, *vel, Quibuscum mihi sermo est.*

b Ad occidentem.

c Ea dicentem ob quæ nemo à te postea mendacii cõuincetur. *vel arguetur. Relinquitur autem pendens sententia, vt subaudiatur, Ita res se habet, vel, Audi.*

d Propulsat.

dd Tantilla.

e Nã si more nostro vni parerent, illius metu strenui magis quàm pro sua natura reddi possent, & verberibus adacti adorirẽtur plures quàm ipsi essent: at nunc quum solutè & liberè viuant, horũ certè neutrum fecerint.

f Hastatis, *vt ex ipse antea est interpretatus.*

ſunt excellentiſſimi. nã licet ſint liberi, non tamen ſunt vſquequaque liberi: quippe » quibus præeſt domina lex, quam multo magis metuunt quàm tui te. Faciunt ergo » quæcunque illa cogit. cogit autẽ idẽ ſemper, vetans ſemper eos ex acie fugere quan- » tamuis hominum multitudinem: ſed iubens vt ordinem non deſerentes, aut vin- » cant aut occumbant. Hæc ego loquens, ſi tibi blaterare videor, volo poſthac in cæte- » ris ſilentium agere. Hactenus loquutus ſum coactus: tibi verò ex ſententia contingat, » rex. Hæc loquuto Demarato, Xerxes ad riſum verſus, nulla indignatione permotus » eſt, ſed comiter hominẽ remiſit. Poſt Demarati colloquiũ, vbi Doriſco præfecit præ torẽ Maſcamẽ Megadoſtis filiũ, amoto eo quẽ Darius præfecerat, ire cum exercitu aduerſus Græciam pergit. Huic Maſcami, quem illic reliquit Xerxes, vni tãquam omnium prætorum præſtantiſſimo quos aut ipſe aut Darius cõſtituiſſet, dona quotannis miſit: & item eius poſteris Artaxerxes filius Xerxis. Etenim ante hanc expeditionem in Thracia & vbique in Helleſponto prætores fuerant, qui omnes poſt eandem expeditionem à Græcis eiecti ſunt & è Thracia & ex Helleſponto, præterquã è Doriſco.[a] vnde Maſcamẽ Græci, permulta conati, tamẽ eiicere nequierunt. ob id huic ab eo qui in Perſis regnat, ſemper dona mittuntur. Eorum verò qui à Græcis expulſi ſunt, neminem rex Xerxes virum egregium eſſe dixit, præter vnum Bogem ex Eione, quem laudare non deſinebat, eiúſq; qui ſuperfuere liberos maximo inter Perſas honore proſequebatur. Siquidẽ magnis ferri laudibus Boges meruit: qui quũ ab Athenienſibus & Cimone Miltiadis filio obſideretur, licerétque ei accepta fide egredi & in Aſiam remeare, tamẽ abnuit, ne regi præ metu ſuperfuiſſe videretur, ſed ad extremum vſq; perſtitit: atq; vbi nihil in mœnibus commeatus reliquum fuit, accenſo ingẽti rogo, interemit liberos, coniugem, concubinas, familiam: eóſq; in rogũ deiecit: dehinc omne aurum vrbis atq; argẽtum è muris diſperſit in Strymonem. his actis, etiam ſemetipſum coniecit in rogũ. Ita hic meritò à Perſis ad hoc vſque tẽpus præconio celebratur. Xerxes è Doriſco in Græciam tendens, vt quoſque populos adibat, ſecum militare cogebat. Erat autẽ (vt ſuperius à me expoſitum eſt) omnis ad Theſſaliam vſque tractus in ditionem redactus & regi tributarius effectus à Megabazo & mox à Mardonio. Digreſſus à Doriſco, præteriit primùm Samothracios muros, quorum vltimum oppidum ad veſperam ſitum eſt nomine Meſambria, cui vicinum eſt oppidum Thaſiorum, Stryma: quæ oppida interfluit amnis Liſſus, cuius aqua tunc non ſuffecit copiis Xerxis, ſed defecit. Hæc olim regio vocabatur Galaica, nunc autem Briantica: quæ tamen optimo iure Ciconum eſt. Tranſmiſſo profluente Liſſi arefacto, Xerxes has Græcas vrbes prætergreſſus eſt: Maroneam, Dicæam, Abdera, eas inquam præteriit, & hos qui iuxta eas ſunt, famoſiſſimos lacus, [b]Iſmaridẽ, qui Maroneam Strymámq; interiacet: Biſtonidẽ Dicææ contiguũ, in quẽ duo flumina ingrediũtur, Trauus & Cõpſatus. Iuxta Abdera autẽ nullũ nobilẽ lacũ præteriit Xerxes, ſed fluuiũ Neſtũ mare ſubeũtẽ. Poſt has regiones perrexit mediterraneas verſus vrbes: in quarum vna eſt lacus triginta ferme ſtadiorum in circuitu, piſcoſus & admodũ ſalſus: quẽ ſola iumenta quum aquarentur exſiccauere. Huic vrbi nomen eſt Piſſyrus. Has vrbes & maritimas & Græcas ſiniſtrorſum relinquẽs præteriit Xerxes. Per quas autẽ gẽtes Thraciæ prouinciæ iter fecit, hæ ſunt: Pæti, Cicones, Biſtones, Sapæi, Derſæi, Edoni, Satræ. Quorum qui maritimi erant, nauibus ſequuti ſunt: qui verò mediterranei (qui & cõmemorati ſunt à me) præter Satras, cæteri omnes terreſtri itinere ſequi coacti ſunt. Satræ nullí olim hominũ, quãtum nos ſcimus, fuere ſubiecti, ſed ſoli è Thracibus ad meam memoriam liberi ſemper perſtitere. Editos enim mõtes incolunt omnigenis arboribus ac niuibus obſitos: ſũntque viri in re bellica eximii: apud quos oraculum eſt Dionyſi, ídque in editiſſimis montibus. Eorum qui in illo templo prophetant, *id eſt uaticinantur*, ſunt Beſſi: antiſtes verò quæ reddit reſponſa, quemadmodum Delphis, & nihilo magis varié. Peragrata autem quam dixi regione, Xerxes ſecundo loco tranſiit muros Pierum, quorum vni nomen eſt Niphragæ, alteri Pergamo. Hac iter præter eos muros faciebat, à manu dextera relinquens montem Pangæum, magnum atque excelſum, in quo aurea ſunt & argentea metalla, quæ cum Pieres & Odomanti, tum præcipuè Satræ [c]exercent. Super Pangæum ad aquilonem habitantes Pæones, Doberes & Pæoples prętergreſſus Xerxes, ad veſperam verſus contendit, donec ad flumen Strymonem peruenit, & vrbem Eionem, cuius prætor Boges (de quo paulo antè fecimus mentionem) adhuc viuebat. Regio autem hæc Pangæo monti circumiecta nominatur Phillis. Hinc veſperum verſus porrecta ad flumẽ Angitem, quod Strymonem ſubit: hinc meridiem verſus ad ipſum Strymonem, ad quem magi mactatis equis can-

a At Maſcamẽ hunc qui apud Doriſcum erat, nulli eiicere potuerunt, multis licet id conatis.

b *Hæc nomina lacuũ, fœminina ſũt Græcis, quia λίμνη illis fœminini eſt generis. Idem eſt in ſeq. obſeruandum.*

c Poſſident.

didis ſitanerũt. His & aliis cõplurib⁹ medicamẽtis in flumẽ factis, per Nouẽ vias Edonorũ iere: iuxta quas Strymonẽ põtibus iũctũ inuenere. Audientes autẽ eũ locũ Nouẽ vias Edonorũ appellari, totidẽ illic pueros ac virgines virorum indigenarum viuos defoderunt. Perſicum enim eſt defodere viuentes. nam & Ameſtrin Xerxis vxorem, iam prouectæ ætatis, audio bis ſeptem illuſtrium Perſarum liberos defodiſſe ad referẽdam pro ſe gratiam deo qui ſub terra eſſe fertur. Vbi à Strymone pregreſſus eſt exercitus, illic ad ſolis occaſum eſt littus, in quo ſitam vrbem Græcam nomine Argilum præteriit. hæc & quæ ſuper eam eſt regio, vocatur Biſaltia. Illinc autem, ſinum Neptuni templi à læua manu habens, perrexit ad campum nomine Syleum, præteriens Stagirum Græcam vrbem, peruenítque Acanthum, ducens vnà ſingulas harum gentium, & item ex accolis montis Pangæi, & ex illis quas ſuperius commemorauit: iis qui maritimi erant, claſſe: qui procul à mari aberãt, terreſtri itinere ſequentibus. Hanc autem viam qua Xerxes duxit exercitum, Thraces neque confundunt, neque ſerunt, ſed ad mea vſque tempora magnopere venerantur. Poſteaquam autem Acanthum peruenit Xerxes, præcepit Acanthiis vt hoſpitalitatem exhiberent, eóſque Medica veſte donauit: laudauítque quòd alacres cerneret eſſe ad bellũ, quódque audiret foſſam eſſe abſolutã. Xerxe autem apud Acanthum agente contigit vt Artachæes, qui foſſæ faciundæ præfuerat, morbo decederet, vir Xerxi ſpectatus, genere Achæmenides, ſtatura inter Perſas [a] proceriſſima. quippe cui quatuor omnino digiti deerant à longitudine quinque regiorum cubitorum. Xerxes magno damno ducens maximum hominem fato functum, apparatiſſimè eum funerauit, exhibito etiam epulo, eiúſque tumulum omnis exercitus extruxit: cui tanquam heroi ex oraculo Acanthii ſacrificant, nomine eum nuncupantes. Et rex quidem Xerxes amiſſo Artachæ iacturam ſe feciſſe exiſtimabat. Arii Græci qui exercitum excipiebant, quum Xerxi cœnam præberent, in omnem miſeriam deuenere, adeo quidem vt ſuis laribus efficerentur extorres. Dum autem Thaſii pro ſuis vrbibus quæ in continente ſunt Xerxianas accipiunt copias, Antipater Orgis filius, elatus animo, vir inter populares illuſtris, erogauit in cœna quadringenta argenti perfecta talenta. Eã rem vbi qui præerant propoſuere aliis circa vrbibus, (tale enim conuiuium iampridem indictum fuerat, & diu celebratum) hoc vbi accepere, præſertim præconibus paſſim prædicantibus, tunc verò oppidani frumentum quod in vrbibus erat, inter ſe diſtributum molebant, farinámque triticeam hordeaceámque in complures menſes faciebant. Ad hæc [b] excogitauere ob pretium optima quæque pecora ſaginare, & altiles aues habere, terreſtres paluſtréſque, in cortibus & in viuariis, ad accipiendum exercitum. Quinetiam aurea argenteáque pocula & crateres faciebant, & cætera quæ menſæ imponuntur. Hæc omnia ipſi regi & iis qui cum illo veſcebantur, fiebant: cætero autem exercitui, quæ ad eſum duntaxat præcepta erant. [c] Sub aduẽtum autem exercitus, tabernaculum vbi exercitus maneret, ſtatuebatur: reliqui ſub dio agebant. Vbi tempus cœnæ aderat, tunc conuiuatores quidẽ laborẽ ſuſtinebant: iſti verò quum expleti noctẽ illic exegerant, poſtero die reuulſo tẽtorio & omni apparatu ſumpto, ita abſcedebãt, nihil relinquẽtes, ſed omnia aſportantes. Vnde Megacreontis viri Abderitæ elegans dictũ extitit, qui ſuaſit Abderitis vt vniuerſi, mares pariter ac fœminæ, ſua delubra adirẽt, ſupplicitérq; diis aſſidentes precarentur vt poſthac dimidium futurorum malorum à ſe propulſaretur. nam de præteritis magnam ſe gratiam illis habere, quòd rex Xerxes non bis quotidie cibum capere conſueſſet. Fore enim vt Abderitæ, ſi iuberẽtur vt etiam prãdium ſimile cœnæ inſtruerent, aut non præſtolarẽtur Xerxẽ aduenientem, aut præſtolati, peſſimè inter omnes homines affligerẽtur. Et iſti quidẽ quanquam grauatè, tamen quod ſibi imponebatur exequebantur. Xerxes verò ex Acantho duces claſſis à ſe dimiſit, iuſſos ad Thermam cum claſſe ſe opperiri. Eſt autem Therma in Thermæo ſinu ſita, à qua ipſe ſinus habet cognomen. Hanc enim compendiariam magis viam eſſe audiebat. nam è Doriſco ad Acanthum vſque ita inſtructus exercitus iter fecerat, tripartitò diuiſus omnis, iuſſu Xerxis: vt vna pars ſecundum mare iret pariter cum claſſe, cui parti præerant Mardonius & Maſiſtes: altera per mediterranea, cui præerant Trintatæchmes & Sergis: tertia inter has media, cum qua Xerxes ipſe incedebat, ducibus Smerdone & Megabyzo. Nauticus pórro exercitus vbi à Xerxe diſceſſit, foſſam enauigauit in Atho depreſſam ac perductam ad ſinum in quo Aſſa & Pidorus, & Singus & Sarga vrbes ſitæ ſunt. Ex quibus ſumpto cõmilitio, perrexit ire ad ſinum Thermæum: circumuectúſq; Ampelon promõtorium Toronæũ, præternauigauit has Græcas vrbes, (vnde & naues & commilitiũ

a Proceriſſima, (quippe cui quatuor dũtaxat digiti, &c.) & cui vox erat præ quouis alio altiſſima. adeo vt Xerxes, magno dã. &c. funerauerit, exhib.

b Pulcherrimas quaſque pecudes pretio comparantes, ſaginabant, altileſque aues habebant, terreſtr.

c Quum autem aduenit exercitus, paratum quidem fuit tabernaculum *vel tentorium* quod fixerãt, quo ipſe Xerxes pro diuerſorio vtebatur: reliqu⁹ autem exercitus ſub dio agebat. Vbi autẽ cœnæ tempus adfuit, tunc conuiu.

ſumpſit) Toronã, Galepſon, Sermylam, Mecybernam, Olynthum, quæ regio nũc Sithonia nominatur. Ab eo promontorio Ampeli præcidens mare vſque ad promontorium Canaſtræum, totam ferè Pallenam præteruectus eſt. illinc quoque & naues & commilitium ſumpſit, ex Potidæa, ex Aphyti, ex Noua vrbe, ex AEga, ex Therambo, ex Sciona, ex Menda, ex Sana. Hę ſunt vrbes ſitæ in Pallena, Phlegra prius appellata. Pernauigata hac regione, ad præſtitutũ locum peruenit, ſumptis etiam militibus è vicinis Pallenæ vrbibus ac Thermæo ſinui cõterminis: quibus hæc nomina ſunt, Lipaxus, Combrea, Liſſę, Gigonus, Campſa, Smila, AEnea. quarum regio adhuc Croſſæa nominatur. Ab AEnea autem, (in qua finis enumerandarum vrbiũ mihi factus eſt) iam ad ipſum Thermæũ ſinum curſus claſſis extitit, & ad terrã Mygdoniam: donec ad Thermam, quò præceptum erat, peruentum eſt, & ad vrbẽ Sindum, & ad Chaleſtram ſuper Axium ſitam flumẽ, quod Mygdoniam terram dirimit à Bottiæide: cuius terræ Bottiæidis arctum ad mare locum obtinent vrbes Ichnæ & Pella. Hîc nauales copiæ circa flumẽ Axium & vrbem Thermam & alias in medio horum vrbes ſtatiua habuere, regem opperientes. Huc peruenire volens Xerxes, Acantho profectus cum terreſtribus copiis mediterranea pręcidebat, peragrãs Pæonium agrum atque Creſtonicum, ſuper amnem Chidorum, qui è Creſtonæis initio ſumpto, per terram Mygdoniam fluens, in paludem quæ eſt ſupra Axium euoluitur. Hâc iter faciente Xerxe, leones impetum dederunt in camelos qui commeatum portabant. Sub noctem enim relictis locis conſuetis eò deſcenderunt, nullóque alio neque iumento neque homine tacto, in camelos graſſati ſunt. [a] Cuius rei cauſam admiror, quòd leones, quoties aliunde eis eſt quo indigent, abſtinent ab inuadẽdis camelis: quod animal nunquam antea nec experti fuerant illic, nec viderãt. Sunt autem per ea loca leones multi, & boues agreſtes prægrandibus cornibus, quæ ad Græcos veniunt. Leonum autẽ terminus eſt Abderorum flumẽ Neſtus, & Achelous, qui per Acarnaniam fluit. nam nemo aut ad auroram trans Neſtum vſquam gentium viſerit leonem in Europa, aut trans Acheloum ad Heſperum in reliqua cõtinente: ſed in horum fluuiorũ medio leones gignuntur. Poſtquam autẽ Thermã venit Xerxes, ibi ſubſtitit, tantũ maritimi ſpatii occupãtibus caſtris quantũ eſt ab vrbe Therma & Mygdonia vſq; ad cõfluentem Lydei & Haliacmonis, vbi agrũ Bottiæicum Macedonicúmq; diſterminant. In his locis ſtatiua habuere barbari: quibus potantibus ſolus ex iis qui commemorati ſunt amnibus Chidorus è Creſtonæis fluens non ſuppetiit, ſed defecit. Xerxes è Therma proſpiciens Theſſalicos montes Olympum & Oſſam præcelſæ magnitudinis, audiénſq; in medio eorum anfractum anguſtum eſſe, per quem fluit Peneus, & illic viam eſſe quæ in Theſſaliam fert, cupidine captus eſt nauigandi ad oſtium Penei inſpiciundum: quia ſuperiorem viam tenenti erat eundum per Macedones ſupernè habitantes ad Peræbos, præter Gonum vrbem. nam hâc tutiſſimum iter eſſe audiebat. Atque vt concupiuit, ita & fecit. itaque conſcenſa naui Sidonia, (quam ſemper conſcendebat quoties ei tale aliquid facere libebat) extulit ſignum cæteris nauibus proficiſcendi, relictis illic terreſtribus copiis. Eò poſtquam peruenit, oſtia Penei contemplantem ingens admiratio quum ſubiret, accitos viæ ductores interrogauit nunquid flumen poſſet auerti, vt alibi mare ingrederetur. Narratur autem Theſſalia quondam lacus fuiſſe, vtpote concluſa vndique prælatis montibus. nam quod Theſſaliæ ad auroram ſpectat, id Pelion & Oſſa iunctis inter ſe radicibus præcludunt: quod ad ventum aquilonẽ, id Olympus: quod ad Heſperum, id Pindus: quod ad meridiem & ventum auſtrum, id Othrys: quod inter hos montes medium, id Theſſalia eſt, ita deuexa vt cum alii frequentes amnes in eam defluant, tum hi quinque præcipui, Peneus, Apidanus, Onochonus, Enipeus, Pamiſus: qui è montibus Theſſaliam cingentibus in eam planitiem confluentes, per vnum anfractum & eum arctum in mare euadunt, in vnam aquam omnes redacti: qui ſimulac confluentem fecerunt, Peneus retentò ſuo nomine cæteros innominatos reddit. Fertur quondam, quum nondum eſſet hic anfractus per quem flumina mearent, hos fluuios & præterea lacum Bœbeidem non fuiſſe nominatos quemadmodum nunc, & tamẽ non minus quàm nunc fluxiſſe, ſed ſuis fluctis omnẽ Theſſaliã effeciſſe pelagus. Ipſi quidẽ Theſſali memorant Neptunum feciſſe conuallẽ per quã meat Peneus, haud abſurdè ſentiẽtes. qui enim arbitratur Neptunum terrã quatere, & quæ terræmotu diducta ſunt, huius dei eſſe opera, ei cernenti hunc locum videtur Neptunus id feciſſe. nanq; diductio illa montium (vt mihi videtur) terræmotus eſt opus. Xerxi autem interroganti nunquid alibi exirẽt in mare oſtia Penei, deductores ſui rem compertã habẽtes, Rex, inquiunt,

[a] Miror autem qui fieret vt leones à cæteris quidẽ abſtinerẽt, camelos autem inuaderent, quod animal &c.

» nulli ſunt huic flumini alibi in mare tendentes exitus quàm iſte hîc. cuncta enim
» vndiq; montibus redimita Theſſalia eſt. Ad hoc Xerxes dixiſſe fertur, Solertes ſunt
» viri Theſſali, qui ſuæ ſibi imbecillitatis conſcii, iampridem cum alia præuiderunt,
» tum verò hoc, quòd regionem habeant facilem occupatu, & maturè expugnabi-
» lem. Solum enim hoc eſſe negotium, flumen, obſtructo anfractu, auerſóque alueo
» per quem meat, in eorum terram inducere, à quo omnis Theſſalia præter mõtes a-
» quis obduceretur. [a] Hæc ita ſe habere Xerxes apud filios Alei dixit, quoniam Theſ-
ſali è Græcis principes regi ſeſe tradiderant, ratus id illos per totam nationem diuul-
gaturos. Hoc loquutus, & locum contemplatus, Thermam renauigauit. Vbi com-
plures dies circa Pieriam eſt commoratus (nam montem Macedonicum, vt illac in
Peræbos omnis tranſiret exercitus, tertia eius pars repurgabat) eodem legati qui di-
miſſi in Græciam fuerant ad terram petendam, regreſſi ſunt partim inanes, partim
terram & aquam afferentes. Quam qui dederunt eorum, hi fuere, Theſſali, Dolo-
pes, Enienſes, Peræbi, Locri, Magnetes, Melienſes, Achæi, Phthiotæ & Thebani, cæ-
teríque Bœoti præter Theſpienſes & Platæenſes: [b] cum quibus ii Græci *Peræbi* per-
cuſſerant fœdus qui bellum aduerſus barbarum ſumpſerant. fœdus autem ita
habebat: Quicunque Græci ſe dedidiſſent Perſæ, non adacti neceſſitate, [c] eorũ deci-
mum quenque, rebus bene conſtitutis, ſe deo qui Delphis eſt deuoturos. Ita apud
Græcos iuſiurãdum ſe habebat. Xerxes autẽ neque Athenas neque Spartam legatos
terram petitum miſerat, ob id quòd quos antè Darius ad hoc ipſum miſiſſet, eorũ
alios iſti in barathrum, alios in puteum deiecerant, iubentes eos illinc terram & a-
quam ferre ad regem. Hac de cauſa nullos illuc ad petendum miſit. Et Athenienſi-
bus quidem, quòd ita legatos tractarint, quid triſte contigerit non queo dicere, niſi
quòd eorum ſolum cum vrbe vaſtatum eſt: quod tamen ipſum non ea cauſa ſuſpi-
cor cõtigiſſe. Lacedæmoniis verò ira Talthybii, qui fuit Agamemnonis præco, in-
cubuit. eſt autem Spartæ Talthybii templum, cum eius poſteris qui Talthybiadę no
minantur, quibus honos [d] legationis Spartanorum ſemper tribuitur. Itaque poſt
eam rem Spartiatæ, quum læta exta eis non eſſent, idque diu cõtingeret, pertæſi hu-
ius calamitatis Lacedæmoniorum, cœtu frequenter coacto hoc edictum propoſue-
re, ſiquis Lacedæmoniorum vellet pro Sparta occũbere. Tunc Sperthies Aneriſti
& Bulis Nicolai filius, viri Spartiatæ, & natalibus & opibus inter primos, vltro ſe ob-
tulerunt ad ſatiſfaciendum ſua pœna Xerxi Darii filio, ob legatos apud Spartam in-
teremptos. Ita hos Spartiatæ tanquam mortem obituros, miſerunt ad Medos. Di-
gna autem admiratione cum hæc audacia horum virorum, tum verba ab eis habi-
ta. nam Suſa tendentes, ad Hydarnem Perſam Aſianæ oræ maritimæ præfectum
» venerunt: qui eos hoſpitaliter munificéque acceptos, his verbis interrogauit, Viri La
» cedæmonii, quid *ita* reſpuitis effici amici regis? cernite enim ex me & meo ſtatu
» quàm ſcit honore proſequi rex viros egregios, [e] vos itidem honoraturus ſi vos ipſi ei
» dederitis. Videamini modò apud eum viri egregii: quoniam ſinguli veſtrûm rege
» donante, principatum Græciæ obtinebunt. Ad hæc illi reſpondentes, Hydarnes, in-
» quiunt, nũ ex æquo conſilium tuum ad nos ſpectat atque ad te, qui conditionis quã
» ſuades expertus es, noſtræ inexpertus. nam quidem eam noſti: libertatem autẽ non-
» dum expertus es, vtrum ſit dulcis an non. quæ ſi tibi experta foret, non vt haſtis ſed
» vt ſecuribus pro ea dimicaremus, nobis ſuaderes. Hæc Hydarni reſponderunt. De-
hinc verò vt aſcenderunt Suſa, & in conſpectum regis venerunt, principio iubenti-
bus ſatellitibus ac vim afferentibus vt procumbentes regem adorarent, [f] & per ca-
pita eos ad id agendum impingentibus, negauerunt ſe vnquam id eſſe facturos. ne-
que enim ſibi eſſe conſuetudinem hominem adorandi, neque ſe ad id veniſſe. Poſt-
» eaquam autẽ in hoc repugnauerant, ſecundo loco hæc & his ſimilia dixere, Rex Me
» dorum, nos miſerunt Lacedæmonii ad luendam pœnam pro iis legatis qui Spartæ
» interiere. Hæc iſtis dicentibus, Xerxes præ magnanimitate negauit ſe fore Lacedæ-
» moniis ſimilem. illos enim interimendis legatis ius omnium hominum confudiſ-
» ſe: ſe verò quod illis exprobraret, id non eſſe facturum: neque eos occidendo, Lace-
» dæmonios culpa ſoluturum. Hac re per Spartiatas geſta, impræſens ira Talthybii ceſ-
ſauit: etſi Spartã reuerſis Sperthie & Bule, [g] longo deinde tẽpore interiecto excitatũ
eſt inter Peloponnẽſes & Athenienſes bellum, vt Lacedæmonii aiunt. quod mihi di-
uinitus maximè videtur eſſe geſtũ: quia ira Talthybii nuntios corripuerit, nec prius
quieuerit. Quòd autẽ ira inciderit in eorũ qui ad regẽ aſcẽderunt filios, Nicolaũ Bu-

a Hæc autem quæ dicebat, ad Alevæ liberos ſpectabant, quòd quum Theſſali eſſent, primi inter Græcos regi ſe tradidiſſent, exiſtimabátque Xerxes illos à tota natione amicitiam *uel conſœderationem* ſibi ſpõdere. *Id eſt, Hæc autẽ dicebat de Theſſalis ratione habita illius quod Aleuadæ fecerant. Sperabat enim totam nationẽ factum illorum imitaturos.*

b Aduerſus quos ii Græci percuſſerunt fœd.

c Hos, reb. bene cõſtit. ad ſoluendã deo Delphico decimã adigere. *Poteſt tamen & paulo aliter exponi ἀκατάσ-εως.*

d Obeundorũ præconiorum ex Sparta.

e Sic & vos, ſi regi vos tradatis, ab illo ſinguli (quippe qui magnam de veſtra fortitudine opinionẽ conceperit) principẽ *alicuius* nationis Græcæ ſi ſtico ſequutur. Ad quæ illi reſpõdentes, Hydarnes, inquiunt, non das nobis par vtrinque cõſilium. tu enim qui nobis conſilium das, vnũ expertus es, alterũ nequaquam. nam ſeruus eſſe didiciſti. at libertas dulcis ſit nécne, nõdum es expertus. Si enim illam expertus eſſes, non vt haſtis &c. *Illud, ὡς ἡδέος ἐστι. poteſt & ita verti, Non parũ vtrinque ratione. das nobis conſilium. Q. d. Quum ſuades nobis vt conditionem noſtrã noſtræ anteponamus; res duas inter ſe comparo non mihi æqualiter notas. Illud autem ὁρᾶν poteſt etiam verti Cernis, & fortaſſe melius.*

f Negauerunt ſe, vel ſi in caput protruderentur, hæc vllo modo facturos. *Aliqui phraſin illa Præcipitem dari ſignificat. Eo autem ſenſu quẽ Valla ſequutus eſt, videtur dicturus fuiſſe potius Herodotus, ἐς κεφαλὴν προσφερόντων, καὶ ὅτι κατὰ κεφαλὴν αὐτοὺς ἐώσοντων. Sed alteri ſeſui videtur aptius fore τὸ ἐπ' ὠκόμβου.*

g Sed longo pòſt tempore rurſum excitata fuit in bello Peloponneſiorum & Athe

nienſium, vt Laced. aiunt. quod mihi diuin. m. contigiſſe videtur. Talthybii enim iram in nuntios incubuiſſe, nec ceſſauiſſe priuſquã diſceſſiſſent, *qui ad luendam pro illis pœnã mittebantur*, id æquitas poſtulabat: (*Gall. ad verbũ, Le droict le portoit ainſi*) at verò ingruiſſe illam in eorum filios qui ad regem ob iram illam aſcenderant, Nicolan Bulis, &c. *Sed non videtur mendo uel potius mendis carere totus hic locus. præſertimque illud ἐξηλάσθη, pro quo ἐξηλάσθαι lego. eo ſenſu quem hic indicaui, qui tamen nec ipſe mihi ſatisfacit.*

lis,& Aneriſtum Sperthiis filiũ,qui piſcatores Tirynthios in naui oneraria plena viris nauigantes cepit,manifeſtum eſt apud me diuinitus id factum eſſe, ex ira dei: quòd nuntii qui in Aſiam à Lacedæmoniis mittebantur,prodiți à Sitalce Tirei filio Thracum rege,& à Nymphodoro Pythei filio viro Abderita,excepti ſunt iuxta Biſantem quæ eſt in Helleſponto, & adducti in Atticam ab Athenienſibus necati ſunt: cúmque iis Ariſteas Adimanti filius Corinthius. Verùm hæc multis poſt regis expeditionẽ annis geſta ſunt.quæ expeditio(vt ad ſuperiorẽ orationẽ redeam)nomine quidẽ tẽdebat contra Athenas,re tamẽ vera cõtra cunctam Græciam.Eã diu ante Græci quũ audiſſent,nõ perinde omnes affecti ſunt. nam ii qui terrã & aquam dederant Perſæ,fiduciam animo præſumebãt tanquam nihil ingratum paſſuri à barbaro,qui non dederant magno in metu verſabantur. quippe quum nulla tanta claſſis eſſet in Græcia quæ poſſet excipere inuadentẽ, præſertim pleriſque bellum detrectantibus, & libẽter ad partes Medorum inclinantibus.Hoc ego loco neceſſe habeo ferre ſententiam apud multos quidem homines inuidioſam,[a] non tamẽ quod mihi videtur verum diſſimulabo : an Athenienſes formidantes periculum quod impendebat,patriam deſeruiſſent:an,non deſerentes,ſed permanentes ſeſe dediſſent Xerxi, nihil omnino aduerſus regem in mari facere conati : an nemo mari ſe oppoſuiſſet Xerxi: atque hæc in continenti geſta eſſent : an etiam multæ loricæ eſſent muris inductæ à Peloponnenſibus per Iſthmum : an prodiți à ſociis Lacedæmonii , iiſque non voluntariis,ſed per vrbes à claſſe barbara occupatis,ac deſerti fuiſſent:deſertique & magna opera aggreſſi,generoſe occubuiſſent:an hæc paſſi eſſent:an,priuſquam viderẽt alios Græcos cum Medis ſentiẽtes,cum Xerxe depacti eſſent: atque ita vtrinque ſub Perſis Græcia fuiſſet. Nam murorum apud Iſthmum loricatorum quænam vtilitas fuiſſet rege mari potiente , à nemine quiui audire. Nunc autem ſiquis Atheniẽſes Græciæ liberatores extitiſſe dicat , profectò non aberrauerit à vero . nam vtrò ſe illi applicaſſent,hæ partes erant præponderaturæ: quum verò prætulerint Græciam præſtare liberam, nimirum ipſi fuere qui quicquid Græciæ reliquum erat cum Medis non ſentiens erexerunt:quique ſecundum deos,regẽ repulerunt. Ac ne oraculis quidem horrendis ac terribilibus,quæ è Delphis veniebant,inducti ad Græciam deſerẽdam fuerunt,ſed perſiſtẽtes conſtituerunt excipere hoſtẽ ſua inuadentẽ. Siquidẽ conſultoribus Delphos miſſis,vti oraculo volebant:iiſq; factis apud templum quæ ritus poſtulabat,ædem ingreſſi conſederunt. Quibus Pythia cui nomen erat Ariſtonice ita reſpondit,

Quid miſerande ſedes populus?fuge ad extima terræ, «
AEdibus &[b] globidæ deſertis collibus vrbis. «
Nam caput & corpus minimè ſincera manebunt, «
Extremíve pedes poterunt ſupereſſe manúſve, «
Aut medium,ſed ea ignis edax deformia reddet, «
Et Mars acer equis vrgens [c] Aſiægena curru. «
Atque alias pleraſque,tuas [d] non ſolius arces: «
Permultáſque deũm ſæuis dabit ignibus ædes, «
Quas ego præuidi iam nunc ſudore [e]madentes, «
Atque metu tremere,& de laquearibus altis «
Nigrantem cogente malo manare cruorem: «
Ite ſed ex adyto,atque malis effundite mentem. «

His auditis Atheniẽſium conſultores maximo ſunt mœrore affecti. quibus inter ſeſe agitantibus tam triſte reſponſum,Timon Androbuli filius,vir apud Delphos illuſtris ſuaſit [f] hæc fere , vt ſumptis oleæ ramis de integro reuerterentur ad conſulendum ſuppliciter oraculũ.Obtẽperãtes ei Atheniẽſes dixere, O princeps, redde nobis oraculum melius de patria, in honorẽ horum [g] palmitum, quos geſtantes ad te venimus.alioqui hinc abs te non abituri ſumus, ſed in hoc adyto ad obitum vſq; permanſuri.Hæc dicentibus,antiſtes iterum hoc modo reſpondit,

Pallas olympia cum multis hortatibus vſa, «
Et precibus blandita Iouem placare nequiuit, «
Hoc tibi fabor item reſponſum,adamanti propinquans: «
Nam captis reliquis quæ limes Cecropis oræ «
Intus habet,quodcunque ſacer penetrale Cithæron, «

a Non tamẽ quod mihi ver.eſſe vid.ſubticebo.Si Athenienſes ĩpẽdentis periculi metu patriã deſeruiſſent, aut non deſ. ſed in ea permanentes, ſe Xerxi dediditiſſẽt,regi mari reſiſtere nulli conati fuiſſent. quòd ſi mari nullus Xerxi reſtitiſſet,terra certè iſta contigiſſent: Quanuis muri à Peloponnenſibus per Iſthmum ducti eſſent multis loricis fulti,Lacedæmonii (vbi eos ſocii prodidiſſent, non ſua quidẽ ſponte,ſed neceſſitate adacti, quippe quorũ vrbes ſigillatim à claſſe barbari caperentur) ſoli remanſiſſent. ſoli autẽ remanentes, præclaris in prælio facinoribus editis, præclara morte occubuiſſent. aut, inquam, hic illis exitus contigiſſet, aut exteros Græcos Medorum partes iã antea ſequi videntes , cum Xerxe depacti fuiſſent: atque ita vtrolibet modo Græcia in poteſtatem Medorum veniſſet. Neque enim ex quoquam intelligere poſſum quid profuturi fuiſſent muri per Iſthmum ducti, ſi rex mari potitus fuiſſet. Nunc igitur *i. quæ quũ ita ſe habeãt*,ſiquis Athenienſes Græciæ ſeruatores extitiſſe dicat, prof. *Sed hic locus in vulg. edit. Gr. mendũ non caret. neceſſe enim eſt vt initio ante ὁ Δ ſtwãĩ omiſſam eſſe dicamus particulã ei. & non procul inde interpunctionem quæ eſt poſt Ξέρξῃ,inde tranſ ate poſt Θάλασσῃ collocem⁹. Sed & hæc ſuſpecta ſunt,ἢ ταῦτα αὖ ἐπαγόντι ἢ θεῷ τῷ.*

b Pro, Globoſæ, *id eſt rotundæ.*

c *Legit ἀστηφὴς, pro ἐυστηφὴς. & pro ablatiuo currũ reponendus videtur accuſatiuus currum,ut hæc Græcis reſpondeant. tunc autem fuerit Aſiægena dictum pro Aſiagenem,ut ſiquis ex Omnigenis faciat accuſatiuum Omnigenas pro Omnigenem.*

d *Rectè legit τὸ σὸν, proquibus in vulg. edit. habetur τόσσον.* e Madere. f *Videtur phraſis Græca ὁ ωῖὸς ὦ μάλιστα reſpondere potius Latinæ, Vt qui maximè. ut ſit, Vir illuſtris, vel potius Vir ſpectatus,ut qui maximè. ut illa verba Græca cum δόκιμος iungantur,non cum σωτῆρὰ θ.*

g Oliuæ palmitum. *Non tamen ſimpliciter ἱκτηρίας ſunt oliuæ palmites, ſed q.d. ſupplicatorij palmites olivæ.*

» Iupiter è ligno muris Tritonida donat:
» Qui ſoli inuicti tibi ſint natiſque ſaluti.
» Tu verò aduentum peditûmque equitúmque quietus,
» Terreſtréſque acies ne præſtolare: ſed hoſti
» Terga dato, vel ſi tibi fors erit obuius vſquam.
» Diuina ô Salamis mulierum pignora perdes,
» Vſquam vel Cerere ſparſa, coeunte vel vſquam.

Hæc legati, vt erant, ita arbitrati prioribus mitiora, poſtquam conſcripſerunt, Athenas rediere, reuerſique ad populum recitauere: & quum aliæ multæ ſententiæ eſſent oraculum interpretantium, & cæ plurimùm perplexæ, quidam è maioribus natu dixere, videri ſibi deum reſpondere ſaluam fore arcem. olim enim Athenienſium [a] arcem præſeptam vallo fuiſſe. & ii quidem interpretabantur vallum eſſe hunc ligneum murum. Alii verò dicebant deum ſignificare naues: eáſque cæteris omiſſis ædificari iubebant. Verùm eos qui aiebant naues eſſe ligneum murum, fallèbant, vel Cerere ſparſa, coeunte vel vſquam. Circa hos verſus cõfundebatur eorum ſententia qui claſſem volebant eſſe ligneum murum. nam qui oraculum interpretabantur, in eam ſententiam accipiebant, fore vt ipſi inſtructa claſſe ad Salaminem pugna nauali ſuccumberent. Erat autem inter Athenienſes quidam qui in primo-
» res recèns peruenerat, [c] nomine Themiſtocles, Neoclis filius, qui negabat interpre-
» tes omnia rectè coniectare: [d] quòd diceret, Si clades quæ prædicitur, ad Athenienſes
» ſpectaret vllo modo, non ita placidè nobis deum fuiſſe reſponſurum, ſed ſic, ô Sa-
» lamis miſera, pro eo quod dixit, ô diuina Salamis: ſi circa eam ſui incolæ forent op-
» petituri. Sed rectè coniectantibus ſentiendum à deo contra hoſtes editum eſſe ora-
» culum, non contra Athenienſes. Itaque ſuadebat vt ſeſe inſtruerent tanquam præ-
» lio nauali certaturi, & tanquam hic eſſet ligneus murus. Hanc Themiſtoclis ſententiam Athenienſes potiorem eſſe cenſuerunt quàm illorum qui interpretantes oraculum, diſſuadebant apparatum pugnæ naualis: ſed hanc eſſe in ſumma ſentẽtiam dicebant, non leuandam in hoſtem manum, ſed ex Attica regione demigrandum, & aliam incolendam. [e] Extitit & alia ante hãc Themiſtoclis ſententia ad tempus egregia: Quum magna vis pecuniæ è prouentu metallorũ quæ ſunt è Laureo, eſſet in ærario Atheniẽſiũ, eáq; eſſet æquè diuidũda viritim denis in ſingulos puberes drachmis, tunc Themiſtocles hanc diſſuaſit Athenienſibus diſtributionem, ſed ex pecunia claſſem ducentarum nauium ad AEgineticum bellum comparare ſuaſit. Hoc enim bellum conflatum Græciæ ſalutem attulit, cogens Athenienſes nauticos fieri. & quanquam hæc claſſis in eum vſum in quem comparata fuerat, non venit, tamen in vtilitatem Græciæ ceſſit. Iſta igitur iam præparata quum præſtò eſſet, & alteram exædificari oporteret, placuit Athenienſibus, inito poſt oraculum conſilio, barbarum Græciam inuadentem cum nauibus opperiri vniuerſos, deo obſequentes, [f] vnà cum Græcorum voluntariis. Et hæc quidem oracula Athenienſibus ſunt reddita. Coactis autem in eundẽ locum Græcis qui per Græciam melius ſentiebant, intérque ſe colloquutis interpoſita fide, ibi conſilio habito viſum eſt ante omnia miſſas faciendum [g] pecunias debitas, & inimicitias & hoſtilitates. Erãt autem cum alia aliorum bella, tum verò maximũ inter Athenienſes & AEginetas. Poſteaquã autẽ Xerxem cum exercitu Sardibus eſſe audiere, Athenienſes decreuere cum aliquos in Aſiam mittendos ad res regis explorandas, tum nuntios partim Argos, ad contrahendam aduerſus Perſam belli ſocietatem, partim in Siciliam ad Gelonem Dinomenis filium, partim in Corcyram, partim in Cretam, iubentes opem Græciæ ferri: eo animo vt ſi fieri poſſet, omnis vis Græca vnum eſſet, & ad idem agendum omnes incumberent, tanquam calamitate cunctis Græcis impẽdente. Ferebantur autem res Gelonis magnæ eſſe, nec multo minores quàm Græcorum. Vbi hæc eis placuere, & in gratiam inter ſe rediere, principio [h] ſpeculatores in Aſiam tres viros miſere: qui quum Sardis veniſſent, in ſpeculãdo regis exercitu deprehenſi ſunt, & à ducibus pedeſtrium copiarum torti deducebantur tanquam perituri, lata in eos mortis ſententia. Id vbi Xerxes audiit, reprehenſa ducum ſententia, mittit quoſdam è ſatellitibus, iubens vt ſi viuos adipiſcerentur ſpeculatores, ad ſeſe deducerent. Eos adhuc ſuperſtites adepti ſatellites, prehenſos in regis conſpectum adduxerunt. Sciſcitatus rex qua de cauſa veniſſent, præcepit ſatellitibus vt homines circumducerent, peditatum omnem equitatúmque oſtentantes: & eos, vbi contemplando illa expleti fuiſſent, ſine noxa dimitterent quocunque locorum ire libuiſſet. Hoc Xerxes ea ratione imperauit quòd cogitabat fore vt ſi ſpeculatores necati

a Arx circumſepta vallo erat.

b Sed eorum ſententiam qui dicebant naues illum eſſe murum ligneum, euertebant hæc duo poſtrema quæ Pythia dixerat, Diuina at Salamis muliebria pignora perdes, Vſquã vel Cerere ſparſa, coeũte vel vſquã. Circa hæc carmina confutabantur *inquam* eorum ſententiæ qui naues illum eſſe murum ligneũ dixerant. Siquidem oraculorum interpretes illa in hunc ſenſum accipiebant, fatale ſibi eſſe circa Salaminẽ ſuperari, inſtructa pugna nauali. Erat autẽ inter Ath.

c Cui nomen quidem erat Themiſtocles, ſed vocabatur Neoclis filius. Is negabat, &c.

d Talia dicens, Si ad Atheniẽſes ſpectaret illud carmen, non videtur mihi tam mite reſpõſũ redditurus deus fuiſſe, ſed pro eo quod dixit Diuina at Salamis, dicturus fuiſſe At Salamis miſera, ſi quidẽ circa ipſam ſui incolæ eſſent oppetituri. Illi igitur qui rectè coniectaret, (*id eſt, Illius igitur iudicio qui &c.*) deum aduerſus hoſtes hoc oraculum non aduerſus Athen. edidiſſe.

e Cæterùm alia quoque Themiſtoclis ſententia ante hanc opportunè primas partes obtinuerat. *i. Cæterùm opportunè cedebat quòd antea alii Themiſtoclis ſententiæ primæ partes delatæ eſſent.*

f Vnà cum Græcis eadem voluntate præditis.

g *Fortaſſe ἐφῶν χρημάτων μίσητων reſpondet potius phraſi noſtræ, Deuant toutes choſes. Certè interpretationem Vallæ verba hæc Græca ferre nõ poſſunt.*

h *Rectius interpretaris exploratores hìc & in ſequente loco. ut alibi ipſe nonnem illam Græcam reddidit: & paulo antè dixit, Ad res regis explorandas.*

fuiſſent, neque Græci præſciſcerent potentiam ſuam eſſe fama maiorem, neque quippiam ipſe læderet hoſtes tribus viris interemptis: at iiſdem in Græciam regreſſis, fore vt Græci (vt ſe opinari dicebat) audiris rebus ſuis antequam exercitum compararent, propriam libertatem traderent, atque ita non oporteret ſuſcipere moleſtiam de exercitu in eos ducendo. Hæc ſententia Xerxis cum altera quadam congruit. nam quum Abydi ageret Xerxes, vidit naues curſum tenentes per Helleſpontum, quæ frumentum è Ponto in AEginam Peloponneſúmque portabant. quas vbi audiere eius aſſeſſores eſſe hoſtium, ſeſe ad eas corripiẽdas accingebant, intuentes in regem, quando id agi præciperet. Xerxes eos interrogauit quónam illæ tenderent: qui quum reſpondiſſent, Ad hoſtes tuos, domine, frumẽto onuſtæ: tunc Xerxes excipiẽs inquit, Nónne eodem quò iſti, & nos nauigamus, tum rebus aliis, tum verò frumento inſtructi? quid igitur hi officiunt nobis, quibus commeatũ portant? Cæterùm ſpeculatores illi rebus inſpectis dimiſſi in Europam rediere. Poſt quorũ reditum Græci qui contra Perſam coniurarant, nuntios iterum Argos miſerunt. Quibus Argiui reſponderunt [a] res ſuas ita habere: Audiſſe ſe iam inde ab initio barbarum excitaſſe aduerſus Græciam bellum, & quum accepiſſent intellexiſſéntque Græcos ſeſe colligere, tentaturos Perſæ obſiſtere, principes fuiſſe mittendi Delphos qui deum conſulerent quid ſibi optimè facientibus eſſet euenturum. (nuper enim ſex millia ſuorum fuiſſe interempta à Lacedæmoniis & Cleomene Anaxandridæ filio, cáque de cauſa ſe miſiſſe,) & iis qui miſſi fuerant interrogantibus, ſic Pythiam reſpondiſſe,

Finitimis inuiſe, deis dilecte beatis,
Interius tutamen habens, impunè maneto,
Et tutare caput: nam membra tuebitur illud.

Hæc illis Pythia prius reſponderat. Poſtea verò quàm nuntii Argos venerunt, ſenatúmque ingreſſi mandata retulerunt, Argiui reſponderunt ad ea quæ dicebantur, ſe promptos eſſe in triginta annos pacificare cum Lacedæmoniis, percuſſo fœdere: ſed ea conditione vt dimidium imperii penes ſe eſſet. quanquam enim ius imperandi ipſorum eſſet, tamen dimidio imperii ſe eſſe contentos. Hoc aiebant ſuum ſenatum reſpondiſſe, quanuis diſſuadente oraculo ſocietatem contrahere cum Græcis. quod etſi formidarent, tamẽ properare vt fœdus triginta annorum feriretur: intra quos annos liberi ſui in virilem ætatem adoleſcerent: hac videlicet ratione, ne ſiqua calamitas ad ſuperiorem accederet in bello Perſico, niſi fœdera forent, in poſterum ſubiecti Lacedæmoniis eſſent. His dictis Argiuorum à ſenatu, quidam è nũtiis Spartanorum ita reſpondit, quod ad fœdera quidem attineret, ſe ad eos qui plures eſſent relegare: quod autem ad imperium, id verò ſibi demandatum eſſe, vt reſponderent diceréntque, Spartanis duos eſſe reges, Argiuis vnum, ideo non poſſe fieri vt alterutro Spartæ regi abrogaretur imperium: & nihil obſtare quominus cũ iis duobus rex Argiuus parem dignitatem obtineret. Ibi Argiui negare ſe perpeſſuros inſolentiam, ſed præoptare à barbaro imperari ſibi, quàm Lacedæmoniis cedere. Atque ita edixerunt nuntiis vt priuſquam occideret ſol, ex agro Argiuo excederent, alioqui hoſtium loco futuros. Hoc ipſi Argiui ſic ſe habere memorant. aliter tamen per Græciam narratur, Xerxem antequam bellum Græciæ inferret, miſiſſe Argos caduceatorem: quò quum peruenit, ita fertur verba feciſſe, Viri Argiui, Xerxes rex hæc vobis inquit, Nos arbitramur Perſem, ex quo nos progeniti ſumus, fuiſſe filium Perſei Danaes filii, ex Andromeda genitum, quæ fuit Cephei filia. ita ex vobis oriundi ſumus. Quod quum ita ſit, nefas eſt & nos progenitoribus noſtris inferre bellum, & vos aliis opem ferendo, nobis aduerſarios fieri. Sed potius domi veſtræ vos conſidentes otium tenere. nam ſi mihi ex ſententia ſuccedet, nullos pluris quàm vos faciam. Hæc Argiui quum audiſſent, [b] rem confeciſſe dicuntur, & à principio diſſimulantes quod actum eſſet, nihil popoſciſſe Græcos: ſed quum ab illis [c] reprehẽderentur, tunc partem imperii popoſciſſe, gnari id Lacedæmonios nõ conceſſuros, vt hoc prætextu [d] otium agerent. [e] Cui rei competit, quod quidam Græcorum multis poſtea annis geſtum fuiſſe memorant: Quum Suſis Memnoniis alterius negotii gratia eſſent Athenienſiũ nũtii, Callias Hipponici filius, & collegæ qui pariter aſcenderant, contigit vt Argiui & ipſi per id tempus Suſa mitterent nuntios, qui Artaxerxem filium Xerxis interrogarent an amicitiam quam cum Xerxe contraxiſſent, putaret adhuc durare, an ab illo pro hoſtibus haberentur. Quibus Artaxerxes, imò verò maximè perdurare reſpondit, nullámque ſibi ciuitatem amiciorem putare quàm Argos. Verùm an caduceatorem Xerxes Argos [f] miſerit ad ea

a Hanc ſe rationẽ in ſuis rebus tenuiſſe. *Vel, ſe ita egiſſe.* Quum iam inde ab initio audiſſent quæ barbarus aduerſus Græciã moliretur, & fore animaduertiſſent vt Græci ipſos nihilominus quàm cæteros aduerſus Perſam aſſumerẽt, ſe Delphos miſiſſe qui deum conſul. &c. *Sed legẽdum eſt ὑ πυθόντων, vt ſit ad verbum, Græcos non omiſſuros ipſos aſſumere. Sic aliquanto pòſt ἐπεὶ δὲ σφεας ἔφθαμε βάζειν τοὺς Ἕλληνας. in quibus etiam interpret. lapſus eſt* Valla.

b *Fortaſſe phraſis Græca reſpondet potius noſtræ, En auoir fauẽ cas. Pro ἀπαγγελλομένους autem legitur ἐπαγγελλομένους.*

c *Vide annot. quæ proximam præcedit.*

d A bello abſtinerent.

e Cum quibus iſtud congruiſſe. *Vel, Quibus conſentaneum fuiſſe* quidam Græcorũ narrant quod multis poſt hæc annis contigit.

f Ad ea dicenda

dicenda,& an Argiuorum nuntii qui Susa ascenderunt, Artaxerxem de amicitia interrogauerint, pro comperto dicere non possum, nec vllam de his aliam proferre sententiam nisi quam Argiui protulerunt. Id demum scio,si omnes homines qui domestica mala in medium contulissent, cum vicinis mutare volentes, mala vicinorum intuiti fuissent, libenter reportaturos rursum singulos ea quæ ipsi attulissent. Ita non turpissimè ab Argiuis actum est.Ego verò quæ dicuntur dicere debeo, attamen nõ omnino omnibus credere: quod in vniuersum à me dictum sit. quoniam & hoc narratur,Argiuos extitisse qui Persam in Græciam accersierunt,posteaquam cum Lacedæmoniis malè pugnassent,præ dolore præsenti quiduis præoptantes. Et de Argiuis quidem dictum est. In Siciliam autẽ ad agendum cum Gelone,tum alii nuntii à sociis iere,tum verò à Lacedæmoniis Syagrus. Huius Gelonis progenitor fuit OEcetor,qui in Gela erat,ex insula Telo quæ Triopio obiacet:qui,dum Gela conderetur à Lindiis, qui sunt è Rhodo & Antiophemo, assumptus non est. Interiecto tamen tempore, [a] posteri eius deorum inferorum sacerdotes illic perseuerauerunt, oriundi à Teline, vno ex ea familia, qui eos illic collocauit hunc in modum : Quidam viri Geloi per seditionem electi, in Mactorium vrbem quæ sita est super Gelam,profugerunt:hos Telines Gelam [b] deduxit nullis virorum copiis adiutus,sed horum deorum sacris.quæ vnde acceperit, an ipse possederit, id verò dicere non possum. His sacris fretus, [c] eò deduxit illos vbi posteri sui deorum sacrificuli essent. Quæ res mihi admirationi fuit,præter ea quæ audio, tantum opus Telinem effecisse : qualia opera non à quocunque viro effici consueuerunt, sed ab eo qui sit [d] casti ingenii,robustæque præstantiæ.Quanquam vt fertur ab incolis Sicilię,fuisse natura effœminatum ac viro molliorem. Hunc in modum ille dignitatem hanc adeptus est.Cleandro autem Patareo,qui septem annos Gelæ tyrannide potitus est, vita functo, (à Sabyllo autem viro Geloo fuit interfectus) ibi frater eius Hippocrates suscepit imperium. Quo tyrannidẽ obtinente, erat illic Gelon prognatus à Telines vate, cum aliis multis, quorum vnus erat AEnesidemus Pataici filius, satelles Hippocratis:qui non diu pòst ob virtutem declaratus est totius equitatus prefectus. nam quibus in bellis Hippocrates obsedit Callipolitanos, Naxios & Zanclæos & Leõtinos,pugnauitque cum Syracusanis & permultis barbarorum,in iis bellis Gelon extitit vir præclarissimus:adeo vt nulla omnium quas retuli ciuitatum effugerit Hippocratis dominationem,præter Syracusanos.quos pugna ad flumẽ Elorum superatos Corinthii Corcyræique liberauerunt: sub hac tamen conditione, vt Syracusani Camarinam, quæ ipsorum quondam fuisset, Hippocrati traderent. Hippocrates autem quum totidem annos quot frater Cleander tyrannidem obtinuisset,illato Siculis bello,ante vrbem Hyblam periit. ita Gelon per causam tuendi liberos Hippocratis,E Vclidem & Cleandrum,vbi ciues, quòd abnuerent dicto amplius audientes esse,prælio vicit,ipse Geloorum imperium [e] adeptus est,liberis Hippocratis dominatu fraudatis. [f] Post hoc commentum,quosdam Syracusanos, qui Gamori vocabantur, à plebe suisque seruis qui Cyllyrii nominabantur electos, in patriam ex vrbe Casmena reducendo, potitus etiam est ipsis Syracusis.nam ei venienti plebs Syracusana & vrbem & seipsam dedit. Quam Gelon vbi accepit, Gelam quam tenebat minoris faciens, Hieroni fratri demandauit, sibique Syracusas habuit,& quidem pro omnibus vrbibus.ideóque ea ciuitas confestim [g] excucurrit atque propagata est. nam deductis eò Camarinæis omnibus Gelon ciuitatem dedit, Camarina euersa: dimidióque & eo amplius Geloorum itidem vt Camarinæis fecit. Necnon Megarensium qui sunt in Sicilia , quum obsessi ad deditionem venissent, locupletissimos quosque,qui bellum ei intulerant, & ob id se interfectum iri putabant,Syracusas traduxit,ac ciuitate donauit : at plebem Megarensem quæ belli mouendi fuerat expers,quæque nihil mali se passuram expectabat,Syracusas adductam venundedit,ex Sicilia asportandã.Idem hoc fecit Euboeẽsibus qui sunt in Sicilia,proceres à plebe distinguens.Hoc autem ideo de vtrisque fecit quòd arbitraretur contubernium plebis rem esse molestissimam . Ea ratione magnus tyrannus effectus est Gelon.Ad quem legati Græcorum,posteaquam Syracusas corámque venerunt,ita loquuti sunt, Lacedæmonii pariter & Athenienses eorúmque socii nos misere ad te in societatem assumendum aduersus barbarum. nam prorsus audisti bellum Greciæ inferre, iuncto pontibus Hellesponto, virum Persam, secum omnes Eoas ex Asia copias ducentem:per simulationem belli Athenis inferendi nos inuadentem , quum in animo habeat omnem Græciam redigere in suam potestatem. Tu igitur, cui magna potentia adest, nec minima Græciæ portio , quum sis Siciliæ

remiserit,& an Argiuorum nũtii ad interrogandum Artaxerxem de amicitia , Susa ascenderint , pro comp.

a Eius posteri continua successione deorum inferorum sacrifici , *uel antistites sacrorum diis inferis* fuerũt, quum Telines, vnus quidam ex progenitoribus *hanc dignitatem* hoc modo acquisiuisset. *At Valla cum in aliis peccauit,tum in eo quòd ita uertit quasi κτισταμβώου legeretur, quum tamen statim pòst in eadem re alteram lectionem sequatur.*

b Reduxit. *sic & paulo pòst emenda.*

c Eos hac conditione reduxit vt eius posteri deorum sacrifici essent. *Ad hoc loquendi genus passim impingit hic interpres.*

d *Sensus huius loci postulare uidetur* ψυχὴ ἀναφὴ *respondeat ad uerbum ei quod dicimus* Bon *esprit:ut totum hunc locũ sic interpretemur*, Neq; enim in quemlibet talia facta cadere existimo,sed in eum demũ qui acuto ingenio virilique robore sit præditus.Atqui eum Siciliæ incolæ contraria his à natura habuisse ferunt, vt qui effœminatus ac mollior fuerit. *Illud quoque* πρὸς τὸ *uidetur aliter accipiendum , & eodem modo quo utimur præpositione Ad, quum dicimus, Obstupui ad has uoces.*

e *Omittit* ἔργῳ *quod respondet præcedẽti* λόγῳ. *q.d. Dum uerbo illos adcõ seruandum suum imperium adiunat , ipse non iam uerbo,sed facto illud inuasit.*

f Post hoc autem insperatum lucrum,Id *est*, Quum autem ei nihil tale *sperans iam tantum bonum obtigisset.*

g Incrementum uigorémque assumpsit.

princeps,ferto opem iis qui Græciam à ſeruitute vindicant,eámque vnà cum illis li-
berato. Coacta enim cuncta Græcia, erimus magna manus,pugnáque pares inua-
dentibus nos:quòd ſi è nobis alii proditores tuerint,alii otioſi ſedeant, id ſyncerum
quod ſupererit Græciæ,exiguum erit. vnde periculum eſt ne omnis Græcia peſſum
eat. Neque enim ſperaueris Perſam, ſi nos prælio ſuperauerit, ad te non eſſe ventu-
rum: quinimò hoc ante caueris. nobis nanque opem ferendo,temetipſum tutaris.
Rei bono conſilio geſtæ lætus plerunque eſt exitus. Hæc legati dixere. Quibus re-
ſpondens Gelon, [a] multus in hac oratione fuit, Viri Græci,inquit, inſolentem ha-
betis orationem, qui auſi eſtis me adire, hortantes ad ineũdam aduerſus barbarum
ſocietatem: [b] quum ipſi me orantem prius aduerſus exercitum barbaricum recu-
ſaueritis ſocium. nam dum mihi erat cum Carthaginenſibus certamen, [c] incum-
benti ad vltionẽ necis Doris Anaxãdridæ filii de AEgeſtanis exigendã, offerebám-
que me adiutorem ad liberanda emporia, vnde vobis magna emolumenta atque
[d] voluptates prouenerant, vos neque mei adiuuandi, neque vltionis de nece Do-
riana exigendæ gratia venire voluiſtis. Itaque [e] quantum in vobis eſt, omnia hæc
à barbaris poſſidentur. Verùm nobis hæc in melius reciderunt. [f] nunc quoniã cir-
cumuenit vos atque attigit bellum,ita demum Gelonis memoria facta eſt. Sed con
temptus à vobis,non ero veſtri ſimilis:ſed paratus ſum ad opem ferendam ducen-
tarum triremium, & viginti millium armatorum, ac duũm millium equitum,
totidemque ferentariorum,totidémque leuis armaturæ, totidem ſagittariorum, totidem
funditorum. Sed & rem frumentariam cunctis Græciæ copiis, donec fuerit debel-
latum,ſuppeditaturum me recipio. Sed ea lege hæc polliceor vt ego ſim aduerſus
barbarum Græcorum imperator:aliter neque ipſe venirem,neque alios mitterem.
Ea Syagrus audiens, non tulit: ſed, O quàm eiularet, inquit, Pelopides Agame-
mnon,ſi audiret Spartiatas imperium ſubdidiſſe Geloni atque Syracuſanis. Tu ve-
rò ne feceris huius rei mentionem amplius: ſed ſi tibi animus eſt opem ferendi
Græciæ,eſto ſub imperio Lacedæmoniorum: ſi dedignaris ſubeſſe, non habe ani-
mum opem ferendi. Ad hæc Gelon,vbi vidit verba Syagri auerſa,hanc ad extremũ
protulit orationem, Hoſpes Spartiata, contumeliæ homini factæ ſolent irritare in-
dignationem. verùm tu contumelioſis in me verbis inuehens, non tamen induces
me ad vicem contumelioſè reddendam. Sed quando vos ita imperium amplecti-
mini,multo me magis quàm vos decet illud amplecti, qui multo maiorum copia-
rum ac plurium nauium imperator ſum. Cæterum, quoniam iſta oratio veſtra in
cõtrarium nititur,nos aliquantũ à ſuperiore noſtra oratione decedemus:Si vos ter-
reſtribus copiis præfuerius,ego nauticis præero:ſin vos mari imperitare iuuat,ego
terreſtribus copiis imperitare volo. Ex quo oportet vos aut alterutra harum rerum
eſſe contentos,aut his ſociis deſtitutos abſcedere. Hanc Gelon conditionem offere-
bat. Cui nuntius Athenienſis [g] Lacedæmonios anteuertens,ita reſpondit,Rex Syra-
cuſanorum,Græcia nos ad te miſit non imperatorum indiga,ſed exercitus:tu verò
præ te fers non miſſurum te exercitum, niſi ſis Græciæ imperator: videlicet vt illi
imperes affectas. [h] Itaque quantum ad eam partem pertinet qua cuncto Græcorũ
exercitui præeſſe poſtulas, ſuffecerit nobis Athenienſibus ſilentium agere, intelli-
gentibus Laconem fore idoneum ad reddendam pro vtriſque rationem: quãtum
autem ad illud attinet,quòd poſcis vt vniuerſæ claſſi præſis, ita habeto: nos, etiam
vt Lacon permittat, non eſſe permiſſuros præeſſe te claſſi. noſtrum enim munus
hoc eſt,niſi Lacedæmonii id velint:quibus præeſſe claſſi volentibus non contradi-
ceremus,alteri verò concederemus nemini. nam alioqui fruſtra [i] plus nauiũ quàm
cæteri Græci poſſideremus, ſi Syracuſanis imperium cederemus, qui ſumus Athe-
nienſes, & antiquiſſimæ originis, ſolíque Græcorum qui nunquam ſolum verti-
mus:è quibus virum inſtruendo ornandóque exercitu aptiſſimum Homerus etiã
[k] verſificator ait Ilium veniſſe: vt non ſit dedecus nobis iſta commemorare. His Ge
lon iſta reſpondit, Hoſpes Athenienſis, [l] apud vos qui præſint habetis, qui ſubſint
non habetis. Quocirca quum nihil cedere ſed totum obtinere velitis, quamcelerri-
mè hinc retro abſcedatis,renuntiaturi Græciæ, ver ex anno illi [m] exaruiſſe. Cuius
dicti ſenſus hic eſt, [n] quum conſtet probatiſſimam anni partem eſſe ver, talem eſſe
ſuum exercitum innuebat,quo Græcia priuaretur,quaſi quodam vere,quod illi ex-
areſceret,non inita ſecum ſocietate. Hoc reſponſo Gelonis accepto nuntii Græcorũ
profecti ſunt. Poſt hæc Gelon timens quidem ille Græcis, ne impares barbaro eſ-
ſent, tamen indignum atque intolerandum ſibi ratus vt profectus in Peloponne-
ſum ſubeſſet Lacedæmoniis, qui Siciliæ tyrannus eſſet, omiſſa hac via aliam iniit.

a His verbis, quibus eos vehementer vrgebat, vſus eſt.

b Quum ipſi petẽti mihi aduerſus exercitum barb. ferre opem recuſaueritis.

c Et obteſtabar vt pœnas necis Dorici Anaxandridæ filii ab AEgeſtanis repoſcere tis,offereb.

d Commoditates prouenerunt.

e Itaque per vos quidem hæc omnia barbari poſſideant licet. *i.Per uos non ſtetit quin hæc omnia nunc à barbaris poſſideantur.*

f Nunc poſtquam tranſlatæ ſunt ad vos belli gerendi vices, ita demum Gelonis recordati eſtis. Atenim dedecore à vobis affectus, vos nequaquam imitabor:ſed opẽ ferre paratus ſum ducentarum triremium.&c. *Eſt tamen ad uerbum, Suppeditans ducentas triremes, & uiginti millia armat. eodémque modo deinceps.*

g Lacedæmoniorum numium anteu.

h At nos ad illam quidem tuam petitionem qua vniuerſi Græcorum exercitus imperium poſtulabas,ſileotium tenuimus, cõtenti Lacedæmoniorum reſponſo eſſe volentes, quod pro vtriſque ſufficere poſſe ſciebamus: iã verò, quũ tu vniuerſo imperio excluſus. *i. poſtquam denegatum tibi eſt uniuerſum imperiũ*, nauale poſtules, ita habeto, nos ne permittente quidẽ id Lacedæmonio, permiſſuros.

i *Legit παρ' ἄλλον, non παράλον.*

k Poeta.

l Vos, qui imperent habere videmini, at quibus imperetur, non item.

m Exemptum eſſe. *Vel. ablatum eſſe.*

n Sicut ver in anno præcellere cõſtat, ita ſuum exercitum Græco *præcellere*. Ideóque Græciæ, quæ ſua ſocietate priuaretur, idem contingere dicebat ac ſi ei ex anno ver exemptum eſſet.

Nam vbi primùm audiit Perſam tranſmiſiſſe Helleſpontum, miſit cum tribus [a] biremibus Cadmum Scythis filium Coum, multa cum pecunia ac placidis verbis, ad obſeruandum quò caſura eſſet pugna: vt ſi barbarus vinceret, ei pecuniam traderet terrámque & aquam eorum locorum quibus Gelon imperaret: ſin vincerent Græci, rurſus pecuniam reportaret. Hic Cadmus ante id tempus quum tyrannidem Coorum à patre accepiſſet [b] ſatis validam, nullo aduerſo caſu, ſed ob iuſtitiam, ſua ſpõte eam in media ciuitate depoſuit, atque in Siciliam abiit. vbi vnà cum Samiis vrbem Zanclam (cuius nomen in Meſſanam mutatum eſt) tenuit atq; incoluit. Hunc Cadmum, eò hunc in modum profectum, Gelon ob iuſtitiam quam illi ex aliis rebus adeſſe nouerat, Delphos miſit: cuius hominis inter alia quæ edidit opera iuſta, hoc non in poſtremis reponitur, quòd tantum pecuniæ à Gelone commiſſum interuertere quum poſſet, noluit, ſed poſteaquam Græci pugna nauali ſuperiores extitere, Xerxéſque cum exercitu abiit, ipſe in Siciliam rediit cum omni pecunia. Fertur autem & hoc ab iis qui Siciliam incolunt, Gelonem inducto ad obtẽperandum Lacedæmoniis animo, fuiſſe laturum Græcis auxilia, niſi Terillus Crinippi filius eiectus ex Himera, vbi erat tyrannus, à Therone AEneſidemi filio Acragãtinorum monarcho, adduxiſſet per id tempus Phœnicum & Libyum & Iberorum & Ligyum & Eliſycorum & Sardonum & Cyrniorum trecenta millia, duce eorum Amilcare Hannonis filio Carthaginenſiũ rege: quos Terillus abduxerat cum perſuaſos hoſpitii neceſſitudine, tum præcipuè prompta animi voluntate Anaxilai Critinei filii, Rhegini tyranni, qui filios ſuos Amilcari obſides dedit, vlciſcendi ſoceri cauſa. habebat enim Anaxilaus in matrimonio Terilli filiam, nomine Cydippam. Ita Gelonem, quum nequiret auxilia Græcis ferre, Delphos miſiſſe pecuniam. Præterea aiunt iidem contigiſſe vt eodem die Gelon & Theron Amilcarem Carthaginenſem in Sicilia ſuperarint quo Græci in Salamine Perſam. Quinetiam Amilcarem, qui à patre quidem Carthaginenſis, à matre verò Syracuſanus erat, & ob virtutem rex Carthaginenſium, quum conflixiſſet, prælio victum, è cõſpectu fuiſſe ablatum audio, nec vſquam gentium aut viuum aut mortuum compa ruiſſe. omnia enim Gelonem indagando colluſtraſſe. Apud ipſos autem Carthaginenſes illius imaginem colentes, hæc fama eſt, dum barbari cum Græcis in Sicilia ab aurora ad crepuſculum ſine intermiſſione pugnarent, (tandiu enim extractum fuiſſe prælium) interea Amilcarem in caſtris permanentem ſacrificaſſe atque litaſſe, ſolida corpora [c] aggerentem in ingentem pyram: ſed conſpectis ſuis in fugã verſis, vt erat in faciendis ſacris occupatus, ſeſe in ignem miſiſſe, atque ita combuſtum è conſpectu ſublatum. Cui ſiue hoc modo, vt Phœnices, ſiue alio, vt Carthaginenſes & Syracuſani memorant, ex oculis ablato, nunc Carthaginenſes ſacrificant, extructis monumẽtis, cum alibi in omnibus ſuis coloniis, tum præcipuè in ipſa Carthagine. Hactenus quæ ad Siciliam attinent. Corcyræi autem aliud nuntiis reſponderunt, aliud fecerunt. nam quum eos iidem nuntii qui in Siciliam ierant, adiiſſent, & iiſdem quibus Gelonem verbis alloquuti fuiſſent, polliciti ſunt confeſtim ſe auxilia miſſuros ac præſidio futuros, negantes ſibi Græciam neglectui habẽdam de ſalute periclitantẽ: quæ ſi collaberetur, nihil aliud ſibi ſupereſſe quàm vt primo quoque die ſeruirent. ideóque ſibi, quoad poſſent, illam eſſe adiuuandam. Hæc illi aſpectu ſpecioſa reſponderunt: at vbi ferre opem oportuit, aliud habẽtes in animo, ſexaginta naues inſtruxere: ægréq; digreſſi, Pelopõneſo applicauere, ac circa Pylon ac Tænaron oræ Lacedæmoniorum naues in ſtatione ſtatuere: obſeruantes & ipſi bellum quò caderet, deſperantes fore vt Græci ſuperarent, ſed opinantes Xerxem multo ſuperiorem victæ Græciæ imperaturum. [d] Itaque curauere vt hæc verba apud Perſam facerent, Adhortantibus nos Græcis ad hoc bellum, rex, quòd non minimum & copiarum & nauium, ſed plurimum ſecundum Athenienſes habemus, tamen aduerſum te ire noluimus, aut quippiam tibi moleſtiæ facere. Hæc dicendo ſperabant ſe plus abliquid quàm cæteros ablaturos: quod etiã (vt mihi videtur) contigiſſet. Ad Græcos autem excuſationem parauere, qua etiam vſi ſunt. accuſantibus enim Græcis quòd opem nõ attuliſſent, dixere ſexaginta ſe triremes armauiſſe, ſed per ventos eteſias ſuperare Maleam nequiſſe. [e] Atque ita ad Salaminem ſe non contulere, nec vllius cladis pugnæ naualis participes fuere. Et iſti quidem ita Græcos à ſe ſummouerunt. Cretes autẽ, poſtquam aditi ſunt ab iis Græcis quibus hoc negotium datum erat, hoc ſibi faciẽdum putarunt, vt certos homines publicitus Delphos mitterent deum conſulturos nunquid ſibi ſatius foret Græciam defendere. Quibus Pythia reſpondit, O ſtulti, imputate vobis quaſcunque lacrymas ob defen-

a Nauibus quinquagenũm remorum.

b Bene ſtabilitam, *uel cõſtitutam*, nulla præmente calamitate: ſed iuſtitiæ exercẽdæ ſtudio, *uel ſed iuſtitiæ amore, ad uerbum, ſed præ iuſtitia*, in medium Coïs propoſuerat, & in Sicliam diſceſſerat.

c Adolentem in pyra ingenti.

d Operam igitur dabant, *uel de industria id faciebant*, vt poſſent hæc Perſæ dicere, Nos, ô rex, quum ad hoc bellum Græci aſſumerẽt, *pro, aduocarẽt*, licet potentiam non minimã haberemus, & nõ pauciſſimas naues ſuppeditare potuiſſemus, ſed plurimas ſecundum Athenienſes, aduerſum te ire nol.

e Atque ita factũ fuiſſe vt Salaminem nõ peruenirẽt: & ita à pugna nauali abfuiſſent, in eo ſe minimè malitia vlla vſos fuiſſe.

ſionem Menelai vobis Minos gemebundus immiſit. Quoniam illi quidē non ſunt « vlti cædem Minois in Camico factam: vos autem vlti eſtis illis mulierem è Sparta « à viro barbaro raptam. Hæc Cretes allata vbi audiere, ab auxilio ferendo ſuperſede- « re. Siquidem fertur Minoem, quum Dædalum veſtigans in Sicaniam (quæ nunc Sicilia dicitur) peruenisſet, vi eius vitæ allata occubuiſſe: interiecto deinde tempore omnes Cretes, præter Polichnitanos & Præſios, diuinitus inſtructos, cum magna claſſe in Sicaniam traiecisſe, & quinquennio obſediſſe Camicum, [a] quam (vt mea fert opinio) Acragantini incolunt: ad extremum quum neque illam expugnare poſſent, neque permanere, fame enectos, ea relicta abiisſe: & dum circa Iapygiam curſum tenerent, ingenti eos tempeſtate adorta, in terram fuisſe eiectos: laceratiſq; nauibus, quum nullus in Cretam receptus oſtenderetur, illic ſubſidentes vrbē Hyriam condidiſſe: & mutato nomine pro Cretibus Iapyges Meſſapios eſſe effectos, & pro inſulanis [b] continenticos: & ab vrbe Hyria alias incoluiſſe. quas diu pòſt Tarentini euertentes, magnam in ruinam deuenere, vt hæc maxima cædes omnium quas nouimus, extiterit, tum ipſorum Tarentinorum, tum Rheginorum, qui à Micytho Chœri filio ad tria millia ciuium adacti opem ferre Tarētinis, interiere. Ipſorum autem Tarentinorum qui cæſi ſunt, numerus non eſt initus. Micythus autem, quum Anaxilai famulus eſſet, procurator Rhegii relictus, vbi ex ea vrbe excidit, Tegeam Arcadum incoluit, complureſque ſtatuas in Olympia conſecrauit. [c] Sed mihi Rheginorum & Tarentinorum exceſſus ab oratione factus. In Cretam igitur deſolatam Præſii aiunt cum alios homines tum præcipuè Græcos immigraſſe: tertiáque à morte Minois ætate, res Troianas fuiſſe, in quibus non deterrimos extitiſſe Cretenſes Menelai defenſores: & ob id eos Troia reuerſos vnà cum ſuis ouibus fame peſtilentiáque correptos, iterúmque deſolatam Cretam cum reliquis, donec à tertiis Cretenſibus habitaretur. Harum rerum memoriam refricando, Pythia illos ad ferenda Græcis auxilia animatos cohibuit. At Theſſali neceſſitate ſubacti circa initia Medorum partes fouerunt, quum oſtenderent non placere ſibi quæ Alevadæ excogitaſſent. nam quumprimum audiere Perſam traiicere in Europam, nuntios ad iſthmum mittunt, vbi prouiſores Græciæ delecti è ciuitatibus coacti erant ad rebus Græciæ proſpiciendum. Ad quos poſtquam venere nūtii Theſſalorum, ita verba fecere, Viri Græci, Olympicum ingreſſum cuſtodiri expedit, vt Theſſaliæ pariter atque omni Græciæ ſit belli tutamen. Nos equidem ad cuſtodiendum præparati ſumus: ſed vos quoque debetis multum illuc mittere copiarum: quas niſi mittatis, ſcitote nos pactionem inituros eſſe cum Perſa. Neq; enim decet nos adeo ante cæteram Græciam poſitos pro vobis ſolos occumbere. Quibus ferre opem ſi recuſatis, nullam poteſtis iniungere neceſſitatem. [d] Nulla nanque fortior neceſſitas eſt quàm imbecillitatis. Itaque per noſmet aliqua ratione ſalutem nobis comparare conabimur. Hæc Theſſali. Ob quæ Græci illuc mittendum decreuere exercitum pedeſtrem, ad maris ingreſſum cuſtodiendum. Exercitus, vbi coactus eſt, per EVripum nauigauit. Qui poſtquā ad [e] Algas Achaiæ peruenit, egreſſus, relictis illic nauibus, in Theſſaliam contendit, & ad Tempe peruenit, ad ingreſſum qui ab inferiore Macedonia Theſſaliam fert, iuxta amnem Peneum inter Olympū & Oſſam montes. Ibi caſtra poſuere Græci, ad decē millia armatorum coacti: quibus aderat Theſſalorum equitatus, ducibus, è Lacedæmoniis quidē, EVæneto Carini filio, delecto ex polemarchis, quanquam [f] non eſſet è regio genere: ex Athenienſibus autē, Themiſtocle Neoclis filio. Verùm paucos illic dies immorati ſunt. aduenerunt enim ab Alexandro Amyntæ filio viro Macedone nuntii, ſuaſum eis vt illinc decederent, ne in illo ingreſſu perſtantes, ab exercitu irrumpente proculcarentur: videlicet multitudinem terreſtrem nauticámque indicando. Horum conſilio Græci (nam & bene ſibi conſuli, & bono erga ipſos animo Macedo eſſe videbatur) obtemperauerunt. Quanquam mihi videntur metu quoque id ſuaſiſſe, quòd audierant alium etiam eſſe in Theſſaliam ingreſſum per Peræbos, in ſuperiori Macedonia, iuxta vrbem Gonnon: quâ & tranſiuit exercitus Xerxis. Ita Græci ad naues regreſſi, rurſus ad iſthmum ſe receperunt. Hæc fuit in Theſſaliam ſumpta expeditio, dum rex in Europam ex Aſia tranſiturus erat, & Abydi iam agebat. A ſociis autem deſerti Theſſali, iam nihil ambigentes, ita prompti ad Medos tranſiere vt in rebus gerendis ſeſe regi præſtiterint vtiliſſimos. Græci autem ad iſthmum reuerſi, ob ea quæ ab Alexandro dicta erant, conſultabant & qua ratione bellum gerendum ſtatuerent, & quibus in locis. cuicitque hæc ſententia, vt præſidio aditum Thermopylarum cuſtodirent, quippe qui videbatur & anguſtior quàm ille Theſſaliæ, & ſolus ipſorum terræ

a Quam mea ætate Acragantini tenebant.

b Continentis habitatores.

c Sed ego ab oratione mea digrediens, hæc de Rheginis & Tarētinis verba intercieci. Porro in Cretā, poſtquā deſolata fuit, Præſii &c.

d Nullo enim modo neceſſitas impotētiam ſuperare poteſt. *Vt accipiamus impotentiam pro Non poſſe. Hic enim eſt ſenſus, Fruſtra nos neceſſitate adigere conabimini, & nos cogere. fieri enim nulla ratione poteſt ut quis ad id faciendum cogatur quod facere non poteſt.*

e Allon Achaiæ. *Infrà autem pro iiſdē verbis* Αλλον τῆς Ἀχαΐης *habet Littoralia Achaiæ.*

f *Sic & uet. cod. Gr. addunt negatiuam particulam.*

terræ propinquior. Nam ſemitam qua Græci intercepti poſtea fuere apud Thermopylas, haud nouerant prius [a]quàm ducibus Trachiniis ad Thermopylas hoſtis peruenit. Hunc igitur aditum vt tuerétur decreuere, ne barbarus tranſiret in Græciam, vtque claſſis proueheretur in Hiſtiæotidem oram ſuper Artemiſiũ. Hæc enim loca inter ſe vicina ſunt, vt audiri vtrinque poſſint quæ apud alteros gerantur. quæ loca ita ſe habent: Artemiſium quidem à pelago Thracio, ex laxitate in arctum cogitur traiectum, qui eſt inter inſulam Sciathum & continentem Magneſiæ. ab anguſtiis autem EVbœæ iam Artemiſium excipit littus, in quo eſt Artemidis, *id eſt* Dianæ templum. Ingreſſus verò in Græciam per Trachinem, vbi arctiſſimus, dimidii iugeri eſt. quanquam ad dexteram regionem non eſt hic locus arctiſſimus, ſed ante póſtque Thermopylas: iuxtáque Alpenos à tergo ſitos, tantummodo ad agendum vehiculum via patet: anterius etiã iuxta flumen Phœnicẽ, prope vrbem Anthelam, ſolùm agendo vehiculo via ſufficit. Thermopylarum autem quod ad heſperum vergit, mons eſt inacceſſus & prærupti præcipitii, protentus vſque ad OEtam. quod autem viæ vergit ad auroram, id à mari excipitur ac vadoſis. In hoc autem ingreſſu ſunt θερμὰ λουτρὰ, *id eſt calida lauacra*, quæ χύτρους, *id eſt ollas*, indigenæ vocant: & deſuper ara Herculi extructa. Ad hos ingreſſus, murus ædificatus erat, ſuper quem olim πύλαι, *id eſt portæ* erant. Eum autem ædificauerant Phocenſes metu Theſſalorum, ex quo illi ex Theſprotis terram AEolidem iere habitatum, quam nunc poſſident. & quia Theſſali conabantur eos ſubigere, hoc præſidio impoſito ſe tutabãtur: aquámq; illã calidam ingreſſui induxere, vt eſſet lacunoſus locus: omnia excogitãtes ne in ſuam terram Theſſali incurſarent. Hic tamen murus quõdam extructus, maiori ex parte iam vetuſtate erat collapſus: quo rurſus excitato, viſum eſt illis faciendum vt illac barbarum arcerent à Græcia. Eſt autem proximè viam vicus nomine Alpeni, vnde frumentari Græci ſtatuerant. Et hæc quidem loca viſa ſunt Græcis opportuna. cuncta enim rimati atque ratiocinati, vbi barbari neque multitudine neque equitatu vti poſſent, ibi illos Græciam inuadentes excipere ſtatuerunt. Poſtea verò quàm Perſam in Pieria eſſe audiere, ex Iſthmo digreſſi ſunt: peditatus ad Thermopylas inſidẽdas, cæteri mari, ad Artemiſium. Dum autẽ Græci (vt cuique præceptum erat) properè ad ſuccurrendum tendunt, interea Delphi deum conſuluere, de ſeipſis pariter & de Græcia ſoliciti. His reſponſum eſt vt ventos precarentur: illos enim maximos fore Græciæ auxiliatores. Delphi quod accepere oraculum, cum iis primùm Græcis communicauere quibus libertas cordi erat: quo nuntio illos, quòd barbarum magnopere timerent, immortali beneficio demeruere. Deinde ſtatuta ventis ara in Thya, vbi fanum Thyæ Cephiſi filiæ (à qua & locus hic habet nomen) hoſtias illi immolauere: propter quod oraculum etiam nunc Delphi ventos propitiant. Nauticus autem Xerxis exercitus ex vrbe Therma mouens, decem ex omnibus nauibus velociſſimas rectà miſit in Sciathum, vbi erant tres præſidiariæ naues Græcorum, Trœzenia, AEginetica, Attica: quæ præuiſis barbarorum nauibus, in fugam ſe proripuerunt. Sed ex iis Trœzeniam, cui præerat Praxinus, inſequuti barbari, continuò excipiunt. Deinde [b] ſtrenuiſſimum quenque propugnatorum eius ad prorãm adductum, deinceps mactant. Eorum qui capti mactatique ſunt, & primo & ſtrenuiſſimo nomẽ erat Leoni: quo nomine nõnihil fortaſſe gloriabatur. AEginetica verò, cuius trierarchus erat Aſonides, nonnihil tumultus hoſtibus præſtitit, [c] quòd eius epibata erat Pythius Iſchenoi filius, vir eo die præſtantiſſimus: qui capta naui tamen couſque pugnando reſtitit donec totus [d] dilaniatus eſt: quem collapſum non mortuum, ſed ſpirãtem, Perſæ qui nauem ceperant, admiratione virtutis, magnum operæpretium putauerunt vt ſeruarent, vulnera ſmyrna medentes, ſindonéque byſſina & faſciis obligantes. ac rurſus in caſtra ſua reuerſi, hominem vniuerſo exercitui oſtentabant admirabundi, [e] ac probè obſeruantes: quum alios quos in eadem iam naui ceperant, tanquam mancipia adſeruarent. Duabus nauibus interceptis, tertia, cui præerat Phirmus vir Athenienſis, dum fugit ad oſtia Penei, impacta eſt: qua ſine viris barbari potiti ſunt. nam Atheniẽſes, ſimulatque nauem impegerunt, ab ea deſilientes, iter Theſſaliam intenderunt, ſéque Athenas receperunt. Huius rei per [f] ignes è Sciatho editos facti certiores Græci qui ad Artemiſium caſtra habebant, & ob id perterriti, illinc Chalchidem conceſſerunt ad EVripum tutandũ, relictis per edita EVbœæ loca diurnis ſpeculatoribus. Ex illis autẽ decẽ barbarorũ nauibus, tres ad herma quod eſt inter Sciathum & Magneſiam, nomine Myrmecem, profectæ ſunt. quem locum vbi tenuere barbari, lapideum illic titulum impoſuere. Qui ex Therma ſoluerunt, [g] vbi littus oculos effugit, cũ omni claſſe nauigabãt

a Quàm peruenientes Thermopylas de ea ex Trachiniis audiuerunt.

b *Videtur totum hunc locum aliter legiſſe, aut nõ intellexiſſe.*

c Quòd ea veheretur Pyth.

d Velut in laniena conciſus eſt. *Bud.*

e Ac bene eum tractabãt: quum cæteros quos in eadem naui ceperant, tanquam mancipia tractarent.

f Legit πυρσῶν vt & vet. cod. habent, non φρυγῶν.

g *Locus hic in vulg. edit. Gr. eſt ſuſpectus: ac certè hunc aliam lectionem & hic & paulo pòſt ſequutũ eſſe manifeſtum eſt.*

vndecim dieb⁹ ex quo rex à Therma diſceſſerat, inter ſe diſſipati: ſed eos herma deducebat, quod erat in traiectu ferè Scyrius Pammon. Hinc totum diem nauigantes barbari, oram Magneſiam tenuerunt ſuper Sepiadem, & littus quod eſt inter vrbem Caſthanæam & oram Sepiadem. [a]Ad hunc vſque locum atque Thermopylas exors malorum Xerxis exercitus fuit: & adhuc claſſis (quemadmodum ego ſupputando inuenio) mille ducentarum ſeptem ex Aſia nauium. In quibus à principio è ſingulis nationibus erant millia ducenta & quadraginta vnum ac quadringenti, ducenos ſupputando viros in ſingulis: & præter indigenas propugnatores, addēdo Perſarum Medorúmque ac Sacarum tricenos epibatas. Reliquus autē hic exercitus cōſtabat ex triginta ſex millibus, ducentíſq; ac decem. Adiiciā autē huic & ſuperiori numero [b]eos qui ſunt ex biremibus: in quarū ſingulis plures fecerim octoginta potius quàm pauciores viros. Quarum nauium ſumma, vt ſuperius dictum eſt, trium millium fuit. ita in eis fuerūt virorū viginti quatuor myriades, *id eſt ducenta & quadraginta millia*. Hæc igitur erat claſſis ex Aſia, vnius & quinquaginta myriadū virorū in vniuerſum, & præterea ſeptē milliū ſexcentorū decem. Peditatus fuit decies ſepties cētena millia: equitatus octoginta millia: quibus addo Arabes, qui camelos, & Libyes qui currus agitabant, quæ facio viginti millia. Quæ copiæ claſſiariæ & terreſtres in ſummam redactæ fiunt ter & vicies centena & præterea decem & ſeptem millia, ſexcenti & decem. Has copias ex ipſa Aſia fuiſſe contractas dictum eſt, præter ſeruitia quæ ſequebantur, & eos qui in frumentariis vehebantur. Huic omni enumerato exercitui adiiciendus eſt ille ductus ex Europa, de quo ex opinione dicere oportet. Ii Græci qui ſunt è Thracia, & ex inſulis Thraciæ obiacentibus, præbuerunt naues centum viginti, quarum viri fiunt trigintaquatuor millia. Terreſtres copias præbuerunt Thraces, & Pæones, & Eordi, & Bottiæi, & genus Chalcidicum, & Brygi, & Pieres, & Macedones, & Peræbi, & Enienſes, & Dolopes, & Magnetes, & Achæi, & qui maritima Thraciæ habitabant. Harū nationum reor triginta myriades, *id eſt trecenta millia* fuiſſe: quæ myriades illis Aſiaticis adiectæ, fiunt in ſumma virorum pugnantiū ducentæ ſexagintaquatuor, & præterea mille ſexcenti ac decem. Hoc autem tanto pugnatorum numero [c]non pauciora ſed plura fuiſſe arbitror quæ eos comitabantur ſeruitia, & eos qui frumētariis in nauigiis erāt, & in aliis nauibus vnà cum militaribus viris vehebantur: quos neque plures neq; pauciores facio, ſed totidē. Ita æquati numero pugnatorū, explebunt totidē myriadas: fiéntq; quingentæ & viginti octo myriades, & tria millia ducēti & viginti viri, quos Xerxes Darii filius duxit ad Sepiadē & vſq; ad Thermopylas. Hic eſt vniuerſus copiarū Xerxis numerus. Nam mulierum pinſentium & pallacarum & eunuchorum numerum nemo pro cōperto queat dicere: ac ne impedimentorū quidē, aliorúmq; iumentorū ſarcinariorum, neq; canum Indicorū exercitū comitantiū, præ multitudine quiſquā inire numerū poſſit. [d]Quo minus miror proditum eſſe, fluenta quædam nō ſuppeditauiſſe: magis miror vnde tot myriadibus cibaria ſuppetierint. nā ſubducta ratione cōperio, ſi ſinguli quotidie ſingulas fruméti chœnicas, *id eſt ſenodia*, nō amplius accepiſſēt, abſumpta fuiſſe ſingulis diebus centū millia medimnorū, & trecētos ac quadraginta medimnos, *qui ſinguli conſtant è ſenis modiis*: haud annumerando mulieres eunuchóſque, & iumenta, atque canes. In quo exercitu quum tot virorū millia eſſent, nemo erat qui aut ſpecie aut magnitudine corporis cum Xerxe ipſo poſſet contendere, tanquā dignior qui illud imperiū obtineret. Nauales autē copiæ, poſtquā è ſtatione ſoluerūt, proiectæque orā terræ Magneſiæ tenuerūt, quæ eſt inter vrbē Caſthanæā & orā Sepiadē, primæ quæq; naues ad terrā habuere ſtationē, aliæ deinceps in ancoris ſtetere, ad octauū vſq; ordinē [e]intra mare procedētes, vtpote anguſtiore littore quàm vt claſſem caperet: atq; ita per noctē ſtetere. Sub ipſum verò diluculū, ex ſereno cœlo & tranquillo quū mare efferbuiſſet, incidit in eā atrox tēpeſtas, ac vehemēs vētus ſubſolanus, quē Helleſpontiū nuncupant qui circa illa loca habitāt. Eum ventū quicūque augeſcere animaduerterunt, & quibus per conditionē ſtationis licuit, ii tēpeſtatē præuenerunt, reuulſiſque nauibus ſeſe atq; illas incolumes præſtiterunt: at quas naues ventus [f]exteriores nactus eſt, earum alias ad loca quæ dicuntur *ἰπνοί*, *id eſt furni*, quæ ſunt in Pelio, extulit, alias in littus, alias in ipſam Sepiadem illiſit, alias in vrbem Caſthanæam, alias in Meliboeam expulit. erat enim intoleranda vis eius.

a Ad Sepiadem vſque & Thermopylas exors malorum Xerxis exercitus fuit: multitudo autē adhuc erat (vt ego coniectura aſſequor) ex nauibus quidē ab Aſia profectis, numero mille ducentis ac ſeptem, eorum duntaxat qui iam inde ab initio conuenerant, millia ducenta & quadraginta vnum & quadringenti viri, ducenos ſcilicet viros in ſingulas naues numerantibus. Porro inter claſſiarios indigenas triceni Perſæ, Medi & Sacæ in naues eaſdem aſcenderant. quæ multitudo ſex & triginta millia & ducentos decem viros prioribus copiis aggregat. *Ita Bud. hunc locum interpr.*

b Eos qui ex pentecōteris erant, *id eſt ex nauibus quinquagenārum remorum*: ita rationem iniens vt fuerint in ſingulis octogeni viri, maiore numero minorem compenſante. *Id eſt, iis in quibus plures erant compenſantibus eas in quibus erant pauciores. Hoc enim videtur voluiſſe ſignificare quod noſtrate lingua in re ſimili dicimus L'une portant l'autre. uel, Le fort portant le foible. Adeo ut locum hic non habeat genus illud loquendi Plus minus. præſertim quū ὅτι ſit pro ὅ. q. d. In ſingulis (ubi plus, ubi minus) octogeni viri. Sed & illud τὸ ὂν τοῖς πυπτοπέραις reſpondet phraſi Gallicæ Ceux des nauires, pro Ceux qui eſtoyent dedans les nauires.*

c Non minorem ſed maiorē fuiſſe exiſtimo famulitii numerum, eorúmque qui frum. in nauig. erant & qui in aliis n.v.c.mi litibus vehebātur. Sed eſto hos illis numero pares eſſe, ac neque plures, neque pauciores, certè æquati hi numero pugn.

d Itaque mirum mihi nō videtur quorundam amniam fluē tā defeciſſe tot hominum millia: ſed quonā modo frumentum ſuppetierit tot hominū millibus, id verò mirum videri poteſt. Siquidē vt chœnicem frumenti quiſque in ſingulos dies acciperet, ac nihil amplius, ſubducta ratione inuenio centena dena millia medimnûm quotidie abſumi potuiſſe, & trecenta præterea quadraginta medimna. *Ita Bud. hunc locum uertit, addens etiam Amniam fluenta prodidiſſe, hoc eſt deſtituiſſe exercitum tantum. Vide apud eundem De aſſe lib. 5, in quo ſit reprehendenda hic Vallæ interpretatio.*

e Πρόκροσσοι τῆς γῆς vulgò exponitur *Naues ſibi iunctæ ſcalarum inſtar aliæ poſt alias.*

f Altum tenentes.

xime insimulabat quòd cum Medis sentirent. Euocabat igitur eos ad bellum, sciendi cupidus an vnà mitterent auxilia, an ex professo adimerent Græciæ societatem: sed illi aliud sentientes, tamen auxilia miserunt. Eorum qui cum Leonide fuere, primos miserunt Spartiatæ: vt his inspectis alii socii in militiam proficiscerentur, néve cum Medis sentirent, si eos superari audirent. Ipsi autem celebratis Carneis, (hæc enim sacra morabantur eos) relictis Spartæ custodibus, erant cum omni copia illuc celerrimè ituri auxilio. Reliqui autem socii ad id agendum itidem animati (nam tempus Olympiadis in hæc negotia inciderat) haud suspicati tam citò apud Thermopylas bello decernendum, præcursores miserant. Ita isti sibi faciendum statuerant. At ii Græci qui apud Thermopylas erant, vbi ad ingressum Persa aduentabat, metu perculsi de discedendo consultabant. At cæteri quidem Peloponnenses censebant faciendum vt reuersi in Peloponnesum, Isthmi custodiam agerent: huic autem sententiæ quum infensi essent Phocenses & Locrii, Leonides suadebat illic perstandum, & nuntios ad accersendas subsidio ciuitates dimittendos, tanquam se paucioribus quàm vt Medorum exercitum arcerent. Hæc istis consultantibus, Xerxes equitem quendam ad speculandum quot illi essent, & quid agerent, mittit. Audierat enim iam tum quum in Thessalia esset, eò loci contractam esse exiguam copiam, eiúsq; duces esse Lacedæmonios, atq; Leonidem è genere Herculis. Eques vbi ad stationē Græcorū successit, cōtemplatur aspicitq; non ille quidē omnes milites (nam eos qui intra murū quem excitauerāt excubabant, intueri nequibat) sed eos qui extra murū agebant. Erāt autem eo tēpore exterius manēdi in Lacedæmoniorū statione vices: eos animaduertit partim se ludo gymnastico exercētes, partim comā pectentes. Hæc cum admiratione intuitus, eorū numero, ac cæteris omnibus planè cognitis, per otiū sese recipit. nemo enim illorū insequebatur, sed hominē magno cōtemptui habebāt. Regressus ad Xerxē, cūcta quæ inspexerat refert. quæ Xerxes audiens, [a] non poterat coniectare quidnā molirētur, tanquā quoad possent perituri pariter, & hostem perdituri. Sed quū ridiculā rem sibi facere viderentur, accersit ad se Demaratū Aristonis filiū, qui in exercitu erat: quē, vt venit, interrogauit horū singula, cupiēs nosse quid ab Lacedæmoniis ageretur. Et ille, Audisti, inquit, antea me, dū aduersus Græciā proficiscerēmur, de his viris: & quū audisses loquentē hæc quæ euentura prouidebā, densui habuisti. sed quanquā mihi summū discrimen est aduersus te rex veritatē tuenti, audias tamen nunc quoq; veritatem: Hi viri ad nobiscum pugnandū de ingressu venere, atque hoc apparāt. nam ita sese apud eos habet cōsuetudo: quoties adire animæ periculum debent, tunc capita comūt. [b] quod scies, si hos & qui Spartæ manserūt, subegeris: nulla hominū gens alia est quæ cōtra te rex audeat tollere manus. Etenim nunc aduersus regnum in Græcia pulcherrimum atq; viros præstantissimos tēdis. Xerxe, quòd hæc ei admodū incredibilia viderentur, interrogante quo pacto tātillæ copiæ cum suis pugnaturæ essent, rursus inquit, [c] Pro vano me ducas, nisi hoc tibi vt ego annuo, vsu venerit. Hæc dicēs, tamen Xerxi non persuasit. Itaq; quatriduum Xerxes supersedit, ratus eos illinc fugam esse facturos. Quinto die quum putaret impudentiam illorum atque temeritatē esse in permanendo, ira percitus, Medos in eos ac Cissios mittit, imperans vt illos caperent viuos & in cōspectum suum adducerēt. Medi, vbi facto impetu in Græcos impressionem fecerunt, multi cadebant, aliisq; superuenientibus nihil tamen promouebāt, etsi vehementer ingruebant: palàm faciētes cum aliis omnibus, tum verò ipsi regi, se quidem multos homines esse, at paucos viros. Fuit autem hic pugnæ congressus interdiu. Pòst vbi Medi se ægrè tutabantur, tum verò ipsi se subduxere: Persæque subeuntes excepere, ii quos [d] immortales rex appellabat, quorū dux erat Hydarnes: tāquam facilè hostem profligaturi. Vbi & hi cum Græcis cōgressi, nihilo magis quàm Medi proficiebant, sed eodem modo pugnabant, vtpote [e] longioribus hastis quàm Græci vtentes, & in locis angustis, vbi nullus multitudinis erat vsus: ibi Lacedæmonii dignam memoratu pugnā edebant, cum aliis in rebus ostentātes se peritè inter imperitos pugnare, tum verò in eo quòd quoties terga vertebant, cōferti fugiebant. Quos barbari dum fugientes cernerent, cum vociferatione & strepitu ingruebant: at Græci rursus se conuertentes, aduersis pectoribus eos excipiebant: & quanuis eorum innumeram multitudinem prosternebant, aliquot tamē illic ex ipsis etiā Spartiatis occubuere. Persæ, posteaquā & cateruatim & vniuersis copiis iter occupare conati, nihil tamen promouebant, iterum sese receperunt. Fertur autē Xerxes, quū ad spectaculū adesset, in ipso cōgressu pugnandi ter è solio resiliisse, quòd videlicet exercitui suo timeret. [f] Postero die nihilo melius barbari præliati sunt. [g] nam sperātes fore vt illi, qui

a Coniicere nō poterat *ex ijs quæ audiebat* rem ita se habere vt reuera se habebat, nimirum illos se præparare ad moriendum & ad alios morte afficiēdos pro viribus.

b Scito autē, si hos cæteróque qui Spartæ remanserunt subegeris, nullam aliam fore hominum gentē quæ contra te rex, &c.

c In me vt menda cem consule. *Vel, De me ut mendace statue.*

d *Cur ita nocarentur, suprà expositum pag. 179.*

e Breuioribus.

f Tunc igitur ita pugnarunt. Postridie autem nihilo mel.

g Ita enim pugnabāt vt qui existimarēt

illos, vtpote paucos, ſaucios eſſe, eiſque vel ad attollendas manus vires nō ſupereſſe. At Græci eos excep.

pauci eſſent & ſaucii, nequirent manus leuare ad pugnandum, quum conflixiſſent, eos Græci excepere, inſtructis ordinibus, & in ſuo quiſque loco ac per nationes digeſti: præter Phocenſes, qui in monte ad iter obſidendum locati erant. Perſæ vbi nihil aliud quàm pridie agendum vident, abſcedūt. Ibi regem ancipitem quódnam in re præſenti conſilium capeſſeret, Epialtes EVrydemi filius alloquuturus adiit, tāquam magna aliqua re ab illo remunerandus, indicauitque ei tramitem qui per montem ad Thermopylas ferebat: quo factionem eorum Græcorum qui illic erant, euertit. Is poſtea Lacedæmoniorum metu in Theſſaliā profugit: cuius profugi pylagoræ Amphictyones apud Pylæam congregati caput pecunia licitati ſunt: qui interiecto deinde tempore ab Athenade viro Trachinio, Anticyræ (nam illuc redierat) interemptus eſt. Quem, etſi ob aliam cauſam (quam ego in ſequentibus reddam) Athenades hic interemit, nihilo tamen ſecius à Lacedæmoniis præmio affectus eſt. Hunc in modum Epialtes poſtea interiit. Eſt & alia quæ fertur fama, Onetem Phanagoræ filium, virum Caryſtium, & Corydalum Anticyrenſem, fuiſſe qui ea dixerint regi, & circum montem Perſas deduxiſſe. Quod apud me prorſus fide caret. nam hinc licet coniectemus, primùm, quòd Græcorum pylagoræ non Onetæ & Corydali ſed Epialtæ Trachinii caput pecunia licitati ſunt, quòd ſcilicet eū cōpertiſſimum haberent: deinde quòd Epialten ob hanc cauſam ſcimus ſe fuga proripuiſſe: poſtremò, quòd Onetes qui non erat Melienſis, ita demum tramitem illum nouiſſet ſi in ea regione permultùm diuerſatus fuiſſet. Ideóque Epialtæ culpam adſcribo, quòd Perſas per montem circumduxit, & ad tramitem perduxit. Xerxes ea quæ Epialtes ſe confecturum ſpondebat probans, maiorem in modum lætus, ſine mora Hydarnem cum iis quibus præerat copiis miſit. Ille circa lucernarum accenſionem, *id eſt ſub crepuſculum* è caſtris profectus eſt, & tramitem ingreſſus. Quem tramitem indigenæ Melienſes veſtigauerunt: eóque inueſtigato Thermalos deduxere aduerſus Phocenſes, eo tempore quo Phocenſes interſepto muris tranſitu, ad arcendum bellum in præſidio erant. [a] Extrinſecus nihil admodum præſeptus tranſitus erat, quum nihil eſſet vtilis Melienſibus. Sic autem ſeſe habet ille callis: Ab Aſopo fluuio, qui per montis meat anfractum, incipit, cui monti ac viæ idem nomen eſt inditum Anopæa. hæc Anopæa per dorſum montis extēta, deſinit iuxta Alpenū vrbem, quæ prima eſt ex Locridibus, Melienſes verſus, ac iuxta lapidem nomine Melampygum ac iuxta καπρώπων ἕδρας, *hoc eſt malitioſorum ſedes*, vbi anguſtiſſimus callis eſt. Hac via atque ita ſe habente Perſæ Aſopum tranſmittentes, iter tota nocte fecerunt, à dextra OEtæos montes, ad ſiniſtram terram Trachiniorum habentes: ac ſub exortum auroræ in cacumen montis euaſerunt: quo in loco (ſicut ſuperius oſtenſum eſt) mille Phocenſium armatorum præſidium excubabat, tum ad ſuam terram, tum ad viam tutandam. nam tranſitus inferior à quibus dictum eſt cuſtodiebatur, quòd eam per montem viam vltro à Leonide acceptam obſidebant. Hoc autem modo Phocenſes Perſas aſcendiſſe animaduerterunt: Quum eos illi toto monte conſcendendo propter frequentiam quercuum latuiſſent, tamen edito multo ſtrepitu (vt res poſtulabat) frondiū ſuper pedes conſtratarum, (erat enim cæli tranquillitas) Phocenſes recurrerunt: & dum ſibi arma induunt, confeſtim barbari adfuere: qui conſpicati viros arma ſibi circundantes, obſtupuere. [b] quippe qui (vt in exercitu aſſueueratum fuerat) neminem ſibi ſperabant occurſurum. Ibi Hydarnes formidans ne Phocenſes Lacedæmonii forent, Epialten percontatus eſt [c] quiſnam ille eſſet exercitus. Mox certior rei factus, Perſas tanquam in aciem inſtruxit. quorum miſſilibus multis crebríſque Phocenſes quum ferirentur, fugam fecerunt in verticem montis, gnari aduerſum ſe ab initio illos veniſſe: & ſe præparabant tanquam perditi. Ita iſti ſentiebāt. Verùm his ſpretis ii qui circa Epialten & Hydarnem erant Perſæ rapidi de monte deſcendunt. At iis Græcis qui apud Thermopylas erant, primùm vates Megiſtias extis inſpectis indicauit mortem illis pariter & ſibi imprendere. deinde tranſfugæ notum fecere, Perſas montem circuire: ſed hi adhuc per noctis tempus: tertio loco ſignificauere ſpeculatores diurni, qui à verticibus montis decurrerant iam die illuceſcente. Hic inter ſe conſultantes Græci, ſententiis diſcrepabant, alii enim ſtationem non deſerendam ſuadebant, alii id diſſuadentes contendebant. Ita diſſidentium partim abſcedunt, dilapſique in ſuam quiſque vrbem ſe recipiunt: partim, qui cum Leonide erant, ad illic perſtandum ſe accingunt. Fertur autem ipſe Leonides eos qui abſceſſere dimiſiſſe, de illorum vita ſolicitus: ſe verò & Spartiatas, qui adeſſent, non facturos è ſua dignitate ſi ſtationem deſererent, ad quam tutandā ab initio veniſſent. Cæterùm ego magis illi opinioni accedo: Leonidem, poſteaquā

a *Diuerſum à noſtra lectionem ſequutus eſt quā etiam ſequendo, pertendum fuit porro*, Adeo vt nihil eſſet vtil.

b Quum enim nullum aduerſarium ſibi occurſurum ſperaſſēt, in exercitū inciderūt.

c Cuias.

Enimuerò feruntur Athenienſes Boream inuocaſſe ex oraculo álio, quod eis redditum eſt, vt generum ſuum ad ſibi opitulandum inuocarẽt. Habet autem (vt apud Græcos fertur) Boreas in matrimonio Orithyam Atticam Erechthei filiam. Ex hoc coniugio (vt fama eſt) Athenienſes inducti ſunt ad coniectandum Boream ſibi generum eſſe, & dum [a] in Chalcide pro Europa excubarent, quum intelligerent auctum iri tempeſtatem, inuocauere Boream, cui prius ſacrificauerant, & Orithyam; vt ſibi auxilio eſſent, & barbarorum naues corrumperent, quemadmodum prius fecerãt circa Athon. Num autem ob id Boreas ingruerit in barbaros apud ſtationem agentes, non queo dicere: certè Athenienſes aiunt & antè fuiſſe ſibi auxilio Boream, & tũc illud effeciſſe. atque digreſſi illinc, delubrum Boreæ extruxere ad amnem Iliſſum. In hac clade qui pauciſſimas naues, ii non pauciores quadringentis periſſe aiũt, viros quoque innumerabiles, ac vim pecuniarum immenſam. vt Aminocli [b] Cratineo viro Magneti maiorem in modum fuerit fructuoſum hoc naufragium: qui aliquanto pòſt, dum circa Sepiadem humum fodit, multa pocula aurea electa, multa argentea percepit, theſaurósq; Perſarum inuenit, affatimque aliarum ex auro rerum lucratus eſt: & quum alioqui nõ eſſet fortunatus, è rebus repertitiis mirificè eſt ditatus. [c] nã fuit ei vtilitas quædã ingrata, ac doloris cauſa, quòd erat filiis orbatus. Nauium autem onerariarum aliorúmque nauigiorũ quæ perierunt, numerus iniri nõ poteſt. Vnde præfecti claſſis, veriti ne ſibi poſt acceptam calamitatem Theſſali incurſarent, excelſum ſibi vallum è naufragiis circũdederunt. Triduo enim tẽ peſtas perſtitit: quarto tandem die magi [d] inciſiones faciendo, & veneficiis incantãdo vẽtum; ad hæc Thetidi ac Nereidibus ſacrificando, tempeſtatẽ cõpeſcuerunt: ſiue aliter tempeſtas ipſa ſua ſponte ceſſauit. Thetidi autem ideo magi ſacrificauere, quòd ab Ionibus acceperant Thetin ex eo loco raptã fuiſſe à Peleo, omnémq; eam orã Sepiadem illius eſſe, aliarúmque Nereidũ: Et ventus quidem quarto die conquieuit. At Græcis diurni ſui ſpeculatores ex Euboicis verticibus decurrentes, altero ab exorta tẽpeſtate die indicarunt omnia quæ circa naufragium contigerant. Quæ iſti vbi audiere, fuſis prius liberatori Neptuno libamentis, celerrimè rurſus ad Artemiſium reuehuntur; ſperantes ſibi paucas aliquas naues fore aduerſarias. Ita ad Artemiſium proiecti, iterum ſtationem habuere ad templum Neptuni cognomine Liberatoris: quod nomen ab illis inditum, ad hoc vſque tempus perdurat. Barbari, poſteaquam vẽtus conquieuit, & fluctus conſtrati ſunt, reuulſis nauibus ad continentem enauigabant. circũuehentéſque promõtorium Magneſiæ, rectum curſum in ſinũ qui ad Pegaſæa fert tenebãt. In hoc Magneſiæ ſinu locus quidam eſt in quo fertur Hercules, quum è naui Argo aquatum miſſus eſſet, derelictus fuiſſe ab Iaſone atque à ſociis, dum in terram Colchidem ad vellus nauigarent. [e] Illinc enim aquãti in pelagus erãt abituri; eáque de re nomẽ loco fertur eſſe Aphetæ, *id eſt dimiſſæ*. Hoc in loco Xerxianæ naues ſtationem habuerunt: quarum quindecim, [f] quæ longè vltimæ appellabantur, proſpectis Græcorum ad Artemiſium nauibus, ratæ ſuas eſſe, in medium earum & ad hoſtes delatæ ſunt: quarum dux erat Sandoces Thaumaſii filius, Cumæ AEolidis præfectus: quem antè Darius ob hanc cauſam captũ cruci affixerat, quòd quum è regiis iudicibus eſſet, iniquam ſententiam ob pecuniam tulerat. ſed eius in cruce ſuſpenſi Darius reputans plura peccatis eſſe beneficia in domum regiam collata, hoc reperiens, agnoſcénſque properantius ſe quàm prudentius egiſſe, hominẽ ſoluit. Ita regem Darium elapſus ac vitæ reſtitutus, tunc in Græcos delatus, nõ iterum erat elapſurus. hos enim ad ſe curſum tenẽtes Græci vbi videre, cognito hominum terrore, aggreſſi [g] repente cepere. In quarum nauium vna captus eſt Aridolis, Alabandenſiũ qui ſunt in Caria tyrannus: in altera Penthylus Demonoi filius, dux Paphius, qui è Papho duodecim naues quum duxiſſet, amiſſis earum vndecim tempeſtate quæ ad Sepiadem extiterat, cum vna quæ ſuperabat tendens ad Artemiſium, captus eſt. Hos Græci quæ volebãt de Xerxis exercitu ſciſcitati, vinctos ad Corinthiorum Iſthmum dimiſerunt. Cætera barbarorum claſſis, præter quindecim naues quibus præfuiſſe Sandocem dixi, ad Aphetas peruenit. Xerxes cum terreſtribus copiis per Theſſaliam & Achaiam iter faciens triduo, euaſit in Melienſes: quũ in Theſſalia certamen curule feciſſet, ſuas equas experiendi gratia, quòd illic optimas Græcarũ equas eſſe audiebat. in eo autem certamine multo inferiores fuerunt Græcæ. Fluuiorum porro qui ſunt in Theſſalia, ſolus Onochonus potãti exercitui [h] nõ ſuffecit. Xerxi [i] ad littoralia Achaiæ tendenti, perductores ſui cuncta referre cupientes, enarrabant id quod de templo Iouis Aphlyſtii ab indigenis enarratur: Athamãtem AEoli filium, inito cum Ino conſilio necem Phryxo machinatum: deinde Achęos ex oracullo talẽ

a In Chalcide Euboeæ excubarent, vbi tempeſtatẽ oriri intellexerunt, aut prius etiam *quàm id intellexiſſent*, ſacrificare cœperunt, & Boream Orithyiamque inuocare vt ſibi auxil.

b Cretinei filio, *aut Cretinii*.

c Nam & huic calamitas quædam angebat circa liberorũ cædem.

d *Ipſe alibi haruſpicinam facere interpretẽ.*

e Illinc enim *aequati* ἔμελλον ἐς τὸ πέλαγος ἀφήσειν. *ad verbũ, In pelagus erãt immiſſuri.* vnde loco illi nomen extitit ἀφέται. *Poteſt autem* ἀφήσειν, *& aliter reddi. ſunt enim qui* ἐς πέλαγος ἀφιέναι *uertant In altum uela dare.*

f Quæ multo poſt alias ſoluerant, conſpectis Græc.

g Facilè cepere.

h Non ſuffecit. Fluuiorũ autem Achaiæ quũ maximus ſit Apidanus, ne hic quidẽ ſuffecit, niſi aliqua ex parte. *Id eſt, Ne hic quidem illi aquam abundè ſuppeditauit, ſed parcè tantùm.*

i Pro ἐς Ἄλλον τῆς Ἀχαΐδος *hic poſuit Ad littoralia Achaiæ, quũ ſuprà pag. 291. pro iiſdem uerbis poſuerit Algas Achaiæ.*

certâmẽ illius poſteris propoſuiſſe, vt qui ex eo genere maximus natu eſſet, huic aditu prytanei, *id eſt curiæ*, (quam leitum Achæi vocãt) interdiceretur: ipſis excubias agẽtibus, vt ſiquis adiſſet, nõ prius exire poſſet quàm mactãdus eſſet. Ita multos, quum iam mactandi eſſent, eo metu in aliam profugiſſe regionem: interiecto deinde tempore, quum reuerſi eſſent, & in prytaneum ingreſſi, ſi eſſent deprehenſi, toto corpore coronis cooperto, & cum pompa eductos mactari cõſueſſe. Hoc autem poſteros Cytiſſori Phryxo geniti ob id pati, quòd quum Achæi expiationem loci facientes, ex oraculo Athamantem AEoli filiũ eſſent immolaturi, Cytiſſorus iſte è terra Colchide veniens illum liberauit: eóque facto poſteris eius iram dei fuiſſe iniectam. Hæc quũ audiſſet Xerxes, vbi ad lucum adfuit, & ipſe ab eo abſtinuit, & idem ſuis copiis imperauit: domúmq; item poſterorũ Athamantis ac fanum veneratus eſt. Hæc in Theſſalia Achaiáq;: à quibus locis proceſſit Xerxes in Melidẽ iuxta maris ſinũ, vbi to tum diem æſtus atq; reciprocatio fluctuũ fit. Huic ſinui circũiectus eſt locus cãpeſter, alibi ſpatioſus, alibi arctus admodũ. Súntq; ipſi campo circũiecti montes editi atque inacceſſi, omnẽ Melidem cingẽtes regionẽ, quæ petræ Trachiniæ nominãtur. Prima in ſinu vrbs ab Achaia eũtibus eſt Anticyra, quã amnis Sperchius præterlabens, ex Enienſibus in mare defluit. A quo alter amnis x x ferme ſtadiis abeſt, cui nomen inditum eſt Dyras, quem fama eſt emerſiſſe ad ferendam Herculi opem. Ab hoc totidẽ ſtadiorũ intercapedine alius amnis eſt, qui vocatur Melas, *id eſt niger*. Vnde vrbs Trachis quinque ſtadia abeſt, [a] ſita in ampliſſimo regionis ſpatio, à montibus ad mare, vtpote duobus & viginti millibus iugerum planitie montis qui terram Trachiniam circumdat. Ad Trachinis meridiem anfractus eſt per quem Aſopus circa radices mõtis defluit: ad cuius meridiẽ alius non magnus amnis eſt, nomine Phœnix, ex his mõtibus in Aſopum defluens. Iuxta Phœnicem anguſtiſſimũ viæ eſt: quippe qua muri coarctata modo plauſtrũ dũtaxat agi poteſt. A flumine Phœnice ad Thermopylas quindecim ſtadiorum eſt interuallum, in quo vicus eſt nomine Anthela: quem præterfluens Aſopus in mare euoluitur: & ei locus ſpatioſus eſt circumiectus, vbi templum Cereris Amphictyonidis extructum viſitur, & ſedilia Amphictyonibus, & ipſius Amphictyonis delubrum. Cæterùm rex Xerxes quidem in Trachinia Melidis caſtra habebat, Græci verò in trãſitu: qui locus à pleriſque Græcorum vocatur Thermopylæ, ab indigenis autem atque accolis Pylæ. Hæc erant vtrorunque caſtrorum loca: Xerxe omnibus quæ ad ventum boream ſpectant vſque ad Trachinem, potito: Græcis, quæ per hanc continentem ad auſtrum & meridiem ferunt, tenentibus. Qui hoc in loco Perſam Græci opperiebantur, hi fuere, Spartanorum trecenti armati, Tegeitarum & Mantienorum mille, totidem ex vtriſque: ex Orchomeno Arcadiæ centũ viginti, ex reliqua Arcadia mille. tot quidẽ ex Arcadia. A Corintho autẽ quadringenti: à Phliunte ducenti, & Mycenæorũ octoginta. hi ex Peloponneſo aderãt: Ex Bœotis autẽ Theſpienſes ſeptingẽti, Thebani quadringẽti. Præter hos euocati erant Locrẽſes Opuntii cũ omni copia, & Phocenſiũ mille. Ipſi enim Græci eos euocauerant, miſſis nuntiis, qui dicerẽt ſe quidem præcurſores aliorũ veniſſe, cæteros autem ſocios propediem expectari: tutelã verò maris eſſe in Athenienſium præſidio AEginetarúmq;, & eorum quibus res naualis iniuncta eſſet. nec ſibi quippiam eſſe formidoloſum. nõ enim deum eſſe qui bellũ Græciæ inferret, ſed hominẽ: nec mortalem quempiã aut eſſe aut fore qui, ex quo natus eſt, mali exors ſit: & vt quiſque maximus eſt, ita ei deberi maxima. itaque quũ mortalis eſſet qui bellũ inferret, ab opinione eſſe caſurum. Hæc illi audiẽtes, in Trachinem auxilio iere. Erãt his cum alii duces ſuæ quiſq; ciuitatis, tum verò, penes quem ſumma imperii erat, quem maximè admirabantur, Lacedæmonius Leonides Anaxandridæ filius, qui Leontis, qui EVrycratidæ, qui Anaxãdri, qui EVrycratis, qui Polydori, qui Alcamenis, qui Telecli, qui Archelai, qui Ageſilai, qui Doryagi, qui Leobotis, qui Echeſtrati, qui Hegeſis, qui EVryſthenis, qui Ariſtodemi, qui Ariſtomachi, qui [b] Cleonidæi, qui Hylli, qui Herculis filius fuit: adeptus ex inopinato regnum. Nam quum duo forent ei fratres natu maiores, Cleomenes & Dorieus, aberat à cura regionis adipiſcẽdæ: verùm Cleomene ſine virili ſobole defuncto, & Dorieo iam non ſuperſtite, ſed & ipſo in Sicilia vita functo, ita regnum ad Leonidem peruenit, qui Cleombroto maior natu erat. Is enim nouiſſimus fuit Anaxandridæ liberorum, habebátque in matrimonio Cleomenis filiam. Qui dum ſe ad Thermopylas cõtulit, delegerat trecentos è [c] primoribus viros, & quibus filii erant: aſſumpſerátque eos Thebanos quorum de numero feci mentionem, quorum dux erat Leontiades EVrymachi filius. Hac de cauſa Leonides dedit operam vt Græcos ſumeret ſolos, quòd eos ma-

a Hac autem maximè parte ſpatioſa eſt illa regio, à mari ad mõtes, iuxta quos eſt ſita Trachis. ſunt enim viginti duo planitici plethra. Mõtis autem qui Trachinium agrũ circũdat, eſt anfract⁹, ad Trachinis meridiẽ, per quem Aſop.

b Cleodæi. *Quæ lectionem comprobat locus quem habes ſuprà, pag. 153 de Ariſtodemo qui fuit Ariſtomachi, qui fuit Cleodæi, qui fuit Hylli filius.*

c Conſtantis ætatis viros. *Camer.*

» quò rendant eorum consilia, vtpote quorum rex fuisti. Cui Demaratus, Quum, in-
» quit, me rex libenter consulas, æquum est me tibi quod optimum sit expromere. Id
» quod vis, hoc pacto fiet, si trecentas naues cum suis propugnatoribus in oram Lace-
» dæmonicam mittas. adiacet autem illi insula nomine Cythera: quam obrui mari
» quàm extare conducibilius esse Lacedæmoniis Chilon aiebat, vir apud nos sapien-
» tissimus: videlicet expectans semper ab ea aliquid tale futurum quale nunc ego ex-
» pono: non ille quidem tuam classem præuidens, sed quamcunque similiter extime-
» scens. Ex hac igitur insula proficiscentes tui Lacedæmonios territent. Ita illi dome-
» stico occupati bello, neque tibi erunt infesti, neque cęteræ Græciæ, quum à tuis pede
» stribus copiis expugnabitur, auxilia ferent. subacta autem reliqua Græcia, Lacones
» per se reddentur inualidi. Quod nisi feceris, hoc fore expecta: Est Peloponnesi arctus
» isthmus, quo in loco Peloponnensibus omnibus coactis, alia tibi prælia superiori-
» bus atrociora futura prospicio. At si illud feceris, & isthmus hic citra prælium & cæ-
» teræ ciuitates vltro tibi se dedent. Post hunc Achæmenes Xerxis frater, classis præ-
fectus, quum ei colloquio interfuisset, veritus ne Xerxes ad id agendum induceretur,
» Animaduerto, inquit, te rex verba admittere viri qui tibi prosperè agęti inuidet, aut
» etiam res tuas prodit. His enim moribus vti Græci gaudent, vt & fortunato inuideãt
» & meliorem oderint. Quòd si è præsenti cõditione, quum naues quadringentæ nau
» fragium fecerint, trecẽtas alias è cætera classe miseris ad obeundam Peloponesum,
» profectò fient nobis aduersarii pares ad decertandum. at si coniuncta classis fuerit,
» inoppugnabilis reddetur, & ante omnia nobis illi impares erunt: simúlque omnis
» exercitus nauticus terrestri, & inuicem terrestris vnà iter faciens, nautico erit auxilio.
» Quos si distraxeris, neq; tu illis vsui eris, neque illi tibi. Tu verò tua ipsius bene con-
» stitueris si aduersariorum res apud te non agitaueris. Hic illi bellum sistent, hæc agẽt,
» tot numero sunt. Illi enim per sese ad sibiipsis prospiciendum sufficiunt, & nos itidẽ
» ad prospiciendum nobis. Quòd si Lacedæmonii aduersus Persas in pugnam ibunt,
» impendentem sibi cladem haudquaquã deuitabunt. Ad hæc subiiciens Xerxes, Re-
» ctè, inquit, Achæmenes mihi videris dicere: quod & faciam. Demaratus, quod opti-
» mum ille quidem mihi sperat esse, id suadet: eius tamen sententia à tua superatur.
» Neque verò illud admitto, eum nolle rebus meis bene consultum, vt ex iis quæ an-
» tea ab eo dicta sunt, & ex ipsa re coniecto. Quoniam ciuis quidem ciui secũdis rebus
» prædito inuidet, [a] eúmque malè odit: cum tamen patrio solo nihil eodem consul-
» tante, quod optimum sibi videtur, suadet: nisi procul abfuerit à virtute, quales pauci
» sunt. Hospes autem hospiti prospera fortuna vtenti, omnium est beneuolẽtissimus,
» eique consultanti optimè consulit. Quapropter ab insectatione, qua in Demaratum
» veteris hospitẽ meũ, posthac [b] abstinere te iubeo. Hæc Xerxes loquutus, inter cæsos
transiit, vbi erat Leonides: quem quum audisset Lacedæmoniorum regem eũdémque ducem esse, iussit [c] abscisso capite in crucem tolli. vt mihi cum aliis multis indiciis, tum hoc præcipuè manifestum sit, regem Xerxem maximè omnium excanduisse in Leonidem viuentem. Nam alioqui nunquam in defunctum hoc genere deliquisset: quũ ex omnibus quos ego noui hominibus Persæ maximè soleãt viros in re militari præstantes honore afficere. Illi igitur quibus imperatũ erat, id exequuti sunt. Redeo ad eam narrationẽ vnde mihi discessum est. Lacedæmonii primi regẽ aduersus Græciã tendere acceperunt, atque ita Delphos ad oraculum miserunt: vbi responsum est id redditum cuius paulo antè memini. Acceperunt autem mirum in modum. Demaratus enim Aristonis filius qui profugit ad Medos, non ille quidem Lacedæmoniis beneuolus (vt & ego arbitror, & ratio dictat) tamen hoc fecit, siue in hoc bene illis consultum vellet, vt cõiectare licet, siue quòd insultaret: Nam posteaquam Xerxes statuit aduersus Græciam sumere expeditionẽ, id Demaratus qui Susis erat, quum accepisset, censuit Grecis esse indicandum: sed quum aliter nequiret, (quippe periculosum erat ne deprehenderetur) hanc rem commentus est: Sumptis duarum tabellarum pugillaribus, ceram illinc eradit: deinde in eorum ligno consilium regis exarat. quod literis exaratum, rursus cera inducit, nequid negotii apud viarum custodes exhiberent pugillares qui ferrentur. Qui vbi Lacedæmonem allati sunt, non poterant eos Lacedæmonii interpretari, antequam (vt ego accipio) Cleomenis filia, eadémque Leonidæ vxor, Gorgo, illos admonuit, [d] ipsam rem interpretata, iubens ceram effringi. fore enim vt literas in ligno reperirent. Ita ei auscultantes Lacedæmonii literas repertas legerunt, eásque deinde ad Græcos dimiserunt.

a Eúmque tacito prosequitur odio. neque consilium petẽti ciui dederit ciuis quod putet esse optimum, nisi summum virtutis gradum attingat; quales pauci sunt. At hospes hospiti, &c. *Potest illud τῇ αγῇ aliter etiam exponi.*

b Abstinere quemlibet iubeo.

c *Vel, Caput eius abscissum.*

d Quum rem animaduertisset, *uel excogitasset.*

HERODOTI HALICARNASSEI historiarum liber octauus, qui inſcribitur Vrania.

ATQVE hæc quidem ita geſta dicuntur eſſe. Græci autem quibus res claſſiaria delegata erat, hi fuere: Athenienſes, qui naues centum vigintiſeptem præbuere, iunctis ſibi Platæēſibus: qui etſi rei nauticæ inexperti, tamē ſtrenuè alacritérq; pro ſe illorū naues armauerant. Corinthii, qui attulere naues quadraginta: Megarēſes, qui viginti. Chalcidēſes totidē ſibi ab Atheniēſibus præbitas armauerūt: AEginetæ, [a] vndeuigiti: Sicyonii, duodecim: Lacedæmonii, decē: Epidaurii, octo: Eretriēſes, ſeptem: Trœzenii, quinque: Styreenſes, duas: Chii, totidem, cum totidem pentecōteris, *id eſt nauigiis quinquagenūm remorum*. Quibus auxiliares erant Locri Opuntii cum ſeptem penteconteris. Hæ naues ad Artemiſium in ſtatione erāt: quarum quot quique præbuerint, mihi dictum eſt. Vniuerſarum verò præter penteconteros, ad Artemiſium coactarum, numerus fuit ducentarum ſeptuaginta vnius. His ducem, penes quem ſumma imperii eſſet, Spartiātæ præbuerunt EVrybiadem EVryclidæ filium. Nam ſocii negauerunt ſe, niſi Lācon eſſet imperator, ſequuturos eſſe Athenienſes ductores, ſed exercitum qui futurus erat ſolutiros. Etenim iam inde ab initio, antequam in Siciliam ad ſocietatem ineundam mitteretur, agitatum ſermonibus erat tanquam expediret fem nauticam Athenienſibus permittere: cæterùm recuſantibus ſociis, ceſſere Athenienſes, quòd magni facerent Græciam ſupereſſe: quam intelligebant eſſe perituram ſi de principatu contenderent: rectè ſentientes. Nam inteſtina ſeditio tanto deterior eſt bello quod concorditer gerītur, quanto bellum deterius eſt pace. Hoc itaque ipſum intelligentes, non repugnandum putauerunt, ſed tantiſper concedendum quoad magnopere illis indigebant, quemadmodum oſtenderunt. Siquidem poſteaquam expulſo Perſa, iam de illius terra diiudicabant, ſuperbiam Pauſaniæ cauſati, Lacedæmonios ducatu abdicauerunt. Verùm hæc poſterius geſta ſunt. Tunc autem ii Græci qui ad Artemiſium ſe contulerant, vbi viderunt & multum nauium ad Aphetas eſſe contractum, & omnia plena exercitu hoſtili, perculſi metu, quòd præter opinionem ſuam expectationémque res barbarorum ſuccederent, conſultabant de facienda fuga ex Artemiſio [b] interiorem in Græciam. Quorum conſultatione cognita, EVbœenſes obſecrabant EVrybiadem vt aliquantulum temporis præſtolaretur, vſquedum ipſi liberos atque domeſticos ſubducerent. Vbi non perſuadent, ad ducem Athenienſium Themiſtoclem tranſgreſſi, paciſcuntur tum eo triginta talentis vt tādiu antè EVbœā perſtarēt donec pugna nauali decerneretur. Themiſtocles autē hac ratione Græcos retinuit: EVrybiadem ex hac, tanquam ex ſua ipſius pecunia, quinque talentis impertit: hoc perſuaſo, Adimantū Ocyti filiū Corinthiorū ducem, qui ſolus reluctabatur, negans ſe permanſurum, ſed ab Artemiſio profecturum, ita alloquutus eſt iureiurando interpoſito: Tu verò haudquaquam nos deſeres, quem ego maioribus donabo muneribus quàm quæ rex Medorum tibi mitteret ſocios deſerenti. Hæc loquutus, ſtatim ad nauem Adimanti tria miſit argenti talenta. Iſtis pecunia corruptis, cum EVbœenſibus gratificatus eſt Themiſtocles, tum reliquum pecuniæ quam acceperat lucrifecit: quam eum interuertiſſe ideo latuit eos qui partem illius acceperant, quòd putabant eam ab Athenienſibus ad hoc ipſum profectam eſſe. Ita in EVbœa perſtitere, ac prælium fecere, quod ita geſtum eſt: Barbari quū ad Aphetas circa diluculum veniſſent, quúmque id quod etiam antè audierant cernerent, paucas Græcorum naues ad Artemiſium ſtationem habere, libidine tenebantur aggrediendi, ſi fortè eos interciperent. Cæterùm ex aduerſo inuadendum non videbatur, ne Græci, conſpectis ipſis obuiam tendentibus, fugam capeſſerent, [c] nóxque fugientes exciperet. Sed euenire oportebat vt hi effugerent, & illorum inſidiantium ne ſacrificulus quidē euaderet. Igitur ad hāc rem trāſigendam hoc ſunt machinati: Ducentas ex omnibus nauibus delectas extra Sciathum circumagunt, iuxta Capharea & Geræſtum ad EVripum, ne circumuehentes EVbœam ab hoſte cernerentur, ſed eum circumuenirent: ducentis quidem nauibus quæ hac irent, viam quæ retrò ferebat obſepientibus, reliqua verò claſſe ex aduerſo ingruente. Hoc capto

a Octodecim

b In Græciæ interiora.

c Nóxque fugientes exciperet. alioqui enim euaſiſſēt. quum tamen, vt quidem illi cōſiliū inibāt, ne igni ferū qdē fuga ſupereſſe oporteret. Q. d. *Rationem enim inire nolebant qua omnes ad vnū in ſuas manus venirent, & ne ignifer quidem elaberetur. Eſt enim τῷ αὐτῷ λόγῳ quod dicimus A leur conte, aut, Selon qu'ils faiſoyent leur conte.*

animaduertit ſocios ignauos & inuitos eſſe ad periculum ſubeundum, veniam eis abeundi dediſſe, ſibi verò decedere inhoneſtum putaſſe: permanenti autem illic, ingentem gloriam futuram, & Spartæ nunquam defuturam felicitatem ſperaſſe. Siquidem iam inde ab initio moti belli Spartiatis à Pythia redditum erat oraculum, fore vt aut Sparta euerteretur à barbaris, aut rex eius occumberet. Quod oraculum hexametris illa verſibus reddidit, in hæc verba,

» Vobis, amplua gæ colitis qui mœnia Spartæ,
» Aut vrbs clara dabit Perſa victore ruinam:
» Aut (ſi non erit hoc) oriundus ab Hercule quidam
» Flebitur extinctus rex in Lacedæmonis ora.
» Nam neque taurorum neque vim feret ille leonum,
» Sed Iouis, & cuius reor haud tolerabile robur,
» Alterutrum donec paſſim diſcerpſerit horum.

Hæc reputantem Leonidem, [a] cupidúmque gloriæ comparandæ, crediderim ſolum ex Spartiatis remiſiſſe ſocios potius, quàm illos qui abierunt, in ſententiis diſſidentes, tam deformiter abiiſſe. Cui rei non minimo id mihi teſtimonio eſt, quòd vates Megiſtias huius expeditionis comes (qui ferebatur Acarnas eſſe, & à Melampode oriundus) præloquutus ex extis ea quæ erant euentura, quum propalam à Leonide dimitteretur, ne ſecum periret, tamẽ abſcedere noluerit, filium modò, qui ei vnicus erat, vnà militantem miſſum fecerit. Ita ſocii quos Leonides remittebat, ei obtemperantes abiere. Theſpienſes tantùm atque Thebani perſtitere cum Lacedæmoniis: Thebani quidem, inuiti ac nolentes, quippe quos Leonides loco obſidum diſtinebat: Theſpienſes verò, libentiſſimi, qui negaueruht ſe Leonide & iis qui cũ eo erant deſertis abſceſſuros: permanentéſque vnà cum illo occubuerunt. quorum dux erat Demophilus Diadromei filius. Xerxes, ſub exortum ſolis libaminibus factis, tãtiſper moratus dum tempus eſſet quo forum ſolet maximè frequẽs eſſe hominibus, è caſtris mouit. etenim ita ab Epialte erat mandatum. nam deſcenſus à monte, compendiarius magis ac breuioris multo ſpatii quàm circuitus montis atque aſcenſus. [b] Barbari qui circa Xerxem erant, ad Leonidẽ & ad Græcos qui cum eo erant acceſſere: & iſti tanquam ad necem iam multo magis quàm à principio fecerant, progreſſi ſunt ad fauces introitus laxiores. nam munitiones muri eos tutabantur. Et quum ſuperioribus diebus in loca arctiora prodeuntes dimicaſſent, tunc extra anguſtias facto concurſu permulti barbarorum cædebant. Nam duces à tergo ſui quiſque agminis, verberibus quæ geſtabant vnumquenque cædebãt, aſſiduè ad procedendum adhortantes. vnde multi eorum in mare decidentes abſumebantur, multo plures inuicem viui proculcabantur, quũ nulla pereuntis ratio haberetur. Quúm que ſcirent impendere ſibi necem ab iis qui montem circuirent, quod roboris habebant, id omne in barbaros oſtendebant, ingruentes ac ſeſe intrudentes. Quorum plerique quum iam lanceæ diffractæ eſſent, nonnulli gladiis Perſas obtruncarent, tunc Leonides in hoc labore cecidit, nauata ſtrenuiſſimè opera, & cum eo alii inſignes Spartani: quorum ego tanquam ſtrenuorum virorum nomina audiui, & quidem trecentorum omnium. Perſarum quoque illic cum multi alii tam celebres ceciderunt quàm incelebres, tum verò duo Darii filii, Abrocomes & Hyperanthes: quos Darius ex Phrataguna Atarnis filia ſuſtulerat. Atarnes autem, Darii regis frater, Hyſtaſpiſque Arſamæi filius erat, qui quum Dario filiam nuptum dedit, omnẽ inſuper ei domum tradidit, vt qui eſſet vnicæ pater. Hi duo Xerxis fratres ſuper cadauer Leonidæ pugnantes occubuere, adeo vehementi Perſarum Lacedæmoniorúmque conflictu, vt Græci [c] ter hoſtibus in fugam verſis, cadauer Leonidæ virtute ſubtraxerint: & couſque perſtiterint dum ii qui cum Epialte erant adfuere. Quos vbi audiere Græci, tum verò pugnandi ardor immutatus eſt. nam ad anguſtias viæ ſeſe recepere: & introgreſſi murum, tumulum quendam occupantes, addenſati inſedere cuncti, præter Thebanos. eſt autem tumulus in ingreſſu, vbi nunc ſuper Leonidem ſtat lapideus leo. Hoc in loco defenſantibus ſeſe gladiis, qui adhuc eis ſupererant, barbari circunfunduntur, & manibus & vocibus inceſſentes: alii ex aduerſo vrgentes, & munitionem muri ſubruentes, alii vndique circũuenientes & circũſtantes. Lacedæmoniorum autem atque Theſpienſium, quum tales extiterint, præſtantiſſimus tamen extitiſſe fertur Dieneces Spartanus: quem, antequam cum Medis confligeretur, hoc dixiſſe aiunt: quum à quodam Trachinio audiſſet barbaros præ multitudine ſagittarum quas emitterent ſolem obducere, tantam eorum eſſe copiam, adeo non expauefactus eſt, vt parui faciens Medorum turbam, reſpõderit,

a Ac facere volen tẽ vt id decus Spartiatarum duntaxat eſſet, remiſiſſe ſoc.

b Barbari igitur qui cum Xerxe erant, acceſſerunt: & Græci itidem qui cum Leonide, tanquam multo magis quàm initio ad mortem pergentes, ad laxiorem faucium partem progreſſi ſunt.

c Quater.

omnia ſibi bona Trachinium hoſpitem nuntiare, ſi Medi ſolem obducerent: ſe enim ſub vmbra cum illis, non in ſole pugnaturos. Hæc & alia huiuſmodi dicta [a] memoratu digna aiunt Dienecem Lacedæmonium reliquiſſe. Secũdum hunc autem è Lacedæmoniis duo fratres præſtantiſſimi feruntur fuiſſe, Alpheus & Maron, Orſiphanto geniti: E Theſpienſibus autem Dithyrambus Harmatidei filius. His eò loci vbi ceciderunt ſepultis, & iis ſociis qui prius quàm à Leonide remiſſi ſunt, occubuerant, epigrammata his verbis inſcripta ſunt,

Terdecies centum hîc certarunt millibus olim
E Peloponneſo bis modò mille viri.

Hæc vniuerſis ſuperſcripta ſunt: iſta peculiariter Spartiatis,

Nos Lacedæmoniis refer hîc peregrine [b] iacentes,
Exhibito illorum vocibus obſequio.

Hoc epigramma inſcriptum eſt Lacedæmoniis: iſtud vati,

Nobilis hoc buſtum eſt (Medi occidere) Megiſtæ,
Sperchion ad fluuium: non ſed inultus obit.
Qui vates obitum quanuis præſciret adeſſe,
Spartæ haud ſuſtinuit deſeruiſſe duces.

[c] Qui hos epigrammatis & cippis exornarunt, Amphictyones fuere: præter epigramma vatis Megiſtæ, quod Simonides Leoprepis filius, propter hominis familiaritatem inſcripſit. Ex his trecentis duo, E Vrytus & Ariſtodemus, feruntur [d] ob extremam lippitudinem è caſtris ab Leonide remiſſi, in Alpenis decubuiſſe: & quum liceret communicato inter ſe conſilio, aut ſalutem ſibi parare Spartam verſus, aut, ſi reuerti recuſarent, vnà cum aliis occumbere, in neutro horum quæ licebat eis facere, inter ſe conueniſſe: ſed quum ſententiis diſcreparent, Ariſtodemum quidem præ ignauia remanſiſſe: E Vrytum verò audita Perſarum circuitione, petiiſſe arma: ſéque eis indutum iuſſiſſe ſeruum vt ad pugnantes deduceret. hunc vbi deduxit, fugæ ſe mandauiſſe: illum dato in agmen impetu occubuiſſe. Quòd ſi vel Ariſtodemus ſolus redire Spartam neglexiſſet, aut ſi ambo reduces fuiſſent, videntur mihi Spartiatæ nullam iis pœnam irrogaturi fuiſſe: nunc altero eorum extincto, in hunc qui habens eandem occumbendi occaſionem, tamen occumbere noluerit, neceſſariò debuiſſe magnopere iraſci. Quidam hunc in modum & ob hanc cauſam Ariſtodemum ſoſpitem rediiſſe Spartam aiunt. Alii autem, quum ab exercitu pro nuntio mitteretur, & poſſet pugnæ quæ fiebat adeſſe, tamen recuſaſſe, ſed moratum in via, fuiſſe ſuperſtitem: ſociúmque eius qui vnà mittebatur, in pugnam profectum oppetiiſſe. Lacedæmonẽ igitur regreſſus Ariſtodemus probro & ignominia notatus eſt: probro, [e] quòd eum nemo neque igni neque alloquio impertiret: ignominia, quòd Ariſtodemus fugax appellatus eſt. Verùm hic omnem ſibi obiectam culpam in pugna apud Platæas geſta delcuit. Fertur item alius ex eiſdem trecentis ſuperfuiſſe, in Theſſaliam pro nuntio miſſus, cui nomen erat Pantitæ: ſed Spartam reuerſus, quum opprobrio eſſet, ſeſe ſtrangulaſſe. Thebani autem quorum dux erat Leontiades, [f] vi retenti aduerſus regis copias, tamen à partibus Græcorum, è quibus erãt, dimicauerunt: at vbi res Perſarum ſuperiores eſſe animaduerterunt, ibi à Græcis, quibuſcum fuerant, ad tumulum ire properantibus, ſe diſſociantes, manus ad barbaros protenderunt, ad cóſque propius acceſſerunt, referentes (quod veriſſimum erat) ſeſe cum Medis ſenſiſſe, terrámque & aquam regi inter primos dediſſe: ac vi coactos ad Thermopylas veniſſe, & à culpa cladis illatæ abeſſe. Hæc regi allegantes, (quorum etiam Theſſalos teſtes habebant) ſeruati ſunt: nõ tamen vſquequaque fortunati fuerunt. nam barbari qui eos cepere, aliquot vt accedebant obtruncauerũt: pluribus, iuſſu Xerxis, regias notas inuſſerunt, à duce Leontiade exorſi. cuius filium E Vrymachum poſtea Platæenſes quadringentorum Thebanorum ducem, quòd vrbem ipſorum occupaſſet, interemere. Hunc quidem in modum Græci ad Thermopylas dimicauerunt. Xerxes autem accitum Demaratum interrogauit, hinc orſus, Demarate, virum te bonum eſſe indicio veritatis experior: quæ enim dixiſti, ea « omnia perinde euenere: nũc hoc mihi pandito, Quótnam ſunt Lacedæmonii, quótve eorum tales in re bellica? an & vniuerſi? Cui Demaratus, Multitudo, rex, inquit, « Lacedæmoniorum omnium magna eſt, & ciuitates multæ: quod autem diſcere vis « à me, ſcies: Eſt enim [g] Lacedæmone vrbs Sparta octo millium ferme virorum, qui « omnes iis qui hîc pugnauere ſunt ſimiles: cæteri Lacedæmonii, non illis quidem ſi- « miles, ſed tamen viri ſunt ſtrenui. Ad hunc Xerxes, Demarate, inquit, agedum ex- « pone quo pacto hos viros minima cum difficultate ſubigamus. tu nanque calles «

a Mnemoſyna ſui aiunt, *id eſt monumenta.*

b Iacere.

c *Veterum codicum lectionem ſequutus eſt Valla, qui addunt quod in vulgatis edit. deeſt. ita enim in illis legitur,* ὅπη χρήμασι μὲν τῶν ἐν τῇ λήκῃ, ἔξω δὲ τὸ Τιμάτος ὀπιχάραγμα, ἀμφικτύονες ἱσταῖσι οἱ ἐπικοσμήσαντες· τὸ δὲ Τιμάτος Μεγιστέω Σιμωνίδης ἐστί.

d Ob vehementiſſimum oculorũ morbum.

e Quòd nullus ex Spartiatis ignem illi accẽderet, aut cum eo colloqueretur.

f Ad tempus quidẽ, dum fuerũt vnà cum Græcis, neceſſitate adacti aduerſus copias dimicarunt: at vbi res Perſ.

g Lacedæmonio agro.

consilio quas constituerant naues miserunt, non habentes in animo ipsi eo die Græcos adoriri, nec priusquam signum quod conuenerat cum iis qui circumuehebantur, ab illis ederetur iam de suo aduentu. His circummissis nauibus, reliquarum apud Aphetas numerum inibant. In quibus recensendis dum occupati sunt, Scyllias quidam Scionæus qui iisdem in castris erat, omnium ea tempestate hominum optimus vrinator, qui etiam in naufragio ad Pelium facto multam pecuniam Persis seruauit, multa & sibi lucratus est. Hic Scyllias iampridem in animo habuerat ad Græcos transire, sed quum ad eam diem non fuisset nactus occasionē, tunc ad Græcos transfugit. Sed incertum quónam modo illinc transierit. demiror tamen si verum est quod refertur. refertur enim, quum ex Aphetis mare subisset, non prius emersisse quàm ad Artemisium peruenit, octoginta ferme maris stadia emensus. De hoc viro & alia memorantur, partim mendaciis similia, partim vera: de quo mihi ea probatur opinio, eum nauigio ad Artemisium peruenisse. Is vbi eò peruenit, Græcos certiores fecit & naufragii facti & nauium ad circumeundam EVbœam dimissarum. Hoc illi audito inter se colloquuti sunt: & quum multæ essent sententiæ dictæ, illa euicit vt eum diem illic maneretur & in statione perstaretur: dehinc media nocte soluentes proficiscerentur, & classi hostium quæ circumageretur occurrerent. Pòst, vbi nemo se ex aduerso fert, obseruato diei crepusculo, ipsi feruntur in barbaros, animo experiundæ fortunæ cum in pugnando tum in perrūpendo. Quos Xerxiani milites ducésque paucis cum nauibus venientes in se conspicati, magnæ hoc illis dementiæ dantes, & ipsi naues educunt, sperantes facilè se illos ire interceptum. meritò sanè id sperantes, quòd viderent paucas esse Græcorum naues, suas verò multo plures atque velociores. itaque præ contemptu illos in medio concludunt. Ex Ionibus tamen illi qui Græcis bene volebant, inuiti militabant, magnæ calamitatis loco ducentes quòd viderent circumueniri illos, quorum neminem animaduerterent esse rediturum. adeo enim infirmæ res Græcorum esse videbātur. At ii Iones quibus id quod fiebat voluptati erat, pro se quisque adnitebatur vt ipse primus aliqua naui Athenienſium capta, donum ab rege acciperet. Nam apud exercitum plurimus erat per hos de Athenienſibus sermo atque respectus. Græci, vbi eis signum datum est, prius quàm conuersis in barbaros proris, puppes in medium coegerunt: deinde secundo signo dato, opus capessunt, quanquam in exiguo spatio deprehensi, & à fronte. mox triginta barbarorum naues excipiunt, in quibus & Philaonem Chersis filium, Gorgis Salaminiorum regis germanum, & in eo exercitu virum eximium. Græcorum autem primus nauem hostium cepit vir Athenienſis Lycomedes AEschrei filius: idémque palmam rei bene gestæ retulit. In hac pugna quum inuicem nunc hi, nunc illi superiores essent, interuētu noctis dirempti sunt: & Græci quidem ad Artemisium reuecti, barbari verò ad Aphetas, multo maius opinione sua certamen experti. In hoc prælio, solus è Græcis qui cum rege erant, Antidorus Lemnius ad Græcos transfugit: quem Athenienses ob eam rem tractu soli in Salamine donarunt. Vbi nox adfuit (erat autem anni tēpus mediæ æstatis) immensa vis aquarū extitit per totam noctem, & dura tonitrua à Pelio. Cadauera quoq; ac [a]naufragia ad Aphetas efferebantur, & circa [b]nauium proras excipiebātur, & remorum palmulas perturbabant. Hæc audientes qui illic erant milites, metu consternabantur, credentes se esse vtique perituros, vt qui in tātum malorū deuenissent: quippe quos, antequam respirassent è naufragio & tēpestate quæ ad Pelion extiterat, excepisset atrox pugna naualis, ex pugna nauali vehemens imber & validi aquarū in mare discursus, ac dura tonitrua. Et istis quidem huiusmodi nox contigit. At iis quibus negotium datum erat vt EVbœam circūirent, quanquam eadem nox, tamen etiam multo atrocior erat: tanto quidem, quanto maius est quòd eos dum in pelago ferrentur inuasit: adeo vt tristis exitus fuerit. Vt enim eos cursum tenentes tempestas ac pluuia adorta est, quū essent ad concaua EVbœæ, ac flatu ferrētur, ignari quò ferrentur, ad petras impingebantur. Et id omne à deo fiebat, quò Græcæ classi par redderetur id nauium quod supererat, nec multo plus foret. Atque hi quidem circa EVbœæ concaua periere. Barbari verò qui apud Aphetas erant, vbi ipsis libentibus dies illuxit, [c]naues suas stabilierunt, satis habentes, quum malè rem gessissent, quietē agere in præsēs. At Græcis auxilio tres & quinquaginta naues Atticæ superuenere: quæ suo aduentu illis tùm animū addiderunt, tum nuntiū attulerunt, eos barbaros qui EVbœam circumuehebantur, tempestate illa quæ extiterat cunctos interisse. Itaque Græci eadem qua pridie obseruata hora profecti, naues Cilicum inuasere.

a *Id est, Res naufragio demersæ.*

b Nauium proris aduoluebantur.

c Naues suas loco non mouebant. *Vel, Naues immotas stabant.*

Quas vbi corrupere, & nox aduenit, iterum ſe ad Artemiſium receperunt. Tertio die barbarorum duces, tum indignè ferentes [a]à tantula ſe claſſe vexari, tum à Xerxe ſupplicium timentes, non expectandum ſibi amplius cenſuerunt vt Græci priores pugnam capeſſerent, ſed inſtructas naues circa meridiem eduxerunt. Contigit autem vt per hos eoſdem dies & hæc naualia prælia & illa in Thermopylis terreſtria gererentur. Erat autem omne certamen his in mari de EVripo, quemadmodum illis qui cum Leonide erant de tranſitu arcendo. & Græci quidem ſeſe adhortabantur ne barbaros intrare Græciam ſinerent: barbari verò, vt Græcorum copiis profligatis, tranſitu potirentur. Procedente autem Xerxianorum claſſe in aciem ordinata, dum Græci ſe apud Artemiſium immotos tenerent, tunc eos barbari, vt comprehenderent, lunata claſſe circundabant. Ibi Græci ex aduerſo prodeuntes conflixere. Qua in pugna pari marte pugnatum eſt. nam Xerxiana claſſis præ magnitudine & copia ſua in ſe incidebat, perturbatis nauibus & mutuò incurſantibus: reſiſtebat tamen neque cedebat. Indigna enim res videbatur, à paucis nauibus in fugam conuerti. Itaque multæ Græcorum naues interibant, multi etiam viri, ſed multo plures barbarorum & naues & viri: atque ita dimicantes vtrique ab alteris abſceſſere. Hoc in prælio Xerxianos inter milites optimam AEgyptii nauauerunt operam, cum aliis magnis editis operibus, tum hoc quòd quinque Græcas naues cum ipſis propugnatoribus cepere. E Græcis autem eo die præſtantiſſimi extitere Athenienſes, & inter Athenienſes Clinias Alcibiadis filius: qui domeſtico ſumptu ac propria naui cum ducentis viris militabat. Vbi vtrique libenter in diuerſum abiere, ad ſuas ſtationes ſeſe recepere. Græci autem dirempto prælio reuecti, etſi cæſorum corporibus ac naufragiis potiti erant, tamen quòd malè affecti eſſent, præcipuéque Athenienſes (quorum dimidium nauium vulneratum erat) de fugiendo [b]in vlteriora Græciæ deliberabant. Themiſtocles, reputans, ſi ab amicitia barbari Iones & Cares abduceret, fieri poſſe vt reliquos ſuperarent, dum EVbœenſes pecora ad mare propellunt, illuc duces contraxit, eíſque dixit ſe aſtutiam quandam habere, qua ſperaret optimos quoſque ſociorum ab rege abductum iri. Hactenus rem enudauit, addidítque, ad eam tranſigendam hoc ab illis agendum eſſe, vt EVbœicorum pecorum quantum vellet quiſque mactaret. ſatius enim eſſe ſuorum copiis illos potiri quàm hoſtem. Ac monuit vt ſuis quiſque popularibus præciperet ignem accendere: ſibi autem de diſceſſu ſub tempus opportunum curam fore, vt ſine noxa abirent. Hoc illis probatum quum eſſet, accenſis ignibus ad pecora eſt itum. nam EVbœenſes, contempto Bacidis oraculo, tanquam nihil dicente, neque exportauerant quicquam, neque importauerant: & velut impendente eis bello, res ſibi quoque ipſis obſcuras effecerant. ita enim habebat de his oraculum Bacidis,

Dum iuga barbaricus canabacea iactat in æquor,
EVbœa capræ mugientes fac procul abſint.

His verſibus quum nihil illi niterentur, tametſi mala tum aderant, tum impendebant, fiebat vt in pleriſque aduerſa fortuna vterentur. Dum hæc iſti agebant, aduenit ex Trachine ſpeculator. nam erat apud Artemiſium ſpeculator Polyas, genere Anticyrenſis, cui datum erat negotium cum expedito nauigio actuario, vt renuntiaret iis qui apud Thermopylas erant an claſſis diſceſſiſſet. At Abronychus Lyſiclis filius Atheniēſis, apud Leonidem erat paratus cum lembo ad nuntiandū iis qui ad Artemiſium agebant, ſiquid noui pedeſtribus copiis contigiſſet. Hic igitur Abronychus aduenies, indicauit ea quæ circa Leonidem & eius exercitum geſta erant. Qua iſti re audita non iam ſibi differendum abitum putauerunt: ſed vt quique locati erant, abſceſſerunt: primi, Corinthii, poſtremi, Athenienſes. Quorum Athenienſiū velociſſimis nauibus delectis, Themiſtocles ad aquas potabiles ſe conferens, in lapidibus literas incidebat: quas poſtero die Iones ad Artemiſium venientes legerunt, in hæc verba: Viri Iones, haud iuſtè facitis, militantes aduerſus patres, & Græciam redigentes in ſeruitutem. Sed (quod præcipuum fuerit) ſtate à nobis: ſin hoc facere non poteſtis, [c]ſaltem nunc ſitis in medio. quod & ipſi facite, & Cares vt faciant obſecrate. Quòd ſi horum neutrum agere licet, & maiori neceſſitate eſtis obſtricti quàm vt poſſitis deſciſcere, in re gerēda, dum pugnam conſeremus, ſponte agatis inſtrenuè, memores à nobis vos eſſe oriūdos, & inimicitiarum nobis eum barbaro principium à vobis extitiſſe. Hæc Themiſtocles (vt arbitror) ancipiti conſilio ſcripſit, vt ſi literæ regem laterent, Iones induceret ad deficiendum à rege ad ſe; ſin ad eum deferrentur, darentúrque crimini, [d]infidos eidem redderet Iones,

vt à

a Se tantulam ſuā claſſem profligare. *Id eſt, In periculum conijcere ne profligarentur à Græcis.*

b In Græciæ interiora.

c *Videntur hic mendoſa eſſe Græca exemplaria: ſed ex cōiectura elicitur hic ſenſus*, Et vos è medio nobis ſubducite. *Id eſt, Subducentes uos, ne in mediū aduerſum nos prodite. Vel, Subducite uos, ne nobis prodeundum ſit, &c. Vocantur autem Athenienſes Ionum patres ut ſuprà, pag. 176.*

d Suſpectos.

vt à præliis naualibus ſummouerentur. Poſtquàm autem hæc Themiſtocles inſcripſit, extemplo vir quidam Hiſtiæus nauigio aduectus, barbaris nũtium attulit Græcos ab Artemiſio profugiſſe. Illi homine, quòd fidem non haberent, ſeruari iuſſo, naues veloces ad rem explorandam miſerunt, quare per iſtos nuntiata, ſimulatque refulſit ſol, omnis claſſis addenſata ad Artemiſium contendit: vbi ad meridiem vſq; immorata, mox ad Hiſtiæam proceſſit. Eò appulſi, vrbe Hiſtiæorum potiti ſunt, & optimam portionem agri Hiſtiæi maritimóſque vicos omnes percurſauerunt. Dum iſti hoc in loco agunt, Xerxes præparatis quæ ad cæſos pertinebant, præconem ad claſſiarios mittit. Hæc autem præparauerat: Quicunque è ſuo exercitu apud Thermopylas cæſi (erant autem viginti millia) eorum mille ferme relictis, cæteros depreſſa foſſa humauit: &, ne à claſſiario exercitu cerni poſſent, eam humum exagitauit, foliíſque conſtrauit. Præco vbi ad Hiſtiæam peruenit, facto totius exercitus
» cœtu hæc dixit, Viri ſocii, rex Xerxes dat veniam cuicunque libet relictis ordinibus
» ire viſum quemadmodum pugnetur cum amentibus hominibus, qui ſe ſuperatu-
» ros ſperauerant copias regis. Hæc denuntiante præcone, mox nihil infrequentius fuit nauigiis: ita multi viſere cupiebant. Profecti eò, hos omnes Lacedæmonios eſſe ac Theſpienſes credebant qui ſtrati iacebant, quum etiam [a] ſeruos cernerent. [b] Itaque res eos qui tranſmiſere non latuit. Hoc Xerxes circa ſuorum cadauera fecit, rem profectò ridiculam, vt mille iacentes extarent, cæteri verò conferti eundem in locum quater milleni comportati ſitíque eſſent. Atque hunc quidem diem in ſpectaculo conſumpſerunt: poſtero autem claſſiarii Hiſtiæam ad claſſem remeauerunt. Reliqui qui cum Xerxe erant, iter ingreſſi ſunt: ad quos pauci quidam ab Arcadia perfugæ venerunt, victus inopes, & operam ſuam præſtare cupientes: qui in conſpectũ regis adducti, interrogatique cum ab aliis Perſis, tum verò à quodam præcipuè, de Græcis, quídnam illi agerent, reſponderunt eos agere Olympia, & ſpectare certamen gymnicum atque equeſtre. Rurſus eodem percontante quódnam illis præmium eſſet propoſitum propter quod certarent, oleaginam coronam inquiunt eſſe qua donarentur. Ibi Tigranes Artabani filius generoſiſſimam dixit ſententiam, [c] quæ apud regem pro timida eſt habita. Audiens enim præmium illis coronam eſſe, non pecuniam, ſilentium tenere non potuit quin coram omnibus diceret, Papæ Mardoni, in quos viros induxiſti nos ad pugnandum? qui non pecuniarum
» certamen agitant, ſed virtutis. Hoc ille dixit. Eo interim tempore poſt acceptam
» apud Thermopylas calamitatem confeſtim Theſſali caduceatores ad Phocenſes mittunt, vtpote iis infenſi, cum ſemper antea, tum præcipuè poſt nouiſſimam cladem. Etenim non multis ante hanc regis expeditionem annis, quum ipſi Theſſali & eorum ſocii omni cum copia bellum Phocenſibus intuliſſent, à Phocenſibus fugati ſunt ac malè mulctati. [d] nam quum ad Parnaſſum vſque proceſſiſſent Phocenſes, ſecum habentes Telliam vaticinum illum Eleum, ibi Tellias hic huiuſmodi rem eis commentus eſt: Sexcentos viros è Phocenſibus præſtantiſſimos gypſo tam ipſos quàm arma illinit, eóſque ſub noctem in Theſſalos dimiſit, dato præcepto vt quemcunque albicantem non cernerent, eum obtruncarent. Hos primùm Theſſalorum excubitores, aliud quoddam prodigium eſſe arbitrati, deinde ipſe exercitus adeo exhorruerunt, vt tribus millibus cæſorum atque ſcutorum Phocenſes potiti ſint: quorum ſcutorum dimidium apud Abas, alterum dimidium apud Delphos dedicauerunt: & ex decima pecuniarum huius pugnæ factæ ſunt ſtatuæ grandes, quæ circa tripodem eregione delubri Delphis viſuntur: & alteræ eiuſmodi in Abis repoſitæ. Hoc Phocenſes in peditatum Theſſalorum, à quibus obſidebantur, egerunt. Equitatum quoque eorundem, qui in ſuum agrum incurſauerat, inſanabili clade afflixit. ad ingreſſum enim qui eſt iuxta vrbem Hyampolin, depreſſa ingenti foſſa, amphoras illic inanes depoſuerunt, humúmque deſuper iniecerunt, eámque reliquo ſolo exæquauerunt: atque ibi Theſſalos expectarunt incurſuros. In eos Theſſali impetu dato, tanquam rapturi, in amphoras inciderunt, ibíque equorum crura confracta ſunt. Ob hæc ambo Phocenſibus
» infenſi Theſſali miſſo caduceatore ita dixere, [e] Nunquid diſſimulatis amplius
» Phocenſes agnoſcere non eſſe vos nobis pares? qui & antehac inter Græcos, quãdiu
» partes illorũ nobis placuerunt, ſemper vobis antecelluimus, & nunc apud barba-
» rum adeo pollemus vt penes nos ſit & agro vos exuere, & in ſeruitutem redige-
» re? Quam facultatem etſi obtinemus, tamen iniuriarum non ſumus memores, ni
» ſi vt eo nomine quinquaginta talenta rependatis: & nos vobis recipimus, omnia
» nos ab agro veſtro damna auerſuros. Hæc Theſſali Phocenſibus denuntiabant,

a Helotes. *quod erat ſeruis Lacedæm. peculiare nomen.*

b Sedenim eos qui illuc traiecerant non latebat quod Xerxes circa ſuorum cadauera egerat. Ac ridiculũ quidem certè iſtud erat, horum, *id eſt barbarorum* cadauera mille duntaxat iacentia cõſpici, illorum autem iacere quatuor millia, eundem in locũ confertim congeſta. *Illud autem γελοῖον, (id eſt ridiculum) non de re ipſa ſed de Xerxe dicitur, qui tam uecors in comminiſcenda hac impoſtura fuerit. Quod ad uerbum ita Galli ea lingua expreſſeris, Et de faict c'eſtoit une grãde mocquerie de uouloir faire croire que &c. Valla autem in eo etiam lapſus eſt quòd illos mille ab his quatuor millibus non diſtinxerit.*

c Propter quam à rege pro timido eſt habitus. *uel, ignauo.*

d Quúmque *Theſſali* ad Parnaſſum compulſi eſſent, vates Tellies Eleus Phocenſibus apud quos erat, hoc excogitauit. At Valla κατὰ νῆσον ad Phocenſes retulit, *quod tamen de victoribus dici rationi conſentaneum non eſt. Sed Vallam in errorem induxit fortaſſe præpoſtera interpunctio quam in ſuo exemplari habuit, & nominatiuus pro genitiuo abſoluto poſitus, uidelicet* οἱ Φωκέες ἔχοντες, *pro* τῶν Φωκέων ἐχόντων: *quod nihil aliud eſt quàm ſi, omiſſo illo participio, ita (& quidem multo breuius) dixiſſet,* τοῖς Φωκεῦσι μάντις Τελλίης ὁ Ἠλεῖος συρίζεται τοιάδε. *Quæ obſeruatio ad intelligendos alios Herodoti locos magno adiumento eſſe poteſt.*

e Nunc demum Phocenſes ſententia mutata agnoſcite etiã magis *quàm antea*, vos nequaquam nobis eſſe pares. At *Valla interrogatiuè hæc legit, quum tamen uera uerbi* γινώσκειν *ſignificatio interrogationem admittere nõ uideatur.*

quòd ſoli Phocenſes inter eius loci homines cum Medis non ſentiebant: idque nulla alia cauſa, (vt ego coniectura comperio) quàm Theſſalorum odio: partes Medorum (vt mihi videtur) ſequuturi, ſi Theſſali partes Græcorum fouiſſent. Hæc deferẽtibus Theſſalis, negarunt ſe Phocenſes pecuniam daturos: & ſibi itidem vt Theſſalis facultatem eſſe ſentiendi cum Medis, ſi aliter ſentire vellent: ſed nequaquam fore vt ſponte eſſent proditores Græciæ. His verbis renuntiatis adeo Theſſali ſunt in Phocenſes indignatione perciti, vt barbaro duces itineris extiterint, & ex Trachinia Doridem regionem incurſauerint. nam eius regionis [a] podeon anguſtus illic octoginta non amplius ſtadia in latum protenditur, inter Melidem ac Phocenſem regionem ſitus, quæ olim Dryopis erat. Hæc autem regio, Dorum qui ſunt in Peloponneſo, metropolis eſt. Hanc igitur Doridem regionem ingreſſi barbari nihil admodùm læſerunt: cum Medis enim (etſi Theſſalis nõ videbatur) ſentiebãt. Poſteaquam autem è Doride in Phocidem ingreſſi ſunt barbari, ipſos quidem Phocẽſes non ſunt adepti: (eorum enim nonnulli cacumina Parnaſſi conſcẽderant, [b] qui vertex eſt iuxta vrbẽ Neonẽ illic ſitam, nomine Tithorea: eóq; ſe receperant: ſed plures ad Locros Ozolas, in vrbẽ Amphiſſam, quæ ſupra Criſæũ ſita eſt campũ) omnẽ tamẽ agrum Phocẽſem incurſauerunt: (ſic enim ducebantur à Theſſalis) & omnia quæ nacti ſunt, igni ferróq; vaſtarũt. Vrbes etiam ingreſſi, ignes in ſacras ædes iniecerunt. nam peragrantes eam iuxta Cephiſſum amnẽ, cuncta populati ſunt, & hinc vrbẽ Drymon incenderunt, illinc Charadram & Erochum & Tethronium & Amphicæam & Neonẽ & Pedicas & Triteas & Elateam & Hyampolin & Parapotamios, *id eſt fluminis accolas*: & Abas, vbi delubrum Apollinis erat locuples & theſauris donariiſque compluribus exornatum, in quo, vt tunc, ita nunc redduntur oracula. Hoc delubrum poſteaquam diripuere, incenderunt. Phocenſium etiam quoſdam per montana inſequuti ceperunt, & mulieres aliquot, quas præ multitudine ſtuprantium extinxerunt. Prætergreſſi quoque Parapotamios, peruenere ad Panopeas. Vnde bifariam copiæ iam diuiſæ fuerunt: quarum plurima pars ac validiſſima cum ipſo Xerxe Athenas verſus tendens in Bœotos, in agrum Orchomeniorum ingreſſa eſt. Bœoti autem cum Medis vniuerſi ſentiebant: quorum vrbes viri Macedones in eis collocati, qui ab Alexandro miſſi fuerant, ſeruauerunt, volentes planum facere Xerxi Bœotos ſentire cum Medis. Et hi quidem barbari hâc iter intẽderunt. Cæteri verò cum ſuis ducibus Parnaſſum à dextra preſtringentes, ad templum quod eſt Delphis proceſſerunt, quicquid agri Phocenſis nanciſcebantur, id omne fœdantes. nam & Panopeorum oppidum incenderunt, & Dauliorũ & AEolidenſium. Ideo autem hâc ab aliis ſeiuncti pergebant, vt direpto quod Delphis eſt templo, pecunias repræſentarent Xerxi regi: qui omnia quæ in eo templo erãt memoratu digna, melius norat (vt ego audio) quàm quæ in ædibus ſuis reliquerat: permultis aſſiduè referentibus cum alia, tum præcipuè Crœſi Halyattis filii donaria. Hoc Delphi quum audiſſent, in extremam prorſus deuenere formidinem: qua attoniti, deum de ſacra pecunia conſultarunt, nunquid eã humi defoderent, an alium in locum tranſportarent. Eam deus illis interdixit ne amouerent: ſe enim ſuffecturum eſſe ad res ſuas tutandas. His auditis Delphi de ſemetipſis curandum putauerunt, liberis vxoribúſque in Achaiam traiectis. Pleriq; igitur vertices Parnaſſi ſuperauerunt, & ad Corycium antrum, quidam ad Amphiſſam Locridem ſe ſubduxerunt. Denique omnes Delphi vrbem deſeruerunt, præter ſexaginta viros, ac prophetam, *id eſt uaticinum*. Poſtea verò quàm barbari ſubeuntes appropinquabant, tẽplúmq; cernebãt, interim propheta cui nomen erat Aceratos, inſpicit ante delubrũ ſacra arma prolata è conclaui, quæ [c] intus propoſita fuerãt: eáque nefas erat cuiquã mortali contingere. quod oſtentum iis Delphis qui aderant perrexit nũtiatum. Vbi autem barbari properantes peruenere ad fanum Mineruæ [d] quod eſt ante tẽplum, tum verò etiã maiora quàm ſuperius prodigia repræſentata ſunt. [e] res profectò hæc valde miranda: nam arma Martia ſua ſponte extra delubrum propoſita apparuerunt. Quod tamen ſecundo loco actum eſt, ex omnibus miraculis maxima eſt admiratione dignũ. quum enim barbari ad ſacellum Mineruæ quod eſt ante tẽplum accederẽt, interea è cælo fulmina in eos deciderunt: & à Parnaſſo duo abſciſſi vertices, magno cũ fragore ſunt deuoluti, permultóſq; eorũ interceperũt: atq; ex ipſo ſacello Mineruæ vociferatio iubilatióq; extiterũt. Quibus omnibus pariter ingruẽtibus terror incuſſus eſt barbaris, vt fugæ ſe mandarent. Ea re cognita Delphi deſcendentes magnam eorum ſtragem ediderẽ. Qui autem ſuperfuere, rectà ad Bœotos effugerunt: & quum rediſſent, referebant (vt ego accipio) alia ſe præter ea quæ

a *Quidam, Tractus anguſtus. Alii, Prominentia anguſta. Camerarius autem ita hũc locum reddit,* Regionis Doricæ hac in parte anguſtus eſt aditus, latitudine patens ad millia paſſuũ circiter quatuor. *quaſi pero extenditur.*

b Eſt autem multitudinis etiam capax vertex Parnaſſi, quà ad vrbem Neonem vergit, ſeorſum ſitam: vocatúrque ille *uertex* Tithorea. *uel, Tithoreus, ut conueniat cum uoce Latina Vertex maſcul. gen. ut* Τιθορία *cũ Græca fœmin.* κορυφή. *Sic paulo pòſt* κορυφῆς *meminit uocatæ* Ταμπύης. *Lego autem* καὶ Λύνη ἐπ' ἐωυτῆς, *pro* χειμὼν ὑπ' ἐωυτῆς. *ſed ne illius quidem lectionis ſenſus ſatisfacit.*

c *Ex iis quæ paulo pòſt ſequuntur, uidetur colligi hic pro* ἔσω ϑεν *reponendum eſſe* ἔξω ϑεν.

d *Videtur potius* ἀφ' ὑγιείης *eſſe cognomentum Mineruæ, à prouidẽdo ita dictæ. niſi fortè legit Valla* ἀφ' ὑγιοῦς, *qui pro eo quod hic Fanum, ſtatim Sacellum dicit, &* AEdem. *Cuius interpretationem ſequendo quæ paulo pòſt habetur, uidelicet Fano Mineruæ protẽplaris, hic reponendum fuerit, Mineruæ quæ eſt ante templum.*

e Nam & hoc, magnũ quidem miraculum eſt, (*quod uidelicet modò dictum fuit*) Martia arma conſpecta fuiſſe extra templum ex tantia ſua ſponte: (*uel à ſeipſis, i. ſine ullius opera*) ſed quæ illud ſequuta ſunt, inter quælibet ſpectra, maxima eſt admiratione dignum. *Vel, præ quibuſlibet ſpectris, aut oſtentis.*

dixi miracula vidiſſe, duos armatos [a] humana natura auguſtiores inſtitiſſe ſibi, cædem facientes atque inſequentes. Hos autem duos Delphi aiunt indigenas heroas eſſe, Phylacon & AVtonoum, quorum fana viſuntur, Phylaci quidem, ſecundum ipſam viam ſuper ædem Mineruæ: AVtonoi verò, prope Caſtaliam, ſub Hyampeo vertice. Saxa autem quæ à Parnaſſo deciderunt, adhuc ad noſtram vſque memoriam integra extant in fano Mineruæ protemplaris locata, ad quod [b] per barbaros deuoluta peruenere. [c] Atq; hic receptus à templo horum virorum fuit. Græcorum autem claſſis ab Artemiſio profecta, rogatu Athenienſium ad Salaminem ſubſtitit. Quod vt facerent ideo rogauerant Athenienſes, tum vt liberos atque vxores ex Attica ſubducerent, tum vt conſultarent quid ſibi agendum eſſet. Nam in rebus quæ contigerant, conſilium capiendum habebant, tanquam opinione fruſtrati: quippe qui quũ putaſſent inuenturos ſe Peloponnẽſes ad excipiendum barbarum in EVbœa ſubſidentes, horum nihil inuenerant, ſed audiebant illos Iſthmũ muro ſepire, hoc plurimi facientes vt ipſi ſupereſſent, & terram ſuam obtinentes tutarẽtur, omiſſis cæteris. Hæc Athenienſes quũ audiſſent, ita ſocios obſecrarunt vt ad Salaminem ſiſterẽt claſſem. Quò aliis appulſis, Atheniẽſes in terram ſuam profecti propoſuere edictum vt qua quiſque Athenienſium ratione poſſet ſeruaret liberos atque domeſticos ſuos. Ibi plurimi eorum ſuos in Trœzenẽ miſerunt, quidam in AEginã, nonnulli in Salaminem, pro ſe quiſque properantes ſua pignora exportare, quòd vellẽt oraculo obſequi: & ante omnia, quòd Atheniẽſes aiunt ingentem anguem arcis cuſtodem in templo fuiſſe obſeruatum. Et tanquam re vera eſſent quæ dicunt, ſerpenti menſtrua non ceſſant libamina proponere quæ ſint è melle cõfecta: quæ quum ſemper ſuperioribus temporibus depaſcerentur, tunc illibata mãſerant. Id quũ ipſa templi antiſtes indicaſſet, eo magis Athenienſes eóque promptius deſeruere arcem, tanquam à deo etiam deſtitutam. exportatis itaque rebus omnibus, ad caſtra nauigauerũt. Poſteaquam autem eos qui ab Artemiſio ſoluerant, ad Salaminẽ ſubſtitiſſe audierunt reliqui claſſiarii qui ad Trœzeniam erant, eodem confluxere. nam vt in Pogonem Trœzeniorum portum coiretur erat edictum. Pluréſque multo contractæ ſunt naues quàm ad Artemiſium decertauerant, & à pluribus ciuitatibus, eodẽ quo ad Artemiſium duce, EVrybiade EVryclidis filio, viro Spartiata, non tamen è genere regio: quarum multo plurimas ac maximè veloces obtinebant Atheniẽſes. quæ claſſis ex his conſtabat: Ex Peloponneſo Lacedæmonii ſedecim naues præſtabant: Corinthii, totidẽ quot ad Artemiſium præſtiterant: Sicyonii, quindecim: Epidaurii, decem: Trœzenii, quinque: Hermionenſes, tres. Hi Doricæ ac Macedonicæ gentis (Hermionenſibus exceptis) ex Erineo & Pindo & Dryopide nouiſſimè profecti. nam Hermionenſes Dryopes ſunt, ab Hercule & Melienſibus è regione quæ Doris nunc vocatur, abducti. Hæ copiæ Peloponnẽſium erant. Eorum autem qui ſunt in exteriore continente, Athenienſes ſuprà quàm cæteri naues præſtabant, ſoli cẽtum octoginta. quippe quibus non adfuerunt in pugna ad Salaminem geſta Platæenſes, ob hanc cauſam, quòd quum Græci ab Artemiſio dilapſi ſunt, Platæẽſes, vbi iuxta Chalcidem appulſi fuere, deſcendentes in Pieriam oræ Bœotiæ, ad recipiendos domeſticos ſuos ſe conuerterant. ita dum in ſuis conſeruandis occupantur, relicti fuere. Atheniẽſes autem ſub Pelaſgis eam quæ nunc Græcia nuncupatur tenentibus, Pelaſgi erãt, Cranai nominati: ſub rege verò Cecrope, Cecropidæ cognominati: Erechtheo autem adepto imperium, immutato nomine Athenienſes appellati: deinde Iones, ab Ione Xuthi filio, qui dux extitit Athenienſis exercitus. Megarẽſes autem tantundẽ copiarũ quantum ad Artemiſium attulerunt. Ampracii, ſeptẽ cum nauibus auxilio venerunt: Leucadii, cũ tribus, Dorica gẽs, & à Corintho oriũda. Ex inſulanis autem AEginetæ triginta naues exhibuerunt: quibus aliæ quoque erãt naues inſtructæ, ſed iis orã ſuam tutabãtur: verùm cum triginta omnino nauibus præcipuæ velocitatis ad Salaminẽ dimicauerũt. Sunt autẽ AEginetæ Dores, ab Epidauro, cui inſulæ nomen antea fuerat OEnone. Poſt AEginetas eaſdẽ quas ad Artemiſium viginti naues prębuere Chalcidẽſes: & Eretrienſes, ſeptẽ. hi Iones ſunt. Dehinc autẽ Chii eaſdẽ præbuere, gens ab Athenienſibus Ionica. Naxii autẽ naues præbuere quatuor, qui quẽadmodũ & cæteri inſulani, à popularibus ad Medos miſſi erãt, ſed illorũ iuſſa aſpernati, trãſierẽ ad Græcos, ſuaſu Democriti, viri inter ciues illuſtris, & tũc trierarchi. Naxii autem Iones ſunt ab Atheniẽſibus ducẽtes originem. Styreenſes quoq; eaſdem quas in Artemiſio naues præbuere. Cynthii, vnam omnino, & vnã pẽteconterum. horum vtriq; Dryopes ſunt. Seriphii etiam & Siphnii & Melii fuere in partibus. hi enim ſoli ex inſulanis terram barbaro & aquam

a Statura humana proceriores ipſos inſequi, ſtragẽ inter perſequendum edentes.

b *Id eſt, Per medium barbarorum.*

c *Id eſt, Atque ita mulctati à templo ſe recepérant.*

negauerunt.intra Theſprotos iſti omnes & amnem Acherontem incolunt. Siquidem Theſproti, quum ſint contermini Ampraciotis ac Leucadiis, ex vltimis regionibus in militiam venerunt. Eorum autem qui extra hos habitant, ſoli fuere Crotoniatæ qui Græciæ periclitanti auxilium vna naui tulere, cui præerat Phayllus, vir [a]ter pythionices. Sunt autem Crotoniatæ genere Achæi. Et cæteri quidem ex hac claſſe triremes præbuerunt: Melii autem & Siphnii & Seriphii pentecõteros, [b] *id eſt biremes*: Melii duas, Siphnii Seriphiique vnam vtrique. Melii, à Lacedæmone genus ducentes: Siphnii & Seriphii, ab Athenienſibus Iones. Summa nauium, præter penteconteros, fuit trecentæ [c] quinquagintaocto. Quæ poſteaquam ex iis quas dixi vrbibus ad Salaminem conuenerunt, inter earum duces conſultabatur, EVrybiade rogante vt qui vellent ſententiam dicerent, vbinam ex iis locis quibus ipſi potirentur, commodiſſimum foret pugna nauali decernere. iam enim Attica pro derelicta erat: itaque de cæteris deliberabatur. Pleræque igitur illorum ſententiæ in hoc congruebant, vt profecti ad Iſthmum ante Peloponneſum decertarent, hac videlicet ratione, quòd, ſi malè pugnaſſent, ad Salaminem quidem, obſeſſis ſibi in inſula nullum ſubſidium oſtendebatur: ad Iſthmum verò dabatur ad ſuos effugium. Hæc ratio quum à ducibus Peloponneſium redderetur, aduenit quidam Athenienſis nuntiatum iam Atticam barbarum eſſe ingreſſum, eámque omnem igne vaſtare. nam copiæ quæ cum Xerxe erant, Bœotiam peragrantes, incenſa tum Theſpienſium, qui in Peloponneſum abſceſſerant, tum Platæenſium vrbe, Athenas peruenerant, & omnia illa peruaſtabant. Ideo autem Theſpiam & Platæam incenderunt quòd à Thebanis acceperant illas ciuitates non ſentire cum Medis. A traiectu autem Helleſponti, ex quo iter ingredi cœpere barbari, vnum menſem triuere tranſeundo in Europam, tres alios dum in Atticam peruenere, Calliade ſummum Athenis magiſtratum gerente: vrbémque deſertam cepere, paucis quibuſdam Athenienſibus in templo repertis, necnon quæſtoribus ærariis, & hominibus egenis, qui præſepta foribus atque lignis arce ſubeuntes arcebant: qui non exierant illinc ad Salaminem ſimul præ inopia victus, [d] ſimul opinione oraculi ſoluendi, quod reddiderat ſibi Pythia, murum ligneum inexpugnabilem fore: id interpretantes ex oraculo effugium eſſe, non naues. Hos Perſæ, caſtris ex aduerſo arcis poſitis in prominenti colle, quem Areon pagon Athenienſes vocant, hunc in modum obſederunt: Sagittas ſtupa circumdatas vbi incenderant, emittebant in illorum vallum. Athenienſes, quanquam obſeſſi, & ad vltimum malorum deducti, etiam inſcenſo vallo, tamen reſiſtebant: ac ne verba quidem Piſiſtratidarum conditionem deditionis offerentium admittebant: & cum alia ad repugnandum excogitarunt, tum verò hoc, quòd in barbaros portis ſubeuntes deuoluebant ſaxa molaria: adeo vt Xerxes perdiu inops conſilii fuerit, quòd eos expugnare non poſſet. Tandem ex difficultatibus acceſſus quidam apparuit barbaris. neceſſe enim erat, ſecundum oraculum, omnem Atticam quæ in continente eſt, ſubiici Perſis. Igitur à fronte arcis, à tergo autem portarum & aſcenſus, qua parte nemo excubabat, quáque nemo credebat quempiam hominum aſcenſurum, hac parte, etſi loco prærupto, quidam conſcenderunt, iuxta templum Aglauriæ filiæ Cecropis. Quos vbi in arcem aſcendiſſe viderunt Athenienſes, partim è muro ſeſe præcipitauerunt, atque extincti ſunt, partim in ædem refugerunt. At Perſæ qui aſcenderant, primùm ad portas contendunt, eíſque patefactis ſupplices trucidant: atque vbi omnium ſtragem fecerunt, direpto templo arcem incendunt. Athenis omnino Xerxes potitus, equitem quendam Suſa ad Artabanum mittit, nuntiatum res bene geſtas, ac præſentem ſtatum. Poſtero die quàm nuntium miſerat, conuocatis Athenienſium exulibus expeditionis ſuæ comitibus, iuſſit vt conſcenſa arce hoſtias ſuo ritu immolarent: ſiue aliquo in ſomniis viſo, ſiue ſua ſponte facti pœnitens quòd templum concremaſſet. Exules Athenienſes id quod iuſſi erant exequuti ſunt. Cuius rei cur mentionem fecerim exponam: Eſt in arce hac, Erechthei (qui fertur fuiſſe terrigena) templum, in quo olea eſt & mare, vt apud Athenienſes prædicatur, Neptuno & Mineruæ in teſtimonium poſita quòd de regione decertaſſent. Hanc igitur oleam vnà cum cæteto templo contigit vt barbari exurerent: quam Athenienſes qui ab rege iuſſi erant rem diuinam facere, altero ab incenſione die quum in templum aſcendiſſent, aſpexerunt fruticaſſe, edito à ſtipite virgulto cubiti inſtar. Et hæc quidem illi narrauerunt. At Græci qui apud Salaminem erant, vbi nuntiatum eſt vti res circa Athenienſium arcem ſe haberent, eò perturbationis deuenere vt nonnulli è ducibus non expectarent dum propoſitum negotium conſtitueretur, ſed in naues

a *Id eſt, Ter in certamine Pythico victor.*

b *Atqui ipſemet huius libri initio penteconteros. interpret. nauigia quinquagenûm remorum.*

c Septuagintaocto.

d Simul quòd oraculum inueniſſe ſibi viderentur. *i. oraculi ſen ſum, ſide mentem.*

irruerent, ac vela tollerent tanquam profecturi: cæteríque qui relinquebantur, ſtatuerent ſibi ante Iſthmum prælio nauali decernendum. Et quum nox adueniſſet, digreſſi è concilio, naues conſcenderunt. Ibi Themiſtoclem pergentem ad nauem ſciſcitatur Mneſiphilus vir Athenienſis quídnam ab ipſis decretum eſſet: & quum ab eo audiſſet decretum eſſe vt ad Iſthmum proficiſcerentur, & [a] ante Peloponneſum dimicarent, Si iſti, inquit, à Salamine proficiſcantur, iam tu pro nulla amplius patria dimicabis. ad ſuam enim quiſque patriam remeabunt: vt nec EVrybiades, nec alius hominum quiſpiam cohibere poſſit quominus copiæ dilabantur: Græciáque peribit conſilii inopia. Quare ſiquid comminiſci potes, perge, & quod decretum eſt conare irritum reddere, & EVrybiadem à ſententia reuocare, vt hîc perſtet. Themiſtocles, quum hæc admonita ſibi admodum probarentur, nullo reddito reſponſo ad EVrybiadis nauem perrexit. vbi hominem conuenit, ait velle ſe de negotio communi cum eo colloqui. Hunc ille in nauem ingreſſum iubet loqui quæ vellet. Cui Themiſtocles aſſidens, quæcunque à Mneſiphilo acceperat, tanquam à ſemetipſo refert, & alia adiicit multa, donec EVrybiadem à ſententia reuocauit: perſuaſitque vt è naui prodiret, & duces ad concilium contraheret. Ii poſteaquam congregati ſunt, priuſquam ad eos EVrybiades referret id cuius gratia ipſos coegerat, Themiſtocles multis agebat verbis prout magnopere expediebat. Quem interfatus Corinthiorum dux Adimantus Ocyti filius, Themiſtocles, inquit, in certaminibus ii qui ante alios ſurgunt, *colaphis* cæduntur. Eum refellens Themiſtocles, At qui, inquit, relinquuntur, non coronantur. Comiter autē Corinthio quum reſpōdiſſet, ad EVrybiadem conuerſus, nihil eorum dicebat quæ dixerat prius illos, poſteaquam à Salamine profecti fuiſſent, dilapſuros: (præſentibus enim ſociis, non putabat ſibi decorum quempiam accuſare) ſed aliunde oratione ſumpta, In te nunc, inquit, ſitum eſt ſeruare Græciam, ſi mihi accedens, nauale hîc prælium facias, & non horum quibuſdam credens, claſſem ad Iſthmum abducas. vtrunque enim, quum audieris, inter ſe comparato. Si ante Iſthmum confliges, in patenti pelago dimicabis, vbi nobis minimùm expedit, naues habentibus & grauiores & numero inferiores. Ex quo, etiamſi in aliis feliciter nobiſcum agatur, tamen amittes Salaminem & Megara & AEginam. nam illos vnà comitabitur ſuus pedeſter exercitus. atque ita tu eos in Peloponneſum ages, omnémque Græciam in diſcrimen adduces. Sin autem id feceris quod ſuadeo, hæc in eo reperies commoda: Primùm ſi in arcto conflixerimus nos, paucæ naues cum multis, profectò [b] ſi æqua belli contingent, multo ſuperiores erimus: quoniam in arcto oppugnare, pro nobis eſt: in ſpatioſo, pro illis. Præterea Salamis ſeruatur, vbi noſtri nunc liberi collocati ſunt & vxores. [c] Eſt & alia hîc cauſa propter quam item debes præcipuè hîc manere, quòd pro Peloponneſo & iſthmo pugnabis: quò caue (ſi ſapis) ne iſtos ducas. Quòd ſi id quod ſpero cōtinget, vt claſſe vincamus, barbari neque ad iſthmum nobis aderunt, neque vſquā longius ab Attica procedent, ſed nullo ordine abibunt: vnde nobis lucrifaciemus quæ ſeruauerimus, Megara, AEginámque, atque Salaminem; apud quam credibile eſt nos hoſtibus fore ſuperiores. [d] Credibilia enim ſuadentibus hominibus ferè proſperè cedit: ſecus facientibus ne deus quidem vult adeſſe, & humanæ ſententiæ indulgere. Hæc dicentem Themiſtoclem rurſus interpellans Adimantus, iubebat ſilere eum, vtpote cui patria non eſſet: quinetiam EVrybiadem non ſinere virum extorrem ſententiam dicere, & ita demum id ſinere quum vrbem Themiſtocles habuiſſet: videlicet exprobrans quòd Athenæ captæ eſſent, tenerentúrque ab hoſte. Tunc Themiſtocles, & illi & Corinthiis multa ingerens probra, ratione oſtendit, ſibi eſſe & ſolum, & vrbem multo maiorem quàm illis, [e] vnde naues ferme ducentæ eſſent armatæ, quas nulli Græcorum inuadentes poſſent propellere. Hæc quum ratione ſignificaſſet, ad EVrybiadem tranſiens, maiori cum acrimonia loquebatur, inquiens, Tu verò ſi hîc manes, vir eris egregius: ſinminus, Græciæ euerſor. totum enim belli momentum nobis naues ſuſtinent. Sed mihi crede, niſi hoc feceris, nos, [f] ſicuti ſumus, vbi domeſticos receperimus, in Sirin quæ eſt in Italia, profecturos, quæ olim iam noſtra eſt: & quam, vt oracula aiunt, à nobis condi oportet. Vos autem talibus ſociis deſtituti meorum verborum reminiſcemini. Hæc dicente Themiſtocle, EVrybiades [g] edocebatur: & ob id edocebatur (vt mihi videtur) quòd maximè formidabat ne ſi ad Iſthmum claſſem reduxiſſet, ab Athenienſibus deſereretur: quibus deſerentibus, iam reliqui non eſſent in pugnando hoſtibus pares. Ita ſententiam eam probauit, vt illic permanentes, pugna nauali decernerent. Quod vbi EVrybiadi placuit, ii qui altercationibus velitati fuerant

a Pro Peloponneſo, *alibi nertit.*

b Si rationi conſentaneus ſit belli exitus.

c Sed & hoc inter cætera eſt quod in primis amplecti debes: Hîc manens, pro Peloponneſo & Iſthmo nihilo ſecius pugnabis.

d Conſilia enim agitātibus rationi conſentanea ſuccedunt illa vtplurimùm: at ſiqui agitent conſilia rationi non conſentanea, ne ipſe quidem deus ad humanas deliberationes vult ſe accommodare.

e Tantiſper dum eſſent illis ducentæ naues armatæ. nullos enim ex Græcis illo inuad. poſſe propulſare.

f Ita, vt nos habemus. *i. Iam nunc, & nihil innouantes, circa verū noſtrarum ſtatum.*

g In diuerſam à priore ſententiam adducebatur. Vel, *Ad ſententiam aliud quàm prius inducebatur.* Ad verbum, *Redocebatur. i. Diuerſimode ſentire docebatur.* Vel, *Dedocebatur quod ſenture edoctus fuerat.*

circa Salaminem, quum illic ſeſe appararent tanquam prælium nauale facturi, dies illuxit: & ſimul oriente ſole extitit terræ & maris motus: propter quod viſum eſt faciendum vt AEacidas in auxilium inuocarent.[a] Id vbi fecerunt, & omnibus qui illinc è Salamine ſunt diis vota fecerunt, & Aiacem Telamonis filium inuócauerũt: nauémque ad AEacum & ad alios AEacidas inuocandos AEginam miſerunt. Narrabat autem Dicæus Theocydis filius, vir Athenienſis, atque idem exul, & apud Medos factus illuſtris, per id tempus quo Attica regio Athenienſibus deſolata, à pedeſtri Xerxis exercitu vaſtabatur, ſe fortè fuiſſe vnà cum Demarato Lacedæmonio apud campum Thriaſium, vidiſſéque puluerem triginta ferme millium virorum procedentem ab Eleuſine: & quum demirarentur quorúm nam hominum eſſet ille puluis, ſtatim ſe audiſſe vocem, quæ vox ipſi videretur iacchus myſticus: & Demaratum (vt qui eſſet ſacrorum quæ fierent in Eleuſine ignarus) interrogaſſe quidnam eſſet quod ita ſonaret, ſéque dixiſſe, Demarate, [b] non aberit quin grandis aliqua clades contingat regis copiis. Hoc enim palàm eſt, quum Attica ſit deſolata, numen ab Eleuſine reſonans, venire auxilio Athenienſibus ac ſociis. & ſi quidem in Peloponneſum incumbat, periculum regi erit, eiúſque copiis quæ ſunt in continente: ſin ad claſſem quæ ad Salaminem eſt conuertatur, periculum adibit rex ne nauticum amittat exercitum. Hæc autẽ ſolennia Athenienſes quotannis celebrant Cereri atque Proſerpinæ: & his ſacris quicunque vult & Athenienſium & aliorũ Græcorum initiatur: & vox quam audis, eſt in hoc feſto bacchantium. Et ad hæc dixiſſe Demaratum, Sile, néve alteri cuiquam hoc verbum dixeris. nam ſi ad regem referatur, capite plecteris, vt nec ego te nec alius quiſpiam hominum queat eripere. quâobrem tene ſilentium. hæc autem expeditio diis curæ erit. Hoc Demaratum admonuiſſe aiebat. [c] Ex illo autem puluere ac voce factam eſſe nubem, eámque in ſublime elatam, Salaminem verſus ad Græcorum exercitum fuiſſe delatam. Ita ſe didiciſſe nauticas Xerxis copias eſſe perituras. Hæc dicens Theocydis filius referebat, Demaratum atque alios teſtes citans. Claſſiariæ autem Xerxis copiæ, vbi conſpecta ſtrage Laconica ex Trachinia in Hiſtiæam traiecerunt, triduum illic moratæ, per EVripum nauigabãt, totidémque diebus ad Phalerum præſtò fuerunt. Nec verò minori (vt mihi videtur) numero vel pedeſtres copiæ vel nauticæ Athenas promotæ ſunt, quàm ad Sepiadem atque Thermopylas. nam in ſupplementum eorum qui aut tempeſtate ad Thermopylas, aut in naualibus ad Artemiſium prælio interierunt, hos ſubſtituam qui nondum regem ſequuti fuerant, Melienſes, Dorienſes, Locros, Bœotos, qui cum omni copia aduenerunt; exceptis Theſpienſibus & Plataenſibus: necnon Caryſtios, Andrios, Tenios, ac cæteros omnes inſulanos, præter quinque ciuitates, quarum nomina ſuperius commemoraui. nam quo magis penetrabat in Græciam Perſes, eo plures eum nationes ſequebantur. Qui omnes, exceptis Pariis, poſtquam Athenas venere, & ad Phalerum, (Parii autem in Cythno [d] relicti, quò bellum caderet expectabant) ibi Xerxes ipſe ad claſſem deſcendit, animo cœtum claſſiariorum adeundi, & eorum audiendi ſententias. Eò profectus vbi præſedit, aſſidentibus qui accitu eius aderant, ſuæ quoque gentis tyrannis ac nauium præfectis, vt cuique rex honorem dederat, quorum primus erat Sidonius rex, tum Tyrius, deinceps alii gradatim: miſit ad eos Mardonium tentandi gratia, ſciſcitatum ſingulos prælium nauale faceret nécne. Poſteaquam Mardonius à Sidonio exorſus, ſingulos circumiens interrogauit, cæteri quidem eandem dixere ſententiam, iubentes fieri prælium: Artemiſia verò, Hæc, inquit, Mardoni, quæ dico, regi referas: [e] me neque in prælis ad EVbœam geſtis ignauiſſimam extitiſſe, neq; minima contuliſſe in te, domine. ideo, quum talis ſim, æquum eſſe, ea quæ in rem tuam maximè eſſe ſentio, demonſtrare. Itaque hoc tibi ſuadeo, vt nauibus parcas, nec prælium nauale facias cum iis viris qui tanto ſunt tuis in rebus præſtantiores, quanto fœminis viri. Quid enim neceſſe habes omnino venire in diſcrimen pugnæ naualis? nónne Athenas habes quarum gratia expeditionem ſumpſiſti: nónne reliquam Græciam? ac nemo tibi obſiſtit? Qui tibi obſiſtebant, ita ſummoti ſunt vt eos decebat. Quò autem ego recaſuras hoſtium res arbitror, id exponam: Si non inſtabis pugnæ nauali committendæ, ſed claſſem perges hîc continere ad terram, aut etiam tendere ipſe in Peloponneſum, tunc tibi, domine, ſuccedent ea quorum gratia veniſti. neque enim diu tibi reſiſtere Græci poſſunt, ſed dilabentur, & abs te ad ſuas quiſque vrbes defugient. quoniam neque commeatus eſt eis in hac inſula, vt ego audio, neque, ſi tu in Peloponneſum pedeſtres copias duces, hîc eos credibile eſt perſtituros qui illinc huc aduenerunt, neque de pugna pro-

[a] Sicut autem deliberatũ fuerat, ita hæc fecerunt. quum enim diis omnibus preces fudiſſent, illinc quidem, ex ipſa *nimirum* Salamine, Aiacem Telamonémque inuocauerũt, ad AEacum autem cæteróſque AEacidas inuocandos nauem AEg. miſ.

[b] Fieri non poteſt quin magna aliqua cl.

[c] Poſt illum autẽ puluerem ac vocem ortam eſſe nubem.

[d] Quum remanſiſſent.

[e] Me, quæ nec in naualibus ad Eubœã prœliis me ignauiſſimè geſſi, nec minima præſtiti, par eſt, domine, ſententiam meam proferendo, quæ maximè è re tua eſſe cenſeo, indicare: atq; ideo hæc dico, Parce nauibus, nec prælium nauale cum iis viris &c.

» Athenienſibus faciẽdã curaturos. At ſi pugnam naualẽ gerere approperabis, vereor » ne copiæ nauticæ malè re geſta pedeſtribus ſint exitio. Præterea hoc etiam rex in a- » nimum dimitte: vſu venire vt bonis quidem hominibus mali ſerui ſint, malis au- » tem boni. Ideóque tibi (qui virorum es optimus) ſerui ſunt mali, qui numero ſocio- » rum cenſentur, AEgyptii, Cyprii, Cilices, Pamphyli, è quibus nulla vtilitas eſt. Hæc loquente Artemiſia, quicunque ei bene volebant, noxiam illi rebantur ſuam ora- tionem, tanquam aliquid mali paſſuræ ab rege, quem vetaret pugnam facere nauã- lem: at ii qui malè conſultum illi volebant inuidebántque, vtpote cui inter pri- mos ſociorum omnium honos haberetur, gaudebant eius quam dixerat ſententia, tanquam perituræ. Sed Xerxes, poſtquam ad eum ſunt relatæ ſententiæ, magnopere delectatus eſt Artemiſiæ ſententia: & quum iam antea officioſam eſſe ſenſiſſet, tunc multò impenſius collaudauit. Nihilominus vt [a] pluribus ſtaretur iuſſit, ratus ad EV- bœam ſuos ſponte malè pugnaſſe, quòd videlicet ipſe abfuiſſet: itaque conſtituit ſpe- ctaculo pugnæ naualis intereſſe. Claſſiarii, vbi nuntiatum eſt illinc eſſe ſoluẽdum, claſſem Salaminem verſus ducũt, & per otium in aciem ſunt digeſti. Sed quum eos dies defeciſſet quominus prælium committerent, (nox enim interuenit) in poſterũ diem ſeſe inſtruebant: quum interim Græcos metus formidóque cepit, cum alios, tum verò Peloponnenſes, quòd ipſi deſidentes in Salamine, pro Athenienſium ter- ra eſſent certaturi: qui ſi ſuperarentur, in inſula deprehenſi forent obſidendi, ſua ter- ra ſine præſidio relicta. Per eandem noctem pedeſter exercitus barbarorum conten- debat in Peloponneſum: quanquam cuncta quæ poterant excogitata erant ne bar- bari per continentem ingrederentur. Nam vbi Leonidem cum ſuis apud Thermo- pylas occubuiſſe accepere Peloponnenſes, celerrimè ex vrbibus concurſu facto, Iſthmum inſederunt, duce Cleombroto Anaxandridæ filio, Leonidæ fratre. Ibi con ſidentes, primùm viam Scironidem obſtruxerunt, deinde conſilio inito Iſthmum muro inædificabant, opúſq; perficiebant, quippe nemine (quum tot millia virorũ eſſent) ceſſante. nã & lapides & lateres & ligna, & ciſtas ſabulo plenas afferebãt, nullo temporis momento opus intermittentes, neque diurno neque nocturno. Hi autem è Græcis fuerunt qui ad Iſthmum auxilio cum omni copia venerunt: Lacedæmo- nii, & Arcades omnes, & Elei, & Corinthii, & Sicyonii, & Epidaurii, & Phliaſii, & Trœzenii, & Hermionenſes. Hi fuerunt qui quidem auxilio venerunt metuentes periclitanti Græciæ. Cæteris enim Peloponnenſibus id nihil admodum curæ erat, & Olympia iam & Carnia præterierant. Incolunt autem Peloponneſum gentes ſep- tẽ, quarum duæ indigenę eundem quem habitarunt olim locum nunc habitant, Arcades & Cynurii: vna, Achaica, quæ nunquam illa quidem è Peloponneſo exceſ- ſit, ſed priſtino loco egreſſa, alienum incolit: reliquæ quatuor è ſeptem aduentitiæ ſunt, Dorienſes, AEtoli, Dryopes, Lemnii. Ac Dorienſium quidem multæ ſunt & in ſignes ciuitates: AEtolorum autem ſola Elis: Dryopum autem, Hermiona & Aſina, quæ ad Cardamylam Laconicam ſita eſt: Lemniorum autem, omnes Paroretani. Cynurii autem, quum ſint indigenæ, ſoli putantur Iones eſſe, ſed effecti ſunt Dores, ſub imperio Argiuorum impoſiti, & progreſſu temporis, quum eſſent Orneatæ, i- témque accolæ. Harum igitur ſeptem gentium cæterę præter eas quas recenſui, è medio ceſſerunt: & (ſi ingenuè loqui fas eſt) in medio ſedentes cum Medis ſentie- bãt. Apud Iſthmũ quidẽ in tali labore iſti occupati erant, vtpote pro omni iam cur- ſu, quòd nulla ſpes è claſſe affulgeret, currentes. Quæ audientes illi qui in Salamine erãt, formidine afficiebãtur, non tã pro ſeipſis quàm pro Peloponneſo ſoliciti, adeo vt alius alium adiens, & ſummiſſa voce loquens admiraretur in EVrybiade conſilii inopiam: tandem verò res erupit in medium, conciliúmque contractum eſt, & mul ta de hoc ipſo dicebantur, ab his quidẽ, oportere in Peloponneſum nauigare, & pro illa adire periculum, non autem manentes, pro regione captiua pugna nauali decer- nere: ab Athenienſibus verò & AEginetis & Megarenſibus, ſatius eſſe illic manentes dimicare. Ibi Themiſtocles, poſtquam ſententia Peloponnẽſium euicit, clanculum è concilio egreſſus, miſit ad claſſem Medorum nauigium, cum quodam iuſſo dice- re quæ oporteret, cui nomẽ erat Sicino, contubernali ſuo, atque eodem pædagogo liberorum ſuorum: quem poſt has res geſtas ipſe Theſpiẽſem fecit, [b] (vbi Theſpien- ſes in ciuitatem ſunt recepti) atque locupletem. Is tunc nauigio ad duces barbarorũ » profectus hæc inquit, Dux Athenienſium, quòd partibus regis fauet, præoptátque res » veſtras quàm Græcorũ eſſe ſuperiores, miſit me iã clam aliis Græcis indicatũ vobis, » illos metu perculſos fugã facere velle, & nunc offerri vobis occaſionẽ exequẽdi rem » omnium præclariſſimam, niſi per negligentiã eos dilabi ſinatis. nam neque inter ſe

a *Id eſt, Sententijs plurium. Qu'on ſe teine à la plus grande voix.*

b *Quo tempore Theſpiẽſes ciues recipiebant, id eſt in ciuitatis donabant.*

conſentiunt, neque vobis amplius obſiſtent: ſed inter ſe dimicantes cernetis eos « qui vobiſcum & eos qui contra vos ſentiunt. Hac re Sicinus indicata, ab illis abſceſ- « ſit. Cui fidem habentes barbari, tum in inſulam paruam nomine Pſyttaleam, quæ inter Salaminem & continentem ſita eſt, multos Perſarum traiiciunt, tum mediam circa noctem cornu quod ad veſperam ſpectabat producunt Salaminem verſus, eam circumituri: producunt itē qui circa Ceon & Cynoſuram inſtructi erāt, occupantes omne fretum Munychia tenus. Ideo autem & naues producebant nequa Græcis liceret effugere: ſed circumuenti vicem redderēt prælıorum ad Artemiſium geſtorum. Ad inſulam autem Pſyttaleam traiiciebant Perſas, vt commiſſo naŭali certamine, quum plurimum & virorum & naufragiorum eò efferretur, (erat enim inſula in traiectu pugnæ ſita) ii Perſæ [a] ſuos ſeruarent, alienos interimerēt. Hoc autem ne hoſtis ſentiret, clanculum egere, nulla noctis parte conceſſa ſomno. In has ego res intuens, non habeo aduerſari oraculis tanquā non, veris volens euidenter loquentia conari refellere,

a Alios ſeruarent, alios interim.

Auricomæ poſtquam Dianæ littora iungent.
Nauales pontes cum littoribus Cynoſuræ,
Spe ſtolida fortes quòd Athenas marte ſubegit,
Compeſcet iuuenem meritiſſima pœna ſuperbum,
Inſtinctum furiis, ſibi cedere cuncta putantem.
Nam miſcebitur æs æri, mars ſanguine pontum
Inficiet: Graiis tunc libera tempora reddet
Saturno genitus, ſimul & Victoria pollens.

Quum ita euidenter in his à Bacide dicatur, profectò neq; ipſe de fide oraculis deroganda auſim dicere, neque ab aliis dici ſuſtineam. Porro inter duces qui in Salamine erant ingens conflatus eſt tumultus, nondum ſcientes à barbarorum nauibus ſe circumueniri: vbi autem orto ſole inſpexerunt hoſtem inſtructum, cenſuerunt ibidem ſibi manendum. Quibus congregatis, applicuit ex Aegina Ariſtides Lyſimachi filius, Athenienſis quidem, ſed in exilium à populo eiectus, quem ego (vt eius mores accepi) virum optimum Athenis atque iuſtiſſimum cēſui. Hic vir concilio aſſiſtens, Themiſtoclem euocauit, non amicum ſibi, ſed in primis inimicum: verùm præ magnitudine præſentium malorum oblitus ſimultatum, euocauit hominem colloquē di gratia. præſenſerat enim Peloponnenſes maturare ad Iſthmum claſſem reducere. Qui, quum prodiſſet Themiſtocles, ad eum inquit, Nos & alio tempore & hoc ipſo « contendere debemus inter nos hac de re, vter noſtrum de patria præclarius mereatur. te verò certiorem facio, peræquè eſſe Peloponnēſibus multa verba facere ac pau « ca de abducendis hinc nauibus. Ego enim tibi quod ipſemet vidi, refero: nunc, ne ſi « velint quidem, Corinthios atque ipſum EVrybiadem enauigare poſſe, quoniam cir « cumdati ab hoſtibus vndiq; ſumus. quare ingreſſus ad eos, hoc indicato. Cui reſpon « dens Themiſtocles, Vtilia ſanè, inquit, iubes, bonum afferens nuntium. Nam quod « ego precabar vt fieret, id ipſe tu conſpicatus fieri veniſti nuntiatum. [b] vt enim ſcias, « quæ fiunt à Medis, propter me fiunt: quoniam opus facto fuit vt Græci qui nolebāt « ſua ſponte ad pugnam deſcendere, deſcenderent inuiti. Tu verò, quandoquidem v- « tilia nuntiatum veniſti, per teipſum nuntiato. Quoniam ſi ego retulero, videbor rē « commentitiam dicere, nec ipſis perſuadebo, tanquam non hoc agentibus barbaris. « Itaque tute ingreſſus, vti res habet ipſe referas. Quod vbi feceris, ſi tibi fidem habe- « bunt, optimè habet: ſin minus, perinde nobis erit. neque enim ſi vndique circumda « ti ſumus, vt tu ais, amplius iſti defugient. Ariſtides conciliū introgreſſus, eadem re- « tulit, dicens ſe ex Aegina veniſſe, & ægrè elapſum, latendo ſtationem hoſtium. Omnem enim claſſem Græcorum, à Xerxis claſſe circumuentam: ideóque hortari ſe vt ad defenſionem ſui illi ſeſe præpararent. Hæc loquutus Ariſtides, retrò abiit. Rurſus autem inter duces altercatio orta, pleriſq; eorum fidem nuntio non habentibus. Quibus non credentibus aduenit triremis tranſfuga virorum Teniorum, cui præerat Panætius Soſimenis filius, quæ omnē veritatem attulit. Cuius facti nomine Tenii in tripode qui Delphis dedicatus eſt, inter eos qui barbarum debellarunt, ſcripti fuere. Ex hac autem naui quæ ad Salaminem & altera quæ ad Artemiſium tranſfugit, expleta eſt Græcorum claſſis trecentarum & octoginta nauium. duæ nanq; prius ad explendum numerum defuerant naues. Græci, vbi eis verba Teniorum fecerunt fidem, ſeſe apparauerunt tanquam dimicaturi. Et ſub diluculū, quum propugnatorum cœtū feciſſent, Themiſtocles ex omnibus quæ expedirent præcipiebat: cuius orationis ſumma erat, meliorum cum peioribus comparatio, quæcunque in homi-

b Scito enim quæ à Medis fiūt, à me profecta eſſe.

nis natura atque induſtria exiſtunt, exhortatus vt meliora eligerent. Vbi perorauit, iuſſit illos ingredi naues. quibus ingreſſis, rediit ab AEgina triremis quæ profecta ad AEacidas erat. móxque omnes naues Græci ſoluerunt. In quos mouentes cõtinuò barbari ſunt inuecti. Ibi cæteri quidẽ Græci [a] quum inhiberẽt remos, ceſsímq; irent, Aminias Palleneus vir Atheniẽſis, euectus naui in hoſtilem incurrit: cui implicitus quum hæreret, nec abſtrahi poſſet, ita cæteri venientes auxilio conſerti ſunt. Hunc in modum aiunt Athenienſes extitiſſe initium pugnæ: AEginetæ verò, nauem quæ ad AEacidas abierat feciſſe initium. Quanquam etiam hoc refertur, ſimulachrum mulieris fuiſſe eis oblatum: & quum apparuiſſet, ita illos exhortatum vt omnis Græcorum exercitus exaudierit: ſed prius his verbis cõuitiatum, [b] O dæmonii, quouſque remos inhibebitis? Cæterùm aduerſus Athenienſes inſtructi erant Phœnices. nam hi cornu tenebant quod ad Eleuſinem occidentémque vergebat. Aduerſus Lacedæmonios inſtructi erant Iones. hi autem cornu tenebant quod ad auroram ſpectabat & Pireum: quorum pauci admonitu Themiſtoclis de induſtria ignauiter agebant, plerique minimé. Enimuerò complurium trierarchorum nomina commemorare poſſem, qui Græcas naues expugnauere: ſed neminem nominabo præter Theomeſtorem Androdamãtis filium, & Phylacon Hiſtiæi filium, ambos Samios. quorum duntaxat ideo mentionẽ facio, quòd Theomeſtor ob hanc nauatã operam à Perſis tyrãnus Sami ſit creatus: Phylacus inter bene de rege meritos adſcriptus ſit, & multo tractu ſoli donatus. Bene meriti autem de rege, Perſica lingua Oroſangæ vocãtur. De his quidem ita res habet. Multitudo autem regiarum nauium ad Salaminẽ expugnabatur, partim ab Athenienſibus corrupta, partim ab AEginetis, vtpote Græcis ſeruato ordine ac loco certantibus, barbaris & incompoſitè & inconſultè agentibus: vt non ab re fuerit talem eis rem contingere qualis contigit. quanquam eo die fuerunt atque extiterunt longè ſeipſis præſtantiores, & quàm ad EVbœam extiterant, pro ſe quiſque adnitentes, ac Xerxem reformidantes, quòd ab eo ſe ſinguli conſpici arbitrabantur. Et de aliis quidem vel barbarorum vel Græcorum ſingulatim, quomodo dimicauerint, non poſſum pro comperto referre: circa Artemiſiam verò hoc rei geſtum, ex quo impẽſius illa regi commendata eſt: Poſteaquam regiæ res in multum tumultuationis deuenerant, hoc interim tempore Artemiſia, quum nauem ſuam Attica inſequeretur, nullum habens effugium, quia ante ipſam naues amicorũ, ſua verò proxima hoſti erat, hoc ſibi putauit faciẽdum, quod & feciſſe profuit. nam vt fugiebat Atticam nauem, in nauem ſociam, quæ erat virorum Calyndenſium, impegit, quáque rex Calyndẽſium Damaſithymus vehebatur. Cum quo etſi huiẽ iam inde quũ eſſent in Helleſponto, contentio interceſſerat, tamẽ incertũ an conſultò id fecerit, an fortuitò nauis Calyndenſium oblata fuerit. Eam Artemiſia vbi incurrit pariter ac demerſit, proſpero caſu vſa & duplex hinc ſibi bonũ eſt adepta. nam trierarchus Atticæ nauis eam cõſpicatus incurriſſe barbarorum virorum nauem, exiſtimans hanc Artemiſiæ nauem aut Græcam eſſe, aut è barbaris profugiſſe, & à Græcis pugnare, ab hac ad alias ſe conuertit. Ita ex hoc facto contigit Artemiſiæ tum vt exitium euitaret, tum vt è malo opere præcipuè ſe probatam apud Xerxem redderet. ſiquidem fertur, quum rex ſpectans animaduertiſſet hanc nauem alteri incurriſſe, quendam eorum qui aderãt dixiſſe, Cernis Artemiſiam domine, vt bene præliatur, vtque nauem hoſtilem depreſſit? Et regẽ interrogaſſe nunquid verè id opus Artemiſiæ eſſet: & illos, vtpote qui planè noſſent inſigne nauis Artemiſianæ, ita rem habere adfirmaſſe, ratos eam nauem quæ corrupta eſſet, hoſtilẽ fuiſſe. nam præter cætera quæ mulieri (vt dictum eſt) proſperè ceſſerunt, hoc quoque acceſſit, quòd è naui Calyndenſi nemo ſeruatus eſt qui exiſteret accuſator. Vnde Xerxem ferunt ad ea quæ narrabãtur dixiſſe, Viri quidem extiterunt mihi fœminæ, fœminæ autem, viri. Hæc aiũt dixiſſe Xerxẽ. In eo prælio cum alii multi & illuſtres viri tam Perſarum Medorúmq; quàm aliorum ſociorum occubuere, tum verò dux Ariabignes Darii filius Xerxíſq; frater: è Græcis pauci. quippe qui gnari natãdi, vbi ſuæ naues corruptæ erant, nec in pugna peribant, ad Salaminem enatabant. cuius rei quia imperiti erant barbarorum plerique, in mari periere. Poſteaquam autem eorum primæ naues in fugam verſæ ſunt, tum verò plurimæ corrumpebantur. nam quæ in poſterioribus locatæ erant, dũ earũ propugnatores conarẽtur præterire, vt & ipſi aliquam operam [c] regi nauarent, vndique in ſuorũ naues incidebant. Quo in tumultu etiam hoc actum eſt, vt quidam Phœnices quorum naues corruptæ fuerant, regem adeuntes, inſimulauerint Iones tanquam proditores, quòd propter eos naues amiſſæ eſſent. vnde id contigit, non vt Ionum duces interficerẽtur, ſed vt ii Phœnices qui

[a] Quum in puppim inhiberent vt appulſuri. Bud.

[b] O miſeri.

[c] In regis conſpectu nauarent.

illos inſimulabant,[a] eam acciperent mercedem. Etenim illis adhuc ea loquentibus, Samothracia nauis Atticæ impacta, eam demerſit: & in hanc AEginetica impulſa ipſam depreſſit. Verùm Samothraces, vt qui iaculatores eſſent, epibatas nauis quæ ſuã depreſſerat, iaculorum ictibus excuſſerunt, eorúmq; conſcenſa naui potiti ſunt. quod factum Iones liberauit. Nam Xerxes vbi id egregium facinus Ionum aſpexit, conuerſus ad Phœnices, vt erat ſupramodum mœſtus, & omnes arguens, iuſſit eorum capita præcidi, ne, quum ipſi imbelles eſſent, meliores criminarentur. Quoties enim ſuorum quempiam aliquod opus edentem cernebat, de eo homine percontabatur, ſedens ſub monte qui eſt eregione Salaminis, nomine AEgaleo, & ſcribę trierarchum illum à familia & vrbe ſcripto annotabant. Quinetiam cladi Phœnicum qui aderant, additus eſt Ariaramnes vir Perſa, quanquam amicus regis. Et iſti quidem in Phœnices ſe conuertebant: barbaris autem in fugam verſis, & ad Phalerum elabentibus, AEginetæ in freto ſubſiſtentes operam memoratu dignam ediderunt. nam Athenienſes quidem in tumultuatione naues ſibi obſiſtentes fugientéſque expugnabant, AEginetæ verò eas quæ elabebantur: & quoties aliqua effugiebat Athenienſes, eo ipſo curſu in AEginetas incidebat. Quum interim conflixerunt naues duę, vna Themiſtoclis inſequens aliam, altera Polycriti Crio geniti, viri AEginetæ, dum nauem Sidoniam inuadit, illam videlicet quæ ſpeculatoriam in Sciatho AEgineticam ceperat, qua vehebatur Pytheas [b]Iſcheni filius: quę Perſæ feminecem plagis, tamen admiratione virtutis ſeruatum in naui habebant. Sidonia quæ hunc circumferebat nauis, vnà cum Perſis eſt intercepta, vt Pytheas ita ſoſpes rediret in AEginam. Polycritus vbi inſpexit Atticam nauem, agnito ſigno nauis imperatoriæ, inclamans Themiſtoclem, iocatus eſt, exprobrans AEginetis quòd cum Medis ſentirent. Hoc Polycritus ſua naui incurrens, in Themiſtoclem iaculatus eſt. Barbari autem quorum naues ſupererant, fuga ſe proripuerunt in Phalerum pedeſtres ad copias. In hac pugna nauali è Græcis optimè audierunt AEginetæ, ſecundo loco Athenienſes: è viris, Polycritus AEgineta: Athenienſéſque, EVmenes Anagyraſius, & Aminias Palleneus, qui & Artemiſiam eſt inſequutus, non prius deſiturus quàm aut illam cepiſſet, aut ipſe captus eſſet, ſi Artemiſiam ea naui vehi animaduertiſſet. quippe trierarchis Athenienſiũ præceptum erat vt eam caperent, propoſitúmq; præmiũ decem millium drachmarum ei qui viuam cepiſſet. Indignè enim ferebant mulierem aduerſus Athenas militare. At illa (vt antea dictum eſt) aufugit. Fuerunt & alii quorum naues incolumes in Phalerum euaſerunt. Adimantũ autem Corinthiorũ ducẽ Athenienſes ferunt ſtatim inter initia concurſus nauium expauefactum atq; perterritũ ſublatis velis fugæ ſe dediſſe: Corinthióſque inſpecta fuga nauis imperatoriæ itidem abiiſſe: Et quum fugiẽdo veniſſent ad tẽplum Mineruæ Sciradis, quæ eſt in Salamine, occurriſſe eis celocem diuina cum pompa: quẽ quiſnam miſiſſet quũ non conſtaret, ſciréntque neminẽ ſuæ claſſis ad ipſos miſiſſe, eos ob id coniectaſſe rem diuinam eſſe: & eos qui in celoce erant, vbi propiores fuerunt, ita loquutos fuiſſe, Adimante, tu quidẽ conuerſis in fugam nauibus abſcedere vis Græcorum proditor: at illi quantum votis conceperunt victores hoſtium euadẽt. Et quum his verbis fidẽ non haberet Adimantus, hæc iterum dixiſſe, [c] ipſos poſſe pro obſidibus ductos mortẽ obire niſi conſtaret Græcos eſſe victores. Ita conuerſa naui Adimãtum cum cæteris ad claſſem ſuorum, re iam ab aliis nauata, veniſſe. Hic de illis apud Athenienſes rumor extitit: quod ipſi Corinthii negant, ſéque inter primos pugnatores extitiſſe affirmant. pro quibus teſtimonium dicit reliqua Græcia. Ariſtides autem Lyſimachi filius vir Athenienſis, cuius paulo antè vt viri optimi mentionem feci, per eum tumultum qui circa Salaminem fiebat, hoc rei geſſit: Permultis armatorum qui ad littus Salaminis locati erant ſumptis, genere Athenienſibus, & in Pſyttaleam inſulam traductis, omnes Perſas qui in ea inſula erant interemit. Defuncti nauali pugna Græci, reductis in Salaminẽ nauibus, potiti ſunt naufragiis quæ illic ſupererant: parati ad aliam dimicationem, quòd ſperarent regem iis quæ ſibi reliquæ erant, nauibus vſurum. Porro naufragiorum pleraque vẽtus zephyrus aſportauit in oram Atticæ nomine Coliadem: vt impletum ſit omne oraculum, cum de cæteris quæ ad pugnam naualem pertinent faciens mentionem, tum verò de naufragiis illuc euectis, à Bacide & Muſæo multis annis antea prædictum, ac redditũ Lyſiſtrato Athenienſi, viro ſortilego, quod omnes Græcos latuerat,

Horrebunt remis mulieres Coliadenſes.

Hoc autem futurũ erat aduecto rege. Cognita ſua clade Xerxes veritus nequis Ionum à Græcis ſubornatus, aut ſua ſponte ad ſoluendos pontes in Helleſpontum na-

[a] Talem mercedẽ acciperẽt. *id eſt, quas pœnas uolebant dare Iones, ipſi eas darent.*

[b] *Suprà, pag. 193 Iſchenoi fil. Sed ibidem malè Pythius.*

[c] Se tales eſſe qui vellent obſides duci ac morte plecti niſi victores comperirentur Græci. *Vel, Se eo animo eſſe. Q. d. Se paratos eſſe ad &c.*

uigaret, vnde ipſe in Europa deprehẽſus ſalute periclitaretur, de fugiendo cõſultabat. nolẽs tamẽ neq; à Græcis neq; à ſuis detegi, aggerẽ in Salamine tẽtabat educere: nauẽſque Phœnicũ onerarias, vt pro rate ac muro eſſent, innectebat: & ſe tãquam aliã pugnam naualem facturus, ad bellum inſtruebat. Quæ agẽtem videntes cæteri, pro certo habebant eum manendi animo atque bellandi illa apparare: ſed nihil eorum Mardonium latebat, vt probè gnarum ingenii illius. Xerxes & hæc fecit, & ſimul in Perſidem miſit qui præſentem cladem nuntiarent. His nuntiis nihil pernicius tranſcurrit in rebus humanis. quod negotium hunc in modum eſt à Perſis excogitatum: Quot ex diebus tota via conſtat, totidem equos ac viros ferunt eſſe diſtinctos ad ſingulorum dierum iter faciendum, quos neque vis niuium, neque imber, neq; æſtus, neq; nox diſtinet quin propoſitum ſibi curſum celerrimè conficiant. Quorum curſorum primus mandata tradit ſecundo, ſecundus item tertio: & ita deinceps illa mãdata in alium atque alium pertranſeunt, quemadmodum apud Græcos fax quam Vulcano per vices ferre curſores perſeuerant. Hanc equorum curſitationem Perſæ angarẽon appellant. Primus igitur nuntius Suſa perlatus, Xerxem Athenis potitum eſſe, tanta Perſas qui relicti erant voluptate affecit, vt omnes vias myrto conſternerent, & per eas odores incenderent, & ipſi in ſacrificiis ac gaudiis verſarentur: ſecundus autem ita eos conſternauit vt vniuerſi veſtes dilaniarent, vociferationéque & eiulatu irrequieto vterentur, culpam in Mardonium refundentes, non tam de claſſe quàm de ipſo Xerxe ſoliciti: idque tamdiu dum Xerxes illos ita affectos redeundo ſedauit. At Mardonius quum videret Xerxẽ magnam è pugna nauali iacturam feciſſe, ſuſpicans agitare fugam ex Athenis, pro ſeipſo anxius erat, tãquam pœnas daturus, qui regi perſuaſiſſet inferre Græciæ bellum: putabátque ſibi conducibilius eſſe periclitari aut ſubigere Græciam, aut magna opera aggreſſum honeſtè vita defungi: quanquam opinio eius de ſubigenda Græcia propenſior erat. Hoc quum ſecum
» agitaſſet, regem hac oratione eſt alloquutus, Domine, noli mœrorem ob hanc rem
» geſtã capere, aut pro ita magna hoc iactura ducere. non enim certamen, quo omnia
» noſtra conſtant, in lignis eſt, ſed in viris & equis. Itaq; nemo tibi aut horum qui tibi
» videtur omnia confeciſſe, egreſſus è nauibus conabitur obuiam ſe ferre, aut ex hac
» cõtinẽte: vnde qui ſe obuios tulere, pœnas dedere. Quòd ſi tibi videtur faciẽdum vt
» Peloponneſum tẽtemus, continuò tẽtemus: ſi videtur ſuperſedendum, ſuperſedea-
» mus licet. nec animo conſterneris: neq; enim vlla poſſunt ratione ſubterfugere Græ
» ci quominus rationem dent eorum quæ & nunc & antea perpetrarunt, tuique ſint
» ſerui. Et hoc quidem præcipuè tibi agendum puta. Quòd ſi tibi conſtitutum eſt vt i-
» pſe cum exercitu reuertaris, aliud quoque habeo ex hac re conſilium. Ne commit-
» tas rex vt Perſæ Græcis lùdibrio fiant. non enim res Perſarum afflictæ ſunt: neque
» tu vbinam viri fuerimus ignaui dicere potes. quales ſi Phœnices & AEgyptii & Cy-
» prii & Cilices fuere, [a] nihil iſta ad Perſas attinet culpa. Quare, quoniam Perſæ huius
» rei inſontes ſunt, iam mihi credito. ſi tibi non videbitur permanendum, remea ipſe
» ad ſolum natale cum pleraque parte copiarum: ego cum delectis de exercitu triginta
» myriadibus militum debeo Græciam in tuam redigere ſeruitutem. His auditis Xer-
» xes, [b] vt ex malis, gauiſus eſt, voluptatémque cepit: & ad Mardonium inquit ſe, [c] vbi
ad concilium retuliſſet, reſponſurum vtrum eorum eſſet facturus. Et quum in concilium vocaſſet delectos Perſarum proceres, placuit ei Artemiſiam quoque ad conſultandum accerſi: quam ſolam conſtabat antea quæ faciẽda eſſent intellexiſſe. Quæ vbi aduenit, eam Xerxes ſummotis aliis Perſarum conſiliariis atque ſatellitibus, hũc
» in modum alloquutus eſt, Iubet me Mardonius hîc permanere ad tentandam Pelo
» ponneſum, negans vllã culpã huius damni eſſe penes Perſas atq; pedeſtres copias,
» [d] ſed eis volentibus hoc tentari debere. Itaq; aut hoc me facere hortatur, aut ſibi tra-
» dere triginta myriades delectorum militum ad ſubigendam mihi Græciam: me ve-
» rò ad patrias ſedes cum reliquo exercitu reuerti. Tu igitur, quæ de pugna nauali non
» gerenda probè conſuluiſti, dicito vtrũ mihi ſuadeas horũ, quòd eligendo bene mihi
» cõſuluero. Hæc Xerxi cõſultanti reſpõdens Artemiſia, Arduũ, inquit, rex, [e] me dicẽ-
» tem tibi optima, proſperum conſilium dare: tamen è ſtatu rerum præſentium mihi
» videtur eſſe faciendum vt tu ipſe domum remees: Mardonium verò hîc relinquas
» cum iis quos vult, ſi modò velit ille, atque recipiat ſe iſta facturum. Nam ſiue ea quæ
» ait ſe velle, ſubegerit, & hæc ei ex animi ſententia ſuccedant, [f] tua res domine agitur:
» quia id tui ſerui effecerint: ſiue Mardonio contra opinionem ſuam contingat, non
» magna ſanè calamitas erit, ſaluo & te & rerum domeſticarum ſtatu. Etenim ſi inco-
» lumis es & domus tua, profectò Græci ſæpenumero pro ſeipſis multa certamina

a Nullum enim rebus damnũ attulerunt Perſæ.

c *Sic Græcè habent ad verbum: pro eo quod eſt,* Tãquam *illo offerente aliquod inter tot mala ſolatiũ.* Vel, Tanquam *illo ex rebus alioqui deſperatis aliquẽ exitũ proponente.*

c Vbi deliberaſſet. *Sed Valla ita vertit ratione habita eorum quæ ſequuntur.*

d Sed lubenter ſe reipſa id comprobaturos. *Vel, Huius rei ſe documentum eſſe daturos.*

e Me tibi conſulenti optimum dare conſilium.

f Quod geritur, tuũ eſt. *Id eſt,* Tuum cenſetur. *Eius laus tibi adſcribitur.*

curſitabunt: at ſiquid contingat Mardonio cladis, id nullius erit momenti, Græcíq; » vincendo non vicerint, ſeruo tuo interempto. Tu verò Athenis incenſis (cuius rei » gratia expeditionem ſumpſiſti) reuertêris. Delectatus eo conſilio Xerxes, quòd idẽ » illa ſuaſiſſet quod ipſe haberet in animo: quippe qui (vt ego opinor) nõ remanſiſſet ſi vel cuncti atq; cunctæ id ei ſuaſiſſent. adeo perterritus erat. Artemiſiam igitur laudatam dimiſit, ducentem ſecum liberos regios Epheſum. nam aliquot eum filii nothi comitabantur. Cum quibus ad eorum cuſtodiã miſit Hermotimum, genere quidem Pedaſenſem, ſed apud regem inter eunuchos nulli ſecundum. Incolunt autem Pedaſenſes ſuper Halicarnaſſum: apud quos hoc rei fertur cõtingere, vt quoties Amphictyonenſibus qui circa eam vrbem habitant aliquid aduerſi certum intra tempus eſt euenturum, tunc Mineruæ antiſtiti, quæ illic eſt, grandis barba naſcatur: quæ res bis apud eos accidit. Ex his Pedaſenſib⁹ Hermotimus erat, cui maxima ex omnibus quos quidem ipſi nouimus, vltio contigit acceptæ iniuriæ. Siquidem eum captũ ab hoſtibus ac venalẽ mercatus eſt Panionius vir Chius, ex hoc impuriſſimo quæſtu quem factitabat, vitam ducens. nam quos pueros forma præditos coemerat, eos caſtrabat: ductóſq; aut Sardis aut Epheſum, magna pecunia venundabat. Apud barbaros enim pretioſiores eunuchi ſunt quàm qui non ſunt caſtrati, [a] in omni genere, fidei gratia. Cæterùm vt alios permultos, ita hũc quoq; Panionius exercuit, vt qui ex hac re vitam toleraret. Sed non vſquequaque infelix Hermotimus, è Sardibus ad regem cum aliis muneribus deductus eſt, progreſſúque temporis ex omnibus eunuchis maximo in honore apud regem Xerxem eſt habitus. Quum autem rex aduerſus Athenas moueret è Sardibus, per id tempus Hermotimus cuiuſdam negotii gratia deſcendit in agrum Myſium, qui à Chiis incolitur, ſed Atarneus vocitatur. ibi inuentum Panionium atque agnitum alloquutus eſt & multis & comibus verbis, primùm recenſens ei quot per illũ eſſet aſſequutus bona, deinde pollicẽs quã gratiam illius meriti foret relaturus, ſi homo cum ſuis domeſticis illuc commigraſſet. Ea oratione libenter audita Panionius contulit ſe illuc cum vxore & liberis. Quem poſteaquam cum omni re familiari adeptus eſt Hermotimus, his verbis affatus eſt, O o- » mnium poſt homines natos ſceleſtiſſimum, qui ex nefandiſſima negotiatione quæ- » ſtum facis: quid aut ipſe ego, aut meorum quiſpiam vel tibi vel tuorum cuipiã mali » fecit, [b] quòd ex viro neutrum me reddidiſti? putabáſne fore vt quæ tunc machina- » baris laterẽt deos? qui iuſta lege vtentes, te infandorum opificem tradiderunt in ma » nus meas, [c] vt de pœna à me tibi irroganda queri non poſſis. Hæc vbi exprobrauit » homini, filiis in conſpectum eius adductis, qui quatuor erant, coegit patrem genitalia illorum recidere: quod quũ coactus feciſſet, filii ſui adacti ſunt eius virilia abſcindere. Ita ſupplicium ab Hermotimo in Panionium rediit. Xerxes autem filiorum Epheſum deducẽdorum negotio Artemiſiæ demandato, accitum Mardonium iuſſit è copiis quas liberet eligere, vt conſentanea verbis facta exequi experiretur. Hactenus eo die eſt actum. Noctu autem regis iuſſu præfecti claſſis è Phalero ſoluẽtes, retrò Helleſpontum verſus abierunt, pro ſe quiſque accelerantes ad cuſtodiendas rates quibus rex pertranſiret. Qui quum ad Zoſterem aduentaret, minuta quædam continentis protenta promontoria barbari ſuſpicati nauigia eſſe, perdiu illinc aufugerunt: tandem deinde edocti non nauigia eſſe, ſed promontoria, in agmẽ ſeſe receperunt. Vt autem dies illuxit, Græci cernentes ibidem pedeſtres copias hoſtium perſtare, rati claſſem quoque circa Phalerum eſſe, ac pugnam naualem commiſſum iri, ſe ad reſiſtẽdum apparabãt. Sed cognito illam vela feciſſe, confeſtim inſequẽdam ſibi cẽſebant: itaque eam inſequuti Andro tenus, cernere quum nequiſſent, ad Andrum profecti conſultabant. Quibus Themiſtocles ſuadebat vt inſulas verſus profecti, claſſem hoſtium inſequentes, rectà ad Helleſpontum nauigarẽt, ſoluturi pontes. Huic contrariam EVrybiades opponebat ſententiã, quòd diceret fore vt ſi diſſoluerẽt rates, maxima ob id calamitate afficerẽt Græciam. [d] Perſa enim, ſi deprehenſus manere in Græcia cogeretur, non quieturus, quòd ſibi otium quidẽ agẽti nec vlla res poſſet procedere, nec vllus retrò oſtẽderetur receptus, & exercitus ſuus fame confice retur procedẽti. nec verò & rebus gerẽdis operam danti omnia poſſent per Europã ſuccedere, tum in vrbibus, tum in nationibus quæ vel captæ fuiſſent, vel antea ſeſe dediſſent: quinetiam rem frumentariam habiturum ex annuis ſemper fructibus Græcorum. Nunc autẽ videri, illum vtpote victum nauali prælio, non perſtiturũ in Europa: ideóq; permittẽdum fugere, dum in terrã ſuam fugiẽdo perueniret. de qua terra deinde certamen fieri iubebat. Huic ſentẽtiæ aliorum Peloponnẽſium duces aſſenſere. At Themiſtocles, poſtquã animaduertit ſe nõ poſſe pleriſq; perſuadere vt ad

Helleſpontum

a Omnis fidei gratia. *ad uerbum, pro Quæcunque in re fidere ipſis alicui uelit. i. Quæcũque illius quis committere, in quibus eorum fidem experiatur.*

b Propter quod me ex viro nihil eſſe fecerit? *Sic ad uerbum habent Græca, quæ Valla expeuere uidetur uoluiſſe nõ reddere. nam eunuchus nihil eſt, quòd ſit neutrum, nec uir, nec fœmina. Ouidius, Hei mihi quòd dominá nec uir nec fœmina ſeruas. Idẽ in Ibin, Déque uiro fiat nec uir nec fœmina, ut Atys.*

c Vt de pœna quã mihi daturus es queri non poſſis. *Id eſt, Tã graues mihi des pœnas quàm tua flagitia merentur.*

d Perſam enim, ſi interceptus manere in Græcia cogeretur, minimè quieturum. *id eſt aliquid tentaturum.* quòd quieſcenti nec quicquam ſucceſſurum foret, nec vllus ad ſua receptus futurus eſſet, & exercitus fame periturus foret: at ſi aliq̃d tẽtaret, õnia poſſ. *Vel, Fore enim ut Perſa ſi interceptus, &c. à bello non abſtineret.*

Helleſpontum nauigarent, adiit Athenienſes, qui præcipuè indignabantur hoſtem effugere, animatique erant ad nauigandum in Helleſpontum, etiam per ſeipſos, ſi
» cæteri recuſaſſent. Eoſque ita eſt alloquutus, Et ipſe multis iam huiuſmodi caſibus
» interfui, & de multo pluribus audiui talia contigiſſe, viros ad neceſſitatem redactos
» præliũ inſtauraſſe, & ſuperiorem quam accepiſſent calamitatem emẽdaſſe: itaque
» nos, quoniam inuenimus quo pacto & noſipſos & Græciam tueremur, repulſa tan-
» ta hominum nube, non inſequamur eos fugientes. Neque enim nos iſta effecimus,
» ſed dii pariter & heroes, qui inuiderunt vnum eſſe virum & Aſiæ regem & Europæ,
» qui ſit impiiſſimus atque ſceleſtus: qui ſacra perinde atque profana habens, vtraque
» incendit, deorúmq; ſimulachra ſubuertit: qui & mare cecidit flagellis, & cõpedes in
» illud deiecit. Sed bene nobiſcum in præſens tempus agitur. ideóque nunc quidem,
» vt & noſtri ipſorum & noſtrorum domeſticorum curam geramus, & vt ſpatiũ quis
» ad reficiendas ædes, faciendámque ſementem habeat, in Græcia maneamus, barba-
» ro prorſus eiecto: quum autem ver appetet, tunc in Helleſpontum & Ioniam naui-
» gemus. Hæc dicebat Themiſtocles, animo ſibi apud Perſam ſubſidium cõparan-
di, vt ſiquid apud Athenienſes accideret aduerſi ſibi, haberet quò ſe conuerteret: prout & contigit. Hæc dicẽti Themiſtocli Athenienſes, quum tamen ab eo deciperẽtur,
● aſſenſi ſunt. [a]nam quum anteà prudens habitus fuiſſet, poſtea verò prudẽs ac bona conſulens compertus eſſet, prorſus ad ei aſſentiendum prompti erant. Ille, vbi Athe nienſes ipſius ſententiam probauere, miſit eueſtigio viros quoſdam cum nauigio ad exponenda regi mandata, iuſſos tacere, etſi in omne tormentum deuenirent: quorum vnus erat [b] Sicinus eius contubernalis. Hi poſteaquam ad Atticam peruenere, cæteris apud nauigium remanentibus, ipſe ad regem aſcendit, atque ita eum allo-
» quutus eſt, Themiſtocles Neoclis filius, dux quidem Atheniẽſium, ſed inter omnes
» ſocios vir optimus ac ſapientiſſimus, miſit me tibi denuntiatum, gratia tibi inſer-
» uiendi ſe retinuiſſe Græcos, claſſem tuam inſequendi cupidos, pontéſque qui ſunt
» in Helleſponto ſoluendi: Itaque nunc [c] magno cum ſilentio te illuc recipias. Hac re nuntiata, iſti abiere. At Græci, poſteaquam decreuerunt neque perſequendam ſibi vlterius barbarorum claſſem, neque nauigandum in Helleſpontum ad ſoluendum traiectum, Andrum obſederunt, animo illam delendi. nam primi ex inſulanis Andrii pecunias poſcenti Themiſtocli denegauerant, eíque alleganti Athenienſes illuc ire duobus magnis numinibus fretos, Suadela & Neceſſitate, & ita ſibi dãdas vtique
» eſſe pecunias, reſponderant [d] Athenas proportione magnas eſſe atque felices, & diis
» propitiis bene proceſſiſſe. nam ſe ad maximam ſoli tenuitatem redactos, Andrio-
» rúmque inſulam totidem propitia numina nunquam derelinquere, ſed ſemper in-
» colere, Inopiam & Impoſſibilitatem: quibus diis obnoxios Andrios pecuniam non
» daturos. nunquam enim Andriorum impoſſibilitate validiorem fore Athenienſiũ
» potentiam. Hæc illi quum reſpondiſſent, nec pecuniam dediſſent, obſidebantur. Themiſtocles verò ([c] neque enim vnquam acquirendo ceſſabat) ad cæteras inſulas minacia verba mittens, pecuniam flagitabat, eiſdem nuntiis eiſdémq; verbis vtens quibus apud Andrios fuerat vſus: niſi pecuniam darent quam poſcerentur, exercitum ſe Græcorum illuc adducturum, & eam inſulam obſeſſam deleturum. Hæc di cendo, ingentem pecuniæ vim coegit à Caryſtiis atque à Pariis: qui audito tum Andrum obſideri quòd cũ Medis ſenſiſſent, tum Themiſtoclem maximo in honore inter duces eſſe, hoc metu pecuniam miſere. Aliarum autem inſularum aliqua pecuniam dederit nécne, affirmare nequeo: reor tamen alias quoque dediſſe, non has ſolúm. Quanquam Caryſtiis ne hac quidem re contigit effugere cladem, vt Pariis, qui Themiſtocle pecunia delinito, hoſtem deuitarunt. Ita Themiſtocles ex Andro profectus, clam cæteris ducibus exegit pecunias ab inſulanis. At copiæ Xerxis illic aliquot poſt pugnam dies immoratæ, mouerunt in Bœotos eadem qua venerant via. Quippe Mardonio viſum eſt ſimul regem præmittere, (intempeſtiuum enim propter anni tempus belligerari) ſimul in Theſſalia ſatius eſſe hybernare, & deinde ineunte vere tentare Peloponneſum. Is vbi in Theſſaliam peruenit, ibi ante omnia, decem millia Perſarum qui immortales vocantur elegit, excepto eorum duce Hydarne, qui negauit ſe regem eſſe relicturum. Item ex aliis Perſis thoracatos, & [f] mille equites: ad hæc Medorum, Sacarum, Indorum peditatum equitatúmque. Has nationes ſibi totas deſumpſit: ex aliis autem ſociis paucos, quorum duntaxat aut [g] ſpeciem animaduertebat, aut aliquod egregium facinus cognouerat. Sed plurimos ex vna gente Perſarum delegit torquatos & armillatos: ſecundo loco Medos, qui non numero Perſis inferiores erant, ſed robore:

a Nam quũ vt ántea prudens habebatur, ita etiam re ipſa prudens & conſultus compertus eſſet. *Vel, vt antea ſapiens habeb.*

b Ille Sicinus. *cuius nidelicet facta fuit modò mentio.*

c Sine vlla præcipitatione. *Ad verbum, Cum magna quiete. Gall. Tout à ſon aiſe.*

d Athenas meritò eſſe magnas & opulẽtas, quippe quæ vtilibus deabus bene inſtructæ eſſent: *vel quibus duæ vtiles deæ ſuppeterent.* at verò Andrios ſolũ inops incolere, duáſque inutiles deas nunquam inſulam ipſorũ relinquere, ſed in ea gratũ domiciliũ ſemper habere, Paupertatem videlicet & Impoſsibilitatẽ: quæ deæ quũ Andriis obtigiſſent, non eſſe daturos pecunias.

e Sẽper enim corradendæ alicunde pecuniæ cupidus erat.

f Illos mille eq.

g Indolem.

ita vt vniuerſi, triginta myriades vnà cum equitibus eſſent. Hoc interim tempore quo Mardonius habet delectum copiarum, & Xerxes circa Theſſaliã agit, oraculum è Delphis ad Lacedæmonios venit vt Xerxẽ pœnas necis Leonidæ repoſcerẽt & quod daretur ex eo reciperent. Mittunt igitur quamcitiſſimè Spartiatæ caduceatorem. Is adhuc in Theſſalia nactus exercitum, vbi in conſpectum Xerxis venit, ita verba fecit: Rex Medorum, Lacedæmonii te & Heraclidæ qui è Sparta ſunt pœnas « cædis repoſcunt, quòd regem ipſorum interemiſti dum Græciam protegit. Ad ea « Xerxes cachinnos tollit: ac diu reſponſo non reddito, Hic, inquit, (monſtrato Mar- « donio, vt ille ei aſſiſtebat) pœnas tales dabit quales illos decent. Caduceator hoc re- « ſponſo accepto diſceſſit. Xerxes Mardonio in Theſſalia relicto, ipſe ad Helleſpontum ire maturabat: intráque quinque & quadraginta dies ad traiectum peruenit, nullam propemodum partem copiarum ducens: quæ quocunque veniebant & ad quoſcunque homines, eorum direptis fructibus veſcebantur: vbi autem nihil fructuum reperiebant, ipſa herba, vt è ſolo germinabat: nonnulli, delibatis corticibus, & ſtrictis frondibus arborum tam agreſtium quàm manſuetarum, nihil omnino relinquentes. hoc autem præ fame facere cogebantur. Quos deinde peſtilentia excipiente ac dyſenteria, *id eſt torminibus*, inter viam extinguebantur. Eorum etiam nonnullos Xerxes ægrotos reliquit, iniungens ciuitatibus, vt in quanque veniebat, vti illos curarent & paſcerẽt: quoſdam etiam in Theſſalia, & aliquot in Siri Pæoniæ, & in Macedonia: vbi ſacrum Iouis currum, quem in Græciam tendens reliquerat, reuerſus non [a] offendit. Eum Pæones Thracibus quum dediſſent, tamen repoſcenti Xerxi dixere, vnà cum equis inter paſcendum fuiſſe abactum à Thracibus qui ſuperiora Strymonis circa fontes incolerent. Quo in loco rex Biſalteorum ac terræ Creſtonicæ Thrax facinus eximium fecit. hic & ſe volentem negauit Xerxi ſeruiturum, eóque in edita montis Rhodopes abiit: & filiis vetuit ne aduerſus Græciam militarent. Illi patre contemptui habito, ſiue alioqui belli libidine inſpiciundi, militauere cum Xerxe. qui poſtquam incolumes reuerterunt, omnibus pater (erant autem ſex) ob eam cauſam oculos effodit. Et iſti quidem hanc mercedem acceperunt.

Perſæ autem, vbi citato itinere ad traiectum peruenere, Helleſpontum nauibus traiecere ad Abydum. non enim intentas iam rates inuenere, ſed tempeſtate diſſolutas. Ibi copioſiorem quàm in itinere commeatum adepti, nulla modeſtia ſeſe reficientes, ac mutatis aquis, permulti interibant ex iis qui de exercitu ſuperfuerant: cæteri cum Xerxe Sardis peruenere. Narratur autem & alia hæc res, Xerxem, poſteaquam Athenis profectus eſt ad oram ſuper Strymonem, illinc non amplius terra iter feciſſe: ſed exercitu Hydarni permiſſo, quem ad Helleſpontum deduceret, ipſum nauem Phœniſſam conſcendiſſe, vt in Aſiam ſe reciperet: & dum curſum tenet, à Strymonia ingenti vento fuiſſe exceptum: & eo vehementius tempeſtate vexatum quòd nauis referta vectoribus erat, vtpote quum ſuper contabulationes eſſent frequentes Perſæ qui cum Xerxe vehebantur. Ibi metu perculſum regem cum clamore interrogaſſe gubernatorem num qua ſalus eis eſſet. Et quum ille reſpõdiſſet, He « re, nulla admodum eſt, niſi horum vectorum aliqua fiat abitio: tunc Xerxem eo au « dito ita loquutum, Viri Perſæ, nunc aliquis veſtrùm declaret ſe curam habere regis. « in vobis enim videtur ſita eſſe ſalus mea. Hæc vbi dixit Xerxes, illos eo adorato deſi- « iiſſe in mare: atque ita leuata naui, Xerxem incolumem in Aſiam perueniſſe. Et vbi primùm in terram egreſſus eſt, hoc egiſſe: gubernatorem, quòd regis quidem animam ſeruaſſet, aurea corona donaſſe: quòd autem multos Perſarum perdidiſſet, decollaſſe. Hic autem alter modus qui narratur reuerſionis Xerxis, haud quaquam fidem apud me habet, cum propter alia, tum propter obitum Perſarum. [b] nam ſi id regi à gubernatore dictum eſt, tamen ex infinitis rationibus, vel ob hanc vnam, cui repugnari non poteſt, negarim hoc regem fuiſſe facturum: quin potius Perſas iuſſurum è tabulatis in ventrem nauis deſcendere, vtpote qui primores Perſarum eſſent: & remiges Phœnices, Perſis numero pares, in mare deiecturum. Sed is (vt dictum eſt ſuperius) itinere pedeſtri cum reliquo exercitu in Aſiam reuerſus eſt. Cuius rei id quoque magno eſt teſtimonio, quòd conſtat Xerxem, quum rurſus in Aſiam reciperet ſe, Abdera perueniſſe, [c] adhibuiſſéque conuiuio Abderitas, & acinace aureo eos [d] ac tiara auro intertexta donaſſe: & vt ipſi oppidani aiunt, illum, poſtquam ex Athenis retrò fugit (quod apud me fide caret) illic primùm zonam [e] reſoluiſſe: adeo fuerat terrore correptus. Sunt autem Abdera magis ad Helleſpontum ſita quàm Strymon, atque littus ex quo nauem illum conſcendiſſe ferunt. Cæterùm Græci poſteaquam Andrum expugnare nequeunt, conuerſi in Caryſtum,

a Recepit.

b Nam ſi hæc ita Xerxi fuerũt à gubernatore dicta, ex decem millibus ſententiã ſuã hac de re proferẽtibus haud vnus fuerit qui neget regẽ hoc facturũ fuiſſe: Perſas iuſſ. *Ad verbũ, Ex decẽ millibus ſententiarũ, vel opinionũ, unã mihi repugnantẽ nõ habeo. Ex quibus verbis videat lector an alium ſenſum elicere poſſit.*

c Et hoſpitii fœdus cum illis iniiſſe. *Vel, hoſpitij neceſſitudinem cum illis contraxiſſe.*

d Ac triremi auro intertexta. *Vel (vt aly) triremi inaurata. Certè intertexta impropriè hìc diceretur.* At Valla ναῦν legit pro κιδάρι.

e Soluiſſe vt liberum omni metu.

vastato illorum agro rediere Salaminem. Ibi ante omnia diis primitias selegerunt cum aliarum rerum, tum Phœnissarum triremium tres: quarum vna reponeretur apud Isthmum (quæ ad meam vsque memoriam extabat) altera apud Sunium, tertia Aiaci illic apud Salaminem. Secundo loco prædam inter se dispartiere, ex qua primitias Delphos misere. Vnde statua effecta est longitudine cubitorum [a] decem, truncam nauis partem manu sustinens: eodem in loco stans vbi Alexander Macedo aureus. Missis Delphos primitiis, Græci publicè deum percontati sunt nunquid perfectas & gratas primitias accepisset. Quibus ille respõdit habere se quidem à Græcis aliis, verùm non ab AEginetis: sed reposcere donum optimè nauatæ ad Salaminem operæ in pugna nauali. Id quum audissent AEginetæ, aureas stellas tres dedicauerunt, quæ super malum nauis æreum stant apud angulum, proximè Crœsi craterem. Post dispartitam prædam Græci ad Isthmum nauigauerunt, daturi præcipuum præmium Græcorum meritissimo, qui in hoc bello præclarissimè rem gessisset. Eò vbi peruentum est, duces Græci in aram Neptuni suam quisque sententiam scriptam detulere, quémnam ex omnibus primum & quem secundum iudicarent. In ea autem suum quisque nomen inscripsit, se illum qui præstantissimus extitisset existimans: sed in secũdis partibus Themistocli adiudicãdis plerique congruerunt. Ita quum singuli in primo loco singulos calculos haberent, in secundo Themistocles multo superior extitit. Et licet hanc rem Græci liuore quodam supersederint indicare, in suam quisque patriam reuecti, tamen Themistocles & habitus est & celebratus per vniuersam Græciam omnium Græcorum longè prudentissimus. Ipse tamen quia non fuisset honore affectus ab iis qui ad Salaminem dimicassent, vt honore afficeretur Lacedæmonem se contulit. Eum Lacedæmonii & splendidè exceperunt, & magnificè honorauerunt: & primas quidem partes rei bene gestæ, EVrybiadæ, solertiæ verò ac dexteritatis, Themistocli dederunt, vtrũque oleagina corona donantes. præterea hunc [b] biga quæ apud Spartam erat præstantissima: laudatúmque verbis amplissimis, trecenti ex primoribus Spartiatarum, qui equites vocantur, discedentem ad Tegeaticos vsque fines comitati sunt. Hunc solum ex omnibus quos nouimus hominibus Spartiatæ abeuntem deduxerunt. Eidem, postquam ex Lacedæmone Athenas venit, ibi [c] Timodemus vnus ex inimicis eius, alioqui non è claris viris, liuore insaniens, crimini dabat itionem in Spartam: dicẽs illum Athenarũ respectu, nõ sui, ab Lacedæmoniis honores assequutum. Et quum non faceret finẽ talia dicẽdi, inquit ei Themistocles, O homo, ita res habet, neq; ego si Belbinitanus forẽ, sic à Spartanis honoratus fuissem: neq; tu, etsi Atheniẽsis. Atq; hæc hactenus. Artabazus autẽ Pharnacis filius, vir inter Persas eũ antea illustris, tum ex rebus Platæensibus factus illustrior, regem deducebat iis sexaginta millibus quæ sibi Mardonius delegerat: quẽ vbi traiectu tenus comitatus est, quũ iam ille in Asia esset, regressus circa Pallenen agebat, vtpote Mardonio per Thessaliam Macedoniámq; hybernãte, nec alias copias obire curãte. Nec è sua dignitate existimabat non diripere rebelles Potidæatas, in quos casu incidisset. Etenim Potidæatæ, postquã rex præteriit, & classis Persica à Salamine fugiens abiit è conspectu, à barbaris defecerant: mox aliis quoque qui Pallenen incolebant rebellantibus. Tunc verò Artabazus Potidæam obsedit: & suspicatus etiam Olynthios ab rege defecturos, & ipsos obsedit. Eam autem vrbem tenebant Bottiæi qui è sinu Thermæo fuerant à Macedonibus eiecti. Hos Artabazus postquam obsidione cepit, in paludem deductos trucidauit, vrbémque administrandam Critobulo Toronæo tradidit, à genere Chalcidẽsi. Ita Chalcidenses Olynthum obtinuere. Expugnata Olyntho Artabazus Potidææ obsidendæ impensius incumbebat. Hoc faciens, cum Timoxeno Scionæorum magistratu de facienda proditione transegit, incertum mihi quónam modo ab initio: neque enim traditur. ad extremum ita actum est: Quoties exaratum libellum aut Timoxenus ad Artabazum, aut Artabazus ad Timoxenum mittere volebat, eũ sagittæ postremo inuoluebat, adaptatísque desuper pennis, ad locum de quo conuenerat sagittam emittebat. Sed Timoxenus qui Potidæam prodebat, proditionis cõpertus est. nam Artabazus ad conuentũ locum sagittam dirigens, frustrãte ictu humerum cuiusdã Potidæatæ percussit. Ad quem saucium turba (vt adsolet in bello fieri) quum concurrisset, subitò reuulsa sagitta, animaduertens libellum detulit ad magistratus. aderat autem & cæterorum Pallenensium cõmilitium. Perlecto libello magistratus & cognito proditionis authore, non tamen censuerunt Timoxenum esse plectendum, Scionææ ciuitatis gratia, ne in posterum semper Scionæi pro proditoribus haberentur. Atque hunc quidem in modum Timoxenus proditionis

a Duodecim.

b Curru omnium qui Spartæ erant præstantissimo. *uel, pulcherrimo.*

c Timodemus Aphidnæus. *Valla autẽ δημοδ'ηκος omisit, aut potius non legit. quod certè suspectum etiam reddunt quæ sequuntur.*

manifeſtus fuit. Artabazum verò tres iam menſes obſidentem ingens æſtus maris excepit,& is diutius: vnde barbari videntes locum factum lacunoſum,in Pallenen conceſſerunt.quorum quum duæ partes permeaſſent eluuiem,tres aliæ ſupererant, quas vbi pertranſiſſent,oportebat intrare Pallenen. ſed eas tanta maris æſtuatio inuaſit quanta nunquam extiterat,vt indigenæ aiũt, quum ea frequenter illic accidat. Eorum qui nandi erant ignari interiere: qui erant gnari, eos Potidæatæ nauigiis adorti trucidauere.Huius autem æſtus ac reſtagnationis & cladis Perſarum ferũt Potidæatæ hinc cauſam extitiſſe, quòd iſti è Perſis qui ſunt à mari oppreſſi, in templum Neptuni & eius ſimulachrum quod ſitum eſt in ſuburbanis,impiè geſſerant. Hanc fuiſſe cauſam illi videtur verè dicere. Eos autem qui ſuperauere, Artabazus in Theſſaliam ad Mardonium duxit.Et cum iis qui regem reduxerunt ita eſt actum.

Claſſiarius autem Xerxis exercitus qui ſuperfuerat, vbi à Salamine fugiens attigit Aſiam,rege cum aliis copiis è Cherſoneſo Abydum traducto, hyemauit apud Cumam. Idem primo ſtatim vere Samum conuenit, vbi nonnullæ naues hyemauerant. Eius claſſis plerique epibatæ erant ex Perſis & Medis, ducéſque ſuperuenerant,Mardontes Bagæi,& Artayntes Artachæi filius,cuius patruelis Amitres ab eodem aſcitus erat iſtorum collega. Hi vtpote magnopere percuſſi, non audebant occaſum verſus producere,ne vnus quidem: ſed apud Samum ſubſidentes Ioniam à rebellando prohibebant,trecentas naues cum Ioniis habentes. Neque expectabant fore vt Græci in Ioniam irent, ſed vt ſua tutari contenti eſſent: ducta ex hoc coniectura,quòd ipſos è Salamine fugientes non fuiſſent inſequuti,ſed libenter abſceſſiſſent.[a] Atque vt ſe victos mari,ita longè ſuperiorem terra Mardonium futurum arbitrabantur. Qui dum apud Samum erant,ſimul conſultabãt ſi quid mali poſſent facere hoſtibus, ſimul ſubauſcultabant quonam res Mardonii ſpectarent. At Græcos excitabat tum veris aduentus, tum Mardonius in Theſſalia agens. & eorum quidem exercitus pedeſtris nondum cogebatur:naues autem in AEginam abierãt numero centum ac decem,præfecto atque nauarcho Leutychide,qui fuit Menaris, qui fuit Ageſilai, qui fuit Hippocratidæ, qui fuit Leutychidis, qui fuit Anaxilai, qui fuit Archidami,qui fuit Anaxandridæ, qui fuit Theopompi, qui fuit Nicandri, qui fuit Charili, qui fuit Eunomi, qui fuit Polydectis, qui fuit Prytanis, qui fuit EVryphontis, qui fuit Proclis, qui fuit Ariſtodemi, qui fuit Ariſtomachi, qui fuit Cleodæi,qui fuit Hylli,qui fuit Herculis filius,ex altera ab regia familia. Hi omnes, præter duos qui primi poſt Leutychidem commemorati ſunt, reges Spartæ fuerunt. Athenienſium autem,duce Xanthippo Ariphronis filio, hac omni claſſe AEginam profecta,adueniunt eò nuntii Ionum iidem qui nuper ierant ad orandos Lacedæmonios vt Ioniam liberarent, quorum vnus fuit Herodotus Baſilidis filius. Hi, ſeptem fuerant ab initio, qui coniuratione inter ſe facta de trucidando Stratte Chiorum tyranno, poſtea conſpiratione patefacta per vnum ex ipſis qui rem detulerat, cæteri qui ſex erant, è Chio ſe ſubduxerunt, Spartámque ſe contulerunt, & tunc AEginam, oraturi Græcos vt in Ioniam nauigarent: ægréque exoratos Delon vſque perduxere. Nam vlteriora omnia Græcis formidoloſa erant, cum locorum ignaris,tum plena hoſtium eſſe, & tantundem abeſſe Samum, quantum Herculis columnas credentibus.Contigítque id rei vt neque barbari ſupra Samum occidentem verſus nauigare auderent,metu perterriti:neque Græci Chiorum rogatu, orientem verſus,vltra Delon.ita timor medium eorum tuebatur.Dum Græci nauigauere in Delon, Mardonius qui in hybernis apud Theſſaliam erat, inde mouens miſit ad oraculum quendam genere Europeum, nomine Murem, iubens vt quantumcunque ſibi liceret peruaderet ad oraculum conſultandum: edocuítque quid vellet ab oraculis ſcire. Quid autem fuerit haud compertum habeo.non enim memoratur:opinor autem nihil aliud quàm de rebus præſentibus fuiſſe.Conſtat hunc Murem in Lebadiam veniſſe, & mercede corrupto quodam indigena Trophoniũ deſcendiſſe,& ad Abas Phocenſium,ad oraculum: quinetiam prius Thebas adiſſe. Ibíque tum Apollinem Iſmenium conſuluiſſe, quòd illic,quemadmodum in Olympia,fas eſt in templis ſciſcitari oracula:tum quodã non Thebano, ſed peregrino pecunia corrupto,in delubro Amphiarai obdormiſſe. Ideo autem nemini Thebano licet eo in loco vaticinum eſſe, quòd quum Amphiaraus optionem eis dediſſet vtrum mallent vate vti ſe an auxiliatore: Thebani ſibi auxiliatorem eum maluerunt. eapropter nefas eſt vlli Thebano illic obdormiſcere. Tunc autem maximum extitiſſe miraculum,vt à Thebanis mihi narratur: Murem Europeũ, peruestigatis omnibus oraculis,iſſe etiam ad fanum Apollinis Ptoi.vocatur autem id fanum ita:

[a] De mari igitur animũ abiecerant, ſed lõgè ſuperiorem, &c. *ad uerbum,Circa mare igitur animo uicti erant. uel, animis ceciderant. Id eſt, De rebus igitur mari gerẽdis ſpem abiecerant.*

ſed ipſorum Thebanorum eſt, ſitum ſupra paludem Copaidem, antè mõtem, proximè vrbem Acræphiam. Ad hoc templum poſtquã peruenisſet is qui Mus appellaretur, ſequutos eum tres viros publicè delectos ad deſcribenda ea quę homini reſponderentur. & ſtatim antiſtitem barbara lingua vſam: & qui eos ſubſequebantur, ſtupuiſſe audientes barbarã linguam pro Græca. Quũmque neſcirent quid in præſenti negotio agerent, Murem Europeum pugillares ab eis quos ferebant abſtuliſſe, & in illis ea quæ dicerentur à propheta exaraſſe, eáque, vt dicebant, lingua Caria: & vbi illa ſcripſiſſet, digreſſum in Theſſaliam abiiſſe. Ea Mardonius intelligẽs quid dicerent, nuntium dehinc Athenas mittit Alexandrum Macedonem Amyntæ filiũ, [a] tum quia in eum propenſi erant Perſæ, (quippe cuius ſororem Gygæam Amyntæ filiam in matrimonio habuerat Bubares vir Perſes, ex qua genuerat Amyntã in Aſia, aui materni ferentem nomen, cui ab rege Phrygiæ data erat incolenda vrbs Alabanda) tum quia audiebat hoſpitalem atque munificum eſſe virum, Mardonius mittendum duxit: hac præcipuè ratione arbitratus ſe conciliaturum ſibi Athenienſes, populum & multum & ſtrenuum eſſe audiens, [b] & qui cladis Perſicæ in mari acceptæ præcipuus author extitiſſet. Quibus ſibi conciliatis, ſpem concipiebat facilè potiundi maris, prout etiam contigiſſet. nam terreſtribus copiis longè ſibi ſuperior eſſe videbatur. Ita colligebat ſuas res fore ſuperiores rebus Græcorum. Cui fortaſſis oracula illa reddita ſuadebant vt Athenienſem ſibi ſocium aſciſceret. His obtemperans, Alexandrum hunc mittebat ſeptimum à Perdicca, qui Macedonum tyrannidem obtinuit hunc in modum: Tres fratres à Temeno oriundi, Gauanes, Aeropus, Perdiccas, ex Argo in Illyricos profugerunt: & ex Illyriis tranſgreſſi ſuperiorem Macedoniam, peruenerunt ad vrbem Lebæam. vbi ſe ad mercenariam operam regi locauerunt, vnus quidem equis, alter verò bobus, minimus autem natu minutis pecoribus paſcendis. [c] Erant autem priſcorum hominũ tyrannides in re nummaria exiles, non ſolùm populares facultates: adeo ipſi regi ſua vxor coquebat cibaria. Hæc quum animaduertiſſet panem pueri Perdiccæ mercenarii, dum coqueretur, effici duplum quàm erat, idque ſemper contingere, indicauit marito. [d] Ille re audita, illico ingreſſus eſt vt oſtentum cerneret, quonam modo quid maius excreſceret: móxque accitis mercenariis, vt à ſua domo diſcederent imperauit. Et quum iſti dicerent, ita demum ſe abſcedere iuſtum eſſe vbi mercedem accepiſſent: [e] tunc rex mercedem nominari audiẽs, Hunc, inquit (ſolem oſtendens, in deum contumelioſus) dignam vobis mercedem reddo. Immeabat autem in ædes per fumarium ſol.

» Hoc audiẽtes maiores natu Gauanes & Aeropus, ſtetere attoniti. at puer, Accipimus
» rex quæ das, præloquutus, gladio (nam gladium gerebat) circumſcripſit in pauimẽto domus ſolem: circumſcriptúmque quum ter in ſinum ſuum hauſiſſet, abiit cum cæteris. [f] Quale autem eſſet id quod faciebat puer, & quòd data cum illorum aſſenſu accipiebat minimus natu, renuntiauit quidam aſſeſſorum regi. Hoc audito, rex ira percitus equites ad eos interimendos mittit. Eſt autem in ea regione amnis cui tanquam liberatori immolant poſteri illorum qui ab Argo erant: hic amnis, poſteaquã eum Temenidæ tranſierant, ita vehemens effectus erat vt ab equitibus tranſiri nequierit. Temenidæ in aliam Macedoniæ plagam tranſgreſſi, habitarunt prope hortos qui ferebantur eſſe Midæ Gordio geniti, quibus in hortis ſua ſponte naſcuntur roſæ ſexagenũm foliorum, fragrantiori odore quàm cæteræ: & in quibus (vt fertur à Macedonibus) Silenus fuit exceptus. Super eos ſitus eſt mons nomine Bermius, per hyemem inacceſſus. Hinc egreſſi poſtquam eam plagam obtinuerunt Temenidæ, cæteram Macedoniam ſubegerunt. Ab hoc autẽ Perdicca hunc in modum Alexander oriundus eſt: Amyntæ filius fuit Alexander, Amyntas Alcetæ: pater Alcetæ fuit Aeropus, Aeropi Philippus, Philippi [g] Argęus, huius Perdiccas, qui parauit imperium. Ita Amyntæ fuit Alexander filius: qui vbi Athenas venit à Mar-

» donio miſſus, ita verba fecit: Viri Athenienſes, Mardonius hæc inquit: Nuntius
» mihi ab rege venit in hæc verba: Athenienſibus iniurias quas mihi intulerunt
» omnes remitto. nunc autem Mardoni ita facito: Suam eis regionem reddito:
» præterea aliam pro ſuo arbitratu eligant, ſuáque libertate potiantur. Quinetiam
» eorum templa, ſi mecum fœdus inire volent, omnia quæ ego incendi, reſtituito.
» Hic nũtius quum mihi allatus ſit, neceſſe habeo iſta exequi, niſi per vos ſteterit. Ego
» verò hæc vobis duco dicenda: quid inſanitis, bellum regi inferẽtes, cui nec vnquam

a Tum quòd affinitate cum Perſis iunctus eſſet.

b Et quem cladis Perſicæ in mari acceptæ præcipuũ authorẽ extitiſſe credebat.

c Erant enim olim regna etiam in re nummaria exilia, non ſolùm populus. Regis autem vxor illis ipſamet farinam ſubigebat: ſed dum coquebatur panis Perdiccæ pueri mercenarii, in duplam molem excreſcebat. Quod quũ ſemper cõtingeret, id marito indicauit. *Dicit autem τυρεντίδες pro τυρανοι. perinde eſt enim ac ſi dixiſſet, Erant enim olim ipſi quoque reges pecuniæ inopes. Quod Herodotus ſubiungit necui mirum uideatur quòd rex ipſe illos paſcendis ſuis armentis & gregibus præfecerit. At Valla ex Enim faciens Autem, ita hoc interpretatur quod de regis uxore narratur, quaſi Herodotus hoc uelut argumentum illius inopiæ afferat ideóque parcula adeo utitur.*

d At illi, vt audiuit, ſtatim hæc cogitatio animum ſubiit, *uel illi in mentem uenit*, factum illud, magnũ aliquid portendere. ideóque accerſitis mercenar. *Ad uerbum, Portentum eſſe [hanc rem] & ad magnum aliquid ſpectare. uel rendere. At Valla errorem inceptum ab ἐπὶλ & proſequutus eſt in φέρει.*

e Tunc rex, vbi mercedis mentionem fieri audiuit, ſole tũc fortè per fumarium, *ſiue caminum* domum ingrediente, dixit furore correptus, At ego hanc mercedem vobis dignam rependo. oſtendebat autem ſolem. *Vel, At ego uobis hanc mercedem perſoluo. id eſt, in mercedem. uel, pro mercede, vt μισθὸν dicatur per appoſitionem. Videtur autem uoluiſſe ſignificare illos debere abundè magnæ mercedis loco ducere quòd ſaluos illos à ſe dimitteret.*

f At regi quidam ex eius aſſeſſoribus, quod egerat puer, & quòd ille, quum omniũ natu minimus eſſet, quæ ſibi data erant accepiſſet, id certo conſilio factũ eſſe, renuntiauit. *Nam σὺν νόῳ (rariſsimũ alioqui loquendi genus) hoc uidetur ſignificare. q. d. Gallicè, Et qu'il ne faiſoit cela ſans y auoir bien penſé.*

g Argæus.

præſtare, nec ſemper obſtare poteritis? Noſtis enim Xerxis & copias & facta: auditis quoque nunc de exercitu qui mecum eſt [a]quem ſi ſuperaueritis atque viceritis, nulla vobis (ſi ſapitis) ſpes erit, quum alius multo maior exercitus ſit adfuturus. Nolite igitur, æquiparando vos regi, priuari ſolo veſtro, [b]& pro vobiſipſis aſſiduè diſcurrere: imò potius his moleſtiis vos explicate, quum adſit vobis pulcherrima explicandi facultas, quòd ab rege prouocati vt ſocietatem belli nobiſcum incatis citra dolum & fraudem, liberati eritis. Hæc me iuſſit Athenienſes apud vos Mardonius dicere. Ego verò de mea in vos beneuolẽtia nihil commemorabo. neque enim nunc primùm eam cognouiſtis. Obſecro autem vt Mardonio morem geratis, quos animaduerto non ſemper validos fore ad gerendum cum Xerxe bellum: quales ſi animaduerterem eſſe, nequaquam huc cum his mandatis veniſſem. Quippe regis vires ſupra humanas ſunt, & manus prælõga. [c]Quòd niſi properè aſſẽtiamini magna pollicẽtibus, quippe ex æquo fœdus facere volẽtibus, timeo veſtram vicem, qui ex omnibus ſociis & maximè in via habitatis, & ſoli ſemper præcipuam cladem accipitis, poſſidentes terram inter diuerſas acies poſitam. [d]Itaque inducite hoc in animum quod magnopere eſt è veſtra dignitate, quum rex magnus vobis Græcorum ſolis iniurias remittens, cupiat effici amicus. Hæc Alexander. Quem Athenas ire ad inducendos in barbari ſocietatem Athenienſes quum audiſſent Lacedæmonii, id ne fieret vehementer extimuerunt, reminiſcentes oraculorum, fatale eſſe vt ipſi cum cæteris Dorienſibus è Peloponneſo eiicerentur à Medis pariter & Athenienſibus. ideóque ſine mora mittendos illuc cenſuere legatos. Et ſanè contigit vt concioni adeſſent Lacedæmonii. extraxerant enim Athenienſes tempus, probè ſcientes fore vt Lacedæmonii audirent venire à barbaro nuntium ad ſocietatem contrahendam. quare de induſtria id fecere ad declarandam Lacedæmoniis ſententiam ſuam. Vbi dicendi finem fecit Alexander, excipientes nuntii Spartanorum ita loquuti ſunt, Nos verò miſere Lacedæmonii oratum vos nequid noui in Græciam agatis, neque verba quæ adferuntur à barbaro admittatis: quòd id neque iuſtum ſit vllo modo, neque decorum cum aliis Græcis, tum præcipuè vobis: idque multis de cauſis. Vos enim hoc bellum excitaſtis etiam nobis inuitis, & propter imperium veſtrum eſt decertatum, quod certamen nunc in vniuerſam Græciam emanauit: [e]cuius totius vos præcipui authores fuiſtis, & Græcis cauſa ſeruitutis, res nullo pacto toleranda. quum præſertim conſtet Athenienſes ſemper & iam inde à priſcis temporibus vindicaſſe permultos homines in libertatem. Et triſtem quidem conditionem veſtram dolemus, quòd iam bis prouentu frugum fraudati eſtis, & iam domibus quæ dirutæ ſunt caretis. quo nomine Lacedæmonii vobis ac cæteri ſocii ſpondent ſe vxores veſtras & omnia ad bellum inutilia [f]proximè domeſticos ſuos, quoad bellum hoc ſteterit, alituros. Neque verò vos Alexander Macedo ſeducat, [g]commendans Mardonii orationem. facit enim quod ſibi faciendum eſt: quippe qui tyrannus tyranno operam præſtat. Sed non idem veſtra facere intereſt, ſi rectè ſapitis, qui ſcitis nihil barbaris eſſe neque fidum neque verum. Hæc quum nuntii dixiſſent, Athenienſes Alexandro ita reſponderunt, Et ipſi cognitum habemus hoc, vires Medorum etiam atque etiam maiores eſſe quàm noſtras, vt id [h]nihil interſit exprobrare nobis: attamen in tutanda libertate eatenus reſiſtemus quatenus valebimus. Vt autem ſocietatem cum barbaro contrahamus, neque tu perſuadere tentes, neque nos, ſi tu tentaueris, perſuadebimur. [i]Tu verò renuntia Mardonio Athenienſes dicere, quoad ſol eodem itinere meabit quo nunc meat, eouſque ſe nunquam cum Xerxe ſocietatem inituros, ſed ſe protegendo propulſaturos eum, fretos ope deorum atque heroum, quorum ille, nihil penſi habẽs, & templa & ſimulachra incendit. [k]Tu quoque poſthac cum iſtiuſmodi oratione ne committas vt Athenis videaris, néve per ſpeciem emolumentorum infanda nos facere ſuadeas. nolumus enim te ingratum quippiam ab Athenienſibus pati, quibus & hoſpes & amicus es. Hæc Alexandro reſponderunt. nuntiis autem Spartiatarum iſta, [l]Lacedæmonios vereri ne fœdus ineamus cum barbaro, ſanè humanum eſt: neque hoc verentes eos turpe eſt veniſſe, quibus mens Athenienſium inexplorata eſſet: quoniam neque tantum auri vſquam gentium eſt, neque regio vlla ſpecie & bonitate præſtans, quam nos accipientes, vt cum Medis ſentiremus, ad tradendam ſeruituti Græciam indu-

a Quo ſi potentiores extiteritis, iumque viceritis (quod nequaquã ſperatis, ſi ſapitis)

b Et ſemper de vita veſtra periclitari. Vos igitur potius in gratiam cũ rege redite, quum reconciliationis pulcherrima ſe vobis offerat occaſio, regem ad hãc propẽſũ habẽtib⁹. Inita nobiſcũ citra dolum & fraudem ſocietate belli, liberi eſtote.

c Niſi igitur ſtatim cum illis paciſcamini, luculẽtas cõditiões vobis proponẽtibus, quibus paciſci volunt.

d Enimuero morem gerite. magni enim veſtra refert, regem magnum vobis ſolis Græcorum iniurias condonare, & amiciriam vobiſcum inire velle.

e Adde quòd Athenienſes, qui horum omnium authores exiterunt, primos ex Græcis iugum ſeruitutis ſubire, res eſt profectò intoleranda. quũ præſertim vos cõſtet ſemper & iam inde à priſc. *ut legatur ἡγεῖ δεῦ δουλοσύνης.*

f Ad rem domeſticam pertinentia.

g Poliens. *id eſt exornans.*

h Nihil opus ſit.

i Atque adeo nunc renuntia Mard.

k Tu quoque ne poſthac in cõſpectum Athenienſium venias orationem huiuſmodi adferens: neque, dum in nos officioſus eſſe videris, *uel bene de nobis mereri*, ad cõmittẽda ne faria nos hortare.

l Veritos quidem eſſe Lacedæmonios ne cum barbaro fœdus iniremus, humanum fuit: ſed tamen turpe eſſe videtur, vos qui ſciretis qua ſint animi magnitudine præditi Athenienſes, eo metu correptos fuiſſe. quoniã neque tantum, &c.

Vt ſit ſenſus, illum quidem timorem, humanum fuiſſe, id eſt à diffidentia quadam naturæ hominum ingenita profectum eſſe: non debuiſſe tamen ullum in illis reperire locum illã diffidentiam apud illos qui Athenienſiũ magnitudinẽ animi perſpectam haberent. Simplicior tamen eſſet ſenſus, & ad verba iſta quæ ſequuntur, accõmodatior, εἰ μὲν θορύβου ἕνεκα ἐπὶ δεδιόσι, ſi αἰχρῶς cum δεδιόσι iungi poſſet, eomodo quo dicitur κακῶς δεδιέναι & κακῶς εἰδέναι, pro οὐκ δεδιέναι. Sed & φρόνημα ſimpliciter pro propoſito ſeu mente poſſimus etiam fortaſſe accipere, cum Valla.

» ceremur. Quod ne faciamus, etsi velimus, multa & magna nos dehortantur: pri-
» mum atque idem maximum, quòd deorum ædes effigiésque incẽsæ pariter & ob-
» rutæ sunt, quas nos in primis vltũ ire necesse est potius quàm cũ iis fœderari qui i-
» sta fecerunt: deinde, quum simus Græci eiusdẽ & sanguinis & linguæ, quorum & fa-
» na & sacrificia communia sunt, & mores adsimiles, eorum proditores fieri Athe-
» nienses, non bene haberet. [a]Ex quo, si antea nesciebatis, nunc ita accipiatis, dum
» vel vnus Athenienſium supererit, nunquam nos conuenturos esse cum Xerxe. Ve-
» stram autem erga nos prouidentiam, [b]quòd consulatis nobis domo carentibus ita
» vt domesticos nostros alere velitis, gratam habemus: [c]& licet beneficium vestrum
» cumulatum sit, nos tamen ita illud tolerabimus vt nihil vobis molestiæ adferamus.
» Quod quum ita sit, copias primo quoque tempore emittendas curate. nam (vt nos
» coniectamus) non diu differet barbarus ingredi regionem nostram: sed simulatque
» acceperit nuntium nos nihil eorum esse facturos quæ orauit, aderit. qui antequam
» adsit in Attica, tempus est nos in Bœotiam auxilio ire.

a Atque adeo hoc scitote si antea nescieritis.

b Quòd ita nobis prospicitis quorum euersæ sunt fortunæ, vt alere domest. nostros velitis.

c Ac vos quidem beneuolentiæ officio plenè iam defuncti estis: nos verò quibus

poterimus modis nos sustentare pergemus, nihil vobis facessendo negotii. *Negant enim se uelle uti beneficio illo quod offerunt Lacedæmonij, cuius tamen gratiam illis habeant non minus quàm si uterentur. Idcòque χάριν ἐκπεπλήρωται referendum est ad id quod obtulerunt Lacedæmonij, quamuis non præstiterint. q. d. Iam nos uobis abunde obstrinxistis, quam hoc beneficium in nos conferre paratos esse nos dixistis.*

HERODOTI HALICARNASSEI historiarum liber nonus, qui inscribitur Calliope.

HOC ab Athenienſibus reddito responso Lacedæmonii Spartam reuerterunt. Mardonius autẽ, posteaquam regressus ad eum Alexander Athenienſium responsa indicauit, mouens è Thessalia citato agmine Athenas ire contendit, quacunque iter faciebat, illinc viros ad bellum sumens, [d]Thessalis ducibus. Quos adeo non pœnitebat eorum quæ hactenus egerant, vt etiam multo studiosius Persam inducerent. E quibus Thorax Larissæus & Xerxem effugiẽtem deduxerat, & tunc Mardonium propalam deducebat in Græciam. [e]Mardonium autẽ, vbi cum exercitu Thebas peruenit, Thebani exceperunt: suadendóque non sinebant progredi longius, quòd negarent vllum locum ponendis castris opportuniorem esse quàm illum, vbi subsidens consequeretur vt omnem Græciam sine præ-
» lio subigeret. Arduum enim esse vniuersis etiam hominibus vi subigere Græcos
» inter se conuenientes: quod & antea cognouissent. Si verò feceris (dicebant) quod
» nos suademus, occupabis nullo negotio validissima quæque illorum consilia. Mit-
» te pecuniam ad eos qui præpotentes sunt in ciuitatibus: missa pecunia Græciam ad
» factionem rediges: hinc eos qui tecum non sentient, admotis copiis facilè expugna-
» bis. Hæc Thebani suadebant: quibus ille obtemperandum non putauit, partim animi fastu, partim acri quadam libidine Athenas iterum occupandi: præsertim sperans incensis per insulas ignibus declaraturum se regi Sardibus agenti, Athenas ab ipso teneri. Igitur in Atticam contendens, quum illic Athenienses ne tunc quidem inuenisset, sed plerosque eorum in classe ad Salaminem esse audiret, vrbem cepit desertam, decimo mense quàm fuerat ab ipso rege capta. Eò postquã venit, mittit ad Salaminem Murichidem quendam Hellespontium, cum eisdem mandatis quæ Alexander Macedo pertulisset. Mittebat autem eadẽ mandata, gnarus ille quidem non beneuolo erga ipsum animo esse Athenienses, sed sperans contumaciam deposituros, tanquam subacta omni Attica regione, & sub ipsius imperio posita. hac de causa Murichidem misit in Salaminem. Is vbi in senatum venit, Mardonii mandata exposuit. è senatoribus Lycidas sententiam dixit, satius videri sibi esse vt ea quæ Murichides apud senatum diceret, ipsi admittentes ad populum referrent. Hæc ille dicebat siue quòd pecuniam à Mardonio accepisset, siue quòd id sibi probaretur. Quod simulatque audiere Athenienses, tam ii qui ex concilio, quàm qui extra concilium erant, indignè ferentes, Lycidam circumsteterũt, lapidibúsque interemerunt: Hellespontium verò Murichidem dimiserunt illæsum. Excitato de Lycida apud

d At Thessaliæ duces adeo non pœnit. *Vel, Thessaliæ principes, aut primores.*

e Porro quum in Bœotiam peruenisset exercitus, Mardonii adeuntes Thebani cõsilium illi dabant, nullum locum illo castris ponendis opportuniorem esse dicentes: neque vlterius progredi eum sinebant, sed ibi considentem dare operam *nolebant* vt Græciam vniuersam sine præl. subigeret.

Salaminem rumore,& cognito quod geſtum erat, Athenienſium vxores,alia aliam exhortantes atque prehendentes, vltrò domum Lycidæ adiere, hominiſque vxorem ac liberos lapidauerunt. Hunc autem in modum Athenienſes in Salaminem tranſierunt: Quandiu ipſi copias è Peloponneſo venturas ſibi auxilio expectabant, tandiu hoſtes in Attica habuere ſtatiua: at vbi & ſocii tardius ſegniúſque agunt, & Mardonius aduentans iam eſſe in Bœotia audiebatur, ita exportatis omnibus rebus & ipſi in Salaminem traiecerunt, nuntiósque in Lacedæmonem miſerũt conqueſtum de Lacedæmoniis, qui neglectui haberent barbarum eſſe Atticam ingreſſum, neque cum ipſis ei in Bœotiam occurriſſent: tum admonitum eorum quæ ſibi, ſi ad eum deficere vellent, Mardonius ſpopondiſſet: itum prædictum, niſi præſidio ipſis eſſent, ſe aliquod per ſemet remedium inuenturos. Agebant autem per id tempus Lacedæmonii ſolennia quæ vocantur Hyacinthia: quæ feſta dei celebrare plurimi faciebant. ad hæc murum ſibi in Iſthmo extruebant, qui iam pinnas acceperat. Ad hos poſteaquam nuntii Athenienſium Lacedæmonem venerunt, ducentes ſecum Megarenſium ac Platæenſium legatos, ephoris aditis, ita loquuti ſunt, Athenienſes ad hæc nos referenda miſerunt, regem Medorum cũm noſtrã nobis regionem reddere velle, tum ſocietatẽ nobiſcum æquis cõditionibus inire citra fraudem & dolum, tum aliam regionẽ noſtræ addere, quã ipſi noſtro arbitrio optauerimus: nos tamen pudore [a] Græci numinis, & pro magno flagitio ducentes prodere Græciam, annuere nolle, ſed recuſare, quãuis iniuria affectos à Græcis ac proditos. Qui, etſi non ignoremus conducibilius eſſe nobis ſocietatẽ inire cum Perſa, quàm bellũ gerere, tamen ſpõte noſtra ſocietatẽ non inibimus. Et hæc quidem noſtra ſunt quæ in Græcos præſtamus officia. At vos, qui tunc in omnem metum deueneratis ne paciſceremur cum Perſa, poſteaquam compertam habuiſtis ſententiam noſtram nequaquam prodẽdi Græciam, & murum quem in Iſthmo inædificabatis abſoluiſtis, nullam habetis Athenienſium rationem: & quum conueneritis nobiſcum de occurrendo Perſæ ad Bœotiam, deſertores extitiſtis, pro nihilo ducentes barbarum Atticam eſſe ingreſſum. Itaque vobis Atheniẽſes in præſens vſque ſuccẽſent quòd non eſtis officio functi: quod ſupereſt, vt primo quoque tẽpore nobiſcum copias mittatis iubent: quò barbarum in Attica (quoniam [b] in Bœotia defecimus) excipiamus noſtra in terra, vbi campus Thriaſius appoſitiſſimus erit ad dimicandum. Hæc vbi accepere ephori, reſponſum in diẽ poſterum diſtulerunt, poſtero die in alterũ: idq; in decẽ dies fecerunt, diem de die extrahẽtes. Intra quod tẽpus vniuerſi Peloponnẽſes magno ſtudio incumbentes, Iſthmum muro intercluſere, ad finémque perduxere. [c] Non auſim dicere hanc fuiſſe cauſam cur iſti tantopere ſoliciti fuerint, quum Alexander Macedo Athenas pergebat, ne Athenienſes Medorum partes ſequerentur: nunc autem nihil aliud curarent quàm vt ſibi Iſthmus inædificaretur, putantes non amplius ſe quicquam Athenienſibus indigere. At ſub aduentũ Alexandri in Atticam, muro quem extruebant nondum perfecto, Perſas vehementer extimeſcebant. Tandẽ & reſpõſum & exitus Spartiatarum fuit huiuſmodi: Pridie quàm iam vltimum concilium fieret, vir Tegeata nomine Chileus, apud Lacedæmonios maximæ inter hoſpites potentiæ, quum audiſſet ab ephoris omnia quæ Athenienſes dixiſſent, his verbis eos alloquutus eſt, Ita ſe habet, viri ephori: ſi Athenienſes non ſentiunt nobiſcum, ſed cum barbaro, quãuis valido muro ſit Iſthmus inædificatus, tamẽ magnæ fores patefactæ ſunt barbaro in Peloponneſum. Quare prius eos audiatis quàm aliquid decernant quod cladem Græciæ adferat. Hoc Chileus cõſilium dedit. quod in animum admittentes ephori, confeſtim nihil colloquuti cum nuntiis qui à ciuitatibus venerant, quinque millia Spartiatarum quum adhuc nox eſſet [d] dimiſerunt, præpoſito eis Pauſania Cleombroti filio. Quæ præfectura erat quidem Pliſtarchi Leonida geniti: ſed quum is puer eſſet, Pauſanias præfectus eſt, qui eius patruelis erat & idem tutor. nam Cleõbrotus Anaxãdridæ filius, pater Pauſaniæ, iam non ſupererat, non diu pòſt quàm copias quæ murũ extruebant in Iſthmo, reduxerat, vita functus. Reduxerat autẽ ab Iſthmo copias Cleõbrotus ob cã cauſam quòd ſibi inter ſacrificandum aduerſus Perſam ſol in cælo obſcuratus eſſet. Elegit autem Pauſanias ſibi collegam EVryanactẽ Doris filium, ſuum gentilẽ. His copiis è Sparta cum Pauſania profectis, nuntii de illarũ profectione ignari, vbi dies illuxit, ephoros adeunt, habentes in animo abire in ſuam quique ciuitatẽ. Vbi adierunt, ita verba fecere, Vos quidem Lacedæmonii deſidentes hic Hyacinthia agitis, ac luditis, ſociis proditis: Athenienſes verò, vt à vobis læſi, & ob penuriam ſociorũ, ita vt poterũt, cum Perſa tranſigent. Soluta autem ſocietate vobiſcum, palàm eſt nos, quum regis

a Iouis Græci.

b Bœotia fruſtrati ſumus. *id eſt, ſpe confligendi cum hoſte in Bœotia.*

c Cur autem antea quidẽ, quum Alexander venit Athenas, tã anxiè obſtiterint quominus Atheniẽſes Medorum partes ſequerẽtur, tum verò nihil de hac re ſoliciti fuerint, huius rei cauſam aliã adferre non poſſum quàm quòd murum Iſthmi extruxerant, ſéque iam Atheniẽſium opera nil opus habere exiſtimabãt: at quum Alexãder in Atticam venit, nondum extructus erat, ſed opus hoc promouebant, Perſas vehementer extimeſcentes. Tandem verò & reſponſ. &c. *Valla impoſuit vocabulum* δηὸ γε *quod iunxit cum proximè præcedẽtibus verbis, quum ad* τὸ αἴτιον *ferantur, hoc modo,* οὐδεὶ ἔχω εἰπεῖν τὸ αἴτιον δηὸ γε ἦν ὅτι, &c.

d Emiſerunt, ſeptenis Helotibus circa vnumquẽque collocatis. *Quæ verba à Valla hic omiſſa, repetũtur pag. 228.*

» fuerimus ſocii, militiæ comites futuros in quamcunque regionem nos illi educent.
» Inde vos diſcetis quidnam vobis ex ea re ſit euenturum. Hæc loquutis nuntiis Ephori iureiurando interpoſito dixere ſuas ſe copias putare in Oreſtio eſſe, tendentes aduerſum peregrinos. Peregrinos enim barbaros appellabant. Hoc illi non intelligentes, quid diceretur ſciſcitabantur. Sciſcitati, & rem omnem edocti atque ſtupefacti, quamcelerrimè abiere ad illos inſequendos, & cum iis quinque millia finitimorum Lacedæmoniorum delecta. His Iſthmum verſus iré maturantibus, Argiui, vbi primùm audiere copias è Sparta cum Pauſania profectas, præconem, quem optimum è diurnis curſoribus inuenerunt, in Atticam mittunt ad Mardonium: qui videlicet antea receperant ſe futuros impedimento quominus Spartiata egrederetur. Præco vbi Athenas peruenit, Mardoni, inquit, miſerunt me Argiui nuntiatum
» tibi iuuentutem è Lacedæmone eſſe progreſſam, ſéque ne illa progrederetur præ-
» ſtare nequiſſe. Ad hæc tu bonum cõſilium adhibe. Hoc ille loquutus, retrò abſceſſit. Quo audito Mardonius iam non fidebat amplius perſtare in Attica: vbi ideo hactenus immoratus fuerat quòd audire cuperet ac ſcire quid ab Athenienſibus ageretur, neque populans neque lædens Atticum agrum, aſſiduè ſperans fore vt ſecum illi paciſcerentur. Quod vbi deſperauit, re comperta, priuſquam Pauſanias eum copiis Iſthmum egrederetur, ſubduxit exercitum, incenſis Athenis, & ſiquid aut murorum aut ædiũ priuatarum ſacratúmque extabat, eo omni diruto atque obruto. Ideo autem excedendum ſibi putauit, quòd neque adequitabilis eſſet Attica regio, neque, ſi ipſe malè pugnaſſet, euadi poterat niſi per anguſtias, vbi à paucis tranſitu prohiberi poſſet. Statuit igitur recedere illinc Thebas, tum ciuitatem amicam, tum regionem equitibus opportunam. Profecto illinc Mardonio & iam iter facienti perfertur nuntius properans, alium exercitum mille Lacedæmoniorum Megara iter habere. Eo audito conſultabat ſiquo pacto hos primùm poſſet excipere. Itaque conuerſum exercitum ducebat Megara, præmiſſo equitatu qui omnem oram Megaridem incurſaret. Huc vſque Europæ ad ſolem occidentem verſus longiſſimè proceſſit hæc Perſica expeditio. Poſt hæc nuntius ad Mardoniũ venit, Græcos in Iſthmo coactos eſſe: atque ita retroceſſit per Deceleam. Magiſtratus enim Thebani accolas Aſopiorum accerſierant, qui Mardonium in Sphendaleas & illinc in Tanagram duces itineris deduxerunt. In Tanagra noctem moratus Mardonius, poſtero die in agri Thebani Scolon trãſuerſis tramitibus peruenit. Ibi Thebanorum rura, tametſi Medicas partes fouentium, vaſtauit: non illorum odio, ſed ingenti neceſſitate adactus: quòd vellet cum caſtra communire, tum, ſi ſibi in acie non cederet ex ſententia, effugium comparare. Exporrexit autem caſtra ſua ab Erythræis, ſecundum Hyſias, Plataenſi tenus agro, iuxta flumen Aſopum: muro communiens, ſed non pro magnitudine caſtrorum, verùm per ſingulas frontes dena ſtadia habente. Hoc in opere barbaris occupatis Attaginus Phrynonis filius vir Thebanus conuiuio magnificè apparato Mardonium ipſum & Perſarum honoratiſſimos quinquaginta inuitauit. fiebat autem cœna Thebis. inuitati illi hominem ſunt ſequuti. Cætera quæ referam, ex Therſandro accepi, viro quidem Orchomenio, ſed Orchomenì inter primos honeſto: qui ſe quoque aiebat ad hanc cœnam ab Attagino inuitatum cum quinquaginta Thebanis: nec vtroſque ſeorſum diſcubuiſſe, ſed [a] in ſingulis lectis alternos Perſam & Thebanum. Secundum cœnam quum potioni daretur opera, Perſam qui eodẽ toro recũbebat, Græcè ipſum interrogaſſe cuias eſſet: ſe verò reſpondiſſe Orchomenium eſſe: tum illum dixiſſe, Quoniam tu mihi menſæ con-
» ſors & libaminum effectus es, volo tibi relinquere ſententiæ meæ monumentum,
» vt ipſe quoque præſcius huius rei, queas tibi conſulere. Cernis hos Perſas in conui-
» uium acceptos, & copias quæ ad flumen in caſtris relictæ ſunt? horum omnium
» paruo pòſt tempore pauculos cernes ſuperſtites. Et inter dicendum multas lacry-
» mas Perſam effudiſſe. Admiratúmque ſe eam orationem, ad illum dixiſſe, Nónne
» hæc Mardonio expedit dicere, & iis Perſis qui ſecũdum eum in honore ſunt? Et illũ
» ſubieciſſe, Hoſpes, quicquid ex deo fieri oportet, id homini ineuitabile eſt. nam ne
» credibilia quidem dicentibus credere quiſquam vult. Atque hæc permulti Perſa-
» rum quum ſciamus, tamen Mardonium ſequmur illigati neceſſitate. Eſt autem
» hoc in hominibus acerbiſſimum, eum qui multùm ſapit, [b] minimè potentem eſſe.
Hæc ego ex Orchomenio Therſandro audiebam, atque adeo ipſum hæc ſtatim aliis enarraſſe priuſquam prælium ad Plataeas factum eſt. Porro Mardonio in Bœotia ſtatiua habenti, præbuerunt copias cæteri circà Græci, qui cum Medis ſentiebant, [c] & ad Athenas congregati ſunt, præter Phocenſes. nam & iſti vehementer

a In ſing. lectis binos, Perſ.

b Nihil in poteſtate habere. *Id eſt, Eum qui ſapientia magna præditus ſit, uel prudentia, non habere res ullas in poteſtate, ſed cogi ad res eas à quibus alioqui cum ſua prudentia dehortetur. Aliam ſenſum ex tempore elicere ex hoc loco non potui.*

c Et vnà cum eo aduerſus Athenas mouerunt.

partibus Medorum ſtudebant, non tamen voluntarii, ſed coacti. Sed ildem nō multis pòſt diebus quàm Thebas itum eſt, & ipſi aduenere, mille armati, duce Harmocyde inter populares ſpectatiſſimo. Eos Mardonius, vbi Thebas peruenere, miſſis equitibus iuſſit ſeorſum in campo ſubſidere: quod quum feciſſent, protinus adfuit vniuerſus equitatus. Vnde poſtea rumor exercitum Græcorum qui cum Medis erant, peruaſit, Phocenſes ab equitatu iaculis confoſſum iri. quinetiam per ipſos Phocenſes idem diuulgatum eſt: quos tunc dux ſuus Harmocydes his verbis adhortabatur, O Phocēſes, palàm eſt hos homines certæ nos neci deſtinaſſe, accuſatos (vt opinor) à Theſſalis. Quare vnumquenque veſtrûm oportet egregium virum eſſe, potius quàm dedentes nos fœdiſſima morte trucidari. Ipſi quoque intelligant ſe barbaros eſſe inter Græcos, quibus mortem [a] intulerunt. His ſuos Harmocydes hortabatur. Quos vbi concluſere equites, inuehebantur tanquam ad eos occidendos, telis intentis veluti emiſſuri: nonnullique emiſerunt. Phocenſes ex aduerſo ſtantes facto orbe quoquouerſus quum ſeſe opponerēt, ibi equites digreſſi retrò abiere. [b] Incertum an ad hos interficiendos rogatu Theſſalorum ierint equites: & poſteaquam animaduerterunt eos ad defendēdum ſe conuertere, veriti ne ipſi vulnerarentur, ita retrò abſceſſerint, tanquam à Mardonio iuſſi: an experiri voluerint num quid iſti præſtantiæ haberent. Poſt abſceſſum autem equitatus, miſſo ad eos præcone Mardonius ita inquit, Bono eſtote Phocenſes animo: viros enim ſtrenuos vos eſſe dediſtis ſpecimen, non tales quales ego audieram. Quo magis alacri animo tolerate hoc bellum. non enim aut me beneficiis aut regem vincetis. Hactenus quæ circa Phocenſes ſunt geſta. Lacedæmonii vbi ad Iſthmum venere, illic caſtra communiere. quod quum audirent cæteri Peloponnenſes, vtique ii quibus meliora cordi erant, cernerēntque Spartiatas egredi volentes, indignū ſe putauerunt à Lacedæmoniis ſe in exeundo ſuperari. itaque quum pulchrè litatum eſſet, cuncti ex Iſthmo profecti ſunt & in Eleuſinem peruenerunt: vbi quum pulchra etiam fuiſſent exta, ire perrexerunt. Quibus Athenienſes è Salamine tranſmittentes, in Eleuſine admixti ſunt. Iſti poſteaquam ad Erythras Bœotiæ venere, cognito barbaros ad Aſopum caſtra habere, inito de hac re conſilio, eregione tetenderunt ſub Citharonis radicibus. In quos Mardonius, quòd in campum non deſcenderent, omnem immittit equitatum, cui præerat Maſiſtius (à Græcis Maciſius dictus) vir apud Perſas inclytus, Nyſæo equo inſidens, aureo frēno & aliis inſignibus eximiè ornato. Equites vbi promouere ad Græcos, per turmas egreſſi, multum detrimenti inferebant, fœminas eos appellando. Erant fortè Megarenſes ea parte collocati qua nulla alia magis oppugnari nulláque magis ab equis adiri poterat: hac, impreſſione facta equitum, Megarenſes quia premebantur, mittunt ad duces Græcorum præconem, qui ita, quum venit, verba fecit, Megarenſes aiunt, viri ſocii, Nos ſoli excipiendis hoſtibus impares ſumus, qui tenemus eandem in qua collocati ſumus à principio ſtationem: vbi hactenus tametſi ægrè, tamen ſtrenuè fortitérque reſiſtimus. nunc niſi alios nobis ſubſtituatis, ſcitote nos ab acie diſceſſuros. Hæc vbi præco renuntiauit, Pauſanias experiri fecit Græcos, ſiqui alii vltrò ad locum irent, vt Megarenſibus ſuccederent. Recuſantibus cæteris, Athenienſes ſuſcepere hoc munus, videlicet eorum trecenti delecti, quibus præerat Olympiodorus Lamponis filius. Hi fuere qui præ omnibus Græcis ad Erythras caſtra habentibus inſtructi ſucceſſere, ſagittariis ſibi aſſumptis, qui quum aliquandiu pugnaſſent, hic fuit pugnæ exitus: Impreſſionem faciente per turmas equitatu, equus Maſiſtii, vt erat præ aliis ēminens, ſagitta per latus ictus eſt: quo dolore in pedes erectus, Maſiſtium excuſſit. Collapſum confeſtim Athenienſes circumſiſtunt: equóque prehenſo, hominem ſeſe defenſantem interimunt, quum aliquandiu non potuiſſent. Ita enim erat armatus: ſcilicet intus gerebat thoracem aureis ſquamis conſertum, deſuper Phœniceum paludamentum. [c] Eius thoracem quum ferirent, non prius aliquid profecerunt quàm quidam re animaduerſa illum percuſſit in oculo. Ita Maſiſtius collapſus interiit. Hæc autem res latebat alios equites. non enim eum aut ab equo cadentem viderant aut occumbentem. ac ne tum quidem quum ſe recipiebant, quod actum erat cognouere: ſed poſtquam conſtitere, quia nemo ipſis imperabat, ſtatim deſideraverunt ducem: cognitóque quod geſtum erat, mutuò ſe adhortati, omnes in hoſtem equos admiſere, vt mortuum eriperent. Eos autem conſpicati non iam turmatim ſed vniuerſos pariter irruere, cæterum exercitum inclamauerunt. Sed dum omnis peditatus auxilio veniebat, interea cietur acre prælium de cadauere. at vbi præſidio venere copiæ, non amplius perſtitere equites: ita nec mortuum eripere po-

a Machinati ſint, *vel* molui.

b Affirmare autem non poſſum an &c.

c Eius autem thoracem percutientes, nihil proficiebāt: donec quidā re animaduerſa &c. *id eſt, Sed quidam tandem re animaduerſa &c.*

tuerunt, ſed alios [a] ſuper illum è ſuis amiſere. Digreſſi illinc duo circiter ſtadia, conſultantes quid facto opus eſſet, decreuere ſibi carentibus præfecto eundum ad Mardonium. Vbi in caſtra rediere, ingens luctus cum omnem exercitum, tum verò Mardonium cepit, extincti Maſiſtii, viri ſecundum Mardonium honoratiſſimi tam apud Perſas quàm apud regem: ita vt eiulatus eorum omnem Bœotiam peruaſerit, & ſeipſos & equos & iumenta totonderint. Et barbari quidem ſuo more Maſiſtium defunctum honorabant. Græci autem, poſtquam equitatum inuadentium excepere, & exceptum repulere, multo ſunt audaciores effecti, & ante omnia cadauer plauſtro impoſitum per ſtationes circumtulerunt. erat autem ſpectaculo digna proceritatis ac formæ gratia. Quod ideo faciebant quia cuncti relictis ſtationibus ad intuendum Maſiſtium pergebant. Dehinc cenſuerunt ad Plataeas deſcendendum, quòd ſibi Platæenſis ager multo eſſet opportunior habendis caſtris quàm Erythræus, cum propter alia, tum propter aquandi commoditatem. Vbi viſum eſt in eum locum & ad fontem Gargaphium, qui ibidem eſt, ſatius abire, & diſpoſitis ſtationibus illic habere caſtra, ſumptis armis abierunt per radices Citharonis ſecundum Hyſias in agrum Platæenſem. Eò quum peruenere, ſtationes nationatim communierunt, proximè fontem Gargaphium, & fanum Androcratis herois, per non editos tumulos & locum planum. Ibi in diſtinguendis nationibus magna ſanè altercatio extitit inter Tegeatas & Athenienſes, vtroſque ſe dignos qui alterum cornu tenerent arbitrantes: & ſua facinora præclara tum recentia tum priſca referentes. Dicebant quidem his verbis Tegeatæ, Hoc nos ſemper digni honore à ſociis omnibus habiti ſumus, quotieſcunque à Peloponnenſibus communiter in exteras peregrinationes itum eſt, & proximè, & quondam, iam inde ex quo Heraclidæ poſt mortem EVryſthei ſunt conati in Peloponneſum redire. quo tempore hanc dignitatem aſſequuti ſumus ob hanc rem geſtam: Poſteaquam cum Achæis & Ionibus, qui tunc Peloponneſum incolebant, nos auxiliarii in Iſthmum profecti conſedimus aduerſus eos qui redire conabantur, tunc Hyllus orationem habuit, non expedire vt vterque exercitus confligendo periclitaretur: ſed vt aliis acquieſcentibus, ſecum ſingulari certamine dimicaret is quem Peloponnenſes iudicarent è ſuo exercitu præſtantiſſimum. Accepta conditione Peloponnenſes fœdus in hæc verba percuſſerunt, Si vinceret Hyllus Peloponnenſium ducem, vt Heraclidæ in paterna reuerterentur: ſin victus eſſet, retrò Heraclidæ cederent, & exercitum abducerent, néve per annos centum de redeundo in Peloponneſum agitarent. Ab omnibus ſociis ad eam rem voluntarius electus eſt dux atque idem rex noſter Echemus Aeropi filius, Phegei nepos, qui ſingulari congreſſus certamine Hyllum interemit. Ex quo facto nos cum alia decora inter Peloponnenſes aſſequuti ſumus, quæ adhuc obtinemus, tum hoc, vt alteri cornu præeſſemus quoties communiter itur in expeditionem. Et vobis quidem Lacedæmonii non aduerſamur, ſed optionem cedimus vtri cornu præeſſe malitis: alteri vero cornu vt præſimus nobis vendicamus, quemadmodum vſque fecimus ad hoc tempus. Etiam verò citra hoc factum quod narrauimus, Athenienſibus ſumus digniores qui hanc dignitatem obtineamus: quippe qui proſperè & multa vobiſcum viri Spartiatæ certamina decertauimus, & multa cum aliis. Quo fit vt æquius ſit nos alterum cornu tenere quàm Athenienſes: à quibus non tales geſtæ res ſunt quales nobis, neque recentes neque vetuſtæ. Hæc Tegeatæ. Ad quæ hunc in modum reſpondere Athenienſes, Etſi ſcimus has copias pugnandi cum barbaro non altercandi gratia eſſe contractas, tamen quoniam Tegeata referre conſtituit præclara facinora tum vetuſta tum noua, quæ per omne tempus vtrique fecerunt: neceſſe habemus & nos exponere apud vos vnde nobis patrium ſit, [b] qui ſemper egregii fuimus, eſſe primos potius quàm Arcadibus. Heraclidas, quorum ducem iſti apud Iſthmum ſe prædicant interfeciſſe, nos ſoli excepimus, eiectos prius ab omnibus Græcis, quos illi Mycenæorum ſeruitutem fugientes adibant: & EVryſthei iniuriam vnà cum eiſdem pugnando propulſauimus, victoriáque potiti ſumus de iis qui tum Peloponneſum tenebant. Præterea Argiuos, qui aduerſus Thebas cum Polynice militauerant, vita defunctos & inſepultos, ducta in Cadmeos expeditione à nobis receptos & in noſtra terra apud Eleuſiné humatos fuiſſe dicimus. Iam verò noſtrum præclarum facinus extat etiam in Amazonidas, quæ à flumine Thermodonte aliquando in noſtram terram excurrere. Ac ne in heroum quidem laboribus qui ad Troiam bellauerunt, fuimus in poſtremis. Sed nihil admodum pertinet horum facere mentionem. [c] etenim ſiue qui tũc egregii fuere, nunc inſtrenui ſunt, ſiue tunc inſtrenui,

[a] Præter illum.

[b] Bonam operam nauantibus.

[c] Qui enim tunc ſtrenui fuere fieri, poſſit vt nũc ſint ignaui

& qui tũc ignaui, fieri poſſit vt nunc ſint fortiores. De rebus igitur olim geſtis, *uel, de nostra igitur olim opera*, hæc dixiſſe ſit ſatis.

nunc egregii ſunt, ſatis ſit de rebus priſcis iſta dixiſſe. Vt nullæ autem res aliæ nobis geſtæ ſint, (quæ multæ & præclariſſimæ ſunt, præut quorumcunque aliorum « Græcorum) certè ob rem in Marathone à nobis geſtam digni ſumus qui hoc decus « & alia inſuper obtineamus: qui ſoli Græcorum per nos cum Perſa dimicauimus, & « rem tantam aggreſſi, victores euaſimus, ſex & quadraginta nationibus ſuperatis, « quo ſolo nomine digni ſumus vt hunc loci honorem conſequamur. Verùm non « decet in hac rerum conditione de loci dignitate contendere: vbicunque & iuxta « quoſcunque vobis Lacedæmonii videbitur appoſitiſſimum nos ſtare, illuc euntes « obtẽperabimus. Vbicũq; enim loci nos collocati fuerimus, conabimur ſtrenui exiſtere, itaque ducite nos, tanquam vobis parituros. « Hæc quũ pro ſua parte dixiſſent « Athenienſes, cunctus Lacedæmoniorum exercitus ſuccłamauit digniores qui cornu tenerent Athenienſes quàm Arcades. Ita Athenienſes Tegeatis ſuperiores habuere cornu. Mox hunc in modum inſtructi ſunt & qui ſuperuenere Græcorum, [a] & qui à principio venerant: Dextrum cornu tenebant Lacedæmoniorum decem millia: quorum quinque millia erant Spartiatarum, quos cuſtodiebant leuiter armata trigintaquinque millia ſeruorum, ſeptẽnis ſeruis circa ſingulos Spartiatas collocatis. [b] Applicauerant autem ſibi Spartiatæ, & honoris & virtutis ergo, Tegeatas numero mille & quingentos armatos. Secundum hos ſtabant Corinthiorum quinque millia. [c] Præter hos inueniebantur apud Pauſaniam ſtantes trecenti Potidæatæ eorum qui ex Pallene erant. Iuxta hos ſtabant Arcadum Orchomenioꝝ ſexcenti: iuxta hos Sicyoniorum tria millia. Hos ſequebantur Epidauriorum octingenti: ſuper hos locati erant Trœzenii mille. iuxta Trœzenios [d] totidem Lepræatæ: poſt hos Mycenæorum & Tirynthiorum quadringenti. Secundum hos, mille Phliaſii: dehinc Hermionenſes trecenti. iuxta Hermionenſes, Eretrienſium & Styreorum ſexcenti. iuxta hos, Chalcidenſium quadringenti. poſt hos, Ampraciatarum quingenti. poſt eos, Leucadiorum & Anactoriorum octingenti. Hos ſequebantur Pallenenſium qui ſunt ex Cephallenia, ducenti. poſt hos inſtructi AEginetarum quingenti. iuxta hos Megarenſium tria millia, quos ſequebantur Plataeenſium ſexcenti. Vltimi & iidem primi ſtabant Athenienſes, læuum tenentes cornu, octo millia; duce Ariſtide Lyſimachi filio. Hi omnes, præter eos qui ſeptẽni circa ſingulos Spartanos ſtabant, fuerunt numero triginta octo millia & ſeptingenti, omnes grauis armaturæ, aduerſus barbarum contracti. Leuiter verò armati, triginta quinque millia, ſepteni circa ſingulos Spartiatas collocati, quorum vnuſquiſque ad pugnãdum erat inſtructus. [e] Circa cæteros autem Lacedæmonios ac Græcos ſinguli ferme leuiter armati numero trigintaquatuor millia quingenti. Summa igitur totius leuis armaturæ, quæ pugnare poſſet, [f] ſexaginta millia quingenti. Totus autem Græcus exercitus qui ad Platæas conuenit pugnæ aptus, tam leuis quàm grauis armaturæ, fuit vndecim myriades, minus mille & octingentis, *id eſt centum octo millia ducenti*. Sed numerum vndecim myriadum expleuere Theſpienſes, qui aderant ad mille & octingentos, qui nec ipſi arma habebant. Et hi quidem Græci ad flumen Aſopum caſtra diſtributi communierant. Barbari verò qui cum Mardonio erant, poſteaquam Maſiſtium luxerunt, cognito Græcos apud Platæas eſſe, & ipſi ad Aſopum qui illac fluit, ita ſunt e regione à Mardonio collocati: Aduerſus quidem Lacedæmonios Perſæ, qui quia numero antecedebant, eorũ acies quæ multæ erant, vſque ad Tegeatas opponebantur: ita vt quod robuſtiſſimum in exercitu erat, id omne contra Lacedæmonios: quod infirmius, id contra Tegeatas eſſet. Hæc faciebat Mardonius Thebanorum indicio atque admonitu. Iuxta Perſas autem idem collocauit Medos, vt ex aduerſo eſſent Corinthiis & Potidæatis & Orchomeniis & Sicyoniis. Poſt Medos collocauit Bactrios ex aduerſo Epidauriorum & Trœzeniorum & Lepræatarum ac Tirynthiorum, Mycenæorúmq; & Phliaſiorum. Secundũ Bactrios collocauit Indos ex aduerſo Hermionenſiũ & Eretrieorum Styreorúmq; & Chalcidenſiũ. Poſt Indos ſtatuit Sacas oppoſitos Ampraciatis, & Anactoriis, & Leucadiis, & Pallenẽſibus, & AEginetis. Poſt Sacas poſuit ex aduerſo Athenienſiũ Platæẽſiúmq; ac Megarenſium, Bœotos & Locros & Melienſes & Theſſalos, & [g] mille Phocenſium. Non enim Phocenſes omnes à partibus Medorum ſtabant, [h] ſed eorum nonnulli cum Græcis ſentiebant apud Parnaſſum deprehenſi, & illinc profecti deduxerãt comitatíque fuerant Mardonii copias pariter & Græcorum qui cum illo erant. Contra Athenienſes item poſuit Macedonas, Theſſaliæque accolas. [i] Hæ nationes à Mardonio in aciem inſtructæ erant maximè celebres maximéque inſignes, & præcipuè mentione dignæ:

a Pro οἱ ἀρχὰν ἐλάσσονες hunc legiſſe ſuſpicor οἱ ἀρχῶ ἐλάσσονες, quæ lectio, non illa, mihi probatur.

b Delegerant autem Spartiatæ Tegeatas qui iuxta ipſos ſtarent, & honoris & virtutis.

c Impetrauerant autem à Pauſania vt ſibi adſtarent trecenti Potid.

d Ducenti Lepræatæ.

e Reliquorum autem Lacedæmoniorũ & Græcorum milites leuiter armati erant triginta quatuor millia quingenti, vtpote viro vno vnumquenque circumſiſtẽte. *Id eſt, Ita quidem rationem huius numeri ineundo, ut reliquos Lacedæmonios & Græcos unum habuiſſe uirum ſibi adſtantem ſingulos dicamus, non ſeptem, ut Spartiatas. Dixit autem* ὡς εἷς τῶν pro ὡς ἑκὰς ἑόντος, *ut modò dixerat* ὡς ἑόντων ἑπτά. *Quod & ipſum Valla patius quàm per nominativum, uertiſſe ita debuit, Vtpote ſeptenis circa ſingulos Spartiatas collocatis. Vel, Vtpote ſeptenis unumquenque Spart. circũſiſtentibus.*

f *Sexaginta nouem millia: nam inter ſex myriades (quæ ſexaginta millia efficiunt) & ἑκατοντάδας πέντε (id eſt quingenti) interiecta eſt ἡ εἰκοσὰς χιλιάδας, quæ Valla fortaſſe in ſuo exempl. non habuit.*

g Illos mille Phoc.

h Sed partes etiam Græcorum nonnulli ex illis fouebant, qui in loca Parnaſſo vicina ſe receperant: è quibus excurrẽtes Mardonii exercitũ & Græcos qui cum eo erant agebant ac ferebant.

i Hæc ſunt nomina nationum à Mardonio in aciem inſtructarum, earum quidem quæ quum ampliſſimæ eſſent, celeberrimæ erant, maximique fiebant.

necnon

necnon cæterarum quoque gentium viri memoratu digni, cum aliarum, tum Phrygum, Myſorum, Thracum, Pæonum. Quinetiam AEthiopum [a] & AEgyptiorum qui Hermotybies & Calaſiries nominantur, gladio cincti, qui ſoli ſunt ex AEgyptiis pugnaces: à Mardonio, quum adhuc eſſet in Phalero, è nauibus in quibus epibatæ erant, in terram tranſlati. non enim cum pedeſtribus copiis, quæ cum Xerxe Athenas ierant, AEgyptii cenſi fuerant. Barbarorum igitur (vt etiam ſuperius oſtenſum eſt) triginta myriades fuere: Græcorum verò Mardonii auxiliariorum, nemo numerum (neque enim numerati fuerant) nouit. Vt autem coniectura colligi licet, ad quinque myriades fuiſſe coniecto. Tot ex aduerſo inſtructi fuere pedites: equitatus verò ſeorſum erat collocatus. Ita diſpoſiti nationatim manipulatimque, vtrique poſtero die ſacrificauerunt. Apud Græcos haruſpex erat Tiſamenus Antiochi filius. is enim hunc exercitum vates comitabatur, Eleus quidem & ex genere Iamideorum Clytiades, ſed à Lacedæmoniis ciuitate donatus. Nam conſultanti vaticinium apud Delphos de prole reſpondit Pythia quinque ipſum maximas palmas è certaminibus reportaturum. oraculo non intellecto Tiſamenus gymnaſiis operam dabat, tanquam gymnicas victorias adepturus. quúmq; ſe exerceret in quinque certaminibus, in vno, dum currit Olympia, venit in contentionem victoriæ cum Hieronymo Andrio. Lacedæmonii autem interpretantes non ad gymnica certamina ſpectare Tiſameni oraculum, ſed ad bellica, conabantur eum mercede conducere vt vnà cum Heraclidis bellorum dux regibus foret. Hic animaduertens Spartiatas plurimi facere ipſius amicitiam, abnuebat: quòd negaret ſe alio pretio id facturum quàm ſi Spartiatam ſe ciuem facerent, omnia iura ciuitatis impertientes. Id Spartiatæ quũ audiſſent, ab initio ferentes indignè, oraculũ miſſum omnino fecerunt: tandem imminente hoc ingenti Perſici exercitus metu, annuebant, impertiréque homini volebant. Eos iſte immutatos intelligens, negare iam ſe eo ſolo eſſe contentum: ſed oportere fratrem ſuum Hegiam etiam fieri Spartiatam eadé conditione qua & ipſe fieret. Hoc autem dicens imitabatur (vt coniectare licet) Melampodem, regnum pariter & ciuitatem depoſcens. Etenim Melampus quum ab Argiuis mercede conduceretur è Pylo ad compeſcendum morbum furoris mulierum Argiuarum, depoſcebat pro mercede dimidium regni. recuſantibus id Argiuis atq; digreſſis, quum plures è mulieribus inſanirent, ita obtemperantes, quod Melampus popoſcerat daturi reuerterunt. Ibi ille cernens hos eſſe immutatos, plura optauit, negans ſe indulturum quæ vellent, niſi & fratri ſuo Bianti tertiam partem regni donaſſent. Argiui in arctum redacti hoc quoque annuerunt. Ita Spartiatæ Tiſameno, quo maiorem in modum egebant, prorſus aſſenſerunt: & conceſſu iſtorum Tiſamenus Eleus Spartiata effectus quinque maxima certamina ex oraculo illis obtinuit. Hi duo ex omnibus hominibus ſoli ſunt à Spartiatis ciuitate donati. Quinq; autem certamina hæc fuere: Vnum & id primum hoc quod pugnatum eſt ad Plateas: alterũ, quod in Tegea cum Tegeatis atque Argiuis: tertium, quod in Dipæenſibus cum vniuerſis Arcadibus præter Mantineos: quartum, quod cum Meſſeniis ad Iſthmum: vltimum, quod in Tanagra cum Atheniẽſibus & Argiuis. Hoc autem vltimum peractum fuit quinque certaminum. Tiſamenus igitur Spartiatarum tunc ductor vaticinatus eſt Græcis in agro Platæenſi: & apud Græcos quidem pulchrè litatum eſt, ſi ſe defenderent, nõ ſi Aſopum tranſgreſſi pugnam capeſſerent. Mardonio autem capeſſendæ pugnæ auido non extitere pulchra exta, niſi & ipſe ſeſe defenderet. nam is quoque Græcis ſacrificiis vtebatur, haruſpicem habens Hegeſiſtratum virum Eleum, & Telliadeorum præſtantiſſimum. Hunc ante ea tempora Spartiatæ quum cepiſſent, in vincula coniecerant morte affecturi, vt à quo multa intoleranda perpeſſi fuiſſent. Ille in hac calamitate poſitus, vtpote pro anima ſolicitus, & qui ante mortem multa ac triſtia foret paſſurus, rem perpetrauit fide maiorẽ. nam vt erat ligneis atque ferratis [b] ſoleis vinctus, ferro quod illatum fuit potitus, confeſtim excogitauit opus omnium quæ nos nouimus animoſiſſimum. [c] Commentus enim qua ratione reliquum pedis educeretur, præcidit ſibi dimidium pedẽ. hoc acto, quanuis ab excubitoribus obſeruaretur, tamẽ ſubruto muro profugit Tegeam verſus, noctu iter faciẽs, interdiu ſyluis ſe abdens atque immorans, vt trinoctio Tegeam peruenerit: Lacedæmoniis eum paſſim perſcrutantibus, admirantibúſque magnopere hominis audaciam, cuius dimidiatum pedem iacẽtem cernerẽt, ipſum inuenire non poſſent. Ita Hegeſiſtratus Lacedæmoniis elapſus, in Tegeam, quæ per id tempus non erat pacata Lacedæmoniis, tranſfugit. Sanato vulnere & ligneo pede aſcito, ex profeſſo Lacedæmoniis hoſtis extitit. Sed non ad poſtremum ei protractũ

Sed & ex aliis nationibus aliqui immixti illis erant, Phrygum & Thracum, & Myſ. & Pæonum.

a Et Ægyptiorum Hermotybies & Calaſiries, qui vocãtur Enſiferi. qui ſoli ex Ægyptiis ſunt ad pugnam apti. hos autem è nauibus quibus vehebãtur eduxerat, quum adhuc apud Phalerum eſſet.

b *Sunt qui cataſtam interpretentur.*

c Pedis enim extremam partem reſecuit, quum prius ad reliquã educendam dimenſus ſpatium eſſet.

in Lacedæmonios odium profuit. nam in Zacyntho quum vaticinaretur, ab his captus atque interemptus eſt. Verùm hic Hegeſiſtrati interitus poſterior rebus Platæenſibus fuit. Tunc autē is à Mardonio non exigua ſumma conductus, cupidè ſacrificabat cum in Lacedæmonios odio, tum lucri gratia. Quum igitur exta non eſſent pulchra ad pugnam committendam neque ipſis Perſis, neque Græcis qui cum illis erant, (habebant enim & Græci ſuum haruſpicem quendam Leucadium Hippomachum) [a] quúmque dilaberentur multi Græci, ſuaſit Mardonio Timogenides Herpyis filius vir Thebanus vt exitus Cithæronis cuſtodiēdos curaret, quòd diceret [b] aſſiduè Græcos ad hoſtē quotidie tranſire, ſéque complures deprehēdiſſe. Iam autem dies octo abierant poſitis eregione caſtris, quum iſte Mardonio hoc conſilium dedit. Mardonius, admoneri ſe probè intelligens, primis tenebris equitatum mittit ad ingreſſus Cithęronis qui Platæas ferunt: quæ Bœotii Tria capita, Athenienſes Capita quercus appellant. Equites miſſi non fruſtra peruenere. nacti enim ingredientia campum quingenta iumenta quæ commeatum è Peloponneſo ad exercitum ſubuehebant, diripiunt: & eos qui iumenta ſequebantur, immiſericorditer trucidant, neque iumentis neque hominibus parcentes. In quibus occidendis poſteaquam ſatis ſunt graſſati, cum cæteris quæ eripuerant, ad Mardonium ſunt & ad exercitum reuerſi. Poſt hanc rem geſtam biduum abſumptum eſt, neutris pugnam laceſſere volentibus. nam etſi Aſopo tenus barbari proceſſerant irritandi Græcos gratia, neutri tamen ſibi tranſeundum ſtatuebant. equitatus modò Mardonii progrediebatur, & Græcos moleſtia afficiebat: quia Thebani, vtpote in amorem Medorum vehementer propenſi, ferebant alacriter bellum, & aſſiduè prouehebantur vſque ad prælium: deinde excipientes Perſæ pariter ac Medi præcipuè præclara facinora edebant. His amplius ad decem vſque dies nihil eſt actum. [c] at vbi vndecimus dies illuxit, quum & Græci multo plures efficerentur ad Platæas caſtris eregione poſitis, & Mardonius ſtationem grauaretur, ibi venere in colloquium Mardonius Gobryæ & Artabazus Pharnacis filius, vir apud Xerxem inter paucos Perſarum virtutis expertæ. quorum conſultantum hæ fuere ſententiæ: Artabazi quidem, expediens eſſe contractis quam primùm copiis ire ad mœnia Thebana, quò multum rei frumentariæ ipſis multúmque pabuli iumentis compararent: atque ibi conſidentes per otium rem conficerent, videlicet quum multum auri tum ſignati tum non ſignati haberent, multum etiam argenti ac poculorum, ne parcerent illis, ſed ea ad Græcos mitterent, eos præcipuè qui ciuitatibus præſiderent. fore enim vt illi ſuam traderent libertatem: neque oportere pugnandi adire diſcrimen. Eadem autem Thebanorum quæ iſtius ſententia erat, tanquam aliquid vltra hoc proſpicientis. Mardonii autem ſententia ferocior pertinaciórque, & nullo modo cedens: quippe opinantis meliorem ſuum eſſe quàm Græcorum exercitum, & ſatius primo quoque tempore confligere, quàm committere vt plures quàm coacti erant Græci cogerentur. Hegeſiſtrati verò auſpicia valere ſinere, nec eis vim afferre: quinimo Perſarum more ſeruato debere confligere. Mardonio ita opus facto eſſe cenſenti nemo contradicebat. qui, vbi ſententia ſua vicit, accitis cohortium præfectis & qui ſecum erant ducibus Græcorum (penes eum nanque erat ſumma imperii, non penes Artabazum) percontabatur num aliquod oraculū ſcirēt de Perſis tanquam perituris in Græcia. Silentibus euocatis, partim quòd ignorarent oracula, partim quòd haud tutum putarent proferre quod ſcirent, inquit ipſe Mardonius, Quoniam vos aut nihil noſtis, aut promere non audetis, ego rem proferam, « vtpote bene cognitam habens. Eſt oraculum, Perſis fatale eſſe vt in Græciam pro- « fecti diripiant templum quod Delphis eſt, vtque direpto templo omnes intereant. « Quocirca, quum hoc ſciamus, neque diripere conabimur, neq; adibimus templum, « ob hanc cauſam interitum deuitaturi. quo nomine quicunque veſtrūm bene Perſis « volunt, voluptatem capiant, tanquam Perſis Græcos ſuperaturis. Hæc loquutus, ſe- « cundo loco ſignū dedit vt omnia [d] apparārent, & corpora curarent, veluti ſub lucis exortu prælio futuro. Oraculum autē, quod ad Perſas aiebat ſpectare Mardonius, id ego ſcio non Perſis redditum eſſe, ſed Illyriis & Encheleorum copiis. Quod autē de hoc prælio redditum eſt à Bacide, id verò hoc fuiſſe,

Gramineis ripis Aſopi ac Thermodontis
Barbaricæ Graiis acies clamore coibunt.
Hîc multi occumbent defuncti munere vitæ,
Quando ſagittiferis aderit lux vltima Medis.

Hæc ego atque alia his ſimilia è Muſæo noui ad Perſas ſpectauiſſe. Fluuius autem

a Quúmq; ſubingrederentur Græci, & eorum numerus creſceret.

b Subingredi quotidie Græcos, & fore vt ipſe multos interciperet. Iam autem d.

c Quū autem iam vndecimus ageretur dies ex quo caſtra caſtris oppoſuerāt, & valde auctus fuiſſet Græcorum numerus, necnon Mardonius ſtationem illam grauatè ferret, ibi venere in colloq.

d Appararēt, & ſingula ordine diſponerent.

Thermodon Tanagram ac Gliſantem interfluit. Inſequenti nocte quàm Mardonius de oraculis interrogauit, exhortatúſque ſuos eſt, excubitores diſpoſiti fuere. Eius noctis quum multum proceſſiſſet, conticiniúmque in exercitu eſſet & tempus concubium, tunc Alexander Amyntæ filius, dux & idem rex Macedonum, ad excubias Athenienſium adequitauit, efflagitauítque ſuos vt cum ducibus colloqueretur. Id audientes excubitores, plerique remanſerunt, nonnulli ad duces concurrerunt: quibus aditis inquiunt quendam equo aduectum eſſe è caſtris Medorum: qui nihil aliud proloqueretur, niſi nominatim appellans Athenienſium duces, velle ſe in colloquium illorum venire. Duces, hoc audito, confeſtim ad locum excubiarum ſe-
» quuti ſunt. quos Alexander, vbi venere, his verbis alloquutus eſt, Viri Athenienſes,
» hæc ego vobis verba pro depoſito trado, necui efferatis niſi Pauſaniæ: ne ob id me
» perditum eatis. Quod haudquaquam dicerem niſi de vniuerſa Græcia ſolicitus eſ-
» ſem: quippe qui vetuſta origine Græcus ſum, nec vellem videre Græciam [a] pro li-
» bera ſeruientem. Itaque vos certiores facio, Mardonium atque exercitum litare non
» poſſe, alioqui olim iam conflicturum fuiſſe. Is nunc ſacrificia valere ſinere conſti-
» tuit, & vbi primùm illuxerit, vobiſcum confligere: extimeſcens admodum (quan-
» tum ego coniicio) ne plures ad copias veſtras accedant. Ad hæc vos parati eſtote.
» Quòd ſi differet Mardonius, nec committet certamen, vos perſeuerate hìc mane-
» re: ad paucos enim dies eis ſuppeditat cõmeatus. Quòd ſi hoc bellum vobis ex ſen-
» tentia finietur, debebit aliquis veſtrûm reminiſci mei meæque liberationis, qui Græ-
» corum cauſa rem adeo [b] temerariam, libenter tamen feci, vt ad vos conſilium Mar-
» donii deferrem: ne barbari ex improuiſo vos adorirentur. Ego autem ſum Ale-
» xander Macedo. Hæc loquutus Alexander, ad exercitum ſe recepit ad ſuámque ſta-
tionem. Duces Athenienſium ad cornu dextrum profecti, quæ ab Alexandro audierant Pauſaniæ retulere. Hac ratione Pauſanias in metum Perſarum adductus,
» Quoniam, inquit, ſub auroram prælium fiet, [c] expedit vos Athenienſes ſtare in acie
» aduerſus Perſas vobis cognitos, vt qui cum Medis in Marathone pugnaueritis: nos
» verò qui eorum ſumus inexperti atque ignari, (nemo enim Spartiata Medorum
» periculum fecit) contra vobis oppoſitos Bœotos & Theſſalos: quorum ſumus ex-
» perti, horum Græcorum gratia. Itaque opus eſt ſumptis armis vos in hoc dextrum,
» nos in ſiniſtrum cornu tranſire. Ad hæc ita reſpondere Athenienſes, Nobis quo-
» que olim iam inde ab initio, poſteaquam aſpeximus Perſas aduerſus nos eſſe inſtru-
» ctos, fuit in animo iſtud dicere quod vos dicere occupaſtis: ſed verebamur ne non
» grata eſſet vobis oratio. nunc quandoquidem ipſi feciſtis huius rei mentionem,
» & nobis iucũda oratio eſt, & parati ſumus iſtud exequi. Vbi hoc vtriſque complacitum eſt, & loca permutauerunt, ſub auroram rem aduertentes Bœoti ad Mardonium detulerunt. Ea audita Mardonius extẽplò & ipſe conatus eſt Perſas contra Lacedæmonios trãſferre. Pauſanias autem hoc fieri intelligens, nec latere factum ſuum, rurſus in dextrum cornu Spartiatas reducit. At vbi Mardonius & ipſe ſuos in ſiniſtrum reduxit, & acies priſtino in loco ſtetere, miſſo caduceatore ad Spartiatas ita inquit, Lacedæmonii, vos verò fama fert omnium qui iſtic ſunt
» eſſe præſtantiſſimos, qui neque è bello fugiatis, neque ordines deſeratis, ſed per-
» ſtantes aut interficiatis hoſtes, aut ipſi occumbatis. Horum nihil admodum ve-
» ri eſt. quippe antequam manus conſerantur, vos cernimus fugientes, aciémque
» deſerentes, & relegato Athenienſibus periculo, conſiſtentes ex aduerſo noſtro-
» rum ſeruorum: quod neutiquam eſt factum præſtantium virorum. Ex quo plu-
» rimùm de vobis nos fefellit opinio, quos expectabamus [d] ex nominis gloria miſ-
» ſuros veſtra ſponte caduceatorem nos prouocatum, quòd cum ſolis Perſis, tan-
» quam huic rei ſufficientes, pugnare velletis. At [e] nihil tale inuenimus quale fere-
» batur, ſed potius eſſe vos metu perterritos. Nunc igitur quoniam ipſi non occu-
» paſtis hoc dicere, occupamus: vt quãdoquidẽ vos inter Græcos præſtantiſſimi eſſe æ-
» xiſtimamini, & nos inter barbaros, dimicemus totidẽ vtriq; numero, &, ſi videatur
» vt cæteri quoque itidem, & illi poſtmodum pugnent: ſin hoc non videatur, ſed ſa-
» tis eſſe nos ſolos decernere, nos ſoli decernamus, & vtri è nobis vicerint, ii totum
» exercitum viciſſe cenſeantur. Hæc fatus caduceator, quum aliquandiu expectaſ-
ſet, nemine quippiam reſpondente, retrò abiit, & rem Mardonio retulit. Ille maiorem in modum lætatus, & frigida victoria elatus, equitatum in Græcos immiſit. Equites in Græcos inuecti, omnẽ illorum exercitum perturbabant, iaculis ſagittiſq; inceſſentes. qui quum eſſent hippotoxotæ, *id eſt equites ſagittarii*, cominus pugnare [f] inſueti, fontẽ Gargaphium, vnde cunctus Græcorũ aquabatur exercitus, cõfuderũt

a Ex libera factam ſeruam. *uel, in ſeruitutẽ redactam.*

b Periculoſam.

c Vos quidẽ Athenienſes in acie ſtare aduerſus Perſas neceſſe eſt, nos autem aduerſus Bœotos & eos qui vobis oppoſiti ſũt Græcos. idque hac de cauſa quòd Medos eorúmque pugnam noueritis, ex prælio apud Marathonẽ geſto: nos verò viros hoſce incognitos habeamus. nullus enim Spartanorũ Medorum periculum fecit, at Bœotos & Theſſalos experti ſumus. Itaque ſumpt. arm.

d Pro celebritate veſtra. *Id eſt, ut conſentaneum eſt illi famæ quæ de neſtra fortitudine ſparſa eſt.*

e Nihil tale vos dicere comperimus, ſed pot.

f *Sequutus eſt lectionẽ quæ & in quibuſdam uet. cod. habetur, ἀ τὸ μὴ πρόσθεν ὠφθη.*

obſtruxerúntque. Eum iuxta fontem ſoli Lacedæmonii ſtationem habebant: cæteri Græci, vt quique ſtationes habebant, maius minúſve procul illinc aberant. Et erat quidem Aſopus in propinquo: ſed aquari ex eo ab equitibus miſſilibúſque prohibiti, ita ad fontem pergebant. hunc in modum aqua exercitus exutus quum eſſet, & ab equitatu perturbaretur, duces Græcorum tum his tum aliis de cauſis frequentes ad Pauſaniam in dextrum cornu veniunt. Qui, etſi talis eſſet rerum ſtatus, tamen ob id præcipuè angebantur quòd iam re frumentaria deficiebantur, quum ipſorum ſerui in Peloponneſum miſſi frumentatum, intercluderẽtur ab equitatu quominus ad caſtra reuerterentur. De hoc autem deliberantibus ducibus viſum eſt, ſi Perſæ eo die ſuperſederent committere prælium, eſſe eundum in inſulam quæ ab Aſopo & à fonte Gargaphio, vbi caſtra habebant, decem ſtadiis aberat, ante oppidum Platæenſe ſita in continente, hunc in modum: Fluuius ſupernè è Cithærone delabẽs in campum, diuortia facit: rurſúſque intercapedine trium fermè ſtadiorum ſua fluenta commiſcet. Huic inſulæ nomen eſt Oeroe: quam Aſopi filiam eſſe indigenæ aiunt. In hunc locum Græci tranſire decreuerant, vt & affatim aquæ ad vſum haberẽt, neque ab equitatu, ſicuti quum ex aduerſo erant, infeſtarentur. Et decreuerant tranſire ſecunda noctis vigilia, ne ipſos proficiſcentes conſpicati Perſæ, inſequente equitatu in tumultum venirent. quinetiam quum ad eum locum ventum eſſet vbi Aſopi filia Oeroe diuortio aquarum è Cithærone cingitur, mitterent ſub noctem dimidium copiarum in Cithæronem ad recipienda ſeruitia quæ frumentatum conceſſerant. erant enim illa in Cithærone intercluſa. Hæc vbi ſtatuerunt, totum illum diem inceſſente equitatu immenſum laborem pertulerunt. Sub exitum diei digreſſis equitibus ea noctis hora qua de abeundo conuenerat, plerique ſumptis vtenſilibus abſceſſerunt,[a] non habentes in animo quem ad locum vt irent conuenerant. Nonnulli, vt moueri cœptum eſt, iter Platęenſem ad vrbem intendunt, cupidi equitatum effugere. in templúmque Iunonis fugiendo perueniunt, quod ſitum eſt ante vrbem, à fonte Gargaphio viginti ſtadiis diſtans. Quò vbi peruenere, poſitis pro templo armis, circa templum ipſum caſtra poſuere. Hos Pauſanias cernens ab exercitu digreſſos, præcepit & ipſe Lacedæmoniis vt ſumptis armis irent quâ cæteri præcederent, ratus illos tendere ad locum conſtitutum. Ibi ad obtemperandum Pauſaniæ cæteri præfecti parati quum eſſent, Amompharetus Poliadæ filius tribunus cohortis Pitanearum negare ſe fugiturum[b] peregrinos, neque vltrò dedecoraturum eſſe Spartã: quinetiã mirari id quod fieri cerneret, quippe qui colloquio ſuperiori interfuiſſet. Pauſanias autem & EVryanax cum indignè ferẽtes nõ parere ſibi illum, tum indignius cohortem Pitanetem relictum iri tribuno repugnante: quod erat futurum ſi ipſi eos miſſos facerent, gratia exequendi ea quæ cum aliis Græcis conſtituiſſent: hoc reputantes ſubſtiterunt cum Laconicis copiis, conabantúrque perſuadere homini non id facto opus eſſe. & alii quidem hortabantur[c] ſolum Amompharetum à Lacedæmoniis ac Tegeatis relinqui. Athenienſes autem hoc ſibi faciendum putarunt, vt vbi collocati erant, ibi perſiſterent, intelligentes Lacedæmoniorum ingenia aliud ſentientium, aliud dicentium. Itaque vbi exercitus mouere cœpit, equitem è ſuis miſerunt ſpeculatum nunquid Spartiatæ tentarent abire, & abire prorſus in animo haberent: ſciſcitatúmque à Pauſania quídnam facere oporteret. Præco vbi peruenit ad Lacedæmonios, cernit in loco inſtructos, eorúmque primores tendere ad rixas. Hortantibus enim Amompharetum EVryanacte & Pauſania, ne Lacedæmonios qui ſoli remanebant, in periculum traheret, necdum perſuadentibus, donec ventum eſt ad iurgia, interuenit præco Athenienſis, Amomphareto inter altercandum ſumente ambabus manibus ſaxum, & illud ante pedes Pauſaniæ ponente, ac dicente, ſe illo calculo ſententiæ ſuæ calculum dare, non fugiendos eſſe peregrinos: appellans barbaros. Eum Pauſanias inſanum nec potentem mentis vocans, ad præconem Athenienſium, quæ iuſſus erat percontantem, reſpondit vt illis referret præſentem rerum ſuarum ſtatum, obſecrans eos vt ad ſeſe venirẽt, & de diſceſſu eadem quæ ipſi agerent. Præcone ad Athenienſes reuerſo, hos inter ſe altercantes aurora deprehendit. Ad id tempus Pauſanias moratus, dato ſigno cæteros omnes Lacedæmonios, Tegeatis ſequentibus, per edita abduxit, ratus Amompharetum non deſerturum alios: prout & contigit. [d] Horum itinere rurſus inſtructa acie Athenienſes iere: & quia Lacedæmonii prærupta occupauerant & Citharonis radices, metu equitatus, ipſi deorſum ad campum deflexere. Amompharetus autem, non credens auſurum ipſos relinquere Pauſaniam, circuire eos qui manebant, ne deſererent ordinem. At vbi ii qui

a Non hab. in animo eum de quo conuenerat locum petere. ſed quum ſe loco mouiſſent, iter Platæã versus tenebant, lubenter equitatum effugiẽtes.

b *Id eſt barbaros, vt ipſe Herodotus antea docuit, pag. 225 ſed & paulo pòſt rurſum exponit.*

c Amompharetũ, qui ſolus ex Lacedæmoniis & Tegeatis remanſerat.

d Athenienſes autẽ acie inſtructa, contrarium Lacedæmoniis iter tenuerũt. Lac. enim prærupt. occup. & Cith. radices metu equitatus, at ipſi deorſ.

cum Pauſania erant iam abibant, tunc ratus è diſciplina militari ſe deſeri, ſumptis armis cohortem ſuam lento gradu ducere ad agmẽ, quod decem circiter ſtadia progreſſum ad amnem Moloentem, in loco qui dicitur Argiopius (vbi ſitum eſt templum Cereris Eleuſiniæ) ſubſtiterat, opperiens Amompharetı cohortem, eo cõſilio vt ſi Amompharetus cum ſua cohorte non diſcederet loco in quo inſtructa erat, ſed in eo perſiſteret, retrò ad hominem ſuppetias iret. Itaq; & Amompharetus cum ſuis ad cæteros peruenit, & omnis barbarorum equitatus ingruebat, agens pro ſua conſuetudine. nam quum inſpexiſſet locum vbi ſuperioribus diebus habuerant Græci caſtra, vacuum, admiſſis equis aſſiduè inſequi pergens, illos adeptus vrgebat. Mardonius quoque cognito hoſtium nocturno abitu, inſpectóque loco deſerto, accitis
» Thorace Lariſlæo & fratribus eius EVrypylo & Thraſydio, inquit, Filii Alevæ quid-
» nam dicetis adhuc, quum hæc deſerta cernatis à Lacedæmoniis, quos negabatis vos,
» finitimi ex acie fugere, ſed viros ſummos eſſe in re bellica? qui & prius (vt omnes vi-
» dimus) locum in acie immutauerũt, & nunc proxima nocte ſe fuga proripuerunt.
» [a] Proripuerunt autem, quia illis neceſſe erat cum iis prælio decernere qui non falſò
» ſunt hominum præſtantiſſimi. vnde nullius eſſe ſe pretii, inter Græcos, & ipſos nul-
» lius pretii viros, oſtenderunt. Cæterùm vobis Perſarum inexpertis, ſanequàm i-
» gnoſcebam, laudantibus iſtos vobis expertos: Artabazum autem vehementius ad-
» mirabar formidare Lacedæmonios, & præ formidine ſententiam dicere ignauiſſi-
» mam, expedire ex his caſtris nos in vrbem Thebanorum concedere obſidendos.
» [aa] quam ſententiã rex antea aliunde quàm ex me audiet. Sed de hoc aliâs dicetur.
» Nunc autem iſtis ita facientibus non eſt remittendum, ſed inſtandum, donec inter-
» cepti nobis dent pœnas eorũ quæ in Perſas perpetrarũt. Hæc loquutus, Perſas Aſo-
po tranſmiſſo curſim ducit contra Græcorum agmẽ, tanquam fugã capeſſentium: Lacedæmonióſque ſolos ac Tegeatas adeptus eſt. nam Athenienſes tranſuerſis tramitibus ſubter prærupta in planum digreſſos non cernebat. Cæteri autem barbarorum agminum præfecti Perſas mouentes ad Græcos inſequẽdos conſpicati, ſublatis & ipſi ſignis cuncti inſequuntur, pro ſe quiſque maturantes, [b] nulla diligentia, nullo ordine viam ingreſſi. Et iſti quidem cum vociferatione ac tumultu inſtabant Græcis, tanquam excepturi. Pauſanias autem, vbi equitatu premi cœpit, equitem ad
» Athenienſes mittit, qui hæc diceret, Viri Athenienſes, propoſita dimicatione maxi-
» ma, vt aut libera Græcia ſit aut ſeruituti obnoxia, proditi ſumus à ſociis noctu ela-
» pſis & nos Lacedæmonii & vos Athenienſes: quod reliquum eſt, ita nobis videtur
» eſſe faciendum, vt quàm ſtrenuiſſimè poſſumus noſmetipſos defenſantes, mutuo
» ſimus auxilio. Ac ſi quidem in vos priores impetum dediſſet equitatus, è noſtra di-
» gnitate erat & Tegeatarum qui nobiſcum Græciam non prodiderunt, ſubſidio vo-
» bis venire: nunc, quoniam totus in nos equitatus contendit, debetis vos ad partem
» maximè laborantem ſuppetias ferre. Quòd ſi vobis aliquo diſcrimine occupatis fas
» non eſt ſubſidio venire, ſaltem hoc gratificamini nobis vt ſagittarios mittatis: quos
» agnoſcimus longè omnium qui in hoc bello ſunt promptiſſimos eſſe ad nos ex-
» audiendos. Hæc vbi audiere Athenienſes, quum mouerent ad ferendam ſtrenuè opem, & iam aduẽtarent, ibi in eos ii Græci qui partes regias ſequebantur, ex aduerſo inſtructi inuadunt. Quo factum eſt vt [c] Athenienſes ab iis vrgentibus auxilium ferre non poſſent, ægrè admodum id ferentes. Ita deſtituti Lacedæmonii, numero cũ leui armatura quinquaginta millia, & Tegeatæ numero tria millia (hi enim nuſquam ab Lacedæmoniis dirimebantur) ſacrificauerunt tanquam conflicturi cum Mardonio præſentibúſque copiis: & quum litare non potuiſſent, multi eorum interea cadebant, multo plures vulnerabantur. Confertis enim gerris Perſæ ingentem vim ſagittarum emittebant, adeo inſtanter vt [d] ſatagentibus Spartiatis, & quia litare non poterant, reſpiciens ad templum Iunonis Platęenſium Pauſanias, implorauerit deam, obſecraueritque ne ſpes ſua ipſos omnino fruſtraretur. Adhuc eo deam his verbis inuocante, Tegeatæ prius exurgentes in barbaros tendunt: ſtatímque poſt Pauſaniæ preces ſacrificantibus Lacedæmoniis exta pulchra extitere: qui aliquãto pòſt & ipſi in Perſas eunt. Perſæ omiſſis arcubus ex aduerſo ſteterẽ. Ad quorum gerra primùm pugna atrox commiſſa eſt iuxta ipſum Cereris templum, eáque pertinax, donec ad propulſionem ventum eſt. Siquidem barbari prehenſantes lanceas confringebant, nec audacia nec robore inferiores: ſed inermes erant & imperiti, nec hoſtibus prudentia pares. qui etſi deni pluréſve aut pauciores in ſingulos irruebant, tamen quia confuſi incidebant, à Spartiatis conficiebantur. Mardonius, qua parte ipſe ex equo albo ciens pugnam, mille delectis Perſarũ præſtãtiſſimis

a Atque (vt declarãtũ poſteaquã illis neceſſe f. c. iis pr. d. qui non f. ſunt h. præſtantiſſimi) quum ipſi nullius pretii eſſent inter Græcos, nullius pretii viros ſe oſtentabant.

aa Quam ipſe quoq; rex ex me audiet.

b Nullo delectu, nullóque ordine v. ing. Vel, Inordinatè & cõfuſe.

c Athenienſes ad ferendas ſuppetias ire non poſſent. quod enim obiectum erat, negotiũ illis faceſſebat.

d Quum premerentur Spartiatæ.

ſtipatus erat, ea maximè parte hoſtem vrgebat. qui quàdiu ſuperfuit, tamdiu Perſæ reſiſtẽtes ſeſéque defenſantes, ſtrauere multos Lacedæmoniorũ. Poſtea verò quàm Mardonius, & agmen quod circa illum robuſtiſſimum erat, occubuit, tum demum alii quoque terga vertentes ceſſere Lacedæmoniis, [a] quorum pleriſque officiebat veſtis armis vacans. inermes enim cum armatis prælium faciebant. Ibi & vltio necis Leonidæ de Mardonio peracta eſt, ſecundum oraculum Spartiatis redditum: & victoria omnium quas vnquam nouimus ſpecioſiſſima potitus eſt Pauſanias Cleombroti filius, Anaxandridæ nepos. Huius autem ſuperiora maiorum nomina in Leonida recenſui. illius enim iidem qui & Pauſaniæ maiores fuere. Oppetiit autem Mardonius ſub Aimneſto, viro inter Spartiatas eximio: qui aliquandiu poſt bellum Medicum trecentos viros ſecum habens, apud Stenyclerum cum omnibus Meſſeniis quibuſcum erat bellum, conflixit, vbi ipſe & trecenti illi occubuere. Ad Platæas autem Perſæ, poſtquam à Lacedæmoniis in fugam verſi ſunt, nullo ordine ad caſtra ſua contendunt, & ad murum ligneum quem fecerant in parte quadam agri Thebani. Tenet autem me admiratio, quum iuxta lucum Cereris dimicaretur, ne vnum quidem Perſarum viſum eſſe intraſſe fanum, neq; circa templum occubuiſſe, ſed pleroſque in profano: ſed opinor (ſiquid de rebus diuinis opinari oportet) deam ipſam eos non recepiſſe, quia templum quod eſt in Eleuſine Anactorium concremauerant. Hactenus pugna hæc geſta eſt. Artabazus autem Pharnacis filius, cui iam inde ab initio diſplicuerat Mardonium relinqui ab rege in Græcia, quíque multis verbis pugnam diſſuadens nihil profecerat, hoc ſibi agẽdum putauit. Is, quòd ſibi non placerent quæ à Mardonio fiebant, eos quibus præerat (præerat autem non paruis copiis, ſed ad quadraginta vſq; millia hominũ) ducebat inſtructos, dũ prælĩ fiebat, quid futurum è prælio eſſet probè intelligens, iuſſerátque omnes ire confertos quacunque ipſe duceret, & quâ viderent ipſum feſtinantem. Sic iuſſas tanquam ad pugnam copias ducens, cernit Perſas fugientes. ita non ſeruato amplius eodem ducendi ordine, ſed repentè effuſo curſu fugæ ſe dedit, non ligneum murum verſus, aut Thebana mœnia, ſed ad Phocenſes, animo celerrimè perueniendi ad Helleſpontum. & hi quidem horſum iter intenderunt. Cæteris autem Græcis qui ſtabant à regis partibus, ignauiter de induſtria agentibus, Bœoti tamen perdiu cum Athenienſibus decertauerunt. Nam ex Thebanis ii qui cum Medis ſentiebant, hi non parum ſtrenuos ſe præſtiterunt: qui nolentes vltrò ignauiter agere, ita dimicarunt vt trecenti primores eorum ac fortiſſimus quiſque illic ſub Athenienſibus occubuerint. Vbi autem & iſti terga dederunt, non quò Perſæ & alia multitudo, [b] quæ aut cum nemine pugnauerat, aut non expectauerat, ſed Thebas verſus fugerunt. Omnem autem rem pependiſſe à Perſis, (quanquam & ipſorum quidam, antequam cum hoſte congrederentur, fugæ ſe mandauerunt) apud me fidem facit, [c] quòd ad Perſas intuebantur: atque ita cuncti illis victis fugam capeſſerunt, præter equitatum tum alium, tum Bœotorum: qui hactenus profuit fugientibus, vt aſſiduè adhærens hoſti, arceret eum ab amicis quos Græci inſequebantur. Inſequebantur enim Græci victores, vrgendo Xerxianos atque interficiendo. Inter hunc tumultum nuntiatur Græcis qui circa templum Iunonis inſtructi à prælio aberant, geri prælium & Pauſanianos vincere. Ea re audita, Corinthii, Megarenſes & Phliaſii nullo ordine eunt: Corinthii rectà per colles quâ itur ad Cereris templum: alii per campum, quæ planiſſima viarum erat. Quos iam hoſti propinquos nullo ordine irruere conſpicati Thebani equites, quorum præfectus erat Aſopodorus Timandri filius, equos in illos incitauerunt, eóſque adorti ſexcentos ſtrauerunt: cæteros ad Cithæronem vſque perſequuti, terga cecíderunt. Et iſti quidem Megarenſes atque Phliaſii nulla cum laude perierunt. At Perſæ cæteráque multitudo poſtquam ad ligneum murum effugerunt, turres, antequam Lacedæmonii aduenirent, aſcendere occupant. Illis conſcenſis quamcommodiſſimè poſſunt murum præſtruunt. ex quo ſubeuntibus mox Lacedæmoniis, acrior extitit muri oppugnatio. Nam quoad Athenienſes abfuere, non modò ſeſe barbari defenſabant, ſed etiam Lacedæmoniis antecellebant, vtpote ignaris murorum oppugnandorum: vt verò Athenienſes ſuperuenere, tum atrox muri oppugnatio propugnatióque extitit, eáque permagno temporis ſpatio: ſed tandem virtute & pertinacia Athenienſes murum tranſcenderunt, ſubruerúntq;. atque ea parte ſe Græci infuderunt, [d] quorum Tegeatæ introiere principes: iidémque tentorium Mardonii diripuerunt, & ex eo cum alia, tum verò equorum præſepe Mardonii ex ære totum, ſpectatu dignum: quod præſepe Mardonii Tegeatæ in templo Aleæ Mineruæ repoſuerunt. nam cætera quæ cepere,

a Plurimùm enim illis Perſis officiebat.

b Quæ nec cũ quoquam pugnauerat, nec vllum egregium facinus ediderat.

c Quòd quum Perſas fugiẽtes vidiſſent, ita demum omnes fugæ ſe dederunt, præter equit.

d Ex quibus primi Teg. introiere.

in vnum cum cæterorum Græcorum præda contulerunt. Proruto muro barbari non amplius cateruam cogere, nemo ſtrenuitatis memor eſſe, videlicet oppreſſi intra exiguum tempus,& tot myriadibus interceptis exterriti. [a] Quos tanto ſtudio Græci trucidabant vt ex triginta myriadibus (exceptis quatuor, cum quibus Artabazus aufugit) ne tria quidem millia hominum cædi ſuperfuerint. E Lacedæmoniis autem qui Spartani eſſent, vnus & [b] triginta ſunt omnino deſiderati: Tegeatarum, ſedecim: Athenienſium, duo & quinquaginta. Porro inter barbaros ſtrenuiſſimi extiterunt, è peditibus quidē Perſæ, ex equitibus autē Sacæ, è viris verò, Mardonius: inter Græcos autem cum Tegeatæ Athenienſeſque multùm eminuerunt, tum multo plus Lacedæmonii. Quod nulla alia re poſſum oſtendere, niſi quòd omnes hi eos qui ſibi oblati ſunt vicerunt: Lacedæmonii verò quod robuſtiſſimum fuit hoſtilis exercitus ſuperauerunt. Quorum longè præſtantiſſimus extitit mea ſententia Ariſtodemus,[c] is qui ſolus trecētorum, quòd ex Thermopylis euaſiſſet, dedecus ignominiámque acceperat. Secundum hunc nauauere operam Poſidonius & Philocyon & Amompharetus Spartiata. Quanquam quum ſermo haberetur quiſnam præſtantiſſimus extitiſſet, ii Spartiatæ qui adfuere, cenſuerunt Ariſtodemum, etſi præclara facinora edidit, tamen ad eluendam eam quam cōtraxerat inuidiam, ordinem deſeruiſſe,& propalàm mori voluiſſe: Poſidonium verò, qui perire noluiſſet, ob id extitiſſe tanto præſtabiliorem virum. verùm id fortaſſe liuore dixerūt. Qui hac in pugna mortem oppetiere, omnes honore affecti ſunt, præter Ariſtodemum: qui ideo caruit honore quòd ob cauſam prædictam ſibi occumbendum putauit. Hi ſunt qui ad Plataeas nobiliſſimi extitere. nam Callicrates extra prælium occubuit: quo nemo tūc in caſtra Græcorum [d] præſtantior venerat, non modò Lacedæmoniorum, ſed etiam aliorum Græcorum. Hic, quum Pauſanias ſacrificaſſet, ſedēs in ordine, ſagitta per latera ictus eſt: & quum aliis pugnantibus ipſe exportaretur, ſeſe morientem miſerabatur, ad Aimneſtum virum Platæenſem inquiēs, non ſibi dolere quòd pro Græcia periret, ſed quòd nihil manu vſus eſſet, nullámque operam nauaſſet dignam ſe & ſua cupiditate nauandi. Ex Athenienſibus eminuiſſe fertur Sophanes Eutychidis filius, è tribu Decelenſi. Decelenſes autem rem aliquādo geſſerunt (vt ipſi Athenienſes aiunt) in omne æuum fructuoſam. ſiquidem quū olim ad inueſtigandam Helenam Tyndaridæ cum magnis copiis oram Atticam inuaſiſſent, & populos è ſedibus ſuis eiicerent, ignari quónam loci ſubducta Helena eſſet, tunc Decelenſes feruntur, & (vt quidam volunt) ipſe Deceleus, tum dolore contumeliæ quæ Theſeo fieret, tum metu totius Athenienſium ſoli, ne vaſtaretur, expoſuiſſe illis omnem rem geſtam, eóſque deduxiſſe ad Aphidnas, quas Titacus indigena Tyndaridis proderet. Quo ex facto Decelenſibus permanſit ad hanc vſq; memoriam in Sparta immunitas vectigalium, & dignitas præſidēdi: adeo quidem vt bello quod multis poſtea annis inter Athenienſes atque Peloponnenſes geſtum eſt, Lacedæmonii quum cæteram Atticam popularentur, à Decelea temperauerint. Ex hoc populo ortus Sophanes, & præclariſſimè inter Athenienſes nauata opera, ancipiti ſermone celebratur: vno, fertur geſtaſſe ferream ancoram è balteo thoracis catena alligatam, quam, quoties aduentantibus hoſtibus propinquus erat, obiiciebat, ne illi irruentes, ipſum ex ordine ſummouere poſſent: rurſus eiſdem in fugam ſe vertentibus, reſumpta ancora ita fugientes inſequebatur. Altero ſermone à ſuperiori differente fertur geſtaſſe ancoram non ferream ex balteo alligatam, ſed inſignitam in ſcuto, quod nunquam quieſcens, aſſiduè rotabatur. Extat & alterum Sophanis præclarum facinus, quòd obſidentibus AEginam Athenienſibus, Eurybiadem virum Argiuum quinque certaminum victorem ex prouocatione interemit. Sed aliquanto poſt hoc bellum in quo vir egregius extitit, dum Athenienſium vnà cum Leagro Glauconis filio dux eſſet, & de metallis aureis decertaret, contigit vt ſub Edonibus apud Daton occumberet. Poſt barbarorum ſtragem ad Plataeas editam, tranſfugit illuc ad Græcos mulier quædam, quæ erat pallaca Pharandatis filii Theaſpis viri Perſæ: hæc quum accepiſſet Perſas fuſos eſſe, Græcos victores, tum multo auro ornata, inter ancillas & ipſas ornatas, cum veſte ſpecioſiſſima, carpento aduenit: ex eóque deſcendens pergit ad Lacedæmonios adhuc in cæde occupatos: & intuita Pauſaniam illa omnia adminiſtrantem, agnouit hominem, cuius & nomen iampridem & patriam didicerat. Eius genua amplectēs, Spartæ rex, inquit, libera me ſupplicem captiuitatis ſeruitute, quam etiam hoc facto demeritus es quòd iſtos extinxiſti neque dæmonum neque deorum reſpectum habentes. Equidem genere ſum Coa, Hegetoridæ Antagoræ filia, quam vi raptā ex Co vir Perſes habuit.

a Quos adeo facile erat Græcis trucidare vt ex trig.

b Nonaginta.

c Vide ſuprà, pag. 200.

d Formoſior.

Huic reſpondẽs Pauſanias, Bono, inquit, animo eſto, [a] tum quia ſupplex, tum quia « multa loqueris vera. nam filia es Hegetoridæ Coi, mihi inter omnes qui illa circa « loca incolũt hoſpitis ſummi. Hæc loquutus, eam impræſentiarum ephoris qui aderant commendauit: poſtmodum in AEginam, quò illa voluit, ducendam curauit. Poſt huius mulieris digreſſum continuò Mantinei ſuperuenerunt re iam cõfecta: qui ſe animaduertentes veniſſe ſerò ad pugnam, magnæ iacturæ loco id ſibi eſſe putauerunt, ſed idoneos ſe eſſe ad ſumendas de ipſis pœnas dixere. Itaque cognito, Medos qui cum Artabazo erant, fugæ ſe mandaſſe, eos in Theſſaliam vſque perſequuti ſunt, etſi vetantibus Lacedæmoniis inſequi fugientes. Iidem poſtea domum reuerſi, duces ſuos exilio mulctauerunt. Poſt Mantincos aduenere Elei, qui itidem vt Mantinei magno id ſibi detrimento exiſtimantes, domum regreſſi ſunt, ſuóſque & ipſi duces exilio mulctauerunt. Hactenus de Mantineis & Eleis. Erat autem apud Platæas in exercitu AEginetarum è primoribus Lampon Pythei filius, qui Pauſaniam adiens, infandiſſima vſus eſt oratione, inquiens, Fili Cleombroti, rem tu mi- « rificam & magnitudine & fulgore geſſiſti, cui dii tribuerunt vt liberata Græcia, o- « mnes quos nouimus Græcos gloria ſupergredereris. quod ſupereſt in hac re, agas « ita vt & tu maiore fama celebreris, & aliquis barbarorum poſthac caueat nefanda « facinora perpetrare in Græcos. Etenim Leonidæ apud Thermopylas interempti « reciſo capite Mardonius ac Xerxes truncum in crucem ſuſtulerũt: quibus ſi vicem « reddes, laudem nanciſceris primùm ab omnibus Spartiatis, ſecundo loco ab vni- « uerſis Græcis. ſiquidem ſuffixo Mardonio, Leonidam patruum tuum fueris vltus. « Hæc Lampon, gratiam ſe initurum ratus apud Pauſaniam dicebat. Cui reſpondẽs Pauſanias, Tuam, inquit, hoſpes AEgineta, beneuolẽtiam atque prouidẽtiam am- « plector: tamen ab æquitate iudicandi deerras. nam & me & patriam quos in altum « extuliſti ob hæc geſta, ad nihilum redigis, quum ſuades mihi ſæuire in mortuum, « aíſque me auditurũ melius ſi iſtud fecero. quod barbaros decet potius facere quàm « Græcos, quódque in illis exprobramus. quare ego neque AEginetis, neq; iis qui- « bus iſta probantur aſſentior: contentúſque ſum Spartiatis placere vt honeſtè agam, « honeſtéque dicam. Leonidæ autem, cui me iubes parentare, affirmo & ipſi & cæte- « ris qui apud Thermopylas occubuerunt, magnificè eſſe parentatum, innumerabi- « libus horũ funeribus. Tu verò poſthac ad iſtud conſulendũ ne me adieris: quod tibi « impunè eſſe, loco beneficii ponas. Hoc quũ ille audiſſet, abiit. Pauſanias autẽ edicto « propoſito nequis de præda quid tãgeret, iuſſit [b] ſeruos omnẽ cõportare pecuniam. Illi per caſtra diſperſi inueniũt tẽtoria auro & argẽto referta, lectóſq; auro & argẽto cõſtratos: crateras etiã aureos, phialáſq;, & alia vaſa potoria, necnõ ſaccos ſuper plauſtra, interlucentibus intus incluſis ex auro & argento lebetibus. Quinetiam è cæſorum cadaueribus exuebant armillas & torques & acinaces aureos. Nam varii generis veſtimenta nullius momẽti habebantur, earúmque rerum multum furto ſubtrahentes ſerui AEginetis venundabant, multum, quod occultare non poterant, repræſentabant. vnde principium extitit ingentium diuitiarum AEginetis, vtpote aurum à ſeruis pro ære mercantibus. Collata autem pecunia decimam ſelegerunt, ex qua tum deo qui Delphis eſt, tripes aureus ibi repoſitus eſt, inſiſtens ſuper tricipiti ex ære colũbro, proximè aram: tum deo qui eſt in Olympia, æreus decem cubitorum Iupiter: tum deo qui eſt apud Iſthmum, æreus ſeptem cubitorum Neptunus. Hac parte ſelecta, cæteras inter ſe diſtribuerunt, pro ſuo quiſque merito accipientes: itémque pallacas Perſarum, & aurum & argentum & reliquam pecuniam, cum iumentis. Quæ autem peculiariter data ſint iis qui optimam operam nauauerant ad Platæas, refertur à nemine, data tamen fuiſſe arbitror: certè Pauſaniæ ſunt ex omnibus dena, & ea delecta, dono data, ex mulieribus, equis, talentis, camelis, & item ex cæteris rebus. Feruntur autem hæc quoque acta eſſe: Xerxem, dum è Græcia fugit, omnem apparatum ſuum ex auro argentóque & [c] peripetaſmatis Mardonio reliquiſſe, & Pauſaniam dum eum apparatum vidit, iuſſiſſe piſtores & coquos cœnam ſibi vti Mardonio inſtruere. quod quum illi feciſſent, tum Pauſaniam lectos intuentem aureos argenteóſque [d] probè inſtratos, menſas etiam aureas ac argenteas, magnificúmque cœnæ apparatum, propoſitis bonis ſtupefactum, imperaſſe per iocum ſuis miniſtris vt Laconicam inſtruerent cœnam. [e] Id quũ illi ex ſpatio multùm diſtante feciſſent, ibi eundem cachinnantem accerſiſſe Græcorum duces, eíſque, vbi conuenerunt, inter oſtendendum vtriuſque cœnæ apparatum dixiſſe, Viri Græci, hac ego vos de cauſa cõuocaui, quòd volebam vobis amentiam Me- « dorum ducis oſtendere, qui quum talem vitam duceret, ad nos ſubigendos venit «

a Tum quòd ſupplex, tum quòd ſis (ſi modò vera loqueris) Hegetoridæ Coi filia, quocum mihi maior quàm cum alio quoquam circum illa loca habitantium, hoſpitii neceſſitudo intercedit. *i. Tum eo nomine quòd ſis ſupplex, & ideo inuiolabilis.*

b Helotes, *quod erat peculiare ſeruorum Lacedæm. nomen. quod & paulo pòſt & aliis nariis locis obſeruandum.*

c Aulæis, *ſecundum quoſdam.*

d *Vallam apparet uerba quæ in vulg. edit. deſunt legiſſe, nimirum* καὶ ὑποστρώσαι, καὶ περικείμενα χρυσία καὶ ἀργυρία, *quæ & in noſtris uet. cod. habentur.*

e Quum autẽ hæc cœna inſtructa longo interuallo ab illa ſuperaretur, ibi eund. cachinn.

» qui tam miserè victitamus. Hæc Pausanias apud Græcorum duces dixisse fertur. Interiecto deinde tempore complures Platæensium repererunt loculos auri argentique & aliarum pecuniarum. Hoc quoque rei apparuit postmodum in his mortuis carne nudatis, vt quum eorum ossa comportarent vnum in locum Platæenses, inuentum sit caput nullam futuram habens, sed ex vno osse solidum: item maxilla, cum eo quod super maxillam est, habens dentes, etsi distinctos, tamen ex vno osse vniuersos tam molares quàm cæteros. quinetiam ossa viri quinq; cubitorum.[a] Postero die quum Mardonii cadauer non extaret, incertum à quibus hominibus subtractum. audiui tamen iam diuersos illum sepelisse: & ob id permultos scio ingentia dona ab Artonte Mardonii filio accepisse. Sed quis curam susceperit cadaueris Mardonii humandi, pro comperto non potui audire. habet tamen huius rei nonnihil famæ Dionysiophanes vir Ephesius. Mardonius quidem hoc modo tumulatus est. Græci verò, posteaquam prædâ dispertierunt, cæsos separatim quisque suos tumularunt. Lacedæmonii, tribus sepulchris effectis, in eorum vno sacerdotes, è quibus fuere Posidonius & Amompharetus & Philocyon & Callicrates: in altero reliquos Spartiatas, in tertio seruos humauerunt. Hunc in modum Lacedæmonii sepulti sunt. [b] Tegeatæ verò & Athenienses suos vtrique promiscuè condiderunt: necnon Megarēses atque Phliasii suos ab equitatu interemptos. [c] Horum omnium sepulchra fuerunt plena. Nam aliorum sepulchra quæ ad Platæas ostenduntur, ea sunt (quantum ego accipio) ab iis excitata qui erubescebant se à pugna abfuisse, quū serò superuenissent. Quippe tumulus illic visitur qui dicitur AEginetarum: quem ego audio decē post hanc pugnam annis rogatu AEginetarum à Cleade AVtodici filio viro Platæensi illorū hospite excitatum fuisse. Græcis statim à cæsorum humatione in agro Platæensi, inito consilio visum est bellum Thebis inferendum, petendúmque eos qui cum Medis sensissent: & in primis Timegenidē & Attaginum, qui principes factionis extitissent: &, ni eos dedidissent, non prius ab vrbe discedendum quàm eam euertissent. Hoc vbi decreuere, vndecimo à pugna die mouentes obsedere Thebanos, iussos dedere quos diximus viros. Abnuentibus dedere Thebanis, agrum eorum populabantur, murúmque adoriebantur. Quibus ab agro vastando non discedentibus, vicesimo die Timegenides ad populares ita inquit, Viri » Thebani, quandoquidem Græcis ita constitutum est, non prius abscedere ab oppugnatione Thebarum quàm aut eas expugnauerint, aut nos dedideritis, absit vt nostra causa Thebanus ager amplius vexetur: sed siue per causam deposcendi nos, pecunias cupiūt, pecunias eis è publico demus: (nam & publicè cum Medis sensimus: non autem nos soli.) siue reuera deposcentes nos vrbem obsident, nosipsi nos in disceptationē exhibemus. Eum Thebani sanè probè & opportunè loquutum arbitrantes, eu estigio caduceatorem ad Pausaniam misere, velle se viros dedere. Ea re inter eos conuenta, Attaginus ex vrbe profugit: cuius liberos ad se Pausanias adductos culpa absoluit, negans pueros factionis Medicæ esse participes. Cæteri quos Thebani dedidere, ipsi quidem putabant se crimen refutaturos, ac pecunia elapsuros: Pausanias autem hoc ipsum suspicans fore, vbi illos accepit, dimissis omnibus sociorum copiis, Corinthum deductos supplicio affecit. Hæc hactenus quæ ad Platæas & ad Thebas gesta sunt. Artabazum autē Pharnacis filium, vt è Platæis fugiens porrò se proripuerat, Thessali, quum ad ipsos venit, hospitio inuitatum interrogabant de reliquo exercitu, ignari prorsus rei ad Platæas gestæ. Iste intelligens, si omnem veritatem pugnæ referret, aditurum se vitæ discrimen cum suo exercitu: fore enim vt omnes cognita re ipsum adorirentur: hæc considerans, nec apud Phocēses retulerat quippiam, & tunc ad Thessalos ita loquutus est, Equidem, viri Thessali, maturo (vt cernitis) quamcelerrimè peruenire in Thraciam, missus cum hac exercitus parte ad quoddam negotium transigendum. Mardonius autem ipse cum suo exercitu aderit, nostris vestigiis insistens, cui hospitium & officium præstate. hæc enim vos in tempus præstitisse non pœnitebit. Hæc fatus, copias festinabundus per Thessaliam Macedoniámque agebat, rectà Thraciam versus, tanquam verè properans: ac regionem mediterraneam præcidens, peruenit Byzantium, permultis sociorum in itinere relictis, qui vel à Thracibus obtruncati fuerant, vel quòd fame atque labore fuerant enecti. Ex Byzantio nauigiis transmisit in Asiam. Hunc in modum iste rediit. Quo autem die ad Platæas pugnatum est à Persis, ea die cōtigit hoc apud Mycalen Ioniæ geri: quum apud Delon Græci considerent, ii qui vnà cum

a At Mardonii cadauer postridie *quàm ille occubuit*, ex oculis summotum fuit: sed à quo, id verò mihi certò cōpertum non est.

b Tegeatæ verò seorsum *à Lacedæmoniis* omnes *suos* confertos humauerūt. Athenienses quoque, suos vno eodemque in loco, & Megarenses, & Phliasii &c. *ut ὁμοῦ id sit quod de Tegeatis per ἰδίας significauit: quod reddidit Confertos, accipiēs pro In eundem locum congeratos. Potest tamen ὁμοῦ ita etiam accipi (& fortasse melius) vt commune fuerit Athenientibus, Megarensibus & Phliasiis sepulchrum.*

c Πλήρεις *videtur ex sequentibus exponendum esse κατοί. q.d.* Atque horum quidem omniū sepulchra, vacua non fuerunt, sed in iis ea cadauera verè condita fuerunt. Quod autem ad reliquorū attinet sepulchra quæ Platæis visuntur, hos ego accepi, quòd abfuisse à pugna puderet, singulos aggeres communes excitasse, posterorum rationem habentes. Ibi enim est AEginetarum quod vocatur sepulchrum à Cleade AVtodici filio, illorum hospite, eorum rogatu decem etiam pòst annis (vt audio) extructum. *Obseruandum est autem χώματα dicere, non τάφους, eo quòd illi quidem pro sepulchris ea uellent haberi, (unde dicit καλεόμενος τάφος. q. d. καλεόμενος τάφος ἀλλ' οὐκ ἐὼν, χῶμα δ' μᾶλλον) at re uera sepulchra non essent, sed aggeres tantùm sepulchra simulantes, siue imitantes. quos inquit pro sepulchris haberi uellent, non à suæ ætatis hominibus (utpote quibus cognita fraus esset) sed à posteris. Ideo illud τῶν ἐπιγενομένων ἕνεκα ἀνθρώπων uerto Posterorum rationem habentes, uel, Posterorum ratione habita. Neque enim placet interpretari In posterorum gratiā: quòd illos in hanc opinionem adducere, esset illis imponere, non autē gratificari. Potest tamen simplicius*

uerti, Id facientes propter posteros. At Valla, alium quem uerba ferre non possunt sensum sequutus, uertit, Quum serò superuenissent.

Leutychide Lacedæmonio nauibus venerant,eò appulſi ſunt è Samo legati, Lampon Thraſyclei & Athenagoras Archeſtradidæ & Hegeſiſtratus Ariſtagoræ filius, miſſi à Samiis clam Perſis ac tyranno Theomeſtore Androdamantis filio, quem Perſæ tyrannum Sami conſtituerant. Hi quum adierunt duces, verba fecit Hegeſiſtratus multa & varia: Fore enim vt ſi tantummodo viderent hos Iones,à Perſis deficerent,nec barbari expectarent: etiam vt expectarent, tamen fore vt non aliam prædam talem iſti reperirent. Præterea deos inuocans obſecrabat vt Græcos Græci liberarent,vlciſcerentúrq; barbarum.quæ facilia dicebat factu eſſe, quia naues illorum ſegnes eſſent ad curſum,nec pares Græcis ad prælium. Siquid verò apud hos ſuſpicionis ſubeſſet ne dolo deducerentur,dicere paratos eſſe ſe vt in horum nauibus pro obſidibus agerétur. In his obſecrandis quum multus eſſet hoſpes Samius, ſciſcitabatur eum Leutychides, (ſiue ominis gratia volens audire nomẽ,ſiue caſu,id deo agente) Samie hoſpes,quod eſt tibi nomen? Ille reſpondet,Hegeſiſtrato. Leutychides interpellata reliqua eius oratione,ſiquam inſtituerat, Accipio,inquit,pro augurio Hegeſiſtratũ. Hoſpes Samie,effice tu vt nauigemus, data nobis per te & iſtos qui tecum ſunt fide,Samios promptos fore ad ineundam nobiſcum ſocietatẽ. Hæc loquutus, & rem pariter exequi aggreſſus eſt. nam quum Samii extẽplo fidem interpoſito etiam iureiurando dediſſent de ſua ſocietate cum Græcis, Leutychides dimiſſis domum cæteris legatis,iuſſit eum cuius nomẽ pro augurio acceperat,ſecum nauigare. Græci eũ illic diẽ cõmorati, poſtridie pulchrè litauere, haruſpice Deiphono EVenii filio Apolloniata,ex Apollonia quæ eſt in ſinu Ionico. Huius patri EVenio res huiuſmodi cõtigit: Sunt in hac Apollonia ſacræ Solis oues, quæ interdiu ſecundum flumẽ paſcuntur quod è monte Lacmone per Apolloniatem agrum fluit in mare iuxta Oricum portum,noctu autem eas ſtabulantes in antro, [a] non procul ab vrbe,cuſtodiunt delecti viri,diuitiis & genere inter populares ſuos ſplẽdidiſſimi, ſingulis annis ſinguli,quòd ex oraculo quodam Apolloniatæ eas oues permagni faciant. Ibi EVenius hic,quum aliquando delectus ad cuſtodiẽdas oues non excubaret vigilans,ſed obdormiſſet, ingreſſi antrum lupi oues circiter ſexaginta trucidarunt. Id vbi iſte animaduertit,rem ſuppreſſit,neminíque aperuit,habens in animo totidem mercari,quas ſubſtitueret. at Apolloniatæ vbi acceperunt(neque enim eos quod geſtum erat latuit) adductum in iudicium EVenium condemnauerunt vt,quia vigiliam edormiſſet,viſu priuaretur. Quem poſteaquam excæcauerũt, mox eis neque pecora fœtificabant,neque humus pro conſuetudine fructum ferebat. Erant autem illis pecora & in Dodona & in Delphis. Interrogati prophetæ de cauſa mali præſentis,reſponderunt cauſam eſſe quia cuſtodem ſacrarum ouium EVenium iniquè luminibus orbaſſent. ſe enim immiſiſſe lupos: nec prius ab illius vltione ceſſaturos quàm ei ſatiſfeciſſent de iis quæ in eum perpetraſſent, prout ipſe ſibi ſuo arbitrio ſatisfactum putaret. His perfectis,daturos ſe EVenio tale donum quod habẽtem plerique hominum putarent beatum. Hæc Apolloniatis ſunt reddita oracula. Quæ Apolloniatæ ſilentio ſupprimentes, quibuſdam è ciuibus exequenda delegauerunt. Iſti hunc in modum putarunt exequenda: EVenium in ſtatione ſedẽtem adeunt,eíque aſſidentes aliis de rebus verba faciunt, donec deueniunt ad miſerandam hominis calamitatem. Ita introducta eius rei mentione,percõtantur quam mulctam optaret ſi eam vellent pendere Apolloniatæ. Hic,qui oraculum non audiſſet,ſe optare dixit duo prædia ciuium,quos nominabat, quorum patrimonia omnium Apolloniatarum putabat eſſe pulcherrima, & præterea domicilium quod in vrbe ſciebat eſſe optimum. Horum ſi compos effectus eſſet,nõ infenſum ſe poſthac fore dicebat,ſed hac ſatiſfactione contẽtum. Hoc quum reſpondiſſet EVenius, tum ii qui ei aſſidebant,excipientes, EVeni,inquiunt,hanc tibi ſatiſfactionem Apoloniatæ pro ereptis oculis tibi rependunt,ex oraculo eis reddito. Euenius,vbi omnẽ rem audiuit,indigno animo tulit ſeſe fuiſſe deceptum. At ciues ea prædia à dominis mercati,huic illa quæ optarat dedere: qui mox deinde inſitam diuinationem obtinuit,vnde celebratiſſimus euaſit. Huius EVenii filius fuit Deiphonus, qui ductus à Corinthiis exercitui vaticinabatur. Quanquam illud quoque audiui, Deiphono negotium in Græcia fuiſſe exhibitum,quòd ſe filium EVenii, cuius non eſſet, nuncuparet. Cæterùm poſtquã litauere Græci, claſſem è Delo Samum verſus ſoluerũt: & quum Samum applicuiſſent, ad templum Iunonis eam locauere, ſeſe ad prælium nauale apparantes. Eorum curſum ad ſe eſſe Perſæ audientes, & ipſi cæteras naues ad continentem reducunt,præter Phœniſſas,quas abire permiſerant. non enim cenſebant pugnam naualem ſibi eſſe capeſſendam,quum pares hoſti non eſſe

a *Addit negationem quæ in vulg. edit. non habetur.*

ſibi viderentur. In continentem autem ideo nauigabant vt eſſent ſub ſuo peditatu, qui apud Mycalen agebat, præcepto Xerxis ab aliis copiis relictus ad Ioniam tutandam, numero ſexaginta millia, duce Tigrane, omnium Perſarum & ſpecie & ſtatura eminentiſſimo. Ad hunc exercitum conſtituerant refugere duces Perſicæ claſſis, ſubductiſque nauibus, munimenta valli circundare, in illarum ſuúmque præſidium. Hoc inito conſilio, profecti ſunt ad Potnienſium templum Mycales, præterueĉti ad Gæſonem & Scolopoentem, vbi Cereris Eleuſiniæ cernitur templum, quod Philiſtus Paſiclis filius cõdidit, ſectans Neleum Codri filiũ qui ad coloniam Mileti locandã veniebat. Ibi ſubductas naues munimento circumdederunt: & è ſaxis ſtipitibúſque mitium arborum, quas ipſi exciderunt, & circum munitiones depactis ſudibus ſe inſtruxerunt, tanquam & obſidendi & victoria potituri. in vtrunque enim caſum ratione inita ſeſe apparabant. Hos abiiſſe in continentem poſtquam accepere Græci, tanquam eos barbari effugiſſent, ægrè ferebãt, incerti quid agerent, retrõne ſe reciperent, an tenderent in Helleſpontum. Tandem neutrum horum viſum eſt eſſe faciendum, ſed porrò eundum in continẽtem. præparatis igitur ad pugnam naualem tabulatis, aliiſque quibuſcunque opus erat, ad Mycalẽ nauigant: & quum proximè caſtris hoſtium fuere, neminem ex aduerſo obuiam ferri vident, ſed naues intra murum ſubductas, & magnam vim peditatus pro littore diſpoſitam. Ibi primùm Leutychides nauem littori applicans quammaximè appropinquare poterat, Iones per præconem compellabat, inquiẽs, Viri Iónes, quicunque è vobis me exauditis, intelligite quæ dico. nihil enim horum quæ vobis mando intelligẽt Perſæ. Vbi pugnam conſeruerimus, debetis ante omnia reminiſci libertatis. deinde teſſeræ Hebes. Atque hoc qui è vobis non audiit, ab eo qui audiit diſcat. Huius autem facti eadem mens fuit quæ Themiſtoclis ad Artemiſium: quòd videlicet hæc verba, ſi laterent barbaros, inductura ad obſequendum Iones eſſent: ſin delata ad barbaros, redditura eis Græcos ſuſpectos. His per Leutychidem admonitis, ſecundo loco Græci naues littori admouent, & ex illis in littus egreſſi, ſeſe ad pugnandum inſtruebant. Quod facientes quum cernerent Perſæ, & ſcirent Samios fuiſſe adhortatos, arma Samiis adimũt, ſuſpicati illos ſentire cum Græcis. Quippe Samii exceptos circa Atticam Athenienſes à Xerxe, & illuc claſſe barbarorum deuectos, redemerãt omnes, Athenáſque cum viatico remiſerant. Quo nomine non in minimam ſuſpicionem venerant, quòd quingenta hominum capita hoſtium Xerxis liberaſſent. Præterea Mileſiis, tanquam maximè locorum gnaris, Perſæ imperant vt compita quæ ad cacumina Mycales ferunt cuſtodiant: eo conſilio facientes id, vt Mileſii ab exercitu abeſſent. Hunc in modum ab iis Ionibus qui aliquid rerum nouarum moliturí videbantur, ſi facultatem nacti eſſent, Perſæ ſibi præcauerunt. Iidem facta ex gerris teſtudine ſeſe conſtipauerãt. Græci, vbi inſtructi fuere, ire in barbaros tendunt: quibus euntibus aduolauit in vniuerſum exercitum rumor, caduceúmque ſupra fluctus poſitum apparuit. Rumor autem huiuſmodi ad eos ferebatur, Græcos acie in Bœotia ſuperaſſe Mardonii copias. Multis autem ſignis res quæ diuinitus fiunt, declarantur. etſi tunc eodem die contigit vtraque clades, ea quæ ad Platæas accepta, & quæ ad Mycalen accipienda erat, fama quæ huc ad Græcos venit, reddidit eos multo ferociores, & ad ſubeundum vltrò periculum alacriores. Alterum etiam quiddam concurrere contigit, vt ad vtranque pugnam fuerint Cereris Eleuſiniæ tẽpla. nam apud ipſum Cereris fanum (vt à me ſuperius demonſtratum eſt) in agro Platæenſi pugna commiſſa eſt, & item in Mycale iuxta Cereris delubrum pugnatum. Erat committenda: vt non ab re venerit ad iſtos fama victoriæ Pauſaniæ atq; Græcorum. nam pugna ad Platæas diluculo diei geſta eſt, apud Mycalẽ veſperi. quarum vtranque eodem eiuſdem menſis die geſtam eſſe, non diu pòſt ab his rem repetentibus declaratum eſt. Ante rumoris autem aduentum ſubibat iſtos timor non tam de ſeipſis quàm de Græcia, ne Mardonio ſubiiceretur: at vbi fama hæc ad eos aduolauit, impenſius atque properantius ad congrediendum proceſſerunt: tanto animo Græcis ac barbaris in pugnam tendẽtibus, tanquam inſulæ eis & Helleſpontus propoſita præmia eſſent. Athenienſes porro, & qui iuxta erant inſtructi, penè dimidium copiarum, iter tenebant per littus atque planitiem: Lacedæmonii autem, & deinceps collocati, per confragoſa & montes. Quæ dum Lacedæmonii circuibant, interim Athenienſes in altero cornu præliabantur. Perſæ, quoad ſibi gerra manſere recta, ſeſe defenſauere, nihilo inferiores hoſtibus: poſtea verò quàm Atheniẽſium & eorum qui cum Athenienſibus erant copiæ adnixæ ſunt, vehementius ſe mutuò adhortantes, vt laus operis ipſorum eſſet, non Lacedæmoniorum, tum commutati

iam res,& deiectis gerris Græci confertim impreſſionẽ facere in Perſas. Illi excepto impetu perdiu reſtitere, ad poſtremum in munitiones refugere: cum quibus pariter irruperunt Athenienſes & Corinthii & Sicyonii & Trœzenii.ita enim erant ii in acie collocati. Vbi verò & murus captus eſt, ibi barbari non roboris memores eſſe, ſed fugæ,præterquam Perſæ:hi autem ſoli ad paucos redacti pugnabant,Græcis aſſiduè in murum irruentibus. Quorum duo claſſiarii exercitus duces, Artayntes & Ithramitres,effugerunt:totidem pugnantes occubuerũt,Mardontes,& pedeſtrium copiarum dux Tigranes. Adhuc autem dimicantibus Perſis ſuperuenere Lacedæmonii ac ſocii,qui eos qui ſupererant trucidauerunt. Ipſorum quoque Græcorum complures illic ceciderc,& cum alii ex Sicyoniis,tum eorum dux Perilaus. Quinetiam Samii qui in exercitu Medorum militabant, quibus adempta arma fuerant, vbi viderunt ſtatim ab initio [a] pugnam pertinaciorem, quoad poterant Græcis ſuppetias iere. Quos inchoaſſe cernentes alii Iones, ita & ipſi à Perſis deficientes adorti ſunt barbaros.Mileſiis autem præceptum erat vt exitus viarum cuſtodirent, Perſarum ſalutis gratia,vt ſiqui caſus(quemadmodum accidit)eos deprehendiſſent, Mileſiis ducibus ſalutem ſibi ad Mycales cacumina compararent. huius quidem rei cauſa Mileſii illic collocati fuerant,néve ſi pugnæ adeſſent,aliquid innouarent.At illi è contrario prorſus quàm iuſſi fuerant fecere:qui & per alias quæ ad hoſtem ferebant vias barbaros deduxere, & ad extremum in eis mactandis omnium extitere hoſtiliſſimi.Hunc in modum Ionia iterum defecit à Perſis. In hoc prælio præclariſſimam inter Græcos operam nauauerunt Athenienſes,& ex Athenienſibus Hermolycus EVthœni filius, vir in pancratio celeber:cui poſtea contigit vt bello inter Athenienſes & Caryſtios, in pugna apud Cyrnum agri Caryſtii facta, cæſus in Geræſto iaceret. Secundum autem Athenienſes egregii extitere Corinthii Trœzeniique ac Sicyonii.Græci verò perquam multis barbarorum aliis in pugna, aliis in fuga interfectis,eorum naues incenderunt, totúmque murum, egeſta illinc in littus præda,& quibuſdam pecuniarum theſauris repertis. Vbi caſtra atque naues cremauere,vela fecerunt.& quũ Samum appulſi ſunt,conſultabant de gente Ionica tranſferenda, & vbinam in Græcia illam locari oporteret, [b] cuius ipſi imperium obtinerent. Neque enim videbatur eis fieri poſſe vt per omne tempus Ionibus tutandis præeſſent,ſperandum eſſe vt Iones à Perſis rebellaſſe gauderent. Ad hæc magiſtratus Lacedæmoniorum cenſebant emporia nationum Græcarum quæ cum Medis ſenſiſſent,eiectis incolis danda cum territorio Ionibus habitanda.Atheniẽſes è contrario, [c] non eſſe principatum Ioniæ ſummouendum, nec Lacedæmoniis de ipſorum coloniis conſultandum. & quum in hoc contenderent Athenienſes, libenter eis ceſſere Peloponnenſes: atque ita Samios & Chios & Leſbios ac cæteros inſulanos,qui ſecum militabant,ad ſocietatis fœdus adegerunt, data acceptáq; fide cum iureiurando,ſe permanſuros in ſocietate,nec ab ea deſcituros. Hoc iureiurando accepto,ad pontes ſoluendos nauigauerunt, rati adhuc illos intentos ſe eſſe inuenturos.Et iſti quidem in Helleſpontum nauigabant. Ii verò barbari qui profugerant, non ita multi quum ad cacumina Mycales peruenirent,ſe Sardis recipiebant. Qui dum iter faciunt, Maſiſtes Darii filius, qui pugnæ malè geſtæ adfuerat, conuiciari Artayntæ cum aliis multis probris, tum verò dicere, illum muliere fuiſſe ignauiorem, [d] qui ita illam præfecturam adminiſtraſſet: dignúmque omni malo eſſe, qui de regia domo malè meritus eſſet.Apud Perſas autem ſummo opprobrio datur,audire ſe muliere eſſe ignauiorem. Artayntes igitur, vbi multa audiit, indignè ferens, acinacem in Maſiſtem ſtringit,interficiendi auidus. quem irruentem cernens Xenagoras Praxilai filius,vir Halicarnaſſeus,vt ſtabat à tergo, hominem medium accipit,ſublatúmque humi allidit. intereáque ſatellites Maſiſtis adfuere. Eo facto Xenagoras & ipſius Maſiſtis gratiam iniit,& Xerxis,cuius fratrem ſeruaſſet. quippe ab eo ob hãc rem totius Ciliciæ præfectura donatus eſt.Nihil hoc amplius inter viam barbari egerunt,Sardíſque peruenerunt,vbi rex erat ex eo tempore quo,prælio nauali malè geſto,Athenis illuc profugerat. Sardibus autem tunc agens, adamabat vxorem Maſiſtis,quæ & ipſa illic erat. ea quum potiri non poſſet, neque donis miſſitandis,neque vi,quam afferre nolebat fratris Maſiſtis reſpectu:(quæ res & mulierem retinebat,probè gnaram non ſe coactum iri vi) ibi Xerxes cæteris prohibitus, huc cuaſit vt filio ſuo Dario in matrimonium daret filiam huius mulieris, ac Maſiſtis:exiſtimans,ſi hoc feciſſet,commodius ſe illa potiturum. Contracto matrimonio,aliiſque ex conſuetudine celebratis,Suſa profectus eſt. eò poſtquam peruenit,& vxorem Dario domum duxit, ita demum ab vxoris Maſiſtis amore ceſſauit, adamata

a Pugnam alteram in partem inclinare. *Alii, Pugnam ancipitem eſſe.*

b Cuius ipſi imp. obtinerẽt.Ioniam autẽ barbaris relinquerent.neque enim vid. eis f.p.vt per o.t.Io.tutandis præeſſent : ſin autem non tutarentur, Ionibus ſuã à Perſis defectionem ingratam fore putabant.

c Nullo pacto ſedibus ſuis ſummouendos eſſe Iones cenſebant.

d Qui ita munere imperatorio functus eſſet.

[a] adamata ex familiaritate nurus Masistæ filia, cui nomen erat Artayntæ. Qua quũ potiretur, processu temporis res patefacta est, hũc in modũ: Amestris vxor Xerxis, amiculum quod ipsa texuerat, grande atque variegatum, & spectatu dignũ, viro donauit. Quo ille delectatus atq; amictus, ad Artayntam se confert: atq; vbi se oblectauit cũ ea, iussit à se petere mulierem quæ optaret sibi fieri in remunerationem obsequii. omnia enim quæ peteret, impetraturã. Ad hoc illa respondens, (debebatur enim toti familiæ infortunio) Dabisne, inquit, mihi quit quid à te petiero? Xerxes omnia alia potius eam petiturã rauis, cum iureiurãdo promisit. Qui postquã iurauit, mulier id repidè amiculũ poposcit. Xerxes enim nuero recusare, nõ ob aliud quàm quòd vereretur. Amestrin, ne sic illa rem quę agebatur, iam pridẽ suspicata, deprehẽderet, sed offerre ei & vrbes, & immensam vim auri, & copias militũ, quibus nemo præter illã esset imperaturus. Eximium autẽ donũ est apud Persas, exercitu donari. Verùm quũ non posset persuadere mulieri, amiculũ dedit. Quo dono illa supramodum læta, eo gestando gestiebat. Amestris vbi mulierem habere amiculũ sciuit, & rem gestam, non in puellam conecpit odiũ, sed in illius matrẽ, penes quam culpã & quam huius rei authorẽ esse credebat, eximium machinatur. Obseruato itaq; tẽpore quo vir suus Xerxes regalem instrueret cœnã, quæ cœna semel quotannis eo die quo rex creat⁹ est instruebatur: (cœnæ nomẽ Persicè Tycta, Græcè τέλειον, *id est perfecta*: in qua rex solum caput [b] ornatur, Persasq; strenis donat) hoc die obseruato Amestris à Xerxe petiit vt se Masistæ vxore donaret. Xerxes id indignũ factu nefariumque arbitrari, vxorẽ germani dono dari, eámque insontem negotii illius cuius causa vxor sua eam flagitaret. Tandẽ huius precibus euictus, & instituto, quo nefas est, regia cœna proposita orantem non exorare, inuitus admodũ annuit: tradẽsque vxori, ac iubẽs facere quod liberet, germano ad se accersito, ita inquit, Masista, tu Darii filius es, idémque mihi fratet, præterea vir eximius: tamẽ cum ista muliere, cum qua contubernium habes, noli habere: in cuius locũ dabo tibi filiam meam cũ qua contubernium habeas. Istam autem quam in matrimonio habes (non enim mihi videtur habenda) missam facias. His verbis stupefactus Masistes, Domine, inquit, [b] quam tu mecũ orationem habes importunam: qui vxorem, [c] ex quà liberi mihi sunt adolescentes, & filię, (quarũ vnam tu filio tuo duxisti vxorẽ) iubes me relinquere, (quæ mihi est ex animi mei sententia) vt filiam tuã in matrimonio ducam? Equidem, rex, etsi magni facio me dignari coniugio filię tuæ, tamen neutrũ istorum faciam; [d] tu verò, qui nequaquam necesse habes, noli ad hoc rei me cõgere. alius non inferior me existet maritus filiæ tuæ: sine me meæ vxoris cõsuetudine frui. Hæc ille quum respondisset, percitus ira Xerxes, Atqui, inquit, [e] ita tecũ, Masista, agetur, vt neq; iam tibi filiam meam nuptũ dem, neque tu cõsuetudine tuæ diutius fruaris: vt discas accipere oblata. Masistes his auditis, extrà abiit, hactenus loquutus, Domine, nondũ me interemisti. Hoc interim tẽpore dum Xerxes cũ fratre colloquitur, Amestris aceitis satellitibus Xerxis, vxorẽ Masistæ excarnificat, mamillas præcidit eásque canibus abiicit: præcidit nares, aures, labra, linguã: atq; ita excarnificatã remittit domum. Harũ rerũ quum nihil audisset Masistes, metuẽs tamen aliquid sibi esse mali, cursu se domũ proripiebat. vbi verò mutilatã vxorem vidit, confestim inito cum liberis cõsilio, abiit Bactra cum illis & aliis quibusdã, tanquam prouinciam Bactriam ad defectionẽ inducturus, & plurimum mali regi facturus. Quod & cõtigisset (vt mihi videtur) [f] si occupasset ad Bactrios & ad Sacas ascendere. etenim præses erat Bactriorũ, à prouincia libúsq; diligebatur. Sed hæc eum [g] perpetraturũ Xerxes audiens, missis aduersus hominẽ copiis, & ipsum & liberos & copias in itinere trucidauit. De amore Xerxis & nece Masistæ hęc hactenus. Græci à Mycale profecti Hellespontũ versus, primùm circa Lecton stationẽ habuerũt, à ventis intercepti. Inde soluẽtes, Abydum tenuerũt: & quum pontes quorũ præcipuè causa illuc ierãt, credẽtes se adhuc eos intẽtos esse inuẽturos, reperissent solutos, deliberabãt. Leutychidi & qui cũ eo erãt Lacedæmoniis, videbatur in Græciã redeundum: Atheniẽsibus autẽ & eorũ duci Xãthippo, illic manendũ, vt Chersonesum tentarẽt. Itaq; Peloponnẽses quidẽ abiere: Atheniẽses verò Abydo in Chersonesum traiicientes, Sestũ obsidebant. Huc, postquam auditũ est Græcos in Hellesponto adesse, tãquam ad omniũ eius tractus vrbiũ validissimo muro præditam, conuenere cum alii ex aliis circà oppidis, tũ ex Cardia Ebazus, vir Persa, qui arma è pontibus illuc comportauerat. Tenebant autem id oppidum indigenæ Aeoles, iunctis Persis pariter & magna sociorũ frequentia. Tyrannidem illius prouinciæ obtinebat Xerxis prætor Artayctes; vir ille quidẽ Persa, sed dirus tamen & facinorosus, qui [h] Xerxem Athenas tendentem ex Eleũte

[a] Et permutatis *suis amoris* vicibus, adamauit, atq; adeo potitus est ea quæ Darii quidem vxor, Masistæ autem erat filia.

[b] *ab.* Diuersam à nostra, lectionem uidetur esse sequutus.

[b] Quæ est ista futilis qua veteris apud me, oratio? *Q. d. Quorsũ spectat?*

[c] Ex qua tres mihi lib.

[d] Tu verò ne mihi vim adferas, & hanc à me rem contendens.

[e] Ita res tuæ comparatæ sunt. *Vel, Ita res tua habebunt, Vel (retinẽdo idem loquendi genus) Ita rectum actum est.*

[f] *Id est, Si ad Bactrios & Sacas prius peruenire potuisset, quàm rex de eo quod moliebatur, certior factus esset.*

[g] Molientem, *vel, cogitantem.*

[h] Xerxem Athenas tendentem circumuenit,

subreptis ex Eleunte pecuniis Iphicli.

circumuenit, petitis Protesilai Iphiclo geniti pecuniis. Etenim est in Eleunte Chersonesi Protesilai sepulchrum, & ei fanum circumiectũ vbi inerat ingẽs vis pecuniæ, necnon phialæ aureæ argenteæque, & æs & vestis, aliáq; donaria quæ Artayctes rege donante compilauit, his verbis eum circũueniens, Here, est hoc in loco domus viri Græci, qui cum militũ copiis terram tuam adortus, meritas morte pœnas dedit: ius mihi domum dato, vt discam alii non militare aduersus regionẽ tuam. Hæc dicendo [a] facile erat persuadere Xerxi vt largiretur sibi domum eius viri de quo nihil suspicabatur istum ea sentire. Enimuero sentiebat Artayctes Protesilaum in prouinciam regis militasse, quòd videlicet Persæ omnem Asiam suam esse arbitrabantur, & eius semper qui potitur regno. Hic, postquã pecuniis ab rege donatus est, eas ab Eleunte ad Sestον exportauit, fanúmque seuit & coluit: & quoties Eleuntẽ pergebat, in adyto, *id est in templi loco inaccesso*, cum mulieribus concũbebat. Tunc autem ab Athenienſibus obsidebatur, nullis rebus præparatis quæ pertinerent ad tolerandam obsidionem, quam non expectauerat ex improuiſo à Græcis inuasus. Illi, postea quam sibi obsidentibus aduenerat autumnus, grauari peregrinam à patria expeditionem, quoniam murum expugnare non possent: itaque orare duces suos vt se illinc reducerent. Duces negare se prius id facturos quàm aut murũ expugnassent, aut ipsos Respublica Athenienſium accersiſſet. [b] adeo res illa eis cordi erat. At ii qui cum Artayctе intra muros erant, in omnem adducti calamitatem, adeo vt funibus lectorum elixis vescerentur, vbi iam ne hæc quidem habebant, ita sub noctem capessẽrũt fugam, cum alii Persæ, tum Artayctes & OEbazus, delapsi à posteriori murorum parte, quæ præcipuè destituta ab hostibus erat. Postquam illuxit, Chersonitani è turribus rem indicauere Athenienſibus, portásque patefecere. Athenienſium pleriſque fugientes Persas persequentibus, alii vrbem tenuere. OEbazum in Thraciam fuga elapsum, Thraces Apsinthii exceptũ, Pleſtoro indigenæ deo, ritu suo immolauerunt, cæterùm eius comites aliter interfecerunt. Artayctes autem cum suis inita posterius fuga, quum pauci essent, super AEgos fluenta circumuenti, quũ perdiu sese defensassent, partim occubuerunt, partim viui sunt capti. Quos Græci alligatos Sestum duxerunt, intérque eos Artayctem cum filio suo. Ferur à Chersonitanis, vni eorum qui istos seruabant, dum [c] carnem salsam torret, tale ostentum extitisse: Offa illa salsuræ prius impoſita resiliit palpitauítque, quemadmodũ pisces recèns capti. Qua de re quum circumfusi admirarentur, Artayctes ostẽtum vt vidit, accito viro qui salsuram coquebat, Hospes, inquit, Athenienſis, non est quòd istud metuas ostentũ: quod non tua causa extitit, sed mea: Protesilao qui est apud Eleuntem signum dante, qui mortuus ac sale conditus, habet à diis potestatẽ, [d] eum à quo iniuriam excepit, vexandi. Nunc igitur ei [e] donaria restituere in animo habeo: pro pecuniis quidem quas è templo sustuli huius dei, centum talenta pẽdam: pro mea verò ipsius salute ac filii, [f] ducenta. Hæc pollicens, Xanthippum Athenienſium ducem non persuasit, tum sua sponte animatum, tum ab Eleuntinis exoratum, quò Protesilaum vlciſcerentur, vt hominem interimeret. Itaque adductum hunc in littus in quo Xerxes traiectum iunxerat, (vt alii aiunt, in tumulũ vrbi Madyto imminentem) depactis humi asseribus suspenderunt, filio eius ante patris oculos lapidibus obruto. His actis Athenienses in Græciam remeauerũt, portantes tum alias pecunias, tum verò arma pontium, tanquam apud templa reposituri. Nec aliud præterea quippiam gestum est per eum annum. Huius autem Artayctæ, qui suspensus est, auus paternus fuit Artembares, qui orationem quandam habuit apud Persas, quam excipientes Persæ, ad Cyrum detulerunt in hæc verba, Quandoquidem Persis Iupiter principatum dedit, & ex viris tibi Cyre, Astyage deiecto, agedum demigrantes ex hac regione, quam exiguam habemus & asperam, obtineamus meliorẽ aliam. Multæ sunt nobis confines vrbes, multæ longinquæ: quarum vnam incolẽtes, efficiemur admirabiliores apud pleroſque. Decet autẽ hoc eos viros facere [g] qui possunt. nam quando facultas nobis præstabitur melior quàm dum multorũ hominum imperium habemus, & vniuersæ Asiæ? Hac oratione audita, Cyrus haudquaquam admiratus, iussit eos illud facere: sed ita vt iubendo admoneret, se posthac præpararent non ad imperandum aliis amplius, sed aliis parendum. natura enim comparatum esse vt è mollibus regionibus molles viri existant, néve ex eadẽ terra admirandæ fruges & egregii bello viri gignantur. Hac Cyri sententia Persæ superati, à sua destiterunt: præoptarúntq; exile solum incolentes, imperare aliis, quàm campestre colentes, aliis seruire.

[a] Facilè domum illius viri à Xerxe impetraturus erat, de iis quæ illecogitabat nihil suspicato.

[b] Ita tandẽ illi præsentem rerum statũ boni consulere cœperunt.

[c] Pisces salitos torret, *vt alii interpretẽ.*

[d] De eo à quo iniuriam acceperit, pœnas sumendi.

[e] Hæc redemptionis præmia ei tribuere volo.

[f] Ducenta Athenienſibus, si seruatus fuero.

[g] Imperium obtinẽt. *Vel, Imperio pollẽt.*

EIVSDEM HERO-

doti Halicarnaſſei de genere vitáque Homeri libellus,

Ex Conradi Hereſbachii interpretatione, ab Henrico Stephano multis locis recognita.

At verſus qui paſſim inſerti occurrunt, Conradus nonverterat: ideóque eos partim ex eiuſdem Henrici Stephani, partim ex aliorum interpretatione habes.

HERODOTVS Halicarnaſſeus [a] de genere, vita atque adeo ætate Homeri ſtudens quamveriſſima referre, hæc tradidit. Quum vetuſta illa AEolum ciuitas Cuma primùm cõderetur, eodem cum aliæ permultæ omníſque generis gentes conuenæ confluxerunt, tum è Magneſia illuc plerique commigrarunt: inter quos fuit Melanopus Ithagene Crithonis filio genitus, [b] homo fortunæ non perinde amplæ, attamen expeditæ. Hic Melanopus Omyretis Cumani filiam duxit vxorem, procreauítque è legitimo toro fœmineam prolem, cui nomen indidit Critheidē. At ipſe Melanopus vnà cum vxore vita functus eſt, commiſſa interim filia Cleanactis Argiui tutelæ, quo familiariſſimè vti conſueuerat. Porro tempore interiecto accidit fortè vt puella iſta è furtiuo concubitu p: ægnans deprehenderetur: [c] id quod pauliſper ſuppreſſum quum Cleanax reſciuiſſet, vehementer rei indignitate commotus, Critheidē ſeorſum ad ſe accerſitam acerbè obiurgauit, commemorans quæ futura eſſet apud populares infamia. Poſtremò huiuſmodi quippiam *quo illam excuteret*, comminiſcitur: Cumani iam tũ in Hermei ſinus receſſu ædificabant. Ciuitati autem quæ condebatur, nomen impoſuit Smyrnam Theſeus, ab vxoris nomine, cuius memoriam relinquere volebat. Hic Theſeus è primariis Theſſalorum fuit, qui Cumam condiderant, ab Eumelo Admeti filio oriundus, vitæ facultatibus apprimè inſtructus. Clàm exportatã huc Critheidē Cleanax Iſmeniæ Bœotio cõmiſit, ex iis qui coloniam illuc duxerant, in primis ſibi amico. Progreſſu deinde temporis, Critheis cum aliis mulierculis ad feſtum quoddam egreſſa, iuxta fluuium Meletem, quum partui iam vicina eſſet, Homerum peperit, non cæcum, ſed videntem: nominauítque eum Meleſigenem, à fluuio videlicet prope quem editus eſſet. Quum autem apud Iſmenian Critheis antea diuerſata eſſet, ab eo digreſſa, manuaria induſtria ſe filiúmque alebat, aliunde alia ſumens opera: vnde filium quoque quantum potuit, honeſtis diſciplinis erudiuit. Erat autem eo tempore Smyrnæ quidam nomine Phemius, qui iuuentuti illic literas muſicénque tradebat: hic [d] quum citra vxorem viueret, Critheidem conduxit quæ lanam illi exerceret quam à diſcipulis in mercedem acceperat. [e] Illa verò induſtria multa atque elegantia freta, Phemio cœpit impenſè placere: adeo vt tandem Phemius eam verbis ad coniugium ſolicitaret, referens cum alia quibus ei fidem facere confidebat, tum præcipuè, quòd Meleſigenem in filium adoptaturus, libera-

a De Homeri natalibus, ætate & vita, hæc memoriæ prodidit: quæ exactiſſimè ad veritatem perſequi eſt conatus.

b Non cum multis farcinis *illuc ſe cõferẽs*, ſed tenues fortunas habens.

c Quod initio quidem celatum fuit: ſed quum Cleanax reſc.

d Quum vitam ſolitariam degeret.

e Illa igitur opus apud eũ faciebat, modeſtè & caſtè ſe gerẽs. quo nomine Phemio tantopere placebat vt eam ad nubẽdum ſibi ſollicitaret, cum alia quibus ſe id illi perſuaſurum ſperabat, tum ſe filiũ eius adoptaturum, eúmque ita educaturum & inſtitu

turum vt in virum egregiũ euaderet, polliceńs. Siquidem hũc cern.

litérque ſimul aliturus inſtituturúſque eſſet. Siquidem hunc cernebat iam miram quandam & ingenii & indolis ſpem de ſe polliceri. Perſuaſa igitur Critheis, Phemio aſſentitur. Meleſigenes cum naturæ bonitate præſtans, tum cura accedente inſtitutionéque, continuò omnes ſui ordinis adoleſcentes facilè præuertit: atque non ita multo pòſt eruditionis auctibus creſcens, nihilo ipſo Phemio [a] in diſciplinis factus inferior. Et quum Phemius vita functus vniuerſa ei legaſſet, paulo pòſt Crithcis quoque fato concedit. Meleſigenes itaque ludo præfectus, ſuíque iam iuris effectus, in magna fuit hominum admiratione, non apud ſuos modò, verùm apud peregrinos etiam, qui frequentes illuc, mercatus gratia, conueniebant. Erat enim Smyrna emporium celebre, vnde frumenta è vicinis agris abundè conuecta exportabantur. Peregrini igitur quum ab opere ceſſarent, Meleſigeni libenter vacabant. Commodùm inter hos Mentes fuit nauicularius, qui è finibus Leucadis ſoluẽs, nauem meritoriam comparauerat, qua frumenta Smyrna deueheret, vir, quantum illa ferebant tempora, & eruditus, & multarum rerum vſu exercitatus. Hic Meleſigeni perſuaſit vt relicto ludo ſecum nauigaret, accepturus & mercedem & quæ ad profectionem eſſent neceſſaria. [b] Ad hæc Meleſigenes, quandiu iuuenis eſſet, ciuitates regionéſque ſpectare operæpretium fore ducebat ſibi, qui conſcribendæ poeſeos iam argumentum in animo concepiſſet: qua nimirum occaſione potiſſimùm eum arbitror pellectum. Proinde relicto ludo cum Mente nauigauit Meleſigenes: & quocunque locorum appellebat, ſtudioſe vniuerſa rimans, contemplabatur ſiquid eſſet loci alicuius peculiare memoratu dignum: [c] adeo vt appareat commentarios eũ profectionis ſuæ deſcripſiſſe, eorúmque quæ quoque loco luſtrando didicerit. Porro quum ex Hiſpania Thuſciáque delati in Ithacam deueherentur, contigit Meleſigenem oculis iam antè parum valentem, extremè laborare: ita vt Mentes, negotiorum gratia in Leucadem traiecturus, eum apud Mentorem Alcimi filium Ithacenſem reliquerit, hominem ſibi vehementer amicum: multis precibus adigens eundem quò Meleſigenis curam haberet tantiſper dum è Leucade reuerteretur ipſe. Mentor verò ægrotantem Meleſigenem ſedulò curauit, vir nimirum facultatibus pollens: quíque ob egregiam æquitatem hoſpitalitatémque inter cæteros Ithacenſes maximè prædicaretur. Atque hîc accidit vt de Vlyſſe multa Meleſigenes percõtãdo cognoſceret. Narrántque ipſi Ithacenſes, tum viſum eum amiſiſſe ibidem: atqui ego affirmare non dubitem, iam tum eundem conualuiſſe, at poſtea apud Colophonem prorſus cæcum factũ fuiſſe. id quod ipſi quoque Colophonii mecum fatentur. At verò Mentes è Leucade Ithacam reuerſus, Meleſigenem recepit, [d] cum quo iam inde diu vltrò citróque nauigauit, donec Colophonem appellenti eueniret vt in veterem morbum recideret. quem quũ effugere non daretur, viſu putatur priuatus fuiſſe. E Colophone autem iam cæcus Smyrnam remeans, ad poemata conſcribenda animum conuertit. Tempore deinde interiecto, quum Smyrnæ victu neceſſariiſque deſtitueretur, conſtituit Cumam proficiſci: commodúmque Hermi prata tranſiens, ad eum locum peruenit qui appellatur Nouus murus, Cumanorum coloniam. qui locus poſt Cumam habitatus fuit annis octo. Hîc memoratur primùm Meleſigenes apud coriarii officinam conſiſtens, huiuſmodi quædam carmina recitaſſe,

Αἰδεῖσθε ξείνων κεχρημένον ἠδὲ δόμοιο
Οἵ τε πόλιν αἰπεινὴν καὶ μὴν ἐς ἠιόνα δὴ κοίρῳ
Ναίετε, σαρδόνιος πόδα νείατον ὑψικόμοιο,
Ἀμβρόσιον πίνοντες ὕδωρ θείου ποταμοῖο
Ἕρμου δινήεντος, ὃν ἀθάνατος τέκετο Ζεύς.

id eſt,

Hoſpitium præbete viro profugóque vagóque,
Vrbem qui celſam Cumen, Eriopida prolem,
Radicem incolitis Sardenes alticomantis,
Diuini potatis aquam qui fluminis Hermi,
Vorticibus torti, pater eſt cui Iuppiter ipſe.

Sardena autem, cuius hîc commeminit, mons eſt ad Hermum fluuium Nouúmque murum ſitus. At coriario illi nomen erat Tychio, cui continuò auditis verſibus viſum eſt hominem recipiendum. commiſeratione enim motus eſt quum videret oculis tam miſerè mulctatum: iuſſitque præſentibus ſecum frui. Meleſigenes

a In docendo *pueros* erat inferior.

b Addens etiam, decere eum, dum iuuenis eſſet, regiones & vrbis viſere. Atque his potiſſimùm adductum eum fuiſſe arbitror. fortaſſis enim poeſin aggredi iamtũ cogitabat. Proinde r.

c Veriſimile eſt autem eum illarum omnium rerum commentarios confeciſſe. Porro q.

d Eúmque diu variæ nauigationis ſocium habuit.

ingreſſus ſutrinam, præſentibus etiam aliis, poeſin ſuam oſtẽdit, Amphiarai in Thebas expeditionem, atque hymnos in deos à ſe ſcriptos. [a] Et quum inter fabulandũ crebras ſententias in medium, multámque eruditionem afferret, in magna habitus eſt ab auſcultantibus admiratione. Atque iam tum apud Nouum murum agẽs, è poeſi victus ſubſidia habebat. Oſtenditúrque ad noſtra vſque tempora ibidem locus vbi Meleſigenes ſedens carmina ſua exhibuerit. qui locus in magna illic habetur veneratione ab incolis, memoratúrque populus arbor ab Homeri aduentu in eodem loco enata. Porro egeſtate poſtea adactus, quũ vix alimenta haberet, ſtatuit in animo Cumam ad feliciorem ſucceſſum reuerti. Iturúſque hæc pronuntiauit carmina,

[a] Et quum ſententiam ſuam proferret de iis quæ in mediũ proponebantur ab illis qui aderant, admiratione dignus ab audiẽtibus iudicabatur.

Αἶψα πόδες με φέρεσιν ἐς αἰδοίων πόλιν ἀνδρῶν·
Τῶν γὰρ καὶ θυμὸς ταμίφρων καὶ μῆτις ἀρίστη. id eſt,
Vos me hominum rapidè plantæ portetis in vrbem,
Quorum animus promptus, pollent qui mente ſagaci.

Proficiſcens igitur Cumam è Nouo muro, per Lariſſam iter fecit, vtpote compendioſiſſimum. Vbi, vt Cumani narrant, flagitante ſocero, epigramma hoc ſcripſit Midæ Phrygũ regi Gordii filio, id quod etiãnunc in Gordii cippo inſcriptũ viſitur,

Χαλκῆ παρθένος εἰμί, Μίδου ἐπὶ σήματι κεῖμαι·
Ἐστ' ἂν ὕδωρ τε ῥέῃ, καὶ δένδρεα μακρὰ τεθήλῃ,
Ἠέλιός τ' ἀνιὼν λάμπῃ λαμπράτε σελήνη,
Καὶ ποταμοὶ ῥέωσιν, ἀναβλύζῃ δὲ θάλασσα,
Αὐτῆ τῇδε μένουσα πολυκλαύτῳ ἐπὶ τύμβῳ
Ἀγγελέω παρίουσι Μίδης ὅτι τῇδε τέθαπται. id eſt,
AEnea ſum virgo, Midæ quæ incumbo ſepulchro:
Dum fluit vnda leuis, ſublimis naſcitur arbor,
Dum ſol exoriens & ſplendida luna relucet,
Dum fluuii labuntur, inundant littora fluctus,
Hic conſtanter ago, lacrymáſque in marmore tincto
Fixa, Midam moneo tumulatum hic chare viator.

Reuerſus autem Cumam, in ſenum paſſim conuenticulis carmina ſua quæ fecerat oſtentabat, colloquiiſque ſuauitate auſcultantes in ſui admirationem facilè pertrahebat. Intelligens igitur Cumanos poeſin ſuam recipere, pergit eoſdem conſuetudine ſua oblectare, ac poſtremò huiuſmodi conditionem proponere, ſi publicè eum alere vellent, ſe ciuitatem Cumanorum celeberrimam redditurum. Qui præſentes hæc audiebant, inſtitutum probabant: addentes ſe quoque adiuturos, ſi petitionem ſuam ad ſenatum referret, vt votis ſuis fieret ſatis. Meleſigenes his verbis erectus, collecto ſenatu in curiam proceſſit: rogatóque eo cuius id muneris erat, vt in ſenatum duceretur, ille nihil recuſans, vbi opportunum videbatur, hominem deduxit. Hic conſiſtens Meleſigenes, eadem verba habuit in ſenatu quæ paulo antè in illis conuenticulis de alimentis præſtandis propoſuerat. Vbi dixiſſet, egreſſus pro curia ſedebat. Dum autem ſenatores agitarent quídnam par eſſet homini reſpondere, viſúmque eſſet cum ei qui deduxerat, tum aliis omnibus quotquot in conuenticulis Meleſigenem audierant, petitionem admittendam: vnus tantùm è ſenatoribus refertur Meleſigenis poſtulatis calculo ſuo repugnaſſe, intérque alia multa, hæc quoque commemoraſſe: quòd ſi ſemel ἀοιδούς, hoc eſt cæcos alendos ſuſciperent, futurum eſſet vt continuò turbam & multam & inutilem haberent. Atque hîc primùm Homeri nomen Meleſigeni inditum eſt, à cæcitatis videlicet calamitate. nam Cumani cæcos ἀοιδούς appellant. Iámque inde, qui prius Meleſigenes, nomen obtinuit Homeri. Breuiter hæc ſententia euicit, pérque prætorem fuit approbata, qua contendebatur non alendum Homerum. Hæc quum illi nuntiaretur, vehementer commotus, his verſibus calamitatem ſuam deplorabat,

Οἴην μ' αἶσα δῶκε πατὴρ Ζεὺς κύρμα γυέσθαι,
Νήπιον ἀϊδρείῃσι μετὰ γούνασι μητέρος ἀπάλλων,
Ἣν ποτ' ἐπουρανίοισι βουλῇ δίος ἀγχόχειο
Λαοὶ Φειᾶνος, μάργων ὀπιδέπτορες ἵππων.

Θπλότερσι μαλερσῖο πυρὸς κρίνοντες ἄρηα,
Αἰολίδα σμύργλω ἀλιγείτονα ποτνιάναχτον.
Ην τε δι' ἀγλαὸν εἶσιν ὕδωρ ἱερσῖο μέλητος.
Ενθεν ἀπορνύμεναι κοῦραι διὸς, ἀγλαὰ τέκνα,
Ηλελέτιλν κλῆσαν δίαν χθόνα καὶ πόλιν ἀνδρῶν.
Οἱ δ' ἀπομηνάσθιλν ἱερὸν ὄπα, φημὶ δοιδήν.
Αφραδίλν τὴν μθύ τε παθὼν τις φράσεται αὖθις,
Ος σφιν ὀνείδισεν ἐμὸν διεμήσατο πότμον.
Κῆρα δ' ἐγὼ τλύ μοι θεὸς ὤπασε γλυκυμθύμῳ θῆρ,
Τλήσομαι, ἀχρεῖον φέρων τετληότι θυμῷ.
Οὐδέ τι μοι φίλα γῆρα μθόλν ἱερῆς ὑπ' ἀγυιᾶς
Κύμης ὁρμαίνοισι· μέγας δέ με θυμὸς ἐπείγει
Δῆμον ἐς ἀλλοδαπὸν ἰέναι ὀλίγον θῆρ ἐόντα. *id est,*

Hei mihi quàm fatum dat Iuppiter almus in iquum.
Infanti mihi lac venerandæ ex vbere matris
Præbuit, AEolicæ Smyrnæ, quam martia quondam
Gens Phriconitis, certamine fortis equestri,
Condidit ad pelagus, præterlabente Melete.
Docta Iouis proles mecum hinc digressa volebat
Carminibus celebrare vrbem quam nomine dicunt
Cumam, quósque viros intra sua mœnia claudit.
Illi audire sacræ spreuerunt carmina vocis.
Sed quicunque mihi cladem exitiúmque parauit,
Non impunè feret lœua quod mente volutat:
At mihi quam dederint nascenti numina sortem,
AEgro animo quanuis, certum est perferre patíque.
Sed iam per sacræ vestigia ponere Cumæ
Compita non suadet mihi mens, potiúsque remota
Inque peregrina sedem mihi quærere terra.

Cuma deinde abiens ad Phoceam contendit, imprecans interim Cumanis nequis vnquã insignis poeta in illa regione existeret qui Cumanos celebraret. Apud Phoceam autem eodem modo sibi victum parauit, in conuenticulis videlicet passim carmina sua ostentans. Erat autem eo tempore apud illam Thestorides quidam, qui pueros illic literas docebat, homo fidei parum probatę. Hic animaduersa Homeri poesi, huiusmodi verbis Homerum compellauit, paratum se inquiens & ministrare ei, & victum suppeditare, si carmina quæ meditatus esset, describere pateretur, & alia subinde faciens, ad se deferret. Homerus, iam ministerii alicuius atq; adeo necessariorum indigens, recipiendam hanc conditionem putauit: commoratúsque apud Thestoridem, minorem illam fecit Iliadem, cuius initium est,

Ιλιὸν ἀείδω, καὶ δαρδανίλν ἐύπωλον,
Ης πέρι πολλὰ πάθον δλωοῖ θεράποντες Ἄρηος. *id est,*

Troiam & Dardaniam canto, quæ mater equorum,
Quæ Danais Mauorte satis mala plurima vexit.

Phocaidem quoque quam vocant, Phocenses apud se conditam ab Homero asserunt. Iam verò Thestorides, vbi Phocaidem atque alia pleraque ab Homero communicata descripsisset, constituit è Phocea discedere, Homeriq; poesin pro sua venditare. Vnde factum vt quum Homeri non perinde curam haberet, ille ad Thestoridem huiusmodi sit vsus distjcho,

Θεσπείδης, θητοῖσιν αἰωίζων πολέωνθ',
Οὐδὲν ἀφραστότερον πέλεται νόου αἰθρώποισι.

Id eſt,

a Theſtoride, ex multis, mortalibus abdita quæ ſunt,
Mens habet in primis cæcos humana receſſus.

a Legendo Θεστορίδη, Suid. etc.

Theſtorides igitur relicta Phocea in Chium conceſſit: vbi erecto ludo, carmina illa pro ſuis euulgans, egregiam ſimul laudem ſibi parauit & fructum haudquaquam vulgarem. Porro Homerus ſuo eodémque more viuere pergebat apud Phocenſes, nimirum è poeſi victum habens. Tempore deinde non ita multo poſt, viri aliquot è Chio eruditi, audientes eadem carmina quæ iam ſæpius in Chio à Theſtoride pro ſuis recitari audierant, indicabant in Chio hæc ipſa à quodam ludimagiſtro pro ſuis cum magno fructu oſtentari. Homerus intelligens continuò Theſtoridem eſſe, magno ſtudio properabat in Chium tranſmittere. Et quum portum adiiſſet, neque offendiſſet nauem qua traiiceret, eſſent autem qui pro lignis deuehendis in Erythræam ſoluere pararent, bellè conuenire videbatur ſi per Erythræam iter faceret. Accedens igitur nautas, flagitauit vt comitem ſe nauigationis reciperent, multis blandiſque vſus verbis, quibus quod poſceret perſuaderet. Nautæ admittentes hominis preces, tulerunt eum cum conſcendere. Quo impetrato Homerus conſidens in naui, his verſibus nautis bene precatur,

Κλῦθι πολυδέγμων μεγαλοσθενὲς ἐννοσίγαιε,
Εὐρυχόου μεδέων ἠδὲ ξανθοῦ ἑλικῶπος,
Δός σφ' οὖρον καλὸν καὶ ἀπήμονα νόστον ἰκέσθαι
Ναύτῃσι, οἵ μοι πομποὶ νηῒ προχοὶ ἔασιν.
Δὸς δ' ἐς ὑπώρεια ὑλιχρήμνοιο μιμάντος
Αἰδοίοις μ' ἐλθόντα βροτοῖς ὁσίοις γε χυρῆσαι.
Φῶτά τε πασάμενόν σφ' ἐμὸν νόον ἠπεροπεύσας,
Ὠδύσατο ζωὰ ξείνιον ξείνιά τε κρατέοντα. id eſt,

Audi qui pelagus valido Neptune tridenti
Imperióque regis, ſpatioſáque culta Heliconis:
Da precor his nautis reditum, ventóſque ſecundos,
Qui mihi ſunt comites placidi, nauiſque magiſtri:
At mihi da miſero ſacram contingere terram,
Aerius qua parte Mimas ad ſidera ſurgit.
Inde hominis iuſti me fac ſuccedere tectis,
Vlciſciſque virum qui me improbitate fefellit,
Læſit & hoſpitii ſacra iura Iouémque benignum.

Vbi verò ſecundo vento Erythræam appuliſſent, Homerus in naui diuerſatus eſt. poſtero autem die nautas rogauit vt aliquem præberent qui ad vrbem eum perduceret. Illi obſequuti, ducem itineris vnum è ſuis permiſerunt. Quúmque iam pergendo ad Erythræam appropinquaſſet, deprehendiſſétque vrbem aſperam atque mótoſam, in hæc prorupit carmina,

Πότνια γῆ, πολύδωρε, δότειρα μυίφεγγος ὄλβου,
Ὡς ἄρα σὺ τοῖς μὲν φῶτῶν εὔφρων ἐτύχθης,
Τοῖσι δὲ δύσζωλος ἠ πεπεῖ οἷς ἐχολώθης. id eſt,

O ſacra multorum largitrix terra bonorum,
Quàm tu plana aliis & parte æqualis ab omni,
Aſpera contrà aliis, in quos conuerteris iram.

Ingreſſus deinde Erythræorum vrbem, percontatur de naui. Et quum fortè quidam occurriſſet ſalutaturus, qui eũ in Phocea vidiſſet, ab hoc contendit vt ſecum diſpiceret ſicubi nauis appareret qua in Chium tranſmitteret. Atque quũ in portu naualibúſque nullum reperiretur traiectitium nauigium, ille Homerum ad eum locũ ducit vbi piſcatoriæ nauiculæ ſtationem habebant. Et forte fortuna incidit in quoſdam qui in Chium erant traiecturi. Hos adiens precatus eſt vt Homerũ trãſportarent. Verùm illi nullis precibus permoti, non recepto Homero ſoluerunt. Homerus autem hæc cecinit carmina,

Ναῦται πορτοπάροι σιγῇ ἐνδυίσιοι ἀτῃ,
Πτωχάσιν αἰθυίῃσι βίον δυσζώλον ἔχοντες,
Αἰδεῖσθε ξείνοιο Διὸς στεβὰς ἠμιόδοντας.
Αἰνὸν γὰρ μέτοπις ξείνων δόλος, ὃς κ' ἀγάπησιν. id est,
Insidiæ nautæ, gens diris tristior ipsis,
Sæua quibus veluti merdis dant æquora victum,
Si vobis nulla est hominum reuerentia cordi,
At sperate Iouem, summo qui regnat Olympo.
Tristis enim vultus Iouis est, pœnæque paratæ,
His quibus hospitii non est pia tessera curæ.

At verò in altum iam prouectus cœpit vt aduerso vento rapti, eodem vnde soluerat recurrerent, vbi etiamdum Homerum in littoris crepidine considentem offenderunt. qui cognito nauis recursu, hunc in modum eos alloquitur.

Ὑμᾶς, ὦ ξένοι, ἄκων ὁ αἴσιμος αὐτὸς ἀνέμους ἀπ' ἐπιχθονίων με δέξασθε, καὶ ὁ πλοῦς ὑμῖν ἔσται.

Id est, Vos, o peregrini, ventus aduersus excepit, sed me nunc quoque admittite, & secunda vobis nauigatio erit.

Piscatores autem, pœnitentia ducti quòd prius hominem non receperant, compellato eodem, iubent conscendere, si velit, nauem. Recepto Homero rursus vela faciunt: quúmque exacto itinere littus appulissent, piscatores ad sua quisque opera digressi, Homerum in littore ea nocte relinquùt. Vbi diluxit, itineri se accingens oberránsq;, ad eũ locũ peruenit qui appellatur Pinus: illicq; quiescenti noctu pini fructus est illapsus, quẽ aliqui [illegible] vbi nõn appellãt, Homerus aũt hos cecinit versus,

Ἀλλ' ἤτοι σφὶν πρόσθεν ἀμείνονα καρπὸν ἔπασεν
Ἰδῆς ἐν κορυφῇσι πολυπτύχου ἠϋκόμοιο,
Ἔνθα σίδηρος ἄρηος ὀπιζήλοισι βροτοῖσιν
Ἔστηκ' οὔτ' ἄν μιν κεδρείδαι αὐλῆες ἔχωσι. id est,
Fundunturque fructus alia magis arbore dulces,
Quam fouet vmbrosis felix in collibus Ida,
Hinc ferrum veniet Martis validæque secures,
His vbi consistet campis Cebrenia pubes.

Eo enim tempore Cumani Cebrenia ad Idam montem ædificare parabant, vnde ferrum effoditur. Cæterùm illinc abiens Homerus, vocem caprarum quæ ibidem fortè pascebantur, sequutus, in canes incidit pastorales: qui quum ferocius eum adorirentur, vociferabatur. Quod audiens Glaucus (id enim erat caprario nomen) accurrit festinanter, compellatóque canes, ab Homero excussit. Atque vbi diu multúmque admiratus fuisset, quòd nimirum cæcus existens eò locorum peruenisset, tandem accedens rogabat quisnam esset & cuius rei indigens, quibúsque modis ad inhabitata illa vastáque loca diuertisset. Homerus, omnem suam calamitatem cõmemorãs, ad commiserationem Glaucum pertraxit. * siquidem homo erat (vt apparet) cordatus. Excipiens igitur Homerum ad suum deduxit tugurium, incensóq; igne cœnam instruxit: qua apposita iussit cœnare secum hospitem. At verò quum canes à cibo abstinentes non cessarent suo more cœnitantem adlatrare, Homerus Glaucum his versibus alloquitur,

Γλαῦκε πίπτων ἐπιὼν ὄ ἔπος ὄ σὺ φρεσὶ θήσω,
Πρῶτον μὲν κυσὶ δεῖπνον ἐπ' αὐλείοισι θύρῃσι
Δοῦναι· ὡς γὰρ ἄμεινον. ὁ γὰρ κακὸν ἀνδρὸς ἑταίρου
Ἀνδρὸς ἐπερχομένου, καὶ ἐς ἔρκεα θηρὸς ἰόντος. id est,
Glauce precor, paucis me audi, pareque monenti.
Præ foribus stabuli canibus sua fercula primùm
Fac tradas: nam sic melius. custodibus illis,
Nec fera nec fures venient ad septa dolosi.

a Nec enim inhumanus (vt coniicere licet) erat Glaucus. Vel, Non inhumanum enim fuisse Glaucũ verisimile est.

Hæc

Hæc audiens Glaucus, lætatus eſt admonitione illa, habuítque in magna hoſtinem admiratione. Cœnati autẽ, vltro citróque habitis ſermonibus, mutuis quoq; colloquiis oblectabantur. Nam quum Homerus errores ſuos, ciuitatéſque quas adiiſſet, commemoraret, Glaucus hæc audiens præ admiratione ſtupebat: erátque iam tum cubandi tempus, & quieti ſe dabant. Poſtero die Glaucus cogitauit ad herum ſuum proficiſci, animo hæc de Homero indicãdi. Proinde commiſſis ſocio capris paſcendis, Homerum intra tecta reliquit, promittens ſe quam feſtinantiſſimè iturum. Deſcendens autem ad Boliſſum (id erat vicino huic loco nomen) herúmque ſuum adiens, narrauit de Homero quemadmodũ res ſe habebat: quòd nimirum pro miraculo aduentum hominis duceret: demum rogat quid facere conueniat. Herus parum delectatus hoc nuntio, cœpit cũm Glauco expoſtulare, qui quoſlibet citra delectum errones mutilóſque reciperet alerétque: tamen præcepit vt hoſpitem ad ſe perduceret. Glaucus verò ad Homerum reuerſus narrauit, iuſſitque ſequi ſe in vrbem. fore enim hæc ei ad felicem fortunæ ſucceſſum. Quibus non grauatim aſſentiens Homerus, caprarium ſequitur. Hîc Chius *Glauci herus* vbi in colloquium cum Homero veniſſet, reperiſſétque hominem eſſe [a] cordatum, multáque rerum peritia inſtructum, cœpit ſuadere ei vt apud ſe commoraretur, liberorúmque quos habebat adoleſcentes, formandorum curam ſuſciperet. Ille accepta conditione, pueros ſibi concreditos erudiuit. Interim Cercopas, Batrachomyomachiam, Epicichlidas, & alia omnia quæcunque iuuenilia ludicráque eius extant, apud Chium illũ condidit in Boliſſo. hínque cœpit per vrbẽ inclareſcere. Iam verò Theſtorides, vt primùm intellexit Homerum adeſſe, nauigãs è Chio fugam capeſſebat. Deinde progreſſu temporis impetrata ab hero Chium viſendi copia, vrbem adiit, ludúmque illic inſtitueris, pueros carmina docebat. Id quum magna [b] felicitate Chiis facere videretur, multos ſibi admiratores conciliauit. [c] Hinc igitur victum parans tolerabilem, vxorem duxit, è qua duas ſuſcepit filias, quarũ vna deceſſit innupta, altera viro Chio elocauit. Enimuerò hîc poeſi manum admolitus, gratiam habuit bene de ſe merentibus. Et primùm quidem Mentori Ithacenſi, in Odyſſea, vt qui laborantem ex oculis curauiſſet in Ithaca. huius enim beneficii gratia eius nomen poeſi ſuæ inſerens, Vlyſſis fingit ſocium: cuius fidei Vlyſſes, Troiam nauigans, domum familiámque concrediderit, tanquam Ithacenſium præſtantiſſimo atque æquiſſimo. Aliis etiam pleriſque locis eundem laudibus vehit. ſiquidem Mineruam, quoties cum aliquo humana ſpecie congredi fingit, Mentori identidem tradit aſſimilatam deam. Ad hæc Phemio præceptori gratiam eruditionis ſimul & nutricationis in Odyſſea retulit, in hæc verba,

Κῆρυξ δ' ἀν χερσὶν κίθαριν περικαλλέ' ἔθηκε
Φημίῳ, ὅς τις πολλὸν ἐκάλλιπτο πάντας ἀείδων. Id eſt,
Phemius at cunctis præſtantior arte canendi
Inſignem citharam, dederat quam præco, tenebat.

Et rurſum,

Αὐτὰρ ὁ φορμίζων ἀνεβάλλετο καλὸν ἀείδειν. Id eſt,
Fundere & hanc pulſans modulamina dulcia cœpit.

Meminit & nauicularii in cuius comitatu nauigans, vrbes locáque plurima perluſtrauit. Huic nomen erat Mentæ: cuius commeminit his verſibus,

Μέντης Ἀγχιάλοιο δαΐφρονος ἦρχε θυέλλης
Υἱός, ἀνὰρ ταφίοισι φίλ' ἠρέτμοισιν ἀνάσσων. Id eſt,
Anchialo Mentes forti genitore creatus,
Imperito Taphiis, quibus eſt ars nautica cordi.

Habuit etiam Tychio coriario gratiam, nimirum qui venientem ad ſutrinam apud Nouum murum hoſpitio excepiſſet. Hunc enim Iliadi inſerſit his verſibus,

Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε φέρων σάκος ἠύτε πύργον,
Χάλκεον, ἑπταβόειον, ὃ οἱ τύχιος κάμε τεύχων,
Σκυτοτόμων ὀχ' ἄριστος, ὑλῇ ἔνι οἰκία ναίων. Id eſt,
Comminus acceſſit clypeo ſeptemplice tutus
Aiax: huic clypeum turris fabricarat adinſtar
Vrbe in Hyle Tychius: non ſator doctior alter.

a Naturali ingenii dexteritate præditũ.

b Dexteritate.

c Hinc igitur quum ſatis ſupérque facultatum comparaſſet: vel, Quũ abundè magnas facultates acquiſiſſet.

A poesi verò hac inclarescens Homerus non per Ioniam solùm celebrabatur, sed in ipsam vsque Græciam multus de eodem sermo perferebatur. Et quum iam eruditionis existimatione augescentē multi viserent, inciderunt fortè qui suaderent vt in Græciam sē transferret. Quod consilium admittens, impensè cupiebat adornato itinere illuc demigrare. Commodúmque intelligens Argos multis egregiisque elogiis celebratum, Athenas non item, poesi suæ inserit, in maiori quidem Iliade hos versus, quibus Erechtheum magnificè laudibus vehit, in nauium catalogo,

Δῆμον ἐρεχθῆος μεγαλήτορος, ὅν ποτ' ἀθήνη
Θρέψε διὸς θυγάτηρ, τέκε δ' ζείδωρος ἄρουρα. Id est,
Ortum ab Erechtheo populum: nutriuerat illum
Pallas Erechtheum, tellus quem vasta crearat.

Menestheū etiam, ducem Atheniēsium, tradit in exercitu tam pedestri quàm equestri ordinando peritissimum, idque his carminibus,

Τὼν αὖθ' ἡγεμόνευ' υἱὸς πετεῶο μενεσθεύς·
Τῷ δ' οὔπω τις ὁμοῖος ἐπιχθόνιος γένετ' ἀνὴρ
Κοσμῆσαι ἵππους τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας. Id est,
Hos tunc ducebat patria virtute Menestheus,
Maximus: huic nemo poterat certare regendis,
Aut etiam ornandis vel equis, vel in arcta locandis
Agmina militibus.

Aiacem verò Telamonium ipsósque Salaminios Athenienſibus in nauiū nomenclatura annumerauit, sic scribens,

Αἴας δ' ἐκ σαλαμῖνος ἀγὼν δυοκαίδεκα νῆας,
Στῆσε δ' ἀγων ἵν' ἀθηναίων ἵσταντο φάλαγγες. Id est,
Bis sex è Salamine rates Telamonius Aiax
Egit, & adduxit statuens in littore iuxta
Cecropias naues.

Postremò in Odyssea Mineruam, postquam cum Vlysse in colloquium venerit, ad Athenienſium vrbem, quam præcipuè colebat, concessisse fingit.

Ἵκετο δ' ἐς μαραθῶνα καὶ εὐρυχόρους ἐς ἀθήνας·
Δῦνε δ' ἐρεχθῆος πυκινὸν δόμον. Id est,
Ad Marathona dehinc & magnas venit Athenas,
Tectáque Erechthei subiit.

a Quum igitur hæc poesi suæ inseruisset, & res ad suam in Græciam profectionem necessarias comparasset Samum app.

aHæc vbi hunc in modum meditatus composuisset, animo in Græciam traiiciēdi, commodùm profectionem capessens, Samum appulit: cōtigitque fortè vt eodem tempore Samii Apaturia festum agerent. Hîc Samius quidam agnito Homero, (vtpote quem iam antè in Chio vidisset) contribules suos adiens, indicauit tanti hominis aduentum. Illi, audita multa hominis prædicatione, iubebant adduci eum. Conueniens igitur Homerum Samius, Quandoquidem, inquit, hospes, Apaturiorum festum agit ciuitas, inuitant te contribules ad idem festum concelebrandum. Homerus adfuturum se affirmans, comitatur inuitantem. Porro quum iam illuc quò vocatus erat pergeret, in mulieres impegit quæ in triuio Cerotropho sacra faciebant. Sacrificā occursantis aspectu indignata, exclamat, Vir, inquiens, facessas à sacris. Homerus dictum illud in animo volues, rogabat quisnam esset qui loqueretur, & cui deo sacrificaret. Dux eius indicauit mulierem esse quæ Cerotropho sacrificaret. Quod audiens Homerus, huiusmodi carmina protulit,

Κλῦθί μοι ὄμβριμόθυμε κρυεφόρβε, δὸς δ' γυναῖκα
Τλῶ δὲ νέων μὴ αἰήνασθαι φιλότητα καὶ εὐνὴν,
Ἢ δ' ὑπερπέσθω πολιοκροτάφοισι γέρουσιν,
Ὧν ὥρη μὴ ἀπαμβλυνέται, θυμὸς δ' μὴ νεαίρᾳ. Id est,
Diue preces audito meas, muliérque fac ista,
Auersata torum iuuenili ætate vigentum,
Canorum veterúmque senum capiatur amore,
Est ætas effœta quibus, sed prompta voluntas.

Vbi verò ad contribulum collegium accessisset Homerus, iámque in limine ædiũ consisteret in quibus epulum instructum erat, aliqui narrant iam tum ardente igne poetam cecinisse, alii postea accensum quàm carmina ista cecinisset,

Ανδρὸς μὲν στέφανος, παῖδες πύργοι δὲ πόλησς·
Ἵπποι δ' ἐν πεδίῳ κόσμος νῆες ἠδὲ θαλάσσης·
Χρήματα δ' αὖξει οἶκον· ἀτὰρ γεραιοὶ βασιλῆες
Ἠμὲν εἰν ἀγορῇ, κόσμος τ' ἄλλοισιν ὁρᾶσθαι·
Αἰδοιοτάτου δὲ πυρὸς γεραρώτερος οἶκος ἰδέσθαι.
Vt patris, nati, sic turres sunt decus vrbis:
Sic & equi campum decorant, sic æquora naues;
Sic & opes ornant ædes: præsentia regum
Augusto in solio decorat fora lata sedentum:
At lucente domus multo est augustior igne.

[a] Ingressus autem reclinatúsque, cum illis contribulibus epulo fruens, in magno honore admirationéque ab accũbẽtibus est habitus, ibidémque ea nocte cubile sibi parauit. [b] Crastino die cõspicantes eũ figuli quidã qui in figlina laterũculos tegulásque coquebant, quum intellexissent hominem esse eruditum, [c] compellatum iusserunt canere, pollicentes cum tegulas, tum alia, qualia ea cunque essent quæ haberent, se illi daturos. Homerus hæc illis cecinit carmina quæ vocantur Caminus, *id est fornax.*

a Quum autem ingressus esset, & accubuisset.

b Postridie autẽ abeuntem eum conspicati fig.

c Aduocarũt & iuss.

Εἰ μοὶ δώσετε μισθὸν, ἀείσω ὦ κεραμῆες,
Δοῦρ' ἀΐσσουσαι, καὶ ὑπείρεχε χεῖρα κεραυνοῦ·
Εὖ δ' ἀγαθοὶ γένεσθε κύτλοι, καὶ πρῶτα μάλ' ἱερά·
Φρυγθεῖσαί τε καλῶς, καὶ τιμῆς ἔσσον ἀρέσθαι,
Πολλὰ μὲν εἰν ἀγορῇ πωλούμενα, πολλὰ δ' ἀγυιαῖς,
Πολλὰ δ' χερδείουσαι, ἡμῖν δὲ δὴ ὥς σφι νοῆσαι.
Ἦν δ' ὅτ' ἀναιδείῃσι πεφθέντες ψεύδηται ἀρήσθε,
Συγκαλέω δ' ἤπειτα κεραμέα δηλητῆρας,
Σιωτεῖς ὁμῶς σμάραγόν τε καὶ ἀσβετον, ἠδὲ σαβάκτιν,
Ὠμόδαμον θ' ὃς τῆδε τέχνῃ κακὰ πολλὰ ποείῃ.
Πῇσι πυραίθουσαν καὶ δώματα· σεῖο δὲ κάμινος
Γᾶσα κυκηθείη, κεραμέων μέγα κακὸν ὑπῶν.
Ὡς γάθος ἱππείη βρύχει, βρύχει δ' κάμινος,
Παῖτ' ἔντοσθ' αὐτῆς κεραμήια λευκὰ ποιοῦσα.
Δοῦρε καὶ ἠϊόθυγατερ πολυφάρμακε χύτρη,
Ἄγελα φάρμακα βάλλε, κάκου δ' αὐγάς τε καὶ ἔργα.
Δοῦρε δ' καὶ χείρων ἀγέτω πολέας κεν ἀγωγεύς·
Οἵ θ' ἁπαλοκλείοις χεῖρας φύγον, οἵ τ' ἀπόλοντο,
Τύπτοιεν τάδε ἔργα κακῶς, πίπτοι δ' κάμινος.
Αὐτὰρ ἐπεὶ μὲ οἱ μύξοντες ὁρμήσατο ἔργα πονεῖσθαι·
Γηθήσω δ' ὁρόων αὐτὴν κακοδαίμονα τέχνην.
Ος δέ κ' ἐναντίον ἔλθῃ, σὺν τούτου πάρ θ' ὁ πρόσωπον
Φλεχθείη, ὡς πρώτιστα δίκης ἀπόσιμα ῥέζῃ. Id est,

Si mihi mercedem dabitis figuli, ista canemus,
Huc ades o Pallas, dextráque foueto caminum,
Pulchrè vt durescant calices, & mollia cuncta,
Siccentúrque probè, & figulis lucra magna reportent,
Vendita pérque forum multa, & per compita, multa.
Sic illis quæstus crescat, prudentia nobis.

At ſi depoſito iuuat irridere pudore,
Huc precor vt peſtes veniant quæcunque per orbem
Graſſantur, fundant & in hunc mala cuncta caminum.
Irruat huc Smaragus, grauis Aſbetus, atque Sabactes:
Contere tu Pallas flammámque & vaſa camini,
Ille licet rapido multùm nunc ferueat æſtu.
Inſuper Omodamus feruátque & damna det arti.
Omnia miſceto, fornacem, vaſa, domúmque,
Vt fragor immenſus fiat, figulíque tremiſcant:
Non ſecus ac malæ crepitu clauduntur equinæ,
Sic ſubita fornax crepitétque cadátque ruina,
Inque lutum redeant calices & vaſa minuta.
Huc quoque Solis ades nata, incantare perita,
Inque ipſos & opus tua noxia ſparge venena.
Huc ducat longo Centauros agmine Chiron:
Quíque manu Herculea cecidere ſupérque fuerunt,
Illi contundant opus omne, ipſúmque caminum
In nihilum penitus redigant. figuli iſta videntes
Plorent, & lacrymis ſpectent ingentia damna.
Improbitatis ego ſpectabo hæc præmia lætus.
Denique qui pronus fornacem reſpicit, illi
Flamma vorax faciem rapiat, penitúſque perurat.
Sic ſcelus agnoſcent omnes, atque inde cauebunt.

At verò in Samo hybernans, calendis potentiorum ædes oſtiatim adiens aliquid accipiebat, canens hæc carmina quæ Ereſione *hoc eſt ramalia* vocantur: ducente eum comitantéque aliquot puerorum indigenarum choro,

Δῶμα περὶ στερεὰ πόμεσθ' ἀνδρὸς μέγα δυναμένοιο,
Ος μέγα μὲν δύναται, μέγα δ' βρέμει ὄλβιος αἰεί.
Αὐτὰρ ἀνακλίνεσθε θύρας· πλοῦτος γὰρ ἔσῃσι
Πολλὸς, σὺν πλούτῳ δ' ἔχοι εὐφροσύνη τεθαλυῖα,
Εἰρήνη τ' ἀγαθὴ, ὅσα θ' ἡδέα, μετὰ μὲν εἶη,
Κυβερνὴ δ' αἰεὶ χεὶρ καρδόπου ἕρπετο μάζα.
Τοῦ παιδὸς δ' ἡ γυνὴ χεὶρ διφροῦδα βήσεται ὑμμιν·
Ημίονοι δ' ἄξουσι κραταιποδες ἐς τόδε δῶμα.
Αὐτὴ δ' ὑφαίνοι ἰσὸν ὅπ' ἠλέκτρῳ βεβαῖα.
Νῶμᾳ σοι νώμᾳ σὸν αὐσιος, ὥστε χελιδών.
Εσηκ' ὁ περὶ θύρῃσι. χαὶ εἰ μὲν τοι δώσεις, εἰ δὲ μὴ,
Οὐχ ἑξήξομεν. ὃ γὰρ σεῖο κήσοντε σὺ δὲ δ' ἤλθομεν. Id eſt,

Venimus ad magnas ædes ciuémque potentem,
Cuius diuitiis reſonat domus atque redundat.
Vos aditum præbete fores: feliciter intrent
Diuitiæ, & requies hilaris, Charitéſque ſequantur:
Vaſa opibus tumeant, nihil hic videatur inane:
Síntque laboratæ Cereris repleta caniſtra.
Excelſo curru nurus hic portetur, & ipſam
Veloci curſu reuehant ad limina muli.
Hæc premat electrum pedibus, telάſque laboret.

Aſt ego vos repetam, repetam (mihi crede) quotannis,
Non ſecus atque redit ſub tectum garrula Progne.
Aſſumus in porta: ſeu munera ferre placebit,
Seu nihil, eſt tamen hinc abeundi certa voluntas.
Non etenim hic habitare diu nec adeſſe paramus.

Atque hæc carmina poſtea in Samo diu à pueris decantabantur, quoties ad Apollinis feſtum collecti conueniebant. Ineunte deinde vere moliebatur Homerus è Samo Athenas proficiſci: ſoluénſque vnà cum popularibus quibuſdam, ad Ion appulit: vbi ſtationem non ad vrbem ſed in littore habebant. Hîc contigit Homerum grauiter ægrotare: egreſſus igitur è naui, in crepidine littoris iacebat ægrotus. Quúm que diutius illic ob nauigandi difficultatem in portu remorarentur, ſubinde plerique [a] ex vrbe Homero vacabant, eúmque audientes, reuerenter obſeruabant. Iam verò nautis cæteríſque aliquot qui è ciuitate conuenerant, illic apud Homerum cõſidentibus, fortè pueri piſcatores eò appulerunt: qui è nauicula egreſſi, hæc illis verba fecerunt, Agite peregrini, audite nos, num quid eorum quæ proponemus explicabitis. Ibi è præſentibus quidam iubebat eos proloqui. Illi, Nos, inquiunt, quæcunque cepimus, reliquimus: quæ verò non cepimus, nobiſcum portamus. Et quũ nemo id ænigmatis interpretari poſſet, piſcatores explicabant: ſignificantes nimirũ ſe, quum piſcium nihil capere poſſent, deſidentes in ſicco pediculos venatos: & horum quotquot cepiſſent, abieciſſe: quos autem non inueniſſent, domum retuliſſe. Quæ audiens Homerus, hæc dixit carmina,

[a] Ex vrbe deſcendentes, operam Homero dabant, eúmque audiẽtes admiratione proſequebantur.

Τοίων γὸ πατέρων ἐξ αἵματος ἐκγεγάατε,
Οὔτε βαθυκλήρων, ἔτ' ἄσπετα μῆλα νεμόντων. Id eſt,
Hi vos, ô pueri, tales genuere parentes,
Nec latis fundis, gregibus neque mille potentes.

Ex hac autem ægritudine extremum diem clauſit Homerus in Io, non (vt arbitrantur aliqui) ænigmatis perplexitate enectus, ſed morbo. Extinctus verò in Io Homerus, à comitibus ſuis atque ciuibus qui ex vrbe in colloquium cum eodem venerãt, in littore ibidem honorificè ſepultus eſt. Cuius ſepulchro multo pòſt tempore Ienſes, vbi poeſis eius iam publicata ab omnibus celebraretur, huiuſmodi inciderunt carmen elegiacum,

Ενθάδε τὸν ἱερὸν κεφαλὴν κρύπτει γαῖα καλύπτη,
Ανδρῶν ἡρώων κοσμήτορα θεῖον Ὅμηρον. Id eſt,
Condit humus caput hæc ſacrum, qui verſibus arma
Fortia diuinis heroum ornauit, Homerum.

Porro quòd AEolius fuerit Homerus, & non Ion, neque Dorienſis, partim è iam dictis perſpicuum eſſe poterit, partim etiam his cõiecturis deprehenditur. Siquidem poetam tantum, qui hominum peculiares mores in ſuam poeſin tranſferre ſtuduerit, par eſt aut laudatiſſimos excogitaſſe, aut patrios commemoraſſe. Iam verò carmina eius expendentes, indidem pronuntiabitis. nam quum ſacrificii ritum huiuſmodi quendam referat, aut ipſe eundem tanquam probatiſſimum excogitauit, aut quòd cum patriis inſtitutis conueniret. Sic enim inquit,

Αὖ ἔρυσαν μὲν πρῶτα κατὰ ἔσφαξάν τε καὶ ἔδειραν,
Μηρούς τ' ἐξέταμον, κατά τε κνίσῃ ἐκάλυψαν,
Δίπτυχα ποιήσαντες, ἐπ' αὐτοῖς δ' ὠμοθέτησαν. Id eſt,
Protractas iugulant pecudes, & tergora coſtis
Diripiunt, femorúmque toros & crura recidunt,
In partéſque ſecant geminas: tum pingnia nidor
Viſcera nube tegit denſa.

In his verſibus de iliis nulla mentio, quibus in ſacrificiis tamen vtebantur cæteri, præter vnam AEolicam gentem, quæ ilia non concremabat. Indicat præterea his quoque verſibus quòd AEolius exiſtens, ſuæ gentis ritibus vſus ſit,

Καὶ δὴ ὅτε κλίνῃς ὁ γέρων, ὅτε δ' αἴθοπα οἶνον

Αἷσε νέοι ὃ πρ' αὐτὸν, ἔχον πεμπωβολα χερσίν. Id eſt,

--tum ſegmina carnium
Ipſe focis multo crepitantibus admouet igni
Cruda ſenex, & vina ſuper nigrantia fundit:
Quem verubus quinis iuuenes onerata tenentes
Brachia circunſtant.

AEoles enim ſoli inteſtina quinque verubus defixa torrebant, reliqui Græci tribus. etenim πέμπε dicunt AEoles pro πέντε, *id eſt quinque.* Atque hæc ſanè de genere, vita interitúque Homeri à nobis relata ſint. Cæterùm ætatem Homeri, ſiquis diligenter rectéque ratiocinetur, ex hiſce facilè deprehendet. Nempe ab expeditione Græcorum quam Agamemnon & Menelaus in Ilium habuerunt, annis centum pòſt atque triginta Leſbus oppidatim habitari cœpit, quum antea nullam prorſus haberet ciuitatem. Poſt Leſbum habitatam annis viginti Cuma AEolica & Phricotis appellata habitata fuit. Porro à Cuma annis duodeuiginti in Smyrnam Cumani colonias deduxerunt: quo tẽpore natus fuit Homerus. Ab Homero autẽ nato anni ſunt ſexcenti vigintiduo ad Xerxis vſque in Græciam traiectum, qui videlicet iuncto pontibus Helleſpõto cum exercitu ex Aſia in Europam penetrauit. Ex his igitur tempus illud calculo colligere facile fuerit ei qui prætorum Athenienſium rationem habuerit. Centum autem & ſexaginta octo poſt Troianum bellum annis extitit Homerus.

EIVSDEM HERODOTI VITA EX SVIDA.

HERODOTVS, Lyxi & Dryonis filius, Halicarnaſſeus, illuſtri genere natus, fratrem habuit Theodorum. Samum ſe contulit, propter Lygdamidem, tertium ab Artemiſia tyrannum Halicarnaſſi. Piſindelis enim, Artemiſiæ, Piſindelidis filius Lygdamis fuit. Sami autem Ionicam dialectum excoluit, & hiſtoriam libris IX. ſcripſit, auſpicatus à Cyro Perſa, & Candaule Lydorum rege. Sed Halicarnaſſum reuerſus, quum tyranno expulſo, tandem inuiſum ciuibus ſe eſſe cerneret, Thurium, quò tum Athenienſes coloniam deducebant, vltrò abiit: ibíque defunctus & in foro ſepultus eſt. Alii Pellæ mortuũ tradunt. Libri eius Muſæ inſcribuntur. De Herodoto, in epiſtola ſcribit Iulianus apoſtata, Quis ignorat AEthiopum ſermonem de cibo apud nos optimi alimenti? Nam quum placentam attigiſſent, ſe mirari dixerunt quomodo ſtercoribus veſcentes viuerem⁹. ſiquis fidem Thurio ſcriptori habet. Gentes autem ichthyophagas & ſarcophagas ne per ſomnium quidem noſtram victus rationem vidiſſe tradunt ii qui orbem terrarum deſcripſerunt. Quorum victum ſiquis apud nos æmulari vellet, nihilo cum eo melius quàm cum iis qui cicutam aut aconitum aut helleborum bibunt, ageretur.

EX CICERONE LIB. II. DE ORAT.

Apud Græcos autem eloquentiſſimi homines remoti à cauſis forenſibus, cum ad cæteras res illuſtres, tum ad ſcribendam hiſtoriam maximè ſe applicauerunt. Nanque & Herodotum illum qui princeps genus hoc ornauit, in cauſis nihil omnino verſatum eſſe accepimus. Atqui tanta eſt eloquẽtia vt me (quantum ego Græcè ſcripta intelligere poſſum) magnopere delectet.

EX EODEM IN ORAT.

Quo magis ſunt Herodotus Thucydidéſque mirabiles, quorum ætas quum in eorum tempora quos nominaui incidiſſet, lõgiſſimè tamen ipſi à talibus deliciis vel potius ineptiis abfuerunt. Alter enim ſine vllis ſalebris quaſi ſedatus amnis fluit: alter incitatior fertur, & de bellicis rebus canit etiam quodammodo bellicum. primíſque ab his (vt ait Theophraſtus) hiſtoria commota eſt, vt auderet vberius quàm ſuperiores & ornatius dicere.

DE CTESIA.

Xenophon De Cyri minoris exped. lib. 1,

Interea Cyrus regem *Artoxerxem* ſuo incinctum globo conſpicatus, cõtinere ſe amplius nequit. Video, inquit, hominem: ſtatímque in eum inuadit, & infeſta haſta per loricam pectus verberat. Quod ſe vulnus Cteſias medicus curaſſe refert. Ibi hoſtem incautius ferientem tragula ex hoſtili acie neſcio quis Cyrum altè ſub oculo vulnerat. Pugnatur vtrinque acriter, dum ſuum vtraque pars regem protegit. Cteſias quidem, qui ceciderint circa regem, memorat. in illis enim fuit partibus.

Suidas,

Cteſias, Cteſiarchi vel Cteſiochi filius, qui in Perſia medicus fuit Artoxerxis cognomento Mnemonis, Perſica ſcripſit tribus & viginti libris.

EX CTESIAE SCRIPTIS quæ Perſica nominata ſunt, excerptæ à Photio hiſtoriæ, Latinæ nunc primùm factæ.

CTeſiæ Cnidii Perſica libris viginti tribus continentur: ſed in ſex prioribus res Aſſyriorum & quæcunque res Perſicas præceſſere, tractat: à ſeptimo autem libro de Perſicis rebus agit: at in ſeptimo, octauo, nono, decimo, vndecimo, duodecimo & decimo tertio, quæ ad Cyrum & Cambyſem, & magum illum, Dariúmque & Xerxem ſpectant, commemorat: ferè in omnibus repugnantia Herodoto narrans, illúmque in multis mendacem & ſcriptorem fabularum appellans. illo enim poſterior eſt. Se autē eorum quæ narrat, magna ex parte oculatum teſtē fuiſſe, aut certè, quæ videre non licuit, de iis à Perſis qui viderant, edoctum, ita demum ea memoriæ prodidiſſe dicit. Nec verò tantummodo ab Herodoti, ſed etiam in aliquibus à Xenophontis Grylli filii hiſtoria diſſentit. Floruit temporibus Cyri Dario & Paryſatide geniti: qui frater fuit Artoxerxis ad quem regnum Perſicum deuenit.

Scribit itaque ſtatim de Aſtyage, eum genere Cyro iunctum non fuiſſe: illúmque etiam Aſtyigā vocat. Fugiſſe autem Aſtyigan à conſpectu Cyri in Ecbatana, & in criſcranis regiarum ædium ab Amyti filia ſua & eius viro Spitama occultatū fuiſſe dicit. at ſuperuenientem Cyrum, non ſolùm Spitaman & Amytin, ſed eorum etiam liberos Spitacem ac Megabernem de Aſtyiga per cruciatus interrogari voluiſſe: Aſtyigan verò ſeipſum patefeciſſe, ne propter ſe pueri cruciarentur, captúmque & compedibus craſſis ab OEbara vinctum: nec multo pòſt ab ipſo Cyro liberatum, & non ſecus ac patrem honoratum obſeruatúmque fuiſſe: filiámque Amytin primùm quidem tanquam matrem in honore habitam, poſtea verò Cyro nupſiſſe, quum Spitamas eius vir eſſet interfectus propterea quòd mentitus eſſet, ignorari à ſe dicens Aſtyigan de quo interrogabatur. Hæc dicit Cteſias de Cyro, iis quæ ab Herodoto referuntur diſſimilia. Itémque illum aduerſus Bactrios pugnauiſſe, & eam pugnam æquo marte geſtam fuiſſe. ſed Bactrianos, poſtquam Aſtyigan Cyri patrem factum eſſe, Amytin autem matrem & vxorem, intellexerunt, ſponte ſeipſos Amyti & Cyro dedidiſſe. Tradit etiam Cyrum cum Sacis bellum geſſiſſe, & Amorgem Sacarum regem Sparethræ maritum cepiſſe: eam autem, capto marito, exercitum coegiſſe, bellúmque Cyro intuliſſe, & virorum quidem trecenta millia, mulierum verò ducenta in aciem eduxiſſe: & Cyrum ſuperauiſſe, viuúmque eum cum multis aliis cepiſſe: itémque Parmiſem Amytis fratrem & tres eius filios. propter quos poſtea Amorgem liberatum fuiſſe, quòd & ipſi liberati fuiſſent. Tradit etiam, Cyrum Amorgis ope adiutum, Crœſo & Sardibus bellum intuliſſe. Narrat etiam quomodo OEbaræ conſilio lignea Perſarum ſimulachra in muro conſpecta timorem incolis iniecerint, & propter hanc cauſam ipſa vrbs capta fuerit: & quo pacto ante captam vrbem, Crœſi filius pro obſide datus fuerit, quum Crœſus diuino quodam ſpectro deceptus fuiſſet. Narrat etiam quomodo dolos nectente Crœſo, filius in eius conſpectu fuerit interfectus, & mater hanc calamitatem intuita ſeipſam ex muro præcipitarit, nec tamen mortua ſit: & quomodo, capta vrbe, ad Apollinis ædem, quæ erat in vrbe, confugerit, ac mortua ſit: & quomodo ter in templo vinctus à Cyro Crœſus, tertiùm arte oculos fallente ſolutus ſit, quanuis templo ſigilla circumpoſita eſſent, eorúmque cuſtodia OEbaræ commiſſa eſſet: quomodo item illis qui vnà cum Crœſo vincti fuerant, amputata fuerint capita, vt quorum proditione ſolutus Crœſus fuiſſet. Narrat etiam Crœſum in regias ædes adductum vinctúmque firmius fuiſſe: ſed quum tonitrua fulmináque irruiſſent, rurſum fuiſſe ſolutum: túmque Cyrum vix tandem eum miſſum feciſſe. à quo tempore Cyrus cum aliis humanitatis officiis eum proſequutus ſit, tum verò vrbem magnam nomine Barenen prope Ecbatana ei donauerit: in qua erant quinque millia equitum, peltatorum autem iaculatorúmque & ſagittariorum decem millia. Commemorat item quomodo Cyrus Petiſacan eunuchum, qui apud ipſum plurimùm authoritate valebat, in Perſas miſerit vt Aſtyigā à Barcaniis adduceret. nam & ipſe & Amytis filia patrem videre cupiebat. Quomodo item OEbaras cōſiliū dederit Petiſacæ vt in deſerto loco Aſtyigan relinqueret, & fame ſitíque conficeret. id quod factum eſt. At in ſomnis ſcelere patefacto, Petiſacas puniendus traditur Amyti, quæ eum expoſcerat. Illa verò oculos eius effodit, pellémque detraxit, & cruci deinde affixit. OEbaras autem, timens ne eadem quæ ille pateretur, quauis Cyrus nihil tale ſe permiſſurum affirmaret, nihilominus decem dierum inedia ipſe ſibi mortem conſciuit. Aſtyigas verò magnificè ſplendidéque ſepultus eſt, atque in deſerto loco cadauer eius intactum

permanſit,neque fuit à feris comeſum.leones enim cadauer eius,donec Petiſacas reuerſus acciperet,ſeruabãt. Cyrus autem aduerſus Derbices expeditionẽ ſuſcipit, quorũ rex erat Amoræus: at Derbices ex inſidiis producũt elephãtes, ac Cyri equites fugãt. vbi ipſe Cyrus ex equo cecidit &quidã Indus.nam Indi Derbicibus in bello opẽ ferebant:à quibus etiã acceptos elephantes in bellum ducebant. Hic igitur Indus,quum Cyrus iam cecidiſſet, eũ iaculo vulnerauit ſub coxa in femore: ex quo vulnere poſtea mortuus eſt. tũ verò ipſum adhuc viuum,quum familiares ſui erexiſſent,ad caſtra profecti ſunt. Occubuerunt autem in pugna illa multi Perſæ,& æquales numero Derbices. nam illorum quoque decem millia erant. Amorges verò quum audiuiſſet quod Cyro contigerat, feſtinanter venit,Sacarum equitum viginti millia ducens.& quũ Perſæ ac Derbices inter ſe conflixiſſent,tam ſtrenuè Perſæ ac Sacæ pugnarũt,vt penes eos victoria fuerit: interfecto Derbicũ rege Amoræo, cũ duobus eius filiis. occubuerũt autẽ Derbicum triginta millia, Perſarum nouẽ millia: & regio in ditionem Cyri conceſſit. Cyrus verò ſub mortis tẽpus Cambyſem primum filiũ regẽ creauit: iunioré verò nomine Tanyoxarcem,dominum Bactriorũ & ipſius regionis, necnon Choramniorum,Parthiorúmque & Carmaniorum: & vt ſuas regiones à tributo ſoluendo liberas haberet,ſtatuit.Ex Spitamæ autẽ liberis,Spitadẽ quidem Derbicibus præfecit, Megabernẽ autẽ Barcaniis:eóſq; matri in omnibus obtẽperare iuſſit.Quinetiam illos & mutuò & cum Amorge dexteras in amicitiæ teſtimonium iũgere voluit: & illis quidem qui in mutua beneuolẽtia permanerent,omnia fauſta precabatur: at illos qui priores iniuriam illaturi eſſent,deuouebat.His dictis diem ſuũ obiit,tertio à vulnere accepto die,quum annos triginta regnauiſſet. Atque hîc finem habet vndecimus Cteſiæ Cnidii liber.

Duodecimus verò à regno Cambyſis incipit. Hic regnans iuſſit patris corpus per Bagapatẽ eunuchum apud Perſas ſepeliri, & alia quẽadmodum à patre cõſtituta erant, adminiſtrauit.Plurimum verò apud ipſum authoritate valebat Artaſyras Hyrcanius: ex eunuchis autẽ Ixabates & Aſpadates & Bagapates,qui etiam apud patrem maximus fuerat. Poſt Petiſacæ autẽ mortẽ, hic aduerſus AEgyptum & Amyrtæum AEgyptiorũ regem exercitũ ducit,quum Combaphẽus eunuchus,qui plurimum apud AEgyptiorũ regẽ poterat,pontes & alias AEgyptiorũ res prodidiſſet,vt ipſe AEgypti præfecturã cõſequeretur.id quod factum eſt. ita enim cum eo Cambyſes pactus fuerat,primùm per Ixabatẽ Combaphei patruelem,& ſuis ipſe verbis poſtea.Quum autẽ Amyrtæum viuũ cepiſſet, nullo alio ipſum detrimento affecit, niſi quòd illum in Suſa cum ſex millibus AEgyptiorum quos ipſe delegit,relegauit.Sed & vniuerſam AEgyptum ſubegit: obierúntque in ea pugna AEgyptiorum quinquaginta millia, & Perſarũ viginti. Quidam autẽ magus cui nomẽ erat Sphendadati, quum fuiſſet ob delictum verberibus à Tanyoxarce cæſus,accedit ad Cambyſem, & apud eum fratrem Tanyoxarcem accuſat,eum ipſi inſidiãs moliri dicẽs: argumẽtum etiam rebellionis addens,quòd,ſi vocaretur,non veniret.Cambyſes igitur fratrẽ ad ſe venire iubet. ille verò aliquo negotio detentus,profectionem diſtulit. Tunc verò magus eũ audacius criminari.At mater Amytis verba magi ſuſpecta habens, Cambyſum filium ne fidem haberet mago,admonebat.at rex ſe non credere fingebat: quum tamen maximopere crederet.Quum autem tertiùm à Cambyſe frater eſſet accerſitus,venit: ipſúmque frater amplexatus eſt, quum nihilominus de illo interficiendo cogitaret. ſed hanc cogitationem ad exitum inſcia Amytide perducere conabatur.id quod perfectum eſt.nam magus conſilium cum rege communicans,hunc dolum machinatur: Quum ipſe Tanyoxarci eſſet ſimillimus, conſilium regi dat vt ipſi tanquam falſo fratris regis accuſatori, caput abſcindi coram omnibus iubeat:clàm autem Tanyoxarcem interfici imperet.quinetiam illius veſtem ſibi indui magus poſtulat, vt ex ipſo veſtitu Tanyoxarces eſſe iudicetur. atq; hæc fiũt. nam hauſto ſanguine taurino interficitur Tanyoxarces: at magus illius veſte induitur, & Tanyoxarces exiſtimatur: diúque latet omnes præter Artoſyran, Bagapatem & Ixabatem. his enim ſolis rem Cambyſes aperire auſus eſt. Cambyſes autem Labyzo qui primus erat inter Tanyoxarcis eunuchos, & aliis ad ſe vocatis, magum illa veſte indutum, oſtendit ſedentem, dixítque, Hunc eſſe Tanyoxarcem exiſtimatis? Labyzus verò miratus, Quem alium, dixit,eſſe putemus? Adeo propter ſimilitudinem magus latebat. Mittitur ergo ad Bactrios,& omnia non ſecus ac ſi Tanyoxarces eſſet, adminiſtrat. Poſt annos verò quinque, res tota declaratur Amyti per Tibetheum eunuchum, quem magus verberauerat, petítque Sphendadatem à Cambyſe: qui dare noluit: quamobrem illa eum execratur, & hauſto veneno moritur. Sed contigit vt ſacrificante Cambyſe,quum victimæ iugularentur, ſanguis non flueret. qua ipſe ex re magis etiam deiecto animo erat. Sed & Roxane puerum capite carentem peperit: magíque ipſi dicebant, hanc prodigiorum ſignificationem eſſe, nullum regni ſucceſſorem ab eo relictum iri. Mater etiam

noctu illi in ſomnis apparens, ob cædem perpetratam minabatur: ideóque magis etiam angebatur. Quum autem Babylonem acceſſiſſet,& ibi paruum lignum cultro poliens, tẽpus vt falleret, femoris muſculum percuſſiſſet: vndecimo die mortem obiit, quum duodeuiginti annis regnauiſſet.

Bagapates autem & Artaſyras, antequam Cambyſes moreretur, conſilium inierunt regni mago tradendi, qui quidem illo mortuo regnum adeptus eſt. At Ixabates ſumptum Cambyſis corpus in Perſidem portauit. vnde veniens, dum magus ſub Tanyoxarcis nomine regno potiretur, de eo apud vniuerſum exercitũ indicium profeſſus eſt, eúmq; infamauit. Quod quum feciſſet, in templum confugit: indéque comprehenſus eſt, & ei caput abſciſſum. Vnde ſeptem inter Perſas principes viri vnà aduerſus magum conſpirauere, Onophas, Idernes, Norondabates, Mardonius, Bariſſes, Artaphernes & Darius Hyſtaſpis filius. Hi, quum inter ſe fidem dediſſent, aſſumitur etiam Artaſyras, prætereáque Bagapates, qui claues omnes regiarum ædium habebat. Illi igitur ſeptem viri Bagapatis opera in regias ædes ingreſſi, magum inueniunt cum pellice Babylonia dormientem. Qui quum illos vidiſſet, proſiliit, & nullo inſtrumento bellico reperto, (quoniam omnia Bagapates clàm ſubtraxerat) ſedile aureum confregit, eiúſque pede arrepto, quum pugnaret, tandem à ſeptem illis viris vulneratus, mortem obiit, quum ſeptem menſes regnauiſſet.

Regnat verò ex ſeptem illis viris Darius, quum eius equus (iuxta id quod inter eos conuenerat) arte quadam adhibita primus poſt ſolis ortum hinniſſet. Cæterùm quo die Sphendadates magus interfectus eſt, feſtum magophonia dictum apud Perſas celebratur. Hic Darius ſepulchrum ſibi extrui in duplici monte iubet, atque id extruitur: ſed quum id videre cuperet, à Chaldæis & à parentibus prohibetur. Quum autem parentes eius aſcendere voluiſſent, ecciderunt atque interierunt: quum ſacerdotes qui illos ſurſum trahebant, illud conſpicati & inde timore correpti, funes laxaſſent. Quæ res ingentem Dario mœrorem attulit: & illis qui eos trahebant, numero quadraginta, amputata capita fuerunt. Darius præterea Ariaramnem Cappadociæ ſatrapam aduerſus Scythas proficiſci, & viros fœminaſque captiuos abducere iubet. Ille autem cum triginta nauibus quinquagenũm remorum traiiciens, id exequutus eſt. Comprehendit autem & fratrem regis Scytharum Marſagetem, quum eum à ſuo fratre ob malè adminiſtratum munus in vincula coniectum inueniſſet. At Scytharces Scytharum rex, iratus litteras Dario ſcripſit contumelioſas: & ſimiliter ipſi reſponſum eſt. Darius tandem octingentorum millium exercitu coacto, & Boſphoro Iſtróque ponte iunctis, aduerſus Scythas profectus eſt: & quindecim dierum itinere progreſſus eſt, ſibíque mutuò arcus miſerunt. Sed quum Scythici validiores eſſent, Darius pontes tranſiuit, atque feſtinanter diſſoluit antequam totus tranſiret exercitus: quare Scytharces octoginta illa hominum millia in Europa relicta, interfecit. Darius verò, quum pontem pertranſiſſet, domus templáque Chalcedonenſium combuſſit: quoniam pontes qui verſus regionem ſuam ſpectabant, diſſoluere tentauerant, & aram quam Darius tranſiens in honorem Iouis diabaterii ſtatuerat, euerterant. Datis autem ex Ponto rediens & Medicum exercitum ducens, inſulas Græciámque populabatur: cui apud Marathonen Miltiades occurrit, vicítque barbaros: & ipſe quoque Datis occubuit, eiúſque cadauer petentibus Perſis denegatum eſt. Darius autem ad Perſas reuerſus eſt, vbi celebratis ſacrificiis, quum triginta dies morbo laboraſſet, mortuus eſt: qui annos * ante regnum vixerat, & annos vnum & triginta regnauerat. Obiit etiam diem ſuum Artaſyras. Bagapates autem, quum ſex annos ſepulchro Darii aſſediſſet, mortuus eſt.

Regnat Xerxes filius eius, apud quem Artapanus Artaſyræ filius maximã obtinet authoritatẽ, quemadmodum eius pater apud patrem regis obtinuerat, itémq; Mardonius antiquus. Ex eunuchis autẽ plurimùm apud eum poterat Natacas. Xerxes vxorẽ ducit Onophæ filiam Amiſtrin, ex qua filium ſuſcipit Dariæum: & poſt biennium, alterum Hyſtaſpẽ nomine: & præterea Artoxerxem: duáſq; filias, quarum vna, Amytis nomine auiæ vocatur: altera, Rhodogune. Xerxes aduerſus Græcos expeditionem ſuſcepit, quòd Chalcedonenſes pontem ſoluere conati eſſent, (quemadmodum iam dictum eſt) & aram à Dario erectã diruiſſent: quódq; Datin Atheniẽſes interfeciſſent, neq; cadauer eius dare voluiſſent. Primùm igitur Babylonem profectus eſt: & Belitanæ videre ſepulchrũ exoptauit: viditq; opera Mardonii adiutus: & vrnã olei non potuit, quẽadmodum ſcriptũ erat, implere. Inde Ecbatana profecto, defeciſſe Babylonios & Zopyrum ſuum ducem interfeciſſe nuntiatur. In hũc modum de his loquitur Cteſias, non quemadmodũ Herodotus. nã quæcunq; hic de Zopyro, (niſi quòd mula ipſi peperit) ille à Megabyzo facta fuiſſe ſcribit, qui Xer-

xis gener erat, quum filiam eius Amytin vxorem duxiſſet. Ita Babylon capta eſt per Megabyzum: cui Xerxes præter alia multa, molam auream ſex talenta pendentem donauit: quod apud Perſas omnium regiorum munerum eſt pretioſiſſimum. Xerxes autem, Perſico exercitu coacto, qui ex millibus octingentis conſtabat, præter currus, inſtructis etiam mille triremibus, in Græciam profectus eſt: Abydúmque ponte iunxit. Ad eum Demaratus Lacedæmonius tum primùm acceſſit, & cum illo traiecit, eúmque ab inuadenda Lacedæmone prohibuit. Xerxes porrò per Artapanum quindecim millia ducentem, apud Thermopylas cum Leonida Lacedæmoniorum duce prælium iniit, in quo magna Perſarum cæſa eſt multitudo, ex Lacedæmoniis tantummodo duobus: tribus interfectis. Poſtea viginti millia in aciem educi iubet: qui & ipſi ſuperantur. Quum autem verberibus etiam cæſi vt acriores ad pugnam redderentur, nihilominus victi fuiſſent, quinquaginta millia iubet educi: & quum nihil proficeret, bellandi finem fecit. Sed Thorax Theſſalus, & apud Trachinienſes potentiſſimi Calliades & Timaphernes cum exercitu aderant: quos Xerxes quũ vocaſſet, vnáque Demaratum & Hegian Epheſium, Lacedæmonios nulla ratione vinci poſſe, niſi circumdarentur, intellexit. Perſarum itaque quadraginta millia, quum duo illi Trachinienſes per inuia eos duxiſſent, Lacedæmonios à tergo adoriuntur: qui circumdati, omnes ad vnum fortiter pugnantes occubuerũt. Rurſus Xerxes aduerſus Platæenſes exercitum centum & viginti millium mittit, & Mardonium eius ducem conſtituit. Qui autem Xerxem in Platæenſes concitabant, erant Thebani. Mardonio occurrit Pauſanias Lacedæmonius, trecẽtos Spartanos & mille accolas, ex aliiſque vrbibus ſex millia ſecum ducens. Ibi ſuperato exercitu Perſarum, Mardonius vulneratus aufugit. Hic Mardonius quum à Xerxe ad diripiendam Apollinis ædem miſſus eſſet, ingruente ingenti grandine oppreſſus moritur: quæ res Xerxi maximum mœrorem attulit. Is cum ſuis copiis Athenas proficiſcitur: ſed quum Athenienſes armatis centum & decem triremibus ad Salaminem fugiſſent, vrbem vacuam capit, quam incendit, præter arcem. in ea enim etiam aliqui relicti pugnabant: tandémque quum & illi noctu fugiſſent, illam etiam noctu combuſſerunt. Xerxes autem quum inde ad anguſtiſſimũ Atticæ locũ Heracleum appellatum veniſſet, aggerem Salaminem verſus ducere cœpit, pedeſtri itinere ad eam traiicere cogitans. Sed conſilio Themiſtoclis Athenienſis & Ariſtidis, ſagittarii ex Creta accerſuntur, ac veniunt: deinde bellum nauale Perſarum & Græcorum geritur. Perſæ naues habebant pluſquam mille, ducémque Onophan: Græci verò ſeptungentas. Græci tamen victores euadunt: & quingentæ naues Perſarum profligantur: & fugit Xerxes conſilio rurſus & arte Ariſtidis atque Themiſtoclis. In reliquis verò omnibus præliis ceciderunt Perſarum centum & viginti millia. At Xerxes, quum in Aſiam traiecisſet, & Sardis proficiſceretur, miſit Megabyzum vt templum Delphicum diriperet: illóque id ſuſcipere recuſante, Matacas eunuchus iniuriam Apollini illaturus omniáque direpturus mittitur. Is confectis ita rebus ad Xerxem reuerſus eſt. Xerxes ex Babylone ad Perſas proficiſcitur. At Megabyzus ſuam vxorem Amytin (quæ filia Xerxis erat, quemadmodum iam dictũ eſt) adulterii inſimulat. quamobrem Amytis à patre acriter reprehenditur: at illa impudicitiæ crimen à ſe remouet. Verùm Artapanus, qui plurimum apud Xerxem authoritate valebat, cum Spamitre eunucho (qui & ipſe plurimum apud eum poterat) de Xerxe interficiendo conſilium agitat: idque perpetrant, & Artoxerxi filio perſuadent ab altero filio Dariæo patrẽ ſuum necatum eſſe: adducitúrq; Dariæus ab Artapano domum Artaxerxis, cum ingenti clamore ſe parricidam eſſe negans. is tamen capite plectitur.

Artoxerxes igitur Artapani opera regno potitur. ſed idem Artapanus eius vitæ inſidians, conſilium ſuum cum Megabyzo (qui iam ob ſuſpectam adulterii vxorem ſuam, mœrore affectus erat) communicat, fidémque mutuò datam iureiurando firmant. Sed re tota Megabyzi indicio prodita, Artapanus ea morte qua Artoxerxes erat afficiendus, afficitur: atque adeo quæcunque in Xerxem Dariæúmque perpetrata fuerant, patefiunt. Aſpamitres quoque, qui cædis Xerxis ac Dariæi conſcius fuerat, acerbiſſimo genere mortis, adhibitis videlicet per ſcapham tormentis, plectitur. At poſt Artapani mortem, eorum qui cum illo coniurarant, & Perſarum aliorum pugna oritur, in qua cadunt tres Artapani filii, & grauiter Megabyzus vulneratur. Quem caſum Artoxerxes itémque Amytis & Rhodogune ac ipſarum mater Amiſtris ingenti luctu proſequuti ſunt: atque adeo vix tãdem hæc Apollonidis medici Coi opera, ſummam adhibentis diligentiã, mortis periculo liberatur. Deſciſcunt ab Artaxerxe Bactra, aliúſque item præfectus Artapanus: & æquo marte pugnatur. Quum autem commiſſa iterum pugna, ventus in facié Bactrianorum ſpiraret, vincit Artoxerxes, & in eius ditionem vniuerſa Bactria concedit. Deficit etiam AEgyptus, Inaro Lydio & altero AEgyptio defectionis authoribus: omniáque ad

bellum pertinentia parantur. Athenienſes quoque Inaro petenti quadraginta naues mittunt: & ipſemet Artoxerxes exercitum educere cogitat: ſed, non ita conſulentibus amicis, mittit Achæmenidem fratrem cum quadringentis millibus peditum, & octoginta nauibus. Confligit Inarus cum Achæmenide, AEgyptiique vincunt: atque Achæmenides quũ ab Inaro vulnus accepiſſet, moritur, eiúſque cadauer ad Artoxerxem mittitur. Idem Inarus mari victor euadit, Charitimide magnum inde nomen conſequuto, qui quadraginta nauium Athenis miſſarum nauarchus erat. Ex quinquaginta Perſarum nauibus, viginti cum ipſis hominibus captæ, triginta profligatæ fuerũt. Deinde aduerſus Inarum mittitur Megabyzus, præter exercitum qui reliquus fuerat, alium ducens, qui ex ducentis hominum millibus conſtabat, nauibus autem trecentis, quibus Oriſcus præerat. adeo vt præter naues reliqua multitudo quingentorum hominum millium eſſet. nam quum cecidit Achæmenides, centum hominum millia ex quadringentis quæ duxerat millibus, vnà cæſa fuerũt. Pugnatur acriter, & vtrinque multi, ſed plures ex AEgyptiis cadũt. Tandem Megabyzus Inarum in femore vulnerat, fugátque: & fortiter pugnantes Perſæ victores euadunt. Inarus verò fugiens Byblum proficiſcitur, (hæc eſt munita vrbs in AEgypto) & cum eo Græci quicunque in prælio & cum Charitimide cæſi non fuerant. AEgyptus præter Byblum partes Megabyzi ſequitur: & quoniam Byblus expugnari non poſſe videbatur, Megabyzus cum Inaro & Græcis, quorum erant ſex millia & amplius, fide data paciſcitur, nullam eos à rege iniuriam accepturos, & Græcos domum quum liberet reuerſuros. Quum igitur Sarſaman AEgypti præfectum conſtituiſſet, vnà cum Inaro & Græcis ad Artoxerxẽ proficiſcitur: eúmque inuenit iratum Inaro vehementer, quoniam is fratrem Achæmenidem interfecerat. Megabyzus omnia quæ geſta fuerãt narrat, & quomodo fide Inaro Græciſque data Byblũ ceperit: atque pœnam illorum pertinaciter deprecatus, efficitur voti cõpos. tandémq; ad exercitum defertur, Inarum & Græcos nihil detrimẽti paſſuros. Verumenimuero Amytis vicem interẽpti filii Achæmenidis dolens, grauiter cõquerebatur quòd Inarus & Græci pœnas ſibi non darent. atque adeo illos à rege expoſcit: ſed is tradere recuſat. Deinde Megabyzum ab eo expoſcens, repulſam itidem patitur. Tandẽ tamen illa quũ inſtãdo moleſta eſſet, impetrauit. & quinq; pòſt annis, Inarum pariter & Græcos à rege accepit. Atque hunc quidem tribus crucibus ſuffixit, Græcis autem quinquaginta (nam plures capere nõ potuerat) capita amputauit. At Megabyzus magno dolore & luctu affectus eſt, petiitque vt ſibi in Syriam regionem ſuam proficiſci liceret. Huc etiam clàm præmiſit Græcos alios, & profectus eſt, atque à rege deſciuit: maximáſque copias coegit, quæ, præter equites, ex centũ & quinquaginta millibus cõſtabant. Aduerſus eũ Vſiris mittitur cum ducentis millibus: pugna conſeritur, ſéque mutuò vulnerant Megabyzus & Vſiris. hic quidẽ iaculo Megabyzum in femore percuſſit, & vulnus duos digitos altum infligit: ille verò ſimiliter iaculo Vſirin in femore, deinde & in humero vulnerauit. vnde Vſirin ex equo cadere contigit. ſed eum circunſiſtens Megabyzus attolli & ſeruari iubet. Multi autem Perſæ ceciderũt, Zopyro Artyphióque Megabyzi filiis fortiter pugnantibus. itaque tãdem viribus longè ſuperior euadit Megabyzus, & victoria potitus magnam Vſiris curam gerit, eúmque ad Artoxerxem mittit id petentem. Rurſus autem exercitus aduerſus eum mittitur, & Menoſtanes Artarii filius (Artarius autem erat ſatrapa Babylonis, & Artoxerxis frater) cõfligunt inter ſe: ſed Perſarum fugatur exercitus, & Menoſtanes in humero à Megabyzo percutitur: præterea in capite ſagitta, ſed nõ lethali vulnere feritur. vnà tamen cum omnibus ſuis fugam capit, & Megabyzus ſplendida potitur victoria. Artarius Megabyzum per legatos monet vt cum rege paciſcatur. Ille ſe paciſci quidem cum rege, non tamen ad eum proficiſci ſed in ſua regione manere velle indicat. Hæc regi nuntiantur, cui Artoxares Paphlagon eunuchus & Amiſtris ſtudioſè conſilium dant vt paciſcatur. Itaque ipſe Artarius & Amytis vxor, & Artoxares, iam viginti annos natus, & Petiſas Vſiris filius & Spitamæ pater, mittuntur. Multis igitur ſermonibus & iuramentis ad fidem faciendam adhibitis, vix tamen Megabyzo vt ad regem proficiſcatur perſuadent. Cui tãdem reuerſo rex per nuntios veniam ſe illi eorum quæ admiſiſſet, dare ſignificauit. Sed quum egreſſo ad venationem rege, & eum adorto leone, Megabyzus beluam hanc in pedes ſe erigentem iaculo percutiens interfeciſſet, ſuccenſens ei rex quòd eam percuſſiſſet antequam ipſe eam vllo ictu attigiſſet, caput abſcindi imperauit. Sed Amiſtris & Amytis aliorúmque precibus remiſſa ei mortis pœna, ad vrbem quandam nomine Cyrtæ circa mare rubrum relegatur. Artoxares quoque eunuchus in Armeniã relegatur quòd ſæpe pro Megabyzo liberius apud regem loquutus eſſet. Sed Megabyzus, quum in exilio quinque annos eſſet commoratus, aufugit, ſe piſagan eſſe ſimulando. (piſagas autem à Perſis dicitur leproſus, ad quem nemini accedere licet) & ad Amytin domúmque proficiſcitur, & vix agnitus, per Amiſtrin & Amytin cum rege reconciliatur: qui eum, quemadmodum antea, ſuæ menſæ participem

facit,& quum ſex & ſeptuaginta vixiſſet annos,mortuus eſt: propter quod magno rex eſt mœrore affectus. Mortuo Megabyzo Amytis cum multis conſuetudinẽ habebat, & ante hanc ſimiliter mater Amiſtris: Apollonides verò Cous medicus, quum Amytis leuiter ægrotaret,& ipſe eius amore captus eſſet,fore dixit vt ea in priſtinam valetudinem reſtitueretur ſi cum viris rem haberet.vuluæ enim eſſe morbum.Sed quum hac arte voti compos factus cum ea concumberet,illa autem tabe laborare cœpiſſet,à concubitu abſtinuit. Tandem igitur illa morti vicina,matri in mandatis dedit vt Apollonidem vlciſceretur. Hæc ipſi regi Artoxerxi rem totam expoſuit,& quomodo cum illa concumbere ſolitus,non prius deſiiſſet quàm ei illius mali author fuiſſet:& quomodo ſupplicium de Apollonide ſumi illa ſibi mandaſſet. Ille matri quicquid ipſi viſum fuerit agendi poteſtatem facit.Hæc,quũ vinctum Apollonidem bimeſtri ſpatio cruciatibus affeciſſet, viuum poſtea defodit, quo nimirum tempore Amytis diem ſuum obiit. Sed Zopyrus Megabyzi & Amytis filius, vbi iam patrem & matrem amiſit, à rege deſciuit, atque Athenas profectus eſt, propterea quòd Athenienſes mater eius beneficiis affecerat.Caunum vnà cum illis nauigauit,& Caunios ciuitatem tradere iuſſit: at illi vrbem ipſi quidem tradituros ſe reſpõdebant, Athenienſibus verò qui eum ſequebãtur,nequaquam. In Zopyri igitur murum ſubeuntis caput ſaxum iecit Alcides Caunius, ex quo ictu Zopyrus mortem obit. Amiſtris verò auia Caunium illum cruci affixit. Poſtea autem & ipſa moritur, iam ætate valde confecta. Artoxerxes item obit, quum duos & quadraginta regnaſſet annos.

Artoxerxe mortuo regnat Xerxes eius filius, qui ſolus erat legitimus ex Damaſpia ſuſceptus, quæ eodem ipſo die quo Xerxes mortuus eſt, è vita diſceſſit: Bagorazus verò cadauer patris & matris in Perſiam tulit. Fuerunt autem Artoxerxi ſeptemdecim filii ſpurii, in quibus fuit Secũdianus ex Alogune Babylonia ſuſceptus, & Ochus,& Arſites,ex Coſmartidene, quæ etiam erat Babylonia. Ochus autem poſtea regnat, & præter hos liberi eius. Fuerũt ex his, &Bagapæus & Paryſatis, ex Andia, quæ etiã erat Babylonia. Hæc Paryſatis, Artoxerxis & Cyri mater fuit. & Ochum pater viuens Hyrcaniorũ præfectũ cõſtituerat, eique in vxorem dederat mulierem quæ Paryſatis appellabatur, Xerxis filiã, & regis ſororẽ. Secundianus autem,poſtquã ſibi Pharnacyã eunuchum conciliauit, (qui ſecundum à Bagorazo,& Menoſtane,& quibuſdam aliis locum tenebat) quum Xerxes in quodam feſto ebrius eſſet atque in regia ſua dormiret, ingreſſi eum interficiunt, die à patris morte quinto & quadrageſimo. Euenit ergo vt amborum ſimul ad Perſas corpora ferrentur. nam mulæ quæ currum trahebant, tanquam filii cadauer expectantes, iter facere nolebant:ſed poſteaquam aduenit,magna cum alacritate iter fecerunt.

Regno autem potitur Secundianus, qui Azabaritem & Menoſtanem *eunuchos* apud ſe habuit.At Bagorazo ad Secundianum reuerſo, Secundianus iampridem cum eo ſimultatem exercens,eum criminatus quòd abſque eius conſilio cadauer patris ibi reliquiſſet, lapidibus obrui imperauit. Quod factum ægerrimè exercitus tulit: qui quanuis ab eo muneribus donaretur, eum nihilominus ob Bagorazi & fratris Xerxis cædem odio proſequebatur. Poſtea autem Ochus à Secundiano accerſitus, venturum ſe promittit: ſed minimè venit: & hoc ab eo ſæpius fit. tandem Ochus multo ſe munit exercitu, & regnum occupaturus ſperatur. Arbarius equitum Secundiani præfectus ab eo ad Ochum deficit:deinde Arxanes AEgypti ſatrapa:quinetiã Artoxares ex Armenia venit ad Ochũ: & ipſi citarin inuito impoſuerunt.

Regnat Ochus,& nomine mutato Dariæus appellatur,qui dolis iuramentíſque, monitu Paryſatidis,Secundianũ tentat.at Menoſtanes Secundianum diligẽter hortabatur ne crederet eius iuramẽtis, neq; cũ fallacibus hominibus paciſceretur: ſed nihilominus Secũdianus perſuadetur & capitur,& in cineres coniectus moritur,quũ VI mẽſes & dies XV regnauiſſet. Regnat igitur ſolus Ochus,qui etiã Dariæus nominabatur: apud eũ autẽ authoritate valebant tres eunuchi, primũ quidem locum Artoxare,ſecundum Artibarxane,tertium Athoo tenente. Vxorem autem potiſſimùm in conſilium adhibebat, ex qua, antequam regnũ adipiſceretur,duos ſuſceperat liberos, Amiſtrin fœminam,& Arſacan marẽ, qui poſtea mutato nomine dictus eſt Artoxerxes. Ex eadem autem etiam regnãte alterum ſuſcepit marem, & ei nomen Cyri à ſole eſt impoſitum,deinde Artoſtẽ:alióſque deinceps vſque ad tredecim.atque iſta hiſtoricus ex illa ipſa Paryſatide ſe audiſſe tradit.Sed reliqui filii celeriter è vita migrauerunt: ſuperfuerúntque illi quorum fecimus mentionem, & quartus filius,qui Oxendras eſt appellatus. Deſciſcunt à rege,Arſites frater eius germanus, ex eadem matre eodémque patre genitus: & Artyphius Megabyzi filius.In eos mittitur Artafyras,& Artyphium bello inuadit:atque in duabus pugnis Artafyras vincitur:deinde rurſus congreſſus Artyphium ſuperat, & eos qui cum illo erant Græcos muneribus ad ſe allicit, adeo vt ille cum tribus tantummodó Mileſiis relictus fuerit. tandem quum iuſiurandum

fidémque ab Artaſyra accepiſſet, quoniam Arſites non comparebat, regi ſe dedidit. Paryſatis verò regi ad Artyphium interficiendum animato, cõſilium dedit vt ne tunc temporis illum interficeret: (hoc enim modo Arſitem deceptũ ei ſe dediturum) ſed poſtquam ille deceptus captúſque eſſet, tunc vtrunque necaret. id quod ita factum eſt, conſilio exitum conſequuto. Artyphius enim & Arſites in cineres coniiciuntur. Arſitem tamen rex morte mulctare nolebat, ſed Paryſatis partim precibus, partim vi id effecit. Pharnacyas item, qui vnà cum Secũdiano Xerxem occiderat, lapidibus eſt obrutus: & Menoſtanes ſibi ipſi mortem conſciuit, quum iam ad pœnam ſubeundam comprehenderetur. Deſciſcit Piſuthnes, & in eum Tiſſaphernes mittitur, atque Spitradates, & Parmiſes. Piſuthnes verò aduerſus eos tendit, ſecum habens Lyconem Athenienſem, cum Græcis quorum ille dux erat. Sed regis duces pecuniis Lyconem Græcóſque captant, & vt à Piſuthne deſciſcant perſuadent. deinde Piſuthni fide data, & ab eo accepta, eum ad regem ducunt, qui eum in cineres coniicit, eiúſq; ſatrapiã Tiſſapherni tradit. Lycon verò & vrbes & regiones mercedẽ proditionis accipit. Artoxares autem, qui plurimùm apud regem poterat, ei molitur inſidias, de regno inuadendo cogitans. nam, quum eſſet eunuchus, imperauit vxori ſuæ vt ſibi barbam conficeret, ídque vt vir eſſe exiſtimaretur. Sed per eam patefacto hoc dolo, comprehenditur, & Paryſatidis in poteſtatem traditur, à qua interficitur. Arſaces autem regis filius, qui poſtea eſt nominatus Artoxerxes, vxorẽ ducit Idernis filiã Statirã: atque regis filiã ſimiliter vxorem ducit filius Idernis. Amiſtris autem erat filia, cuius ſponſo nomẽ erat Terituchmes: qui patre ſuo mortuo, pro ipſo ſatrapa conſtitutus eſt. Habebat autem ſororem ex eodem patre natam, quæ Roxane vocabatur: quæ cum formoſa erat, tum verò ſagittandi iaculandíq; peritiſſima. Huius amore captus Terituchmes, & cum ea rem habẽs, oderat Amiſtrin: tandémque eam in ſaccum coniicere ſtatuit, vt à trecentis viris, cum quibus defectionem molitus eſt, confoderetur. Sed quidam cui nomẽ erat Vdiaſtes, qui authoritate apud Terituchmem valebat, & literas à rege acceperat, quibus multa ei pollicebatur ſi ſua filia ei ab illo periculo liberaretur, Terituchmem aggreſſus interfecit: quum ipſe Terituchmes aduerſus eos qui in ipſum inſurgebãt, ſtrenuè pugnãdo, multos interfeciſſet. nã ab eo triginta ſex homines occiſos fuiſſe tradunt. Sed filius Vdiaſtis Mitradates nomine, qui Terituchmis armiger erat, nec adfuerat, poſtquam rem didicit, patri diras imprecatus eſt: & quum vrbem Zarin occupaſſet, eam filio Terituchmis conſeruauit. At Paryſatis matrem Terituchmis, fratréſque Metroſtem & Helicum, & ſorores, quæ præter Statirã duæ erant, viuas terra obrui, Roxanem autem viuam ſecari iuſſit. Id quod factum eſt. Rex verò vxori ſuæ, vt ſimili pœna Statirã afficeret Arſacis filii ipſius vxorẽ imperauit. Sed quũ matrem & patrem multis fletibus & planctibus placaſſet, & Paryſatidis animus flexus eſſet, pœnã remiſit. Sed & ipſe Ochus Dariæus Paryſatidi dixit fore vt valde ipſam aliquando pœniteret. At in libro decimooctauo narrat quomodo Ochus Dariæus mortuus ſit quum Babylone ægrotaſſet, & annos triginta quinque regnauiſſet.

Regno igitur Arſaces potitur, qui & Artoxerxes mutato nomine dictus eſt. hoc regnum adepto, Vdiaſti lingua abſcinditur, eíque ponè auellitur: atque ita tandem ille moritur, & filius eius Mitradates pro patre ſatrapa conſtituitur. Facta autem hæc fuere impulſu Statiræ: vnde Paryſatis dolore afficiebatur. Criminatur Tiſſaphernes Cyrum apud Artoxerxem fratrem: is ad matrem Paryſatin confugit, & à crimine obiecto abſoluitur. Reuertitur Cyrus ad ſuam ſatrapiam, ignominia à fratre affectus, ideóque de defectione cogitat. Satibarzanes Orontẽ criminatur, cum Paryſatide conſuetudinem eum habere dicens, quum alioqui caſtè illa viueret. Morte igitur mulctatur Orontes: & mater iraſcitur ipſi regi quòd Paryſatis veneno Terituchmis filium necauerit. Et de eo qui patrem igne contra legem ſepeliuit, *ſit mentio*. vnde Hellanicus & Herodotus mẽdacii arguuntur. *Refertur etiam* Cyri à fratre defectio: & quomodo Græcum pariter & barbaricũ exercitum coegerit, & Clearchus Græcorum exercitus dux fuerit. *Commemoratur deinde* quo pacto Syenneſis Cilicum rex ambos, Cyrum videlicet & Artoxerxem, in bello gerendo adiuuerit, & quomodo Cyrus ſuum exercitum, & Artoxerxes viciſſim ſuum exhortatus fuerit. Sed Clearchus Lacedæmonius Græcorum dux, & Menon, ambo Cyrum ſequentes, ſemper inter ſe diſſidebãt, quòd Cyrus Clearchi conſilio in omnibus vteretur, Menon autem in nullo apud eum loco eſſet. Et ad Cyrum quidem ab Artoxerxe multi tranſfugiebant, ſed nullus à Cyro ad Artoxerxem. quam ob cauſam barbarus quum ad Cyrum deſciſcere tẽtaſſet, & accuſatus ea de re fuiſſet, in cineres eſt coniectus. *Narratur etiam* vt Cyrus in regis exercitum impreſſionem fecerit, & victoria potitus ſit: deinde vt occubuerit, dum Clearcho morem non gerit. Vt Artoxerxes contumelioſis modis in fratris cadauer ſæuierit: quippe qui non ſolùm caput ſed & manũ qua percuſſus ab eo fuerat, abſciderit, & velut de ea triumphãs, circũtulerit. *Scribit &* vt Clearchus Lacedæmonius cum ſuis Græcis noctu receſſerit, & vnã ex Pa-

ryſatidis vrbibus occupauerit:& vt rex cum Græcis fœdus inierit. Vt Paryſatis Babylonem profecta ſit Cyrum lugens,& vix tandē caput eius manúmque recuperauerit,quæ Suſa miſerit,ibíque ſepeliuerit. De Bagapate qui iuſſu regis caput à cadauere Cyri auulſit:& quomodo regis mater vbi in talorum luſu eum vicit,ex pacto Bagapatem obtinuit. & quomodo ipſi pellis detracta fuerit à Paryſatide, & cruci deinde fuerit affixus ab eadem. quo tempore ipſa propter multam Artoxerxis obſecrationem fleré Cyrum ceſſauit.Quomodo Artoxerxes dona cuidam dederit qui Cyri tiaram attulit,&Carem qui Cyrum à ſe vulneratum arbitrabatur,honorificè exceperit. Paryſatis autem illum qui honorificè exceptus fuerat, cruciatibus adhibitis interfecerit. Vt Artoxerxes petenti Paryſatidi Mitradatem tradiderit, quippe qui in menſa ſe Cyrū interfeciſſe gloriatus eſſet:&vt ſibi traditū acerba morte mulctauerit. Hæc in libris XIX & XX continentur.

In libris autem XXI & XXII,& XXIII,(quo tota hæc finitur hiſtoria)hæc continentur, Quo pacto Tiſſaphernes Græcis inſidias molitus ſit, quum ſocium ſibi adiunxiſſet Menonem Theſſalū,& per eum dolo iuramētíſque Clearchum ducéſque cæteros in poteſtatem ſuam redegerit,quanuis Clearchus præuideret,inſidiáſque amoliretur. Sed tum multitudo per Menonem decepta,Clearchum etiam inuitum ad Tiſſaphernem coegit accedere, tum etiam Proxenus Bœotius antè dolo circumuentus, vt id faceret hortabatur. Quomodo Clearchū & cæteros compedibus vinctos Babylonem ad Artoxerxem miſerit, & quomodo ad conſpiciendum Clearchum omnes confluxerint: & quomodo Cteſias ipſe, quum medicus eſſet Paryſatidis, Clearcho, dum in carcere eſſet, multa humanitatis officia per eam præſtiterit. Et vt illum Paryſatis à vinculis liberaſſet, niſi Statira virum Artoxerxem ad eum interficiendum hortando compuliſſet. Ita Clearchus morte mulctatus eſt: & circa eius cadauer oſtentum hoc extitit, quòd flante vento vehementiſſimo, ſepulchralis agger magnæ altitudinis ſponte ſua id contexerit.Interfecti etiā fuerunt Græci cum eo miſſi,præter Menonem.*Narrantur deinceps* Paryſatidis in Statiram cōuicia, & quomodo Statira fuerit veneno necata,quod hunc in modum paratum erat, (cauebat enim ſibi Statira diligēter ab hoc malo,quod ei tamen contigit.) Vna pars cultelli veneno ſuperillinitur, cuius reliqua pars intacta remanſit:hoc ſecatur auicula parua, oui habens magnitudinem.(auiculam hanc Perſæ ryndacé appellant)diuiditúrque in duas partes: & ipſa Paryſatis dimidiam partem quæ veneno carebat, accepit, comeditque : at parté veneno tinctam porrexit Statiræ.Illa quum eam quæ porrexerat edere dimidiam partem vidiſſet, nec quicquam *fraudis* animaduertere potuiſſet,ipſa quoque vnà mortiferum comedit venenum.Hinc matri rex iraſcitur,& eius eunuchi comprehenſi cruciantur & morte mulctantur. Prætereáque Ginge comprehenditur, quæ Paryſatidi familiaris erat, atque de ipſa iudicium exercens, à iudicibus quidem abſoluitur,à rege autem condemnatur.Tandem verò cruciatibus afficitur & necatur,eóq; nomine Paryſatis filio, hic viciſſim matri ſuccenſet. De Clearchi tumulo qui octo pòſt annis palmarū plenus apparuit:quas Paryſatis clàm per eunuchos,quo tēpore ille mortuus eſt,aggeſta terra obruerat. Cauſæ propter quas rex Artoxerxes & EVagoras Salaminis rex inter ſe diſſiderent. & EVagoræ nuntii ad Cteſiam vt acciperent epiſtolas ab Abulite:& Cteſiæ ad ipſum epiſtola de reconciliatione cum Anaxagora Cypriorum rege. EVagoræ nūtiorum in Cyſtrum aduētus, & à Cteſia datæ ad EVagoram literæ, vt ei fuerint redditæ. Et,Cononis ad EVagoram oratio,ſuadentis vt ad regem aſcenderet. Et EVagoræ epiſtola de honoribus quibus ab eo affectus fuerat. Et Cononis ad Cteſiam epiſtola.Et,tributum regi datum ab EVagora. Et,epiſtolæ Cteſiæ redditæ.Et,Cteſiæ ad regē oratio de Conone,& epiſtola ad ipſum.Munera ab EVagora miſſa Satibarzani traduntur, & nuntii in Cyrum perueniunt.Et Cononis epiſtola ad regē & Cteſiam. Quomodo adhibita cuſtodia retenti ſint nuntii à Lacedæmoniis ad regem miſſi. Epiſtola regis ad Cononé & ad Lacedæmonios,quam ipſe Cteſias tulit.& quomodo à Pharnabazo Conon conſtitutus ſit nauarchus.Cteſiæque in Cnidum patriam ſuam aduentus &Lacedæmonem.& diſceptatio aduerſus Lacedæmoniorum legatos apud Rhodum:& emiſſio ab Epheſo vſque ad Bactra.& Indicæ regionis,dierum,paraſangarum. Catalogus regum à Nino & Semiramide vſque ad Artoxerxem,quibus ille librum ſuum claudit.

EX EIVSDEM CTESIAE ſcriptis quæ Indica nominata ſunt, excerptæ ab eodem Photio hiſtoriæ, Latino ſermone nũc primùm redditæ.

INdica Cteſiæ vno libro continentur, in quibus magis Ionicè loquitur. Scribit Indum fluuium, quà anguſtiſſimus eſt, quadraginta ſtadiorum eſſe: quà latiſſimus, ducentorum. Indos multitudine cæteros ferè vniuerſos mortales ſuperare dicit. De ſcolece, *id eſt quodam uerme*, qui eſt in flumine, & ſolus ex omnibus animalibus in eo naſcitur. *Dicit etiam* vltra Indos non alios homines habitare. In Indica regione non pluere, ſed eã à flumine rigari. De pantarba gemma, & quomodo ſeptuaginta ſeptem gemmas & lapides pretioſos in flumen proiectos, (quæ omnia erant cuiuſdam Bactriani inſtitoris) pantarba retraxerit inter ſe cohærentes. De elephantibus murifragis. De paruis ſimiis cau das quatuor cubitorum habentibus. De maximis gallis gallinaceis. De aue pſittaco, quam lingua humana & voce præditam eſſe dicit, corui magnitudine, & roſtro purpureo, barbámque geſtare nigram, collum habere cæruleum, quemadmodũ cinnabari: loquiq; ipſam Indicè, vt hominẽ: necnon Græcè, ſi Græcũ ſermonẽ docta fuerit. De fonte qui quotannis auro humido impletur, ex quo fonte cẽtum vrcei fictiles ſingulis annis hauriun tur: ideóque fictiles eſſe oportet quoniam aurum dum hauritur concreſcit, vt ad ipſum extrahendum frangere vas neceſſe ſit. Fons hic quadratus eſt, cuius ambitus eſt ſexdecim cubitorum, altitudo vnius vlnæ: ſinguli autem vrcei *qui auro pleni hauriuntur*, talenti pondus exæquãt. De ferro quod in fundo huius fontis extat: ex quo duos gladios ſe habuiſſe dicit ipſe Cteſias, vnum à rege, alterum à regis matre Paryſatide donatum. Id ferrum ſi in terrã defigatur, nebulas & grandines turbinéſque auertere, & ſeipſum hæc vidiſſe, rege bis periculum faciente, commemorat. De canibus Indicis, qui maximi ſunt, adeo vt etiam cum leone pugnent. De magnis montibus ex quibus ſardo & onyches aliæque gemmæ effodiuntur. De acerrimo qui ibi eſt calore: & vt ſol duplo maior quàm in aliis regionibus eſſe videatur, multíque æſtu ibi ſuffocentur. Tradit etiam mare ibi non minus ſpatioſum Græco eſſe, atque id in ſummo quidem, donec quis ad quatuor digitorũ altitudinem peruenìat, calidum eſſe, adeo vt piſcis iuxta calorem illum viuere non poſſit, ſed in fundo degat. Indum fluuium campos & mõtes interlabi *tradit*, in quibus naſcatur qui calamus Indicus appellatur: eius quidem craſſitudinis quam hominum duorum iunctæ vlnæ com plecti poſſint: altitudinis autem, quanta eſt mali nauis onerariæ prægrandis. Eſſe & quoſdã maiores, quoſdam item minores, vtpote in ſpatioſo monte. Eſſe autem inter hos calamos & marem & fœminam: & fœminam quidem nucleũ habere, marem verò nequaquam: & eſſe validiſſimum. De animali Indico martichora dicto, quod facie hominem refert, leonis magnitudine, cinnabaris ruborem habens. Triplex eſt illi dentium ordo: aures humanis ſimiles, oculi item cæſii, velut ſunt hominum. Caudam autem qualem ſcorpius epi rotes habet, in qua & aculeus eſt cubitali maior. Sed & per tranſuerſum aculeis munita eſt cauda. Aculeum item in ſumma parte, velut ſcorpius, gerit: quo accedentes pungit: nec mortem quicunque punctus fuerit, effugere poteſt. Quòd ſiquis eminus aduerſus ipſum pugnet, & ab anteriori parte caudam prætendens aculeis petit, tanquam ab arcu eos eiaculans, & à poſteriori parte eam rectà intentans. Ad plethri autem longitudinem iaculando peruenit, & quoſcunque ferit, omnes ad vnum interficit, præter elephantem. Eius autem aculei longitudinem pedalem, funis tenuiſſimi latitudinem habent. Martichora autẽ Græcis *ἀνθρωποφάγος* ſonat, *id eſt hominiuorus*, quòd multos voret quos interfecerit. Sed & animalia cætera vorat. Pugnátque & vnguibus & aculeis. Aculeos autẽ vbi eiaculatum fuerit, renaſci ſcribit. Abundat autem his animalibus India: quæ ab hominibus interficiuntur, qui elephantis inſidentes, telis ea petunt. De ſumma Indorum iuſtitia, & de moribus ac ritibus eorum. De loco ſacro qui eſt in tractu inhabitabili regionis, quẽ ſub nomine ſolis & lunæ venerantur: ad quem à monte Sardonis quindecim eſt dierum iter. Vt ſol ibi ſingulis annis per dies trigintaquinque aliquid refrigerationis illis concedat, propter id feſtum, vt ne dum ipſum celebrant & dum reuertuntur, torreantur. Tonitrua & fulgura & pluuiæ non ſunt in India, ſed frequentes ventos & turbines habet, qui omnia ſibi obuia abripiunt. Sol autem oriens in maiori Indiæ parte, alteri diei parti frigus, alteri vehemẽtem calorem affert. Indi non à ſole ſed à natura ſunt nigri. in quibuſdam enim viris & mu-

lieribus inter eos ſummum candorem conſpici tradit: in paucioribus tamen & ſe tales Indas duas & Indos quinque vidiſſe addit. Confirmare volens quod de ſole dixerat, eum Indiæ trigintaquinque dierum refrigerationem concedere, ſcribit & flãmam quæ ex AEtna erumpit, medium regionis tractum, vtpote qui à iuſtis hominibus incolatur, non labefactare, quum cætera labefactet. & apud Zacynthum fontes eſſe piſcium fertiles, è quibus pix educatur: & apud Naxum fontem eſſe è quo vinum, & quidem ſuauiſſimum, nonnũquam profluat. Et ignem iuxta Phaſelidem in Lycia eſſe perpetuum, qui ſuper petrã ſemper noctes diéſq; ardeat: & qui aqua non extinguatur, ſed redardeſcat: at fimo extingui poſſit. Media India nigros habet viros qui Pygmæi appellantur, eadem qua Indi cæteri lingua vtentes. ſunt autem valde parui, adeo vt bona pars dimidii cubiti magnitudinem, qui autem eorum maximus, duorum cubitorum magnitudinem non ſuperet. Capillum autem vſque ad genua & infra etiam demiſſum, barbam quoque quibuſuis aliis hominibus promiſſiorem geſtant. Atque adeo poſtquam illis promiſſa barba exorta eſt, nullo iam veſtitu vtuntur, ſed capillos quidem à tergo multo infra genua demittunt, barbam autem antè ad pedes vſque protrahunt: deinde, quum totum corpus pilis obduxerunt, ſeipſos cingunt, illis veſtimenti loco vtentes. Sed & veretrum illis eſt valde craſſum, adeóque magnũ vt ad pedum vſque malleolos pertingat. Sunt porro ſimi atque deformes. Oues autem eorum ſunt agnis *noſtris* pares: boues & aſini ad *noſtrorum* arietum magnitudinem accedunt. equi item eorum & muli cæteráque veterina animalia arietes magnitudine non ſuperant. Horum Pygmæorum tria millia rex Indorum in ſuo comitatu habet. ſunt enim ſagittarii peritiſſimi. Iuſtiſſimi autem ſunt, & iiſdẽ quibus reliqui Indi legibus vtuntur. Lepores & vulpes non canibus ſed coruis, miluis, cornicibus & aquilis venantur. Lacus eſt apud eos octingentorum ſtadiorum ambitum habens, cui, quoties à nullo vento agitatur, oleum ſupernatat: quod quidã ex eius medio ſcaphiis hauriunt, nauigiolis per eum nauigantes. atque eo vtuntur. Vtuntur autem & oleo ex ſeſamo, & ex nucibus: ſed præſtantius eſt quod è lacu illo hauritur. Habet verò etiam piſces hic lacus. Abundat præterea argento hæc regio, in qua ſunt & argenti fodinæ, non tantæ tamen, vt aiunt, altitudinis, quantæ apud Bactra. Aurum quoque habet India, ſed quod non reperitur in fluuiis & abluitur, vt fit in flumine Pactolo: ſed multi & ſpatioſi montes id ſuggerunt, quos incolunt grypes, aues quadrupedes, lupi magnitudine, cruribus & vnguibus leoninis: qui pennas in pectore rubras, in reliquo corpore nigras habent. Propter has illud quod in montibus eſt copioſum aurũ non facilè obtinetur. Oues Indorum & capræ maiores ſunt aſinis, & vtplurimum quaternos atque adeo ſenos pariunt. Caudæ autem illis adeo ſunt magnæ vt amputandæ ſint illis quæ enixæ fuerint vt à mare poſſint iniri. At porcum India nec manſuetum nec ſylueſtrem vllum habet. Palmæ Indicæ eorúmque fructus triplo Babyloniis ſunt maiores. Eſt ibi & quidam fluuius (vt ille ſcribit) è petra mel fundens. Sed multa de illorum iuſtitia & de beneuolentia qua regem ſuum proſequũtur, & de illorum contemptu mortis commemorat. Meminit & fontis cuiuſdam, cuius aquam, ſimulatque hauſta fuerit, in morem caſei coagulari dicit: cuius coagulatæ ſiquis tres obolos cũ aqua biberit, quæcunque admiſerit patefacit. eo enim die mente alienatur. Eo autem vtitur rex erga eos qui an obiectis criminibus ſint affines, certò vult cognoſcere. nam ſiquis *id de quo accuſatur* effutiuerit, mortem ſibi cogitur conſciſcere: ſin *indicto ſuo* nullius criminis cõuincatur, abſoluitur. Nullum ex Indis capitis aut oculorum aut dentium dolore laborare tradit, nullíque circa os puſtulas oriri: eorúmque vitæ ſpatium eſſe centum viginti, & triginta & quinquaginta annos: atque adeo ducentos, quorum ſit longiſſima. Eſt apud eos ſerpens dodrantali magnitudine, aſpectu ſimilis pulcherrimæ purpuræ: caput candidiſſimum habens, dentibus omnino carens. quẽ venatores in feruentiſſimis montibus nãciſcuntur, ex quibus ſardo *gemma* effoditur. Hic non mordet, ſed quemcunque locum vomitu ſuo conſperſerit, in eo putredinem oriri neceſſe eſt. Si autem è cauda ſuſpendatur, venenum duplex emittit, vnum dum viuit, quod nigrum eſt, electri ſpeciem referens: alterum, vbi mortuus eſt, nigrum & ipſum. Et illius quidem prioris quod ab eo viuente profluxerit, ſi tantum detur quantum eſt ſeſamum, cõfeſtim enecat, cerebro eius qui ipſum biberit, per nares effluente: alterum autem ſi detur, tabem inuehit, & vix intra anni ſpatium perimit. Meminit & auis δικταίρου cognominatæ, (eſſe autem δικταίρου idem quod Græcis δίκαιον, *id eſt iuſtum*) quæ oui perdicis magnitudinem non excedat. hanc ſtercus ſuum defodere tradit, ne inueniatur: quòd ſi inuentum ſeſami menſura bibatur, manè ſomnus eum qui biberit corripit, & ita dormit vt nihil ſentiat: vergente autẽ ad occaſum ſole, expirat. Eſt ibi & lignum πάρνον dictum, oleæ magnitudine, quod in regiis duntaxat inuenitur hortis: nec florem nec fructum producens: ſed quindecim duntaxat ſub terra ſunt ei craſſæ radices, quarum vnaquæque brachii craſſitudinẽ habet. huius ſi dodrãtẽ quis ſumpſerit, omnia quibus illa admouetur ad ſe trahit,

aurum,argentum,æs,lapides,& alia quælibet,præter electrum: ſin quis tantum eius quanta eſt cubiti menſura,acceperit, & agnos & aues ad ſe trahit. nam & hac maiorem auium partem venantur.Quinetiam,ſi aquam concreſcere velis, in aquæ congium radicis huius obolum iniiciens,concreſcere facies.Idémque in vino efficere poteris:manúque,velut ceram,tenebis. ſed poſtridie ſoluitur. Auxiliatur & cœliacis. Eſt præterea fluuius Indiam interlabens,duorum ſtadiorum latitudinem non excedens: qui ab Indis ὕπαρχος appellatur,quod Græcè ſonat φέρων πάντα τἀγαθά,*id eſt ferens omnia bona*.ex hoc per triginta cuiuſque anni dies electrum emanare dicit. Eſſe enim in montibus arbores aqua extantes (montes enim alluuntur aqua)quæ certo anni tempore lacrymas emittant, velut amygdalus, aut pinus,aut alia quæpiam arbor: (atque hoc per triginta potiſſimùm anni dies contingere) has autem lacrymas in fluuium cadentes concreſcere. vocarique hanc arborem Indica lingua ſiptachora, quod Græcis ſignificet γλυκὺ,ἡδύ, *id eſt dulce,ſuaue*. atque Indos electrum inde colligere. Sed & fructum qui à quibuſdam illarum arborum,velut à vitibus producatur,eſſe racemos, quorum acini nuces Ponticas magnitudine æquent. His in montibus degere ſcribit homines caninum caput habentes, qui agreſtium animalium exuuiis amiciantur:& ſermone nullo vtantur,ſed latratum duntaxat more canum edant,cuius ſignificatio perinde ac ſermonis intelligatur. His dentes quàm canibus eſſe maiores:vngues caninis eſſe ſimiles, niſi quòd longiores ſint & rotundiores. Incolere autem montes vſque ad fluuium nomine Indum : atque eſſe atro colore. Hos, ſicut & cæteros Indos cum quibus commercium habent,eſſe iuſtiſſimos. & hos quidem quæ ab illis dicantur intelligere, quum autem ipſi loqui non poſſint, latratu & manibus atque digitis, velut eos qui ſurdi ac muti ſint,ſigna dare.Hos ab Indis Calyſtrios nominari,quod Græci dicerent κυνοκεφάλους, *id eſt capita canum habentes*. Addit,hanc nationem non pauciorum eſſe quàm centum viginti millium hominum. Ad illius autẽ fluminis fontes purpureum florem naſci,ex quo purpura tingatur nihilo Græca inferior, quin potius multo ea flo: ꝑ or. Ibi & animalia ſcarabei magnitudine naſcuntur,minii ruborem,longiſſimos autem pedes habentia:quæ mollia ſunt vt vermes.naſcuntur autem hæc in arboribus quæ electrum ferunt,eorúmque fructum depaſcuntur & corrumpũt,vt phthires in Græcia vites corrumpere ſolent. Hæc animalia terentes Indi,puniceo colore ſaga & tunicas,& quicquid aliud volunt,inficiũt:ſúntque hæ tincturæ Perſicis præſtantiores. Hi Cynocephali in montibus habitantes, nullum artificium exercent, ſed è venatu ſibi victum comparant: & quæ occiderint animalia,ad ſolem torrent. Multas præterea oues,capras & aſinos alunt. lac autem ouium & oxygala(*q.d.lac acidum*)illis eſt potus. Veſcuntur autem & fructu ſiptachoræ *arboris ſuprà memoratæ*,è qua prouenit electrum.eſt enim dulcis.Sed & illis arefactis (vt à Græcis vuæ arefiũt) ſportas à ſe contextas implent, quas deinde ratibus impoſitas, vnà etiam cum flore purgato ex quo purpureus color conficitur, & cum electri ducentis ſexaginta talẽtis, & totidem illius pharmaci quo ad punicei coloris tinctũram vtuntur,& *alis* * electri mille talẽtis, Indorum regi quotannis aduehunt. Sed & cæteris Indis merces huiuſmodi aduehentes vendunt, ab illis viciſſim panes & farinam & ligneos amictus accipientes. Sed & gladios quibus ad ferarum venatum vtuntur,arcúſque & iacula illis vendunt.ſunt enim & ſagittarii & iaculatores peritiſſimi. Sunt autem inexpugnabiles,quòd montes altos & inacceſſos habitent.Munera autem illis quinto quoque anno rex donat, trecenta arcuum & totidem iaculorum millia,peltarum centum viginti millia,gladiorum quinquaginta millia.His Cynocephalis nullæ ſunt domus,ſed in ſpeluncis habitant.Quas autem feras inter venandum ſagitta vel iaculo petierint,eas perſequentes aſſequuntur.veloces enim ſunt ad curſum. Earũ vxores ſemel duntaxat in menſe ſe lauant, quum menſtrua aduenerunt, aliâs nunquam. At viri ſe non lauant, ſed manus duntaxat abluunt. Sed ter in menſe oleo ſe vngunt quod è lacte cõficitur,& ſe pellibus abſtergũt. Veſtẽ autem villoſam non geſtãt,ſed villis carentia maſthlemata quãtenuiſſima ipſi pariter & eorũ vxores induũt. At qui ſunt inter eos ditiſſimi,linco amictu vtũtur.hi autẽ ſunt pauci. Lectorum nullus eſt apud eos vſus,ſed toris extemporaneis vtuntur. Is verò inter eos ditiſſimus habetur cui maxima fuerit ouium copia. Caudam autem habent omnes viri & mulieres,ſupra nates,canum more: ſed maiorẽ magíſque piloſam. Coeunt cum fœminis quadrupedes, canum ritu. alióque modo coire turpe cenſent.Sunt autem iuſti,& vitæ,præ quibuſuis hominibus,longiſſimæ.cẽtum enim & ſeptuaginta, nonnulli & ducentos viuunt annos. Vltra hos autem alios habitare dicit ſupra fluuii fontes:qui nigri ſint,ſicut & cæteri Indi: otioſíq; degant,ac neque frumentũ edãt, neque aquam bibant:ſed magnam boum,caprarum, ouium copiam alant, eorúmque lac potent,ac nihil aliud. Apud illos quũ in lucem prodeũt infantes,ſedem perforatam non habent,neque cacant:ſed nates quidem habent,at foramen interiectum non eſt. quo fit vt nõ cacent,ſed caſeoſum quiddam meiant,non valde craſſum tamen,ſed fæculẽtum.Quũ

autem manè lac biberunt, & meridie ad eius potum reuertuntur, dulcem quandam apud eos radicem esse aiunt quæ lac in eorum ventre coagulari non sinat. Huius igitur esu vomitum vesperi prouocant, omniáque facilè euomunt. Asinos syluestres habet India equis pares, quosdam & maiores: quibus caput purpureum, oculi cærulei, reliquũ corpus est album. Cornu illis in fronte cubitalis magnitudinis, cuius inferior versus frontem pars duorum palmorum spatio sit candidissima: at superior, quæ in acutum tendit, punicea sit, summum ruborem adiunctum habens: pars autem media, sit nigra. Ex his pocula conficiuntur, è quibus qui bibũt, nec spasmo nec sacro morbo corripiuntur: sed nec venena vllam in eos vim habent, si modò vel antequam illa hauriant, vel postquam hauserint, aquã aut vinum aut aliud quippiam ex illis poculis bibant. Ac cæteri quidem asini & mansueti & syluestres cæteráque solidipeda animantia & talis & felle in iecore carent: at hi & talum & fel in iecore habent: & quidem talum omnium quos mihi videre contigit pulcherrimum, bouis talo & specie & magnitudine similem, perinde grauem ac plumbum, minii colorem non in superficie tantùm, sed & interius habentem. Est autem & velocissimus & strenuissimus: eúmque nec equus nec aliud animal persequens assequi potest. Et initio quidem remissius currit: quo autem diutius cucurrerit, miro quodam modo concitatior fertur, eiúsque magis & magis velox est cursus. Hac autem arte sola potest à venatoribus capi: Quum illi suos catulos ad pascua eduxerint, à multo equitatu circumdantur. nolentes autem relictis catulis fugam capere, cornibus calcibúsq; & morsibus pugnãt, multósque & equos & viros interficiunt: sed tandem & ipsi sagittis & iaculis confossi ab illis capiuntur. viuos enim capere nullo modo queas. Eorum verò carnes propter amaritiem esculẽtæ nõ sunt. atque adeo non propter aliud quàm propter cornua & talos hoc animal venantur. In flumine Indico vermis nascitur specie quidem eum qui innasci ficui solet referens, septem autem cubitorum longitudinem, alius maiorem, alius minorem habens: crassitudinem verò talem vt eum puer annos decem natus vix vlnis amplecti possit. Duo sunt illi dentes, vnus suprà, alter infrá. his dentibus quicquid prehenderit, deglutit. Et interdiu quidem in limo fluminis commoratur, at noctu egreditur: egressus autem, quemcunque obuium bouem aut camelum momorderit, ad fluuium trahit, totúmque, præter ventrẽ, deuorat. Capitur grãdi hamo, cui hœdum aut agnum ferreis catenis alligauerint. Vbi ceperunt, per triginta dies suspensum, vasis suppositis, relinquunt: intra quod tempus ex eo distillant quæ decem cotylas Atticas implere possint. Elapsis triginta diebus, ipsum vermem abiiciunt: oleum autem, adhibitis custodibus, ad solum Indorum regem mittunt. alii enim id habere non licet. Oleum hoc id cui superfusum fuerit accendit, & ligna pariter animaliáque comburit: solóque luto, & eo quidem crasso, extingui potest.

Habent Indi arbores cedro aut cupresso proceritate pares, quarum folia palmæ foliis paulo latiora, alioqui sunt similia, & axillis carent. Florem qualem laurus mas emittunt, sed fructum nullum ferunt. Nomen illis est Indicum, carpion: Græcum, myrorhoda. Sunt autem raræ. Ex illis olei guttæ distillant, quas lana arbori impressa excipientes, in lapideos alabastros, illam exprimendo, infundunt. Est autem id subrubrum & crassiusculum, adeóque fragrans vt ad quinque stadia eius odor perueniat. Soli autem regi eiúsque propinquis id possidere conceditur. Ex eo rex Indiæ ad Persarum regem misit: séq; Ctesias id vidisse, & odorem qui nec dici nec cuiquam alii assimilari possit, se percepisse narrat. Caseum & vinum omnium suauissimum illos habere, se expertum scire, (quippe qui vsus sit) commemorat. Fons est apud Indos, quadratæ formæ, circuitu circiter quinque vlnas habente, cuius aqua est intra petram, quæ, antequam ad ipsam aquam perueniatur, trium cubitorum, sub aqua trium vlnarum altitudinem habeat. In ea spectatissimi quique Indorum cum liberis & vxoribus se lauant. In eadẽ natuturi se in pedes proiiciunt. quum autem in eam insilierint, eos sursum attollit aqua. Nec verò solos homines sursum attollit, sed quoduis animal, siue viuum siue mortuum, in terram expellit: atque adeo quæcunque in eam coniiciuntur, præter ferrum, argentum, aurum & æs. hæc enim in fundum demittit. Est autem eius aqua perfrigida, & potu suauis: quæ magnum strepitum edit, non secus ac quæ in lebete feruefit aqua. Sed & vitiligini & scabiei medetur. Hæc Indico sermone Βαμάδη, Græco ὠφελίμων, *id est utilis*, vocatur. In iis Indiæ montibus ex quibus eorum calamus prouenit, habitat quoddam hominum genus non pauciorum triginta millibus, quorum vxores semel duntaxat in vita pariunt: habéntque earum fœtus dentes supernè pariter & infernè valde pulchros: necnon vniuersis tam fœminis quàm maribus & capitis & superciliorum pili iam inde à natiuitate sunt cani. Vnusquisque certè eorum vsque ad trigesimum ætatis annum albos per totum corpus habet pilos: inde nigrescere incipiunt, adeo vt quum sexagesimum attigerunt, nulli illis pili nisi nigri conspiciantur. Sunt iisdem & viris & mulieribus octoni in vtraque manu & vtroque pede digiti. Sunt autem bellicosissimi, & Indorũ

regem

regem ſequuntur ex his ſagittariorum quinque millia, necnon iaculatores. Aures autem illis tantæ magnitudinis eſſe dicit vt eorum brachia ad cubitos vſque & ponè totos humeros operiant. eſſe autem illas contiguas.

Hæc quæ fabulis ſimilia ſunt, Cteſias ſcribens, ſe veriſſima ſcribere ait, & quorum vel ipſe teſtis ſit oculatus, vel quæ à teſtibus oculatis acceperit. Multa autem his mirabiliora ſe prætermiſiſſe, ne qui ea non vidiſſent, ſcribere ipſum quæ fidē non mererentur, exiſtimarent.

EX LIBELLO QVI DEMETRIO PHALEREO vulgò adſcribitur, Cteſiæ verba,

Stryaglius quidam Medus, quum ex equo Sacidem mulierem deieciſſet (apud Sacas enim mulieres eodem quo Amazones modo præliantur) eámque & formoſam & ætate florētem eſſe vidiſſet, ſaluam dimiſit. At percuſſo poſtea fœdere quum illa quam alioqui deperibat, potiri non poſſet, ſtatuerat quidem inedia vitam finire: ſcribit tamen prius illi hanc epiſtolam, qua expoſtulat, Ego quidem te ſeruaui: & tu quidem per me ſeruata es, ego autem per te perii.

Ex eodem, paulo pòſt,

Oportet autem quæ facta ſint, non ſtatim fateri facta eſſe, ſed paulatim, ſuſpenſum tenendo auditorem, & nobiſcum angi cogēdo. Quod Cteſias in allato de Cyri morte nuntio facit. nec enim nuntius ſimulatque ad Paryſatin venit, ei Cyrum mortuum eſſe, dicit: (hæc enim eſt quæ Scythica oratio appellatur) ſed primùm quidē victoria potitum eum nuntiauit. quæ verba illi gaudium anxietati mixtum attulerunt. Poſtea verò interrogat, at rex quomodo ſe nunc gerit? Tunc ille, Fugæ ſe dedit, inquit. Hîc illa ſermonem excipiens, Tiſſaphernes horùm ei malorum eſt author, inquit. Rurſùmque interrogat, Cyrus verò vbi nunc eſt? Reſpondet nuntius, Vbi fortes viros diuerſari decet.

EX PLVTARCHO, IN VITA Artoxerxis.

Cteſiæ narratio, vt breuibus multa perſtringam, huiuſcemodi eſt. Cyrus, trucidato Artagerſe, equum in regem permiſit, & hic in illum, ſilentio vterque. Occupat Cyri amicus Ariæus ferire regem, nec ſauciauit eum: rex miſſa lācea à Cyro aberrauit, Tiſſaphernem autem fidum Cyro & fortem virum percuſſit atque interemit. Cyrus intorto per loricā regis, iaculo, vulnus pectori illius ingeſſit duos digitos altum. vnde ille ictus vi defluxit ex equo ad terrā. Fuga & tumultu cohortis regiæ edito, rex aſſurgēs cū paucis (inter quos fuit Cteſias) tumulum vicinum cepit, vbi tenuit ſe quietum. Cyrum inter hoſtes volitantem equus ferox longè abſtulit: nec tenebris iam cognoſcebatur ab hoſtibus, & ab amicis quærebatur. Erectus autem victoria, ardoríſque & fiduciæ plenus per medios vehebatur hoſtes, clamans, Cedite miſeri. Dum hoc identidem lingua Perſica clamat, pars venerabundi decedunt ei via. Ibi quum tiara capiti eius defluxiſſet, prætercurrens adoleſcens Perſes (Mithridati nomen erat) tempus Cyri iaculo ſecundum oculum ferit, inſcius qui ſit. Eructanti vim ſanguinis vulnere, captus Cyrus vertigine & ſopore collabitur. Equus fugiens oberrabat: ſtratum equi prolapſum capit comes illius qui Cyrum percuſſit, ſanguine redundans. Cyrum ex plaga ægrè tandem colligentem ſe, aſſiſtētes eunuchi pauci alteri equo impoſuere, quò eriperent eum. Quem equitandi impotentem, pedibúſque connitentem ire, ſuſtinentes ducebant, corpore quidem ob vulnus in capite acceptum grauem ceſpitantémque, ſed victorem arbitrantem ſe, quòd fugientes audiret Cyrum regem alta voce appellantes, atque vt parceret ipſis orantes. Interea Cannii quidam homines, tenues inopéſque, qui humilium miniſteriorum gratia regis caſtra ſequebantur, confuſi fortè vt amici fuere cum illis qui circa Cyrum erant. hi vt tandem punicea ſagula eorum aduertere, (quum regii haberēt omnes candida) intellexerūt hoſtes eſſe. Ita vnus eorum auſus eſt, ignarus qui eſſet, Cyrum iaculo à tergo ferire. Vulnerata poplitis vena prolapſus Cyrus tempus ſimul ſaucium ad ſaxum offendit: vnde animam exhalauit.

EX ATHENAEO.

LIBRO II.

At Cteſias Cnidius narrat etiā quomodo regia hæc Choaſpis fluuii aqua coquatur, & quomodo vaſis impoſita, portetur ad regē. addítque illam & leuiſſimā & ſuauiſſimā eſſe.

Ibidem,

Cteſias autem Carmaniam oleum acãthinum producere & eo regem vti ait. Qui etiã in libro quem de Aſiaticis tributis ſcripſit, cœnæ regiæ apparatum deſcribens, neque piperis neque aceti meminit, quod vnum inter condimenta eſt optimum.

LIBRO X,

Cteſias autem apud Indos regi nefas eſſe inebriari tradit.

Ibidem,

Amyntas quoque in libro qui περιοδος inſcribitur, Tapyrorum gẽtem ita vino deditam eſſe tradit vt ne ad vngendum quidem alia re vlla quàm vino vtatur. Eadem autem & Cteſias commemorat in libro quem de Aſiaticis tributis ſcripſit: qui & iuſtiſſimos eſſe illos addit.

LIBRO XI,

Verùm repudianda ſunt nobis fictilia pocula. Apud Perſas enim, vt teſtatur Cteſias, quemcunque rex inhonoratum eſſe voluerit, is fictilibus poculis vtitur.

LIBRO XII,

At Cteſias in tertio Perſicorum libro, omnes quidem Aſiæ reges luxui deditos fuiſſe tradit, ſed præ cæteris Ninyan Nini & Semiramidis filium: qui domi manens & in luxu viuens, à ſolis eunuchis & vxoribus conſpiciebatur.

Ibidem,

Cteſias verò Annarum regis præfectum, & qui Babyloniæ regionis imperium obtinuerat, veſte & ornatu muliebri vſum eſſe, tradit. & ad eum cœnantem, quum regis ſeruus eſſet, accedere ſolitas centum quinquaginta pſallentes & canentes mulieres, Pſallebãt autem hæ & caniebant illo cœnante.

LIBRO XIIII,

Beroſus autem Babyloniacorum lib. 1, decimaſexta die menſis Loi feſtum Babylone quinque dierum ſpatio celebrari ait Sacæas dictum: per quod tempus ſolere dominos famulis parere: vnúmque ex his domui præeſſe, veſte quæ regiæ ſimilitudinem referat, indutum. quem & zoganen appellari. Meminit huius feſti Cteſias quoque libro Perſicorum ſecundo.

INDEX IN HERODOTVM ET CTESIAM.

A

Abae oppidum Phocēſium, vbi delubrum locuples Apollinis 205.206.220
Abantes Ioniæ populus 27
Abaris Hyperboreus 104
Abdera vrbs à Teiis condita, vbi 30.181.218
Abrocomes & Hyperanthes Darii filii 199
Abronychus Athenienſis 104
Abſinthii populus 151
Abulites 8.Ct.
Abydus vrbs 146.173.175. Abydus ponte à Xerxe iungitur 4.Ctes.
Accipiter Ægyptiis ſacer 50. accipitrum ſepultura vbi 51
accipitrum ſeptem paria ſeptē Perſarum omen 85
Aceratus propheta 206
Aces fluuius 91
Achæmenidarum cognatio vnde 24
Achæmenes Darii filius Ægypti præſes 168.180. achæmenes ab Inaro interimitur 72. 168. achæm. Xerxis frater Demarato contradicit 101
Achæmenidis Artox.fr.in Ægyptum exped. 5.Ct. Achæmen.obitus Ib. Achæmen. vltio Ib.
Achæorum duodecim genera & partes 27. Achæi Iones à Peloponneſo eiecerunt 27
Achæorū in Athamantis poſteros actio 196
Achæiæ Cereris templum 136
Achelous fluuius 41.184
Acheron fluuius vbi 108.142
Achilleius curſus vbi 106.109
Achilleum oppidum 143
Acinacis à Xerxe in mare deiicitur 176
Acraphia oppidum vbi 121
Acriſii progenitores qui 154
Acrothoon vrbs vbi 172
¶ Adicran Libyum rex 121
Adimantus Corinthiorum dux 202.209.214
Adraſtus Phryx ob fratricidiū à Crœſo expiatur 7. Adraſt.cuſtos Atyis Ib. Adraſt. Gordii filius Midæ nepos 7.8. Adraſt.ſibiipſi mortem conſciſcit 8. Adraſt calamitoſi monumentum 137
Adria à Phocenſ. occupatur 29
Adyrmachidæ Libyum primi vbi 122
ex Adyto edita vox 29
¶ Æaces Syloſontis fil. Sami tyrannus 148
Æaci fanum 1140
Æacides Samius 118
Ædes hoſpitæ Veneris vbi 57
Ædificium è ſolido ſaxo vbi 69
Ædificia ex virgultis 125
Ægaleus mons vbi 214
Ægæ Ioniæ ciuitas 27
Ægeæ Æoliæ ciuitas Ibid.
Ægea vrbs in Pallena 184
Ægeum mare 111
Ægeus Lycum fratrem Athenis eiicit 31. Ægeus Oioloyci filius vnde Ægidæ tribus 119
Ægialees ab Ægialo dicti 137.
Ægialees Pelaſgi 180
Ægicores Ionis filius 137
Ægila locus 123.124
AEgilea Styreorum inſula 161
AEgina (aliàs Argiua) Ariſtodemi vxor 153
AEgina Aſopi filia 139
AEginæ nomen 207. æginetarū ſtrenuitas 214. æginetarum odia in Athen. 139. æginetæ ab Athenienſibus ſuperātur 159. æginetæ Epidauriorum ſubditi 139. æginetæ & Cretenſes vt Samios ſubiugarint 81. æginetarum in Samios ſimultas vnde 81. æginetæ Ioui fanum conſtruxerunt 70. æginetæ Dario terram & aquā dant 153
AEgion ciuitas 27
AEgiræ Achaica ciuitas 27
AEgiroeſſa AEoliæ ciuitas Ib.
AEgis Mineruæ vnde 115
AEgli populus 88
AEgroti Babyloniorū quomodo curentur 56. ægrotos Indi epulantur 88
AEgyptus quæ regio & AEgyptii 42. ægyptus fluuii donum 40. ægypti diuiſio ſecundum Iones 41.68. ægypti diuiſio ſecundū Herod. 42. ægyptus, Aſiæ & Africæ terminus 41.87. ægypt.quorum deorū nomina neſciat 48. ægypt.Africæ finitima 50.87. ægypto phœnix ſacroſancta 51. ægypt.vitibus caret 52. ægypt.quorū deorum oracula habeat Ib. ægypti linum 56. ægypt. in XII. regulos diſtributa 64. ægypt.inequitabilis 56. ægyptus ſorte diſtributa 56. ægyptus & Libya Perſis tributaria 87. ægypt. ab Arto xerxe deficit 4.Ct. ægyptus ad Perſas redit 5.Ct. ægyptii thoraces Perſis in vſu 25. ægyptii duodecim deorum primi inſtitutores 40. ægyptii aras, ſimulachra, delubra primùm diis ſtatuerūt Ib. ægyptiorum agrorū cultura ſpontanea 42. ægypt.ſementis Ib. ægyptii qui ſint ex Iouis Ammonii oraculo 40. ægypti ſe primos exiſtimant 39. ægypt.inſtituta & mores 45. ægyptii ſacerdotes raſi Ib. ægyp.cum feris veſcuntur Ib. ægypt.circunciſio, & huius rei cauſa 45.56 ægypt.veſtitus 45.52. ægypt. ſcriptura & literarum duplex vſus 45. ægypt.religio, cultus erga deos maximus 46. ægypt.victus 52. ægyp. fabis abſtinent 46. ægypt. ſacrificandi ritus Ib. ægypt. maxima dea Ib. ægypt.victimæ 46.47. ægyp.ablutiones poſt contactum ſuē Ib. ægypt. ſubulcum ingredi tēplum nefas 48. ægyptii quo tēpore ſues immolēt, & ſuilla carne veſcātur Ib. ægypt.præcipui conuētus 49. ægypt. fuſtuaria pugna 50. ægypt.feræ ſacræ Ib. ægypt.cura circa feras Ib. ægyptiis crocodili ſacroſancti 51. ægypt. purgamina 52. ægypt.Afrorum ſaluberrimi Ib. ægypt.panis colleſtis appellat⁹ Ib. ægyp. aer immutabilis Ib. ægypt. vinū ex ordeo Ib. ægypt.cātilena Ib. ægypt.prodigiorū diuinationūmq; obſeruantiſſimi Ib. ægypt. medicina quomodo ſit diſtributa 53. ægypt.lugēdi ritus Ib. ægypt.mos in condiendis cadaueribus Ib. ægypt.vnguenta qualia 54. ægypt.naues Ib. ægypt.reges 55.56.61.63.64. 67.73. ægypt.feriæ 60. ægyptii immortalitatē animarū primi aſſeuerauerunt Ib. ægypt.calamitas 62. ægypt. progenies 64. ægypt. Caſtra locus vbi 66. ægypt. myſteria 69. ægypt.pluuia portēroſa 72. ægypt.capita cur dura Ib. ægypt. fuga Ib. ægyptii ignē animal aſſerunt 73. ægyptiorum clades apud Iraſam 121. ægypt. à Perſis defectio 167. In ægypt.Dar. exerc.parat Ib. ægypt.ab Aprie rege defectio 121. ægypt.per proditionē à Cābyſe capti 2.Ct. ægyptii vincunt 5.Ct. ægypt.clades Ib. ægypt.Sarſamā præficit Megabyz. Ib. ægypt.quidā vocaliſſimus 11
AEgyptiacæ Thebæ 33. ægyptiacæ regionis natura & deſcriptio 40.45
AEnea oppidum vbi 184
AEneſidemus Hipp. ſatelles 189
AEnigma piſcatorum 253
AEnus vrbs & vbi 111.177
AEnyri, Cœnyri 153
AEoles à Crœſo ſubacti 2.5. æolum in Xerxis exercitu armatura 180. æol.tributarii Dario 87. æol.olim Pelaſgi appellati 180. æol.mos in ſacrificiis 254. æol.ab Hymea captiuntur 146. æolicæ ciuitates 27
AEorpata Scythis quid 114
AEris copia apud Maſſagetas 39
ære qui primi ſe armarint 66
æreus Iupiter & Neptunus vbi 236
AEropus, Gauanes, & Perdiccas fratres 221
Aeris mutatio in hominibus cauſa morbi 52
AEs alienum debere apud Perſas turpiſſimū. 26. æs apud ægyptios pretioſiſſimum 75
AEſchines Eretrien. dux 160
AEſchrionia tribus Sam. vbi 75
AEſchylus poeta 67
AEſopus fabularum ſcriptor genere Iadmius 62
AEſtatis & hyemis ſimulachra vbi 59
AEſtus in India 9.Ct.
AEthiopes ex AEgyptiis inſtitutis māſuetiores facti 44. æth. Nomades Ib. æthiops vt AEgypto imperarit 63. æthiopes quē regē creent 74. æthiop.hominum maximi, pulcherrimi, & eorū mores Ib. æthiopū ſepulchra vitrea 75. æthiopes Cambyſi dona ferunt 88. æthiopū genitura nigra 89. æthiopes extremi hominum 90. æthiopes contra Cābyſ. 171. æth. circunciſio 56. æth. in Xerxiano exercitu armatura 178. æthiopum diſcrimen Ib.
¶ Africæ terminus quis 42. africæ deſerta 44
Africus & Auſter venti duo omnium pluuioſiſſimi 43
Agariſtæ proci 164. Agariſtæ ſomnium 165
Agaſicles Halicarnaſſeus 27
Agathyrſus Herculis filius 100.
Agathyrſi populus 105.113. Agathyrſorum mores & amicitiæ Ib.
Ager Caicus 150
Agetus Alcidæ filius, Ariſtonis amicus 155
Aglauriæ Cecropis filiæ templum 208
Aglomachi turris 122
Agora locus 177
Agreſtium boum vbi ingens multitudo 184
Agrianæ populus 129
Agrianes fluuius 112
Agricolator vbi cōtemptui habeatur 128
Agyllenſium calamitas 30. agyllenſes Phocenſib. iuſta ex oraculo ſoluunt 30
Ahena citra ignem feruētia 10. ahenum Samium 120
Aiax finitimus ac ſocius Athen. 137. aiax Telamonius 210.219
Aimneſtus Spart. Mardonii occiſor 234. aimn. Platæēſis 235
¶ Alabanda vrbs 221
Alalia à Phocenſibus ædificatur 30
Alarodii populus 88. alarodiorū in Xerx. exerc. armat. 179
Alati ſerpentes vbi 90
Alazeris Barcæorum rex 122
Albæ columnæ 146.
Album littus vbi 172
Alcæus Herculis filius 2
Alcæus poeta 143
Alcides Caunius 6.Ct.
Alcinor & Chromius Argiui 15
Alcmæon aſtutè aurū à Crœſo aſportat 164. Alcmæon Megaclis f. Cliſthenis gener 165 alcmæonidæ obnoxii crimini piaculari 10. 137. alcmæonidæ genus Athen. 136. alc. an ſcutū Perſis prodiderint 163. alc. generis claritas 164. alcm. tyrannidis oſores Ib.
Alcon Moloſſus procus filiæ Cliſthenis 165

Aleæ Mineruæ tẽplum 12.134.
Aleæ ludus & teſſerarum à Lydis primũ inuentus fertur 18
Alevadæ Theſſaliæ reges 168.
alevadarum machinæ 192
Alexander Priami filius 1.
rapit Helenam 57
Alexander Macedo aureus 219.
alexandri tyrannidis origo 221. alexãdri progenies Ib.
alexander Amyntæ f. dux & rex Macedonum 231
Algæ Achaiæ 192
Aliarchus Arceſilaum ſtrangulat 121. aliarchus dolo interficitur Ibid.
Alilat Vrania Arab. dicitur 72
Alitta Venus Arabibus dicta 25
Alizones populus 106
Alogune Bab. Artox. pellex 6.ct
Alopecæ Atticæ 136
Alpeni vicus 193. Alpenus vrbs vbi 198
Alpheus & Marõ fortiſſ. fratres 200
Alpis fluuius vbi 106
Alyſonii populus 87
¶ Amaſis rex 47.52.64.67.68.
amaſis regis monumẽtũ Ib.
amaſis rex Saitanus Ib.
amaſis ex pelui ſimulachrũ ſtatuit 69. amaſis regis mos Ib. amaſis Mineruæ veſtibulum erexit Ib. amaſis amicitia cum Cyrenæis 70. amaſis Græcorum amãs quid eis donarit Ib. amaſis varia donaria Ib. amaſis Cyprum omnium primus cepit Ib. amaſis regis mors 73. amaſis cadauer verberibus cæditur 74. amaſis cadauer crematur Ib. amaſis epiſtola ad Polycratem 78. amaſis picturati thoraces 79. amaſis Barcæos dolo capit 126.
Amaſis Maraphius Aryandis contra Ayrenæos dux 122
Amathuſii populus 144.145
Amaxampeus fons amarus 106
Amazones populus 114. amazonum cum Sauromatis cõmixtio Ibid. amazonum ſedes vbi Ib. amazonum nuptiæ 115
Ameſtris Xerxis vxor 177.183.241
ameſtris crudelitas in Maſiſtæ vxorem 241
Amiantus Lycurgi filius 165
Amici deploratio 73. amicus prudens omnium rerũ pretioſiſſ. 130. amicus amicũ quæ roget 155
Amictus lignei 11.ct.
Amilcar Carthagin. rex 191. amilcaris genus & mors Ibid.
Aminias Palleneus Athenien. certamen init 213
Aminoclis fortuna 195
Amiſtris Onophæ filia, Xerxis vxor 3.ct. amiſtris & liberorum luctus 4.ct. amiſtris Megabyzum Artoxerxi conciliat 5.ct. amiſtris libido 6.ct. amiſtris Apollonidem excruciat Ib. amiſtris Zopyri cædẽ vleiſcitur ib. amiſtris mors Ib.
Amiſtris Ochi filia Ib. amiſtris Terituchmis vxor 7.ct.
Amompharetus Pitaneti 232. amompharetі victoria 235
Ammon Ægyptiis quid 47.
ammonis oraculum de Ægypt. 42. ammonis oraculi origo 49
Ammonii populus vbi 47.124
Amorges Perſarum dux 146
Ampa vrbs vbi 149
Ampelon promontorium 183
Amphiarao aureus clypeus à Crœſo donatus 9. amphiarai expeditio in Thebas ab Hom. conſcripta 245. amphiarai templum apud Delphos 17. & oraculum 220
Amphicæa oppidum 206
Amphicrates Sami rex 81
Amphictyonidis Cereris templum 196. amphictyonis fanum, & ſedilia Ib. amphictyones templum Apollinis Delphicum ſtruendum locant 70.136
Amphilochus Amphiarai f. 87
Amphilytus Acarnan ariolus 11. amphilyti vaticiniũ Ib.
Amphimneſtus Epidãnius 164
Amphion 141
Amphiſſa vrbs vbi 206
Amyntas Macedo, Perſas vt exceperit 129. Hippiæ vrbem donat 142
Amyntas Amyntæ nepos, Aſiaticus 221
Amyrtæus 63. amyrtæi Ægypti rex à Cãbyſe captus 2.ct.
Amytis filia Aſtyagis 1.ct. amytis & Spitama Aſtyagẽ occultant Ib. amytis à Cyro in vxorem ducta Ibid. amytis Petiſacam excarnificat Ib. Amytis Aambyſem monet 2.ct. amytis veneno ſe necat Ib. amytis Cambyſem in ſomnis vexat 3.ct.
Amytis Xerxis filia Ib. amytis Megabyzi vxor 4.ct. amytis adulterii accuſatur à marito Ib. amytis Inarum ad ſupplicium poſcit 5.ct. amytis libido 6.ct. amytis morbus & mors Ibid.
¶ Anacharſis ſapiens 105. & eius cædes 109
Anacreon Teius 91
Anactorium templum 134
Anaua vrbs Phrygiæ 173
Anaxagoras rex Cypri 8.ct.
Anaxandrides Lacedæmoniorum rex 12. anaxandrides & eius vxores 133
Anaxilaus Rhegiorum Tyrannus 149.191
Anchimolius Aſteris f. & eius cædes 136
Ancora Sophanis 135
Anderica Ciſſiæ ſtathmus 163
Andia Artoxerxis pellex 6.ct.
Androcratis fanum vbi 227
Andromeda Cephei filia 177
Androphagi populus vbi 101.
androphagorum mores 113
Andrus inſula 131. andrum Græci obſident 217
Angarion Perſis quid 215
Angites fluuius vbi 182
Angrus fluuius 106
Anguilla Ægypt. ſacroſancta 51
Animarum immortalitas atq; tranſmigratio, primis AEgyptiis cognita 60. animarum immortalitatem Zamoxis Thracas edocet 112
Animal Indicum 9.ct. animalia Indica grandiora cæteris 89. animalcula Indiæ tinctoria 11.ct. animalia quæ eſui ſunt, plura: noxia pauciora 89
Anni humanæ vitæ ſeptuaginta 6. annus ab AEgyptiis primùm inuẽtus, inque duodecim menſes ab eiſdem diſtinctus 40
Anopæa mons & vicus 198
Antacæi cete ingẽtia Boryſthenis 106
Antandrus locus 130
Antandros vrbs vbi 175
Anthela vrbs 193
Anthela vicus vbi 196
Anthylla oppidum 55
Antichares Eleonius 133
Anticyra vrbs 196
Antidorus Lemnius ad Græcos tranſfugit 203
Anthropophagum animal 9.ct.
Anyſis vrbs 63
Anyſis cæcus AEgypti rex Ib.
anyſis imperium AEgypti recuperat Ibid.
¶ Apaturia Iones Athenis oriũdi, celebrant 27
Aper immẽſus Myſorum opera deuaſtans 7. aper in Africa nullus 125
Mphetæ loci nomen 195
Aphidnæ produntur Tyndaridis 235
Aphlyſtii Iouis templum 195
Aphrodiſias inſula vbi 122
Aphytis Pallenæ vrbs 184
Apia vrbs vbi 42
Apidanus fluui Theſſaliæ 184
Apis aula vbi 66
Apis Græcorum lingua quid Ibid. apis apparuit: feriantur AEgyptii 75. ſigna eius Ibid. Cambyſes ferit Ib.
Apollinis Iſmenii templum 9. 17.135.220. apollinis imbre Crœſus è pyra liberatur 16. apollinis Triopii ſacrum atque certamen 27. apollinis oraculum apud AEgypt. 52. apollo AEgyptiis Orus dictus 64.67. apollinis tẽpla vbi 66. apollinis & Dianæ parentes 67. apollo ad Metapõtinos ſolos Italorum venit 101. apollinis ara ab Ariſteo extructa Ib. apollo Scytharum deus 107. apollo Œtoſyrus apud Scythas Ib. apollinis oraculũ Batto redditum 120. apollinis fons vbi 121. apollinis ſimulachrum 163. apollinis delubrum apud Abas 206. apollinis oraculũ apud Delphos Ib. apollinis arma ſpõtè apparentia Ib. apollinis Ptoi fanum 220. apollinis ædes à Mard. diripiẽda, 4.ct.
Apollonia vrbs vbi 111.238
apolloniates ager 238
apolloniatis oraculum redditur Ibid.
Apollonides Cous medicus Artox. 4.ct. apollonidis cum Amyti coitus 6.ct. apollonides cruciatur & viuus defoditur Ibid.
Apologus Cyri ad Iones 26
Apparitæ populus 87
Apries rex AEgypti 67.121.
apries ſtrangulatur 68
apriis bellum cum Sidoniis & Tyriis 67
¶ Aqua diuerſarum qualitatum vbi 114. aqua Stygis vbi 157.
aqua adeo debilis vt ne lignũ quidẽ ferat 75. aqua quæ potata coagulatur 10.ct.
aqua dementans Ib. aquã quod lignum cogat 11.ct.
aqua attollẽs põderoſa 12.ct.
¶ Ara duodecim deorũ vbi 40.
aræ à quibus primùm, diis conſecratæ Ib. ara Dianæ 111. ara Iouis forenſis 133.
ara Herculis 193. ara ventorum in Thyia Ib. ara Iouis diabateris à Dario ſtructa 3.ct.
Arabia vbi 41.89.104. arabiæ mons 40. & humus 41. arabia tributorum immunis 87. arabia quæ producat 89
arabici ſinus deſcript. 41.104
Arabum dei 72. arabum fides conſtantiſſima 72. arabum in Xerxiano exercitu armatura 178.179
Ararus Scythiæ fluuius 105
Araxes fluuius 37. & eius curſus quò tendat 104. araxis accolæ quo victu & veſtitu vtantur 37
Arbarius à Secundiano deficit 6.ct.
Arbor Siptachora 11.ct. arbor lacrymans Ib. arbor electrifera Ib. arbores Indicæ 11.ct. arborea lana optima vbi 89
Arcades 27.69.134. arcadia & eius incolæ quales 11
Arceſilaus Batti filius, Cyrenæ rex 121. arceſilaus inimicos perſequitur Ibid. arceſilaus ſtrangulatur Ib.
Arceſilaus arceſilai nepos regno paterno eiicitur Ib. arceſilaus Samum fugit Ib. oraculum conſulit 122. recuperat ſua, & oraculo non ſatisfaciens, occiditur Ibid.
Archander Phthii Achæi filius 55. archandri vrbs Ib.
Archiæ & Lycopæ in expugnãdo Samo feruor 80
Archias Samius vnde dictus 57
Archidamus Zeuxidami f. 156
Archidice nobilis in Græcia meretrix, & eius amaſi à Sappho conuitiis notatus 62
Archilochi Parii de Gyge Iãbi 3
Arcis Athen. expugnatio 138
Ardys rex, filius Gygis 3 ardys Prienenſes expugnauit Ib.

Areius pagus 108
Arena aurea 89
Argadeus Ionis filius 137
Arganthonius Tarteſſiorũ rex 30. Arganthonius moritur Ibid.
Argentei & aurei nummi primùm à Lydis percuſſi 18
Argentifodina Bactrica 10.ct. argentum in vſu Scythæ nõ habent 108. argentifodinæ Indicæ 10.ct. argentum & ferrum apud Maſſagetas non eſt in vſu 39
Argilus Græca vrbs vbi 183
Argiopius locus quidam 133
Argis & Opis virgines ſacra ex Hyperboreis aſportantes 103
Argippæi populus & eorum victus 102
Argiui 134. argiuorum cum Spartiatis de agro Thyrea cõtentio 15. argiuorum fines ditióque Ibid. argiuorum raſura in præſenti clade Ib. argiuorum mulieribus vetitum aurum ferre in præſenti clade Ibid. argiuis redditum oraculum 188. argiui Xerxi ſubdi maluerunt quàm Lacedæmoniis eſſe inferiores Ibid. argiuorum cum Perſis affinitas Ibid. argiui mercede militant in Peloponneſo 11. argiui ad Mardonium mittunt nuntium 225. argiuorum ad Artaxerxem legatio 189.
argiui muſica cæteros Græcos antecellunt 93. argiuorum mulieres Melampus ſanat 229
Argiua Auteſionis filia, Ariſtonis vxor 153
Argos ab Homero maximè celebratum 137. argos ciuitatum Græciæ nobiliſſima 1. argos à ſeruis tenetur. argiuus a Cleomene incenditur 157.
Argûs ædificator 123
Argonautarum poſteri à Pelaſgis Lemno eiecti 118. argonautæ Herculẽ amittũt 195
Argon Heraclidarum primus Sardium rex 2
Ariabignes Darii filius 181.213
Ariantes rex 110
Ariaramnis aduerſus Scythas expeditio 3.ct.
Aridius Nerbalus Arbali filius 180
Aridolis Alabandẽſium tyrannus 195
Arienæ & Aſtyagis cõnubium 13.
Arietes cur non mactẽtur à Thebanis 47. arietes Thebanis ſacroſancti 47
Arii populus 88.177. ariorum in Xerxiano exercitu armatura 178
Arimaſpi viri vnoculi vbi 90. 101.102. & vnde dicti Ib. arimaſpii verſus 101
Ariomardus Caſpiorũ dux 178. ariomardus Moſchorum & Tibarenorum dux 179
Arion Methymnæus dithyramborũ primus author 4. arion Methymnæus delphino inſidens ad Tænarum euectus eſt Ibid. arionis ingens donarium in Tænaro 5
Aripithes Scyth. rex 109
Ariſba Leſbi ciuitas 28
Ariſtagoras Cyzicenus 118. ariſtagoras Cumæus 132. ariſtagoras Myleti tyrannus 131. ariſtagoras Ionicæ rebellionis author 132. ariſtagoræ oratio ad Cleomenem 134. ariſtagoræ mors 146
Ariſteas Corinthius 186
Ariſteus Procõneſius verſificator 101. ariſtei Proconneſii ſtatua Ibid.
Ariſtides Lyſimachi f. Athen. 212. ariſtidis nobile facinus 214.228. ariſtidis conſilio ſagittarii ex Creta accerſuntur 4.ct. ariſtidis aſtu Xerxes è Salamine fugit 4.ct.
Ariſtocyprus Soliorum rex 145
Ariſtodemus Spartarum rex 153 ariſtodemus militiam deſerens, infamis 200. ad Platæas infamiæ notam ſtrenuitate delet 235
Ariſtodic⁹ Heraclidis f. Cumæ⁹ oraculum conſulit 29
Ariſton rex 12.155. ariſton Byzantius 132
Ariſtophilides Tarentinorum rex 94
Arizãti gẽs Medicæ nationis 19
Arma Martia ſponte apparentia 206
Armenii pecuarii 35.134. armeniorum in Xerxiano exercitu armatura 178
Arpoxais Targitai filius 99
Arſacas Ochi regis filius 6.ct. arſacas patri ſuccedit 7.ct.
Arſamenes Vtiorum dux 178
Arſames AEthiopum dux Ib.
Arſites Artoxerxis ſpurius 6.ct. Arſites à fratre Ocho deficit 6.ct. Arſitæ cædes 7.ct.
Artabanus Hyſtaſpis filius Xerxis patruus 169. Artabani oratio de bello aduerſus Græcos ſuſcepto Ibid. Artabani ſomnium 175. artabanus Suſa dimittitur 176
Artabaz⁹ Pharnacis f. Parthorũ dux 178. artabazi fuga cũ Perſis 234.237
Artaba menſura Perſica 35
Artachæes Achæmenides genere, & eius proceritas 183
Artaca 151
Artacia vrbs 101
Artæus Artachæi filius 172. artæi Cephenes antea dicti 177.
Artapanus Artaſyræ filius apud Xerxem ſpectatus 3.ct. artapani cum Leonide ad Thermopylas prælium 4.ct. Artapanus Xerxem occidit 4.ct. Artapanus Artaxerxi inſidians ab ipſo occiditur Ib. Artapani filiorũ interitus Ibid. Artapani præfecti ab Artox. defectio Ibid.
Artaphernes Darii frater 130. 131. artaphernes Sardium præfectus 138. artaphernes Ionibus vectigalia imponit 152. artaphernes vnus ex ſeptem magi occiſoribus 3.ct.
Artarius ſatrapa 5.ct. artarius Megabyzum monet Ibid.
Artaſyras Hyrcanius Cambyſis conſiliarius 2.ct. artaſyras Mago regnum tradere conatur 3.ct. Artaſyras à ſeptem coniuratoribus aſſumitur ad occidendum Magum Ibid. artaſyræ mors Ibid. artaſyras in Artyphiũ mittitur 6.ct.
Artaxerxes quid Græcis ſignificet 160. Artaxerxes Xerxis filius 182.188
Artayctes Macronum dux 179. artayctes nefarius in Seſto Xerxis prætor 142. artayctes captus ſuſpenditur Ibid.
Artaynta Xerxis amaſia, & eius clades 141
Artayntes Artachæi fil. 120. conuitiis petitur à Maſiſte, inſurgit, reprimitur 240
Arteatæ Perſarum genus 24
Artembares Medus 11.12. artẽbaris oratio ad Perſas 142
Artemidis. i. Dianæ tẽplum 193
Artemiſia Lygdamis filia mortuo marito Xerxis exercitũ ſequuta 180. artemiſia pugnam naualẽ diſſuadet 210. 215. artemiſiæ glorioſa pugna 213. artemiſiæ capiendæ præmium 214. artemiſiæ Xerxes liberos ſuos abducendos dat 216
Artemiſium vbi 103.193.
Artibarxanes eunuchus 8.ct.
Artimpaſa Venus cæleſtis apud Scythas 107
Artiſcus fluuius vbi 112
Artochmes Armeniorum dux 178
Artontes Mardonii filius patris humatoribus præmia reddit 137
Artoſtes Ochi filius 6.ct.
Artoxares à Secundiano deficit 6.ct. artoxares Ocho inſidians occiditur 7.ct. Artoxares Paphlagon eunuchus 5.ct. Artoxares relegatur Ibid.
Artoxerxes Xerxis filius 3.ct. artox. Artapanum ſe occidere machinantẽ interficit 4.ct. artox. rex Ibid. artoxerxis luctus ex graui caſu Ib. artoxer. Bactra, quæ deſciuerant à ſe capit Ib. artoxerxis in AEgyptum exercitus 5.ct. artox. ægrè Græcis ignoſcit Ib. artoxerxis aduerſus Megabyzum exercitus Ib. artoxerxis cum Megabyzo pactum Ib. artoxerxes Megabyzum occidi iubet Ib. artoxerxis mors 6.ct. artoxerxis ſpurii Ib. artoxerxis mater Paryzatis Ib. ¶ Artox. Ochi filius Ib. artox. vxor Statira 7. ct. artox. in fratris Cyri cædem per ſæuitia 7.ct. artox. cum Græcis fœd⁹ 8.ct. artox. Cyri hoſtes remunerat Ib. artox. & Euagoræ diſſenſio Ibid.
Artozoſtra Darii filia, Mardonii vxor 152
Artybii equus, cædes 145
Artyphi⁹ Artabani, f. Gãdariorũ dux 178. artyphii Megabyzi filii fortitudo 5.ct. artyphius ſuperatur 6.ct. artyphii mors 7.ct.
Artyſtona Cyri filia 87. Darii vxor ex omnibus chariſſima 178
Arxanes AEgypti ſatrapa 6.ct.
Aryandes AEgypti prætor 122. aryandes à Dario morte affectus Ib. aryandicũ argẽtum Ibid.
¶ Aſbyſtæ populus vbi 122
Aſcalon vrbs Palæſtinæ 20
Aſchi liquoris genus 102
Aſia à Phraorte ſubacta 19. aſiam omnẽ trans Halym fluuiũ Cyaxares ſibi conciliauit Ib. aſiæ imperiũ à Scythis occupatur 20. aſiæ termini quot & vbi 104. aſia vnde ſortita nomen 105. aſiæ & Europæ deſcriptio 104
Aſius familia Sardibus 105
Aſina Dryopum vrbs 211.
Aſini Pygmæorũ 10.ct. aſini apud Scythas non viſuntur 116. aſinorũ vox Scythiæ inſueta Ib. aſini vbi cornibus præditi 125. aſini non potantes vbi Ib. aſinorum vocem & formam equi Scythici non ferunt 116. aſinius Demarati pater dicitur 156
Aſmach populus vbi 44
Aſonides AEgin. nauarchus 133
Aſopus, & duæ eius filiæ 139. aſopus fluuius 162.166.215
Aſopodorus Theban. equitum dux 234
Aſpadates Cambyſis eunuchus 2.ct.
Aſpamitris Xerxis occiſoris tormenta 4.ct.
Aſphathines Perſa 83
Aſphaltus bitumen 32.163
Aſſa vrbs vbi 189
Aſſeſiæ Mineruæ templum 4
Aſſyria quæ & vbi 42.104. aſſyriæ ſiccitas 35. aſſyriæ ſeges quomodo irrigetur, frumentúmq; proueniat Ib. aſſyriorum imperiũ 18. aſſyriorum bellũ cum Phraorte 19. aſſyrii à Medis ſubiguntur 20. aſſyr. Venus Mylita vocata 25. aſſyr. bellum cum Cyro 31. aſſyr. armatura in Xerxiano exercitu 17. aſſyrii Græcis Syrii dicti Ib.
Aſtyages Cyaxaris f. Med. rex 8.13. Aſtyages à Cyro capitur 13. aſtyagis cum Croeſo affinitas Ib. aſtyagis cum Ariena nuptiæ Ib. aſtyages Cræſi auus maternus 14. aſtyages patre defũcto Scytharum regnum ſuſcipit 20. aſtyagis ſõnia Ib. aſtyages Cyrũ agnoſcit 22. aſtya. Harpagi

filium mactat Ibid. Aſtyages Harpagũ proditorem arguit Ibid. In bello contra Perſas capitur 24. Aſtyages alio nomine Aſtyiges dictus 1.ct. Aſtyages Cyro non cõſanguineus Ib. Aſtyages fugiens à Cyro capitur Ib. Aſtyages à Cyro honoratur Ib. Aſtyages à Cyro & Anyti accerſitus Ibid. Aſtyages à Petiſaca deſertus fame perit Ibid. Aſtyagis ſepulchrum Ibid.
Aſychis AEgyptiorum rex 62
Aſychidis regis pyramis laterítia 63
Aſylum Herculis 57
¶ Atarbechis vrbs vbi 46.175
Atarneus ager Myſiæ piacularis 29.216
Atarnes fluuius 105. Atarnes Darii regis frater 199
Athamas AEoli filius 195
Athenades Trachinius 198
Athenagoras Samius ad Leutychidem mittitur 238
Athenæ à Piſiſtrato occupantur 10. athenæ Græciæ & Ioniæ inſignior vrbs 27. athenarum à Piſa diſtantia 40. athenæ tyrannis liberatæ 136. athenarum arx 187. athenæ captæ 208. athenarũ arx incenſa Ibid. athenarũ incendiũ 229. athenæ ab Homero celebratæ 251. athenas vacuas Xerxes capit 4.ct. athenas & earum arcem Xerxes incendit Ibid.
Athenienſes ſanctimonia iuriſiurandi adacti ſeruare Solonis leges 5. athenienſes Græcorum potentiſſimi 9. athenienſium cum finitimis Eleuſine pugna 5. athenienſes nunquam ſolum mutarunt 9.190. athen. Ionesgenere 9. athenienſes Ionicum nomen fugiunt 27. athenienſium in Ionia colonorũ vxores Caricæ cum eis cibũ capere renuunt, & nomine cõpellare,& quare 27. athenienſiũ ex ſeditione, Piſiſtrati tyrannis 10. athenienſes partim taxillis,partim ſomno occupati,à Piſiſtrato inuaduntur 11. atheniẽſium tribus & nomina vnde 137. atheniẽſes Lacedæmoniorũ opem cõtra barbaros implorant 161. athen.cum Mytilenæis pugna 143. atheniẽſ. lex.Laureo reditus metallici 187. athen.Mileti expugnationẽ ægrè ferunt 249. ath. Perſarum ſocietatẽ ambiunt 238. athenienſis democratiæ author 165. athen.vt tyrannis liberati 135. athen. ad Mardonĩ reſponſum 222. athen.Græciæ vindices 186. atheniẽſiũ præſtãtia 138.139. athen.mutua cædes 140. atheniẽſis quidã fibulis à mulieribus cõfectus Ib. athen. cum AEginetis bellum 159. athen.xii.dii 161. athen. panegyries 161. athen.apud Marathonẽ victoria 163. athen.vxores à Pelaſgis raptæ 166. athen.laus 169. athenienſiũ ſolum cur à Perſis vaſtatum 185. athen.Græciæ liberatores 186. athen. oraculũ Ib. athen.nunquam ſolum verterũt 190. athen. vnde dicti 207. athen.virtus in propugnãda arce 208. athen.præclara facta 227. athen. iniurias Xerxes vlciſcitur 3.ct. athen.ad Salaminem profugium 4.ct. athen. Inaro claſſem mittunt aduerſus Perſas 5.ct.
Atticorum lingua 10. atticarum mulierum vnà cum liberis cædes 166. atticus medimnus quid ſit 35.154. atticorũ in ſacrificando conſuetudo 140. attica vt Lemno cohæreat 166
Athos mons & eius Iſthmus ac vrbes 172. athos mons effoditur Ibid.
Athous eunuchus 6.ct
Athres fluuius vbi 105
Atlanticum mare vbi 37
Atlantes innominati populi vbi & vnde dicti 124
Atlas fluuius 105
Atlas mons,& cur columna cæli 124
Atoſſa Cyri filia 83
Atoſſa Darii vxor 87.167
Atoſſæ in mamilla vlcus 94
Atramyttium vrbs vbi 175
Atrayntes dux Pactyenſium 178
Atridæ exercitus aduerſus Ilium 172
Attaginus Phrynonis filiꝰ Thebanus Mardoniũ cũ ſuis excipit opiparè 225. Attaginus Perſarum primarius apud Thebas fautor, ad ſuppliciũ à Græcis poſcitur 237
Attrahendi vi prædirum lignũ 10.ct.
Atys Lydi pater 178. atys Croeſi filius 6. atyis oratio ad Croeſum patrẽ ſuum, venãdi ſibi copiam denegantem 7. atys Adraſto cuſtodiẽdus datur Ibid. atys cuſpide ictus paternũ ſomnium implet 8. atyis Croeſi filii mors Ibid. atys Manis filius,Lydorũ rex, colonias in Hetruriã per filium Tyrrhenum mittit, fame coactus 18
¶ Auchatæ Scythæ 99
Aues quadrupedes 10.ct. auis ἥμερος 10.ct. aues vt venientur Indi 11.ct
Augurium expulſionis magorum 85
Auras fluuius vbi 105
Aurum & argentum à quo primùm percuſſum 18. aurũ Indicum 88. aurum Indicũ 10.ct. auri immenſa vis à Gyge Delphis dicata 3. auri magna vis in ſeptẽtrionalibus Europæ plagis 90. Aureacea arena vbi 89. & quomodo diripiatur Ibid. aurea platanus atq; vitis 173. de aureis metallis certamen 235. aureus tripus apud Delphos 236. aureũ aratrũ, iugum,ſecuris,& phiala, cælo delapſa in Scythiam: & circa illa oſtentum 99
Auſter & Africus vẽti omnium pluuioſiſſimi 43. auſter aduerſus ſe bellantes Pſyllos fatu in arena obruit 123
Autonous & Phylacus Delphorum heroes, & aduerſus Perſas vindices,eorúmque delubra 207
Auxeſiæ & Damiæ ſimulachra 139
¶ Axius fluuius Mygdoniam à Bottiæide dirimit 184
¶ Azabarites eunuchus 6.ct.
Azanes Artæi filius Sogdorum dux 178
Aziris portus vbi 122
Aziriſtus locus vbi 121
Azotus, vrbs Syriæ à Pſam. expugnata 67

B

Babylon Aſſyriæ vrbs celeberrimi nominis 32. Babylonis ſitus & magnitudo 32. babylonis cẽtum æreæ portæ Ibid. babylonis cõſtructio Ib. babylonis duæ plagæ Ib. babylon à Cyro capitur 35. babylonis principatus, Perſis Satrapia dicitur Ibid. babylonis obſeſſio à Dario 97. babylon ſecũdò capitur 98. babylonis à Xerxe defectio 3.ct. babylon à Megabyzo capta Ibid. Babylonica regio foſſis diſtincta 35. babylonicæ regionis potentia quanta, Ibid. babylonicæ palmæ vſus & diuerſitas Ibid. babylonica nauigia orbiculata Ibid. babylonicæ regionis prouentus 35. Babyloniæ fertilitas Ibid. babylonicarum virginum auctio 36. Babyloniorum tyrannus Labynetus 14. babyloniorũ fœdus cum Croeſo Ibid. babyloniorũ leges & inſtituta 36. babyloniorum quorundã victus Ib. babyloniorum cultus Ib. babyloniorum comata capita Ib. babyloniis ſceptrũ geſtare, ſine inſigni, nefas Ibid. babyloniorum medica cura erga ægrotos ſuos Ib. babylonii vt ſe aduerſus ſecundam obſidionẽ munierint 96. babylonii vt fœminas in obſidione tractarint 96.97. babyloniorum in melle ſepulchra 36. babyloniorũ ablutio poſt coitum 36. babyloniorum fœda lex de mulieribus Ib. babyloniorum taleſtum 87
Bacchus AEgypt. Oſiris dictus 46. bacchi feſtũ apud AEgyptios,& de phallis 48. bacchi delubrum 111. Bacchica Dionyſi ſacra 110. bacchici ſacrificii inuentor quis 48. bacchica & Orphica 52 Bacchanalia Græcorũ Scythæ improbant Ib. bacchantiũ vox 210
Bacchiadæ qui apud Corinthios 141
Bacidis oraculum 204.212.214
Bactra deficiunt ab Artoxerxe 4.ct. bactra capiuntur Ib. Bactriorũ dux Hyſtaſpes 178. bactriorum in Xerxis exercitu armatura Ib. bactrii Cyro oppugnanti ſe dedunt 1.ct. bactriis præficitur Tanyoxarces 2.ct Bactriana natio 28.88. bactrica argentifodina 10.ct
Badres genere Paſargades 122. Badres Hyſtanis filius Milyarum dux 179
Bagæus Artontis filius 93
Bagapates Cyrum ſepelit 2.ct. Bagapates Mago regnum tradere conatur 3.ct. Bagapates à ſeptem principibus aſſumptus,claues eis regiæ dat Ibid. Bagapates ſepulchro Darii aſſidet Ib. Bagapates moritur Ibid. Bagapatis cruciatus 8.ct.
Bagaſaces Thracum dux 178
Bagoraſus 6.ct. Bagoraſi cædes Ibid.
Βαγάδης aqua 12.ct.
Barba ſacrificæ Mineruæ ominoſa 216. barba Pygmæorum 10.ct.
Barbarorum vociferatio 233. barbarorum apud Marathonem ingens ſtrages 165. barbarorum fuga cum Artabazo 234. barbarorum cædes 235
Barca oppidum 87.121.122. barcæ obſidio 126. barcæ vicus Bactriacus 127
Barcæorum expugnatio 126. 127. barcæorum deditio 73. barcæorũ fœdus cum Perſis 126
Barena vrbs Croeſo donatur 1.ct
Bariſſes vnus ex ſeptem magi occiſor 3.ct.
Baris nauigii genus 55
Battus Polymneſti filius 120. Batti filia 68. Batti & Batti claudi regnum 121. Batto vnde nomen inditum 120
Beatus qui diem ſuum rectè obierit 6
Beccus quid ſit 40
Belides portæ Babylonis 97
Belitanæ ſepulchrum Xerxes vi ſit 3.ct.
Bellorum Græcorum initia 1 belli inter Cãbyſem & Amaſin occaſio 71. bellum cum Argiuis ſeruorum 158. bellum Peloponnenſium 235
Benemeriti Craſangæ Perſis dicti 213. benemeriti qui vocarentur 12. Benemeriti apud Perſas honorantur 97
Beneuolẽtia Ind. in reges 10.ct

Bernicus mons vbi 121
¶ Biantis Prienæi responsio ad Crœsum 5 biantis Prienæi consilium ab Ionibus spretũ 31.
Bibli quid Ionibus 135
Bisalteorum regis facinus eximium,& pœna in filios 218
Bisaltia regio vbi 183
Bisanthes oppidum vbi 186
Bistones Thraciæ populus Ib. bistonis lacus Dicææ contiguus 182
Bithyni populus quis 178. bithyni à Crœso subacti 5
Biton & Cleobis secundo loco beati 6. bitonis & Cleobis Argiuum genus Ib. biton & Cleobis in certamini bus victores Ib. bitonis & Cleobis felicissim⁹ exitus Ib. bitonis & Cleobis effigies apud Delphos Ib.
Bœbeis lacus vbi 184
Bœotia terra 48
Bogis amplissimæ laudes 182
Boges Eionis vrbis præfectus Ib.
Bolbitinum ostium Nili effossum 42
Bolissus locus 249.
Boreæ vxor Orithyia Erechthei filia 195. Boreæ delubrum ab Athen. extructum Ib.
Boryes vbi gignantur 115
Borysthenes fluuius vbi 101 106. 113. borysthenes huberrimus 106
Borysthenitarũ imperiũ 101
Borysthenitæ populus vbi 101. 106
Bosphorus Cimmerius 100 113. bosphorum & Istrũ Darius ponte iungit 3.ct.
Bottiæis terra vbi 184
Boues mares AEgyptii immolant 46. boues immolãdos vt explorent AEgyptii Ibi.ſe. boum sepultura apud AEgyptios Ib. boum veneratio apud AEgyptios Ib. bos lignea sepulchri loco vbi 61. bobus vbi cornua nõ succrescant 107. boues præposterè pascẽtes 124. boum agrestium ingens vis vbi 184. boues Pygmæorum 10. ct.
¶ Brãchidæ populus 8. branchidarum oraculum de Pactya 19
Brauron insula 118. 166
Brongus fluuius 106
Brundusium vrbs 113
Brygi populus 152
Bubares Megabyzi filius 172. bubares Persa Amyntæ gener 221
Bubastis AEg. Diana 63. bubastis oppidum 49.63. bubastis hoc est Dianæ templũ 63.
Bucolicum ostium nili effossum 42
Budii gens Medica 19
Budini populus vbi 102.113. budinorum mores. Ib.
Bulis Spartiata Nicolai filius 185.
Bura Ioniæ ciuitas vbi 27
Busæ Medicæ nationis populus 19.
Busiris oppidum 49
Butis vrbs 66
Byblesia vbi 32
Byzantium 111. 151

C

CABALES Libyes vbi 122
Cabalii populus 87
Cabelees Mæones quem cultũ in Xerxiano exercitu tulerint 179. cabelees Mæones aliàs Lasinii dicti Ib.
Cabirorũ orgiis Thraces initiantur 48. Cabirorũ tẽplum aliis præter sacerdotem inaccessum, Cambyses adit & profanat 77
Cadauera Persarum quomodo humentur 16. cadaueris paterni oppignerãdi lex 62 Cadauera vbi non crementur 72. Cadauera mortua vt sepeliant Nasamones & Nomades 115. Cadaueris regii sepultura qualis apud Scythas 108
Cadmæa victoria Phocensibus obtigit 30. cadmææ literæ 135. cadmæorum ab Argiuis eiectio 136.
Cadmus Tyrius 48.135. Cadmus Scythis f. Cous 191. cadmi iustitia Ib.
Cadytis vrbs Syriæ 57.71
Caicus ager vbi 150. & fluuius 175.
Caira vel Carica Halyattis vxor, Crœsi mater 17
Caira vestis 140
Calamus Indicus 9.ct.
Calandæ Indiæ populus 88
Calasiris vestis genus apud Ægypt. 52
Calasiries Ægyptii 68. calasirium AEgyptiorum plagæ quæ Ib.
Callatebus vrbs vbi 173
Callatiæ Indi parentibus vescũtur 78
Callias Eleus Iamideorum vaticinus 133
Callias Phænippus Hipponici pater 164. Calliæ filiæ tres 164. Callias Hipponici f. 188
Calliadates in pugna ad Ther. Xerxi consilium 4. ct.
Callimachus Aphidnæus 162
Callimachi cædes 163
Callipidæ Græcoscythæ 101
Callipolitani populus 189
Callista insula 119
Calui à natali vbi 102. Calnitiei causa 72
Calyndici montes vbi 31
Calystrii Indi 11. ct.
Cama mons vbi 89
Camarina vrbs 189. camarinæi Ib.
Cambysis nuptiæ cum Mandane 20. cambyses Cyro patre defuncto regnum suscipit 39. 2.ct. cambysis expeditio aduersus AEgyptios Ib. cãbyses aduersus Amasin bellum mouit 171. cambysis ortus 71. cambysis expeditiones 74. cambysis dona ad regẽ Macrobiorũ Ib. cambyses Apin vitulũ AEg. Deum ferit 76. cambysis somnium 76.81. cãbysis parricidia 76. cambyses sororem interimit Ib. Cambysis morbus Ib. cãbyses vinolentus 77. cãbysis crudelissima facinora Ib. cambysis fatũ, imprecatio 82. mors 83. cambysi quæ prodigia acciderint 2. ct. cãbysis angores Ib. cãb. mors, cãbyses sepelitur Ib. cambyses Amyrteum & AEgyptios capit 2.ct. cambyses Tanyoxarcem fratrem interficit Ib. cambyses magum dolosè in Tanyoxarcis
Calocum sufficit Ib. meli formidini sunt equis 15. Cameli Indici forma 83
Camicum Acragantini incolũt 191. camici oppidi obsessio Ib.
Caminus poemation Homeri 512.
Camirus oppidum 27
Campsa oppidum 184
Cãpus Nisæus Medicæ regionis 174.
Canales coriacei miræ longitudinis 72
Canastræum promontoriũ 184
Candaules Græcis Myrsilus dictus Sardium tyrannus 2 Candaules ab Alcæo Herculis filio oriundus, Ib. Candaules Sardium nouissimus rex Ib. Candaulis amor in vxorem suam Ib. Candaulis vxor Gygi nuda visa Ib. Candaulis interitus 3
Canes Indici 9.ct. caninum caput habentes 11.ct.
Cana supercilia 12. ct. cani iuuenes Ib.
Canobicum Nili ostiũ vbi 42. 57.70.
Capilli Pygmæorum 10.ct.
Cappadocibus à Crœso bellum infertur 13. cappadoces Græcis Syri nominantur Ib. cappadoces populus 13.134
Caprarum immolatio vbi 46
capripedes homines vbi 102
Caput sine sutura 237. capita AEgyptiorum cur firma 72 capita Persarum cur fragilia Ib. capite carens partus 2.ct.
Carcinitis oppidum 106. 113 ad Cardamylam Laconicam sita Asina 111
Cardia vrbs 151.177. 241
Cares populus 31. Cares in potestatem à Crœso redacti 5. Cares insularum olim habitatores 31. Carum inuẽta tria memorãtur Ib. Cares indigenæ & aborigines Ib. cares AEgyptii 50. 66. 87. carum cum Persis præliũ 146. cares Pedasenses 149 carum in Xerxiano exercitu armatura 180
Caria pars Ioniæ 26. caria à Persis capitur 150.
Caricarum mulierum lex aduersus maritos 27
Carius Iupiter 137. carii Iouis templum apud Mylasos 31.
Carnia vrbs vbi 179
Carmaniorũ præfectus Tanyoxarces 2.ct.
Carmen Orthium 4
Carnia festa 194 211
Carpathium mare 79
Carpion arbor Indica 12. ct.
Carpus fluuius 116
Carthaginẽsium bellum cum Phocẽs. 30.
Carystus vbi 103. carystus obsessa & capta 160
Casambus Aristocratis filius 156.
Caseus suauissimus 12.ct.
Casiæ collectio 90
Casius mons 71.72. casius mons AEgyptum & Syriam disterminat 67
Casmena vrbs 189
Caspatyrus oppidum 89.105
Caspium mare 37.104. caspii maris lõgitudo & latitudo 37
Caspii populus 88. caspiorũ in Xerxis exercitu armatura 178.179.
Cassandane Cambysis mater 71
Cassiterides insulæ vbi 90
Cassius mons vbi 40
Casthanæa vrbs vbi 194
Castor & Pollux Tyndaridæ 119
Castorum testiculorũ medica vis & operatio 114
Castratio iuuenum 150
Catadupa 42
Cataractes fluuius vbi 173
Catiari Scythæ 99
Caucasus mons 20.37.88. Caucasii populus 37
Caudæ Cynocephalorum 11.ct.
Caunus vrbs vbi 144. Caunus oppugnatur 6.ct.
Cayster fluuius 143
¶ Cebrenia à quibus ædificata 248.
Cecropidæ, Cranai, Pelasgi 207
Ceiorum cœnaculum 104
Celenæ vrbs vbi 173
Celtæ populus vbi 45.106
Cepheus Beli filius 177
Cephissus amnis 206
Cercasi populus vbi 42.55
Cercopæn hedræ 198
Ceres AEgyptiis Isis dicta 67 cereris templum 60.106. cereris & Liberi principatus apud inferos 60. cereris Achææ templum 136. cereris templo adhærens, manibus truncatur 159. cereris Amphictyonidis fanum 196. cereris & Proserpinæ sacra 210. cereris Eleusiniæ templum 233
Certamen Triopii Apollinis 27
Cerus in Africa nullus 115
¶ Chalcedonenses à Dario multantur 3.ct. chalcedonen-

ſes Xerxes vlciſcitur Ib.
Chalcedonius populus vbi 151
Chaldæi inter Aſſyrios 178
Chaleſtra oppidum 184
Chalybes in poteſtatē à Crœſo redacti 5
Champſæ crocodili dicti 51
Charadra oppidum Phocenſiū 206
Charaxus Mitylenæus 62
Charitimidis gloria 5.&.
Charopinus 143
Chemmis inſula vbi 66
Chemmis oppidum AEgypti 53
Cheopes AEgyptiorum rex 60. Cheopes AEgyptiis ne ſacrificarent interdixit Ibidem. Cheopes filiam ſuam proſtituit 61
Chephrenis regis AEgypti tyrānis 61
Cherſoneſus vbi 167 & eius præſtātiores vrbes 151. Cherſoneſus Athenienſ. ditionis 167
Chidori fluuii aqua Xerxis copiis deficit 184
Chidori origò Ib.
Chileus Tegeata 224
Chilon Lacedæm. vir præſtans 201
Chilonis Lacedæm. conſilium 10
Chius oppidū & inſula 26.70. chiorum bellum 4. chiorum conſtantia & cædes 148 chiorum prodigia 150
Choaſpes fluuius cuius ſolius aquam rex bibit 34.134.135
Chœnix quid 154
Chœreatæ, tribus Sicyonia 137
Chœreæ locus 161
Choramnīis præficitur Tanyoxarces 2.&.
Choraſmii populus 88. 90. choraſmiorum in Xerxiano exercitu armatura 178
Chorus iuuenum peſtilētia abſumptus 150
Chromius Argiuus 15
¶ Cicones Thraciæ populus 177.182
Cilicia vbi 41.45.87. cilices populus 87.134.. cilicum in Xerxiano exercitu armatura 180. cilices vnde dicti Ib.
Cilix Phœnix Agenoris filius 180. cilix Syenneſis Oromedontis filius Ib.
Cilla AEoliæ ciuitas 27
Cimmeriorum aduerſus Ioniā expeditio, Crœſo vetuſtior 2. cimmeriorum è ſedibus ſuis electorū in Aſiā trāſitus 3. cimmerii ex Aſia per Halyattem exacti 3. cimmerii ex Europa pulſi 20. cimmerii vbi 100. cimmerii muri Ib. De cymmeriis duo referuntur Ib. cimmeriorū populi & regis pugna Ib. cimmeriorum ſepultura Ib. cimmerius Boſphorus vbi 100. 113. cimmerium frētum vbi 105
Cimonis res geſtæ, cædes & ſepulchrum vbi 161
Cimō Miltiadis pater, & eiuſdē nominis, ipſius filius 166. qui Bogem Xerxis præfectū Eione obſidet 182
Cinnabari 9.&
Cinnamomum quomodo colligatur 90
Cineas rex Theſſaliæ 136
Cinyps fluuius vbi 123.133. cinypis fertilitas 126
Cippi Herculis 45. cippi duo aureus & ſmaragdinus in tēplo Herculis 47. cippi Seſoſtris nomine inſcripti 55. cippi Darii regis vbi 111. cippus Crœſi regis vbi 175 cippo Midæ regis Gordii filii epigramma ab Homero inſcriptum 245
Circuncīſionis AEgyptiorum cauſa 45. circunciſio quibus communis 56
Ciſſii: ciſſiorū regio 87.134.135. ciſſiorum in Xerxis exercitu armatura 179. Ciſſiæ portæ Babylonis 97
Citaris inſigne regium 6.&.
Cius fluuius vbi 105
Cius Myſia vrbs capitur 146
¶ Clazomenæ vrbs 26.70. clazomenæ vrbs capitur 146
Cleades Platæenſis AEginetis in prælio defunctis tumulū ſtruit 237
Cleander Phigaſeus vates 158.
Cleander Patareus Gelæ tyrannus 189
Clearchus Lacedæm. Cyri dux 7.&. Clearchus circumuenitur. 8.&. Clearchi tumulus palmifer Ib.
Cleobis & Biton à Solone ſecūdo loco beati habiti 6. cleobis & Biton Argiuum genus Ib. cleobis & Biton in certaminibus victores Ibid. cleobis & Bitonis feliciſſimus exitus Ibid. Eorúmq; effigies apud Delphos Ibid.
Cleodæus Hylli filius 153
Cleombrotus & Leonides gemini 133.211
Cleomenes Spartiatarū rex 96. 153. Cleomenes virorum iuſtiſſimus 96. Cleomenis mater, & natiuitas 133. Cleomenis regnum Ibid. Cleomenis cum Ariſtagora colloquium 134. Cleomenes contra Piſiſtratidas 136. Cleomenes Achiuum ſe, nō Dorienſem eſſe ait 138. Cleomenes cum Arcadibus cōtra Spartam 157. Cleomenis profugium 156. Cleomenis inſania 157. Cleomenes ſeipſum laniat Ib. Cleomenes lucum Argi incendit Ibid.
Cleonæ vrbs vbi 172
Clinias Alcibiadæ f. victor 204
Cliſthenes Alcmæonides Athenienſis, Sicyonii Cliſthenis nepos 137. Cliſthenes Athenis eiicitur Ibid.
Cliſthenis Sicyonis tyrannus 137.164. Cliſthenis oratio ad procos filiæ ſuæ 165
Clytiades ex Iamideorū genere vates 129
¶ Cnidus ciuitas 27.70
Cnidii Lacedæmoniorum colonī 32. Cnidiorum regio Ib. Cnidii de Iſthmo fodiendo Pythiam conſulunt Ibid. Cnidiorum deditio Ibid. Cnidii Samios quoſdam ſeruant 122
¶ Cobon Ariſtophanti filius 155
Codri Melanthi filii, nepotes reges 27
Codrus Athenienſium rex 138
Cœnyrorum locus: prope quem metalla Thaſia 153
Cois Erxandri filii oratio ad Darium 112. Coes donatus Mitylene à Dario 132
Coitus hirci cum muliere 47. coitus in templo 50. coitus Indorum in propatulo 89. coitus & partus viperæ 90. coitus Naſamonū in propatulo 123. coitus Cynocephalorum 11.&.
Colaxais Argitai filius 99
Colchi vbi 20.56.88.104
Colchorum circuncīſio 56
Colchicum linum 56
Colias ora Atticæ 214
Colæus Samiæ nauis in AEgyptum tendentis nauclerus 120.
Colleſtis AEgyptius panis 52.
Coloniam in Thuſciam Lydi deduxerunt 18
Colophon vrbs 26. Colophō à Gyge capitur 3. Colophonii & Epheſii ſoli ex Ionibus ab Apaturiis arcentur 27
Coloſſi lignei concubinarum Mycerini regis 61. Coloſſi Androſphinges vbi 69. Coloſſus ante tēplū Vulcani Ib.
Coloſſæ Phrygiæ oppidum 173
Colubri ab equis deuorantur 14
Columbæ Dodoneæ nigræ 49
Colūnæ Herculis vbi 100.120. 124. columnæ albæ vbi 146
Colus cum fuſo fœminis tractanda, non arma 121
Coma Lacedæmoniorum 15. coma Babyloniorum 36
Combapheus AEgyptū Cābyſi prodit 2.&.
Combrea vrbs 184
Commentarii Homericæ profectionis 244
Compedes Lacedæmoniorum apud Tegeatas 12
Compſatus fluuius 181
Conchylia in montibus vbi 41
Conon 8.&.
Conſultant Perſæ inter pocula 25. conſultationis vſus quis 169
Contadeſdus fluuius 111
Copais palus vbi 121
Coquēdi mod⁹ citra lebetē 107
Corcyra vrbs: Corcyræi populi 79. corcyræorum oratio ad Xerxem 191
Coreſum vbi 145
Corinthia veſtis 140. corinthiorum mulieres à Periandro denudatæ 142. corinthiorum reip. cōſtitutio 141 corinthiorum theſaurus 9. corinthiorum cum Samiis & Corcyræis diſſenſiones 79
Cornua quibus in locis maturius proueniant aut ſerius 103
Corobius 119.120
Corona oleagina olympiorum præmium 205. coronari in ſomnis videri, quid 171, 172
Coronæi populus 139
Corys fluuius Arabiæ 72
Corycium antrum 206
Coſmartidone Artoxerxis pellex 6.&.
Cotyle quid ſit 154
¶ Cranai Pelaſgi nominati 207
Cranapes Mitrobatæ filius ab Oroete infeſtatus 92
¶ Craſtis: Craſtia Minerua 133
Crater Pauſaniæ in oſtio Ponti 110. crater Samius & Argolicus 120. crater Lacedæmonius ad Crœſum 13
Crathis AEgarum fluuius perpetuus 27
Cremni emporium vbi 102
Creſton oppidum 9. creſtoniatarum lingua 10. creſtonicus ager 184
Cretæ antiqui incolæ 31. cretenſes, & reſponſum oraculi 191.192. creta Athenienſes ſagittarios aduerſus Xerxem miſerunt 4.&.
Crex animal 52
Crimina vt exploret Indiæ rex 10.&.
Crios Polycriti 153.156
Criſæus campus 206
Criſcrana regiarum ædiū 2.&.
Critali Cappadociæ 178
Crobyzi populus Thraciæ 105
Crocodili natura 51. Crocodilus animal ἀμφίβιον Ibid. Crocodilus ſolus animalium inferiorem mandibulam nō mouet Ibid. Crocodilus animalium ſoli trochilo pacatus Ibid. Crocodili AEgyptiis ſacroſancti Ib. Crocodili capiendi modus Ibid. Crocodilus tricubitali magnitudine vbi 125
Crocodilopolis 65
Crœſi genus altius repetitur 2. Crœſus Halyattis filius Ib. Crœſus quarum regionum tyrannus fuerit Ibid. Crœſus ad pendendum tributum Græcos coegit 25. Crœſus Iones, Æoles, Dores ſubegit, Ib. Crœſus Lacedæmoniorum amicus 2. Crœſi regnū 5 Crœſus Græcorum primꝰ Epheſiis bellum intulit 5. Crœſus quas gentes in poteſtatem redegerit Ib. Crœſi ſomnium de filio Aty. 6 Crœſi liberi Ibid. Crœſus Adraſtū ob fratricidium expiat 7. Crœſus ob mortem filii duos annos in luctu tranſ

igit 8 à Crœſo tentata oracula, vera deprehenſa Ibid. Crœſus donaria & hoſtias Pythio conſecrat Ibid. Crœſus potentiſſimos Græciæ ſibi cõciliare conatur 9 Crœſi legati de ineunda pace ad Lacedæmonios 12. Crœſus aduerſus Cappadociam exercitum parat 13. Crœſi affinitas cum Aſtyage Ibid. Crœſus exercitum Halym fluuiũ traiicit 14. Crœſus Pteriorum vrbem expugnat Ib. Crœſus Syrorum prædia deuaſtat Ib. Crœſus Syros exterminat Ibid. Crœſi & Cyri regum pugna Ib. Crœſus capitur 14.15.16. Crœſo oraculũ de muto filio redditum 16. crœſi filius vocalis fact⁹ 16. crœſi regnũ quot annorum Ibid. crœſus ſuper ingẽtẽ lignorum ſtruem impoſit⁹, Solonis recordatur Ibid. crœſus Apollinis imbre è pyra liberatur Ibid. crœſus abaui ſui crimen luit. 17. crœſus Apollini compedes mittit 17. crœſi frater Pantaleon ex Iade fœmina ſuſceptus Ib. crœſi Cyro datum conſilium 16.37 crœſus Cambyſi traditur 38. crœſus Cambyſem deſipientem admonet 77. & inde periclitatur Ibid. crœſo mittendus crater 79. crœſi in Branchidarum templo repoſitæ pecuniæ 132. crœſi in Alcmæonem munificẽtia 164. crœſi cippus vbi 173. crœſus à Cyro oppugnatur 1.ct. crœſi filius obſes Cyro dat⁹ interficitur Ib. crœſi vxor ſe è muro præcipitat Ibid. crœſus qua arte è vinculis euaſerit Ibid. crœſus quomodo liberatus Ib. crœſus à Cyro vrbe donatur Ibid.
Crophis mons vbi 44
Croſſea regio 184
Crotoniatarum cum Sybaritis bellum 133. Crotoniatarũ genus 208
¶ Cteſiæ Perſica quot in libros diſtributa 1.ct. Cteſiæ librorum ſeries Ibid. Cteſias Herodoto repugnãtia narrat Ib. Cteſias vnde acceperit quæ narrat Ib. Cteſias à Xenophonte in aliquibus diſſentit Ibid. Cteſias quãdo floruerit Ibid. Cteſiæ liber 18.7.ct. Cteſiæ lib.19.20.8 ct. Cteſiæ liber 21.22.23. Ibid. Cteſias medicus Paryſatidis 8.ct. Cteſiæ in Græcos humanitas Ibid. Cteſiæ epiſtolæ & actiones 8.ct. Cteſiæ Indica Ionicè ſcripta 9.ct.
¶ Cubitus regius quid 32. Cubitus AEgyptius, Samius 68
Culicum vis ingens apud AEgypt. 54
Cultus Babyloniorum 35
Cuma ciuitas AEoliæ 27.143 Cuma capitur 146. Cumani Pactyam à Cyro deficientẽ recipiunt: & de reddendo, oraculum conſulunt 28.29
Curiẽſes Argiuorum coloni 145
Currus Xerxis 174 Currus ſacer Iouis 218.
Cyaneæ inſulæ vbi 111.
¶ Cyaxares Medorum tyrannus 13.20. cyaxaris puer trucidatus, in morémque venationis apparatæ offertur ei à Scythis 13. cyaxares Phraortri patri ſuccedit 19. cyaxares Aſiæ populos prim⁹ in prouincias & ordines ac acies belli casdiſtinxit 19. cyaxaris prælium cum Lydis Ibid. cyaxares Aſiam ſibi conciliat Ib. cyaxares Ninum ciuitatẽ obſidet 20. cyaxares 21. imperii ſui anno moritur Ib.
Cybeles templum concrematur 144
Cyclades inſulæ 131
Cydippa Terilli filia, Anaxilai vxor 191
Cydonia vrbs à quibus condita 78. & eius ſacra 81
Cydra vrbs vbi 173
Cyllyrii Syracuſanorum quorũdam ſerui dominos eiiciunt 189
Cylon Athenienſis 137
Cynægirus Euphorionis f. nauem aduerſariam prehẽſans manu truncatur 163
Cyneſii populus 45
Cynetæ Celtarum accolæ in vltimis ſeptentrionis plagis 106
Cynocephali vbi 115. & 11.ct.
Cynoſura 212
Cyno Mitradatis bubulci vxor, Cyri nutrix 21
Cynoſargi 163
Cynurii populus Ionicus 211
Cynthii populus 207
Cyprii verſus non Homeri 58
Cyprus à quo primùm capta 70. cyprus tributaria facta ab Amaſi Ib. cyprus inſula 134. cypri claues 145 cyprii Perſis ſe dedunt 74. cypriorum defectio à Medis 144. cypriorum ad Iones oratio. 145 cyprii in ſeruitutem redacti Ib. cypriorum in Xerxiano exercitu armatura 180. cypriorum varia genera Ib.
Cypſela quid 142
Cypſeli Eetionis filii theſaurus Delphis 3 cypſelus Periandri pater 4.142. cypſelus vnde appellatus Ib.
Cyranis inſula vbi 115
Cyrena vrbs 87. cyrenæi populus 120. cyrenæorum deditio 73. cyrenæorum pugna cum AEgypt. 121 cyrenæorum 7000, à Libybus cæſa Ib. cyrenæarum fœminarum ſuperſtitio 114. cyrenaicæ regionis fœcundi tas 116 cyrenenſium diſtributio 111.
Cyrmianæ Thraces 112
Cyrni ciuitas cõdita à Phocenſibus 30. cyrnum condi Pythia pronuntiat Ib.
Cyrta vrbs 5.ct.
Cyrus Cãbyſis filius 8.20. cyri mater, Aſtyagis filia 17.20. cyri & Crœſi pugna in regione Pterſa 14 cyri nobile ſtratagema Ib. cyrus Iones à Crœſo alienare conatur 14. cyrus vt Crœſum ſuperarit 16. cyrus humanam ſortem in Crœſo videt Ib. cyrus cur mulus dictus 17. cyrus infans morti deſtinatus clàm nutritur 21. cyri nutritius pater Mitradates 21. cyrum pueri ruſtici regẽ eligunt 21. cyrus à magis regnaſſe dicitur 23. cyrus à cane educatus fertur Ibid. cyrus contra Aſtyagem exercitum parat 24. cyrus exercitum Perſicũ excipit Ib. cyrus totius Aſiæ dominus 25. cyri ad Iones apologus 26. cyrus Aſſyriis bellum infert 31. cyrus in Babylonem exercitum ducit 34. cyrus Gyndem fluuium vlciſcitur 34.135. cyrus Babylonem capit 34.35. cyrus in Maſſagetas expeditionem parat 37. cyri ſomniũ & eiuſdem interpretatio 38 cyri caſus in pugna contra Maſſagetas 39. cyrus ſanguine à Tomyride exſatiatur 39. cyrus Smerdi aures amputat 83. cyrus pater: Cambyſes dominus: Darius inſtitor: 87. cyri filiæ Ibid. cyro nullus Perſarum ſe conferre dignabatur 98 cyrus Aſtyagi nõ cõſanguineus 1.ct. cyrus Aſtyagẽ fugiẽtẽ capit Ib. cyrus Aſtyagem honorat Ibid. cyrus Amytin Aſtyag. filiam ducit marito eius interfecto Ibid. cyrus Bactrios oppugnat, & per deditionem capit Ibid. cyri aduerſus Saccas bellum Ib. cyrus à Sparethra Amorgis vxore capitur Ibid. cyrus Amorgis ope Crœſum & Sardis oppugnat Ibid. cyrus Crœſum liberatum vrbe donat Ibid. cyrus Derbices oppugnat 2.ct. cyrus iaculo ictus moritur Ib. cyrus Cambyſi filio regnum tradit Ibid: cyri teſtamentũ & ad hæredes admonitio Ib. cyri etymologia 6.ct. cyri mater, Paryſatis Ibid. cyrus ſepelitur Ib.
Cyrus apud fratrem Artoxerxẽ inſimulatur 7.ct. crimine liberatur Ib. deficit à fratre Ib. exercitum inſtruit: obit, & quomodo Ibid. eius cadauer vt fœdatum Ibid.
Cythera inſula vbi 15.201
Cytiſſorus, & eius poſterorum calamitas 196
Cyzicus vbis vbi 151

D

¶ Dadicae populus 87. Dadicarum in Xerxiano exercitu armatura 178
Dædalum inueſtigat Minos 192
Dai Perſarum genus 24
Damas Siritanus Samyris filius 164
Damaſithymus Candaulis filius 189. Damaſithymus Calyndenſium rex 213
Damaſpia Artoxerxis vxor 6.ct.
Damiæ & Auxeſiæ ſimulachra 139.
Danaes Acriſii fil. progenies 154
Danaus & Lynceus Chemmitani 53. Danai filiæ templum Mineruæ in Lindo extruxerunt 70.
Daphnæ Peluſiæ 44.56
Daphnis Abydenus 118
Dardanus vrbs vbi 175. Dardanus vrbs capitur 146. dardanei populus 34
Daritæ populus 88
Darius Hyſtaſpis filius 33. 38. 83.167. darii regis auaritia 34. darii regis ſtatua 52. darii ad monarchiam exhortatio 86. darii ad aggrediendum Magum conſiliũ 84. darius quo machinamento imperio Perſarum potitus 87. darius rex Perſarum declaratur Ibid. darii matrimonia Ib. Liberi 167. darii lapideum ſimulachrum 87 darius inſtitor ob exactionem tributi Ib. darii theſaurus & annuum tributũ 87.88. darius Oroetẽ & inimicos perſequitur 92. darius luxato pede Democedem accerſit: & quæ cum illo egerit 93. darius bene de ſe meritos remunerat 95. darius Cambyſis ſatelles 95. darius Babylonem obſidione cingit 97. darii elogium celebre de Zopyro 98. darii expeditio in Scythas 99. darius Indos ſubegit 105. darius quot vrbes in Scythia condiderit 116. darii crudele factum 111. darius duobus cippis exercitus ſui gẽtes inſcribit Ib. darii de Megabyzo elogium 118. darius à Macedonibus terrã & aquã poſcit 129. darius emiſſo in cælum iaculo Iouem precatur 144. darius à Græcis terram & aquam petit 153. darii vxores, liberi & ſucceſſores 167. darius Sandocem crucifixum liberat 195. darii filiorum interitus 199. darii moneta 112. darius quid Græcis ſignificet 160. darii liberi de imperio diſceptantes 167. darii obitus Ib. darii legati in puteum coniiciuntur 185. darii vxor & duo filii 199. darius

Hyſtaſpis filius vnus ex ſeptē Magi occiſoribꝰ Ib. 3.Ct. dar. equi ſui hinnitu rex fit Ibid. darii ſepulchrum Ibid. darii parentes ſepulchrum viſuri cadunt lethaliter Ib. darius parentum caſum vindicat Ibid. darii aduerſus Scyth. bellum Ibid. darius Boſphorum & Iſtrum ponte iungit Ibid. darius à Scythis fugatur Ibid. darius Chalcedonios mulctat Ib. darius Ioui diabaterio arā ſtatuit Ibid. darii mors Ib. darii ſepulchro aſſidet Bagapates Ib.
Darianus excercitus aduerſus Scythas 171
Darius Xerxis filius Artayntam ducit quam Xerxes adamat 140
Dariæus Xerxis filius 3.Ct. dariæus parricidii accuſatur 4. Ct. dariæus inſons occiditur Ibid. dariæi innocentia patefit Ibid.
Dariæus Ochus 6.Ct.
Daris Medus natione 160. datis oratio ad Delios Ibid. datis pietas in ſacra 163. datis Græciam populatur 3. Ct. datis mors Ib. datis cadauer Perſis denegatur Ib.
Dauliorum vrbs accenditur 206.
Dauriſes Darii gener Perſarum dux Iones perſequitur 145. 146. Dauriſes à Caribus obtruncatur 146
¶ Decelea tranſit Mardonius 225. deceleæ parcunt Lacedæmonijs & cur 235.
Decelenſium immunitas vectigalium ob ipſorum & Decelei erga Atticam beneficiū 235
Decimæ Ioui neceſſariò reddū tur 17
Deioces Phraortis filius 18. deiocem Medi ſibi iudicem conſtituunt 18. deioces, Medorū rex ob iuſtitiæ ſpecimen declaratur 19 deioci regia à Medis ædificatur Ib. deioces in exercenda iuſtitia incorruptus. 19. deioces exploratores & auſcultatores delictorum in ſua ditione cō ſtituit Ib. defuncto Phraortes f. ſuccedit Ib.
Deiphonus vates 238
Delos incōcuſſa antea, tremuit 160 delus inſula à Piſiſtrato expiatur 11. delii ſacri à Diti appellantur: nec à Perſis læduntur 160. deliæ puellæ & pueri parentāt Hyperochæ & Laodicæ Hyperboreis 103. deliorum de Hyperboreis ſententia Ib. delium Thebanorum 163
Delphici oraculi reſponſum ad Crœſum 8. delphicum oraculū verax à Crœſo deprehenſum Ib. delphicum ſacrū, ipſum ſe deus tutaturum reſpondet 206 delphicū templū Matacas Xerxis iuſſu ſpoliat 4
Delphorum fuga 206. delphorum indigenæ Heroes 207
Delubra à quibus primùm, diis ſtatuta 40. delubrum Iouis olympii vbi Ib.
Delta Nili Ægypti pars 48
Demaratus Spartiatarum rex 138. demaratus Cleomenē infectatur 153. demarati nominis etymologia 155. demarati parentes qui Ib. demarati fuga Ib. demarati elogium 156. demarati cū Xerxe de rebus Græcorum colloquia 181.197. demarati ſtratagema 201. demarati tabellæ pugillares & ingenioſa clàm nuntiandi ratio Ib. demaratus ad Xerxem accedit 4.Ct. demaratus Xerxem à Lacedæmoniis inuadendis prohibet Ib. demarati in pugna ad Thermopylas ad Dariū conſilium Ib.
Democedes Crotonienſis, Polycratis medicus, exul & captiuus, à Dario accerſitur, & ad medendum adigitur 91.93. democedes ſplendidis muneribus donatur à Dario 93. democedis in medicina profectus Ibidem. democedis apud regem honor & exiſtimatio 93.94. democedes explorator in Græciam mittitur 94. democ. ſocios Perſas deſtituit & ducit vxores Ib.
Democratiæ & æquabilis ſtatus vtilitas 139. democratiæ & tribuum Athenienſium author Cliſthenes 165 democratiam tyrānidi vrbes præoptant 118. democratiam Otanes Perſis ſuadet 152. democratiæ laus & reprehēſio 85.86
Democritus Naxius nauarchus ad Græcos accedit 107
Demonax Mantinæus 121
Demophilus Diadromei filius 19
Dens tuſſi excuſſus, euanuit: & quid ſignificet 161. dentes ex vno oſſe 237. dentes habens partus 12.Ct. dentatus vermis Ib.
Depoſiti reddendi argumentū 158.159
Derbicum cum Cyro prælium 2.Ct. Derbicibus præficitur Spitades 2.Ct.
Derſæi Thraciæ populus 182
Deruſiæi Perſarum genus 24
Detractio importuniſſima res 170.
Deus AEgyptiorum maximus 46. deorum oracula apud AEgyptios 52. deorum acres vindictæ 127. 216. deorum ira etiam in nepotes extenditur 185. Deorum nomina ex AEgypto in Græciam perlata 48
¶ Diabaterii Iouis ara 3.Ct.
Diacœle via 161
Diactorides Cranonius 165
Dianæ templum vbi maximū 63.66. Dianæ & Apollinis parentes 66 67. Diana AEgyptiis Bubaſtis dicta 63.97. Dianæ puluinar, & aſylum 79. Dianæ regiæ ſacra apud Threſſas & Pæonidas, 103. Dianæ in Braurone adducuntur Atheniēſes mulieres 166. Dianæ orthoſiæ Byzantii ara 111. Dianæ templum 193
Dicæa vrbs Græca 182
Dicæi ab Attica ad Medos trāſfugæ diuinatio 210
Dictyes vbi gignantur 115
Dictynnes delubrum 81
Dies repentè in noctem verſa Lydorum Medorúmque bello 13.& 19. diei natalis obſeruatio apud AEgyptios 52. diei in horas diſtributio à quibus facta 57.
Dienecis Spartani præſtātia 199
Digitorum octo manus 12.Ct.
Δίκρωτος auis 10.Ct.
Dindymenæ matris ſacer mons 14
Dion vrbs vbi 172
Dionyſi nomen quando apud Athenienſes 49. dionyſi educatio 96. dionyſi Bacchei feſta 110. dionyſi oraculum apud Satras 182. dionyſus AEgyptiis Oſiris dictus, & in quorum deorū numero 64. dionyſus tōſus & Vrotalt Arabibus appellatus 72. Dionyſi feſtum & de phallis 48
Dionyſii Phocenſis oratio ad Iones 148. dionyſius Iones vexat Ibid. Re malè ſuccedente, fugit & ad prædas ſe conuertit 149
Dionyſiophanes Epheſius 237
Dioſcurorum nomen AEgyptiis ignorum 48. Dioſcuros Caſtorē & Pollucē excepit hoſpitio Euphorion 165
Dipæenſes populus 219
Dithyramborum primus autor quis fuerit 4. Dithyrambꝰ Harmatidei filius vnus ex Theſpiēſibus victoribus ptimariis 100
Diues & fortunatus 6
Diuitiæ cynocephalorum 11.Ct.
¶ Doberes populus vbi 119.181.
Dodona 48.49.
Dodonæarum ſacerdotum de oraculo Dodonæo reſponſum 49. earum nomina & numerus Ibid. dodonææ columbæ Ibid. dodonæum oraculum apud Græcos vetuſtiſſimum omnium Ibid. dodonæi primi Græcorum Hyperborea ſacra acceperūt 103
Dolonci Thraces 151 dolonci aperiunt Miltiadi oraculum 151.
Dolopes Xerxianiexercitu ſnatio 194
Domus ex ſale vbi 114 domibus carentes 11.Ct.
Dona quantum apud milites poſſint 102. dona à Dario in medicum collata 93. donaria à Gyge Delphis conſecrata 3
Dores populi Aſiæ à Crœſo ſubacti 2.5. dorum migratio 9. dores Pentapolitæ 27. dorum quinque vrbes Ibid. dores Epidaurii Orchomeniis admixti Ibid. dorum ex inſulis in cōtinentem migratio 31. dorum in Aſiam prima expeditio 81. dorū in Atticam expeditiones 138. dores vnde propagati 180. dorum Aſianorum in Xerxiano exercitu armatura 180. dorico genere excellentes 9. doricum veſtimentum 140. Doricæ tribus mutantur 138. dorica gens 9.27.31. dorienſium ſacra 27. dorienſiū principum origo 153 dorienſiū ciuitates 211.
Doriæi offenſi Spartā diſceſſus, migrationes: bella: obitus: 133
Doris regio 206.
Doris Anaxandridæ filii vltio à Gelone facta 190
Doriſcus Thraciæ littus & ingens campus 172.177.182.
Dorus Hellenis filiꝰ Doricæ gētis autor 9.
Dorus Megaſidis filius, Matienorum dux 178
¶ Dropici Perſarum genus 24
Drymos vrbs 206
Dryopes populus 27.206.211
Dryopis regio 206
¶ Duodecim deorum inſtitutores Ægyptii 40. duodecim deorum ara vbi Ib.
¶ Dyma vbi 27
Dymanatæ tribus Sicyonia 137
Dyras fluuius vbi 196
Dyſenteria in Xerxis exercitu 218
Dyſorus mons vbi 119

E

EBENVM vbi naſcatur 90
¶ Ecbatana 19.28. Ecbatana Syriæ 81.82
Echemus AEropi filius Tegeatarum rex Hyllum interimit 227
Echinadum inſularum mare vbi 41
Echines genus murum apud Afros 115
Eclipſis ſolis 174
¶ Edoni Thraciæ populus 182. edonorum nouem viæ 185
¶ Eetion Cypſeli pater 3 eetion Echecratis filius 141. eetioni oraculum redditur Ib.
¶ Effigies argētea piſtricis Crœſi 9
¶ Eion vrbs ſupra Strymonem 172.182
¶ Elatea oppidum 206.
¶ Elbo inſula 65
Elea regio mulos non fert 103

Electro manans fluuius 11.Ct. electrum vnde 90. electrũ vt colligant Indi 11.Ct.
Elephantina vrbs 41.42.51.69
Elephantes AEthiopiæ 90. elephantes murifragi 9.Ct.
Eleus vates 93. eleus Agæi filius Peloponnesius 165
Elei, Minyarum vrbes delent 119. elei de certaminis à se instituti iustitia apud AEgyptios gloriantur 67. elei tardius se ad certamen venisse dolent 136. eleorum agonothetæ à quo summoti 164
Eleûs Chersonesi vrbs 172
Eleusina inuadit Cleomenes 138. Eleusiniæ Cereris templum 233.239
Elis Ætolorum ciuitas 211
Elorus fluuius 189
Enagees qui dicantur 137
Enarees fœminei morbi curatores apud Scythas 20
Enaries androgyni 108
Eneti Illyrica gens 36. eneti ad Adriam 118
Enienses Xerxiani exercitus gẽs 194
Enipeus Thessaliæ fluuius 184
¶ Epaphi, boues mares 46. epaphus AEgyptiorũ lingua Apis dicitur 66. epaphi natalis, festus AEgyptiis 75. epaphus è vacca genitus 75 epaphi signa 76
Ephesus vrbs Lydiæ 26.41.
Ephesiis à Crœso bellum infertur 5. ephesii à Crœso obsessi, vrbem Dianæ dicãt Ib. ephesii & Colophonii à celebrandis Apaturiis arcentur 27. ephesinum tẽplum celebre 65
Epialtes Eurydemi f. Xerxi iter per montes ostendit 199
Epidaurii 27. epidauriorum soli rilitas, vnde 139. ex epidauro Aeginetæ 207
Epigrammata Spartiatarũ 200. epigramma tripodis Cadmæarum literarum 136. epigrammata eorum qui ad Pylas occubuerunt 100
Epium Minyarum oppidum 119.
Epizeli prodigiosa cæcitas 163
Equi colubros vorant 14. equi camelos reformidãt 15. equus candidus sacer, Dario in Gynde submergitur 34. equorum & canũ numerus regis Babylonii 35. equi à Massagetis soli immolantur 59. equi fluuiales Papremitanis sacri 51. equorum fluuialiũ natura & species Ib. equi syluestres candidi 106. equi Sigynarum hirsuti 128. equi Nisæi 89. equus Artybii terribilis 145. equæ olympici certaminis ter victrices 161. equi Darii hinnitus regni omen 3.Ct. equi Pygmæorum 10.Ct. equa leporẽ enixa 177. equarum iubæ pro crinibus quibus 178. equæ Thessaliæ omnium optimæ 195 equestrium Xerxis copiarum numerus 179
¶ Erasinus fluuius 157
Erechtheo Epidaurii quotannis sacra offerre spondent 139 Atheniẽses erechtheo regnãte, quũ dicti fuissent Cranai vocati sunt Atheniẽses 207. erechthei terrigenæ templũ in arce Athenien. 208
Eresione poemation Homeri 152
Eretria turbata & consilii inops 160. eretria capta, direpta, incensa 161. Eretriẽses 207
Eridanus fluuius: & nomen illud vnde 90
Erochus oppidum 206
Erophantes Parineus 118
Erycis regio, Heraclidarum 133
Erythia insula 100.
Ἐρυθρὸν Κῶλος oppidum Ægypti 52.
Erythræ Ionum in continente oppidum 16
Erythræi populus 147 Erythræorum cum Chiis bellum 4
Eryxo Arcesilai vxor 121
¶ Etearchus Ammoniorum rex 44. etearchi regis sermo de Nili ortu Ibid. Etearchus rex in Oxo 120
Etesiæ venti, causa inflationis Nili 43
¶ Euænetus Lacedæmoniorum dux 192
Euagoras Laconis filius 161
Euagoræ regis cum Artoxerxe simultates 8.Ct. euagoræ & Ctesiæ negotia 8.Ct.
Eualcides Eretriensium dux occumbit 144
Euboicum pondus 87
Euboenses Græcos discedere volentes rogãt vt maneant 101 Euboenses Siculi 189. Euboensis plebs venundata Ib.
Euclides & Cleander Hippocratis filii 189
Euelthon Salaminis princeps 121
Euesperides vbi 112.116
Euenius excæcatur 138
Eumenes Anagyrasius Atheniẽsis, in AEgina victor 112
Eunuchi in pretio habiti 116. eunuchus nihil est Ib.
Eupalinus Megarensis architectus 81
Euphorbus & Philagrus proditores 161
Euphrates Babylonem perfluit 32 Euphrates in rubrum mare ex Armeniis decurrit 32, 33. Euphratis ductus atque anfractus 33.& 34. Euphrates Armeniam à Cilicia disterminat 135
Euripus 192
Europa Tyriorum regis filia 1. 105. Europa à Cretensibus rapitur 1. europæ filii Sarpedon & Minos 31
Europæ extrema 90.105. europæ dimẽsio & vnde dicta 104. 105. europæ laudes 168
Euryanax & Pausanias duces 232
Eurybates Argiuorum in AEgina dux 160. Eurybatem Sophanes prouocatus occidit 235
Eurybiades Euryclidæ filius 202.207
Eurydamæ Leutychidis vxor 156
Euryleon in prælio occũbit 133
Eurymachus à Platæensib. interficitur 200
Eurysthei genus ex regibus Lacedæmoniis 133. eurysthei mors 217
Eurysthenis familia 153. eurysthenes vnde dictus Ibid.
Eurytus & Aristodemus 200
Euxinum mare 12.13
Euxinus pontus, & eius accolæ 104
¶ Examinandi fontes ratio apud Indos 10.Ct.
Exampæus locus vbi 110. exampæi ahenum Ibid.
Exemplum iustæ vindictæ corrupti iudicis 130
Exercitu donari apud Persas eximium 241
Exitus rerum inspiciendus 6
Experimenti compendia 169
Expiandi ritus apud Lydos idẽ qui & apud Græcos 7

F

FABIS AEgyptii sacerdotes abstinent 46. Faba in ferendis suffragiis 162
Fames mira 142 famis discutiendæ inuentum apud Lydos 18. fames Xerxis exercitum inuadit 218
Fanum Panionium 27. fanũ Iouis Beli apud Babylonios 33. fanum Iouis Thebani Ibid. fanum Protei regis Ægyptiorũ 57. fanum Dianæ vbi maximum 63. fanum Latonæ 66.
Fatis frustra obsistitur 17.81
Fax Vulcani apud Græcos 215
¶ Felis prolis amantissima 50. felium sepultura vbi 51
Feræ Ægyptiis sacræ 50. ferarum cura apud Ægyptios Ib. ferarum interfector apud Ægyptios morte mulctatur 50
Ferri compactionem quis primus excogitauerit 5. ferrũ fontis Indici 9.Ct
Festum Theophaniæ 9. festum accensionis lucernæ apud Ægypt. 50. festum simulachri lignei 50
¶ Fides Arabum constantiss. 72
Filii Ionis, & inde cognominatæ tribus Athen. 137
¶ Flamma è pectore simulachri in templo Iunonis 158
Flos purpureus 11.Ct.
Fluminum veneratio apud Persas 26. flumina Scythiæ 105 flumina quæ Xerxis exercitum potu destituunt 175.182. fluuius mellifluus 10.Ct. fluuius πανάληθέστατος 11. Ct. fluuius electro manans Ibid.
¶ Fœderis ineundi ritus apud Medos & Lydos 15
Fœmina semiuipera 100. fœminæ virili virtute 213. fœminæ agrestes vbi 125. fœmineus morbus Scythas inuadit 20
Fontes Mæandri vbi 173. fons mirificus 75. fons amarus 106.110. fons Apollinis 121. fons solis vbi 124. fons Indiæ aurifluus 9.Ct. fons piscosus: fons viniflluus 10.Ct. fons cuius aqua coagulatur potata Ib. fons Indicus quadratus 11.Ct.
Formicæ Indiæ, Græciæ 89
Formæ in Xerxe dignitas 194
Fortuna Aminoclis Cratinei 195. fortunæ circus eosdem fortunatos esse semper non sinit 37. fortunatus & diues 6
Fori apud Persas non est vsus 28. fori vsum apud Græcos ludit Cyrus 28
Fratrem præ marito & liberis fœmina saluum vult 91
Frigoris mira vis vbi 102.103
Fructus ebrios reddens 37
Fulgura & tonitrua in Xerxis exercitum ingruunt 175. fulgure carentes 9.Ct.
Furis apud AEgypt. callidiss. cõmentũ 59. fures vt Sardana pali thesauros diripuerint 65
Fustuaria pugna apud AEgypt. 50

G

GADES vbi 100
Gæson 239
Galaica olim, nunc Briantica 182
Galepsus vrbs Græca 184
Galli & gallinæ Indicæ 10.Ct.
Gamori Syracusani 189
Gandarii populus 87. gandariorum in Xerx. exercitu armatura 178
Garamantes populus 113.114
Gargaphius fons 227.231
Gavanes, AEropus, & Perdiccas fratres 221
¶ Gebeleizis dæmon Getarum 112
Gela oppidum à Lindiis cõditum 189. Geloorum euersio Ib.
Geleon Ionis f. 137
Gelonus Herculis filius 100
Gelonus vrbs 113
Geloni populus 113.114. Gelonorũ regio, mores, victus, Ib. geloni agriculturæ operam nauant Ib.
Gelon Dinomenis filius 187. gelon Syracusana vrbe & Sicilia vt fuerit potitus 189. ad gelonem mittuntur legati Græcorum ad opem contra Persas petendam Ibid. gelonis magna imperandi

libido 190. gelon eadē die quą Themiſtocles Barbaros, Amilcarē deuicit 191.
Gemma Indica 9.ct. gemmiferi montes Ib.
Genitura Indorum qualis 89.
Geometriæ ortus ab AEgyp. 56
Gephyræi gens 135. gephyræorum origo Ibid. gephyræi literas in Græciam intulerūt: gephyræorum migratio: ſacra Ibid.
Geræſtum vbi 102.240
Gergithæ ab Hymee capiuntur 146
Germanii Perſarum genus 14
Gerrhus fluuius & locus 101. 105. gerrhi & Nili fontes ſoli Herodoto ignoti 106
Gerra Perſica 233
Geryonis vaccæ 100
¶ Gigamæ Libyes 122
Gigonus oppidum vbi 184
Gillus Tarentinus 94
Gindanes populus 113. gindanarū mulierū fimbriæ Ib.
Ginge Paryſatidis familiaris occiditur 8.ct.
Glauci Chii inuentū & opus 5
Glauci Epicydidis æquitas 158. glauci ſtirps extrita 159
Glaucus Hippolochi filius, & eius poſteri 27
Glaucus caprarius 248
Gliſantem Thermodon interfluit 231
¶ Gnomonis & poli inuentio à Babyloniis ad Græcos peruenit 57
Gnurus Lyci filius 109
¶ Gobryas Darii filius Syrorum dux 178
Gobryas vnus ex ſeptem magi occiſoribus 83. gobryas in bello contra Scythas Dario quid conſulat 117
Gonnus vrbs vbi 184.& 192
Gorgo Cleomenis filiola ſcitè patrem monet 134. gorgo Leonidæ vxor vt Demarati ta bellas aperiri iuſſerit 201
Gorgonis caput 54
Gorgᵒ Salaminiorū rex 144. gorgus ad Medos trāſfugit Ib. gorgo Salamin reſtituta 145
¶ Græcia à Dati inuaditur 3.ct. græcæ gentis laudes 10.81.
Græcorum oracula 8. græci eadem ſemper lingua vſi 10. græcorum Athenienſes ſapientiſſimi 10. græci Cappadoces vocant Syrios 13. græcorum & Perſarum in cultu deorum collatio 25. græci à menſis famelici diſcedere dicuntur à Perſis Ibid. græcorum intercalandi ratio 40. græci Ionum nomē refugiunt 27. græcorum feſtiuitatum nomina quomodo terminentur 27. græcorum negotiationes 28. græci Schytarū mores cū Naſamonum moribus cōfundūt 39. græcorum ſcriptura & calculi 45. græci ab AEgyptiis pleraque ſumpſere 48. Græcorum nomen quando Pelaſgi aſſumpſerint Ibid. græca lingua in AEgypto 66 græcorum in Ægypto ſub Amaſi negotiationes, fana, vrbes 70. græci Pontici de Scythis quid dicant 100. græcoſcythæ Callipidæ 101. græci quid de regibus Lacedæmoniis dicant 153. græci Olympiorum præſides 150. græcorum dii nouiſſ. 64. græcorum natalitia 102. græcorum literæ ex Phœnicibus 135. græcorum bellorum initia 1. græcorum in Colchidem nauigatio Ibid. Græci in Aſiam priores expeditionem fecerunt Ibid. Græcorum reſponſum ſuper raptu Medeæ Ib. græci imperiū Priami euerterūt 2. græci ante Crœſi imperium liberi Ib. græci Aſiatici à Crœſo ſubacti 5. græcorū imbecillitas in bello ineūdo. 169. græcorum iuſiurandum 185. græci Menelaū ſequuti 143. græci pauperes, at ſtrenui 181. græci qui terram & aquam Xerxi dederunt 185. græci Xerxis ſocii 187. græcorum de cōſpirando contra Barbaros conſiliū 187. græcorū ſpeculatores à Xerxe capiūtur 187. græcorum oratio ad Gelonem 189. græcorū Perſam opperientium catalogus 196. græcorū in bellādo virtus 199. græci exteris inuidi 201. græci Spartanū ducē quærunt 202. græcorum claſſis aduerſus Xerxem 202. græcorum claſſi ca victoria 203.204. græcorum de inſequendo Perſa cōſultatio 216. Græcorum ad Platæas exercitus ſumma 228. græcorū præda è Perſarū clade 236. græcorū ſepultura 237. græci Thebanos quòd Medos ſequuti fuiſſēt, obſident 237. græcos quo prætextu Xerxes oppugnet 3. ct. græcorum & Perſarum ad Salaminem prælium 4. ct. græcorum victoria in Salamine Ib. græci expacto ad Artoxerxem proficiſcuntur cum Inaro 5.ct. græcorum interitus & fuga Ib. græcanicorū operū tria maxima apud Samios 81
Gratiarum collis nemoribᵘ frequens 113
Grinus Theræ inſulæ rex 119
Grues Scythicæ vbi hybernēt 43
Grumi grandes ſalis in montibus 124
Grynæa Æoliæ ciuitas 27
Grypes auri cuſtodes 90.101. 10.ct.
¶ Gyges Daſcyli filius Candaulis ſatelles 2. gyges Cādaule interempto, vxore eius & regno potitur 3. gyges ſuffragio Delphici oraculi Lydorum regnum poſſedit Ib. gygis atnepos de Candaulis morte pœnas dedit Ib. gygis donaria Delphis conſecrata Ib. gyges barbarorū primus apud Delphos munera poſuit Ib. gyges Mileto & Smyrnæ arma intulit 3. gyges colophonem cepit 3. gygis abaui crimen Crœſus luit 17. gyges Heraclidarum ſatelles Ib.
Gygadas vocatur Delphis aurū & argētum à Gyge dicatū 3
Gygæus lacus proximus Halyattis ſepulchro 18
Gygæa Alexandri ſoror 130. gygæa Amyntæ filia Bubaris vxor 221
Gymnicū certamen Perſis 54
Gymnopædiæ 155
Gyndis fluminis ortus 34.37. gyndis fluuii riuuli 34. 37. 135

H

HAEMVS mons trium fluuiorum pater 105
Haliacmon fluuius 184
Halicarnaſſus ciuitas 27
Halizones populus vbi 101
Halyattes ſucceſſor Sadyattis 3. halyattis bellum cum Cyaxare & Medis Ib. halyattes Cimmerios ex Aſia exigit 3. halyattes Smyrnam Colophoniam capit Ib. halyattes ad tibiarum fiſtularūmque cantum in expeditionem procedebat Ib. halyattes paternum bellum adminiſtrat Ib. halyatti oraculum à Pythia redditur 4. halyattis cum Mileſiis fœdus Ib. halyattes Mineruæ duo delubra ædificauit Ib. halyattis regnum & mors 5. halyatti defuncto Crœſus in regno ſuccedit Ib. halyattis dona delphis conſecrata Ib. halyattes fugiētes Scythas recipit 13 halyattis vxorū, Carica altera, altera Ias genere 17. halyattis ſepulchrum apud Lydos 18. halyattis ſepulchrū ab emptitiis hominibᵘ & ancillis cōſtructū Ib.
Halys amnis 2.5. 13.19. 24.135 halys amnis in mare Euxinū voluitur 2. halys amnis Medicum imperium & Lydū diſterminat 13
Hamilcar Carthaginēſium rex 191. hamilcaris genus & mors Ibid.
Harmamithres Perſici equitatus præfectus 179
Harmocydis oratio ad milites Phocenſes 216
Harpagus Medus 14. harpagus Aſtyagis familiaris, eiq; omnium Medorum fidiſſimus 20. harpagi cora Aſtyage purgatio 22. harpagi filiū Aſtyages mactat 22. harpagus proprium filiū comedit 22.29. harpagus Medos in Aſtyagem cōcitat indignè ab eo tractatus 23. harpagi ad Cyrum literæ intra leporem reconditæ 23. harpagus exercitui Aſtyagis contra Cyrum præficitur 24. harpagus capto Aſtyagi inſultat 24. harpagus, Ionia ſubacta, in Cares exercitum traducit 31. harpagus Cyrum in poteſtatē regni euexit 29. harpagus inferiorē Aſiā ſubigit 32. harpagus in Mazaris defuncti locum ſufficitur 29
Harpagus Perſa Darii dux 150
¶ Hebes teſſera 239
Hebrus fluuius vbi 111.177
Hecatæus hiſtoriographus, & eius genealogia 64. hecatæi de defectione & bello Perſico ſententia 132. hecatæus Hegeſandri filiᵘ 146. hecatæi de Pelaſgorum ejectione ſententia 166
Hector ſucceſſor Troiani regni 59
Hedoni Thraciæ populus 182. hedonorum nouem viæ 183
Hegeſicles & Leo Spartiatarum tyranni 11.
Hegeſipyla Olori filia Miltiadis vxor 152
Hegeſiſtratus Hippiæ ſp. Sigæi tyrannus 142
Hegeſiſtratus Telliadeus aruſpex vt è vinculis euaſerit 219 hegeſiſtrati interitus 230
Hegeſiſtratus Samius Samiorū explorator 238
Hegetorides Antagoræ filius 235.& 236
Hegias quomodo ciuis Spartanus fratris ope factus 219
Hegiæ Epheſii in pugna ad Thermopylas ad Xerxem cō filium 4.ct.
Helenæ ab Alexandro raptus 1. 57. helena Menelao redditur 18. Helenæ templum in Therapne 155
Helice vbi 27
Helicus Terituchmis frater cæditur 7.ct.
Heliopolis ſolis vrbs 40.49.50 Heliopolitani, Ægyptiorum ſolertiſſimi 40
Helis AEtolorum ciuitas 211
Hellanicus mendacii arguitur 7.ct.
Helles filiæ Athamantis ſepulchrum 177.
Helleſpontus vbi in AEgæum intret 111. helleſponti pōs 173. helleſponto Xerxes cō pedes inſicit Ibid. helleſponto ſtigmata à Xerxe inuruntur Ib. helleſpontū Xerxes muneribus donat 176
Helleſpontii populus 87
Helleſpontias ventus ſubſolanus 194
Hellus in Hermum influit 14
Heneti populus 36.& 128
Hephæſtienſes populus 167
Heracleū Atticæ anguſtiæ 4.ct. heracleum Salamini aggere Xerxes iungere conatur, Ib.

Heraclidæ Sardium reges ex oraculo 2. heraclidarum genus è ſerua Ibid. heraclidarum imperium quot annorum Ibid. heraclidarum vltio in atnepotem Gygis deuoluta 3
Heraclides Ibanolius 146
Hercules Iouem viſendum ſe exhibere nolentem qua ſpecie viderit 46. Herculis Tyri Phœniciæ tẽplum 47. hercules Ægyptius & Græcus Ibid. herculis Thaſii tẽplum Ibid. hercules vnus ex xii diis 47. herculis parentes ab Ægyptiis oriundi Ibid. hercules vetuſtus de⁹ Ibid. herculis templum vbi 47.57.136.162.163. herculis in templo cippi 45.47. de hercule fabula Ibid. herculis oraculum apud AEgypt. 52. hercules plures 74. herculis columnæ vbi 120. herculis tres filii 100. hercules Scytharũm deus 107. herculis veſtigium vbi 110. herculis ara vbi 193. hercules ab Iaſone derelictus 195. ad opem herculi ferendam emerſit Dyras fluuius 196
Herma vbi 194
Hermeus ſinus 243
Hermiona Dryopum ciuitas 211. hermionenſes Dryopes 207. hermionei Samiis dant Thyream inſulã 81
Hermippus nuntius 147
Hermolyci præſtantia: ſepulchrum 240
Hermophantus 143
Hermotimus Pedaſenſis eunuchus 216
Hermotybies AEgyptii milites 68.229.hermotybiũ AEgyptiorum plagæ Ibid.
Hermus fluui⁹ 14.144.244.hermus fluuius iuxta Phocãi vrbẽ in mare effunditur 14
Herodoti peregrinatio 40.44 47. Herodoti ſententia de incremento Nili 43. herodoti de origine oraculorum Græcorum ſententia 49. Herodoti & Homeri ac Heſiodi ætas quanti interualli 49. herodoti & Dionyſi ætas 64. herodoti de raptu Helenæ ſententia 58. herodoto contraria de Zopyro Cteſias narrat 3.ct. herodotus mendacii arguitur 7.ct.
Herodotus Baſilidis filius Ionũ ad Lacedæm. legatus 210
Heroicum conditorium 156
Heroum indigenarum nomina gerebant tribus Athen. 137
Herpys Thebanus 230
Heſiodus & Homerus deorum opifices 49. eorũmque ætas Ibid. heſiodus de Hyperboreis retulit 103
Hexapolis nunc Pentapolis dicta 27
Hieron Gelonis frater 189
Hieronymus Andrius 229
Himera vrbs 191
Hipoleon promontorium Scythiæ 106
Hippagogæ naues 153
Hipparchi inſomnium 135. hipparchi interfectores Ib.
Hippiã Spartiatæ reducere conantur 141. hippias tyrannus Athenienſis 136. hippias exul Artaphernem in Athenien. concitat 143. hippias oraculorũ peritus 142. hippias Piſiſtrati filius 161. hippiæ quũ Perſas Marathonem ductaret, ſomnium Ib. hippiæ dens tuſſiendo excuſſus Ib.
Hippobatarum prædia 138
Hippoclides Tiſandri filius 165. hippoclidis proci præſtantia Ib.
Hippoclus Lampſacenus 118
Hippocrates Megaclis fil. & eius progenies 165
Hippocrates pater Piſiſtrati 10. 136. hippocrati portentum ingens viſum 10
Hippocrates Patareus, fratri Cleandro Gelæ tyranno ſuccedit 189. hippocratis filii Ib. hipp. vrbes vicinas obſidet Ib. hipp. Scythæ Zanclæorum tyrannovincula iniicit 149. hippocratis mors 189
Hippomachus Leucadius aruſpex Græcorum 230
Hippotoxotæ quid 231
Hirci coitus cum muliere 47
Hiſtiæus Mileſius 118. hiſtiæi ad Scythas oratio Ib. hiſtiæi erga Darium fides Ib. hiſtiæus à Dario petit Myrcinũ 128. hiſtiæus Sardis à Dario accerſitus venit 130. hiſtiæus vt Ariſtagoræ defectionem indicet 132. hiſtiæus Dario callida oratione decepto, in Ioniam redit 145. hiſtiæus Sardibus aufugiens à Dario deficit 147. hiſtiæus à Chiis in vincula coniicitur 147. hiſt. literæ produntur Ib. hiſtiæi vulnus Ib. hiſtiæus capitur, & in crucem tollitur 150
Hiſtiæus Tymnis filius 180
Hiſtiæa vrbs capitur 205
Hiſtiæotis ora ſuper Artemiſium 193 hiſtiæotis regio ad Oſſã & Olympũ 9
¶Hoarus fluuius vbi 116
Homerus & poetæ Oceanũ fluuiũ finxerũt 43. homerus & Heſiodus deorũ opifices, eorũmque ætas 49. homerus vt ſcripſerit de raptu Helenæ 58. homerus verſus Cyprios non fecit 58. homerus de hyperboreis 103. homericis verſibus Argi celebres: eorũmque cantores Sicyone eiecti à Cliſthene 137. homeri de boum cornuum pullulatione ſententia 103. homerus Athenienſes in exercitu contra Ilium laudat 190. homeri Epigoni 103. homeri cæcitas 244. homeri epigrãma in Midam Phrygum regem 245. homeri nomen vnde Ib. homeri minor Ilias 246. homeri Phocais Ib. homerus apud Chium 249. homeri Cecropis, Batrachomyomachia, Epicichlides Ib. homeri vxor & filiæ Ib. homeri Caminus 251. homeri Ereſione 252. hom. mors & ſepulchrum 253. homeri ſepulchri inſcriptio Ib. homerus AEolicus Ib. homeri ætas 254. homericæ profectionis cõmẽtarii 244
Homo fato functus vbi per lætitiam terræ demandetur 127. homini ſatius mori quàm viuere 6. hominis calamitoſa conditio Ib. hõ. prima & naturalis vox 40. homines in fortuitorũ arbitrio & non contrà 175 hõmo ſibi malorum autor non Deus 17. homines ferè omnes præter Græcos & AEgyptios in templis coeunt 50. homo hominem fato impẽdenti eripere nequit 78. homines molles mollis regio fert 142
Homiuorum animal 9 ct.
Hoples Ionis filius 137
Horæ diei à quibus inuentæ ſint 57
Horti Midæ Gordii filii 221
Hoſtiæ Pythio à Crœſo conſecratæ 8
Hotaſpes Artachæi filius Aſſyr. dux 178
¶Humanarum rerum inconſtãtia 2.16.37. humanæ vitæ anni ſeptuaginta 6. humanæ vitæ breuitas & calamitas 175
¶Hyacinthia Lacedæm. ſolẽnia 224
Hyampeus vertex 207
Hyampolis vrbs 206
Hyatæ tribus Sicyonia 137
Hybla vrbs 189
Hydarnes Perſa 183 hydarnes Hydarnis filius Perſarum dux 179
Hydrias regio 146
Hyela in agro Œnotriæ ciuitas 30
Hyænæ vbi naſcantur 125
Hygennenſes populus 87
Hylæa locus 100.106.109
Hylleæ tribus Sicyonia 137
Hylli progeniei celebritas 153 hyllus Herculis filius 196 hyllus interimitur 227
Hymees Perſa 146. hymeæ obitus Ib.
Hymeſſus 166
Hymni deorum ab Homero cõſcripti 245
Hypachæi quondam Cilices appellati 180
Hypacytis Scythiæ fluuius 105.106
Hypanis fluuius impotabilis 101.106.110
Hyparchus fluuius Indiæ 11.ct.
Hyperãthes & Abrocomes Darii filii 199
Hyperborei vbi 101 hyperboreorum ſacra 103
Hyperoche & Laodice Hyperboreæ virgines Ibid.
Hyrcani populus vbi 90
Hyrgis fluuius 106
Hyria vrbs à quibus condita 192
Hyſiæ oppidum 138
Hyſtaſpes Xerxis filius 3.ct.
Hyſtaſpes Arſamenis filius 38
Hyſtaſpes Darii filius 178
Hyſtaſpes Darii pater Perſarum ſatrapa 83
Hyſtriches vbi gignantur 125

I

Iacchvs myſticus 210. iacchus feſtum Athenienſiũ Ib.
Iadmon Samius herus Æſopi 62
Ialyſſus oppidum 27
Iamidei 229
Iapygia 94.113.192
Iapyges Meſſapii 113.192
Iardanæ ancilla, Herculis vxor, mater Heraclidarum 1
Iaſonis æreus tripus 113
Iatragoras 132
¶Iberiam Phocenſes occupãt 29
Ibis Ægyptiis ſacra 50.52. Ibidis forma 52. ibidum duplex genus Ib.
¶Ichnæ vrbs terræ Bottiæidis 184
¶Ida mons 175. & regio 28.
Idernes vnus ex ſeptem Perſarũ principibus 3.ct. idernes Artoxerxis ſocer 7.ct.
¶Ieiunia & feſtus dies Iſidis 124
Ienyſus vrbs Syriæ 71
¶Ignem Perſæ deum arbitrantur 73. ignis Ægyptiis animata belua dictus ibid. igne ſepelire 7.ct. ignis perpetuus 10.ct. ne ignifer quidem elabatur 202
¶Ilias minor Homeri 246
Iliadi Mineruæ mille boues à Xerxe immolantur 175
Ilii expugnatio, barbarorum & Græcorũ ſimultatis origo 2. ilium 41. ilii obſeſſio & expugnatio 58 ilienſis ager 143.175
Iliſſus fluuius 175
¶Imbecillitas fortiſſima neceſſitas 192
Imbribus vacantes 114
Imbrus 130
Immortales Getæ 112 immortales qui apud Perſas 179
Imperiũ Priami à Græcis euerſum 2. impoſſibile ſortem fato deſtinatam poſſe effugere 17. impoſſibilitatis numen 217
¶Indus fl. fert crocodilos 105 indi in mare oſtium explorat Darius Ib.

inarus Lydus Ægyptios ad defectionē ab Artoxerxe incitat 4.ct. inaro mittūt classem Athenienſes 5.ct. inarus Achæmenidem vulnerat Ib. inarus victor Ib. inarus vulneratur, fugit Byblum Ib. inarus cum Græcis ex pacto ad Artox. proficiſcitur Ibid. inarus ab Amyti tribus cruciibus figitur Ibid.
Inconſtantia rerum humanarum 2
Indathyrſus filius Saulii, rex Scytharum 109.115
India pluuiæ expers 9.ct. indiæ fons aurifluus Ib. indiæ fluuius mellifluus 10.ct. indiæ rex vt exploret fontes Ib. indiæ fluuius μεγαφόρους 11.ct. indiæ arbor dulcis Ib. Indi Callatiæ parentibus veſcuntur 78. indorum multitudo 88. indi Calandiæ Ibid. indi pecuarii & eorum mores Ib. indorum nauigia Ib. indi ægrotos ſuos epulantur Ib. indorum coitus in propatulo 89. indorum genitura atra Ib. indis ſol maturinus ardentiſſimus Ib. indi vt aurum colligant Ib. indi à Dario ſubacti Ib. indorum in Xerx. exercitu armatura 178.179. indi Derbicū aduerſus Cyrum ſocii 2.ct. indus quidam Cyrum iaculo percutit lethali Ib. indorum multitudo 9.ct. indorū iuſtitia 9.ct.10.ct. indorum locus ſacer Ibid. indi iuſti Ibid. indi tonitruum expertes Ibid. indorum nigredo Ibid. indi Pygmæi Ibid. indorum venandi lepores ratio Ibid. indorum lacus oleoſus Ibid. indorum argentifodinæ Ib. indorū montes auriferi Ib. indi ſani Ibid. indi longæui Ibid. indi vt aues venētur 11.ct indi vt electrum colligāt Ib. indi cynocephali Ibid. Indicum aurum 88. indicæ regionis deſcriptio & ſitus Ibid. indicæ formicæ 89. indici cameli forma & pernicitas Ibid. indica animalia grandiora cæteris Ib. indici canes 9.ct. indici galli & gallinæ Ib. indici montes gemmiferi Ib indicus æſtus Ib. indicum mare Ib. indicus calamus Ib. indicum animal Ib. indicus ſol 10.ct. indicæ oues Ib. indicæ palmæ Ibid. Indicus ſerpens Ib. indica auis Ib. indicū lignū πύρινον Ib. indici aſini ſylueſtres 11.ct indicī vermis Ib. indicæ arbores Ib.
Ingenium Perſarum quale 17
Infantes Cynocephalorū 11.ct.
Infernæ ſedes 60
Inopiæ & impoſſibilitatis numiſma 217
Inſomniorum ludibria 171
Inſtitores primi, Lydi extitere 18. inſtitor quare Darius fuerit appellatus 87
Inſtitutio Perſarum puerorum 25
Inſulæ in Araxo 37
inſulæ Œnuſæ 30
inſulæ naraus vbi 661
inſulæ Echinades vbi 41
inſula Chemmis 66
inſulæ beatorum vbi 75
inſulæ rubri maris 88
ſulæ Caſſiterides Herodoto ignotæ 90. inſulani Iones qui 16.17
Intaphernes vnus ex ſeptem Magi occiſoribus 87 intaphernis facinus eiuſque & domeſticorum omnium interitus 91
Intercalationes menſis à quib⁹ introductæ 6 40
¶Io filia Inachi regis 1. io à Phœnicibus rapitur Ibidem. io ſtuprata 2. io vt à Græcis depingatur 46
Iolcon Theſſali Hippiæ offerunt 142
Ion Xuthi filius 196
Ioniæ tranſlatio 140. ioniam Harpagus ſubigit 31. iones à Cræſo ſubacti 2. 5. ionum lingua 10. 16. iones ad Cyrum legatos mittunt qui obedientiæ iugum acceptent & quid Cyrus reſponderit 16. ionum regio, Aſiaticarum pulcherrima, & eius deſcriptio Ibidem. ionum duodecim in Peloponneſo quoque ciuitates 27. iones inſulares à reliquis deficiunt: alios etiam Ionici no minis pudet Ibidem. ionicarum ciuitatum numerus cur duodenarius Ibidē. iones qui ſe præſtantiores iactent: & de eorum vxoribus Ibidem. iones ab Achiuis, ſuis ſedibus pulſi Ib. ionum reges qua progenie oriundi Ibidem. iones veri & genuini qui Ibidem. ionum qui ab Apaturiis arceantur Ibidem. quorum ionū ſit Panonium ſacrum Ibidem. ionum inſulanorum deditio 30.31. iones Biantis cōſilium ſpernūt 31. iones ſecundò in ſeruitutem rediguntur 31. iones in AEgyptum quomodo venerint 66. ionum & Scytharum de Dario impediendo colloquia 117.118. iones captas Sardis incendunt 143. iones ad Epheſum vincuntur 144. iones mari vincunt 1145 iones tertio ſubiugati 151. iones quomodo AEgyptum diuidant 42. iones vbi & vnde dicti 87.207. iones ignauiſſimi hominum 118. ionum & Carum fuga 146. Ionibus Perſarum minæ intētatæ 148. ion. laborū nauticorū inſueti Ib. ion. Dario tributarii 152. Ionū in Xerxis exercitu armatura 180. iones Pelaſgi AEgialees appellati Ibidem. ionibus ſolum ſuum permiſſum 240. Ionico genere excellentes 9. ionicæ re bellionis occaſio 131. ionicarum nauium catalogus 147
Iupiter expiator hoſpitalis 8. iupiter apud Perſas 25. iupiter Bel apud Babylonios 33. iupiter Ammon 47. iupiter Thebanus 49. iupiter liberator, & eius templum 95. iupiter Scytharū deus 107. iupiter Papæus apud Scythas Ibidē. iupiter Lycæus 127. iupiter Carius 137. iupiter Lacedæmonius 154. iupiter cæleſtis Ibidem. iupiter ſub ſpecie & nomine Xerxis inuadere Græciā dicitur 177. iupiter æreus decē cubitorum vbi 236. ioui decimæ neceſſariò redduntur 17. Iouis Carii fanum apud Mylaſſos 31. iouis Beli templum & ſimulachrū 33. iouis Thebani templū 33.124. iouis ſimulachrum arietina facie 47. iouis fanum apud Theſprotos 49. iouis cultus apud Meroen 44. iouis oraculum apud AEgyptios 52. iouis Ammonii templum à Cambyſe incenſum 73. iouis diabaterii ara 3.ct. iouis Beli puluinar 98. iouis forenſis ara 133. iouis militaris templum 146. iouis olympii delubrum 40. iouis currus in Xerxiano exercitu 174.218. iouis Amphlyſtii templum 195
¶ Iphigeniæ apud Tauros cultus 113
Ipni locus quidam 194
¶Iraſa locus vbi 121.
¶Is vrbs & flumen 32. Is flumen 32. is fluuius in Euphratem ſe deuoluit Ib.
Iſagoras Tiſandri filius 137
Iſis δημήτηρ id eſt Ceres dicta 49.67. iſidi yaccæ ſacræ 46. 124. iſidis ſimulachrum bubula cornua habens 46. iſidis templum maximum in vrbe Buſiri 49. iſidis & Dionyſi filii Ibidem
Iſmaris lacus famoſiſſimus 182
Iſmenii Apollinis templū 17
Iſſedones populus 101.102. iſſedonum mores Ib.
Iſſedoni populus 37
Iſter vbi 106.113. iſter ſemper ſibi par 106. iſtriortus & fluxus 45. iſter & Boſphorus à Dario pōte iuncti 3.ct.
Iſthmus Cnidiæ 32. iſthmus Cherſoneſi muro præſeptus à Miltiade 115
Iſtiæotis locus proximus Oſſæ & Olympo 9
¶Itanus oppidum 119
¶ Iudices regii apud Perſas 76
iudicis corrupti iuſtæ vindictæ exemplum 131.
Iuncus eſui aptus 54
Iunonis feſtum 6. iunonis duæ imagines vbi 70. iunonis templum vbi 111.232 233
Iurare per aquam Stygis 157
Iuſti principis officium 74
Iuſtitia Cynocephalorum 11.ct. iuſtitia Indorū 9.ct.10.ct.
¶ Ixabates Cambyſis eunuchus 2.ct. ixabates Cambyſem ſepelit 3.ct. ixabates Magi index interficitur 3.ct.
¶ Iyrcæ populus Scythiæ 102

K

Κικι quid ſit 54

L

Λαβδα Amphionis filia 141
Labynetus Babyloniorum tyrannus 14
Labynitus Aſſyriæ rex 34
Lacedæmonii Cræſo amici 2. 9. Græcorum potētiſſimi Ibid. lacedæmoniorum leges à Lycurgo 11. lacedæmonii bellum Tegeatibus inferunt 12. lacedæmoniorum compedes apud Tegeatas. Ib. lacedæmonii quibus artibus Tegeatibus facti ſint ſuperiores Ib. lacedæmon. Argiuorúmque pro agro Thyrea dimicatio 15. lacedæm. coma poſt victoriam de Argiuis Ibid. aduerſus Polycratem expeditio 79. in Samum expeditio 78. mos in ſumendis ſuppliciis 119. de ſeipſis opinio 153. lacedæmoniorum regum funera 154. iis de progrediendo ad bellum 161. oratio ad Platæenſes Ibid. ad Hydarnem Perſam 185. ad Athenienſes 122. lacedæmoniorum virtus 181. cōſuetudo 197. frugalitas 136. lacedæmoniorum occiſorū ſepultura 237. laced. ad Platæas victoria 4.ct. ad Thermopylas clades Ibid.
Lacmon mons vbi 238
Lacrines legatus ad Cyrum 18
Lacrymæ arboris Indicæ 11.ct.
Lactis emulgēdi mos apud Scythas 99. lacte victitantes 11.ct. lactis coagulationem prohibens radix Ib.

Lacus Tritonidis 124. lacus vnde pix hauritur 125. lacus Stymphalius vbi 157. lacus oleosus Indorum 10. &. lacus piscosus & salsus Ib. lacus Bœbeis vbi 184. lacus Gygæus vbi 18. lacus famosissimus 182
Lada insula vbi 147
Ladice vxor Amasis 70. ladicæ votum Ib.
Laii delubrum 119. oraculū 133. & genus 136
Lampito Leutychidis filia 156
Lamponium vbi 130
Lampsacum vrbs 146
Lana arborea vbi 89
Laodamas Phocensis 118. laodamas Eteoclis filius 136
Laodice 103
Laos oppidum 149
Laphanes Euphorionis filius 165
Lapidicinæ adpyramides Mēphios 40
Lapis Porinus, Parius 136. lapis Melampygus 198 lapidum aceruus à Dario cō gestus 112 lapideus leo vbi 199
Lariſſæ Æoliæ ciuitas 27
Lasus Hermionis filius 168
Lauacrum Indorū nobiliorū 12.&.
Laxii Sauromatæ vbi 102
¶ Leænæ partus 90
Lebæa vrbs 121
Lebedus 26
Lectis non vtentes 11.&.
Ledanum, aliàs Ladanum 90. ledanum quomodo comparetur Ib. ledani medica vis Ib.
Legati Darii in puteum coniecti 185. legati non violandi Ib.
Leges Athenienſium à Solone conditæ 5. leges & inſtituta Babyloniorum 36
Lemnū oppidū 130. capitur 167
Lemnia facinora 166
Leo viri nomen 193
Leo Sardius 15
Leobota Spartiatarum rex 11
Leocides Phidonis Argiuorū tyranni filius 164
Leon & Hegeſicles Spartiatarum tyranni 11
Leonis ex auro effigies 9. leonum natura atque loca 184. leones vbi gignantur Ibid. leo lapideus 199
Leonides 133. in crucē tollitur 201. leonidis regis Spartiat. genealogia 196. leonidæ mors 199. leonidæ cædis vindicta 218. leonidæ ad Thermop. cū Xerxe conflictus 4.&.
Leontini populus 189
Lepreum oppidum 119
Leprosos vt vocent Perſæ 5.&.
Lepus ex equa natus 177. leporis fœcunditas 89. lepores vt venentur Indi 10.&.
Leros insula 146
Leſbus insula vbi 19. leſbus quando habitari cœpta 154. leſbii à Polycrate victi 198
Leucadius Hippomachus aruſpex 130
Leucadii Dorica gens 207
Leucon oppidum Libyæ 121
Leutychides Menaris filius 155. leutych. Spartiat. rex Ib. leutychidæ fuga & mors 156. leutych. oratio de depoſito reddendo 158. leut. genealogia 120. Stratagema 139
Lex Caricarum mulierū in maritos 27. lex oppignerandi paterni cadaueris vbi 62. lex omnium rex & domina 182
¶ Liberi cultus apud Meroen 44. liber Græcis Oſiris dictus 64
Libya vnde ſortita nomen 105. Libyæ, Aſiæ & Europæ magnitudo 104. Libya arbotibus nuda 123. Libya & eius incolæ 124.125.126 libyes primi Neptuni nomen habuerunt 48. libyes ſolis deorum omnium ſoli & lunæ ſacrificant 125. libyes Ægyptiis ſe dedūt 121 libyes Cambyſi ſe dedūt 73. libyes AEgypto contermini 87. libyum variæ nationes 122. libyes Nomades, id eſt paſtoritii 124.125. libyes ſaluberrimo corpore Ib. libyum paſtoritiorum ſacrificia Ib. libyes vbi 116. libyū inuēta quæ Græci didicerūt 125. libyū in Xerx. exercitu armatura 179. libycus mons 41.60
Libyſſarum mulierum eiulatus 125
Liches Delphici oraculi coniector 12
Lignum παράσιτον admota attrahens 10.&. lignum coagulās 11.&. lignei amictus 11.&.
Ligyum in Xerx. exercitu armatura 178
Liliorum ingens vis vbi 54. liliorum radices eſui aptæ Ibid.
Limeneion regionis Mileſiorū 4
Lindi populus è Rhodo 189
Lindos oppidum 27
Linum Colchicum, Sardicum, AEgyptiacum 56
Linus modulationis genus apud AEgyptios 52
Lipaxus vrbs vbi 184
Lipoxais Targitai filius 99
Lipſydrium oppidum 136
Liſſæ oppidum vbi 284
Liſſus fluuius vbi 182. liſſi fluuii aquæ Xerx. copiis non ſuffecerunt Ib.
Literæ Hiſtiæi produntur 147. literarum mira occultatio 201. literæ Themiſtoclis ad Iones lapidi inciſæ 204. literarum per ſagittam tranſmiſſio 219. literæ capiti impreſſæ 132. literæ Græcorum ex Phœnicib. 135
Littus pulchrum vbi 149
¶ Locri Epizephyrii populi Ib.
Locri Ozolæ populus 206
Longæui Indi 10.&. longæui Cynocephali 11.&.
Lotiones Cynocephalorū Ib.
Lotos vbi plurima 54. loti radix eſculenta Ib. loti fructus deſcriptio 123
Lotii muliebris vſus 57
Lotophagi populus vbi 123
¶ Lucernarum accenſarum feſtum apud AEgyptios 50. lucernarum accenſio 198
Lucinæ tributum 103
Lucus platanorum 146
Ludorū primi inuētores Lydi 18
Luna Perſarum præſes 174. lunæ feſtum 48
Lupi ex hominibus 113 luporum ſepultura 51
Lutræ vbi capiantur 114
Luxus Perſarum 236
¶ Lycidas cum vxore & liberis lapidatur 223.224
Lycæus Iupiter 127
Lycaretus Mæandri germanus 130
Lyciæ ignis perpetuus 10.&.
Lycii in poteſtatem Crœſi redacti 5. Lyciorum è Creta origo 31 lycii ab Harpago victi 32. lycii populus Dario tributarius 87. lyciorū in Xerxis exercitu armatura 180. lycii quondam Termilæ vocati Ib. lyciorum nomen & leges 31
Lycius Cybernicus Sicæ filius 180
Lycon Athenienſis prodit Piſuthnem 7.&.
Lycophronis Periandri filii interitus 80
Lycurgus Ariſtolaidis filius 10. lycurgus & Megacles Piſiſtratem eiiciunt Ib. lycurgus Spartiata integerrimæ vitæ Ib. lycurgo oraculum à Pythia redditur Ib. lycurgus legumlator apud Lacedæmonios Ib. lycurgus Leobotæ Spartiatarum regis tutor Ib. lycurgi delubrum apud Spartiatas Ib.
Lycus fluuius 116.
Lycus Pandionis filius à fratre AEgeo pellitur Athenis 31
Lyda mons à Pedaſiis extructus 32
Lydus Atyis filius 2
Lydeus fluuius 184
Lydia auri ramenta è Tmolo prouenientia habet 18. Lydia Halyattis regis ſepulchro ſe nobilem iactat Ib.
Lydi populus antè Meones vocati 2. lydorum ſtrenua gens 14. lydorū gens equitandi peritiſſima Ib. lydorum mores & leges 18. lydorum ritus ineundi fœderis Ib. lydorum expiandi ritus idem qui apud Græcos 7. lydorum filiæ omnes proſtituuntur 18. lydi primi caupones inſtitores que Ib. lydorum partes primæ in conſulendis oraculis 9. lydorum Medorúmque fœdus 13. lydorum Medorúmque quinquēnale bellum Ib. lydorū medorúm que bello dies repentè nox facta Ib. lydorum cum Perſis conflictus & fuga 14. lydi primi omnium aurum argentúmque ad vtendum percuſſerunt 18. lydi primi inuentores ludorum Ib. lydi in Thuſciam colonias deduxerunt Ibidem lydorum diuiſio Ibid. lydorum cum Cyaxare præliū 19. lydi Sardibus per Cyrū exacti 18. lydi Caribus germani 31. lydi populus tributum Dario pendens 87. lydorum in Xerxis exercitu armatura 178
Lygdamus Naxius 11

M

Macae populus 123.133.
Macedones à Dario ſubacti 152
Machlyes populus 123
Macrobii populus AEthiopiæ 74
Macrones populus 50. Macronum in Xerxis exercitu armatura 179
Mactorium vrbs ſuper Gelam 189
Madyes filius Protothyæ Scyth. rex 20
Madytus vrbs 175
Mæander fluuius 92.146. & eius fontes vbi 173
Mæandri campus 4. mæandri campum Mazares incurſat 29
Mæandrius Polycratis ſcriba 92. mæandrius Sami procurator 95. mæandrii oratio ad Samios Ibid.
Mæotei populus vbi 116
Mæotis palus vbi 10. 99.105. 106.111.113.115.116
Magdolus oppidum vbi 67
Magi populus Mediæ 19. Magi Perſarum 26. Magorum commentum vt Perſarum imperium occupent 82. Magi cuiuſdam imperium apud Perſas 83. Magus Cambyſi ſuccedens 3.&. Magus interficitur Magorum cædes 85. Magophonia Perſarum feſtum celebre Ibid. & 3.&.
Magiſtum oppidum 119
Magna cum periculis ſuſcipiuntur 176
Magnarum iniuriarum magnæ vindictæ 59
Magneſia vrbs vbi 92
Magnetes populus 87
Malæ dextræ in contumeliam deraſæ 60
Malea promontorium vbi 15
Malena 150

Males Ætolus 164
Mandane Aſtyagis filia 20
mandane Cambyſi nuptum datur Ib.
Mandrocles Samius 111. & eius monumentum Ib.
Maneros AEgyptiis quid 52
Mantieni montes 34.37
Mantiena vrbs 121
Manus octo digitorum 12.ct.
Marathon locus 161. marathonem occupat Piſiſtratus 11. marathonia clades 165. marathonia pugna 3.ct.
Mardonius Xerx. exercitus imperator 179 mardonius Gobryæ filius 152. 168.179. mardonius vulneratur 152. mardonius à præfectura ſemouetur 160. mardonii oratio de bello Græciæ inferendo 169. mardonii in Lacedæmonios obiurgatio 231. mardonii cædes 234. mardonius vn⁹ ex ſeptẽ magi occiſorib⁹ 3.ct. mardonius antiquus apud Xerxem ſpectatus 3.ct. mardonius bello aduerſus Platæenſes præficitur 4.ct. mardonii fuga Ib. mardonii mors Ib.
Mardi Perſarum genus 24
Mardus Hyrcedes Sardiũ muros primus conſcendit 15.
Mare Sardonium vbi 30. mare Caſpium 37. mare Atlanticum, rubrum, auſtrale 37.67.88.104.179. mare Indicum 9.ct. mare Echinadum inſularum 41
Marea vrbs vbi 41
Mares quam armaturam in Xerxiano exercitu tulerint 179
Mariandeni populus 87.
Mariandyni à Croeſo ſubacti 5. mariandynorum in Xerxiano exercitu armatura 178. mariandynus ſinus vbi 104
Maris fluuius 105
Maronea Græca vrbs 182
Martis oraculum 52.178. marti ſoli ſimulachra faciũt Scythæ 107. martis ſepulchrum apud Scythas 107
Maſſagetes Scythiæ regis frater captus 3.ct.
Maſſyas fluuius 146
Martichora animal Indicum 9.ct.
Maſanges Aorizi filius dux 178
Maſcamis elogium 181
Maſii Perſarum genus 24
Maſiſtes Darii filius Xerxis exercitus imperator 179
Maſiſtius à Græcis Maciſius dictus 216. maſiſtii interitus Ib.
Maſiſtæ & liberorum eius cædes 245
Maſſagetæ populus ferus & robuſtus 37. maſſagetarum deus ſol 38. maſſagetarum victus Ibid. maſſagetarũ vxores communes Ibid. maſſagetarum ſenes immolantur Ib.
Maſtyes populus 128
Matacas Xerxis iuſſu, Delphorũ templum diripit 4.ct.
Maternum genus paterno nobilius apud Lycios 31
Matieni populus 13. Matienorum in Xerxis exercitu armatura 178
Matris Martis templum vbi 50
Maxyes Libyes vbi 115
Mazares Medus 29. mazares Prienenſes ſubigit Ibidem. mazares Mæandri campum incurſat Ibid. mazares moritur Ib.
¶ Meci populus 88
Mecyberna Græca vrbs 184
Medea Colchorum regis filia 1. Medeæ raptus à Græcis Ibidem.
Medicæ regionis facies 11
Medi vbi 104. medorum appellatio vnde 177 medorum tyrannus Cyaxares 13. medorum & Lydorum mos ineundi fœderis Ibidem. medorum bellum quinquennale cum Lydis Ibidem. medorum & Lydorum bello dies repentè nox facta Ibidem, & 19. medorum ab Aſſyriis defectio 18 medi Aſſyrios ſubigunt 20 medorum à Dario defectio 24. medorum imperium ad Perſas tranſlatum Ibidem. medorum in Xerxis exercitu armatura 177. 179. medi Deioecm ſibi iudicem conſtituunt 19. medi regi ſuo regiam ædificant Ibidem. medi à Scythis prælio fuſi, Aſſæ imperium amittunt 20. 25. medi Ninum ciuitatem expugnant 20. medi inebriatos Scythas interimunt Ib. medis canis ſpaco dicitur 21. medicum imperium Halys fluuius terminat 13. Medicum nomen Græcis terrorem incutere ſolet 163. medicus exercitus contra Græcos 3.ct. medicæ nationis gentes 19.3.ct. Medici ſinguli ſingulorum morborum apud Ægyptios 53
Medimnus Articus menſuræ genus 35.154
Megabates Perſa 131
Megabazus Megabatis filius 180
Megabernes Spitamæ filius 1.ct. megabernes Barcaniis à Cyro præficitur 2.
Megabyzus Perſa 83. megabyzi oratio ad ſuos de oligarchia 86. megabyzus Zopyri filius 98. megabyzi elogium 118. megabyzus in Pæones exercitum ducit 128. megabyzus Xerxis exercitus imperator 179. megabyzo Cteſias tribuit quæ Herod. Zopyro 3.ct. megabyzus Xerxis gener Ibidem. megabyzus Babylonem capit 4.ct. megabyzo mola aurea à Xerxe donatur Ibid. megabyzus diripere templũ Delph. recuſat Ib. megabyzus vxorem adulterii apud patrem accuſat Ibidẽ. megabyzus Artapani machinas prodit Ib. megabyzus in cõiuratorum prælio vulneratur Ib. megabyzus in Inarũ mittitur 5.ct. megabyzus Inarũ vulnerat Ib. megabyzus cum Græcis paciſcitur Ib. megabyzi luctus Ib. megabyzi ab Artoxerxe defectio Ib. megabyzus vulneratur Ib. megabyzi victoria Ib. megabyzi ſtrenuitas Ib. megabyzus ex pacto ad regem venit Ib. megabyzus mortis periculum euadit Ib. megabyzus relegatur Ib. megabyzus regi reconciliatur Ib. megabyzus moritur 6.ct.
Megacles Alcmæonis filius 10.164.165. megacles & Lycurgus Piſiſtratum imperio Atheniẽſiũ eiiciũt 10. megacles Cliſthenis gener fact⁹ 165. megacles Hippocratis filius Ib.
Megacreon Abderites 183
Megapan⁹ Hyrcanorũ dux 177.
Megarenſis populus 189. megarenſis plebs venũdatur Ib.
Megiſtæ inſcriptum epigramma 100
Megiſtiæ extiſpicia 198. megiſtias Acarnan à Melampode progenitus 199
Melampus Amytheonis filius 48. melampodis poſtulata ab Argiuis 229. melampus Bacchici ſacrificii inuentor apud AEgypt. Ib.
Melampygus lapis 198
Melanchlæni populus vbi 113. melãchlænorũ mores & nomenclatura Ib. melãchlænorũ victus humana caro Ib.
Melanipp⁹ Aſtaci filius 137.143 melanippus Alcæi ſodalis Ib.
Melanopus Ithagenis filius 243.
Melas fluuius 196. Melas ſinus & fluuius eiuſdem nominis 177
Meles primus rex Sardiũ 15
Meleſigenes vnde appellat⁹ 243
Meletes fluuius Ib.
Melibœa vrbs 194
Melienſes populus 195
Melienſis ſinus vbi 103
Meliſſa Periandri vxor 79. meliſſa à Periãdro occiſa Ib.
Mellis vbi maxima copia 115 mellifluus fluuius 10.ct.
Melois amnis 233
Melyenſes populus 87
Memnonia regia 135. memnoniæ Suſæ 188. memnonis vrbs vbi 135
Mẽphis vrbs 68. mẽphis vrbs à Mene primùm cõdita 55 mẽphios vrbis ſitus & deſcriptio Ib.
Mendacium dicere quando expediat 84
Mendes quid lingua AEgyptiaca 47
Mendetis templum 46
Mendeſium oſtium Nili 42
Mendeſia prouincia 46.47
Mendeſii cur oues immolent, capris abſtinentes 46. mendeſii capros venerantur 47. mendeſii caprarios præcipuo honore afficiunt Ibid.
Menelaus Helenam recipit 58
menelai portus vbi 122
Menes prim⁹ regnaſſe fertur 55
Menſa ſolis 74
Menſis intercalaris 6. à græcis tertio quoque anno introductus 40
Mentes nauicularius 244
Mentiri apud Perſas turpiſſimum 26.
Mentor Ithacẽſis Homerum ſedulò curat 244. mentoris in Ithaca virtutes prædicatæ Ibid.
Mentulæ portentum apud AEgyptios 48
Menoſtanis in Megabyzum expeditio 5.ct. menoſtanis clades & fuga Ibid. menoſtanes Secundianum monet 6.ct. Menoſtanes ſe occidit 7.ct.
Menon Cyri dux 7.ct. menonis doli 8.ct.
Meones Lydorum nomen aſſũpſerunt 1
Meraphii Perſarum genus 24
Mercurii ſtatua porrectum vere trum habens 48. & templum 63. mercurius quibus gentibus colatur 128
Mermnadæ populus 2. mermnadarum tyrannis 3
Meroe oppidum vbi 44
Meſambria vrbs vbi 112.182. meſambriam vrbem quis cõ diderit 151
Meſſana olim Zancla 191
Metalla aurea atque argentea vbi 182. de metallis aureis certamen 235. metallum ſalis 114
Metapontini populi vbi 101
Metiochus Miltiadis filius 152
Metra Venus 25
Metroſtes Terituchmis frater 7.ct.
¶ Micythus Anaxilai famulus 191
Midas apud Delphos munera poſuit 3. midæ ſella apud Delphos Ibid. midas Gordii filius, Phrygiæ rex Ibid. & 245. midæ horti 121. midæ epigrammata ab Homero 245
Mileſiorum cum Halyatte bellum 3. mileſiorum duo ingentia vulnera 4. mileſiorum oppugnatio per XII annos 4. mileſiorum cum Halyatte fœdus Ibid. mileſii Cyro confœderati 26. mileſiorum correctio 131. mileſiorũ & Carũ fuga 146

Miletus oppugnatur 3
Miletus vrbs Ioniæ prima 26. capta diripitur 149
Militiæ ordo à quo primùm distributus 19
Militum Cambysis depastio 75
Milo Crotoniates luctator 94
Miltiades Cimonis filius Chersonesi tyrannus 151. miltiades Atheniẽsiũ dux 117.11. miltiades victor in Olympico certamine 151. miltiades capitur Ib. miltiades Chersoneso potitur 152. Miltiades Parios obsidet 163. miltiadis accusatio & obitus 166. miltiades Dati ad Marathonem occurrit 3.ct.
Milyas Asiæ regio 31. milyæ Solymi dicti Ibid. Milyarum in Xerx. exercitu armatura 179
Mineruæ templi deflagratio 4. mineruæ templum cognomine Assesiæ Ibid. mineruæ duo templa apud Assesum Ibid. mineruæ Pallenidis fanum 11. mineruæ festa virginum pugna ab Ausibus instituta 124. mineruæ Pedasiæ sacrificæ barba pullulat 32. mineruæ Aleæ templum apud Tegeatas 12. 234. tutelaris apud Chios 29. oraculum apud Ægyptios 52. Vestibulum apud Saios 69. Inaurata statua vbi 70. Lapidea duo simulachra Ibid. Parentes 124. Templum in Sigeo 143. Fanum 206. Sciradis templum 214. mineruæ ægis 125. mineruæ Craftiæ fanum 133. mineruæ in arce adytum Dorienſibus non accedere licitum 138. minerua vrbana 139. mineruæ Iliadi 1000 boues immolantur à Xerxe 175. minerua protemplaris 207
Minoa Selinusiorum colonia 133
Minos & Sarpedon Europæ filii 31. minois cædes 192
Minyæ populus 27.118. minyæ, commento suarum vxorum liberantur 119
Miraculum maximum Periandro oblatum 4
Mitradates pastor, Cyri nutritius 21.23.
Mitradates Vdiastis filius 3.ct. mitradates patri succedit Ib. mitradatis cædes 8.ct.
¶ Mnesiphilus Athenienſis 209
¶ Modus ineundi exercitus numerum 177
Mœnia lignea Budinorum 114
Mœris Ægyptiorum rex 55 mœris præclara opera Ib.
Mœrios stagnum 51.65. & eius descriptio 87 4.ct.
Mola aurea sex talentorum 4.ct
Molossi populus 27
Mons Arabicus 40.41.60. mons Atlas vbi 124 Mons ingens euersus indagandis metallis 153. montes gemmiferi 9.ct. montes auriferi 10.ct. mons Sardonis 9.ct. montes feruentissimi Indiæ 10.ct. montes qui aluuntur 11. ct.
Mophis mons 44
Moræ compendia 170
Morbus fœmineus Scythas inuadit 20
Mors optatissimum perfugiũ ærumnosæ vitæ 175 mortem contemnunt Indi 10. ct. mortui exemplar apud Ægyptios 51.53. mortuorum apud eosdem condituræ Ib. mortui cum lætitia vbi humẽtur 127
Moschi populus 88. moschorum in Xerxiano exercitu armatura 179
Mosynœci populus 88. mosynœcorum in Xerxiano exercitu armatura 179
Mula mulũ ancipit. peperit 177. mulæ partus 97. mulæ Xerxis funus expectant 6. ct. muli vbi non gignantur 103. mulorum species Scythis horrendæ 116 muli Pygmæorum 10.ct.
Mulier exuendo tunicam & pariter verecundiam exuit 2. mulierum raptus illicitus 1. mulieris offensio vindictam quærit 3. mulieres mulierem prædicant 6. mulieris simulachrum ex argento 9. mulieribus Babylonicis semel in vita cum exteris coire lege impositum 36. De mulieribus AEgyptiis 45. mulieres quæ oracula in Græciam intulerunt, columbæ vocatæ 49. mulierum pudenda cippis à Sesostre inscripta 55 mulieris cum marito suo solo concumbentis vrina Pheroni visus restitutus 57. mulieris opinio quid possit 94. mulieres Corinthiorum denudatæ 142. mulier ex turpissima formosissima facta 154. mulierum Atticarum vnà cum liberis cædes 166. mulieres stuprando extinctæ 206
Munerum regiorum apud Persas, pretiosiss. 4.ct.
Munychia 212
Mus Europeus 220
Musæi sortes & earundem edisſertator 168
Musici Argiui 92
Mustelæ Libycæ 115
Murium tria genera apud pastorales Libyes 115. muriũ auxilia 63
Murichides Hellespontius 223
Murus ligneus Persarum 144. & eiusdem expugnatio 234
¶ Mycale promontorium 27
Mycerinus rex AEgypti 62. mycerini clementia & iustitia Ibid. mycerini filiæ mors & sepultura 61. concubinæ Ibidem. oraculum 62. & pyramis 63
Mycorum in Xerx. exercitu armatura 178
Mygdoniam à Bottiæide Axius dirimit 184
Mylassa oppidum vbi 146
Mylassorum fanum 31
Mypsæi Thraces 112
Mylitta Assyriis Venus appellata 25.36
Myrcinus vrbs vbi 146
Myrias quid sit 177
Myrina AEoliæ ciuitas 27
Myrinæi populus 167
Myrios stagnum 40
Myris rex 41
Myrorhoda arbor 12.ct.
Myrses Persarum dux 146
Myrsilus aliàs Candaules dictus 2
Myrsus Gygis filius 92
Mysi populus vbi 87. mysi Caribus germani 31. mysi à Crœso subacti 5. mysorum in Xerxis exercitu armatura 178
Mysia ab Hymee capitur 31
Myus vrbs Ioniæ 26
Myusii populus vbi 147

N

NAPARIS Scythiæ fluuius 105
Nasamones populus 44. 113. nasamonum coitus in propatulo Ibidem. nasamonum iusiurandum & diuinatio Ibidem. nasamonum cadauerum sepultura 116
Nascentium deploratio 117
Natacas eunuchus apud Xerxẽ spectatus 3.ct
Natho insula vbi 68
Naturæ solertia 90. Natura leonum atque eorundem loca 184
Naucrates oppidum 55.58
Naues AEgyptiorum è spina 54. naues rubrica delibutæ 81. naues quinis drachmis venditæ 159. nauium Persarum catalogus 179. nauibus longis qui primi vsi fuerint 186. naui culæ Babyloniorum 35
Naufragi vbi immolentur 113
Nauplia 157
Naxus insula 131. naxus insula à Pisistrato subacta 11. naxi fons vinifluus 10.ct.
Naxii populus 189
¶ Nebris 106
Necessitatis numen 217
Necus rex AEgyptiorum Psammitichi filius 67. 104. neci victoria contra Syros 67. necus à quo interemptus 66
Neleus Codri filius 239
Neon vrbs vbi 206
Neptunus Libyum deus 48. neptunus Thamimassiades 107. Neptuno Heliconio Panionium locus sacer 27. neptunus liberator, & eius templum 195. neptuni tẽplum apud Potidæatas 220. neptunus æreus septem cubitorum 236
Nestus fluuius Abderorum 184
Neuri populus & eorum mores 101
¶ Nicandra Dodonæorum sacerdos 49
Nicodromus Cnœthi filius 159
Niger sinus vbi 152
Nigredo Indorum 9.ct.
Nilus Ægypti fluuius 105. nili fluminis origo 42.44. nili fluminis ostia 42. nili fluminis natura & incremẽtum 42.43. nilus solus amnium aura caret Ibid. nili fontes ignoti Ibid. 45. & 106. nilus scopulosus 44. nilus Libyam mediam diuidit 45
Ninus Assyriorum vrbs 65. nini oppidi situs 35. ninum ciuitatem Cyaxares obsidet 20. ninum ciuitatem Medi expugnant Ibid.
Niphraga vnus Pierum murorum 182
Nisa oppidum vbi 88
Nisæi equi 89. Nisæus campus grandes fert equos 174
Nitetis Apriæ regis filia 71
Nitocris reginæ Babylonis egregia monumenta 33. nitocris Ninum oppidum sibi subegit Ibid. nitocris epitaphium 34. nitocris Ægyptiorum regina fratrem vlciscitur 55
Nitri ingens vis 53
¶ Nocranis oppidum 157
Noes fluuius 105
Nomades Scythæ 3.13. nomadum Scytharum seditio Ib. nomades Libyes 124. nomades Sagartii 179
Norondabates vnus ex septem magi occisoribus 3.ct.
Noua vrbs oppidum in Pallena 184
Nouus murus ciuitas AEoliæ, & Cumanorum colonia 27. 244
Nouem fontes vbi 186
Nox pro die vbi exitit 174. noctes in dies commutatæ 62
¶ Nuces Ponticæ 11.ct.
Nudium oppidum 119
Numina Persarum 25
Nummi primùm à Lydis percussi 18
Nuntium Crœso & Lydis è Delphis 9. nuntiorum Persicorum celeritas & ratio 217

¶ Nymphodorus Pythei f. 186

O

OARVS fluuius 116
Oasis vrbs vbi 75
Oaxus oppidum Cretæ 120
¶ Obeli, Pheronis donaria 57. Obeli in fano Mineruæ 68
¶ Occisorum Xerxis & Persarũ pugna 4.ct.
Oceani ortus vbi 10'o
Ochus Persarum rex Artoxerxis spurius 6.ct. Ochus Hyrcaniorũ præfectus à patre cõstitutus 6.ct. ochus rex creatur Ib. ochi mors 7.ct.
Octamasades Scylis frater 110
Oculos in pectoribus gestantes 125
¶ Odomanti populus vbi 129
Odorum oleum 11.ct
Odryses vbi 112
¶ Œa locus vbi 139
Œbares Darii equiso 86
Œbares Astyagẽ captum vincit 1.ct. œbaræ stratagema in capiendis Sardibus 1.ct. œbares se fame enecat Ib.
OEbares Megabyzi filius 151
Œbazus vir Persa 141. œbazi liberi occiduntur 111
OEcetor Gelonis progenitor 189
OEdipodi delubrum extructũ 119
OEnoem Bœotii occupant 138
OEnone insula 207
OEnotriæ ager vbi 30
OEnusæ insulæ vbi Ib.
OEroe insula vbi
OEtæi montes vbi 198
OEtosyr' Apollo apud Scythas 107
¶ Offa salsuræ resiliit 142
¶ Oiolycus vnde appellatus 119
¶ Olbiopolitæ populus vbi 101
Olea in arce Athenienſ. 108 oleagina corona Olympiorum præmium 205
Olen Lycius 103
Olenus 27
Oleum ex lacte 11.ct. oleum ex verme Indico 12.ct. oleum myrorhodinum 12. ct. oleum quo vtuntur Indi Ibid. oleosus lacus 10.ct.
Oliatus 132
Ollas pulsandi mos 154
Olophyxus vrbs vbi 172
Olorus rex Thraciæ 152
Olympus mons Mysiæ 7. olympus & Ossa Thessaliæ montes 9. 184. olympii Iouis delubrum 40. olympieni à monte olympo dicti 178. olympiorum præmium corona oleagina 205
Olympiodorus Laponis filius 226
Olynthiorum ab Artabazo obsessio 219. olynthii ab Artabazo trucidantur Ib.
¶ Onesilus Gorgi frater 144. onesili dolus & mors 144. 145. onesili caput supra portas suspensum Ib. onesili sacrificia Ib.
Onetes Phanagoræ filius 198
Onochonus Thessaliæ fluuius 184. onochonus Xerx. exercitui defecit 195
Onomacritus sortilegus Athenis eiicitur 168
Onophas vnus ex septem Persarum principibus 3.ct. onophas Xerxis socer Ib. onophas classis Persicæ præfectus 4.ct.
¶ Opœa Spargapithis vxor 109
Ὠφέλιμος aqua 12.ct.
Ophryneus vrbs vbi 175
Opificum ignobilitas vbi 68
Opiniones de Nili fluminis natura & incremento 43
Opis ciuitas 34
¶ Oraculorum origo secundũ sententiam Herodoti 49 oracula Græcorum 8 oracula apud Græcos prima 5 eorúmque origo 49. oracula apud AEgyptios quæ 52. oraculum Halyacti à Pythia redditum 4. oraculum Delphicũ Crœso redditur 8. idem Crœsus verum deprehendit Ib. oraculum Lycurgo à Pythia redditur 11. oraculum captiosum Spartiatis redditũ 11.& 12. oraculum Pythiæ de ossibus Orestis Ib. oraculum Crœso redditum de muto filio 16. oraculum Branchidarum de Pactya 29. oraculum Hammonis de AEgyptiis 42. oraculum Dodonæum omnium vetustissimum 49. oraculi Ammonis origo Ibid. oraculum Pheroni regi redditum 57. oraculum Mycerini regis ex vrbe Buti 62. Oraculum de ærea phiala 66. oraculũ Latonæ sacrũ Ib. Oraculũ Siphniis redditum 81. Corinthiis 141. Argiuis 149. oraculum Doloncorũ 151. Martis 178. Dionysi 181. Athenienſium 186. Argiuorum 188. Cretenſium 191. Spartiatarum 199. 230. Bacidis 204.211.214. Amphiarai 210. oraculum Persis à Bacide redditũ 230
Oratio Prexaspis ad Persas 84. Otanis de statu populari 85. Cois Mitylenæorum præfecti 112 Histiæi Milesii ad Scythas 118. Aristagoræ ad Cleomenem 134. Soclis 141. Histiæi ad Darium 144. Cypriorum ad Ionas 145. Persarũ ad Ionum tyrãnos 148. Leutychidis de reddẽdo deposito 158. Datis ad Delios 160. Clisthenis ad procos filiæ suæ 165. Xerxis de inferendo bello Græciæ 168. Artabani de bello auersus Græcos susceptо 169 Xerxis ad Persas 176. Cor cyræorum ad Xerxem 191. Harmocydis ad Phocenses 216
Orbelus mons vbi 129
Orbis partitio secundum Herodotum 104
Orchomenii populus 27 orchomeniorum ager 206
Orci filius 159
Ordissus Scythiæ fluuius 105
Ordo militiæ à quo primùm distributus 19
Orestes Agamemnonis filius 12. orestis proceritas & sepulchrum Ibid.
Oricus portus 138
Oriscus Persicæ classis nauarchus 5.ct.
Orithyia Boreæ vxor 195
Orneatæ populus 211
Orœtes indignam Polycratis suffixi cruci mortem luit 92. orœtis dolus Ibid.
Orontes accusatus cæditur 7. ct.
Oropus 161
Orosangæ quid Persica lingua 213
Orphea vnde ortum duxerint 25
Orthium carmen 4.
Orthocorybantes populus
Orus Osiris filius rex AEgypti 64. orus Græcis Apollo dicitur Ib.
Oryes vbi gignantur 115
Osiris AEgyptiis Bacchus & Dionysus dictus 46.64
¶ Ossa & Olympus Thessaliæ montes 9.184
Ossa quinque cubitorum 237
Ostenta Xerxi oblata 177. Ostenta Delphis nuntiata 206
Ostia Nili septem numero 142
¶ Otanes Pharnaspis filius 83 otanis oratio de statu populari ad Persas 85. otanes Amastris pater dux Persarum 177. Otanis morbus 96
Othrys mons Thessaliæ 184
Ouium mira duo genera quæ habet Arabia 90. oues sacræ Solis vbi 238. oues Pygmæorum 10.ct. oues Indicæ 10.ct. oxendras Ochi filius 6.ct.

P

PACTOLVS fluuius qui rameuta area è Tmolo defert 174
Pactyas Lydus à Cyro deficit 28. pactyas Persis traditus 29
Pactyica regio vbi 88.89.105
Pactyes qui in armaturam in Xerxis exercitu tulerint 178
Pæan carmen quale 127
Pæoniæ situs 118
Pæones populus 145 pæones transportati Ibid.
Pæonius ager vbi 184
Pæsus vrbs vbi 146
Pæti Thraciæ populus 182
Palæstina & Palæstini 20 71
Palladis sacerdotis barba 32
Pallena Phlegra prius appellata 184
Pallenidis Mineruæ templum 11.
Palmarum Babyloniarum diuersitas 35. palmarum spathæ 178. palmæ Babyloniæ vsus quis 35. palmæ vbi multæ 123.124. palmæ Indicæ 10.ct. palmæ Babylonicæ Ibid.
Pannisus Thessaliæ fluuius 184
Pamphyliorum in Xerxis exercitu armatura 180
Pamphylii populus 87
Pan vnus inter viii. deos 47. pan AEgyptius vetustissimus deorum 64. panis templũ vbi 161. panis simulachrũ 47. pan quibus parentibus ortus Ibid. Panætius Sosimenis filius 212
Panegyries Athenienſium 162
Panes Perdiccæ dupli effecti 211
Pangæus mons vbi 119
Panionium locus 27.31. sacer Ibid.
Panionius Chius 216
Panitis Messenii consilium in discernendis geminis 153
Panormus portus vbi 29
Παραλληφόρος fluuius vbi 11.ct.
Pantagnotus Polycratis frater 78
Pantaleon Halyattis filius, Crœsi frater 17
Pantarba gemma 9.ct.
Panthelæi Persarum genus 14
Pantheræ vbi gignantur 115
Panthimati populus 88
Panticapes fluuius 101.116
Pantita sese strangulat 200
Papæus Iupiter apud Scythas 107
Paphlagones populus 2.13.87. paphlagones à Crœso subacti 5. paphlagonum in Xerxis exercitu armatura 178
Papraces pisces 119
Papremus oppidum 49
Papremitanis equi fluuiales sacri 51
Paralatæ Scythæ vnde 99
Parapotamii populus 206
Parasange quid 40.135.151
Paretaceni populus Mediæ 19
παράσιτον lignum 10.ct.
Parientes semel tantùm 12.ct.
Paris Alexãder ad Proteum ducitur 57.
Parius lapis 336
Parino vrbs 146

Parmiſes Amytis frater capitur 1.ct.
Parmys filia Smerdis filii Cyri 179
Parnaſſus mons vbi 205
parnaſſi vertices duo 206
Paroreatæ populi 119
Parthenius fluuius vbi 56
Parthenius mons vbi 161
Parthi populus 88.91. parthorum in Xerxis exercitu armatura 178. parthiis præficitur Tanyoxarces 2.ct.
Parrus leænæ & viperæ 90.
partus diuerſa tempora 156
partus dentes habens 12.ct.
Parus inſula 131. parus à Miltiade obſidetur 165
Parycanii populus 87. parycaniorum in Xerxis exercitu armatura 178
Paryſatis Cyri & Artox. mater 6.ct. Paryſatis Ochi vxor, conſiliaria eius 6.7.ct. paryſatis Amiſtris iniurias vlciſcitur 7.ct. paryſatis Cyrum filium luget 8.ct. paryſatis in Bagapatem ſæuit Ibid. Paryſatidis in Cyri hoſtes crudelitas Ib. paryſatis nurum veneno è medio tollit 8.ct.
Paſargadæ Perſarum genus 24
Pataici dii 77
Patarbemi aures naſúſque præſcinduntur 68
Patari oppidum Lyciæ 33
Pateræ aureæ ſex à Gyge apud Delphos poſitæ 3. pateræ aureæ Delphos à Crœſo miſſæ 9. Pateræ aheneæ mira capacitas 13
Paternorum opificũ ſucceſſio vbi 154
Patiramphes Xerxiani currus auriga 174
Patizithes magus 81
Patrenſes populus vbi 27
Patumus oppidum Arabiæ 67
Pauſanias Cleombroti fil. 110. 224.234. pauſaniæ exercitus ordo 231. pauſaniæ victoria aduerſus Mardoniũ 234. pauſanias Mardonio ad Plateas occurrit victor 4.ct. pauſaniæ præda 236
Pauſicæ populus 88
Pauſiris Amyrtæi filius 73
¶ Pecuarii Armenii vbi 35. pecuarii Indi 88. pecuarii Perſæ 24
Pedaſenſes populus vbi 216
Pedaſii popul⁹ ab Harpago expugnati 32
Pedes octo digitorum 12.ct.
Pedieæ oppidum vbi 206
Pedunculorum comeſtores 114. præmorſus 122
Pelaſgi populus 27.48. & eorum lingua 10. pelaſgi Ægialees nunc Iones dicti 180 pelaſgi, Cranai, & Cecropidæ 207. pelaſgi ex Attica exacti 166
Peleon Ionis fil. 137.
Pelius mons vbi 123.184
Pella vrbs Bottiæidis terræ 184
Pellena Achæorum pars 27
Pelops Phryx Perſarum ſeruus 170. pelopis Phrygis regio 168
Peloponneſi gentes ſeptem 211. peloponneſium bellum 235
Peluſium oſtium Nili 42.66.72
Peneus fluuius Theſſaliæ 172. 184.192
Pennis oppletus aer 103
Pẽtapolis antè Hexapolis appellata 27
Penthylus dux Paphius 195
Peræbi populus 184
Percotes vrbs vbi 146
Perdiccas, Gavanes, & AEropus fratres 221. Perdiccæ panẽs dupli effecti Ibid.
Pergamum murorũ Pierum vnus 182
Perialla vaticina 155
Periander Cypſeli filius Corinthiorum tyrannus 4.79. periandro maximum miraculum oblatum 4. periander cum defuncta concubuit 142. periandri de non reciendo filio edictum 80. periandri duo filii 79
Perinetades Demarmeni filius 133
Perinthus vrbs vbi 111. perinthi expugnatio 127. perinthii à Perſis ſubacti 127. perinthiorum cum Pæonib. ſingulare certamen Ibid.
Perſarum origo vnde 188. perſarum complura genera 24. perſarum aſpera regio 13. perſæ aratores, perſæ pecuarii 24. perſarum præſtãtiſſimi Paſargadæ Ib. perſarum inſtitutio qualis 25. perſarum numina quæ Ibid. ritus dum Ioui immolãt Ib. perſæ Vraniæ veneri ſacrificant Ib. perſis Venus Metra appellatur Ib. perſarũ natalitia Ib. perſæ inter pocula conſultant Ib. perſ. neceſſitudo vicinitatis maxima Ib. perſarum φιλανθρωπία Ib. perſæ externarum rerũ ſtudioſiſſimi Ib. perſis flumina religioſiſſimè colũtur 26. perſarum mos in ſepeliendis cadaueribus defunctorũ Ib. perſæ gyrũ cœli Iouem appellant 25. perſæ deos ex hominibus ortos eſſe negant Ib. perſæ ignem deum arbitrantur 73. perſarum victus habitúſque priſcus 13. Victus viuendiq; ſpatium 74. perſarum ingenium 17. perſarum conuiuia 129. perſarum cædes in conuiuio 130. perſæ criniti 149. perſæ Cephenes appellati 177. perſæ immortales qui 179. perſæ Mard. luxus 234. perſarum vxores per vices concũbunt 87. perſis oraculum redditum 230. perſarum tabellionũ curſus & modus 215. Magi 26. Satrapeæ 87. clemen tia 26.73. capita cur fragilia 72. perſarum cum Lydis conflictus 15. perſæ in poteſtatem Medorum redacti 19. perſis à Phraorte bellum infertur Ib. perſarum à Cyro defectio 24.25. perſarum bellica arma 143. perſarum cum Caribus confertum bellum 146. perſarum duo millia cæſa à Caribus Ib. perſarum obtruncatio Ib. perſarum oratio ad Ioniæ tyrannos 148. perſarũ minæ Ionibus intentatæ Ib. perſarum ornatus in Xerxiano exercitu 176. perſarum equeſtrium copiarum numerus 179. perſarum cum Lacedæmoniis congreſſio 197. perſarum naufragium ad Eubœam 203. perſæ & Sacæ Derbices ſuperant 2.ct. perſarum ſeptem principes Magum regem cædunt 3 ct. perſarum regũ munus quod pretioſiſſimum 4.ct. perſarum ad Thermopylas cades Ib. ad Platæas Ib. perſarum & Græcorum ad Salaminem prælium Ib. perſarum & occiſorum Xerxis pugna Ib. perſæ certamen in AEgypto renouant 5.ct. perſarum victoria Ib.
Perſicum mare 104. perſici equitatus præfecti 179. perſicarum nauium catalogus Ib. perſicarum copiarum apud Platæas ordo 228. perſicus aduerſus Græcos exercitus 4.ct. perſica claſſis capta 5.ct.
Perſeus Aſſyrius 154. perſeus Danaes & Iouis filius 177. 178. perſei ſpecula 42. perſei templum, ſimulachrum, ſandalium vbi 53. perſeus Gymnicorum ludorum inſtitutor Ib. perſei profectio in AEgyptum 54
Petiſacas Aſtyagem fame enecat 1.ct. petiſacas ab Amyti excarnificatur Ibid.
Petiſas Vſiris filius 5.ct.
Petra tribus 141. petræ Trachiniæ locus 196
Phædyma Otanis filia 83
Phalerus vrbs 136.139
Phalli 48
Phanazatres Indorum dux 178
Phanes Halicarnaſſeus genere 71. phanẽ vlciſcuntur AEgyptii 72
Pharandates Theaſpis filius 235
Pharenſes populus 27
Pharnacyas eunuchus 6.ct. pharnacyæ cædes 7.ct.
Pharnaſpes Achæmenides 71
Pharnuches præfectura ſubmouetur 179
Phaſelis vrbs 70.10.ct.
Phaſis 20.56.158
Phemius Smyrnæus Homeri præceptor 243.244
Pheneum vrbs 137
Pherendates Sarangarum dux 178.179
Pheretime Arceſ. regis mater 121. pheretimæ in Barcæos crudelitas 126. pheretimæ miſeranda mors 127
Pheron rex cæcus 57. pheroni oraculum redditur Ib. pheronis donaria Ib.
Phiala in balteis Scytharum 100
Phidippides Athen. 161
Philæus AEaci filius 151
Philagrus & Euphorbus proditores 161
Philaon Cherſis filius 203
Philippus Butacides Olympionices 134
Philitionis pyramides 61
Phillis Pangæorum regio 182
Philocyprus à Solone verſibus celebratus 145
Phirmus Athenienſis 193
Phla inſula 123
Phocais Homeri 246
Phocæa regio 26.30.70. phocæa quomodo capta & à Perſis occupata 30
Phocenſes 27. phoc. primi longis nauibus vſi ſunt 29. phocenſiũ murus 30. phocenſium demigratio in Cyrnum Ib. phocenſium execratio Ib. phocẽſium cum Tyrrhenis & Carthaginiẽſibus nauale bellum Ib. Phocenſes prælio victi Cyrno cedunt Ibid. phocenſibus Cadmea victoria obtigit Ib. phocenſes in Rhegiũ demigrant Ib. phocenſes capti lapidantur Ib. phocẽſium in Theſſalos eruptio 205. phocenſium regio à barbaris vaſtatur Ibid.
Phocia oppidum 14
Phœbi fanum vbi 155
Phœnices diſſenſionum autores cum Græcis 1. phœnices Palæſtini 56.179. phœnices ad Libyã cognoſcendam miſſi 104. phœnices quibus literis vtantur 135
Phœnix AEgypt. auis ſacroſancta 51. phœnicis auis deſcriptio Ibid.
Phœnix fluuius 193.196
Phraortes filius Deiocis 19. phraortes patre defuncto ſuccedit in regnum Ib. phraortes bellum Perſis intulit Ibid. phraortes Perſas in poteſtatem Medorum redigit Ib. phraortes Aſiam ſibi ſubegit Ib. phraortis interitus apud Aſſyrios Ib. phraorti Cyaxares in regnũ ſuccedit Ibid.
Phrataguna Darii regis vxor 199
Phronima Etearchi filia 120. phronima concubina Polymneſti Ibid.
Phryges populus vbi 13. phryges à Crœſo ſubacti 5. phryges antiquiſſimi 39. phrygum in Xerxiano exercitu armatura 178 phryges Bryges dicti Ibid.

Phrynichi comœdia 149
Phthiotis ora 9
Phthires 11.ct.
Phya mulier ex tribu Pæaniea 10. phya Pisistrato vxor ducitur Ibid.
Phylacus & Autonous Delphorum Heroes & eorum delubrum 207
¶Pidorus vrbs vbi 183
Pieria ora Bœotiæ 187
Pieria pix 125
Pierum muri vbi 182
Pigres Pæones 128
Pindus mons vbi 184
Pinus locus 248
Pini natura quæ 151
Pirus,aliàs Melas, ingẽs fluuius 27
Piromis Græcè quid 64
Pisa vrbs vbi 40
Pisagas Persis leprosus 5.ct
Piscatorum ænigma 253
Piscibus Ægyptus abstinet 46. piscium qui Ægypto sacri 51. piscium genitura in stagnis apud Ægyptios 54. pisces pabulum equorum vbi 129. piscium mira copia Ib. pisces Papraces & Tilones Ibid.
Pisistratus Hippocratis filius Athenienſ.tyrannus 10. Pisistrati nobil●commẽtum Ib. pisistratus Athenarum imperio potitur Ib. pisistratus Athenis eiicitur Ib. pisistrati vxor Phya Ib. pisistratus illegitimè cum vxore coit Ib. pisistratus Marathonem occupat 11. pisistrati in Athen.copiæ Ib. pisistratus tertiò vrbe Athenis poritur Ib. pisistratus Naxum insulam subegit Ibid. pisistratus Delum insulam expiat Ib. pisistratidæ Athenis pulsi 136
Pissyrus vrbs, & lacus in ea falsus & piscosus 182
Pistricis Crœsi effigies apud Delphos 9
Pisuthnes ab Ocho deficit 7.ct. pisuthnis cædes Ibid.
Pitana ciuitas Æoliæ 27
Pittaci Mitylenæi respõsum ad Crœsum 5
Pituitæ fluxus remedia 125
Pix Pieria vbi Ib.
Pixodoras Cindyensis 146
¶Placianorum lingua 10
Platæa insula Libyæ 119.120. 122
Platæa vrbs incenditur 208. platæarum pugna 239.4.ct
Platæensis clades 233.234 platæenses à Xerxe oppugnãtur 4.ct.
Platanus aurea atque vitis 173. platanorũ ingens lucus 146. platanus aureo monili à Xerxe donata 173
Plinthinetes sinus vbi 40
Pluuia nulla apud Theræos per septem annos 119. pluuia apud Ægyptios portẽtosa 72 pluuiæ expertes Indi 9.ct.
Plynis portus vbi 122
¶Pocula ex cornibus asini syluestris 12.ct.
Podeon Doridis 206
Pœnæ modus apud Persas 25.26
Pœni, vide suprà Libyes.
Pogon Trœzeniorum portus 207
Poli & gnomonis inuentio 57
Polichnitani populus 192
Pollux & Castor Tyndaridæ 119
Polyas Anticyrensis genere 204
Polycratis prodigiosa fortuna 78. polycratis smaragdus Ib. polycratis callidum cõmentum 81. polycratis cædis occasio 91. polycratis filiæ somnium 92. polycrates cruci affixus Ibid.
Polymnestus Theræus 120
Polynices 119
Pons funestus à Sesostre 56. pons Istri & Bosphori à Dario factus 3.ct. pons Abydi à Xerxe factus 3.ct.
Ponticum genus arboris 101
Pontus Euxinus 105. ponti amplitudo 111
Porata, aliàs Pyreton Scythiæ fluuius 105
Porcis India caret 10.ct.
Porinus lapis 136
Portentum ingens Hippocrati visum 10. portentum Crœso visum 14
Posideium vrbs vbi 87
Potidæa vrbs,& eius ab Artabazo obsessio 184.219
Potidæatarum à barbaris defectio Ib.
¶Præda Græcorum è Persarum clade 237. præda Pausaniæ 236
Prælium circa Masistii cadauer 216
Præsepe Mardonii à Græcis diripitur 234
Præsii populus vbi 192
Prasiadis paludis inhabitatores 129
Prexaspes Persa 76. prexaspes se præcipitem dat è turri 84. prexaspis oratio ad Persas Ibid.
Prexaspes Aspathinis filius 180
Priene vrbs Ioniæ 26. prienen Ardys expugnat 3
Prienenses populus 147. prienenses à Mazare subiguntur 29
Primogenitus ex lege succedit in regnum 153
Procles Epidauri tyrannus 79. procles capitur 80
Prodigium 210. prodigiorũ maxima obseruatio 52. prodigia cæcitas 163
Promenæa Dodonæorum sacerdos 49
Propontidis longitudo 111
Prosopitis insula & eius latitudo 46
Proteus Pheronis in regno successor 57. Protei fanum apud Memphin Ib.
Protemplaris Minerua 207
Protesilai templum vbi 173

Proverbia

Animus in auribus habitat 174. Cadmea victoria 30. Dolosi homines,dolosa & eorũ vestimẽta 74. Episcythisó 158. E tripode oracula 123. Hunc calceum tu quidem consuisti: Aristagoras autem sibi induit 147. In frigidum furnum panes ingerere 141. Isthmum fodere 32. Longæ regum manus 212. Lemnia facinora 166. Molles viri ex mollibus regionibus 141. Mulæ partus 97. Muliere ignauior 140. Non est istud cura Hippoclidæ 165. Ouem lupis relinquere 119. Syloſontis amiculum 95. Ver ex anno exaruisse 190
Proxenus Bœotius decipitur 8.ct.
Prytaneum 161.196
Psammenitus Amasis filius Ægypti rex 72. psammenitus deponitur 73. Psammenitus epoto taurino sanguine obiit Ibid.
Psammis rex Ægypti, Neci fil. 67. psammis mors Ibid.
Psammitichus Ægypti rex 20. 39 44.66
Psittacus auis 9.ct.
Psylli populus vbi 123. psyllorum expeditio aduersus austrum Ibid.
Psyttalea insula vbi 212
Pteria locus Cappadociæ munitissimus 14. Pteria vrbs à Crœso expugnatur diripitúrque Ib.
Ptoi Apollinis fanum 220
Pudenda pueris qui præcidant 56. pudenda AEgyptii mũditiæ causa præcidunt 45
Pugna instructa restibus 179
Puluinar Dianæ 79
Purpureus flos 11.ct.
Pureus trifarias rerum species exhibens 163
Pygmæi Indi 10.ct
Pygres Seldomi filius 180
Pylos locus 191
Pylæ 193.196
Pyramides apud Memphin 40. pyramides Mœris regis AEgypt. 55. pyramis regis Cheopis 60. pyramis è quæstu meretricio 61. pyramis Chephrenis AEgypt. regis Ib. Pyramides Philitionis pastoris Ib. pyramis Mycerini regis 62. pyramis Rhodopis mulieris prostantis Ib. pyramis regis Asychis lateritia 63
Pyrene vrbs 40
Pyreton fluuius Scythiæ 105
Pyrgus oppidum 119
Pythagoras Mnesarchi f. 112
Pythagoras monarcha Selinuntis 133
Pythagoras Mileti procurator 196
Pythermus Lacedæm. opem petit 28
Pythiæ oraculum Lycurgo redditum 11. Pythiæ oraculũ de ossibus Orestis Lacedæmoniis redditum Ib. Pythiæ oraculum ad Crœsum 17. pythiæ oraculum de Isthmo Cnidiis datum 32
Pythii qui 154
Pythius Atyis f.Lydus 173. pythii ingentes facultates Ibid. pythii filius à Xerxe dissectus 174
Pythii Ischenoi f.præstantia 193
Pythogenes in Inycum oppidũ relegatur 149

R

Radix dulcis, lactis coagulationem impediens 12.ct. radix vomitum ciens Ibid.
Rasura Argiuorum 15
¶Regem vbi conspici nefas 19. reges colunt Indi 10.ct. rex Indiæ,vt fontes examinet Ib. rex vbi statura maximus deligitur 74
Rerum humanarum inconstantia 2. rerum omnium inspiciendus exitus 6. res diuinitus futuræ, signis declarantur 239
Restibus instructa pugna 179
Rhadinace genus olei & eius vis 163
Rhampsinitus rex Ægypti.& eius simulachra 59. rhampsinitus filiam prostituit 60. rhampsiniti ingentes pecuniæ 59. rhampsiniti descensus ad infernas sedes 60. Rhapsodi Homericorum carminum exposi 137
Rhegium 30. Rheginorum maxima cædes 192
Rhenea 160
Rhodium mare vbi 32.
Rhodogune Xerxis filia 3.ct. rhodogunæ luctus 4.ct.
Rhodopis meretricis pyramis, & monumentum in templo Delphico 62
Rhodope mons 105
Rhodus ciuitas 70
Rhœxanæ partus sine capite, & quid ominetur 2.ct.
Rhoxane incesta 7.ct. rhoxane viua secatur Ibid.
Rhyndace auicula 8.ct.
Rhypes populus 27
Rosæ sexagenûm foliorum 212
Rubrum mare 37.40.67
Ruinæ hominibus disciplinæ sunt 37

S

Sabacvs rex Æthiopum 63. 66. sabaci regis iustitia: visum 63
Sabyllus Gelous 189
Sacæ populus 28.88.178. sacarum in Xerxiano exercitu aetmatura,& dux 178. sacæ & Persæ Derbices superant 2.ct.
Sacer Indorum locus 9.ct. sacrum morbum quid prohibeat 11.ct.

Sacerdotes AEgyptiorum rasi 45.46
Sacrum Panionium 17. sacra Dorienſium Ib. sacra Trio pii Apollinis Ib. sacra Cabirorum à Pelasgis sumpta 48
Sadyattes Ardyi in regno succedit 3. sadyatti succedit Halyattes Ib. sadyattis imperium apud Lydos 4
Sagartii Persarum genus 24.88
Sagitta ad Iouem excussa 144. sagittarii peritissimi 11.ct.
Sai vrbs AEgypti 43.49.68. Saitanorum regum sepultura 68. saiticum ostium Nili 42
Sal sua sponte crescens 106. salis colles vbi 124. salinarii AEgyptii concubitus cũ muliere mortua 53. salsuræ offa vbi resilierit 242
Sala vrbs Samothraciæ 177
Salamis Athenienſium refugiũ 209. salaminem Heracleo Xerxes aggere iungere conatur 4.ct.
Samothraciæ populus Pelasgi 48. samothracii muri 182
Samus & Samiorum lingua 26 sami euersionis per Dariũ, causa 95. samus Syloſonti traditur 96. samiorum AEschrionia tribus 75. samiorum crater 120. samii Zanclam occupant 149
San litera apud Persas nomina magnificentiæ terminantur 26
Sana vrbs 172.184
Sanacharibus rex Arabum, AEgyptum inuadit 63. sanacharibi statua lapidea 64
Sandanis Lydus 13
Sandoces Thaumasii f. cruci affigitur 195
Sanguis victimæ non fluens 2.ct.
Sanitas Indorum 10.ct.
Sapæi Thraciæ populus 182
Sapientes non esse potentes acerbum 225
Sappho poetria 62
Sarangæi populus 88.91
Sarangarum in Xerxis exercitu armatura 178
Sardanapalus rex Nini 65. sardanapali thesaurus Ib.
Sardena mons 244
Sardis à Cimmeriis captæ 3. sardis expugnantur 15. sardis captæ & cõcrematæ 144. sardis quo stratagemate ab OEbare captæ 1.ct. Sardiũ reges Heraclidæ 2. Sardiũ primus rex 2.15. Sardius leo circumlatus vrbi 15. sardium expugnatio in tertiũ annum dilata 17
Sardonium linum 56. sardonium mare 30
Sardo gemma 10.ct.
Sardonis mons 9.ct.
Sarga vrbs 183
Sarpedõ & Minos Europæ filii 31
Sarsamas AEgypti præfectus 5.ct.
Saspires populus 20.88
Sataspes Achæmenides 104. sataspes cruci affixus 105
Satibarzanes Orontem criminatur 7.ct.
Satræ Thraciæ populus 182
Satrapiæ Persarum 87
Sattagydæ populus Ibid.
Sauromatæ Amazonibus miscentur 114. sauromatæ soloecizantes 115
Scabiei remedium 12.ct.
Scamander fluuius 136. scamandri aqua exercitui Xerxis defecit 175
Sceptra gerendi ratio apud Babylonios 36
Schœni quid 40
Sciathus insula 193.202
Scidros oppidum 149
Sciona vrbs in Pallena 184
Sciradis Mineruæ templum 214
Scironis via 211
Scholæ tectum in pueros corruens 150
Scolix vermis Indicus 9.ct.
Scolopois vbi 129
Scopasis rex 115
Scurum Persis ostendisse dicuntur Alcmæonidæ 163. Et quomodo fuerit ostensum 164
Scylace vrbs 10
Scyl. x Caryandeus 105. Scylacis supplicium 131.132
Scyles Aripithis filius 109. & eius mors 110
Scyllias vrinator 203
Scytha Herculis filius 100. scytharum origo 99. scytharum regum origo 100. scythæ nomades pecuarii 13. 101.106.158. scytharum Nomadum seditio 13.100. scythæ trucidatum coctúmque puerum Cyaxari, loco venationis offerunt 13. scythæ ad Halyattem cõfugiunt Ib. scythæ in Asiam transeunt 20.100. scythæ Cimmerios ex Europa pellunt 20. scythæ Mediam occupant Ibid. scytharum cum Medis ad Caucasum congressio Ibid. scythæ fusis Medis, Asia potiuntur Ib. scythæ Vraniæ Veneris templum depeculãtur: vnde fœmineo morbo corripiuntur Ib. scythæ à Medis inebriati, quum Asiã aliquandiu obtinuissent, occiduntur Ib. scythæ à Sesostre subacti 56. scytharum serui cur oculis orbentur 99. scytharum ratio emulgendi lactis Ib. Scythæ Auchatæ Ib. scythæ aratores 101.106 scythæ regii 106. scytharũ mores 105. scytharum dii & iusiurandum 108. scyth. mos in cædendis victimis 107. scytharum in hostes fæuitia Ib. scyth. mos ineundi fœderis 108. scyth. regum sepultura 109. scyth. à Scyale defectio 110. scythæ suorum institutorum obseruantissimi Ib. scythis eorúmque equis asinorum & mulorum vox insueta 116. scyth. munera ad Dariũ 117. scyth. intemperantia 158. scythæ Persis Sacæ appellati 178. scythæ ab Ariaramne primùm, deinde & à Dario oppugnantur 3.ct.
Scytharcis Scyth. regis ad Dariũ literæ 3.ct. Scytharcis Persas fundit Ib.
Scythia vetus vbi 113. scythiæ duæ partes Ib. scythiæ flumina 105. scythia lignorũ inops 107. scythicæ grues vbi hybernent 43. scythicũ gramen 106. scythicus exercitus contra Mediam 172.
Scythes Zanclæorum rex in vinculo coniicitur 149
Sebennyticum ostium Nili 42
Secundianus rex Persiæ 6.ct. secundianus dolo occiditur Ibid.
Sedem non perforatam habentes 6.ct.
Selbonides stagnum 40
Selymbria oppidum 151
Semen Indicum quale 89
Semiramis Babyl. regina 33. semiram. egregia monumẽta Ibid.
Senectæ maximus honos apud Ægyptios 52. Senes vbi mactentur 88
Sepia locus 157.194
Sepelire igne 7.ct. sepulchralis agger sua sponte corruens 8.ct. sepulchrum palmiferum Ibid. sepulchrum Halyattis apud Lydos 18. sepulchra Babyloniorum 36. sepulchra vitrea 75. sepulchrum Helles filiæ Athamantis 177
Serbonis lacus 71
Seriphii populus 207
Sermone carentes 11.ct.
Sermyla Græca vrbs 184
Serpẽtum sacrorum descriptio 51. serpentum sepultura in Iouis templo Ib. serpentes alati 52. serpentes alati thuriferas arbores obseruantes 89. serpẽtum vis apud Neuros 113. serpentibus vescentes vbi 124. serpens arcis Athenarum custos 207. serpens Indicus 10.ct.
Serrium promontorium 177
Serui Scytharum cur oculis priuentur 99. serui boni interdum hominibus malis, & contrà 211. seruorum bellum 158
Sesostris rex Ægypti 55.56. sesostris quas gentes subegerit 55. sesostris inscriptiones Ib. & monumenta 57
Sestus vrbs 118.173. sestus à Græcis obsidetur 241
Sethon Ægypti rex Vulcani sacerd. 63
Sicania nunc Sicilia dicta 191
Sicyon 137. sicyoniorum tribuum nomina Ibid. sicyoniis & Æginetis irrogata multa ab Argiuis 159
Sidon Græca vrbs 58.94
Sidonius Tetramnestus Allesii filius 180
Sigeum & eius occupatio 136. 140.143 Sigeum troicũ 104
Sigma litera apud Persas magnificentiæ nomina terminantur 26
Sigynæ populus vbi 128. sigynarum appellatio Ib.
Sileni Marsyæ pellis in vtrem formata vbi suspensa 173
Sillicypria kiki, & ex his vnguẽtum 54
Silphium vbi 122.125
Simiarum comestores 123. simiarum vbi maxima vis Ib. simiæ paruæ Indicæ 9.ct.
Simonides Ceus: & eius encomia 144
Simonides Leoprepis f. & eius epigrammata 200
Simulachrum pistricis Crœsi 9. simulachra ab Ægyptiis primùm diis consecrata 40. simulachrum Iouis arietina facie 47. simulachrum Panis Ib. simulachra æstatis & hyemis 59. simulachrum ex pelui: & quid significet 69. simulachrum Veneris in Cyrene, ob preces exauditas 70. simulachra Mineruæ lapidea duo Ib. simulachrum Isidis bubulis prædium cornibus 46. simulachrũ Mercurii porrectum veretrum habens 48. simulachrum Darii lapideũ 87. simulachrũ Vulcani Patæicis simile 77. simulachra soli Marti faciunt Scythæ 107. simulachra ex oleis, Damiæ & Auxesiæ 139.
Simultatis inter Phœnices & Græcos initium 2
Sindus vrbs 184
Singus vrbs ad montem Atho 183
Sinope vrbs 14.45.100
Sinus Arabici maris descriptio 41
Siphnus insula locupletissima 81. Siphnii quas naues Salaminem miserint 208
Siptachora arbor 11.ct.
Siromitres Œbazi f. Paricanorum dux 178
Sisamnes Hydarnis fil. Aricorum dux Ibid.
Sisyra genus pernulæ Ib.
Sitalces Thracum rex 110.186
Siuph vrbs Ægypti 69
¶ Smaragdus Solycratis 78
Smerdis Cambysis fr. 76. & eius à fratre cædes. Ibid. smerdin occisum à se Cambyses luget 81
Smerdis fictitius regno potitur 83. smerdis ex auribus amputatis agnoscitur 73. smerdis occiditur 85
Smerdones Otanis fil. Xerxis exercitus dux 185
Smila oppidum vbi 184
Smindyrides Sybarita vnus ex procis filiæ Clisthenis 164
Smyrna à Gyge oppugnata 3.

ſmyrna ab Halyatte capitur Ib. ſmyrna à Colophoniis condita Ibid.
Smyrna Æoliæ ciuitas & celeberrimum emporium 27. 243
Sobolis procreandæ præmia apud Perſas 25
Sogdi populus 88. ſogdorum in Xerx. exercitu armatura 178
Sol Maſſagetarum deus 38. ſoli Maſſagetæ equos immolãt 39. ſol cauſa exundationis Nili 43. ſolis inſuetus ortus & occaſus 64. ſolis menſa vbi 74. ſolis fons vbi 124. ſolem execrantes Ib. ſolis eclipſis Xerxe mouente exercitum contra Græcos 174. ſol Græcorum deus Ib. ſol pro mercede redditus 211. ſol obſcuratus 224. ſolis ſacræ oues vbi 238. ſol Indicus 9.Ct.
Soli vrbs, & eius obſeſſio 145
Solonis peregrinatio in Ægyp. 5. ſolon legiſlator Athen. Ib. ſolon à Crœſo humaniter exceptus Ib. ſolonis cũ Crœſo de beatitudine colloquium 5.6. ſolon Crœſi diuitias nihili duxit Ib. ſolonis lex Athen. data 70
Solois promontorium 45
Solymi olim Milyæ dicti 31
Somnium filiæ Polycratis 92
Sontes vt examinet Indiæ rex 10.Ct.
Sophanes Eutychidis f. Decelenſis 235. ſophanis ancora Ibid.
Sophiſtarum totius Græciæ peregrinatio 5
Soporiferum ſtercus 10.Ct.
Sororem Cambyſes ducit, occidit, & aliam ſuperinducit 76
Soſicles Corinthii de reſtituendo Hippia oratio 141
Soſtrates 120
¶ Spaco Medis canis appellatur 21
Spamitres eunuchus Xerxem interficere parat 4.Ct. ſpamitræ tormenta Ibid.
Sparethra regina Cyrum in prælio capit: & maritum liberat 1.Ct.
Spargapiſes Tomyridis f. à Cyro capitur 38. ſpargapiſes ſeipſum interimit Ib.
Spargapithes Agathyrſorũ rex 109
Sparta vrbs Lacedæmonis 100.
Spartanorum tyranni Leon & Hegeſicles 11. ſpartiatarum inſtituta à quo Ib. ſpartiatarum rex Leobota Ib. ſpartiatarum reſpub. & leges bellicæ à Lycurgo Ib. ſpartiatæ Lycurgum delubro ædificato colunt Ib. ſpartiatarũ cum Argiuis de Thyrea agro contentio 15. ſpartiatarum regum dignatio & iura 154. ſpart. ſenatus Ib. & leges 138. ſpart. oraculum 199. ſpart. cædes ad Thermopylas Ib. eorúmque epigrammata 200. ſpart. reges 220
Spaſmi remedia 125.12.Ct.
Spathæ palmarum 178
Speculatores Græcorum 187
Speluncas inhabitantes 11.Ct.
Sperchius amnis Anticyrã præterlabitur 196.
Sperthies Aneriſti f. ſe offert ad ſatiſfaciendum Xerxi 185
Sphẽdadates magus Tanyoxarcẽ apud Cambyſem accuſat 2.Ct. ſphendadates doloſè ſuccedit Tanyoxarci interfecto Ib. ſphendadates Cambyſi ſuccedit 3.Ct. ſphendadatis cædes Ibid.
Spina Ægypti & eius gummi 54
Spitamis Amytis maritus 1.Ct.
Spitamas à Cyro occiſus Ibid.
Spitaces Spitamæ fil. 1.Ct.
Spitades Derbicibus à Cyro præficitur 2.Ct.
Spitradates Piſuthnem perſequitur 7.Ct.
Sponſa vbi dotem concubitu quærat 113
¶ Squamoſi piſces Ægypt. ſacri 51
¶ Stadium, paſſus, cubitus, pes 65
Stagirus Græca vrbs 183
Stathmi regii quid 134
Statira Artoxerxis vxor 7.Ct. ſtatira Paryſatidem vlciſcitur 7 Ct. ſtatira veneno tollitur 8.Ct.
Steſagoras Cimonis filius 161. ſteſagoræ cædes 151
Steſenor Curii tyrannus 145
Stentoris lacus 177
Stercus ſoporiferum 10.Ct.
Stratias Chius 118
Strattes Chiorum tyrannus 220.
Στρατηλάτης & κώμος quid 248
Struchates populus 19
Struthii ſubterranei vbi 115
Strymon fluuius 11.118.143 182.183
Strymonii populus 178
Stryma Thaſiorum vrbs 182
Stygis aqua vbi 157
Stymphalius lacus Ib.
Styracis vſus ad quæ vtilis 89
Styreenſes quas præbuerint naues 207
Styx & eius aqua 157
¶ Sua quenque inſpicere debere 2
Suadelæ numen 217
Subulci apud Ægyptios profani 48
Succeſſionis ius apud Spartiatas 167
Suniacum iugum vbi 113
Sus animal ſpurcum apud Ægyptios 47. ſus hoſtia Lunæ & Liberi patris 48. ſues ſacrificandi modus Ib. ſues apud Scythas 107. ſue abſtinent Ægyptii 124
Suſa oppidum 34.134.135
¶ Sybaris vrbs capitur, & diripitur 133.149. ſybaritanum bellum 133
Syene vrbs Thebaidos 44
Syenneſis Cilicum rex 146. ſyenn. duos hoſtes iuuat 7.Ct.
Syleus campus 183
Syloſon Polycratis fr. Æaci fil. 78.95
Syloes promontorium 104
Symanum mare vbi 31
Syrges fl. in Mæotidem influit 116
Syri Græcis Cappadoces 2.13. 41.87.134.178. ſyrorũ prædia Crœſus deuaſtat 14. ſyros Crœſus exterminat Ib. ſyrorum in exercitu Xerxiano armatura 178.179.180
Syria Ægypto contermina 58. ſyria Palæſtina 87.179.180. ſyriæ præfectus Megabyzus 5.Ct.
Syropæones in Aſiam abducti 129

T

Tabella totius orbis 134
Tabellionum Perſarum curſus & modus 215
Tabiti quid 107
Tachompſo inſula 44
Tænarus locus 191
Talentum Babylonicum 87
Talos & fel in iecore habent aſini Indici 12.Ct.
Talthybii ira in Lacedæmonios 185. talthybii templum apud Spartiatas Ib. talthybius Agamemnonis præco Ib. talthybii ira in Lacedæmonios pacata Ib. talthybiadarum honos apud Spart. Ibid.
Tanagram interfluit Thermodon 131. tanagræi Thebanorum vicini 139. tanagri cus tractus 135
Tanais fluuius 105.106.115.116
Tanyoxarces quibus à Cyro præficiatur 2.Ct. tanyoxarces doloſè à Cambyſe occiditur Ib. tanyoxarces fictitius Ib.
Tarentum vrbs 113
Tarentinorum maxima cædes 192
Targitaus & eius tres filii 99
Tarteſſus emporium nobile 120. tarteſſũ Phocẽſes occupant 19. tarteſſiorum rex Arganthonius 30
Tauchira oppidum 122
Tauri Iphigeniam Agamemnonis filiam colunt 113. taurorum populorum mores Ib. taurica gens Ib. tauri montes 99
Taxacis Scythiæ rex 115
¶ Tearus fluuius & eius medicavis 111. teari fontes partim calidi partim frigidi Ib.
Tegea Arcadum 161.192. tegeates 11. tegeatibus à Lacedæmoniis bellum infertur 11
Teos oppidum vbi 26.31. teus à Græcis in Ægypto condita 70. teii demigrant in Thraciam odio Cyri 30. teii Abdera condunt Ib.
Τέλεον Perſis Tycta, id eſt cœna 241
Tell. as vaticinus 205
Tellus beatiſſimus à Solone iudicatus 5. telli filii fideliter inſtituti Ib. telli obitus ſplendidiſſimus Ib.
Tellus eadem non fert omnia 6. tellus Scytharum deus 107. tellus Apia Scythis dicitur Ib.
Telmiſſes coniectores 14
Telus inſula 189
Telys Sybaritarum rex 134
Temeſius Clazomenius Abderorum fundator 30
Tempe locus vbi 192
Tenedus 28
Tenus Æoliæ ciuitas 27.160
Terituchmes Ochi gener 7.Ct. terituchmis ſtuprum: cædes Ib.
Termilæ vocantur Milyæ 31
Terra & aqua munera 116. terræ diuiſio 42. terræmotus tanquam prodigium vbi 103
Tethrippotrophus 151
Tethronium oppidum 206
Teucri 175
Thalamia quid 131.132
Thales Mileſius defectionẽ ſolaris luminis Ionibus prædixit 13. thaletis Mileſii inuentum in traducendo fluuium Crœſi exercitu 14. thal. Mileſii conſilium Ionibus datum 31. thaletis Mileſii de incremento Nili ſententia innuitur 43
Thamanæi populus 88
Thannyra Inari Libyis filius 73
Thaſus & eius conditores 47. 153
Thaſii ſubacti 152
Theaſides Spartiata 158
Thebæ Ægyptiæ 40. thebarum Ægyptiarum mirum 72. thebæ olim Ægyptus vocatæ 42. thebani Iouis ſanctã 53. thebanis arietes ſacroſancti 47
Thebanis ſtigmata inurũtur regia 200. thebani à Græcis obſidentur Ib. thebani Xerxem contra Platæenſes inſtigant 4.Ct.
Themiſtocles Neoclis f. 187. 192.217. themiſtoclis corruptio 202. themiſtoclis commentum 204.211. themiſtoclis literæ ad Iones lapidi inciſæ 204. themiſtoclis cum Ariſtide ſimultas 212. themiſtoclis vafrities, exactio, auaritia 217. themiſtocles omnium Græcorum prudentiſſ. Ib. themiſtocles Creta ſagittarios aduerſus Xerxẽ accerſit 4.Ct. themiſtoclis aſtu Xerxes è Salamine aufugit Ib.
Themiſcyra vbi 111
Theogoniæ cãtus in ſacrificiis Perſarum 25
Theophaniæ feſtum 9
Thera ſeptem annos pluuiam non ſenſit 119. thera inſu-

la quondam Callista Ib. thræorum coloniæ 120
Therambus in Pallena vrbs 184
Therapne locus 155
Theres Autesionis f. Cadmeus genere 119
Therma vbi 183. thermæus sinus 184
Thermodon fluuius 56.227.230. 231
Thermopylarum mons 193.198. ad thermopylas Xerxis & Leonidæ prælium 4.&.
Theron Acragantinorum monarchus 191
Thersander Theræ auus 119
Thesmophoria sacra 69
Thespia vrbs incenditur 208
Thespienses 139
Thesproti populus 142.208
Thessaliæ descriptio 184. thessaliæ equæ omniumoptimæ 195
Thessalus dux 133
Thestorides literarum professor 246
Thoes vbi nascantur 125
Thomanii populus 91
Thonis præfectus Canobici ostii 57
Thoraces picturati Amasis regis 79
Thoracis Thessali in pugna ad Thermopylas ad Xerxem cõsilium 4.&.
Thorica tribus 113
Thraces à Crœso subacti 5. thraces à Sesostre subiugantur 56. thraces populus Asiæ 87. thraces cãnabe vestiuntur 109. thraces aduersus tonitrua sagittas excutiũt 112. thraces Bithyni & Strymonii appellati 178. thraces Xerxis socii 194. thraces Iouis sacrum currũ cum equis abegerunt 218. thracum sepulturæ quales 128. thracum in Xerxiano exercitu armatura 178. thracum sacrificia 242
Thracia tellus 112. thracia gens, eiúsque mores 127.128. thraciæ muri 151
Thrachiniẽsium procerum ad Xerxem in pugna ad Thermopylas consilium 4.&. thrachinienses Persas per auia ducunt Ib.
Thrasybuli Milesiorum tyrãni commentum 4
Thriasius campus 210
Thrixæ oppidum 119
Thus vbi & quomodo colligatur 89
Thyiæ Cephissi filiæ fanum 193
Thyrea ager vbi 15
Thyrea insula 81.157
Thyssagetæ populus vbi 102.116
Thysus vrbs 172
¶ Tiarantus fl. Scythiæ 105
Tibareni populus 88. tibarenorum in Xerx. exercitu armatura 179
Tibesis fl. Scythiæ 105
Tibetheus eunuchus Tanyoxarcis cædẽ prodit Amyti 2.&.
Tigranes Achæmenides Medo rum dux 177. tigranis sententia 205. tigranis ducis species & statura 239
Tigris fluuius in rubrum mare infunditur 34. tigris Opin præterlabitur Ibid. tigres tres & eorum ortus 135. tigris ostium 149
Tilones pisces 129
Timaphernis in prælio ad Thermopylas ad Xerxem consilium 4.&.
Timnes Spargapithis f. 109
Timo sacrifica, Paria genere 166
Timon Androbuli f. 186
Timonax Timagoræ filius 180
Tinctura Indica & Persica 11.&.
Tirynthia regio 157
Tisamenus Græcorum aruspex 229.
Tissaphernes in Pisuthnẽ mittitur 7.&. tissaphernes Pisuthni succedit Ibid. tissaphernes Cyrum criminatur Ib. tissaphernes Græcis insidiatur 8.&. tissaphernes Clearchum & Græcos regi mittit Ibid.
Titormus Ætolus frater Malis 164
¶ Tmolus fluuius & mons 15.18 144. tmolus fluuius auri ramenta profert 18
¶ Tomyris Massagetarum regina à Cyro bello petitur 37.38. tomyridis magnanimitas 39
Tonitrua vbi nulla 103.9.&. tonitrua in Xerx. exercitum ingruunt 175
Tormenta per scapham 4.&.
Torona Græca vrbs 172.184
¶ Trachea Chersonesus 113
Trachiniæ petræ 196
Trachis vrbs Ib.
Traspies Scythæ 99
Trausi populus Thraciæ, eiúsq; mores 127
Trauus fl. 182
Tria capita, seu capita quercus, locus 230
Triopii Apollinis sacrum atq; certamen 27
Triopium Cnidiorum regio 32.104
Tritæenses Ioniæ gens 27
Tritachmas Artabazi filius 35
Triballica planities 106
Trieterica & Bacchanalia apud Gelonos 113
Triton fl. & tritonis palus 123
¶ Tumulus palmifer 8.&.
Tutelaris Mineruæ templum apud Chios 29
¶ Tychius coriarius Homeri hospes 244. ab Homero celebratur 249
Tycta Græcè πλακοῦς. i. cœna 241
Typhon Ægypti rex 64
Tyrannis lubrica res 80. tyrannidis incommoda 141
Tyrannorum mores 85
Tyres fl. Scythiæ 100.105.106. 110
Tyritæ Græci 106
Tyrius Mapen nauarchus Xerxis 180
Tyrus quando extructa 47
Tyriorum castra, locus 57
Tyrodiza Perinthiorum ora 172
Tyrrhenus Atyis f. colonias in Tyrrheniam ducit 18
Tyrrheni Phocenses oppugnãt 30
Tyrrhenia seu Thuscia 18. tyrrheniam Phocenses occupant 29

V

VACCAE Isidi sacræ 46. Vaccæ vbi non alantur 124. Vaccinam non gustantes Ib.
Vaticini Scytharum 108
Vdiastes Terituchmẽ interficit 7.&. vdiasti lingua exciditur Ib. Vdiasti succedit Mitradates f. Ib.
Velocitas Cynocephalorum 11.&.
Venandi lepores ratio apud Indos 10.&. venandi asinos syluestres ratio 12.&.
Veneni dandi mira ratio 8.&. venenum serpentis Indici 10.&. quæ venena prohibeant 12.&.
Veneris Vraniæ templum à Scythis compilatum 20. veneris fanum apud Cyprum Ib. veneris templum apud Cythera Ib. Venus Mylitta Assyriis dicta 25.35. Venus Arabibus Alitta 25. venus Persis Metra Ib. veneris templum apud Atarbechas 46. veneris hospitæ ædes 57. venus Scytharum dea 107. ab iisdem Artimpasa dicta Ibid.
Venti Etesiæ causa exundationis Nili 43. Ventorum ara in Thyia 193
Veretra Pygmæorum 10.&.
Vermis fl. Indici 12.&.
Verticis rasura apud quos in vsu 123
Vesta Scytharum dea 107
Vestes laneæ vbi profanæ 52. vestes Cynocephalorum 11.&.
Vestigium Herculis vbi 110
Vestibulo Cereris adhærens, manibus truncatur 159
Victimæ cædendæ ritus apud Scythas 107
Vinum ex hordeo apud Ægyptios 52. vinum suauiss. 12.&.
Viri ærei vbi visi 66. viri agrestes 125. viri pro mulieribus exornati 129.130
Virginum auctio apud Babylonios 36. virgines vbi deuirginentur à rege 122. virginum anniuersarius conflictus 123
Vitæ humanæ breuitas & calamitas 175
Vitiliginis remedium 12.&.
Viuos defodere Persis in vsu 182
Vocalissimus Ægyptius 118
Vomitum excitans radix 12.&.
Vrbana Minerua 139
Vrbium Græciæ incremẽta decrementáque 2. vrbs vetus Æginæ à Nicodromo occupatur 159. vrbes à Dario in Scythia conditæ 116
Vraniæ Veneris fanũ vetustiss. 20. vraniæ Veneris templum à Scythis diripitur Ib. vraniæ Veneris apud Persas sacrificia 25. vrania Venus Alilat Arabibus dicta 72
Vrina hirci, spasmi remedium 125
Vrna olei inexplebilis 3.&.
Vrsorum ac luporum sepultura 51
Vrotalt Arabibus quid 72
Vsiris cum Megabyzo conflictus 5.&. vsiris capitur Ib.
Vtii populus 88. & eorũ in Xerx. exercitu armatura 178
Vulcani sacerdotes 40. vulcani maximum templum Mẽphi 55. vulcani vestibula Ib. vulcani colossus 69. & fax 215. vulcani templum & statua 77
Vulpanseres Ægyptiis sacri 51
¶ Vxor Candaulis Gygi nuda visa 2. vxorũ mactatio ad mariti funus 127.128. Vxores Athenienss. raptæ 166

X

XANTHIVS campus 166
Xanthii populus Ib.
Xanthippus Ariphronis f. 165. 173.220.
Xenagoras Praxilai f. Halicarn. 240
Xerxes Darii filius 33.3.&. xerxis vxor Amestris Onophæ filia 177.&3.&. & eius liberi 216.3.&. xerxis genealogia 170. xerxes quid Græcis significet 160. xerxes rex Persarum declaratur 167. xerxes cur bellum Græcis intulerit 168.3.&. xerxis omnium prima aduersus Ægyptum expeditio 168. xerxes vrnam olei Babylone explere nequit 3.&. xerxi Babyloniorum defectio nuntiatur Ib. xerxis oratio ad Persas de bello Græcis inferendo 168. xerxis iuuenile ad Artabanum responsum 170. xerxis oratio qua expeditionem in Græcos reuocat Ib. xerxis somnia 170. 171. xerxis copiæ omnium maximæ 172. xerxes Hellesponto compedes iniicit 173. xerxis crudelitas 174. xerxiani exercitus ordo Ib. xerxiani exercitus tonitru & fulgure ingruentibus bona pars exanimati 175. xerxes Mineruæ Iliadi mille boues immolat Ib. xerxes lustrato suo exercitu & certamine nauali cum voluptate spectato, lacrymas profundit

Ib. xerxis & Artabani colloquium Ib. xerxi duo honestissima esse respõdet Artabanus Ib. xerxis oratio ad Persas 176. xerxis dona in Hellespontum collata Ibid. xerxis exercitus in Europam traiectus 177. xerxi quæ ostenta oblata sint Ib. xerxes exercitum suum lustrat Ib. xerxis copiarum catalogus & numerus 176.4.Ct. xerxis duces qui fuerint 179. 180. xerxis festiuum strata gema 183.188. xerxis copiis Chidori aqua non sufficit 184. xerxis magnanimitas 185. xerxis in Græciam aduentus 186. xerxis confidentia 187. xerxiana classis 194. xerxis formæ dignitas ib. xerxi naues 400 submersæ 195. xerxis copias Onochoni fl. aqua defecit Ibid. xerxes abydum ponte iungit 4.Ct. xerxis cum Leonide ad Thermopylas conflictus ibid. xerxis ad Thermopylas,clades 205. xerxis ridiculum factum Ib. xerxẽ Thebani in Platæenses incitant 4.Ct. xerxes Athenas capit & incendit Ib. xerxes Heracleo Salaminem aggerem ducere conatur Ib. xerxes è Salamine fugit 216.4.Ct. xerxis impietas 217. xerxis copias fames & pestes extinguit 218. xerxis reditus in Asiam 218.4.Ct. xerxes tẽpestate vexatur ib. xerxis crudele factum ib. xerxis amores 240.241. xerxis in fratrem crudelitas 141 xerxes ad templum Delphicum diripiendum mittit 4.Ct. xerxes Amytis filiæ impudicitiam obiurgat Ib. xerxes interficitur à suis Ib. xerxis cædes cognoscitur Ib. xerxis occisorum & Persarũ pugna Ib.
Xerxes iunior Artoxerxi succedit 6.Ct. xerxes ebrius occiditur Ibid.
¶Xistum aureum Amphiarao donatum 9
¶Xuthus Ionis pater 180

Z

Zabeces Libyum vicini 115
Zacynthus vbi 156. zacynthi fontes piscosi 10.Ct. zacynthii pop. 81.156.
Zancla nunc Messana dicta 191. zanclæi populus 149.189
Zamolxis dæmon 112
Zaris vrbs 7.Ct.
Zegeries murium genus in Libya 115
Zeuxidamus Leutychidis f. 156
¶Zir amiculi genus 178
¶Zoa à Batto condita 111
Zona vrbs Samothraciæ 177
Zopyrus se mutilat 97. zopyri ad Babylonios ficta fuga Ib. Zopyrus Babylonici exercitus dux declaratur 98. zopyri præstantia Ib. zopyrus Megabyzi pater Ib. zopyri cædes 3.Ct. zopyro quæ tribuit Herodotus, Ctesias Megabyzo 3.Ct.
Zopyrus Megabyzi f. 98.5.Ct. zopyri filia à Sataspe vitiata 104. zopyri fortitudo 5.Ct. zopyrus à rege deficit & Athen.fugit 98.6.Ct. zopyri cædes 6.Ct.
Zoster locus 116
¶Zygantes Libyum vicini 115. Zygantes simiarum comestores Ib.

EMENDANDI IN HAC EDITIONE LOCI.

Pagina 2.versu,gen.]is quẽ Græci Myr. Ibid.v.silũ]siquidẽ Heracl. P.11.v.tus]tertiò potitus Athenis. P.17.v.gæa]Myrina, Grynea. Atq. P.31.v. dionis] à fratre AEgeo Athen. P.51.v.solis] Græcorum Lacedæmoniis AEgypt. P.68.v.assid.] satellitibus præbebantur. P.88. v. quinq.] & Pantimathi &. P.105.v.ro vrbe] terra Pactyica solu. P.125.v.habent,] vt Libyes memorant:necnon. P.133.V.Si tu] despiciendum,Eurysthei gen. P.143.v.rem] indicans Melanippo sod. P.152.v.gis,tum] Erat autem eis. P.161.v.rant.Id.] Euagoræ Laconis.al. P.165.v.dens] esset,generum sib. P.165.v.meam f.] Agaristam desp. Ibid. v.te verò] & alia Agaristа,ab Agaristа Clisth. P.178.v.do arm.] sub Arsamene Dar. P.184.v.nenti erat] præter Gõnum. P.194. v.solanus] quem Hellespontiam nuncup. P.200.v.E Pel.]pro Modo videtur scriptum fuisse ab interprete Duo.

IN EDITIONIBVS SVPERIORIBVS, GALLICIS, Italicis,Germanicis,emendandi errores.

Hos etiam superiorum editionum periculosos errores, paucos è multis, ex eorum genere quorum in epistola ad lectorem mentio facta est,hic adiungere libuit. P.46.v.quuut] pro Extremos habent illæ superiores editiones Externos.Paulo pòst pro Vapulauerunt habent Epulauerunt. P.49.v.nomina] pro Nomina habent Omnia. P. 50. v.sum] pro Marti habent matri. P.51.v. introrſ.] pro Hirudinibus h. Hirundinibus. P. 53.v.cas.] pro Nitro h.Intro. Et aliquanto post, h. Impetrasse pro Imperasse, & Vinum pro Vnum. P.61.v.dum] pro Porro quinquaginta,h.Sex & quinquaginta,posito Sex pro Sed. P.66.v.se ind.] pro In palustria h.In plaustra. P.79.v.tes]pro Prohiberent h.Prouiderent. P.84.v.mus]pro Calculum h.Clanculum. P.89.v.ii qui] pro Aurum h.Austrum. P.94.v.Quo ab.]pro Nauibus h.Manibus. P.96.v.que]pro Impetum h.Imperium. P.113.v.vna]pro AEtate h.AEstate. P.115.v.tem] pro Abnuissent h.Habuissent. P.119.v.Non] pro Non longo h.Longo. Sic p.122.v. supra] Pertingunt pro Non pertingunt. P.127.v.cam]pro Ripam h.Rupem. P.132.v.verbis]pro Nox h.Non. Ibid.v. exul.]pro Continentem h.Contionem. P.144.v.Pact.]pro Ramenta h. AEramenta. P.153.v.cerent]pro Primigenium h.Primi ingenium. P.156.v. aud.] pro Viatico h. Vaticinio. P.179.v.quis]pro Octo myriades h.Octo millia myriadũ. P.181.v.nostr.]pro Non h.Nos. Ibid.v.mnes] pro Nos h.Non. P.185.v.Per]pro Repurgabat h.Repugnabat. P.187.v.bi]pro Gratiam h.Græciam. P.193.v. ad pror.] pro Prorã h.Portam. P.205.v.fuit]pro Hos omnes h.Non omnes. P.208.v.Theb.] pro Non sentire h.Consentire. P.216.v. ventum] pro Comibus habent Communibus. P.239.v.tibúsque]pro Mitium h.Felicium.qui error typographicus ex iis est qui in Lexicis religiosè seruati fuerunt,sicut & varii interpretis errores.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE